Nuevo Testamento en mixteco de Yosondúa

New Testament in Mixtec, Yosondúa (MX:mpm:Mixtec, Yosondúa)

Nuevo Testamento en mixteco de Yosondúa
New Testament in Mixtec, Yosondúa (MX:mpm:Mixtec, Yosondúa)

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Yosondúa

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Yosondúa [mpm], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Yosondúa

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
28a989a2-bd36-59ff-b10d-452e0cb74797

Contents

Mateo 1
Marcos 81
Lucas 129
Juan 214
Hechos 281
Romanos 357
1 Corintios 399
2 Corintios 437
Gálatas 462
Efesios 478
Filipenses 492
Colosenses 502
1 Tesalonicenses 512
2 Tesalonicenses 521
1 Timoteo 527
2 Timoteo 540
Tito 549
Filemón 555
Hebreos 557
Santiago 586
1 Pedro 595
2 Pedro 606
1 Juan 613
2 Juan 623
3 Juan 625
Judas 627
Apocalipsis . . . 631

Jnu'un Yandios ni chaa Mateo

Sɨvɨ yɨvɨ ni ka kuu jna'an Jito'yo Cristo Jesús
(Lc. 3.23-38)

1 Ja'a kuu ɨin lista taka yɨvɨ ni kikoyo nuu ñuyɨvɨ na jana'an jiin Cristo Jesús, ja ni kuu ya jna'an David jiin Abraham.
2 Abraham ni kuu tata Isaac, ti Isaac ni kuu tata Jacob. Jacob ni kuu tata Judá jiin uu ga ñani da.
3 Judá ni kuu tata Fares jiin Zara, ti nana da ni kuu Tamar. Fares ni kuu tata Esrom, ti Esrom ni kuu tata Aram.
4 Aram ni kuu tata Aminadab, Aminadab ni kuu tata Naasón, Naasón ni kuu tata Salmón.
5 Salmón ni kuu tata Booz, ti nana da ni kuu Rahab. Booz ni kuu tata Obed, ti nana da ni kuu Rut. Obed ni kuu tata Isaí.
6 Isaí ni kuu tata rey David, ti rey nación Israel ja ni nani David jiin ñasɨ'ɨ Urías, ni ka kuu tata Salomón, ko ja ni ji'i Urías sa ni kaku Salomón.
7 Salomón ni kuu tata Roboam, Roboam ni kuu tata Abías, Abías ni kuu tata Asa.
8 Asa ni kuu tata Josafat, Josafat ni kuu tata Joram, Joram ni kuu tata Uzías.
9 Uzías ni kuu tata Jotam, ja ni kuu tata Acaz, ti Acaz ni kuu tata Ezequías.
10 Ezequías ni kuu tata Manasés ja ni kuu tata Amón, ti Amón ni kuu tata Josías.
11 Josías ni kuu tata Jeconías jiin uu ga ñani da. Ti kuiya yukan ni ka'iin yɨvɨ ñuu Israel presu nuu yɨvɨ ñuu Babilonia.
12 Yukan na ti Jeconías ni kuu tata Salatiel, Salatiel ni kuu tata Zorobabel,
13 Zorobabel ni kuu tata Abiud, Abiud ni kuu tata Eliaquim, ti Eliaquim ni kuu tata Azor.
14 Azor ni kuu tata Sadoc, Sadoc ni kuu tata Aquim, Aquim ni kuu tata Eliud.
15 Eliud ni kuu tata Eleazar, Eleazar ni kuu tata Matán, ja ni kuu tata Jacob.
16 Jacob ni kuu tata José, chaa ni kuu yɨɨ María. Ti María ni kuu nana Jesús ja nani Cristo, ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.
17 Ja yukan kuu ja undi uxi kuun yɨvɨ ni ka kuu ja ni keja'a undi Abraham ti ni jaa undi David, ti uxi kuun ga tuku ja ni keja'a jiin David, ti undi kuiya ni ka ja'an yɨvɨ Israel presu nuu yɨvɨ ñuu Babilonia. Ti uxi kuun ga tuku ja undi kuiya yukan, ti ni jaa kuiya ni kaku Cristo, ja ni taji Yandios ya, ndiso jniñu ña'nu.

Ni kaku Cristo Jesús
(Lc. 2.1-7)

18 Sia'an ni kuu na ni kaku Cristo Jesús. Nana ya María, iyo tratu ña ja nanda'a ña jiin José. Na ti najna'an ga ña jiin José, ti ja ni jaku'un se'e ña. Ti maa Espíritu Santo ni sa'a ja na jaku'un se'e ña.

19 Ɨin chaa va'a ni kuu José,
ti tu ni kuni da ja stuu da maa
da nuu yɨvɨ ja xndoo da ña, chi
ni ndo'o ini da ja xndoo xe'e
da ña.
20 Ni ndo'o ini da sia'an,
ti ni kenda ɨin ángel ja
junukuachi nuu Yandios. Ti
ni ka'an ángel un jiin da nuu
ñujani, ti ni kachi:
—José, ro'o ja kuu ra jna'an
rey David na jana'an, koto
yu'u ra ja ki'in ra María ja kuu
ñasɨ'ɨ ra, chi se'e ñu'un chii
ña un vaji nuu maa Espíritu
Santo.
21 Ti nu na kaku suchi
lulu un, ti skonani ra i Jesús.
Sia'an konani suchi lulu un
chi maa i kuu ja nama sɨkɨ
kua'a ñanijna'an i, yɨvɨ ka
iyo kuachi —ni kachi ángel
Yandios un.
22 Taka un ni kuu nava na
kundaa taka jnu'un ni kachi
profeta Isaías na jana'an, na
ni ka'an da jnu'un Yandios:
23 Jaku'un se'e ɨin ña'an lulu
un, ti kuu i ɨin suchi yɨɨ.
Ti suchi lulu un konani i
Emanuel,
ja kuni ka'an: "Kancha Yan-
dios jiin yo."
24 Nu ni ndoto José, ti ni sa'a
da nava ni ta'u ángel Yandios
un jniñu. Ti ni jaka da María
ja na kuu ña ñasɨ'ɨ da.
25 Ko tu ni ka najna'an da,
chi ni ndatu da undi ni kaku
se'e ña. Ti ni ka skonani da i
Jesús.

Ka jande'e chaa tu'va nuu Jesús

2

1 Jesús ni kaku ya ɨin ñuu
lulu nani Belén, ja kuu ɨin
ndañuu Judea. Ti kuiya
yukan ni kuu Herodes rey ja
ta'u jniñu nuu ñuu yukan. Ti
ni jakoyo uni chaa ñuu ka'iin
ichi nuu kaña ndikandii ñuu
Jerusalén, ti chaa un ka kuu
da chaa tu'va.
2 Ti ka nduku jnu'un da:
—¿Nanu kande rey yɨvɨ ñuu
Judea ja ni kaku un? Chi
nuu andɨvɨ ichi nuu sa'u
ndikandii ni ka jini ri ɨin
luceru ja'a seña ja, ja ni kaku
i. Ti ja yukan kuu ja vekoyo ri
ja'a ja na chiñu'un ri i naa ri
—ni ka kachi da.
3 Nu ni jini rey Herodes
jnu'un un, ti ni keja'a kaña ii
ini da, ti suni kua'a yɨvɨ ñuu
Jerusalén.
4 Ti yukan na ti ni nastutu
rey un taka sutu ka kuña'nu
jiin taka ga chaa ka xna'an
ley Israel un, ti ni ka jika-
jnu'un da nau ñuu ni kaku
Cristo.
5 Ti ni ka kachi chaa un:
—Ñuu Belén, ɨin ndañuu
Judea, chi sia'an ni chaa
profeta nuu tutu ja ni kachi
da:
6 Ti ro'o yɨvɨ ñuu Belén, ja
kanchuku ra ñuu Judá,
tu nda'u xaan kendo ra ja kuu
nuu taka ga ñuu ka iyo
nuu ñuyɨvɨ,
chi ja'a kuu nuu kaña ɨin chaa
kuña'nu, ja koto ñuu ri
Israel.
Kachi tutu.
Sia'an ni ka kachi chaa un
nuu rey Herodes.
7 Yukan na ti ni kana xe'e
Herodes chaa tu'va un, ti ni
jikajnu'un ndaa da nasa ja ni
kuu ja ni kenda luceru un, na
ni ka jini da.

8 Yukan na ti ni taji da chaa
un kuankoyo da ñuu Belén, ti
ni kachi da:
—Kuankoyo naa ra ti
nduku jnu'un ndaa ra nanu
kancha suchi lulu un. Nu ni
ka nani'in ra nuu kancha i,
ti chakoyo ra ti kasjnu'un ra
nuu ri nava suni na ki'in tu
ru'u, kin chiñu'un ri i —ni
kachi da.
9 Sia'an ni xndaku rey
un nuu chaa tu'va un, ti
kuankoyo da. Ti luceru ja'a
seña ja ni ka jini da ichi nuu
kaña ndikandii un, yoxnuu
tuku nuu da naa da undi ni
jaa nuu kancha suchi lulu un
sa ni jakuɨñɨ.
10 Nu ni ka jini chaa tu'va
un ja ni jakuɨñɨ luceru un, ti ni
ka kusɨɨ xaan tonto ini da naa
da.
11 Nu ni ka kɨvɨ da ini ve'e
un, ti ni ka jini da suchi
lulu un kancha i, yɨjnɨ nana
i María suchi. Ni ka jakun-
jitɨ da, ti ni ka nakua'a da ja
yɨñu'un suchi lulu un. Yukan
na ti ni ka jiña da kaja da, ti ni
ka ja'a da oro, suxia kutu vixi
jiin ɨnga nuu suxia (ja nani
mirra), ni kuta'u i.
12 Yukan na ti ni kasjnu'un
ɨɨn ñujani nuu da naa da ja
tukaa ga nandeokuñɨ da nuu
kancha rey Herodes. Ti ni
ka nandeokuñɨ da ɨnga ichi
kuan nukoyo da ñuu da naa
da.

Kuankoyo José jiin María ichi ñuu Egipto

13 Nu ni ka ya'a chaa tu'va
un kuankoyo da, ti ni ka'an
tuku ɨɨn ángel Yandios jiin
José nuu ñujani, ti ni kachi:
—Ki'in suchi lulu jña jiin
nana i, ti kuankoyo ichi ñuu
Egipto naa ra. Ti yukan
kunchuku ra naa ra undi na
kachi maa ri tuku, chi kuni
nanduku rey Herodes suchi
lulu jña ja ka'ni da i —ni kachi
ángel ya.
14 Yukan na ti ni ki'in José
suchi lulu un jiin nana i,
ti ni ka kee da jakuaa un
kuankoyo da ichi ñuu Egipto.
15 Ti yukan ni ka'iin da undi
ni ji'i rey Herodes. Yukan
ni kundaa nava ni kachi Yan-
dios ja ni kachi profeta na
jana'an un: “Undi Egipto ni
kana ri se'e ri.”

Ni ta'u Herodes jniñu ja na kuū taka suchi yɨɨ kuachi

16 Nu ni jini Herodes ja ni
ka kuu ichi ini chaa tu'va un
maa da. Ti ni kɨtɨ xaan tonto
ini da, ti ni ta'u da jniñu ja
na kuū taka suchi kuachi iin
uu kuiya, jiin taka suchi yɨɨ
kuachi ga ja kanchuku ñuu
Belén, jiin taka ga ñuu ka'iin
yajni un. Sia'an ni sa'a da, chi
ja ni ni'in va'a da jnu'un nuu
chaa tu'va un, chi ni ka kachi
chaa un nasa ja ni kuu ja ni
kaku Jesús.
17 Yukan ni kundaa nava
ni chaa profeta Jeremías nuu
tutu ja ni kachi da:
18 Ni ka nde'e xaan yɨvɨ ñuu
Ramá,
ti iyo xaan jnu'un kui'ya ini.
Raquel kuu ña'an nde'e xaan
ja'a se'e ña,
ti tu kuni ndusɨɨ ini ña, chi ja
ni ndɨ'ɨ i ni ka ji'i.
Kachi tutu.
19 Nu ni ji'i rey Herodes, ti
ni ka'an tuku ɨɨn ángel Yan-
dios jiin José nuu ɨɨn ñujani

nuu kande da ñuu Egipto un,
ti ni kachi:
20 —Ki'in suchi lulu jña jiin
nana i, ti nandeokuñɨ ñuu Is-
rael, chi ja ni ji'i chaa kuni
ka'ni maa i un —ni kachi
ángel Yandios un.
21 Yukan na ti ni ki'in José
suchi lulu un jiin nana i, ti
kuano'on da ñuu Israel.
22 Ko nu ni jini José ja Ar-
quelao ni nukuɨñɨ da nuu tata
da Herodes ti ta'u da jniñu
nuu ñuu Judea, ti ni yu'u da
ki'in da yukan, chi ja ni iyo
ɨin ñujani nuu da, ti kua'an da
ichi ñuu Galilea.
23 Nu ni ka jakoyo da
yukan, ti kuankoyo da ñuu
Nazaret. Yukan ni kunchuku
da. Ti ni kundaa taka
jnu'un ni ka ka'an profeta
ja Jesús konani ya, "chaa ñuu
Nazaret."

*Jnu'un Juan, chaa ni skuan-
ducha*
*(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17;
Jn. 1.19-28)*

3

1 Yukan ti ni kii Juan, chaa
skuanducha un, nuu ñu'un
te'e ñuu Judea, ti ka'an da nuu
yɨvɨ,
2 ti ni kachi da:
—Nakani ini naa ra, chi ja
kuan kuyajni kɨvɨ ta'u maa
Yandios jniñu nuu ra naa ra
—ni kachi da.
3 Ti sɨkɨ Juan ja'a kuu ja
ni ka'an profeta Isaías na ni
chaa da ɨin tutu sia'an:
Kin ka'an ɨin chaa, kin ka'an
undi nuu ñu'un te'e un,
ti kachi da:
"Koo tu'va ra naa ra, chi ja
yajni chaa Jito'yo.
Ti kuni ja na kaka ndaa ra
naa ra."
Sia'an ni chaa profeta Isaías
nuu tutu na jana'an.
4 Sa'ma Juan ni kuu jiin ixi
camellu. Ni yɨ'ɨ ɨin sanchi ñɨɨ
chii da. Ni yaji da ndɨkua'yɨ
jiin nduxi ñuñu yuku.
5 Ni ka kii yɨvɨ ñuu
Jerusalén, jiin yɨvɨ ndañuu
Judea, jiin yɨvɨ ñuu ka'iin
yajni yucha Jordán un, ti ni
ka ñuso'o i jnu'un ka'an da.
6 Ti nu ni ka kachi i ja, ja
ni ka nakani ini i naa i nuu
kuachi i, ti ni skuanducha
Juan i ini yucha Jordán.
7 Suni ni ka jakoyo kua'a
chaa fariseo, ja ni ka kuu da
chaa ka jito va'a nuu ley Is-
rael, jiin kua'a chaa saduceo
(chaa un ni ka kuu da ɨnga
partido ja suni ka xna'an da
sɨkɨ nasa kuni ka'an ley Is-
rael). Ni ka kii uu grupo un
nuu skuanducha Juan, ti ni
jini Juan ja nde kua'a chaa
un ni jakoyo. Ti ni nduxaan
da nuu chaa un naa da, ti ni
kachi da:
—Ro'o ka kuu ra nanu koo
xaan jiin se'e tɨ, chi ndeva'a
xaan ka sa'a ra. ¿Xi ka jani
ini ra ja nama ra maa ra nuu
nundo'o ja kuan kuu yajni
nuu ra naa ra nu?
8 Na kachi ri ja kava yɨñu'un
ra naa ra nava na kuni ndaa
yo ja, ja ni ka nakani ini ra
nuu kuachi ra naa ra. Ti nava
sia'an na nduu ra nanu ɨin
yujnu vixi ja ja'a nde'e va'a,
chi ka sa'a ra jniñu va'a. Ti
sia'an ka stuu ra ja, ja ni ka
nakani ndixia ini ra, ti ni ka
xndoo ra kuachi ra.
9 Ti tu kondo'o vixi ini ra
naa ra ja ka'an ra: "Maa yo

naa yo ka kuu yo jna'an Abraham.” Tu ka'an ra sia'an, chi
na kachi ri ja vasu undi yuū
ja'a, ti kuu sa'a Yandios ɨɨn
jniñu ña'nu ja na kuu i jna'an
Abraham, nu kuni ya.
10 Ti nuu yɨvɨ ja tu ka kuni
nakani ini i nuu kuachi un,
ja iyo tu'va Yandios ja kua'a
ya nundo'o nuu i. Ti nundo'o
ja kua'a Yandios un kuu nanu
ɨɨn chaa ja iyo tu'va da ja
kin sandoo da nuu huerta
da, ti ka'ncha da yujnu ja
tukaa ja'a nde'e va'a, ti ski'in
nuu ñu'un ja na kayu. Suni
sia'an kutu'va Yandios kua'a
ya nundo'o nuu yɨvɨ un.
11 Jandaa kuu ja ru'u chi
skuanducha ri ro'o naa ra
jiin nducha, ko kuan kuu ya-
jni kɨvɨ kenda ɨɨn chaa kuu
ña'nu ga ja kuu ru'u. Ti
nanu ja skuanducha da ro'o
naa ra ja kua'a da Espíritu
Santo ja kuncha ya jiin ra. Ti
sia'an nanu sandoo ɨɨn ñu'un
nuu kayu, suni sia'an sandoo
Espíritu Santo undi ini ra naa
ra. Ti chaa kuu ña'nu un, tu
kuu kandu ri nuu da, chi kuu
ña'nu ga da ja kuu ru'u.
12 Ti sasɨɨn da yɨvɨ nanu ɨɨn
chaa yɨjnɨ pala da ja xndeche
da triu da, ti kendo da paja,
sava'a da triu da ini ve'e da,
ti ka'ma da paja un. Ti chaa
un, chi kua'a da nundo'o yɨvɨ
jiin ɨɨn ñu'un ja tu nda'va
kuɨtɨ —sia'an ni kachi Juan
nuu chaa fariseo jiin chaa sa-
duceo un.

Ni janducha Jesús
(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

13 Yukan ti ni kee Jesús ñuu
Galilea, ti vaji ya ichi yucha
Jordán nuu kande Juan ja na
skuanducha da ya.
14 Ko tu kuni Juan ni kuu, ti
ni kachi da jini Jesús:
—Maa ni kuu ja skuan-
ducha saña, ti ansu ja maa ni
vaji nuu na —ni kachi Juan.
15 Ti ni kachi Jesús:
—Na koo sia'an vijna, chi
kanuu ja na siuku yo taka
jniñu ni ta'u Yandios —ni
kachi ya.
Yukan ti sa ni janta'u Juan.
16 Nu ni janducha Jesús,
ni kee ya ini nducha un, ti
yukan ni nuña andɨvɨ nuu
kancha Yandios, ti ni jini
Jesús ja vaji Espíritu Yandios,
ti ni jinu xini ya, nanu ɨɨn sata.
17 Yukan ti ichi andɨvɨ ni
ka'an Yandios jiin Jesús:
—Ja'a kuu se'e ri ja kunda'u
xaan ini ri. Ti kusɨɨ xaan ini ri
jiin ya —ni kachi Yandios jiin
se'e ya.

Kuni ska'an ja'u'u un Jesús
(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4

1 Yukan ti ni yɨnda'a
Espíritu un Jesús kua'an ya
undi nuu ñu'un te'e un, ja
kuni ja'u'u un kue'e ya ja na
sa'a ni'in ini ya.
2 Ti sia'an ni kundee ya
uu xiko nduu kɨvɨ, ti uu xiko
jakuaa, ni iyo ndicha ini ya.
Yukan ti sa ni chaa ɨɨn soko ini
ya.
3 Yukan ti ni tu'va ja'u'u un
nuu Jesús ja kuni ke'e ya, ti ni
kachi:
—Nu ndixia ra ja Se'e Yan-
dios kuu ra, sa'a ja taka yuū
ja'a na nduu staa kaji yo
—kachi ja'u'u un.

4 Ti ni kachi Jesús:
—Kachi nuu tutu Yandios: “Ansu jiin nɨnɨ staa kuchaku yɨvɨ naa i, chi suni kuu kuchaku i jiin taka jnu'un ka'an Yandios”, —ni kachi Jesús.
5 Yukan ti kua'an tuku ja'u'u un jiin ya ichi ñuu Jerusalén, ja kuu maa ñuu ii, ti ni kaa ya xini veñu'un ka'nu Israel,
6 ti ni kachi tuku ja'u'u un jiin ya:
—Nu ndixia ra ja Se'e Yandios kuu ra, ti skanakava maa ra undi nuu ñu'un un, chi sia'an yoso nuu tutu:
Na ta'u Yandios jniñu nuu ángel ya ja na koto ya ro'o.
Ti nakinda'a ya ro'o jiin nda'a ya,
nava tu tuji sɨ'ɨn ra nuu ni ɨɨn yuu.
Kachi tutu, ni kachi ja'u'u un.
7 Ti ni kachi tuku Jesús:
—Tuu, chi su'va yoso nuu tutu Yandios: “Koto maa ke'e ga ra maa jito'o ra Yandios”, kachi tutu —ni kachi Jesús.
8 Yukan ti kua'an tuku ja'u'u un jiin Jesús xini ɨɨn yuku sukun xaan, ti yukan ni xna'an nuu ya taka ñuu ka iyo nuu ñuyɨvɨ jiin taka ndajniñu vii ja iyo nuu,
9 ti ni kachi:
—Taka ja'a kua'a ri nuu ra nu na jakunjitɨ ra ti chiñu'un ra ru'u —ni kachi ja'u'u un.
10 Yukan na ti ni kachi Jesús:
—Kuxio nuu ri ro'o ja'u'u, chi su'va kachi nuu tutu Yandios: “Chiñu'un nuu maa ɨɨn ni ya kunukuachi ra nuu”, kachi tutu —ni kachi Jesús.
11 Yukan ti ni kuxio ja'u'u un nuu Jesús ti kua'an. Ti sa ni ka chakoyo ángel Yandios, ti ni ka chindee i maa ya.

Ni keja'a Jesús jiin jniñu ya ñuu Galilea
(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

12 Ti yukan ni ni'in Jesús jnu'un Juan, chaa skuanducha un, ja kande da vekaa. Ti nu ni jini ya jnu'un un, ni kee ya ti kua'an ya ichi ñuu Galilea.
13 Ko tu ni kendo ya ñuu Nazaret, chi kua'an ya undi ñuu Capernaum, ɨɨn ñuu kande yajni yu'u mar Galilea, ja kendo nuu ñu'un ñuu Zabulón jiin ñu'un Neftalí, ti yukan ni kuncha ya.
14 Ti yukan ni kundaa nava ni chaa profeta Isaías nuu tutu na jana'an:
15 Ñuu Zabulón jiin ñuu Neftalí, ja kuu ɨɨn ichi kua'an yajni yu'u mar, ichi nuu kaña ndikandii yucha Jordán,
ti ñuu Galilea nuu kanchuku yɨvɨ ja tu ka kuu yɨvɨ Israel.
16 Yɨvɨ ka iyo kuachi kanchuku ñuu un, kanchuku i nanu nuu ñuñaa kuɨtɨ, chi tu ka jini i jnu'un Yandios.
Ti yɨvɨ kanchuku nanu ndatɨ ñujɨ'i, ni ndinchaa ɨɨn ñu'un nuu i.
Chi nu na nakuni ndaa i jnu'un ya, ti kuu i nanu ja ni ka ndundijin nduchi i.
Sia'an ni kachi profeta Isaías.
17 Undi kɨvɨ un ni keja'a Jesús xndaku ya, ti kachi ya:

—Nakani ini nuu kuachi ra naa ra, chi ja ni jaa kɨvɨ ja ta'u Yandios jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ —ni kachi ya.

Ni kana Jesús xini kuun chaa ka jnɨɨ chāká
(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

18 Kua'an Jesús yu'u mar Galilea, ti ni jini ya uu chaa ka'iin un, ɨɨn da kuu Simón ja suni nani da Pedro, ti ɨnga da kuu Andrés, ñani da. Ka'iin da ka jnɨɨ da chāká, ti ja ni ka chunde da ñunu da ini nducha,
19 ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kundikun ru'u naa ra, na cho'o. Ja ni ka jnɨɨ xaan ra chāká, ko vijna ru'u, na xna'an ri ro'o nasa nastutu ra yɨvɨ. Ti xna'an ra yɨvɨ un maa jnu'un Yandios ja na kandixia i ru'u —ni kachi Jesús.
20 Ti luego ni, ni ka xndoo da ñunu da ti kuankoyo da jiin Jesús.
21 Ni jika ya tɨ'lɨ ga, ti ni jini ya ka'iin uu ga da, Jacobo jiin ñani da Juan, se'e yɨɨ Zebedeo. Ka'iin da ini ɨɨn barco jiin tata da, ka nachaa da ñunu da, ti ni kana Jesús xini da.
22 Yachi ni, ni ka xndoo da barco un jiin tata da, ti ni ka ndikun da ya.

Xna'an Jesús nuu yɨvɨ kua'a
(Lc. 6.17-19)

23 Kua'an Jesús nɨ ñuu Galilea, kua'an ya xna'an ya nuu yɨvɨ ini taka veñu'un yɨvɨ Israel ja na kutu'va yɨvɨ un jnu'un Yandios. Xna'an ya nuu yɨvɨ nava ta'u Yandios jniñu, ti suni kenchaa ya taka nuu kue'e ka jna'an yɨvɨ.
24 Taka yɨvɨ ñuu Siria ni ka ni'in i jnu'un Jesús, ti ni ka janchaka i taka yɨvɨ ka jna'an taka nuu kue'e nuu ya, jiin taka yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, jiin yɨvɨ ka jna'an kue'e jiyɨ'lɨ, jiin yɨvɨ tikuku un. Ti ni sa'a Jesús tajna i.
25 Kua'a yɨvɨ ñuu Galilea ni ka ndikun ya, yɨvɨ ñuu Decápolis, yɨvɨ ñuu Jerusalén, jiin ñuu Judea, jiin yɨvɨ taka ñuu ka kendo ichi nuu kaña ndikandii yucha Jordán.

Ka'an Jesús nuu yɨvɨ xini ɨɨn yuku

5

1 Nu ni jini Jesús yɨvɨ kua'a un, ti kua'an ya xini ɨɨn yuku, ti yukan ni nukoo ya. Ti yukan ni ka ndututu yɨvɨ ka skua'a jiin ya.
2 Yukan ti ni keja'a Jesús ni xna'an ya nuu i naa i.

Nau yɨvɨ kuu ja iyo ta'u nuu Yandios
(Lc. 6.20-23)

3 Ti ni kachi Jesús:
—Na kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka iyo jnu'un kui'ya ini sɨkɨ ja ni ka nakani ini i. Ni ka nakani ini i ja tu ni iyo ni ɨɨn jniñu va'a i nuu Yandios. Ti sɨkɨ yɨvɨ un chi jandaa kuu ja kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Ti jandaa kuu ja kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.
4 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ja ka iyo jnu'un kui'ya ini sɨkɨ kuachi i, ti kua'a Yandios jnu'un ndee ini nuu i.

5 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ vita ini, ti ni'in i ñu'un ni chisojnu'un Yandios.

6 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka ñukuu ini maa ya ti ka jandatu i jniñu ta'u ya, ti ka sa'a i taka nava kuni ya, chi maa ya chindee i ja na siuku i.

7 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka kunda'u ini jna'an, ti suni kunda'u ini Yandios maa i.

8 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka iyo ndoo añu, ti kua'a ya ta'u i ja kunchuku i jiin ya.

9 Kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ sa'a ja na kukuee kunchuku yɨvɨ naa i, chi nakinse'e Yandios maa i.

10 Suni kachi ri ja kandichi Yandios jiin yɨvɨ ka jito u'u yɨvɨ maa i sɨkɨ ja ka jika ndaa i ichi Yandios. Kandichi Yandios jiin yɨvɨ ya un, ti jandaa kuu ja kɨvɨ i ñuu nuu ta'u maa ya jniñu.

11 Ti kachi ri ja kandichi Yandios jiin ro'o naa ra ja nu na ka'an ndeva'a yɨvɨ nuu ra, ka'an i sɨkɨ ra ti kundio ini i ro'o ja kua'a i tau ra naa ra, ti chakuachi i ro'o sava'a ni ga jnu'un ja sɨkɨ ru'u.

12 Ti sɨɨ xaan na koo ini ra naa ra, chi na ni'in ra ta'u nuu Yandios. Suni sia'an ni ka sa'a yɨvɨ jiin profeta ni taji ya ja ni kikoyo undi nuu. Suni ni ka ndiyo ini yɨvɨ maa da, sia'an nanu ka ndiyo ini yɨvɨ ro'o vijna naa ra —kachi ya.

Ñɨɨ jiin nduva ñu'un ja kuu nuu ñuyɨvɨ

(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35; 11.33)

13 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Ro'o naa ra, ka kuu ra nanu ñɨɨ ja sa'a asun ndeyu, chi kanchuku ndaa ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti nanu ja kanchuku ra sia'an, ka kuu ra nanu ñɨɨ ja kuu nuu ndeyu. Chi nu na naa xiko u'ua ñɨɨ un, ti tukaa kuajniñu yo, chi su'va kacha yo ki'in, ja na kuañu ni'nu yɨvɨ sɨkɨ naa i. Ti suni sia'an kuu jiin ro'o, chi nu tu kanchuku ndaa ra nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti suni sia'an tukaa kuajniñu ro'o ja kuu nuu Yandios.

14 Ro'o naa ra, suni ka kuu ra nanu nduva ñu'un ja kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nu ɨɨn ñuu na kundee xini ɨɨn yuku, ti tu kuu jankɨsa'yɨ.

15 Ni tu kuu skuikun yo ɨɨn yɨtɨ, ti chunde yo chii ɨɨn cajón. Chi su'va chuxndee yo ñu'un un nuu sukun nava na kundijin nuu taka yɨvɨ kanchuku ini ve'e.

16 Suni sia'an kuni ya jiin ro'o naa ra, ti sa'a ra ja na ndundijin nuu taka yɨvɨ, ti nava na nakuni i taka jniñu va'a ka sa'a ra. Ti na nakuanta'u i nuu Tata ra Yandios, ya kancha undi andɨvɨ. Nakuanta'u i nuu ya vanua sia'an chindee ya ro'o naa ra, ti vii vii kunchuku ra naa ra nuu ñuyɨvɨ.

Xna'an Jesús nasa ka'an ley Moisés

17 Koto kondo'o ini ra naa ra ja ni chaa ri xnaa ri ley

Moisés, xi jnu'un ni ka xna'an
taka profeta. Tu xnaa ri
jnu'un un, chi su'va vaji ri ja
na siuku ri taka jnu'un un.
18 Na kachi ndaa ri nuu ra
naa ra ja nɨ iyo ga andɨvɨ jiin
ñuyɨvɨ, ni tu kuu kencha ri ni
ɨin letra nuu ɨin jnu'un Yan-
dios, undi na kuu taka nava
kuni maa ya.
19 Ja yukan kuu yɨvɨ tu ka
jandatu nuu taka ley ni ja'a
Yandios, vasu ɨin jniñu lulu, ja
na xna'an i nuu ɨnga yɨvɨ ja na
sa'a i, ti na kachi ndaa ri ja
yɨvɨ un, tu kuu kɨvɨ i ini ñuu
nuu ta'u Yandios jniñu. Ko
yɨvɨ jandatu ti xna'an i nuu
ɨnga yɨvɨ ja na kuandatu i, ti
yɨvɨ yukan ndixia chi najaa
i nuu ta'u Yandios jniñu ti
yukan nduña'nu i.
20 Ti na kachi ri nuu
ra ja nu na kunchuku ra
nanu kanchuku chaa ka
xna'an ley Moisés jiin chaa
fariseo yukan, yukan na ti tu
kuñukun ini ra ja kɨvɨ ra ñuu
nuu ta'u Yandios jniñu.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un
kɨtɨ ini
(Lc. 12.57-59)

21 Ka jini ra naa ra ɨin
jnu'un ni ka ka'an jna'an ra
na jana'an ja kachi: "Tu ka'ni
ra ndɨyɨ, chi nu ɨin yɨvɨ na
ka'ni ndɨyɨ ti ki'in yɨ nuu juez
ja na xndichi da i."
22 Ko ru'u na kachi ri nuu ra
ja nu ɨin yɨvɨ na kɨtɨ ini i nuu
ñani jna'an i, ti suni kunda'a
da yɨvɨ un nuu juez. Nu na
sa'a ndeva'a i nuu ñani jna'an
i, ti ki'in i nuu junta ka'nu
Israel ja na xndichi da maa
i. Ti nuu nau yɨvɨ na kachi
ja kaku'u xi ja tu iyo ndɨ'ɨ ini
ñani jna'an i, na kuñukuu ini i
ja ki'in i nuu infiernu.
23 Ja yukan kuu ja nu na
kin soko ra nuu altar Yandios,
ti nu ja ni jaa ra yukan, ti
nuku'un ini ra ja kɨtɨ ini ñani
ra nuu ra,
24 xndoo ja yɨnda'a ra
yukan nuu altar un, ti nan-
deokuñɨ ra, ti kin nundaka
ta'u ra nuu da. Yukan na
ti sa kuu nandeokuñɨ ra, ti
soko ra ja yɨnda'a ra nuu altar
Yandios.
25 Nu ɨin yɨvɨ na kankuachi
ja'a ra ja tau ra xu'un nuu da,
ti ki'in da jiin ra undi ve'e juz-
gado. Xnakan ndaka ta'u ra
nuu da ichi kuankoyo ra nava
tu xndichi da ro'o nuu juez,
chi nakua'a juez un ro'o nuu
policia, ti chaa un chunde da
ro'o vekaa.
26 Ti na kachi ndaa ri nuu
ra naa ra, ja sia'an ni kundee
ra vekaa un undi na chunaa
ndɨ'ɨ ra ja tau ra nuu chaa un,
ti sa kee ra ki'in ra.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un ka
yɨsɨkɨnchaa jna'an

27 Ka jini ra nava ni ka
ka'an yɨvɨ jana'an: "Koto
kusɨkɨnchaa jna'an ra jiin
ɨnga ñasɨ'ɨ."
28 Chi na kachi ri nuu ra
ja nu ɨin chaa na kuni da ɨin
ñasɨ'ɨ ti kuu ini da nde'e da ña,
ti chaa un ja ni chakuachi da
maa da jiin ña undi añu da.
29 Ti nu nduchi kua'a ra
kuu ja ni nde'e un, tava na
ki'in. Chi va'a ga ja nu ɨin ni
nduchi ra na naa, ti ansu ja
ki'in ra nɨ jiin yɨkɨ kuñu ra nuu
infiernu.

30 Ti nu nda'a kua'a ra kuu
ja ni sa'a ɨɨn kuachi, ka'ncha
na ki'in, chi va'a ga ja nu ɨɨn
ni nda'a ra un na naa, ti ansu
ja ki'in ra nɨ jiin yɨkɨ kuñu ra
nuu infiernu.

Xndaku Jesús sɨkɨ yɨvɨ ka xndoo jna'an
(Mt. 19.3-9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

31 Suni sia'an ni ka ka'an
yɨvɨ jana'an: "Nu ɨɨn chaa na
xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti nuu kuu
ja na ndokani da ɨɨn tutu ja ni
ka xndoo jna'an da."
32 Ko ru'u na kachi ri nuu
ra ja nu ɨɨn chaa na xndoo
da ñasɨ'ɨ da, ti nu tu naa
kuachi ni sa'a ña, ja kinikava
ña jiin ɨnga chaa, ti chaa un
chakuachi da maa ña. Ko
nu ɨnga chaa na nanda'a jiin
ɨɨn ña'an ni kendo un, ti suni
chakuachi da maa da.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un ka chisojnu'un

33 Suni sia'an ni ka ka'an
yɨvɨ jana'an: "Koto naa ini ra,
ti tu siuku ra taka jnu'un ni
chisojnu'un ra nuu Yandios,
ja maa Yandios kuu ya kua'a
jandaa ja'a ra."
34 Ko na kachi ri nuu ra
naa ra ja tu chisojnu'un ra
sia'an, chi nu na chisojnu'un
ra ja andɨvɨ kuu ja kua'a jan-
daa ja'a ra, ti yukan kuu nuu
kancha maa Yandios.
35 Ni tu kachi ra ja ñuyɨvɨ
kuu ja kua'a jandaa ja'a ra,
chi ja'a kuu nuu jañu ya jiin
ja'a ya, chi maa ya xiin. Ni
ja kuu ñuu Jerusalén, ja yukan
tu kua'a jandaa ja'a ra, chi
yukan kuu ñuu chaa kuu Rey
kuña'nu ga ja ta'u jniñu.

36 Ni tu chisojnu'un ra ja
kuu ixi xini ra. Sandau tu
siuku ra, ti nasa kuu sama ra
color ixi xini ra ti maa ya ni
ja'a.
37 So nɨnɨ kuu ja kachi ra
naa ra ja "kuu" xi "tu kuu",
chi tu nijniñu ɨnga jnu'un un,
vasu ɨɨn jnu'un kanuu ga kuu
ja chisojnu'un ra un, chi taka
ga jnu'un un vaji nuu ja'u'u
un.

Xndaku Jesús sɨkɨ yɨvɨ ka ndiyo ini nuu jna'an
(Lc. 6.29-30)

38 Suni ka jini ra ja ni ka
ka'an yɨvɨ jana'an: "Nu ni
stuji yɨvɨ nduchi ra, ti suni
stuji nduchi maa i. Ti nu ni
tava i jnu'un yoso ra, ti suni
tava ra jnu'un yoso maa i."
39 Ko ru'u na kachi ri: Koto
kinjna'an ra jiin yɨvɨ kani
ro'o, chi su'va nu ni kani i ɨɨn
nuu nuu ra, kua'a ɨnga nuu ra
na kani tuku i.
40 Nu ɨɨn yɨvɨ na kankuachi
ja kuni kuisonchaa i camisa
ra, suni kua'a jnu'un ja na
kunda'a i chamarra ra.
41 Nu ɨɨn yɨvɨ na chayɨka
ro'o ja kin nchaka ra nda-
jniñu i sava ichi, ti va'a ga na
kinchaka ra i undi nuu ki'in
yɨ.
42 Ti nu sava'a ni ga yɨvɨ na
kakan nuu i ɨɨn ndajniñu nuu
ra, kua'a ndajniñu kuni i, ti
koto siokani ra sia'an ni yɨvɨ
un ki'in.

Na kunda'u ini yo yɨvɨ jito u'u yo'o
(Lc. 6.27-28, 32-36)

43 Ka jini ra ja suni sia'an
ni ka ka'an yɨvɨ jana'an:
"Kunda'u ini nuu yɨvɨ

kunda'u ini ro'o, ti koto u'u
nuu yɨvɨ jito u'u ro'o.”
44 Ko ru'u na kachi ri nuu
ra naa ra ja na kunda'u ini
ra nuu yɨvɨ jito u'u ro'o.
Kakanta'u nuu maa Yandios
ja kuu yɨvɨ ka ka'an ndeva'a
nuu ra ti ka ka'an i sɨkɨ ra, ti
chindee yɨvɨ un vasu na kani
i ro'o.
45 Chi sia'an ti sa stuu ra
maa ra ja yɨ'ɨ ra jiin maa Tata
ra Yandios, ya kancha andɨvɨ.
Chi maa ya kuu ja sa'a ja ndii
sɨkɨ yɨvɨ va'a jiin yɨvɨ kue'e, ti
suni ja'a ya sau ja kuu taka
yɨvɨ un, ti yɨvɨ un suni kuu i
jna'an ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
46 Ko nu ro'o na kunda'u ini
ra nuu nɨnɨ yɨvɨ ka kunda'u
ini maa ra, ¿ti nau ta'u ra iyo
ja nu sia'an naa sa'a ra nusa?
Ti suni undi chaa ka jikan
ya'u nuu puestu un ka sa'a da
sia'an.
47 Ti suni nu na kanxia'u ra
jiin nɨnɨ yɨvɨ mani ra jiin, ti
tu va'a nu na sa'a ra sia'an,
chi undi yɨvɨ ja tu ka kandixia
Yandios, suni sia'an ka sa'a i.
48 Ja yukan kuu ja koo ndaa
ini ra jiin taka ni yɨvɨ. Ti
sia'an kunchuku ndaa ra, chi
Tata yo Yandios, ya kancha
andɨvɨ, nɨnɨ iyo ndaa ini ya
jiin yo'o naa yo —ni kachi
Jesús.

Xndaku Jesús nasa koto nda'u yo ñani jna'an yo

6

1 Siin Jesús xndaku ya nuu
yɨvɨ ka skua'a jiin ya, ti ni
kachi ya:
—Koto stuu ra ɨɨn jniñu ja
ka sa'a ra nuu yɨvɨ ja na nde'e
i ro'o. Chi nu sia'an na sa'a ra,
ti Tata yo Yandios ja kancha
andɨvɨ, tu kua'a ya ta'u ra.
2 Nu ka kuni chindee ra yɨvɨ
nda'u naa i, koto stuu ra nuu
nɨ ñuu, nanu ka sa'a yɨvɨ ja ka
ka'an vixi i, ka jika i ichi, xi ini
veñu'un Israel, ja jiin jnu'un
i ka stuu i ja tu ka chiñu'un
i jnu'un Yandios. Sia'an ka
ka'an i nava na nakua'a yɨvɨ
ja yɨñu'un i nuu i maa i naa
i. Ko jandaa na kachi ri nuu
ra naa ra ja yukan ni kuu ndɨ'ɨ
ta'u i.
3 Ti ro'o nu ka kuni ra
chindee ra yɨvɨ nda'u, ko
kua'a xe'e ra un nava tu kuni
ni ɨɨn yɨvɨ.
4 Sia'an sa'a ra nava maa ɨɨn
ni Yandios na kuni jniñu un,
chi maa ya kuu ja kua'a ta'u
ra.

Xna'an Jesús nasa kakanta'u yo

5 Nu ka kuni kakanta'u ra
naa ra, koto sa'a ra nanu ka
sa'a yɨvɨ ja ka nu kujiin i ini
veñu'un, xi jikɨ calle ja na
kuni yɨvɨ nuu i, ja jiin jnu'un
i ka stuu i ja tu ka chiñu'un i
jnu'un Yandios. Ko na kachi
ndaa ri ja jiin yukan ni, ti ja
ka iyo ta'u i.
6 Ko ro'o nu kuni kakanta'u
ra, ndɨvɨ ini ve'e ra, kasɨ
yuxe'e ra, ti kakanta'u nuu
Yandios nuu kande maa ɨɨn ni
ya jiin ra. Ti jini ya jnu'un
ka'an ra, ti maa ya na kua'a
ta'u jikan ra nuu ya.
7 Nu jikanta'u ra, ti tu
ndaku ni'in nuu nuu ra ɨɨn
jnu'un ka'an ra, nanu ka sa'a
yɨvɨ tu ka nakuni nau kuu
maa Yandios. Chi ka ndo'o ini
i ja kuniso'o Yandios jnu'un
ka ka'an i, ja sia'an nu nuu

nuu ka ndaku ni'in i jnu'un
ka ka'an i.
8 Koto ma sa'a ra sia'an
naa ra, chi xnaka Yandios jini
taka ja ka nandɨ'ɨ ra naa ra, ti
sa ka jikan ra nuu ya.
9 Ja yukan kuu ja sia'an
kakanta'u ra naa ra:
Tata yo Yandios, ja kancha ni
andɨvɨ, kava yɨñu'un yo
nuu sɨvɨ ni, ti maa ni
kuu ja kuña'nu ga.
10 Jika na nuu ni ja yachi na
kiji kɨvɨ ta'u ni jniñu
nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ yo.
11 Ti kua'a ni staa nakaji yo
vijna ja kuu ja ndenda-
jnu yo ɨin kɨvɨ ɨin kɨvɨ.
12 Kuan ka'nu ini ni nuu
kuachi ka sa'a na,
nanu ka jan ka'nu ini
na nuu ñanijna'an na
nuu taka ja ka sa'a i jiin
na.
13 Koto maa kua'a ni jnu'un
ja kotojnuni ja'u'u un
saña, ti su'va nama ni
saña nuu nundo'o un.
Chi maa ni xiin nuu ta'u
jniñu, ti maa ni kuu ja
ndiso jniñu ña'nu un.
Ti ña'nu ga na koo sɨvɨ ni sɨkɨ
yo ja kuu saa ni. Ti
sia'an na koo.
Kachi ra naa ra.
14 Ti ɨin jnu'un kanuu
ja kakanta'u ra un kuu ja
saka'nu ini ra nuu yɨvɨ jito
u'u ro'o. Chi nu sia'an na sa'a
ra, ti suni maa Yandios, ya
kancha andɨvɨ, saka'nu ini ya
nuu kuachi ra.
15 Ko nu tu saka'nu ini ra
nuu yɨvɨ ka jito u'u ro'o naa
ra, suni sia'an maa Yandios tu
saka'nu ini ya nuu kuachi ra
naa ra —ni kachi ya.

Xndaku Jesús nasa koo ndicha ini yo

16 Siin Jesús xndaku ya ti ni
kachi ya:
—Nu ka kuni ra koo ndicha
ini ra, koto sakui'ya ini ra naa
ra nanu ka sa'a yɨvɨ ja xndoo
jnu'un Yandios jiin jnu'un i.
Ka sakui'ya i nuu i ko so ja na
kuni yɨvɨ ja ka iyo ndicha i. Na
kachi ri nuu ra ja jiin yukan,
ti ja ni ka ni'in ta'u i. Ti yukan
ni kuu ndɨ'ɨ ja ni'in i.
17 Ko ro'o naa ra, nu ka kuni
koo ndicha ini ra, nakacha
nuu ra, ti nachu'un ra kuka
xini ra.
18 Nava sia'an tu kani ini
yɨvɨ naa i ja iyo ndicha ini
ra, chi maa ɨin ni Yandios, ya
kancha jiin ra kuu ja jini ya, ti
nava na kua'a ya ta'u ra —ni
kachi ya.

Nanu kuu nu skaya yo yaji yo

19 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Koto skaya ra ja kuñava'a
ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi nde
iyo tikixin ti nde kua'a jniñu
ka stɨvɨ tɨ, ti suni kuu kɨvɨ
ñakui'na ti sakui'na i.
20 Va'a ga ja nu na skaya ra
jniñu va'a kuni maa Yandios,
ya kancha andɨvɨ, chi yukan
tu iyo tikixin ti tundo xnaa
yo, ti ni ñakui'na tu kuu kɨvɨ ja
sakui'na.
21 Ja yukan kuu ja nu ndiyo
xaan ini ra ja na nakaya yaji
ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti xnaa ndɨ'ɨ
ra yaji ra nuu Yandios nuu
kancha ya andɨvɨ —kachi ya.

Ɨin ñu'un ja kuu yɨkɨ kuñu yo

22 Siin Jesús xndaku ya ti ni
kachi ya:

—Nduva yɨtɨ kuu nduchi ra
ja kuu nuu nɨ tu'u yɨkɨ kuñu
ra. Nu ka iyo va'a nduchi ra,
ti suni sia'an iyo va'a nɨ yɨkɨ
kuñu ra.
23 Ko nu tu ndijin nduchi ra,
¿ti nasa kundijin ichi ki'in ra
nusa? Ti ñuñaa kua'an ra nu
sia'an. Chi nu na nda'va yɨtɨ
un, ti nduva ra ti tuji ra. Ti
tu kuu nasa ndoko ra, chi iyo
xaan kaa ichi ñuñaa kua'an ra
un.

Tu xndi'i ini yo sɨkɨ ja kuchaku yo

24 Ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu
kunukuachi nuu uu jito'o,
chi kendo va'a i jiin ɨɨn da,
ti kendo kui'ya i jiin ɨnga da.
Ni tu kuu kunukuachi i nuu
Yandios, ti ja kundio ini i
xu'un jiin ñu'un. Chi nɨnɨ nuu
maa ni ya kuu nu na kondo'o
ini i, ti ansu ja kundio ini i
xu'un —ni kachi ya.

Jito Yandios Se'e ya

25 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Na kachi ri nuu ra naa ra,
ja koto ma xndi'i ra ini ra ja
kuu ja kaji ra xi ja ko'o ra,
ja na kuchaku ra, xi ja kuu
sa'ma ku'un ra naa ra. Chi
maa Yandios ni sa'a ja chaku
ra jiin yɨkɨ kuñu ra. Ti maa
ya kuu ja kua'a ja kaji ra jiin
sa'ma ku'un ra.
26 Nde'e naa ra, kɨtɨ ka
ndava nuu tachi un, tu naa
jniñu ka sa'a tɨ ja nastutu tɨ,
ti sava'a tɨ ku'iin, ko Tata ra
Yandios, ya kancha ya andɨvɨ,
ja'a ya ja ka yee tɨ. Ko na kachi
ri ja kanuu ga ro'o naa ra ja
kuu kɨtɨ ka ndava un.
27 Ti ni tundo ni'in ra naa
ra vasu na xndi'i xaan ini ra
jiin ja kuchaku ra, xi jiin ja
kundio ini ra ja kusukun ga
ra. ¿Va nu ja ndɨ'ɨ xaan ini ra
jiin un, ti ni'in ra kuu ra nu?
28 ¿Xi va'a ka sa'a ra ja
ka xndi'i xaan ini ra ja kuu
sa'ma ra nu? Nde'e naa ra
nasa ka ja'nu ita rosa un, ti tu
jini yo nasa ja'nu, ko vii xaan
kanda.
29 Ko na kachi ri ja ni Sa-
lomón, chaa ni kuu rey Is-
rael na jana'an, tu ni suku da
nanu ita un, vasu vii xaan ni
kaa sa'ma da.
30 Ti maa Yandios skua'nu
ya ita un, ti vii xaan na skutu
ya i. Ko vasu vii xaan ni
kanda vijna ti ijña ja ni ka
ichi, ti tukaa ga kuni yo. Chi
su'va kayu nuu ñu'un. Ja
yukan kuu ja nu sia'an sa'a
Yandios ja jito va'a ya ita un,
¿ti ansu kanuu ga ro'o naa ra
ja na koto va'a ya nu? ¿Ndoo
xaan ka ndɨ'ɨ ini ra nusa?
31 Ja yukan kuu ja koto
kachi ra naa ra: "¿Ndoo kaji
yo vijna? ¿Ti nasa ko'o yo
vijna?" Xi kachi ra naa ra:
"¿Nasa ku'un yo naa yo vi-
jna?"
32 Chi taka un ka ka'an yɨvɨ,
ja tu ka nakuni i nau kuu Yan-
dios. Ko ro'o naa ra, iyo ɨɨn
Tata ra ja kuu Yandios kan-
cha andɨvɨ, ti ja jini ya ja taka
un ka nandɨ'ɨ ra naa ra.
33 Ja yukan kuu ja kuñukuu
ini maa Yandios naa ra, ti
kuandatu nɨ ini ra jniñu ta'u
ya, nava na kua'a ya taka ja
ka nandɨ'ɨ ra naa ra.
34 Ti sia'an tu xndi'i xaan
ini ra naa ra ja nasa koo
ra ijña, chi taka ni kɨvɨ vaji
nundo'o un, ti suni sia'an

kua'a ja ka nandɨ'ɨ yo vaji ɨɨn kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ —ni kachi Jesús.

Koto kuu ichi ini yo nuu yɨvɨ
(Lc. 6.37-38)

7

1 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Koto kuu ichi ini ra nuu yɨvɨ ja ka'an ndoo ra, nava suni Yandios tu ske ichi ya ro'o, ja suni sia'an kaa tu maa ra.
2 Chi suni nanu ka ka'an ndeva'a ra nuu ñanijna'an ra, suni sia'an xndichi Yandios ro'o, ti sa'a ya jiin ra nanu ka sa'a maa ra jiin ñanijna'an ra.
3 Nu sia'an na sa'a Yandios, ¿tɨ nasa kuu ka'an ndoo ra ja kuu ichi ini ra nde'e ra nuu ñanijna'an ra, nu iyo ɨɨn kuachi i, vasu jakuu ga kaa tu maa ra jiin kuachi ra xino?
4 Ko nu ja kuu ga kaa maa ra jiin kuachi ra, ¿tɨ ndoo ka'an vixi ra nuu ñanijna'an ra ja iyo ndoo ra nusa? nde'e na kaa jniñu sa'a ra, ti suni yuji xaan ra jiin kuachi ra.
5 Ko na kachi ri ja ka kuu ra nanu ja xndoo jnu'un Yandios jiin jnu'un, yɨvɨ ja tu jini ra ja xnakan nde'e va'a ra nasa kancha maa ra jiin kuachi ra, ti sa kuu kotonchaa ra ɨɨn kuachi lulu ka sa'a ñanijna'an ra.
6 Koto xna'an ra jnu'un Yandios nuu yɨvɨ kanchuku nanu ina, chi tu kuanta'u i jnu'un ka'an ra. Su'va ske ichi i jnu'un un, chi ka kuu i nanu ina xaan ja ka jnɨɨ ñɨ'ɨn tɨ yo'o. Ni koto xna'an ra jnu'un Yandios nuu yɨvɨ kanchuku nanu kɨtɨ, chi ske xiko i jnu'un un, ti kuañu ni'nu i. Nde'e ra kɨtɨ un nu ni chitu chii tɨ ti tuxijni tɨ, chi nuni un ti jañu ni'nu tɨ sɨkɨ —ni kachi Jesús.

Nasa kakanta'u yo nuu Yandios
(Lc. 11.9-13; 6.31)

7 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi da:
—Koto xndi'i ra ini ra, ja kakanta'u ra nuu Yandios. Siin kakanta'u ra nuu ya nanu ja kana ra xini ɨɨn yɨvɨ nu nandɨ'ɨ ra ɨɨn ndajniñu. Ti sia'an na kuniso'o ya ti kua'a ya nau ja nandɨ'ɨ ra.
8 Chi nu siin yo jikanta'u yo, ti kua'a ya nuu yo. Chi nu nduku yo ti nani'in yo. Ti nu na kana yo ti kuniso'o ya.
9 ¿Xi ka iyo ɨɨn ɨɨn ra ja tava ini ra kua'a ra ɨɨn yuū nuu se'e ra, nu ka jikan i staa nuu ra nu?
10 ¿Xi nu ka jikan i chāká, ti kua'a ra ɨɨn koo nuu i nu?
11 Ro'o naa ra, vasu ka nchakuachi ra, ko suni iyo jniñu va'a ka sa'a ra ja ka nduku ra ja va'a ja kuu se'e ra. Ti suni sia'an Tata ra Yandios, ya kancha andɨvɨ, kua'a ya taka ja va'a nu na kakan ra nuu ya naa ra.
12 Ja yukan kuu ja kava yɨñu'un ra jiin yɨvɨ naa i, nava suni sia'an na nakua'a i ja yɨñu'un ro'o naa ra, chi sia'an ta'u ley Moisés jniñu jiin taka ga tutu ni ka chaa profeta na jana'an—ni kachi Jesús.

Iyo uu ichi
(Lc. 13.24)

13 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Na kachi ri ja iyo uu ichi nani'in ra, ɨɨn kuu ichi va'a ti ɨnga kuu ichi nundo'o. Ti ichi nundo'o un tu yɨɨ ki'in ra, chi jicha xaan, ti nuña ja sa'a ra nava kuni maa ra. Yukan iyo jnu'un ndichi ini, kuu siin ra jiin taka jnu'un ra, ko sandɨ'ɨ ni ga ichi un kande nuu jna'nu ndatu ra, ti kua'a yɨvɨ kuankoyo i ichi un, ko sandɨ'ɨ ni ga ichi un ti naa yɨvɨ un naa i.

14 Ti ichi va'a ja kuu ichi Yandios, vi'i nchaa ni kaa, ti nde kua'a yɨvɨ tu ka nanduku i ichi un, chi jaku ni yɨvɨ kuu ja ka nani'in ichi un, ti yukan kundikun i kuankoyo i jiin. Ti nuu ndɨ'ɨ ichi un, kuu nuu najaa i nuu Yandios. Ti yukan nanita'u i ja na kuncha i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Jiin nde'e yujnu sa nakuni yo nuu yujnu va'a xi yujnu kue'e kuu
(Mt. 12.33-37; Lc. 6.43-44)

15 Koto maa ra naa ra jiin yɨvɨ ka xnda'u ña'an, ja ka ka'an ja ka kuu i profeta ka ka'an jnu'un Yandios un. Chi yɨñu'un vekoyo i nuu ra naa ra, ko añu i kuu nanu kɨtɨ xaan, chi ka ñu'un kui'na ini i.

16 Ti ro'o naa ra tu ka jini ra ndoo ka ndo'o ini yɨvɨ un, nu ka ndo'o va'a ini i xi tuu. Ko jiin jniñu sa'a i un ti kuni ra naa yɨvɨ ka kuu i. Chi na kachi ri ja tu kuu kuni'in yo nde'e tɨka'ya xini ɨɨn nu'iñu, xi kuni'in yo tɨchɨ vixi xini ɨɨn nu'iñu xaan.

17 Ja yukan kuu ja taka yujnu va'a kua'a nde'e vixi. Ti taka yujnu ka ja'a nde'e kue'e tu kaji yo. Sia'an kuu yɨvɨ va'a, chi ndo'o ini i sa'a i ɨɨn jniñu va'a. Ti yɨvɨ sa'a ndeva'a un, mani jniñu kue'e ndo'o ini i.

18 Ti yujnu va'a un tu kuu kua'a nde'e kue'e, ni yujnu kue'e un, tu kuu kua'a nde'e va'a. Yukan kuu ja ɨɨn yɨvɨ va'a tu sa'a ndeva'a i, ti yɨvɨ kue'e un nɨnɨ ka sa'a ndeva'a i.

19 Ti taka yujnu kue'e ja tu kee nde'e va'a xini un, ka'ncha yo ti na kayu nuu ñu'un. Ti nu sa'a yo sia'an jiin yujnu un, va jandaa ndixia kuu ja kua'a Yandios ɨɨn nundo'o xaan nuu yɨvɨ kue'e un.

20 Ja sia'an kuu ja jiin jniñu ka sa'a i un, nakuni yo naa yɨvɨ ka kuu i, ja tu ka'an ndaa i jnu'un Yandios.

(Lc. 13.25-27)

21 Ansu tendɨ'ɨ yɨvɨ ndakuni'in sɨvɨ ri najaa i andɨvɨ nuu ta'u Yandios jniñu, vasu na kachi i: “Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni.” Yɨvɨ yukan tuu, chi nɨnɨ yɨvɨ siuku jniñu ta'u Tata ri Yandios, ya kancha andɨvɨ. Yɨvɨ yukan ni kuu ja najakoyo.

22 Nu na jaa kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga un, ti nde kua'a yɨvɨ ndakuni'in sɨvɨ ri, ti kachi: “Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni. Saña kuu ja ni ndiso jniñu nuu ni na ni ka'an na jnu'un ni. Ti jiin sɨvɨ ni ni ka keni'in na tachi xaan un kuankoyo, ti suni jiin sɨvɨ ni

ni ka sa'a na kua'a ga jniñu ña'nu", kachi.
23 Ko yukan na ti kachi ri jini yɨvɨ un: "Jankɨvɨ ni nakuni ri ro'o ja kuu ra se'e ri. Kuxio nuu ri naa ra, ti kuankoyo ro'o, yɨvɨ ndeva'a", kachi ri —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús sɨkɨ uu ve'e
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

24 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ja yukan kuu ja yɨvɨ kuni chunso'o, na chunso'o i, ti na sa'a i jniñu ta'u ri. Ti yɨvɨ un kuu i nanu ɨɨn chaa yukun ini, ja konu'un xaan ni sa'a da ve'e da, ti kunuu teyɨɨ ni skee da yuu ka ndiso nama ve'e un.
25 Ni kii ɨɨn sau xaan, ni ndaa nducha ti ni kani ɨɨn tachi xaan jika ve'e un, ko tu ni nduva ve'e un, chi kunu xaan ka yɨndɨyɨ yuu ka ndiso nama ve'e un.
26 Ko yɨvɨ ni jiniso'o ti tu ni siuku i taka jnu'un ka'an ri, kuu i nanu ɨɨn chaa ñaa ja ni jani da ve'e da nuu ñu'un ta'ya.
27 Ni ja'a ɨɨn sau xaan, ni ndaa yucha, ti ni nandoyo ñu'un un, ni kee ɨɨn tachi xaan, ti ni nduva ve'e un kua'an, ti ni naa iī —kachi Jesús.
28 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti so ni ka naa ini yɨvɨ ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an ya,
29 chi ndichi xaan ni xndaku ya jnu'un un, ja ni ɨɨn chaa ka xna'an ley Israel un, tu ka xndaku da sia'an.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu
(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8

1 Nu ni nandeokuñɨ Jesús ja'a yuku un, ti chitu xaan yɨvɨ ni ka nandikun tuku i ya.
2 Ti ni tu'va ɨɨn chaa jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu. Ni jakunjitɨ da nuu ya, ti ni kanda'u da jiin ya:
—Jito'yo Jesús, nu kuni ni ti sandoo ni saña jiin kue'e na ja'a —kachi da.
3 Yukan na ti ni skaa ya nda'a ya, ni ke'e ya sɨkɨ da, ti ni kachi ya jiin da:
—Kuni ri, na ndundoo ra vijna —ni kachi ya.
Nu ni ka'an ya sia'an, ti ni nduva'a ni chaa ku'u un.
4 Ti ni xndaku ya nuu da:
—Kua'an, ti koto kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja, ja ni nduva'a ra. Xnakan, kua'an ti ki'in ra nuu sutu un, na kuni da ja, ja ni nduva'a ra. Ti kunda'a nau ja soko ra nuu Yandios, sia'an nava kachi ley Moisés, nava na kuni yɨvɨ ja, ja ni kenchaa ndɨ'yɨ un ro'o —ni kachi ya.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn muzu capitán romano
(Lc. 7.1-10)

5-6 Nu ni jaa Jesús ñuu Capernaum, ti ni kenda ɨɨn chaa kuu capitán, ja kuu chaa yɨnda'a ɨɨn ciento soldado, ka yɨ'ɨ jiin ejército ñuu Roma, ti ni kanda'u da jiin Jesús:
—Jito'yo, kancha ɨɨn muzu na ve'e na, katuu i jito, ni kuu tɨkuku i, ti u'u xaan tonto i —kachi da.

7 Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri na kin sa'a tajna i —ni kachi Jesús.

8 Ti ni kachi chaa un jiin ya:

—Jito'yo, kuña'nu ga ni ja kuu saña, ti tu kuu kejna'an na jiin ni. Ja yukan kuu ja tu kuni na ja ki'in ni undi ve'e na, chi so kuni na ja na ta'u ni jniñu, ti na nduva'a muzu na.

9 Chi saña, suni iyo ɨɨn chaa kuña'nu ta'u jniñu nuu na. Ti suni maa na, yɨnda'a na soldado na. Ti nu na kachi na jiin ɨɨn da: "Kua'an", ti ki'in da. Ti kachi na jiin ɨnga: "Ña'an ja'a", ti kii da. Ti ta'u na jniñu nuu muzu na ja na sa'a i ɨɨn jniñu un, ti sa'a i —kachi da.

10 Nu ni jiniso'o Jesús jnu'un un, so ni naa ini ya, ti ni kachi ya jiin yɨvɨ kua'a kuankoyo jiin ya un:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja nɨ tu'u ñuu Israel, tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ kandixia ru'u nanu ni kandixia chaa ja'a.

11 Ko na kachi ri nuu ra naa ra ja nde kua'a yɨvɨ kikoyo i ichi nuu kaña jiin ichi nuu kee ndikandii, ti kɨvɨkoyo i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti nukoo i xiin Abraham, Isaac, jiin Jacob.

12 Ko kua'a yɨvɨ Israel ja ka kuni kunchuku ñuu nuu ta'u Yandios jniñu un, keni'in ya maa i kinkoyo i ichi fuera ñuu un, ti koo i nundo'o kunchuku i. Yukan ti nde'e i ja jnu'un kui'ya ini, ku'yu yu'u i, ti nakeyɨ'ɨ i jnu'un i ja xaan nakani ini i —kachi Jesús.

13 Yukan na ti ni kachi ya jini chaa kuu capitán un:

—Kuano'on ve'e ra, ti na kuu sia'an nava ni kandixia ndaa ra —ni kachi ya.

Ti un, ni nduva'a ni muzu chaa un.

Sa'a Jesús tajna nana chiso Pedro
(Mr. 1.19-31; Lc. 4.38-39)

14 Yukan ti ni ja'an Jesús ve'e Pedro. Ni jini ya ja katuu nana chiso Pedro nuu jito, ku'u ña jiin kue'e kiji xaan.

15 Ni jnɨɨ ya nda'a ña, ti ni kenchaa ni kiji un maa ña. Yukan ti ni ndoko ña, ni sa'a ña ndeyu, ni ka yee da jiin ya.

Sa'a Jesús tajna yɨvɨ kua'a
(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

16 Nu ni kuaa, ti ni ka chakoyo yɨvɨ nuu Jesús jiin tɨjnɨ xaan yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, ti jiin ɨɨn ni jnu'un ni ka'an ya, ni keni'in ya tachi xaan un kuankoyo. Ti suni ni ka nduva'a ni taka ga yɨvɨ ka ku'u un.

17 Yukan ni kundaa jnu'un Yandios nava ni ka'an profeta Isaías na jana'an, ja ni kachi da: "Maa ya ni kunda'u ini yo'o jiin kue'e ka jna'an yo, ti ni kenchaa ya kua'an", kachi Isaías.

Uu chaa ka kuni ki'in jiin Jesús
(Lc. 9.57-62)

18 Nu ni jini Jesús ja nde kua'a yɨvɨ ni ka ndututu jiin ya, ti ni ta'u ya jniñu nuu ndaja'a ya ja na kin ya'a da jiin ya undi ɨnga nuu yuu lago un.

19 Ti ɨɨn chaa ka xna'an ley
Israel un ni tu'va nuu ya, ti ni
kachi:
—Maestro, kuni ki'in na
jiin ni vasu sava'a ni ga na
ichi na ki'in ni, ti ki'in yo —ni
kachi da.
20 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ñukuii un chi ka iyo yau
kava ka yɨ'ɨ tɨ. Ti saa un suni
ka iyo taka tɨ nuu ka ndetatu
tɨ. Ko ru'u, ja kuu ri maa
Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, va sa nanu
iyo nuu ndetatu tɨ'lɨ xini ri
—kachi Jesús.
21 Ti ɨnga chaa kuu ndaja'a
ya un ni kachi:
—Jito'yo, kundatu ni na kin
chunduji na tata na xnakan,
ti sa chaa na, na cho'o —ni
kachi da.
22 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jini ra ja ka iyo yɨvɨ
kanchuku nanu ndɨyɨ, chi tu
ka chunso'o i jnu'un Yandios.
Ti sia yɨvɨ un na chunduji
jna'an maa i, ti ña'an na cho'o
—kachi ya jiin da.

Ni sa'a Jesús ja na jakuɨñɨ tachi sau xaan un jiin nducha lago
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

23 Yukan ti ni kɨvɨ Jesús ini
barco, ti yɨvɨ ka skua'a jiin ya,
ni ka ndikun i ya kuankoyo i
jiin ya.
24 Yukan ti ni ndonda ɨɨn
tachi sau xaan tonto nuu lago
un, ni keja'a kava nuu mani
ga nducha un nuu barco un.
Ko Jesús chi kixi kixi ni ya.
25 Ti ni ka xndoto ndaja'a
un ya, ti ni ka kachi da:
—¡Jito'yo, nama ni, yo'o chi
naa yo. Ka kuni keka'nu yo
chii nducha ja'a! —ni ka
kachi da.
26 Ko ni kachi ya jiin da:
—Ndoo xaan ka yu'u ra. ¿Xɨ
ka jani ini ra ja tu chindee
Yandios ro'o naa ra nu? —ni
kachi ya.
Yukan ti ni ndokuɨñɨ ya, ti
ni ta'u ya jniñu nuu tachi sau
xaan un jiin lago un, ti na'in
kuɨtɨ ni kuu.
27 Ti so ni ka naa ini chaa
un, ti ka nndajnu'un da:
—¡Naa chaa kuu ja'a ja undi
tachi sau xaan un, jiin lago un
ka jandatu nuu da! —kachi
da naa da.

Chaa ka jna'an tachi xaan ñuu Gadara
(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

28 Nu ni ya'a Jesús ɨnga nuu
yu'u lago un, nuu kuu yu'u
ñuu Gadara. Ti undi staa sti-
lateón nuu ka ñunduji ndɨyɨ
un ni ka kendakoyo uu chaa
ka jna'an tachi xaan, ti ni
ka chakoyo da nuu Jesús. Ti
ndɨnduu da ka jna'an tachi
xaan un, ti kua'an xaan ni ka
nduu da ja ni ɨɨn yɨvɨ tukaa ga
kuu ya'a i ichi un.
29 Ti ni ka jakunchaa da ka
kana ko'o da:
—¡Ni'in Jesús, Se'e Yandios!
¿Ndoo kɨvɨ nduu ni jiin na
naa na, xi vaji ni ja kua'a ni
nundo'o saña nu? Vasu ti jaa
ga kɨvɨ kii juicio —ni ka kachi
da naa da.
30 Ti yajni yukan ka
jikonuu kua'a xaan kɨnɨ ka
yaji tɨ.
31 Yukan ti ni ka kanda'u
tachi xaan un jiin Jesús, ti ni
ka kachi:
—Nu kuni keni'in ni saña
naa na, ko kua'a ni jnu'un ja

na nandikun na kɨnɨ un naa na —ni ka kachi.
32 Yukan ti ni kachi Jesús jini tachi xaan un:
—Kua'an naa ra —ni kachi ya.
Yukan ti ni ka xndoo tachi xaan un chaa un naa da, ti ni ka kekoyo kua'an, ti ni ka najna'an jiin kɨnɨ un. Ni ndɨ'ɨ kɨnɨ un ni ka ja'a tɨ corrɨ, ti ni ka nukoyo tɨ ɨɨn xa'va, ti ni ka kɨvɨ tɨ nuu nducha lago un, ti ni ka kancha tɨ nducha un, ti ni ka ji'i tɨ.
33 Ti chaa ka ndito kɨnɨ un ni ka yu'u xaan da, ni ka ja'a da corrɨ, ti ni ka jan kasjnu'un da nuu yɨvɨ ñuu un nava ni ka jna'an kɨnɨ da, jiin ja ni ka jna'an chaa ka jna'an tachi xaan un.
34 Yukan na ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu un ni ka ja'an nuu kande Jesús. Nu ni ka jakoyo yɨvɨ un nuu Jesús, ti ni ka kachi i jiin ya ja na kee ya, ti na ki'in ya ñuu.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa tɨkuku
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9

1 Yukan ti ni ndɨvɨ Jesús ini barco, ni naya'a tuku ya ɨnga nuu yu'u lago un. Ti ni najaa ya ñuu maa ya.
2 Ti yukan ni ka jakoyo yɨvɨ jiin ɨɨn chaa ni kuu tɨkuku, katuu da nuu jito yuu. Ti nu ni jini Jesús ja ni ini da ni ka kandixia da ya ja kuu sa'a ya tajna chaa ku'u un, ti ni kachi ya jiin chaa ku'u un:
—Nda'u se'e ri, ndee sa'a ni ra, chi ja iyo jnu ka'nu ini nuu kuachi ra —kachi ya jiin da.
3 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ka xna'an ley Israel. Ti nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús jiin chaa tɨkuku un, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini da: "¿Xi ndaa ja ndo'o ini chaa un ja kuu da Yandios, ja sia'an ka'an da sɨkɨ ya"? kachi da naa da.
4 Ti ja ni jini Jesús ja sia'an ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ndo'o ini ra sia'an naa ra?
5-6 Chi na kachi ri ja maa ri kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti ndis-ojniñu ri ja kuanka'nu ini ri nuu kuachi yɨvɨ naa i. Vijna ti na stuu ri ɨɨn jniñu sa'a ri ja'a —ni kachi ya.
Yukan na ti ni kachi ya jiin chaa tɨkuku un:
—Ndoko, nastuu yuu ra, ti kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.
7 Ti ni ndoko chaa tɨkuku un, ti kuano'on da ve'e da.
8 Nu ni ka jini yɨvɨ un, ti ni ka naa ini i ja sia'an ni sa'a ya. Ti ni ka kuvaa i ni ka nakanajaa i Yandios ja sia'an ni ja'a ya jniñu ña'nu un nuu ɨɨn chaa.

Kana Jesús xini Mateo ja na kuu da ndaja'a ya
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

9 Ni kee Jesús yukan ti kua'an ya, ti ni jini ya ɨɨn chaa nani Mateo, nukoo da nuu kinya'u da puestu, ti ni kachi ya jiin da:
—Ña'an na cho'o, ti kundikun ra ru'u —ni kachi ya.
Yukan ti ni ndokuɨñɨ ni chaa un, ti kua'an da jiin ya.
10 Ti nu ni jaa Jesús ve'e Mateo yukan ni yee ya staa.

Ti kua'a xaan chaa ka kinya'u puestu ni ku'iin un, jiin tɨjnɨ chaa tu ka siuku ley Israel. Kanchuku da jiin ya nuu mesa ka yee da staa, jiin taka ndaja'a ya.

11 Ko nu ni ka jini chaa fariseo yukan, ti ni ka jikajnu'un da ndaja'a ya, ti ni ka kachi da:

—¿Ndoo kuu ja yaji maestro ra staa jiin chaa ka kinya'u puestu un jiin taka chaa tu ka siuku ley Israel yukan? —ni ka kachi da.

12 Ni jiniso'o Jesús ja sia'an ni ka ka'an chaa un, ti ni kachi ya jiin da:

—Yɨvɨ ka iyo ndendajnu tu ka nandɨ'ɨ i chaa tajna, chi yɨvɨ ka ku'u kuu ja ka nandɨ'ɨ ɨin médico.

13 Kuano'on naa ra ti skua'a ra nasa kuni ka'an jnu'un ja'a: "Ru'u kuni ri ja na kuanka'nu ini nuu jna'an ra naa ra, ti ansu ja soko ra kɨtɨ naa ra." Chi ansu vaji ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka jani ini ja iyo ndoo jiin kuachi i. Chi su'va ni chaa ri ja na ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka nakuni ja ka iyo kuachi i, nava na nakani ini i nuu Yandios —kachi Jesús.

Ka jikajnu'un da Jesús sɨkɨ jnu'un ndicha ini
(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

14 Yukan ti ni ka chakoyo ndaja'a Juan, chaa skuanducha un, nuu Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Ndoo saña naa na jiin chaa fariseo, xaan tɨjnɨ jinu ka kendo ndicha ini na, ti ndoo ndaja'a ni, ndoo tu ka kuu koo ndicha ini da naa da? —ni ka kachi da.

15 Yukan ti ni kachi Jesús:

—¿Va nu kuu koo ndicha ini yo nu iyo ɨin viko nanda'a, ti tu kusɨɨ ini yo nu kancha novio un jiin yo nu? Ko nu na jaa kɨvɨ ja kuxio novio un ki'in da, yukan na ti sa kuu koo ndicha ini yɨvɨ un naa i. Suni sia'an kuu ja nu nɨ kancha ri ti tu kuu koo ndicha ini chaa ka skua'a jiin ri. Ko jaa ɨin kɨvɨ nu na kuxio ri ki'in ri, yukan na ti sa na koo ndicha ini da naa da —ni kachi ya.

16 Siin Jesús xndaku ya ja tu kejna'an jnu'un jaa ja xna'an ya, jiin jnu'un jana'an, ti ni kachi ya:

—Tu kuu nachaa yo sa'ma tu'u jiin ɨin sa'ma jaa, chi ndɨyɨ sa'ma jaa un ti ka'ncha sa'ma tu'u un, ti su'va kuu jicha ga te'nde ki'in.

17 Ni tu kuu chu'un yo vino jaa chii ɨin ñɨɨ tu'u, chi vino jaa un ndata ñɨɨ tu'u un, ti xnaa yo ndɨnduu. Ja yukan kuu ja na chu'un yo vino jaa chii ñɨɨ jaa un, ti sia'an ni ɨin ni ɨin tu xnaa yo —ni kachi ya.

Se'e sɨ'ɨ Jairo jiin ña'an ni kue'e sa'ma Jesús
(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

18 Ni ka'an ga Jesús jnu'un un, ti ni jaa ɨin chaa kuña'nu ini ɨin veñu'un Israel un, ni jakunjitɨ da nuu Jesús, ti ni kachi da:

—Ja ni ji'i se'e sɨ'ɨ na, ko nu na ki'in yo, ti chuxndee ni nda'a ni sɨkɨ i, ti va nandoto tuku i —ni kachi da.

19 Ni ndokuɨñɨ Jesús ti
kua'an ya jiin chaa un jiin
ndaja'a ya.
20 Ti yukan kua'an ɨɨn ñasɨ'ɨ
ja ja ni kuu uxi uu kuiya
jna'an ña kue'e nɨñɨ. Ni tu'va
ña ichi jata Jesús ti ni kue'e ña
sa'ma ya,
21 chi ni ndo'o ini ña: "Nu na
kundee ri kue'e ri vasu sa'ma
ya, ti va nduva'a ri", sia'an ni
ndo'o ini ña.
22 Ko ni ndeokoto Jesús, ni
nde'e ya nuu ña, ti ni kachi ya:

—Ndee sa'ni ra hija, ja ni
nduva'a ra chi ni kandixia ra
ru'u, ja kuu sa'a ri tajna maa
ra —ni kachi ya.

Ti yukan un ni nduva'a ni
ña'an un.
23 Nu ni jaa Jesús ve'e Jairo,
chaa kuña'nu un, ti ni jini ya
ja, ja ka iyo tu'va música ja kin
chunduji da ndɨyɨ lulu un, ti
yɨvɨ ka'iin un ka kanajiin ko'o
i ja ka nde'e xaan i,
24 ti ni kachi ya:

—Kuan kee naa ra fuera
un, chi tu ni ji'i suchi lulu ja'a,
chi so kixi i —kachi ya.

Ti yɨvɨ ka'iin un so ni ka
jaku i ja sia'an ni ka'an Jesús.
25 Ko ni keni'in Jesús maa
i kuankoyo i ichi fuera, ti ni
kɨvɨ ya ini ve'e un, ni jnɨɨ
ya nda'a ña'an lulu un, ti ni
ndoko i.
26 Yukan na ti nɨ tu'u ñuu
un ni jichanuu jnu'un Jesús ja
sia'an ni kuu un.

Ni sa'a Jesús tajna uu chaa kuaa

27 Nu ni kee Jesús yukan ti
kua'an ya, ti ni ka ndikun uu
chaa kuaa jata ya, ti ka kana-
jiin da kuajakoyo da:

—¡Kunda'u ini ni saña naa
na, ni'in ja kuu se'e David,
chaa ni kuu rey Israel undi na
jana'an! —ni ka kachi da.
28 Ti nu ni jakuɨñɨ Jesús ɨɨn
ve'e, ni ka tu'va chaa kuaa
un nuu ya, ti ni jikajnu'un ya
maa da naa da, ti ni kachi ya:

—¿Kandixia ra naa ra ja kuu
sa'a ri jniñu ja'a nu? —kachi
ya.

Ti ni ka kachi da:

—Jito'yo, ka kandixia na
—kachi da naa da.
29 Yukan ti ni kue'e Jesús
nduchi da naa da, ti ni kachi
ya:

—Na kuu nava ni ka
kandixia ra naa ra —kachi ya.
30 Ti ni ka nduva'a ni
nduchi chaa un naa da.
Yukan na ti ni'in xaan ni ta'u
ya jniñu nuu da naa da, ja tu
kani kutɨ da jnu'un nuu yɨvɨ
naa i.
31 Ko ji'i ni ni ka kee da
kua'an da, ti ni ka jani ni da
jnu'un nuu taka yɨvɨ ñuu un
jniñu ni sa'a Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ñɨ'ɨn

32 San ni ka kee chaa un
kuankoyo da, ti ni ka chakoyo
tuku uu ga da jiin ɨɨn chaa
ñɨ'ɨn, ti chaa un suni jna'an da
tachi xaan.
33 Nu ni keni'in Jesús tachi
xaan un kua'an, ti ni keja'a
ka'an chaa ñɨ'ɨn un, so ni ka
naa ini yɨvɨ ka'iin un, ti ni ka
kachi:

—Jankɨvɨ ka jini yo ɨɨn jniñu
sia'an, ja kuu nuu nɨ ñuu Is-
rael —kachi naa.
34 Ko ni ka kachi chaa
fariseo un:

—Keni'in chaa ja'a tachi
xaan un kua'an, ko jiin sɨvɨ

maa ja'u'u un sa'a da —kachi naa.

Ni kunda'u ini Jesús yɨvɨ naa i

35 Ni jikonuu Jesús taka ñuu jiin taka ranchu xna'an ya ini veñu'un Israel jiin taka ñuu, xndaku ya ja nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios, ti ta'u ya jniñu nuu i. Ti kenchaa ya taka nuu kue'e ja ka jna'an yɨvɨ.

36 Ni nde'e ya nuu yɨvɨ un ti ni kunda'u ini ya naa i, chi nde nda'u ka sa'a i, ja ka kuu kui'ya ini i. Chi ka kuu i nanu rɨɨ ni ka jichanuu, ti ni ka sana tɨ nanu ja ni ka skuita tɨ jito'o tɨ.

37 Yukan na ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Jniñu Yandios kuu nanu kɨvɨ ka nastutu yo triu, chi jandaa ndixia kuu ja, ja ni kuu te'nde triu un ko jaku ni muzu ka iyo ja sajniñu un. Sia'an kuu yɨvɨ ja'a naa i, chi nda'u ka sa'a i ja tundo xndaku nuu i, chi ka kumani chaa xndaku un naa da.

38 Yukan kuu ja ka'an ri ja kakanta'u nuu maa Yandios naa ra, chi maa ya kuu ja xiin jniñu un, ti na chu'un ya muzu na nastutu jniñu un —kachi ya.

Ni nakaji Jesús ndɨ uxi uu ndaja'a ya
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.13-16)

10

1 Yukan na ti ni nastutu Jesús ndɨ uxi uu ndaja'a ya ja na kujiin da jiin ya, ti ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu da naa da, ja na kuu keni'in da tachi xaan jiin ja na kenchaa da taka nuu kue'e.

2 Ja'a ka kuu sɨvɨ ndɨ uxi uu ndaja'a Jesús. Xnakan ni nakaji ya Simón, ja suni nani da Pedro, jiin ñani da Andrés; Jacobo jiin ñani da Juan, ja ka kuu da se'e yɨɨ Zebedeo;

3 Felipe; Bartolomé; Tomás; Mateo ja ni kuu da chaa kinya'u puestu un; Jacobo ja kuu se'e yɨɨ Alfeo; Lebeo ja suni nani da Tadeo;

4 Simón, chaa ni yɨ'ɨ jiin partido Kananista; jiin Judas, ɨɨn chaa ñuu Cariote ja kuee ga ti ni nakua'a da Jesús nuu enemigo ya.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na ka'an da jnu'un Yandios
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

5 Ni taji Jesús ndɨ uxi uu chaa un, ko xnakan ni xndaku ya nuu da, ti ni kachi ya:

—Koto kinkoyo ra ñuu nuu tu kanchuku yɨvɨ ka kuu yɨvɨ Israel, ni tu kɨvɨ ra ni ɨɨn ndañu Samaria naa ra.

6 Kuankoyo nuu kanchuku yɨvɨ nación Israel, chi ka kuu i nanu rɨɨ ni ka sana, ti sia'an tu ka chaku ini i na ichi kuankoyo i.

7 Ti kani ra jnu'un nuu yɨvɨ un ja, ja ni jaa kɨvɨ nuu ta'u Yandios jniñu.

8 Sa'a ra tajna yɨvɨ ka ku'u, ti na xndoto ra yɨvɨ ni ka ji'i. Suni sa'a ra tajna yɨvɨ ka jna'an ndɨ'yɨ te'yu nava na ndundoo i. Ti keni'in ra tachi xaan naa ra na kinkoyo. Ti koto maa kinya'u ra nu ni kuu ni ka sa'a ra taka jniñu un.

9 Ichi kinkoyo ra tu kunda'a
ra oro, ni plata, ni cobre naa
ra.
10 Ni tu kundiso ra ñunu
staa ja kuu ichi ra. Vajnu'un
ni camisa kuu ja ku'un ra naa
ra, ti tu kunda'a ra ndijña ni
yujnu xii. Tu kundiso ra taka
un, chi ɨin chaa sa'a jniñu nɨnɨ
kuu ja ni'in da ja kaji da.
11 Nu ni jakoyo ra ɨin ñuu
xi ɨin ranchu, nduku ɨin ve'e
nuu kanu ini ra yɨvɨ, ti yukan
kunchuku ra undi sa kinkoyo
ra.
12 Nu ni ka kɨvɨ ra ve'e un
naa ra, kanxia'u ra jiin yɨvɨ
un, ja na kukuee kunchuku i.
13 Nu ka iyo va'a ini yɨvɨ
un, ti kakanta'u ja na kukuee
kunchuku i. Ti nu tuu,
ti nduku ra ɨnga ve'e nuu
kunchuku ra naa ra.
14 Ti taka yɨvɨ ja tu ka ja'a
ve'e un, ni tu ka chunso'o
jnu'un Yandios ka ka'an ra,
kekoyo ve'e yɨvɨ un jiin ñuu i.
Nu ni kekoyo ra ñuu un, ti kɨsɨ
tɨkacha ini ndijña ra naa ra, ti
yukan na kuu ɨin seña ja tu ni
ka kandixia yɨvɨ un jnu'un ni
ka ka'an ra naa ra.
15 Chi na kachi ri nuu ra
naa ra, ja nu na jaa kɨvɨ chaa
juicio, ti ka'nu ga nundo'o kii
sɨkɨ yɨvɨ ñuu un, ti ansu yɨvɨ
ñuu Sodoma jiin Gomorra
—ni kachi Jesús.

Sɨkɨ ja koto u'u yɨvɨ nuu
ndaja'a Jesús
(Lc. 12.11-12)

16 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Nde'e naa ra, ru'u taji
ri ro'o kinkoyo ra nanu rɨɨ
kuankoyo nuu ka'iin kɨtɨ
xaan. Kava vivo ra naa
ra, ko so ja koto maa ɨin ja
sa'a ra jiin yɨvɨ. Kuee kava
ini ra naa ra nanu ɨin sata,
ja tu nduxaan tɨ. Ti sia'an
kunchuku ra.
17 Ko nde'e ra naa ra, chi jnɨɨ
yɨvɨ presu ro'o, ti nakua'a ro'o
nuu chaa ka kuña'nu un naa
ra, ti kua'a chaa un tau ra ini
veñu'un Israel un.
18 Ti sɨkɨ ja ka jika ra jiin ri,
ti nakua'a da ro'o vasu undi
nuu gobernador xi nuu rey,
ko vasu undi nuu chaa un, ti
suni kuu ka'an ra jnu'un ri
jiin nuu yɨvɨ ɨnga nación.
19 Nu ni ka jnɨɨ da presu
ro'o, ti nakua'a da ro'o nuu
chaa ka kuña'nu un, ti koto
ma xndi'i ra ini ra naa ra, ja
nasa koo jnu'un ka'an ra naa
ra, chi nu na jaa nuu ka'an ra,
ti maa Yandios na kachi nasa
koo jnu'un ka'an ra naa ra.
20 Chi ansu ro'o kuu ja
ka'an, chi Espíritu maa
Yandios kuu ja kua'a jnu'un
ka'an ra naa ra.
21 Chi yɨvɨ tu ka kandixia,
chakuachi jna'an i jiin ñani
i, ti nakua'a i da ja na kuū
da. Ti suni chaa ka kuu
tata, chakuachi da se'e da, ti
nakua'a da chaa ja na kuū da.
Ti suni se'e un, chakuachi i
tata i, ti nakua'a i da ja na kuu
da.
22 Ja yukan kuu ja nde
kua'a yɨvɨ koto u'u ro'o sɨkɨ ja
ka yɨ'ɨ ra jiin ru'u, ko taka yɨvɨ
ka siuku ndaa, vasu na kuui
ja sɨkɨ ru'u, ko taka nanita'u.
23 Ko nu ɨin ñuu na koto
u'u yɨvɨ ro'o naa ra, kuankoyo
ɨnga ñuu. Ti na kachi ndaa
ri nuu ra naa ra ja ru'u,
maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, xnaka

ja nchaa ri ti sa ndekava ra
kuikonuu ra taka ñuu Israel.
24 Nde'e naa ra, ja ka
jini ra ja ni ɨɨn ndaja'a tu
kuu kuña'nu ga ja kuu chaa
yɨnda'a da, ti ni ɨɨn chaa
junukuachi tu kuu kuña'nu
ga da ja kuu jito'o da.
25 Chi nu na sa'a ndeva'a
yɨvɨ jiin maa chaa kuña'nu
un, ti suni sia'an sa'a i jiin
chaa ka kuu taka ndaja'a
da. Ti nu ka skonani i ru'u
Beelzebú (ja kuni ka'an ja'u'u
kuña'nu), ti ndee ga ja nu
tu ka'an i sɨkɨ ro'o naa ra ja
ka kuu ra ndaja'a ri —kachi
Jesús.

Xndaku Jesús nau kuu ja na koyu'u yo
(Lc. 12.2-7)

26 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Ja yukan kuu ja koto yu'u
ra nde'e ra yɨvɨ kanda kua'an
un, chi tu iyo ni ɨɨn jniñu sa'a
xe'e i ja na kendo sa'yɨ nuu
Yandios, chi taka ni kenda
nuu ndijin.
27 Ko jnu'un xna'an ri nuu
maa ni ra ja'a naa ra, ti ka'an
ra taka nuu kanchuku yɨvɨ
naa i.
28 Ti koto yu'u ra nde'e ra
yɨvɨ ka ja'ni yɨkɨ kuñu, chi tu
ni'in i añu ra ja ka'ni i. Ko maa
Yandios kuu ja koyu'u ra, chi
maa ya kuu ja ja'ni yɨkɨ kuñu
nɨ jiin añu nuu infiernu.
29 Maa Yandios kuu ja na
kachi nasa koo jiin maa ra
naa ra. Jini ndaa yo yukan,
chi undi saa kuachi un, jito
va'a ya tɨ, ja ni ɨɨn tɨ tu
kanakava nuu ñu'un nu tu
kachi maa Tata ra Yandios.
30 Ti ja ro'o naa ra, chi undi
ixi xini ra ni ka'u ya ndɨ ɨɨn ndɨ
ɨɨn.
31 Ja yukan kuu ja koto
xndɨ'ɨ ini ra, chi ya'u ga ka
nchaa ɨɨn ɨɨn ra nuu Yandios
ja kuu ɨɨn jnɨɨ saa kuachi un
naa tɨ —kachi Jesús.

Yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin Cristo Jesús
(Lc. 12.8-9)

32 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Taka yɨvɨ nu na kachi
ndaa ja ni ka yɨ'ɨ i jiin ri, ti
suni ru'u nakachi ndaa ri nuu
Tata ri, ya kancha ya andɨvɨ,
ja jini ri maa i.
33 Ko nu na chisa'yɨ i ru'u
nuu yɨvɨ, ti suni ru'u kachi ri
ja tu jini ri yɨvɨ un nuu Tata ri,
ja kancha ya andɨvɨ —ni kachi
Jesús.

Koto u'u jna'an yɨvɨ ja sɨkɨ Jesús
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

34 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Tu kani ini ra naa ra ja
ni chaa ri ñuyɨvɨ ja'a, ti sa'a ri
ja na kukuee kunchuku mani
yɨvɨ naa i. Chi ni chaa ri, ko
so ja nu na kandixia i ru'u, ti
koto u'u jna'an yɨvɨ naa i.
35 Koto u'u ɨɨn se'e yɨɨ nuu
tata da, ti suni ɨɨn se'e sɨ'ɨ koto
u'u ña nuu nana ña, ti se'e
janu un koto u'u ña nuu nana
chiso ña.
36 Ja sia'an kuu ja nu na
kandixia yɨvɨ ru'u, ti koto u'u
jna'an maa i ini ve'e i naa i.
37 Nu ñukuu ini ra ru'u, ko
nu kunda'u ga ini ra tata ra
jiin nana ra, ja sia'an ti tukaa
ga yɨ'ɨ ra jiin ri. Suni nu ka
kunda'u ga ini ra se'e sɨ'ɨ ra xi

se'e yɨɨ ra, ti suni tukaa ga ka
yɨ'ɨ ra nda'a ri naa ra.
38 Ti nu tu ka ñukuu ini ra
ru'u ja kundikun ra ru'u, ti
vasu na kuū ra, ko tukaa ga
ka yɨ'ɨ ra jiin ri.
39 Chi taka yɨvɨ ka kuni
nama i maa i nuu ñuyɨvɨ ja'a,
ti tukaa nanita'u i ja kuu saa
ni. Ko nu na nakani ini i ti xn-
doo i taka un ja na kundikun
i ru'u, ti nanita'u i ja kuu saa
ni —ni kachi Jesús.

*Nasa ni'in yo ta'u nuu Yan-
dios*
(Mr. 9.41)

40 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Nu ɨɨn yɨvɨ na kuanta'u
jnu'un ri ja ka ka'an ra, ti suni
janta'u i maa ri. Ti yɨvɨ janta'u
ru'u, suni ja ni janta'u i Tata
ri, ya ni taji ru'u.
41 Ti ɨɨn yɨvɨ nu na kuanta'u
i jnu'un Yandios ja ka'an ɨɨn
profeta, ti suni ni'in i ta'u i
nanu ni ni'in profeta un. Ti
nu ɨɨn yɨvɨ na kuanta'u i ɨɨn
chaa va'a ja ni yɨ'ɨ da jiin ru'u,
ja so ja kuu da chaa va'a, suni
ni'in da ta'u da nanu ni'in
chaa va'a un.
42 Ti vasu sava'a ni ga yɨvɨ
nu na kua'a i ɨɨn vasu nducha
vijin nuu chaa nda'u ja ka
ndikun da ru'u, ti na kachi
ndaa ri ja suni iyo ta'u yɨvɨ un
—ni kachi Jesús.

*Chaa ni ka jika jiin Juan,
chaa skuanducha*
(Lc. 7.18-35)

11

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni xndaku Jesús
nuu ndɨ uxi uu ndaja'a ya, ni
kee ya kuan xna'an ya nuu
yɨvɨ ñuu ka'iin yajni un.
2 Ti Juan, chaa ni skuan-
ducha un, ja kande da vekaa.
Ti nu kande da un, ni ni'in da
jnu'un taka jniñu sa'a Cristo.
Yukan ti ni taji da uu chaa ka
jika jiin da un kuankoyo da
nuu kande Jesús,
3 ti ni ka jikajnu'un da ya
sia'an:
—¿Maa ni kuu Cristo ja ni
chisojnu'un Yandios ja kii
nu? ¿Xɨ kundatu yo ɨnga nu?
—ni ka kachi da.
4 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Kuankoyo naa ra ti kani
jnu'un nuu Juan naa ra taka
ja ni ka jini ra jiin taka jnu'un
ni ka jiniso'o ra ja'a naa ra.
5 Kani jnu'un nuu da ja ka
ndundijin nduchi chaa kuaa
un, jiin ja ka ndokaka chaa
tɨkuku un, jiin ja ka ndundoo
chaa ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ
te'yu un. Suni chaa so'o un
ka ndundijin so'o da, jiin ja
ka nandoto ndɨyɨ naa i, jiin ja
kuu nuu yɨvɨ nda'u ka'an ri
jnu'un Yandios nasa nanita'u
i —kachi Jesús.
6 Ti kachi jiin da ja kandichi
Yandios jiin yɨvɨ tu ka yu'u i
kundikun i ru'u, vasu na koo
ndo'o koo nene i ja sɨkɨ ru'u.
7 Nu ni ka ya'a chaa un
kua'an da, ti ni keja'a Jesús
ka'an ya jiin yɨvɨ un ja na chaa
kuu Juan, ti ni jikajnu'un ya:
—Na ni ka jande'e ra undi
nuu ñu'un te'e un, ¿ndoo ka
ndo'o ini ra ja sa'a chaa un?
Ti tu ni ka jini ra ɨɨn chaa un
nanu ɨɨn yoko icha ja kanda
jiin tachi un, ti chaa un tu
ni sama nuu nuu da jnu'un

ka'an da, chi ɨɨn ni jnu'un ni
ka'an da.
8 Ti nu ni ka jande'e ra
yukan, ¿Xi ni ka jini ra ja
ñu'un chaa un sa'ma va'a nu?
Chi na kachi ri ja yɨvɨ ka ñu'un
sa'ma fino kanchuku da ve'e
chaa ka kuu rey.
9 ¿Ti ndoo ni ka jande'e ra
nusa? ¿Xi ka jani ini ra ja
maa da kuu profeta ja ka'an
jnu'un Yandios nu? Ti jandaa
ndixia kuu ja maa da kuu da
ɨɨn profeta ja ka'an da jnu'un
Yandios.
10 Ti sɨkɨ Juan kuu ja ka'an
nuu tutu ii Yandios sia'an:
Na taji ri tajnu ri ja na koxnuu
da jaa da.
Ti na satu'va da yɨvɨ naa i sa
ki'in ra.
Ni kachi Yandios, kachi tutu.
11 Jandaa na kachi ri ja
tukaa ga iyo ni ɨɨn yɨvɨ nanu
Juan ja kuña'nu ga ja kuu
Juan, chaa skuanducha un.
Ko yɨvɨ ja, ja ni ka janta'u
jnu'un sɨkɨ ja nasa kɨvɨ i nda'a
Yandios, ti ta'u Yandios jniñu
nuu i, vasu tu ka ndiso jniñu i
nanu Juan, ko kuni ga yɨvɨ un
jniñu ña'nu ga ja sa'a ya ansu
maa da.
12 Undi na ni chaa Juan,
chaa skuanducha un, ti undi
vijna, u'u xaan sa ka kandixia
yɨvɨ jnu'un ka'an ri ja na kuu
kɨvɨ i nda'a Yandios, ti ta'u ya
jniñu nuu i. Ti nɨnɨ yɨvɨ ka
ñukuu xaan ini, yukan ni kuu
ja kuu kɨvɨkoyo i nda'a ya, ti
ta'u ya jniñu nuu i.
13 Taka profeta, chaa ni
ka ka'an jnu'un Yandios
jiin jnu'un ka'an ley Moisés
un, chaa yukan ni ka ka'an
jnu'un sɨkɨ ñuu nuu ta'u
Yandios jniñu, sa ni chaa
Juan.
14 Ti nu ka kuni kandixia
ra naa ra ja Juan kuu maa
profeta ja sa'a jniñu nanu ni
sa'a profeta Elías na jana'an,
nava yoso nuu tutu Yandios
ja kii.
15 Yɨvɨ ka kuni chunso'o, na
chunso'o i jnu'un ja'a.
16 Ja'a na kachi ri jiin nau
ja skejna'an ri yɨvɨ kanchuku
kɨvɨ vijna. Chi yɨvɨ ka iyo vijna
ka kuu i nanu suchi kuachi
nu ni ka nukoo i nuu ya'u
ja ka yɨsɨkɨ i, ti ka kana xini
jna'an i,
17 “Ka tɨvɨ yo xkili, ko tu ni
ka jitaja'a i. Ti kuaka xaan ni
ka jita yo ɨɨn yaa, ko tu ni ka
nde'e i”, ni ka kachi i.
18 Sia'an kuu kɨvɨ vijna, chi
ni kii Juan, ni kuncha da. Tu
ni ji'i da ndɨxɨ, ti iyo nasa xn-
dondicha da ini da. Ti ro'o ni
ka ka'an ra ja ni yɨ'ɨ da jiin ɨɨn
tachi xaan.
19 Yukan na ti ni chaa tu
ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ja
yaji ri ti ji'i ri, ti ka chakuachi
ra ru'u ja yaji xaan ri ti ji'i
xaan ri vino, ti kuu ri amigo
chaa ka kinya'u puesto. ¿Nusa
ti tu ni ka kandixia ra jniñu ni
sa'a Juan, ni tu ni ka kandixia
ra jniñu ni sa'a tu ru'u nu? Ko
tundo sa'a, chi yɨvɨ tu'va, ka
jini i ja iyo va'a sava'a ni ga
jniñu ni ta'u Yandios nuu ri
jiin Juan —ni kachi ya.

Yɨvɨ ñuu ni ka nduni'in ini (Lc. 10.13-15)

20 Yukan ti ni keja'a Jesús
kankuachi ya sɨkɨ yɨvɨ ñuu
nuu ni sa'a ya kua'a jniñu
ña'nu un, chi taka yɨvɨ ñuu

un, tu ni ka nakani ini i nuu
kuachi i, ti ni kachi ya:
21 —¡Na xaan ga xnda'u
ro'o, yɨvɨ ñuu Corazín! ¡Na
xaan ga xnda'u ro'o, yɨvɨ ñuu
Betsaida! Sa ti ñuu Tiro jiin
ñuu Sidón ni sa'a ri taka jniñu
ña'nu un nava ni sa'a ri nuu
ñuu ra naa ra, va ja ni kuu
jna'an ni ka nakani ini yɨvɨ un
nuu kuachi i niku. Ti ku'un
i sa'ma ndayɨ, ti nakuchi i
yaa ja na kuu seña i ja ni ka
nakani ini i.
22 Ko na kachi ri ja kɨvɨ nu
na chaa juicio ti ni'in ga kii
nundo'o sɨkɨ ra naa ra ja kuu
yɨvɨ ñuu Tiro jiin Sidón.
23 Ti ro'o, yɨvɨ ñuu Caper-
naum, ¿ka jani ini ra ja ni
nduña'nu ga ñuu ra nu? Tuu,
chi su'va ni nukuu ga ñuu ra,
ti ndunda'u ga ra ja kuu taka
ga ñuu. Sa ti taka jniñu ña'nu
ni sa'a ri ñuu ra ja'a, ni sa'a ri
ñuu Sodoma niku, va ni siin
ga ñuu un undi vijna niku.
24 Ko na kachi ri nuu ra
naa ra ja kɨvɨ nu na chaa
juicio, ti ro'o kuu ja ni'in ga
kii nundo'o sɨkɨ ra ja kuu sɨkɨ
yɨvɨ ñuu Sodoma —kachi ya.

Ka'an Jesús ja tu yɨɨ jnu'un tatu ya nuu yo
(Lc. 10.21-22)

25 Ti kɨvɨ jña ni jikanta'u
Jesús nuu Tata ya Yandios, ti
ni kachi ya:
—Nakanajaa na ni'in, ni'in
ja kuu ni Tata na, ti maa
ni yinda'a andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ.
Nakuta'u na nuu ni, chi tu ni
stuu ni taka jnu'un va'a un
nuu chaa tu'va un, ko ni stuu
ni jnu'un un nuu yɨvɨ nda'u ja
ni ka nakani ini.
26 Ni kuu sia'an, chi sia'an
ni kuu ini maa ni —kachi
Jesús.
27 Ti ni siin Jesús xndaku ya
nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
—Tata ri, ni nakua'a taka
jniñu ja'a nuu ri. Ti maa ni
ya kuu ja jini ndaa kuɨtɨ nava
ndo'o inijnuni ri, ja kuu ri
Se'e maa ya. Ti suni ru'u, ja
kuu ri Se'e ya, jini ndaa kuɨtɨ
ri inijnuni maa ya, ja maa ya
kuu Tata ri Yandios. Ti maa
ɨɨn ni ru'u, ja kuu ri Se'e ya,
kuu ja xna'an nuu yɨvɨ nasa
kaa maa Tata yo Yandios.
28 Ña'an nuu ri naa ra ro'o
ja ka ndɨ'ɨ ini, ti ka nduku
ra ichi ki'in ra ja na kenchaa
kuachi ra, ti ru'u na nama
ro'o naa ra, ti tukaa kondo'o
ra jiin kuachi ra.
29 Ja'a kuu nanu ɨɨn yugo ja
chuxndee yo xini yunta nu ka
sa'a tɨ jniñu, ti suni sia'an na
kua'a ri ɨɨn jniñu nuu ra, ti
tu yɨɨ jniñu un, ja tu kuu sa'a
ra. Chi so ja na chunso'o ra
jnu'un ka'an ri, ti kuandatu
ra nuu jnu'un un. Chi ru'u,
va'a ini ri jiin ra naa ra, ti
ñunda'u ini ri ja nama ri ro'o
jiin añu ra naa ra.
30 Ɨɨn jniñu taya kuu ja
kua'a ri nuu ra, ti tu ni'in iyo
—ni kachi Jesús.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús ɨɨn kɨvɨ ndetatu
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12

1 Ti kɨvɨ jña kua'an Jesús jiin
ndaja'a ya, ɨɨn kɨvɨ ndetatu,
ti ni ya'a ya ɨɨn ñu'un nuu
kaa triu. Ti ndaja'a ya, ni ka
keja'a da ka jnu'un da yoko

triu. Ka skoyo da ti ka yee da
triu un, chi ka ji'i da soko.
2 Ti nu ni ka jini chaa
fariseo un, ti ni ka kachi da
jiin Jesús:

—Nde'e, ¿ndoo ka sa'a
ndaja'a ra jniñu ja tu iyo va'a
ja sa'a yo kɨvɨ ndetatu? —ni
ka kachi da.

3 Ti ni kachi ya:

—¿Xi tu ni ka skua'a ra ɨɨn
tutu nava ni ka jna'an David
ɨɨn kɨvɨ na ni ka ji'i da soko,
jiin uu ga jna'an da nu?
4 Jini ra ja ni ka kɨvɨ da ini
ve'e ii Yandios, ti ni ka yee da
staa stila ii un, ja ni maa da
jiin uu ga jna'an da un, tu kuu
kaji da naa da, chi nɨnɨ sutu
un kuu ja ka yee staa stila un
niku.
5 ¿Xi tu ka skua'a ra nuu ley
Moisés, nuu kachi ja ni sutu
un, tu ka ndetatu da ja kuu
kɨvɨ ndetatu, ti ansu suni ɨɨn
kuachi kuu un nu?
6 Ko na kachi ri nuu ra, ja
vijna ti iyo ɨɨn ja kuña'nu xaan
ga ja kuu sutu ka kuña'nu ini
veñu'un ka'nu un.
7 Ko maa ra naa ra, tu ka
chaku ini ra ndoo kuni ka'an
junu'un ja yoso nuu tutu ii, ja
ni ka'an Yandios: "Ru'u, kuni
ri ja na kuanka'nu ini nuu
jna'an ra naa ra, ti ansu ja ka
soko ra kɨtɨ nuu Yandios", ni
kachi ya. Sa ti ka chaku ini
ra jnu'un un naa ra, ti va tu
chakuachi ra yɨvɨ naa i ja ka
iyo falta i.
8 Chi ru'u, maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, kuña'nu ga ri, ti ta'u
ri jniñu nuu kɨvɨ ndetatu ja'a
—ni kachi ya.

Ni nduva'a ɨɨn chaa ni ichi nda'a
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

9 Yukan ti na kua'an Jesús,
ni jaa ya ɨɨn veñu'un Israel un.
10 Ti yukan kande ɨɨn chaa
ni ichi ɨɨn nda'a da. Ko
vanuxia chaa fariseo un ka
nduku da nasa chakuachi da
Jesús, ti ni ka jikajnu'un da
ya:

—¿Kuu sa'a yo tajna ɨɨn yɨvɨ
ku'u ja kuu kɨvɨ ndetatu nu?
—ni ka kachi da.
11 Ti ni kachi Jesús:

—Nu nau ro'o ka ñava'a ɨɨn
lélú, ti nu na kinikava tɨ ɨɨn
yau ja kuu ɨɨn kɨvɨ ndetatu, ¿tɨ
tu kin tava ra tɨ nu?
12 ¿Tɨ ansu ya'u ga nchaa
ɨɨn yɨvɨ ja kuu lélú un nu? Ja
yukan kuu ja na kachi ri ja
kuu sa'a yo ɨɨn jniñu va'a ja
kuu kɨvɨ ndetatu —ni kachi
Jesús.
13 Yukan ti ni kachi ya jiin
chaa ni ichi nda'a un:

—Skaa nda'a ra —kachi ya.

Ti nu ni skaa chaa un nda'a
da, ti ni nduva'a ni nanu kaa
nda'a da.
14 Ti ni ka kekoyo chaa
fariseo un kua'an da, ti ni ka
keja'a ka ndajnu'un da nasa
kuu ka'ni da Jesús.

Jnu'un ni ka'an Isaías undi na jana'an

15 Nu ni jini Jesús nava ka
ndo'o ini chaa fariseo un, ni
kee ya yukan ti kua'an ya. Ko
kua'a xaan yɨvɨ kuankoyo jiin
ya, ti ni sa'a ya tajna tɨjnɨ yɨvɨ
ka ku'u.
16 Ko ni'in xaan ni xndaku
ya nuu yɨvɨ un ja tu kani da
jnu'un nau ja kuu ya.

17 Yukan ti ni kundaa
jnu'un ni ka'an profeta Isaías
na jana'an, na ni kachi da:
18 Chaa junukuachi nuu ri
ja'a, kuu ja ni nakaji ri.
Chaa ja'a kuu ja kunda'u ga
ini ri, ti kusɨɨ ini ri jiin
da.
Kua'a ri Espíritu ri nuu da,
ti xndaku da nuu taka
nación
ja nau kuu maa jnu'un ndaa,
ti na kuandatu yɨvɨ
jnu'un un.
19 Ni tu kava vixi ini maa da,
ni tu kachi da nuu ni ɨɨn
yɨvɨ nau ja kuu da.
Ti ni ɨɨn yɨvɨ tu nakuni i ndusu
yu'u ya.
20 Tu kua'a da nundo'o nuu
taka ñuu nda'u, chi
su'va kua'a da jnundee
ini undi kɨvɨ na ki'in da
jniñu ña'nu da,
ti ta'u da jniñu nava iyo.
21 Ti kɨvɨ un sa na kandixia
ndaa yɨvɨ taka nación
maa da.
Sia'an ni kachi profeta Isaías.

Ka chakuachi da Jesús ja ndiso jniñu ya nuu ja'u'u

(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

22 Yukan ti ni ka janchaka
da ɨɨn chaa kuaa ja suni ñɨ'ɨn
da, ti jna'an da tachi xaan. Ni
sa'a Jesús tajna chaa un, ti ni
kuu nde'e da, ti ni kuu ka'an
da.
23 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa
ini, ti ni ka kachi:
—¿Xi ja'a kuu Se'e rey
David ja ni ji'i undi na jana'an
nu? —ni ka kachi da.
24 Ko nu ni ka jiniso'o chaa
fariseo jnu'un un, ti ni ka
kachi da:
—Keni'in chaa ja'a tachi
xaan un kuankoyo, ko jiin
sɨvɨ maa ja'u'u kuña'nu un
(ja suni nani Beelzebú), chi
yukan kuu ja yɨnda'a taka
tachi xaan un —ni ka kachi
da.
25 Nu ni jini Jesús ja sia'an
ka ndo'o ini chaa un, ti ni
kachi ya:
—Nu ɨɨn gobiernu, na
kusɨɨn da jiin yɨvɨ da ti keja'a
kanaa da naa da, ti gobiernu
un tu kuñɨɨ, chi naa. Suni
sia'an nuu ɨɨn ñuu xi ɨɨn
familia, nu tu ka iyo ɨɨn nuu
ini, ti familia un, tu kuu
kunchuku mani.
26 Ti suni sia'an kuu nu
maa ja'u'u un na keni'in
tachi xaan un ki'in ja kuu
ndaja'a maa. Nu sia'an na
sa'a, ti ka sasɨɨn jna'an maa,
¿ti nasa kuñɨɨ jiin jniñu ndiso
un nusa?
27 Ti ka ka'an ra ja ru'u
keni'in ri tachi xaan un
kuankoyo jiin sɨvɨ maa ja'u'u
kuña'nu un. Ko sa ti sia'an
kuu, ti va suni yɨvɨ ka skua'a
jiin ra naa ra, va suni kuu
keni'in i tachi xaan un jiin
sɨvɨ maa ja'u'u un kinkoyo. Ja
yukan na kachi ri ja maa ni
ra ka yuji jiin jnu'un ka ka'an
ra un.
28 Ko ru'u keni'in ri tachi
xaan un jiin jnu'un Espíritu
Yandios. Yukan kuu ja, ja ni
chaa jniñu ña'nu Yandios ja
kuu nuu ra naa ra.
29 Ja sia'an, ti sa'a yo nanu
ja ɨɨn ni kuu ja nu kuni yo
sakui'na yo ve'e ɨɨn chaa ni'in
xaan da, ti ku'ni yo chaa un
xnakan, ti sa kuu sakui'na yo
ja ñava'a da. Ti suni sia'an
kuu ja'a chi ni kundee ri jiin

chaa u'u un, ti ni keni'in ri
ndaja'a da un kua'an.
30 Ti na kachi ri nuu ra naa
ra ja kuu yɨvɨ tu ka ka'an va'a
ja'a ri, ti yɨvɨ un jito u'u i
ru'u. Yɨvɨ tu kejna'an jiin ri,
jachanuu i yɨvɨ ka kuni ke-
jna'an jiin ri.
31 Ja yukan kuu ja na
kachi ri nuu ra naa ra ja
iyo jnu'un ka'nu ini Yandios
ja kuu yɨvɨ ka sa'a taka
nuu kuachi. Suni nuu yɨvɨ
ka ka'an ndeva'a, vatu ni
kuanka'nu ini Yandios nuu
i. Ko yɨvɨ yɨsɨkɨnchaa Espíritu
Santo, jankɨvɨ kuanka'nu ini
Yandios nuu i.
32 Ti sava'a ni ga yɨvɨ na
ka'an ndeva'a ni ga sɨkɨ ri, ti
kuanka'nu ini ri nuu i. Ko
nu nau ja na ka'an ndeva'a
sɨkɨ Espíritu Santo, tukaa ga
iyo jnu'un ka'nu ini, ni nuu
ñuyɨvɨ ja'a ni nuu ɨnga ñuyɨvɨ
ja kii ɨnga kuiya —ni kachi
Jesús.

Jiin nde'e yujnu un nakuni
yo na yujnu kuu
(Mt. 7.17-20; Lc. 6.43-45)

33 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Nu ɨɨn yujnu va'a, ti kua'a
nde'e va'a. Ti nu ɨɨn yu-
jnu kue'e kuu, ti suni nde'e
kue'e kua'a. Jiin nde'e un, ti
sa nakuni yo naa nuu yujnu
kuu.
34 Yukan na kachi ri ja ka
kuu ra nanu koo xaan jiin se'e
tɨ, chi ndeva'a xaan ka sa'a ra.
Ti tu kuu ka'an ra ɨɨn jnu'un
va'a, chi maa ra tu va'a ini ra
naa ra. Ti yu'u ra chi ka ka'an
nava ndo'o ini añu ra.
35 Chaa va'a un chi ka'an
da ɨɨn jnu'un kuajniñu, chi iyo
ndoo añu da. Ti chaa ka sa'a
ndeva'a un, chi ka'an ndeva'a
kuɨtɨ da, chi tu iyo ndoo ini
añu da.
36 Ti na kachi ri nuu ra ja
nu na jaa kɨvɨ chaa juicio, ti
kɨvɨ jña, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ nakua'a
i jnu'un nuu taka jnu'un
ndeva'a ni kee yu'u i ja ni ka
ka'an i un.
37 Ti sɨkɨ jnu'un ka'an ra, ti
kendo va'a ra. Ti suni jiin
jnu'un ka'an ra un, jna'nu
ndatu ra —ni kachi Jesús.

Chaa fariseo ka jikan da ɨɨn
jniñu ña'nu
(Mr. 9.12; Lc. 11.29-32)

38 Yukan na ti ni ka kachi
uu chaa fariseo jiin chaa ka
xna'an ley un nuu Jesús:
—Maestro, ka kuni na ja
sa'a ni ɨɨn jniñu ña'nu ja na
nde'e na —ni ka kachi da.
39 Ti ni kachi Jesús:
—Taka yɨvɨ ja tu ka kuni
kuandatu i nuu Yandios, ka
kuni i ja na sa'a ri ɨɨn jniñu
ña'nu nuu i, ko jankɨvɨ sa'a ri
jniñu ña'nu un, chi nɨnɨ jiin
vanuxii nundo'o ni jna'an
Jonás, chaa ni kuu profeta
na jana'an, yukan ni kuu ja
xna'an ri.
40 Chi nanu ni kundee pro-
feta Jonás uni nduu ti uni
jakuaa chii ɨɨn chāká ka'nu
xaan, ti suni sia'an ru'u, maa
Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kendo ri chii
ñu'un un uni nduu ti uni
jakuaa.
41 Ti sɨkɨ ñuu Nínive nuu ni
ja'an profeta Jonás, ti yɨvɨ ni
kunchuku ñuu un, nandoto i
kɨvɨ na chaa juicio ja xndichi
ya yɨvɨ kɨvɨ vijna, ti naa ini i
nde'e i nuu yɨvɨ kɨvɨ vijna. Chi
tendɨ'ɨ yɨvɨ Nínive ni ka nakani

ini i na ni ka'an profeta Jonás jnu'un Yandios. Ko ru'u vi'i ga kuña'nu ri ja kuu Jonás, ti ro'o naa ra tu ka chunso'o ra ja nakani ini ra naa ra.

42 Suni ɨin ña'an ni kuu reina ja ni ta'u jniñu ɨin ñuu ichi sur, nandoto ña kɨvɨ nu na chaa juicio, kɨvɨ nu na xndichi ya yɨvɨ kɨvɨ vijna. Ti naa ini ña nde'e ña nuu yɨvɨ kɨvɨ vijna sɨkɨ ja ni'in ini i, chi maa ña undi jika xaan ni kii ña ja ni ñunso'o ña jnu'un ndichi ni ka'an rey Salomón na jana'an. Ti vijna vi'i ga kuña'nu ru'u ja ni kuu Salomón, ti ro'o naa ra tu ka chunso'o ra jnu'un xndaku ri nuu ra —kachi ya.

Ɨin tachi xaan ja nandeokuñɨ
(Lc. 11.24-26)

43 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Nu ɨin tachi xaan un na xndoo ɨin yɨvɨ, kua'an ti jikonuu nuu ñu'un ichi ja nduku nuu ndetatu. Nu tu ni'in ti ndo'o ini:

44 "Na nandeokuñɨ ri ve'e nuu ni kundee ri un." Ko nu ni najaa, ti jini ja iyo nuña ini chaa un nanu ɨin ve'e iyo nuña, ja iyo ndoo, ti iyo tu'va.

45 Yukan na ti ki'in tachi un ti kin kuaka uxia ga tachi xaan un ja kanda vi'i ga ja kuu maa. Yukan na ti nchaa ti ndɨvɨkoyo kunchuku jiin chaa un. Yukan na ti chaa un vi'i ga nduu da ansu nava ni kaa da undi nuu. Ti suni sia'an vi'i ga koo nundo'o nuu yɨvɨ ka sa'a ndeva'a kuɨtɨ ja ka iyo kɨvɨ vijna —kachi Jesús.

Nana Jesús jiin ñani ya
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

46 Nɨ ka'an ga Jesús jiin yɨvɨ un, ti ni jaa nana ya jiin ñani ya, ni ka kendo da fuera ti ka kuni da ka'an da jiin Jesús.

47 Ni ja'an ɨin chaa ni jan kaxjnu'un nuu ya, ti ni kachi da:

—Nana ni jiin ñani ni ka'iin da fuera un, ti ka kuni ka'an da jiin ni —ni kachi da.

48 Ti ni kachi ya jiin chaa un:

—Nau kuu nana ri ti nau ja kuu ñani ri —kachi Jesús.

49 Yukan ti ni xna'an ya nda'a ya nuu taka ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Ja'a ka kuu nana ri jiin ñani ri.

50 Chi vasu sava'a ni ga yɨvɨ nu na sa'a i taka jniñu ta'u Tata ri ja kancha ya andɨvɨ, ti yukan kuu nana ri, ñani ri jiin kua'a ri —ni kachi ya.

Jnu'un ɨin chaa saka triu
(Mr. 4.1-9; Lc. 9.4-8)

13

1 Kɨvɨ un ni kee Jesús ve'e un kua'an ya, ti ni nukoo ya yu'u lago Galilea un.

2 Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka kututu nuu ya. Yukan ti ni kɨvɨ ya ini ɨin barco, ni kɨvɨ ya ini nducha un, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kendo nuu ñɨtɨ yu'u nducha un.

3 Yukan ti ni xna'an ya nuu yɨvɨ un sia'an, ni kachi ya:

—Ɨin chaa jitu triu ni kenda da kuan saka da triu.

4 Ti nuu kua'an da jacha da triu un sava triu un ni ka nukoyo ini ichi, ti ni ka

chakoyo saa un naa tɨ, ti ni
ka nastutu tɨ.
5 Uu ga triu un ni ka jinu nuu
yuu nuu kanchuku yaxin
ñu'un, ti ni jinu triu un, chi
ni ni'in kajin.
6 Ti nu ni kaña ndikandii, ti
ni kuu ni'ni xaan, ti ni ka ichi
triu un, chi tu ni ni'in yo'o.
7 Sava ga triu un ni ka jinu
nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu. Ti nu ni
kaña numa nu'iñu un, ti ni ka
jasɨ nuu triu un.
8 Ko sava ga triu un ni ka jinu
i nuu yɨ'ɨ ñu'un va'a, ti ni kaña
triu un ti ni ja'nu, ti va'a xaan
ni kuu. Sava yoko triu un ni
nakua'a ɨɨn ciento triu nuu ɨɨn
triu tata. Uu ga ni ka nakua'a
uni xiko triu, ti uu ga oko uxi.
9 Ti nau ro'o na kuni
chunso'o, ti chunso'o va'a
jnu'un ka'an ri —kachi ya.

Xndaku Jesús jnu'un ni ka'an ya un
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10; 10.23-24)

10 Yukan ni ka tu'va ndaja'a
Jesús nuu ya, ti ni ka jika-
jnu'un da:
—¿Ndoo ka'an ni sia'an nuu
yɨvɨ ja'a, ti ndoo kuni ka'an
jnu'un un, nusa? —ni ka
kachi da.
11 Yukan ti ni kachi ya:
—Ja kuu ro'o naa ra, xna'an
Yandios nuu ra naa ra nasa
kuu jniñu ta'u ya, ko yɨvɨ ja'a
tu kujnuni ini i nasa kuu
jniñu un.
12 Ti yɨvɨ na kandixia jnu'un
Yandios, ti vi'i ga ni'in jna'an
i inijnuni i ja kunukuachi i
nuu ya. Ko yɨvɨ ja tu kandixia,
ti vi'i ga kendo i, jaku ga koo i,
ansu nava ni kaa i undi nuu.
13 Ja yukan kuu ja ka'an ri
jnu'un ja'a nuu yɨvɨ naa i, chi
vasu ka ñuso'o i jnu'un ka'an
ri, ti ka nde'e jniñu sa'a ri, ko
tu ka chaku ini i.
14 Ja sia'an ka sa'a i, ti
yukan kundaa jnu'un ni
ka'an profeta Isaías na ni
kachi da:
Ro'o, vasu na kunso'o ra naa
ra, ko tu chaku ini ra.
Nde'e ra jiin nduchi ra naa ra
ko tu kojnuni ini ra, chi
tu kuni ra.
15 Chi yɨvɨ ni'in xaan ini ni ka
nduu ini yɨvɨ ja'a, ti tu
ka chunso'o va'a i.
Ti nanu ja ka ndi'yu nduchi i,
chi tu ka nakuni i jan-
daa.
Chi ni tu ka chunso'o i, ti ni tu
ka chaku ini i.
Ni tu ka xndoo i kuachi i ja
ndɨvɨ i jiin ri,
ti na nama ri i.
Sia'an ni kachi profeta Isaías,
kachi tutu Yandios.
16 Ko kandichi Yandios jiin
ro'o naa ra, chi ka nde'e ra
jiin nduchi ra, ka jini ra jniñu
sa'a ri, ti ka jiniso'o ra jnu'un
ka'an ri.
17 Ti jandaa na kachi ri nuu
ra naa ra ja kua'a xaan pro-
feta ni ka kikoyo na jana'an,
jiin yɨvɨ va'a un, ni ka ñukuu
ini i ja kuni i taka ja ka jini
ra ja'a vijna, ko tu ni ka jini
i. Suni ni ka ñukuu ini i ja
kunso'o i taka jnu'un ka jin-
iso'o ra ja'a vijna, ko tu ni ka
jiniso'o i —ni kachi Jesús.

Xndaku Jesús nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

18 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:

—Kunso'o naa ra nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un.
19 Yɨvɨ ka ñunso'o nasa kuu jniñu ta'u Yandios ko tu ka chaku ini i, yɨvɨ yukan ka kuu nanu triu ni jinu nuu yu'u ichi un. Chi chaa ja'u'u un ti kencha taka jnu'un va'a ni chaku ini i.
20 Ti triu ni jinu nuu kanchuku yaxin ñu'un nuu yuu, kuu i nanu yɨvɨ ni ka jiniso'o jnu'un ka'an ri, ni ka janta'u i, ti ka kusɨɨ ini i jiin.
21 Ko vanuxia changa ga kuñɨɨ ini i jiin jnu'un un, ti nu ni ka keja'a ka jito u'u yɨvɨ i ja sɨkɨ jnu'un un, ti ka nakani ini i ti tukaa ga ka siin i.
22 Ti triu ni ka jinu nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu un, kuu nanu yɨvɨ ni ka chunso'o jnu'un un, ko ka ndɨ'ɨ ga ini i ja kuu taka ga ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja na kuu riku i. Ti yukan kuu ja jasɨ ja tu ka siin jiin jnu'un Yandios, chi tu ka kuni kuandatu i nuu jnu'un ya.
23 Ko triu ni ka jinu nuu ñu'un va'a un kuu nanu yɨvɨ ni ka jiniso'o, ti ni ka chaku ini i nasa kuu jnu'un Yandios, ti ka siuku i jiin. Sava i ka kuu nanu triu ni ka nakua'a ɨɨn ciento triu nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn xini, xi uni xiko, xi oko uxi triu nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn xini —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn yuku kue'e ni kaña ma'ñu triu

24 Yukan ti ni ka'an tuku Jesús ɨnga jnu'un ja'a, ti ni kachi ya:

—Nava kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, kuu nanu ɨɨn chaa ni saka triu va'a nuu ñu'un da.
25 Ko nuu ni naa ma'na da ka kixi da, ti ni jaa ɨɨn chaa jito u'u chaa xiin jniñu un, ti ni jacha da ndɨkɨn yuku kue'e nuu triu chaa un, ti kua'an da.
26 Nu ni ja'nu triu un, ni keja'a kuu yoko. Yukan ti sa ni ka jini da ja iin yuku kue'e un jiin.
27 Yukan ti ni ka ja'an muzu da, ti ni ka kaxjnu'un da nuu chaa xiin triu un ja sia'an ni kuu, ti ni ka kachi da: “Taa, ¿Ansu mani triu va'a ni jacha ni nu? ¿Ti nanu ni kii yuku kue'e un nusa”? ni ka kachi da.
28 Yukan ti ni kachi chaa xiin triu un: “Va ɨɨn ñakuasun ini ni sa'a”, kachi da. Ti ni ka kachi muzu un: “¿Kuni ni ja na ki'in jnu'un na yuku un nu”? ni ka kachi da.
29 Ti ni kachi chaa xiin triu un: “Tuu, chi nu na jnu'un ra yuku un naa ra ti suni kaña triu un.
30 Sia, na ku'iin maa, ti undi na kua'nu triu un, ti sa na taji ri muzu ja na ki'in ka'ncha da yuku kue'e un xnaka. Ti na ka'ncha da nu'ni ti na ka'ma yo, ti sa na nastutu da triu un, ja na ndɨvɨ va'a ini ve'e ri”, kachi da —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn ndɨkɨn lulu
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.13-19)

31 Ti ni siin ka'an Jesús:

—Ka'an ri ɨɨn jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ kua'a nda'a Yandios, ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn ndɨkɨn lulu nu ni xndee yɨvɨ ti keja'a ja'nu.

32 Jandaa kuu ja kuu ɨɨn
ndɨkɨn lulu ga ja kuu taka ga
ndɨkɨn, ko nu na kua'nu, ti
yukan kuu ja kuu ka'nu xaan
ga ja kuu taka ga yuku. Ti kuu
nanu ɨɨn yujnu ka'nu xaan
tonto nu ka ja'an saa, ti ka
sa'a tɨ taka tɨ nuu nda'a yujnu
un —kachi ya.

Jnu'un levadura
(Lc. 13.20-21)

33 Suni ni kachi ya ɨnga
jnu'un ja'a:
—Ka'an ri ɨnga jnu'un ja
nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ kua'a nda'a
Yandios, ja na ta'u ya jniñu
nuu i. Yukan kuu nanu
levadura ja jajniñu ɨɨn ñasɨ'ɨ
ja sakanuu ña jiin ɨɨn bolsa
yuchi, ti ja tɨ'lɨ levadura un
sa'a ja najinu nɨ tu'u yujña un
—kachi Jesús.

(Mr. 4:33-34)

34 Tɨjnɨ nuu jnu'un ni ja-
jniñu Jesús ni ka'an ya nuu
yɨvɨ naa i, ti tukaa ga naa
jnu'un ni ka'an ya ja kuu
jnu'un un.

35 Yukan ni kundaa jnu'un
ni ka'an profeta na ni chaa da
tutu:

Xndaku ri nuu yɨvɨ jiin
sava'ni ga jniñu.
Sia'an ka'an ri jnu'un ja'a ja
ni kendo sa'yɨ undi kɨvɨ
ni nukoo ñuyɨvɨ.

Ni ka kachi profeta —ni kachi
Jesús.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un
yuku kue'e

36 Yukan ti ni kanxia'u
Jesús jiin yɨvɨ un, ti kua'an ya.
Ni najaa ya ve'e. Yukan ni ka
ndututu ndaja'a ya jiin ya, ti
ni ka jikajnu'un da:
—Kachi ni nasa kuni ka'an
jnu'un sɨkɨ yuku kue'e ni kaña
nuu ñu'un un —ni ka kachi
da.

37 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da:
—Ja saka triu va'a un kuu
ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,

38 ti ñu'un un kuu ñuyɨvɨ.
Triu un kuu yɨvɨ ja yɨ'ɨ nuu
ta'u Yandios jniñu. Ti nanu
yuku kue'e un, ka kuu yɨvɨ ja
ka yɨ'ɨ jiin ja'u'u un.

39 Ti ñakuasun ini ja ni
xndeę ndɨkɨn kue'e un kuu
maa ja'u'u. Ti kɨvɨ ndututu
triu un kuu nanu kɨvɨ na ndɨ'ɨ
ñuyɨvɨ ja'a. Ti chaa ka nastutu
triu un ka kuu maa ángel
Yandios ja kikoyo andɨvɨ.

40 Ti sia'an nanu kuu jiin
yuku un ja nastutu yo ti
ka'ma yo. Ti suni sia'an kuu
nu na jaa kɨvɨ na naa ñuyɨvɨ.

41 Ko maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
taji ya ángel ya kikoyo i undi
nuu andɨvɨ, ti nastutu ya taka
yɨvɨ ka sa'a kuachi jiin taka
yɨvɨ ndeva'a kuɨtɨ.

42 Ti ángel un jnaa da yɨvɨ un
na kayu i nuu ñu'un. Yukan
kondo'o i nundo'o, ti ku'yu
yu'u i, ti na kee yɨ'ɨ i jnu'un i.

43 Yɨvɨ na kachi Yandios ja
ka kuu i yɨvɨ va'a, ti nakuaka
ya i ja na kunchuku i ñuu
nuu ta'u ya jniñu, ti nduña'nu
i nanu ndikandii un, ja ja'a
nduva ja kuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ yo.
Ti nu na chunso'o ra naa ra, ti
chunso'o jnu'un ka'an ri ja'a
—kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn jajnu xu'un
yɨsa'yɨ

44 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:

—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn jajnu xu'un yɨsa'yɨ chii ñu'un. Nu ɨɨn chaa na nani'in jajnu xu'un un nuu ñu'un ɨnga yɨvɨ, ti nachisa'yɨ tuku da nuu kande un. Ti ja kusɨɨ ini da jiin ja kande un, nandeokuñɨ da ti xiko ndɨ'ɨ da ja ñava'a da ti ki'in da, ti nakuaan da ñu'un un —kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn yuu xiñu ja fino xaan

45 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn chaa yaku da nduku da yuu xiñu fino xaan.

46 Ti nu ni ni'in da ɨɨn yuu fino xaan un ja nchaa ya'u xaan tonto ga, ki'in da ti xiko da taka ja ñava'a da, ti kuaan da yuu fino un—kachi Jesús.

47 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yukan kuu nanu ɨɨn ñunu ja chunde da nuu nducha mar, ti jnɨɨ da taka nuu chāká.

48 Nu ni chitu ñunu un, yukan na ti chaa ka jnɨɨ chāká un tava da ñunu un yu'u mar, ti yukan nukoo da nakaji da chāká un, nasava'a da chāká va'a un ini chika da, ti sukoyo da chāká kue'e un.

49 Ti sia'an kuu jiin yɨvɨ na ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ ja'a. Chakoyo ángel Yandios ja kii undi andɨvɨ, ti sasɨɨn i yɨvɨ kue'e un, ti suni sasɨɨn i yɨvɨ ja na kachi Yandios ja ka kuu i yɨvɨ va'a.

50 Ti jnaa i yɨvɨ kue'e un ja na kayu i nuu ñu'un, ti yukan nakani ini yɨvɨ un ti nde'e, ti ku'yu yu'u i —ni kachi ya.

Ja kuu ɨɨn ndajniñu ava jiin ndajniñu jaa

51 Yukan na ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da, ti ni kachi ya:

—¿Ka chaku ini ra taka jnu'un ja'a nu? —ni kachi ya.

Ti maa da ni ka kachi da:

—Ka chaku ini na —kachi da naa da.

52 Ti ni kachi Jesús:

—Nu ɨɨn chaa xna'an ley Israel, nu na nakuni ndaa da nasa kuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti ni kuu da nanu ɨɨn chaa xiin ve'e, ja jini da sasɨɨn da ndajniñu jaa, ti sasɨɨn da ndajniñu ava —ni kachi Jesús.

Tu ni ka jajnu'un yɨvɨ ñuu Nazaret ya

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

53 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús taka jnu'un un, ni kee ya kua'an ya.

54 Ti ni najaa ya ñuu maa ya, ti yukan ni keja'a ya ni xna'an ya nuu yɨvɨ ini veñu'un Israel ñuu yukan. So ni ka naa ini yɨvɨ un, ti ni ka keja'a ka ka'an:

—¿Nanu ni jan skua'a chaa ja'a taka jnu'un un? ¿Nasa kuu ja kuu sa'a da taka jniñu ña'nu un?

55 ¿Ti ansu se'e chaa yokon yujnu un kuu chaa ja'a nu? Ti nana da kuu María. Ti ñani da ka kuu Jacobo, José, Simón jiin Judas.

56 Ti suni ja'a kanchuku
kua'a da jiin yo ja'a naa yo.
¿Ko nanu ni jan skua'a chaa
ja'a taka jnu'un un nusa?
—kachi naa.
57 Sia'an ni ka nde'e yɨvɨ un
ya nanu ɨɨn chaa ndeva'a ni.
Ja yukan kuu ja tu ni ka ndee
nuu ya. Ko ni kachi Jesús jiin
da:
—Taka ga yɨvɨ ka ja'a ja
yɨñu'un ɨɨn profeta, ja ka'an
da jnu'un Yandios. Ko yɨvɨ
ñuu maa da, jiin yɨvɨ ini ve'e
da, tu kuanta'u i maa da
—kachi Jesús.
58 Ti ja yukan kuu ja tu ni
sa'a ya tɨjnɨ jniñu ña'nu ñuu
yukan, chi tu ni ka kandixia i
ya.

Ni ji'i Juan, chaa ni skuanducha
(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

14

1 Ti kuiya un ni kuu
Herodes gobernador nuu ñuu
Galilea. Ti ni ni'in da jnu'un
taka jniñu sa'a Jesús.
2 Ti ni kachi da jiin chaa ka
kuu ndaja'a da un:
—Va nu suu Juan ja ni
skuanducha un kuu, ti va ni
nandoto. Ja yukan kuu ja
kuu sa'a taka jniñu ña'nu un
—kachi da.
3 Vanuxia Herodes ni jnɨɨ da
Juan, chaa ni skuanducha un,
ni ju'ni da chaa jiin yo'o, ti ni
chunde da chaa vekaa ja sɨkɨ
Herodías, ña'an ni kuu ñasɨ'ɨ
ñani da Felipe.
4 Chi Herodías ni jito u'u ña
Juan un, vanuxia ni kachi da
jiin Herodes:
—Tu va'a ja kuncha ni jiin
ña nanu ñasɨ'ɨ ni —ni kachi da.
5 Ti kuni Herodes ka'ni da
Juan niku, ko yu'u da yɨvɨ
naa i, chi ka kandixia i ja
Juan kuu ɨɨn profeta ja ka'an
jnu'un Yandios.
6 Ko kɨvɨ ni nasa'a Herodes
ɨɨn viko ja ni sinu tuku da
ɨnga kuiya da, ti ni kee se'e
sɨ'ɨ Herodías, ni jitaja'a ña nuu
yɨvɨ ni ka jakoyo ve'e da un,
ti yukan ni kusɨɨ xaan ini
Herodes.
7 Ti ni chisojnu'un da nuu
ña'an lulu un ja kua'a da vasu
sava'ani ga ndoo na kakan ña
nuu da.
8 Ti ña'an lulu un ja ni ka
ndajnu'un ña jiin nana ña, ti
ni kachi ña jiin Herodes:
—Kuni na ja kua'a ni xini
Juan, chaa skuanducha un,
nuu na ini ɨɨn ko'o xita —ni
kachi ña.
9 Yukan ti ni kukui'ya xaan
ini rey Herodes, ko vanuxia
ja ni chisojnu'un da nuu
ña, ti suni ni ka jiniso'o yɨvɨ
kanchuku jiin da un.
10 Ja yukan kuu ja ni ta'u da
jniñu ja na kin ki'in da xini
Juan naa da ini vekaa un.
11 Ni ka jan ki'in da xini
Juan nuu ɨɨn ko'o xita, ni ka
ja'a da nuu ña'an lulu un, ti
ña'an lulu un ni nakua'a ña
nuu nana ña.
12 Yukan sa ni ka jakoyo
chaa ka jikonuu jiin Juan, ni
ka naki'in da yɨkɨ kuñu da, ti
ni ka chunduji da chaa, ti sa
ni ka jan kasjnu'un da nuu
Jesús.

Ni ja'a Jesús ja ni yaji u'un mil yɨvɨ
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

13 Nu ni jini Jesús jnu'un
nava ni jna'an Juan un, ti ni
kendo maa ɨɨn ni ya kua'an ya
jiin ɨɨn barco undi ɨnga nuu ni
kunde maa ɨɨn ni ga ya. Ko ni
ka jini yɨvɨ nanu kua'an ya, ti
ni ka kee i ñuu nuu kanchuku
i, ti ni ka jika ja'a i kuankoyo
i.
14 Nu ni kee Jesús ini barco
un, ti ni jini ya ja, ja ni ka
kututu yɨvɨ ka'iin i un, ti ni
kunda'u ini ya yɨvɨ un, ti ni
sa'a ya tajna tɨjnɨ yɨvɨ ka ku'u
ni jakoyo un.
15 Ko vanuxia ja kuan
kuñaa, ti ni ka tu'va ndaja'a
ya, ti ni ka kachi da jiin ya:

—Ja kuan ini, ti va'a ga ja
na taji ni yɨvɨ ja'a na kinkoyo
i ñuu ka'iin yajni ja'a, ti na
kuan i ja kaji i naa i —ni ka
kachi da.
16 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Tu kinkoyo yɨvɨ ja'a.
Kua'a ma ra ja na kaji i naa
i —ni kachi ya.
17 Yukan ti ni ka kachi da
jiin ya:

—Ko tukaa ga ndoo ka
yɨnda'a na, chi u'un ni ga staa
stila jiin uu chāką́ ni ga ka
yɨnda'a na —ni ka kachi da.
18 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da naa da:

—Kua'a na kii nuu ri ja'a
—ni kachi ya.
19 Yukan ti ni ta'u ya jniñu
ja na nukoo i naa i nuu icha
un. Ti ni ki'in ya ndɨ u'un
staa stila un jiin uu chāką́
un, ni ndakoto ya andɨvɨ, ni
nakuanta'u ya nuu Yandios.
Ti ni sa'a kuachi ya staa stila
un, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya
ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un
naa i.
20 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yaji,
nasa ni kundee maa i. Ti ni
kendoso ga staa stila un ja ni
ka nastutu da, uxi uu ga chika
jiin pedasu un.
21 Ti yɨvɨ ni ka yaji un ni ka
iyo yajni u'un mil chaa, ti sɨɨn
kuu ñasɨ'ɨ jiin suchi kuachi.

Jika Jesús nuu lago Galilea (Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

22 Yukan na ti ni ka'an Jesús
jiin ndaja'a ya ja na kɨvɨkoyo
da ini barco un, ti na kinkoyo
da ɨnga yu'u lago Galilea un,
ni kanxia'u ya jiin yɨvɨ un naa
i.
23 Nu ni ndɨ'ɨ ni kanxia'u ya
jiin yɨvɨ un, ti kua'an ya xini
ɨɨn yuku ja na kakanta'u maa
ɨɨn ni ya nuu Yandios, ko nɨ
kande maa ɨɨn ya yuku un, ti
ni kuñaa.
24 Ti barco un ja kua'an,
kuu sava nuu nducha un.
Yukan ti ni ndonda ɨɨn tachi
sau nuu nducha un, ti ni
keja'a chinda'a barco un ya
yukan.
25 Nu ja kuan kuyajni ka
uni jañaa'an, ti ni kuyajni Jesús
nuu kuankoyo ndaja'a ya jiin
barco un, jika ya kuaja ya
nuu nducha un.
26 Nu ni ka jini da ja jika
ya nuu nducha un, ni ka yu'u
xaan da, ti ni ka keja'a ka
kanajiin da:

—¡Ɨɨn ni'na kuu! —kachi da
naa da.
27 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da naa da:

—Chunde ini naa ra, koto
yu'u ra chi maa ri kuu —ni
kachi ya.

28 Yukan sa ni ka'an Pedro,
ti ni kachi da jiin ya:
—Jito'yo, nu maa ni kuu, ti
kachi ni ja na kuu kaka na
nuu nducha ja'a, ti na jaa na
nuu vaji ni —ni kachi da.
29 Ti ni kachi Jesús:
—Ña'an nusa —ni kachi ya.
Yukan ti ni kuun Pedro nuu
barco, ti ni keja'a da jika da
nuu nducha un, ti kua'an da
nuu vaji Jesús.
30 Ko nu ni jini da ja ni'in
ndita tachi, ni yu'u da ti ni
keja'a keka'nu da chii nducha
un, ti ni kanajiin ko'o da:
—¡Jito'yo, nama ni saña!
—ni kachi da.
31 Ti ni skaa Jesús nda'a ya,
ti ni jnɨɨ ya maa da, ti ni kachi
ya jiin da:
—¿Tindoo tu ñukuu ini ra
ru'u? ¿Xi tu kandixia ra nusa?
—ni kachi ya jiin da.
32 Ti nu ni ka ndɨvɨ da nuu
barco un, ti ni kuna'iin tachi
un.
33 Yukan na ti chaa ka'iin
ini barco un, ni ka jakunjitɨ
da nuu Jesús, ti ni ka kachi da:
—Jandaa kuɨtɨ kuu, ja Se'e
Yandios kuu ni —ni ka kachi
da.

Sa'a Jesús tajna yɨvɨ ñuu
Genesaret
(Mr. 6.53-56)

34 Nu ni ka jika da nuu lago
Galilea un, ti ni ka jakoyo da
ñuu Genesaret.
35 Ni ka nakuni yɨvɨ un
Jesús, ti ni ka jachanuu i
jnu'un nɨ tu'u ñuu un, ti ni ka
yɨnda'a i taka yɨvɨ ka ku'u nuu
ya.
36 Ti ni ka kanda'u i jiin ya
ja na kua'a ya vasu tɨ'lɨ sa'ma
ya na kue'e i, ti taka yɨvɨ ni ka
kue'e sa'ma ya ni ka nduva'a
i.

Nchakuachi yo jiin jnu'un
ka'an yo
(Mr. 7.1-23)

15

1 Yukan ti ni ka tu'va
sava chaa fariseo jiin chaa
ka xna'an ley ini veñu'un
Israel, ja vekoyo da undi ñuu
Jerusalén, ti ni ka jikajnu'un
da ya:
2 —¿Ndoo jani ini ra ja tu ka
siuku ndaja'a ra jiin jnu'un
yɨvɨ jana'an, ja tu ka nanda'a
da ti ka yee da staa? —kachi
da naa da.
3 Yukan ti ni jikajnu'un
Jesús maa da naa da:
—¿Ti suni ndoo ka ndo'o ini
ra ja ka xndoo ra jniñu ta'u
Yandios, ti ka siin ga ra jiin
jnu'un nava vekoyo maa ra
naa ra?
4 Chi ni kachi Yandios:
“Kuandatu nuu tata ra nuu
nana ra.” Ti suni ni kachi ya:
“Nu ɨɨn yɨvɨ na ka'an ndeva'a
nuu tata i xi nuu nana i, va'a
ga ja na kuū i.”
5-6 Ti ro'o naa ra, chi ka
ka'an ra ja kuu kachi ɨɨn
yɨvɨ jiin tata i xi jiin nana i:
“Tukaa kuu chindee na ni'in,
chi taka ja ñava'a na ja ni soko
na nuu Yandios.” Ti sava'a
ni ga yɨvɨ na ka'an sia'an jiin
nana i xi jiin tata i, chi ndo'o
ini i ja tukaa ga kuu chindee
ra da naa da. Ja sia'an kuu ja
ro'o naa ra, tu ka chiñu'un ra
jniñu ta'u Yandios, chi su'va
ni ka siin ra jiin jnu'un maa
ra naa ra.
7 Ko jiin jnu'un ra, ka
stuu ra ja tu ka chiñu'un ra

jnu'un Yandios. Ti ni ka'an
ndaa profeta Isaías sɨkɨ ra na
jana'an na ni ka'an da:
8 Ko yɨvɨ ja'a, so jiin yu'u i ka
chiñu'un i ru'u,
ko añu i chi jika ka kuu ini i ka
jito i ru'u.
9 Ti so ka xnda'u i ja ka
kandixia ndaa i jnu'un
Yandios,
chi ka siin i jiin jnu'un maa i,
ti ka ka'an i ja ɨɨn ni kuu
jiin jnu'un Yandios.
Sia'an ni chaa Isaías jnu'un
Yandios —ni kachi Jesús.
10 Yukan na ti ni kana ya
xini yɨvɨ un, ti ni kachi ya:
—Chunso'o ti chuun ini
naa ra.
11 Ansu ja kɨvɨ yu'u yɨvɨ kuu
ja sa'a ja nchakuachi i, chi
su'va ja kee yu'u i ja ka'an i
un, yukan sa'a ja nchakuachi
i —ni kachi Jesús.
12 Yukan ti ndaja'a ya un ni
ka tu'va da nuu ya, ti ni ka
kachi da:
—¿Jini ni ja chaa fariseo un
ni ka kuu ika ini da, ni ka
jiniso'o da jnu'un ni ka'an ni
un? —ni ka kachi da.
13 Ko ni kachi ya:
—Chaa fariseo jiin chaa ka
xna'an ley Israel un ka kuu da
nanu yukū ja tu ni xndee Tata
ri Yandios, ya kancha andɨvɨ,
ti jnu'un ya ja na ki'in nɨ jiin
yo'o.
14 Sia, koto sa'a r naa ra,
chi yɨvɨ un ka kuu nanu ɨɨn
chaa kuaa, chi ka ja'a da ichi
ki'in ɨnga chaa kuaa. Chi
nu ɨɨn chaa kuaa na kua'a
da ichi ki'in ɨnga chaa kuaa,
ti ndɨnduu da nukoyo ini ɨɨn
xa'va —ni kachi Jesús.
15 Yukan na ti ni kachi Pe-
dro jiin Jesús:
—Xndaku ni nuu yo ndoo
kuni ka'an jnu'un un —ni
kachi da.
16 Ti ni kachi Jesús:
—¿Xi suni tu ka chaku ini tu
ro'o naa ra nu?
17 Tu ka chaku ini ra ja
ɨɨn yɨvɨ tu nchakuachi i nuu
ndeyu yaji i, chi ja yaji i
kua'an chii jitɨ i, ti ndenda
kua'an.
18 Ko ja kaña yu'u i, ja ka'an
i un, chi undi ini añu i vaji, chi
undi añu i ni ndo'o ñaa ini i, ti
yukan kuu ja nchakuachi ga i
jiin.
19 Chi undi añu i kuu nu vaji
taka jnu'un kue'e ka ndo'o ini
i. Ka kuni i ka'ni ɨɨn ndɨyɨ.
Ka kuni chaa un kusɨkɨnchaa
jna'an da i, xi kusɨkɨnchaa da
ñakuachi. Ka kuni sakui'na da,
ka kuni xnda'u ña'an da xi
chakuachi da yɨvɨ.
20 Ti taka jnu'un un kuu ja
sa'a ja nchakuachi yɨvɨ naa i.
Ko nu so ja tu siuku yo jnu'un
jana'an ja tu nanda'a yo, ti
kee yo staa, tu nchakuachi yo
—kachi Jesús.

Ɨɨn ña'an sirofencia
kanda'u ña jiin Jesús
(Mr. 7.24-30)

21 Ni kee Jesús yukan, ti
kua'an ya ichi ñuu Tiro jiin
ñuu Sidón.
22 Ti yukan kancha ɨɨn
ña'an ñuu Canaán, ni chaa
ña nuu Jesús, ti kana ko'o ña
ka'an ña:
—¡Jito'yo, ni'in ja kuu ni
se'e rey David na jana'an,
kunda'u ini ni saña! Chi se'e
sɨ'ɨ na jna'an i ɨɨn tachi xaan, ti

ndo'o xaan i jiin kue'e un —ni kachi ña.
23 Ko Jesús, tu ni ka'an kuɨtɨ ya. Ti ni ka kachi ndaja'a ya jiin ya:
—Ka'an ni jiin ña na ki'in ña, chi kana ko'o ña vaji ña ichi jata yo —ni ka kachi da.
24 Yukan ti sa ni ka'an Jesús:
—Ni taji Yandios ru'u vaji ri, ja na nama ri yɨvɨ nación Israel, ja ni ka sana i ka jika i nanu rɨɨ ni skuita jito'o tɨ —kachi ya.
25 Ko ni tu'va ña'an un undi nuu Jesús, ti ni kachi ña:
—Jito'yo, chindee ni saña —ni kachi ña.
26 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Tu va'a ja kenchaa yo staa yu'u se'e yo, ti kua'a yo nuu ina —ni kachi ya.
27 Ko ni kachi ña'an un:
—Jandaa ka'an ni Jito'yo, ko ina un chi ka nachii tɨ staa kuachi nukoyo yu'u mesa jito'o tɨ —ni kachi ña.
28 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ro'o ja kuu ra ñasɨ'ɨ, xaan va'a ja ni kandixia ndaa ra ru'u, ti na kuu nava kuni ra —ni kachi ya.
Ti yukan, ni nduva'a ni se'e sɨ'ɨ ña un.

Ni sa'a Jesús tajna yɨvɨ ka jna'an tɨjnɨ nuu kue'e

29 Ni kee Jesús yukan, ti ni ya'a ya yu'u lago Galilea, ti ni kaa ya, kua'an ya yuku un, ti yukan ni nukoo ya.
30 Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ni jakoyo nuu kancha ya un, ni ka jakoyo i jiin yɨvɨ ni ka jna'an kue'e jiyɨ'ɨ, yɨvɨ kuaa, yɨvɨ ñɨ'ɨn, suni yɨvɨ ja tu sɨ'ɨn xi tu nda'a, jiin tɨjnɨ ga yɨvɨ ka jna'an ɨnga kue'e, ni ka jakoyo i nuu Jesús. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni sa'a ya tajna i.
31 Yukan ti ni ka naa ini yɨvɨ un, chi ja kandoka'an yɨvɨ ñɨ'ɨn, ka ndoo kaka va'a yɨvɨ ni ka jna'an kue'e jiyɨ'ɨ, ka ndundijin nduchi yɨvɨ kuaa. Ti ka naa ini yɨvɨ un ja sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka nakanajaa i Yandios ja ndito ya yɨvɨ nación Israel, ti ni ka ka'an i:
—¡Va'a xaan ini Tata yo Yandios, chi jito ya yɨvɨ nación Israel! —ni ka kachi i.

Ni skaji Jesús vi'i ga kuun mil yɨvɨ
(Mr. 8.1-10)

32 Yukan ti ni kana Jesús ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Kunda'u ini ri yɨvɨ ja'a, chi ja ni kuu uni kɨvɨ ka'iin i ja'a jiin ri. Ti tundo kaji yɨ, ti tu kuni ri ja nataji ri sia'an ni, nukoyo i ve'e i, chi sa sandau kuita i ichi nukoyo i —ni kachi ya.
33 Yukan ti ni ka kachi ndaja'a ya un:
—¿Ti nanu ni'in yo ja kaji yɨvɨ kua'a ja'a ja tu naa ve'e iyo nuu ka'iin yo ja'a? —ni ka kachi da.
34 Ti ni jikajnu'un Jesús maa da naa da:
—¿Nasa ga staa stila ka ñava'a ra naa ra? —ni kachi ya.
Yukan ti ni ka kachi da:
—Uxia staa stila ti jaku ni ga chāká kuachi —ni ka kachi da naa da.

35 Yukan na ti ni kachi Jesús
ja na nukoo yɨvɨ un naa i.
36 Ni ki'in ya ndɨ uxia staa
stila un jiin chāká kuachi un,
ti ni nakuanta'u ya nuu Yan-
dios. Ni sakuachi ya staa stila
un, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a
ya, ti chaa un ni ka tejna'an
da nuu yɨvɨ naa i.
37 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yee i
undi ni ka chitu chii i. Ti ni
kendoso ga staa stila un, ti ni
ka nastutu tuku da uxia chika
na'nu.
38 Ti yɨvɨ ni ka yee un ni ka
iyo kuun mil chaa, ti sɨin kuu
ñasɨ'ɨ jiin suchi kuachi.
39 Yukan ti sa ni kanxia'u
Jesús jiin yɨvɨ un, ti ni ndɨvɨ ya
nuu barco, ti kua'an ya ichi
ndañuu Magdala.

Chaa fariseo jiin chaa sa-
duceo ka jikan da ɨin jniñu
ña'nu
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16

1 Yukan ti ni ka ja'an chaa
fariseo jiin chaa saduceo
ni ka jande'e da Jesús, ja
ka nduku da nasa kuu
kankuachi da sɨkɨ ya. Ti ni
ka jikan da nuu ya ja na sa'a
ya ɨin jniñu ña'nu ja vaji nuu
Yandios, ya kancha andɨvɨ.
2 Ti ni kachi ya jiin chaa un
naa da:
—Ro'o naa ra, chi sia'an ka
ka'an ra: "Na ndii ijña chi ni
nakuchi kua'a viko", ka kachi
ra.
3 Ti ja kuu jaña'an ka ka'an
ra naa ra: "Vijna ti kuun sau
chi iña viko kua'a ichi nuu
vekaña ndikandii", ka ka'an
ra. Chaa ñaa xini ka kuu ra
chi ka jini va'a ra seña ja'a
viko nuu andɨvɨ un, ko tu ka
chaku ini ra nau ja kuu ru'u,
ja sa'a ri taka jniñu ña'nu ja'a
kɨvɨ vijna naa ra.
4 Ja kuu kɨvɨ vijna ka iyo
kua'a yɨvɨ ka sa'a ndeva'a ja
tu ka jandatu i nuu Yandios.
Ti ka kuni i ja na sa'a ri ɨin
jniñu ña'nu nuu i, ko jankɨvɨ
sa'a ri ɨin jniñu ña'nu un nuu i,
chi nɨnɨ jiin vanuxii nundo'o
ni jna'an Jonás, chaa ni kuu
profeta na jana'an—ni kachi
ya.
Yukan ti ni xndoo ya yɨvɨ
un, ti kua'an ya.

Jnu'un ka ka'an chaa
fariseo
(Mr. 8.14-21)

5 Ja ni ka ya'a ndaja'a ya
ɨnga nuu yu'u lago un, ko ni
ka naa ini da kunda'a da staa
stila.
6 Yukan ti ni kachi Jesús jiin
da naa da:
—Nde'e naa ra, koto ra
maa ra jiin jnu'un ka ka'an
chaa fariseo jiin jnu'un ka
ka'an chaa saduceo, chi yachi
xaan jichanuu nanu keni'no
levadura chii yujña staa stila
—ni kachi ya.
7 Yukan ti ni ka keja'a
ndaja'a ya un ka ndajnu'un
maa da:
—Sɨkɨ ja tu ni ka yɨnda'a
yo staa stila kuu ja ka'an ya
—kachi da naa da.
8 Ko ja ni jini Jesús ndoo ka
ndajnu'un da, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ndajnu'un ra ja
tu ka ndiso ra staa stila naa
ra? ¿Xi tu ka ñukuu ini ra ja
ni'in yo staa stila kaji yo nu?
9 ¿Va nu tu ka chaku ini
ra, xi tu ka na'an ra na ni
tejna'an ri u'un staa stila ni
ka yaji vi'i ga u'un mil yɨvɨ un

nu? ¿Ti nasa ga chika ni ka
nastutu ra nusa?
10 ¿Xi ni tu ka na'an ra na
ni tejna'an ri uxia staa stila ni
ka yaji vi'i ga kuun mil yɨvɨ un
naa i nu? ¿Ti nasa ga chika ni
ka nastutu ra un nu?
11 ¿Ti ndoo tu ni ka chaku
ini ra, ja ru'u tu ni ka'an
ri sɨkɨ staa stila na ni kachi
ri ja koto ra maa ra naa ra
jiin levadura chaa fariseo jiin
chaa saduceo yukan nu? —ni
kachi ya.
12 Yukan sa ni ka chaku
ini da ja Jesús tu ni ka'an ya
sɨkɨ levadura staa stila un, chi
su'va ni ka'an ya sɨkɨ jnu'un
ka xna'an chaa fariseo jiin
chaa saduceo yukan.

Ni kachi ndaa Pedro ja Jesús kuu Cristo
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

13 Nu ni jaa Jesús ñuu Ce-
sarea ja kuu ɨin ndañuu Fil-
ipo, ti ni jikajnu'un ya ndaja'a
ya, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ka'an yɨvɨ ja nau
kuu ru'u, ja kuu ri maa Se'e
Yɨvɨ Ñuyɨvɨ? —sia'an ni kachi
ya.
14 Yukan ti ni ka kachi da:
—Sava yɨvɨ ka ka'an ja kuu
ni Juan ja ni skuanducha
un. Sava ga ka ka'an ja
maa ni kuu profeta Elías ni
kii na jana'an. Ti sava ka
ndaku ni'in ja maa ni kuu
Jeremías xi ɨnga profeta ja
ka'an jnu'un Yandios —ni ka
kachi da.
15 Yukan ti ni kachi ya jiin
da naa da:
—Ti ro'o naa ra, ¿nau ja ka
ndo'o ini ra ja kuu ri? —ni
kachi ya.
16 Ti Simón Pedro ni kachi
da:
—Maa ni kuu Cristo, ja ni
taji Yandios ja ta'u ni jniñu
ña'nu. Ti kuu ni Se'e maa
Yandios chaku —ni kachi da.
17 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin Pedro:
—Ro'o Simón, se'e yɨi Jonás,
kancha Yandios jiin ra chi ni
ɨin yɨvɨ tu ni xndaku un nuu
ra, chi Tata ri, ya kancha
andɨvɨ kuu ja ni ka'an inij-
nuni ra.
18 Ti ru'u na kachi ri ja
maa ra kuu Pedro, ja kuni
ka'an "ɨin yuu", ti jiin yuu
ka'nu ja'a keja'a nastutu ri
sava'ani ga yɨvɨ taka nación,
ja na kandixia i ru'u. Yukan
kuu jniñu kin sa'a ri jiin yuu
ja'a. Ti ja'u'u un tu kundee
kutɨ jiin jniñu ta'u ri.
19 Chi tatu ri ɨin jniñu ro'o.
Ro'o kuu nanu ɨin ndakaa
ja jajniñu yo ja kuiña yo ti
nakasɨ yo yuxe'e. Ti jniñu ra
kuu ja na kuiña ra yuxe'e ñuu
nuu ta'u Yandios jniñu. Chi
kuiña ra ichi ya ja kuu yɨvɨ
taka nación, ja na xndaku ra
jnu'un ri nuu i nasa kaa ichi
Yandios. Ti yɨvɨ kandixia, ti
ndɨvɨ i nda'a Yandios jiin ñuu
nuu ta'u ya jniñu. Ko yɨvɨ tu
kandixia jnu'un ri, ti kasɨ ra
yuxe'e ñuu nuu ta'u Yandios
jniñu ja kuu yɨvɨ un, chi tu ni
ka chu'un ini i. Ti taka jniñu
va'a sa'a ra nava na kendo
va'a nuu Yandios —ni kachi
Jesús jiin Pedro.
20 Yukan na ti ni kachi Jesús
jiin ndaja'a ya ja koto ma kani
kutɨ da jnu'un nuu yɨvɨ ja maa
ya kuu Cristo, ja ni taji Yan-
dios ja ndiso ya jniñu ña'nu.

Ka'an Jesús ja kuū ya
(Mr. 8.31-9:1; Lc. 9.22-27)

21 Undi sa ni keja'a Jesús ni xndaku ya nuu ndaja'a ya, ja nɨnɨ kuu ja ki'in ya Jerusalén, ti chaa ka kuña'nu ka iyo nación Israel, jiin sutu ka kuña'nu, jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, tu kua-jnu'un da ya, chi su'va kua'a da nundo'o kondo'o ya, ti ka'ni da ya. Ko nu uni kɨvɨ ti nandoto ya nuu ñuji'i un.

22 Yukan ti ni kana sɨɨn Pedro ya, ti ni kachi da jiin ya:

—Jito'yo, ¡Koto kua'a Yandios jnu'un ja koto ni nundo'o un! —ni kachi da.

23 Ni ndeokoto Jesús nuu Pedro, ti ni kachi ya:

—Kuxio ki'in ra, chi ka'an ra nanu chaa u'u un, ja so sakanuu ra ini ri. Chi ro'o tu ndo'o ini ra ja na siuku ri nava kuni maa Yandios, chi ro'o ndo'o ini ra nava ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a —kachi Jesús.

24 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Nu nau yɨvɨ ka kuni kundikun ru'u, ja na siuku jnu'un ka'an ri, ti na xndoo i ja ka ndo'o ini i, ti na tava ini i ja na kondo'o koo nene i vasu na kuu i ja sɨkɨ ru'u.

25 Chi yɨvɨ ka ndiyo ini ja kunchuku va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja tu ka kandixia i jnu'un ri, ti xnaa i maa i nuu Yandios. Ko yɨvɨ na kondo'o koo nene i ja sɨkɨ ru'u, ti su'va na ni'in ta'u i ja na kunchuku i andɨvɨ ja kuu saa ni.

26 Chi tundo ni'in kutɨ ɨɨn yɨvɨ vasu na kundee i ni'in i taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti xnaa i añu i nuu Yandios. ¿Xi ka jani ini ra ja chunaa yɨvɨ un nuu añu i nu?

27 Jaa ɨɨn kɨvɨ ti nchaa tuku ri, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ti nduña'nu xaan ga jniñu ndiso ri nanu kuu maa Tata ri Yandios, ti nchaa ri jiin ángel ri ja ka janukuachi nuu maa ya. Yukan na ti cha'u ri nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yɨvɨ nasa kaa jniñu ni ka sa'a maa i.

28 Ti ja kuu kɨvɨ yukan, na kachi ndaa ri ja ka iyo sava ro'o ka'iin ja'a kuchaku ga ra, ti kuni ra nchaa ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ti nchaa ri jiin ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga, ja undi vijna tu ka jini ra —ni kachi Jesús.

Ni nasama Yandios nuu Jesús
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17

1 Nu iñu kɨvɨ ti kua'an Jesús jiin Pedro, Jacobo, jiin Juan ñani Jacobo, ti ni ka kaa da xini ɨɨn yuku sukun ga.

2 Ti yukan ni ka jini da ja ni nasama nuu ya. Ti taja ii nuu ya nanu ndikandii, ti sa'ma ya ni ndukɨyɨ xaan nanu nduva ndikandii.

3 Ti yukan ni ka ndenda uu chaa ni ka kuña'nu ga nuu nación Israel na jana'an ni nani Moisés, ti ɨnga chaa un ni kuu profeta Elías, ti ka nda-jnu'un da jiin Jesús.

4 Yukan ti ni kachi Pedro jiin Jesús:

—Jito'yo, xaan va'a ja ka'iin yo ja'a. Nu kuni ni ti na sa'a na uni ve'e kuachi kunchuku

yo, ɨɨn kuu ni, ɨnga na kuu
Moisés, ti ɨnga na kuu Elías
—ni kachi da.
5 Nɨ ka'an ga Pedro sia'an, ti
ni jakava ɨɨn viko nu'un xkɨyɨ
sɨkɨ da naa da. Ti nuu viko un
ni ka'an ɨɨn ndusu sia'an:
—Ja'a kuu Se'e ri ja
kunda'u ini ri, ti kusɨɨ ini ri
jiin. Ti chunso'o jnu'un ka'an
ya —kachi.
6 Nu ni ka jiniso'o ndaja'a
ya jnu'un un, ti ni ka jankava
ndee da undi nuu ñu'un, chi
ni ka yu'u xaan da.
7 Yukan ti ni tu'va Jesús nuu
da naa da, ni skanda ya da, ti
ni kachi ya:
—Ndokuñɨ, koto ma yu'u ra
naa ra —ni kachi ya.
8 Ti ni ka nde'e da, ko tukaa
ga ndoo ni ka jini da, ni ɨɨn
chaa un. Tukaa ga ndoo
iyo, chi maa ɨɨn ni ga Jesús
kandichi ya.
9 Ti nu ni ka nandee da xini
yuku un kuankoyo da, ni ta'u
Jesús jniñu sia'an nuu da:
—Koto kani ra jnu'un nuu
ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni ka jini ra,
undi na jaa kɨvɨ na nandoto
ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ —kachi Jesús.
10 Yukan na ti ni ka jika-
jnu'un ndaja'a ya un maa ya,
ti ni ka kachi da:
—¿Ti ndoo ka ka'an chaa ka
xna'an ley un, ja xnakan Elías
chaa nu? —kachi da naa da.
11 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa kuu ja xnaka Elías
kii, ti satu'va da yɨvɨ naa i,
12 ko na kachi ri nuu ra ja,
ja ni kii Elías, ko tu ni ka nde'e
da nuu da, chi ni ka sa'a da
nava ni ka kuu ini da jiin da.
Ti ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, suni sia'an kondo'o ri
nda'a chaa un naa da —ni
kachi Jesús.
13 Yukan ti ni ka chaku
ini ndaja'a un ja ni ka'an ya
jnu'un Juan, chaa ni skuan-
ducha un.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa
lulu ji'i yɨ'ɨ
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

14 Nu ni ka nchakoyo da
nuu ka'iin uu ga ndaja'a jiin
yɨvɨ kua'a un, ti ɨɨn chaa un ni
tu'va da nuu Jesús, ni jakun-
jitɨ da nuu ya, ti ni kachi da:
15 —Jito'yo, kunda'u ini ni
nuu se'e yɨɨ na, chi jna'an i
kue'e ji'i yɨ'ɨ xaan tonto. Ti
tɨjnɨ jinu nduva i nuu ñu'un, ti
kana kava i ini nducha.
16 Ti ja'a yɨnda'a na i nuu
ndaja'a ni, ko tu ka kujnuni ja
sa'a da jiin yɨ —ni kachi da.
17 Ti ni kachi Jesús nuu
tendɨ'ɨ yɨvɨ un:
—Xaan ga tu ka kandixia
ra jniñu sa'a Yandios. Xaan
ga ni'in ini ra naa ra ja tu
ka jandatu ra nuu Yandios.
¿Nasa ga ti sa kandixia ra naa
ra, ja sia'an ni'in ini ra? Ti
ja ni kujna'an ja ndo'o nene
ri ja sɨkɨ ro'o naa ra. Chaan
ni chaa lulu jña, na kii da ja'a
naa ra —ni kachi Jesús.
18 Yukan ti ni nduxaan
ni'in ya nuu tachi xaan un, ti
yukan ni kendava ni kua'an.
Ti yachi ni ni nduva'a chaa
lulu un.
19 Ko nu ni kuu nuu ga, ni
ka jikajnu'un ndaja'a ya un
maa ya:
—¿Ndoo tu ni kuu keni'in na
tachi xaan un ki'in naa na?
—ni ka kachi da.
20 Ti ni kachi Jesús:

—Sɨkɨ ja tu ka iyo ni ini ra naa ra ja ka kandixia nɨ ini ra Yandios. Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja nu na kandixia ra Yandios, vasu ɨɨn tɨ'lɨ, ku'va ɨɨn ndɨkɨn lulu, ti nu sia'an na, ti kachi ra jiin yuku ja'a: “Kuxio ja'a ti kua'an undi yukan”, kachi ra jiin. Yukan ti kuxio ki'in. Ti nu sia'an na kandixia ra Yandios, ti taka ni ga kuu sa'a ra, chi tu iyo ni ɨɨn jniñu ja kendo sia'an ni, nu nɨ ini yo na sa'a yo.

21 Ko ɨɨn tachi xaan nanu sia'an, tu kendava kutɨ ki'in nu tu kakanta'u yo, ti koo ndicha ini yo —ni kachi ya.

Ɨnga kɨvɨ ni ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

22 Nɨ ka jikonuu Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Galilea, ti kachi ya ja maa ya, ja kuu ya Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, iyo ɨɨn ndaja'a ya ja nakua'a da ya nuu nda'a chaa ka jito u'u ya.

23 Ti ka'ni yɨvɨ un ya, ko nu uni kɨvɨ ti nandoto tuku ya. Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un, ti ni ka kukui'ya xaan ini da naa da.

Chaa ka kinya'u puesto nuu veñu'un Israel

24 Nu ni jaa Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Capernaum, ti ni ka ja'an chaa ka kinya'u puesto nuu veñu'un ka'nu Israel un, ti ni ka jikajnu'un da Pedro sia'an:

—¿Tu cha'u maestro ra puesto da ja kuu nuu veñu'un yo nu? —ni ka kachi da.

25 Yukan ti ni kachi Pedro:

—Kuu —ni kachi da.

Yukan ti nu ni ndɨvɨ Pedro ini ve'e. Ti xnakan maa ya ni ka'an, ti ni jikajnu'un ya Pedro:

—¿Nasa ndo'o ini ra, ro'o Simón? ¿Nau nuu yɨvɨ kinya'u chaa ka kuu rey nuu ñuyɨvɨ ja'a, nuu yɨvɨ ñuu da xi nuu yɨvɨ ɨnga ñuu nu? —ni kachi ya.

26 Ti ni kachi Pedro:

—Nuu yɨvɨ ɨnga ñuu —ni kachi da.

Yukan ti ni kachi Jesús:

—Nusa, ti tu ka cha'u maa yɨvɨ ñuu da.

27 Ko ja nava tu kutɨ ini yɨvɨ naa i, kua'an yu'u mar un, ti chunde ra yo'o jiin skanchu ra nuu nducha un, ti tava ra ɨɨn chāká ja kenda undi nuu un. Ti ndata yu'u tɨ, ti yukan ni'in ra ɨɨn xu'un, ti cha'u ra nuu da ja kuu nuu maa ri, jiin ja kuu nuu maa ra —ni kachi Jesús.

Nau kuu ja kuña'nu ga
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18

1 Ti yukan ni ka tu'va ndaja'a Jesús nuu ya, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Nau kuu ja kuña'nu ga ja kuu nuu ta'u Yandios jniñu nusa? —ni ka kachi da.

2 Yukan ti ni kana Jesús ɨɨn suchi lulu, ni jani ya suchi un ma'ñu da naa da,

3 ti ni kachi ya:

—Na kachi ndaa ri ja nu tu nakani ini ra naa ra, ja inijnuni ra na nduu vita ini ra nanu ɨɨn suchi lulu ja'a, ni tu ndɨvɨ kuɨtɨ ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

4 Ja yukan kuu ja yɨvɨ ka
kuña'nu ga nuu ta'u Yandios
jniñu, ka kuu i nanu ɨɨn suchi
lulu ja'a.
5 Jiin jniñu ndiso ri na kachi
ri ja nu na kunda'u ini ra ɨɨn
suchi lulu sia'an, ti ja ni kuu
ra ɨɨn yɨvɨ ni janta'u ru'u —ni
kachi Jesús.

Ja sa'a ja kunchakuachi yo
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

6 Siin Jesús ndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Ɨɨn nundo'o ka'nu xaan
kundatu yɨvɨ nu na xnda'u
i ɨɨn suchi lulu sia'an, ja tu
kandixia i ru'u. Va'a ga nu
na kundikun sukun i jiin ɨɨn
yoso molino, ti na ki'in i chii
nducha lago un.
7 Xaan ga nda'u yɨvɨ ñuyɨvɨ
ja'a ja jiin kuachi maa i
ka nukoyo uu ga yɨvɨ nuu
kuachi. Ti sia'an ka sa'a i, ko
na nda'u ga yɨvɨ ka sa'a sia'an.
8 Ti nu iyo ɨɨn ja kuni sa'a ja
na kanakava ra nuu kuachi,
nu nda'a ra xi ja'a ra kuu ja
kuni sa'a un, ka'ncha na ki'in.
Chi va'a ga nu ku'lu ra na na-
jaa ra nuu ta'u Yandios jniñu,
ti ansu ja na najaa ndɨ'ɨ ra jiin
ja'a ra jiin nda'a ra, ti ki'in ra
nuu infiernu.
9 Ti nu nduchi ra kuu ja
sa'a ja na kanakava ra nuu
kuachi, tava ti skaña ra na
ki'in. Chi va'a ga ja na najaa
ra nuu ta'u Yandios jniñu jiin
ɨɨn ni nduchi ra, ti ansu ja
najaa ra jiin ndɨnduu nduchi
ra, ti ki'in ra nuu infiernu
—kachi ya.

Jnu'un ɨɨn rɨɨ, kɨtɨ ni sana
(Lc. 15.3-7)

10 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Koto skexiko ra nuu ɨɨn
ɨɨn suchi kuachi ja'a naa ra.
Chi na kachi ri ja ángel maa i,
kancha andɨvɨ ti ndito i suchi,
ti ka'an i ja'a suchi un ja kuu
nuu Yandios.
11 Chi na kachi ri ja ru'u, ja
kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
ni chaa ri ja na nama ri taka
yɨvɨ ni ka sana i ka jika i nuu
ñuyɨvɨ ja'a.
12 Na kachi ri ja nasa ka
ndo'o ini ra sɨkɨ ɨɨn jnu'un ja'a.
Nu ɨɨn chaa ñava'a ɨɨn ciento
rɨɨ, ti skuita da ɨɨn tɨ. ¿Xi tu xn-
doo da ndɨ'ɨ kuun xiko xia'an
kuun ga kɨtɨ un, ti ki'in nun-
duku da kɨtɨ ni sana un undi
yuku un nu?
13 Ti nu ni nani'in da tɨ, ti
jandaa kuu ja kusɨɨ xaan ga
ini da jiin kɨtɨ un, ti ansu jiin
ndɨ kuun xiko xia'un kuun ga
rɨɨ un.
14 Ti suni sia'an kuu nuu
Tata ra Yandios ja kancha ya
andɨvɨ, chi tu kuni ya ja na
naa ni ɨɨn suchi kuachi sia'an
—ni kachi Jesús.

Nasa kuanka'nu ini yo nuu
ñanijna'an yo
(Lc. 17.3-4)

15 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Nu na sa'a ndeva'a ñani
ra jiin ra, kua'an maa ni ra ti
ndajnu'un ra jiin da sɨkɨ ja ni
sa'a da un. Ti nu ni janta'u da
jnu'un ka'an ra ja ni nakuni
da falta da, yukan na ti ja ni
ndumani ra jiin da.
16 Ko nu tu janta'u da
jnu'un ka'an ra, ti kana ɨɨn
xi uu ga yɨvɨ ja na kujiin yɨ
jiin ra, nava jiin jnu'un ka'an

uu xi uni ga testigo un, ti na
ndundaa jnu'un un.
17 Ti nu tu chu'un so'o da
nuu jnu'un ka ka'an testigo
un, yukan na ti kasjnu'un
nuu taka ga yɨvɨ ka kandixia
un nu ka ndututu i ka skua'a
i. Ti nu suni tu ni janta'u
da jnu'un ka ka'an yɨvɨ ni ka
ndututu un, yukan na ti sia
da na ki'in maa da, chi ni
kuu da nanu yɨvɨ tu kandixia
jnu'un Yandios, xi nanu chaa
kinya'u nuu puestuo ja ka sa
ndeva'a da.
18 Na kachi ndaa ri ja taka
ra ndajnu'un ra sɨkɨ ɨɨn falta
sia'an, ti sia'an kendo undi
nuu Yandios.
19 Suni na kachi ri ja nu
vasu uu ro'o naa ra na
ndumani ini, ti kakanta'u
ra nuu Tata ri Yandios, ya
kancha andɨvɨ, ja kuu sava'a
ni ga ndajniñu ka nandɨ'ɨ ra,
ti kua'a ya nuu ra.
20 Chi nu ni ka ndututu uu
xi uni yɨvɨ ka chiñu'un i ru'u,
ti ka ndakuni'in yɨ sɨvɨ ri, ti
ma'ñu yɨvɨ un kancha maa ri
—ni kachi Jesús.
21 Yukan ti ni tu'va Pedro
nuu ya, ti ni jikajnu'un da:
—Jito'yo, ¿Nasa jinu kuu
ja kuanka'nu ini na nuu
ñanijna'an na nu na sa'a
ndeva'a da jiin na nusa? ¿Xi
undi uxia jinu nu? —ni kachi
da.
22 Ti ni kachi Jesús:
—Tu kachi ri ja uxia jinu,
chi undi uni xiko uxi uxia
jinu.
23 Ja sia'an kuu ja nuu ta'u
Yandios jniñu kuu nanu ɨɨn
rey ja ni nanduku jnu'un da
taka jniñu ka sa'a muzu da.
24 Ni keja'a sandoo da jniñu
un. Ti ni jaa ɨɨn chaa tau ɨɨn
millón pesu nuu da.
25 Ti tu ni kuu chunaa chaa
un xu'un kua'a un, chi tundo
ñava'a da. Yukan ti ni ta'u
jito'o da un jniñu ja na kuya'u
da jiin ñasɨ'ɨ da nɨɨ jiin se'e da,
jiin taka ja ñava'a da, nava na
ndenaa ja tau da un.
26 Ti chaa un ni jakunjitɨ
da nuu jito'o da, ti ni ka'an
nda'u da jiin da sia'an: “Ni'in
ja kuu ni jito'o na, kunda'u
ini ni saña, ti saka'nu ini ni
nuu na sa na chunaa ndɨ'ɨ na
xu'un ni”, ni kachi da.
27 Ti rey un ni kunda'u ini
da, ti ni janka'nu ini nuu
muzu da un, ti ni sia da chaa
un kua'an da.
28 Ko sa ni kenda muzu un
kua'an da, ti ni ndejna'an da
jiin ɨnga jna'an muzu da nuu
ka junukuachi da un, ti chaa
un tau jaku ni xu'un nuu maa
da. Ti ni jnɨɨ da sukun chaa
un, ni keja'a skua'ña da chaa,
ti ni kachi da: “¡Chunaa ja tau
ra nuu ri”! —kachi da.
29 Ti ɨnga chaa un ni jakun-
jitɨ da nuu da, ti ni ka'an
nda'u da jiin da: “Kundatu
kuee tɨ'lɨ, ti na chunaa ndɨ'ɨ ri
xu'un ra”, ni kachi da.
30 Ko maa chaa un tu ni
kuni da. Ti ni kankuachi da,
ti ni chunde da chaa un vekaa
undi ni chunaa ndɨ'ɨ da ja tau
da un.
31 Ko nu ni ka jini uu ga
jna'an muzu un ja sia'an ni
kuu, ti ni ka na'nu xaan ini
da, ti ni ka ja'an ka kasjnu'un
da nuu jito'o da taka nava ni
kuu.
32 Yukan ti ni kana jito'o un
chaa ni sa'a sia'an un, ti ni

kachi da jiin da: “Ro'o, chaa
ka kua'an ka vaji kuu ra. Ni
janka'nu ini ri nuu ra taka ja
tau ra, chi ni kanda'u ra jiin
ri.
33 Ti suni sia'an ro'o
kuanka'nu ini ra nuu jna'an
muzu ra un ni kuu, nanu ni
janka'nu ini ri nuu maa ra”,
ni kachi da.
34 Yukan ti ni kɨtɨ xaan ini
jito'o da un, ti ni ta'u da jniñu
ja na kɨvɨ chaa un vekaa undi
na chunaa da taka ja tau da
un —ni kachi Jesús.
35 Ti sandɨ'ɨ ni ga ni kachi
Jesús:
—Ti suni sia'an sa'a Tata ri
Yandios jiin ra naa ra nu tu
kuanka'nu ini ra naa ra nuu
ñanijna'an ra jiin ni ini ni añu
ra, nu sava'a ni ga ja na sa'a
da jiin ra —kachi ya.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un ka xndoo jna'an
(Mt. 5.32-32; Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús
jnu'un un, ni kee ya ñuu
Galilea, ti kua'an ya ichi ñuu
Judea ja kendo ichi nuu kaña
ndikandii, nuu yucha Jordán.
2 Kua'a xaan yɨvɨ ni ka ja'an
jiin Jesús, ti yukan ni sa'a ya
tajna yɨvɨ ka ku'u.
3 Yukan ti ni ka tu'va sava
chaa fariseo nuu Jesús ja ka
kuni skanakava da ya jiin ɨɨn
jnu'un ka'an ya, ti ni ka jika-
jnu'un da ya:
—¿Kuu xndoo ɨɨn chaa ñasɨ'ɨ
da nu sava'ani ga sɨkɨ ndoo na
kuu nu? —ni ka kachi da.
4 Yukan ti ni kachi Jesús:
—¿Va tu ka skua'a ra tutu
Yandios naa ra, ja undi nuu
ni sa'a Yandios ɨɨn chaa jiin ɨɨn
ñasɨ'ɨ nusa?
5 Suni ni kachi ya: “Ja
yukan kuu ja ɨɨn chaa nuu
na ni'in da ñasɨ'ɨ da, ti xndoo
da tata da jiin nana da, ti
ndɨnduu da ni ka nduu ɨɨn ni
ga.
6 Ja yukan kuu ja tukaa
ga ka kuu da uu yɨvɨ, chi ni
ka nduu da ɨɨn ni ga yɨvɨ”,
kachi ya. Ja yukan kuu ja ɨɨn
chaa, tu kuu sa'a sɨɨn da ja ni
chajna'an Yandios —ni kachi
Jesús.
7 Yukan ti ni ka jikajnu'un
tuku da:
—¿Ndoo ni kachi Moisés ja
ɨɨn chaa, kuu xndoo da ñasɨ'ɨ
da nu na ndokani da ɨɨn tutu,
ti kua'a da nuu ña ja ni ka
kusɨɨn da nusa? —ni ka kachi
da.
8 Ti ni kachi Jesús:
—Sia'an ni kuu, chi
vanuxia ndee ni'in ini ra naa
ra. Ja yukan kuu ja ni ja'a
Moisés jnu'un ja na xndoo ra
ñasɨ'ɨ ra naa ra, ko undi nuu
tu ni iyo sia'an.
9 Na kachi ri nuu ra naa
ra, ja nu ɨɨn chaa na xn-
doo da ñasɨ'ɨ da, ko nu tu ni
kanakava ña jiin ɨnga chaa, ti
nanda'a da jiin ɨnga ña, suni
ni nchakuachi da, chi ja ni
yɨsɨkɨnchaa da ñasɨ'ɨ da undi
nuu. Ti suni nu ɨɨn chaa
na nanda'a jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ ni
kendo, suni ni nchakuachi da
—kachi Jesús.
10 Yukan ti ni ka kachi
ndaja'a ya:
—Ti nu sia'an kuu jiin chaa
un naa da ja nu na nanda'a da
jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ, ti iyo va'a ga nu

tu nanda'a da —ni ka kachi
da.
11 Ti ni kachi Jesús tuku:
—Ansu tendɨ'ɨ yɨvɨ ka chaku
ini jnu'un un, chi nɨnɨ yɨvɨ ni
ja'a Yandios inijnuni, yukan
ni kuu ja ka chaku ini.
12 Iyo tɨjnɨ nuu jnu'un ja jasɨ
ja tu kuu nanda'a ɨɨn chaa.
Iyo chaa sa vaji da undi chii
nana da ja tu kuu kunchaka
da ñasɨ'ɨ. Ti ka iyo sava chaa
ja ni ka kuu tajna da nava
tu kuu kunchaka da ñasɨ'ɨ.
Ti ka iyo sava ga chaa ka
kendo sia'an ni, sɨkɨ ja ka
ñukuu ini da siuku da nava
ta'u Yandios jniñu. Nau ro'o
ka kuni kuanta'u jnu'un ja'a,
ti kuanta'u ra naa ra —ni
kachi Jesús.

Jesús jiin suchi kuachi
(Mr. 10.13-16: Lc. 18.15-17)

13 Yukan na ti sava yɨvɨ
un ni ka janchaka i tɨjnɨ
suchi kuachi nuu Jesús ja na
chuxndee ya nda'a ya xini
i, ti na kakanta'u ya ja kuu
suchi kuachi un nuu Yandios.
Ko ndaja'a ya ni ka nduxaan
da jiin chaa vekoyo jiin suchi
kuachi un.
14 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Sia naa ra na kikoyo i nuu
ri, ti tu kasɨ ra naa ra. Chi
taka yɨvɨ ka kuni kɨvɨ nda'a
Yandios ja na ta'u ya jniñu
nuu i, ti kuni ja na kɨvɨ i nanu
suchi kuachi ja'a —ni kachi
ya.
15 Yukan ti ni chuxndee ya
nda'a ya xini suchi kuachi un
ja na koto nda'u Yandios maa
i naa i. Yukan na ti ni kee ya
kua'an ya.

Nava ni jna'an ɨɨn chaa riku
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

16 Ti yukan ni ja'an ɨɨn chaa
riku nuu kande Jesús, ni jika-
jnu'un da ya, ti ni kachi da:
—Chaa va'a kuu ni, mae-
stro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu
va'a sa'a na ti nava ni'in ta'u
na ja na kuchaku na ja kuu
saa ni? —kachi da.
17 Ti ni kachi ya jiin da:
—¿Ndoo ka'an ra ja chaa
va'a kuu ri, ti tu ni ɨɨn chaa
va'a iyo, chi maa ɨɨn ni Yan-
dios? Ko nu kuni ra ja na ni'in
ta'u ra, ti kuandatu taka jniñu
ta'u Yandios —ni kachi ya.
18 Ti ni kachi chaa un:
—¿Nau ja kuu nusa?
—kachi da.
Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Tu ka'ni ra ndɨyɨ, tu
xnda'u ra ñasɨ'ɨ, tu sakui'na
ra, tu chakuachi ra yɨvɨ,
19 kuandatu nuu tata ra
nuu nana ra, ti kunda'u ini
ñanijna'an ra nanu kunda'u
ini ra nuu maa ra —ni kachi
ya.
20 Ti ni kachi chaa un:
—Ja ni ndɨ'ɨ un ni siuku na
undi lulu na, ¿Ti ndoo ku-
mani ga nusa? —ni kachi da.
21 Ti ni kachi tuku Jesús:
—Nu kuni ra ja na kendo
va'a ra, kua'an ti xiko ra taka
ja ñava'a ra, ti kua'a nuu yɨvɨ
nda'u naa i. Yukan na ti
na kua'a Yandios ta'u ra iyo
andɨvɨ. Yukan na ti sa kii ra
na cho'o —kachi ya.
22 Nu ni jiniso'o chaa un
ja sia'an ni kachi Jesús, ni
kukui'ya xaan ini da ti kua'an
da, chi vanuxia chaa riku
xaan kuu da.
23 Yukan na ti ni kachi Jesús
jiin ndaja'a ya:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja yɨɨ xaan kaa ja kuu ɨɨn chaa riku ja na xndoo da ichi maa da, ti kɨvɨ da nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da.
24 Na kachi tuku ri ja va yachi ga ya'a ɨɨn camellu yau ɨɨn yɨkɨ tɨkuɨ, ti ansu ja najaa ɨɨn chaa riku nuu ta'u Yandios jniñu.
25 Nu ni ka jiniso'o ndaja'a ya jnu'un un, so ni ka naa ini da, ti ka jikajnu'un jna'an da:
—¿Nau kuu ja nanita'u nusa? —kachi da naa da.
26 Ni nde'e Jesús nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—Ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu sa'a un, ko Yandios, chi taka ni, ja kuu sa'a ya —ni kachi ya.
27 Yukan ti ni kachi Pedro jiin ya:
—Jito'yo, saña naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ñava'a na ti vekoyo na jiin ni, ¿ti ndoo ni'in na nusa? —kachi da.
28 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu na jaa kɨvɨ ja ndujaa ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ, ti nduña'nu ro'o naa ra. Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nduña'nu xaan ga ri, ti nukoo ri andɨvɨ nuu xndichi ri tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ naa i. Ti taka ro'o ja ka kuu ra ndaja'a ri, suni nduña'nu ra, ti nukoo ra nuu uxi uu teyu ka kuña'nu. Ti yukan xndichi ra nuu ndɨ uxi uu familia ja ni ka nakaya nuu nación Israel.
29 Ti taka yɨvɨ ni ka xndoo ve'e ñani, xi kua'a, tata xi nana, ñasɨ'ɨ xi se'e da, ja ka kuni kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti nani'in i vi'i ga ja kuu taka ja ni ka xndoo i un. Ti nanita'u i nuu Yandios ja na kuchaku i ja kuu saa ni.
30 Ko kua'a yɨvɨ ka kunuu un vijna, ti yɨvɨ un ndunda'u ga i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti kua'a yɨvɨ nda'u ja tu ka kuña'nu vijna, ti yɨvɨ un kuu ja nduña'nu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —kachi Jesús.

Jnu'un chaa ka sa'a jniñu

20

1 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Nuu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, nu kua'a ri kuu ta'u yɨvɨ ri, kuu nanu ɨɨn chaa ñava'a kua'a jniñu ja ni kenda da ɨɨn jaña'an, kuan nduku da muzu ja na ka'ncha nde'e tɨka'ya.
2 Ni ka ndajnu'un da jiin muzu un, ja cha'u da nava kuu ya'u da nuu ɨɨn kɨvɨ. Ti ni taji da chaa un kuan sa'a da jniñu nuu ñu'un da.
3 Ni kuu ka ɨɨn jaña'an, ni kenda da kua'an da nuu ya'u, ti yukan ni jini da ka'iin uu ga chaa ka iyo nuña.
4 Ti ni kachi da: “Kuan sa'a jniñu nuu ñu'un ri ti cha'u va'a ri kɨvɨ ra”, ni kachi da. Ti chaa un kuankoyo da.
5 Ni kuu sava nduu, ti ni ja'an tuku da. Suni ni ni'in tuku da uu ga muzu. Ni kuu ka uni ti ni ja'an tuku da, ti ni ni'in da uu ga muzu.
6 Nu kuan kuu ka u'un ja'ini, ni ja'an tuku da nuu ya'u. Yukan ni jini da ka'iin tuku uu ga chaa ka iyo nuña, ti ni kachi da jiin chaa un:

"¿Ndoo ka'iin ra sia'an ni ja'a
nɨ nchaka, ndoo tu ka sa'a
jniñu ra"? ni kachi da.
7 Ti ni ka kachi chaa un:
"Tuu, chi tu kenda ni ɨɨn chaa
nduku muzu", ni ka kachi da.
Ti ni kachi chaa un: "Kuan
sa'a jniñu nuu ñu'un ri un naa
ra, ti cha'u va'a ri ro'o", ni
kachi da.
8 Nu ni kuaa, ti ni kachi da
jiin chaa yɨnda'a muzu un:
"Kana chaa ka sa'a jniñu un,
ti cha'u ra nuu da, ko keja'a
cha'u ra nuu chaa ni ka kɨvɨ
sandɨ'ɨ ni ga un, ti sandɨ'ɨ ni ga
cha'u ra chaa ni ka kɨvɨ undi
ña'an un", ni kachi da.
9 Yukan ti ni ka jakoyo chaa
ni ka kɨvɨ ka u'un ja'ini un, ti
taka da ni ka kinya'u va'a da
nava ka kinya'u da ɨɨn kɨvɨ.
10 Yukan ti nu ni ka jakoyo
chaa ni ka kɨvɨ undi na ña'an
un, ni ka ndo'o ini da ja vi'i
ga kinya'u da niku, ko suni ɨɨn
nuu ni ni ka kinya'u da naa
da nava kuu ya'u da nuu ɨɨn
kɨvɨ.
11 Ni ka ki'in da xu'un ya'u
da un, ti ni ka keja'a ka
kankuachi da sɨkɨ chaa xiin
jniñu un.
12 Ni ka kachi da: "Chaa ni
ka jakoyo sandɨ'ɨ ni ga ja'a, ɨɨn
hora ni ni ka sa'a da jniñu,
ti ɨɨn nuu ni ni cha'u ni da
jiin saña naa na, ja ni ka sa'a
jniñu na nchaka nchaa nuu
ni'ni xaan un, ti ni'in xaan ni
ka sajniñu na", ni ka kachi da.
13 Ti ni kachi chaa xiin
jniñu un nuu ɨɨn da: "Nde'e
naa kachi ri. Ansu xnda'u ri
ro'o ja sa'a ndeva'a ri. ¿Xi
ansu ni ka ndajnu'un yo ja
cha'u ri nuu ra nava kinya'u
ra ɨɨn kɨvɨ nu?
14 Ki'in xu'un ya'u ra ti
kuan no'on. Chi ru'u maa ri,
kuni ri cha'u ri chaa ni ka
kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga ja'a, nanu ni
cha'u ri ro'o naa ra.
15 ¿Xi tu iyo ichi ri ja sa'a ri
nava kuu ini maa ri jiin xu'un
ri nu? ¿Xi kuu kuasun ini ra ja
va'a ni cha'u ri nu"? kachi da
—ni kachi Jesús.
16 Ti ja sɨkɨ jnu'un chaa ni ka
sa'a jniñu un, ni kachi Jesús
nuu ndaja'a ya:
—Ja sia'an kuu ja kua'a yɨvɨ
ka kunda'u vijna, nduña'nu
i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.
Ti kua'a yɨvɨ ka kuña'nu vijna
ndunda'u i ñuu nuu ta'u Yan-
dios jniñu ja kuu saa ni, chi
kua'a yɨvɨ na stutu ya ja ka
kɨvɨ i ñuu nuu ta'u ya jniñu, ko
jaku ni kuu ja ni nakaji ya ja
na nduña'nu i, ti tatu ya ɨɨn
jniñu ña'nu ga nuu i —kachi
Jesús.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

17 Nu kua'an Jesús ichi ñuu
Jerusalén, ni kana sɨɨn ya ndɨ
uxi uu ndaja'a ya un, ti ni
kachi ya jiin da:
18 —Ja ka jini ra naa ra
ja, ja kuankoyo yo ichi ñuu
Jerusalén. Ti yukan ru'u, ja
kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
nakua'a yɨvɨ ru'u nuu sutu ka
kuña'nu jiin nuu chaa ña'nu
ja ka xna'an ley un, ti ka'ni da
ru'u.
19 Nakua'a chaa un ru'u
nuu nda'a yɨvɨ ɨnga nación,
ti kusɨkɨ nchaa yɨvɨ un ru'u,
kua'a da tau ri, ti katakaa da
ru'u nuu nda'a cruz, ja na
kuū ri. Ko nu uni kɨvɨ ti nan-
doto tuku ri —ni kachi ya.

Jnu'un ni ka'an nana Jacobo jiin Juan
(Mr. 10.35-45)

20 Yukan ti nana Jacobo jiin Juan, chaa ka kuu se'e yɨɨ Zebedeo, ni ka tu'va da jiin ña nuu Jesús, ni jakunjitɨ ña nuu ya ja jikan ña ɨɨn ta'u.

21 Ni jikajnu'un ya ña'an un, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo kuni ra nusa? —ni kachi ya.

Ti ni kachi ña'an un jiin ya:

—Nu na najaa ni ñuu nuu ta'u ni jniñu, ti kua'a ni xiin ni na kunchuku uu ndɨnduu se'e na ja'a, ɨɨn da na kuncha nunda'a kua'a ni, ti ɨnga da na nukoo nunda'a sajni ni —ni kachi ña.

22 Ti ni kachi Jesús nuu ña jiin se'e ña:

—Ro'o naa ra, tu ka jini ra ndoo ka jikan ra. ¿Xi kuu kondo'o ra jiin ri nuu ɨɨn nundo'o kii sɨkɨ ri nu? —kachi ya.

Ti maa da ni ka kachi da:

—Kuu sa'a na —ni ka kachi da.

23 Yukan ti ni kachi ya:

—Jandaa kuu ja kuu kondo'o jna'an ra jiin ri jiin nundo'o kii sɨkɨ ri. Ko ja na nukoo ra nunda'a kua'a ri jiin nunda'a sajni ri, ansu ru'u kuu ja kua'a un, chi maa Tata ri Yandios, kuu ya jini nau yɨvɨ ni satu'va ya ja na kunchuku un —kachi ya.

24 Nu ni ka jiniso'o ndɨ uxi ga ndaja'a un naa da, ti ni ka kɨtɨ xaan ini da nuu ndɨnduu chaa un.

25 Ko ni kana Jesús chaa un naa da, ti ni kachi ya jiin da:

—Ja ka jini ra naa ra, ja chaa ka ta'u jniñu nuu ɨnga nación, ka ta'u da jniñu nanu ɨɨn chaa ta'u jniñu nuu muzu da. Ti chaa ka kuña'nu un, suni ka iyo ja ka ta'u ni'in ga jniñu nuu da.

26 Ko tu kuu sia'an jiin ro'o naa ra, chi nu nau ro'o ka kuni kuña'nu, ti su'va na kunukuachi ra nuu ñanijna'an ra.

27 Ti nu nau ro'o ka kuni kunuu, ti su'va nduu ra muzu nuu taka ga da naa da,

28 sia'an nanu ru'u. Tu ni chaa ri ja kunukuachi yɨvɨ nuu ri, chi ni chaa ri ja kunukuachi ri nuu yɨvɨ, ti nakua'a ri yɨkɨ kuñu ri ja nama ri sɨkɨ yɨvɨ naa i —kachi ya.

Sa'a Jesús tajna uu chaa kuaa
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

29 Nu ni ka kee da ñuu Jericó, ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka ndikun kuankoyo jiin Jesús.

30 Ti yu'u ichi un kanchuku uu chaa kuaa, ti nu ni ka jiniso'o da ja kuan ya'a Jesús, ti ni ka kanajiin da:

—¡Jito'yo, ni'in ja ta'u ni jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña naa na! —ni ka kachi da.

31 Ti yɨvɨ kuankoyo un ni ka kanajiin nuu da ja na kasɨ yu'u da, ko maa da vi'i ga ni ka kana ko'o da:

—¡Jito'yo, ja ta'u ni jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña naa na! —kachi da.

32 Yukan ti ni jakuɨñɨ Jesús,
ni kana ya xini da, ti ni jika-
jnu'un ya maa da:
—¿Ndoo ka kuni ra ja sa'a ri
jiin ra, nusa? —ni kachi ya.
33 Ti ni ka kachi da:
—Jito'yo, ja na ndundijiin
nduchi na —ni ka kachi da.
34 Yukan ti ni kunda'u ini
Jesús nuu da naa da. Ni kue'e
ya nduchi da, ti ni ka ndundi-
jin ni nduchi da. Ti ni ka
ndikun da kuankoyo da jiin
ya.

Ni kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40;
Jn. 12.12-19)

21

1 Nu ni kuyajni Jesús jiin
ndaja'a ya ñuu Jerusalén, ni
jaa ya ñuu Betfagé, yajni yuku
Olivos, ti ni taji ya uu ndaja'a
ya,
2 ti ni kachi ya jiin da:
—Kua'an ranchu kande
yajni un naa ra. Ti yukan
nani'in ra nuu ndikun ɨɨn
burra jiin ɨɨn burru lulu.
Ndaji tɨ, ti kii ra jiin tɨ.
3 Ti nu nau yɨvɨ ni kenda
ka'an, ti kachi ra ja maa jito'o
ra jikan tɨ, ko vinañu'ni kii
nunchaka na tɨ, kachi ra naa
ra —ni kachi ya.
4 Ti sia'an ni kundaa nava
ni kachi profeta na ni chaa da
nuu tutu:
5 Kachi jiin ñuu Sion naa ra:
"Nde'e, xaan nda'u vaji rey ra
naa ra, chi vaji ya jiin
burra, ti yoso ya sɨkɨ
se'e tɨ.
Ti se'e tɨ un kuu ɨɨn burru
lulu, se'e ɨɨn kɨtɨ ndiso
carga."
Kachi tutu.
6 Yukan ti ni ka ja'an
ndaja'a ya un nava ni ta'u ya
jniñu.
7 Ni ka chakoyo da jiin
burra un, ndɨnduu tɨ jiin se'e
tɨ. Ni ka chuku da sa'ma da
sɨkɨ tɨ, ti ni yoso ya tɨ.
8 Ti yɨvɨ kua'a kuankoyo un
ni ka chuku i sa'ma i ini ichi
un, ti sava i ni ka ja'ncha
nda'a yujnu. Ti ni ka chuku i
ini ichi un.
9 Ti yɨvɨ ka yoxnuu jiin
yɨvɨ kuankoyo ichi jata, ni ka
keja'a ka kuvaa i ka kanajaa i
Yandios, ti ni ka kachi i:
—¡Ni'in kuu chaa kuña'nu,
chi maa ni kuu jna'an rey
David na jana'an! Na
kuanta'u yo nuu Jito'yo
Yandios, chi ni taji ya ɨɨn chaa
ndiso jniñu ña'nu nuu ya? ¡Na
kachi ndaja'a ya undi andɨvɨ
un ja na kuña'nu Chaa ja'a!
¡Sia'an na kachi ya! —ni ka
kachi i.
10 Nu ni kɨvɨ Jesús ñuu
Jerusalén, ti ni ka kuvaa yɨvɨ
ñuu, ti ka jikajnu'un i:
—¿Naa chaa kuu ja'a?
—kachi naa.
11 Ti ni ka kachi yɨvɨ un naa
i:
—Ja'a kuu Jesús chaa kuu
profeta, kuu da ɨɨn chaa ñuu
Nazaret, ɨɨn ndañuu Galilea
—kachi yɨvɨ un naa i.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka sa'a
ya'u ini veñu'un ka'nu Israel
(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48;
Jn. 2.13-22)

12 Nu ni jaa Jesús nuu
yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti
ni keni'in ya taka yɨvɨ ka xiko
jiin ja ka jaan un kuankoyo i.
Ni skuikokava ya taka mesa
nuu kanchuku chaa ka sama

xu'un yɨvɨ naa i, jiin taka silla
nuu kanchuku ja ka xiko sata.
13 Ti ni kachi ya jiin yɨvɨ un:
—Sia'an yoso nuu tutu Yan-
dios: "Ve'e ri konani ve'e
nuu kakanta'u yɨvɨ naa i", ko
ro'o naa ra, ni ka nasa'a ra
ve'e ri nuu ka nataka ñakui'na
—kachi ya.
14 Ti nuu yuxe'e veñu'un
un ni ka tu'va tɨjnɨ yɨvɨ kuaa
jiin yɨvɨ ni ka kuu tɨkuku nuu
Jesús, ti ni sa'a ya tajna yɨvɨ
un.
15 Ko sutu ka kuña'nu un
jiin chaa ña'nu ka xna'an ley
un, ni ka kɨtɨ ini da, chi ni
ka jini da jniñu ña'nu ni sa'a
Jesús, jiin ja ni jiniso'o da ja
ka kanajiin suchi kuachi un
ini veñu'un un sia'an: "¡Na
kuña'nu ni, chi ni nakaji Yan-
dios ni'in ja na nukuñɨ ni nuu
rey David na jana'an, ti ta'u
ni jniñu!" —kachi i naa i.
Yukan ti ni ka kɨtɨ ini chaa
ka kuña'nu un,
16 ti ni ka kachi da jiin Jesús:
—¿Jiniso'o ra jnu'un ka
ka'an suchi kuachi ja'a nu?
—ni ka kachi da.
Ti ni kachi Jesús jiin da naa
da:
—Ñuso'o ri, ko ¿xi tu ka ka'u
ra nuu tutu Yandios ja ka'an
ja na nakanajaa i ya nu? Ko
sia'an ka'an nuu tutu un:
Ni sa'a ra ja taka suchi kuachi
jiin suchi ka yaxin,
ja va'a na kanajaa i ro'o.
Kachi tutu —ni kachi Jesús.
17 Yukan na ti ni xndoo ya
yɨvɨ un, ni kee ya ñuu un, ti
kua'an ya ñuu Betania. Ti
yukan ni kendo ya jakuaa un.

Ni ja'a Jesús nundo'o ɨɨn nutɨchɨ vixi
(Mr. 11.12-14, 20-26)

18 Ti nu ni kundijin ɨnga
kɨvɨ, ni nandeokuñɨ tuku
Jesús ñuu Jerusalén, ti ni
keja'a ji'i ya soko.
19 Ni jini ya kandichi ɨɨn
nutɨchɨ vixi yajni yu'u ichi un,
ni tu'va ya ja'a, ko tundo ni
ni'in ya xini, chi mani nda'a
kuu, ti ni kachi ya jiin nutɨchɨ
un:
—¡Na kachi ri ja jankɨvɨ ñuu
ga kua'a ra tɨchɨ vixi! —ni
kachi ya.
Ti hora ni ni ichi nutɨchɨ
vixi un.
20 Nu ni ka jini ndaja'a ya
un, ni ka naa ini da, ti ni ka
jikajnu'un da ya:
—¿Nasa kuu ja xaan yachi
ni ichi nutɨchɨ un? —kachi da
naa da.
21 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa na kachi ri nuu ra
naa ra ja nu ka kandixia ni ini
ra Yandios, ti tu kondo'o sɨkɨ
ini ra, ti ansu nɨnɨ ja ni sa'a
ri jiin nutɨchɨ ja'a kuu sa'a
ra. Chi suni kuu kachi ra jiin
yuku ja'a: "Kuxio ja'a ti kuan
kɨvɨ ini lago un", ti sia'an kuu.
22 Ti taka ja na kakanta'u
ra nuu Yandios, ko nu na
kandixia ni ini ra Yandios, ti
ni'in ra —ni kachi Jesús.

Sɨkɨ ja naa jniñu ndiso Jesús
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

23 Yukan ti ni kɨvɨ Jesús
nuu veñu'un ka'nu un, ti nu
xna'an ya nuu yɨvɨ un, ni ka
tu'va sutu ka kuña'nu un jiin
tɨjnɨ chaa ka kuña'nu ñuu Is-
rael, ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Nau ja ni ta'u jniñu ja
sa'a ra taka jniñu ja'a? ¿Xi

nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ra nusa? —kachi da naa da.
24 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Suni ru'u, na kajnu'un ri ro'o naa ra ɨɨn jnu'un. Ti nu ni ka kachi ndaa ra nuu ri, ti sa na kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ja'a nuu ri.
25 Kachi nuu ri, ¿nau ja ni tatu jniñu nuu Juan ja ni kii skuanducha da yɨvɨ un nusa? ¿Ɨɨn yɨvɨ ni tatu jniñu un nuu da xi maa Yandios nú? —ni kachi ya.
Yukan ti ni ka keja'a ka ndajnu'un maa da naa da, ti kachi da:
—Nu na kachi yo ja Yandios ni taji chaa un, ti kachi da jiin yo: "¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da nusa"? kachi ya.
26 Ti nu na kachi yo ja yɨvɨ ni taji da, ti yu'u yo yɨvɨ, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia ja Juan ni kuu ɨɨn profeta, ja ni ka'an jnu'un Yandios —kachi da ka ndajnu'un da.
27 Yukan na ti ni ka kachi da jiin Jesús:
—Tu ka jini na —ni ka kachi da.
Yukan na ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Vanuxia tu ka kuni kachi ra, ti suni ru'u, tu ra kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ri —kachi ya.

Kuentu uu se'e yɨɨ

28 Ni kachi ya jiin chaa ña'nu un:
—¿Nasa ka ndo'o ini ra nu na kachi ri ɨɨn jnu'un ja'a nusa? Ɨɨn chaa ni iyo uu se'e yɨɨ, ni kachi da jiin ɨɨn se'e da un: "Hijo, kuan sa'a jniñu nuu nutɨka'ya yo vijna", ni kachi da.
29 Ko ni kachi chaa lulu un: "Tu kuni na ki'in na", ni kachi da. Ko kuee ga ni nakani ini da, ti ni jan sa'a da jniñu un.
30 Yukan na ti ni ka'an tuku tata da un jiin ɨnga se'e yɨɨ da, ti suni sia'an ni ta'u tuku da jniñu nuu suchi un, ti chaa lulu un ni kachi da: "Kuu, na ki'in na", ni kachi da. Ko tu ni ja'an da.
31 ¿Nau ɨɨn ɨɨn chaa un ni jandatu nava ni ta'u tata da jniñu un nusa? —ni kachi Jesús.
—Chaa ni ka'an da jiin undi nuu un —ni ka kachi chaa ka kuña'nu un.
Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ro'o kuu ra chaa ka kuña'nu. Ja kuu chaa ka kinya'u nuu puesto un jiin ña'an sɨɨ ini ja tɨndɨ ña chaa, va tu u'u nakani ini yɨvɨ un, ti yachi ga kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i. Yachi ga kɨvɨ yɨvɨ un ja kuu ro'o naa ra.
32 Chi ni kii Juan, chaa ni skuanducha un, ti ni xndaku da nava kachi Yandios ja na nakani ini ra naa ra, ko tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da. Ti chaa ka kinya'u puesto jiin ña'an sɨɨ ini un naa ña, chi ni ka kandixia ndaa da. Ti ro'o naa ra, vasu ni ka jini ra ja, ja ni ka nakani ini yɨvɨ ni ka jika kue'e un, ko tu ni ka nakani kuɨtɨ ini ra ja na kandixia ra jnu'un ni ka'an da —ni kachi ya.

Nava ni ka sa'a muzu ni ka sa'a ndeva'a
(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

33 Siin Jesús xndaku ya sɨkɨ muzu ja ni ka sajniñu
ndeva'a, ti ni kachi ya:

—Kunso'o ɨnga jnu'un na
kachi ri nuu ra naa ra. Ɨɨn
chaa ni ñava'a kua'a xaan
ñu'un ni xndee kua'a da
nutɨka'ya, ti ni chi'i da ɨɨn jaku
nɨɨ kani yu'u ñu'un da un. Ni
sa'a da ɨɨn nundoo ka'nu xaan
nuu kaxin da tɨka'ya un, ti ni
jani da ɨɨn ve'e sukun xaan
ja na kundijin kotonchaa
da nuu nɨ tu'u jniñu da un.
Yukan na ti ni jakanchaa da
ñu'un un nuu chaa ka sajniñu
un, ti kua'an da ɨɨn viaje.

34 Nu ni jaa kɨvɨ nastutu da
tɨka'ya un, ti ni taji da muzu ja
na kin kakan da sava tɨka'ya
ja kuu maa da nuu chaa ka
yɨnda'a un.

35 Ko chaa ka sajniñu un ni
ka ja'a da tau ɨɨn chaa ka kuu
muzu un, ni ka ja'ni da ɨnga
da, ti ni ka stau da yuu sɨkɨ
ɨnga muzu un.

36 Ti chaa xiin ñu'un un ni
taji tuku da tɨjnɨ ga muzu da
ja kuu chaa ni ka ja'an undi
nuu, ko chaa ka jito ñu'un,
suni sia'an ni ka sa'a tuku da
jiin muzu un.

37 Sandɨ'ɨ ni ga, ti ni taji da
maa se'e yɨɨ da, chi ni ndo'o
ini da: "Va kua'a da ja yɨñu'un
se'e ri", ni ndo'o ini da.

38 Ko nu ni ka jini chaa ka
sajniñu un nuu se'e chaa xiin
ñu'un un, ti ni ka kachi da:
"Chaa ja'a kuu ja xiin ta'u.
Va'a ga na ka'ni yo ti na kendo
ndɨ'ɨ yo jiin yaji ja'a", ni ka
kachi da.

39 Ni ka jnɨɨ da chaa un, ni
ka keni'in da chaa un fuera
nuu ñu'un un, ti ni ka ja'ni da
chaa.

40 Ko nu na chaa chāā xiin
ñu'un un, ti ¿ndoo sa'a da
jiin chaa ka sajniñu un nusa?
—kachi Jesús.

41 Ti ni ka kachi chaa ka
kuña'nu un:

—Naa ii da chaa un, chi
ka'ni ndɨ'ɨ da chaa, chi tu
kunda'u kuɨtɨ ini da chaa un
naa da. Ti kakanchaa tuku da
ñu'un un nuu uu ga chaa ka
sajniñu va'a, nava na nakua'a
da sava jniñu un nuu da jiin
kɨvɨ nu ni kaña jniñu —ni ka
kachi chaa ka kuña'nu un.

42 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da naa da:

—Ja ka jini va'a ra nasa
ka'an nuu tutu Yandios:

Yuū ni ka skaña chaa ni ka
sa'a nama un, ja'a kuu
yuū kanuu ga ja ndiso
teyɨɨ ga jɨkɨ ɨɨn ve'e.
Maa Yandios ni sa'a jniñu un,
ti so ka naa ini yo ka
nde'e yo.

Kachi tutu Yandios.

Ti ro'o naa ra, ɨɨn nuu kanda
ra jiin chaa ni ka sa'a nama
un, chi tu ni ka kandixia ra
ru'u.

43 Yukan kuu ja tukaa kua'a
Yandios jnu'un ja kɨvɨkoyo
kua'a ra nda'a ya ja na ta'u ya
jniñu nuu ra naa ra. Chi kua'a
ya nu nɨnɨ yɨvɨ ni ka nakani ini
ti ni ka kandixia i ru'u.

44 Ti sia'an nanu ni ka sa'a
chaa ni ka skaña yuū un,
vasu ni kuu yuū kanuu ga,
suni sia'an ka kuu yɨvɨ tu ka
janta'u ru'u. Ti sia'an nanu
ka tuji yɨvɨ ka jiokava sɨkɨ ɨɨn
yuū, suni sia'an jna'nu ndatu
yɨvɨ tu kandixia ru'u. Ko kɨvɨ
na sa'a ndaa Yandios kuachi
i, ti yɨvɨ tu ni kandixia ru'u,

kondo'o i nanu jna'an ɨin yɨvɨ kanakava ɨin yuū sɨkɨ i, ti taxiin i, kukuachi i sa'a —ni kachi ya.

45 Nu ni ka jiniso'o sutu ka kuña'nu un jiin chaa fariseo un ja sia'an ni ka'an Jesús, ti ni ka chaku ini da ja sɨkɨ maa da ni ka'an ya.

46 Yukan na ti ni ka nduku da nasa jnɨɨ da ya yukan, ko vanuxia ni ka yu'u da yɨvɨ, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ ka chiñu'un i ya, ja ni kuu ya ɨin profeta ja ka'an jnu'un Yandios.

Jnu'un ɨin viko nanda'a

22

1 Ni keja'a tuku Jesús ka'an ya nuu yɨvɨ un jiin tɨjnɨ jnu'un, ti ni kachi ya:

2 —Ti ja na kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, kuu nanu ɨin rey ja ni sa'a da ɨin viko ni nanda'a se'e da.

3 Ni taji da chaa ka junukuachi nuu da un, ja na kin kana da chaa, ni kaxjnu'un da nuu ja na jakoyo viko un. Ko vanuxia tu ni ka kuni chaa un kinkoyo da.

4 Ni taji tuku da uu ga chaa ka junukuachi nuu da un, ti ni kachi da: "Kachi nuu yɨvɨ ni kaxjnu'un ri nuu un ja, ja iyo tu'va ri. Ja ni ja'ni ri xndɨkɨ ri, ti suni ja ni ka ji'i taka kɨtɨ ni xneñu ri un. Ja ni ndɨ'ɨ iyo tu'va ti kachi jiin chaa ka kana yo un ja na nduku ndee da, na kikoyo da viko ri, ti koto kukuee da", ni kachi da.

5 Ko chaa ni ka kana rey un, tu ni ka sa'a da nanu nuu chaa ka junukuachi un. Ɨin da kua'an rancho kuan sajniñu da. Ɨnga da kua'an da nuu xiko da.

6 Ti sava da ni ka ki'in da chaa ka junukuachi nuu rey un, ti ni ka ja'a da tau da undi ni ka ja'ni da chaa un.

7 Yukan na ti ni kɨtɨ xaan ini rey un, ni taji da soldado da ja na ka'ni da chaa ni ka ja'ni ndɨyɨ un, ti ni ka ja'ma da ñuu da.

8 Yukan ti ni kachi da jiin chaa ka junukuachi un: "Ja iyo nakoo ja kuu viko niku, ko chaa ni kana ri un, tu ni ka kuni kikoyo da.

9 Kuankoyo naa ra taka calle un, ti kana sava'a ni ga yɨvɨ na kikoyo i viko nanda'a ja'a", ni kachi da.

10 Ni kekoyo chaa ka junukuachi un kuankoyo da calle un, ti ni ka stutu da sava'ani ga yɨvɨ ni ndejna'an da jiin, kuu yɨvɨ va'a ini jiin yɨvɨ kua'an kanda, ti ni chitu yɨvɨ un ve'e da.

11 Yukan ti ni kɨvɨ rey un kuande'e da yɨvɨ ni jakoyo un. Ti ni nde'e da nuu ɨin chaa nukoo un, ko tu ñu'un da sa'ma ka ñu'un yɨvɨ kuu viko nanda'a.

12 Ti ni kachi da jiin da: "Amigo, ¿nasa kuu ja ni kɨvɨ ra ja'a ti tu ñu'un ra sa'ma ja kuu viko nanda'a"? ni kachi da. Ti maa chaa un tu ni ka'an kuɨtɨ da.

13 Yukan ti ni kachi rey un jiin chaa ka janukuachi nuu mesa un: "Ku'ni sɨ'ɨn da jiin nda'a da naa ra, ti keni'in ra da na ki'in da fuera nuu ñaa

un. Ti yukan na ti na nde'e
da, ti na ku'yu jnu'un da”, ni
kachi rey.
14 Suni sia'an na kachi ri ja
kua'a yɨvɨ ni kana ri, ko jaku
ni kuu ja ni nakaji ri ja na
ndɨvɨ i nda'a Yandios ja na
kundiso jniñu i jiin ri —kachi
Jesús.

Sɨkɨ jnu'un kinya'u puesto
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

15 Yukan na ti kuankoyo
chaa fariseo un ti ni ka nda-
jnu'un da nasa nduku da, ja
na kankuachi da ja'a Jesús.
16 Yukan ti ni ka taji da sava
chaa ka yɨ'ɨ jiin da, jiin sava
chaa ka yɨ'ɨ jiin Herodes chaa
kuña'nu un, ja na ka'an da
jiin Jesús, ti ni ka kachi da:
—Maestro, ka jini na ja
ka'an ndaa ni, ti xna'an ndaa
ni ichi Yandios, ti tu yu'u
ni nde'e ni ni ɨin chaa vasu
kuña'nu ga da.
17 Nusa ti kachi ni nuu na
nasa ndo'o ini ni: ¿Iyo va'a ja
na cha'u yo xu'un nuu gob-
ierno Romano xi tuu nu? —ni
ka kachi da.
18 Ko ja jini Jesús ja tu ka
ndo'o va'a ini da, ti ni kachi
ya:
—Chaa ñaa xini ka kuu ra.
¿Ndoo ka kuni xnda'u ra ru'u?
19 Xna'an ɨin xu'un ja ka
cha'u ra puesto un nuu ri —ni
kachi ya.
Ti ni ka xna'an da ɨin xu'un
plata nuu ya.
20 Ni nde'e ya nuu xu'un un,
ti ni kachi ya:
—¿Naa nūū kuu ja nchaa
nuu xu'un ja'a, ti naa sɨvɨ kuu
ja yoso ja'a nusa? —ni kachi
ya.
21 Ti ni ka kachi da:
—Nūū maa rey nación
Roma kuu —ni ka kachi da.
Yukan ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti kua'a nuu rey
nación Roma ja kuu maa da,
ti kua'a nuu Yandios ja kuu
maa Yandios —ni kachi ya.
22 Nu ni ka jiniso'o da ja
sia'an ni ka'an ya, so ni ka
naa ini da. Ni ka xndoo da ya,
ti kuankoyo da.

Jnu'un sɨkɨ ja ka nandoto
ndɨyɨ
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Suni maa kɨvɨ yukan, ni
ka ja'an sava chaa saduceo
nuu Jesús. Ti chaa saduceo
un ka ka'an da ja tukaa ga
ka nandoto ndɨyɨ un, ti ni ka
kachi da:
24 —Maestro, ni kachi
Moisés ja nu na kuū ɨin chaa
ni iyo ñasɨ'ɨ, ti nu tu ni iyo se'e
da jiin ña, ti kuu nanda'a ñani
ndɨyɨ un jiin ña ja na koo se'e
ña, ti suchi un nduu nanu se'e
maa ndɨyɨ un.
25 Ti nuu kanchuku na ja'a
ni ka iyo uxia chaa ni ka kuu
ñani naa da. Ti chaa núú un
ni nanda'a da, ti ni ji'i da, ko
tu ni iyo se'e da. Ti nanda'a
tuku ña'an un jiin ɨnga ñani
da, chaa kuu uu.
26 Suni sia'an ni jna'an chaa
kuu uu un, suni chaa kuu uni,
ti sia'an ni ka ndekava ndɨ
uxia da ni ka nanda'a jiin ña,
ko ni ndɨ'ɨ da ni ka ji'i.
27 Yukan na ti sandɨ'ɨ ni ga,
ti ni ji'i ña'an un.
28 Ti nu na nandoto ndɨyɨ
un naa da, ¿Nau ndɨ'ɨ uxia
chaa un xiin ñasɨ'ɨ un, ja
sia'an tendɨ'ɨ da ni ka nanda'a
da jiin ña? —ni ka kachi da.

29 Yukan na ti ni kachi
Jesús:
—Ka yuji ra naa ra, chi tu
ka chaku ini ra tutu Yandios,
ni tu ka chaku ini ra jniñu
ña'nu sa'a ya.
30 Chi nu na nandoto ndɨyɨ
un, tukaa kuu nanda'a i, ni tu
kua'a i se'e sɨ'ɨ i ja na nanda'a
ña, chi nduu i nanu ángel Yan-
dios ja kanchuku nuu andɨvɨ
un.
31 Ko sɨkɨ ja nandoto ndɨyɨ
un tuku, xi tu ka chaku ini ra
nu ni ka ka'u ra tutu, nu ni
kachi Yandios jiin Moisés, na
ni kachi ya:
32 "Ru'u kuu Yandios ja ni
kanajaa Abraham, Isaac jiin
Jacob." Sia'an ni chaa Moisés
jnu'un Yandios, ja Yandios tu
kuu ya Yandios nuu yɨvɨ ni
ka ji'i un, chi kuu ya Yandios
nuu yɨvɨ ka chaku —ni kachi
Jesús.
33 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ un
jnu'un un, ti so ni ka naa ini
i ja sia'an ni xna'an ya.

Ɨin ley kanuu xaan ga
(Mr. 12.28-34)

34 Nu ni ka ni'in chaa
fariseo jnu'un ja ni jasɨ Jesús
yu'u chaa saduceo, ni ka
ndututu da.
35 Ti ɨin chaa xna'an ley Is-
rael un ni kuni da xndichi da
Jesús, ti ni kachi da:
36 —Maestro, ¿nau ɨin
jnu'un kuu ja kanuu ga ja kuu
nuu ley Yandios nusa? —ni
kachi da.
37 Ti ni kachi Jesús jiin chaa
un:
—"Kuu ini nuu Yandios jiin
nɨ ini nɨ añu ra, nɨ jiin inijnuni
ra."
38 Jnu'un ja'a kuu ja kanuu
ga ja ka'an nuu ley Yandios.
39 Ti ja kuu uu un, suni ɨin
ni ka'an: "Kunda'u ini nuu
ñanijna'an ra nanu kunda'u
ini ra nuu maa ra", kachi ley
un.
40 Ndɨnduu jnu'un ja'a ka
kuu ja kanuu xaan ga ja ka'an
nuu nɨ tu'u ley Yandios ja
ni xna'an Moisés, jiin jnu'un
Yandios ni ka xna'an pro-
feta un na jana'an—ni kachi
Jesús.

Nau se'e kuu Cristo
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

41 Nɨ ka'iin ga chaa fariseo
yukan, ti ni jikajnu'un Jesús
maa da naa da, ni kachi ya:
42 —¿Nasa ka ndo'o ini ra
nuu Cristo ja ni taji Yandios
ja ndiso ya jniñu ña'nu nu?
¿Nau jna'an kuu ya nusa? —ni
kachi ya.
Ni ka kachi chaa un:
—Se'e David, chaa ni kuu
rey na jana'an, yukan kuu da
—ni ka kachi da.
43 Yukan na ti ni kachi
Jesús:
—¿Nasa kuu ja David jiin in-
ijnuni Espíritu Santo ni sko-
nani da ya jito'o da nusa? Ti
maa David ni ka'an da, ti ni
chaa da nuu tutu:
44 Yandios ni kachi jiin Jito'yo
Cristo:
"Nukoo jiin ri, chi ta'u ra
jniñu jiin ri.
Iyo yɨvɨ jito u'u ro'o ko
kundee ra jiin,
chi chindee ri ro'o."
Kachi Yandios, ni kachi
David.
45 Nu sia'an kuu ja maa David
ni skonani da ya jito'o da,
ti ¿nasa kuu ja Cristo kuu

ɨɨn jna'an rey David jana'an?
—ni kachi Jesús.
46 Yukan na ti ni ɨɨn yɨvɨ
tukaa ni kuu xndeokani ni ɨɨn
jnu'un nuu ya. Ti undi kɨvɨ
un, ni ɨɨn da tukaa ga ni tava
ini da kajnu'un ga da Jesús.

Ka'an Jesús sɨkɨ chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Israel
(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23

1 Yukan na ti ni kachi Jesús
nuu yɨvɨ kua'a un jiin nuu
ndaja'a ya:
2 —Chaa ka xna'an ley
Moisés jiin chaa fariseo un,
ka kuña'nu da ja ka xna'an
da ley.
3 Ja yukan kuu ja kuandatu
nuu da naa ra, sa'a taka jniñu
ka ta'u da, ko koto ma nate-
jna'an ra nava ka sa'a da, chi
tu ka siuku da maa jnu'un ka
xna'an da un.
4 Ka xna'an da kua'a
jnu'un, ti ta'u da jniñu ja na
siuku yɨvɨ jnu'un un naa i, ko
maa da tu ka jandatu kuɨtɨ da
jnu'un un.
5 Ka jajna'an ini da ku'ni
da ɨɨn tutu lulu yujiña da jiin
sɨkɨ nda'a da, ti nuu tutu lulu
un ka chiso da tɨ'lɨ jnu'un
Yandios. Sia'an ka sa'a da
nava na kuni yɨvɨ naa i ja ka
junukuachi da nuu Yandios.
Suni ka jajna'an ini da ku'un
da ɨɨn manga kani ga ja kuu
taka ga yɨvɨ. So ka sa'a da taka
jniñu un nava na kua'a yɨvɨ ja
yɨñu'un maa da.
6 Ti ka kusɨɨ xaan ini da
jiin jnu'un yɨñu'un jiin nuu
nu kunchuku da ja kaji da
staa ɨɨn viko. Suni ka ja-
jna'an ini da silla yɨñu'un ga
nuu kunchuku da ini veñu'un
ka'nu Israel un.
7 Ti ka kuni da ja na ka'an
yɨñu'un yɨvɨ jiin da nuu ya'u,
ti na ka'an yɨñu'un i jiin da,
"Maestro, maestro."
8 Ko ro'o naa ra ja ka kuu
ra ndaja'a ri, koto ma konani
ra "maestro", chi tendɨ'ɨ ra ka
kuu ñani nuu jna'an ra naa ra,
chi maa ɨɨn ni Maestro ra iyo,
ya kuu Cristo.
9 Suni tu ka'an ra "tata yo"
nuu sava'a ni ga yɨvɨ ñuyɨvɨ
ja'a, chi vajnu'un ni Tata yo
iyo, ya kancha andɨvɨ, ti ii ya.
10 Suni koto ma kachi ra
ja kuña'nu ra, chi maa ɨɨn ni
Cristo kuu ya kuña'nu nuu ra
naa ra.
11 Yɨvɨ junukuachi nuu
ñanijna'an i, yɨvɨ yukan kuu
ja kuña'nu ga ja kuu ro'o naa
ra.
12 Ti yɨvɨ kuni kuña'nu,
su'va ndukui'ya ini i. Ko
yɨvɨ ja kukui'ya ini un, su'va
nduña'nu i, chi maa Yandios
kuu ja kachi.
13 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka
xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u
ro'o, chaa fariseo! ¡Chaa ñaa
xini ka kuu ra! Jiin jnu'un ra
ka jasɨ ra ichi yɨvɨ ja na kɨvɨ
i nda'a Yandios, ti na ta'u ya
jniñu nuu i. Ni tu ka kuni
kɨvɨ maa ra naa ra, ko ni tu ka
kuni ra ja na kɨvɨ ɨnga yɨvɨ naa
i.
14 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka
xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u
ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa
xini ka kuu ra. Ka jison-
chaa ra ve'e ña'an ni ka kendo
nda'u. Ti ja na kendo va'a ra,
ti na'an xaan ka jikanta'u ra

naa ra. Ko jiin jniñu ka sa'a ra
un, ti vi'i ga jna'nu ndatu ra.
15 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja
xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u
ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa
xini ka kuu ra. Ka jikonuu
ra taka ñuu ja ka xnda'u ra
yɨvɨ naa i, ja na kandixia i
jnu'un ka xndaku ra. Ti nu ni
kandixia yɨvɨ un, ti ka sa'a ra
ja vi'i ga na jna'nu ndatu yɨvɨ
un nuu infiernu ja kuu maa
ra naa ra.
16 ¡Xaan ga nda'u ro'o naa
ra! Chi ka kuu ra nanu chaa
kuaa tu ka jini na ichi ki'in da,
chi ka ka'an ra: "Nu ɨɨn yɨvɨ
na chisojnu'un i sɨkɨ veñu'un
ka'nu Israel, va tundo kuu
un. Ko nu na chisojnu'un i
sɨkɨ oro ja iyo ini veñu'un un,
ti kanuu kuu ja na siuku i", ka
kachi ra.
17 Ko jiin jnu'un un jini yo ja
ka kuu ra nanu chaa ñaa jiin
chaa kuaa. Chi tu ka jini ra ja
ɨɨn ni kuu veñu'un jiin oro un
ja kancha ini veñu'un un.
18 Ti suni ka ka'an ra naa ra:
"Nu ɨɨn yɨvɨ na chisojnu'un i ja
kuu altar ini veñu'un un, va
tundo kuu. Ko nu na chiso-
jnu'un i ja kuu ja ka soko i
nuu altar un, ti yukan kuu ja
na siuku i", ka kachi ra.
19 Suni jiin jnu'un un jini yo
ja nanu chaa ñáá, chaa kuáá
ka kuu ra, chi tu jini ra ja ɨɨn
ni kuu altar un jiin ndajniñu
ka soko ra un.
20 Yɨvɨ chisojnu'un ja kuu
nuu altar, ko ansu nɨnɨ nuu
altar un, chi jiin tendɨ'ɨ nda-
jniñu kanchuku ja ka soko i
un, undi jiin yukan ka chiso-
jnu'un da.
21 Ti yɨvɨ chisojnu'un sɨkɨ
veñu'un un, suni chiso jnu'un
i ja kuu Yandios, chi kancha
ya yukan.
22 Ti suni yɨvɨ chisojnu'un
ja kuu andɨvɨ un, suni chiso-
jnu'un i nuu kancha Yandios,
jiin suni nuu maa ya.
23 ¡Xaan ga nda'u ro'o naa
ra ja ka xna'an ley! ¡Xaan
ga nda'u ro'o, chaa fariseo!
Chi chaa ñaa xini ka kuu ra.
Ro'o ka ja'a ra tɨ'lɨ ni nuu taka
ja ka ñava'a ra, ja kuu nuu
chaa junukuachi nuu Yan-
dios. Ka ja'a ra tɨ'lɨ ni nuu
taka jaja'an xiko asun, nanu
tamino, yuku anís jiin yuku
comino. Taka un ka sa'a ra,
ti ka naa ini ra jnu'un kanuu
ga ja kuu nuu ley Yandios, ja
na kaka ndaa yo nuu Yandios,
ja na kuandatu yo nava ta'u
ya jniñu jiin jnu'un kunda'u
ini, jiin ja na kandixia ndaa
yo jnu'un maa ya. Yukan kuu
ja kanuu ga ja sa'a ra, ti koto
naa ini ra ja kua'a ra tɨ'lɨ nuu
taka ja kaa ñava'a ra.
24 Nanu chaa kuaa ka kuu
ra ja ka xna'an ra jnu'un maa
ra nuu yɨvɨ naa i. Ka jitu
ndi'i ini ra jiin sava'ni ga
jniñu kuachi un. Chi ka ndun-
doo xaan ini ra ja ka sijin ra
chukun ndi'i un jiin ɨɨn tela ja
tu ya'a tɨ nuu nducha. Ko ka
naa ini ra koko ra ɨɨn camellu.
25 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka
xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u
ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa
xini ka kuu ra. Ndundoo ko'o
ra, ndundoo yajin ra, chi ka
ndo'o ini ra ja ka iyo ndoo ra
nuu Yandios, ko vasu jaku ga
kanda ra. Ka kuu ra nanu
yɨvɨ ja ka nakacha nɨnɨ ichi
jata ko'o un jiin yajin, ko tu

ka nakacha i ichi ini, vasu
jña'an ga ichi ini. Sia'an ka
kuu ra, chi kanda ra nanu yɨvɨ
va'a, vasu ichi ini ra ka ñu'un
mani jnu'un kui'na jiin taka
ga jnu'un kue'e.
26 Nanu chaa kuaa ka kuu
ra ro'o chaa fariseo, chi tu
ka nakuni ra ja mani jniñu
ndeva'a sa'a ra. Xnakan
nakani ini nuu kuachi un
nava na ndundoo ini añu ra,
nava suni sia'an na ndundoo
taka jniñu ka sa'a ra ja ka
nde'e yɨvɨ naa i.
27 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka
xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u
ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa
xini ka kuu ra, chi ka kuu ra
nanu ñaña ndɨyɨ ka'iin pan-
teon, nuu va'a xaan ni ka
sa'a da. Ti ni ka naka'yu da
jiin kaka, ti jandaa kuu ja vii
xaan ni kendo ichi fuera, ko
ichi chii ñu'un un, ñu'un chitu
mani yɨkɨ ndɨyɨ jiin taka ga ja
te'yu.
28 Ti sia'an kanda ra naa ra
jiin jniñu ka sa'a ra, ti sia'an
ka kendo va'a ra nuu yɨvɨ naa
i, chi ka ndo'o ini i ja ka iyo
ndoo ini añu ra ja kuu nuu
Yandios. Ko tu ka jini i ja chaa
ñaa xini ka kuu ra, chi mani
jniñu kue'e un ka ñu'un ini
añu ra.
29 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka
xna'an ley! ¡Xaan ga nda'u
ro'o, chaa fariseo! Chaa ñaa
xini ka kuu ra. Ka sa'a ra
nama nuu ñaña chaa ni ka
kuu profeta un, ti nɨnɨ ka
naskutu ra ñaña chaa va'a un
ja ka chiñu'un ra da.
30 Ti ka ka'an ra naa ra: “Sa
ti yo'o naa yo, ni ka chaku yo
na ni ka chaku yɨvɨ jana'an,
ti va tu kua'a yo jnu'un ja
ka'ni yɨvɨ chaa ni ka kuu pro-
feta, ja ni ka'an jnu'un Yan-
dios niku”, ka ka'an ra.
31 Jiin jnu'un yukan ni, ti ka
xnukoyo jna'an ra ja ka kuu
jna'an ra jiin chaa ni ka ja'ni
profeta un.
32 Nusa ti kuan sɨuku naa
ra nava ni ka sa'a jna'an ra
jana'an, chi ɨɨn nuu kanda ra
naa ra.
33 Nanu koo xaan jiin se'e
tɨ ka kuu ro'o naa ra. Chi
va'a jito ra, ko ndeva'a kuɨtɨ
ka sa'a ra. Ja sia'an ti tu kaku
kuɨtɨ ra naa ra ja tu ki'in ra
nuu infiernu.
34 Ja yukan kuu ja na taji ri
profeta ka ka'an jnu'un Yan-
dios nuu ra naa ra. Ti taji
ri chaa tu'va ja ka jini va'a
jnu'un Yandios, suni chaa ka
xna'an va'a jnu'un ya. Ko
ro'o naa ra, chi ka'ni ra da, xi
katakaa ra da nda'a cruz naa
ra, ti sava da kua'a ra tau da
ini veñu'un ra naa ra. Ti koto
u'u ra uu ga da, ti taka ñuu
kundikun ra da naa ra.
35 Taka kuachi un nukun-
cha sɨkɨ ra. Ti suni nukundiso
ra kuachi taka chaa va'a ni
ka ja'ni ra un, undi nɨñɨ Abel
jiin undi nɨñɨ Zacarías, se'e
yɨɨ Berequías, chaa ni ka ja'ni
jna'an ra na jana'an un, sava
ma'ñu altar ini veñu'un Israel
un.
36 Ja'a ti na kachi ndaa ri
nuu ra naa ra, ja sɨkɨ taka
jniñu kue'e ni ka sa'a ra un,
ja kii ɨɨn nundo'o xaan tonto
sɨkɨ ro'o, yɨvɨ nación Israel
ja kanchuku vijna —ni kachi
Jesús jiin yɨvɨ un.

Ni kukui'ya ini Jesús ja sɨkɨ yɨvɨ Israel

(Lc. 13:34-35)

37 Ni kachi Jesús sɨkɨ yɨvɨ Israel:
—Ro'o, yɨvɨ ñuu Jerusalén, ja ka ja'ni ra profeta, chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios, ti ka ja'a ra yuu sɨkɨ chaa ka'an jnu'un ya vekoyo nuu ra naa ra. ¡Nasa jinu ni kunda'u ini ri ro'o naa ra! Chi ni nakana ri ro'o ja na nama ri sɨkɨ ra nuu nundo'o, nanu sa'a ɨɨn chuun ja nakana tɨ se'e kuachi tɨ, ja na ndututu chii ndijin tɨ, ko tu ni ka janta'u ra naa ra.
38 Vijna na ti na xndoo ii ri ro'o naa ra jiin ñuu ra.
39 Chi na kachi ri jiin ra ja, jankɨvɨ ga kuni ra ru'u naa ra, undi na jaa kɨvɨ nu kachi ra naa ra: "Ña'nu na koo sɨvɨ ya, ti na kanajaa yo yaa ja vaji ya nuu maa Yandios" —sia'an ni ka'an Jesús sɨkɨ ñuu Jerusalén.

Ka'an Jesús ja naa veñu'un ka'nu Israel
(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24

1 Ni kee Jesús veñu'un ka'nu un, ti kua'an ya. Ko ni ka tu'va ndaja'a ya, ti ni ka keja'a ka jitonchaa da veñu'un ka'nu un naa da.
2 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Ndɨ'ɨ ja'a ka jitonchaa ra naa ra. Ko jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja ni ɨɨn yuū tukaa kendo kosojna'an ja'a, chi ndɨ'ɨ ja'a naa —ni kachi ya.

Naa seña koo nu kuan kuyajni ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ
(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.2-25, 31, 37)
3 Yukan na ti kua'an ya jiin ndaja'a ya undi yuku Olivos, ti yukan ni nukoo ya ti nuu nukoo ya un ni ka tu'va ndaja'a ya, chi maa ni ga da ka'iin un jiin ya, ti ni ka jikajnu'un da ya sia'an:

—Ka kuni na ja na kachi ni nuu na naa na, ja nama kundaa taka jnu'un ni ka'an ni un. ¿Ti naa seña koo nu kuan kuyajni nchaa ni, jiin ja na ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ nu? —ni ka kachi da.
4 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Koto maa ra naa ra. Koto maa xnda'u yɨvɨ ro'o.
5 Chi kua'a yɨvɨ kikoyo, ti ndaku ni'in yɨ sɨvɨ ri, ti kachi: "Ru'u kuu Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu", kachi. Ti sia'an kuu xnda'u i yɨvɨ kua'a.
6 Ti kuni jnu'un ra ja ya yukan koo guerra. Ko koto yu'u ra naa ra, chi sia'an ndixia kuu, ko jiin yukan ti changa ga jaa kɨvɨ ja ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ.
7 Chi kanaa ɨɨn nación jiin ɨnga nación, suni ɨɨn ñuu jiin ɨnga ñuu. Ti koo jnama xaan. Suni kii kue'e xaan tonto, jiin ñujnaa xaan tonto nuu sava'ni ga nuu ñuyɨvɨ.
8 Ti taka un kuu seña ja kuan kuyajni keja'a nundo'o kii nuu ñuyɨvɨ.

9 Yukan na ti ro'o ja ka kandixia ra ru'u, ti jnɨɨ yɨvɨ ro'o naa ra, ti kua'a i tau ra, ti ka'ni i ro'o. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ koto u'u i ro'o naa ra ja sɨkɨ ru'u.
10 Ti yɨvɨ ni ka ka'an ja ka kandixia i ru'u, nandeokava ini i nu na jaa kɨvɨ un. Koto

u'u jna'an i, ti siukoyo jna'an
i nuu stisia.
11 Ti kenda kua'a yɨvɨ ja xn-
doña'an, ti kachi i ja ka ka'an
i jnu'un Yandios, ti xnda'u i
yɨvɨ naa i.
12 Ndeva'a kuɨtɨ ni ga sa'a
yɨvɨ un naa i ja tukaa ga
kunchuku mani i naa i.
13 Ko yɨvɨ na kuñɨɨ ini jiin
jnu'un ri, ti siuku ni ini i undi
kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga un, ti keta'u
i.
14 Ti jnu'un ka'an ja nasa
kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u
ya jniñu nuu i, kuichanuu
jnu'un un ki'in nɨɨ tu'u ñuyɨvɨ
ja na nakuni yɨvɨ taka nación.
Yukan na sa chaa kɨvɨ sandɨ'ɨ
ni ga ja naa ñuyɨvɨ.
15 Daniel, chaa ni kuu pro-
feta na jana'an un, ni chaa
da nuu tutu ja jaa ɨɨn nundo'o
xaan nuu ve'e ii un, ti yukan
kuu ja sa'a ja natɨvɨ nɨɨ tu'u
ve'e ii un. Ti nu na kuni ra
nundo'o un naa ra ja, ja ni
jaa ve'e ii kande ini veñu'un
ka'nu un, yukan sa chaku ini
ra nau ja kuu un.
16 Yukan na ti yɨvɨ
kanchuku ñuu Judea, na
kinkoyo i undi yuku un.
17 Yɨvɨ ka ndetatu yuxe'e i,
koto ma ki'in i ndajniñu i ini
ve'e i, ko na kunu xaan i naa
i.
18 Ti yɨvɨ ka'iin nuu jniñu,
koto maa ndeokuñɨ i ve'e i ja
stutu i sa'ma i.
19 ¡Na nda'u ña'an ka ñuse'e
xi ña'an ka nchaka suchi
yɨkɨn ja kuu kɨvɨ un!
20 Kakanta'u nuu Yandios
naa ra ja koto maa kii
nundo'o yukan nuu ra kɨvɨ
vijin xaan, xi ja kuu ɨɨn kɨvɨ
ndetatu.
21 Chi saa kuu ja koo xaan
nundo'o, ja jankɨvɨ ni iyo undi
na ni jankoo ñuyɨvɨ, ti ni
jankɨvɨ ga koo tuku ɨnga.
22 Sa ti tu ni xnuku Yandios
kɨvɨ un, ti va ni ɨɨn yɨvɨ tu
nanita'u i. Ko ni xnuku ya kɨvɨ
un ja ni kunda'u ini ya nuu
yɨvɨ ka kandixia, ja ni nakaji
ya un.
23 Nu ni jaa kɨvɨ un, koto ma
kandixia ra ka'an yɨvɨ jiin ra,
chi kachi i: “Nde'e, ja'a kan-
cha Cristo ja ni taji Yandios
ja sa'a jniñu ña'nu”, xi kachi:
“Nde'e, yukan kancha ya.” Ti
koto ma kandixia ra jnu'un
ka'an i.
24 Chi kikoyo yɨvɨ ka xn-
doña'an, ti kachi i ja maa i
kuu Cristo, xi ja maa i kuu
chaa ka'an jnu'un Yandios, ti
sa'a i tɨjnɨ nuu jniñu ña'nu
xaan ja na xnda'u i yɨvɨ. Ti
kachi i xnda'u i yɨvɨ ni nakaji
ya ja ka kandixia i ru'u, ko tu
kuu.
25-26 Ja yukan kuu ja, ja
ni ndɨ'ɨ jnu'un ja'a ni kachi
ri nuu ra naa ra, ti koto
kandixia ra nu na kachi yɨvɨ
un: “Nde'e naa ra, yukan
kande Cristo nuu ñu'un te'e
un”, ka kachi i. Ti koto maa
ki'in ra yukan. Ko xi nu na
kachi i: “Nde'e naa ra. Ja kan-
cha ya ini ve'e ja'a”, ti koto ma
kandixia ra naa ra.
27 Chi kɨvɨ nchaa ru'u, maa
Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti kuni ndi-
jin ra naa ra nanu sa'a nu
janducha, ti ndinchaa nɨ tu'u
undi nuu kaña ndikandii jiin
undi nuu kee ndikandii.
28 Chi nde'e ra ja nuu ka

kututu tiji un, katuu kɨtɨ ni ji'i, ti suni sia'an kuni ndijin ra nu ndenda ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi Jesús.

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

29 Nu ni ya'a taka nundo'o un, ti kuu ñaa ndikandii, ti yoo tukaa ga kua'a nduva. Ti nukoyo chuxini nuu andɨvɨ un, ti nɨ'ɨn undi andɨvɨ.

30 Yukan kuu ɨɨn seña nuu andɨvɨ ja nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ti taka yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, nde'e i ti kuni i ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ndii ri nuu viko un jiin jnu'un ja ni nduña'nu xaan ri nuu ñuyɨvɨ.

31 Ti ta'u ri jniñu nuu ángel, Yandios ja kinkoyo ya ndɨ kuun jɨkɨ ñuyɨvɨ. Ti nu na tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ, yukan na ti nastutu i yɨvɨ ni nakaji Yandios, ja kanchuku sava'a taka nuu ñuyɨvɨ.

32 Nde'e naa ra ja kuu jiin nutɨchɨ vixi un. Nu ni ka nduu yucha numa i ti ni nduu xatɨ nda'a, ti yukan ja ni chaku ini yo ja kuan kuyajni viko sau.

33 Ti suni sia'an jiin ro'o naa ra, nu ni ka jini ra ja kuan kundaa taka jnu'un ni ka'an ri un, ti chaku ini ra naa ra ja kuan kuyajni ndaa kuɨtɨ ni ga kɨvɨ nchaa ri.

34 Ti jandaa na kachi ri ja xnaka taka un kundaa, ti sa kuū yɨvɨ ka iyo kɨvɨ vijna.

35 Va naa andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ko jnu'un ka'an ri, chi jankɨvɨ naa, ti kundaa taka un.

36 Ko kɨvɨ yukan, ni ɨɨn yɨvɨ tu jini na kɨvɨ kuu, xi na hora kuu, ni ángel ja ka junukuachi nuu Yandios, ni maa Se'e Yandios, tu jini na hora kuu. Chi vajnu'un ni maa Tata yo Yandios kuu ja jini na hora kuu.

37 Chi nanu ni iyo kɨvɨ ni chaku Noé, ti suni sia'an kuu nu na jaa kɨvɨ nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.

38 Kɨvɨ na ti kii ga sau xaan un, ni kunchuku vatu yɨvɨ naa i, chi ka ndo'o ini ja kukuee nuu i naa i. Ka yaji i, ti ka ji'i i, ka nanda'a i, ti ka ja'a i se'e sɨ'ɨ i ka nanda'a ña naa ña, undi ni jaa kɨvɨ nu ni kɨvɨ Noé ini barco da.

39 Ko tu ni ka chu'un ini taka ga yɨvɨ ñuyɨvɨ un ja kii ɨɨn sau xaan tonto un. Ko nu ni jinu ndixia sau xaan un, ti ni ka naa i. Ti nava ni ka iyo naa ini yɨvɨ kɨvɨ un, suni sia'an konaa ini yɨvɨ ja kuu kɨvɨ na nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.

40 Ti kɨvɨ un ku'iin uu chaa nuu jniñu da, ɨɨn da nakuaka ya, ti ɨnga da kendo.

41 Nu uu ñasɨ'ɨ ka ndiko, ti ɨɨn ña nakuaka ya, ti ɨnga ña kendo.

42 Kondito ini naa ra, chi tu ka jini ra na kɨvɨ nchaa maa jito'o ra.

43 Nde'e naa ra, sa ti ɨɨn chaa ja jini da na hora jaa ñakui'na ve'e da ɨɨn jakuaa, va kondito da, ti tu kua'a da jnu'un kɨvɨ ñakui'na ve'e da un, ja na tava ndajniñu da.

44 Ja yukan kuu ja suni kotu'va ra naa ra, chi jaa ɨɨn kɨvɨ, ja iyo naa ini ra, ti nchaa ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.

Ɨɨn muzu va'a jiin ɨnga muzu sa'a ndeva'a
(Lc. 12.41-48)

45 Chaa kuu muzu va'a ja
junukuachi va'a un, ti kanu
ini chaa xiin ve'e un ja na
kɨnda'a da uu ga muzu un, ti
suni jiin hora na kua'a da ja
kaji uu ga muzu un naa da.
46 Ndatu chaa kuu muzu un
nu na najaa chaa xiin ve'e un,
ti nani'in da chaa sa'a jniñu
da, siuku da nava ni ta'u jniñu
nuu da.
47 Ti na kachi ndaa ri ja
kusɨɨ ini chaa xiin ve'e un, ti
xndoo da chaa ja na kɨnda'a
da taka ja ñava'a chaa kuu
jito'o da un.
48 Ko nu chaa junukuachi
un na sa'a ndeva'a da, ja
ndo'o ini da ja kukuee ga
chaa xiin ve'e un,
49 ti keja'a nduxaan da nuu
uu ga muzu un, ti keja'a da
kaji da, ko'o da jiin taka chaa
jini un naa da.
50 Ti iyo naa kuɨtɨ ini da, ja
tundo ndo'o ini da ja najaa
yachi chaa xiin ve'e un, ja tu
jini da na kɨvɨ najaa jito'o da
un.
51 Ti kua'a da tau chaa
un jiin ɨɨn nundo'o ja jna'nu
ndatu da, nava ka jna'an
chaa ñaa xini. Yukan na ti
nde'e da nuu nundo'o un, ti
ku'yu jnu'un da —kachi ya.

Nava ni ka jna'an uxi ña'an kuachi

25

1 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Nuu ta'u Yandios jniñu
kuu nanu ni ka jna'an uxi
ña'an kuachi ja ka yɨnda'a ña
candil ña, ti ni ka ja'an ña ɨɨn
viko nanda'a ja kundatu ña
novio.
2 U'un ñaa kuachi un ka
iyo naa ini ña, ti u'un ga ña
kuachi un ka iyo ndito ini ña.
3 Ña'an naa ini un, ni ka
yɨnda'a ña candil ña, ti ni ka
naa ini ña kunda'a ña aceite
olivo ja na nachu'un tuku ña
chii candil ña.
4 Ko ña'an ka ñundito ini,
ni ka yɨnda'a ña candil ña, ti
ni ka yɨnda'a sɨɨn ña botella
aceite olivo ja na naskutu ña
candil ña.
5 Ko ni kukuee novio un na-
jaa da, ti ni chaa ma'na nuu
ña naa ña, ti ni ndɨ'ɨ ña ni ka
kixi.
6 Yukan ti yajni kuu ñuu, ti
ni ka jiniso'o ña ka kana jiin:
"¡Ja vaji novio, kekoyo kii ra
naa ra"! —kachi ka ka'an.
7 Tendɨ'ɨ ña ni ka ndoko ti ni
ka keja'a ka satu'va ña candil
ña.
8 Ti ndɨ u'un ña'an naa ini
un ni ka kachi ña jiin u'un
ga ña'an ka ñundito ini un:
"Kua'a tɨ'lɨ aceite ra nuu ri
naa ri, chi kuni nda'va candil
ri", kachi ña naa ña.
9 Ko ña'an ka iyo tu'va un,
ni ka kachi ña: "Tuu, chi tu
kujaa ja kuu maa ri naa ri.
Va'a ga kuankoyo nuu kuya'u
un, ti kuaan ra ja kuu maa ra
naa ra", ni ka kachi ña.
10 Ko nɨ kuankoyo ndɨ u'un
ña'an naa ini un, ja kin kuaan
ña aceite ña, ti ja ni najaa
novio un. Ti ña'an ka iyo
tu'va un ni ka kɨvɨ ña viko
nanda'a un jiin novio un, ti ni
nandi'yu yuxe'e.
11 Kuee ga ti ni ka najakoyo
u'un ga ña'an kuachi un, ti ni
ka kachi ña: "Taa, kuiña ni
yuxe'e na kɨvɨ na", ni ka kachi
ña.

12 Ko ni kachi novio un:
“Na kachi ndaa ri ja tukaa ga
nuña ve'e ri”, ni kachi da.
13 Ja yukan kuu ja kondito
ini ra naa ra, ti kotu'va ra, chi
tu ka jini ra na kɨvɨ, ni na hora
kuu ja nchaa ru'u, maa Se'e
Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi Jesús.

Jnu'un chaa ni ka yɨnda'a xu'un

14 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Nuu ta'u Yandios jniñu
kuu nanu ɨɨn chaa riku, ja
ñu'ichi da ki'in da ɨnga ñuu.
Ni kana da muzu da ti ni tatu
da nuu ja na koto xu'un da.
15 Nuu ɨɨn da ni ja'a da yajni
u'un mil xu'un. Nuu ɨnga da
ni ja'a da yajni uu mil xu'un,
ti nuu ɨnga da ni ja'a da ya-
jni ɨɨn mil xu'un. Sia'an ni
tejna'an da nuu ɨɨn ɨɨn muzu
da un nasa xini maa da naa
da. Yukan na ti ni kee da ti
kua'an da.
16 Chaa ni ni'in u'un mil
xu'un un, ni sa'a da tratu jiin
xu'un un, ti ni nani'in da u'un
ga mil.
17 Suni sia'an ni sa'a chaa ni
ki'in uu mil un, ti ni nani'in
da uu mil ga xu'un sɨkɨ.
18 Ko chaa ni ki'in ɨɨn mil
xu'un un, ni ja'an da ti ni
chisa'yɨ da xu'un un chii
ñu'un, ja ni ja'a chaa un nuu
da ti ni sava'a da.
19 Ni ya'a tɨjnɨ kɨvɨ, ti ni na-
jaa chaa xiin xu'un un, ti ni
na xndichi da muzu un naa
da.
20 Xnaka ni jaa chaa ni ki'in
u'un mil un, ti ni nakua'a da
u'un ga mil xu'un un, ti ni
kachi da: “Taa, ni ja'a ni u'un
mil xu'un nuu na, ti ja'a iyo
u'un ga mil ja ni ni'in na sɨkɨ”,
ni kachi da.
21 Ti ni kachi chaa xiin
xu'un un: “Iyo va'a xaan, ro'o
kuu ɨɨn muzu va'a ga, chi ni
sajniñu ni ini ra jiin, ti vasu
tɨ'lɨ ni ja'a ri ko ni sajniñu ni
ini ra jiin. Vijna ti nakua'a ri
ɨɨn jniñu kanuu ga nuu ra ja
kɨnda'a ra. Ko kuan ndɨvɨ ini
ve'e ri vinañu'ni, chi koo yo
ɨɨn jnu'un sɨɨ ini naa yo”, ni
kachi da.
22 Yukan sa ni jaa chaa ni
ki'in uu mil un, ti ni kachi da:
“Taa, ni ja'a ni uu mil nuu na,
ko ja'a iyo uu ga mil ja ni ni'in
na sɨkɨ”, ni kachi da.
23 Ni kachi chaa xiin xu'un
un: “Iyo va'a nusa. Ro'o kuu
muzu va'a ga, chi ni sajniñu
ni ini ra jiin xu'un ri, ti vasu
tɨ'lɨ ni ja'a ri, ko ni sajniñu ni
ini ra jiin. Vijna ti nakua'a
ri ɨɨn jniñu kanuu ga nuu ra
ja kɨnda'a ra. Ndɨvɨ ini ve'e
ri, chi koo yo ɨɨn jnu'un sɨɨ ini
naa yo”, ni kachi da.
24 Ko nu ni jaa chaa ni ki'in
ɨɨn mil xu'un un, ti ni kachi
da jiin chaa xiin xu'un un:
“Taa, ja jini na ja kuu ni chaa
tu ñunda'u ini, chi kua'a ga
nandakan ni ti ansu ja ni ja'a
ni, ti su'va kuni ga ni.
25 Ja yukan kuu ja ni yu'u
na ti ni chisa'yɨ na xu'un un
chii ñu'un, ko ja'a na nakua'a
na xu'un ni”, ni kachi da.
26 Ti ni kachi chaa xiin
xu'un un: “Ro'o kuu ɨɨn chaa
ndéhé xaan tonto, ɨɨn chaa
kuxi. Ti ka'an ra ja vi'i ga
nandakan ri ansu ja ni ja'a ri,
ti suni ka'an ra ja su'va vi'i ga
kuni ri.

27 Ti nu sia'an kuu nusa,
¿ndoo tu ni januu ra xu'un
ri nuu chaa ka sajniñu sɨkɨ
tratu, nava nu ni nchaa ri ti
nakɨ'in ri xu'un ri jiin se'e i
niku"? ni kachi da.
28 Yukan ti ni kachi da jiin
uu ga muzu un: "Kuisonchaa
ɨɨn mil xu'un jña nuu da, ti
kua'a nuu chaa yɨjnɨ uxi mil
un naa ra.
29 Chi yɨvɨ ka ñava'a, ti su'va
kii ga nuu i, ti vi'i ga kuñava'a
i. Ko yɨvɨ tundo ñava'a, ti vasu
tɨ'lɨ ja ñava'a i un, kuxio ki'in.
30 Ti muzu ja tu kaxaan ja'a,
keni'in da na ki'in da nuu ñuu
ñaa fuera un. Ti yukan na
nde'e da ja na nakani ini da,
ti na ku'yu yu'u da", ni kachi
chaa xiin xu'un un —ni kachi
Jesús.

Juicio kii nuu taka nación

31 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨɨ, kɨvɨ na nchaa ri jiin
jniñu ña'nu xaan, jiin tendɨ'lɨ
ángel ka junukuachi nuu Yan-
dios, ti ta'u ri jniñu nuu nɨ tu'u
yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi maa Tata
ri Yandios kua'a jniñu un nuu
ri.
32 Ti tendɨ'lɨ yɨvɨ taka nación
ndututu nuu ri, ti sasɨɨn
ri i nanu sasɨɨn yo rɨɨ jiin
ndixi'yu.
33 Ti yɨvɨ va'a sasɨɨn ri i
nunda'a kua'a ri. Ti sasɨɨn ri
yɨvɨ kue'e un nunda'a sajni ri.
34 Yukan na ti kachi ri jiin
yɨvɨ kanchuku nda'a kua'a ri:
"Ichi cha'a kikoyo ra, chi ja
ni nakaji Tata ri ro'o naa ra.
Kɨvɨkoyo ra nuu ta'u Yandios
jniñu, chi ja iyo tu'va ja kuu
ro'o naa ra undi na ni sa'a
Yandios ñuyɨvɨ.
35 Ni ni'in ta'u ra, chi ni ji'i
ri soko, ti ni ka ja'a ra ja ni
yee ri. Ni ichi ri nducha, ti ni
ka ja'a ra nducha ni ji'i ri. Ni
yaku ri nanu chaa ñuu jika, ti
ni ka ja'a ra ve'e ni kendo ri.
36 Ni kumani sa'ma ri, ti ni
ka ja'a ra naa ra. Ni ku'u
ri, ti ni ka jande'e ra ru'u.
Ni kunde ri vekaa, ti ni ka
jande'e ra ru'u naa ra." Sia'an
ka'an ri jiin yɨvɨ kunchuku
nunda'a kua'a ri.
37 Yukan na ti yɨvɨ ni keta'u
un kachi i: "Jito'yo, ¿nama ni
ji'i ni soko, ti ni ka ja'a na ja
ni yee ni? ¿Xi nama ni ichi ni
nducha, ti ni ka ja'a na ja ni
ji'i ni?
38 ¿Xi nama ni yaku ni nanu
chaa ñuu jika, ti ni ka ja'a na
ve'e ni kendo ni? ¿Xi nama ni
kumani sa'ma ni, ti ni ka ja'a
na?
39 ¿Xi nama ni ku'u ni xi
ni kundee ni vekaa, ti ni ka
jande'e na ni'in?"
40 Yukan na ti ru'u, ja
kuña'nu ga, ti kachi ri:
"Jandaa kuɨtɨ na kachi ri, ja
sia'an ni ka sa'a ra jiin ɨɨn
ñani nda'u ri ja ni kandixia
da ru'u, ti sa'a ri ja nuu maa
ri ni ka sa'a ra", kachi da.
41 Yukan na ti suni kachi ri
jiin yɨvɨ kanchuku nda'a sajni
ri un: "Kuxio naa ra, ro'o ja ni
ka jna'nu ndatu, ti kuankoyo
nuu infiernu un, nuu kayu
ñu'un ja kuu saa ni, chi ja
iyo tu'va infiernu un ja kuu
ja'u'u un jiin ángel da ja ka
kuu ndaja'a da un.
42 Sia'an kondo'o ra, chi ni
ji'i ri soko, ti tu ni ka ja'a ra

ja kaji ri. Ni ichi ri nducha, ti suni tu ni ka ja'a ra nducha ko'o ri.
43 Ni yaku ri nanu chaa ñuu jika, ti tu ni ka ja'a nuu ra ve'e kendo ri. Ni kumani i sa'ma ri, ko tu ni ka ja'a ra. Ni katuu ri ni ku'u ri, ni kunde ri vekaa, ko tu ni ka kii nde'e kuɨtɨ ra ru'u naa ra", kachi ri.
44 Yukan na ti kachi yɨvɨ un: "Jito'yo, ¿nama ni ji'i ni soko, xi ni ichi ni nducha, xi ni jikonuu ni nanu chaa ñuu jika, xi ni kumani sa'ma ni, xi ni ku'u ni, xi ni kunde ni vekaa, ti tu ni ka chindee na ni'in naa na nu"? ka kachi i.
45 Ti ru'u, chaa kuña'nu kachi ri: "Jandaa kuɨtɨ na kachi ri ja tu ni ka sa'a ra sia'an nuu ɨɨn yɨvɨ nda'u ja'a ja ka kuu i ñani ri, ja kandixia i ru'u, ti sa'a ri ja jiin maa ri ni ka sa'a ra", kachi ri.
46 Yukan na ti kinkoyo yɨvɨ un nuu infiernu naa kondo'o koo nene i ja kuu saa ni. Ti yɨvɨ ni sasɨɨn Yandios ja kuu i yɨvɨ va'a, nukoyo i nuu kuchaku i ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ da Jesús
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
2 —Ja ka jini ra ja uu ni ga kɨvɨ, ti jaa yo viko pascua. Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nakua'a yɨvɨ ru'u ja na kundaka ri nuu nda'a cruz ja na kuū ri —ni kachi ya.
3 Ti kɨvɨ un ni ka ndututu taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu un, jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu Israel. Ti ni ka ndututu da nuu yuxe'e palacio maa sutu kuña'nu ga, ja nani Caifás yukan.
4 Ti yukan ni ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ xe'e da Jesús, ti ka'ni da ya.
5 Ko kachi da naa da:
—Tu sa'a yo ja kuu kɨvɨ viko ja'a, chi ndonda yɨvɨ sɨkɨ yo —ni ka kachi da.

Ɨin ña'an ni chu'un perfume xini Jesús
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

6 Nɨ kande Jesús ñuu Betania, ti kancha ya ve'e Simón, ɨɨn chaa ni ndo'o kue'e ndɨ'yɨ te'yu un.
7 Ti nuu yee ya staa, ni tu'va ɨɨn ña'an yɨnda'a ña ɨɨn tɨndo'o lulu alabastro, ti yukan ñu'un chitu aceite perfume ja nchaa ya'u xaan. Ti ni chi'i ña xini Jesús.
8 Nu ni ka jini ndaja'a ya ja sia'an ni sa'a ña'an un, ni ka kɨtɨ ini da, ti ni ka keja'a da ka ka'an da:
—¿Ndoo stɨvɨ ña'an un aceite perfume un?
9 ¿Ndoo tu ni xiko ña ti ya'u xaan nchaa, ti yukan kenda xu'un ja chindee ña yɨvɨ nda'u? —kachi da naa da.
10 Ni jiniso'o Jesús ja sia'an ka ka'an da, ti ni kachi ya:
—Sia ña, ndoo ka skuɨtɨ ra ini ña. Ti iyo va'a ɨɨn jniñu ni sa'a ña jiin ri ja'a.
11 Va yɨvɨ nda'u un nɨnɨ kancha i jiin ra naa ra, ko ru'u, ansu sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra.

12 Jniñu ni sa'a ña ja'a, kuu
ja, ja ni chi'i ña aceite per-
fume sɨkɨ yɨkɨ kuñu ri ja na
kotu'va ja kuu kɨvɨ jakunduji
ri.
13 Ko jandaa kuɨtɨ na kachi
ri ja sava'ni ga nu nanu na
kuichanuu jnu'un ri ja na
sketa'u ri yɨvɨ, ti suni nuku'un
ini yɨ jniñu ni sa'a ña'an ja'a
—ni kachi ya.

Ni nakua'a Judas Jesús nuu sutu ka kuña'nu
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

14 Yukan na ti ɨɨn ndaja'a
Jesús nani Judas, chaa ñuu
Cariote, ni jan ka'an da jiin
sutu ka kuña'nu un,
15 ti ni kachi da:
—¿Nasa cha'u ni saña nu na
nakua'a na Jesús nuu ni naa
ni? —ni kachi da.
Yukan ti ni ka cha'u sutu un
oko uxi xu'un plata nuu da.
16 Undi kɨvɨ un ni keja'a Ju-
das nduku da nasa nakua'a
da Jesús nuu nda'a chaa un
naa da.

Ni kuxini Jesús jiin ndaja'a ya
(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

17 Ti maa kɨvɨ ni keja'a
viko ka yee staa stila tu yɨ'ɨ
levadura, ti kɨvɨ un ni ka tu'va
ndaja'a Jesús nuu ya ti ni ka
jikajnu'un da ya:
—¿Nanu kuni ni ja sava'a na
nuu kuxini yo vijna kɨvɨ pas-
cua nusa? —ni ka kachi da.
18 Ti ni kachi Jesús:
—Kua'an undi nuu ve'e ɨɨn
chaa un, ti kachi ra jiin da:
“Kachi maa Maestro na. Ja
ni kuyajni kɨvɨ kuū ri, ti ve'e
ra kuu nuu sia'a ri viko pas-
cua jiin ndaja'a ri”, kachi ra
naa ra —ni kachi Jesús jiin
ndaja'a ya.
19 Ni ja'an ndaja'a un, ti ni
ka sa'a da nava ni ta'u Jesús
jniñu, ti ni ka satu'va da ja
kuxini viko pascua un.
20 Nu ni kuaa ti ni jaa Jesús
jiin ndɨ uxi uu ndaja'a ya, ti ni
ka tu'va yu'u mesa ka yee da
staa.
21 Ti nɨ yaji ya staa jiin da
naa da, ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri, ja ɨɨn
ro'o ja kanchuku ja'a, kuu ja
nakua'a ru'u nuu chaa ka jito
u'u ru'u —ni kachi ya.
22 Yukan ti ni ka kukui'ya
xaan ini da naa da ja sia'an
ni ka'an ya, ti ni ka keja'a ka
jikajnu'un ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn da
ya:
—¿Jito'yo, xi saña kuu
nusa? —kachi da naa da.
23 Ti ni kachi Jesús jiin da
naa da:
—Ɨɨn ja chuntoo staa stila
nuu ko'o ri, yukan kuu ja kin
nakua'a ru'u nuu chaa ka jito
u'u ru'u.
24 Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, ve siuku ndaa ri nava
yoso nuu tutu Yandios ja
sia'an sa'a yɨvɨ jiin ri, ko na
nda'u ga chaa kin nakua'a
ru'u un. Sa nu tu ni kaku da
niku —ni kachi Jesús.
25 Yukan na ti ni ka'an Ju-
das, chaa kin nukua'a ya un,
ti ni kachi da:
—Maestro, ¿xi saña kuu
nusa? —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Suu ro'o kuu —ni kachi
ya.

26 Ni ka yaji da staa, ni
ki'in Jesús ɨɨn staa stila, ni
nakuanta'u ya nuu Yandios,
ti ni sakuachi ya staa stila un,
ti ni tejna'an ya nuu ndaja'a
ya, ti ni kachi ya:
—Kaji naa ra, chi ja'a kuu
nanu yɨkɨ kuñu ri —ni kachi
ya.
27 Yukan na ti ni ki'in ya ɨɨn
vasu vino, ni nakuanta'u ya
nuu Yandios, ti ni sia'a ya nuu
da naa da ja ko'o da tɨ'lɨ tɨ'lɨ, ti
ni kachi ya:
—Tendɨ'ɨ ra na ko'o tɨ'lɨ tɨ'lɨ
ja ñu'un copa ja'a naa ra,
28 chi ja'a kuu nanu nɨñɨ ri
ja soko ri. Ti nɨñɨ ri un stuu
ja, ja ni sa'a Tata ri Yandios
ɨɨn tratu jaa. Ti yukan kuu
ja ka'an ndaa kuɨtɨ ja nama
ri sɨkɨ kua'a xaan yɨvɨ. Chi ja
chunaa ri nuu i jiin nɨñɨ ri ja
katɨ ri ki'in un. Ti jiin yukan
nanita'u kua'a xaan yɨvɨ nuu
Yandios. Ti kuanka'nu ini ya
nuu i, chi ja kenchaa kuachi i
naa i.
29 Ko na kachi ndaa ri ja
tukaa ga ko'o ri vino ja'a jiin
ñanijna'an yo taka jinu ja ka
nasa'a i viko ja'a, undi na jaa
kɨvɨ ko'o yo nuu kancha Tata
ri Yandios, chi yukan kuu
nuu ni'in ri ɨɨn jniñu ña'nu
ga. Ti yukan ta'u ri jniñu jiin
maa ya nuu nɨ tu'u taka ja iyo.
Ti yukan kuu nuu nasa'a jaa
yo viko ja'a naa yo —ni kachi
Jesús.

Ni kachi Jesús ja tendɨ'ɨ
ndaja'a ya yu'u
(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34;
Jn. 13.36-38)

30 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka kux-
ini da, ti ni jita ya ɨɨn himno
jiin da naa da. Yukan na ti
ni kenda ya kua'an ya undi
yuku Olivos jiin da naa da,
31 ti yukan ni kachi Jesús
jiin da naa da:
—Tendɨ'ɨ ra yu'u jakuaa vi-
jna ja sɨkɨ ru'u, chi sia'an yoso
jnu'un un nuu tutu Yandios:
“Kua'a ri jnu'un ja na ka'ni
yɨvɨ chaa ndito rɨɨ un, ti yu'u
rɨɨ un naa tɨ, ti kuichanuu tɨ
kinkoyo tɨ”, kachi tutu.
32 Ko nu na nandoto ri, ti
kandu ri ki'in ri ñuu Galilea, ti
sa jakoyo ra naa ra —ni kachi
ya.
33 Yukan ti ni kachi Pedro:
—Vasu tendɨ'ɨ da na yu'u, ti
kunu da kinkoyo da ko saña,
chi tu yu'u kuɨtɨ na —ni kachi
da.
34 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da:
—Jandaa na kachi ri nuu ra
ja, jakuaa vijna nu ti kana ga
li'i, ti ja ka'an ra uni jinu ja
chisa'yɨ ra ru'u, ti ro'o kachi
ra ja tu jini ra ru'u —ni kachi
ya.
35 Ti ni kachi Pedro jiin ya:
—Vasu na kuū na jiin ni, ko
tu chisa'yɨ na ni'in —ni kachi
da.
Ti suni sia'an ni ka kachi
taka ga ndaja'a ya naa da.

Ni jikanta'u Jesús nuu
jardín Getsemaní
(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

36 Ni jaa Jesús jiin ndaja'a
ya ɨɨn nuu nani Getsemaní, ti
ni kachi ya jiin da naa da:
—Ja'a ni kunchuku ra naa
ra, ti ru'u na kin kakanta'u ri
yukan —ni kachi ya.
37 Ni kana ya Pedro jiin
ndɨnduu se'e yɨɨ Zebedeo

kua'an ya jiin, ti ni keja'a
kukui'ya xaan ini ya, ti ni
keja'a ndɨ'ɨ ini ya.
38 Ti ni kachi ya jiin da naa
da:
—Jatu añu ri ja kukui'ya
xaan ini ri, chi ja ni kuyajni
kuu ri. Ti ja'a ni kundatu ra
naa ra ti koto kusu ra —ni
kachi ya.
39 Ti ni jika ya tɨ'lɨ ga. Ti
yukan ni jankunjitɨ ya undi
nuu ñu'un, ti ni jikanta'u ya
nuu Yandios, ni kachi ya:
—Tata na Yandios, nu kuu
ti chajiyo ni nundo'o kii sɨkɨ
na un ja'a, ti nama ni sañɨ.
Ko ansu nava kuni maa na,
chi na kuu nava kuni maa ni
—kachi ya.
40 Ni nandeokuñɨ ya nuu
kanchuku ndaja'a ya, ti ni jini
ya ja ka kixi da, ti ni ka'an ya
jiin Pedro:
—¿Xi tu ni kuu kundito ra
tɨ'lɨ jiin ri vasu ti ɨɨn hora nu?
41 Kondito naa ra, ti
kakanta'u nuu Yandios nava
tu kotojnuni ja'u'u un ro'o, ti
chisa'yɨ ra ru'u. Chi jandaa
ndixia ja añu ra, chi iyo ndee
ini, ko yɨkɨ kuñu ra kuu ja tu
iyo ndee ini —ni kachi ya.
42 Ti kua'an tuku ya jinu
kuu uu, ti sia'an ni jikanta'u
tuku ya:
—Tata na, ti nu tu kuu
kuxio nundo'o ja'a sɨkɨ na,
nusa ti na kuu nava kuni maa
ni —ni kachi ya.
43 Ni nandeokuñɨ tuku ya
nuu kanchuku ndaja'a ya un,
ko ja ka kixi tuku da, chi
tukaa ga kundee nduchi da
jiin ma'na.
44 Ni xndoo ya maa da,
ti kua'an tuku ya jinu kuu
uni ni jikanta'u tuku ya nuu
Yandios, nava ni jikanta'u ya
undi nuu.
45 Yukan na ti ni najaa tuku
ya nuu kanchuku ndaja'a ya
un, ti ni kachi ya:
—Vijna na, ndetatu ti kusu
naa ra. Chi ja ni jaa hora
ja ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
nakua'a yɨvɨ ru'u nuu yɨvɨ ka
nchakuachi.
46 Ndoko naa ra na cho'o,
chi ja vaji chaa ni nakua'a
ru'u un —ni kachi ya.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús
(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53;
Jn. 18.2-11)

47 Ti nɨ ka'an ga ya sia'an
jiin da naa da, ti ja ni kenda
Judas, ɨɨn chaa ni kuu ndaja'a
ya un. Ti ka jindandikun
kua'a xaan yɨvɨ kuaja jiin da,
ti ka yɨnda'a espada jiin yu-
jnu. Ti yɨvɨ un ka kuu ja ni
ka taji sutu ka kuñɨ'nu jiin
taka chaa ka kuñɨ'nu nuu ñuu
Israel.
48 Ti Judas ja ni ndajnu'un
va'a da jiin chaa un naa da:
—Chaa kanxia'u ri jiin, ti
teyu'u ri nuu, yukan kuu ja
ka nanduku yo. Ti chaa
yukan jnɨɨ ra naa ra —ni kachi
da.
49 Yukan ni jaa Judas, ni
tu'va da nuu Jesús, ti ni kachi
da:
—Too ni kuaa, maestro —ni
kachi da.
Ti ni teyu'u da nuu Jesús.
50 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da:
—¿Ti ro'o, naa sɨkɨ vaji ra
nusa? —ni kachi ya.
Yukan ti ni ka tu'va chaa
un, ni ka jnɨɨ da presu ya, ti
kuankoyo da jiin ya.

51 Ti ɨɨn chaa ka'iin jiin
Jesús yukan, ni tava da es-
pada da, ti ni ja'ncha da so'o
ɨɨn chaa kuu muzu nuu sutu
kuña'nu ga un.
52 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da:
—Na sava'a espada ra. Chi
taka yɨvɨ kanaa jiin espada,
suni jiin espada un kuū i.
53 ¿Xi tu jini ra ja kuu
kakanta'u ri nuu Tata ri, ti
vijna ñu'ni taji ya vi'i ga uni
xiko uxi uu mil ángel ja ka
junukuachi nuu ya, ja na kii
nama ya ru'u nu?
54 Ko nu na kii nama ángel
un ru'u, ti va tu kuu kundaa
nava yoso nuu tutu Yandios
ja sia'an kondo'o ri —ni kachi
ya.
55 Yukan na ti ni ka'an Jesús
jiin yɨvɨ kua'a un:
—¿Va nu ɨɨn chaa kui'na
kuu ri, xi ni ndonda ri sɨkɨ
gobierno nu? ¿Xi ndoo kuu
ja vekoyo ra jiin espada jiin
yujnu ja ve jnɨɨ ra ru'u nusa?
Taka kɨvɨ ni kuncha ri jiin ra
naa ra ini veñu'un ka'nu un,
na ni xndaku ri nuu ra naa ra,
ti tu ni ka jnɨɨ ra presu ru'u.
56 Ko sia'an kuu nava na
kundaa nava yoso nuu tutu ja
ni ka chaa profeta najana'an,
na ni ka ka'an da jnu'un Yan-
dios —ni kachi Jesús.
Yukan na ti tendɨ'ɨ ndaja'a
ya un ni ka yu'u da, ni ka
xndoo da ma'ɨɨn ni ga Jesús, ti
ka jinu da kuankoyo da.

Kandichi Jesús nuu chaa ka kuña'nu nación Israel
(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71;
Jn. 18.12-14, 19-24)

57 Ti chaa ni ka jnɨɨ presu
Jesús, kuankoyo da jiin ya
undi nuu sutu kuña'nu ga
nani Caifás. Yukan ni ka ndu-
tutu taka chaa ka xna'an ley
un jiin taka chaa ka kuna'nu
ñuu Israel.
58 Ti Pedro jika ni ndikun
da kua'an da undi ni jaa da
yuxe'e sutu kuña'nu ga un.
Yukan ni kɨvɨ da, ti ni nukoo
da jiin chaa ka kuu policia un,
ja na kuni da nasa sa'a chaa
un jiin Jesús naa da.
59 Taka sutu ka kuña'nu un
jiin chaa ka kuña'nu nación
Israel un, jiin yɨvɨ ni ka
ndututu nuu junta kuña'nu
nación Israel un, ka nduku
da ɨɨn jnu'un nasa chakuachi
da sɨkɨ Jesús, vasu ɨɨn kuachi
ñaa, nava na ka'ni da ya.
60 Ko tu ni ka ni'in da na
jnu'un chakuachi da sɨkɨ
ya, vasu kua'a yɨvɨ ni ka
chakuachi ñaa sɨkɨ ya. Ti
sandɨ'ɨ ni ga ni ka kenda uu
chaa ni ka chakuachi sɨkɨ ya,
61 ti ni ka kachi da:
—Chaa ja'a ni kachi: “Ru'u,
kuu xnaa ri veñu'un Yandios,
ti nuu uni kɨvɨ ti nasa'a jaa
tuku ri”, ni kachi da —kachi
da naa da.
62 Yukan na ti ni ndokuɨñɨ
sutu kuña'nu ga un, ti ni
kachi da jiin Jesús:
—¿Tu ka'an kuɨtɨ ra nusa?
¿Naa jnu'un kuu ja ka ka'an
kuachi chaa ja'a sɨkɨ ra nusa?
—kachi da.
63 Ko Jesús tu ni ka'an kuɨtɨ
ya. Yukan na ti sutu kuña'nu
ga un ni kachi jiin ya:
—Jiin sɨvɨ Yandios chaku,
ka'an ndaa kuɨtɨ ri jiin ra, ti
kachi ndaa kuɨtɨ nu maa ra

kuu Cristo, Se'e Yandios —ni
kachi da.
64 Yukan na ti ni kachi
Jesús:
—Ru'u kuu nava ni ka'an ra
un. Ti suni na kachi ri nuu
ra naa ra ja ru'u, undi vijna
kuni ra naa ra ja maa ri kuu
maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kino'on
ri andɨvɨ, ti yukan nukoo ri
nda'a kua'a Yandios ja na
kundiso ri ɨɨn jniñu ña'nu jiin
ya, ti kuni ra ru'u naa ra ndii
ri nuu viko nuu andɨvɨ un
—ni kachi ya.
65 Ti sutu kuña'nu ga un, nu
ni jiniso'o da jnu'un ni ka'an
ya, ni ndata da sa'ma da ja ni
kɨtɨ xaan ini da, ti ni kachi da:
—¡Yɨsɨkɨnchaa chaa ja'a
Yandios jiin jnu'un ka'an
da un! ¿Nau ga ɨnga testigo
nandɨ'ɨ yo nusa? Ti ja ni
ka jiniso'o ra taka jnu'un ni
ka'an da un.
66 ¿Ti nasa ka ndo'o ini ra
naa ra nusa? —ni kachi da.
Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka
kachi:
—Nchakuachi da ja ka'an
da sia'an, ti va'a ga ja na kuū
da —ni ka kachi.
67 Yukan na ti ni ka tɨvɨ sɨ'ɨ
da nuu ya, ti ni ka ja'a da tau
ya jiin jikɨ. Ti sava ga da ni ka
katu da nuu ya,
68 ti ka kachi da naa da:
—Nu maa ra kuu Cristo,
ti kachi nau ja ni kani ro'o
—kachi da naa da.

Ni kachi Pedro ja tu jini da Jesús
(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

69 Ti nu kancha Pedro nuu
yuxe'e un, ni kenda ɨɨn ña'an
junukuachi un, ni tu'va ña
nuu da, ti ni kachi ña:
—Ro'o, suni ni yaku ra jiin
Jesús, chaa ñuu Galilea un
—ni kachi ña.
70 Ko Pedro tu ni kachi ndaa
kuɨtɨ da, ti ni kachi da:
—Tu jini ri naa jnu'un
ka'an ra —ni kachi da.
71 Ni kenda Pedro yuxe'e
un, ti yukan ni jini ɨnga ña'an
un nuu da, ti ni kachi ña jiin
yɨvɨ ka'iin un:
—Chaa ja'a, suni ni jikonuu
da jiin Jesús, chaa ñuu
Nazaret un —kachi ña.
72 Ko tu ni kachi ndaa tuku
Pedro, ti nanu ja ni ka'an
ndaa da, ni kachi da:
—Tu jini ri naa chaa kuu ja
ka'an ra un —ni kachi da.
73 Ni kuu nuu ga, ti ni ka
tu'va chaa ka'iin un nuu Pe-
dro, ti ni ka kachi da:
—Jandaa ndixia kuu ja suni
jna'an chaa un kuu ra, chi
janyɨɨ ni ka'an ra yu'u chaa
Galilea —kachi da naa da.
74 Yukan ti kuan ni'in Pedro
ja tu jini da, ti tu jini da, ti ni
kachi da:
—Tu jini kuɨtɨ ri chaa yukan
—ni kachi da.
Ti nɨ ka'an ga da sia'an, ni
kana ni ɨɨn li'i.
75 Yukan ti ni nuku'un ini
Pedro jnu'un ni ka'an Jesús
jiin da: “Ja nu ti kana ga li'i,
ti chisa'yɨ ra ru'u uni jinu ja
tu jini ra ru'u.” Ti yukan
ni nakani xaan tonto ini da,
ni kenda da kua'an da, ti ni
nde'e xaan tonto da ja jnu'un
kui'ya ini.

Ni ka nakua'a da Jesús nuu Pilato
(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27

1 Nu kuan kundijin, ti ni
ka ndajnu'un taka sutu ka
kuña'nu un jiin taka chaa ka
kuña'nu ñuu Israel naa da,
nasa kuu ka'ni da Jesús.
2 Ni ka ju'ni da ya ti ni ka
yɨnda'a da ya nuu Poncio Pi-
lato, chaa romano ja ni kuu
da gobernador.

Ni ji'i Judas
(Hechos 1.16-19)

3 Nu ni jini Judas ja
kuankoyo da jiin Jesús ja na
ka'ni da ya, ni nakani xaan
tonto ini da. Ti ni nakua'a
da ndɨ oko uxi xu'un plata
un nuu sutu ka kuña'nu un
jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu
Israel un,
4 ti ni kachi da nuu da:
—Ni chakuachi na maa na,
ja ni nakua'a na ɨɨn chaa tu ni
iyo ni ɨɨn kuachi, ja na kuū da
—ni kachi Judas.
Yukan ti ni ka kachi chaa
un jiin da:
—Ja yukan, tundo ka jitu
ini ru'u naa ri. Ti yukan kuu
kuachi maa ra —ni ka kachi
da jiin Judas.
5 Yukan ti ni siukoyo Judas
ndɨ oko uxi xu'un plata un
ini veñu'un un, ti ni kee da
kua'an da. Ti ni skua'ña da
maa da.
6 Sutu ka kuña'nu un ni ka
nastutu da xu'un un, ti ni ka
kachi da:
—Tu kuu nachu'un yo
xu'un ja'a nuu ñu'un xu'un ka
soko yɨvɨ un naa i, chi xu'un
ya'u nuu nɨñɨ kuu —ni ka
kachi da.
7 Yukan ti ni ka ndajnu'un
da ja kuan da ɨɨn ndu'va
ñu'un kixin nuu ka sa'a da
kɨsɨ un. Ti nuu ñu'un yukan
kuu nuu chunduji da yɨvɨ ñuu
jika naa i.
8 Ja yukan kuu ja undi vijna
nani ñu'un un ndu'va nɨñɨ.
9 Yukan ni kundaa nava ni
ka'an Jeremías, chaa ni kuu
profeta, ja ni kachi da: “Ni
ka ki'in da ndɨ oko uxi xu'un
plata un, ja ni kuu xu'un ni
kuya'u ɨɨn chaa va'a ja ni ka
xiko maa chaa ka kuña'nu
ñuu Israel naa da.
10 Ti jiin xu'un un ni ka
nakuan da ndu'va ñu'un
kixin un. Ti yukan kuu
jnu'un ni xndaku jito'o na
Yandios nuu na”, ni kachi
Jeremías.

Kandichi Jesús nuu Pilato
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

11 Ni ka yɨnda'a da Jesús
nuu gobernador, ti chaa un
ni jikajnu'un da ya:
—¿Maa ra kuu rey chaa Is-
rael nu? —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu, nava ni kachi
ra. Kuu —ni kachi ya.
12 Ti taka sutu ka kuña'nu
un jiin chaa ka kuña'nu ñuu
Israel ka kankuachi da sɨkɨ
Jesús, ko maa ya tu ni ka'an
kuɨtɨ ya.
13 Yukan ti ni kachi Pilato
jiin ya:
—¿Ñuso'o ra taka jnu'un ka
kankuachi yɨvɨ ja'a sɨkɨ ra nu?
—kachi da.
14 Ko Jesús, tu ni ka'an kuɨtɨ
ya ni ɨɨn jnu'un. Ti chaa kuu
gobernador un, so ni naa ini
da, ti so ni sa'u ini da, chi tu
kujnuni ini da nasa sa'a da.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19:16)

15 Ti ni iyo jnu'un maa chaa
kuu gobernador un, ja sia da
ɨɨn presu ja kuu kɨvɨ viko pas-
cua un, nuu nau ja na nakaji
yɨvɨ ja na sia da.
16 Ti kɨvɨ un kande presu
ɨɨn chaa nani Barrabás, ja ni
sasɨɨn da yɨvɨ, ti ni ndonda da
sɨkɨ gobierno.
17 Ti nu ni ka ndututu kua'a
xaan ga yɨvɨ un nuu Pilato,
ti Pilato ni jikajnu'un da nuu
yɨvɨ un:
—¿Nau chaa ka kuni ra naa
ra ja na sia ri nusa? ¿Sia ri
Barrabás, xi sia ri Jesús ja ka
skonani ra Cristo naa ra nu?
—ni kachi Pilato.
18 Sia'an ni ka'an da, chi
kuni nama da Jesús, chi ni jini
da ja sɨkɨ jnu'un kuasun ini ni
ka nakua'a sutu un Jesús nuu
da.
19 Ni nukoo Pilato mesa
nuu ta'u da jniñu un, ti undi
nuu kancha da un ni taji ñasɨ'ɨ
da razón nuu da, ni kachi ña:
“Sia chaa jña. Koto ma nde'e
ra ndo kuu sɨkɨ da, chi kuu
da ɨɨn chaa va'a, ndo kúní ni
siu'u xaan ɨɨn jani ru'u, ja sɨkɨ
chaa jña”, kachi ña.
20 Ko sutu ka kuña'nu un
jiin taka chaa ka kuña'nu
un, ni ka ska'an da yɨvɨ ja
na kakan i ja na sia Pilato
Barrabás, ti na ka'ni da Jesús.
21 Yukan ti ni jikajnu'un
tuku chaa kuu gobernador
un nuu yɨvɨ, ti ni kachi da:
—Ja ndɨnduu chaa ja'a,
¿nau chaa ka kuni ra ja na sia
ri ki'in nusa? —ni kachi da.
Ti ni ka kachi yɨvɨ un:
—Sia ni Barrabás —ni ka
kachi.
22 Yukan ti ni jikajnu'un Pi-
lato yɨvɨ un:
—¿Ti ndoo sa'a ri jiin Jesús,
ja ka skonani Cristo nusa?
—ni kachi da.
Yukan ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka
kachi:
—¡Katakaa ni da nda'a cruz,
na kuū da! —ni ka kachi.
23 Yukan na ti ni kachi tuku
Pilato jiin yɨvɨ un:
—¿Ti nau kuachi ni sa'a da
nusa? —ni kachi da.
Ko vi'i ga ni ka keja'a kana
ko'o yɨvɨ un:
—¡Katakaa ni chaa jña nda'a
cruz, na kuū da! —ni ka kachi
naa.
24 Nu ni jini Pilato ja tu
kundee da jiin yɨvɨ un, chi
vi'i ga ni ka ndondaa i, ka
kuvaa i, yukan ti ni jikan da
nducha, ti ni nanda'a da nuu
yɨvɨ kua'a un, ti ni kachi da:
—Tu ki'in kuachi sɨkɨ ri ja
kuu chaa va'a ja'a, chi na ki'in
kuachi sɨkɨ maa ra naa ra —ni
kachi da.
25 Ti ni ka kachi tendɨ'ɨ yɨvɨ
kua'a un:
—Na kunchakuachi sɨkɨ
maa na naa na jiin se'e na ja
kuu saa ni, nuu nɨñɨ chaa jña
nu na kuū da —ni ka kachi
naa.
26 Yukan na ti ni sia Pilato
Barrabás kua'an da. Ti ni
ta'u da jniñu ja na kua'a da
tau Jesús. Yukan na ti ni
nakua'a da ya nuu yɨvɨ un ja,
na katakaa da ya nuu nda
cruz.
27 Yukan na ti soldado chaa
kuu gobernador un kua'an

da jiin Jesús ichi yuxe'e palacio un, ti ni ka nastutu jna'an tendɨ'ɨ kuɨtɨ da nuu ya naa da.
28 Ni ka tevichi da ya jiin sa'ma ñu'un ya, ti ni ka naskui'na da ya jiin ɨɨn sa'ma kua'a vixi.
29 Ni ka sa'a da ɨɨn corona iñu, ni ka chuxndee da xini ya. Ti ni ka chi'i da ɨɨn yujnu xii nda'a kua'a ya. Yukan na ti ka jakunjitɨ da nuu ya ja ka kuu ichi ini da nuu ya, ti ni ka kachi da:
—Too ni ndii, Rey chaa Israel. Na kuchaku na'an ni —kachi da naa da.
30 Ti ka tɨvɨ sɨ'ɨ da nuu ya. Ka ki'in da yujnu xii yɨjnɨ ya un, ti ni ka kani da xini ya.
31 Ni ndɨ'ɨ ni ka ske ichi da ya, ja ni ka sa'a ndeva'a da jiin ya. Yukan na ti ni ka tava da sa'ma kua'a vixi ñu'un ya, ti ni ka naskui'na tuku da ya jiin sa'ma maa ya. Ti kuankoyo da jiin ya ja na kundaka ya nda'a cruz.

Ja ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz
(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43: Jn. 19.17-27)

32 Nu ni ka kee da kuankoyo da, ti ni ka ndejna'an da jiin ɨɨn chaa ñuu Cirene ja nani Simón, ti ni ka chayɨka da chaa un ja na kundiso da cruz Jesús.
33 Ti sia'an kuankoyo da undi ni ka jakoyo da nuu nani Gólgota, ti jnu'un un kuni ka'an "ñu'un yɨkɨ xini."
34 Yukan ni ka sko'o da Jesús vino sakanuu jiin mirra, ja na ko'o ya nava tu ndo'o xaan ya ja jatu ya. Ko ni soyu'u ya tɨ'lɨ, ti tukaa ga ni ji'i ya.
35 Nu ja ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz, ti soldado un ni ka chu'un da suerte, ja na tejna'an nuu jna'an da sa'ma ya naa da. Yukan ni kundaa nava ni kachi profeta sia'an: "Ni ka chu'un da suerte sɨkɨ sa'ma ri, ti ni ka ki'in da."
36 Yukan na ti ni ka nukoo da un ja na kundito da ya.
37 Ti ichi xini ya yukan ni ka chaa da ɨɨn tutu ja ka'an naa sɨkɨ ni ji'i ya. Ti nuu tutu un yoso sia'an: "Ja'a kuu Jesús, chaa kuu Rey yɨvɨ nación Israel."
38 Suni ni ka jatakaa da uu ñakui'na jiin ya, ɨɨn da nda'a kua'a ya, ti ɨnga da nda'a sajni ya.
39 Ti yɨvɨ ka ya'a ichi yukan, ka ku ichi ini nuu ya, ti ka skuiko i xini i,
40 ti ka ka'an ndeva'a kuɨtɨ i:
—Ro'o ja ni ka'an ra ja xnaa ra veñu'un ka'nu Israel, ti nuu uni kɨvɨ ni ti nakani jaa tuku ra, nama maa ra vijna. Ti nu Se'e Yandios kuu ra, ti kuan kuun nda'a cruz jña —kachi naa.
41 Ti suni sia'an ka cu ichi ini chaa ka kuu sutu kuña'nu un, jiin taka chaa ka xna'an ley un, jiin suni chaa fariseo, jiin taka chaa ña'nu ñuu Israel un, ti ka ka'an da:
42 —Ni nama da sava yɨvɨ ko vijna na, ti tu kuu nama da maa da. Ti nu ndixia da ja maa da kuu Rey yɨvɨ ñuu Israel, na kii kuun da nda'a cruz un, ti sa na kandixia yo jnu'un ka'an da.

43 Ni kuu kanu ini da Yandios. Ti maa Yandios na
nama ya maa da vijna nusa,
nu ndixia da ja kuu ini Yandios maa da. Chi maa da
ni kachi da nuu yo ja maa
da kuu Se'e Yandios —ni ka
kachi da.
44 Suni ñakui'na ka ndakoyo
nda'a cruz un, suni sia'an ni
ka ku ichi ini nuu ya.

Ni ji'i Jesús
(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

45 Yukan ti ni kuñaa nɨ tu'u
ñuyɨvɨ, ni keja'a undi sava
nduu, ti kua'an undi ka uni
ja'ini.
46 Ti hora un ni kanajiin
Jesús:
—Elí, Elí, ¿lama sabactani?
—ni kachi ya. Ti jnu'un un
kuni ka'an: "Yandios maa na,
Yandios maa na, ¿ndoo ni xn-
doo maa ɨɨn ni saña vijna"?
—ni kachi ya.
47 Ti sava yɨvɨ ka'iin un ni ka
jiniso'o ja sia'an ni kanajiin
ya, ti ni ka kachi:
—Kunso'o naa ra, chi kana
da xini profeta Elías —kachi
naa.
48 Yukan ti jinu ɨɨn chaa un
ni jan ki'in da tɨ'lɨ kachi, ni
chuntoo da nuu vino iya, ti
ni chuxndee da xini ɨɨn yujnu
kani, ti ni chaa da yu'u ya ja
na ko'o ya.
49 Ko uu ga da ni ka kachi:
—Sia da, na nde'e yo nu kii
Elías kii nama da chaa —ni ka
kachi.
50 Yukan na ti ni kanajiin
ko'o Jesús, ti ni ji'i ya.
51 Ti maa hora ni ji'i ya un,
ni te'nde sava sa'ma yɨndaka
ini veñu'un ka'nu Israel un.
Ja undi nuu sukun, ti undi
nuu ja'a ni ndata. Ni nɨ'ɨn
ñuyɨvɨ jiin ɨɨn ñujnaa. Ti ni ka
ndata kava un.
52 Ti kua'a ñaña ndɨyɨ un
ni ka nuña, ja ni ka nan-
doto yɨkɨ kuñu yɨvɨ kua'a ni ka
kandixia ndaa Yandios ja ja
ni ka ji'i un.
53 Nu ni nandoto Jesús, ti
ni ka ndenda yɨvɨ ni ka nan-
doto un, ni ka ndɨvɨ i ñuu ii
Jerusalén, ti kua'a yɨvɨ ni ka
nakuni nuu i.
54 Nu ja ni ji'i Jesús, ti
capitán soldado un jiin taka
ga da ja chaa ka ndito Jesús,
nu ni ka jini da ja sia'an ni
kuu ja, ja ni nɨ'ɨn ñu'un jiin
taka ga ja ni kuu un, ti ni ka
yu'u xaan da, ti ni ka kachi
da:
—Jandaa kuɨtɨ kuu ja Se'e
Yandios ni kuu chaa ja'a
—kachi da naa da.
55 Ti yajni un, ni ka'iin tɨjnɨ
ñasɨ'ɨ, ka nde'e ña, ña'an un
ni ka kuu ña'an ni ka kii jiin
Jesús undi ñuu Galilea, ja ka
chindee ña maa ya.
56 Ti ña'an un ka kuu María
ñaa ñuu Magdala, María nana
Jacobo jiin José, jiin nana se'e
yɨɨ Zebedeo.

Ni jakunduji Jesús
(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

57 Nu kuan kuaa, ti ni jaa ɨɨn
chaa ñuu Arimatea nani José,
ni kuu da ɨɨn chaa riko ja suni
ni skua'a da jiin Jesús.
58 Ni jan kakan da yɨkɨ kuñu
Jesús nuu Pilato. Ti Pilato ni
ta'u da jniñu ja na kua'a sol-
dado un yɨkɨ kuñu Jesús nuu
José.

59 Ni ki'in José yɨkɨ kuñu
Jesús, ti ni suku da ya jiin ɨɨn
manta finu,
60 ti ni chunde da ya ini
ɨɨn yau jaa, ja ni jacha maa
da jika ɨɨn kava. Ni jasɨ da
yu'u yau un jiin ɨɨn yuu ka'nu.
Yukan na ti kua'an da.
61 Ti yukan ka'iin María ñaa
ñuu Magdala jiin ɨnga María,
kanchuku ña yu'u ñana nuu
ni chunde da Jesús yukan.

Chaa ni ka ndito nuu ñunduji Jesús

62 Ti ɨnga kɨvɨ, ja kuan
kuyajni kɨvɨ ndetatu, ti ka
ja'an chaa ka kuu sutu ka
kuña'nu un, jiin chaa fariseo
nuu kande Pilato,
63 ti ni ka kachi da:
—Ni'in Pilato, ni ka
nuku'un ini na ja ni kachi
chaa ni xndoña'an un, na ni
chaku ga da, ja nu uni kɨvɨ ti
nandoto tuku da.
64 Yukan kuu ja ta'u ni
jniñu, ti na ndi'yu va'a yu'u
yau un undi kɨvɨ uni. San-
dau kinkoyo ndaja'a da un
jakuaa, ti tava da yɨkɨ kuñu
chaa un, ti kachi da naa da
nuu yɨvɨ ja, ja ni nandoto
ndixia da nuu ñuji'i. Chi nu
siukan na, ti vi'i ga xndoña'an
da yɨvɨ naa i —ni kachi da.
65 Yukan ti ni kachi Pilato
jiin da naa da:
—Kuankoyo maa ra naa ra,
kunda'a nasa soldado kuni
maa ra naa ra. Ti sa'a kutu
yu'u ñaña un nava ka kuni
maa ra —ni kachi da.
66 Yukan na ti kuankoyo
chaa un naa da, ti va'a xaan
tonto ni ka sakutu da yu'u
ñaña un. Ti ni chunsama da
uu yo'o sɨkɨ yuu un, ndɨ kuun
jikɨ ja kuu nanu ɨɨn sello da
naa da. Ti ni ka xndoo da
soldado un ka ndito da.

Ni nandoto Jesús
(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28

1 Nu ni ya'a kɨvɨ ndetatu
un, ti ja kuan kundijin kɨvɨ
nukuñɨ semana, ti María ñaa
ñuu Magdala, jiin ɨnga María
un, kuankoyo ña kuan nde'e
ña nuu ñunduji Jesús.
2 Ti hora un ni kii ɨɨn ñujnaa
xaan. Sia'an ni kuu, vanuxia
ɨɨn ángel junukuachi nuu Yan-
dios, ni kuun ya ichi andɨvɨ
vaji ya, ti ni chaa ya yu'u
ñaña un, ni stuncha ni ya yuu
ndi'yu un kua'an, ti ni nukoo
ya sɨkɨ.
3 Janducha ii ya nanu taja,
ti sa'ma ñu'un ya xkɨyɨ ni'ni.
4 Nu ni ka jini soldado un
nuu ángel un, ti ni ka nɨ'ɨn da
naa da ja ni ka yu'u da, ti so ni
ka sana ini da nanu ndɨyɨ.
5 Yukan na ti ni kachi ángel
un jiin ñasɨ'ɨ un naa ña:
—Koto yu'u ra naa ra. Ja
jini ri ja ka nanduku ra Jesús,
yaa ni ka jatakaa yɨvɨ nda'a
cruz un.
6 Ko tukaa ga kande ya ja'a,
chi ja ni nandoto ya nava ni
kachi ya. Ña'an ti nde'e naa
ra nuu ni katuu ya.
7 Vijna na ti kuankoyo
yachi naa ra, ti kani ra jnu'un
nuu ndaja'a ya: “Chi ni ji'i ya
ko ja ni nandoto ya, ti koxnuu
ya ki'in ya ñuu Galilea sa
kinkoyo ra. Ti yukan nakuni
ra ya naa ra.” Jnu'un ja'a vee

kachi ri nuu ra naa ra —ni kachi ángel un jiin ña naa ña.
8 Yukan na ti kuankoyo ña, ni ka nduñama sɨ'ɨ ña vasu ka yu'u ña, ko suni ka kusɨɨ ini ña. Ti kuan kaxnu'un ña nuu ndaja'a Jesús.
9 Ko ni kuankoyo ña ichi un, ti ni ka ndejna'an ña jiin Jesús, ni kanxia'u ya jiin ña naa ña. Ti maa ña ni ka tu'va ña nuu ya, ni ka nanuu ña ja'a ya ja ni ka nachiñu'un ña ya.
10 Ti maa ya ni kachi ya jiin ña:
—Koto yu'u ra naa ra. Kuan kaxjnu'un nuu chaa ka kandixia ru'u ja na kinkoyo ñuu Galilea, ti yukan ndejna'an ri jiin yɨvɨ un naa i —ni kachi ya.

Jnu'un ni ka jani soldado un

11 Ni kuankoyo ñasɨ'ɨ un naa ña, ti sava soldado ni ka ndito un, kuan nukoyo da ñuu un, ti ni ka jani da jnu'un taka nava ni kuu un nuu sutu ka kuña'nu un.
12 Ti sutu un ni ka kee ni ka ja'an ka'an jiin taka chaa ka kuña'nu un, ti yukan ni ka ndajnu'un nava ɨɨn ni jnu'un na koo yu'u da naa da. Yukan ti ni ka ja'a da xu'un kua'a nuu soldado un,
13 ti ni ka kachi jiin da:
—Ro'o, kachi ra naa ra ja ni ka naa ini ra ni ka kixi ra jakuaa un, ti ni jakoyo ndaja'a Jesús, ti ni ka sakui'na da yɨkɨ kuñu chaa un.
14 Ti nu na kuni gobernador jnu'un un, ti maa ri na ka'an jiin da, ti na nama ri sɨkɨ ro'o naa ra —ni ka kachi da.
15 Ni ka ki'in soldado un xu'un un ti kuankoyo da, ti ni ka kachi da nava ni ta'u jniñu nuu da. Ti jnu'un ni ka ka'an soldado un, ni kendo ka ka'an yɨvɨ nación Israel undi kɨvɨ vijna.

Jniñu ni tatu Jesús nuu apóstol ya

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

16 Yukan na ti ndɨ uxi ɨɨn ndaja'a ya un kuan nukoyo da ñuu Galilea, undi yuku nuu ni kachi Jesús ja kinkoyo da.
17 Nu ni ka jini ndaja'a un nuu ya, ti ni ka nachiñu'un da ya. Ko uu ga da, tu ka kandixia va'a da ja maa ya kuu.
18 Yukan ni tu'va maa ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:
—Ja ni ja'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu nuu ri ja na kuña'nu ri nuu sava'a ni ga ja iyo nuu nɨ ka'nu ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ.
19 Vijna na ti na tatu ri ɨɨn jniñu ja'a nuu ra naa ra. Kuankoyo nuu yɨvɨ taka nación, ti xna'an ra jnu'un ri nuu i nava na kandixia i ru'u. Ti skuanducha ra i nu ja ni ka kandixia ndaa i maa Tata yo Yandios, jiin Se'e ya, jiin Espíritu Santo.
20 Ti xna'an ra ja na kuandatu i taka jniñu ni ta'u ri nuu ra naa ra. Ti ku'un ini ra ja kancha ri jiin ra naa ra taka ni kɨvɨ undi na ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ. Ti sia'an na koo —kachi ya.

Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Mateo.

Jnu'un Yandios ni chaa Marcos

Jnu'un Juan, chaa skuanducha
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 Ja'a keja'a jnu'un Jesús, ya
kuu Cristo, Se'e Yandios. Ti
jnu'un un kuu ja ni kii ya ja ni
nama ya yo'o.
2 Chi sia'an ni chaa pro-
feta Isaías tutu, na ni ka'an
da jnu'un Yandios undi na
jana'an. Ti ni chaa da jnu'un
Juan nuu tutu sia'an:
"Kunso'o ra", kachi Yandios
jiin Se'e ya, chi taji ri
ndaja'a ri.
Koxnuu da ki'in da, ti xndaku
da nuu yɨvɨ naa i, ja na
kotu'va i ja kuu kɨvɨ jaa
ra.
3 Ti kunde chaa un undi nuu
ñu'un te'e un, ti ka'an
ni'in da nuu yɨvɨ sia'an:
"Kotu'va ra naa ra, chi ja ya-
jni chaa Jito'yo. Ti kuni
ja na kaka ndaa ra",
kachi da, ni kachi Yan-
dios jiin Se'e ya.
Ni kachi Isaías.
4 Yukan ti ni kundaa jnu'un
Yandios nava ni kachi Isaías,
chi ni kenda Juan undi nuu
ñu'un te'e un. Ti kua'a yɨvɨ
vekoyo ja na skuanducha da
i, ti ni kachi da:
—Nakani ini nuu kuachi ra
naa ra, ti kuanducha naa ra
nava na kuanka'nu ini Yan-
dios nuu kuachi ra —kachi
da.
5 Ti kua'a yɨvɨ ñuu Jerusalén
jiin kua'a yɨvɨ ndañuu Judea
ni ka ja'an kunso'o i jnu'un
ni ka'an Juan. Ti yɨvɨ un, nu
ni ka kachi i ja ni ka nakani
ini i nuu kuachi i, yukan na
ti skuanducha da i ini yucha
Jordán.
6 Ti sa'ma Juan ni kuu jiin
ixi camellu. Ni yɨ'ɨ ɨin sanchi
ñɨɨ chii da. Ndeyu da ni
kuu ndɨkua'yɨ jiin nduxi ñuñu
yuku.
7 Ti sia'an ni xndaku Juan
nuu yɨvɨ:
—Kuan kuyajni ɨin chaa
kuña'nu ga ja kuu ru'u. Ti
kuña'nu ga da ja tu kuu
kandu ri nuu da.
8 Ti maa da tu skuanducha
da ro'o jiin nducha nanu sa'a
ru'u, chi chaa un skuanducha
da ro'o jiin Espíritu Santo naa
ra. Ti yaa yukan kuu ya kun-
cha jiin ra naa ra —ni kachi
Juan.

Ni janducha Jesús
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

9 Yukan ti ni kee Jesús
ñuu Nazaret, ja kuu ndañuu
Galilea. Ti ni skuanducha
Juan ya ini yucha Jordán.
10 Nu ni kee Jesús ini
nducha un, ni ti nuña andɨvɨ
nuu kancha Yandios, ti ni jini
Jesús ja vaji Espíritu Santo sɨkɨ
ya, ti kaa ya nanu kaa ɨin sata.
11 Ti ichi andɨvɨ un ni kii
ɨin ndusu nu ni ka'an Yandios
jiin Jesús:
—Ro'o kuu Se'e ri ja
kunda'u xaan ini ri, ti kusɨɨ
xaan ini ri jiin ra —ni kachi
Yandios.
12 Yukan ti ni yɨnda'a
Espíritu Santo un maa Jesús
undi nuu ñu'un te'e un.
13 Ti yukan ni kuncha ya uu
xiko kɨvɨ nuu ka iyo kɨtɨ yuku

un. Ti ja'u'u un ni kuni ska'an Jesús ja na sani'in ini ya nuu Yandios. Ko ni kikoyo ángel, ja ka kuu ndaja'a Yandios, ti ni ka chindee i maa ya.

Ni keja'a xndaku Jesús jnu'un Yandios
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

14 Ti yukan ni ka chondee da Juan vekaa, ti Jesús ni nandeokuñɨ ya ñuu Galilea. Ti yukan ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu yɨvɨ naa i, ti ni kachi ya:

15 —Ja ni jaa kɨvɨ nuu ta'u Yandios jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Vijna na ti nakani ini naa ra ti kandixia jnu'un ichi Yandios, chi yukan kuu ɨɨn ichi va'a —ni kachi ya.

Ni kana Jesús xini kuun chaa ka jnɨɨ chāká
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

16 Ɨɨn kɨvɨ ni ya'a Jesús yu'u lago Galilea, ti ni jini ya ka'iin Simón jiin ñani da Andrés, ka jnɨɨ da chāká jiin ɨɨn ñunu,

17 ti ni kana ya xini da:

—Kundikun ru'u naa ra, na cho'o. Ni ka jnɨɨ xaan ra chāká, ko vijna ru'u na xna'an ri ro'o nasa nastutu ra yɨvɨ, ti xna'an ra yɨvɨ un maa jnu'un Yandios kandixia i ru'u —ni kachi ya.

18 Ti luego ni, ni ka xndoo da ñunu da, ti kuankoyo da jiin Jesús.

19 Ni jika ya tɨ'lɨ ga. Yukan ni jini ya nuu Jacobo jiin Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ka nachaa da ñunu da nuu ɨɨn barco.

20 Suni ni kana ya xini da:

—Ña'an na cho'o —kachi ya.

Ti chaa un ni ka xndoo da tata da Zebedeo ini barco un jiin muzu da, ti kuankoyo da jiin Jesús.

Ni keni'in Jesús ɨɨn tachi xaan jna'an ɨɨn chaa un
(Mt. 7.28-29; Lc. 4.31-37)

21 Ni jakoyo da ñuu Capernaum. Ti ni kɨvɨ Jesús ini veñu'un Israel jaña'an ɨɨn kɨvɨ ka ndetatu yɨvɨ Israel. Ti ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu i.

22 Ti so ka naa ini i ni ka ñuso'o i jnu'un ni ka'an ya, chi ni xna'an va'a ya nuu i, nanu ɨɨn chaa ndiso jniñu nuu Yandios. Ti chaa ka xna'an ini veñu'un un, tu ka xna'an da nanu ni xna'an maa Jesús.

23 Ti yukan kande ɨɨn chaa jna'an tachi xaan ini veñu'un un, uni ni kanajiin ko'o da, ti ni kachi da:

24 —Kuxio ni nuu na naa na, ni'in Jesús, chaa ñuu Nazaret. ¿Ndoo kɨvɨ nduu ni jiin na, xi vaji ni ja xnaa ni saña nu? —ni kachi da.

25 Ti Jesús ni nduxaan ya nuu tachi xaan un, ti ni kachi ya:

—Kasɨ yu'u, ti xndoo chaa ja'a —ni kachi ya.

26 Ti tachi xaan un ni sa'a ja na kuyɨ'ɨ chaa un, ti undi ni kanajiin ko'o ti ni kee kua'an.

27 Ti so ni ka sa'u ini yɨvɨ un ja so ka naa ini ka nde'e i, ti ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Na jnu'un kuu ja'a, xi na sa'an kuu ja'a? ¿Xi kuña'nu chaa un ja undi tachi xaan un ka jandatu nuu da, ti ka

kekoyo kua'an nu? —ni kachi
i naa i.
28 Ti yachi xaan ni jichanuu
jnu'un Jesús nɨ ñuu Galilea.

Ni sa'a Jesús tajna nana
chiso Simón
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)
29 Yukan ni ka kekoyo da ini
veñu'un un, ti kuankoyo da
ichi ve'e Simón jiin Andrés.
Ti Jesús kua'an ya jiin Jacobo
jiin Juan jiin uu ga chaa ka
skua'a jiin ya, nu ni ka jakoyo
da ve'e un.
30 Ti nana chiso Simón ku'u
ña. Katuu ña jiin kue'e kiji
xaan, ti ni ka kachi da nuu
Jesús ja ku'u ña.
31 Luego ni kɨvɨ ya nuu
katuu ña. Ni jnɨɨ ya nda'a ña,
ni ndokani ya maa ña, ti ni
nduva'a ni ña jiin kue'e kiji
un, ti ni ndokuɨñɨ ña. Yukan ti
ni sa'a ña ndeyu ni yaji ya jiin
uu ga yɨvɨ un.

Ni sa'a Jesús tajna tɨjnɨ yɨvɨ
ka ku'u
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)
32-33 Nu ni kee ndikandii ti
ni kɨ'vɨ, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu un,
ni ka chitu ndɨɨ nɨ yuxe'e nuu
kancha Jesús. Ka yɨnda'a i
kua'a yɨvɨ ka ku'u jiin chaa ka
jna'an tachi xaan.
34 Ti Jesús, ni sa'a ya tajna
kua'a yɨvɨ ka ku'u un. Suni ni
kenchaa ya kua'a tachi xaan.
Ko tu ni ja'a ya jnu'un ja ka'an
tachi xaan un, chi ka jini na
se'e kuu ya.

Ni xna'an Jesús jnu'un Yan-
dios ñuu Galilea
(Lc. 4.42-44)
35 Jaña'an ɨnga kɨvɨ, ni iñaa
ga, ni ndoko Jesús ti kua'an ya
nuu ñu'un te'e nuu tu iyo yɨvɨ.
Ti yukan ni jikanta'u ya nuu
Yandios.
36 Ko Simón jiin uu ga da,
kuan nunduku da ya naa da.
37 Nu ni ka nani'in da ya, ti
ni ka kachi da jiin ya:
—Kua'a xaan yɨvɨ ka jika-
jnu'un ni'in —ni ka kachi da.
38 Ti ni kachi ya:
—Na cho'o uu ga ñuu ka'iin
yajni ja'a, ti na xna'an ri
jnu'un Yandios nuu i. Chi ja
yukan kuu ja ni taji Yandios
ru'u vaji ri —ni kachi ya.
39 Yukan na ti kua'an ya
nɨ ñuu Galilea, ni ka'an ya
jnu'un Yandios ini veñu'un
yɨvɨ Israel jiin taka nda'a ñuu
un, ti kenchaa ya tachi xaan
ka jna'an sava yɨvɨ un naa i.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa
te'yu xaan jiin ndɨ'yɨ
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)
40 Ɨɨn kɨvɨ ni tu'va ɨɨn chaa
jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu. Ni
jakunjitɨ da nuu Jesús, ti ni
kanda'u da jiin ya:
—Nu kuni ni, ti kuu sandoo
ni saña jiin kue'e jna'an na
ja'a—ni kachi da.
41 Ti ni kunda'u ini ya maa
da, ni skaa ya nda'a ya, ni
kue'e ya maa da, ti ni kachi ya
jiin da:
—Kuni ri, na ndundoo ra
vijna —ni kachi ya.
42 Nu ni ka'an ya sia'an, ti ni
nduva'a ni chaa un.
43 Yukan na ti ni'in xaan ni
xndaku ya nuu da, ti ni kachi
ya:
44 —Koto kani ra jnu'un
nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni sa'a
ri tajna ro'o. Kua'an nuu sutu
Israel un, ti na nde'e da ro'o.
Nu ni nde'e da ro'o, ti kunda'a

ja soko ra nuu Yandios sɨkɨ ja, ja ni ndundoo ra, nava kachi ley Moisés. Ti na soko sutu un nuu Yandios, nava na kuni yɨvɨ ja, ja ni kenchaa ndɨ'yɨ un ro'o —ni kachi ya.

45 Ko tu ni jandatu chaa un jnu'un ni ka'an Jesús. Ti kua'an da, jani da jnu'un nuu taka yɨvɨ nava ni jna'an da. Ja yukan kuu ja tukaa ni kuu kɨvɨ ndijin Jesús taka ñuu, chi jini ya ja nu na kɨvɨ ndijin ya, ti kinkoyo kua'a xaan ga yɨvɨ nuu ya. Ja yukan kuu ja ni jikonuu ya nuu ñu'un te'e nuu tukaa iyo yɨvɨ, ko undi yukan ni ka kikoyo kua'a yɨvɨ taka ñuu nuu kande ya.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa tɨkuku
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

2

1 Nu ni kuu ga kɨvɨ ni nandeokuñɨ Jesús ñuu Capernaum. Ti ka jani da jnu'un ja, ja ni nchaa tuku ya.

2 Yukan ti vekoyo kua'a xaan yɨvɨ nuu kancha ya, ja tukaa ni kujaa ve'e un, chi ni chitu ndɨɨ nɨ tu'u undi fuera. Ti yukan ni xna'an ya jnu'un Yandios nuu i.

3 Ko vekoyo ga yɨvɨ, ti kuun da ka ndiso ɨɨn chaa tɨkuku nuu ɨɨn yúú.

4 Ka kuni kunda'a da chaa un undi nuu kancha Jesús, ko tu kuu ya'a da ja xaan chitu yɨvɨ. Ti ni ka skaa da chaa ku'u un ichi xini ve'e. Ni ka kenchaa teja un, ti ni ka sino da chaa ku'u un nuu kancha Jesús, ti yukan ni ka sino da chaa un.

5 Ti nu ni jini Jesús ja ka kandixia da maa ya ja kuu sa'a ya tajna, ti ni kachi ya jiin chaa tɨkuku un:

—Nda'u se'e ri, ja ni janka'nu ini ri nuu kuachi ra —ni kachi ya.

6 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ka xna'an ini veñu'un yɨvɨ Israel. Ti nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús jiin chaa tɨkuku un, ni ka ndo'o ini da:

7 "¿Nau ja kuu ɨɨn chaa ja'a ja ndo'o ini da ja kuu da Yandios, ti ka'an da sɨkɨ Yandios ja ka'an da sia'an? Ti ja'a tu iyo ni ɨɨn ja kuanka'nu ini nuu kuachi yo, chi vajnu'un ni maa Yandios", ni ka ndo'o ini da.

8 Ko maa Jesús ja ni jini ya ndoo ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya jiin da:

—¿Ndoo ka ndo'o ini ra sia'an?

9-10 Chi na kachi ri ja ru'u kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti ndisojniñu ri ja kuanka'nu ini ri nuu kuachi yɨvɨ naa i. Vijna ti na stuu ri ɨɨn jniñu sa'a ri ja'a —ni kachi ya.

Yukan na ti ni kachi ya jiin chaa tɨkuku un:

11 —Ndokunɨ, nastuu yúú ra, ti kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.

12 Ti chaa un ni ki'in da yúú da, ti ni kee da kua'an da. So ni ka naa ini yɨvɨ un, ti ni kuvaa i ni ka nakanajaa i Yandios:

—¡Ka'nu ɨɨn jniñu sa'a Yandios ja tu ka jini kuɨtɨ yo ɨɨn jnu'un sia'an undi vijna! —kachi i naa i.

Ni kana Jesús xini Leví ja na ki'in da jiin ya
(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

13 Yukan na ti kua'an tuku Jesús yu'u lago Galilea, ti ni ka taka kua'a xaan yɨvɨ nuu ya. Ti ni xna'an ya nuu i.

14 Ichi kua'an ya ni ya'a ya yajni ɨin oficina nuu kinya'u puesto. Yukan nukoo Leví, se'e yɨi Alfeo, kinya'u da puesto. Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ña'an na cho'o, ti kundikun ra ru'u —kachi ya.

Ti ni ndokuɨñɨ Leví, ti kua'an da jiin ya.

15 Ɨin kɨvɨ ni kana Leví Jesús ja na ki'in ya ve'e da ja na kee ya staa jiin chaa ka skua'a jiin ya, jiin chaa ka kinya'u puesto, jiin chaa tu ka siuku jnu'un ka ka'an chaa ka xna'an ini veñu'un Israel.

16 Ti yukan ka'iin chaa ka kuu maestro ja ka xna'an ley, ka kuu da maa chaa fariseo. Nu ni ka jini da ja yee Jesús staa jiin taka yɨvɨ un, ti ni ka kachi da jiin chaa ka skua'a jiin ya:

—¿Ndoo yee Jesús staa jiin taka chaa ka kinya'u puesto, suni jiin chaa tu ka siuku jnu'un ka ka'an ri yukan? —kachi da.

17 Ni jiniso'o Jesús jnu'un ka ka'an da, ti ni kachi ya jiin da:

—Chaa ku'u kuu chaa nandɨ'ɨ ɨin médico, ansu chaa iyo ndendajnu. Ru'u ni chaa ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka nakuni i kuachi i, ti ansu yɨvɨ ka ndo'o ini ja ka iyo ndoo jiin kuachi i —kachi ya.

Ka jikajnu'un da Jesús sɨkɨ jnu'un koo ndicha ini
(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

18 Ni kuu ja ni jaa ɨin kɨvɨ ka iyo ndicha ini taka chaa fariseo jiin chaa ka skua'a jiin Juan, chaa skuanducha. Ti sava yɨvɨ un ni ka chakoyo i nuu Jesús, ti ni ka jikajnu'un i ya:

—¿Ndoo chaa ka skua'a jiin Juan jiin chaa ka skua'a jiin chaa fariseo, ka iyo ndicha ini da, ti chaa ka skua'a jiin ni, ndoo tu ka iyo ndicha ini da nusa? —kachi da.

19 Ti ni kachi Jesús:

—¿Ti kuu koo ndicha ini yɨvɨ ka'iin ɨin viko nanda'a xi tuu nu? Ti nu kancha novio un jiin i, tu kuu ku'iin ndicha i viko un.

20 Suni nu kancha ri jiin chaa ka skua'a jiin ri, tu kuu koo ndicha ini da. Ko jaa ɨin kɨvɨ nu na kuxio ri ki'in ri, ti kɨvɨ un sa na koo ndicha ini da.

21 Sia'an kuu ja tu kuu chajna'an ra jnu'un xna'an ri jiin jnu'un jana'an. Ɨin ni kuu ja nachaa yo ɨin pedazo sa'ma jaa, ti ndundoo ga nuu ɨin sa'ma tu'u. Chi sa'ma jaa un ndɨyɨ, ti kuu ka'nu ga yau nuu sa'ma tu'u un.

22 Ɨin ni kuu ja chu'un yo vino jaa ini ñɨi tu'u, chi vino jaa un ndata ti ka'ncha ñɨi un, ti xnaa yo ndɨnduu. Vanuxia sia'an ja chu'un yo vino jaa chii ñɨi jaa. Yukan kuu ja tu kuu chajna'an ra jnu'un ri jiin jnu'un jana'an—kachi ya.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús ɨin kɨvɨ ndetatu
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

23 Ɨin kɨvɨ ndetatu ni ya'a Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya, ti ni ka ya'a da ɨin ñu'un nuu kaa triu. Ti chaa un ni ka keja'a ka jnu'un da yoko triu un, ti ka yaji da.

24 Ni ka jini chaa fariseo un jniñu ka sa'a chaa un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—Nde'e, ¿ndoo ka sa'a chaa ka jika jiin ra jniñu ja tu kuu sa'a yo ɨin kɨvɨ ndetatu nu? —kachi da.

25 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—¿Ndoo ka ka'an ra sia'an, xi tu ni ka ka'u ra ja ni jna'an tata yo David na jana'an, na ni ji'i da soko jiin chaa ni kunchuku jiin da un nu?

26 Ni kɨvɨ da ini ve'e Yandios, ni jikanta'u da nuu sutu Abiatar, ti ni ki'in da staa stila ni soko sutu un nuu Yandios. Ni yee da jiin chaa ni kunchuku jiin da, ja tu kuu kaji sava'ni ga yɨvɨ, ti xna'an ley Moisés ja nɨnɨ sutu kuña'nu kuu, ja kaji staa stila un.

27 Nusa ti iyo va'a jniñu ka sa'a chaa vekoyo jiin ri. Chi ni sa'a Yandios kɨvɨ ndetatu un ja na kendo kuu ɨin kɨvɨ sa'a yo ja va'a, ti ansu ja na sa'a yo ja ii xaan.

28 Vanuxia ru'u kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti kuña'nu ga ri ja na ta'u ri jniñu nasa sa'a yɨvɨ kɨvɨ ndetatu —ni kachi ya.

Ni nduva'a ɨin chaa ni ichi nda'a
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3

1 Ni kɨvɨ tuku Jesús ini ɨin veñu'un yɨvɨ Israel, ti yukan kande ɨin chaa ni ichi nda'a.

2 Suni yukan kanchuku chaa fariseo ka iyo listo da ja nu sa'a Jesús tajna kɨvɨ ndetatu un. Ti nu na sa'a ya tajna, ka ndo'o ini da ja kankuachi da ja'a ya ja jani'in ini ya nuu ley.

3 Ko ni kachi Jesús jiin chaa ku'u un:

—Ndokuñɨ, ti kundichi ra ma'ñu un —kachi ya.

4 Yukan ti ni jikajnu'un ya yɨvɨ un: —¿Nasa kachi ley ndoo sa'a yo vijna kɨvɨ ndetatu nusa? ¿Iyo va'a ja sa'a yo tajna ɨin chaa ku'u xi kua'a ini yo na kuū da nu? —kachi ya.

Ti chaa un tu ni ka ka'an kuɨtɨ da.

5 Yukan ni kɨtɨ ini Jesús ni nde'e ya nuu da, ti ni kukui'ya xaan ini ya, chi ni jini ya ja tu ka ñu'un nda'u kɨtɨ ini da. Ti ni ka'an ya jiin chaa ku'u un:

—Skaa nda'a ra —kachi ya.

Ni skaa da nda'a da. Ti luego ni, ni nduva'a.

6 Yukan ti ni ka kekoyo chaa fariseo un, ka sa'a da ɨin junta jiin chaa ka yɨ'ɨ i jiin partido Herodes. Ka ndajnu'un da nasa kuu ka'ni da Jesús.

Ni kataka kua'a xaan yɨvɨ yu'u lago

7-8 Kua'an Jesús ichi yu'u lago Galilea jiin taka chaa ka skua'a jiin ya. Ti ka ndikun yɨvɨ kua'a un kuankoyo i suni, chi ni ka jini i taka jniñu ña'nu sa'a ya. Ni kikoyo yɨvɨ kua'a taka ñuu nanu ñuu Galilea,

ñuu Jerusalén, ñuu Idumea. Suni yɨvɨ kanchuku ɨnga yu'u yucha Jordán, jiin suni yɨvɨ ñuu Tiro jiin Sidón.

9-10 Ti sa'a ya tajna taka yɨvɨ ka ku'u ni ka chakoyo un, ko so ka chindajna'an maa ni ga yɨvɨ un ja ka kuni tu'va i nuu ya, ti jnɨɨ i vasu tɨ'lɨ sa'ma ya, ja nduva'a i jiin sava'a ni ga kue'e ka ndo'o i. Ko ja xaan chitu yɨvɨ un, ti ni kachi ya jiin chaa ka skua'a jiin ya ja na satu'va da ɨɨn barco lulu, na kinkɨvɨ ya nava tu kaxin yɨvɨ un ya.

11 Suni ni kikoyo kua'a yɨvɨ ka jna'an tachi xaan. Nu ni ka jini nuu ya, ti ni ka nduva nuu ja'a ya. Ti ni ka kanajiin:

—¡Ro'o kuu Se'e Yandios! —kachi naa.

12 Ko maa ya ni ka'an ni'in ya:

—Tu nau ja kuu ro'o ja ka'an ra ja ru'u kuu Se'e Yandios —kachi ya.

Ni nakaji Jesús ndɨ uxi uu chaa kuu ndaja'a ya

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

13-14 Yukan ti ni kana ya taka chaa ka skua'a jiin ya, ti kua'an ya jiin da undi yuku un. Yukan ni nakaji ya uxi uu ndaja'a ja na nakujin da jiin ya. Ti ni kachi ya jiin chaa un naa da ja na taji ya da kinkoyo da taka ñuu, ti ka'an da jnu'un Yandios nuu yɨvɨ naa i.

15 Ti kundiso da jniñu ña'nu ja kenchaa da tachi xaan ka jna'an sava yɨvɨ.

16 Ti ja'a ka kuu ndɨ uxi uu chaa ni nakaji ya: Simón ja ni skonani ya da Pedro;

17 Jacobo jiin Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ja suni ni skonani ya da naa da Boanerges, ja kuni ka'an se'e taja;

18 Andrés; Felipe; Bartolomé; Mateo; Tomás; Jacobo, se'e yɨɨ Alfeo; Tadeo; Simón, ja yɨ'lɨ da nuu partido cananista;

19 jiin Judas, chaa ñuu Cariote, chaa ni nakua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

Ka chakuachi da ja'a Jesús ja ni nduu ku'u ya

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12:10)

20 Nu ni ni'in ya chaa kujin jiin ya, ti ni nandeokuñɨ ya jiin da naa da ɨɨn ve'e. Ti yachi ni kataka tuku yɨvɨ kua'a ve'e un, ja tu ka ja'a i jnu'un ja kaji ya staa jiin ndaja'a ya, chi ka jikanta'u i ja na chindee ya maa i.

21 Nu ni ka jini taka jna'an ya jnu'un ja sa'a ya taka nuu jniñu un, ti kuan nuki'in da ya, chi ni ka ndo'o ini da ja ni nduu ku'u ya.

22 Ti suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un yɨvɨ Israel ja vekoyo da undi ñuu Jerusalén, ni ka kachi da:

—Yɨ'lɨ chaa ja'a jiin maa ja'u'u un. Yukan kuu ja jiin sɨvɨ maa ja'u'u un keni'in da tachi xaan un nuu yɨvɨ —ni ka kachi da.

23 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Kunso'o naa ra na ka'an ri. ¿Va nu kuu keni'in chaa u'u un tachi xaan ki'in ti nu ndaja'a da ka kuu nu?

24 Suni nu ndaja'a ɨɨn gobierno, na kusɨɨn ini da naa da

ti keja'a kanaa da, ti gobierno
un tu kuñiɨ.
25 Ti nu ɨɨn familia keja'a
kanaa naa, ti familia un tu
kuu kunchuku mani.
26 Suni sia'an kuu jiin chaa
u'u un. ¿Xi ka jani ini ra ja
na kuñiɨ da nu na keni'in da
tachi xaan un ki'in, nusa?
27 Ko ja siki maa chaa u'u
un, sa'a yo nanu ja ɨɨn ni kuu
nu ɨɨn chaa ni'in xaan, kuni
sakui'na yo ve'e da, ti nu kan-
cha da, ti xnakan ku'ni yo da,
sa sakui'na yo ve'e da. Ɨɨn
ni kuu ja ni kundee ri jiin
chaa u'u un, chi ni keni'in ri
ndaja'a da un kua'an.
28 Jandaa na kachi ri ja iyo
jnuka'nu ini Yandios nuu yivi
ka sa'a taka nuu kuachi. Suni
yivi ka ka'an ndeva'a, vatu ni
saka'nu ini Yandios nuu i.
29 Ko yivi na kusikinchaa
maa Espíritu Santo jiin jnu'un
ndeva'a kuiti, jankivi saka'nu
ini Yandios nuu i —kachi ya.
30 Sia'an ni ka'an Jesús, chi
chaa ka xna'an ini veñu'un
Israel ni ka ka'an ja ja ni nduu
u'u ya.

Nana ya jiin ñani ya kuni ka ka'an i jiin ya.
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

31 Ti yukan ni chaa nana ya
jiin ñani ya, ti ni ka kendo ña
fuera. Yukan ni tatu ña ɨɨn
yivi ni kaxnu'un nuu ya.
32 Ti yivi kanchuku jiin ya
ni ka kachi:
—Nana ni jiin ñani ni ka
ka'iin da fuera. Ka kuni ka'an
da jiin ni —ni ka kachi da.
33 Ti ni kachi ya:
—Na kachi ri nuu ra naa ra
nau ja kuu nana ri, ti nau ja
ka kuu ñani ri —ni kachi ya.
34 Ti ni nde'e ya nuu taka
yivi kanchuku jiin ya yukan,
ti ni kachi ya:
—Ja'a kanchuku yivi ka
kuu nana ri jiin ñani ri.
35 Chi sava'ni ga yivi na
siuku jnu'un Yandios, yukan
kuu nana ri, kuu kua'a ri, ti
kuu ñani ri —ni kachi ya.

Jnu'un ɨɨn chaa saka triu
(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

4

1 Ɨnga kivi ni keja'a xna'an
Jesús nuu yivi yu'u lago
Galilea. Nu ni ka taka kua'a
xaan tonto yivi nuu kande ya,
ni kivi ya nuu ɨɨn barco ka'nu,
ti ni kuxio ya ti'li nuu nducha
un. Ti yivi un ni ka kendo i
nuu ñiti yu'u nducha un.
2 Ni nukoo ya nuu barco un
ti ni xndaku ya nuu yivi naa
i, ti jnu'un ni xndaku ya kuu
ja'a:
3 —Chunso'o naa ra na
kachi ri jnu'un ɨɨn chaa ni
saka triu.
4 Ti nuu kua'an da jacha da
triu, sava triu un ni nukoyo
ini ichi. Ti ni chakoyo saa ni
ka nachii ti.
5 Uu ga triu un ni nukoyo
nuu kanchuku yaxin ñu'un
nuu yuu ti ni kaña yachi, ko tu
ni kee kunu yo'o i.
6 Ko nu ni kaña ndikandii, ti
ni ichi triu un.
7 Uu ga ni nukoyo nuu yi'i
kua'a yo'o nu'iñu, ti ni kaña
triu un, ko nu ni nakua'nu
numa nu'iñu un ti tukaa ni
ja'nu triu un.
8 Ko sava ga triu ni nukoyo
nuu yi'i kokon ñu'un, ni kaña
ti va'a ni ja'nu, ti ni kuu xaan.
Sava ni nakua'a oko uxi triu

ja ɨɨn triu lulu un, ti sava ni
nakua'a uni xiko, ti uu ga ni
nakua'a ɨɨn ciento —kachi ya.
9 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Yɨvɨ chunso'o ti na
chunso'o i —ni kachi ya.

Sɨkɨ jnu'un ni ka'an Jesús
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

10 Ti nu kuankoyo yɨvɨ un, ti
ni ka tu'va ndɨ uxi uu chaa ka
kuu ndaja'a ya jiin uu ga yɨvɨ
ni ka kendo un, ti ni ka jika-
jnu'un da ya nasa kuni ka'an
jnu'un ni xndaku ya un.
11 Ti ni kachi ya:
—Ja ni xna'an Yandios nuu
ra naa ra nava ta'u ya jniñu,
ko ja kuu yɨvɨ tu kandixia, na
xndaku ri nuu i jiin jnu'un
ja'a.
12 Chi vasu ñuso'o i jnu'un
ka'an ri, ti nde'e i jniñu sa'a
ri, ko tu chaku ini i. Tu chaku
ini i chi tu kuni xndoo i jnu'un
kue'e ka ka'an i. Ti nu tu kuni
nakani ini i nuu kuachi i, ti tu
saka'nu ini Yandios nuu i —ni
kachi ya.

Nava kuni ka'an jnu'un
chaa saka triu
(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

13 Suni ni kachi ya jiin da:
—Ti nu tu ni ka chaku ini
ra jnu'un ni ka'an ri un, ni tu
kuu chaku ini ra uu ga jnu'un
na ka'an ri nusa.
14 Ka'an ri ja nanu kuu ɨɨn
chaa saka triu, suni sia'an
kuu chaa xndaku jnu'un Yan-
dios nuu yɨvɨ naa i.
15 Chi sava yɨvɨ kuu i nanu
triu ni nukoyo ini ichi un, chi
ni ka ñuso'o i jnu'un Yandios,
ti jaku ni kɨvɨ ti ni kundee
ja'u'u un jiin i, ti naa ini i
jnu'un Yandios.
16 Uu ga yɨvɨ kuu i nanu
triu ni nukoyo nuu kanchuku
yaxin ñu'un nuu yuu. Chi
ka ñuso'o i jnu'un Yandios, ti
kusɨɨ xaan ini i jiin.
17 Ko tu kukutu jnu'un Yan-
dios ini i, ti yachi ka nan-
deokava i sɨkɨ ya, nuu ka
jna'an i nundo'o sɨkɨ ja ka
jito u'u yɨvɨ maa i, ja ni ka
kandixia i jnu'un ya.
18 Ti uu ga yɨvɨ kuu i nanu
triu ni nukoyo nuu iñu un.
Chi ka ñuso'o i jnu'un Yan-
dios.
19 Ko ka ndo'o xaan ini i
jniñu iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja
ñukuu ini i kuu riko i. Ti taka
yukan sa'a ja jasɨ ini yɨvɨ un, ti
naa ini i jnu'un un.
20 Ti sava ga yɨvɨ un kuu
i nanu triu ni nukoyo nuu
yɨ'ɨ ñu'un va'a. Ni jiniso'o i
jnu'un Yandios, ti ni kandixia
ndaa kuɨtɨ i. Kuu i nanu ɨɨn
triu ja ni nakua'a oko uxi, xi
uni xiko, xi ɨɨn ciento triu,
chi siuku ndaa i jnu'un Yan-
dios. Yukan kuu ja kuni ka'an
jnu'un chaa saka triu un —ni
kachi ya.

Jnu'un ɨɨn yɨtɨ
(Lc. 8.16-18)

21 Ti ni kachi tuku ya jiin
da:
—Nu skuikun yo ɨɨn yɨtɨ, ti
tu kani yo chii ɨɨn cajón, ni
tu kani yo chii ɨɨn jito. Chi
su'va kani yo nuu sukun ja na
kundijin va'a.
22 Suni sia'an kuu jiin jniñu
kua'a ri nuu ra naa ra, chi tu
kendo sa'yɨ. Vasu vijna ñu'ni
tu jini ni ɨɨn yɨvɨ, ko jaa ɨɨn kɨvɨ
nu kenda ndijin ti kuni kua'a
yɨvɨ naa i.

23 Yɨvɨ ñuso'o ti na chunso'o
i nasa kuni ka'an jnu'un ja'a
—kachi ya.
24 Suni ni kachi ya jiin da:
—Chunso'o va'a jnu'un
ka'an ri. Nu jiin ku'va un
chikua'a ra, ti suni sia'an jiin
ku'va un nachikua'a Yandios
nuu ra. Ti vi'ga kua'a ya nuu
ra nu na chunso'o ra.
25 Chi yɨvɨ ni chunso'o ti
chindee Yandios maa i ja na
ni'in ga i inijnuni i. Ko yɨvɨ tu
chunso'o va'a, su'va kenchaa
ya jnu'un va'a ni kendo inij-
nuni i.

Jnu'un ɨɨn triu ni saka

26 Ti ni ka'an ga Jesús jiin da
naa da:
—Ka'an ri ɨɨn jnu'un nasa
kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja
na ta'u ya jniñu nuu i. Ti
yukan kuu nanu triu ni saka
nuu ñu'un.
27 Chi nu ni ndɨ'ɨ ni saka da
triu un, ti sɨɨn sɨɨn jniñu sa'a
da taka kɨvɨ. Ti nu ni kuu una
uxi kɨvɨ, ti keja'a jinu, ti ja'nu
kua'an, vasu tu jini da nasa
ja'nu triu un.
28 Chi maa ñu'un un sa'a ja
ja'nu. Xnakan jinu ti keja'a
ja'nu. Yukan na ti kaña yoko
ti jakɨ'ɨ triu chii.
29 Ti nu ja ni kuaan triu un,
ki'in da vusu, ti kin ka'ncha
da —kachi ya.

Jnu'un ɨɨn ndɨkɨn lulu
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

30 Siin Jesús ka'an ya ti ni
kachi ya:
—Ka'an ri ɨnga jnu'un nasa
kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja
na ta'u ya jniñu nuu i.
31-32 Kuu nanu ɨɨn ndɨkɨn
lulu xaan, ko nu ni xndee yo
ti keja'a ja'nu. Ja'nu nanu ɨɨn
nuyukun, ti undi saa un ka
sa'a tɨ taka tɨ chii nda'a yujnu
un —kachi ya.

(Mt. 13.34-35)

33 Taka jnu'un yukan ni ja-
jniñu Jesús nu ni xndaku ya
jnu'un Yandios nuu yɨvɨ naa i,
ja na kendo'o ini i.
34 Ti mani sia'an ni xna'an
ya nuu yɨvɨ naa i. Ko nu ni ka
kendo maa ni ga ndaja'a ya, ti
ni xndaku ya nasa kuni ka'an
taka jnu'un un.

Ni sa'a Jesús ja na jakɨñɨ ɨɨn
tachi sau nuu lago Galilea
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

35 Yukan ti ja'ini kɨvɨ un ni
kachi Jesús jiin ndaja'a ya:
—Cho'o naa yo ɨnga yu'u
lago —kachi ya.
36 Yukan ti ni ka kɨvɨ da ini
barco nuu kande ya. Ni ka
kanxia'u da jiin yɨvɨ un ti ni
ka jika da jiin barco un nuu
lago. Suni kuankoyo uu ga
barco jiin da naa da.
37 Ti ni keja'a ɨɨn tachi sau
xaan tonto nuu lago un. Ti ni
keja'a kɨvɨ nducha ini barco
da, ti kuni chitu jiin nducha.
38 Ko Jesús kixi kixi ni ya
ichi jata barco. Ti ni ka xn-
doto chaa un ya, ti ni kachi
da:
—Maestro, tu ndɨ'ɨ ini ni ja
kuni keka'nu yo chii nducha,
ti xaan kixi kixi ni —kachi da.
39 Yukan ni ndokuɨñɨ Jesús,
ti ni kachi ya jiin tachi sau
xaan un jiin lago un:
—Jakuñɨ ti na'in ni koo ra
—ni kachi ya.
Yukan ti na'in kuɨtɨ ni ni
kuu.

40 Yukan ti ni kachi ya jiin
ndaja'a ya:
—¿Ndoo xaan ka yu'u ra?
¿Xi kaja ni ini ra ja tu kuu
chindee Yandios ro'o naa ra
nu? —kachi ya.
41 Ti ndaja'a ya un ni ka
yu'u xaan da, ti ka ndajnu'un
da naa da:
—¿Nusa ti naa chaa kuu
chaa ja'a ja undi tachi sau un
jiin mar un ka jandatu i nuu
da? —kachi da naa da.

Chaa ka jna'an tachi xaan ñuu Gadara
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

5

1 Yukan ti ni ka jakoyo da
ɨnga yu'u lago, ñuu Gadara.
2-3 Nu ni kee Jesús ini barco,
ni kenda ɨin chaa jna'an tachi
xaan. Ti chaa un nchaa da
taka nuu ka ñunduji ndɨyɨ. Ni
nduu loco xaan da, chi ni ɨin
yɨvɨ tu kundee jiin da vasu na
kundikun da jiin cadena.
4 Tɨjnɨ xaan jinu ni ka
ju'ni da chaa un jiin cadena,
kuu nda'a da kuu sɨ'ɨn da,
ko kundee da ja'ncha da, ti
sakuachi da cadena un.
5 Kuu nduu kuu ñuu kana-
jiin da yaku da chii yuku un
jiin taka nuu ñaña ndɨyɨ, ti
stuji da maa da jiin yuu.
6 Ko nu ni jito nchaa jika da
ja vaji Jesús, ni ja'a da corrɨ,
ti kua'an da undi nuu vaji ya.
Ni jakunjitɨ da,
7 ti ni kanajiin ko'o da:
—Ni'in Jesús, Se'e Yan-
dios ja kancha undi andɨvɨ,
jikanta'u xaan tonto na nuu
ni ja koto xndɨ'ɨ ni ini na
—kachi da.
8 Sia'an ni kanajiin da, chi
ja ni ta'u ya jniñu ja na xndoo
tachi xaan un maa da.
9 Ti ni jikajnu'un ya sɨvɨ da:
—¿Ndoo nani ra nusa?
—kachi ya jiin da.
Ti ni kachi da:
—Legión nani na, chi kua'a
xaan jna'an na —kachi da.
10 Ti kanda'u da jiin Jesús
ja tu keni'in ya tachi xaan un
ki'in ɨnga ñuu yukan.
11 Ti yajni yukan ka'iin
kua'a xaan kɨnɨ ka yee tɨ yuku
jika yuku un.
12 Ti tachi xaan un ni ka
kanda'u jiin Jesús:
—Kua'a ni jnu'un na
kinkoyo na jiin kɨnɨ un naa
na —ni ka kachi.
13 Yukan ti ni ja'a ya jnu'un
ja na kinkoyo. Ti tachi xaan
un ni xndoo chaa un ti ni ka
jankuncha jna'an jiin kɨnɨ un
naa tɨ. Ka iyo yajni uu mil kɨtɨ
un. Ti ni ka ja'a tɨ corrɨ ni ka
nukoyo tɨ ɨin xa'va, ti ni ka kɨvɨ
tɨ nuu lago un ni ka ji'i tɨ.
14 Ti yɨvɨ ka ndito kɨnɨ un, ni
ka yu'u xaan. Ni ka ja'a corrɨ
ni ka kaxnu'un nuu yɨvɨ ñuu
jiin yɨvɨ kanchuku ranchu. Ti
ni ka kikoyo yɨvɨ kua'a ni ka
kin nde'e ndoo ni kuu.
15 Nu ni ka jakoyo yɨvɨ nuu
kancha Jesús, ti ni ka jini nuu
chaa ni jna'an tachi xaan un,
ja ni nduva'a da. Ti ja ñu'un
da sa'ma kancha da jiin Jesús,
ti ni ka yu'u da.
16 Ti yɨvɨ ni ka jini nava ni
jna'an chaa un. Suni nava ni
kuu jiin kɨnɨ un, ni ka jani da
jnu'un nuu yɨvɨ ni ka chakoyo
un.

17 Ti tendɨˈɨ yɨvɨ un ni ka
kaˈan jiin Jesús ja na kuxio ya
na kiˈin ya ñuu i naa i.
18 Ti nu ni ndɨvɨ Jesús ini
barco, kandaˈu chaa ni jnaˈan
tachi xaan un ja na kiˈin da
jiin ya.
19 Ko Jesús tu ni jaˈa ya
jnuˈun, chi ni kachi ya:
—Kuanoˈon veˈe ra ti kani
ra jnuˈun nuu taka jnaˈan ra,
suni nuu amigo ra, nava ni
chindee Yandios roˈo ja ni
kundaˈu ini ya maa ra —ni
kachi ya.
20 Yukan ti kuaˈan chaa un,
ti ni jani da jnuˈun nɨ ñuu
Decápolis nava ni saˈa Jesús
jiin da. Ti taka yɨvɨ ni ka jin-
isoˈo un, ni ka naa ini i.

Ɨin ñaˈan ni kueˈe saˈma
Jesús jiin ja ni nadoto sesɨˈɨ
Jairo
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

21 Nu ni najaa Jesús ɨnga
yuˈu lago un, ni ka kututu
tuku yɨvɨ kuaˈa nuu ya.
22 Yukan kande ya jiin da
naa da. Ti ɨin chaa kuñaˈnu
ini ɨin veñuˈun Israel ja nani
da Jairo, nu ni jini da Jesús, ni
jakunjitɨ da nuu ya.
23 Ti ni kandaˈu xaan da jiin
ya:
—Kuni kuu seˈe sɨˈɨ na.
Kaˈan ndaˈu na jiin favor na
choˈo, ti chuxndee ni ndaˈa
ni sɨkɨ yɨ, na nduvaˈa i ti na
kuchaku i —kachi da.
24 Ti kuaˈan Jesús jiin da. Ko
kuankoyo kuaˈa xaan yɨvɨ jiin
ya ja undi ka jaxin jnaˈan i.
25 Maˈñu yɨvɨ un kuaˈan ɨin
ñasɨˈɨ jnaˈan kueˈe nɨñɨ xaan
tonto ja ni ndoˈo ña jiin kueˈe
un uxi uu kuiya.
26 Ti ni xnaa ña taka ja
ñavaˈa ña jiin kuaˈa chaa tajna
ja kuni ña nduvaˈa ña, ko sa
suˈva viˈga ni kuu kaˈu ga ña.
27-28 Nu ni jiniso'o ña taka
jniñu ñaˈnu saˈa Jesús, ti ni
ndoˈo ini ña:
—Nu na kundee ri kueˈe
ri vasu tɨˈlɨ saˈma ya ti va
nduvaˈa ri —kachi ña.
Ja yukan kuu ja vaji ña jiin
yɨvɨ un, ni tuˈva ña ichi jata
Jesús, ti ni keˈe ña saˈma ya.
29 Ti yachi ni ni jini ña ja ni
nduvaˈa ña, chi ni ichi ni nɨñɨ
un maa ña.
30 Ko ni jini Jesús ja ni saˈa
ya tajna ɨin yɨvɨ jiin jniñu
ndiso ya. Ni ndeokoto ya nuu
yɨvɨ un ti ni jikajnuˈun ya:
—¿Nau ja ni keˈe saˈma ri?
—kachi ya.
31 Ti ni ka kachi ndajaˈa ya:
—¿Ndoo jikajnuˈun ni nau
ja ni keˈe saˈma ni, ti jini ni ja
yɨvɨ kuaˈa vaji jiin yo? —kachi
da.
32 Ko ni ndeˈe vaˈa ya
yayukan nuu nau ja ni keˈe
saˈma ya.
33 Ti ñaˈan ni keˈe saˈma ya
un, ni yuˈu xaan ña chi jini ña
ja ni nduvaˈa ña. Ni jakunjitɨ
ña nuu ya ti ni kachi ña taka
nundoˈo ni jnaˈan ña.
34 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Hija, ni nudvaˈa ra chi ni
kandixia ra ruˈu, ja kuu saˈa
ri tajna maa ra. Koo sɨɨ ini,
ti tukaa kondoˈo ra kueˈe un
—ni kachi ya.
35 Ko ni kaˈan ga ya siaˈan
jiin ñaˈan un, ja ni ka chakoyo
yɨvɨ kaˈiin veˈe Jairo, ti ni
kachi jiin da:

—Ja ni ji'i sesɨ'ɨ ni. Tukaa ndoo sa'a ni ja ki'in ni jiin maestro —kachi da.

36 Ko ni jiniso'o ya ja sia'an ka ka'an da jiin Jairo. Ti tu ni ki'in ya jnu'un un, chi ni kachi ya:

—Koto yu'u ra. Kandixia ti ni kuu ni —kachi ya.

37 Yukan ti kua'an ya jiin Jairo, ko tu ni ja'a ya jnu'un ja kinkoyo yɨvɨ kua'a un, chi nɨnɨ Pedro, Santiago jiin Juan, chaa kuu ñani Santiago ni kuankoyo.

38 Nu ni jaa ya ve'e chaa kuña'nu un ni jini ya ja ka nde'e xaan yɨvɨ ka'iin un, ja undi ka kanajiin ko'o i ti ka ndɨ'ɨ ini i.

39 Ni kɨvɨ Jesús ti ni kachi ya:

—Ndoo xaan ka kuvaa ra ka nde'e ra ti suchi un tu ni ji'i yɨ, chi kixi yɨ —ni kachi ya.

40 Ko so ni ka jaku yɨvɨ un ja sia'an ni ka'an ya, chi ni ka jini ja ni ji'i ndixia suchi un. Ko ni keni'in ya tendɨ'ɨ kɨtɨ yɨvɨ un kuankoyo ichi fuera. Ti ni tu'va ya nuu katuu suchi un jiin tata i jiin nana i jiin ndaja'a ya.

41 Ni jnɨɨ ya nda'a yɨ ti ni ka'an ya:

—Talita kumi, (kachi ya, ja kuni ka'an: ndoko, suchi lulu.)

42 Ti suchi un ja iyo uxi uu kuiya i, ni ndoko i ti ni jika i. Tata i, nana i jiin ndaja'a ya, so ni ka naa ini da, ti ka yu'u xaan da ja ni nandoto suchi lulu un.

43 Yukan ti ni'in xaan ni ta'u ya jniñu ja koto kani kɨtɨ da jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni kuu. Ti ni kachi ya:

—Kua'a staa na kaji yɨ —ni kachi ya.

Najaa Jesús ñuu Nazaret
(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6

1 Yukan ti kuano'on Jesús ñuu Nazaret nuu ni ja'nu ya, ti kuankoyo ndaja'a ya suni.

2 Ti ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni kɨvɨ ya ini veñu'un un, ti ni xna'an ya nuu yɨvɨ un. Kua'a xaan yɨvɨ ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an ya, ja so ni ka naa ini, ti ka ka'an:

—¿Nanu ni ni'in chaa ja'a jnu'un ka'an da un? ¿Nanu ni kutu'va da jniñu un ja undi jniñu ña'nu kuu sa'a da?

3 ¿Ti ansu ja'a kuu chaa ni tuji yujnu, se'e yɨɨ María, ja kuu ñani Jacobo, José, Judas, jiin Simón nu? Ti ja'a kanchuku kua'a da jiin yo naa yo —kachi naa.

Sia'an ni ka jini yɨvɨ un maa ya nanu ɨɨn chaa ndeva'a ni. Ja yukan kuu ja tu ni ka nde'e nuu ya.

4 Ko ni kachi Jesús:

—Sava'a ni ga ɨnga ñuu ka ja'a yɨvɨ ja yɨñu'un nuu ɨɨn profeta, ja ka'an jnu'un Yandios. Ti ansu maa yɨvɨ ñuu da, ni ɨɨn jna'an da, ti ni familia ini ve'e da, tu kuanta'u i maa da —kachi ya.

5 Ti tu ni kuu sa'a ya kua'a jniñu ña'nu yukan. Chi jaku ni yɨvɨ ku'u ni sa'a ya tajna.

6 So ni kukui'ya ini ya, chi tu ni ka kandixia yɨvɨ un jniñu sa'a ya. Yukan ti kua'an ya ni jikonuu ya taka ñuu kuachi

kendo yajni un, ni xna'an ya jnu'un Yandios.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na ka'an da jnu'un Yandios
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

7 Yukan na, ti ni kana ya ndɨ uxi uu ndaja'a un. Ti ni ta'u ya jniñu nuu ndɨ uu ndɨ uu da, ti ni kachi ya:

—Kuankoyo naa ra ti ka'an ra jnu'un Yandios, ti kundiso ra jniñu ña'nu ja keni'in ra tachi xaan un kinkoyo.

8 Ko tundo kunda'a ra ja kuu ichi, ni ñunu staa, ni xu'un, chi nɨnɨ ɨɨn yujnu xii kuu ja kɨtuu ra —ni kachi ya.

9 Suni ni kachi ya ja na kɨ'ɨ da ndijña nda'u, ti ɨɨn ni sa'ma na ku'un da.

10 Ti ni kachi ya jiin da:

—Nu ni ka jakoyo ra ɨɨn ve'e, kendo ra naa ra un, undi nu kuankoyo ra ɨnga ñuu.

11 Ti nu ni jakoyo ra ɨɨn ñuu, ti nu tu ka chunso'o yɨvɨ un jnu'un ka ka'an ra, kɨsɨ tɨkacha ini ja'a ra, na kuu ɨɨn seña ja ni ka kendo kui'ya i ja tu ni ka janta'u i ro'o naa ra, ti kuankoyo ɨnga ñuu. Chi jandaa na kachi ri ja kɨvɨ na chaa juicio, ti vi'ga koo ndo'o yɨvɨ un nu tu kuanta'u i jnu'un ka'an ra, ti ansu ñuu Sodoma jiin Gomorra —ni kachi ya.

12 Yukan ti kuankoyo ndaja'a ya, ni ka jikonuu da taka ñuu, ni ka xndaku da nuu yɨvɨ ja na nakani ini i nuu kuachi i naa i.

13 Tɨjnɨ jinu ni ka keni'in da tachi xaan ka jna'an sava yɨvɨ. Suni ni ka sa'a da tajna tɨjnɨ yɨvɨ ka ku'u, ja ni ka jaka da aceite olivo xini i, ti ni ka nduva'a i.

Ndo'o ini rey Herodes ja Juan, chaa skuanducha, kuu Jesús
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

14 Ni iyo ɨɨn rey nani Herodes, ɨɨn chaa ni yɨnda'a nɨ ñuu Galilea. Ti Herodes ni ni'in da jnu'un ja nɨ ñuu ka ka'an sɨkɨ jniñu ña'nu xaan sa'a Jesús. Ti sava yɨvɨ un ka ka'an:

—Juan ja ni skuanducha un kuu, chi ni nandoto. Yukan kuu ja kuu sa'a jniñu ña'nu un —kachi.

15 Ti uu ga ka ka'an:

—Profeta Elías ja ni kii na jana'an un kuu da —kachi naa.

Ti sava ga yɨvɨ un ka ka'an:

—Ɨɨn profeta kuu, ɨɨn ni kuu jiin chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an—kachi.

16 Ko ni kachi rey Herodes:

—Juan ja ni skuanducha un kuu. Ni nandoto vasu ni kenchaa ri xini —kachi da.

Nava ni ka ja'ni da Juan, chaa skuanducha

17-20 Rey Herodes ni jisonchaa da Herodías, ñasɨ'ɨ ñani da Felipe. Ti Juan ni kachi jiin Herodes ja tu va'a ja kuncha da jiin ñasɨ'ɨ ñani da. Ti ña'an un ni kɨtɨ xaan ini ña nuu Juan ja sia'an ni ka'an da, undi ni kundee ña ni ju'ni Herodes Juan jiin cadena, ti ni chondee da chaa vekaa, chi kuni ña ja na kuū da. Ko Herodes ni nama da Juan, chi jini da ja ɨɨn chaa va'a kuu Juan. Jajna'an ini da jnu'un ka'an Juan, vasu tu chaku va'a ini da jnu'un.

21 Ti kuu nava ni ndo'o ini
Herodías. Kɨvɨ ni kusɨɨ ini
Herodes ni nasa'a da viko kɨvɨ
ni kaku da. Ni ja'a da ɨɨn
ja kuxini nuu taka chaa ka
kuña'nu jiin da jiin chaa ka
kuu generál, suni jiin chaa
ña'nu ñuu Galilea.
22 Ti ni kanchuku da ka
kuxini da, ni kɨvɨ se'e sɨ'ɨ
Herodías. Ni jitaja'a ña nuu
kanchuku Herodes jiin taka
chaa ka kuña'nu un. Ti
Herodes jiin chaa ka kuña'nu
un ni ka kusɨɨ ini da ja ni
jitaja'a ña'an un. Ti ni kachi
Herodes jiin ña:

—Kakan nuu ri sava'ni ga
ndoo kuni ra, ti na kua'a ri
—kachi da.
23 Ni kachi Herodes ja
siuku da kua'a da sava'ni ga
ndoo na kakan ña, vasu sava
ñuu nuu ta'u da jniñu.
24 Ti ña'an un tu ni ka'an ña,
ti ni kenda ña ni jikajnu'un ña
nana ña, ti ni kachi ña:

—¿Ndoo kakan na nuu da?
—kachi ña.

Ti ni kachi Herodías:

—Kakan xini Juan, chaa
skuanducha un —kachi ña.
25 Ni nandeokuñɨ ña'an lulu
un, ti ni kachi ña jiin rey un:

—Vijna na ti kuni na ja na
ta'u ni jniñu na kin ki'in da
xini Juan, chaa skuanducha
un. Na kii nuu na nuu ɨɨn ko'o
xita —kachi ña.
26 Nu ni jiniso'o rey un ja
sia'an ni ka'an ña, ni kukui'ya
xaan ini da. Ko vanuxia ni ka
jiniso'o chaa kanchuku jiin
da un. Ti ni siuku da jnu'un
ni ka'an da.
27-28 Ti ni taji da soldado
ndito yuxe'e un kua'an da ini
vekaa un. Ni kenchaa da xini
Juan. Ti ni nandeokuñɨ da
jiin xini da un nuu ɨɨn ko'o
xita. Ti Herodes ni nakua'a
da nuu ña'an lulu un, ti ña'an
lulu un ni nakua'a ña nuu
nana ña.
29 Nu ni ka jini chaa ka
skua'a jiin Juan ja sia'an ni
kuu, ni ka januki'in da yɨkɨ
kuñu ndɨyɨ un, ti ni ka chun-
duji da. Sia'an ni ka ja'ni da
Juan, chaa skuanducha.

Ni ja'a Jesús ja ni ka yaji
u'un mil yɨvɨ
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17;
Jn. 6.1-14)

30 Nu ni ka nchakoyo
ndaja'a un, ti ni ka jani da
jnu'un taka jniñu ni ka sa'a
da jiin ja ni ka xna'an da.
31 Ti kɨvɨ un kua'an vaji yɨvɨ
kua'a nuu kancha Jesús, ja tu
ni kuu kaji da staa naa da. Ti
ni kachi ya:

—Na cho'o naa yo undi nuu
kuu ndetatu ra naa ra tɨ'lɨ
—kachi ya.
32 Ni ka kɨvɨ da nuu ɨɨn
barco, ti ni ka jika da kua'a da
naa da nuu iyo va'a, nuu ni
ka'iin maa da naa da.
33 Ko sava yɨvɨ ni ka jini nuu
ni kee barco un kua'an, ni ka
nakuni. Ti ni ka kututu kua'a
xaan yɨvɨ taka ñuu kendo ya-
jni un. Ni ka jika i nɨ yu'u mar
un, ti xnakan i ni ka jakoyo, sa
ni jaa barco un jiin Jesús.
34 Nu ni kee ya ini barco un,
ni jini ya ja ka'iin kua'a xaan
yɨvɨ. Ti ni kunda'u xaan ini ya
maa i. Chi ka'iin yɨ nanu rɨɨ tu
jito'o. Ti yukan ni kundee ya
nchaka ni xndaku ya jnu'un
Yandios nuu i.
35 Nu kuan ini, ti ni ka kachi
ndaja'a ya:

—Ja kuan kɨ'vɨ ti ja'a tundo iyo.
36 Na taji ni taka yɨvɨ ja'a na nukoyo i taka ranchu jiin taka ñuu kendo yajni ja'a, ti na kuaan i staa kuxini i —kachi da naa da.
37 Ko ni kachi Jesús:
—Kua'a maa ra naa ra staa na kee i —kachi ya.
Ti ni ka kachi tuku ndaja'a un:
—Sa'a yo jniñu ɨin kuiya sa ni'in yo xu'un ja kuaan kua'a yo staa stila ja kuu yɨvɨ ja'a. ¿Kuni ni ja xnaa yo xu'un nu? —kachi da.
38 Ti ni kachi tuku ya:
—Kuande'e naa ra nasa staa stila ka ñava'a yɨvɨ ja'a—kachi ya.
Ka jande'e da, ti ni ka nandeokuñɨ da nuu ya:
—Iyo u'un staa stila jiin uu chāká —ni ka kachi da.
39 Ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—Kachi jini yɨvɨ ja na nukoo yukun i nuu icha un —kachi ya.
40 Ti ni ka nukoo i uu xiko uxi xi ɨin ciento i ɨin ɨin yukun.
41 Yukan ti ni ki'in Jesús ndɨ u'un staa stila un jiin uu chāká un. Ni ndakoto ya andɨvɨ. Ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ti ni ki'in ya ndɨ u'un staa stila un, ni sakuachi ya, ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un naa i. Suni ni sakuachi ya ndɨ uu chāká un, ti ni tejna'an ya nuu yɨvɨ un ja na kaji i.
42 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yaji i nasa ni kundee maa i.
43 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka yee i staa, ni ka nastutu ndaja'a ya un uxi uu chika staa stila jiin chāká un ja ni kendoso kua'a ga.
44 Ti chaa ni ka yee staa stila un ni ka iyo u'un mil.

Jika Jesús nuu nducha lago (Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

45 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka nastutu ndaja'a ya ja ni kendoso un, ti ni kachi ya jiin da ja na kɨvɨ da barco, ti na kinkoyo da ɨnga yu'u lago un undi ñuu Betsaida, nuu ni kendo ya ni kanxia'u ya jiin yɨvɨ un kuankoyo i.
46 Yukan ti kua'an ya undi yuku un ja na kakanta'u ya.
47 Nu kuan kɨ'vɨ, ti barco un ja kua'an undi ma'ñu lago un. Ti Jesús kande maa ɨin ya undi nuu ñu'un ichi.
48 Nu ni kuu kaa uni jaña'an, ni jini ya ja ka jna'an da nundo'o ja skaka da barco un, chi kee xaan tonto tachi ichi sajni. Yukan ti kua'an Jesús jika ya nuu nducha lago un undi nuu ka'iin da naa da. Ti ni ndo'o ini ya ja ya'a ndoo ya ki'in ya niku.
49 Ko nu ni ka jini da ja jika ya kuaja ya nuu nducha un, ni ka ndo'o ini da ja ɨin ni'na kuu, ti ni ka yu'u xaan da undi ka kanajiin da.
50 Tendɨ'ɨ da ka yu'u xaan, ko ni ka'an ya:
—Maa ri kuu, koto yu'u ra naa ra —kachi ya.
51 Ni ndɨvɨ ya nuu barco un, ti ni kuu na'in tachi un. So ka naa ini da ni ka nde'e da nuu ya.
52 Vasu ka jini da jniñu sa'a ya, ko tu ni ka chaku ini da ja jika ya nuu nducha un, ti ni

jakuñɨ tachi un, chi changa ga kandixia va'a da naa da.

Sa'a Jesús tajna yɨvɨ ka ku'u ñuu Genesaret
(Mt. 14.34-36)

53 Nu ni ka kendajiyo da yu'u lago un, ni ka jakoyo da ñuu Genesaret. Yukan ni ka kuun da, ti ni ka ju'ni da barco da.
54 Ti yɨvɨ ka'iin un ni ka nakuni i Jesús.
55-56 Ti ni ka ja'a i corrɨ, ni ka kaxnu'uni nuu nɨ yɨvɨ ñuu, taka ranchu jiin taka ñuu kuachi kendo yajni un, ja na kunda'a i taka yɨvɨ ka ku'u nuu ya. Ti sava'ni ga ñuu nuu ya'a ya, yukan ka skatuu da yɨvɨ ka ku'u yu'u ichi un, ja na sa'a ya tajna i. Ti ka kanda'u i jiin ya, ja na kua'a ya vasu tɨ'lɨ yu'u sa'ma ya na jnɨɨ i, ti na nduva'a i naa i. Ti taka yɨvɨ ni ka kue'e sa'ma ya, ni ka nduva'a i.

Yɨvɨ ka ka'an ndeva'a sɨkɨ jnu'un Yandios
(Mt. 15.1-20)

7

1 Ɨin kɨvɨ ni katu'va chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un Israel, ja vekoyo da ichi Jerusalén nuu Jesús.
2-5 Ja ni ka jini da ja ndaja'a ya tu ni ka nanda'a da ti ka yee da staa, ja tu ka siuku da jnu'un chaa un naa da. Chi chaa fariseo jiin chaa Israel ka siin da jiin jnu'un jana'an, ja nɨnɨ ka nanda'a da tɨjnɨ jinu ti sa kaji da staa, suni nu ni ka ja'an da ya'u. Chi ka ndo'o ini da ja nu na sa'a da sia'an, ti ka kendo va'a da nuu Yandios. Suni sia'an ka sa'a da jiin taka ndajniñu, ka nakacha da taza, ko'o, tɨndo'o, kɨsɨ, suni jito da. Ti nu ni ka jini da ja ndaja'a Jesús tu ka siuku da jiin jnu'un un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—¿Ndoo tu ka nanda'a ndaja'a ra nava iyo jnu'un jana'an? —kachi da.

6 Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa ni chaa profeta Isaías na jana'an, ja jiin jnu'un ra un ka stuu ra maa ra ja tu ka chiñu'un ra jnu'un Yandios, na ni kachi da:

Ko yɨvɨ ja'a, so jiin yu'u i ka chiñu'un i ru'u, ko añu i, chi jika kuu ini i jito i ru'u.
7 Ti so ka xnda'u i ja ka kandixia ndaa i jnu'un Yandios, chi ka siin i jiin jnu'un maa i.

Ti ka ka'an i ja ɨin ni kuu jiin jnu'un Yandios.

Ni kachi Yandios ja ni chaa Isaías.

8-9 Suni sia'an ka kuu ra, chi ro'o ni ka xndoo ra ley Yandios ja siin ra jiin jnu'un ka ndo'o ini maa ra naa ra, ja ni'in ini ra naa ra. Chi ka xndoña'an ra jiin jnu'un un, ti ka chaa xio ra ley Yandios.
10 Ja yukan ni kachi Moisés: "Kuandatu nuu tata ra nuu nana ra", ti "Nu nau ja na ka'an ndeva'a nuu tata nuu nana, ti va'a ga na kuū", kachi da.
11 Ko ro'o naa ra, ka ka'an ra ja tu kuu chindee ra tata ra nana ra. Chi ka ka'an ra: "Ni jito na ni'in ni kuu, ko vijna tukaa, chi taka ja ñava'a na ja ni soko na nuu Yandios."

12 Ti tu ɨɨn yɨvɨ na ka'an
sia'an, yukan ti ka'an ra jan-
daa ja tukaa koto i nuu tata i
ni nana i.
13 Yukan kuu ja ka siuku ra
sava'ni ga jnu'un ka jajna'an
ini maa ra, undi ja ka kuña'nu
ga ra ja kuu maa jniñu ta'u
Yandios —ni kachi Jesús.

Tu naa kuachi ndeyu yaji yo

14 Yukan ti kana tuku ya
yɨvɨ un, ti ni kachi ya:

—Chunso'o va'a naa ra.

15-16 Nchakuachi ɨɨn chaa,
ko ansu jiin ja kɨvɨ yu'u da,
chi su'va jiin ja kaña yu'u da
ja ka'an da un. Yukan kuu ja
sa'a ja nchakuachi da —kachi
ya.

17 Ni xndoo ya yɨvɨ kua'a
un, ti ni ndɨvɨ ya ini ve'e. Ti
ndaja'a ya ni ka jikajnu'un
da nasa kuni ka'an jnu'un ni
ka'an ya nuu yɨvɨ un.

18 Ti ni kachi Jesús:

—¿Vanu ɨɨn ni kanda ra jiin
yɨvɨ un naa i, ja tu ni ka chaku
ini ra jnu'un ka'an ri nusa? Ni
ɨɨn yɨvɨ tu nchakuachi i nuu
sava'ni ga ndeyu yaji i.

19 Chi ja yaji i tu kɨvɨ ini añu
i ja ndo'o ndeva'a ini i, chi
kua'an chii jitɨ i —kachi ya.

Sia'an ni kachi ndaa Jesús
ja iyo ndoo taka nuu ndeyu
yaji yo.

20-21 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:

—Nchakuachi ɨɨn chaa
ndo'o ndeva'a ini añu da
ti sa'a ndeva'a da, chi taka
jnu'un ndeva'a un kaña undi
ini añu da. Yukan sa'a ja ka
ndo'o ndeva'a ini yɨvɨ, ti tu
kuu na'iin ini i jiin. Kuni
sakui'na i, ji'yo i ka'ni i ndɨyɨ,

22 kuni kuisonchaa i nda-
jniñu ñanijna'an i kuasun ini
i, ja'a ini i, xndoña'an i, sa'a
i jniñu ja chakuachi i ɨnga
yɨvɨ, ndo'o vixi ini i, tu ka'an
yɨñu'un i, jika i sɨkɨ vicio, chaa
un ka xnda'u da ñasɨ'ɨ ja ka
yɨsɨkɨnchaa jna'an da, ti ndo'o
kue'e ini da sɨkɨ sava'ni ga yɨvɨ
ja ji'yo da kusu da jiin.

23 Ti taka yukan vaji
undi ini añu da, ti sa'a ja
nchakuachi xaan da jiin
—kachi ya.

Ɨɨn ña'an Sirofenicia kanda'u ña jiin Jesús
(Mt. 15.21-28)

24 Yukan ti kua'an Jesús
undi ñuu Tiro jiin Sidón. Ni
ni'in ya ɨɨn ve'e ni kendo ya.
Ti tu kuni ya ja kuni yɨvɨ nuu
kancha ya yukan, ko tu ni
kuu kɨsa'yɨ ya.

25 Ti ñuu un iyo ɨɨn ña'an
lulu ja jna'an tachi xaan. Ti
nu ni jiniso'o nana ña jnu'un
Jesús, ni ja'an ña nuu kancha
ya ti ni jakunjitɨ ña nuu ya.

26 Ti ansu ña'an ñuu Israel
kuu ña, chi ña'an ñuu Siro-
fenicia kuu ña, chi yukan ni
kaku ña. Ti jikanta'u ña nuu
Jesús ja na kenchaa ya tachi
xaan jna'an ɨɨn se'e sɨ'ɨ ña.

27 Ko ni kachi Jesús jiin ña:

—Sia, xnakan na sa'a ri
jniñu nuu chaa ñuu ri, ti sa
na sa'a ri jniñu kuni ra. Chi
tu kuu ja kuisonchaa yo staa
yu'u suchi kuachi nu ka yee i,
ti kua'a yo nuu ina un —kachi
ya.

28 Ti ña'an un ni kachi ña:

—Jandaa ka'an ni Jito'yo, ko ina un chi ka'iin tɨ chii mesa, ti nastutu tɨ staa nukoyo yu'u suchi kuachi un —kachi ña.

29 Ti ni kachi Jesús:

—Ni kachi ndaa ra chi ni kandixia ra ru'u. Vijna ti kuano'on ve'e ra, chi tachi xaan un ja ni kenchaa nuu sesɨ'ɨ ra —kachi ya.

30 Yukan ti kuano'on ña. Ni najaa ña ti ni nde'e ña ja ndetatu sesɨ'ɨ ña un nukoo nuu jito, ti ja ni nduva'a.

Ni sa'a Jesús tajna tɨjnɨ nuu yɨvɨ ka ku'u

31 Jaku ni kɨvɨ ti ni kee ya ñuu Tiro, ti kua'an ya. Ni ya'a ya ichi ñuu Sidón jiin ñuu Decápolis ti ni najaa ya undi yu'u lago Galilea.

32 Yɨvɨ ñuu Decápolis un, ni ka kinchaka ɨɨn chaa so'ó, ti ni ka jikanta'u da nuu Jesús ja na chuxndee ya nda'a ya sɨkɨ chaa un ti na nduva'a da.

33 Ti Jesús ni kana ya chaa so'ó un. Ti ni chundee ya xini nda'a ya ini so'o da. Ni tɨvɨ sɨ'ɨ ya xini nda'a ya. Ti ni kue'e ya yaá da.

34 Ni ndakoto ya ichi andɨvɨ, ti ni jakan ini ya ja kukui'ya ini ya, ti ni kachi ya:

—Efata (ja kuni ka'an: Nuña) —kachi ya.

35 Ti hora un ni jiniso'o ni chaa un, ti ni kuu ka'an va'a da.

36 Ti ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un ja tu kani kuɨtɨ i jnu'un ja ni sa'a ya jniñu ña'nu un. Ko vasu sia'an ni kachi ya, ko vi'ga ni ka jani yɨvɨ un jnu'un.

37 Ti taka yɨvɨ ni ka jiniso'o un, ni ka naa ini i, ti ni ka kachi i:

—Taka jniñu sa'a da iyo va'a. Chi nduva'a chaa so'ó jiin chaa ñɨ'ɨn un sa'a da —kachi naa.

Ni skaji Jesús vi'i ga kuun mil yɨvɨ
(Mt. 15.32-39)

8

1 Kɨvɨ un ni ka taka tuku kua'a xaan yɨvɨ nuu ya, ko tu ka ndiso i staa kaji i. Yukan ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

2 —Kunda'u ini ri yɨvɨ kua'a ja'a, chi ja ni kuu uni kɨvɨ ka'iin yɨvɨ ja'a jiin ri, ti tukaa ndoo kaji yɨ.

3 Nu na nataji ri yɨvɨ ja'a nukoyo ndicha i, ti va kuita i sava ichi un, chi iyo yɨvɨ vekoyo jika —kachi ya.

4 Ti ni ka kachi ndaja'a ya un:

—¿Nanu kii ja kua'a yo nuu yɨvɨ ja'a, ti ja'a tu kanchuku ni ɨɨn yɨvɨ? —kachi da.

5 Ti ni jikajnu'un ya da:

—¿Nasa ga staa stila kandiso ra nusa?

Ti ni ka kachi da:

—Kandiso na uxia staa stila —kachi da.

6 Nusa, ti ka'an jiin yɨvɨ na nukoo i naa i —kachi ya jiin da.

Ti ni ki'in ya ndɨ uxia staa stila un, ni nakuanta'u ya nuu Yandios, ni sakuachi ya, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya un, ja na tejna'an da naa da nuu yɨvɨ naa i.

7 Suni iyo jaku ga chāká kuachi. Ni ki'in ya ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios

ja kuu chāká un. Ti suni ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un.

8-9 Kɨvɨ un ni ka iyo kuun mil yɨvɨ, ti tendɨ'ɨ i ni ka yee i nava kuu ini maa i. Ti ni kendoso uxia ga chika na'nu staa stila ja ni ka nastutu ndaja'a ya. Yukan na ti ni nataji ya, ti kuan nukoyo i.

10 Ni ndɨvɨ ya ini barco jiin ndaja'a ya, ti kua'an ya ichi ñuu Dalmanuta.

Ka'an chaa fariseo jiin Jesús ja na sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu
(Mt. 12.38-40; 16.1-4; Lc. 11.29-30; 12.54-56)

11 Nu ni jaa barco un, ti ni ka chakoyo chaa fariseo ni ka jande'e da Jesús, ti ni ka keja'a ka xndichi da ya, ja kuni kotonchaa da ya. Ni ka ka'an da jiin ya ja na sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu, nava na kuni ndaa da ja maa Yandios ni taji Jesús.

12 U'u ni jitu ini ya, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka jani ini ra ja sa'a ri jniñu ña'nu nuu ra naa ra, ti sa kandixia ra ja Yandios ni taji ru'u nusa? Ko nuu ra naa ra tu sa'a ri ni ɨɨn jniñu ña'nu —ni kachi ya.

13 Ni xndoo ya da naa da, ti ni ndɨvɨ ya nuu barco jiin ndaja'a ya. Ti kua'an ya ɨnga yu'u lago un.

Xndaku Jesús ja kotonchaa nda'a ya jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin jnu'un rey Herodes
(Mt. 16.5-12)

14 Ni ka naa ini ndaja'a ya ja kunda'a da staa stila, chi ɨɨn ni ga staa stila ka yɨnda'a da. Ti nu kuankoyo da nuu barco un, ti ni kachi Jesús:

15 —Koto ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo jiin jnu'un ka'an rey Herodes, chi yachi kuan kuichanuu jnu'un un nuu nɨ ñuu, nanu yachi keni'no levadura chii yujña kuu staa stila —kachi ya.

16 Ti ndaja'a ya ni ka keja'a ka ndajnu'un da naa da ndoo ni ka'an ya sia'an:

—¿Xi ja tu ka yɨnda'a yo staa stila kuu ja ka'an ya sia'an nu? —kachi da.

17 Ni jini Jesús ja tu ni ka chaku ini da sɨkɨ jnu'un ka'an ya, ti ni kachi ya jiin da:

—¿Ndoo ka ka'an ra ja tu ka ndiso ra staa stila? Tu ni ka chaku ini ra nusa. Xaan ga ndava ini ra ja tu ka chaku ini ra.

18 ¿Ka nde'e ra jiin nduchi ra taka jniñu sa'a ri, ti ka ñuso'o ra taka jnu'un ka'an ri, ti tu ja'i chaku ini ra nu?

19 ¿Tu ka na'an ra kɨvɨ na ni tejna'an ri u'un staa stila nuu u'un mil yɨvɨ un naa i nusa? ¿Ti nasa staa stila ni ka nastutu ra ja ni kendoso nusa? —kachi ya.

—Ni ka nastutu na uxi uu chika staa stila —kachi da naa da.

20 —Ti suni na ni tejna'an ri uxia staa stila nuu kuun mil yɨvɨ un, ¿nasa chika na'nu ni ka nastutu ra un nusa? —kachi ya.

—Uxia chika na'nu ni ka nastutu na —kachi da naa da.

21 —¿Ti ndoo tu ka chaku ini ra nusa? —kachi ya.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ñuu Betsaida

22 Nu ni jaa ya ñuu Betsaida, sava yɨvɨ ni ka yɨnda'a ɨɨn chaa kuáá nuu Jesús. Ti ni ka ka'an da jiin ya ja na sa'a ya tajna chaa kuáá un.

23 Ni jnɨɨ ya nda'a chaa un, ti kua'an ya jiin da yu'u ñuu un. Ti yukan ni jaka ya tɨ'lɨ tɨsɨ'lɨ ya nduchi da. Ni chuxndee ya nda'a ya sɨkɨ da, ti ni jikajnu'un ya da:

—¿Ja kuu nde'e ra tɨ'lɨ, xi tuu nu? —kachi ya.

24 Ti chaa un ni nde'e da, ti ni kachi da:

—Jini na yɨvɨ, ko na kanda yujnu kanda ti ka jika kuankoyo —kachi da.

25 Ni chaa tuku ya nda'a ya nduchi da, yukan ti sa ti ni kuu nande'e va'a da.

26 Ti ni kachi ya jiin da:

—Kuano'on ve'e ra, ko tukaa ki'in ra ichi ñuu. Ti koto kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ un —kachi ya.

Kachi ndaa Pedro ja Jesús kuu Cristo
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

27 Yukan ti kua'an Jesús jiin ndaja'a ya ñuu Cesarea, ɨɨn ndañuu Filipo. Ti ichi kuankoyo da ni jikajnu'un ya nuu da naa da:

—¿Ndoo ka ndo'o ini yɨvɨ ja naa chaa kuu ri? —kachi ya.

28 Ti ni ka kachi da:

—Ka ka'an i ja kuu ni Juan, chaa ni skuanducha. Sava i ka ka'an ja kuu ni Elías, chaa ni ka'an jnu'un Yandios undi na jana'an. Ti sava ga i ka ka'an ja kuu ni ɨnga profeta na jana'an—kachi da naa da.

29 —Ti maa ra, ¿nasa ka ndo'o ini ra nusa? —kachi ya.

Ti ni kachi Pedro:

—Maa ni kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso jniñu ña'nu —kachi da jiin ya.

30 —Maa ri kuu, ko koto kani ra jnu'un naa ra nuu ni ɨɨn yɨvɨ —kachi ya.

Ka'an Jesús ja ka'ni yɨvɨ ya ko nandoto ya
(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

31 Yukan ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Ru'u ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, koo ndo'o koo nene ri. Chi taka chaa ka kuña'anu nación Israel, jiin taka sutu kuña'nu, jiin suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, tu kuajnu'un da ru'u. Chi ka'ni da ru'u, ko nu uni kɨvɨ ti nandoto ri —kachi ya.

32 Ni kachi kaji ya ja sia'an kondo'o ya. Ti Pedro ni kachi da jiin ya ja koto kua'a ya jnu'un ja koo yukan.

33 Ko Jesús ni nandeokuñɨ ya nuu uu ga ndaja'a ya un, ti ni ka'an ya nuu Pedro:

—Kuxio ki'in ra, chi xndaku ra nanu xndaku ja'u'u. Chi so ja sakanuu ini ri kuu ro'o, chi tu ndo'o ini ra ja kin siuku ri nava kuni maa Yandios, chi ro'o ndo'o ini ra nava ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a —kachi ya.

Nau ja kuni siin jiin jnu'un Yandios

34 Yukan ti ni kana ya ndaja'a ya jiin yɨvɨ kua'a un, ti ni kachi ya jiin i:

—Nu nau ja kuni siin jiin ri sɨkɨ jnu'un Yandios ja ka'an ri,

ti na xndoo i taka ja ndo'o ini i, ti na tava ini i ja taka kɨvɨ na koo ndo'o koo nene vasu na kuu i ja sɨkɨ ru'u.

35 Chi yɨvɨ kandio ini ja kunchuku va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja tu kandixia i jnu'un ri, ti xnaa i maa i. Ko yɨvɨ na kondo'o koo nene i ja na kandixia i ru'u jiin ja ka'an i jnu'un ri, ti yɨvɨ un na kunchuku i nuu andɨvɨ ja kuu saa ni.

36 Jandaa na kachi ri ja tundo ni'in yɨvɨ ja ka ndiyo ini i ni'in yɨ taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti xnaa i maa i, ja tu kuncha i jiin Yandios nuu andɨvɨ.

37 Jandaa na nachi ri ja tu iyo kuɨtɨ naa jiin chunaa yɨvɨ un ja nama i añu i.

38 Ko nu ɨin yɨvɨ kukanuu i ja sɨkɨ ru'u, ja tu kuni ka'an i nuu yɨvɨ ja kandixia i ru'u, vasu nuu yɨvɨ ka yɨsɨkɨnchaa jnu'un ri, nusa ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, suni kukanuu ri ndakuni'in ri sɨvɨ i kɨvɨ na nchaa ri jiin taka ángel ja ka junukuachi nuu Yandios. Chi ja kuu kɨvɨ un kundiso ri jniñu ña'nu ja tatu Tata ri Yandios nuu ri naa ri. Yukan ti tu nakuni kuɨtɨ ri taka yɨvɨ ja tu ni kuni ka'an i ja kandixia i ru'u —ni kachi Jesús.

9

1 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri ja sava ro'o ja ka'iin ja'a kuchaku ra ti kuni ra nchaa Se'e Yandios jiin jniñu ña'nu xaan ga, ti ta'u ya jniñu —ni kachi ya.

Ni nasama Yandios nuu Jesús

(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

2 Nu ni kuu iñu kɨvɨ ti ni kana ya Pedro, Jacobo jiin Juan, ti kua'an ya jiin da yuku sukun ga un nuu ni ku'iin da naa da. Ti Jesús ni nasama nuu ya.

3 Sa'ma ya ndinchaa ii. Ti ni ndukɨyɨ xaan tonto ja ni ɨin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a tu nakacha sia'an.

4 Ti yukan ni ka jini da ja ni ka ndenda uu chaa ni ka kuu profeta na jana'an Elías jiin Moisés, ja ni kuu da ɨin chaa kuña'nu ga nuu nación Israel, ka ndajnu'un da jiin Jesús.

5 Ti ni kachi Pedro:

—Maestro, va'a ga na kendo yo ja'a. Na sa'a na ve'e kuii na kunchaa yo. Ɨin kuu maa ni, ɨnga na kuu Moisés, ti ɨnga na kuu Elías —kachi da jiin Jesús.

6 Sia'an ni ka'an Pedro, chi so ni ka sa'u ini da naa da ja ka yu'u da, ti tu ni jini da nau kuu jnu'un ka'an da.

7 Yukan ni jakava ɨin viko nu'un sɨkɨ da naa da, ti nuu viko un ni ka jiniso'o da ɨin ndusu ja ni ka'an:

—Ja'a kuu Se'e ri ja kunda'u ini ri. Chunso'o ti kuandatu ra naa ra jnu'un ka'an ya —kachi.

8 Ti nu ni ka nde'e da un, tukaa ndoo iyo Moisés jiin Elías, chi maa ni ga Jesús ni ka jini da.

9 Nu ni ka nandeokuñɨ da xini yuku un, ti ichi ka no'on da ni kachi Jesús ja tu kani kuɨtɨ da jniñu naa da ndoo ni

ka jini da, chi undi nu ni nan-
doto ya ja kuu ya maa Se'e
Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
10 Yukan ti tu ni ka jani kuɨtɨ
da jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ, chi
so ka ñu'un ini maa da nasa
kuu ja kuū ya, ti nandoto ya.
11 Ni siin da kuankoyo da ti
sa ni ka jikajnu'un da Jesús:
—¿Ndoo ka ka'an chaa ka
xna'an ley ini veñu'un un
ja xnakan ndii tuku profeta
Elías, ti sa kii Cristo nusa?
—kachi da.
12 Ti ni kachi ya jiin da:
—Jandaa kuu ja xnakan
Elías ndii tuku, ti satu'va da
yɨvɨ jiin tendɨ'ɨ ja iyo ini ñuyɨvɨ
ja'a, chi sia'an ka'an nuu tutu
ii. Nu sia'an kuu, ¿tɨ ndoo
ka'an ga nuu tutu un ja koo
ndo'o koo nene maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, ti skexiko yɨvɨ maa ya,
ti koto u'u i nuu ya nu?
13 Ko na kachi ri ja Elías,
chi ja ni kii da, ko ni ka sa'a
ndeva'a yɨvɨ nava kuu ini jiin
da. Yukan ni kundaa nava
yoso nuu tutu ii ja sia'an kuu
—kachi ya.

Ni nduva'a ɨɨn chaa lulu ji'i
yɨ'ɨ
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

14 Yukan ti ni najaa ya nuu
ka'iin uu ga ndaja'a ya, ni
jini ya ka'iin kua'a xaan yɨvɨ
nuu da, ti suni ka'iin chaa
ka xna'an ley un, ti ka ka'an
nchaa jna'an chaa un jiin
ndaja'a ya.
15 Nu ni ka jini yɨvɨ un ja ni
najaa Jesús, so ni ka naa ini i
ka nde'e i nuu ya. Ti ni ka ja'a
i corrɨ kuan kanxia'u jiin ya.
16 Yukan na ti ni jikajnu'un
ya ndaja'a ya:
—¿Ndoo ka kijna'an ra jiin
chaa un naa da? —kachi ya.
17 Ti ɨɨn chaa ni kachi:
—Maestro, yɨnda'a na ɨɨn
se'e na nuu ni ja ndo'o i tachi
xaan, ti undi kuu ñɨ'ɨn i sa'a.
18 Nu ni ndeja'a kue'e un,
undi jiyɨ'ɨ i ti jiokava i nuu
ñu'un, ti kaña ti'iñu yu'u i.
Suni ku'yu jnu'un i, ti undi
kuu tɨkuku i. Ni kachi na jiin
ndaja'a ni ja na kenchaa da
tachi xaan un ki'in, ko tu ni
kujnuni ja sa'a da naa da.
19 Yukan ti ni kachi ya jiin
ndaja'a ya:
—Xaan ni'in ini ra naa ra.
Nasa ga kɨvɨ ti sa kandixia
ra nusa. Ti ja ni kuna'an ja
ndo'o nene ri jiin ra naa ra.
Kuan ki'in chaa lulu un na kii
da —kachi ya.
20 Ti ni ka janki'in da chaa
lulu un. Ni jini tachi xaan un
nuu Jesús, ti luego ni, ni sa'a
ja na kuyɨ'ɨ chaa lulu un. Ni
nduva i nuu ñu'un, ni keja'a
jiokava i, ti kaña ti'iñu yu'u i.
21 Ti ni jikajnu'un ya maa
tata i:
—¿Nasa kuiya ni kuu ja
jna'an i tachi xaan ja'a?
—kachi ya.
Ti ni kachi tata i:
—Undi lulu i.
22 Ti tɨjnɨ jinu kuni ka'ni
tachi xaan un yɨ. Iyo nduva i
nuu ñu'un. Iyo kanakava i ini
nducha. Ti nu kuu chindee
ni saña, kunda'u ini ni nuu na
jiin se'e na, ti sa'a ni tajna i
—kachi da.
23 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Koto ka'an ra sia'an, chi
jandaa kuu ja sa'a ri jniñu
ña'nu un nu na kandixia ra
—kachi ya.

24 Ti tata suchi lulu un ni ka'an jaa da:

—¡Kandixia na, ko chindee ni saña nava na kandixia ndaa ga na! —kachi da.

25 Nu ni jini Jesús ja kuan kututu ga yɨvɨ naa i, ti ni kachi ya jiin tachi xaan un:

—Ro'o tachi xaan, ja sa'a ñɨ'ɨn ra, ti sa'a so'o ra chaa lulu ja'a, kuankee ti koto xnaña'an ga ra nuu i —kachi ya.

26 Ti tachi xaan un ni kɨsɨ chaa lulu un, ni sa'a ja na kuyɨ'ɨ tuku da, ni kanajiin, ti ni kenda kua'an. Ti suchi un undi ni ji'i naa i katuu i. Ni ka ndo'o ini sava yɨvɨ un ja ja ni ji'i yɨ.

27 Ko Jesús ni jnɨɨ ya nda'a i, ni ndokani ya i, ti ni ndokuɨñɨ i kandichi i.

28 Nu ni ka najaa da ve'e, ni ka jikajnu'un ndaja'a un ya:

—¿Ndoo tu ni kuu kenchaa na tachi xaan un ki'in naa na? —kachi da.

29 Ti ni kachi Jesús:

—Ja keni'in yo ɨɨn tachi xaan sia'an, ti kuni ja na kakanta'u nɨ ini nɨ añu yo nuu Yandios. Chi tu kuu sa'a yo nu tu kuñukuu ini yo ja maa Yandios kuu ya sa'a jniñu un —kachi ya.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya ko nandoto ya
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

30-31 Yukan na ti kua'an ya jiin ndaja'a ya ɨnga ichi, ni ka ya'a da ñuu Galilea. Ko kuankoyo xe'e da jiin ya, chi kuni xndaku ya ɨɨn jnu'un kanuu ga nɨnɨ nuu maa da naa da, ti tu kuni ya ja kuni yɨvɨ nanu kancha ya. Yukan ti ni kachi ya nuu da:

—Maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nakua'a yɨvɨ maa ya nuu chaa kanda kua'an kanda vaji un, ti ka'ni da maa ya. Ko nuu uni kɨvɨ ti nandoto ya —ni kachi ya.

32 Ko tu ni ka chaku ini ndaja'a ya un jnu'un ni ka'an ya, ti ni ka yu'u da kajnu'un da ya.

Xna'an Jesús nau kuu chaa kuña'nu ga
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

33 Ti nu ni ka jaa da ñuu Capernaum, ni ka kɨvɨ da ɨɨn ve'e, ti ni jikajnu'un ya nuu ndaja'a ya:

—¿Ndoo ka ka'an ra ichi vaji yo? —kachi ya.

34 Ti maa da tu ni ka ka'an kuɨtɨ da, chi ichi un ka ndajnu'un da sia'an:

—¿Nau ɨɨn ɨɨn yo kuña'nu ga nusa? —ni ka kachi da.

35 Yukan ti ni nukoo Jesús, ni kana ya ndɨ uxi uu ndaja'a un, ti ni kachi ya:

—Nu nau ja kuni kunúú, ti kuni kuña'nu, va'a ga na kendo sandɨ'ɨ ni ga, ti na kunukuachi nuu uu ga da un —kachi ya.

36-37 Ti ni jnɨɨ ya ɨɨn suchi lulu, ti ni jununchaa ya i, ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:

—Jiin jniñu ndiso ri na kachi ri ja nu na kunda'u ini ra ɨɨn suchi lulu sia'an, ti ja ni kuu ra ɨɨn yɨvɨ ni janta'u ru'u. Ti ja janta'u ra ru'u, ansu nɨnɨ ru'u janta'u ra, chi suni janta'u ra Yandios, ya ni taji ru'u vaji ri —kachi ya.

Jesús ka'an ya jiin ndaja'a ya ja na kuanta'u da yɨvɨ sa'a jniñu ña'nu jiin sɨvɨ ya
(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)

38 Yukan ti ni kachi Juan:

—Maestro, ni ka jini na ɨɨn chaa ja jiin sɨvɨ ni keni'in da tachi xaan ka jna'an sava yɨvɨ. Ti ni ka kachi na jiin da ja tu sa'a da jniñu un, chi tu yaku da jiin yo —kachi da.

39 Ti ni kachi Jesús:

—Tu ka'an ra nuu da niku, chi chaa ndaku ni'in sɨvɨ ri ja sa'a da ɨɨn jniñu ña'nu nanu sa'a ri ka'an va'a da ti tu ka'an da sɨkɨ ri.

40 Chi yɨvɨ tu ka'an sɨkɨ yo ja chindee i yo'o, su'va ka'an i ja'a yo.

41 Jandaa kuu ja ɨɨn yɨvɨ na kua'a ɨɨn vasu nducha ko'o ra ja sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, ti jandaa kuɨtɨ kuu ja iyo ta'u i —kachi ya.

Kachi Jesús ja koo yo nundo'o nu na sa'a yo kuachi
(Mt. 18.6-9; 5.13; Lc. 17.1-2; 14.34-35)

42 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Ɨɨn nundo'o ka'nu xaan kundatu ɨɨn chaa nu na xnda'u da ɨɨn suchi lulu, ti sia'an tukaa kandixia i ru'u. Iyo va'a ga nu na kundikun sukun da jiin ɨɨn yoso molino, ti na ki'in da chii nducha mar.

43 Chi nu nau yɨvɨ kaña ini ja kuni sa'a i ɨɨn kuachi jiin nda'a i, ti yachi na nakani ini i ja tu va'a. Na sa'a i nanu ja, ja ni kenchaa nda'a i un kua'an. Chi va'a ga na koo ɨɨn ni nda'a i, ti kunukuachi i nuu Yandios ansu ja koo ndɨ nduu nda'a i, ti ki'in i nuu infiernu.

44 Ti yukan, tɨndaku un tu kuū tɨ, ti ñu'un un tu nda'va kuɨtɨ.

45 Xi nu nau yɨvɨ kaña ini i ja kuni kunchakuachi i jiin sɨ'ɨn i, ti na nakani yachi ini ja tu va'a. Ti na sa'a i nanu ja, ja ni kenchaa sɨ'ɨn i un kua'an. Ti va'a ga na koo ku'lu i najaa i nuu Yandios, ti ansu ja jiin ndɨnduu sɨ'ɨn i ki'in yɨ nuu infiernu.

46 Ti yukan tɨndaku un, tu kuū tɨ, ti ñu'un un tu nda'va kuɨtɨ.

47 Ti nu nduchi i sa'a ja na sa'a i kuachi, ti yachi na nakani ini i ja tu va'a. Ti na sa'a i nanu ja, ja ni tava i kua'an. Chi va'a ga na najaa i nuu Yandios jiin ɨɨn ni nduchi i ti ansu ja ki'in yɨ jiin ndɨnduu nduchi i nuu infiernu.

48 Ti yukan tɨndaku tu kuū tɨ, ti ñu'un un tu nda'va kuɨtɨ.

49 Ko ja kuu maa ra naa ra, kuu nanu ja ni ka kɨvɨ ra nuu ñu'un, chi ja kondo'o koo nene ra, kuu nanu ja soko ra maa ra jiin nundo'o kondo'o ra un. Chi nanu ni ka chi'i ra ñɨɨ ja na sandoo ja ni soko ra nuu Yandios, nava ni kachi ley Moisés, ti sia'an sandoo Yandios ro'o naa ra jiin nundo'o un, nava na kunukuachi va'a ra nuu ya.

50 Sa'a yo nanu ja ka kuu ra nanu ñɨɨ, chi nu ni naa xiko, tukaa kuajniñu yo ja kuu nuu ndeyu. Suni sia'an kuni ri jiin ra naa ra ja na kukutu ini ra jiin jnu'un xndaku ri, ti sia'an

na kukuee kunchuku ra naa ra —kachi Jesús.

Xndaku Jesús sɨkɨ chaa ka xndoo ñasɨ'ɨ
(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10

1 Yukan ni kee ya ñuu Capernaum, ti kua'an ya ichi ñuu Judea undi ɨnga yu'u yucha Jordán. Ti ni ka kututu yɨvɨ nuu ya. Ti ni keja'a tuku ya xndaku ya nuu yɨvɨ un.

2 Ti yukan ni ka jakoyo tɨjnɨ chaa fariseo ja ka kuni xndichi da ya, ti ni ka jika-jnu'un da:

—¿Iyo va'a ja xndoo ɨɨn chaa ñasɨ'ɨ da nu? —kachi da.

3 Ti ni kachi Jesús:

—¿Ndoo ni kachi ley Moisés? —kachi ya.

4 Yukan ni ka kachi da:

—Kachi ley Moisés ja ɨɨn chaa kuu xndoo da ñasɨ'ɨ da, nu na kua'a da ɨɨn tutu nuu ña, ti kuu kendo ña —kachi da.

5 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Sia'an ni ka'an Moisés, chi ndee ni'in ini ra naa ra, kachi ya.

6 Ko undi na ni nukoo ñuyɨvɨ, ni sa'a Yandios taka ndajniñu iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ni sa'a ya ɨɨn chaa jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ.

7-8 Yukan kuu ja nu ni nanda'a ɨɨn chaa jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ, ti ndɨnduu da ni ka nduu da ɨɨn ni ga jiin ñasɨ'ɨ da. Tukaa ka kuu sɨɨn sɨɨn yɨvɨ, chi ɨɨn ni ga ni ka kuu da.

9 Yukan kuu ja ɨɨn chaa, tu kuu sasɨɨn da ja ni chajna'an maa Yandios —kachi ya.

10 Yukan na ti ndaja'a ya, nu ni ka na jaa da ve'e jiin Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya nasa kuni ka'an jnu'un ni ka'an ya jiin yɨvɨ un,

11 ti sa ni kachi ya:

—Nu ɨɨn chaa na xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti nanda'a da jiin ɨnga ña, ti yɨsɨkɨnchaa da ñasɨ'ɨ da undi nuu ja sia'an.

12 Suni sia'an kuu jiin ɨɨn ñasɨ'ɨ nu na xndoo ña yɨɨ ña undi nuu —kachi ya.

Jikanta'u Jesús ja kuu suchi kuachi
(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

13 Yukan ti ni ka chakoyo yɨvɨ nuu ya jiin suchi kuachi ja na jnɨɨ ya i. Ko ni ka jini ndaja'a ya ja sia'an ka kuni yɨvɨ un, ti tu ni ka ja'a da jnu'un ja tu'va yɨvɨ un nuu ya.

14 Ti nu ni jini Jesús ja ka nduxaan da nuu yɨvɨ un, ni kuɨtɨ ini ya, ti ni kachi ya jiin da:

—Sia, na kikoyo i nuu ri, ti tu kasɨ ra ichi i naa ra. Chi yɨvɨ ja tu vixi ini, ti nde'e ini i nanu suchi kuachi sia'an, kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i.

15 Chi na kachi ndaa ri ja tu yɨɨ kuanta'u ɨɨn suchi lulu jnu'un Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, chi ti kuni'in ga ini i, ti ansu ɨɨn yɨvɨ ña'nu ja, ja ni kuni'in ini, chi tu janta'u i ja kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i —kachi ya.

16 Ti ni ki'in ya ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn suchi kuachi un, ni junun-chaa ya i, ni chuxndee ya nda'a ya sɨkɨ i, ti ni jikanta'u ya nuu Yandios ja na koto ya i.

Ɨin chaa riko jikajnu'un da Jesús
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

17 Yukan ni siin ya ichi kua'an ya, ti jinu xaan ɨin chaa ni chaa nuu ya. Ni jakunjitɨ da, ti ni kachi da:

—Chaa va'a kuu ni maestro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu va'a sa'a na, ti na ni ta'u na nuu Yandios, ti kuncha na nuu andɨvɨ ja kuu saa ni? —kachi da.

18 Ti ni kachi Jesús:

—Ndoo ka'an ra ja chaa va'a kuu ri, ti tu iyo ni ɨin chaa va'a, chi maa ɨin ni Yandios.

19 Jini ra ja tu kusɨkɨnchaa ra ñasɨ'ɨ, tu sakui'na ra, tu ka'an ra sɨkɨ yɨvɨ, tu xndoña'an ra, kuandatu nuu tata ra nuu nana ra, kachi ley ya —kachi Jesús.

20 Yukan ti kachi da:

—Maestro, taka jniñu un ja ni siuku na undi lulu na —ni kachi da.

21 Ko ni nde'e va'a Jesús nuu da, ni kunda'au ini ya, ti ni kachi ya:

—Ɨin ni ga jniñu kumani ja sa'a ra. Kua'an ti xiko ndɨ'ɨ ra taka ja ñava'a ra, ti tejna'an xu'un un nuu yɨvɨ nda'u. Sia'an ti sa kuñava'a ra yaji nuu andɨvɨ. Nu ni ndɨ'ɨ ni sa'a ra un, yukan ti ña'an na cho'o —kachi ya.

22 Ko nu ni jiniso'o da ja sia'an ni ka'an Jesús, ni ndɨ'ɨ ini da, ti ni kukui'ya xaan ini da ti kua'an da, chi vanuxia riko xaan da.

23 Yukan ti ni nde'e vindaa ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Xaan ga yɨɨ ja kɨvɨ ɨin chaa riko nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da —kachi ya.

24 So ni ka naa ini ndaja'a ya ja sia'an ni ka'an ya. Ko ni kachi tuku ya:

—Hijo naa ra, xaan ga yɨɨ ja kɨvɨ ɨin chaa riko nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu da, chi ñukuu ga ini da taka ja ñava'a da.

25 Yachi ga kɨvɨ ɨin camellu yau ɨin yɨkɨ tɨkuɨ, ansu ja na kɨvɨ ɨin chaa riko nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu da —kachi ya.

26 Ko maa ndaja'a ya, vi'ga ni ka naa ini da, ti ka ndajnu'un da:

—¿Nau kuu chaa nanita'u nusa? —kachi da.

27 Yukan ni nde'e ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Ja kuu yɨvɨ, tu kuu kuɨtɨ sa'a i, ko Yandios chi taka ni kuu sa'a ya, ti tu iyo ni ɨin ja kendo sia'an ni ja tu kuu sa'a ya —kachi ya.

28 Yukan na ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Nde'e ni, saña naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ñava'a na, ti vekoyo na jiin ni —kachi da.

29-30 Ti ni kachi ya:

—Jandaa ndixia kuu ja na kachi ri nasa kuu jiin yɨvɨ ja kuni kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, vasu na xndoo i ve'e i, kua'a i, ñani i, tata i, nana i, ñasɨ'ɨi jiin se'e i jiin ñu'un i. Ja sia'an ti su'va na ni'in yɨ vi'ga ja kuu taka ja ni ka xndoo i un. Chi koto u'u yɨvɨ maa i, ko nuu kuncha i andɨvɨ, tukaa kuu kuɨtɨ i.

31 Ko na jaa kɨvɨ ja xndichi
Yandios nuu taka i, ti chaa
ka ndo'o ini ja ka kuña'nu da
vijna, nduu da sandɨ'ɨ ni ga.
Ti chaa ka kuu sandɨ'ɨ ni ga vi-
jna, nduu ña'nu ga da ja kuu
kɨvɨ un —kachi ya.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

32 Yukan ti ni ka kaa da
ichi ñuu Jerusalén kuankoyo
da. Yoxnuu Jesús, ti ka
jindandikun ndɨ uxi uu
ndaja'a un, ko so ka naa ini
da kuankoyo da ti ka yu'u da,
chi kua'an ya ichi nuu ka jito
u'u yɨvɨ ya. Suni kuankoyo ga
yɨvɨ ka skua'a jiin ya, ko suni
ka yu'u i. Yukan ni kana sɨɨn
ya ndɨ uxi uu ndaja'a ya un,
ti ni kachi ya taka nundo'o ja
kii sɨkɨ ya.

33 Ti kachi ya:

—Ja ka jini ra ja ni ka
kaa yo vekoyo yo ichi ñuu
Jerusalén. Ti yukan nakua'a
yɨvɨ maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu
taka sutu Israel ka kuña'nu,
jiin nuu chaa ka xna'an ley
ini veñu'un ka'nu Israel. Ti
chakuachi da ya, ti nakua'a
da ya nuu yɨvɨ ɨnga nación.

34 Ti chaa un kusɨkɨnchaa
da maa ya, tɨvɨ sɨ'ɨ da nuu ya,
kua'a da tau ya, ti ka'ni da
ya. Ko nu uni kɨvɨ, ti nan-
doto tuku ya ma'ñu ndɨyɨ un
—kachi ya.

Jacobo jiin Juan ka jikan da
ɨɨn ta'u nuu Jesús
(Mt. 20.20-28)

35 Yukan na ti Jacobo jiin
Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ni ka
tu'va da nuu Jesús ti ni ka
kachi da:

—Maestro, ka kuni na ja
kua'a ni ja ka jikan va —ka
kachi da.

36 Ti ni kachi Jesús:

—¿Ndoo ka kuni ra nusa?
—kachi ya.

37 Ti ni ka kachi da:

—Ka kuni na ja na nukoo
na jiin ni kɨvɨ na nduña'nu
xaan ni, ja ta'u ni jniñu nuu nɨ
tu'u ñuyɨvɨ, ɨɨn na nda'a kua'a
ni, ti ɨnga na ichi nda'a sajni
ni —kachi da.

38 Ti ni kachi ya:

—Ko ro'o, tu jini ra ndoo
ka jikan ra, ¿xi kundee ra koo
ndo'o koo nene ra jiin ri taka
nundo'o kii sɨkɨ ri, ti tava ini
ra koto ra nundo'o un, vasu
na kuū ra naa ra nu? —kachi
ya.

39 Ti ni ka kachi da:

—Tava ini na ja kondo'o na
jiin ni —ni ka kachi da.

Ti ni kachi tuku ya:

—Jandaa ndixia kuu ja ka
tava ini ra kondo'o ra jiin ri,
ti koto ra nundo'o un vasu na
kuu ra.

40 Ko ja nukoo ɨɨn ra ichi
nda'a kua'a ri ti ɨnga ra
ichi nda'a sajni, tu kachi ri,
chi yukan ja ka iyo tu'va ja
kunchuku nu nau ja na kachi
maa Yandios ja kuncha jiin ri
—kachi ya.

41 Nu ni ka jiniso'o ndɨ uxi
ga ndaja'a un, ti ni ka kɨtɨ ini
da nuu Jacobo jiin Juan.

42 Ko ni kana Jesús tendɨ'ɨ
da, ti ni kachi ya:

—Ka jini ra ja chaa kuña'nu
nuu ɨɨn nación, ti maa da xiin,
chi kuña'nu ga da, ti taka
chaa ka kuña'nu jiin da, ta'u
da jinñu nuu.

43-44 Ko ansu sia'an kuu jiin
ra naa ra. Chi su'va, nu nau
ro'o ka kuni kuña'nu ga nuu
uu ga chaa ja'a, ti su'va na
kuanukuachi da nuu ra naa
ra. Chi sava'ni ga ja na kuni
kuña'nu, ti su'va nduu nanu
ɨin muzu.
45 Chi maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
ni chaa ya, ko ansu ja
kunukuachi yɨvɨ nuu ya, chi
su'va ja na kunukuachi ya
nuu yɨvɨ. Ti nakua'a da
maa ya ja na chunaa ya nuu
kuachi yɨvɨ naa i, nava na
nanita'u i —kachi ya.

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

46 Yukan ti ni ka jaa da
ñuu Jericó. Ko ni siin ya
kua'an ya jiin ndaja'a ya, ti
kua'a yɨvɨ kuankoyo. Ko nu
ni kenda ya yu'u ñuu un,
yukan nukoo ɨin chaa kuaa
nani Bartimeo, kuu da se'e yɨɨ
ɨin chaa nani Timeo, ti yukan
jikan da xu'un.
47 Ti nu ni jiniso'o da ja
Jesús, chaa ñuu Nazaret, kuu
ya vaji un, ni kanako'o da:

—¡Ni'in Jesús! ¡Maa ni ta'u
jniñu nanu ni sa'a rey yo
David na jana'an, kunda'u ini
ni saña! —kachi da.
48 Tɨjnɨ yɨvɨ ni ka nduxaan
nuu da ja na kasɨ yu'u da, ko
maa da vi'ga ni kanako'o da:

—¡Ni'in Jesús! ¡Maa ni kuu ja
ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo
David na jana'an, kunda'u ini
ni saña! —kachi tuku da.
49 Yukan ni jakuɨñɨ Jesús, ti
ni kachi ya:

—Kana da na kii da —kachi
ya.

Ni ka kana da chaa un, ti ni
ka kachi da jiin da:

—Koto ndɨ'ɨ ini ra.
Ndokuɨñɨ, ña'an na cho'o, chi
kana ya ro'o —kachi da jiin
chaa kuaa un.
50 Ti chaa un ni skaña da
tɨkachi da, ti ni ndokuɨñɨ da
kua'an da nuu Jesús.
51 Ti Jesús ni jikajnu'un ya
maa da:

—¿Ndoo kuni ra ja sa'a ri
jiin ra nusa? —kachi ya.

—Maestro, kuni na ja na
ndundijin nduchi na —kachi
da.
52 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kuano'on, ja ni nduva'a
ra, chi ni kandixia ra jniñu
sa'a ri —kachi ya.

Ti hora ni, ni ndundijin
nduchi chaa kuaa un, ti ni
nandikun da Jesús, ti kua'an
da jiin ya.

Kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40;
Jn. 12.12-19)

11

1 Nu ni kuyajni ya ñuu
Jerusalén, yajni ñuu Betfagé
jiin Betania, yajni yuku
Olivos,
2 Ti yukan ni taji ya uu
ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Kuankoyo ñuu kande
ndijin un. Ti yu'u ñuu un
ndiku ɨin burru, ja ti koso ga
yɨvɨ tɨ. Ndaji tɨ ti kii ra jiin tɨ.
3 Ti nu nau chaa jikajnu'un
ndoo ka ndaji ra tɨ, ti kachi
jiin da "Maa Jito'yo nandɨ'ɨ da
tɨ", kachi ra —kachi ya.
4 Ti kuankoyo nduu ndaja'a
ya un, ti ni ka nani'in ndixia
da burru un ndikun tɨ yu'u
ichi un, yajni ɨin ve'e. Ti ni ka
keja'a ka ndaji da tɨ.

5 Ti ɨɨn chaa ka'iin un ni kachi:
—¿Ndoo ka sa'a ra, ja sa burru jña ka ndaji ra? —kachi da.
6 Ti maa da ni ka kachi da nava ni kachi Jesús jiin da, ti sa ni ka ja'a chaa un jnu'un kuankoyo da jiin burru un.
7 Ni ka nandeokuñɨ da jiin burru un nuu ya. Ni ka chuku da tɨkachi da sɨkɨ tɨ, ti ni kaa Jesús sɨkɨ tɨ, ti ni ka siin da ichi kuankoyo da.
8 Kua'a xaan yɨvɨ ni ka chuku i tɨkachi i ini ichi un nuu kuan ya'a ya. Ti sava ga yɨvɨ un ka ja'nu i ndayuku ti ka chuku i ini ichi un.
9 Ti yɨvɨ ka yoxnuu nuu Jesús jiin yɨvɨ ka jindandikun ichi jata ya, ni ka keja'a ka kuvaa i, ka kanajaa i Yandios:
—Na kuta'u yo nuu Yandios, ja ni taji ya ɨɨn chaa kuña'nu xaan vaji, nakua'a ya ja va'a da.
10 Vaji da ja na ta'u da jniñu sia'an nanu ni ta'u tata yo rey David na jana'an. ¡Na kanajaa ndaja'a ya undi andɨvɨ un ja na kuña'nu chaa ja'a! ¡Sia'an na kachi ya! —ni ka kachi i.
11 Sia'an ni kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén. Ti kua'an ya undi veñu'un ka'nu Israel. Yukan ni jini ya taka ja ka sa'a yɨvɨ un. Ti nu kuan ini, ti ni nandeokuñɨ ya ñuu Betania jiin ndɨ uxi uu ndaja'a ya.

Nundo'o ni ndo'o ɨɨn nutɨchɨ vixi
(Mt. 21.18-19)

12 Nu ni kuxian ɨnga kɨvɨ, ni kee ya ñuu Betania, ni nandeokuñɨ tuku ya ñuu Jerusalén, ti ichi kua'an ya ni chaa sokō ini ya.
13 Ti jaa yajni tɨ'lɨ un ni jini ya ɨɨn nutɨchɨ vixi, ko tu ni ni'in ya ni ɨɨn tɨchɨ, chi ansu yoo iyo tɨchɨ kuu.
14 Yukan ti ka ñuso'o ndaja'a ya ni ka'an ya jiin nutɨchɨ un:
—¡Na kachi ri ja jankɨvɨ ga kua'a ra tɨchɨ vixi! —kachi ya jiin yujnu un.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka xiko ini veñu'un ka'nu Israel
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

15 Nu ni jaa ya ñuu Jerusalén, ni kɨvɨ ya ini veñu'un ka'nu un, ti ni keni'in ya taka yɨvɨ ka xiko jiin ja ka jaan yuxe'e un kuankoyo i. Ni skuiokava ya mesa chaa ka sama xu'un, jiin silla chaa ka xiko sata.
16 Ti tu ni ja'a ya jnu'un ja kɨvɨ yɨvɨ ka ndiso ndajniñu ja xiko nuu yuxe'e un.
17 Yukan ti ni xndaku ya nuu yɨvɨ un:
—Ka jini ra naa ra ja yoso nuu tutu ii Yandios: "Ve'e ri konani ve'e nuu kakanta'u yɨvɨ taka nación." Ko ro'o naa ra ni ka nasa'a ra ve'e ri nuu ka nataka ñakui'na —kachi ya.
18 Ti chaa ka kuu sutu kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Jesús. Tu ni ka jajna'an ini da. Ti ni ka keja'a ka nduku da nasa ka'ni da ya. Ko kɨvɨ un tu ni ka sa'a da, chi ka yu'u da sa kɨtɨ ini yɨvɨ un naa i, chi tendɨ'lɨ yɨvɨ un ka kusɨɨ xaan

ini i ka ñusoˈo jnuˈun kaˈan ya.

19 Ko nu kuan kuñaa, ti kuaˈan Jesús jiin ndajaˈa ya ɨnga ñuu un.

Ndoo ni ichi nutɨchɨ vixi un (Mt. 21.20-22)

20 Yukan ti jañaˈan ɨnga kɨvɨ, kuankoyo tuku da ichi un, ti ni ka jini da nutɨchɨ vixi un ja, ja ni ichi undi yoˈo.

21 Yukan ti ni nukuˈun ini Pedro jnuˈun ni kaˈan Jesús, ti ni kachi da jiin ya:

—Maestro, ndeˈe ni nutɨchɨ vixi jaˈa, ja ni kaˈan ni sɨkɨ iku, ja ni ichi —kachi da.

22 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kandixia ndaa nuu Yandios.

23 Chi nu nɨ ini nɨ añu ra na kakantaˈu ra nuu Yandios, ti kachi ra jiin ɨɨn yuku jaˈa: “Kuanchaˈa ti kiˈin ra nuu mar un”, ti nu ñukuu nɨ ini ra ja siaˈan na kuu, yukan ti jandaa ni kuu ja kuandatu yuku un nuu ra.

24 Chi jandaa na kachi ri ja taka ndoo na kakantaˈu ra nuu Yandios, ti kuaˈa ya nu ñukuu nɨ ini ra ja niˈin ra, ti niˈin ra.

25 Ti nu ka jikantaˈu ra, kuankaˈnu ini nuu yɨvɨ jito uˈu roˈo, nava Tata yo Yandios, ya kancha andɨvɨ, na kuankaˈnu ini ya nuu kuachi ra naa ra.

26 Ko nu tu kuankaˈnu ini ra nuu yɨvɨ, suni siaˈan tu kuankaˈnu ini Tata yo Yandios, ya kancha andɨvɨ, nuu kuachi ra —kachi ya.

Sɨkɨ jniñu ndiso Jesús (Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

27 Nu ni ka jaa da ñuu Jerusalén, ti kuankoyo tuku da nuu yuxeˈe veñuˈun kaˈnu un. Yukan jikonuu Jesús ti ni ka tuˈva sutu ka kuñaˈnu, jiin chaa ka xnaˈan ley ini veñuˈun un, jiin taka chaa kuñaˈnu un naa da.

28 Ti ni ka jikajnuˈun da ya:

—¿Nau ja ni jaˈa jniñu nuu ra ja saˈa ra taka jniñu jaˈa? ¿Nau ja xiin jniñu ñaˈnu jaˈa ja saˈa ra? —kachi naa.

29 Ti ni kachi ya jiin yɨvɨ un:

—Suni ruˈu na kajnuˈun ri roˈo naa ra, ti nu ni ka kachi ra, ti sa na kachi ri nuu ra nau ni jaˈa jniñu jaˈa nuu ri.

30 Kachi naa ra: ¿Nau ja ni taji Juan, chaa ni kii skuanducha yɨvɨ naa i, Yandios xi ɨɨn yɨvɨ nusa? —kachi ya.

31 Ti ni kejaˈa ka ndajnuˈun chaa un naa da:

—¿Nasa kachi yo nusa? Chi tu kuu kachi yo ja Yandios ni taji Juan chi kachi Jesús jiin yo: “¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnuˈun ni kaˈan da nusa?”

32 Ni tu kuu kachi yo ja yɨvɨ ni taji chaa un —ni ka kachi da.

Ti siaˈan nɨ ka ndajnuˈun da ja tu kachi da naa da, chi ka yuˈu da sa kɨtɨ ini yɨvɨ nuu da, chi tendɨˈɨ i ka jini ja Yandios ni taji Juan ni kii da.

33 Ti yukan ni ka kachi da jiin Jesús:

—Tu ka jini na nau ja ni taji chaa un —kachi da.

Yukan na ti ni kachi ya:

—Vanuxia tu ka kuni ra kachi ra, ti suni ruˈu tu kachi ri nuu ra naa ra nau ja ni jaˈa jniñu ñaˈnu jaˈa nuu ri, ja kuu

sa'a ri taka jniñu un —kachi ya.

Sɨkɨ muzu ni ka sa'a ndeva'a
(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12

1 Yukan ni keja'a Jesús xndaku ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Ɨɨn chaa ni sa'a da ɨɨn huerta, ti ni xndee kua'a da nutɨka'ya. Ni chi'i da jaku yuu huerta un. Suni ni sa'a da ɨɨn nundoo ka'nu xaan nuu kaxin da tɨka'ya un. Ni sa'a da ɨɨn ve'ev sukun, nuu kotonchaa da nɨ tu'u ñu'un da. Yukan ti ni jakanchaa da nuu uu chaa ka sa'a jniñu un, ti kua'an da viaje.

2 Yukan ti ni jaa kɨvɨ naki'in da jniñu da, ti chaa xiin huerta un, ni taji da ɨɨn muzu kuan nuki'in sava jniñu un nava ni'in da kuu da.

3 Ko chaa ka yɨnda'a huerta un, ni ka ki'in da muzu un ni ka kani da, ti ni ka nataji da kuano'on. Ti tundo ni ka ja'a kuɨtɨ da kunda'a chaa un.

4 Ti chaa xiin huerta un ni taji tuku da ɨnga muzu kua'an. Ti chaa ka yɨnda'a huerta un ni ka stuji da xini, ti ni ka ja'a xaan da tau muzu un.

5 Ni taji tuku da ɨnga muzu kua'an, ko chaa ka sajniñu un ni ka ja'ni da muzu un. Yukan ti ni taji tuku da tɨjnɨ ga muzu un kuankoyo, ko suni sia'an ni ka ja'a da tau muzu un. Sava da ni ka ndo'o, ti sava ga da ni ka ji'i.

6 Ko iyo vajnu'un ga se'e yɨɨ chaa un ja kunda'u xaan ini da, ti suni ni taji da chaa lulu un kua'an da, chi ndo'o ini da, "Va kuandatu chaa ka sajniñu un nuu se'e ri, chi ka jini da ja se'e ri kuu i", kachi da.

7 Ko nu ni jaa chaa lulu un yuxe'e chaa ka sa'a jniñu un, ti ni ka kachi da: "Ja'a kuu se'e yɨɨ jito'o huerta ja'a. Va'a ga na ka'ni yo, ti nava na kendo yo jiin huerta ja'a", ni ka kachi chaa un.

8 Yukan na ti ni ka jnɨɨ da chaa lulu un, ni ka ja'ni da, ti ni ka jan skaña da ndɨyɨ un nuu yu'u huerta un —ni kachi Jesús.

9 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Ja sia'an ni kuu, ¿nasa ka ndo'o ini ra ja sa'a chaa xiin huerta un nusa? Xi ki'in da ti ka'ni da chaa ni ka sa'a jniñu un, ti kua'a da ñu'un nuu ɨnga yɨvɨ.

10 Xi tu ka ka'u ra nasa ka'an nuu tutu Yandios:

Yuū ni ka skaña chaa ni ka
sa'a nama ja'a, kuu
yuū kanuu ga ja ndiso
ndɨ'ɨ jikɨ ve'e.

11 Maa Yandios ni sa'a sia'an,
ti so naa ini yo nde'e
yo jniñu ni kuu jiin yuū
ja'a.

Kachi tutu —ni kachi Jesús.

12 Nu ni ka'an Jesús sia'an, ti chaa ka kuña'nu Israel un, ni ka nduku da nasa kuu jnɨɨ da Jesús, ko ni ka yu'u da nde'e da yɨvɨ un. Chi ni ka chaku ini da ja sɨkɨ maa chaa ka kuña'nu un, ni ka'an Jesús jnu'un un. Yukan ti ni ka xndoo da ya ti kuankoyo da.

Sɨkɨ jnu'un kinya'u puesto
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

13 Yukan sa ni ka taji da
sava chaa fariseo jiin sava
chaa ka yɨ'ɨ jiin Herodes, ja
na nduku da nasa ka'an da
jiin ya ɨnga jnu'un, ti sia'an na
kuu chakuachi da ya.
14 Ni jakoyo chaa un, ti ni ka
kachi da:
—Maestro, jini na ja kuu
ni ɨɨn chaa yɨñu'un, chi ka'an
ndaa ni, ti tu ki'in ni jnu'un
vasu nasa ka ka'an yɨvɨ sɨkɨ ni.
Suni tu yu'u ni nde'e ni yɨvɨ
kuña'nu ga. Chi su'va xna'an
ndaa ni ichi Yandios nuu i. Ko
kachi ni, ¿iyo va'a ja cha'u yo
xu'un puestu nuu gobierno
Romano xi tuu nu? ¿Va'a ga ja
tu cha'u yo nu? —kachi da.
15 Ko Jesús ja jini va'a ya
nasa ka ndo'o ini da ja ka
jikajnu'un da jnu'un un, ti ni
kachi ya:
—¿Ndoo ka ndo'o ñaa ini ra
ja ka kuni xnda'u ra ru'u naa
ra, ja ka kuni ra chakuachi
ra sɨkɨ ri? Chan ɨɨn xu'un na
Kotonchaa ri —kachi ya jiin
da.
16 Ti ni ka ja'a da ɨɨn xu'un
nuu ya. Yukan na ti ni kachi
ya:
—¿Naa nūū kuu ja nchaa
nuu xu'un ja'a, ti naa sɨvɨ kuu
ja yoso nuu xu'un ja'a nusa?
—kachi ya.
Ti ni ka kachi da:
—Nūū maa rey nación
Roma kuu —kachi da.
17 Yukan na ti ni kachi
Jesús:
—Nusa ti kua'a nuu rey
nación Roma ja xiin maa da,
ti kua'a nuu Yandios ja xiin
maa Yandios —ni kachi ya.
Ti so ni ka naa ini da jnu'un
ni ka'an Jesús jiin da.

Jnu'un sɨkɨ ja ka nandoto
ndɨyɨ
(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

18 Suni ni ka kikoyo tɨjnɨ
chaa Saduceo nuu Jesús, chaa
ka ka'an ja tukaa ga ka nan-
doto kuɨtɨ ndɨyɨ. Ti ni ka kachi
da:
19 —Maestro, nuu ley
Moisés ka'an ja nu ɨɨn chaa
ni nanda'a, ti nu na kuū da, ti
xndoo da ñasɨ'ɨ da. Ti nu tu ni
ɨɨn se'e da ni iyo, ti ñani ndɨyɨ
un nanda'a tuku jiin ña'an un
nava na koo ɨɨn se'e da jiin ña,
ja tu ni iyo se'e ña jiin ndɨyɨ
un. Ti suchi lulu un nakɨ'in
yɨ sɨvɨ ndɨyɨ un, ti kendo i jiin
tendɨ'ɨ yaji ni xiin da.
20 Ko ɨɨn jinu ni iyo uxia
chaa ni ka kuu ñani, ti chaa
ña'nu un ni nanda'a da, ko ni
ji'i da, ti tu ni iyo ni ɨɨn se'e da.
21 Ti chaa kuu uu un, ni
nanda'a jiin ña'an un, ko suni
ni ji'i da, ti tu ni iyo ni ɨɨn se'e
da jiin ña. Ti suni sia'an ni
jna'an chaa kuu uni.
22 Sia'an ni kuu jiin ndɨ uxia
da, vasu ni ka nanda'a da jiin
ña'an un, ko tendɨ'ɨ da ni ka
ji'i, ti tu ni ka iyo ni ɨɨn se'e da
jiin ña. Ti sandɨ'ɨ ni ga suni ni
ji'i ña'an un.
23 Nusa ti nu na nandoto
ndɨyɨ un ti kuchaku tuku da,
¿nau ɨɨn ɨɨn da xiin ñasɨ'ɨ un,
ja sia'an ndɨ uxia da ni ka
nanda'a jiin ña nusa? —kachi
chaa un.
24 Yukan na ti ni kachi Jesús
jiin da naa da:
—Ka yuji ra jnu'un ka ka'an
ra naa ra, chi va tu ni ka
chaku ini ra nava yoso nuu
tutu ii. Ni tu chaku ini ra
ɨɨn jniñu ña'nu sa'a Yandios.

Yukan kuu ja ka ka'an ra sia'an.
25 Ko kɨvɨ na nandoto ndɨyɨ un naa i, tukaa kuu i nanu ni kanda i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ni tu nanda'a i, ni tu xnanda'a i sesɨ'ɨ i, chi kuu i nanu ángel Yandios kanchuku nuu andɨvɨ.
26 Ti sɨkɨ jnu'un ja nandoto ndɨyɨ un, ti ka chaku ini ra, xi tu ka ka'u ra nuu tutu ni chaa Moisés, nuu kachi ja ma'ñu yañu'un un ni ka'an Yandios jiin da, ti ni kachi ya: "Ru'u kuu Yandios ni ka nchañu'un Abraham, Isaac jiin Jacob."
27 Sia'an ni ka'an Yandios jiin Moisés, chi maa ya kuu Yandios yɨvɨ ka chaku, ansu Yandios yɨvɨ ni ka ji'i. Yukan kuu ja ka yuji ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an ra —kachi Jesús.

Ɨɨn ley kanuu xaan ga
(Mt. 22.34-40)

28 Ti ɨɨn chaa xna'an ini veñu'un Israel kande da un, ti ni jiniso'o da jnu'un ndajnu'un Jesús jiin chaa un. Ni jini da ja va'a ka'an ya, ti ni jikajnu'un da ya:
—¿Nau ɨɨn ley Yandios kuu ja kanuu xaan ga nusa? —kachi da.
29 Ti ni kachi Jesús.
—Ɨɨn ley Yandios ja kanuu xaan ga kuu ja'a: "Chunso'o naa ra ro'o yɨvɨ Israel. Tata yo Yandios maa ɨɨn ni ya iyo.
30 Na kuu ini ra Tata yo Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra, jiin ndɨ'ɨ inijnuni ra, ti jiin nɨini ra kunukuachi ra nuu ya." Yukan kuu ley undi nuu.
31 Ti ɨnga ley kanuu xaan kuu ja'a: "Kunda'u ini nuu ñanijna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra." Ndɨnduu ley yukan kuu ja kanu xaan ga siuku ra, ti tukaa iyo ɨnga —kachi ya.
32 Yukan ti ni kachi chaa xna'an ley jiin Jesús:
—Va'a ni ka'an ra, Maestro. Jandaa ka'an ra ja maa ɨɨn ni Tata yo Yandios iyo, ti tukaa iyo ɨnga,
33 ja na kuu ini yo nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu yo, jiin inijnuni yo, ti jiin nɨini yo na kunukuachi yo nuu ya. Ti na kunda'u ini yo nuu ñanijna'an yo nanu kunda'u ini yo nuu maa yo. Chi kanuu xaan ga ndixia uu ley ja'a ja na kuandatu yo, ti ansu ja soko yo taka ja ñava'a yo nuu altar un —kachi da jiin ya.
34 Ni jini ya ja ni ka ka'an ndaa kuɨtɨ da, ti ni kachi ya:
—Ja kuan kuyajni ndɨvɨkoyo ra nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu ra —kachi ya.
Yukan ti ni ɨɨn chaa ka kuña'nu un tukaa ni ka ka'an kuɨtɨ ga da ja kajnu'un ga da ya.

¿Naa se'e kuu Cristo nusa?
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

35 Nu ni xna'an Jesús ini veñu'un ka'nu Israel yukan, ni kachi ya:
—¿Nasa kuu ja ka jani ini chaa ka xna'an ini veñu'un un, ti ka ka'an da ja Cristo kuu se'e nuu tata yo David na jana'an? Ko na kachi ndaa ri ja kuña'nu ga Cristo nuu tata yo David.
36 Ti maa David ni chaa da nuu tutu jiin inijnuni Espíritu Santo nuu kachi sia'an:

Maa Yandios ni kachi sia'an jiin Cristo, ya kuu jito'o ri:
"Nukoo nda'a kua'a ri, chi ta'u ra jniñu jiin ri.
Iyo yɨvɨ jito u'u ro'o, ko kundee ra jiin, chi chindee ri ro'o."
Ni kachi Yandios, kachi David.
37 Nusa, ¿ti nasa kuu Cristo ɨin jna'an rey David jana'an, ti maa da ni kachi ja Cristo kuu jito'o da nusa? —ni kachi Jesús.

Ti nu ni ka'an ya sia'an, ti ni ka kusɨi ini yɨvɨ kua'a ka'iin un.

Ka'an Jesús sɨkɨ chaa ka xna'an ley Israel
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

38 Siin Jesús xna'an ya, ti ni kachi ya:

—Koto maa ra jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un. Koto sa'a ra nava ka sa'a da naa da. Chi chaa un ka jajna'an ini da ku'un da sa'ma nani nava na nakuni yɨvɨ ja chaa kuña'nu ka kuu da. Ti nu ka jikonuu da calle un, kuni da ja na kanxia'u yɨñu'un yɨvɨ jiin da.

39 Ti ja kuu ini veñu'un ka nduku da nuu nukoo da nuu kuña'nu ga kunchuku da. Suni ja kuu ɨin viko, xnaka da ka nukoo yu'u mesa nuu iyo va'a ga.

40 Suni ka jisonchaa da ve'e ña'an ni ka kendo nda'u, ti ja na chisa'yɨ da jniñu ni ka sa'a da un, ti na'an xaan ka jikanta'u da nuu Yandios. Sia'an ka sa'a da nuu chitu yɨvɨ. Ko ja kuu maa da, kii ɨin nundo'o ka'nu xaan ga —ni kachi ya.

Xu'un ni soko ɨin ña'an nda'u
(Lc. 21.1-4)

41 Ɨin kɨvɨ nukoo Jesús nuu veñu'un ka'nu un, yajni nuu kancha ɨin kaja nuu kɨvɨ xu'un ka soko yɨvɨ. Nde'e ya ka chu'un ka chu'un yɨvɨ xu'un nuu kaja un. Ni jini ya ja taka yɨvɨ riko, kua'a xu'un ka chu'un nuu kaja un.

42 Ti sandɨ'ɨ ni ga ni jaa ɨin ña'an nda'u xaan, ti ni chu'un ña uu xu'un cobre kuachi ini kaja un.

43 Yukan ti ni kana Jesús ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da:

—Nde'e naa ra. Ña'an un, ya'u xaan ga nchaa xu'un ni ja'a ña nuu Yandios ansu xu'un ni ka ja'a chaa riko un.

44 Chi yɨvɨ riku un ka ja'a da jaku ni ja ka ñava'a da. Ko ña'an nda'u un, vasu nandɨ'ɨ ña ja kuu gastu ña, ko ni soko ndɨ'ɨ ña nuu Yandios —ni kachi ya jiin da naa da.

Ka'an Jesús ja naa venu'un ka'nu Israel
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13

1 Nu ni kee Jesús veñu'un ka'nu un, ti ɨin ndaja'a ya ni kachi jiin ya:

—Maestro, nde'e ni. Xaan na'nu yuū ja'a, ti xaan vii kaa veñu'un ja'a—kachi da.

2 Ti ni kachi Jesús:

—Ndixia ra chi vii xaan kaa, ko jaa ɨin kɨvɨ ja ni ɨin yuu tukaa kendo kosojna'an, chi ndɨ'ɨ ja'a naa —kachi ya.

Taka señɑ koo nu ja kuan kuyajni ndɨˈɨ ñuyɨvɨ yo
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24, 31)

3 Yukan ti kuankoyo da
undi yuku Olivo, ja kendo
yajni ichi nuu yuxeˈe veñuˈun
kaˈnu un, ti ka tuˈva Pedro,
Jacobo, Juan jiin Andrés, ti ni
ka jikajnuˈun da ya:
4 —¿Naa kɨvɨ kundaa jnuˈun
ni kaˈan ni ja naa veñuˈun
kaˈnu un? ¿Ti naa señɑ kuni
na nu ja kuan kuyajni kun-
daa jnuˈun jaˈa? —ka kachi
da.
5 Ti ni kachi ya jiin da:
—Koto maa ra naa ra nava
tu xndaˈu yɨvɨ roˈo.
6 Chi kuaˈa yɨvɨ kikoyo, ti
ndaku niˈin yɨ sɨvɨ ri, ti kachi
yɨ ja maa i kuu Cristo, ko so ja
na xndaˈu i kuaˈa xaan yɨvɨ.
7 Ti nu ni ka jini ra ja
iyo guerra, xi ja koo guerra,
koto yuˈu ra. Siaˈan kuu, ko
changa ga jaa kɨvɨ ndɨˈɨ ñuyɨvɨ
jaˈa.
8 Chi kanaa ɨɨn nación jiin
ɨnga nación. Suni kanaa
ɨɨn ñuu jiin ɨnga ñuu, ti koo
guerra taka ñuu. Suni kii
ñujnaa ya yukan, ti koo jnama
xaan tonto, ti ndɨˈɨ xaan ini
yɨvɨ. Ko ansu jaˈa ni kuu ndɨˈɨ,
chi sa ni kejaˈa nundoˈo un, ti
suˈva kii ga —ni kachi ya.

Koto uˈu yɨvɨ nuu chaa ka kandixia

9 Siin Jesús kaˈan, ti ni kachi
ya:
—Koto ra maa ra chi ɨɨn kɨvɨ
ti jnɨɨ yɨvɨ presu roˈo, ti kiˈin
ra nuu juez jiin nuu chaa ka
kuñaˈnu ini taka veñuˈun Is-
rael, ti kani da roˈo naa ra.
Ti undi nuu ndajaˈa gobierno
stuu ra maa ra ja ka kandixia
ra ruˈu jiin jnuˈun kaˈan ri.
Chi siaˈan ti sa kunisoˈo da
jnuˈun ichi Yandios.
10 Chi xnakan kuichanuu
jnuˈun Yandios nuu yɨvɨ taka
nación ti sa ndɨˈɨ ñuyɨvɨ.
11 Ti nu ni ka jnɨɨ yɨvɨ presu
roˈo, tu xndɨˈɨ ra ini ra ja nasa
koo jnuˈun kaˈan ra nuu justi-
cia. Chi hora kuaˈa ra jandaa
nuu da, ti maa Espíritu Santo
kuaˈa taka jnuˈun kaˈan ra un.
12 Ti yɨvɨ un naa i, nakuaˈa
yɨ ñani yɨ nuu sticia ja na kaˈni
da i sɨkɨ ja ka kandixia ra ruˈu.
Ko nu nau ja tu kaka yata, ti
siin ndaa kuɨtɨ jiin jnuˈun ri
undi kɨvɨ sandɨˈɨ ni ga, ti yɨvɨ
un kuu ja nanitaˈu.
13 Ti taka ñuu koto uˈu yɨvɨ
roˈo naa ra sɨkɨ ja ka kandixia
ra ruˈu. Ko nu nau ja tu kaka
yata ti siin ndɨ kuɨtɨ jiin jnuˈun
ri undi kɨvɨ sandɨˈɨ ni ga, ti yɨvɨ
un kuu ja na nitaˈu —kachi
Jesús.

Koto uˈu jnaˈan yɨvɨ ini veñuˈun kaˈnu un

14 Siin kaˈan Jesús, ti ni
kachi ya:
—Nu ni ka jini ra ja
kandichi ɨɨn ndajniñu kueˈe
nuu veˈe ii ini veñuˈun kaˈnu
un, yukan ti yɨvɨ kaˈu tutu jaˈa
na chaku ini i nau ja kuu. Ti
yɨvɨ kanchuku ñuu Judea, na
kuaˈa i corrɨ na nama i maa i
undi chii yuku un.
15 Nu ɨɨn yɨvɨ ndetatu i
yuxeˈe i, koto ndɨvɨ i ini veˈe i
ja kiˈin yɨ ndajniñu i.
16 Ti yɨvɨ kande ɨɨn rancho,
koto nandeokuñɨ i veˈe i ja
kiˈin i saˈma i.

17 Na nda'u ñaa ka ñuse'e xi
ñaa ka nchaka suchi yɨkɨn, chi
tu kanda ña kunu yachi ña ja
kuu kɨvɨ un.
18 Kakanta'u naa ra nuu
Yandios ja tu kua'a ya jnu'un
kondo'o ra yukan ja kuu ɨɨn
viko sau xaan.
19 Chi kɨvɨ un koto ra
nundo'o ka'nu xaan tonto
ja tu ni ka ndo'o ra undi na
ni sa'a Yandios ñuyɨvɨ. Ti ni
tukaa ga koo ɨnga nundo'o
nanu ja'a.
20 Ko sa ti tu ni xnukuu Yan-
dios kɨvɨ un, ti va ni ɨɨn yɨvɨ tu
kaku. Ko ni xnukuu ya kɨvɨ un
sɨkɨ ja ni kunda'u ini ya taka
yɨvɨ ni nakaji ya ja na nanita'u
i —ni kachi ya.

Kikoyo chaa xndoña'an

21 Siin ka'an Jesús, ti ni
kachi ya:
—Nu ni jaa kɨvɨ un, koto
kandixia ra naa ra jnu'un
ka'an yɨvɨ ti kachi: "Nde'e,
ja'a kancha Cristo ja ni taji
Yandios ja ta'u jniñu ña'nu",
xi kachi: "Nde'e, yukan kan-
cha ya."
22 Chi kikoyo kua'a yɨvɨ xn-
doña'an, ti kachi i ja maa i
kuu Cristo, xi kachi ja kuu
ɨɨn chaa ka'an jnu'un Yan-
dios. Ti sa'a i tɨjnɨ nuu jniñu
ña'nu ja na xndoña'an i yɨvɨ
ka kandixia. Nu na kuu,
ti suni xnda'u yɨvɨ ni nakaji
Yandios.
23 Ko koto kandixia ra naa
ra ja xnda'u yɨvɨ un ro'o, chi
ja ni kachi ri taka seña kii ja
kuni ra naa ra.

Nasa ndii Jesús
(Mt. 24.29-36, 42-44; Lc. 21.25-36)

24 Ko nu ja ni ndɨ'ɨ ni kii
nundo'o un, yukan ti kuñaa
nuu ndikandii, ti yoo, tukaa
ga kua'a nduva.
25 Ti nukoyo chuxini nuu
andɨvɨ, ti nɨ'ɨn nɨ tu'u ja iyo
nuu andɨvɨ.
26 Yukan na ti ru'u, maa
Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kuni ra
ndenda ri nuu viko un, ti
nchaa ri jiin jniñu ña'nu xaan
ga.
27 Ti taji ri Yandios kinkoyo
undi sandɨ'ɨ ni ga ndɨ kuun
jikɨ ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ, ti nas-
tutu i taka yɨvɨ ni nakaji Yan-
dios ja kuu se'e ya.
28 Nde'e ra ɨɨn nutɨchɨ vixi
ti kuni ra. Nu ja ni ndɨ'ɨ
ni nakoyo nda'a yujnu un ti
vee nene numa, yukan ni jini
yo ja kuan sama kɨvɨ ti kuan
kuyajni viko sau.
29 Sia'an kuu jiin ra naa ra,
chi nu ja ni ndɨ'ɨ nundo'o un
kuan kundaa, yukan ti chaku
ini ra ja kuan kuyajni ndaa ni
ga kɨvɨ nchaa ri.
30 Chi na kachi ndaa ri ja
taka yɨvɨ ka chaku vijna, tu
naa i undi na jaa kɨvɨ kundaa
taka jnu'un ka'an ri ja'a.
31 Ti andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ ndɨ'ɨ
kuɨtɨ naa, ko jnu'un ka'an ri
chi jankɨvɨ naa, ti ndɨ'ɨ un
kundaa.
32 Ko ja kuu kɨvɨ un, maa
Yandios kuu ja jini na kɨvɨ
kundaa taka jnu'un un. Ni
ángel Yandios tu ka jini, ni
ru'u ja kuu ri se'e ya.
33 Ko ro'o naa ra, kundito
ini ra, chi ni tu ka jini ra na
kɨvɨ kundaa taka jnu'un un.
34-35 Kuu nanu ɨɨn chaa
kua'an viaje, ti tu ni kachi da

na kɨvɨ nchaa da. Ti ni xndoo da muzu da ja na koto tendɨ'ɨ jniñu iyo. Ni tejna'an da jniñu nuu ɨɨn ɨɨn muzu un. Ti ni ta'u da jniñu nuu ɨnga muzu ja na koto ve'e da. Ko muzu un naa da, tu ka jini da na kɨvɨ nchaa jito'o da. Suni sia'an ro'o naa ra, tu ka jini ra na kɨvɨ nchaa ri. Yukan kuu ja kotu'va naa ra, chi tu ka jini ra nu nchaa ri kuan kuu tɨkɨ'vɨ, xi nchaa ri ñúú, xi hora kana li'i ni ga, xi kuan kuxian ni ga ti nchaa ri.

36 Chi sanaa ini ra naa ra ti nchaa ri, ti na ni'in ri ro'o ka kixi ini ra.

37 Jnu'un ka'an ri jiin ra naa ra, suni sia'an ka'an ri jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i. Yukan kuu ja kotu'va naa ra —kachi Jesús.

Ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ da Jesús
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14

1 Ka nasa'a chaa Israel uu viko ja tu ka naa ini da na ni keni'in Yandios maa da naa da ñuu Egipto, ja ni kunda'u ini ya maa da. Ti viko un kuu viko pascua, jiin viko ka yee da staa stila tu yɨ'ɨ levadura. Ko kumani uu ga kɨvɨ ja kuu viko un. Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa ka xna'an ley ini veñu'un un, ka kuni jnɨɨ xe'e da Jesús, ti ka'ni da ya.

2 Ko ka ndajnu'un da:

—Tu kuu sa'a yo kɨvɨ viko ja'a, chi sandau ndondaa yɨvɨ sɨkɨ yo —kachi da.

Ɨɨn ña'an ni chu'un perfume xini Jesús
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

3 Yukan ti kancha Jesús ve'e Simón ñuu Betania, ɨɨn chaa ni jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu. Nukoo ya yu'u mesa yee ya staa. Ti yukan ni jaa ɨɨn ñasɨ'ɨ yɨnda'a ña ɨɨn tɨndo'o lulu alabastro. Ti ñu'un chitu aceite perfume mani ita nardo, ja nchaa ya'u xaan tonto. Ni ta'u ña tɨndo'o lulu un, ti ni chu'un ña perfume un xini Jesús.

4 Ti sava yɨvɨ kanchuku un, tu ni ka jajna'an ini i jniñu sa'a ña un. Ti ni ka ka'an i:

—Tu stɨvɨ ña un perfume un sia'an niku.

5 Sa ti ni kuya'u, ti ni'in ña xu'un ti kuu tejna'an yo nuu yɨvɨ nda'u niku —kachi da.

Ti ni ka kɨtɨ ini da nuu ña.

6 Ko ni kachi ya jiin da:

—Sia ña, ndoo ka skɨtɨ ra ini ña. Jniñu ni sa'a ña jiin ri, iyo va'a.

7 Yɨvɨ nda'u, chi nɨnɨ kanchuku i jiin ra naa ra, ti nu ka kuni ra ti kuu chindee ra i. Ko ru'u, chi ansu sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra.

8 Ña'an ja'a ni sa'a ña nava iyo ini ña, chi ja ni chi'i tu'va ña perfume yɨkɨ kuñu ri ja kuu kɨvɨ kuū ri.

9 Kuni ra ja nɨ tu'u ñuyɨvɨ, sava'ni ga nanu na ka'an i jnu'un ri ja na sketa'u ri yɨvɨ, ti kani i jnu'un jniñu ni sa'a ña ja'a ja na nuku'un ini yɨvɨ un maa ña —kachi ya.

Judas nduku da nasa nakua'a da Jesús nuu sutu ka kuña'nu
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

10 Yukan ti Judas, ɨɨn chaa ñuu Cariote, ja suni kandee da jiin ndɨ uxi uu ndaja'a un

naa da, ni ja'an ndajnu'un da
jiin sutu ka kuña'nu un, ti ni
kachi da ja nakua'a da Jesús
nuu da naa da.
11 Nu ni ka jiniso'o chaa un
jnu'un ni ka'an Judas, ni ka
kusɨɨ xaan ini da, ti ni ka ka'ñu
da xu'un nuu da. Yukan ti ni
keja'a nduku da nasa nakua'a
da Jesús nuu chaa un naa da.

Ni kuxini Jesús jiin ndaja'a ya

(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

12 Maa kɨvɨ keja'a viko ka
yee staa stila tu yɨ'ɨ levadura
un, suni kɨvɨ un ka ja'ni da
lélú ja ka soko da ja kuu viko
pascua. Ti ndaja'a ya ni ka
jikajnu'un da ya:
—¿Nanu kuni ni ja na kin
satu'va na ja kuxini yo vijna
pascua? —kachi da jiin ya.
13 Yukan na ti ni taji ya uu
da, ti ni kachi ya jiin da:
—Kua'an naa ra undi ñuu,
ti yukan ndejna'an ra jiin ɨɨn
chaa ndiso ɨɨn kɨyɨ nducha, ti
kundikun ra da ki'in ra jiin
da.
14 Ti nuu ndɨvɨ da un, yukan
ka'an ra jiin maa chaa xiin
ve'e un: "Kachi maa Mae-
stro na ja nanu iyo ɨɨn ve'e
ja kua'anuu ni nuu kuxini da
jiin ndaja'a da vijna kɨvɨ pas-
cua", kachi ra.
15 Ti maa da na xna'an nuu
ra ɨɨn ve'e ka'nu ja kendo piso
nuu sukun, ti yukan ja iyo
nakoo, ti satu'va ra naa ra ja
kuxini yo —kachi ya.
16 Ti kuankoyo da undi ñuu
un, ti ni ka nani'in da taka
nava ni kachi Jesús. Yukan ni
ka satu'va da ja kuxini.
17 Nu ni kuaa, ti ni jaa Jesús
ve'e un jiin ndɨ uxi uu ndaja'a
ya.
18 Ti nu kanchuku da ka yee
da staa nuu mesa un, ni kachi
Jesús jiin da naa da:
—Jandaa na kachi ri ja ɨɨn
ro'o ja yee staa jiin ri ja'a,
nakua'a ru'u nuu chaa ka jito
u'u ru'u —kachi ya.
19 Ti ndaja'a un ni ka
kukui'ya xaan ini da ja sia'an
ni ka'an ya. Ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn
da ni ka kachi:
—¿Xi saña kuu nu? ¿Xi saña
kuu nu? —kachi da naa da.
20 Ti ni kachi ya:
—Ja ndɨ uxi uu ro'o naa ra
ɨɨn ra kuu, ja chutoo staa stila
nu ko'o ri, yukan kuu.
21 Kundaa nava yoso nuu
tutu Yandios ja nakua'a da
maa se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu chaa
ka jito u'u ya. Ko xaan ga
ka'nu nundo'o kondo'o chaa
kin nakua'a ru'u. Sa nu tu ni
kaku da niku —kachi ya.
22 Nɨ ka yee da staa. Ti
ni ki'in Jesús ɨɨn staa stila, ni
jikanta'u ya nuu Yandios, ni
sakuachi ya, ti ni tejna'an ya
nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Kaji naa ra. Ja'a kuu
nanu yɨkɨ kuñu ri —kachi ya.
23 Yukan na ti ni ki'in ya ɨɨn
vaso vino, ni nakuanta'u ya
nuu Yandios, ti ni ja'a ya nuu
da ja na ko'o da tɨ'lɨ tɨ'lɨ.
24 Ti ni kachi ya jiin da:
—Ti nɨñɨ ri un stuu ja ni sa'a
Tata ri Yandios ɨɨn tratu jaa.
Ti yukan kuu ja ka'an ndaa
kuɨtɨ ja nama ri sɨkɨ kua'a
xaan yɨvɨ, chi nɨñɨ ri ja katɨ ri
ki'in, yukan kuu ja chunaa ri
nuu yɨvɨ naa i.

25 Ko na kachi ndaa ri ja
tukaa ga ko'o ri vino ja'a jiin
ñanijna'an yo, kɨvɨ ka nasa'a
i viko ja'a, undi na jaa kɨvɨ
ko'o yo nuu kancha Tata ri
Yandios, chi yukan kuu nuu
ni'in ri ɨin jniñu ña'nu ga, ti
yukan ta'u ri jniñu jiin maa
ya nuu tendɨ'ɨ nɨ tu'u ja iyo.
Ti yukan kuu nuu nasa'a jaa
yo viko ja'a naa yo —ni kachi
Jesús.

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34;
Jn. 13.36-38)

26 Ni ndɨ'ɨ ni ka kuxini da,
ti ni ka jita da ɨin himno,
ti kuankoyo da undi yuku
Olivos.

Kachi Jesús ja ndɨ'ɨ nda'a
ja'a ya kuichanuu da ti xndoo
da ya

27 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Tendɨ'ɨ ra naa ra
kuichanuu ti xndoo ra ru'u
jakuaa vijna, chi sia'an ka'an
nuu tutu Yandios: "Chi
Yandios, kua'a ya jnu'un ja
na kuū pastor, ti rɨɨ da un
kuichanuu tɨ ki'in tɨ."

28 Ko kɨvɨ na nandoto ri, ti
koxnuu ri ki'in ri ñuu Galilea,
ti yukan kundatu ri ro'o naa
ra —kachi ya.

29 Yukan na ti ni kachi Pe-
dro:

—Vasu tendɨ'ɨ da na xndoo
ni'in, ko saña tu xndoo kuɨtɨ
na maa ni —kachi da.

30 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jandaa na kachi ri nuu
ra, ja kuu jakuaa vijna, nu ti
kana ga li'i uu jinu, ti kachi
ra uni jinu ja tu jini ra ru'u
—kachi ya.

31 Ko Pedro, nɨ ini da ka'an
da:

—Vasu na kuū na jiin ni,
ko tu xndoo kuɨtɨ na ni'in
—kachi da.

Ti tendɨ'ɨ ndaja'a ya un,
suni sia'an ni ka ka'an da.

Jikanta'u Jesús nuu Yan-
dios nuu jardín Getsemaní
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

32 Nu ni ka jakoyo da nuu
nani Getsemaní, ti ni kachi ya
jiin da naa da:

—Ja'a ni kunchuku ra ti
ru'u na kin kankanta'u ri nuu
Yandios —kachi ya.

33 Yukan ti kua'an ya tɨ'lɨ
ga ichi ndaku un jiin Pedro,
Santiago jiin Juan. Ti ni keja'a
kukui'ya xaan ini ya, ti kaña
ini ya.

34 Ti kachi ya jiin da:

—Jatu añu ri ja kukui'ya
xaan ini ri, chi ja ni kuyajni
kuū ri. Ko ja'a ni kundatu ra
naa ra ti koto kusu ra —kachi
ya.

35 Yukan na ti ni jika ya
tɨ'lɨ ga, ti ni jakunjitɨ ya, ti
jikanta'u ya, ja nu kuni Yan-
dios, ti tu kondo'o ya nundo'o
kii nuu ya.

36 Ti ni kachi ya:

—Tata maa na, ja kuu maa
ni, taka ni ja kuu sa'a ni.
Nusa ti chajiyo ni saña nuu
nundo'o vaji nuu na. Ko ansu
nava kuni maa na, chi nava
kuni maa ni —ni kachi ya.

37 Yukan na ti na nan-
deokuñɨ ya nuu ka'iin ndaja'a
ya un, ko ni jini ya ja ka kixi
da, ti ni kachi ya jiin Pedro:

—Simón, ¿ja kixi ra nu? Tu
ni kuu kundito ra vasu ɨin
hora nusa.

38 Koto kusu ga ra naa ra.
Kanajaa, ti kakanta'u nuu
Yandios ja na kotu'va ra nava

tu kotojnuni ja'u'u un o'o, ti
chisa'yɨ ra ru'u, kachi ra ja tu
ka jini ra ru'u. Chi va'a ndiyo
ini ra ja siuku ra, ko yɨkɨ kuñu
ra, chi tu iyo ndee ini.
39 Yukan ti kua'an tuku
ya, ti ni jikanta'u ya, ti suni
jnu'un un ni ka'an tuku ya.
40 Nu ni nandeokuñɨ tuku
ya, ni jini ya ja ka kixi tuku
da, chi ka ji'i xaan da ma'na ja
undi ka kuvee nduchi da, ti tu
ni kujnuni nasa kachi da nuu
ya.
41 Ti nu ni nandeokuñɨ ya
jinu kuu uni, ni kachi ya jiin
da:
—Vijna na, ndetatu ti kusu
naa ra. Ko ja ni jaa hora
ja ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
nakua'a da ru'u nuu yɨvɨ ka
nchakuachi.
42 Ndoko naa ra na cho'o,
chi ja vaji chaa ni nakua'a
ru'u un —kachi ya.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús
(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53;
Jn. 18.2-11)

43 Ni ka'an ga Jesús sia'an,
ti ja ni chaa Judas, ɨɨn ja ni
kuu ndɨ uxi uu ndaja'a un.
Ti vekoyo yɨvɨ kua'a jiin da,
ka yɨnda'a i espada jiin yu-
jnu. Vekoyo i jiin jniñu ni ka
ta'u taka sutu ka kuña'nu jiin
chaa ka xna'an ini veñu'un
ka'nu un jiin taka chaa ka
kuña'anu ñuu Israel.
44 Ichi kuankoyo da ni
kachi Judas jiin chaa un naa
da:
—Chaa teyu'u ri nuu, chaa
un kuu ja nanduku yo. Jnɨɨ
naa ra. Koto sia ra ki'in —ni
kachi da.
45 Ti nu ni jaa Judas, ni tu'va
da nuu Jesús, ti ni kachi da:
—Maestro, maestro
—kachi da.
Ti ni teyu'u da nuu ya.
46 Yukan ti chaa un ni ka
jnɨɨ ni da ya.
47 Ti ɨɨn chaa ka'iin jiin
Jesús un, ni jista da espada
da, ti ni ja'ncha da so'o ɨɨn
muzu sutu kuña'nu ga.
48 Yukan na ti ni kachi Jesús
jiin chaa ni ka jnɨɨ ya un:
—¿Va nu ɨɨn ñakui'na kuu ri
ja vekoyo ra jiin espada jiin
yujnu ja jnɨɨ ra ru'u ki'in ri
presu nu?
49 Ti taka kɨvɨ ni xna'an ri
nuu ra naa ra ini veñu'un
ka'nu un, ti tu ni ka jnɨɨ ra
presu ru'u. Ko sia'an kuu ja
na kundaa nava ka'an nuu
tutu Yandios —kachi ya.
50 Ti yukan tendɨ'ɨ ndaja'a
ya ni ka jinu da kuankoyo da.
51 Ko ɨɨn chaa lulu ni
chindikun da jata yɨvɨ
kuankoyo jiin Jesús, ti suku
da nɨnɨ ɨɨn sa'ma, ti suni ni ka
jnɨɨ chaa un maa da.
52 Ko ni keni'ni chaa lulu un
chii sa'ma un, ti vichi lɨɨ da, ko
ni kundee da kua'an da.

Chaa ka kuña'nu ñuu Israel
ka xndichi da Jesús
(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55,
63-71;
Jn. 18.12-14, 19-24)

53 Yukan ti kuankoyo yɨvɨ
un jiin Jesús undi ve'e ɨɨn sutu
kuña'nu ga, chi yukan ni ka
ndututu taka sutu ka kuña'nu
un, taka chaa ka kuña'nu jiin
taka chaa ka xna'an ley ini
veñu'un ka'nu un.
54 Ti Pedro ndikun jika da
ichi jata chaa kuankoyo jiin
Jesús, ni kɨvɨ da yuxe'e pala-
cio un, ti ni nukoo da jiin

policía un ka nanduxin da yunu'un.

55 Ti sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'anu ñuu Israel, ka nduku da nasa ka'an kuachi ga da sɨkɨ Jesús, chi ka kuni ka'ni da ya. Ko tu kujnuni na jnu'un ga ka'an da.

56 Ti kua'a yɨvɨ ni ka xndoña'an, ja ka chakuachi sɨkɨ Jesús, ko tu ni kejna'an kuɨtɨ jnu'un ka ka'an da.

57 Ti sandɨ'ɨ ni ga ni ka ndokuɨñɨ sava da, ti ni ka kankuachi da sɨkɨ ya sia'an:

58 —Saña naa na, ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka'an da: "ru'u, xnaa ri veñu'un ja'a, ja ni ka sa'a yɨvɨ naa i jiin ndaja'a i, ti nuu uni kɨvɨ, ti na sa'a tuku ri ɨnga veñu'un ja tu kuu jiin nda'a yɨvɨ", sia'an ni kachi chaa jña —kachi da naa da.

59 Ko vasu sia'an, tu ni keja'an tuku jnu'un ka ka'an da sɨkɨ ya.

60 Yukan na ti ni ndokuɨñɨ maa chaa kuu sutu kuña'nu ga un nuu chitu un, ti ni jikajnu'un da Jesús: —¿Tu ka'an kuɨtɨ ra nusa? ¿Xɨ jandaa kuu jnu'un ka ka'an da sɨkɨ ra nu? —kachi da jiin ya.

61 Ko Jesús tu ni ka'an kuɨtɨ ya. Yukan na ti ni jikajnu'un tuku sutu kuña'anu un ya:

—Kachi nu maa ra kuu Cristo, Se'e Yandios ii, ja kancha andɨvɨ —kachi da.

62 Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri kuu, ti kuni ra naa ra ja maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nukoo ya nda'a kua'a Yandios ti kuña'nu ya jiin ya. Suni kuni ra nchaa ya ñuyɨvɨ ja'a nuu viko andɨvɨ un —kachi ya.

63 Nu ni jiniso'o sutu ña'nu ga un, ni ndata da sa'ma da ja ni kɨtɨ ini da, chi ni ndo'o ini da ja yɨsɨkɨnchaa Jesús maa Yandios jiin jnu'un un. Ti ni kachi da jiin yɨvɨ ka'iin un:

—¿Nau ɨnga testigo nandɨ'ɨ yo ja'a naa yo?

64 Ja ni ka jiniso'o ra ja ka'an ndeva'a da sɨkɨ Yandios. ¿Nasa ka ndo'o ini ra naa ra? —kachi da.

Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni kachi ja na kuū ya.

65 Yukan na ti sava yɨvɨ un ni ka tɨvɨ sɨ'ɨ nuu ya. Ni ka jasɨ nduchi ya jiin sa'ma, ti ni ka kani jikɨ nuu ya, ti kachi:

—ro'o chaa ka'an jnu'un Yandios, kachi nau ja ni kani ro'o —kachi jiin ya.

Yukan na ti soldado ka'iin un, ni ka ja'a jikɨ nuu ya. Yukan kuu ja ni jna'an Jesús nu ni ka xndichi da ya.

Kachi Pedro ja tu jini da Jesús

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

66 Ti nukoo Pedro nuu yuxe'e un, ti ɨin ña'an junukuachi ve'e sutu kuña'anu ga un, ni ya'a ña ichi chukan.

67 Ti nu ni jini ña nduxin da ñu'un, ni nde'e va'a ña nuu da, ti ni kachi ña:

—ro'o, suni ni yaku ra jiin Jesús, chaa ñuu Nazaret un —kachi ña jiin da.

68 Ko Pedro ni kachi da ja tu jini da:

—Tu jini ri na jnu'un ka'an ra jiin ri —kachi da.

Ti ni kenda da kua'an da ichi yuxe'e un ni jakuiñi da. Ti yukan ni kana iin li'i.

69 Ñaa junukuachi un, ni jini tuku ña nuu da, ti ni keja'a ka'an ña jiin taka yivi ka'iin un:

—Suni ndaja'a chaa yukan kuu chaa ja'a —kachi ña.

70 Ko Pedro ni kachi tuku da ja tu jini da. Ni kuu nuu ga, ti chaa ka'iin un ni ka kachi da jiin Pedro:

—Ndaa ndixia kuu ja ro'o kuu iin ndaja'a Jesús un, chi suni chaa Galilea kuu ra —kachi da.

71 Ko ni kachi tuku Pedro:

—Va kunchakuachi na nu na xndoña'an na, ko ka'an ndaa kuiti na ja tu jini na chaa ka ka'an ni un —kachi da.

72 Ko ni ka'an ga da sia'an, ti ni kana li'i jinu kuu uu. Ti yukan ni nuku'un ini da jnu'un ni ka'an Jesús: "Nu ti kana ga li'i jinu kuu uu, ti kachi ra uni jinu ja tu jini kuiti ra ru'u." Ti yukan ni nakani xaan ini da, ti ni jakunchaa da nde'e da.

Xndichi Pilato Jesús

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

15

1 Nu ni kundijin inga kivi, ni ka ndajnu'un sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu, suni chaa ka xna'an ley ini veñu'un ka'nu Israel, jiin uu ga chaa ka kuña'nu ñuu un. Ka ndajnu'un da nasa sa'a da jiin Jesús, ja ni ka jnii da ya. Yukan na ti ni ka ju'ni da ya, ti kuankoyo da jiin ya nuu Pilato, chaa kuu gobernador.

2 Ti Pilato ni jikajnu'un da Jesús:

—¿Xi ro'o kuu Rey, ja ta'u jniñu nuu ni tu'u nación Israel nu? —kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Ru'u kuu —kachi ya.

3 Ti sutu ka kuña'nu un ni ka chakuachi da tijni nuu jnu'un siki ya.

4 Ti ni jikajnu'un tuku Pilato un ya:

—Nde'e na ka chakuachi da siki ra, ¿ti tu ka'an kuiti ra nusa? —kachi da.

5 Ko Jesús tu ni ka'an kuiti ya. Ja yukan na ti so ni naa ini Pilato, ti tu kujnuni nasa sa'a da jiin ya.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

6 Taka viko pascua ni iyo iin jnu'un ja na sia Pilato iin chaa kande vekaa, nau ja na kachi maa yivi un.

7 Ti kivi un kande iin chaa nani Barrabás vekaa jiin tijni chaa ni ka ndonda siki gobierno, chi ni ka ja'ni da ndiyi.

8 Ja yukan kuu ja ni ka jakoyo yivi un ka jikan i nuu Pilato, ja na sia da iin presu nava iyo jnu'un da.

9 Ti ni jikajnu'un Pilato nuu yivi un:

—¿Kuni ra naa ra ja na sia ri chaa kuu Rey nuu ni nación Israel nu? —kachi da.

10 Sia'an ni jikajnu'un Pilato, chi ni jini da ja ka kuu kuasun ini sutu un, ja kua'a yivi ni ka kandixia jnu'un ni

ka'an Jesús. Ja sɨkɨ yukan
ni ka nakua'a da ya nuu Pi-
lato, ti Pilato kuni sia da Jesús
niku.
11 Ko sutu ka kuña'nu un ni
ka ska'an da yɨvɨ ja na kakan
i nuu Pilato, ti na sia da chaa
nani Barrabás.
12 Yukan na ti ni jikajnu'un
tuku Pilato yɨvɨ un:
—Nusa ti, ¿ndoo kuni ra naa
ra ja sa'a ri jiin chaa ja'a, chaa
ka skonani ra Rey nación Is-
rael nusa? —kachi da.
13 Ti ni ka kuvaa yɨvɨ un ka
kana ko'o:
—¡Katakaa ni chaa jña nda'a
cruz, na kuū da! —kachi naa.
14 Ti ni kachi Pilato:
—¿Ko nau kuachi ni sa'a da
nusa? —kachi da.
Ti yɨvɨ un vi'i ga ka kana
ko'o:
—¡Katakaa ni chaa jña nda'a
cruz, na kuū da! —kachi naa.
15 Yukan na ti Pilato, ja na
kusɨɨ ini yɨvɨ un jiin da, ni sia
da Barrabás kua'an da. Ti ni
ta'u da jniñu nuu soldado un
ja na kani da Jesús jiin yo'o
ñɨɨ, ti na ki'in da jiin ya ja na
kundaka ya nda'a cruz, ti na
kuū ya.

Ni ka yɨsɨkɨnchaa soldado
un Jesús

16 Yukan na ti kuankoyo
soldado un jiin Jesús undi
nuu yuxe'e palacio nuu nani
Pretorio. Ni ka nastutu
jna'an da jiin tendɨ'ɨ ga
soldado.
17 Ti ni ka naskui'na da ya
ɨɨn sa'ma kua'a ndi'i. Ni ka
sa'a da ɨɨn corona iñu, ti ni ka
chuxndee da xini ya.
18 Yukan ti ni ka keja'a ka
kanajiin da, ka sakata da nuu
ya:
—Na kuchaku na'an Rey,
chaa ñuu Israel —kachi da.
19 Ni ka kani da yujnu xini
ya, ni ka tɨvɨ sɨ'ɨ da nuu ya, ti ni
ka jakunjitɨ da nuu ya, nanu
ja kuu ya ɨɨn rey.
20 Ni ndɨ'ɨ ni ka sakata da
nuu ya, ni ka tava da sa'ma
kua'a ndi'i ñu'un ya, ti ni ka
naskui'na da ya jiin sa'ma
maa ya. Ti kuankoyo da jiin
ya ja ka taka da ya nuu nda'a
cruz.

Ni ka jatakaa da Jesús nuu
nda'a cruz
(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43;
Jn. 19.17-27)

21 Ichi kuankoyo da ni ka
ndejana'an da jiin ɨɨn chaa
ñuu Cirene nani Simón, ja
chaa kuu tata Alejandro jiin
Rufo, vendi da ja ni ja'an da
nuu rancho da, ti soldado un
ni ka chayɨka Simón ja na
kundiso da cruz Jesús.
22 Sia'an kuankoyo da jiin
Jesús undi ɨɨn ñu'un nani
Gólgota, ja kuni ka'an, "ñu'un
yɨkɨ xini."
23 Nu ni ka jakoyo da
yukan, ni ka ja'a da vino
sakanuu jiin ɨɨn nuu suxia ja
nani mirra, ja na ko'o ya nava
tu kondo'o xaan ya ja jatu ya.
Ko maa Jesús tu ni janta'u ya
ja ko'o ya.
24 Yukan na ti ni ka chijnɨɨ
da ya nuu nda'a cruz jiin
nduyukaa. Ti soldado un ni
ka chu'un da suerte sɨkɨ sa'ma
ya, ja na tejna'an nuu jna'an
da.
25 Ja ni kuu ka ɨɨn jaña'an
na ni ka jatakaa da Jesús nuu
nda'a cruz.
26 Ti xini cruz un ni ka
chijnɨɨ da ɨɨn tutu ja ka'an

ndoo yɨndaka ya yukan.
Kachi sia'an: “Ja'a kuu Rey
nuu yɨvɨ nación Israel.”
27 Suni ni ka jatakaa da uu
ñakui'na jiin ya nuu uu ga
cruz, ɨɨn ichi nda'a kua'a, ti
ɨnga ichi nda'a sajni ya.
28 Sia'an ni kundaa nava
yoso nuu tutu Yandios ja
kachi: “Ka'ni da ya nanu ɨɨn
ñakui'na.”
29 Ti yɨvɨ ka ya'a ichi
chukan, ka skuiko xini ja ka
kuu ichi ini nuu ya, ti ka ka'an
ndeva'a:
—Vijna na ti ro'o ja ni ka'an
ra ja xnaa ra veñu'un ka'nu
Israel, ti nuu uni kɨvɨ ti na sa'a
jaa ra.
30 Nama maa ra vijna, ti
kuan kuun nuu nda'a cruz
jña —kachi jiin ya.
31 Suni taka sutu ka
kuña'nu un jiin chaa ka
xna'an ley ini veñu'un un, ka
ka'an ndeva'a kuɨtɨ da nuu ya,
ti ka ndajnu'un da:
—Ni nama da sava yɨvɨ, ko
tu kuu nama da maa da vijna.
32 Ko vijna ti nu na
kandixia yo ja ka'an ndaa da
ti kuun da nuu nda'a cruz un,
ti sa na kandixia yo ja kuu
da Cristo ni taji Yandios, ja
kuu da Rey nuu nɨ tu'u nación
Israel. Yukan ti kandixia yo
ja vaji da undi nuu andɨvɨ —ni
ka kachi da.
Ti suni undi uu ga chaa ka
ndakoyo yukan jiin ya, ni ka
ka'an ndeva'a da nuu ya.

Ni ji'i Jesús
(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49;
Jn. 19.28-30)

33 Nu ni kuu sava nduu,
ni kuñaa nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti ni
ndundijin undi ka uni ja'ini.
34 Ti hora un ni kanajiin
ko'o Jesús:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabac-
tani? —kachi ya. (Ja kuni
ka'an: “Yandios maa na, Yan-
dios maa na, ¿ndoo ni xn-
doo maa ɨɨn ni saña vijna”?
—kachi ya.)
35 Sava yɨvɨ ka'iin yajni
yukan ni ka jiniso'o, ti ni ka
kachi:
—Kunso'o naa ra, chi kana
da xini profeta Elías na
jana'an—kachi da.
36 Yukan ti ɨɨn da ni ja'a
corrɨ, ni chutoo da kachi nuu
vino iya, ni chuxndee da xini
ɨɨn nuyoo kani, ti ni ja'a da ja
na ko'o Jesús, ti kachi da:
—Na nde'e yo nu kii Elías
kii nama da chaa —ni kachi
da:
37 Ko Jesús, uni ni kanajiin
ko'o ya, ti ni ji'i ya.
38 Ti maa hora ni ji'i
Jesús, ni te'nde sava sa'ma
ii yɨndaka ini veñu'un ka'nu
Israel un, ni ndata sava kuɨtɨ
sa'ma un undi nuu sukun ti
undi nuu ja'a.
39 Ti ɨɨn soldado kuu capitán
kandichi nuu Jesús hora un.
Nu ni jini da nava ni ji'i Jesús,
ti ni kachi da:
—Jandaa kuɨtɨ kuu ja Se'e
Yandios ni kuu chaa ja'a
—kachi da.
Yukan ni ji'i Jesús.
40 Suni ka'iin sava ñasɨ'ɨ ka
jitonchaa jika ña. Ñaa un
kuu María Magdalena, Sa-
lomé, jiin María nana Santi-
ago, chaa suchi, jiin José.
41 Ñaa ja'a ni ka kandixia
ña Jesús. Ni ka yaku ña jiin
ya, ti ni ka junukuachi ña
nuu ya na ni yaku ya ñuu

Galilea. Suni yukan ka'iin tɨjnɨ ga ñasɨ'ɨ ja ni ka ja'an ña jiin ya undi Jerusalén.

Ni ka chunduji da Jesús
(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

42-43 Ti ɨɨn chaa ñuu Arimatea, nani José, ni kuu da ɨɨn chaa kuña'nu ja kuu nuu junta ka'nu Israel. Ti ndiyo ini da ja kuni da nu na jaa kɨvɨ ta'u Yandios jniñu. Chi ni kandixia da jnu'un ni xna'an Jesús ja kuu kɨvɨkoyo yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti yukan ni'in yɨvɨ un ɨɨn ta'u ya ti kundisojniñu i jiin ya. Ti vanuxia ja ni jaa vispera kɨvɨ ndetatu, ti ni tava ini da ni ka'an da jiin Pilato ja'ini kɨvɨ un, ti ni jikan da permiso ja na ki'in da jiin yɨkɨ kuñu Jesús.

44 Ti Pilato ni naa ini da nu ni jiniso'o da ja, ja ni ji'i Jesús. Ni kana da capitán soldado un, ti ni jikajnu'un da nu ja ni ji'i ndixia ya.

45 Ti capitán un ni kachi ja, ja ni ji'i ndixia ya. Yukan na ti Pilato ni ja'a da permisu nuu José ja na ki'in da jiin yɨkɨ kuñu ya.

46 Ti José ni jaan da ɨɨn sa'ma finu, ni kuni'in da yɨkɨ kuñu ya nuu nda'a cruz un, ti ni nasuku da yɨkɨ kuñu ya. Yukan ti ni chunde da ya ɨɨn yau jaa, ja ni jacha da chii ɨɨn kava. Ti ni nakasɨ da jiin ɨɨn yuu ka'nu xaan.

47 Ti María Magdalena jiin ɨnga María nana José, ka'iin ña yukan, ti ni ka jini ña nuu ni ka chunde da Jesús.

Ni nandoto Jesús
(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

16

1 Nu ni ya'a kɨvɨ ndetatu un, ti María Magdalena jiin ɨnga María, nana Santiago, jiin Salomé, ni ka jaan yachi ña perfume ja kin chi'i ña sɨkɨ yɨkɨ kuñu Jesús.

2 Ña'an xaan kɨvɨ ni nukuñɨ semana kuankoyo ña yu'u ñaña un. Ja ni kaña ndaa ndikandii ni ka jakoyo ña nuu ñaña un.

3 Ti ichi kuankoyo ña ka ndajnu'un ña:

—¿Nanu ni'in yo ɨɨn ja chajiyo yuu nuu ñaña un? —kachi ña.

4 Nu ni ka jakoyo ña, ti ni ka jini ña ja, ja ni kuxio yuu ka'nu un.

5 Ni ka kɨvɨ ña ini yau un. Yukan ni ka jini ña ɨɨn ángel Yandios nukoo nda'a kua'a. Ti ñu'un ya ɨɨn sa'ma kani, xkɨyɨ ni'ni. Ni naxna'an ya nuu ña nanu ɨɨn chaa lulu. Ti ña'an un ni ka yu'u ña.

6 Ko ángel un ni kachi:

—Koto yu'u ra naa ra. Chi jini ri ja ka nanduku ra Jesús, chaa ñuu Nazaret ja ni ji'i nuu nda'a cruz un. Ko tuu kande ya ja'a, chi ja ni nandoto ya. Nde'e, ja'a kuu nuu ni ka xndoo da yɨkɨ kuñu ya, ko tukaa ndoo iyo.

7 Vijna ti kua'an naa ra ti kachi ra nuu Pedro, ti suni nuu uu ga chaa ka kuu ndaja'a ya: “Koxnuu ya ki'in ya ñuu Galilea, ti yukan kundatu ya ro'o naa ra. Ti nakuni ra ya nava ni kachi ya

jiin ra naa ra” —kachi ángel un.
8 Ti ña'an un ni ka kee ña ini
yau un, ti ni ka ja'a ña corri,
chi ni ka yu'u xaan ña ja undi
ka ni'in ña, ti so ni ka sana ini
ña. Ko tu ni ka kachi ña nuu
ni iin yivi ja sia'an ni kuu, chi
ni ka yu'u xaan ña.

Ni ndenda Jesús nuu María Magdalena
(Jn. 20.11-18)

9 Jaña'an kivi ni nukuiñi
semana, nu ni nandoto Jesús,
ti xnakan ni ndenda ya nuu
María Magdalena, ñaa ni
keni'in ya uxia tachi xaan
yukan.
10 Ti maa ña ni jan
kaxnu'un nuu uu ga chaa ni
ka jika jiin ya. Chi ka na'nu
da ya, ka kukui'ya xaan ini
da, ti ka nde'e da.
11 Ko nu ni ka jiniso'o da ja
chaku Jesús, tu ni ka kandixia
da, vasu kachi ña un ja ni nde-
jna'an ña jiin ya.

Ni ndenda Jesús nuu uu chaa ni kuu ndaja'a ya
(Lc. 24.13-35)

12 Kuee ga, ti ni ndenda
Jesús sii tuku nuu uu chaa
ni ka kuu ndaja'a ya ichi
kuankoyo da ranchu da.
13 Chaa un, ni ka nan-
deokuñi da, ti ni ka kachi da
nuu uu ga ndaja'a un, ko suni
tu ni ka kandixia da jnu'un
un.

Ni ndenda Jesús nuu uxi iin ndaja'a ya
(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

14 Sandi'i ni ga, ni ndenda
Jesús nuu uxi iin ndaja'a ya
nuu kanchuku da ka yee da
staa. Ti ni kanajiin ya nuu da
naa da, ndoo tu ka kandixia
da ja ni nandoto ya, ndoo
xaan ga ni'in ni nduu ini ra
naa ra ja tu ka chunso'o ra
jnu'un ka ka'an yivi ni ka nde-
jna'an jiin ya, chi ni ka kachi
i ja, ja ni nandoto ya.
15 Yukan na ti ni ta'u ya
iin jniñu nuu da naa da, ti ni
kachi ya:
—Kuankoyo naa ra ni tu'u
ñuyivi, ti ka'an ra jnu'un Yan-
dios nuu taka yivi naa i.
16 Yivi kandixia, ti kuan-
ducha i, ti nanita'u i nuu Yan-
dios. Ti yivi tu kandixia, na
jna'nu ndatu i jiin kuachi i.
17 Yivi na kandixia ti kuu
sa'a i jniñu ña'nu jiin sivi ri.
Kuu kenchaa da tachi xaan
ki'in. Ti ka'an da yu'u inga
yivi ja tu ka jini da.
18 Nu na ku'uun ini ra ti
jnii ra iin koo, xi ku'uun ini
ra ti ko'o ra veneno, ti tundo
jna'an kuiti ra. Chuxndee a
nda'a ra siki yivi ka ku'u, ti
nduva'a i —kachi ya.

Kuano'on Jesús andivi
(Lc. 24.50-53; Hechos 1.9-11)

19 Nu ni ndi'i ni ka'an Jito'yo
Jesús jiin ndaja'a ya, ti ni
ndaa ya kuano'on ya andivi.
Ti ni nukoo ya nda'a kua'a
Yandios nuu ni nduña'nu ya
kancha ya.
20 Ti ndaja'a ya jiin chaa ka
skua'a jiin ya, ni ka yaku da
taka ñuu ni ka ka'an da jnu'un
Yandios nuu yivi naa i. Ti
maa Jito'yo ni chindee chituu
ya da jiin jniñu ña'nu ni ka
sa'a da, ti ni ka jini yivi ja iyo
ndaa jnu'un ni ka ka'an da.

Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Marcos.

Jnu'un Yandios ni chaa Lucas

Sɨkɨ jnu'un ka'an tutu ja'a

1 Nde tɨjnɨ chaa ni ka nan-
duku ndaa nasa ni kuu na ni
kii Cristo Jesús jiin taka jniñu
ni sa'a ya, ja ni ka jini yo.
2 Sia'an nava ni ka xna'an
yɨvɨ ni ka jini jniñu ni sa'a
Jesús undi nuu, yɨvɨ ni ka jika
jiin ya ti ni ka chindee ya jiin
jnu'un ni xndaku ya.
3 Ti suni ru'u Lucas, ni nan-
duku ndaa ri taka nasa ni
kuu undi nuu, na ni kii Jesús.
Ti ndo'o ini ri ja iyo va'a ja
na chaa ri tutu ja'a nuu ra,
amigo Teófilo, na kachi ri taka
jniñu ni sa'a Jesús, undi na ni
keja'a ya ti undi ni xndɨ'ɨ ya.
4 Ti sia'an na kuni ndaa ra
ja iyo ndaa taka jnu'un ni
kutu'va ra sɨkɨ Jesús. Yukan
kuu ja chaa ri tutu ja'a.

Kachi ɨɨn ángel Yandios ja kaku Juan, chaa kii skuanducha

5 Na ni kuu Herodes rey ñuu
Judea, ni iyo ɨɨn sutu Israel
ni nani Zacarías, ti chaa un
yɨ'ɨ da jiin grupo sutu ni nani
Abías. Ti ñasɨ'ɨ da ni nani ña
Elisabet, ni kuu ña jna'an ɨɨn
sutu jana'an ni nani Aarón.
6 Ti ndɨnduu da ni ka jan-
datu va'a da nuu Yandios, ti
suni ni ka siuku ndaa da taka
ley ni ta'u maa Jito'yo Yan-
dios. Ti ni ɨɨn yɨvɨ tu ni ka
ka'an ndeva'a i sɨkɨ da.
7 Ko tu ni ka iyo se'e da,
chi Elisabet tu ni iyo se'e ña.
Ti ndɨnduu da ja ni ka ja'nu
xaan da naa da.
8 Ti ɨɨn kɨvɨ ni kendo
Zacarías nuu jniñu da ja
junukuachi da, ja kuu da sutu
nuu Yandios.
9 Sia'an nava ni iyo jnu'un
ja kuu sutu un naa da, ni kuu
suerte maa Zacarías ja ni kɨvɨ
da ve'e ii, ini veñu'un ka'nu
Jito'yo Yandios ja ka'ma da
suxia kutu.
10 Ko ni ja'ma da suxia kutu
un, ti ichi jata ve'e ii un ka'iin
yɨvɨ kua'a ka jikanta'u i.
11 Ti ni kenda ɨɨn ángel
Jito'yo Yandios nuu Zacarías
ja kandichi xiin nuu altar
nuu kayu suxia kutu un.
12 Ti nu ni jini Zacarías nuu
ángel un ni yu'u da, ti tu ni
kujnuni ini da nasa sa'a da.
13 Ko ni kachi ángel jiin da:
—Zacarías, koto ma yu'u ra,
chi ni jiniso'o Yandios jnu'un
ni jikanta'u ra nuu ya, ti koo
ɨɨn se'e ñasɨ'ɨ ra Elisabet vijna.
Skaku ña ɨɨn suchi yɨɨ lulu, ti
skonani ra i Juan.
14 Ti kusɨɨ xaan ini ra jiin
suchi lulu un, ti suni kua'a
xaan yɨvɨ kusɨɨ ini jiin yɨ kɨvɨ
na kaku i,
15 ti kua'a Yandios ɨɨn jniñu
ña'nu nuu i. Tu ko'o i vino
ni ndɨxɨ, ti kunchaa Espíritu
Santo jiin i, vasu ni ñu'un ga
i chii nana i.
16 Ti sa'a i ja kua'a yɨvɨ
nación Israel na nakani ini i
ti kuandatu i nuu Jito'yo Yan-
dios.
17 Ti Juan un kuu ja koxnuu
ki'in satu'va yɨvɨ ja kuu maa
Jito'yo, ya kiji un, ti kuñava'a
da jnu'un nde Espíritu nava ni
ñava'a profeta Elías. Ti sa'a da

ja taka tata na ndunda'u ini
da nuu se'e da, ti yɨvɨ ni'in ini
ja kanda kua'an kanda vaji
un kutu'va i kuandatu i. Ti
sia'an satu'va da yɨvɨ naa i
ja na kotu'va i kɨvɨ na chaa
maa Jito'yo —ni kachi ángel
Yandios un.
18 Yukan ti ni jikajnu'un
Zacarías ángel un:
—¿Nasa kuni ndaa na nu
jandaa ndixia kuu nusa? Chi
ja ni ja'nu xaan na, ti suni
ñasɨ'ɨ na —ni kachi da.
19 Ko ni kachi ángel un:
—Ru'u kuu Gabriél,
junukuachi ri nuu Yandios,
ti ni taji ya ru'u vaji ri ja na
kasjnu'un ri ɨɨn jnu'un va'a
ja'a nuu ra.
20 Ko vijna, vanuxia tu ni
kandixia ra jnu'un ni ka'an ri,
ti kendo ñɨ'ɨn ra, ti tukaa ga
kuu ka'an ra undi na jaa kɨvɨ
kundaa jnu'un ja'a, ja kaku
suchi lulu un. Ti jnu'un ja'a
kundaa nava ni kachi ri —ni
kachi ángel un.
21 Ti ni ka ndajnu'un
Zacarías jiin ángel un, ti ka'iin
yɨvɨ ichi fuera ka ndatu i
maa da, ti ka jani ini i ja
ndoo jna'an da ja ni kuna'an
kukuee da ini ve'e ii un.
22 Ko nu ni kenda Zacarías,
ti tukaa kuu ka'an da jiin yɨvɨ
un naa i. Yukan ti ni ka
chaku ini yɨvɨ un ja iyo ɨɨn ja ni
naxna'an Yandios nuu da ini
ve'e ii un. Ti seña ni ga ni sa'a
da chi ni kendo ñɨ'ɨn da.
23 Nu ni jinu kɨvɨ ni
junukuachi Zacarías ini
veñu'un un, ti kuano'on da
ve'e da.
24 Yukan na ti ni jaku'un
se'e ñasɨ'ɨ da Elisabet, ti tukaa
ni kee ña ve'e ña nuu u'un
yoo, chi ndo'o ini ña:
25 “Sia'an ni sa'a maa
Jito'yo jiin ri, ti vijna tukaa ga
kukanuu ri nuu taka yɨvɨ ja
skexiko i ru'u”, sia'an ndo'o
ini ña.

Ni kasjnu'un ɨɨn ángel Yandios ja kaku Jesús

26 Nu ja ni kuu iñu yoo
ja ñu'un se'e Elisabet, ti ni
taji Yandios ángel Gabriél
nuu ndañuu Galilea ja nani
Nazaret.
27 Ni jan ka'an da jiin ɨɨn
ña'an suchi ñu'un nani María.
Ti ja ni kundaa ja nanda'a
ña'an un jiin ɨɨn chaa nani
José, ɨɨn chaa kuu jna'an chaa
ni kuu rey ni nani David.
28 Ni jaa ángel un nuu kan-
cha ña, ti ni kachi da:
—Too ni ndii. Ndatu ni
kuu ra nuu Yandios, ti kancha
Jito'yo jiin ra, ti ndatu xaan ga
ni kuu ra nuu Yandios ja kuu
taka ga ñasɨ'ɨ —ni kachi ángel
un.
29 Ko nu ni jini María nuu
ángel un, ti ni sana inijnuni
ña, ti ni kuñaa inijnuni ña
ja sia'an ka'an ángel un. Ti
ndo'o ini ña naa jnu'un kuu ja
ka'an ángel un.
30 Ti ni kachi tuku ángel un:
—Koto yu'u ra María, chi ni
kunda'u ini Yandios ro'o ja ni
ja'a ya ɨɨn jniñu ña'nu nuu ra.
31 Vijna na ti jaku'un se'e
ra. Ti kuu i ɨɨn suchi yɨɨ, ti
skonani ra i Jesús.
32 Nduña'nu i, ti kuu i maa
Se'e Yandios kancha andɨvɨ.
Ti sa'a Jito'yo Yandios ja na
kuu i rey nanu ni kuu David,
chaa ni kuu jna'an i jana'an.

33 Ti ta'u i jniñu nuu nación
Israel ja kuu saa ni ti jankɨvɨ
ga ndɨ'ɨ jniñu ta'u i un —ni
kachi ángel un.
34 Yukan na ti ni jikajnu'un
María nuu ángel un sia'an:
—¿Nasa kundaa jnu'un ni
ka'an ni un, ti changa ga koo
yɨɨ na? —ni kachi ña.
35 Yukan ti ni kachi ángel un
jiin ña:
—Maa Espíritu Santo sa'a
ja na jaku'un suchi lulu un,
chi ɨɨn jniñu ña'nu kuu ja sa'a
Yandios jiin ra. Ti suchi lulu
ii ja kaku un, kuu i Se'e maa
Yandios.
36 Suni na kachi ri nuu ra
ja Elisabet, ñaa kuu jna'an ra
un, koo ɨɨn se'e ña, vasu ja
ni nchɨɨ ña. Ja yukan kuu ja
ña'an ka ka'an ja tu iyo se'e
un, vijna ti ja iyo iñu yoo ja
nchaa ku'u ña.
37 Chi Yandios, taka ni ja
kuu sa'a ya, ti tu iyo ni ɨɨn ja tu
kuu sa'a ya —kachi ángel un.
38 Yukan na ti ni kachi
María:
—Sia'an na koo nusa, chi
maa ya kuu ja yɨnda'a saña,
ti na kuu nava ni kachi ni
—kachi ña.
Yukan na ti kua'an ni ángel
un.

Ni jan ka'an María jiin Elisabet

39 Yukan ti uu uni ni kɨvɨ ti
ni kee María, ti kua'an ña ɨɨn
ñuu kande yuku ñuu Judea.
40 Ni jaa ña ve'e Zacarías, ti
ni kanxia'u ña jiin Elisabet.
41 Ti nu ni jiniso'o Elisa-
bet ja kanxia'u María jiin ña,
ti yukan ni kanda suchi lulu
un chii ña, ti ni chaa Espíritu
Santo nuu ña.
42 Yukan na ti jaa xaan ni
ka'an ña:
—Jandaa ndixia kuu ja ni
chindee chituu Yandios ro'o.
Ti ndatu xaan ga ni kuu ra
ja kuu taka ga ñasɨ'ɨ. Ti suni
na chindee xaan ga maa ya
suchi ñu'un chii ra.
43 Ti xaan ndatu ri ja ni
chaa nana Jito'yo ri kii nde'e
ña ru'u, ti ansu ɨɨn ña'an
kuña'nu kuu ri.
44 Ti naa ini ri na ni jiniso'o
ri jnu'un ni ka'an ra, ti ni
kanda suchi lulu ja'a chii ri ja
ni kusɨɨ ini i.
45 Na chindee chituu ya
ro'o ja ni kandixia ra jnu'un
ni ka'an ya jiin ra. Ti jaa
kɨvɨ nu kundaa nava ni kachi
maa Jito'yo nuu ra —ni kachi
Elisabet.
46 Yukan na ti ni kachi
María:
Jiin ni ini ri kana jaa ri maa
Jito'yo ja kuña'nu xaan
ya.
47 Ti kusɨɨ ini ri jiin Yandios ja
ni nama ya ru'u.
48 Chi maa Yandios ja ni
kunda'u ini ya ru'u, ɨɨn
ña'an junukuachi nuu
ya.
Ti undi vijna ka'an taka yɨvɨ
naa i ja ndatu xaan ni
kuu ri nuu Yandios, ti
sia'an ndaku ni'in yɨvɨ
ru'u ja kuu taka ni kɨvɨ.
49 Ti ka'nu jniñu ni sa'a ya
jiin ri, chi kuña'nu maa
Yandios, ti Yandios ii
Yandios ndoo kuu ya.
50 Ti ja kuu saa ni kunda'u
ini ya nuu taka yɨvɨ ka
jandatu nuu ya.
51 Ti ni sa'a ya jniñu ña'nu
jiin jnu'un maa ya, ti ni

kundee ya jiin yɨvɨ ka
ndo'o vixi ini.
52 Ti chaa ka kuña'nu ni ken-
chaa ya jniñu nuu da, ti
ni nakua'a ya nuu yɨvɨ
nda'u ja na nduña'nu i.
53 Ti yɨvɨ ka ji'i soko ni ja'a ya
ja na kaji va'a i.
Ti yɨvɨ riko ni sia ya maa i
kuankoyo sia'an ni jiin
nda'a iyu i.
54 Ni chindee ni chituu ya
yo'o, yɨvɨ nación Israel,
ja ka junukuachi yo
nuu ya.
Chi ñukuu ini ya yo'o ja
kunda'u ini ya yo'o naa
yo.
55 Chi sia'an ni chisojnu'un
ya nuu taka tata yo,
nuu Abraham jiin taka
jna'an da ja kikoyo
ɨnga kuiya.
Ni kachi María.
56 Ti ni kendo ña uni yoo jiin
Elisabet, ti sa ni nandeokuñɨ
ña ve'e ña.

*Ni kaku Juan chaa skuan-
ducha*

57 Nu ni jaa kɨvɨ ja kaku se'e
Elisabet, ti ni iyo ɨɨn suchi yɨɨ
lulu nuu ña.
58 Ti taka yɨvɨ kanchuku ya-
jni un jiin taka jna'an ña, ni
ka jini yɨvɨ un ja ni kunda'u
ini Yandios maa ña, ti ni ka
kenda i ni ka jajnu'un i maa
ña.
59 Nu una kɨvɨ, ti ni ka
chakoyo yɨvɨ un ni ka ndu-
tutu i ja ni ka sa'a i ɨɨn seña
nuu yɨkɨ kuñu suchi yɨkɨ un (ti
yukan kuu ɨɨn seña nuu yɨkɨ
kuñu taka suchi yɨɨ nación Is-
rael, ja jna'an ja ka kuu i yɨvɨ
Yandios). Ti ka kuni skonani
da suchi un sɨvɨ maa tata i
Zacarías.
60 Ko ni kachi nana i:
—Tuu, chi Juan konani i
—ni kachi ña.
61 Ti ni ka kachi yɨvɨ un jiin
ña:
—¿Ti ndoo nusa? Ti tu iyo
ni ɨɨn jna'an ra ja ni nani
sia'an —ni ka kachi i.
62 Yukan na ti ni ka jika-
jnu'un da maa tata i jiin seña
ja nasa kuni da ja na konani i.
63 Ti ni jikan da ɨɨn tabla
lulu, ti ni chaa da nuu: "Juan
konani yɨ", kachi da. Ti tendɨ'ɨ
yɨvɨ un ni ka naa ini i nu ni ka
jiniso'o i jnu'un un.
64 Ti hora un ni kuu
ndoka'an Zacarías, ti ni keja'a
kanajaa da Yandios.
65 Ti taka yɨvɨ kanchuku ya-
jni un, so ni ka naa ini i jiin
jnu'un un, ti jnu'un un ni
jichanuu nɨ yuku ñuu Judea ja
sia'an ni kuu.
66 Ti taka yɨvɨ ka jiniso'o
jnu'un un, ti ni ka keja'a ka
ndo'o ini, ti ka jikajnu'un
jna'an:
—¿Nau ja kuu suchi lulu un
nu na kua'nu i nusa? —ni ka
kachi i.
Sia'an ni ka ka'an yɨvɨ un,
chi jandaa ndixia kuu ja
ndito Yandios suchi lulu un.

Jnu'un vii ni ka'an Zacarías

67 Yukan ti ni chaa Espíritu
Santo sɨkɨ Zacarías, ti ni ka'an
da jnu'un ni ja'a maa Yandios
nuu da, ti ni kachi da:
68 Xaan ga va'a ini maa Jito'yo
Yandios ja ndito ya yɨvɨ
nación Israel,
chi ni kinde'e ya nuu yo ja ka
kuu yo yɨvɨ ñuu ya, ti ni
nama ya yo'o.

69 Ti ni taji ya ɨɨn ja kuña'nu ja
ki nama yo'o.
Ti ya un kuu jna'an rey David
na jana'an, chaa ni
junukuachi nuu ya.
70 Chi sia'an ni chisojnu'un ya
nava ni ka kachi pro-
feta undi jana'an.
71 Ti nama ya yo'o nuu yɨvɨ
ka jito u'u yo'o, jiin nuu
taka yɨvɨ ka kɨtɨ ini jito
yo'o.
72 Ti kunda'u ini ya nuu
ñanijna'an yo na
jana'an, ti tu ni naa
ini ya jnu'un kanuu ni
ka'an ya.
73 Ja ni chisojnu'un kaji nuu
tata yo Abraham na
jana'an,
74 ja kin nama ya yo'o nuu
yɨvɨ jito u'u yo'o, ti
nava tu yu'u yo ja
kuanukuachi yo nuu
ya.
75 Kani ndaa kuɨtɨ ini yo ja
kunukuachi yo nuu ya
nɨ kɨvɨ na kuchaku yo.
76 Ti se'e yɨɨ lulu ri ja'a, nu
na kua'nu i, ti kuu i ɨɨn
profeta.
Ka'an jnu'un Yandios kancha
andɨvɨ, chi koxnuu i
ki'in i nuu Jito'yo.
Ti satu'va i yɨvɨ naa i sa na kii
ya.
77 Ti ka'an i ɨɨn jnu'un nuu yɨvɨ
ñuu ya ja nama ya maa
i, ti koo jnu'un ka'nu
ini ya nuu kuachi i.
78 Sia'an na koo, chi va'a ini
Yandios yo, ti kunda'u
ini ya yo'o.
Yukan kuu Yandios, ja kan-
cha andɨvɨ, na xna'an
ya nuu yo ɨɨn ichi va'a
ja kuu taka kɨvɨ kuxian
yo.
79 Sa'a ya ja na kujnuni ini
yɨvɨ, ti nakuni ga i
jnu'un ya, ja kua'an i
ichi ñuñaa nuu ñujɨ'i.
Ti kunda'a ya yo'o nuu ɨɨn ichi
va'a nuu koo ndee koo
sɨɨ ini yo, ja na kukuee
kunchaa yo.
Ni kachi Zacarías.
80 Ni ja'nu suchi lulu un, ti
ni yɨxia ini jnuni i jiin jnu'un
ya. Ti yukan ni kunchaa i nuu
ñu'un te'e un undi ni jaa kɨvɨ
ni ka natu'va yɨvɨ Israel nuu i.

Ni kaku Jesús
(Mt. 1.18-25)

2

1 Na kuiya un ni ta'u rey Au-
gusto jniñu nuu taka nación
ja yɨnda'a ñuu Roma, ti ni
jachanuu da jnu'un nuu nɨ
tu'u nación nuu yɨnda'a da
un, ja na ndoko ɨɨn censo nuu
ndututu ndɨ'ɨ vii kuɨtɨ sɨvɨ yɨvɨ
naa i.
2 Ti Cirenio ni kuu gober-
nador nuu ñuu Siria na ni
ka nastutu da sɨvɨ yɨvɨ naa i.
Yukan ni kuu ɨɨn censo undi
nuu kuɨtɨ.
3 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka nan-
deokuñɨ i nani ñuu i, ja na
chiso i sɨvɨ i un.
4 Ni kee José ñuu Nazaret,
ɨɨn ndañuu Galilea, ti
kuano'on da ichi ñuu Judea
undi ñuu Belén nuu ni kaku
rey David na jana'an, chi José
ni kuu da jna'an David.
5 Ni jan chiso da sɨvɨ da jiin
María, chi ja ni nanda'a da
jiin ña, ti ja nchaa ku'u ña.

6 Ti ni kuu ja, ja ka'iin da
ñuu Belén, ti ni jaa kɨvɨ ja kaku
se'e María.
7 Yukan ni iyo ɨɨn suchi núú
nuu ña, ti ni kuu i suchi yɨɨ.
Yukan ni nasuku ña i sa'ma
vita, ti ni skatuu ña i ini ɨɨn
nundoo nuu ka yaji kɨtɨ un,
chi tukaa ga nuña mesón nuu
kendo.

Ni kenda ɨɨn ángel Yandios nuu chaa ka ndito rɨɨ

8 Ti yajni ñuu Belén ka'iin
uu chaa ka ndito rɨɨ undi
yuku un jakuaa kɨvɨ un.
9 Ti sana ini da naa da, ti
ni kenda ɨɨn ángel maa Jito'yo
Yandios, ti nduva maa Jito'yo
ni janducha nɨ nuu ka'iin da
un, ti ni ka yu'u da.
10 Ko ni kachi ángel un jiin
da naa da:
—Koto yu'u ra naa ra, chi
ve kachi ri ɨɨn jnu'un va'a nuu
ra naa ra, ti jiin jnu'un un na
kusɨɨ xaan ini yɨvɨ naa i.
11 Ti ja'a kuu ɨɨn jnu'un va'a,
chi undi ñuu David ni kaku ya
kii nama ro'o vijna naa ra, ti
Cristo maa Jito'yo kuu ya.
12 Ti jiin seña ja'a kuni ndaa
ra ja sia'an iyo, nani'in ra
suchi lulu un suku i jiin sa'ma
vita, ti katuu i ini ɨɨn nun-
doo nuu ka yaji kɨtɨ —ni kachi
ángel.
13 Sanaa ni ti ni kenda kua'a
xaan ga ángel nuu andɨvɨ, ka
kanajaa i Yandios, ti ka ka'an
i:
14 —¡Na nakanajaa yo maa
Yandios ja kancha ya nuu
sukun! Ti vijna na ndusɨɨ
ini taka yɨvɨ ñuyɨvɨ, chi ni
ndunda'u ini ya nuu i naa i
—ni ka kachi ángel un.
15 Yukan na ti nu kuan
nukoyo ángel un ichi andɨvɨ,
ti ni keja'a ka ndajnu'un chaa
ka ndito rɨɨ un:
—Na cho'o naa yo undi ñuu
Belén, na cho'o nde'e nau
ja kuu ja ni kasjnu'un maa
Jito'yo nuu yo —kachi da naa
da.
16 Ti ni ka kekoyo da kua'an
da, ni ka nani'in da nuu kan-
cha María jiin José jiin suchi
lulu un ja katuu i ini nundoo
kɨtɨ un.
17 Nu ni ka jini da nuu suchi
lulu un, ni ka jani da jnu'un
nava ni kachi ángel un nuu da
sɨkɨ suchi lulu un.
18 Ti taka yɨvɨ ni ka jiniso'o
jnu'un ni ka ka'an chaa ka
ndito rɨɨ un, so ni ka naa ini i.
19 Ko María ni chu'un ini ña
taka jnu'un un, ti ndo'o xaan
ini ña sɨkɨ jnu'un un.
20 Ti ni ka nandeokuñɨ chaa
ka ndito rɨɨ un kuankoyo da,
ka nakanajaa da Yandios ti ka
ka'an da:
—¡Xaan ga ka'nu jniñu sa'a
maa Yandios, ja ni kundaa
taka ja ni ka jiniso'o yo, jiin ja
ni ka jini yo! —ni ka kachi da.

Ni ka yɨnda'a da Jesús nuu Yandios ini veñu'un Israel

21 Nu una kɨvɨ ja ni kaku
suchi lulu un, ni ka ndututu
da, ti ni ka sa'a da ɨɨn seña yɨkɨ
kuñu i, ti ni ka skonani da i
Jesús, nava ni kachi ángel un
nuu María, na ti jaku'un ga
se'e ña.
22 Nu ni jinu kɨvɨ ja kin
siuku ña jnu'un ja na ndun-
doo ña nuu Yandios nava
jnu'un ka'an ley, ja ni ja'a
Yandios nuu Moisés. Ti ni ka
ja'an María jiin José jiin suchi
lulu un undi ñuu Jerusalén ja

na kotonchaa Jito'yo Yandios
maa i.
23 Sia'an ni ka sa'a da,
vanuxia sia'an ni ta'u Jito'yo
Yandios jniñu nuu ley Moisés
ja taka suchi yii kaku, ti nu ka
kuu i suchi núú, na nakua'a
da i nuu maa Jito'yo Yandios.
24 Ni ka ja'an soko da ja
kuu nuu Yandios nava jnu'un
ka'an maa ley Jito'yo Yandios,
ja na soko da uu ndivi xi uu
sata, kachi tutu.
25 Ti kuiya un ni iyo iin chaa
ni nani Simeón ñuu Jerusalén,
ti ni kuu da iin chaa yiñu'un,
ja ni nchañu'un da Yandios.
Ti ñukuu ini da ja kii maa
Jito'yo ja kii nama ya nación
Israel. Ti maa Simeón, jika
Espíritu Santo jiin da.
26 Ja yukan kuu ja ni jini
jnuni da ja tu kuu yachi da
undi nu tu kuni da nuu Cristo,
ja taji maa Jito'yo Yandios ja
na sa'a ya jniñu ña'nu.
27 Maa Espíritu Santo ni
yinda'a chaa un kua'an da
nuu veñu'un ka'nu Israel un.
Ti nu ni jakoyo María jiin José
jiin suchi lulu un ja nani i
Jesús, ti ni ka yinda'a da i nuu
veñu'un ka'nu un ja na siuku
da jiin i nava jnu'un ka'an ley
Moisés.
28 Ti ni ki'in Simeón suchi
lulu un, ni nunchaa da i nuu
nda'a da, ti ni kanajaa da Yan-
dios, ti ni kachi da:
29 Jito'yo, vijna na ti sia ni
saña, na kuū na va'a
na,
chi ja ni siuku ni jnu'un ni
chisojnu'un ni nuu
saña ja kuu na muzu
ni.
30 Ti ni jini na jiin nuu na nuu
ya, kii nama ya siki yivi
naa i,
31 ja ni taji ni nuu taka yivi
ñuyivi.
32 Maa ya kuu nanu iin nduva
ja kivi ini yivi taka
nación ja na jnuu ini
i.
Ti sa'a ya ja na nduña'nu yivi
maa nación Israel.
Kachi Simeón.
33 José jiin nana Jesús, so ni
ka naa ini da ja sia'an ni ka'an
Simeón siki suchi lulu un.
34 Yukan na ti ni jikanta'u
Simeón nuu Yandios ja kuu
maa da naa da jiin suchi lulu
un, ti ni kachi da jiin María,
nana Jesús:
—Ja ni nakaji Yandios
suchi lulu ja'a vaji i nava na
kandixia kua'a yivi nación
Israel, ti nanita'u i. Ti sava ga
yivi tu kandixia, jna'nu ndatu
i. Ti maa ya kuu ja ka'an
jnu'un Yandios, ko kua'a yivi
tu kuanta'u jnu'un ka'an ya.
35 Ti maa ya sa'a ja na
ndundijin taka ja ka ndo'o ini
añu taka yivi naa i. Ti ja kuu
maa ra jatu yeni'ni ini añu ra,
ja na'nu xaan ra i, ja nanu
ja'ncha yuchi ini ra —ni kachi
Simeón.
36 Ti yukan kande iin ña'an
junukuachi yuxe'e veñu'un
ka'nu un, ja suni ka'an ña
jnu'un Yandios. Nani ña Ana.
Yii ña ni nani Fanuel, ti kuu
ña jna'an Aser, chaa ni ka
xnukoo ñuu Israel na jana'an.
Ti ja ni ja'nu xaan ña. Ni suchi
xaan ña ni nanda'a ña, ti ni
kuncha ña uxia kuiya jiin yii
ña,

37 ti ni kendo nda'u ña
ja undi vijna kuu ña ña'an
maa un nuu kuun xiko kuun
kuiya. Ti tu kuxio ña nuu
yuxe'e veñu'un ka'nu un ja
junukuachi ña nuu Jito'yo
kuu nduu kuu ñuu, kendo
ndicha ini ña, ti jikanta'u ña
nuu Yandios.
38 Ti maa hora ka'iin María
jiin José un ni kenda ña ni
tu'va ña nuu da naa da, ti ni
nakuanta'u ña nuu Yandios.
Ti ni keja'a ña ni ka'an ña sɨkɨ
Jesús lulu nuu taka yɨvɨ ka'iin
ini veñu'un un, ja ka ñukuu ini
i ja kii maa ya kii nama ya sɨkɨ
Jerusalén.

Ni ka nandeokuñɨ da ñuu Nazaret

39 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka siuku da
taka jniñu ta'u ley maa Jito'yo
Yandios, ti ni ka nandeokuñɨ
da kuan nukoyo da ñuu da
Nazaret ja kuu ɨin ndañuu
Galilea.
40 Ti kuan kua'nu nden-
dajnu ga Jesús, ti kuan kuu
ndichi xaan inijnuni i, chi
maa Yandios ni chindee chi-
tuu ya maa i.

Ni kendo Jesús ini veñu'un ka'nu Israel

41 Na kuiya yukan chi taka
kuiya ka ja'an tata i jiin nana
i undi Jerusalén, ja kuu viko
pascua nación Israel.
42 Ti nu ja iyo uxi uu kuiya
Jesús, ti kuankoyo taka da
ñuu Jerusalén, chi sia'an ni
ka ja'an da taka kuiya ja kuu
viko un.
43 Ti nu ni ya'a viko un,
ni ka nandeokuñɨ da kuan
nukoyo da. Ti Jesús ni kendo i
undi Jerusalén, ko tu ni ka jini
José jiin María ja ni kendo i.
44 Ti ka ndo'o ini da ja
kua'an Jesús ma'ñu yɨvɨ kua'a
un, ti sia'an ni ka jika da
nchakanchaa ɨin kɨvɨ. Ti sa
ni ka nanduku da i ma'ñu
taka jna'an da jiin ma'ñu yɨvɨ
kuankoyo un,
45 ko tu ni ka nani'in da i.
Yukan na ti ni ka nandeokuñɨ
da undi ñuu Jerusalén, ja ka
nanduku da i yukan.
46 Nu uni kɨvɨ sa ni ka
nani'in da i ini veñu'un ka'nu
Israel un, nukoo i ma'ñu chaa
ka xna'an ley un, ñuso'o i
jnu'un ka ka'an da, ti xndichi
i chaa un jiin jnu'un ka ka'an
da un.
47 Ti taka ja ka ñuso'o
jnu'un ka'an i, so ni ka naa ini
ja ndichi xaan ka'an i, ti va'a
xaan naxndeokani i jnu'un
un nuu da naa da.
48 Ti nu ni jini tata i jiin
nana i nuu i ja yukan kancha
i, ti so ni ka naa ini da ni
ka nde'e da nuu i ja nukoo i
yukan. Ti ni kachi nana i jiin
i:

—Nda'u se'e ri. ¿Ndoo ni
sa'a ra sia'an jiin ri? Ru'u jiin
tata ra ka ndɨ'ɨ xaan ini ri ka
nanduku ri ro'o —ni kachi ña.
49 Yukan na ti ni kachi
Jesús:

—¿Ndoo ka nanduku ni
saña naa ni? ¿Xi tu ka jini ni
ja kanuu ga ja na kunchaa na
ini ve'e ii Tata na Yandios nu?
—kachi i.
50 Ko maa da, tu ni ka chaku
ini da ndoo kuu ja ni kendo i
yukan.
51 Yukan na ti kuano'on
i jiin da naa da ichi ñuu
Nazaret, ti maa i ni siin i jan-
datu i nuu da naa da. Ti María
ni chu'un ini ña taka jnu'un

un, ti ndo'o xaan ini ña sɨkɨ
jnu'un un.
52 Yukan ti kuan kua'nu
ndendajnu ga Jesús, ti kuan
kundichi ga xini i. Ti ni ni'in
i ja yɨñu'un nuu Yandios jiin
nuu yɨvɨ naa i, chi maa Yan-
dios ni chindee chituu ya i. Ti
sia'an kuan kua'nu ga Jesús.

Ka'an Juan, chaa skuan-
ducha undi nuu ñu'un te'e un
(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8;
Jn. 1.19-28)

3

1 Nu xia'un kuiya ja ni
kenchaa ta'u rey Tiberio
jniñu nuu taka nación yɨnda'a
ñuu Roma, ti Poncio Pilato ni
kuu gobernador ñuu Judea,
Herodes ni kuu gobernador
ñuu Galilea, ti ñani da Felipe
ni kuu gobernador ñuu
Iturea jiin ñuu Traconite, ti
Lisanias ni kuu gobernador
ñuu Abilinia.
2 Ti sutu ka kuña'nu Israel
ni ka kuu Anás jiin Caifás na
kuiya un. Ti ni ka'an Yandios
jiin Juan, se'e yɨɨ Zacarías. Ni
ka'an ya jiin da nuu kande da
undi nuu ñu'un te'e un.
3 Ti Juan ni jikonuu da taka
ñuu ka'iin yajni yucha Jordán,
ti ni kachi da nuu yɨvɨ ja na
nakani ini i, ti na kuanducha
i nava na kuanka'nu ini Yan-
dios nuu kuachi i.
4 Ti yukan ni kundaa nava
ni chaa Isaías nuu tutu ja
kachi sia'an:
Kin ka'an ɨɨn chaa,
kin ka'an undi nuu ñu'un te'e
un, ti kachi da:
Kotu'va naa ra, chi ja yajni
chaa Jito'yo.
Ti kuni ja na kaka ndaa ra
naa ra.
5 Na kotu'va yɨvɨ naa i, ti taka
xa'va na ndundaa,
ti taka yuku jiin loma na
ndu ɨɨn nuu, ti taka ichi
yakua na ndundoo,
ti taka ichi kue'e na nduu ɨɨn
nuu. Ti sia'an kuni yo
ja na ndundaa añu yɨvɨ
nuu ya.
6 Ti taka yɨvɨ ñuyɨvɨ nakuni i
nasa kii nama Yandios
maa i.
Sia'an ni ka'an Juan nava
ni chiso Isaías nuu tutu na
jana'an.
7 Ti nu ni ka keja'a ka
jakoyo yɨvɨ kua'a nuu Juan
ja na skuanducha da i, ti ni
kachi da nuu i:
—Ro'o, ka kuu ra nanu koo.
¿Xi ka jani ini ra ja nama ra
maa ra nuu ɨɨn nundo'o kuan
kuyajni nuu ra naa ra nu?
8 Na kachi ri ja kava yɨñu'un
naa ra nava na kuni ndaa yo
ja, ja ni ka nakani ini ra. Ti
nava sia'an na nduu ra nanu
ɨɨn yujnu vixi ja ja'a nde'e
va'a, chi ka sa'a ra jniñu va'a.
Ti sia'an ka stuu ra maa ra ja,
ja ni ka nakani ndixia ini ra,
ti ni ka xndoo ra kuachi ra.
Ti tu kondo'o vixi ini ra naa
ra ja ka'an ra: “Maa yo naa
yo chi ka kuu yo jna'an Abra-
ham na jana'an.” Tu ka'an ra
sia'an, chi na kachi ri nuu ra
ja suni undi yuu ja'a, ti kuu
sa'a Yandios ja na kuu i jna'an
Abraham.
9 Ti yɨvɨ ja tu ka kuni nakani
ini nuu kuachi un, ja iyo
tu'va Yandios ja kua'a ya ɨɨn
nundo'o ja kondo'o i. Ti
yukan kuu nanu ɨɨn chaa ja
iyo tu'va da ja kin sandoo da
nuu huerta da, ti ka'ncha da
yujnu ja tukaa ja'a nde'e va'a

un, ti ki'in nuu ñu'un ja na
kayu —ni kachi Juan.
10 Ti ni ka kachi yɨvɨ un:
—¿Ti ndoo sa'a na vijna naa
na nusa? —ni ka kachi i.
11 Ti ni kachi Juan:
—Nu ro'o ka ñava'a uu
sa'ma, ti kua'a ɨɨn nuu yɨvɨ ja
tundo ka ñava'a, ti nau ro'o
ka iyo ja kaji, ti kua'a nuu yɨvɨ
ja tundo ka ñava'a —ni kachi
Juan.
12 Suni ni ka ja'an sava chaa
ka kinya'u puestu un nuu
Juan, ja na skuanducha da
chaa, ti ni ka kachi da:
—Maestro, ¿Ti ndoo sa'a
saña naa na, nusa? —ni ka
kachi da.
13 Ti ni kachi Juan:
—Kinya'u ndaa naa ra
nava ka'an ley, ti koto skaa
ya'u ga ra ja kinya'u ra nuu
puesto —ni kachi Juan.
14 Ti suni sia'an ni ka jika-
jnu'un uu soldado un maa da,
ti ni ka kachi:
—¿Ti saña, ndoo sa'a na
nusa? —ni ka kachi da.
Ti ni kachi tuku Juan:
—Koto ma kuisonchaa ra
ni ɨɨn ndajniñu yɨvɨ naa i ja
siu'u ra i, xi ja na chakuachi
ra i nu tundo ka sa'a i. So nɨnɨ
kuu ja na kuanta'u ra xu'un
ya'u ra ni —ni kachi Juan.
15 Ti yɨvɨ kua'a un ka ndo'o
ini i ja xi Juan kuu Cristo ja ka
ndatu i ja kii un,
16 ko maa Juan ni kachi da
nuu yɨvɨ kua'a un:
—Jandaa kuu ja ru'u
skuanducha ri ro'o naa ra jiin
nducha, ko vaji ɨɨn ja kuña'nu
ga ja kuu ru'u, ti maa chaa
yukan skuanducha da ro'o
naa ra, ti kua'a da Espíritu
Santo ja na kunchaa ya jiin
ra. Ti sia'an nanu sandoo ɨɨn
ñu'un nuu kayu, suni sia'an
sandoo Espíritu Santo undi
ini añu ra naa ra. Ti tu kuu
kandu ri nuu da, chi kuña'nu
ga da ja kuu ru'u.
17 Ti chaa un xndichi da yɨvɨ
nanu ɨɨn chaa ja ja yɨjnɨ tu'va
da pala da ja xndeche da triu
da, ti kenso da paja ki'in ti
sava'a da triu da ini ve'e, ti
ka'ma da paja un. Ko chaa
un, chi kua'a da nundo'o nuu
yɨvɨ jiin ɨɨn ñu'un ja tu nda'va
kuɨtɨ —ni kachi Juan.
18 Ti jnu'un ja'a jiin tɨjnɨ ga
jnu'un ni xndaku Juan, ti ni
ka'an da jnu'un Yandios nuu
yɨvɨ naa i.
19 Suni ni kachi Juan nuu
Herodes ja tu iyo va'a ɨɨn
jniñu sa'a da. Chi Herodes
kuu da gobernador, ti ni jaka
da Herodías, ñasɨ'ɨ ñani da Fe-
lipe, ja na kunchaa ña jiin da.
Ti suni ni ka'an da ja tɨjnɨ ga
jniñu kue'e sa'a da.
20 Ko Herodes, tu ni jandatu
da jnu'un ni ka'an Juan, chi
su'va vi'i ga ni sa'a ndeva'a da
ja ni chunde da Juan vekaa.

Ja ni janducha Jesús
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

21 Na ti kɨvɨ ga Juan vekaa,
ni kunde da ni skuanducha
da yɨvɨ, ti suni ni skuanducha
da Jesús. Ti hora ni skuan-
ducha da Jesús ni jikanta'u
ya nuu Yandios, ti ni nuña ni
andɨvɨ nuu kancha Yandios,
22 ti ni kuun Espíritu Santo,
ti ni jinu xini ya, ti kaa nanu
ɨɨn sata. Yukan ti ichi andɨvɨ
ni ka'an Yandios jiin Jesús:

—Ro'o kuu Se'e ri ja kunda'u xaan ini ri, ti kusɨɨ xaan ini ri jiin ra —kachi.

Nava ni kii taka jna'an Cristo Jesús undi jana'an
(Mt. 1.1-17)

23 Na ni keja'a Jesús undi nuu kuɨtɨ jiin jniñu ni tatu Yandios nuu ya, ja iin ya yajni oko uxi kuiya. Ti ka jani ini yɨvɨ ja ni kuu ya se'e yɨɨ José. Ti jna'an José ni kuu se'e yɨɨ Elí,
24 ti Elí ni kuu se'e Matat, ti Matat ni kuu se'e Leví, ti Leví ni kuu se'e Melqui, ti Melqui ni kuu se'e Jana, ti Jana ni kuu se'e José,
25 ti José ni kuu se'e Matatías, ti Matatías ni kuu se'e Amós, ti Amós ni kuu se'e Nahum, ti Nahum ni kuu se'e Esli, ti Esli ni kuu se'e Nagai,
26 ti Nagai ni kuu se'e Maat, ti Maat ni kuu se'e Matatías, ti Matatías ni kuu se'e Semei, ti Semei ni kuu se'e José, ti José ni kuu se'e Judá,
27 ti Judá ni kuu se'e Joana, ti Joana ni kuu se'e Resa, ti Resa ni kuu se'e Zorobabel, ti Zorobabel ni kuu se'e Salatiel, ti Salatiel ni kuu se'e Neri,
28 ti Neri ni kuu se'e Melqui, ti Melqui ni kuu se'e Adi, ti Adi ni kuu se'e Cosam, ti Cosam ni kuu se'e Elmodam, ti Elmodam ni kuu se'e Er,
29 ti Er ni kuu se'e Josué, ti Josué ni kuu se'e Eliezer, ti Eliezer ni kuu se'e Jorim, ti Jorim ni kuu se'e Matat,
30 ti Matat ni kuu se'e Leví, ti Leví ni kuu se'e Simeón, ti Simeón ni kuu se'e Judá, ti Judá ni kuu se'e José, ti José ni kuu se'e Jonán, ti Jonán ni kuu se'e Eliaquim,
31 ti Eliaquim ni kuu se'e Melea, ti Melea ni kuu se'e Mainán, ti Mainán ni kuu se'e Matata, ti Matata ni kuu se'e Natán,
32 ti Natán ni kuu se'e David, ti David ni kuu se'e Isai, ti Isai ni kuu se'e Obed, ti Obed ni kuu se'e Booz, ti Booz ni kuu se'e Salmón, ti Salmón ni kuu se'e Naasón,
33 ti Naasón ni kuu se'e Aminadab, ti Aminadab ni kuu se'e Aram, ti Aram ni kuu se'e Esrom, ti Esrom ni kuu se'e Fares, ti Fares ni kuu se'e Judá,
34 ti Judá ni kuu se'e Jacob, ti Jacob ni kuu se'e Isaac, ti Isaac ni kuu se'e Abraham, ti Abraham ni kuu se'e Taré, ti Taré ni kuu se'e Nacor,
35 ti Nacor ni kuu se'e Serug, ti Serug ni kuu se'e Ragau, ti Ragau ni kuu se'e Peleg, ti Peleg ni kuu se'e Heber, ti Heber ni kuu se'e Sala,
36 ti Sala ni kuu se'e Cainán, ti Cainán ni kuu se'e Arfaxad, ti Arfaxad ni kuu se'e Sem, ti Sem ni kuu se'e Noé, ti Noé ni kuu se'e Lamec,
37 ti Lamec ni kuu se'e Matusalén, ti Matusalén ni kuu se'e Enoc, ti Enoc ni kuu se'e Jared, ti Jared ni kuu se'e Majalaleel, ti Majalaleel ni kuu se'e Cainán,
38 ti Cainán ni kuu se'e Enós, ti Enós ni kuu se'e Set, ti Set ni kuu se'e Adán, ti Adán ni kuu se'e Yandios, chi maa ya ni sa'a ya maa da.

Kuni kue'e ja'u'u un Jesús
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

4

1 Nu ni ni'in Jesús Espíritu
Santo ja ni kukutu ini ya
jiin, na ni kee ya ini yucha
Jordán, ti maa Espíritu Santo
ni yɨnda'a ya undi nuu ñu'un
te'e un.
2 Yukan ni kuncha ya uu
xiko kɨvɨ, ti ja'u'u un kuni ke'e
ya. Ti nɨ kɨvɨ un, tu ni yee kuɨtɨ
ya staa. Ti nu ni ya'a kɨvɨ un,
ti ni chaa soko ini ya.
3 Yukan na ti ni kachi ja'u'u
un jiin ya:
—Nu ndixia ra ja Se'e Yan-
dios kuu ra, ti sa'a ja taka
yuu ja'a na nduu staa kaji yo
—kachi ja'u'u un.
4 Ti ni kachi Jesús:
—Su'va yoso nuu tutu Yan-
dios ja ansu jiin nɨnɨ staa
kuchaku yɨvɨ naa i —ni kachi
ya.
5 Yukan na ti ni yɨnda'a
ja'u'u un maa ya undi xini
yuku sukun un. Ti yukan ɨɨn
jinu kuɨtɨ ni ni xna'an nuu ya
taka ñuu ka'iin nuu nɨɨ ka'nu
ñuyɨvɨ,
6 ti ni kachi ja'u'u jiin ya:
—Kua'a ri ɨɨn jniñu nuu ra ti
ta'u ra jniñu nu taka ñuu un,
chi vii xaan kanda, chi maa ri
kuu ja xiin un. Ti kuu kua'a
ri nuu ra, nuu nau ja kuu ini
maa ri.
7 Nusa ti jakunjitɨ ra nuu ri,
ti chiñu'un ra ru'u, ti maa ri
na kua'a ndɨ'ɨ taka un nuu ra
—ni kachi.
8 Ko ni kachi Jesús:
—Kuxio nuu ri ro'o ja'u'u,
chi su'va kachi nuu tutu
Yandios: "Chiñu'un nuu maa
Jito'o ra Yandios, ti nuu maa
ɨɨn ni ya kunukuachi ra",
kachi tutu —ni kachi Jesús.
9 Yukan na ti ni yɨnda'a
tuku ja'u'u un ya undi ñuu
Jerusalén, ti ni skaa ya xini
veñu'un ka'nu un, ti ni kachi:
—Nu ndixia ra ja kuu ra
Se'e Yandios, ti skanakava
maa ra undi nuu ñu'un,
10 chi sia'an yoso nuu tutu
Yandios:
Ta'u Yandios jniñu nuu ángel
ya ja na koto ya ro'o.
11 Ti na kinda'a ya ro'o nava
tu stuji ra sɨ'ɨn ra nuu
ni ɨɨn yuu —ni kachi
ja'u'u un.
12 Ti ni kachi Jesús:
—Tuu, chi su'va yoso nuu
tutu Yandios: "Koto ma
xna'an ga ra nuu maa jito'o
ra Yandios" —kachi ya.
13 Ja yukan ti tukaa ga ni
kojnuni ini ja'u'u un nasa sa'a
jiin Jesús, ti ni kuxio kua'an
jaku kɨvɨ.

Ni keja'a Jesús jiin jniñu ya
nuu ñuu Galilea

14 Yukan ti ni nandeokuñɨ
Jesús ichi ñuu Galilea, chi
sia'an ni yɨnda'a Espíritu
Santo maa ya. Ti nɨ ndañuu
ja yɨ'ɨ jiin Galilea, yukan ni
jichanuu jnu'un ya.
15 Ti xna'an ya jnu'un Yan-
dios ini veñu'un Israel taka
nuu ka ndututu, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ
nuu un ni ka jajnu'un i ya.

Kuano'on ya ñuu Nazaret
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

16 Yukan ti ni nandeokuñɨ
ya ñuu Nazaret nuu ni ja'nu
ya. Ti ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni kɨvɨ
ya ini veñu'un un nava jini

sa'a ya. Ti ni ndokuɨñɨ ya ja
na ka'u ya tutu Yandios.
17 Ti ni ka ja'a da tutu ni
chaa profeta Isaías nuu ya. Ni
jiña ya tutu un, ti ni nani'in ya
nuu yoso sia'an, ti ni ka'u ya:
18 Maa Espíritu Jito'yo Yan-
dios kancha jiin ri. Yukan ni ja'a ya jniñu
nuu ri
ja xndaku ri nuu yɨvɨ nda'u,
ja ka'an ri ja kunda'u
ndixia ini ya nuu i naa
i.
Ni taji ya ru'u ja na kua'a
ri jnu'un ndee ini nuu
yɨvɨ ka kukui'ya ini,
ja na ka'an ri ɨɨn jnu'un va'a
nuu yɨvɨ ka yɨndi'yu
nuu kuachi, nava na
keta'u i.
Sa'a ri ja na kujnuni ini yɨvɨ tu
ka jnuu ini.
Suni ja na nama ri yɨvɨ ni ka
skexiko yɨvɨ maa i.
19 Ti suni ja na kachi ri ja,
ja ni jaa kuiya nu ni
ndunda'u ini
Jito'yo Yandios nuu yɨvɨ naa i.
Kachi tutu ja ni ka'u ya.
20 Ni nakasɨ Jesús tutu un,
ti ni nakua'a ya nuu chaa
junukuachi ini veñu'un un,
ti ni nukoo ya. Ko vanuxia
tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ini veñu'un
un ka nde'e nuu ya,
21 ti ni jakunchaa ya ni
ka'an ya:
—Vijna na ti ni kundaa
nava yoso nuu tutu Yandios
ja ni ka jiniso'o ra —ni kachi
ya.
22 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka ja-
jnu'un i Jesús, ti so ka naa ini i
ja vii xaan ka'an ya jiin i, ti ka
jikajnu'un jna'an i:
—¿Ti ansu se'e José kuu
chaa ja'a nu? —ni ka kachi i.
23 Ti ni kachi Jesús jiin yɨvɨ
un:
—Ja jini va'a ri nava ka
ndo'o ini ra, ti suni ka ka'an
ra jnu'un ja'a jiin ri: "Nu
ndixia ni ja kuu ni médico,
sa'a ni tajna ti sa na kandixia
na naa na maa ni." Ti suni
kachi ra jiin ri: "Jnu'un ni ka
jiniso'o na, ja ni sa'a ni ñuu
Capernaum, sa'a ni suni ñuu
maa ni ja'a" —ni kachi ya jiin
i.
24 Yukan na ti ni siin Jesús
ka'an ya, ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri nuu ra
naa ra ja ni ɨɨn profeta ka'an
jnu'un Yandios, tu ka janta'u
yɨvɨ ñuu da maa da.
25 Chi jandaa kuu ja ni ka
iyo kua'a ña'an ni ka kendo
nda'u nación Israel undi
jana'an na ni kii profeta Elías,
na ni kii jnama xaan ini nɨɨ
nación un, ja uni kuiya sava
tukaa ga ni kuun sau.
26 Ko Elías tu ni ja'an da nuu
kanchuku ña'an ni ka kendo
nda'u ñuu Israel, chi ni ja'an
da nuu kancha ɨɨn vajnu'un
ni ña'an ni kendo maa ɨɨn ñaa
nuu ñuu Sarepta, yajni ñuu
Sidón, ɨɨn ñuu ja tu ni yɨ'ɨ jiin
Israel.
27 Suni ñuu Israel ni ka iyo
kua'a yɨvɨ ni ka ku'u jiin ndɨ'yɨ
te'yu na ni kii profeta Eliseo,
ko tu ni ka nduva'a ni ɨɨn yɨvɨ
ka ku'u un, chi maa ɨɨn ni
Naamán ni nduva'a, ja ni kuu
da chaa ñuu Siria, ɨɨn ñuu ja tu
ni yɨ'ɨ jiin ñuu Israel —ni kachi
Jesús.
28 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ
jnu'un ni ka'an ya, ti tendɨ'ɨ

yɨvɨ ka'iin ini veñu'un un, ni
ka kɨtɨ xaan ini nuu ya.
29 Ti ni ka ndonda yɨvɨ un
sɨkɨ ya ja ni ka keni'in da
Jesús undi fuera yu'u ñuu
un. Ti kuankoyo da jiin ya
undi yu'u yuku un ja ka kuni
skanakava da yaa kava un.
30 Ko Jesús ni naya'a ya
ma'ñu da naa da, ti kua'an ya.

Ɨin chaa ni jna'an tachi xaan
(Mr. 1.21-28)

31 Yukan na ti kua'an Jesús
ñuu Capernaum, ɨin ndañuu
Galilea. Yukan ni ja'a kun-
chaa ya ni xna'an ya nuu yɨvɨ
un ɨin kɨvɨ ndetatu.
32 Ti so ka naa ini yɨvɨ un
ka ñuso'o i jnu'un ka'an ya,
chi ka'an ya jnu'un ndaa kuɨtɨ
nanu ka'an ɨin chaa ndiso
jniñu nuu Yandios.
33 Ti ini veñu'un un kande
ɨin chaa jna'an tachi xaan, ja
ni kanajiin ko'o, ti ni kachi
da:
34 —Kuxio ni nuu na naa
na, ni'in Jesús, chaa ñuu
Nazaret. ¿Ndoo kɨvɨ nduu ni
jiin na, xi vaji ni ja xnaa ni
saña nu? Ja nakuni na ni'in,
ti jini na ja maa ni kuu se'e ii
Yandios —ni kachi da.
35 Ti Jesús ni nduxaan ya
nuu tachi xaan un, ti ni kachi
ya:
—Kasɨ yu'u ti xndoo chaa
ja'a —ni kachi ya.
Yukan na ti tachi xaan un
ni sa'a ja na kuikokava chaa
un nuu yɨvɨ un, ti ni kee
kua'an. Ti tundo ni sa'a jiin
chaa un.
36 Ti so ni ka sa'u ini yɨvɨ un
ja so ka naa ini i ka nde'e i, ti
ka jikajnu'un jna'an i:
—¿Naa jnu'un kuu ja'a ja
sia'an ni kuu? Kuña'nu chaa
ja'a ja ta'u da jniñu nuu tachi
xaan un, ti ka jandatu nuu da,
ti ka kekoyo kua'an —kachi i
naa i.
37 Ti jnu'un Jesús ni
jichanuu taka nuu ñuu
Galilea yukan.

Ni sa'a Jesús tajna nana chiso Simón Pedro
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

38 Yukan na ti ni kee Jesús
ini veñu'un un ti kua'an ya
ichi ve'e Simón. Ni kɨvɨ ya
ve'e da. Ti ini ve'e Simón
kancha nana chiso da ku'u
ña jiin kue'e kiji xaan. Ti ni
kakanda'u da jiin Jesús ja na
sa'a ya tajna ña.
39 Ni jankudandijin Jesús, ti
ni kachi ya ja na kee kiji un, ti
ni kenchaa ni kiji un kua'an.
Ti ni ndoko ni ña, ti ni keja'a
satu'va ña ja ni yaji ya jiin da
naa da.

Kua'a yɨvɨ ka ku'u ni sa'a ya tajna
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

40 Nu kuan kee ndikandii, ti
taka yɨvɨ ka ñava'a yɨvɨ ku'u,
ja ka jna'an i tɨjnɨ nuu kue'e,
ni ka yɨnda'a i yɨvɨ un nuu
Jesús, ti Jesús ni chaa ya nda'a
ya sɨkɨ ɨin ɨin yɨvɨ un, ti ni ka
nduva'a i.
41 Ti ma'ñu tendɨ'ɨ yɨvɨ ku'u
un, ka iyo yɨvɨ ka jna'an
tachi xaan, ko ni keni'in ya
kuankoyo. Ti nu ni ka kekoyo
kua'an, ka kanajiin ti ka
ka'an:
—Ro'o kuu Se'e Yandios
—kachi.
Ko Jesús ni nduxaan ya jiin
tachi xaan un ja tukaa ni ja'a
ya jnu'un ja ka'an, chi ja ka

jini ja maa ya kuu Cristo, ja ni taji Yandios ja ndiso ya jniñu ña'nu.

Ni xna'an Jesús jnu'un Yandios ñuu Galilea
(Mr. 1.35-39)

42 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni kee maa ɨɨn ni Jesús kua'an ya ɨɨn yu'u ñuu un nu tukaa yɨvɨ. Ko ni ka nanduku yɨvɨ un ya naa i, ti ni ka nani'in i nuu kande ya. Tu ka kuni i ja ki'in tukuu ya,

43 ko ni kachi ya jiin yɨ:

—Kanuu kuu ja ki'in ri uu ga ñuu un suni, ja na ka'an ri ti na xndaku va'a ri nasa kuu kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu i, chi sɨkɨ yukan ni taji Yandios ru'u vaji ri —ni kachi Jesús.

44 Ti sia'an ni jikonuu Jesús ni ka'an ya jnu'un Yandios nuu taka veñu'un Israel ka iyo ñuu Galilea un.

Ja ni ka ni'in kua'a da chāká
(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

5

1 Ti ɨɨn kɨvɨ kande Jesús yu'u lago Genesaret. Ti ni ka kututu yɨvɨ kua'a xaan nuu ya ja undi ka jaxin jna'an i, ja ka kuni kunso'o i jnu'un Yandios.

2 Ti ni jini ya ja ka'iin uu barco yajni yuu lago un, chi chaa ka jnɨɨ chāká un, ni ka kee da ka nakacha da ñunu da.

3 Ti ni kɨvɨ Jesús ini ɨɨn barco ja xiin Simón, ti ni ka'an ya jiin Simón ja na skaka da ɨɨn tɨ'lɨ barco un na ki'in nuu nducha un. Yukan na ti ni nukoo ya nuu barco un, ti undi nuu barco un ni xndaku ya nuu yɨvɨ naa i.

4 Nu ni ndɨ'ɨ ni xndaku ya nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya jiin Simón:

—Kua'an jiin barco ja'a undi nuu kunú ga nducha un, ti skuita ka'nu ra ñunu ra naa ra chii nducha un, ti ni'in kua'a ra chāká —ni kachi ya.

5 Ti ni kachi Simón:

—Maestro, nɨ niñu ni ka sajniñu na, ko ni ɨɨn chāká tu ni ka ni'in na. Ko ja kachi maa ni kuu, ti na skuita ka'nu na ñunu na nusa —kachi da.

6 Ko nu ni ka sa'a da nava ni kachi Jesús, ti ni ka ni'in da kua'a xaan chákā ja ni keja'a te'nde ñunu da un.

7 Ti ni ka sa'a da seña nuu uu ga chaa ka'iin nuu ɨnga barco da, ja na kin chindee da maa da. Ni ka chindee jna'an da ti ni ka skutu da chāká nuu ndɨnduu barco un, ja kuni keka'nu ni ga chii nducha un.

8 Nu ni jini Simón Pedro ja sia'an ni kuu, ni jakunjitɨ da nuu Jesús, ti ni kachi da:

—Va'a ga kuxio ni nuu na Jito'yo, chi kuu na ɨɨn chaa nchakuachi —ni kachi da.

9 Chi Simón jiin uu ga chaa ka'iin jiin da un, so ni ka sa'u ini da ja ni ka ni'in kua'a da chāká ni sa'a ya.

10 Suni Jacobo jiin Juan, se'e yɨɨ Zebedeo, ja suni ka'iin da jiin Simón yukan. Suni so ni ka sa'u ini da. Ko ni kachi Jesús jiin Simón:

—Koto ma xndɨ'ɨ ini ra, chi undi vijna ti tukaa ga jnɨɨ ra chāká, chi ru'u na xna'an ri nuu ra nasa nastutu ra yɨvɨ, ti xna'an ra yɨvɨ un maa jnu'un

Yandios ja na kandixia i ru'u
—ni kachi Jesús.
11 Yukan na ti nu ni ka tava
da barco un nuu ñu'un ichi,
ti ni ka xndoo ndɨ'ɨ kuɨtɨ da
ndajniñu un, ti kuankoyo da
jiin Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa
jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

12 Ti ni kuu ja kande Jesús
ɨɨn ñuu un, ti ni jaa ɨɨn chaa
ku'u kue'e ndɨ'yɨ te'yu. Ti
nu ni jini da nuu Jesús, ti ni
jankunjitɨ da nuu ya, ti ni sino
da nuu da undi nuu ñu'un, ti
ni kanda'u da jiin Jesús:
—Jito'yo, nu kuni ni, ti
kuu sandoo ni saña jiin kue'e
jna'an na ja'a—ni kachi da.
13 Yukan ti Jesús ni kue'e
ya maa da jiin nda'a ya, ti ni
kachi ya:
—Kuni ri, na ndundoo ra
vijna —ni kachi ya.
Ti nu ni ka'an ya sia'an, ni
nduva'a ni chaa ku'u un.
14 Yukan ti ni xndaku ni'in
ya nuu da ja tu kani kuɨtɨ da
jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ. Ko ni
kachi ya:
—Kua'an ti ki'in ra nuu
sutu kuña'nu un, na nde'e da
ro'o ja, ja ni nduva'a ra. Ti
kunda'a ja soko ra nuu Yan-
dios sɨkɨ ja, ja ni ndundoo ra
nava ta'u ley Moisés jniñu. Ti
na soko sutu un nuu Yandios,
nava na kuni yɨvɨ ja, ja ni ken-
chaa ndɨ'yɨ un ro'o —ni kachi
ya.
15 Ti jnu'un Jesús, vi'i ga
ni jichanuu kua'an ja sɨkɨ ɨɨn
jniñu ña'nu ni sa'a ya yukan.
Ti ja yukan kuu ja kua'a xaan
ga yɨvɨ ka kututu ja ka kuni
kunso'o i jnu'un ka'an ya, jiin
ja na sa'a ya tajna maa i, nuu
taka kue'e ka ndo'o i.
16 Ko tɨjnɨ jinu kee sɨin maa
ya kua'an ya nuu tukaa yɨvɨ, ti
yukan jikanta'u ya nuu Yan-
dios.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa
tɨkuku
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

17 Ti ɨɨn kɨvɨ kande Jesús
xna'an ya nuu yɨvɨ naa i, ti
ichi chukan kanchuku sava
chaa fariseo jiin chaa ka
xna'an ley Moisés ja vekoyo
da taka ñuu Galilea, jiin ñuu
Judea, jiin ñuu Jerusalén. Ti
ka nde'e da jniñu sa'a Jesús, ja
jiin jniñu ña'nu maa Yandios
sa'a ya tajna yɨvɨ ku'u naa i.
18 Yukan ti ni ka jakoyo
jaku chaa ka yɨnda'a ɨɨn chaa
tɨkuku nuu ɨɨn yúú, ti ka kuni
skɨvɨ da chaa un ini ve'e, ti
skatu da chaa nuu Jesús.
19 Ko tu ni kuu kɨvɨ da naa
da, chi kua'a xaan yɨvɨ ka'iin
un. Yukan na ti ni ka kaa da
xini ve'e, ti ni ka xndonda da
teja un, ti ni ka sino da chaa
ku'u un jiin yúú da ma'ñu yɨvɨ
kua'a un nuu kancha Jesús.
20 Nu ni jini Jesús ja ni ini da
ka kandixia da ja kuu sa'a ya
tajna chaa ku'u un, ti ni kachi
ya jiin chaa ku'u un:
—Nda'u se'e ri, ja ni
janka'nu ini ri nuu kuachi ra
—ni kachi ya.
21 Yukan na ti chaa ka
xna'an ley un jiin chaa
fariseo un ni keja'a ka ndo'o
ini da:
—¿Nau kuu chaa ja'a ja
ndo'o ini da ja kuu da
Yandios, ti sia'an ka'an ka'an
ndeva'a da sɨkɨ Yandios jiin
jnu'un un nusa? Ti tu ni ɨɨn ja

kuanka'nu ini nuu kuachi yo,
chi vajnu'un ni maa Yandios
—ni ka ndo'o ini da.
22 Ko Jesús ja ni jini ya ndoo
ka ndo'o ini da, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka ndo'o ini ra
sia'an?
23-24 Chi na kachi ri ja kuu ri
maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti ndiso
jniñi ri ja kuan ka'nu ini ri
nuu kuachi yɨvɨ naa i. Vijna ti
na stuu ri ɨin jniñu sa'a ri ja'a
—kachi Jesús.
Yukan na ti ni kachi ya jiin
chaa tɨkuku un:
—Ndoko, nastuu yúú ra, ti
kuano'on ve'e ra —ni kachi
ya.
25 Ti hora ni, ni ndoko chaa
tɨkuku un ma'ñu yɨvɨ kua'a
un, ni naki'in da yúú nu ni
katuu da nuu un, ti kuano'on
da ve'e da. Ti ni nakanajaa
da Yandios ja ni nduva'a da ni
sa'a Jesús.
26 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un so ni ka
naa ini i ja sia'an ni sa'a ya. Ti
ni ka kanajaa i Yandios, ti ni
ka ka'an i:
—Vijna ndixia ti ni ka
jini yo ɨin jniñu ña'nu xaan
—kachi naa.

Ni kana Jesús xini Leví
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

27 Yukan na ti ni kee Jesús ti
kua'an ya, ti ni jini ya nuu ɨin
chaa kinya'u puesto ja nani
Leví, nukoo da nuu kinya'u
puestu un, ti ni kachi ya jiin
da:
—Ña'an na cho'o, ti
kundikun ra ru'u —ni kachi
ya.
28 Ti ni ndokuɨñɨ Leví, ni
xndoo ndɨkuɨtɨ da ja ñava'a da
un, ti kua'an da jiin Jesús.
29 Yukan na ti ni nasa'a da
ɨin viko ka'nu ve'e da ja kusɨɨ
ini da jiin Jesús, ti yukan ni
ka'iin kua'a chaa ka kinya'u
nuu puestu jiin uu ga yɨvɨ ni
kunchuku jiin da naa da nuu
mesa un.
30 Ko chaa fariseo jiin chaa
ka xna'an ley Moisés, ni ka
keja'a ka ka'an nchaa da sɨkɨ
ndaja'a Jesús, ti ni ka kachi
da:
—¿Ndoo ka yee ra ka ji'i
ra jiin chaa ka kinya'u nuu
puestu un, jiin taka chaa tu
ka siuku ley Israel? —ni ka
kachi da.
31 Ti ni kachi Jesús:
—Yɨvɨ iyo va'a ndendajnu,
tu ka nandɨ'ɨ i médico, chi yɨvɨ
ku'u kuu ja ka nandɨ'ɨ tajna
un.
32 Ja yukan kuu ja ru'u
tu vaji ri ja ka'an ri jnu'un
Yandios nuu yɨvɨ ka ndo'o ini
ja iyo ndoo jiin kuachi. Chi
su'va ni nchaa ri ja ka'an ri
jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ka
nakuni nuu kuachi i nava
nakani ini i nuu Yandios
—kachi Jesús.

Ka jikajnu'un da nuu Jesús
sɨkɨ jnu'un ja koo ndicha ini
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

33 Yukan na ti ni ka jika-
jnu'un da nuu Jesús:
—¿Ndoo chaa ka skua'a
jiin Juan jiin chaa ka skua'a
jiin chaa fariseo, nɨnɨ ka iyo
ndicha ini da, ti tɨjnɨ jinu ka
jikanta'u da, ti ndaja'a ni nɨnɨ
ka yee da, ti ka ji'i da? —ni ka
kachi da.
34 Ti ni kachi ya jiin da:
—¿Xi kuu koo ndicha ini
yɨvɨ ka'iin ɨin viko nanda'a nu
nɨ kancha novio un jiin yɨ nu?

35 Ko jaa ɨɨn kɨvɨ ja kuxio novio nuu i. Yukan na ti sa na koo ndicha ini i. Suni nu kancha ri, tu kuu koo ndicha ini chaa ka skua'a jiin ri. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ nu na kujiyo ri, yukan na sa na koo ndicha ini da naa da —kachi ya.
36 Ti ni kachi ya ja'a nuu da:
—Ni ɨɨn yɨvɨ tu ka'ncha i ɨɨn pedasu sa'ma jaa ti nachaa i nuu ɨɨn sa'ma tu'u. Chi nu sia'an na sa'a i, ti stɨvɨ i sa'ma jaa un, chi tu kejna'an ja jaa jiin ja tu'u.
37 Ni tu kuu chu'un yo vino jaa chii ɨɨn ñɨɨ tu'u. Chi nu sia'an na kuu ti xnaa yo ndɨnduu. Chi vino jaa un ndata ñɨɨ tu'u un.
38 Ja yukan kuu ja na chu'un yo vino jaa chii ñɨɨ jaa, chi sia'an ti ni ɨɨn tu xnaa yo.
39 Ti ni ɨɨn ja ja ni ji'i vino ava ti ko'o tuku vino jaa, chi vanuxia ka ka'an yɨvɨ ja nɨnɨ va'a ga vino ni kuu ava —kachi ya.

Jniñu ni ka sa'a ndaja'a Jesús ɨɨn kɨvɨ ndetatu
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

6

1 Ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni ya'a Jesús jiin ndaja'a ya nuu kaa triu. Ti ndaja'a ya kuankoyo da ka kenchaa da yoko triu un, ka kɨɨn da ini nda'a da ti ka yee da.
2 Yukan ti sava chaa fariseo ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Ndoo ka sa'a ra jniñu ja tu kusa'a yo ɨɨn kɨvɨ ndetatu? —ni ka kachi da.
3 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—¿Xi tu ni ka ka'u kuɨtɨ ra tutu nasa ni sa'a David na ɨɨn jinu ja ni ji'i da soko jiin taka chaa ni kanchuku jiin da nu?
4 Ja ni kɨvɨ da ini ve'e ii Yandios, ti ni ki'in da staa stila ii ja ni soko sutu nuu Yandios, ti ni yee da. Ti suni ni ja'a da nuu yɨvɨ kanchuku jiin da, ja tu ka'an nuu ley ja tu kuu kaji ɨnga yɨvɨ, chi maa ni maa sutu kuu ja yaji staa stila un —ni kachi ya.
5 Suni ni kachi ya jiin da:
—Ti ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kuña'nu ga ri ti ta'u ri jniñu nuu kɨvɨ ndetatu ja'a—kachi ya.

Ni nduva'a ɨɨn chaa ni ichi nda'a
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

6 Ti ɨnga kɨvɨ ndetatu, ni kɨvɨ Jesús ini veñu'un Israel, ti ni xna'an ya nuu yɨvɨ naa i. Ti yukan kande ɨɨn chaa ni ichi nda'a kua'a da.
7 Ti chaa ka xna'an ley jiin chaa fariseo, ka jito yu'u da Jesús ja nu sa'a ya tajna chaa un nuu kɨvɨ ndetatu un, ti sia'an ni'in da ichi ja kankuachi da ja'a ya.
8 Ko maa ya chi ja jini ya ndoo ka ndo'o ini da naa da, ti ni kachi ya jiin chaa ni ichi nda'a un:
—Ndokuɨñɨ ti kundichi ra ma'ñu ja'a—ni kachi ya.
Ni ndokuɨñɨ chaa un ti ni jakuɨñɨ da ma'ñu un.
9 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin taka yɨvɨ un:
—Na kajnu'un ri ɨɨn jnu'un nuu ra naa ra: "¿Nau ɨɨn ja iyo va'a ja sa'a yo vijna kɨvɨ ndetatu nu? ¿Xi kuu sa'a yo ja va'a, xi va'a ga sa'a ndeva'a yo? ¿Kuu nama yo ɨɨn chaa

ku'u un, xi kua'a ini yo na kuū
da nu”? —ni kachi ya.
10 Ti ni nde'e va'a Jesús nuu
tendɨ'ɨ yɨvɨ un, ti ni kachi ya
jiin chaa ku'u un:
—Skaa nda'a ra —ni kachi
ya.
Ti chaa un ni skaa da nda'a
da, ti hora ni, ni nduva'a
nda'a da.
11 Ko sava yɨvɨ ka'iin un, ni
ka kuɨtɨ xaan ini ja sia'an ni
kuu, ti ni ka keja'a ka nda-
jnu'un nasa sa'a da ndonda
da sɨkɨ Jesús.

Ni nakaji Jesús ndɨ uxi uu
chaa kuu ndaja'a ya
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

12 Ni kuu jaku kɨvɨ kua'an
Jesús undi yuku un ja
kakanta'u ya, ti yukan ni
kendo ya nɨ niñu ni jikanta'u
ya nuu Yandios.
13 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ
ti ni kana ya chaa ka skua'a
jiin ya, ti ni nakaji ya ndɨ uxi
uu da, ja ni skonani ya da
apóstol, chi kundiso jniñu da
ja na ka'an da jnu'un ya.
14 Ti chaa un ka kuu Simón
ja ni skonani ya da Pedro, jiin
ñani da Andrés; Jacobo jiin
Juan; Felipe jiin Bartolomé;
15 Mateo jiin Tomás; Jacobo,
se'e yɨɨ Alfeo; Simón, chaa ni
yɨ'ɨ jiin partido cananista;
16 Judas, se'e yɨɨ Jacobo; jiin
ɨnga Judas, ɨɨn chaa ñuu Cari-
ote ja kuee ga ti ni nakua'a da
Jesús nuu yɨvɨ jito u'u da.

Xna'an ya jnu'un Yandios
nuu yɨvɨ kua'a
(Mt. 4.23-25)

17 Yukan na ti ni nūū Jesús
xini yuku un jiin ndaja'a ya,
ti ni jakuɨñɨ ya ɨɨn ndu'va.
Ti kua'a xaan yɨvɨ ndañuu
Judea, yɨvɨ ñuu Jerusalén jiin
yɨvɨ vekoyo ichi yu'u mar Tiro
jiin Sidón, ni ka kututu un
ja ve kunso'o jnu'un xna'an
Jesús, jiin suni ja na nduva'a
i jiin kue'e ka ndo'o i.
18 Ti yɨvɨ ka ndo'o tachi
xaan suni ni ka nduva'a i.
19 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka kuni
kue'e i sa'ma Jesús, chi jiin
jniñu ndiso ya un sa'a ya
tajna tendɨ'ɨ yɨvɨ.

Yɨvɨ kundātū jiin yɨvɨ koo
ndo'o

20 Yukan na ti ni nde'e va'a
Jesús nuu ndaja'a ya ti ni
kachi ya:
—Na kachi ri ja kandichi
Yandios jiin ro'o yɨvɨ nda'u,
chi jandaa kuu ja kɨvɨ ra ñuu
nuu ta'u ya jniñu.
21 Kandichi Yandios jiin
ro'o ja ka ji'i soko vijna naa
ra, chi jaa kɨvɨ ja kee nden-
dajnu ra naa ra. Kandichi
Yandios jiin ro'o ja vijna ka
iyo ra jnukui'ya ini, chi ɨnga
kɨvɨ ti kusɨɨ ini ra, ti kuaku ra
na ra.
22 Kandichi Yandios jiin ra
naa ra, chi koto u'u yɨvɨ ro'o ti
keni'in i ro'o ichi fuera, ka'an
ndeva'a i nuu ra, ti skexiko i
ro'o naa ra nanu ja ka kuu ra
yɨvɨ ndeva'a ja sɨkɨ ru'u, maa
Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
23 Ko kɨvɨ un ti ndusɨɨ ini
ra, chi kusɨɨ xaan ini ra, chi
ka'nu xaan koo ta'u ra nuu
andɨvɨ, chi suni sia'an ni ka
sa'a ndeva'a jna'an da jiin
chaa ni ka kuu profeta, ni
ka ka'an jnu'un Yandios na
jana'an.

24 Ko na nda'u ga taka ro'o
chaa riku, chi vijna ni ga ka
iyo sɨɨ ini ra.
25 Na nda'u ro'o naa ra ja ka
iyo ndendajnu ra vijna, ko jaa
kɨvɨ ja kuu ra soko. Na nda'u
ra naa ra, vijna chi ka jaku ra,
ko jaa kɨvɨ ja ndukui'ya ini ra
ti nde'e ra.
26 Na nda'u ra naa ra, chi
kuajnu'un yɨvɨ ro'o, chi sia'an
ni ka jajnu'un i chaa ni ka
xndoña'an ja ka kuu da pro-
feta, chaa ni ka ka'an jnu'un
Yandios vasu tu ni kuu da, chi
mani chaa ni ka xndoña'an ni
ka kuu da —ni kachi ya.

Jnu'un kanuu ga ja na siuku yo
(Mt. 5.38-48; 7.12)

27 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:

—Ko ro'o naa ra kunso'o
jnu'un na ka'an ri. Kunda'u
ini ti ka'an va'a ra jiin yɨvɨ jito
u'u ro'o. Sa'a ja va'a ja kuu
yɨvɨ ka sa'a ndeva'a nuu ka
kuɨtɨ ini i nuu ra.
28 Ka'an va'a jiin yɨvɨ
jikanta'u ja'a ra ja na jna'an
ra ɨɨn nundo'o. Kakanta'u
nuu Yandios ja kuu yɨvɨ ka
chakuachi sɨkɨ ra.
29 Koto kinjna'an ra jiin yɨvɨ
kani ro'o, chi su'va nu ni kani
ɨɨn nuu ra, ti kua'a ɨnga nuu
ra na kani tuku i. Nu ɨɨn yɨvɨ
kuni kuisonchaa i sa'ma ra,
sia na ki'in yɨvɨ un jiin, ti suni
koto kinyɨɨ ra camisa ra, kua'a
na ki'in yɨvɨ un jiin.
30 Kua'a nuu nuu yɨvɨ
jikanuu nuu ra, ti nu ɨɨn yɨvɨ
jisonchaa i ja ñava'a ra, kua'a
ra ki'in, ti koto ma nandakan
ga ra.
31 Nu kuni ra ja na ka'an
yɨñu'un yɨvɨ jiin ra, ti kava
yɨñu'un tu maa ra nava na
ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin ra.
32 Chi nu nɨnɨ yɨvɨ mani ra
jiin ka'an va'a ra, ¿Nau ta'u ra
iyo nusa? Chi undi chaa ka
sa'a ndeva'a ka sa'a sia'an.
33 Ti nu nɨnɨ nuu yɨvɨ
chindee ro'o ni yukan
chindee ra, ¿nau ta'u ra iyo
nusa? Chi undi chaa ka sa'a
ndeva'a ka sa'a sia'an.
34 Ti nu kua'a ra nɨnɨ nuu
yɨvɨ jini ra ja kuu chunaa
i nuu ra, ¿nau ta'u ra iyo
nusa? Chi undi chaa ka sa'a
ndeva'a, suni ka ja'a nuu nuu
jna'an da, chi jini da ja chu-
naa i nuu da.
35 Ko maa ra naa ra, ka'an
va'a jiin yɨvɨ ka jito u'u ro'o,
ti chindee yɨvɨ un. Kua'a nuu
nuu da, ti tu kuñukuu ini ra ja
kakan ra ya'u nuu da. Chi nu
sia'an sa'a ra, ti iyo kua'a ta'u
ra nuu Yandios, chi sia'an ja'a
ra jandaa ja ka yɨ'ɨ ra jiin Yan-
dios, ya kancha andɨvɨ. Chi
maa ya va'a ini ya jiin taka
ni yɨvɨ, vasu ɨɨn yɨvɨ ja tu jini
nakuanta'u nuu ya jiin yɨvɨ
ndeva'a xaan.
36 Ja yukan kuu ja na kava
nda'u ini ra naa ra, sia'an
nanu ñunda'u ini Tata ra Yan-
dios —ni kachi Jesús.

Koto kuu ichi ini yo nuu yɨvɨ
(Mt. 7.1-5)

37 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:

—Koto kuu ichi ini ra
nuu yɨvɨ ja ka'an ndoo ra.
Chi nu sia'an na sa'a ra, ti
kankuachi Yandios sɨkɨ ra,
ja suni sia'an kaa tu maa
ra. Koto kankuachi ra ja'a

yɨvɨ. Chi nu sia'an ka'an ra ti kankuachi Yandios sɨkɨ ra. Koto ma kachi ra ja ni jna'nu ndatu ñanijna'an ra. Chi nu sia'an na ka'an ra, ti kachi Yandios ja ni jna'nu ndatu maa ra. Kuanka'nu ini nuu ñanijna'an ra nava na kuanka'nu ini Yandios nuu ra.

38 Ti ansu nɨnɨ ja na kuanka'nu ini ra nuu ñanijna'an ra, chi suni kua'a sava'ni ga ja nandɨ'ɨ da, ti maa Yandios na nakua'a ya vi'i ga nuu ra. Ti chikua'a va'a ya nuu ra nanu ni chikua'a maa ra nuu ñanijna'an ra undi na chitu ndɨɨ bolsa ra. Sia'an sa'a ra, chi nu jiin ku'va un chikua'a ra nava nandɨ'ɨ ñanijna'an ra, ti suni sia'an na nachikua'a Yandios nava nandɨ'ɨ tu ro'o —ni kachi Jesús.

39 Suni ni xna'an Jesús ɨnga jnu'un nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:

—Na kajnu'un ri nuu ra naa ra. ¿Xi kuu koxnuu ɨɨn chaa kuaa nuu ɨnga chaa kuaa ja nduku da ichi ki'in da nu? ¿Xi ansu ndɨnduu da nukoyo ɨɨn yau nu?

40 Yukan kuu ja kuu maa ra naa ra, nu ka kuu ra maestro ja xna'an jnu'un Yandios nuu ɨnga yɨvɨ. Tu iyo ni ɨɨn ndaja'a ja ndu ɨɨn nuu jiin maestro da, chi xnakan na kutu'va da taka ja xna'an maestro un. Yukan na ti sa ndu ɨɨn nuu da jiin maestro da.

41 ¡Suni na kajnu'un ri nuu ra! ¿Xi vatuni ja ka'an ndoo ra ja kuu ichi ini ra nde'e ra ñanijna'an ra, nu iyo ɨɨn kuachi i, vasu jakuu ga kaa tu maa ra jiin kuachi ra xino?

42 ¿Xi vatuni ja ka'an ndoo ra sɨkɨ ñanijna'an ra, ja ka'an vixi ra sɨkɨ da xino? Nde'e naa kaa jniñu sa'a ra, ti xaan yuji ra jiin kuachi un. Ko na kachi ri ja yɨvɨ ñaa xini kuu ra, ja tu jini ra ja xnakan nde'e va'a ra nasa kancha ra jiin kuachi ra, ti sa kuu kotonchaa ra kuachi lulu sa'a ñanijna'an ra —kachi Jesús.

Jiin nde'e un ti nakuni yo naa yujnu kuu
(Mt. 7.16-20; 12.33-35)

43 Siin Jesús xndaku ya nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:

—Sa'a yo nanu. Ja ka jini ra ja tu iyo ni ɨɨn yujnu va'a ja kua'a nde'e kue'e, ni tu iyo ni ɨɨn yujnu kue'e ja kua'a nde'e va'a.

44 Chi nakuni yo nau nuu taka yujnu kuu nu jini yo naa nde'e kua'a. Suni tu kuni'in yo tɨchɨ vixi xini nu'iñu xaan, xi kuni'in yo nde'e tɨka'ya xini ɨɨn nu'iñu.

45 Sia'an kuu chaa va'a, chi ndo'o ini da mani jniñu va'a. Ti chaa ndeva'a un, mani jniñu kue'e ndo'o ini da. Ti yu'u da, chi ka'an nava ndo'o ini da —kachi ya.

Xndaku Jesús sɨkɨ uu ve'e
(Mt. 7.24-27)

46 Yukan ti ni kachi Jesús nuu yɨvɨ kua'a ni ka ndututu un:

—Nde kua'a ra kachi jiin ri naa ra: “Ni'in kuu jito'o na, ti saña kuu se'e ni.” Vasu ka ka'an ra sia'an, ko tu ka jandatu ra jnu'un ri.

47 Ko vijna na xna'an ri
nasa kuu yɨvɨ vekoyo nuu ri,
ja chunso'o jnu'un ka'an ri, ti
jandatu i jnu'un ri.
48 Yɨvɨ un kuu i nanu ɨɨn
chaa ni sa'a ɨɨn ve'e. Kunuu
teyɨɨ ni skee da yuu ndiso
nama ve'e un. Yukan ni kii ɨɨn
sau xaan, ti ni ndaa nducha
ja kuni xnaa ve'e un, ko tu ni
kanda ve'e un, chi kutu xaan
ni kee ja'a ve'e un.
49 Ti yɨvɨ ka chunso'o jnu'un
ka'an ri, ti tu ka jandatu i, yɨvɨ
un kuu i nanu ɨɨn chaa ni sa'a
ve'e da, ko tu ni skee kunu da
yuu ja kundiso nama ve'e un.
Ti ñuu ni ja'a ɨɨn sau xaan ti
ni ndaa nducha, ti ni nduva
ve'e un kua'an, ti ni naa ii —ni
kachi Jesús.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn muzu capitán romano
(Mt. 8.5-13)

7

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús
nuu yɨvɨ un, ti kua'an ya ichi
ñuu Capernaum.
2 Ti yukan kande ɨɨn chaa
kuu capitán, ja kuu chaa
yɨnda'a ɨɨn ciento soldado,
ja ka yɨ'ɨ i jiin ejército
ñuu Roma. Ñava'a da ɨɨn
muzu junukuachi nuu da, ti
kunda'u xaan ini da chaa un.
Ni ki'in kue'e maa da ja kuni
kuu da.
3 Ti nu ni jiniso'o da jnu'un
Jesús, ti ni taji da uu chaa
ka kuña'nu Israel, ja na
ki'in kanda'u da jiin Jesús,
ja na kin sa'a ya tajna chaa
junukuachi nuu da un.
4 Ni ka tu'va da nuu Jesús, ti
ni ka kanda'u xaan tonto da
sia'an:
—Kuni capitán un ja na
chindee ni da, ti va'a ga ja na
sa'a ni,
5 chi mani da jiin yɨvɨ ñuu
na. Ti maa da ni ta'u jniñu ja
ni kuu veñu'un na naa na —ni
ka kachi da.
6 Yukan na ti kua'an Jesús
jiin da naa da. Ko nu kuan
kuyajni ya ve'e capitán un, ti
chaa un ni taji da uu amigo
da ja na kachi da nuu Jesús
sia'an:
—Jito'yo, kuña'nu ga ni ja
kuu saña, ti tu ɨɨn nuu na jiin
ni. Ja yukan kuu ja tu kuni na
ja kɨvɨ ni ve'e na.
7 Ja yukan kuu ja tu ni kuni
na ja jaa maa na ja nanduku
na ni'in. Chi so kuni na ja
na ta'u ni jniñu ti na nduva'a
muzu na.
8 Chi saña suni iyo ɨɨn chaa
kuña'nu ta'u jniñu nuu na, ti
suni maa na ñava'a na sol-
dado na. Ti kachi na jiin ɨɨn da
“kua'an”, ti ki'in da. Ti kachi
na jiin ɨnga “ña'an ja'a”, ti kii
da. Ti ta'u na jniñu nuu muzu
ja na sa'a i jniñu un, ti sa'a i
—ni kachi da.
9 Nu ni jiniso'o Jesús jnu'un
un, so ni naa ini ya. Ti ni
ndeokoto ya nuu yɨvɨ kua'a
kuankoyo jiin ya un, ti ni
kachi ya:
—Jandaa na kachi ri nuu ra
naa ra ja nɨ tu'u ñuu Israel
tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ kandixia da
ru'u nanu ni kandixia chaa
ja'a —ni kachi Jesús.
10 Nu ni ka najakoyo chaa
ni taji da un ve'e, ti ni ka jini
da ja, ja ni nduva'a chaa ku'u
un.

Ni naxndoto Jesús se'e yɨɨ ɨɨn ña'an ni kendo maa ɨɨn

11 Nu ni ya'a un, ti kua'an
Jesús ɨin ñuu nani Naín. Suni
kuankoyo ndaja'a ya jiin
kua'a xaan ga yɨvɨ.
12 Ti nu kuan kuyajni ya
ñuu un, ti ni jini ya kuankoyo
yɨvɨ kuan chunduji i ɨin ndɨyɨ,
ti maa ɨin ni ndɨyɨ yukan ni
kuu se'e yɨɨ ɨin ña'an ni kendo
maa ɨin.
13 Nu ni jini Jesús nuu ña'an
un, ti ni kunda'u ini ya maa
ña, ti ni kachi ya jiin ña:
—Koto nde'e ra —ni kachi
ya.
14 Yukan ti ni tu'va Jesús, ti
ni ke'e ya jajnu ndɨyɨ un, ti
ni ka jankuñɨ chaa ka ndiso
jajnu un, ti ni kachi ya jiin
ndɨyɨ un:
—Chaa lulu, na kachi ri jiin
ra: ¡Ndokoo! —ni kachi ya.
15 Yukan ti ni ndoko chaa
lulu ja ja ni ji'i un, ti ni keja'a
da ka'an da, ti ni nakua'a
Jesús maa da nuu nana da.
16 Nu ni ka jini yɨvɨ un, ti
ni ka yu'u xaan i, ti ni ka
keja'a ka nakanajaa i Yandios
sia'an:
—Ni kenda ɨin profeta
kuña'nu nuu kanchuku yo
naa yo vijna —ni ka kachi i.
Suni ni ka kachi i sia'an:
—Ni chaa Yandios ja vee
chindee ya ñuu ya —kachi i
naa i.
17 Yukan ti ni jichanuu
jnu'un jniñu ni sa'a Jesús nɨ
ñuu Judea jiin taka ga ñuu
ka'iin yajni un.

Chaa ni taji Juan, chaa ni skuanducha
(Mt. 11.2-19)

18 Yukan ti chaa ni ka kuu
ndaja'a Juan, ni ka jani da
jnu'un nuu da sɨkɨ taka jniñu
sa'a Jesús.
19 Ti ni taji da uu ndaja'a
da un ja na kinkoyo da nuu
kande Jesús, ja na kajnu'un
da ya nu maa ya kuu Cristo ja
kii un, xi kundatu da ɨnga, ni
kachi da.
20 Ni jakoyo chaa un nuu
kande Jesús, ti ni ka jika-
jnu'un da ya:
—Juan, chaa skuanducha
un, ni taji da saña naa na
nava na kajnu'un na ja nu
maa ni kuu Cristo ja ni chiso-
jnu'un Yandios ja kii un. ¿Xi
kundatu yo ɨnga? —ni ka
kachi da.
21 Ti hora ni jakoyo chaa
un, ni kuu ja sa'a Jesús jniñu
ña'nu kenchaa ya taka nuu
kue'e ka jna'an yɨvɨ un, ti
keni'in ya tachi xaan, jiin ja
ka ndundijin nduchi tɨjnɨ yɨvɨ
kuaa un.
22 Ti ni kachi Jesús jiin chaa
ni taji Juan:
—Kuankoyo naa ra ti kani
jnu'un nuu Juan naa ra sɨkɨ
taka ja ni ka jini ra jiin taka
jnu'un ni ka jiniso'o ra ja'a
naa ra. Kachi nuu da ja yɨvɨ
kuaa un ka ndundijin nduchi
i, jiin yɨvɨ tɨkuku un ja ka
jika i, jiin suni ka ndundoo
chaa ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ
te'yu un, jiin yɨvɨ so'o un ka
ndundijin so'o i jiin ja ka nan-
doto ndɨyɨ un naa i, jiin ja kuu
nuu yɨvɨ nda'u ka'an ri jnu'un
Yandios ja nasa nanita'u i.
23 Ti kachi jiin da ja
kandichi Yandios jiin yɨvɨ, ti
tu yu'u i kundikun i ru'u vasu
na kondo'o koo nene i ja sɨkɨ
ru'u —kachi ya.

24 Nu ni ka ya'a chaa ni taji
Juan un kuankoyo da, ti ni
keja'a Jesús ka'an ya jiin yɨvɨ
un sɨkɨ naa chaa kuu Juan, ti
ni jikajnu'un ya:
—Na ni ka jande'e ra undi
nuu ñu'un te'e un, ¿Ndoo ka
ndo'o ini ra ja sa'a chaa un?
Ti tu ni ka jini ra ɨɨn chaa
nanu ɨɨn yoko icha ja kanda
sa'a tachi un, ti chaa un tu
ni sama nuu nuu da jnu'un
ka'an da, chi ɨɨn ni jnu'un ni
ka'an da.
25 Ti nu ni ka jande'e ra
yukan, ¿xi ni ka jini ra ja
ñu'un da sa'ma va'a nu? Va
tuu, chi na kachi ri ja yɨvɨ ka
ñu'un sa'ma fino kanchuku
da ini ve'e chaa ka kuu rey.
26 ¿Ti ndoo ni ka jande'e ra
nusa? ¿Xi ka jani ini ra ja
maa da kuu profeta ja ka'an
jnu'un Yandios nu? Ti jandaa
ndixia kuu ja chaa un, kuu da
ɨɨn profeta ja ka'an da jnu'un
Yandios.
27 Juan ni kuu chaa ka'an
nuu tutu Yandios nuu kachi
sia'an:
Na taji ri tajnu ri ja na koxnuu
da jaa da.
Ti na satu'va da yɨvɨ naa i sa
ki'in ra.
Ni kachi Yandios, kachi tutu.
28 Jandaa na kachi ri ja
tukaa ga ni ɨɨn yɨvɨ nanu Juan
ja kuña'nu ga ja kuu Juan
chaa skuanducha un. Ko yɨvɨ
ja, ja ni ka janta'u jnu'un sɨkɨ
nasa ta'u Yandios jniñu, vasu
tu ka ndiso ni ɨɨn jniñu nanu
Juan, ko kuni ga yɨvɨ un jniñu
ña'nu ga ja sa'a ya ansu maa
da —ni kachi Jesús.
29 Chaa ka kinya'u puesto
jiin kua'a ga yɨvɨ un, ni ka kuu
yɨvɨ ni skuanducha Juan. Ja
yukan kuu ja ni ka janta'u i
jnu'un ni ka'an Jesús, ti ni ka
ja'a i jandaa ja mani jnu'un
Yandios ni kuu ja ni ka'an
Jesús, chi vanuxia ni ka jan-
ducha i nuu Juan ja sɨkɨ ja ni
ka nakani ini i nuu kuachi i.
30 Ko chaa fariseo un jiin
taka chaa ka xna'an ley, tu ni
ka janta'u da jnu'un Yandios
ni ka'an Jesús, chi vanuxia
tu ni ka janta'u da jnu'un ni
ka'an Juan ni tu ni ka jan-
ducha da naa da. Ni ka
skexiko da nava kuni sa'a
Yandios jiin da.
31 Ti Jesús ni ka'an tuku ya,
ti ni kachi ya:
—Ja'a na kachi ri jiin nau
ja skejna'an ri yɨvɨ kanchuku
kɨvɨ vijna.
32 Chi yɨvɨ ka iyo vijna ka
kuu i nanu suchi kuachi nu ni
ka nukoo i nuu ya'u ti ka yɨsɨkɨ
i, ti ka kana xini jna'an i: “Ka
tɨvɨ yo xkili, ko tu ni ka jitaja'a
i. Ti kuaka xaan ni ka jita yo
ɨɨn yaa, ko tu ni ka nde'e i”, ni
ka kachi i.
33 Suni sia'an kɨvɨ vijna, chi
ni kii Juan, chaa ni skuan-
ducha un, ni kuncha da. Tu
ni ji'i da ndɨxɨ, ti iyo nasa xn-
dondicha da ini da. Ti ro'o ni
ka ka'an ra ja ni yɨ'ɨ da jiin ɨɨn
tachi xaan.
34 Yukan na ti ni chaa tu
ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ ja tu
iyo nasa xndondicha ri ini ri,
ti ji'i ri. Ko ka chakuachi ra
ru'u ja yaji xaan ri, ti ji'i xaan
ri vino, ti kejna'an ri jiin chaa
ka kinya'u nuu puesto jiin
taka ga yɨvɨ ka sa'a kuachi.
35 Nusa ti tu ni ka kandixia
ra jniñu ni sa'a Juan, ni tu ka

kandixia ra jniñu ni sa'a ru'u.
Ko tundo sa'a, chi yɨvɨ tu'va
ka jini i ja iyo va'a sava'ni ga
jniñu ni tatu Yandios nuu ri
jiin Juan —ni kachi ya.

Ni ja'an Jesús ve'e ɨɨn chaa fariseo nani Simón

36 Yukan ti ɨɨn chaa fariseo
ni kana Jesús ja kusama da
jiin ya. Ni jaa ya ve'e da, ti ni
nukoo ya nuu mesa.
37 Ti ñuu yukan iyo ɨɨn ña'an
sɨɨ ini. Ni ni'in ña jnu'un ja
kua'an Jesús ve'e Simón kuan
kusama ya, ti yukan ni jaa
ña jiin ɨɨn tɨndo'o lulu alabas-
tro ja ñu'un chitu aceite per-
fume.
38 Ni nukoo ña nuu ja'a
Jesús, nde'e ña, ti ni xndaji
ña ja'a ya jiin nducha nuu ña,
ti ni nasichi ña jiin ixi xini
ña. Yukan ti ni teyu'u ña ja'a
ya, ti ni skuchi ña jiin aceite
perfume un.
39 Nu ni jini chaa fariseo,
chaa ni kana Jesús yukan, ti
ni keja'a ndo'o ini da: "Nu
sia'an ti ndixia chaa ja'a ja
kuu da ɨɨn profeta, ti va kuni
da naa ña'an kuu ña, chi kuu
ña ɨɨn ña'an sɨɨ ini", ni ndo'o
ini da.
40 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin chaa fariseo un:

—Simón, iyo ɨɨn jnu'un kuni
ka'an ri jiin ra —kachi ya.

Ti ni kachi chaa fariseo un:

—Kachi ni maestro —ni
kachi da.
41 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Na kani ri ɨɨn jnu'un. Ni
ka iyo uu chaa ka tau xu'un
nuu ɨɨn chaa ja'a nuu xu'un.
Ɨɨn da tau u'un ciento xu'un
plata, ti ɨnga da tau sava
ciento.
42 Ko ndɨnduu chaa un tu
ka ni'in da ja chunaa da un.
Yukan na ti chaa ni ja'a nuu
un ni janka'nu ini da nuu
ndɨnduu chaa un. Sia'an ni
kuu jnu'un. Vijna ti kachi
nuu ri, ¿Nau ɨɨn ɨɨn chaa un
kunda'u ga ini chaa ni ja'a
nuu xu'un un nusa? —ni
kachi ya.
43 Ti ni kachi Simón:

—Ja ndo'o ini na va chaa ni
tau kua'a ga nuu da un —ni
kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa kuu un —ni kachi
ya.
44 Yukan ti ni nde'e Jesús
nuu ña'an un, ti ni kachi ya
jiin Simón:

—Nde'e nuu ña'an ja'a. Ni
kɨvɨ ri ve'e ra ko tu ni siuku
ra jnu'un ra. Tu ni ja'a ra
nducha ndundoo ja'a ri. Ko
ña'an ja'a ni xndaji ña ja'a ri
jiin nducha nuu ña, ti ni na-
sichi ña jiin ixi xini ña.
45 Tu ni teyu'u ra ru'u ja
kanxia'u ra jiin ri, ko ña'an
ja'a, undi ni kɨvɨ ri ni keja'a ña
teyu'u ña ja'a ri.
46 Tu ni chu'un ra aceite
perfume xini ri, ko ña'an ja'a,
chi ni skuchi ña ja'a ri jiin
aceite perfume.
47 Ja'a ti na kachi ri nuu ra
ja nde'e mani xaan ña ru'u ja
na kuanka'nu ini ri nuu taka
kuachi ni sa'a ña. Ko ɨɨn yɨvɨ ja
tu stuu i maa i ja mani i jiin ri
va tu nakani ini i ja iyo kua'a
kuachi sɨkɨ i, ni tu nduku i
jnu'un ka'nu ini nuu ri ja na
kenchaa kuachi i —ni kachi
Jesús jiin Simón.

48 Yukan ti ni kachi ya jiin ña'an un:
—Ja ni janka'nu ini ri nuu kuachi ra —ni kachi ya.
49 Yukan na ti yɨvɨ ni ka jakoyo kanchuku jiin ya yukan, ni ka keja'a ka ndajnu'un naa:
—¿Naa chaa kuu chaa ja'a ja janka'nu ini da nuu kuachi un? —kachi naa.
50 Ko maa Jesús ni kachi ya jiin ña'an un:
—Ja ni keta'u ra, chi ni kandixia ra ru'u. Na kukuee ki'in ra vijna —ni kachi Jesús.

Ña'an ni ka chindee Jesús

8

1 Yukan, ti ni keja'a Jesús jikonuu ya taka ñuu jiin taka rancho, ti xndaku ya nasa kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu i. Ka jikonuu ndɨ uxi uu ndaja'a ya jiin ya.
2 Ti suni ka jikonuu tɨjnɨ ñasɨ'ɨ ni sa'a ya tajna ja ni kenchaa ya tachi xaan ni ka jna'an ña jiin tɨjnɨ nuu ga kue'e ni ka jna'an ña naa ña. Ti yukan ni ka'iin María, ja suni nani ña Magdalena, ña'an ni keni'in ya uxia tachi xaan.
3 Suni kua'an Juana ñasɨ'ɨ Chuza, chaa ni ta'u jniñu nuu muzu Herodes chaa ni kuña'nu un. Suni Susana jiin tɨjnɨ ga ña'an ni ka chindee ya jiin ja ka ñava'a ña.

Jnu'un ɨin chaa saka triu
(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

4 Kua'a xaan yɨvɨ uu ga ñuu ni ka jakoyo nuu kande Jesús, ti nu ni ka taka kua'a ga yɨvɨ un, ti ni keja'a Jesús xna'an ya nuu yɨvɨ un sia'an, ti ni kachi ya:
5 —Ɨin chaa jitu triu ni kenda da kuan saka da triu. Ti nuu kua'an da jacha da triu un, sava triu un ni ka nukoyo ini ichi, ni ka jañu ni'nu yɨvɨ, ti ni ka chakoyo saa un naa tɨ, ti ni ka nastutu tɨ.
6 Sava ga triu un ni ka jinu ma'ñu yuu, ti ni jinu triu un, ko nu ni na'ichi ñu'un, ti ni ka ichi.
7 Sava ga triu un ni ka jinu nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu. Ti nu ni kaña numa nu'iñu un, ti ni ka jasɨ i nuu triu un.
8 Ko sava ga triu un ni ka jinu i nuu yɨ'ɨ ñu'un va'a, ti ni kaña triu un ti ni ja'nu, ti va'a xaan ni kuu. Ni ka nakua'a undi ɨin ciento triu nuu ɨin triu tata —ni kachi ya.
Yukan na ti jaa xaan ni ka'an Jesús sia'an:
—Nau ro'o na chunso'o, ti nakani ini nasa kuni ka'an jnu'un un —kachi ya.

Na kachi Jesús nasa kuni ka'an jnu'un ni ka'an ya un
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

9 Yukan na ti ni ka jika-jnu'un taka chaa ja skua'a jiin Jesús nasa kuni ka'an jnu'un ni xndaku ya un,
10 ti ni kachi ya:
—Ja kuu ro'o naa ra chi xna'an kaji Yandios nuu ra nasa ta'u ya jniñu, ko yɨvɨ tu kandixia, na xndaku ri nuu i jiin jnu'un un. Chi vasu ñuso'o i jnu'un ka'an ri, ti nde'e i jniñu sa'a ri, ko jini ri ja tu kuɨtɨ kuni i chaku ini nasa ta'u ya jniñu. Chi vasu ka ñuso'o i jnu'un ka'an ri,

ti nde'e i jniñu sa'a ri, ko tu chaku ini i —ni kachi ya.

Xndaku Jesús nasa kuni ka'an jnu'un chaa saka triu un
(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

11 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Sia'an kuni ka'an jnu'un un. Sa'a yo nanu ja triu un kuu jnu'un Yandios.

12 Ti yɨvɨ un kuu triu ja ni jinu ichi un, chi chunso'o i jnu'un Yandios, ko nu ni chaa ja'u'u un, ti xnda'u da ja tu kandixia i, ti nava tu keta'u i.

13 Ti triu ni jinu nuu yuu yukan kuu nanu yɨvɨ ni ka jiniso'o jnu'un ka'an ri, ni ka janta'u i, ti ka kusɨɨ ini i jiin. Ko vanuxia ja changa ga kuñɨɨ ini i jiin jnu'un un, ti nu ni ka keja'a ka jito u'u yɨvɨ i ja sɨkɨ jnu'un un, ti ka nakani ini i, ti tukaa ga ka kandixia i.

14 Ti triu ni ka jinu nuu yɨ'ɨ yo'o nu'iñu kuu nanu yɨvɨ ni ka chunso'o jnu'un un, ko ka ndɨ'ɨ ga ini i ja kuu taka ga ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja na kuu riku i. Ti yukan kuu ja jasɨ ja tu ka siin jiin jnu'un Yandios, chi tukaa kuni kuandatu i nuu jnu'un ya.

15 Ko triu ni ka jinu nuu ñu'un va'a un kuu nanu yɨvɨ ka chunso'o nɨɨ ini i jnu'un Yandios, ti ka chaku ini i nasa kuu jnu'un un, ti ka siuku i jiin. Yɨvɨ un ka kuu nanu triu ni ka nakua'a undi ɨɨn ciento triu nuu ɨɨn triu tata —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn yɨtɨ
(Mr. 4.21-25)

16 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya.

—Yɨvɨ yɨnda'a ɨɨn yɨtɨ, tu skuikun i ti kasɨ i nuu, ni tu kani yɨ chii jito. Chi su'va chuxndee i yɨtɨ un nuu sukun, ti nava na kundijin nuu yɨvɨ ka jakoyo un.

17 Suni sia'an kuu jiin jniñu kua'a ri nuu ra naa ra, chi vijna ñu'ni jaku ni yɨvɨ ka jini, ko jaa ɨɨn kɨvɨ nu kua'a yɨvɨ kuni ndijin.

18 Yukan ti na chunso'o va'a i jnu'un ka'an ri, chi sɨkɨ yɨvɨ ja kandixia jnu'un ri, ti vi'i ga ni'in jna'an i inijnuni i ja kunukuachi i nuu ya. Ko yɨvɨ ja tu kandixia, ti vi'i ga kendo i, ti tu chindee Yandios maa i. Chi su'va naa ini i jnu'un ri —ni kachi Jesús.

Nana Jesús jiin ñani ya
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

19 Yukan ti ni jakoyo nana Jesús jiin ñani ya nuu kande ya, ti ka kuni ña ka'an ña jiin Jesús, ko tu kuu nasa kɨvɨkoyo ña nuu kande ya, chi kua'a xaan yɨvɨ ka'iin nuu ya.

20 Ni ja'an ɨɨn chaa ni jan kasjnu'un nuu ya, ti kachi da:

—Nana ni jiin ñani ni ka'iin da fuera, ti ka kuni ka'an da jiin ni —ni kachi da.

21 Ti ni kachi ya jiin chaa un:

—Yɨvɨ ka chunso'o jnu'un Yandios ti ka jandatu i jnu'un un, yukan kuu nanu nana ri jiin ñani ri —ni kachi ya.

Ni sa'a Jesús ja na jakuɨñɨ tachi sau xaan nuu lago un
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

22 Ɨin kɨvɨ ni kɨvɨ Jesús jiin
ndaja'a ya ini ɨin barco, ti ni
kachi ya:
—Na cho'o ɨnga yu'u mini
un —ni kachi ya.
Yukan ti kuankoyo da.
23 Ko nɨ kuankoyo da
nuu nducha un, ti ni kixi
Jesús. Ichi kuankoyo da ti
ni ndonda ɨin tachi sau xaan
tonto nuu mini un ja kava
nuu mani ga nducha un nuu
barco un, ti kuni kee ka'nu
ki'in.
24 Ti ni ka xndoto ndaja'a
un ya, ti ni ka kachi da:
—¡Maestro! ¡Maestro! Ka
kuni keka'nu yo chii nducha
—ni ka kachi da.
Yukan ti ni ndokuɨñɨ ya ti
ni ta'u ya jniñu nuu tachi sau
xaan un jiin mini un, ti na'iin
kuɨtɨ ni kuu.
25 Yukan ti ni kachi ya jiin
ndaja'a ya:
—¿Ndoo ka jna'an ra naa ra
nusa? ¿Ka jani ini ra ja tu kuu
chindee Yandios ro'o naa ra
nu? —ni kachi ya.
Ko maa da naa da, so ka
naa ini da ja ni ka yu'u da,
ti ni ka keja'a ka jikajnu'un
jna'an da:
—¿Naa chaa kuu chaa ja'a
ja undi tachi sau xaan un jiin
mini un ka jandatu nuu da?
—kachi da naa da.

Chaa ni ka jna'an tachi
xaan ñuu Gadara
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

26 Yukan sa ni ka jakoyo
da nuu ñu'un ñuu Gadara ja
kande ɨnga yu'u mini Galilea.
27 Nu ni kee Jesús ini barco
un, ti ni tu'va ɨin chaa ñuu un
nuu ya. Ti ja ni kuu na'an
xaan ja jna'an chaa un tachi
xaan un. Tu ñu'un da sa'ma,
ni tu nchaa da ve'e, chi mani
sɨkɨ kava nuu ka ñunduji ndɨyɨ
un nchaa da.
28 Nu ni jini da nuu Jesús, ti
ni nduva da nuu ja'a ya, ti ni
kanajiin da sia'an:
—¿Ndoo kɨvɨ nduu ni jiin na,
ni'in Jesús, Se'e Yandios kan-
cha andɨvɨ? ¡Jikanta'u na nuu
ni ja tu kua'a ni nundo'o saña!
—ni kachi da.
29 Sia'an ni kanajiin da, chi
Jesús ja ni ta'u ya jniñu nuu
tachi xaan ja na xndoo maa
da. Tɨjnɨ jinu jnɨɨ tachi xaan
un maa da, ti vasu ka ju'ni
yɨvɨ nda'a da jiin sɨ'ɨn da ja
na kunu'ni da, ko kundee da
ja'ncha da, ti kua'an tachi
xaan un jiin da undi yuku te'e
un.
30 Ni jikajnu'un Jesús maa
da:
—¿Nasa nani ra? —ni kachi
ya.
Ti ni kachi da:
—Nani na Región —ni
kachi da.
Sia'an ni ka'an da chi
Región kuni ka'an ja ka iyo
kua'a xaan soldado, ti kua'a
xaan tachi un jna'an da.
31 Ti tachi un ni ka kanda'u
jiin Jesús ja tu taji ya kinkoyo
ini xnduchi kunu un nuu
koto nundo'o.
32 Ti yuku un ka'iin kua'a
xaan kɨnɨ ka nduku tɨ ja kaji tɨ,
ti ni ka kanda'u tachi un jiin
Jesús ja na kua'a ya jnu'un ja
na kinkoyo jiin tɨ, ti Jesús ni
ja'a ya jnu'un.
33 Yukan ti ni ka xndoo
tachi xaan un chaa un, ti ni
ka kekoyo kua'an, ti ni ka
jankuncha jna'an jiin kɨnɨ un.
Yukan ti ndɨ'ɨ tɨ ni ka ja'a tɨ

corrɨ, ni ka nukoyo tɨ xa'va, ti
ni ka kɨvɨ tɨ nuu nducha mini
un, ti ni ka kanchaa tɨ nducha
un, ti ni ka ji'i tɨ.
34 Nu ni ka jini chaa ka
ndito kɨnɨ un ja sia'an ni ka
jna'an kɨnɨ da, ni ka yu'u xaan
da. Ti ni ka ja'a da corrɨ ni ka
jan kasjnu'un da nuu yɨvɨ ñuu
jiin taka yɨvɨ rancho.
35 Yukan ti ni ka kee yɨvɨ
ñuu un ni ka jande'e i ja ni
kuu un. Nu ni ka jakoyo yɨvɨ
un nuu kande Jesús, ti ni ka
jini i chaa ni jna'an tachi xaan
un nukoo da nuu ja'a Jesús, ja
ni nduva'a da ti ja ñu'un da
sa'ma da. Ti nu ni ka jini yɨvɨ
un ni ka yu'u xaan i.
36 Ti uu ga yɨvɨ ni ka jini i
jniñu ña'nu ni sa'a Jesús ni ka
jani i jnu'un nasa ni nduva'a
chaa ni jna'an tachi xaan un.
37 Ko ja sɨkɨ jniñu ña'nu un
ni ka yu'u xaan tendɨ'ɨ yɨvɨ
ñuu Gadara un, ti ni ka ka'an
da jiin ya ja na kee ya na ki'in
ya ñuu da un naa da. Yukan
na ti ni ndɨvɨ Jesús barco ti
kua'an ya.
38 Ko chaa ni jna'an tachi
xaan un, na ti ki'in ga Jesús
ni ka'an nda'u da jiin Jesús ja
kuni da ki'in da jiin ya. Ko
maa ya ni kachi jiin da ja na
kendo da, ti ni kachi ya:
39 —Kuano'on ve'e ra, ti
kani ra jnu'un taka ja ni sa'a
Yandios jiin ra —ni kachi ya.
Yukan na ti kua'an chaa
un, ti ni jani da jnu'un nɨ ñuu
nava ni sa'a Jesús jiin da.

Se'e sɨ'ɨ Jairo jiin ña'an ni
kue'e sa'ma Jesús
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

40 Nu ni naya'a tuku Jesús
ɨnga yu'u nducha un, ti ni ka
kusɨɨ ini yɨvɨ ja ni nchaa tuku
ya, chi ka ndatu i ya.
41 Ti yukan ni jaa ɨɨn chaa
nani Jairo, chaa yɨnda'a ɨɨn
veñu'un Israel un. Ni jakun-
jitɨ da nuu ja'a Jesús, ti ni
kanda'u da jiin ya ja na ki'in
ya ve'e da,
42 chi kuni kuu se'e sɨ'ɨ da, ti
ma ɨɨn xini i, ko ja iin i uxi uu
kuiya.
Ti kua'an Jesús jiin da. Ko
kuankoyo kua'a xaan yɨvɨ jiin
ya ja undi ka jaxin jna'an yɨvɨ
un naa i.
43 Ti ma'ñu yɨvɨ un kua'an
ɨɨn ñasɨ'ɨ jna'an kue'e nɨñɨ
xaan tonto ja ni ndo'o ña jiin
kue'e un uxi uu kuiya.
44 Ni tu'va ña ichi jata Jesús,
ti ni ke'e ña sɨkɨ sa'ma ya. Ti
hora ni ni jakuɨñɨ nɨñɨ un.
45 Yukan ti ni jikajnu'un
Jesús yɨvɨ un:
—¿Nau ja ni kue'e ru'u? —ni
kachi ya.
Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka ka'an
ja tuu. Ti Pedro jiin uu ga
ndaja'a un ni ka kachi da jiin
Jesús:
—Maestro, yɨvɨ kuankoyo
ja'a ka jaxin jna'an i, ti ka
chinda'a jna'an i, ti jika-
jnu'un ni ja nau ja ni chinda'a
ni'in —ni ka kachi da.
46 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Iyo ɨɨn yɨvɨ ni ke'e ru'u,
chi ni jini ri ja jiin jniñu ndiso
ri ni sa'a ri tajna ɨɨn yɨvɨ —ni
kachi ya.
47 Nu ni jini ña'an un ja ni
jini Jesús ja ni ke'e ña ya, ti
undi nɨ'ɨn ña ni tu'va ña, ti ni
jakunjitɨ ña nuu ya. Ti nuu

chitu un ni kachi ña ndoo ni
kuu ja ni ke'e ña sa'ma ya, ti
ni nduva'a ña nuu ni kue'e ña
sa'ma ya.
48 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin ña:
—Ndee sa'ni ra hija. Ja ni
nduva'a ra chi ni kandixia ra
ru'u ja kuu sa'a ri tajna maa
ra. Ti na kukuee ki'in ra vijna
—ni kachi ya.
49 Ti ka'an Jesús sia'an, ti ni
jaa ɨin chaa kande ve'e Jairo,
ti ni kachi da jiin Jairo:
—Ja ni ji'i se'e sɨ'ɨ ni. Tukaa
ndoo sa'a ni ja ki'in ni jiin
maestro —kachi da.
50 Ti Jesús ni jiniso'o ya
ja sia'an ni ka ka'an da jiin
Jairo. Ko tu ni ki'in ya jnu'un,
ti ni kachi ya jiin Jairo:
—Koto yu'u ra, so kuni ri
ja na kandixia ra ti nava na
nduva'a se'e sɨ'ɨ ra —ni kachi
ya.
51 Nu ni jaa ya ve'e Jairo, ti
tu ni ja'a ya jnu'un kɨvɨkoyo
yɨvɨ jiin ya, chi nɨnɨ Pedro, Ja-
cobo jiin Juan, jiin tata suchi
lulu un, jiin nana i ni ka kɨvɨ
jiin ya.
52 Ti tendɨ'ɨ da ka nde'e ja ka
na'nu ini da suchi lulu un, ko
ni kachi Jesús:
—Tu nde'e ra naa ra, chi tu
ni ji'i suchi lulu ja'a, chi so
kixi i —ni kachi ya.
53 Ti yɨvɨ ka'iin un so ni ka
jaku i ja sia'an ni ka'an Jesús,
chi ja ni ka jini da ja ni ji'i
suchi lulu un.
54 Ti maa Jesús ni jnɨɨ ya
nda'a suchi lulu un, ti jaa
xaan ni ka'an ya sia'an:
—¡Suchi lulu, ndoko! —ni
kachi ya.
55 Ti hora ni, ni nandoto
suchi lulu un, ti ni ndoko i. Ti
ni ta'u Jesús jniñu nuu nana i
ja na kua'a ña ja kaji i.
56 So ni ka naa ini tata i. Ko
maa Jesús ni ta'u ya jniñu ja tu
kani da jnu'un ja sia'an jniñu
ni sa'a ya.

Taji Jesús ndaja'a ya ja na
ka'an da jnu'un Yandios
(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9

1 Ni nastutu Jesús ndɨ uxi
uu ndaja'a ya, ti ni ja'a ya
jniñu ña'nu nuu da naa da ja
na kuu keni'in da taka nuu
tachi xaan, ti suni na sa'a da
tajna yɨvɨ ka jna'an taka nuu
kue'e.
2 Ni taji ya da ja na xna'an
da jnu'un Yandios sɨkɨ ja nasa
kuu kɨvɨ i nda'a ya ja na ta'u
ya jniñu nuu i. Ti ni ja'a ya
jniñu ja na kenchaa da kue'e
naa da.
3 Ti ni kachi ya jiin da naa
da:
—Tundo kunda'a ra naa ra
ja kuu ichi, ni ɨin yujnu xii, ni
ñunu staa, ti ni xu'un. Ti suni
ɨin ni su'nu kuu ja kunda'a ra
naa ra, tu kunda'a ra uu.
4 Nu ni ka jakoyo ra ɨin
ve'e, kendo un naa ra undi nu
kuankoyo ra ɨnga ñuu.
5 Ti taka yɨvɨ ja tu ka ja'a
ve'e, ni tu ka chunso'o jnu'un
Yandios ka ka'an ra, kekoyo
ve'e un jiin ñuu i. Ti nu
ni kekoyo ra, ti kɨsɨ tɨkacha
ini ndijña ra naa ra, na kuu
ɨin seña ja tu ni ka kandixia
jnu'un ni ka ka'an ra nuu yɨvɨ
yukan —ni kachi Jesús.
6 Ni kekoyo ndaja'a un, ti
ni ka jikonuu da taka ñuu ka

xna'an da jnu'un Yandios, ti ka sa'a da tajna yɨvɨ naa i.

Ni ji'i Juan, chaa ni skuanducha
(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

7 Ti kuiya un kuu Herodes gobernador nuu ñuu un, ti ni ni'in da jnu'un taka jniñu sa'a Jesús, ko tu kojnuni ini da sɨkɨ jniñu ña'nu sa'a Jesús, chi sava yɨvɨ un ka ka'an ja Juan kuu, chi ja ni nandoto da ma'ñu ndɨyɨ.

8 Sava ga ka ka'an ja ni ndenda profeta Elías ja ni kii na jana'an, ti sava i ka ka'an ja ɨnga profeta ni kii na jana'an ni nandoto ma'ñu ndɨyɨ.

9 Ti ni kachi Herodes:

—Ko maa ri ni ta'u jniñu ja na ka'ncha da xini Juan, ti ¿naa chaa kuu ja ka'an yɨvɨ ja sa'a taka nuu jniñu ña'nu un nusa? —ni kachi da.

Ti ndiyo ini Herodes ja na kuni da nuu Jesús.

Ni skaji Jesús vi'i ga u'un mil yɨvɨ naa i
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

10 Yukan ti ni ka nandeokuñɨ ndɨ uxi uu ndaja'a Jesús, ja ka nani apóstol, undi ñuu nuu ja ni ka ja'an da ni taji ya da naa da. Ti vijna ja ka nani da apóstol, chi ni ka kuu da chaa ni nakaji Jesús ja kujiin da jiin ya. Ti ni ka nakani da jnu'un nuu Jesús taka jniñu ni ka sa'a da. Yukan ti ni yɨnda'a Jesús maa da kuankoyo sɨɨn da ɨɨn ñu'un te'e ja kande yajni ñuu Betsaida.

11 Ko ni ka jini yɨvɨ taka nuu kua'an ya, ti ni ka chindikun i kuankoyo i. Ti Jesús ni janta'u ya maa i naa i. Ti ni xna'an ya jnu'un Yandios sɨkɨ nasa kuu kɨvɨ i nda'a ya, ja na ta'u ya jniñu nuu i naa i. Ti suni ni sa'a ya tajna yɨvɨ ka ku'u.

12 Ko vanuxia ja kuan kuñaa, ti ni ka tu'va ndɨ uxi uu ndaja'a un nuu Jesús, ti ni ka kachi da:

—Ka'an ni jiin yɨvɨ ja na ki'in ndetatu i naa i, ti na nduku i ja kaji i taka rancho jiin ñuu ka'iin yajni, chi tundo iyo nuu ka'iin yo ja'a —ni ka kachi da naa da.

13 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da.

—Kua'a maa ra ja kaji i naa ra —ni kachi ya.

Ti ni ka kachi da naa da:

—Ko tukaa ga ndoo ka yɨnda'a na, chi u'un ni ga staa stila jiin uu chāká ni ga ka yɨnda'a na. Ti nanu kuan na ja kaji yɨvɨ kua'a ja'a naa i nusa? —ni ka kachi da.

14 Ti iyo yajni u'un mil chaa ni ka'iin un. Ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Kachi jiin yɨvɨ ja na nukoo yukun i sava ciento naa i —ni kachi ya.

15 Sia'an ni kachi ndaja'a ya nuu yɨvɨ un, ti ni ka nukoo i nuu icha un.

16 Yukan na ti ni jnɨɨ Jesús ndɨ u'un staa stila un jiin uu chāká un ini nda'a ya. Ni ndakoto ya andɨvɨ, ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ni sakuachi ya, ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yɨvɨ un naa i.

17 Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka yee
i nasa ni kundee maa i. Nu
ni kuu ni ka yee i, ti ni ka
nastutu da uxi uu chika jiin
pedazu ni kendoso un.

Kachi ndaa Pedro ja Jesús
kuu Cristo
(Mt. 16.13-19; Mr. 8.27-29)

18 Ɨin kɨvɨ kancha sɨin Jesús
jikanta'u ya nuu Yandios, ti
ka'iin yajni ndaja'a ya jiin ya.
Yukan ti ni jikajnu'un ya da
naa da sia'an:
—¿Nau ja ka ka'an yɨvɨ ja
kuu ri? —ni kachi ya.
19 Ti ni ka kachi da naa da:
—Sava yɨvɨ ka ka'an ja kuu
ni Juan ja ni skuanducha un.
Sava ga ka ka'an ja maa ni
kuu profeta Elías, ja ni kii
na jana'an. Ti sava ga ka
ka'an ja kuu ni ɨnga profeta
jana'an, ja ni nandoto ma'ñu
ndɨyɨ —ni ka kachi da naa da.
20 Yukan ti ni jikajnu'un ya
da naa da:
—Ti ro'o naa ra, ¿nau ja ka
ndo'o ini ra ja kuu ri? —ni
kachi ya.
Ti ni kachi Pedro:
—Maa ni kuu Cristo, Se'e
Yandios, ja ni taji ya ja ndiso
ni jniñu ña'nu —ni kachi da.

Ɨin kɨvɨ ni ka'an Jesús ja kuū
ya
(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9:1)

21 Yukan na ti ni kachi Jesús
jiin ndaja'a ya ja koto ma
kani kuɨtɨ da jnu'un nuu yɨvɨ
ja maa ya kuu Cristo, ja ni
taji Yandios ja ndiso ya jniñu
ña'nu.
22 Ti ni kachi Jesús jiin da
naa da:
—Ru'u, ja kuu ri maa Se'e
Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kondo'o koo nene
ri. Ti taka chaa ka kuña'nu
nación Israel, jiin sutu ka
kuña'nu, jiin taka chaa ka
xna'an ley Israel ini veñu'un
un, tu kuanta'u da ru'u. Chi
su'va ka'ni da ru'u. Ko nu uni
kɨvɨ ti nandoto ri ma'ñu ndɨyɨ
—ni kachi ya.
23 Yukan na ti ni kachi ya
jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ndututu
un:
—Nu nau yɨvɨ kuni
kundikun ru'u, ja siuku i
jnu'un ka'an ri, ti na xndoo
i taka ja ka ndo'o ini i un, ti
na tava ini i ja taka kɨvɨ na
kondo'o koo nene i vasu na
kuu i ja sɨkɨ ru'u.
24 Chi yɨvɨ kandio ini ja
kunchuku va'a i nuu ñuyɨvɨ
ja'a ja tu kandixia i jnu'un ri,
ti xnaa i maa i. Ko yɨvɨ na koo
ndo'o koo nene i ja sɨkɨ ru'u, ti
su'va ni'in ta'u i ja kunchuku
i nuu andɨvɨ ja kuu saa ni.
25 Chi tundo ni'in kuɨtɨ ɨin
yɨvɨ, vasu na kundee i ni'in i
taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti
xnaa i añu i nuu Yandios.
26 Ko nu ɨin yɨvɨ kukanuu i
ja sɨkɨ ru'u, ja tu kuni ka'an
i nuu ɨnga yɨvɨ ja kandixia i
ru'u, nusa ti ru'u, maa Se'e
Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, suni na kachi ri
ja tu ka yɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ un jiin
ri. Sia'an kachi ri kɨvɨ nchaa
ri tuku jiin taka ángel ndoo ja
ka junukuachi nuu Yandios.
Chi ja kuu kɨvɨ un kundiso ri
jniñu ña'nu tatu Tata ri Yan-
dios nuu ri naa ri. Yukan ti tu
nakuni kuɨtɨ ri taka yɨvɨ ja tu
ni kuni xna'an i ja kandixia i
ru'u.
27 Ti ja sɨkɨ kɨvɨ un, na kachi
ri ja sava ro'o ja ka'iin ja'a
kuchaku ra, ti kuni ra nchaa

tuku ri jiin ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga, ja ɨɨn ni ga jniñu ka ta'u ri jiin Yandios nuu tendɨ'ɨ ja iyo —ni kachi ya.

Ni nasama Yandios nuu Jesús
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.1-8)

28 Sia'an ni ka'an Jesús, nu ni ya'a yajni una kɨvɨ. Yukan ti ni ka ja'an ya jiin Pedro, Jacobo jiin Juan xini ɨɨn yuku, kuan kakanta'u ya.
29 Nɨ jikanta'u ya nuu Yandios, ni nasama nuu ya, ti sa'ma ya ni nduskuɨyɨ xaan nanu ɨɨn nduva ndikandii.
30 Ti yukan ni ka jini da kajiin uu chaa ka ndajnu'un jiin ya. Ti ɨɨn chaa un ni kuu ɨɨn chaa ni kuña'nu nuu nación Israel na jana'an ni nani Moisés, ti ɨnga chaa un ni kuu profeta ni nani Elías ja ni kii suni undi na jana'an.
31 Ti vii xaan ni nduu nuu kajiin da, ti nɨ ka ndajnu'un da ja ka'ni yɨvɨ Jesús nuu ñuu Jerusalén.
32 Ti Pedro jiin uu ga chaa un, vasu ka ji'i xaan da ma'na, ko ni ka ndoto nduchi da, ti ni ka nde'e da nuu kajiin Jesús jiin uu ga chaa un, ti ni ka nakuni da ja ni nduña'nu xaan Jesús.
33 Ti nu ni ka xndoo Moisés jiin Elías Jesús, ti ni kachi Pedro jiin ya:
—Maestro, xaan va'a ja ka'iin yo ja'a. Na sa'a yo uni ve'e kuachi kunchuku yo, ɨɨn kuu ni, ɨnga na kuu Moisés, ti ɨnga na kuu Elías —ni kachi da.
Ko vasu Pedro, tukaa jini da naa jnu'un ka'an da.
34 Ti nɨ ka'an ga da sia'an, ti ni jinu ɨɨn viko nu'un ja ni nasuku da naa da, ti yukan ni ka yu'u xaan da nu ni kasuku viko un da.
35 Ti nuu viko un ni ka'an ɨɨn ndusu sia'an:
—Ja'a kuu se'e ri ja kunda'u ini ri ti kusɨɨ ini ri jiin. Ti chunso'o jnu'un ka'an da —kachi.
36 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an ndusu un, ti ni ka nde'e da ja maa ɨɨn ni ga Jesús kandichi. Yukan ti na'iin kuɨtɨ ni ka kuu da. Tu ni ka jani da jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni ka jini da un.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa lulu ji'i yɨ'ɨ
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

37 Nu ni ka najinu da ja'a yuku un ɨnga kɨvɨ, ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka ja'an nujna'an Jesús.
38 Ti ɨɨn chaa un ni kana xini Jesús, ti jaa xaan ni kachi da:
—Maestro, kanda'u na jiin ni ja na kin nde'e ni se'e na, chi maa ɨɨn ni ja'a kuu se'e na.
39 Ɨɨn tachi xaan un jnɨɨ i, skanajiin i ti ja'ni yɨ'ɨ i, kaña ti'iñu yu'u i. Ja'a xaan nundo'o i, ti tu kuni sia maa i.
40 Ja ni kanda'u na jiin ndaja'a ni ja na kenchaa da ki'in, ko tu ni kuu sa'a da naa da —ni kachi da.
41 Ti ni kachi Jesús nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ un:
—Xaan ga tu ka kandixia ra jniñu sa'a Yandios. Xaan ga ni'in ini ra naa ra ja tu ka jandatu ra nuu Yandios. Nasa ga ndo'o nene ri ja sɨkɨ ro'o naa ra. Chaan chaa lulu jña, na kii da naa ra —kachi Jesús.

42 Ko nu kuan tu'va chaa
lulu un nuu Jesús, ni skuiko
tuku tachi xaan un maa da
nuu ñu'un un, ti ja'ni yɨ'ɨ tuku
maa da. Yukan ti ni nduxaan
ni'in ya nuu tachi xaan un, ti
ni nduva'a chaa lulu un. Ti ni
nakua'a ya nuu tata da.
43 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka
naa ini i jiin jniñu ña'nu sa'a
Yandios.

Ɨin kɨvɨ ni ka'an tuku Jesús
ja kuū ya
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Nɨ ka naa ini yɨvɨ un jiin
jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, ti ni
kachi ya jiin ndaja'a ya:
44 —Chunso'o va'a jnu'un
ja'a, ti koto naa ini ra naa ra.
Ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, ti iyo ɨin da ja nakua'a
da ru'u nuu nda'a chaa ka jito
u'u ru'u —ni kachi ya.
45 Ko ndaja'a ya tu ka chaku
ini da jnu'un ni ka'an ya un,
chi tu ni ja'a ya jnu'un ja
chaku ini da naa da. Ti ka
yu'u da ka'an da jiin ya ja na
xndaku ya jnu'un ni ka'an ya
un nuu da.

Nau kuu ja kuña'nu ga
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

46 Ɨin kɨvɨ ti ni ka keja'a
ndaja'a Jesús ka jikajnu'un
jna'an da na ndenu nau ɨin ɨin
da kuu ja kuña'nu ga.
47 Ko ni jini Jesús nava ka
ndo'o ini da. Yukan ni ki'in ya
ɨin suchi lulu, ni jani ya xiin
ya,
48 ti ni kachi ya jiin da naa
da:
—Jiin jniñu ndiso ri na
kachi ri ja nu na kunda'u ini
ra ɨin suchi lulu sia'an, ti ja
ni kuu ra ɨin yɨvɨ ni janta'u
ru'u. Ti ja janta'u ra ru'u,
ansu nɨnɨ ru'u janta'u ra, chi
suni janta'u ra Yandios, ya ni
taji ru'u vaji ri. Ja yukan kuu
ja taka ro'o ja ka ndo'o ini ja
nukuu ga ja kuu taka ra naa
ra, ja tu ka ndo'o vixi ini ra,
yukan kuu ja kuña'nu ga —ni
kachi ya.

Jesús ka'an ya jiin ndaja'a
ya ja na kuanta'u da yɨvɨ sa'a
jniñu ña'nu jiin sɨvɨ ya
(Mr. 9.38-40)

49 Yukan ti ni kachi Juan
jiin Jesús:
—Maestro, ni ka jini na ɨin
chaa ja jiin sɨvɨ ni ni kenchaa
da tachi xaan un kua'an, ti ni
ka nduxaan na jiin da, chi tu
yaku da jiin yo —ni kachi da.
50 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Tu kasɨ ra ja sa'a da,
chi chaa kenchaa tachi xaan
nanu sa'a ri, suni chindee da
yo'o naa yo, chi tu ka'an da
sɨkɨ yo —ni kachi ya.

Ni nduxaan Jesús nuu Ja-
cobo jiin Juan

51 Nu kuan kuyajni kɨvɨ ja
kee Jesús ñuyɨvɨ ja'a no'on ya
andɨvɨ, ni chundee ini ya ti
kua'an ya ichi ñuu Jerusalén.
52 Ni taji ya uu chaa ka
yoxnuu, ti chaa un ni ka ja'an
ɨin ndañuu Samaria ka nduku
da nuu kendo ya,
53 ko yɨvɨ Samaritano un
tu ni ka janta'u ja kendo
ya yukan, chi ni ka jini ja
Jerusalén kua'an ya.
54 Yukan ti nu ni ka jini Ja-
cobo jiin Juan ja yɨvɨ Samar-
itano un, tu ni ka janta'u i
Jesús, ti ni ka kachi da:

—Jito'yo, kua'a ni jnu'un ti na ta'u yo jniñu ja na jinu ñu'un andɨvɨ, ti na xnaa yo yɨvɨ Samaritano un, nanu ni sa'a profeta Elías na jana'an—ni ka kachi da.

55 Yukan ti ni nde'e Jesús nuu da naa da, ni nduxaan ya, ti ni kachi ya:

—Ro'o naa ra, tu ka jini ra na jnu'un ka ka'an ra.

56 Chi ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, tu vaji ri ñuyɨvɨ ja'a ja xnaa ri yɨvɨ naa i, chi su'va, vaji ri vee nama ri sɨkɨ yɨvɨ naa i —ni kachi ya.

Yukan na ti kuankoyo da ɨnga ñuu tuku.

Uu chaa ka kuni ki'in jiin Jesús
(Mt. 8.19-22)

57 Nɨ kuankoyo da ichi un, ti ni kenda ɨɨn chaa ni kachi jiin Jesús:

—Jito'yo, kuni ki'in na jiin ni vasu sava'a ni ga ichi na ki'in ni, ti ki'in yo —ni kachi da.

58 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ñukuii un chi ka iyo yau kava ka yɨ'ɨ tɨ. Ti saa un suni ka iyo taka tɨ nuu ka ndetatu tɨ. Ko ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, va sa nanu iyo nuu ndetatu tɨ'lɨ xini ri —ni kachi Jesús.

59 Yukan ti ni kachi Jesús jiin ɨnga da:

—Kundikun ru'u na cho'o —ni kachi ya.

Ti ni kachi chaa un:

—Jito'yo, kundatu ni na kin chunduji na tata na xnakan, sa chaa na, ti na cho'o —ni kachi da.

60 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jini ra ja ka iyo yɨvɨ un ja kanchuku i nanu ndɨyɨ, chi tu ka chunso'o i jnu'un Yandios. Ti sia yɨvɨ un na chunduji jna'an maa i. Ko ro'o, kin xna'an ra jnu'un Yandios nau yɨvɨ kuu kɨvɨkoyo i nda'a maa ya, ja na ta'u ya jniñu nuu i —ni kachi ya.

61 Yukan ti ni kenda ɨnga chaa ni kachi jiin ya:

—Jito'yo, kuni ki'in na jiin ni, ko kundatu ni na kin kanxia'u na jiin yɨvɨ ni ka kendo ve'e na —ni kachi da.

62 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Sa'a yo nanu ja iyo yɨvɨ ni chisojnu'un ja na kin kunukuachi i nuu Yandios, ko tu kundee i jiin jnu'un ni chiso i un. Yɨvɨ un kuu nanu ɨɨn chaa ki'in latu da ja na kutu da itu da, ko tu kundee da xndɨ'ɨ da jniñu un. Ti yɨvɨ un tu kaxaan ja kunukuachi i nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Jesús.

Ni taji Jesús uni xiko uxi ndaja'a ya

10

1 Nu ni ya'a yukan na ti ni nakaji Jito'yo Jesús uni xiko uxi ga yɨvɨ, ti ni taji ya ndɨ uu ndɨ uu da ka yoxnuu da kuankoyo da taka ñuu nuu ki'in maa ya,

2 ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Jniñu Yandios kuu nanu kɨvɨ ka nastutu yo triu, chi jandaa ndixia kuu ja, ja ni kuu ja te'nde triu un, ko jaku ni muzu iyo ja kin sajniñu un. Sia'an kuu yɨvɨ ja'a naa i, chi

nda'u ka sa'a i ja tundo xn-
daku nuu i, chi kumani chaa
kin xndaku un. Yukan kuu
ja ka'an ri ja kakanta'u nuu
maa Yandios, ya xiin jniñu
un, ti na chu'un ya muzu kin
nastutu jniñu un.
3 Kuankoyo naa ra, ko
nduku ndee ra, chi taji ri ro'o
naa ra nanu rii ja kua'an ti
nuu ka'iin kuiti xaan.
4 Tu kundiso ra xu'un ni
ñunu staa ja kuu ichi, ti tu
kunda'a ra ndijña, ti koto
jakuñi ra ja kanxia'u konu'un
ra jiin yivi ichi naa ra.
5 Nu ka kivi ra iin ve'e ko
xnaka kachi ra: "Na kukuee
ja kuu ve'e ja'a."
6 Ti nu yukan kanchuku
yivi va'a ini, jiin jnu'un
kukuee, ti na kuu ja kuu yivi
un naa i. Ko nu tu va'a ini yivi
un, va tu kukuee kanchuku
i. Kanxia'u jiin i ti kuankoyo
naa ra.
7 Kendo ve'e nuu kanchuku
yivi va'a ini, ti kaji ra ko'o ra
ndoo na kua'a yivi un nuu ra
naa ra, chi iin chaa sa'a jniñu,
suni iyo ichi da ja kinya'u da.
Ti koto kakanuu ra naa ra ja
ndukunuu ra inga ve'e.

8 Nu ni jakoyo ra iin ñuu naa
ra, ti kaji vasu ndoo na kua'a
yivi nuu ra naa ra.
9 Sa'a tajna yivi ka ku'u ka
iyo yukan naa ra, ti kachi jiin
i: "Jiin jniñu ña'nu un ja ni
ka jini ra ja, ja ni jaa kivi ta'u
Yandios jniñu, ti kuu kivi ra
nda'a ya na ta'u ya jniñu nuu
ra naa ra."
10 Ko nu na jakoyo ra iin ñuu
nuu tu kuanta'u yivi ro'o naa
ra, kekoyo ichi un, ti kachi
naa ra:
11 "Undi tikacha ñu'un ñuu
ra ja ni jnii ja'a ri naa ri, na
kisi ri, ti yukan na kuu seña
ja tu ni ka janta'u ra ru'u naa
ri. Ko kuñukuu ini ra ja, ja ni
jaa kivi ja kivikoyo ra nda'a
Yandios ja na ta'u ya jniñu
nuu ra naa ra", kachi ra nuu
yivi ñuu un.
12 Na kachi ri ja nu na
chaa juicio, ti ka'nu ga kuu
nundo'o ja kuu ñuu un, ti
ansu yivi ñuu Sodoma —kachi
Jesús.

Yivi ñuu ni ka nduni'in ini
(Mt. 11.20-24)

13 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—¡Na xaan nda'u ro'o yivi
ñuu Corazín! ¡Na xaan nda'u
ro'o yivi ñuu Betsaida! Sa ti
ñuu Tiro jiin Sidón ni sa'a ri
taka jniñu ña'nu un nava ni
sa'a ri nuu ñuu ra naa ra, va ja
ni kuu na'an ni ka nakani ini
yivi un niku, ti ku'un i sa'ma
nda'u, ti kuchi i yaa, ja na kuu
seña i ja ni ka nakani ini i.
14 Ko na kachi ri ja kivi nu
na chaa juicio, ti ni'in ga kii
nundo'o siki ra ja kuu yivi ñuu
Tiro jiin Sidón.
15 Ti ro'o, yivi ñuu Caper-
naum, koto ndo'o ini ra ja
nduña'nu ga ñuu ra. Chi su'va
nukuu ga ñuu ra, ti ndunda'u
ga ja kuu taka ga ñuu —ni
kachi Jesús.
16 Ti ni kachi ya nuu
ndaja'a ya tuku:
—Nu iin yivi na kuanta'u
jnu'un ri ja ka ka'an ra, ti iin
ni kuu ja kuanta'u i ru'u. Ko
yivi ja tu kuanta'u ro'o naa
ra, iin ni kuu ja tu kuanta'u
i ru'u. Ti yivi tu ni janta'u i

ru'u, ɨɨn ni kuu ja tu kuanta'u
i Yandios ja ni taji ru'u nuu
ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi Jesús.

Ni ka ndeokuñɨ ndɨ uni xiko
uxi ndaja'a Jesús

17 Ni ka ndenda ndɨ uni
xiko uxi chaa ni taji Jesús. Ni
ka kusɨɨ ini da, ti ni ka kachi
da:

—Jito'yo, undi tachi xaan
un ni ka jandatu nuu na, ja ni
ka ndaku ni'in na sɨvɨ ni —ni
ka kachi da.

18 Ti ni kachi Jesús:

—Sia'an chi jini ri ja, ja ni
xnaa ja'u'u un jniñu ña'nu
maa, nanu ja ni sana ini,
nanu iyo naa ini yo ti ndin-
chaa jinu ɨɨn taja nuu andɨvɨ.

19 Ti nuu ra naa ra ja ni
ja'a ri jniñu ña'nu, ti kuu
kuañu ra sɨkɨ sava'ni ga koo
xi ndɨsu'ma, ti kundee ra jiin
sava'ni ga ja jito u'u ro'o, ti ni
tundo jna'an ra.

20 Ko tu kusɨɨ ini ra naa ra ja
ka jandatu tachi xaan un nuu
ra. Chi su'va na kusɨɨ ini ra,
chi ja ni nakuni Yandios nau
ka kuu ra, ti ni naki'in ya ro'o
nda'a maa ya —ni kachi Jesús.

Ni kusɨɨ ini Jesús
(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

21 Ti hora un ni kusɨɨ xaan
ini Jesús ja ni sa'a Espíritu
Santo, ti ni kanajaa ya nuu
Yandios:

—Tata na, nakanajaa na
ni'in ja kuu ni jito'o ja ta'u ni
jniñu nɨ tu'u andɨvɨ jiin nɨ tu'u
ñuyɨvɨ ja'a, chi ni xna'an ni
taka jniñu ña'nu ni nuu yɨvɨ
nda'u, ti ni ka chaku ini i. Chi
su'va ni chisa'yɨ ni nuu yɨvɨ
tu'va ja ndichi xini. Sia'an na
koo jiin maa ni, Tata na, chi
sia'an ni kuu ini maa ni —ni
kachi ya.

22 Yukan ti ni ka'an Jesús
nuu yɨvɨ un:

—Maa tata ri ni nakua'a ya
taka jniñu ja'a nuu ri. Ti maa
ɨɨn ni ya jini nau kuu inijnuni
ru'u ja kuu ri se'e ya. Ti suni
ma ɨɨn ni ru'u ja kuu ri se'e ya,
jini ri nau kuu inijnuni maa
Tata ri Yandios. Ti suni ru'u,
ja kuu ri se'e ya, na xndaku ri
nuu yɨvɨ nau kuu maa Tata ri
Yandios —ni kachi ya.

23 Yukan na ti ni nde'e ya
nuu chaa ka skua'a jiin ya, ti
ni kachi ya nuu maa ni da naa
da:

—Kancha Yandios jiin taka
yɨvɨ ka nde'e i jiin nduchi i
taka jniñu ña'nu ja ka jini ra
vijna.

24 Ti jandaa na kachi ri nuu
ra naa ra, ja kua'a xaan pro-
feta ni kikoyo na jana'an, jiin
taka chaa ni ka kuu rey, ni ka
ñukuu ini da ja kuni da taka ja
ka jini ra ja'a vijna, ko tu ni ka
jini da. Suni ni ka ñukuu ini da
ja kunso'o da taka jnu'un ka
jiniso'o ra ja'a vijna, ko tu ni
ka jiniso'o da —kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn chaa ñuu
Samaria ja ni kunda'u ini da

25 Yukan na ti ɨɨn chaa
xna'an ley Israel un, ni kenda
da ni jan ka'an da jiin Jesús,
chi kuni kotojnuni da ya, ti ni
jikajnu'un da ya:

—Maestro, ¿nau kuu ja sa'a
na ti ni ta'u na ja kuchaku na
nusa ja kuu saa ni? —ni kachi
da.

26 Ti ni kachi Jesús:

—¿Nasa yoso nuu tutu ley Moisés, ti naa jnu'un ka'u ra yukan, nusa? —ni kachi ya.

27 Ti ni kachi chaa xna'an ley un:

—Kachi ley un ja kuu ini nuu Jito'yo Yandios jiin ni ini ni añu ra, jiin nɨ tu'u ra, undi jiin inijnuni ra, ti kunda'u ini nuu ñanijna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra —ni kachi da.

28 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jandaa kuɨtɨ ni nachiso ra. Ti nu sia'an na sa'a ra, ti ni'in ta'u ra ja kuchaku ra ja kuu saa ni —ni kachi ya.

29 Ko chaa xna'an ley un, kuni nama da jnu'un ni ka'an da un nuu Jesús, ti ni kachi da:

—¿Ti nau kuu ñanijna'an na nusa? —ni kachi da.

30 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Na kani ri jnu'un nava ni jna'an ɨɨn chaa ni jna'an. Ni kenda da ichi ñuu Jerusalén, ti kua'an da undi ñuu Jericó. Ko ichi un ni ka kenda uu ñakui'na nuu da ja ni ka sakui'na ndajniñu da. Ni ka kenchaa taka ja yɨnda'a da, jiin undi sa'ma da ni ka ki'in. Ni ka ja'a tau da, ti kuankoyo, ti ni kendo chaa un katuu da nanu ndɨyɨ.

31 Ti ndo ichi yukan ni ya'a ɨɨn sutu Israel. Ni jini da nuu katuu chaa un, ko tu ni ve'e da nuu da, ti ni ya'a da ɨnga yu'u ichi un, ti ni ya'a da kua'an da.

32 Suni ichi un ni ya'a ɨɨn chaa Israel ja kuu da ɨɨn ndaja'a nuu sutu levita naa da. Suni ni jini da nuu katuu chaa un, ko tu ni nde'e da nuu chaa un, ti ni ya'a da kua'an da.

33 Ko ɨɨn chaa ñuu Samaria, ja kua'an da suni ichi yukan, ti nu ni jini da chaa katuu un, ni kunda'u ini da maa da.

34 Ni tu'va da nuu katuu chaa un, ti ni sa'a da tajna nuu ni tuji chaa un jiin aceite, jiin vino yɨnda'a da un. Ti ni suku da nuu ni tuji un jiin sa'ma. Yukan na ti ni ndani'in da chaa un, ni skaa da chaa sɨkɨ burru da, ti kua'an da jiin da undi nuu iyo ɨɨn ve'e ni kendo da. Ti ni jito va'a da chaa jakuaa un.

35 Ti ɨnga kɨvɨ kua'an chaa ñuu Samaria un, ko ni tava da uu xu'un plata, ti ni chunaa da nuu chaa xiin ve'e un, ti ni kachi da: “Koto va'a ni chaa ja'a, ti nu ni xnaa ga ni jiin da, ti na chunaa na nuu ni kɨvɨ nandeokuñɨ na”, ni kachi da.

36 Vijna ti kachi nuu ri, ¿nau ndɨ uni chaa un ni kunda'u ini nuu ñanijna'an da nusa? —ni kachi Jesús.

37 Ti ni kachi chaa xna'an ley un:

—Chaa ni kunda'u ini un kuu chaa va'a —ni kachi da.

Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kua'an nusa, ti siuku nava ni sa'a chaa un, ti kunda'u ini nuu taka yɨvɨ naa i —ni kachi ya.

Ni jaa Jesús ve'e Marta jiin María

38 Ti ni siin Jesús ichi kua'an ya, ti ni jaa ya ɨɨn ñuu lulu. Ti ɨɨn ña'an nani Marta yukan, ni kana ña ya kua'an ya ve'e ña.

39 Ti iyo ɨɨn ku'u Marta ja
nani ña María, ti María ni
nukoo ña nuu ja'a Jesús, ti ni
ñuso'o ña taka jnu'un ka'an
ya.
40 Ko Marta kujneñu xaan
ña jiin jniñu iyo ini ve'e ña.
Ti ni tu'va ña nuu Jesús, ti ni
kachi ña:
—Jito'yo, tu ndɨ'ɨ kuɨtɨ ini
ni ja ku'u na María, ni xn-
doo maa ɨɨn ña saña jiin taka
jniñu ja'a. Kachi ni jiin ña na
chindee ña saña —ni kachi ña.
41 Ko Jesús ni kachi ya:
—¡Marta! ¡Marta! Kujneñu
xaan ra ti ndɨ'ɨ xaan ini ra jiin
taka jniñu un.
42 Ko vijna iyo ɨɨn ja kanuu
ga ja kuu jniñu ra un. Ti María
ni nakaji ña ja kanuu ga un.
Ti jankɨvɨ ga naa ini ña taka
jnu'un ni ñuso'o ña vijna —ni
kachi ya.

Xna'an Jesús nasa kakanta'u yo nuu Yandios
(Mt. 6.9-13; 7.7-11)

11

1 Ni kuu ja ɨɨn kɨvɨ kande
Jesús jikanta'u ya nuu Yan-
dios, ti nu ni ndɨ'ɨ ni jikanta'u
ya, ti ɨɨn chaa kuu ndaja'a ya
un, ni kachi da:
—Jito'yo, xna'an ni saña
naa na nasa kakanta'u na,
nanu ni xna'an Juan nuu
ndaja'a da —ni kachi da.
2 Ti ni kachi Jesús:
—Su'va ka'an ra naa ra nuu
ka jikanta'u ra:
Tata yo Yandios, ja kancha ni
andɨvɨ.
Kava yɨñu'un yo nuu maa
ni, chi maa ni kuu ja
kuña'nu ga.
Jika na nuu ni ja yachi na kiji
kɨvɨ ta'u ni jniñu ña'nu
nuu nɨɨ tu'u ñuyɨvɨ.
Ka kuni na ja yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a
na kuandatu i jnu'un
ni, nanu jandatu ángel
kanchuku andɨvɨ.
3 Ti kua'a ni staa na kaji na
vijna ja kuu ja ndenda-
jnu na ɨɨn kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ.
4 Kuan ka'nu ini ni nuu
kuachi ka sa'a na, chi
suni saña ka janka'nu
ini na nuu taka ja ka
sa'a yɨvɨ jiin na.
Ti koto ma kua'a ni jnu'un
ja kotojnuni ja'u'u un
saña,
ti su'va nama ni saña nuu
nundo'o un —ni kachi
Jesús.
5 Ti suni ni kachi ya:
—Sa'a yo nanu ja nau ro'o
iyo ɨɨn yɨvɨ mani ra jiin, ti ñuu
kuɨtɨ jaa ra ve'e da, ti kana ra
xini da, ti kachi ra: “Amigo,
kua'anuu ti uni staa nuu ri,
6 chi ɨɨn amigo ri kua'an da
viaje, sa ni nchaa da ve'e ri, ti
tu nau ja iyo ja kua'a ri ja kaji
da”, kachi da.
7 Ti ka'an chaa xiin ve'e
un undi ini ve'e da: “Tu
xnaña'an ra ru'u, chi tu kuu
ndoko ri kua'a ri ja kuni ra,
chi ka kixi se'e kuachi ri jiin
ri, ti vijna ndi'yu yuxe'e ri”,
kachi da.
8 Ti kachi ri ja vasu tu kuni
da ndoko da, vasu mani ra
jiin da, ko vanuxia siin ra
xnaña'an ra nuu da. Ti ndoko
da kua'a da ja kuni ra.
9 Ja yukan kuu ja na kachi
ri: Kakanta'u nuu Yandios, ti
na kua'a ya ja kuni ra. Nduku

taka ja va'a ja iyo nuu ya, ti
ni'in ra.
10 Ti siin kakanta'u nuu ya
undi ni'in ra, nanu sa'a ɨɨn
yɨvɨ ja siin i skajan i yuxe'e
undi na nuña, ti sa kɨvɨ i.
11 ¿Xi iyo ɨɨn ro'o ja kuu tata
suchi kuachi, xi kua'a ra ɨɨn
yuū nuu se'e ra nu ka jikan i
staa nu? ¿Xi kua'a ra ɨɨn koo
nuu i nu ka jikan i chāká nu?
12 ¿Xi kua'a ra ɨɨn ndɨsu'ma
nuu i nu ka jikan i ndɨvɨ nuu
ra nu?
13 Ro'o naa ra, vasu ka sa'a
ra kuachi, ko suni iyo jniñu
va'a ka sa'a ra ja ka nduku
ra ja va'a ja kuu se'e ra. Ti
suni sia'an Tata ra Yandios,
ja kancha ya andɨvɨ, kua'a ya
Espíritu Santo nu sia'an na
kakanta'u ra —ni kachi Jesús.

Ka chakuachi da Jesús ja
ndiso jniñu ya nuu ja'u'u
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)

14 Ti ɨɨn kɨvɨ ni keni'in
Jesús tachi xaan un ja ni sa'a
ñɨ'ɨn ɨɨn chaa un. Ko ni kee
tachi xaan un kua'an, ti ni
ndoka'an chaa ñɨ'ɨn un, so ni
ka naa ini yɨvɨ jiin jniñu un.
15 Ko sava i ni ka ka'an:
—Keni'in chaa ja'a tachi
xaan un, ko jiin sɨvɨ maa
ja'u'u kuña'nu un (ja suni
nani Beelzebú), ja yɨnda'a
taka tachi xaan un —ni ka
kachi da.
16 Ko sava ga yɨvɨ un, ka
kuni kotojnuni da ya, ti ka
jikan da ɨɨn jniñu ña'nu ja na
koo nuu andɨvɨ.
17 Ko maa ya ja jini va'a ya
ndoo ka ndo'o ini i, ti ni kachi
ya:
—Nu ndaja'a ɨɨn gobierno
kusɨɨn ini da naa da ti keja'a
kanaa da naa da, ti gobierno
un tu kuñɨɨ, chi naa. Ti
nu tendɨ'ɨ ɨɨn familia keja'a
kanaa naa, ti familia un tu
kuu kunchuku mani.
18 Suni sia'an kuu nu maa
ja'u'u un na sasɨɨn jna'an jiin
tachi xaan un, ¿ti ka jani ini
ra ja nasa kuñɨɨ jiin jniñu un
nusa? Na kachi ri ja'a nuu
ra chi ka ka'an ra ja jiin sɨvɨ
ja'u'u un kuu ja keni'in ri
tachi xaan un kua'an.
19 Ti nu sia'an kuu, ti va
suni yɨvɨ ka skua'a jiin ra naa
ra, suni kuu ja kuu keni'in i
tachi xaan jiin sɨvɨ ja'u'u un.
Ja sia'an ti ka stuu i ja maa ni
ra ka yuji jiin jnu'un ka ka'an
ra un.
20 Ko ru'u, jiin sɨvɨ maa Yan-
dios keni'in ri tachi xaan un
kua'an. Yukan kuu ja, ja ni
chaa jniñu ña'nu Yandios ja
kuu nuu ra naa ra.

21 Ti ja sɨkɨ ja'u'u un, sa'a yo
nanu ja ɨɨn ni kuu nu ɨɨn chaa
kaña ni'in xaan da ja ndito
va'a da ve'e da, ti ka'ɨin va'a
ja ñava'a da un.
22 Ko nu na chaa ɨnga
chaa ni'in ga ja kuu maa da,
ti kundee chaa un jiin da,
kuisonchaa da taka machete
jiin espada ja ndito da ve'e
da jiin un, ti kɨvɨ da keni'in
da taka ja ñava'a chaa un. Ɨɨn
ni kuu ja ni kundee ri jiin
chaa u'u un, chi ni keni'in ri
ndaja'a da un kua'an.

23 Ti suni na kachi ri nuu
ra naa ra sɨkɨ yɨvɨ ja tu ka'an
va'a sɨkɨ ri, ti yɨvɨ un jito u'u
i ru'u. Yɨvɨ tu kejna'an jiin
ri, jachanuu i yɨvɨ ka kuni ke-
jna'an jiin ri —kachi ya.

Ɨin tachi xaan ja nandeokuñɨ
(Mt. 12.43-45)

24 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:

—Nu ɨin tachi xaan na xndoo ɨin chaa ti ki'in, kua'an ti jikonuu nuu ñu'un ichi, nduku nuu ndetatu. Nu tu ni'in, ti ndo'o ini: "Na nandeokuñɨ tuku ri ve'e nuu ni kunde ri un."

25 Ko nu ni najaa, ti jini ja iyo nuña ini chaa un nanu ɨin ve'e iyo nuña, ja iyo ndoo, ja iyo nakoo.

26 Yukan na ti ki'in tachi un, ti kin kuaka uxia ga tachi xaan un ja jaku ga kanda ga ja kuu maa. Yukan na ti nchaa, ti ñdɨvɨkoyo kunchuku jiin chaa un. Yukan na ti chaa un vi'i ga nduu da ansu nava ni kaa da undi nuu —ni kachi ya.

Ka'an Jesús nau yɨvɨ ndatu ga

27 Nɨ ka'an ga Jesús jnu'un un, ti ni kana ko'o ɨin ña'an kandichi ma'ñu yɨvɨ kua'a un xini Jesús, ti ni kachi ña:

—¡Xaan ga ndatu ña'an ni skaku ni'in, ti ni skaxin ña ni'in! —ni kachi ña.

28 Ti ni kachi Jesús:

—Ko su'va ndatu ga yɨvɨ ka jiniso'o jnu'un Yandios, ti ka jandatu i —ni kachi ya.

Chaa fariseo ka jikan da ɨin jniñu ña'nu
(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)

29 Ti ni ka nakuikonduu ni ga yɨvɨ kua'a un nuu Jesús, ti ni keja'a ka'an Jesús jnu'un ja'a:

—Taka yɨvɨ ka chaku vijna, tu kuni kuandatu i nuu Yandios, ka kuni i ja na sa'a ri ɨin jniñu ña'nu nuu i. Ko jankɨvɨ sa'a ri jniñu ña'nu un, chi nɨnɨ jiin vanuxii nundo'o ni jna'an Jonás, chaa ni kuu profeta na jana'an, yukan ni kuu ja xna'an ri.

30 Chi yɨvɨ ñuu Nínive ni ka nakuni i ja ni ka'an profeta Jonás maa jnu'un Yandios nuu i. Ti suni sia'an ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ka'an ri jnu'un Yandios nuu ro'o naa ra vijna.

31 Suni ɨin ña'an ni kuu reina ja ni ta'u jniñu ɨin ñuu ichi sur, nandoto ña kɨvɨ na chaa juicio, kɨvɨ na kii xndichi ya yɨvɨ kɨvɨ vijna. Ti naa ini ña nde'e ña nuu yɨvɨ kɨvɨ vijna ja ni'in ini i, chi maa ña undi jika xaan ni kii ña ja na kunso'o ña jnu'un ndichi ni ka'an rey Salomón, na jana'an. Ti vijna kuña'nu ga jniñu sa'a ri ja kuu Salomón, ti ro'o naa ra tu ka chunso'o ra jnu'un xndaku ri nuu ra.

32 Ti ja kuu sɨkɨ ñuu Nínive, nuu ni ja'an profeta Jonás, ti yɨvɨ ni kunchuku ñuu un, nandoto i kɨvɨ na chaa juicio ja xndichi ya yɨvɨ kɨvɨ vijna, ti naa ini i nde'e i nuu yɨvɨ kɨvɨ vijna, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu Nínive ni ka nakani ini i na ni ka'an profeta Jonás jnu'un Yandios nuu i. Ko ru'u, chi kuña'nu ga jniñu sa'a ri ja kuu Jonás, ti ro'o naa ra, tu ka chunso'o ra tu nakani ini ra naa ra —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨin yɨtɨ
(Mt. 5.15; 6.22-23)

33 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Tu ni ɨɨn yɨvɨ ja skuikun
ɨɨn yɨtɨ, ti chisa'yɨ chii ɨɨn janu.
Chi su'va kani i yɨtɨ un nuu
sukun nava na kundijin nuu
yɨvɨ ja kɨvɨ ini ve'e.
34 Ti nduchi yo kuu nanu
ɨɨn yɨtɨ ja kuu yɨkɨ kuñu yo,
ti nuu nduchi ra iyo ndijin,
ti suni sia'an iyo va'a nɨ yɨkɨ
kuñu ra. Ko nu nduchi ra tu
kundijin, ti nasa kundijin na
ichi ki'in ra nusa. Ti ñuñaa
kua'an ra nu sia'an, ti sana ini
ra ti nduva ra. ¿Ti nasa ndoko
ra ja ñaa xaan ichi kua'an un
nusa?
35 Koto yukun inijnuni ra
jiin jnu'un ka'an ri nava tu
naa ini ra.
36 Ko nu kujnuni va'a ini
ra jnu'un ka'an ri, ti tu naa
ini ra, chi ñukuu ini ra. Chi
ja ni nakuni ndijin ra ja ichi
Yandios kuu nu ki'in ra nanu
ja nu ndinchaa nduva yɨtɨ ja
kundijin ichi ki'in ra ñuñaa
—ni kachi ya.

Ni kanajiin Jesús nuu chaa fariseo jiin chaa ka xna'an ley Israel
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

37 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús
jnu'un un, ti ɨɨn chaa fariseo
ni kana da Jesús ja na kaji ya
staa jiin da ve'e da. Ni jaa ya
ve'e da, ti ni nukoo ya mesa ja
kee ya staa jiin da.
38 Ko ni naa ini chaa fariseo
un nu ni jini da, ja tu ni
nanda'a ya nava iyo jnu'un
ja xnaka ka nanda'a da tɨjnɨ
jinu, sa ka yee da staa.
39 Ko maa Jito'yo ni kachi
ya:
—Ro'o chaa fariseo naa ra,
ndundoo ko'o ndundoo yajin
ra, chi ndo'o ini ra ja ka iyo
ndoo ra nuu Yandios, vasu
jaku ga kanda ra. Ka kuu
ra nanu yɨvɨ ka nakacha nɨnɨ
ichi jata ko'o i jiin yajin i, ko
tu ka nakacha i ichi ini, vasu
jña'an ga ichi ini un. Sia'an
ka kuu ra, chi ka ndo'o ini ra
ja ka kuu ra yɨvɨ va'a, vasu
mani jnu'un kui'na jiin taka
ga jnu'un kue'e ka ñu'un ini
ra.
40 ¡Yɨvɨ ni'in ini ka kuu ra!
¡Xi tu jini ra ja Yandios ni sa'a
ya nɨ tu'u yɨkɨ kuñu ra jiin añu
ra, ti ni ja'a ya inijnuni ra!
41 Ja yukan kuu ja nakani
ini naa ra, ti nakua'a taka ja
ni ka jisonchaa ra nuu yɨvɨ
nda'u un. Sia'an na ti ka stuu
ra ja, ja ni ka nundoo undi ini
añu ra ja kuu nuu Yandios.
42 ¡Xaan ga nda'u ro'o naa
ra chaa fariseo! Chi ka siuku
ra taka jniñu kuachi, ti tu ka
siuku ra jniñu kanuu ja kuu
nuu Yandios. Chi jakuu ni ka
ja'a ra nuu taka ja ka ñava'a
ra, ka ja'a ra ja kuu nuu chaa
junukuachi nuu Yandios. Ka
ja'a ra jakuu nuu taka ja yɨ'ɨ
xiko asun nanu ita tamino,
jiin ruda, jiin sava'ni ga ɨnga
nuu yuku tajna, jiin yuku yɨ'ɨ
xiko asun. Taka un ka sa'a
ra, ko ni ka naa ini ra jnu'un
kanuu ga ja kaka ndaa ra nuu
ichi Yandios, ti kuu ini ra nuu
ya. Taka ja'a kanuu ga ja sa'a
ra, ti koto naa ini ra ja kua'a
ra taka nuu ja kaa ñava'a ra
un.
43 ¡Xaan ga nda'u ro'o chaa
fariseo naa ra! Chi ka ja-
jna'an ini ra jnu'un yɨñu'un

ga nuu nukoo ra ini veñu'un
Israel un. Ti kuni ra ja na
ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin ra nuu
ya'u.
44 ¡Xaan ga nda'u ro'o ja ka
xna'an jiin chaa fariseo naa
ra! Ka kuu ra nanu ñaña
ndɨyɨ ja ni nda'va chi ka ya'a
yɨvɨ sɨkɨ, ko tu ka jini i ja
kande ndɨyɨ chii un. Ti sia'an
ka kuu ro'o naa ra, chi yɨvɨ
ka kandixia jnu'un ra, va tu
chaku ini i ja jnu'un ra kuu
nanu ndɨyɨ ja kuan te'yu —ni
kachi Jesús.
45 Yukan ti ni nachiso ɨɨn
chaa xna'an ley un:
—Maestro, jiin jnu'un ni
ka'an ni un suni ni ka'an
ndeva'a ni sɨkɨ na naa na
—kachi da.
46 Ti ni kachi Jesús:
—¡Suni xaan ga nda'u tu
ro'o ja ka xna'an ley! Kua'a
jnu'un ka xna'an ra, ti ta'u ra
jniñu ja na siuku yɨvɨ jnu'un
un naa i, vasu maa ra naa ra,
tu ka siuku kuɨtɨ ra jnu'un un.
47 ¡Na nda'u ra naa ra! Chi
ka sa'a ra nama nuu ñaña
chaa ni ka kuu profeta na
jana'an ja ni ka ja'ni ndɨyɨ
velu ra naa da.
48 Jiin jniñu ka sa'a ra vijna,
jini yo ja ka kejna'an ini ra
jiin jniñu ni ka sa'a ndɨyɨ velu
ra, chi maa da ni ka sa'a ja
ni ka ji'i profeta un. Ti vi-
jna ro'o naa ra, ka nasa'a ra
nama nuu ñaña ndɨyɨ ni ka
kuu profeta un.
49 Ja sɨkɨ yukan kuu ja undi
jana'an ni kachi Yandios ɨɨn
jnu'un ndichi: "Taji ri profeta
ja na ka'an da jnu'un ri jiin
chaa kuu apóstol nuu yɨvɨ naa
i, ti sava da ka'ni yɨvɨ da, ti
sava ga da koto u'u yɨvɨ da
naa da."
50 Ko ro'o naa ra jiin taka ga
yɨvɨ ka iyo kɨvɨ vijna, chi kan-
diso ra nɨñɨ chaa ni ka kuu
profeta ja ni ka ji'i da undi na
ni nukoo ñuyɨvɨ.
51 Kandiso ra undi nɨñɨ Abel
jiin nɨñɨ Zacarías, ja ni ka ja'ni
jna'an ra jana'an sava ma'ñu
altar jiin ve'e ii ini veñu'un
Israel un. Ti na kachi ndaa ri
nuu ra naa ra ja taka nundo'o
un nanduku jnu'un Yandios,
ti kii kuachi un sɨkɨ taka yɨvɨ
kanchuku kɨvɨ vijna.
52 ¡Xaan ga nda'u ro'o chaa
ka xna'an ley! Chi jiin jnu'un
ra ka jasɨ ra ja na chunso'o
yɨvɨ jnu'un Yandios. Ti ni
maa ra tu ka kuni chunso'o
ra jnu'un ya, ni tu ka ja'a ra
jnu'un ja kunso'o yɨvɨ ka kuni
skua'a jnu'un ya —ni kachi
ya.
53 Ti nu ni ka'an Jesús taka
jnu'un un, ti chaa ka xna'an
ley jiin chaa fariseo, ni ka
kuɨtɨ xaan ini da nuu ya. Ti ni
ka keja'a ka xnañaa'an da jiin
tɨjnɨ jnu'un ka jikajnu'un da
nuu ya,
54 ja ka nduku da na ndee
nuu tu yuji ya ɨɨn jnu'un
ka'an ya, nava yukan ti kuu
kankuachi da sɨkɨ ya.

Xndaku Jesús sɨkɨ jnu'un fariseo
(Mt. 10.26-27)

12

1 Ti nɨ kakuu da sia'an ti
yachi xaan ni ka kututu tɨjnɨ
mil yɨvɨ naa i, ti ni ka taka yɨvɨ
ja undi ka jaxin jna'an i naa i.
Ti ni jakunchaa Jesús xndaku

ya nɨnɨ nuu maa ni ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Koto maa ra naa ra jiin jnu'un ka ka'an chaa fariseo, chi yachi xaan kuan kuichanuu nanu keni'no levadura chii yujña staa stila. Ka kenda da nanu chaa va'a ga, ko vanuxia mani jnu'un xndoña'an kuu.

2 Chi tu iyo nɨ ɨin ja kendo sa'yɨ ja kuu nuu Yandios, chi taka ni kenda nuu ndijin. Ni tu iyo ni ɨin ja yɨsa'yɨ ja tu kuni ndaa yo, chi taka ni kuni ndaa yo.

3 Ti taka jnu'un ni ka nda-jnu'un xe'e ra jiin yɨvɨ, ti kenda ndijin vasu tu nau ɨnga yɨvɨ ni jiniso'o. Vasu ni ka jasɨ ra yuxe'e, ti ni ka ndajnu'un ra un, ko kuichanuu ki'in, ti ya yukan kani yɨvɨ jnu'un un —ni kachi Jesús.

Xndaku ya sɨkɨ nau kuu ja na koyu'u yo
(Mt. 10.28-31)

4 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Ro'o naa ra, amigo ri, na kachi ri ja tu koyu'u ra koto ra yɨvɨ ja'ni yɨkɨ kuñu, chi nu na ka'ni i ro'o ko nɨnɨ yɨkɨ kuñu ra ka'ni i.

5 Ko na kachi ri nuu ra nau ɨin ja koyu'u ra nde'e ra. Koyu'u ra Yandios, chi maa ya ndiso jniñu ña'nu ja xnaa ndɨ'ɨ ya ro'o, ti kuu chunde ya ro'o nuu infiernu. Ti yukan ndixia kuu ja koyu'u ra ya.

6 Maa Yandios kuu ja kachi nasa koo jiin ra naa ra. Jini yo ja jandaa kuu yukan, chi undi u'un saa kuachi un, ka kuya'u tɨ ja uu pesu, ko jito va'a Yandios tɨ, chi ni ɨin tɨ tu naa ini ya.

7 Ti ja kuu ro'o naa ra, chi undi ixi xini ra ni ka'u ya ndɨ ɨin ndɨ ɨin. Yukan kuu ja koto xndi'i ra ini ra chi ya'u ga nchaa ra naa ra nuu Yandios ja kuu ɨin jnɨɨ saa kuachi un —kachi Jesús.

Yɨvɨ ka'an ndaa ja'a Cristo Jesús nuu ɨnga yɨvɨ
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Siin Jesús xndaku, ti ni kachi ya:

—Ti na kachi ri ja taka yɨvɨ nu na ka'an ndaa i, ti stuu i ru'u nuu ɨnga yɨvɨ, suni ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, suni ka'an ndaa ri ja stuu ri yɨvɨ un nuu ángel ka junukuachi nuu Yandios.

9 Ko nu na chisa'yɨ i ru'u nuu yɨvɨ, suni sia'an skexiko ri yɨvɨ un nuu ángel ka junukuachi nuu Yandios, chi kachi ri ja tu ka yɨ'ɨ i jiin ri.

10 Suni na kachi ri ja sava'a ni ga yɨvɨ na ka'an ndeva'a sɨkɨ ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, va iyo jnu'un ka'nu ini nuu i. Ko nu ɨin yɨvɨ na ka'an ndeva'a sɨkɨ Espíritu Santo, jankɨvɨ iyo jnu'un ka'nu ini nuu i.

11 Nu na jnɨɨ chaa ka kuña'nu ini veñu'un Israel ro'o naa ra, xi stisia, xi juez jnɨɨ da ro'o naa ra, ti koto ma xndi'i ra ini ra naa ra ja nasa koo jnu'un ka'an ra.

12 Chi nu na jaa hora ka'an ra, ti maa Espíritu Santo kachi nasa koo jnu'un ka'an ra hora un —ni kachi ya.

Sɨkɨ ja tu kundio ini yo kuu riku yo

13 Ti ɨɨn yɨvɨ kandichi ma'ñu yɨvɨ kua'a un ni kachi jiin Jesús:

—Maestro, kachi ni jiin ñani na, na kua'a da tɨ'lɨ ñu'un kuu ta'u na —kachi da.

14 Ko ni kachi Jesús:

—¿Ndoo ka'an ra sia'an? Ti tu kuu ri juez ja tejna'an ri ta'u ra naa ra —ni kachi ya.

15 Ti suni ni kachi ya nuu yɨvɨ un:

—Nde'e, koto va'a maa ra naa ra, ti koto kundio ini ra ja kuñava'a kua'a ra ndajniñu ja kuu riku ra. ¿Ti va nu ja kua'a xaan ja ñava'a ra, ti nama un ro'o ja kuchaku na'an ra nu? —ni kachi Jesús.

16 Yukan na ti ni ka'an ya jnu'un ja'a nuu yɨvɨ un:

—Ni iyo ɨɨn chaa riko xaan ja ni ñava'a kua'a da ñu'un, ti va'a xaan ni kuu itu da.

17 Ti ni keja'a ndo'o ini chaa riko un: "¿Nasa sa'a ri vijna? Ti tukaa ga nuña yaka nuu ku'un nɨñɨ ri."

18 Yukan ti ni ndo'o ini da: "Su'va na sa'a ri. Na kanu ndɨ'ɨ ri taka yaka ri, ti na sa'a ri ɨɨn ja ka'nu ga, ti yukan kujaa sava'a ndɨ'ɨ ri nɨñɨ ri jiin taka ja ñava'a ri.

19 Yukan ti kachi ri: Vijna ti kua'a xaan ja ñava'a ri ti kujaa ja kuu tɨjnɨ kuiya. Vijna ti na ndetatu ri, ti kaji ko'o ri ja jnu'un sɨɨ ini", kachi da, ndo'o ini da.

20 Ko ni kachi Yandios jiin da: "¡Chaa ñaa kuu ra! Ja tu jini ra ja jakuaa vijna kuū ra. ¿Ti ndoo kendo jiin taka ja ñava'a ra un nusa"? ni kachi ya.

21 Sia'an ka jna'an yɨvɨ kandio ini ja kuu riku i naa i, ti tu ka nakututu ini i ja kuu ta'u i nuu Yandios, naa i —ni kachi Jesús.

Jito Yandios yɨvɨ ya (Mt. 6.25-34)

22 Yukan sa ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Na kachi ri nuu ra naa ra, ja koto maa xndi'i ra ini ra ja kuu ja kaji ra, ja na kuchaku ra, xi ja kuu sa'ma ku'un ra naa ra.

23 Chi nu ni ja'a Yandios ja kuchaku ra, va suni kua'a ya ja kaji ra jiin sa'ma ku'un ra.

24 Nde'e naa ra nasa chaku tɨkaka un. Tu naa jniñu ka sa'a tɨ ja nastutu tɨ ini yaka tɨ, ko maa Yandios jito ya tɨ ja ka yee tɨ. ¿Ti ansu kanuu ga ro'o naa ra ja kuu kuɨtɨ un nu?

25 ¿Ko ndoo ni'in ra naa ra vasu na xndi'i xaan ini ra jiin ja kuchaku ra, xi ja kundii kusuku ra yukan? Tu nijniñu ja sia'an ka xndi'i xaan ini ra, chi ni tu ni'in ra ja va'a ga ja kuu ra.

26 Nu tu kuu sa'a ra vasu ɨɨn jniñu lulu sia'an, ¿ti ndoo xaan ka ndɨ'ɨ ini ra ja kuu taka ga ja kuchaku ra nusa?

27 Ko nde'e naa ra, nasa ja'nu ita yuku un, ti tu jini yo nasa ja'nu, ko vii xaan kanda. Ko na kachi ri ja ni rey ni nani Salomón na jana'an, tu ni suku da nanu ita yuku un, vasu vii xaan ni kaa sa'ma da.

28 Ti maa Yandios skua'nu ya ita yuku un, ti vii xaan na skutu ya i. Ko vasu vii xaan kanda vijna, ti ijña ja ni

ichi, ti ka'ma ya nuu ñu'un ini horno. Ja yukan kuu ja nu sia'an sa'a Yandios, ja jito ya ita yuku un, ¿ti ansu kanuu ga ro'o naa ra ja jito va'a ya ro'o naa ra nu? Ko ka ndɨ'ɨ xaan ini ra, chi tu kandixia ndaa ra ja maa Tata ra Yandios jito va'a ya ro'o naa ra.

29 Ja yukan kuu ja tu nakukutu ini ra kuyaku ra ja nduku ra nasa kaji ra, nasa ko'o ra.

30 Chi taka un ka nduku yɨvɨ naa i ja tu ka nakuni i nau kuu Yandios, ko ro'o naa ra, iyo ɨin Tata ra ja kuu Yandios kancha andɨvɨ, ti ja jini ya ja taka un ka nandɨ'ɨ ra naa ra.

31 Ti ro'o naa ra kukutu ini ja na kɨvɨ ra nda'a Yandios ja na ta'u ya jniñu nuu ra naa ra. Ti nu na kundio ini ra un, ti kua'a ya taka ja ka nandɨ'ɨ ra ja kuchaku ra naa ra —ni kachi Jesús.

Nasa ni'in yo yaji yo
(Mt. 6.19-21)

32 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Koto yu'u ra naa ra chi ka kuu ra nanu ɨin ataju lulu rɨɨ, ja ndito va'a jito'o tɨ maa tɨ, ti ru'u ndito va'a ri ro'o naa ra. Ti maa Tata ri ja ni ja'a ya jnu'un ja na ndɨvɨ ra ñuu nuu ta'u ya jniñu.

33 Ti koto xndi'i ini ra ja ni'in ra kua'a ndajniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Va'a ga kua'an ti xiko ra taka ja ka ñava'a ra, ti kua'a xu'un un nuu yɨvɨ nda'u naa i. Sia'an ti sa nakaya ta'u ra nuu Yandios ja kancha ya andɨvɨ, ti yukan tu kututu nanu nu sava'a yo xu'un ini ɨin jajnu. Ti andɨvɨ yukan tu kɨvɨ ñakui'na, ni tikixin tu kɨvɨ tɨ ja stɨvɨ tɨ.

34 Ti sava'ni ga nanu ndo'o ini ra ja nakaya ra yaji ra, ti yukan kundio ini ra ja na ni'in ra —ni kachi ya.

Na kotu'va yo kɨvɨ chaa Jesús

35 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Va'a nusa, ti suni koto maa ra naa ra, kotu'va ra ja kuu kɨvɨ nchaa jito'o ra,

36 nanu ɨin muzu ja kayu kayu ni candil da, ja ndatu da jito'o da vendi da nu ni ja'an da ɨin viko nanda'a. Ti muzu un kuiña da yuxe'e sava'ni ga hora na nchaa amu da.

37 Ko ndatu muzu un, nu na nchaa jito'o da ti kuni da ja ndito muzu da. Ti na kachi ri ja maa jito'o da un, su'va kuanukuachi da, chi sava'a da mesa da, ti kana da muzu da un ja na nukoo da ti kee da staa.

38 Ti kee va'a muzu un nu ndito da sava'ni ga hora na nchaa jito'o da, va'a ni ñuu, xi kuan ndii ni ga.

39 Nde'e naa ra, sa ti ɨin chaa xiin ve'e ja jini da na hora jaa ñakui'na ve'e da ɨin jakuaa, va kondito da, ti tu kua'a da jnu'un ja sakui'na ve'e da, ti tava ndajniñu da.

40 Ja yukan kuu ja suni kotu'va ra naa ra, chi jaa ɨin kɨvɨ, ti sana ini ra, ti nchaa ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi ya.

Sɨkɨ muzu va'a jiin muzu tu jandatu
(Mt. 24.45-51)

41 Yukan ti ni jikan jnu'un
Pedro ya:
—Jito'yo, ¿nuu taka maa ni
na ni ka'an ni jnu'un ja'a, xi
ni ka'an ni ja kuu tendɨ'ɨ yɨvɨ
nu? —ni kachi da.
42 Ti ni kachi maa Jito'yo:
—Chaa kuu muzu va'a ja
junukuachi ndaa un, ti kanu
ini chaa xiin ve'e un ja na
kɨnda'a da uu ga muzu un, ti
suni jiin hora na kua'a da ja
kaji uu ga muzu un.
43 Ndatu chaa kuu muzu un
nu na najaa chaa xiin ve'e un,
ti kuni da chaa siuku da nava
ni ta'u jniñu nuu da.
44 Ti na kachi ndaa ri ja
kusɨɨ ini maa jito'o da un, ti
xndoo da chaa ja na kɨnda'a
da taka ja ñava'a da un.
45 Ko nu chaa junukuachi
un na sa'a ndeva'a da, chi
ndo'o ini da ja kukuee ga
jito'o da un, ti keja'a nduxaan
da nuu uu ga muzu un, jiin
ña'an ka junukuachi, ti keja'a
kaji ko'o da ti keja'a najini da.
46 Yukan ti iyo naa ini da ti
nchaa jito'o da. Ti kua'a da
tau chaa un jiin ɨɨn nundo'o
ja jna'nu ndatu da. Sia'an ka
jna'an yɨvɨ tu ka ñukuu kuɨtɨ
ini i Yandios.
47 Ko muzu ja tu chunso'o
taka jniñu kuni jito'o da ja
sa'a da, vasu jini da jniñu ta'u
jito'o da, ti tu jandatu da ja
siuku da taka nava kuni jito'o
da, ni tu iyo tu'va da ja kuu
kɨvɨ nchaa jito'o da. Ti muzu
un, ndo'o xaan da.
48 Ko muzu ja tu jini na
jniñu kuni jito'o da ja sa'a da,
ti sa'a da ɨɨn jniñu ja tu ja-
jna'an ini jito'o da, ti muzu un
jaku ni ndo'o da. Chi vanuxia
tu ni kujnuni ini da naa jniñu
kuni jito'o da. Suni sia'an
kuu jiin ɨɨn yɨvɨ ni kutu'va
va'a chi kua'a ja nakua'a i
jnu'un, chi jito'o i kuni ja na
kuanukuachi va'a i nuu da, ti
na siuku ndaa i jiin taka jniñu
ni ta'u da nuu i —ni kachi ya.

Ja sɨkɨ Jesús, ti kusɨɨn ini yɨvɨ naa i
(Mt. 10.34-36)

49 Siin Jesús xndaku ya nuu
ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Ru'u ni chaa ri, ko so ja
na skuikun ri ñu'un, nanu ka
naka'ma yo icha ja na ndun-
doo yuku. Chi ka iyo sava yɨvɨ
ja nasa'a ndoo ri undi ini añu
i, ko ka iyo sava yɨvɨ ni'in ini,
ti ja kuu yɨvɨ un, kuu ri nanu
ɨɨn ñu'un nuu ka naka'ma yɨvɨ
yuku, chi xnaa ri yɨvɨ un. Chi
yukan kuu ja ve sa'a ri.
50 Ko iyo ɨɨn nundo'o kii
sɨkɨ ri, nanu nundo'o jna'an
ɨɨn yɨvɨ keka'nu chii nducha.
Ti kukui'ya xaan ini ri jiin
nundo'o ja'a undi na siuku
ndɨ'ɨ ri.
51 ¿Xi ka jani ini ra ja
ni chaa ri, ti sa'a ri ja na
kunchuku mani yɨvɨ naa i
nuu ñuyɨvɨ ja'a nu? Ko na
kachi ri ja tuu. Chi su'va
kusɨɨn ini yɨvɨ naa i ja sɨkɨ ru'u.
52 Ti undi vijna keja'a
kusɨɨn ini yɨvɨ ja sɨkɨ ru'u. Chi
nu ka iyo u'un yɨvɨ ini ɨɨn ve'e,
uni yɨvɨ un kuanta'u i ru'u, ti
uu ga yɨvɨ un, tu kuanta'u i
ru'u.
53 Ti chunsama ini tata jiin
se'e ja tu kunchuku mani ti
koto u'u jna'an i. Ti koto u'u
nana jiin se'e sɨ'ɨ, ti se'e sɨ'ɨ jiin

nana. Koto u'u se'e janu un jiin nana chiso, ti nana chiso un jiin se'e janu —ni kachi ya.

Nasa na kani kɨvɨ
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

54 Ni ndɨ'ɨ ni ka'an ya nuu ndaja'a ya, ti ni ka'an tuku ya nuu yɨvɨ kua'a un. Ti ni kachi ya:

—Nu ni ka jini ra nuu ku'iin viko ichi nuu kee ndikandii, ti ka ka'an ra ja kua'i sau, ti sia'an kuu ndixia.

55 Ti nu ni keja'a kee tachi ichi vee, ti ka ka'an ra ja nandii, ti jandaa ndixia kuu.

56 Ko chaa ñaa xini ka kuu ra, vasu tu'va ra, ko ka xn-doña'an ra. Chi ka jini va'a ra nasa nakani kɨvɨ nuu andɨvɨ jiin ja ndenda nuu ñu'un, ¿tɨ nasa kuu ja tu ka chaku ini ra nau ja kuu ru'u, ja sa'a ri taka jniñu ña'nu kɨvɨ vijna nusa? —ni kachi ya.

Kanuu ndumani yo jiin yɨvɨ jito u'u yo'o
(Mt. 5.25-26)

57 Siin xndaku Jesús nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:

—Kani ini nuu jniñu ña'nu sa'a ri, nanu ja ka nakani ini ra nasa ndumani ra jiin yɨvɨ kankuachi ja'a ra.

58 Chi nu ɨin yɨvɨ na kankuachi ja'a ra, ti ki'in ra ve'e sticia. Xnakan ndajnu'un mani naa ra ichi kuankoyo ra ti na kukuee, nava tukaa ga ki'in da jiin ra ve'e sticia, chi nakua'a juez un ro'o nuu policia, ti chindi'yu da ro'o vekaa.

59 Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja tu kaña ra yukan undi nu tu chunaa ndɨ'ɨ ra xu'un tau ra un —ni kachi Jesús.

Kanuu ja na nakani ini yo nuu kuachi yo

13

1 Ti kɨvɨ yukan ni ka chakoyo tɨjnɨ chaa, ti ni ka jani da jnu'un nuu Jesús nava ni sa'a gobernador Pilato jiin tɨjnɨ chaa ñuu Galilea, ja nanu ka ja'ni da kuɨtɨ ja soko da nuu Yandios ni jakoyo soldado Pilato ti ni ka ja'ni da chaa Galilea un, ti undi ni ka nasakanuu nɨñɨ da jiin nɨñɨ kuɨtɨ un.

2 Ti ni kachi Jesús:

—Va nu ja sia'an ni ka jna'an chaa un, ti ka ndo'o ini ra ja iyo ga kuachi maa da ja kuu taka ga chaa ñuu Galilea un.

3 Ko na kachi ri ja tuu. Chi ro'o naa ra, nu tu nakani ini ra nuu kuachi ra, ti suni jna'nu ndatu ra ti xnaa ra maa ra.

4 ¿Xi ka jani ini ra ja ndɨ'ɨ xia'un uni yɨvɨ ja ni ka ji'i chii torre Siloé na ni nduva sɨkɨ da, xi ni iyo ga kuachi chaa un ja kuu taka ga yɨvɨ kanchuku ñuu Jerusalén nu?

5 Ko na kachi ri ja tuu. Chi ro'o naa ra, nu tu nakani ini ra nuu kuachi ra, ti suni jna'nu ndatu ra ti xnaa ra maa ra —ni kachi ya.

Sɨkɨ nutɨchɨ vixi ja tu ja'a tɨchɨ

6 Yukan ti ni kachi Jesús jnu'un ja'a, ja xna'an ya nau kuu yɨvɨ ja tu siuku jnu'un xndaku Yandios:

—Kuu i nanu ɨin nutɨchɨ vixi ja kandichi nuu ñu'un ɨin

yɨvɨ, ti chaa xiin un jan nduku
da tɨchɨ vixi xini yujnu un, ko
tundo ni'in da.
7 Yukan na ti ni kachi da jiin
chaa ndito ñu'un da un: “Vi-
jna ti ja ni kuu uni kuiya kin
nduku ri tɨchɨ vixi xini yujnu
ja'a, ko tu ja'a ni ɨin tɨchɨ. Ki'in
ti ka'ncha ra va'a ga, chi so
xnaña'an kandichi nuu ñu'un
ja'a”, ni kachi da.
8 Ko ni kachi chaa ndito
ñu'un un: “Taa, sia ni na
kundichi tɨ'lɨ ga kuiya vijna,
na staya na ñu'un ja'a, ti na
chi'i na ja'an.
9 Na nde'e yo nu tu kuun
tɨchɨ xini ɨnga kuiya. Ti nu
tuu, ti sa ka'ncha ni”, ni kachi
muzu un —ni kachi ya.

Ɨin kɨvɨ ni sa'a Jesús tajna ɨin
ña'an ni kuu tɨ'ɨ sɨkɨ

10 Ni kuu ja ɨin kɨvɨ ndetatu,
kande Jesús ini ɨin veñu'un Is-
rael ja xna'an ya,
11 ti yukan kande ɨin ña'an
ja, ja ni kuu xia'un uni kuiya
ku'u ña. Ja ni kuu tɨ'ɨ sɨkɨ ña
ni sa'a ɨin tachi xaan, ti tu kuu
kuɨtɨ kaka ndaa ña.
12 Ti nu ni jini Jesús maa ña,
ni kana ya ña, ti ni kachi ya:
—Ro'o ñasɨ'ɨ, vijna ti
nduva'a ra jiin kue'e ra —ni
kachi ya.
13 Ti ni chuxndee ya nda'a
ya xini ña, ti hora ni, ni
ndokuɨñɨ ndaa ña. Ti ni keja'a
ña nakanajaa ña Yandios.
14 Ko chaa ndiso jniñu ini
veñu'un un, ni kuɨtɨ ini da,
chi Jesús ni sa'a ya tajna kɨvɨ
ndetatu un. Ti ni kachi da
nuu yɨvɨ un naa i:
—Iyo iñu kɨvɨ ja sa'a yo
jniñu, ti nuu ɨin kɨvɨ un kikoyo
ra ja nduva'a ra, ti ansu ja
kikoyo ra kɨvɨ ndetatu ja'a
—ni kachi da.
15 Ko ni kachi Jito'yo jiin da:
—Chaa xnda'u ka kuu ra.
¿Va nu tu ka ndaji ra xndɨkɨ ra
naa ra xi burru ra ja kin sko'o
ra tɨ nducha ɨin kɨvɨ ndetatu
nu?
16 Ti ña'an ja'a ja kuu ña
ñanijna'an tata yo Abraham
na jana'an, chi na kaa ni
ndikun ña xia'un uni kuiya
ni sa'a ja'u'u un. ¿Xi tu kuu
kenchaa yo kue'e jna'an ña
un vijna kɨvɨ ndetatu nu? —ni
kachi ya.
17 Ti nu ni ka'an ya sia'an,
ti ni kukanuu chaa jito u'u ya
un, ko taka ga yɨvɨ kua'a un ni
ka kusɨɨ ini jiin jniñu ña'nu ni
sa'a ya un.

Jnu'un ɨin ndɨkɨn lulu
(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

18 Yukan na ti ni kachi
Jesús:
—Na ka'an ri ɨin jnu'un nuu
ra nava kuni ra nasa kuu ja
ka nakaya yɨvɨ ta'u Yandios
jniñu nuu i.
19 Sia'an kuu nanu ɨin
ndɨkɨn lulu, ja nu ni xndee
ɨin yɨvɨ nuu ñu'un i, ti yukan
keja'a ja'nu undi kuu ɨin
yujnu ka'nu xaan, ti yukan
ka ja'an saa un ka sa'a tɨ taka
tɨ nuu nda'a yujnu un —ni
kachi ya.

Jnu'un levadura
(Mt. 13.33)

20 Suni ni ka'an tuku Jesús:
—Sia'an ka nakaya yɨvɨ ta'u
Yandios jniñu nuu.
21 Kuu i nanu ɨin levadura
ja ki'in ɨin ñasɨ'ɨ ti sakanuu ña
jiin uni kilo yuchi triu, ti sa'a
levadura un ja na najinu nɨ

tu'u chii yujña un —ni kachi Jesús.

Yɨɨ ja ka kɨvɨ yo nuu ta'u Yandios jniñu
(Mt. 7.13-14, 21-23)

22 Ichi kua'an Jesús ñuu Jerusalén xna'an ya nuu yɨvɨ ini veñu'un Israel taka ñuu nuu ya'a ya kua'an ya.

23 Ti ni kenda ɨɨn chaa ni jikajnu'un ya, ti ni kachi da:

—Jito'yo, ¿Jandaa kuu ja jaku ni yɨvɨ kuu ja keta'u i nu? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

24 —Nduku ndee naa ra ti kɨvɨkoyo ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Nduku ndee ra nanu yɨvɨ kuni kɨvɨkoyo i ɨɨn ve'e nuu iyo ɨɨn yuxe'e lulu. Chi na kachi ri nuu ra naa ra ja nde kua'a yɨvɨ ka kuni kɨvɨkoyo i ñuu nuu ta'u ya jniñu, ko tu ka nani'in i ichi,

25 chi maa Yandios nakasɨ ya yuxe'e nava tukaa kɨvɨkoyo i. Kasɨ ya nanu ɨɨn chaa xiin ve'e ja ndokuɨñɨ da ti kasɨ da yuxe'e da, ti tukaa kua'a da jnu'un kɨvɨkoyo yɨvɨ ve'e da. Vasu na kendo i ichi fuera ti kachi i: "Jito'yo, kuni kɨvɨkoyo na nuu ta'u ni jniñu." Ko kachi ya: "Tu kuanta'u ri ro'o naa ra, ni tu jini ri naa ichi vekoyo ra naa ra", kachi ya.

26 Yukan ti keja'a ra kachi ra naa ra: "Ko ka jini na maa ni, chi taka yo ni ka yee staa, ti maa ni, ni xna'an ni jnu'un ni nuu ñuu na naa na", kachi ra.

27 Ko maa ya chi kachi tuku ya: "Ja ni kachi ri ja tu jini ri naa yɨvɨ ka kuu ra. Kuancha'a naa ra, ro'o ja ka sa'a jniñu ndeva'a naa ra", kachi ya.

28 Yukan na ti keja'a ra nde'e ra naa ra ti ku'yu jnu'un ra sɨkɨ jnu'un kui'ya ini. Chi kuni ra nuu chaa jana'an, ja ni ka kuu tata yo, Abraham, Isaac, jiin Jacob jiin taka ga profeta jana'an ja ka'iin da nuu ta'u Yandios jniñu, ti ro'o sa su'va kekoyo ra ki'in ra fuera naa ra.

29 Chi chakoyo yɨvɨ ka'iin ndɨ kuun jikɨ ñuyɨvɨ, ichi ninu, ichi vee, ichi nuu kaña ndikandii, jiin ichi nuu kee ndikandii, ti nukoo i ti kaji i ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

30 Ko kua'a yɨvɨ nda'u ja tu kuña'nu vijna, ti yɨvɨ un kuu ja nduña'nu ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti kua'a yɨvɨ ka kunuu vijna, ti yɨvɨ un ndunda'u i nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Jesús.

Ni iyo jnu'un kui'ya ini Jesús sɨkɨ ñuu Jerusalén
(Mt. 23.37-39)

31 Ti suni kɨvɨ un ni jakoyo sava chaa fariseo un, ti ni ka kachi da jiin Jesús:

—Va'a ga ja na kee ra ñuu ja'a ti ki'in ra, chi rey Herodes kuni ka'ni da ro'o —ni ka kachi da.

32 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kuankoyo naa ra nuu Herodes, ja kuu da chaa kua'an, chi kuni ka'ni da ndɨyɨ, ti kachi ra jiin chaa un: "Nde'e, vijna jiin ijña keni'in ri tachi xaan un kinkoyo, ti isa sa xndi'i ri jniñu un."

33 Ko siin ri ichi kua'an ri vijna, ijña, jiin isa, ¿xɨ vatuni ja kuū ɨɨn profeta Yandios fuera

ñuu Jerusalén xino? —ni
kachi Jesús.
34 Yukan ti ni kachi ya sɨkɨ
yɨvɨ ñuu Jerusalén:
—Ro'o, yɨvɨ ñuu Jerusalén,
ja ka ja'ni ra profeta na-
jana'an, chaa ni ka'an jnu'un
Yandios, ti ka ja'a ra yuu sɨkɨ
chaa ka ka'an jnu'un Yandios
ja ni taji ya. Nasa jinu ni
kunda'u ini ri nuu ra naa ra,
ja nama ri ro'o nuu nundo'o
un nanu sa'a chuun ja kana tɨ
se'e kuachi tɨ ja na ndututu
chii ndijin tɨ, ko tu ni ka
janta'u ra naa ra.
35 Vijna na nusa, ti na xn-
doo ri ro'o naa ra jiin ñuu
ra. Chi na kachi ri jiin ra ja
jankɨvɨ ga kuni ra ru'u naa ra
undi na jaa kɨvɨ ja kachi ra
naa ra: "Ña'nu na koo maa
rey yo, chi Tata yo Yandios
ni taji ya maa chaa ja ndiso
jniñu ña'nu nuu ya", kachi ra
—ni kachi Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ni iin kuɨñɨ

14

1 Ɨɨn kɨvɨ ndetatu ni kuu,
na ni kana ɨɨn chaa fariseo
kuña'nu un Jesús, ni jan kaji
ya staa ve'e da, ti sava ga
chaa fariseo un ka jito yu'u da
Jesús.
2 Ti nuu kande Jesús yukan
kande ɨɨn chaa ndo'o kue'e
kuɨñɨ.
3 Yukan ti ni jikajnu'un ya
chaa ka xna'an ley Israel un
jiin chaa fariseo, ti ni kachi
ya:
—¿Kuu sa'a yo tajna ɨɨn yɨvɨ
ku'u ja kuu kɨvɨ ndetatu, xi
tuu nu? —ni kachi ya.
4 Ti ni ka jasɨ yu'u yɨvɨ un,
tukaa ni ka ka'an. Ti maa ya
ni jnɨɨ ya chaa ku'u un, ni sa'a
ya tajna da, ti ni kachi ya jiin
da ja na ki'in da.
5 Yukan ti ni kachi ya jiin
chaa fariseo un:
—¿Nu ɨɨn ɨɨn ra na kanakava
ɨɨn se'e ra xi ɨɨn xndɨkɨ ra ini
soko, ti tu tava ra tɨ hora ni,
vasu kuu ɨɨn kɨvɨ ndetatu nu?
—ni kachi ya.
6 Yukan na ti tukaa ni kuu
ndeokani chaa un ɨɨn jnu'un
maa da.

Yɨvɨ ni ka ja'an ɨɨn viko nanda'a

7 Nu ni jini Jesús ja ka
nakaji yɨvɨ ni ka jakoyo viko
un nuu va'a ga ja kunchuku i
nuu mesa un, ti ni xndaku ya
ɨɨn jnu'un nuu i, ti ni kachi ya:
8 —Nu na kana yɨvɨ ro'o
ɨɨn viko nanda'a naa ra, koto
nukoo ra nuu silla kanuu ga
un, chi tu jini ra xi jaa ɨɨn chaa
kuña'nu ga ja kuu ro'o,
9 ti chaa ni kana ro'o un,
kuu kachi da jiin ra: "Kua'a
silla ra na nukoo ɨnga chaa
ja'a." Yukan na ti koñaa ra
nuu kanuu, chi kua'a da ɨɨn
silla kancha undi sandɨ'ɨ kuɨtɨ
ni ga kuncha ra.
10 Ti va'a ga ja nu na kana
yɨvɨ ro'o, ti nukoo undi sandɨ'ɨ
ni ga, ti nava nu na jaa chaa
ni kana ro'o un, ti kachi da:
"Amigo, ña'an ti kuncha ra
undi nuu kanuu ga ja'a",
kachi da. Yukan na ti kuni
yɨvɨ kanchuku mesa jiin ra
un ja suni kuu ra ɨɨn chaa
kuña'nu.
11 Ti yɨvɨ kuni kuña'nu,
su'va ni'in yɨ jnu'un kanuu,
ko yɨvɨ kui'ya kaa un, su'va

nduñaˈnu i, chi maa Yandios kuu ja saˈa —ni kachi ya.

12 Yukan ti ni kachi Jesús nuu chaa ni kana ya un siaˈan:

—Nu kuni ra kuaˈa ra ɨɨn ndeyu ja kaji yɨvɨ, ti koto kana ra ɨɨn amigo ra, xi ñani ra, xi ɨɨn ɨɨn jnaˈan ra, xi ɨɨn ɨɨn chaa riko kanchuku yajni jiin ra, chi suni na kana yɨvɨ un roˈo, ti yukan naniˈin ra ja ni jaˈa ra un.

13 Ti vaˈa ga ja nu na saˈa ra ɨɨn viko, ti kana taka yɨvɨ ndaˈu un, yɨvɨ tu ka kuu saˈa jniñu, yɨvɨ ni ka tɨyɨ un jiin yɨvɨ kuaa un.

14 Ti nu siaˈan na saˈa ra vasu ja kundatu ra, chi tu kuu chunaa yɨvɨ un nuu ra. Ko maa ra, chi naniˈin ra taka ja ni jaˈa ra un kɨvɨ na nachaku ra, ti kuncha ra nuu kaˈiin yɨvɨ vaˈa ja ni nakaji Yandios ja kunchuku i, i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

Jnuˈun ɨɨn viko nandaˈa

15 Nu ni ka jinisoˈo yɨvɨ jnuˈun un, ti ni kachi ɨɨn chaa nukoo mesa un jiin Jesús:

—Xaan ndatu yɨvɨ kaji i staa ñuu nuu taˈu Yandios jniñu —ni kachi da.

16 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Saˈa yo nanu sɨkɨ ɨɨn chaa ni saˈa ɨɨn viko kaˈnu, ni jaˈa da ɨɨn ja ni kuxini, ti ni kana da kuaˈa xaan yɨvɨ.

17 Nu ni jaa hora kuxini, ti ni taji da chaa ka junukuachi nuu da un, kuan kana da chaa ni kana da un, ti ni kachi muzu da jiin chaa un naa da: “Choˈo naa ra, chi ja ni kuu nakoo ja kuxini yo”, ni kachi da.

18 Ko tendɨˈɨ chaa un ni ka kandaˈu. Undi nuu ni kachi ɨɨn da: “San ni jaan ri ɨɨn pedazu ñuˈun, ti yukan kin ndeˈe ri, ti kandaˈu ri jiin ra ja na sakaˈnu ini ra nuu ri”, ni kachi da.

19 Ɨnga da ni kachi: “San ni jaa ri uˈun yunta, ti kuni ri skuaˈa ri tɨ. Ja yukan kuu ja sakaˈnu ini ra nuu ri”, ni kachi da.

20 Ti ɨnga da ni kachi: “San ni nandaˈa ri, ti ja yukan kuu ja tu kuu kiˈin ri”, ni kachi da.

21 Nu ni nandeokuñɨ muzu un, ni nakani da jnuˈun nuu jitoˈo da ja siaˈan ni ka kaˈan chaa un. Yukan ti ni kuɨtɨ xaan ini jitoˈo un, ti ni kachi da jiin muzu da un: “Kuaˈa corrɨ. Kuaˈan taka ichi ka iyo ñuu yukan, ti kana taka yɨvɨ ndaˈu un, jiin taka yɨvɨ tu ka kuu saˈa jniñu un, jiin yɨvɨ ni ka tɨyɨ un, jiin taka yɨvɨ kuaa un na kikoyo i”, ni kachi da.

22 Nu ni kuu naˈan ga, ti ni kachi tuku muzu un: “Jitoˈo na, ja ni jaˈan ndɨˈɨ na nava ni taˈu ni jniñu, ko nuña ga ini veˈe ni”, ni kachi da.

23 Yukan ti ni kachi tuku jitoˈo da jiin da: “Kuaˈan tuku taka calle un jiin taka ichi un, ti chayɨka yɨvɨ na kikoyo i, ti nava na chitu ini veˈe ri.

24 Chi na kachi ri nuu ra naa ra, ja ni ɨɨn yɨvɨ ni kana ri undi nuu un, tu kuxini da veˈe ri”, ni kachi da —kachi Jesús.

Ko ndoˈo vaˈa ini yo, sa kundikun yo Cristo
(Mt. 10.37-39)

25 Ni kuu kua'a xaan yɨvɨ
kuankoyo i jiin Jesús, ti ni
ndeokoto Jesús ja xndaku ya
nuu i, ti ni kachi ya:
26 —Nu nau yɨvɨ na kuni
kundikun ru'u, ko nu ka ndɨ'ɨ
ga ini i ja kuu tata i, nana i,
ñasɨ'ɨ i, se'e i, ñani i, kua'a i, jiin
maa i, ja kuu ru'u, ti na kachi
ri ja tukaa ga yɨ'ɨ i jiin ri.
27 Ti nu tu ka ñukuu ini ra
ru'u ja kundikun ra ru'u, ti
vasu na kuū ra, ko tukaa ga
ndɨvɨ ra jiin ri.
28 Ti nu ɨɨn ɨɨn ra ka kuni
sa'a ɨɨn ve'e sukun ja na
kundijin kotonchaa ra nɨ tu'u
ñu'un ra, ¿xi ansu jandaa kuu
ja xnakan nukoo ra, ti nde'e
ra nasa gastu kuu, na ndenu
kujaa xu'un ra undi xndi'i ra
jniñu un nu?
29 Ti nu na keja'a ra sa'a ra
nama ja'a, ti tu sinu ra, ti taka
yɨvɨ kuni un, keja'a i kuaku i
nde'e i ro'o,
30 ti kachi i: "Ni tejna'an
chaa un ve'e da ko tu ni sinu
da", kachi i.
31 Xi ɨɨn rey kuni da kanaa
jna'an da jiin ɨnga rey, ¿xi
ansu jandaa kuu ja xnakan
nukoo da, ti nde'e da nu
kundee uxi mil soldado da
ja kinjna'an da jiin oko mil
kikoyo jiin ɨnga rey un nu?
32 Ti nu ni jini da ja tu
kundee da, ti nu nɨ jika vaji
ɨnga rey un, ti taji da sava
chaa ka ndiso jniñu, ja na kin
ka'an nda'u jiin chaa un ja na
kukuee.
33 Ti suni sia'an kuu
jiin ro'o naa ra, nu kuni
kundikun ra ru'u, ti kuñu
kuu ini ra ja xndoo ra taka
ndajniñu ñava'a ra. Xi nu tuu,
ti na kachi ri ja tukaa ga yɨ'ɨ
ra jiin ri —ni kachi Jesús.

Tukaa ga va'a ñɨɨ un nu ni xndi'i na nuu u'ua
(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

34 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
kachi ya:
—Kuanjniñu yo ñɨɨ ja kuu
nuu ndeyu, ko nu na naa xiko
u'ua ñɨɨ un, ti tukaa kuajniñu
yo,
35 ni vasu ja sakanuu yo jiin
ñu'un, ni ja sakanuu yo jiin
ja'an. Tukaa kaxaan. Yukan
ti so kacha yo ki'in. Yɨvɨ
chunso'o, ti na chunso'o va'a
i jnu'un un —ni kachi Jesús.

Jnu'un rɨɨ, kuɨtɨ ni sana
(Mt. 18.10-14)

15

1 Yukan ni ka tu'va tɨjnɨ ga
yɨvɨ nuu Jesús naa i ja ka
ñuso'o i jnu'un ka'an ya. Ti
ka'iin chaa ka kinya'u puesto
un jiin uu ga yɨvɨ ja tu ka
siuku ley Israel.
2 Ti chaa ka xna'an ley Is-
rael un jiin chaa fariseo un
ka ka'an da sɨkɨ Jesús, ti ni ka
kachi da:
—Janta'u chaa ja'a yɨvɨ tu
siuku ley Israel, ti yaji jna'an
da jiin i vasu ka kuu i yɨvɨ ka
sa'a ndeva'a —kachi naa.
3 Yukan ti ni jani Jesús ɨɨn
jnu'un ja xndaku ya nuu yɨvɨ
un, ti ni kachi ya:
4 —Nu ɨɨn ɨɨn ra ñava'a ɨɨn
ciento rɨɨ, ti skuita ra ɨɨn tɨ, ¿tɨ
va nu tu xndoo ra ndɨ'ɨ kuun
xiko xia'un kuu ga tɨ un yuku
un, ti kin nunduku ra kuɨtɨ
ni skuita ra un undi nu tu
nani'in ra tɨ xino?
5 Ti nu na nani'in ra tɨ, ti
kusɨɨ ini ra, nachuxndee ra tɨ

nuu soko ra, ti kuano'on ra
jiin tɨ.
6 Nu ni najaa ra ve'e ra,
ti nastutu ra amigo ra jiin
ñanijna'an ra, ti kachi ra: “Na
kusɨɨ ini yo, chi ja ni ndenda
rɨɨ ni skuita ri un”, kachi ra.
7 Ti na kachi ri jiin ra naa
ra ja suni sia'an iyo jnu'un
sɨɨ ini nuu andɨvɨ nuu kancha
Tata yo Yandios jiin ɨɨn yɨvɨ
ja ni nakani ini i nuu kuachi
i, ansu jiin kuun xiko xia'un
kuun yɨvɨ ja ka ndo'o ini i ja tu
iyo kuachi i, ti ka ndo'o ini i ja
tu nɨɨ kuu ja nakani ini i nuu
kuachi i —ni kachi Jesús.

Sɨkɨ ña'an ni skuita xu'un

8 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
jani ya ɨɨn jnu'un sia'an:
—Jikajnu'un ri nuu ra naa
ra. ¿Nu ɨɨn ñasɨ'ɨ yɨjnɨ ña uxi
xu'un plata ti skuita ña ɨɨn, xi
ansu jandaa kuu ja skuikun
ña yɨtɨ ña, ti vii vii najista ña
undi nuu tu nani'in ña xu'un
ña nu?
9 Nu ni ndenda xu'un ña
un, ti nastutu jna'an ña, jiin
amigo ña, jiin ñanijna'an ña ja
kanchuku yajni un, ti kachi
ña: “Na kusɨɨ ini yo vijna, chi
ja ni ndenda xu'un ni skuita
ri un”, kachi ña.
10 Ti na kachi ri ja suni
sia'an kusɨɨ ini ángel ka
junukuachi nuu Yandios jiin
ɨɨn yɨvɨ, ja nu ni nakani ini i
nuu kuachi i —ni kachi Jesús.

Ɨɨn suchi ni naa, ti ni ndenda i

11 Siin Jesús xndaku ya, ti ni
jani ya ɨɨn jnu'un sia'an:
—Ɨɨn chaa ni iyo uu se'e da,
12 ti chaa suchi ga un ni
kachi da jiin tata da: “Taa,
kua'a ni tɨ'lɨ ta'u na, tɨ'lɨ ñu'un
jiin xu'un na kuu na”, ni
kachi da. Yukan ti ni chun-
sava tata da un ta'u da naa da.
13 Jaku ni kɨvɨ, ti ni xiko
chaa suchi un ta'u da ja ni
ja'a tata da un, ti jiin xu'un
un kua'an chaa un, kuan
kuikonuu da ɨnga ñuu, ti
yukan ni xnaa ndeva'a kuɨtɨ
da xu'un da.
14 Nu ja ni ndɨ'ɨ xu'un da
ni xnaa da, ti kuiya un ni
iyo ɨɨn jnama xaan tonto ñuu
yukan, ti chaa un ni keja'a ji'i
da soko.
15 Yukan ti ni kee da ni jan
nduku da jniñu nuu ɨɨn chaa
ñuu yukan, ti chaa un ni taji
da chaa kuan koto da kɨnɨ.
16 Ko ni keja'a ji'i xaan da
soko, ti kuni da kaji da, nde'e
da ka yee kɨnɨ un, ko tu ni ɨɨn
yɨvɨ ja kua'a ja kaji da.
17 Yukan ti ni keja'a da
ndo'o ini da: Iin kua'a muzu
ve'e tata yo ja tu kumani staa
kaji da, ko maa yo, kande yo
ja'a, ndo'o nene yo ti ji'i xaan
yo soko ja kuni kuū yo.
18 Va'a ga na nandeokuñɨ
yo nuu tata yo, ti na kachi yo
jiin da: Taa, ni chaa kuachi na
maa na nuu Yandios, ti suni
nuu maa ni.
19 Yukaa ga sa'a ni nanu
ja kuu na se'e ni, chi sa'a ni
nanu ja kuu na ɨɨn muzu ni.
Sia'an ndo'o ini da ja kachi da
jiin tata da.
20 Yukan ti ni ki'in da ichi, ti
kuano'on da nuu kancha tata
da. Ti jika ga kua'an da, ti
ni jini tata da nuu da, ti ni
kunda'u ini da se'e da. Ni
ja'a da corrɨ, ni janujna'an da
chaa, ti ni ka nanuu jana'an

da, ti ni ka teyu'u nuu jna'an da.
21 Yukan na ti ni kachi se'e da un: “Taa, ni chaa kuachi na maa na nuu Yandios, ti suni nuu maa ni. Tukaa ga sa'a ni nanu ja se'e ni kuu na”, ni kachi da.
22 Ko chaa ña'nu un, ni kachi da jiin muzu da ka junukuachi nuu da un: “Yachi ro naa ra, tava ɨɨn sa'ma va'a ga yukan, ti na skui'na ra da naa ra. Suni nachi'i ɨɨn xe'e xini nda'a da, ti nachi'i ra ndijña da naa ra.
23 Kuan ki'in chelu ni neñu un, ti ka'ni ra naa ra. ¡Na sa'a yo ɨɨn viko, ti na kaji yo naa yo!
24 Chi ni ndo'o ini ri ja, ja ni ji'i se'e ri ja'a, ko nanu ja ni nandoto da, chi ni ndenda tuku da. Ni skuita ri da, ko ni nani'in ri da”, kachi da. Ti ni ka keja'a da ni ka sa'a da viko naa da.
25 Ti se'e da chaa ña'nu ga, kande da nuu jniñu, ti nu ni nandeokuñɨ da ja'i ni, ni kuyajni da ve'e, ti ni jiniso'o da kuu yaa, ti ka jitaja'a yɨvɨ.
26 Yukan ti ni kana da ɨɨn chaa kuu muzu un, ti ni jika-jnu'un da chaa ndoo kuu un.
27 Ti chaa un ni kachi da: “Tuu, chi ñani ra ni nchaa, ti ni ta'u tata ra jniñu ja na kuu chelu ni neñu un, chi ni nchaa va'a da”, ni kachi muzu un.
28 Ti chaa ña'nu un ni kuɨtɨ ini da, ti tu kuni da ndɨvɨ da ve'e da. Ti yukan ni kee maa tata da un, ni jan ka'an da jiin da ja na ndɨvɨ da.
29 Ti ni kachi da jiin tata da: “Ja jini ni nasa ja ni kuu kuiya junukuachi na nuu ni, ti ni ɨɨn kɨvɨ tu kuni'in ini na nuu ni, ko ni ti kua'a ga ni vasu ɨɨn ndixi'yu nuu na ja sa'a na ɨɨn viko jiin amigo na.
30 Ti vijna ni nchaa ɨnga se'e ni ja'a ja ni ja'an xnaa ndeva'a xu'un ni jiin ña'an sɨɨ ini, ti ni ja'ni ni chelu ni neñu un ja na sa'a ni viko da”, ni kachi da.
31 Yukan ti ni kachi tata da un jiin da: “Ro'o, suni se'e ri kuu ra, ti taka ja ñava'a ri ja'a kuu ja kuu maa ra, chi ndɨ kɨvɨ kancha ra jiin ri.
32 Ko vijna chi kanuu ja na sa'a yo ɨɨn viko sɨɨ ini, chi ñani ra ja'a, ja ni ji'i da, ti nanu ja ni nandoto da chi ni ndenda tuku da. Ja ni ka skuita yo da, ko ni ka nani'in tuku yo da”, ni kachi chaa ña'nu un —kachi Jesús.

Muzu ni junukuachi ndeva'a
(Mt. 6.24)

16

1 Yukan ti ni xndaku Jesús nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Ɨɨn chaa riku, ni iyo ɨɨn muzu da ja ndiso jniñu nuu ɨnga muzu, ko ni ka jani yɨvɨ jnu'un nuu da ja ni keja'a xnaa ndeva'a chaa un ja ña'a chaa riku un.
2 Yukan ti ni kana chaa riko un muzu da un, ti ni kachi da jiin da: “¿Ndoo kuu ja ka jani yɨvɨ jnu'un ra sia'an? Nakua'a jnu'un taka jniñu ra, ti tukaa ga siin ra kuu ra muzu ri vijna na”, ni kachi da.
3 Yukan na ti ni keja'a ndo'o ini chaa kuu muzu un: “¿Nasa

sa'a yo vijna na, ja nu na kenchaa jito'o yo jniñu yo? Ti maa yo, tu kundee yo kutu yo nuu ñu'un yo ja kuchaku yo. Ti kukanuu yo kakan yo caridad", ni ndo'o ini da. Ko ni nakani tuku ini da sia'an:

4 "Su'va na sa'a yo sava'a ni ga kɨvɨ na kenchaa da jniñu ndiso yo, ti nava na koo mani yɨvɨ ñuu yo jiin yo, ti kuu kɨvɨ yo ini ve'e i. Ja jini yo nasa sa'a yo vijna", ni ndo'o ini da.

5 Yukan ti ni kana da ndɨ ɨin ndɨ ɨin chaa ka tau nuu jito'o da. Ti ni kachi da jiin ɨin da: "¿Nasa tau ra nuu jito'o ri"? ni kachi da.

6 Ti ni kachi chaa un: "Tau ri uni mil litro aceite", ni kachi da. Yukan ti ni kachi muzu kuña'nu ga un: "Ja'a iyo tutu ra ja tau ra un, nukoo ti vijna vijna sa'a ra ɨnga ja ɨin mil sava ni ga", ni kachi da.

7 Yukan ti ni jikajnu'un da ɨnga chaa, ti ni kachi da: "Ti ro'o, ¿Nasa tau ra nuu da nu"? ni kachi da. Ti ni kachi chaa un: "Tau ri ɨin ciento nundoo triu", ni kachi da. Ti ni kachi tuku chaa kuu muzu kuña'nu un: "Ja'a iyo tutu ra ja tau ra un, ko sa'a tuku ɨnga ja kuun xiko ni ga", ni kachi da.

8 Yukan ti ni ni'in jito'o un jnu'un sɨkɨ muzu xndoña'an un ja, ja ni ndu vivo da jiin jna'an da, chi vivo xaan ni ka ndajnu'un da jiin jna'an da un. Sia'an ni sa'a chaa un chi jandaa kuu ja yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ka kuu vivo ga i jiin jniñu ka sa'a jna'an i, ti ansu yɨvɨ ka kandixia jnu'un Yandios.

9 Ko na kachi ndaa ri nuu ro'o naa ra, ja ka kuu ra ndaja'a ri, ja ka sa'a ra mani jniñu va'a jiin taka ja ñava'a ra. Ti kua'a ra jaku ja ka nandɨ'ɨ yɨvɨ nda'u nava na ndumani i jiin ra. Yukan ti nu ni ndɨ'ɨ ja ñava'a ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kuaja ra andɨvɨ, ti yukan, taka yɨvɨ nda'u ni chindee ra ñuyɨvɨ ja'a, na kua'a i jandaa ja ni ka chindee ndixia ra i.

10 Sa'a yo nanu. Taka yɨvɨ ka sa'a niña jniñu va'a jiin jaku ja ka ñava'a i ja ka chindee i ɨnga yɨvɨ, suni sia'an na sa'a va'a i nu iin kua'a ndajniñu i ja chindee i ɨnga yɨvɨ. Ko nu tu sa'a i jniñu va'a ja chindee i ɨnga yɨvɨ jiin jaku ja ka ñava'a i, ti suni sia'an tukaa ga na sa'a kuɨtɨ i jniñu va'a nu ñava'a i kua'a ndajniñu.

11 Ti nu tu ni sa'a ra ja va'a ja chindee ra ɨnga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti koto ma tatu ga Yandios ro'o jiin jniñu ña'nu ja kuu nuu nɨ kani andɨvɨ.

12 Ti nu tu sa'a ra jniñu va'a jiin taka ja ni ja'a ya nuu ra ñuyɨvɨ ja'a, ti koto ma tatu ga Yandios ro'o jniñu ña'nu ja kuu saa ni.

13 Yukan na kachi ri nuu ra naa ra ja ni ɨin muzu tu kuu kuanukuachi nuu uu jito'o, chi kendo va'a jiin ɨin da, ti kendo kui'ya i jiin ɨnga da. Ni tu kuu kuanukuachi i nuu Yandios, ti kundio ini i xu'un jiin ñu'un. Ja yukan kuu ja tu kuu kuanukuachi ra nuu Yandios, ti kuñukuu ini ra ni'in ra xu'un jiin ñu'un —ni kachi Jesús.

14 Ti chaa fariseo un naa da, ni ka skee ichi da ya nu ni jiniso'o da jnu'un ni ka'an

Jesús, chi tindɨ da xu'un naa da.
15 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ro'o naa ra, chi ka kuni ra ja na ka'an yɨñu'un xaan yɨvɨ nuu ra ja chaa ndaa ka kuu ra. Ko Yandios, ja jini ya nasa kaa ichi ini ra. Chi vixi ini ra jiin taka jniñu ka sa'a ra, ti ja kuu nuu Yandios kuu mani jniñu kue'e jiin jniñu ndeva'a —ni kachi ya.

Nasa ni keja'a jniñu ta'u Yandios

16 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Undi naa jana'an ni kii Juan, chaa ni skuanducha, ti ni keja'a ka'an da jnu'un Yandios. Ti undi naa ni kii Juan ni ta'u Yandios jniñu nuu ra naa ra jiin ley ni ja'a ya nuu Moisés, chaa ni kii na jana'an jiin uu ga profeta ni ka kii na jana'an. Ko vijna, ti Juan nu ni keja'a ka'an da ɨin jnu'un jaa, ni jani da jnu'un sɨkɨ nasa janta'u Yandios yɨvɨ naa i, ti kuu kɨvɨ i nda'a ya. Ti kua'a yɨvɨ ni ka ndusɨi ini i ja ni ka jiniso'o i jnu'un un. Vijna ti kua'a yɨvɨ ka janta'u i jnu'un ri, ja na kuu kɨvɨ i nda'a Yandios.
17 Ko vanuxia ja iyo ɨin jnu'un jaa vijna. Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja yachi ga naa andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ ti ansu ja na kenchaa ɨin letra nuu ley ni ja'a ya nuu Moisés jiin uu ga profeta. Ko jnu'un ka'an ley un, chi tu naa kuɨtɨ.
18 Ja yukan kuu ja nu ɨin chaa na xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti nanda'a da jiin ɨnga ñasɨ'ɨ ti nchakuachi da, chi yɨsɨkɨ nchaa da ñasɨ'ɨ da. Ti suni nu ɨin chaa na nanda'a jiin ɨin ña'an ni xndoo yɨi, suni nchakuachi da —ni kachi Jesús.

Ɨin chaa riko jiin Lázaro

19 Siin Jesús xndaku ya, ti ni kachi ya:
—Sa'a yo nanu. Ni iyo ɨin chaa riku xaan ja taka kɨvɨ sa'a da viko ka'nu, ja va'a xaan sa'a da viko un, ti ñu'un da niña sa'ma va'a, sa'ma fina.
20 Ti suni ni iyo ɨin chaa nda'u xaan tonto ja ni nani Lázaro, ti jan nukatuu da yuxe'e chaa riko un, ti nɨ tu'u da iin ndɨ'yɨ.
21 Ti chaa nda'u un, nɨnɨ ji'i xaan da soko, ti kuni da kaji da vasu sava'a ni ga ndeyu ja nukoyo yu'u mesa chaa riku un. Ti undi ina un ka tu'va tɨ nuu da, ti ka nayuu tɨ nuu ndɨ'yɨ da un.
22 Yukan ti ni jaa kɨvɨ ja ni ji'i chaa nda'u un, ko ni jakoyo ángel Yandios ti kuankoyo ya jiin da nuu andɨvɨ un ja na kuncha da jiin chaa ni kuu tata yo na jana'an ni nani Abraham. Ti chaa riku un suni ni ji'i da, ti ni jakununduji da.
23 Ti nu ni keja'a ndo'o da nundo'o nuu ka'iin ndɨyɨ un, ni ndokani da xini da, ti ni nde'e da ja jika tɨ'lɨ, ti yukan ka'iin Abraham jiin Lázaro.
24 Yukan na ti ni kanajiin da, ni kachi da: "Tata na Abraham, kunda'u ini ni saña. Kachi ni jiin Lázaro na kin chutoo da tɨ'lɨ xini nda'a

da nuu nducha, ti na kii stoo
da tɨ'lɨ nuu yaa na, chi ndo'o
xaan na nundo'o nuu yaa
ñu'un ja'a", ni kachi da.
25 Ti ni kachi Abraham jiin
da: "Hijo, nuku'un ini ja va'a
xaan ni kuncha ra nuu ñuyɨvɨ,
ti Lázaro chi nda'u xaan ni
jna'an da. Ko vijna chi iyo
jnu'un ndee ini jiin da ja'a, ti
ro'o ko ndo'o ko nene ra.
26 Ko vijna iyo ɨɨn xa'va
ka'nu ma'ñu nuu ka'iin yo
ja'a, ja yukan kuu ja tu kuu
ya'a yɨvɨ ka'iin jiin ri ja'a jiin
nuu ka'iin ra jña. Ni yɨvɨ
ka'iin jiin ra jña tu ku ya'a i
nuu ka'iin ri ja'a", ni kachi
Abraham.
27 Yukan na ti ni kachi chaa
riku un: "Ka'an nda'u na jiin
ni, tata na Abraham. Taji ni
Lázaro na ki'in da ve'e tata na,
28 chi yukan kanchuku
u'un ga ñani na. Ti na xndaku
da nuu da naa da nava tu
kikoyo da ja'a, chi iyo xaan
ga kaa nundo'o jito na ja'a",
ni kachi da.
29 Ko ni kachi Abraham jiin
da: "Ka ñava'a da tutu ni chaa
Moisés jiin jnu'un ni ka chaa
profeta na jana'an, ti nuu
jnu'un un na chu'un ini da",
ni kachi da.
30 Ti ni kachi tuku chaa
riku un: "Jandaa kuu un,
tata na Abraham, ko nu ɨɨn
ndɨyɨ na nandoto ti ki'in nuu
kanchuku da, ti va nakani ini
da naa da", kachi da.
31 Ti ni kachi Abraham jiin
da: "Ko nu tu ka kandixia da
jnu'un Yandios ni ka'an tutu
ni chaa Moisés, jiin jnu'un
ya ja ni ka chaa profeta na
jana'an, ti suni tu kandixia
kuɨtɨ da vasu na nandoto ɨɨn
ndɨyɨ ti ki'in nuu da", ni kachi
Abraham —ni kachi Jesús.

Ja sa'a ja kuncha kuachi yo
(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

17

1 Siin Jesús xndaku ya nuu
ndaja'a ya, ti ni kachi ya:
—Nɨnɨ iyo ɨɨn jniñu sa'a ja
na kunchakuachi yɨvɨ naa i,
ko ɨɨn nundo'o ka'nu xaan
kundatu yɨvɨ ja skanakava
jna'an i nuu kuachi.
2 Va'a ga na kundikun
sukun i jiin yoso molino, ti
na ki'in i chii nducha, ansu ja
xnda'u i ɨɨn suchi lulu ja koto
ma kandixia i ru'u.
3 Koto va'a ra maa ra. Nu na
sa'a ndeva'a ñani ra sɨkɨ ra, ti
ndajnu'un ra jiin da sɨkɨ ja ni
sa'a da un. Ti nu nakani ini
da, ti kuanka'nu ini nuu da.
4 Vasu uxia jinu na sa'a
ndeva'a da sɨkɨ ra ɨɨn kɨvɨ, ti
ndɨ uxia jinu un jaa da ti
kachi da: "Tukaa ga ndoo sa'a
ri nuu ra vijna na", kachi da.
Ti kuanka'nu ini nuu da —ni
kachi Jesús.

Ja na kandixia ni ini yo

5 Yukan ti apóstol, chaa ni
nakaji ya ja kundiso jniñu
un, ni ka kachi da jiin Jito'yo
Jesús:
—Sa'a ni ja na kandixia ni
ini ga na taka jniñu ja ta'u ni
nuu na —ni ka kachi da.
6 Yukan ti ni kachi Jesús jiin
da:
—Nu kandixia ndaa ra,
vasu ku'va ɨɨn ndɨkɨn lulu, ti
kuu kachi ra jiin yujnu ja'a:
"Kuxio nuu kandichi ra ja'a ti
kua'an nuu mar un kundichi
ra", kachi ra naa ra, ti yujnu

un chi kuandatu i nuu ra naa ra —ni kachi ya.

Jniñu sa'a chaa junukuachi

7 Siin Jesús xndaku ya nuu ndaja'a ya, ti ni kachi ya:

—Sa'a yo nanu. Nu ɨin ɨin ra ñava'a ɨin muzu ja sajniñu, ko tu ni'in da ja kuu ya'u da, ti chaa un kin sa'a da jniñu, xi kin koto da xndɨkɨ ti nchaa da, ¿xi va nu kachi ra jiin da sia'an naa ra? "¿Kuan ya'a ti nukoo ra kaji ra staa un xino?"

8 Jandaa ni kuu ja tuu, chi su'va kachi ra jiin da: "Sava'a ja na kuxini ri, chu'un ra ndeyu kaji ri, ti chu'un ra nducha na ko'o ri xnakan, ti sa kuu nukoo ra ti kee ra staa."

9 ¿Xi va nu nakuanta'u ra nuu muzu ra un, ja ni sa'a da taka jniñu ni ta'u ra nuu da un nu? Jandaa ni kuu ja tuu.

10 Ti suni sia'an ro'o naa ra, nu ni ndɨ'ɨ ni ka sa'a ra taka jniñu, ti tu nduvixi ini ra naa ra, ti kachi ra: "Tu kanuu ja nakuanta'u ya nuu yo, chi sa nɨnɨ jniñu ni ta'u ya ni ka sa'a yo naa yo", kachi ra naa ra —ni kachi Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna uxi chaa ni ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu

11 Nu ni siin Jesús ichi kua'an ya ichi ñuu Jerusalén, ni ya'a ya ñu'un ñuu Samaria jiin Galilea.

12 Nu ni jaa ya ɨin rancho, ti yukan ka janujna'an uxi chaa ni ka jna'an kue'e ndɨ'yɨ te'yu ya. Ni ka jankuñɨ jika da tɨ'lɨ,

13 ti ni ka kanajiin da sia'an naa da:

—¡Jesús! ¡Maestro! Kunda'u ini ni saña naa na —ni ka kachi da.

14 Nu ni jini Jesús da naa da, ti ni kachi ya:

—Kuan stuu maa ra nuu sutu Israel un naa ra —ni kachi ya.

Nɨ kuankoyo da naa da, ti ni ka ndundoo da jiin kue'e ka jna'an da un.

15 Ti ɨin da, nu ni jini da ja, ja ni ndundoo kue'e da un, ni nandeokuñɨ da, kanajiin da nakanajaa da Yandios.

16 Ni jakunjitɨ da nuu Jesús, ni sinu da nuu da undi nuu ñu'un ja nakuanta'u da nuu ya. Ti maa ɨin ni chaa un ni kuu ɨin chaa ñuu Samaria.

17 Yukan ti ni ka'an Jesús:

—¿Xi ansu ka iyo uxi jna'an ra ja ni ka ndundoo jiin kue'e ka jna'an ra un nu? ¿Nanu ka'iin uu ga jna'an ra un naa da?

18 ¿Xi maa ɨin ni chaa ñuu jika ja'a kuu ja ni nandeokuñɨ ja nakanajaa da Yandios nu? —ni kachi ya.

19 Yukan ti ni kachi ya jiin chaa un:

—Ndokuñɨ ti kua'an, chi ja ni nduva'a ra ti kendo ndaa ra nuu Yandios, chi ni kandixia ndaa ra ru'u —ni kachi ya.

Nasa kuni yo jniñu ta'u Yandios

(Mt. 24.23-28, 9,17-18, 36-41;

Mr. 13.6-9, 15-16; Lc. 21:8-12, 21)

20 Chaa fariseo un ni ka jikajnu'un da Jesús nama kuu ja keja'a Yandios ta'u ya jniñu nuu ñuu da naa da, ti ni kachi ya jiin da:

—Na chaa jniñu ta'u Yandios, ko tu kuni ndijin ra nasa keja'a ya ta'u ya jniñu un.
21 Ti tu kuu kachi ra: “Ja'a kande”, xi kachi ra: “Yukan kande.” Chi na kachi ri ja, ja ni chaa ɨɨn ja ta'u jniñu nuu ra naa ra —ni kachi ya.
22 Yukan sa ni kachi ya jiin chaa ka skua'a jiin ya:
—Jaa ɨɨn kɨvɨ ja kundiyo ini ra naa ra ja maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ na ndenda ya nuu ra, ko tukaa ga kuni ra maa chaa un.
23 Ti kachi yɨvɨ jiin ra naa ra: “Ja'a kande ya”, xi kachi: “Yukan kande ya.” Koto ma kandixia ra naa ra jnu'un un.
24 Chi kɨvɨ nchaa maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti kuni ndijin ra naa ra nanu sa'a nu janducha, ti ndinchaa nɨ tu'u undi nuu kaña ndikandii jiin undi nuu kee ndikandii.
25 Ko xnakan kuu yaku ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kondo'o koo nene ri, chi vijna tu kuanta'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ru'u.
26 Chi nanu ni iyo kɨvɨ ni chaku Noé, chaa ni kii na jana'an, ti suni sia'an kuu nu na jaa kɨvɨ nchaa maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
27 Ni kunchuku vatu yɨvɨ naa i nani kuncha Noé, chi ka ndo'o ini i ja kukuee nuu i naa i. Ka yaji i, ti ka ji'i i, ka nanda'a i, ti ka ja'a i se'e sɨ'ɨ i ka nanda'a ña naa ña, undi ni jaa kɨvɨ nu ni kɨvɨ Noé ini barco ka'nu da. Ko nu ni kuun ɨɨn sau xaan un, ti ni ka naa i.
28 Ti suni sia'an ni kuu na ni chaku Lot. Ni kunchuku vatu yɨvɨ. Ka yee i, ka ji'i i, ka jaan i sava'ni ga ndajniñu, ti ni ka xiko i, ka sa'a i jniñu, ti ka sa'a i ve'e i naa i.
29 Ko nu ni kee Lot yu'u ñuu Sodoma, ti ni jinu ñu'un jiin azufre ja ni kii ichi andɨvɨ, ti ni ndɨ'ɨ ni yɨvɨ un ni ka ji'i.
30 Ti suni sia'an kuu nu na jaa kɨvɨ ndenda maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
31 Ti ja kuu kɨvɨ un, yɨvɨ ka ndetatu i yuxe'e i, koto ma ki'in i ɨɨn ndajniñu i ini ve'e i, ti na kunu xaan i naa i. Ti yɨvɨ ka'iin nuu jniñu, koto ma ndeokuñɨ i ve'e i ja stutu i ni ɨɨn ndajniñu i.
32 Ti nuku'un ini naa ra nasa ni ndo'o ñasɨ'ɨ Lot ja sa naa ni ti ni ji'i ña.
33 Chi taka yɨvɨ ja kuni nama i maa i ñuyɨvɨ ja'a, ti tukaa nanita'u i nuu Yandios ja kuu saa ni. Ti taka yɨvɨ vasu na kuu i ja sɨkɨ ru'u, ko yukan kuchaku i ja kuu saa ni.
34 Na kachi ri nuu ra naa ra nasa kuu ja kuu kɨvɨ un. Ti nu ka kixi uu yɨvɨ nuu ɨɨn jito jakuaa un, ti ɨɨn ni ki'in, ko ɨnga chi kendo.
35 Ti koo uu ñasɨ'ɨ ka ndiko nduu ña; ɨɨn ña ki'in ri jiin, ti kendo ɨnga ña.
36 Nu uu chaa ka'iin yuku xi nu ka sa'a da jniñu, ɨɨn da ki'in ri jiin, ti kendo ɨnga da —ni kachi Jesús.
37 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka ñuso'o ndaja'a Jesús, yukan na ti ni ka jikajnu'un da ya:
—¿Ti nanu kuu nu kuu sia'an Jito'yo? —ni ka kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Ndijin ndaa nde'e yo ka kututu tiji nuu katuu kuɨtɨ ni

ji'i. Ti suni sia'an ndijin ndaa nde'e yo nu ndenda maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi Jesús.

Jnu'un ɨɨn ña'an ni kendo maa ɨɨn jiin ɨɨn juez

18

1 Yukan ti ni jani Jesús jnu'un nuu chaa ka skua'a jiin ya, ja kanuu ga ja tu xndoo da jnu'un kakanta'u da nuu Yandios, ja na koo ndee ini da ti siuku da taka jniñu tatu ya nuu da naa da.

2 Ti ja ni xndaku ya yukan nuu da, ti ni jani ya ɨɨn jnu'un sia'an:

—Ni iyo ɨɨn ñuu nuu ni iyo ɨɨn juez ja tu chiñu'un da jnu'un Yandios, ni tu jandatu da nuu ni ɨɨn yɨvɨ.

3 Ti suni ñuu yukan ni iyo ɨɨn ña'an maa ɨɨn. Ti ña'an un ja'an ña, ja'an ña nuu juez un, kanda'u ña jiin da ja na nama da ña nuu ɨɨn yɨvɨ ka kanaa jiin ña.

4 Ni kuu na'an ja'an ña, ko tu kuni juez un sa'a da justicia. Ko ni jaa ɨɨn kɨvɨ, ti ni nakani ini da ti ni ndo'o ini da: "Vasu tu chiñu'un yo Yandios, ni tu sa'a yo nanu nuu ni ɨɨn yɨvɨ,

5 ko ña'an ja'a ni kuu nuu nuu xnaña'an ña nuu yo. Va'a ga ja na nama yo ña, ti nava tukaa ga kiji ña chi so skuɨtɨ ña ini yo", ni ndo'o ini da —kachi Jesús.

6 Ti ni kachi tuku Jito'yo Jesús:

—Yukan kuu jnu'un ni ndo'o ini juez un ja tu va'a ini da, ti ni nama da ña'an un.

7 Ti suni sia'an sa'a Yandios ja kuu taka yɨvɨ ka kandixia ja ni nakaji ya, ja kuu nduu kuu ñuu ka kanda'u i jiin ya. Ti jandaa ni kuu ja tu kukuee ya nama ya maa i.

8 Na kachi ri ja tu kundatu ra, chi nama ya sɨkɨ ra. Ko nu na jaa kɨvɨ nchaa maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti na nde'e yo nu kuni ya yɨvɨ ka siuku ndaa i jnu'un ya, ja ka kandixia ndaa i maa ya xi tuu —ni kachi ya.

Jnu'un sɨkɨ ɨɨn chaa fariseo jiin ɨɨn chaa kinya'u puesto

9 Ti nuu ka'iin tɨjnɨ chaa vixi ini, ja ka sa'a yɨñu'un da maa da, ti ka skee ichi da ñanijna'an da. Ti nuu chaa un ni ka'an Jesús jnu'un ja'a:

10 —Uu chaa ni ka ja'an sɨɨn da veñu'un ka'nu Israel ja ka jikanta'u da nuu Yandios. Ɨɨn da kuu chaa fariseo, ti ɨnga da kuu chaa kinya'u puesto.

11 Chaa fariseo un chi kandichi da jikanta'u da, ti kachi da: "Ni'in Yandios, nakuanta'u na nuu ni ja tukaa na nanu kanda sava yɨvɨ naa i, ja ka sakui'na i, kanda kua'an i, ti ka nchaka i uni kuun ñasɨ'ɨ, ni tukaa na nanu kaa chaa kinya'u puesto ja'a.

12 Uu jinu kendo ndicha ini na ɨɨn semana, ti ja'a na tɨ'lɨ tɨ'lɨ nuu taka ja ni'in na nuu ni'in Yandios", ni kachi chaa fariseo un.

13 Ti chaa kinya'u puesto un, chi jika ni kandichi da nuu chaa fariseo un, ti ni tu ni tava ini da ndakoto da ichi andɨvɨ, chi so ni keja'a kani da

nda'a da jika da, ti kachi da:
"Ay Yandios, kuanka'nu ini ni
nuu na, chi kuu na ɨɨn chaa
nchakuachi", ni kachi da.
14 Ti na kachi ri nuu ra
ja chaa kinya'u puesto un,
ni janka'nu ini Yandios nuu
kuachi da ja ni kendo va'a da
nuu ya, sa kuan no'on da ve'e
da. Ti chaa fariseo un, chi
tuu. Yukan, na kachi ndaa ri
ja taka yɨvɨ sa'a yɨñu'un i maa
i ja kuni kuña'nu i, ti su'va
ka ndukui'ya ini i. Ko yɨvɨ
ja kukui'ya ini un vijna su'va
nduña'nu i, chi maa Yandios
sa'a —ni kachi Jesús.

Jesús jiin suchi kuachi
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

15 Yukan ti ni ka yɨnda'a yɨvɨ
suchi kuachi nuu Jesús ja na
chuxndee ya nda'a ya xini i.
Ko nu ni ka jini ndaja'a ya,
ti ni ka keja'a ka nduxaan da
jiin yɨvɨ un.
16 Ko ni kana Jesús ja na
tu'va suchi kuachi un nuu ya,
ti ni kachi ya jiin ndaja'a ya:
—Sia naa ra na kikoyo i nuu
ri ti tu kasɨ ra naa ra. Chi taka
yɨvɨ ja kuni kɨvɨ nda'a Yandios
ja na ta'u ya jniñu nuu i, ti
kuni ja na kɨvɨ i nanu suchi
kuachi ja'a.
17 Na kachi ri nuu ra naa
ra ja tu yɨɨ kuanta'u ɨɨn suchi
lulu jnu'un Yandios ja na ta'u
ya jniñu nuu i, ti ansu ɨɨn yɨvɨ
ña'nu ja, ja ni kuni'in ini, ti tu
ka kuni kɨvɨ i nda'a Yandios ja
na ta'u ya jniñu nuu i —kachi
ya.

Ɨɨn chaa riko
(Mt. 19.16-30: Mr. 10.17-31)

18 Yukan ti ɨɨn chaa kuña'nu
un ni jikajnu'un da Jesús:
—Chaa va'a kuu ni, maestro. Ti kachi ni, ¿naa jniñu
va'a sa'a na ti ni'in ta'u na
ja kuchaku na sia'an ni nuu
andɨvɨ ja kuu saa ni? —kachi
da.
19 Ti ni kachi Jesús:
—Ndoo ka'an ra ja chaa
va'a kuu ri, ti tu ni ɨɨn chaa
va'a iyo, chi maa ɨɨn ni Yandios iyo.
20 Ja jini ra jnu'un ta'u Yandios nuu yo: "Tu kunchaka ra
tɨjnɨ ñasɨ'ɨ. Tu ka'ni ra ndɨyɨ.
Tu sakui'na ra. Tu chakuachi
ra yɨvɨ. Kuandatu nuu tata ra,
nuu nana ra" —ni kachi ya.
21 Ti ni kachi chaa riko un:
—Ja ni ndɨ'ɨ un ni jandatu
na undi lulu na —ni kachi da.
22 Ja sia'an ni ka'an da, ti ni
kachi Jesús jiin da:
—Ko iyo ɨnga jniñu kumani
ja sa'a ra. Xiko ndɨ'ɨ ja ñava'a
ra ti kua'a nuu yɨvɨ nda'u.
Yukan na ti sa ni'in ra ta'u ra
undi andɨvɨ. Yukan na ti sa kii
ra na cho'o —kachi ya.
23 Nu ni jiniso'o chaa un
ja sia'an ni kachi Jesús, ni
kukui'ya xaan ini da ti kua'an
da, chi vanuxia chaa riko
xaan kuu da.
24 Ti nde'e Jesús nuu da ni
kee da kua'an da, ti ni kachi
ya jiin uu ga yɨvɨ un:
—Yɨɨ xaan ja kuu ɨɨn chaa
riko ja na xndoo da ichi maa
da, ti kɨvɨ da nda'a Yandios ja
na ta'u ya jniñu nuu da.
25 Jandaa ndixia ja va yachi
ga ya'a ɨɨn camellu yau ɨɨn yɨkɨ
tɨkuɨ, ti ansu ja kɨvɨ ɨɨn chaa
riko nda'a Yandios ja na ta'u
ya jniñu nuu da —ni kachi ya.
26 Yukan na ti yɨvɨ ni ka jiniso'o un ni ka kachi:

—Nusa, ¿ti nau kuu ja nanita'u nu? —kachi da naa da.
27 Ti ni kachi Jesús:
—Ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu sa'a un, ko Yandios chi taka ni ja kuu sa'a ya —ni kachi ya.
28 Ti ni kachi Pedro:
—Saña naa na, ni ka xndoo na taka ja ka ñava'a na ti vekoyo na jiin ni —ni kachi da.
29 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Na kachi ndaa ri sɨkɨ nasa kuu jiin yɨvɨ ja kuni kɨvɨ i nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu i, vasu nu na xndoo da ve'e da, xi ñasɨ'ɨ da, xi ñani da, xi tata da jiin nana da, xi se'e da.
30 Ja sia'an ti nani'in da vi'ga ja kuu taka ga ja ni ka xndoo da un, nava kuchaku da nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti nanita'u da nuu Yandios ja kuchaku da ja kuu saa ni—ni kachi ya.

Ka'an tuku Jesús ja kuū ya
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

31 Ni kana sɨin Jesús ndɨ uxi uu ndaja'a ya un, ti ni kachi ya:
—Ja kuankoyo yo ichi ñuu Jerusalén, ti yukan na kundaa nava ni ka chiso profeta na jana'an ja kuu sɨkɨ ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.
32 Nakua'a yɨvɨ ru'u nuu yɨvɨ ɨnga nación, ti kusɨkɨnchaa yɨvɨ un ru'u, ti tɨvɨ sɨ'ɨ i nuu ri, kani i ru'u, ti ka'ni i ru'u.
33 Ko nu uni kɨvɨ ti nandoto ri ma'ñu ndɨyɨ un chi ru'u kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ja ni nakaji Yandios vaji ri —ni kachi ya.
34 Ko ndaja'a ya un, tu ni ka chaku ini da ni tɨ'lɨ jnu'un ni ka'an ya, chi jnu'un un tu ni kɨvɨ inijnuni da naa da. Yukan kuu ja tu ni ka chaku ini da nasa kuni ka'an jnu'un un.

Sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa kuaa
(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

35 Nu kuan kuyajni Jesús ñuu Jericó, ti yu'u ichi un nukoo ɨɨn chaa kuaa jikan da xu'un.
36 Nu ni jiniso'o da ja ka ya'a yɨvɨ kua'a, ti ni jikajnu'un da ndoo kuu.
37 Ti ni ka kachi yɨvɨ un ja Jesús, chaa ñuu Nazaret kuu ja kua'an ichi un.
38 Yukan ti ni kanajiin da:
—¡Ni'in Jesús! Maa ni ja ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña —ni kachi da.
39 Ti yɨvɨ ka yosjnuu un ni ka nduxaan jiin da ja na kasɨ yu'u da, ko maa da vi'ga ni kanako'o da:
—¡Ni'in Jesús! ¡Maa ni ja ta'u jniñu nanu ni sa'a rey yo David na jana'an, kunda'u ini ni saña! —ni kachi da.
40 Yukan ti ni jakuñɨ Jesús, ti ni kachi ya ja na kin ki'in da chaa un naa da. Nu ni jaa da nuu ya, ti ni jikajnu'un ya maa da:
41 —¿Ndoo kuni ra ja sa'a ri jiin ra, nusa? —ni kachi ya.
Ti ni kachi chaa un:
—Jito'yo, ja na ndundijin nduchi na —ni kachi da.
42 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na ndundijin nduchi ra. Ni nduva'a ra vijna na chi

ni kandixia ndaa ra ru'u —ni kachi ya.
43 Ti hora ni, ni nduva'a nduchi chaa un, ti ni chindikun da kua'an da jiin Jesús, ti nakuanta'u da nuu Yandios. Ti suni taka yɨvɨ ni ka jini jniñu ña'nu un, ni ka keja'a ka nakanajaa i Yandios.

Jesús jiin Zaqueo

19

1 Yukan ti ni kɨvɨ Jesús ñuu Jericó, ti kuan ya'a ya ma'ñu ñuu yukan,
2 ti yukan iyo ɨɨn chaa riko nani Zaqueo, chaa kuña'nu nuu chaa ka kinya'u puesto un.
3 Ti chaa un ndiyo ini da ja kuni da nuu Jesús, ko tu jini da ya chi yɨvɨ kua'a ka'iin un ni jasɨ i nuu ya. Ti Zaqueo chi lɨkɨ da tɨ'lɨ. Ja yukan kuu ja tu kuu kuni da nuu Jesús.
4 Yukan ti ni ja'a da corrɨ ni kandu da ti ni kaa da xini ɨɨn nutɨchɨ vixi kandichi yajni nuu ya'a Jesús, nava na kuni da nuu ya.
5 Nu ni jaa Jesús ja'a yujnu un, ni ndakoto ya nuu kaxndee Zaqueo, ti ni kachi ya jiin da:
—Zaqueo, yachi ro ti kuan nuu, chi kuni ri kendo ri ve'e ra vijna —ni kachi ya.
6 Yukan ti yachi ni nuu Zaqueo, ti ni kanxia'u da jiin Jesús.
7 Nu ni ka jini taka ga yɨvɨ un, ti ni ka keja'a ka ka'an sɨkɨ Jesús ja kuni kendo ya ve'e ɨɨn chaa kinya'u puesto, vanuxia tu ni siuku ndaa da ley Moisés.
8 Yukan ti ni ndokuɨñɨ Zaqueo, ti ni kachi da jiin Jito'yo Jesús:
—Nde'e ni Jito'yo. Ja ndɨ'ɨ ja ñava'a na, ti na kua'a na sava nuu yɨvɨ nda'u naa i, ti nu iyo ɨɨn ɨɨn yɨvɨ ni xndoña'an na ja ni jisonchaa na ja ñava'a i, ko vijna ti na nakua'a na kuun ga jinu ja kuu ɨɨn ja ni jisonchaa na un —ni kachi da.
9 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na kachi ndaa ri nuu ro'o Zaqueo chi jandaa kuu ja kuu ra ɨɨn jna'an tata yo Abraham na jana'an, ti ni kandixia ndaa ra ru'u vijna nanu ni kandixia tata Abraham na jana'an. Ti suni yɨvɨ kanchuku ve'e ra ja'a ni ka janta'u i ru'u, ti ja ni ka kandixia i ru'u. Yukan kuu ja kendo va'a ra ti keta'u ra nuu Yandios naa ra.
10 Chi na kachi ri ja ru'u, maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ ni chaa ri ja na chunaa ri nuu taka yɨvɨ nava tukaa kinkoyo i nuu infiernu —ni kachi Jesús.

Chaa ka sajniñu jiin xu'un

11 Nɨ ka ñuso'o yɨvɨ jnu'un ka'an Jesús yukan, ti ni xndaku ya nuu i jiin ɨnga jnu'un sɨkɨ nasa ta'u Yandios jniñu. Yukan kuni xndaku ya, chi ja yajni jaa ya ñuu Jerusalén, ti ka ndo'o ini yɨvɨ un ja ja ni jaa hora ja nduña'nu ya ti ta'u ya jniñu nuu nɨ tu'u nación Israel.
12 Ni ja ni ya ɨɨn jnu'un sia'an, ti ni kachi ya:
—Ni iyo ɨɨn chaa riko, ti ni ndo'o ini da ja ki'in da ɨnga nación jika, ja ni'in da jniñu kunchaa da ti ta'u da jniñu

sɨkɨ ñuu da, ja na nduu da rey sɨkɨ ñuu da, ti sa ndeokuñɨ da.
13 Na ti ki'in ga da, ti ni kana da uxi muzu ka junukuachi nuu da un, ti ni ja'a da ɨin ɨin xu'un nchaa ya'u xaan nuu da naa da, ti ni kachi da: “Nu na ki'in ri ti sajniñu naa ra jiin xu'un ja'a nava na nakaya se'e xu'un ja'a ja kuu kɨvɨ nchaa ri”, ni kachi da.
14 Ko vanuxia yɨvɨ ñuu da un ka kuɨtɨ ini nuu da, ti ni ka taji da tɨjnu chaa kua'an jata da nuu ɨnga ñuu, ja na kachi nuu chaa ña'nu ɨnga ñuu un: “Tu ka jajna'an ini yɨvɨ ja kundiso jniñu chaa ja'a nuu na naa na”, ni ka kachi.
15 Ko chaa riku un, chi ni ni'in da jniñu kuncha da ja ta'u da jniñu sɨkɨ ñuu da ja ni nduu da rey, ti ni nandeokuñɨ da nuu ñuu da.

Yukan ti nu ni najaa da ñuu da tuku, ti ni kana da taka chaa ni ja'a da xu'un un nuu, ndenu nasa ni ka ni'in ɨin ɨin chaa un, nu ni ka nata'u se'e xu'un ni ja'a da un xi tuu.
16 Ni jaa ɨin muzu nuu chaa riko un, ti ni kachi da: “Taa, jiin ɨin xu'un ni un ni nani'in na uxi ga xu'un”, ni kachi da.
17 Ti ni kachi rey un: “Iyo va'a, ni kuu ra ɨin muzu va'a, ja va'a ni sa'a jniñu ra jiin ɨin xu'un un. Vijna na ti na tatu ri ɨnga jniñu nuu ra ja na nduu ra ɨin chaa kuña'nu, ti ta'u ra jniñu nuu uxi ñuu”, ni kachi da.
18 Yukan ti ni jaa ɨnga muzu, ti ni kachi da: “Taa, jiin ɨin xu'un un ni nani'in na u'un ga xu'un”, ni kachi da.
19 Ti ni kachi tuku rey un jiin muzu da: “Iyo va'a. Vijna na ti na tatu ri ɨnga jniñu nuu ra ja na nduu ra ɨin chaa kuña'nu, ti ta'u ra jniñu sɨkɨ u'un ñuu”, ni kachi da.
20 Yukan sa ni jaa ɨnga muzu, ti ni kachi da jiin rey un: “Taa, ja'a iyo xu'un ni. Ni sava'a na chii ɨin pañitu.
21 Yu'u na chi ja jini na ja kuu ni chaa tu ñunda'u ini, chi kua'a ga nandakan ni, ti ansu ja ni ja'a ni, ti su'va kuni ga ni”, ni kachi da.
22 Yukan ti ni kachi rey un jiin da: “Ro'o chaa ndeva'a, jiin jnu'un ka'an ni ra xndichi ra maa ra. Ti ka'an ra ja vi'i ga nandakan ri ansu ja ni ja'a ri. Ti suni ka'an ra ja su'va vi'i ga kuni ri.
23 Ti nu sia'an kuu nusa, ¿ndoo tu ni januu ra xu'un ri nuu chaa ka sajniñu sɨkɨ tratu, nava nu ni nchaa ri, ti naki'in ri xu'un ri jiin se'e i niku”? ni kachi da.
24 Yukan ti ni kachi da jiin chaa ka'iin un: “Kuisonchaa xu'un nuu muzu ja'a, ti kua'a nuu chaa yɨjnɨ uxi xu'un un”, ni kachi rey un.
25 Ti ni kachi chaa un naa da: “Taa, ti ndoo ti ja ñava'a chaa un uxi jna'an”, ni ka kachi da.
26 Ti ni kachi rey un: “Na kachi ri jiin ra naa ra ja nu yɨvɨ ñava'a un, ti su'va kii ga nuu i, ti kuña'nu ga i jiin jniñu ndiso i. Ko yɨvɨ tundo ñava'a, ti vasu tɨ'lɨ jniñu ja ndiso i un, kuxio ki'in.
27 Ti yɨvɨ ka jito u'u ru'u un, ja tu ka kuni ja kuu ri rey, kuan ki'in ti ka'ni ra naa

ra nuu ri ja'a", kachi da —ni kachi Jesús.

Kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

28 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni siin ya kua'an ya ñuu Jerusalén.
29 Nu ja yajni jaa ya ñuu Betfagé jiin Betania, yajni yuku Olivos, ti ni taji ya uu ndaja'a ya, ti ni kachi ya jiin da naa da:
30 —Kuankoyo rancho kande yajni un naa ra, ti nu jakoyo ra un, nani'in ra nuu ndikun ɨɨn burru ja ti koso ga yɨvɨ tɨ. Ndaji tɨ ti kikoyo ra jiin tɨ naa ra.
31 Ti nu ka jikajnu'un yɨvɨ ro'o ja ndoo ka ndaji ra tɨ, ti kachi jiin da naa ra ja maa Jito'o ra nandɨ'ɨ da tɨ —ni kachi ya.
32 Kuankoyo ndaja'a ya, ti ni ka nani'in da burru un nava ni kachi Jesús nuu da naa da.
33 Ja ka ndaji da burru un ti ni kekoyo chaa xiin tɨ un, ti ni ka kachi da:
—¿Ndoo ka ndaji ra burru un naa ra? —ka kachi da.
34 Ti ni ka kachi ndaja'a un:
—Maa Jito'yo nandɨ'ɨ tɨ —ni ka kachi da naa da.
35 Yukan ti kuankoyo da jiin tɨ nuu kande Jesús, ni ka chuku da sa'ma da sɨkɨ tɨ, ti ni ka skaa da Jesús sɨkɨ tɨ.
36 Ti ichi kua'an Jesús ni ka chuku yɨvɨ sa'ma i ini ichi un.
37 Nu ni ka kuyajni ya nuu kande yuku Olivos, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka kandixia ya ni ka keja'a ka kanajiin ja ka kusɨɨ ini ti ka nakuanta'u i nuu Yandios ja ni ka jini i taka jniñu ña'nu ni sa'a ya.
38 Ti kachi i naa i:
—Ña'nu na koo maa rey yo, chi Tata yo Yandios ni taji ya maa chaa ndiso jniñu ña'nu nuu ya. Ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ ñuu ya vijna. ¡Na kachi ndaja'a ya undi andɨvɨ un ja na koo ña'nu chaa ja'a! ¡Sia'an na kachi da! —ni ka kachi i.
39 Yukan ti sava chaa fariseo kuan koyo jiin yɨvɨ un, ni ka kachi jiin ya:
—Maestro, nduxaan ni nuu ndaja'a ni ja'a —ni kachi da.
40 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Na kachi ri jiin ra naa ra, ja nu na kasɨ yu'u yɨvɨ ja'a na i, ti suni kuu sa'a Yandios ja na kanajiin yuu un naa i —ni kachi ya.
41 Nu ni kuyajni ya ñuu Jerusalén, ni jitonchaa ya ñuu un, ti ni ndukui'ya ini ya. Ti ni nde'e ya ja sɨkɨ yɨvɨ un,
42 ti ni kachi ya:
—Ro'o, yɨvɨ ñuu Jerusalén, sa ti ni ka chaku ini ra vasu ɨɨn tɨ'lɨ ja vijna kuu kɨvɨ ja ndumani ra jiin Yandios naa ra niku, ko vijna tukaa chi ja ni ya'a un, ti ja yɨsa'yɨ, ti tukaa ga kuni ra naa ra.
43 Chi su'va, jaa kɨvɨ ja kondo'o ra ɨɨn nundo'o xaan, ti chakoyo yɨvɨ ka jito u'u ro'o, kuikonduu i ñuu ra, ti kasɨ kutu i jiin yuu, ti ya yukan ndonda i sɨkɨ ra.
44 Ti ndɨ'ɨ ve'e ra kanuu i, ti ka'ni i tendɨ'ɨ ra. Ti tukaa xndoo i ni ɨɨn ve'e ja kosojna'an ga ɨɨn yuu. Sia'an na koo nundo'o un nuu ra chi tu

ni ka janta'u ra ru'u, ja ni taji Yandios ja chunaa ri nuu ro'o naa ra —kachi Jesús.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka sa'a ya'u ini veñu'un ka'nu
(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

45 Nu ni jaa Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ni keja'a keni'in ya taka yɨvɨ ka xiko ini veñu'un un.
46 Ti ni kachi ya jiin yɨvɨ un:
—Sia'an yoso nuu tutu Yandios: "Ve'e ri konani ve'e nuu kakanta'u yɨvɨ naa i", ko ro'o naa ra, ni ka nasa'a ra ve'e nuu ka nataka ñakui'na —kachi ya.
47 Taka kɨvɨ ni xna'an Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un, ko sutu ka kuña'nu un jiin taka chaa ka kuña'nu ñuu un, ka nduku da nasa kuu ka'ni da ya naa da.
48 Ko tu kuu nasa sa'a da naa da, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka kusɨɨ xaan ini i jiin taka jnu'un ni xna'an Jesús.

Na jniñu ndiso Jesús
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20

1 Ɨin kɨvɨ kande Jesús nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un xna'an ya nuu yɨvɨ, ti ka'an ya jnu'un Yandios nuu i naa i, ti ni ka jakoyo sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley Israel jiin chaa ka kuña'nu nación Israel, ti ni ka kachi da jiin ya:
2 —Kachi nuu ri, ¿nau ni ta'u jniñu ña'nu ja sa'a ra taka jniñu ja'a? ¿Xi nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ra? —kachi da naa da.
3 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Suni ru'u, na kajnu'un ri ro'o naa ra ɨin jnu'un. Na kachi ri,
4 ¿nau ja ni tatu jniñu nuu Juan ja ni kii skuanducha da yɨvɨ nusa? ¿Ɨnga yɨvɨ ni tatu jniñu un nuu da, xi maa Yandios nu? —ni kachi ya.
5 Yukan ti ni ka keja'a ka ndajnu'un maa da naa da, ti ni ka kachi da:
—Nu na kachi yo ja Yandios ni taji chaa un, ti kachi da jiin yo: "¿Ndoo tu ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an da nusa?"
6 Ti nu na kachi yo ja yɨvɨ ni taji da, ti va tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ja'a ka'ni yo'o jiin yuu, chi tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia ja Juan ni kuu ɨin profeta, ja ni ka'an jnu'un Yandios —sia'an ka ndajnu'un da.
7 Yukan sa ni ka kachi da:
—Tu ka jini ri nau ja ni taji Juan, ja ni kii skuanducha da yɨvɨ —ni ka kachi da.
8 Yukan na ti ni kachi ya jiin da naa da:
—Vanuxia tu ka kuni kachi ra, ti suni ru'u tu kachi ri nuu ra nau ja ni ja'a jniñu ña'nu ja'a nuu ri —kachi ya.

Sɨkɨ muzu ka sajniñu ndeva'a
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

9 Yukan ti ni xndaku Jesús nuu yɨvɨ un jiin jnu'un ja'a, ti ni kachi ya:
—Ɨin chaa ni xndee kua'a da nutɨka'ya, ti ni jakanchaa da ñu'un un nuu chaa ka sajniñu un, ti ni kee da kua'an da, ti ni kuna'an kua'an da.
10 Nu ni jaa kɨvɨ nastutu da tɨka'ya un, ti ni taji da ɨin

muzu ja na kin kakan da sava tɨka'ya un ja kuu maa da nuu chaa ka yɨnda'a un. Ko ni ka ki'in da chaa un, ni ka kaja da chaa nuu ñu'un, ti ni ka nataji da chaa kuano'on da sia'an ni.

11 Ti chaa xiin jniñu un, ni taji tuku da ɨnga muzu da kua'an, ko suni ni ka ka'an ndeva'a chaa ka ndito un nuu da, ni ka kaja da chaa, ti kuano'on da sia'an ni tuku. Tundo ni ka ja'a da nuu da.

12 Chaa xiin un, ni taji tuku da ɨnga da, ko chaa ka ndito jniñu un ni ka stuji da chaa, ti ni ka keni'in da chaa kua'an da.

13 Yukan na ti chaa xiin ñu'un un, ni ndo'o ini da: "¿Nasa sa'a yo vijna na? Va na taji yo se'e yo na ki'in da va'a ga, ti nu na kuni chaa un nuu da, ti va kuandatu da naa da", ni ndo'o ini da.

14 Ko nu ni ka jini chaa ka ndito jniñu un nuu se'e chaa xiin ñu'un un, ti ni ka kachi da: "Chaa ja'a kuu ja xiin ta'u. Va'a ga na ka'ni yo, ti na kendo ndɨ'ɨ yo jiin yaji ja'a", ni ka kachi da.

15 Ni ka jnɨɨ da chaa un, ni ka keni'in da chaa fuera yu'u ñu'un un, ti ni ka ja'ni da chaa. ¿Ti ndoo sa'a chaa xiin ñu'un un jiin chaa ka ndito jniñu ja sia'an?

16 Va najaa da ti ka'ni da chaa ka kuu muzu un, ti kua'a da ñu'un un nuu ɨnga yɨvɨ ka ndito un —ni kachi Jesús.

Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ jnu'un un, ti ka ka'an:

—¡Ni tu kachi Yandios ja koo sia'an nuu yo, nanu ni jna'an muzu ni ka ndito i ñu'un tɨka'yɨ un! —ni ka kachi i.

17 Yukan ti ni nde'e Jesús nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ya:

—Nusa ti ¿ndoo kuni ka'an jnu'un yoso nuu tutu Yandios ja kachi sia'an?

Yuū ni ka skaña chaa ni ka sa'a nama ja'a, kuu ja kanuu ga
ja ndiso jniñu jikɨ ɨɨn ve'e.
Kachi tutu.

18 Ti nanu ni ka sa'a chaa ni skaña yuū un, suni sia'an na kuu yɨvɨ tu ka janta'u ru'u. Ti sia'an nanu ka tuji yɨvɨ ka jiokava sɨkɨ ɨɨn yuū, suni sia'an jna'nu ndatu yɨvɨ tu kandixia ru'u. Ko kɨvɨ na sa'a ndaa Yandios kuachi i, ti yɨvɨ tu ni kandixia ru'u, koo ndo'o i nanu jna'an ɨɨn yɨvɨ kanakava ɨɨn yuū sɨkɨ i ti kundi'i kukuachi i sa'a —ni kachi ya.

Sɨkɨ jnu'un kinya'u puesto
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

19 Ti chaa ka kuu sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley Israel un, ni ka nduku da nasa kuu jnɨɨ da Jesús hora un. Ko vanuxia ni ka yu'u da nde'e da yɨvɨ un. Chi ni ka chaku ini da ja sɨkɨ maa chaa ka kuña'nu un, ni ka'an Jesús jnu'un un.

20 Yukan ti chaa ka kuña'nu un ni ka nduku da chaa ni ka nduku jnu'un, ja na sa'a da ja chaa va'a ka kuu da, ja na nduku da ɨɨn jnu'un, na ndenu naa jnu'un kani Jesús, ti nava sia'an ti na ni'in da ichi ja kankuachi da ja'a ya, nava nakua'a da ya nuu gobernador.

21 Ja yukan kuu ja ni ka jika-
jnu'un da ya sia'an:
—Maestro, ka jini na ja
ka'an ndaa ni, ti xna'an ndaa
ni ichi Yandios, ti tu yu'u
ni nde'e ni ni ɨɨn chaa vasu
kuña'nu ga da.
22 Nusa ti kachi ni nuu na
nasa ndo'o ini ni. ¿Iyo va'a nu
cha'u yo xu'un nuu gobierno
Romano xi tuu nu? —ni ka
kachi da.
23 Ko ja jini Jesús ja tu ka
ndo'o va'a ini da, ti ni kachi
ya:
—¿Ndoo ka kuni xnda'u ra
ru'u?
24 Xna'an ɨɨn xu'un un nuu
ri. ¿Naa nūū kuu ja nchaa nuu
xu'un ja'a, ti naa sɨvɨ kuu ja
yoso un nusa? —ni kachi ya.
25 Ti ni ka kachi da:
—Nūū maa rey nación
Roma kuu —ni ka kachi da.
Yukan ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti kua'a nuu rey
nación Roma ja xiin maa da,
ti kua'a nuu Yandios ja xiin
maa Yandios —ni kachi ya.
26 Yukan ti tu ni kuu
chakuachi da jiin jnu'un
xna'an ya nuu yɨvɨ un. Chi
su'va ni ka naa ini da ja sia'an
ni nachiso ya nuu da, sa ni ti
ni ka jasɨ yu'u da naa da.

Jnu'un sɨkɨ ja ka nandoto
ndɨyɨ
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

27 Nu ni ya'a un, ti ni ka
ja'an sava chaa saduceo ni ka
jande'e da Jesús. Chaa sa-
duceo un ka ka'an ja tukaa ga
ka nandoto ndɨyɨ un, ti ni ka
kachi da:
28 —Maestro, ni kachi
Moisés ja nu na kuū ɨɨn chaa
ni iyo ñasɨ'ɨ, ti tu ni iyo se'e
da jiin ña, ti kuu nanda'a ñani
ndɨyɨ un jiin ña ja na koo se'e
ña, ti suchi un nduu nanu se'e
maa ndɨyɨ un.
29 Ti yukan ni iyo uxia da
mani ñani da naa da. Ti chaa
ña'nu un ni nanda'a da, ko tu
ni iyo se'e ñasɨ'ɨ da, ti ni ji'i da.
30 Ni naki'in chaa kuu uu
un ña'an un, ko suni tu ni iyo
se'e da jiin ña, ti ni ji'i da.
31 Ti chaa kuu uni un ni
naki'in tuku da ña'an un, ti
sia'an ni ka sa'a ndɨ uxia da,
ko ndɨ uxia da ni ka ji'i, ti tu
ni iyo ni ɨɨn se'e ña'an un.
32 Sandɨ'ɨ ni ga ti ni ji'i tu
maa ña.
33 Ti nu na nandoto ndɨyɨ
un naa da, ¿nau ndɨ'ɨ uxia ñani
un xiin ñasɨ'ɨ un, ja sia'an ni
ka nanda'a da jiin ña nu? —ni
ka kachi da.
34 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da naa da:
—Ja kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a,
chi kuu chaa, kuu ñasɨ'ɨ ka
nanda'a.
35 Ko nu na nandoto ndɨyɨ
un, ti kachi Yandios ja kuu
kɨvɨ i ñuu nuu ta'u ya jniñu,
ko tukaa kuu nanda'a i ni tu
kua'a i se'e sɨ'ɨ i ja nanda'a ña.
36 Ti yukan tukaa ga ka ji'i
ndɨyɨ un, chi nduu i nanu
ángel Yandios. Ka kuu i yɨvɨ
Yandios ja kuu saa ni, chi maa
Yandios ni naxndoto ya i.
37 Suni nu ka ka'u ra
nuu tutu Yandios ja ni chaa
Moisés, ti ni ka'an da sɨkɨ chaa
ka chaku vasu ja ni ka ji'i da
na jana'an. Chi nuu kayu
yukū un, ni kachi Yandios
nuu da: “Maa ri kuu Yandios
ja ka kanajaa Abraham jiin
Isaac jiin Jacob.” Sia'an ni
chaa Moisés jnu'un Yandios,

chi ni ka chaku chaa un naa da.
38 Yukan kuni ka'an ja Yandios tu kuu ya Yandios nuu yɨvɨ ni ka ji'i un, chi kuu ya Yandios nuu yɨvɨ ka chaku, ja tu ka kendo i ma'ñu ndɨyɨ, chi ni ka nandoto taka ndɨyɨ un ja ka chaku i nuu ya, ja ka chiñu'un da Yandios ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.
39 Yukan ti sava chaa ka xna'an ley Israel un, ni ka kachi jiin Jesús:
—Iyo va'a jnu'un ka'an ni, maestro —ni ka kachi da.
40 Yukan ti ni ɨin yɨvɨ, tukaa ni ka tava ini da kajnu'un ga da Jesús.

Nau se'e kuu Cristo
(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

41 Yukan ti ni kachi Jesús jiin chaa ña'nu Israel un:
—Ka'an yɨvɨ ja Cristo kuu ɨin jna'an rey David na jana'an, vasu maa Yandios ni taji ya ja na kundiso ya ɨin jniñu ña'nu ga ja kuu maa David. Ko vasu kuu ja sia'an ka ka'an yɨvɨ.
42 Ti maa David ni ka'an da nuu tutu Salmo sia'an:
Yandios ni kachi nuu Jito'o Cristo:
"Nukoo nda'a kua'a ri, chi ta'u ra jniñu jiin ri.
43 Iyo yɨvɨ jito u'u ro'o, ko kundee ra jiin,
chi chindee ri ro'o."
Ni kachi Yandios, kachi David.
44 Nu sia'an kuu ja maa David ni skonani da ya jito'o da, ti ¿nasa kuu ja Cristo kuu ɨin jna'an rey yo David na jana'an nusa? —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús sɨkɨ chaa ka xna'an ley Israel
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

45 Nu tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka ñuso'o i jnu'un xndaku Jesús, ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya sia'an:
46 —Koto maa ra naa ra jiin chaa ka xna'an ley Israel. Koto ma sa'a ra nava ka sa'a da naa da. Chi chaa un ka jajna'an ini da ku'un da sa'ma nani, ja na kuni yɨvɨ ja chaa kuña'nu ka kuu da nuu veñu'un Israel. Ti ka kuni da ja na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin da nuu ya'u, ti na ka'an xia'u i jiin da, "Maestro, maestro." Suni ka jajna'an ini da silla yɨñu'un ga nuu kunchuku da ini veñu'un Israel un. Ti ka kusɨɨ xaan ini da jiin jnu'un yɨñu'un nuu kunchuku da kaji da staa nuu ɨin viko.
47 Suni ka jisonchaa da ve'e ña'an ni kendo maa ɨin ña naa ña, ti ja tu kuni yɨvɨ jniñu kue'e ka sa'a da un, ti kani xaan ka jikanta'u da nuu Yandios. Ti ja kuu maa da kii ɨin nundo'o ka'nu xaan ga —ni kachi ya.

Xu'un ni soko ɨin ña'an ni kendo nda'u
(Mr. 12.41-44)

21

1 Nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un ni jini Jesús ja ka chu'un chaa riku un xu'un nuu jajnu un.
2 Suni ni jini ya ja ni jaa ɨin ña'an nda'u xaan ni chu'un ña uu xu'un cobre kuachi,
3 ti ni kachi ya jiin yɨvɨ ka'iin yajni un:

—Ndeˈe naa ra. Na kachi ndaa ri ja ɨɨn ñaˈan ndaˈu xaan ga jaˈa, yaˈu xaan nchaa xuˈun ni jaˈa ña un nuu Yandios ja kuu xuˈun ni ka jaˈa chaa riku un.

4 Chi yɨvɨ riku xaan un, ni ka jaˈa da jaku ni ja ka ñavaˈa da. Ko ñaˈan ndaˈu un, tu ñavaˈa kuaˈa ña xuˈun, ko ni jaˈa ndɨˈɨ ña ja ñavaˈa ña, vasu nandɨˈɨ ña ja kuu gastu ña —ni kachi ya.

Kaˈan Jesús ja naa veñuˈun kaˈnu Israel
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

5 Ti sava ndajaˈa Jesús ka kaˈan da ja nde vii kaa veñuˈun kaˈnu un, ja nde vii kanda yuu un jiin taka ja ni ka soko yɨvɨ nu ni ka saˈa da veñuˈun un. Ti ni kachi Jesús:

6 —Ndɨˈɨ jaˈa ka jitonchaa ra naa ra. Ko jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja, jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni ɨɨn yuu tukaa kendo koso jnaˈan jaˈa, chi ndɨˈɨ jaˈa naa —ni kachi ya.

Naa señа koo nu kuan kuyajni ndɨˈɨ ñuyɨvɨ
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23; Lc. 17.22-25, 31)

7 Yukan na ti ni ka jikajnuˈun ndajaˈa ya naa da:

—Maestro, ¿nasa da ti sa kundaa jnuˈun kaˈan ni un? ¿Ti naa señа koo ja kuan kuyajni kundaa taka jnuˈun un? —ni ka kachi da.

8 Ti ni kachi Jesús:

—Koto maa ra naa ra. Koto ma xndaˈu yɨvɨ roˈo. Chi kuaˈa yɨvɨ kikoyo, ti ndaku niˈin yɨ sɨvɨ ri, ti kachi: “Ruˈu kuu Cristo”, kachi i. Xi ɨnga yɨvɨ kaˈan: “Vijna kuu kɨvɨ ja ni taji Yandios ruˈu ja saˈa ri jniñu ñaˈnu”, kachi. Koto kundikun ra jnuˈun xndaku yɨvɨ un.

9 Ti kuni ra jnuˈun ja ya yukan koo guerra, ti kanaa yɨvɨ. Koto yuˈu ra naa ra, chi siaˈan ndixia kuu. Ko jiin yukan ti ni ti jaa ga kɨvɨ ja ndɨˈɨ ñuyɨvɨ —ni kachi ya.

10 Yukan ti ni siin Jesús kaˈan ya:

—Kanaa ɨɨn nación jiin ɨnga nación, suni ɨɨn ñuu jiin ɨnga ñuu.

11 Koo ñujnaa xaan, jiin jnama xaan, jiin kueˈe xaan ya yukan. Ti koo señа nuu andɨvɨ ja undi yuˈu yɨvɨ naa i ndeˈe i un.

12 Ko xnakan roˈo ja ka kandixia ra ruˈu, jnɨɨ yɨvɨ roˈo naa ra, ti kuaˈa i tau ra. Ti nakuaˈa i roˈo naa ra nuu chaa ka kuñаˈnu ini taka veñuˈun Israel, ja na xndichi da roˈo naa ra, ti jnaa da roˈo vekaa naa ra. Ti suni ja sɨkɨ ruˈu, ti nakuaˈa da roˈo naa ra nuu chaa ka kuu rey ja ka taˈu jniñu nuu nɨ tuˈu ɨɨn nación, ti suni na kuaˈa da roˈo nuu gobernador sɨkɨ ja ka kandixia ra ruˈu.

13 Siaˈan kuu kaˈan vaˈa ra nuu chaa ka kuñаˈnu un, ja sɨkɨ ruˈu kuu ja ka jnaˈan ra nundoˈo.

14 Siaˈan ti koto xndiˈi ra ini ra ja nasa koo jnuˈun kaˈan ra nuu chaa ka kuñаˈnu un ja nama ra maa ra.

15 Chi maa ri kuu ja kuaˈa inijnuni ra ja nasa koo jnuˈun kaˈan ra naa ra, ti nava ni ɨɨn yɨvɨ ja koto uˈu roˈo tu kundee chajnaˈan jnuˈun kaˈan jiin ra naa ra.

16 Ti undi tata ra, ñani ra,
jna'an ra, jiin amigo ra kinaa
ña'an da ro'o naa ra, ti kachi
da ja na kuū ra naa ra. Ti
jandaa ni kuu ja tɨjnɨ ra naa ra
kuū.
17 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ja tu ka
kandixia i jnu'un ri, koto u'u
i ro'o naa ra ja ni ka kandixia
ra ru'u jiin jnu'un ka'an ri.
18 Ko tu naa ni ɨin ixi xini ra
naa ra, chi koto ya ro'o naa ra.
19 Ti nu ka ñukuu nɨ ini ra
jnu'un ri, ti kuchaku ra ja kuu
saa ni.
20 —Nu ni ka jini ra ja, ja
ni ka jiconduu soldado ñuu
Jerusalén, yukan na ti kuni
ra ja kuan kuyajni kɨvɨ ja naa
ñuu un.
21 Ti yɨvɨ kanchuku ñuu
Judea, na kinkoyo i undi
yuku un. Ti yɨvɨ kanchuku
ñuu Jerusalén, na kekoyo i
ñuu un, ti yɨvɨ ka'iin yuku xi
nuu jniñu, koto ma ndeokuñɨ
ga i ñuu un naa i.
22 Chi kɨvɨ un kuu kɨvɨ kii
nundo'o ka'nu xaan nanu
yoso nuu tutu Yandios.
23 ¡Na nda'u ñaa ka ñuse'e xi
ñaa ka nchaka suchi yɨkɨn ja
kuu kɨvɨ un! Ko nundo'o xaan
taka nuu ñuyɨvɨ ja kuu kɨvɨ un,
ti kii ɨin nundo'o ka'nu xaan
ja kuu yɨvɨ ñuu ja'a.
24 Kua'a yɨvɨ ñuu kuū nuu
guerra un. Ti sava ga yɨvɨ
un kinkoyo i presu nuu yɨvɨ
ɨnga nación. Ti ndunúú yɨvɨ
ñuu jika un nuu yɨvɨ ñuu
Jerusalén, ti sa'a ndeva'a i jiin
da undi na jaa kɨvɨ na kachi
maa Yandios ja sia'an koo jiin
yɨvɨ un naa i.

Nasa ndii Jesús
(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

25 Nu ni ndɨ'ɨ un, yukan na
ti koo ɨin seña nuu ndikandii,
yoo, jiin choxini. Ti nuu
ñuyɨvɨ ja'a sana ini yɨvɨ taka
nación, chi yu'u i ja sa'a
iyo nducha mar jiin ja iyo
ndonda nuu nducha un.
26 Ti so sa'u ini yɨvɨ naa i
ja sia'an na koo nuu ñuyɨvɨ.
Nɨ'ɨn nutu'u andɨvɨ ti nukoyo
chuxini.
27 Yukan na ti ru'u, maa
Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, kuni yɨvɨ naa
i ndenda ri, ti ndii ri nuu viko
un, jiin jniñu ja ni nduña'nu
xaan ri.
28 Nu ni keja'a kuu ndaa
taka ja'a, koo ndee ini naa
ra ti nava na kosɨɨ ini ra, chi
ja yajni keta'u ra naa ra —ni
kachi Jesús.
29 Suni ni kachi ya ɨnga
jnu'un ja'a, ti ni kachi ya:
—Nde'e naa ra, nutɨchɨ vixi
un jiin sava'a ni ga ɨnga nuu
yujnu,
30 nu ja ni nduyucha numa
i, ti ja ni chaku ini yo ja kuan
kuyajni viko sau.
31 Ti suni sia'an kuu nu ja ni
keja'a kuu ndaa taka jnu'un
ja'a, ti ni jini yo ja kuan kuya-
jni ndaa kɨvɨ nu keja'a ta'u ri
jniñu jiin Yandios nuu nɨɨ tu'u
ñuyɨvɨ ja'a.
32 Ti jandaa na kachi ri ja
taka un kuu ndaa xnakan, ti
sa kuū yɨvɨ ka iyo kɨvɨ vijna.
33 Va naa andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ,
ko jnu'un ka'an ri, jankɨvɨ naa
kuɨtɨ, chi taka un kuu ndaa.
34 Koto maa ra naa ra ja
tu kinikava ra nuu kuachi
nava ka ndo'o ini ra, ja najini
ra jiin ndɨxɨ, xi ɨnga jniñu
kue'e, xi ja kujneñu ra nduku

ra ja kuchaku ra, nava tu kinaa ri ro'o naa ra kɨvɨ nchaa ri, nanu ɨɨn vekaa nu ni nandi'yu.

35 Chi sia'an kii kɨvɨ un sɨkɨ taka yɨvɨ kanchuku nuu nɨɨ tu'u ñuyɨvɨ.

36 Yukan kuu ja nɨnɨ kotu'va ra naa ra, ti kondito ra ja na kakanta'u ra nava na keta'u ra nuu taka nundo'o kii un. Nu sia'an na ti tu kukanuu ra kujiin ra nuu ru'u ja kuu ri maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ —ni kachi ya.

37 Ti na kɨvɨ un ni xna'an Jesús nuu yɨvɨ nuu yuxe'e veñu'un ka'nu un ja kuu nduu, ti ja kuu jakuaa ja'an kendo ya undi yuku nani Olivos.

38 Ti ña'an ka jakoyo yɨvɨ kua'a ja na kunso'o i jnu'un ka'an ya ini veñu'un ka'nu un.

Ka ndajnu'un da nasa jnɨɨ da Jesús

22

1 Yukan ti kuan kuyajni ndaa viko ja ka yee da staa stila ja tu yɨ'ɨ levadura, ja suni ka ka'an da viko pascua.

2 Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa ka xna'an ley Israel un, ka ndajnu'un da ja nasa kuu ti ka'ni da Jesús. Ko ka yu'u da sa kuvaa yɨvɨ sɨkɨ da naa da.

3 Yukan ti Judas, ja suni nani da, chaa ñuu Cariote, ni kɨvɨ ja'u'u un ini da, ti ni ndo'o ini da ja nakua'a da Jesús nuu sutu ka kuña'nu un. Ti maa da suni kuu da ɨɨn jna'an nuu ndɨ uxi uu apóstol un nuu ya.

4 Ti chaa ja'a ni ja'an da nuu sutu ka kuña'nu un jiin suni nuu chaa ka yɨnda'a veñu'un ka'nu un, ti ni ndajnu'un Judas jiin da naa da ja nasa nakua'a da Jesús nda'a chaa un naa da.

5 Ti ni ka kusɨɨ xaan ini da jiin jnu'un ni ka'an Judas, ti ni kachi da ja kua'a da xu'un nuu da.

6 Ti Judas ni janta'u da nava ni ka kachi chaa un. Ti ni keja'a nduku da nasa kuu nakua'a da Jesús nuu chaa un naa da, ɨɨn hora ja tu kaa ga naa yɨvɨ iyo.

Ni ka kuxini Jesús jiin ndaja'a ya

7 Yukan ti ni jaa kɨvɨ viko ja ka yee da staa stila ja tu yɨ'ɨ levadura. Ti suni kɨvɨ yukan ka ja'ni da ɨɨn lelu ja ka soko da nuu Yandios ja kuu viko pascua un.

8 Yukan ti ni taji Jesús Pedro jiin Juan, ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Kuankoyo ti satu'va ra ja kuxini yo vijna viko pascua naa yo —ni kachi ya.

9 Ti ni ka jikajnu'un da:

—¿Nanu kuni ni ja kinkoyo na satu'va na naa na nusa? —ni ka kachi da.

10 Ti ni kachi ya:

—Nuu na jaa ra ñuu un, ti yukan ndejna'an ra jiin ɨɨn chaa ndiso ɨɨn kɨyɨ nducha. Kundikun ra da undi na najaa da ve'e da,

11 ti kachi ra jiin chaa xiin ve'e un naa ra: “Kachi Maestro na: ¿Nanu kande ɨɨn ve'e nuu satu'va ri ja kuxini ri jiin ndaja'a ri vijna viko pascua”? kachi ra naa ra.

12 Yukan na ti kin xna'an da ro'o ɨɨn ve'e ka'nu ja kaxndee

nuu sukun un, ti ja iyo nakoo,
ti yukan satu'va ra naa ra ja
kuxini yo —ni kachi Jesús jiin
Pedro jiin Juan.
13 Ti kuankoyo da naa da
undi ñuu nava ni kachi Jesús,
ti ni ka nani'in da ve'e ni
kachi ya un. Ti yukan ni ka
satu'va da ja kuxini da naa da
ja kuu viko pascua.
14 Nu ni kuu hora ja kux-
ini, ti ni jaa Jesús jiin uu ga
ndaja'a ya, ti nɨ kanchuku da
nuu mesa ka yee da staa.
15 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da naa da:
—Xaan ga ñukuu ini ri ja
xnakan kuxini ri jiin ra naa
ra, vijna kɨvɨ viko pascua, ti sa
na kuū ri.
16 Chi na kachi ndaa ri
nuu ra naa ra ja tukaa ga
kunchuku yo sia'an kuxini yo
undi na kundaa kɨvɨ ja ni'in ri
jniñu ña'nu ga ja kua'a Tata ri
Yandios nuu ri, ja na ta'u ri
jniñu jiin maa ya nuu tendɨ'ɨ
nɨtu'u ja iyo. Undi yukan ti sa
na kuxini tuku yo —ni kachi
ya.
17 Yukan sa ni ki'in Jesús ɨin
vasu vino, ni nakuanta'u ya
nuu Yandios, ti ni kachi ya:
—Ko'o tɨ'lɨ tɨ'lɨ naa ra.
18 Chi jandaa na kachi ri ja
tukaa ga ko'o ri nu ka sa'a
jna'an yo viko ja'a, undi na
jaa kɨvɨ ti nasa'a yo ñuu nuu
ni'in ri jniñu ña'nu ga nuu
Tata ri Yandios, ti ta'u ri jniñu
jiin maa ya nuu nɨ tu'u ja iyo.
Ti nu kunchuku jna'an yo ñuu
un, yukan na ti sa nasa'a jaa
yo viko ja'a —kachi ya.
19 Ti suni ni ki'in ya ɨin
staa stila, ti ni nakuanta'u ya
nuu Yandios. Yukan na ti ni
sakuachi ya, ti ni tejna'an ya
nuu da naa da ja na kee da, ti
ni kachi ya:
—Ja'a kuu nanu yɨkɨ kuñu ri
ja soko ri, ja na chunaa ri nuu
kuachi ra naa ra. Ti nɨnɨ sa'a
ra sia'an naa ra ja ka nuku'un
ini ra ru'u ja ni ji'i ri ja kuu
nuu maa ra naa ra —ni kachi
Jesús.
20 Yukan ti nu ni ndɨ'ɨ ni ka
kuxini da ti ni ki'in ya vasu
vino un, ti ni kachi ya:
—Ja ñu'un vaso ja'a kuu
nanu nɨñɨ ri ja soko ri. Ti stuu
ndijin nɨñɨ ri ɨin jnu'un jáá ni
kachi Tata ri. Ti jnu'un un
ka'an ndaa kuɨtɨ ja nama ya
kua'a yɨvɨ, chi katɨ ri nɨñɨ ri ja
chunaa ri nuu yɨvɨ naa i.
21 Ko vijna ti chaa ja kin
nukua'a ru'u nuu chaa ka jito
u'u ru'u un, kaxndee nda'a da
jiin nda'a ri nuu mesa ja'a.
22 Chi ru'u, maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, siuku ndaa ri nava ni
kachi maa Yandios, ko xaan
ga nda'u chaa nakua'a ru'u
nuu chaa ka jito u'u ru'u —ni
kachi Jesús.
23 Yukan ti ni keja'a ka jika-
jnu'un jna'an da naa da nau
ɨin da kuu ja nakua'a ya nuu
chaa ka jito u'u ya.

Ka ndajnu'un ndaja'a Jesús
na ndenu nau ɨin da kuña'nu ga

24 Yukan na ti ndaja'a Jesús
ni ka keja'a ka ndajnu'un da
na ndenu nau ɨin da kendo
kuña'nu ga.
25 Ti ni kachi Jesús jiin da
naa da:
—Chaa ka kuu rey nuu taka
ga nación, vanua maa da ka
xiin nación un, ti ja yukan

kuu ja nde kua'an ga da jiin yɨvɨ nación da. Ti jaa sia'an xaan ini da, ti ka sa'a yɨvɨ ja nakua'a i ja yɨñu'un nuu chaa kuña'nu un, nava na kuu va'a ini da nuu i.
26 Ko ro'o naa ra, tu sa'a ra sia'an, chi nuu nau ja kuña'nu ga nuu ra naa ra, su'va na kuanukuachi da nanu ja tu ndiso jniñu da, chi nau ja ta'u jniñu, suni na kuanukuachi.
27 ¿Xi nau kuu ja kuña'nu ga nu? ¿Ja nukoo nuu mesa xi ja kunukuachi nuu mesa un nu? ¿Xi ansu jandaa kuu ja kuña'nu ga chaa nukoo mesa un nu? Ko ru'u chi kancha ri jiin ra naa ra nanu ɨɨn chaa junukuachi ni.
28 Ti ro'o naa ra, nɨnɨ ka'iin ra jiin ri taka kɨvɨ ja jito ri nundo'o.
29 Ti ja yukan kuu ja na kua'a ri ja kuu ta'u ra naa ra. Nu na ni'in ri ɨɨn jniñu ña'nu ga nuu Tata ri Yandios ja na ta'u ri jniñu jiin maa ya nuu tendɨ'ɨ nɨtu'u ja iyo, ti suni kua'a ri jniñu ña'nu nuu ra naa ra.
30 Kundiso ra ɨɨn jniñu ja na nukoo ra naa ra ɨɨn ɨɨn silla kanuu ga, ti xndichi ra ndɨ uxi uu familia jna'an yo ja ka kuu i yɨvɨ nación Israel. Yukan kuu jniñu ña'nu ni'in ra, ti suni yukan kaji ko'o ra jiin ri nuu mesa ñuu nuu ta'u ri jniñu —ni kachi Jesús.

Kachi Jesús ja chisa'yɨ Pedro ya

31 Suni ni kachi Jito'yo Jesús jiin Simón:
—Simón, Simón, na kachi ri nuu ra ja sɨkɨ ja'u'u un, chi ni jikan ja kotojnuni taka ro'o ja ka kuu ndaja'a ri. Ja sɨkɨ nundo'o kii un, kuni ja'u'u uu siu'u ro'o ti kɨsɨ ro'o naa ra nanu sa'a yo jiin triu.
32 Ko maa ri ja ni jikanta'u ri ja'a ra nuu Yandios nava tu nukoyo ra nuu kuachi, ti kachi ra ja tukaa ka kandixia ra ru'u. Ko nu na kachi ra ja tu kandixia ndaa ra ru'u kɨvɨ chaa nundo'o un, ko nu yukan ti nakani tuku ini ra nuu kuachi un, ti kuanka'nu ini Yandios nuu ra, Simón. Yukan na ti chindee ñanijna'an ra ti kua'a ra jnundee ini da, nava na siin nɨ ini da ti na kandixia ndaa da ru'u —ni kachi ya.
33 Yukan na ti ni kachi Simón:
—Jito'yo, ja iyo tu'va na ja kondo'o na jiin ni undi vekaa vasu na kuū na jiin ni —ni kachi da.
34 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Pedro, jandaa na kachi ri ja vijna, ti kana ga li'i, ti ja chisa'yɨ ra ru'u uni jinu, ja kachi ra ja tu jini ra ru'u —ni kachi ya.

Ja ni kuyajni hora koto ya nundo'o

35 Yukan ti ni jikajnu'un Jesús nuu tendɨ'ɨ ndaja'a ya un:
—Na ni taji ri ro'o ni ka ja'an ra naa ra ja ni ka'an ra jnu'un Yandios, ti tu ni ka yɨnda'a ra bolsa, ni xu'un, ni ndijña, ¿xi nau ja ni kumani nuu ra naa ra nusa? —ni kachi ya.
Ti ni ka kachi da:
—Tu kuɨtɨ —ni ka kachi da.
36 Yukan na ti ni kachi ya jiin da naa da:

—Ko vijna ti na kachi ri, nu nau ja ka ñava'a bolsa, ti na kunda'a ki'in jiin. Xi nu ñava'a ra xu'un ti kunda'a ra. Ko nu nau chaa tu ñava'a espada ja koto da maa da, ti na xiko da tɨkachi da ti na kuan da.

37 Chi na kachi ri ja kundaa jiin ri nava yoso nuu tutu ja sia'an kondo'o ri: "Sa'a yɨvɨ jiin ri nanu ka sa'a i jiin ɨɨn chaa ndeva'a ja tu ka jandatu da nuu ley." Chi taka ja yoso nuu tutu sɨkɨ ri, vijna ti kundaa —ni kachi ya.

38 Yukan ti ni ka kachi da:

—Jito'yo, ko ja'a iyo uu espada —ni ka kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Sia —ni kachi ya.

Ni jikanta'u Jesús chii yuku Olivos

39 Yukan na ti kua'an Jesús undi chii yuku Olivos nava sa'a maa ya, ti ni ka ndikun ndaja'a ya kuankoyo da jiin ya.

40 Ti nu ni ka jakoyo da chii yuku un, ti ni kachi ya jiin da:

—Kakanta'u naa ra ja'a nava tu kaña ini añu ra ja sa'a ra ɨɨn jniñu kue'e —ni kachi ya.

41 Yukan ti ni jika ya tɨ'lɨ ga kua'an ya, ku'va jika ski'in yo ɨɨn yuu, ti yukan ni jakunjitɨ ya, ja kakanta'u ya nuu Yandios,

42 ti ni kachi ya:

—Tata na Yandios, nu kuni ni ti chajiyo ni nundo'o kii sɨkɨ na un, ti nama ni saña, ko ansu nava kuni maa na, chi na kuu nava kuni maa ni —kachi ya.

43 Ti yukan ni ndenda ɨɨn ángel Yandios ja ni kii nuu andɨvɨ, ti ni ja'a ángel un jnundee ini ya ja na siuku ya taka nundo'o un.

44 Ti ja xaan kukui'ya ini ya, ti vi'i ga ni keja'a jikanta'u ya jiin nɨɨ ini da, ti keja'a kaña ka'ni nuu ya, ti keja'a too nuu ñu'un un, nanu na'nu yuyu nɨñɨ too nuu ya.

45 Nu ni ndɨ'ɨ ni jikanta'u ya, ni nandeokuñɨ ya nuu ka'iin ndaja'a ya. Ti ni jini ya ja ka kixi da, chi jiin jnukui'ya ini un tukaa ga ni ka kundee da kakanta'u da.

46 Yukan na ti ni kachi ya:

—¿Ndo xaan ka kixi ra naa ra? Ndoko ti kakanta'u ra nava tu kotojnuni ja'u'u un ro'o, kachi ra ja tu ka jini ra ru'u, ti chisa'yɨ ra ru'u —ni kachi ya.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús

47 Ti ni ka'an ga ya sia'an, ja ni ka kenda kua'a xaan yɨvɨ kuajakoyo nuu ya. Ti chaa nani Judas, ja suni ni kuu da ɨɨn ndaja'a nuu Jesús, yoxnuu da vaji da nuu chaa un naa da. Ti ni tu'va da nuu Jesús, ti ni teyu'u da nuu ya.

48 Ti kachi ya jiin da:

—Judas, ¿xi ja so teyu'u ra nuu ri ti kinaa ra ru'u, ti sia'an nakua'a ra maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu yɨvɨ ka sa'a ndeva'a nu? —ni kachi ya.

49 Ti nu ni ka jini chaa ka'iin jiin Jesús ja sia'an kuu, ti ni ka jikajnu'un da:

—Jito'yo, ¿ki'in na sɨkɨ yɨvɨ ja'a jiin espada nu? —kachi da naa da.

50 Ti ɨɨn chaa ka'iin jiin
Jesús ni stuji da so'o ɨɨn muzu
sutu kuña'nu un, ti ni ja'ncha
da so'o da so'o kua'a.
51 Ko ni kachi Jesús:
—Sia da naa ra, chi ja ni
kuu sia'an ni —ni kachi ya.
Yukan ti ni kue'e Jesús so'o
chaa un, ti ni nduva'a ni da.
52 Yukan na ti ni kachi
ya jiin sutu ka kuña'nu un,
jiin chaa ka yɨnda'a veñu'un
ka'nu un, jiin nuu taka chaa
ka kuña'nu nación Israel ja
vekoyo da ja ki'in da jiin ya, ti
ni kachi ya:
—¿Va nu ɨɨn chaa kui'na
kuu ri, xi ni ndonda ri sɨkɨ
gobiernu nu? ¿Xi ndoo kuu
ja vekoyo ra jiin espada jiin
yujnu ja jnɨɨ ra ru'u naa ra?
53 Ti taka kɨvɨ ni kuncha
ri jiin ra naa ra ini veñu'un
ka'nu un, ko ni tu ni ka jnɨɨ
ra presu ru'u. Ti kɨvɨ vijna
vekoyo ra naa ra, chi ka ndo'o
ndeva'a kuɨtɨ ini ra sɨkɨ ri. Ti
vijna kuu ja na siuku ra naa
ra, chi nuu ñuñaa ka sa'a ra
nava kuu ini maa ra na ra.
Chi jniñu ja'a kuu ja ndiso
ja'u'u un ja yɨnda'a ñuñaa —ni
kachi ya.

Ka'an Pedro ja tu jini da Jesús

54 Ni ka jnɨɨ da presu Jesús ti
kuankoyo da jiin ya undi ve'e
sutu kuña'nu un, ti Pedro jika
jika ni, ni ndikun da jata yɨvɨ
un.
55 Ti sava yuxe'e chaa un
ni ka xna'an policia un ɨɨn
ñu'un, ti ni ka nakuiconduu
da kanchuku da yunu'un un
ka nduxin da. Ti suni ni
nukoo Pedro ma'ñu da naa
da.
56 Ti ɨɨn ña'an junukuachi
ve'e un ni jini ña nukoo Pedro
yuñu'un un. Ni nde'e va'a ña
nuu da, ti ni kachi ña:
—Suni kande chaa ja'a jiin
chaa ni ka jnɨɨ da un niku
—kachi ña.
57 Ko ni chisa'yɨ Pedro ja tu
jini da Jesús, ti ni kachi da:
—Tu jini kuɨtɨ ri chaa yukan
—ni kachi da jiin ña.
58 Ni kunuu ga, ti ni jini
ɨnga chaa un nuu Pedro, ti ni
kachi:
—Ro'o, suni kuu ra jna'an
chaa un —ni kachi da.
Ko ni kachi Pedro:
—Ansu kuu ri, vasu na ka-
jnu'un ndaa ra ru'u —kachi
da jiin chaa un.
59 Ni kuyajni ɨɨn hora, ti ni
kachi tuku ɨnga da:
—Ndixia ra naa ra, ja suni
ni kunde chaa ja'a jiin chaa
un, chi suni chaa ñuu Galilea
kuu da —ni kachi da.
60 Yukan sa ni kachi Pedro
jiin chaa un:
—Tu jini kuɨtɨ ri naa jnu'un
ka'an ra jiin ri —kachi da.
Ti hora un, nɨ ka'an ga da
sia'an, ti ni kana ɨɨn li'i.
61 Yukan ti ni ndeokoto
Jito'yo Jesús, ti ni nde'e ya
nuu Pedro. Ti Pedro ni
nuku'un ini da nava ni kachi
Jito'yo Jesús jiin da: “Ja nu
ti kana ga li'i, ti kachi ra uni
jinu ja tu jini ra ru'u.”
62 Yukan na ti ni kenda da
kua'an da, ti ni nde'e xaan
tonto da ja ni nakani ini da. Ti
ni kukui'ya xaan ini da ja ni
kachi da ja tu jini da ya.

Ka yɨsɨkɨnchaa da Jesús

63 Ti taka chaa ka ndito
Jesús, ni ka ku ichi ini da nuu
ya, ti ni ka kani da ya.
64 Ni ka jasɨ da nduchi ya,
ti ni ka kani da jikɨ nuu ya, ti
kachi da jiin ya:
—Kachi nau ja ni kani ro'o
—ni ka kachi da.
65 Ti kua'a ga jnu'un
ndeva'a ni ka ka'an da nuu
ya, ja ka skuɨtɨ da ini ya.

Kandichi Jesús nuu chaa ka kuña'nu nación Israel

66 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ,
ti ni ka ndututu taka chaa
ña'nu nación Israel, jiin taka
sutu ka kuña'nu un, jiin taka
chaa ka xna'an ley Israel un.
Ti ka yɨnda'a policia un Jesús
nuu ni ka ndututu chaa ka
kuña'nu un, ti yukan ni ka
jikajnu'un da ya:
67 —Kachi ndaa nuu maa ra
kuu Cristo ja vaji nuu Yandios
—ni ka kachi da.
Ti ni kachi ya:
—Nu na kachi ri ja maa ri
kuu, ni tu kandixia ra naa ra.
68 Ti nu kajnu'un ri ro'o naa
ra ja nasa ka ndo'o ini ra sɨkɨ
ri, va ni tu kachi kuɨtɨ ra, ti ni
tu sia ra ru'u naa ra.
69 Ko vijna na kachi ndaa ri
ja ru'u, maa se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
kino'on ri nuu andɨvɨ ti yukan
nukoo ri nda'a kua'a Yandios,
ja na ta'u ri jniñu jiin ya nuu
tendɨ'ɨ nɨtu'u ja iyo —ni kachi
ya.
70 Yukan na ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un
ni ka jikajnu'un maa ya:
—¿Nusa, ti maa ra kuu Se'e
Yandios nu? —kachi naa.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu nava ni ka
kachi ra naa ra —ni kachi ya.
71 Yukan na ti ni ka kachi
da:
—¿Nanu nandɨ'ɨ ga yo ɨnga
testigo? Ti ja ni ka jiniso'o yo
jnu'un ni ka'an da jiin ndusu
yu'u maa da —ni ka kachi da.

Kandichi Jesús nuu Pilato
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

23

1 Yukan na ti ni ka ndokuɨñɨ
yɨvɨ un ti kuankoyo jiin Jesús
nuu Pilato, chaa kuu gober-
nador.
2 Ti yukan ni ka keja'a yɨvɨ
ka kankuachi sɨkɨ ya, ti kachi
naa:
—Ni ka jnɨɨ na chaa ja'a chi
ska'an da yɨvɨ ja na ndonda i
sɨkɨ taka chaa ka kuña'nu. Ti
kachi da ja tu cha'u yo puestu
nuu gobiernu romano, ti suni
ka'an da ja maa da kuu Cristo,
ja kuu rey ja ni taji Yandios
—ni ka kachi da naa da.
3 Yukan na ti ni jikajnu'un
Pilato maa ya:
—¿Maa ra kuu rey nuu yɨvɨ
nación Israel nu? —kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu, nava ni kachi
ra —kachi ya.
4 Yukan ti ni kachi Pilato
nuu sutu ka kuña'nu un jiin
nuu taka yɨvɨ un:
—Tu ni ɨɨn kuachi ni'in ri
sɨkɨ chaa ja'a—ni kachi da.
5 Ko vi'i ga ni ka ka'an yɨvɨ
un:
—Ja ni ska'an da taka yɨvɨ
ñuu Judea ja na ndonda i
jiin jnu'un xna'an da un. Ni
keja'a da jiin jnu'un un undi
ñuu Galilea, ti vijna ni chaa
da undi nuu kanchuku yo
ja'a—kachi i naa i.

Kandichi Jesús nuu Herodes

6 Nu ni jiniso'o Pilato jnu'un un, ti ni jikajnu'un da nuu yɨvɨ un ja nu Jesús kuu ya chaa ñuu Galilea.
7 Nu ni ka kachi yɨvɨ un ja suu kuu ya, ti ni taji da ya kua'an ya nuu Herodes, chaa ni kuu gobernador ñuu Galilea, ja suni kande da ñuu Jerusalén kɨvɨ yukan.
8 Ti nu ni jini Herodes nuu Jesús, ni kusɨɨ xaan ini da, chi ja ni kuu na'an ndo'o ini da ja kuni da nuu ya. Chi ni jiniso'o da ka jani yɨvɨ jnu'un sɨkɨ ya, ti kuni da ja na sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu nuu da.
9 Kua'a xaan jnu'un ni jikajnu'un da Jesús, ko tu ni nachiso kuɨtɨ ya ni ɨɨn jnu'un nuu da.
10 Ti suni ka'iin taka sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka xna'an ley Israel un, ja ni'in xaan ka jikan kuachi da ja'a ya.
11 Yukan ti Herodes jiin soldado da, ni ka ku ja'a ini da nuu ya, ti ni ka yɨsɨkɨnchaa da ya. Ni ka naskui'na da ya jiin ɨɨn sa'ma va'a xaan, nanu ja kuu ya ɨɨn rey. Yukan ti ni nataji tuku Herodes Jesús nuu Pilato.
12 Ti undi kɨvɨ yukan sa ni ka ndumani jna'an Pilato jiin Herodes, chi undi nuu ni ka jito u'u jna'an da naa da niku.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38-19.16)

13 Yukan na ti ni nastutu Pilato taka sutu ka kuña'nu un, jiin chaa ka ndiso jniñu ña'nu nuu nación Israel, jiin yɨvɨ ñuu un,
14 ti ni kachi da:
—Ni ka chakoyo ra jiin chaa ja'a nuu ri. Ti ka ka'an ra ja ska'an da yɨvɨ. Ko nde'e ra naa ra ja ni jikajnu'un ri da, ti tu ni'in ri ni ɨɨn kuachi sɨkɨ da nava ka chakuachi ra ja'a da.
15 Suni Herodes tu ni ni'in da ni ɨɨn kuachi sɨkɨ chaa ja'a. Ja yukan kuu ja ni nakua'a tuku da chaa ja'a nuu yo. Ja ka jini ra naa ra ja tu ni sa'a da ni ɨɨn kuachi ja kuū da.
16 Na ta'u ri jniñu nuu soldado ja na kua'a da tau chaa ja'a, ti sa na sia ri da ki'in da —ni kachi Pilato.
17 Ti iyo jnu'un ja taka viko pascua sia Pilato ɨɨn presu, nau ja na kachi yɨvɨ ja sia da.
18 Ko tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka keja'a ka kanako'o:
—¡Na kendo chaa jña na kuū da! ¡Sia Barrabás! —kachi yɨvɨ un naa.
19 Ti kande Barrabás vekaa sɨkɨ, ja ni ndonda da sɨkɨ gobierno ja ni ka kanaa da ñuu un, ti ni ja'ni da ndɨyɨ.
20 Ko Pilato, kuni sia da Jesús, ti ni kachi tuku da jiin yɨvɨ un ja na xndaku da nuu i ja na sia da Jesús, chi Barrabás iyo xaan kuachi da.
21 Ko yɨvɨ un vi'i ga ni ka kanajiin ko'o:
—¡Katakaa ni chaa jña nda'a cruz! ¡Katakaa ni chaa jña nda'a cruz, na kuū da! —kachi naa.
22 Ko jinu ku uni ni kachi tuku Pilato jiin yɨvɨ un:
—¿Ko naa kuachi ni sa'a da nusa? Ja ru'u tu nau ni ɨɨn

kuachi ni'in ri sɨkɨ da ja jiin kuachi un na kuū da. Na ta'u ri jniñu ja na ndo'o da ti sa na sia ri da na ki'in da —ni kachi Pilato.
23 Ko yɨvɨ un ni ka siin ka kanako'o, ja ka jikankuachi ja na katakaa da Jesús nuu nda'a cruz. Ti ni ka siin da ka kanako'o da jiin chaa ka kuña'nu un, undi ni ka kundee da ja ni kuu nava ka kuni da.
24 Yukan ti ni ja'a Pilato jnu'un ja na kuu nava ka kuni da.
25 Ti ni sia da chaa ni ka jikan yɨvɨ un nuu da, chaa kande vekaa ja ni ndonda da sɨkɨ gobierno, jiin ja ni ja'ni da ndɨyɨ. Ti ni nakua'a Pilato Jesús nuu yɨvɨ un, ja na sa'a i nava ka kuu ini maa i jiin ya.

Ni ka jatakaa da Jesús nuu nda'a cruz
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

26 Ichi nuu kuankoyo da jiin Jesús ja katakaa da ya, ni ka ndejna'an da jiin ɨin chaa ñuu Cirene nani Simón, ja vendi da ni ja'an da ranchu da. Ti ni ka chayɨka da chaa un ja na kundiso da cruz Jesús, ti na kundandikun da jata ya.
27 Yukan kuankoyo yɨvɨ kua'a. Ti suni kuankoyo kua'a ñasɨ'ɨ ja ka kanajiin ko'o ña, ka nde'e ña, ja ka kunda'u xaan ini ña ja kuu ya.
28 Ko ni nandeokoto Jesús nuu ña naa ña, ti ni kachi ya:
—Ro'o, ña'an Jerusalén naa ra, tu nde'e ra ja'a ri. Nde'e naa ra ja kuu ja'a maa ra jiin se'e ra,
29 chi kiji kɨvɨ ja koo nundo'o xaan sɨkɨ ra, ti kachi ra naa ra: "Xaan ga ndatu ña'an tu se'e, ja tu ni ka ñu'un se'e ña, ja tu ni ka nchaka ña suchi yɨkɨn ja kaxin i jika ña."
30 Ti kɨvɨ un kachi yɨvɨ naa i: "Va'a ga ja na nduva yuku ja'a sɨkɨ ri naa ri, ti na kuū ri." Ti kachi i jiin yuku un: "Va'a ga ja chisa'yɨ ru'u naa ri", kachi i.
31 Chi na kachi ndaa ri nuu ra ja yɨvɨ ja'a, ja ka sa'a ndeva'a i sia'an jiin ri, ka sa'a i nanu ja ka ja'ma i yujnu yɨ'ɨ ja tu kuni kayu, chi tu chaku va'a ini i ndoo ka sa'a i jiin ri. Ti yɨvɨ ka sa'a ndeva'a sia'an jiin ri vijna, ti ja kuu kɨvɨ un kii ɨin nundo'o xaan ga sɨkɨ i. Ti yachi kii nundo'o un sɨkɨ i nanu ja nu ka'ma yo ɨin yujnu ichi —ni kachi Jesús.
32 Suni ka yɨnda'a da uu chaa ni ka ja'ni ndɨyɨ, ja na kuu da naa da jiin Jesús.
33 Ti nu ni ka jakoyo da ɨin ñu'un ja nani "yɨkɨ xini", ti yukan ni ka jatakaa da ya nda cruz jiin ndɨnduu chaa ni ka ja'ni ndɨyɨ un, ɨin da ichi nda'a kua'a ya, ti ɨnga da ichi nda'a sajni ya.
34 Ti hora ka chijnɨɨ da ya nuu nda'a cruz, ti ni kachi ya:
—Tata na Yandios, kuanka'nu ini ni nuu yɨvɨ ja'a, chi tu ka jini i ndoo ka sa'a i —ni kachi ya.
Ti soldado un ni ka chu'un da suerte sɨkɨ sa'ma Jesús, ja na tejna'an nuu jna'an da.
35 Yɨvɨ ka'iin un ka nde'e va'a nuu ya, ti undi chaa ka ndiso jniñu ña'nu un, suni ni

ka ske ichi ini da nuu ya, ti ka
ka'an da:
—Ni nama da sava yɨvɨ, ko
vijna na ti na nama da maa da
nu jandaa ndixia kuu ja maa
da kuu Cristo, ja ni nakaji
Yandios ja kii —kachi da naa
da.
36 Ti suni undi soldado un
ni ka kuu ichi ini da nuu ya.
Ni ka tu'va da, ti ni ka ja'a da
vino iya ja na ko'o ya,
37 ti ni ka kachi da jiin ya:
—Nu ndixia ra ja maa ra
kuu rey nuu nación Israel,
ti nama maa ra vijna ñu'ni
—kachi da naa da.
38 Ti xini cruz ya yukan ni
ka teña da ɨɨn tutu ja yoso jiin
letra griego, jiin latín, jiin he-
breo, ja kachi sia'an: "Chaa
ja'a kuu Rey nuu yɨvɨ nación
Israel."
39 Ti ɨɨn chaa yɨndaka nda'a
cruz un ni ka'an ndeva'a da
nuu ya, ti kachi da:
—Nu maa ra kuu Cristo,
nama maa ra vijna, ti nama
ru'u naa ri —ni kachi da.
40 Ko ɨnga chaa yɨndaka jiin
da un, ni nduxaan da nuu da,
ti ni kachi da:
—Ja tu yu'u ra nde'e ra Yan-
dios. ¿Xi tu jini ra ja kun-
chakuachi ga yo nuu ya nu?
Ti ɨɨn ni ja ka ndo'o yo naa yo.
41 Maa yo chi vatu ni ka
ndo'o yo, chi ja'a ni'in yo sɨkɨ
ja ni ka sa'a ndeva'a yo. Ko
chaa ja'a, tu na ɨɨn kuachi ni
sa'a da ja kondo'o da jiin yo
—ni kachi da.
42 Yukan ti ni kachi da jiin
Jesús:
—Jesús, nuku'un ini ni saña
kɨvɨ na keja'a ta'u ni jniñu
ña'nu nuu nɨ tu'u ja iyo —ni
kachi da.
43 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa na kachi ri jiin ra
ja undi vijna ti ndii ra jiin ri
andɨvɨ, nuu vii xaan kaa —ni
kachi ya.

Ni ji'i Jesús
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41;
Jn. 19.28-30)

44 Nu ni kuu sava nduu, ni
kuñaa nɨ ka'nu ñuyɨvɨ, ti ni
ndundijin undi ka uni ja'ini.
45 Ti ni kuñaa nuu
ndikandii. Ti undi sa'ma
yɨndaka ini veñu'un ka'nu
Israel un, ni ndata sava kuɨtɨ
undi nuu sukun ti undi nuu
ja'a.
46 Yukan ti ni kanajiin
Jesús:
—Tata na Yandios, na ki'in
ni añu na vijna —ni kachi ya.
Sia'an ni ka'an ya, ti ni ji'i
ya.
47 Nu ni jini chaa kuu
capitán romano un ja sia'an
ni kuu, ti ni ka'an da ja
kuña'nu xaan Yandios, ti ni
kachi da:
—Jandaa kuɨtɨ kuu ja tu ni
iyo ni ɨɨn kuachi chaa ja'a—ni
kachi da.
48 Tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin un, ni
ka jini ja sia'an ni kuu. Ti ichi
kuankoyo i, ka kani i jikɨ jika
i, chi ni ka yu'u i ja sia'an ni ka
janhan i un. Ni ka kuu kui'ya
ini i ja ka na'nu i ya.
49 Ko taka yɨvɨ ja ni ka jini
jna'an jiin ya, ka'iin yɨ un jiin
suni taka ñasɨ'ɨ ja vekoyo ña
jiin ya undi ñuu Galilea. Ni ka
kendo jika ña ka nde'e ña taka
ja ni kuu un.

Ni ka chunduji da Jesús

50 Ni iyo ɨɨn chaa va'a, ja
ni jika ndaa da, nani da José,
ni kuu da chaa ñuu Arimatea,
ja kuu ɨɨn ndañuu Judea. Yɨ'ɨ
da nuu junta kuña'nu nación
Israel un.
51 Ti ni kandixia chaa un
jnu'un ni xna'an Jesús, ja kuu
kɨvɨ yɨvɨ nda'a Yandios ja na
ta'u ya jniñu nuu i, yukan ti
ni'in yɨvɨ un ɨɨn ta'u ñuu ya ja
kundiso i jniñu jiin ya. Ti maa
da tu ni kejna'an da jiin chaa
ni ka ndututu nuu junta un ja
ni ka kachi da ja na kuū Jesús.
52 Ja yukan kuu ja ni ja'an
da nuu Pilato, ti ni jikan da
yɨkɨ kuñu Jesús ja na chunduji
da.
53 Nu ni kuni'in da yɨkɨ
kuñu Jesús nuu nda'a cruz
un, ti ni nasuku da ya jiin
ɨɨn sa'ma finu. Ti ni chunde
da ya ini ɨɨn yau jaa, ja ni
jacha maa da jika ɨɨn kava, ja
ti jakunduji ga ni ɨɨn ndɨyɨ.
54 Chi ja'ini kɨvɨ yukan
keja'a kɨvɨ ka ndetatu yɨvɨ
nación Israel.
55 Ti ña'an ni ka kikoyo jiin
Jesús undi ñuu Galilea, ni ka
ja'an ña jiin José, ti ni ka jini
ña nuu ni chunde da ya, ti
ni ka jini va'a ña nava ni ka
skatuu da yɨkɨ kuñu Jesús.
56 Ti nu ni ka nandeokuñɨ
ña ve'e ña, ti ni ka satu'va ña
perfume, jiin ɨɨn nuu pomada
ja na kin chi'i ña sɨkɨ yɨkɨ kuñu
Jesús. Yukan ti ni ka chiñu'un
ña kɨvɨ ndetatu un nava iyo
ley Moisés.

Ni nandoto Jesús
(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24

1 Ña'an xaan kɨvɨ domingo
ni ka ja'an ña'an yukan nuu
ñunduji Jesús, ti ka yɨnda'a ña
perfume ja ni ka satu'va ña.
Ti suni kuankoyo tɨjnɨ ga ñasɨ'ɨ
jiin ña naa ña.
2 Ti nu ni jakoyo ña, ti ni
ka jini ña ja, ja ni kuxio yuu
ndi'yu yu'u ñaña un.
3 Ni ka kɨvɨ ña, ko tukaa
ga ni ka nani'in ya yɨkɨ kuñu
Jito'yo Jesús.
4 Ni ka ndo'o kue'e ini ña ja
ni ka jini ña ja tukaa ga yɨkɨ
kuñu ya, ti tu ka kujnuni ini
ña nasa sa'a ña naa ña. Ti nɨ
ka ndo'o ini ña sia'an, ti ni ka
ndenda ni uu chaa ka ñu'un
sa'ma xkɨyɨ ni'ni, ja janducha
ii, ti kajiin da xiin ña naa ña.
5 Ni ka yu'u xaan ña, ti ni
jakundandijin nuu ña undi
nuu ñu'un, ti chaa un ni ka
kachi da:
—¿Ndoo ka nanduku ra ɨɨn
chaa chaku nu ka'iin ndɨyɨ
ja'a?
6 Tu kande ya ja'a chi ja ni
nandoto ya. Nuku'un ini naa
ra nasa ni kachi ya nuu ra na
ni kunde ga ya ñuu Galilea.
7 Chi ni kachi ya: "Ru'u,
maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nakua'a
yɨvɨ ru'u nuu yɨvɨ ndeva'a
kuɨtɨ, ti kin katakaa da ru'u
nuu nda'a cruz, ko nu uni
kɨvɨ, ti nandoto tuku ri", ni
kachi ya —ni ka kachi chaa
un.
8 Ti ni ka nuku'un ini ña
nava ni kachi Jesús.
9 Ti ni ka kee ña nuu ni
ñunduji ya, ti kuanukoyo ña,
ni ka jani ña jnu'un nuu ndɨ
uxi ɨɨn chaa ni ka kuu ndaja'a
ya, jiin nuu taka ga yɨvɨ un.

10 Ti ña'an ni ka jani jnu'un
nuu ndaja'a ya un, ni ka kuu
María ñaa ñuu Magdala, jiin
Juana, jiin María ña'an kuu
nana Jacobo, jiin tɨjnɨ ga ñasɨ'ɨ
un naa ña.
11 Ko ndaja'a ya un ni ka
jani ini da ja ni ka nduloco
xini ña, ti tu ni ka kandixia da
jnu'un ni ka ka'an ña.
12 Ti vasu tu ka kandixia da
naa da, ko Pedro ni ja'a da
corrɨ kuan nde'e da nuu ñaña
un. Ni jaa da ti ni nde'e da ini
yau un, ti ni jini da ja mani ga
sa'ma manta un kanchuku.
Yukan ti kuano'on da ve'e da,
ko so ni naa ini da ja sia'an ni
kuu un.

Ndajnu'un Jesús jiin uu
chaa kuankoyo ichi Emaús
(Mr. 16.12-13)

13 Ti uu chaa un ni ka kee da
suni kɨvɨ yukan, ti kuankoyo
da ɨɨn ñuu nani Emaús ja
kendo uxi ɨɨn kilometro jiin
Jerusalén.
14 Ti ichi kuankoyo da, ka
ndajnu'un da sɨkɨ taka ja ni
kuu kɨvɨ un.
15 Ti nɨ ka ndajnu'un da,
ti ka ka'an ka ka'an da
kuankoyo da, ti ni tu'va maa
Jesús kua'an ya jiin da.
16 Ti vasu kua'an ya jiin da,
ko tu ni ka nakuni kuɨtɨ da ja
maa ya kuu, nanu ja so ni jasɨ
ini da.
17 Ti maa Jesús ni jika-
jnu'un ya naa da:

—¿Naa jnu'un ka ndajnu'un
ra ichi vekoyo ra ja'a? ¿Ti
ndoo ka kukui'ya ini ra naa
ra? —ni kachi ya.

18 Ti ɨɨn chaa nani Cleofas ni
kachi da:

—Nɨ ka'nu yɨvɨ ñuu
Jerusalén ka jini i taka ja ni
kuu ñuu un. ¿Xi maa ɨɨn ni
ro'o kuu ja tu jini taka ja ni
kuu un, vasu yukan kancha
ra nu? —ni kachi da.
19 Ti maa ya ni jikajnu'un:

—¿Ndoo ni kuu nusa? —ni
kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Nundo'o ni jna'an Jesús,
chaa ñuu Nazaret, ja ni
kuu da profeta ni ka'an da
jnu'un Yandios. Ndichi xaan
ni ka'an da, ti ni sa'a da
taka jniñu ña'nu ja vaji nuu
Yandios. Nuu taka yɨvɨ ni ka
jini.
20 Ko chaa ka kuu sutu ka
kuña'nu un jiin chaa ka ndiso
jniñu ña'nu un, ni ka nakua'a
da chaa ja na kuu da nuu nda
cruz.
21 Ti ka ñukuu ini ri ja maa
da kin nama yɨvɨ nación ri Is-
rael nuu gobierno ñuu Roma.
Ko vijna ja iyo uni kɨvɨ ja ni ji'i
da ja sɨkɨ jniñu ni sa'a da.
22 Ti sava ñasɨ'ɨ ka jini
jna'an ri jiin, ni ka siu'u ña
ru'u, chi jaña'an xaan vijna
ni ka ja'an ña nuu ñaña un.
23 Ti ka jani ña jnu'un ja
tukaa ga ni ka jini ña yɨkɨ
kuñu da ini ñaña un. Ti ni ka
nchakoyo ña ka jani ña jnu'un
ja, ja ni ka jini ña uu ángel
Yandios. Ti ángel un ni ka
kachi da ja chaku Jesús.
24 Yukan ti sava ñanijna'an
ri ni ka jande'e nuu ñaña
un, ti ni ka jini da ja jandaa
ndixia kuu jnu'un ka ka'an
ña'an un, ko tukaa ga ni ka
jini da nuu maa Jesús —ni ka
kachi chaa un.

25 Yukan ti ni kachi Jesús
jiin da naa da:
—¡Chaa tu ka chaku ini
ka kuu ra! Xaan ga u'u ti
kandixia ra naa ra jnu'un ni
ka ka'an profeta na jana'an,
ja ka'an sɨkɨ Cristo, ja taji
Yandios nava na sa'a ya jniñu
ña'nu.
26 ¿Va nu tu kanuu kondo'o
Cristo taka nundo'o ja'a
xnakan, ti sa kin no'on ya
andɨvɨ ti nduña'nu ya nu?
—ni kachi ya.
27 Yukan na ti ni keja'a xn-
daku ya taka jnu'un yoso nuu
tutu Yandios, ja ka'an nasa
kondo'o maa ya. Ni keja'a xn-
daku ya nava ka'an nuu tutu
Yandios ni chaa tutu Moisés,
ti ni siin ya jiin tutu Yandios
ni ka chaa profeta na jana'an
un.
28 Ti nu ni ka jakoyo da ñuu
nuu kuankoyo da un, ti Jesús
ni sa'a ya ja siin ya ichi ki'in
ya.
29 Ti maa da naa da ni ka
chayɨka da ya ja na kendo ya
jiin da, ti ni ka kachi da:
—Kendo jiin ri ja'a na
kendo yo naa yo, chi ja ni ini
xaan, ti ja kuan kɨ'vɨ —ni ka
kachi da.
Yukan ti ni kɨvɨ Jesús ja
kendo ya ni naa da.
30 Ti nu ni nukoo ya mesa
jiin da ja kuxini da, ti ni ki'in
ya ɨin staa stila, ni nakuanta'u
ya nuu Yandios, ti ni tejna'an
ya nuu da naa da.
31 Ti ja sia'an ni sa'a ya, sa
ni ka nakuni da ya, ja maa
Jesús kuu ya. Ko nu ni ka
nakuni da ya, ti ni ndoñu'un
ni ya kua'an ya.
32 Ti ni ka kachi da:
—Jandaa ni kuu ja ka na'nu
ini yo ya, ko nu ni ndakuni'in
ya nava ka'an tutu Yandios
sɨkɨ Cristo, na ichi vaji yo, ti
ni ka ndusɨɨ xaan ini yo jiin
jnu'un ni ndaku ni'in ya nuu
yo —ni ka kachi da.
33 Yukan ti tukaa ni ka
kendo da, chi ni ka naki'in
da ichi kuanukoyo da undi
Jerusalén nuu kanchuku ndɨ
uxi ɨin apóstol jiin taka ga
jna'an da, ja ni ka ndututu da
kanchuku da.
34 Ti yachi ni ka nchakoyo
da, ti ni ka kachi chaa
kanchuku un:
—¡Jandaa kuɨtɨ kuu ja ni
nandoto Jito'yo, ti ni ndenda
ndijin ya nuu Simón! —ni ka
kachi chaa kanchuku ve'e un.
35 Yukan na ti ni ka jani da
jnu'un nava ni ka ndejna'an
da jiin ya ichi kuankoyo da,
jiin ja nasa ni ka nakuni da
ya na ni tejna'an ya staa stila
nuu da.

Ni ndenda Jesús nuu
ndaja'a ya

36 Ti ni ka ndajnu'un ga da
jnu'un un, ti ni ndenda ndi-
jin Jesús kandichi ya ma'ñu
da naa da, ti ni kanxia'u ya
sia'an jiin da naa da:
—Na kukuee nuu ra, ti na
kusɨɨ ini ra naa ra —ni kachi
ya.
37 Ko maa da naa da ni ka
yu'u xaan da, ti ka ndo'o ini
da ja so ni naxna'an ya maa
ya nuu da, chi tu ni ka nakuni
ndaa da ja maa ya kuu ndixia.
38 Ti maa Jesús ni kachi ya
jiin da naa da:
—¿Ndoo ka jani sɨkɨ ini ra ti
ka yu'u ra naa ra?

39 Nde'e nda'a ri jiin sɨ'ɨn ri
naa ra, ti kuni ndaa ra ja maa
ri kuu ndixia. Ke'e ru'u jiin
nda'a ra ti kuni ndaa ra, chi
ɨɨn tachi ja naxna'an nuu yo
tu iyo yɨkɨ kuñu nanu ka nde'e
ra ru'u —ni kachi ya.
40 Nu ni ka'an ya sia'an, ni
xna'an ya nda'a ya jiin ja'a ya.
41 Ko vanuxia maa da naa
da, changa ga kandixia va'a
da, ti ka kusɨɨ ini da, ko so ka
sa'u ini da naa da. Ti ja yukan
ni kachi Jesús:
—¿Ka ñava'a ra tɨ'lɨ ja kaji yo
ja'a naa ra nu? —ni kachi ya.
42 Ti maa da ni ka ja'a da ɨɨn
pedazu chāká ja ni ka tau da
nuu ñu'un, jiin ɨɨn staa nduxi
ñuñu nuu ya.
43 Ti ni ki'in ya un, ti ni yaji
ya nuu da naa da.
44 Yukan ti ni kachi ya:
—Nundo'o ni jna'an ri,
yukan kuu jnu'un ni jani ri
nuu ra naa ra na ni kuncha
ga ri jiin ra naa ra, ja kanuu
ja na siuku ri nava yoso taka
tutu Yandios, tutu ya ja nani
ley Moisés, jiin nuu tutu ya ni
ka chaa profeta na jana'an,
jiin nuu tutu ya ja nani Salmo
—ni kachi ya.
45 Yukan na ti ni kachi ndaa
ya nuu da nasa kuni ka'an
taka jnu'un yoso nuu tutu
Yandios sɨkɨ maa ya.
46 Ti ni kachi ya:
—Sia'an yoso nuu tutu ja
sɨkɨ ru'u ja kuu ri Cristo, ja
taji Yandios ru'u sa'a ri jniñu
ña'nu, koo ndo'o koo nene ri
ti kuū ri. Ti nu uni kɨvɨ ti
nandoto ri ma'ñu ndɨyɨ un.
47 Ti sɨvɨ ri kuu ja
kuichanuu ki'in nuu taka
nación, ja na kuni yɨvɨ jnu'un
ri naa i. Ti keja'a undi ñuu
Jerusalén, kachi nuu i ja na
nakani ini yɨvɨ naa i nuu
kuachi i, nava na kuanka'nu
ini Yandios nuu i.
48 Ti maa ra naa ra, kua'a ra
jandaa nuu taka ja ka jini ra
jiin taka ja ni ka jiniso'o ra.
49 Ko kundatu ra ñuu
Jerusalén ja'a, chi taji ri maa
ya ni chisojnu'un Tata ri
Yandios nuu ra naa ra. Ko
kundatu ra ñuu ja'a undi
na ni'in ra maa ya kii nuu
Yandios, ya kancha andɨvɨ, sa
kuu sa'a ra jniñu tatu ri nuu
ra naa ra —ni kachi ya.

Ni ndaa Jesús andɨvɨ
(Mr. 16.19-20; Hechos 1.9-11)

50 Yukan na ti ni kee
ya Jerusalén jiin da naa
da, ti kua'an ya undi ñuu
Betania. Ti yukan ni kani'in
ya ndɨnduu nda'a ya, ti ni
jikanta'u ya nuu Yandios ja
na kua'a ya jnundee ini nuu
da naa da, ti na koto nda'u ya
naa da.
51 Ti nɨ ka'an ga ya sia'an, ni
kuxio ya ma'ñu da ti ni ndaa
ya kuano'on ya andɨvɨ.
52 Ti maa da naa da ni ka
chiñu'un da ya, ti sa kuan
nukoyo da Jerusalén, ko ka
kusɨɨ xaan ini da kuankoyo
da.
53 Ti yukan nɨnɨ ka ja'an da
ini veñu'un ka'nu Israel un,
ja ka nakanajaa da Yandios ja
ña'nu kuu taka jniñu ni sa'a
ya.
Ja'a kuu jnu'un Yandios ni
chaa Lucas.

Jnu'un Yandios ni chaa Juan

Ka'an apóstol Juan nau kuu maa Jnu'un ndaa

1 Na ti sa'a ga Yandios ñuyɨvɨ jiin taka ga iyo, ti ja iyo ɨɨn ja kancha jiin ya ja nani Jnu'un. Sia'an ni nani chi xna'an nasa kaa maa Yandios. Ti ɨɨn ni kuu Jnu'un un jiin maa Yandios. Ti suni sia'an ɨɨn nuu ini maa Yandios jiin Jnu'un un.

2 Sia'an ni ja iyo kancha Jnu'un un jiin Yandios sa ni sa'a ya ndɨ'ɨ ga ja iyo.

3 Ti maa ɨɨn ni Jnu'un un ni sa'a nava ni kachi Yandios, ni sa'a taka ja iyo. Tu ni iyo ni ɨɨn ja tu ni sa'a Jnu'un un.

4 Ni sa'a Jnu'un un ja taka ja iyo na kuchaku. Ti nava na kujnuni ini yɨvɨ nau kuu Yandios, chi Jnu'un un ni kuu nanu ɨɨn ñundijin ja na ndinchaa ichi i nava na kujnuni ini i nau ja kuu ya. Tu ka kuni kuɨtɨ i ja na ndinchaa ñu'un un nuu i. Vasu sia'an tu ka kuni i tu ni ka kundee i nda'va i ñu'un un naa i.

5 Ti vasu sia'an ni kuu, ko tu ni ka kujnuni ini i nau ja kuu ya, chi kanchuku i nanu ñuñaa kuɨtɨ. Ni chaa ya ti ni kuu ya nanu ɨɨn ñu'un ja na ndundijin nuu ñaa un. Ti vasu sia'an ni kuu ko tu ni ka kujnuni ini yɨvɨ nau ja ni kuu ya.

6 Yukan ti sa ni nakaji Yandios ɨɨn chaa ni nani Juan,

7 ti ni ja'a ya ɨɨn jniñu nuu da ja na ka'an da jnu'un ya nuu yɨvɨ. Ni ka'an da, ti ni kachi da: "¡Ja ni chaa Chaa un"! —ni kachi da. Sia'an ni ka'an da, chi ni kachi da ja Chaa un kuu ja kua'a ini-jnuni yɨvɨ. Chi kuu da nanu ɨɨn ñu'un ja xndinchaa nava na kujnuni ini yɨvɨ na ichi kinkoyo i.

8 Sia'an ni ka'an Juan chi ni kachi da ja ansu maa da kuu Chaa kuu nanu ñu'un un, chi so kachi da ja na kandixia yɨvɨ naa i.

9 Undi ni chaa Chaa un, ti sa ni ka kujnuni ini yɨvɨ naa ichi kinkoyo i, chi ni ja'a da inijnuni yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ti jnu'un ka'an da un, ni kuu nanu ɨɨn nduva ja ndinchaa nuu ñuñaa. Chi ni xna'an naa ichi kinkoyo yɨvɨ naa i. Ti sia'an na kujnuni ini i nau ja kuu maa Yandios. Jiin jnu'un ni ka'an chaa un, ni ka jini i naa ichi kinkoyo i.

10 Vasu maa Chaa un ni sa'a ñuyɨvɨ ja'a ti ni kuncha da nuu, ko tu ni ka janta'u yɨvɨ maa da. Chi tu ni ka nakuni i nau chaa kuu da.

11 Ni kuncha Chaa un nuu kanchuku yɨvɨ ñuu da, ja su ndɨ'ɨ i kuanta'u maa da, ja maa da kuu Se'e Yandios, ya kuu Cristo.

12 Ti yɨvɨ ni ka janta'u ya yukan, ni ka kuu i yɨvɨ ka kandixia. Ni ja'a ya jnundee ini yɨvɨ un, ti sia'an ni ka nduu i yɨvɨ Yandios.

13 Ti ka kuu i yɨvɨ Yandios, chi sia'an ni kuu ini maa ya. Ti ansu ja ni ka kuu ini maa yɨvɨ naa i, chi ja ni kuu ini

maa Yandios ni kuu ja ni ka nduu i se'e maa ya, ti tukaa ga kuu i nanu kuu ɨɨn se'e tata jiin nana.

14 Chaa ni kuu Jnu'un ja ni kuncha undi nuu jiin Yandios un, ni kii da ni kaku da nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ni kuncha da jiin yɨvɨ naa i, ti ru'u naa ri ni ka jini ri ja ɨɨn ni kuña'nu da jiin Tata da Yandios. Jiin jniñu ni sa'a da ni stuu da ja kuña'nu Yandios. Ti yukan sa ni ka jini ri ja maa da kuu Se'e Yandios, chi ɨɨn ni ka kuña'nu ya jiin maa Yandios. Ni nakachi ya taka jnu'un ndaa vaji nuu maa Yandios. Sia'an ni kuu na ni chaa Jnu'un un nuu ñuyɨvɨ ja'a.

15 Juan, chaa ni skuanducha un, ni ka'an da jnu'un ya nuu yɨvɨ, ti ni kachi da:

—Sɨkɨ Chaa ja'a ni ka'an ri nuu ra naa ra na, ni kachi ri ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti chaa ɨɨn Chaa kuña'nu ga, chi xnaka Chaa un iyo, ti sa ni kaku ru'u —ni kachi Juan, chaa ni skuanducha un.

16 Iyo xaan jnu'un ndee ini nuu ya nuu Yandios. Ja yukan kuu ja kunda'u ini ya yo'o naa yo, ti chindee xaan ya yo'o.

17 Xnaka Moisés ni xnukoo ley Yandios, ti sa ni taji ya Jesús, ya kuu Cristo, ti maa ya kuu ja kunda'u ini yo'o. Ti Jesús kuu ya ni xndaku taka ga jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yo naa yo.

18 Tu ja'i nakuni yɨvɨ nuu Yandios, chi maa ɨɨn ni se'e ya kuu ja kancha jiin ya. Ja yukan kuu ja ni kii ya, ni kii stuu ya nava kaa maa Tata ya.

Ni ka'an Juan, chaa ni skuanducha un, jnu'un Jesús, ya kuu Cristo
(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

19 Yukan ti chaa ka kuña'nu nuu nación Israel, ja kanchuku ñuu Jerusalén, ni ka ja'a da jniñu nuu tɨjnɨ sutu jiin ndaja'a da ja ni ka nani levitas. Ni ka taji da chaa un nuu kande Juan ja na kajnu'un da, na ndenu nau sɨkɨ kuu jniñu sa'a da un. Ti ja'a kuu jnu'un ni ka'an Juan jiin da.

20 Tu ni nduku da ɨnga jnu'un ja xnda'u da chaa un, chi su'va ni kachi ndaa da:

—Ansu ru'u kuu maa Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu un —ni kachi da.

21 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku chaa un:

—¿Nau ja kuu ra nusa? ¿Xi maa ra kuu profeta Elías ja ni ka'an jnu'un Yandios un nu? —ni ka kachi da.

—Ansu kuu ri —ni kachi Juan.

Ti ni ka jikajnu'un tuku da:

—Kii ɨɨn chaa kii ka'an jnu'un vaji undi nuu maa Yandios. ¿Xi maa ra kuu chaa un nu? —ni ka kachi da.

Ti ni xndeokani Juan:

—Tuu —ni kachi da.

22 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku da, ti ni ka kachi da:

—¿Nau ja kuu ra nusa? Kachi, nava sia'an na ni'in ri jnu'un nakani ri nuu chaa ña'nu ni ka taji ru'u un, ¿Ko na chaa kuu maa ra nusa? —ni kachi da.

23 Ti ni kachi Juan:

—Maa ri kuu ja ve ka'an undi nuu ñu'un te'e ja'a, ja na kachi ri nuu yɨvɨ: “Satu'va maa ra naa ra, chi ja yajni chaa Jito'yo Yandios”, chi sia'an ni ka'an Isaías na ni chaa da jnu'un Yandios na jana'an—ni kachi Juan.

24-25 Ti chaa vekoyo nuu chaa fariseo un ni ka jikajnu'un da Juan, ti ni ka kachi da:

—¿Ti ndoo skuanducha ra yɨvɨ, ti nu tu kuu ra maa Cristo, ni Elías, ni ɨnga profeta ja ka'an jnu'un vaji undi nuu maa Yandios nusa? ¿Ndoo kuu ja sa'a ra un nusa? —ni ka kachi da.

26 Ti ni kachi Juan jiin da naa da:

—Saña chi skuanducha na jiin nducha, ko iyo ɨnga Chaa ja chaa nuu ni naa ni, ti ni'in, tu ka nakuni ni chaa un.

27 Xnaka saña ni chaa, sa chaa Chaa un. Ko vanuxia kuña'nu ga da ja kuu saña. Kuña'nu xaan ga da ja tu kuu kandu na nuu da, ni ansu jniñu na kuu jakuitandijin na ti tava na ndijña da —ni kachi Juan.

28 Sia'an ni ka'an Juan na ni kunde da yajni ñuu Betábara, ja kande ɨnga yu'u yucha Jordán nu ni skuanducha da yɨvɨ un.

Ka'an Juan, chaa skuanducha un, ja Jesús kuu maa Lelu Yandios

29 Ɨnga kɨvɨ ti ni jini Juan nuu Jesús ja vaji ya nuu kande da, ti ni kachi da jiin yɨvɨ:

—Nde'e naa ra, ja'a vaji maa Lelu Yandios, ti kuu ya nanu lelu ni ka ja'ni yɨvɨ Israel ja ni ka soko i ja na kencha kuachi i. Ti maa ya kuu Lelu Yandios, chi sia'an ni chaa ya ja na kencha ya kuachi yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.

30 Undi nuu ni ka'an ri jnu'un ya ja ni kachi ri: “Xnaka ru'u, ni kenda ti sa kenda maa Chaa kuña'nu ga un. Kuña'nu ga ya chi ja iyo ya, ti sa ni kaku ru'u.

31 Undi na sa ti kuni ga ri nau kuu maa ya. Ko xnaka ni kenda ri skuanducha ri jiin nducha nava sia'an na stuu ri maa ya nuu yɨvɨ Israel. Yukan na ti sa na nakuni yɨvɨ Israel nau kuu ya” —ni kachi Juan.

32 Yukan na ti ni jani Juan jnu'un, ti ni kachi da:

—Ni jini ri ni kuun Espíritu Yandios vaji ya undi andɨvɨ, vaji ya nanu ɨin sata, ni jinu ya ti ni kendo ya jiin Jesús.

33 Undi sa ti kuni ga ri nau kuu ya, ko vijna ti ja ni jini ri chi maa Yandios ni taji ya ru'u. Ni ja'a ya jniñu nuu ri ja na skuanducha ri yɨvɨ jiin nducha. Ni ka'an ya jiin ri, ti ni kachi ya: “Nu ni jini ra ni kuun Espíritu Yandios ti jinu ya sɨkɨ ɨin chaa un. Ti Chaa yukan kuu ja taji Espíritu Yandios ja na kuncha ya jiin yɨvɨ naa i”, ni kachi Yandios jiin ri.

34 Ru'u Juan, na kachi ri ja, ja ni jini ri Chaa un, ti ja'a ri jandaa ja maa ndixia da kuu maa Se'e Yandios. Ti jandaa kuɨtɨ kuu ja Chaa un kuu maa Se'e Yandios —ni kachi Juan.

35 Ɨnga kɨvɨ ti kande tuku
Juan jiin uu chaa ka jika jiin
da.
36 Ni jini da nuu Jesús ni
ya'a ya yukan, ti ni kachi da:
—Nde'e naa ra, Chaa un
kuu maa Lelu Yandios —ni
kachi da.
37 Ni ka jiniso'o chaa ka jika
jiin Juan ja sia'an ni ka'an da,
ti ni ka chindikun chaa un
jata Jesús kuankoyo da.
38 Ni ndeokoto Jesús, ni
jini ya ja ka ndikun chaa un
kuankoyo da jata ya. Ni ka'an
ya, ti ni kachi ya:
—¿Ndoo ka nduku ra naa
ra? —ni kachi ya.
Ti ni ka kachi da naa da:
—Maestro, ¿Nanu nchaa ni?
—ni ka kachi da.
39 Ti ni kachi Jesús:
—Ña'an na cho'o, ti kuni ra
—ni kachi ya.
Kuankoyo da jiin ya naa da
ti ni ka jini da nuu kancha ya.
Ti yukan ni ka kendo da jiin
ya kɨvɨ un, chi ja ni kuu kaa
kuun ja ini.
40 Ɨɨn chaa un ni kuu An-
drés, ñani Simón Pedro. Ni
jini da ja sia'an ni ka'an Juan,
ti ni chindikun da jata Jesús.
41 Yukan na ti ni jan nun-
duku Andrés ñani da Simón
Pedro, ti ni kachi da jiin da:
—Ni nakejna'an ri jiin
Cristo, ya ni taji Yandios ja
sa'a jniñu ña'nu un —ni kachi
da.
42 Yukan na ti kua'an da jiin
ñani da nuu kancha Jesús. Nu
ni jini Jesús nuu Simón, ti ni
kachi ya:
—Maa ra kuu Simón, se'e yɨɨ
Jonás. Undi vijna ti kendo ra
konani ra Cefas —ni kachi ya.
(Cefas kuni ka'an Pedro nuu
sa'an ni ka ka'an yɨvɨ un.)
43 Ɨnga kɨvɨ ti ni ki'in Jesús
ichi kua'an ya ichi ñuu
Galilea. Yukan ni ndejna'an
ya jiin Felipe. Ni kachi ya jiin
da:
—Ña'an na cho'o —ni kachi
ya.
44 Ti Felipe ni kuu da ɨɨn
chaa ñuu Betsaida, nu kuu
ñuu Andrés jiin Pedro.
45 Ni nanduku Felipe
Natanael, ti ni kachi da jini
da:
—Ja jini ra nava ni chiso
Moisés jiin taka ga profeta ni
ka ka'an da jnu'un Yandios
na jana'an. Ni ka ka'an da ja
chaa ɨɨn chaa kuña'nu ja kuu
ɨnga kuiya. Ni ka ndejna'an
ri jiin chaa un, ti maa da kuu
Jesús, se'e yɨɨ José, chaa ñuu
Nazaret —ni kachi Felipe.
46 Ti ni kachi Natanael jiin
Felipe:
—Ti va nu iyo ɨɨn chaa va'a
kenda nuu ñuu Nazaret —ni
kachi da.
Ti ni kachi Felipe jini da:
—Na cho'o, nde'e ti kuni ra
—ni kachi da.
47 Ni jini Jesús ja kuaja
Natanael, ti ni kachi ya jiin
da:
—Ja'a vaji ɨɨn maa chaa ñuu
Israel ja tu jini da xnda'u
ña'an da —ni kachi ya.
48 Ti ni kachi Natanael jiin
Jesús:
—¿Nasa ni nakuni ni saña?
—ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Na ti kana ga Felipe xini
ra, ti ja ni jini ri ro'o kande
ra ndatɨ nutɨchɨ vixi un —ni
kachi ya.

49 Ti ni kachi Natanael:
—Maestro, maa ni kuu Se'e Yandios. Ti maa ni kuu rey ta'u jniñu nuu nɨ tu'u nación Israel —ni kachi da.
50 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ni kandixia ra ru'u chi ni kachi ri jiin ra ja, ja ni jini ri kande ra ndatɨ yujnu un. Ko nde'e ra ti kuni ra ja su'va na'nu ga jniñu sa'a ri, chi su'va nduña'nu ga ri —ni kachi ya.
51 Ni siin Jesús ka'an ya jiin da, ti ni kachi ya:
—Jandaa na kachi ri nuu ra ja vijna na ti kuni ra nuña andɨvɨ, ti nde'e ra chakoyo ndaja'a Yandios (ja ka nani ángel), ti ka ndaa ka nuu i nuu kancha ru'u, ja kuu ri se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ ja' —ni kachi Jesús.

Ni ja'an Jesús ɨin viko nanda'a

2

1 Nu ni ya'a uni kɨvɨ, ti ni iyo ɨin viko nanda'a ñuu Caná, ja kuu ndañuu Galilea. Ti yukan kande nana Jesús.
2 Suni kua'an Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya, chi ni ka kana yɨvɨ un maa ya.
3 Ti nu ni jaa hora ja ni ndɨ'ɨ vino ni ka ji'i yɨvɨ un, ti ni kachi nana Jesús jiin ya:
—Ja ni ndɨ'ɨ vino —ni kachi ña.
4 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Koto xndi'i ni ini ni, chi tu ja'i jaa kɨvɨ ja sa'a na ɨin jniñu ña'nu —ni kachi ya.
5 Yukan na ti ni kachi nana Jesús nuu chaa ka jicondiso vasu un:
—Sa'a taka ndoo na kachi maa ya nuu ra —ni kachi ña.
6 Ti yukan kajiin iñu tenaja yuu na'nu ja kɨvɨ kuun xiko xi undi ɨin ciento litro nducha chii. Ti jnu'un yɨvɨ hebreo ni kuu ja ka jajniñu i tenaja un ja kuu nducha ja ka nanda'a i jiin ja ka na sandoo i ko'o i, nava sia'an na kendo va'a i nuu Yandios.
7 Ni kachi Jesús nuu chaa ka jicondiso vasu un:
—Chu'un chitu nducha chii tenaja ja'a —ni kachi ya.
Ti ni ka chu'un chitu chaa un nducha chii tenaja un.
8 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Tava tɨ'lɨ ti kua'a ra nuu chaa yɨnda'a viko un —ni kachi ya.
Ni ka tava da tɨ'lɨ ti kuankoyo da jiin nuu chaa un.
9 Ni ka ji'i da tɨ'lɨ, ti so ni naa ini da chi va'a xaan ga iyo vino un. Ti tu jini da nasa ni jaa un. Ko maa chaa ka jicondiso un chi ni ka jini da. Yukan na ti ni kana chaa ndisojniñu un xini chaa ni nanda'a un,
10 ti ni kachi da jiin da:
—Taka yɨvɨ chi xnaka ka ja'a i vino va'a un ka ji'i yɨvɨ kua'a un, ti sandɨ'ɨ ni ga sa ka ja'a i vino nda'u ga. Ko ro'o, chi su'va sandɨ'ɨ ni ga ni xndoo ra ja va'a ga. Ja'a kuu ja va'a xaan ni sa'a ra —ni ka kachi da.
11 Yukan ni kuu ɨin jniñu ña'nu ni sa'a Jesús undi nuu kuɨtɨ. Undi ñuu Caná, ja kuu ɨin ndañuu Galilea, sia'an ni sa'a ya. Yukan ti vi'i ga ni ka kandixia chaa ka skua'a jiin ya naa da. Ni sa'a ya ɨin jniñu ña'nu un ja na kuni yɨvɨ ja ni

ja'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu ga nuu ya.

12 Yukan na ti sa kua'an ya ichi ñuu Capernaum. Nana ya, ñani ya, jiin chaa ka skua'a jiin ya suni kuankoyo da jiin ya, ti yukan ni ka'iin da jaku kɨvɨ.

Ni keni'in Jesús yɨvɨ ka iin ini veñu'un ka'nu
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

13 Kuan kuyajni viko ka sa'a yɨvɨ hebreo ja ka nuku'un ini i na ni keni'in Yandios maa i ñuu Egipto na jana'an. Ti viko un nani viko pascua. Kua'an Jesús ñuu Jerusalén ja ni kuu kɨvɨ viko un.

14 Ti nuu veñu'un ka'nu un ni jini ya ka xiko yɨvɨ xndɨkɨ, jiin rɨɨ, jiin sata. Ti suni ka'iin chaa ka xndayɨ xu'un.

15 Nu ni jini Jesús yukan ti ni kuɨtɨ ini ya. Ti yukan ni sa'a ya ɨɨn cuarta ñɨɨ, ti ni keni'in ya yɨvɨ un kuankoyo i. Ni keni'in ya yɨvɨ un ichi fuera yuxe'e un. Ni keni'in ya rɨɨ, ni keni'in ya xndɨkɨ. Ni skuiokava ya mesa chaa ka xndayɨ xu'un un, ti ni ka jichanuu xu'un un kua'an.

16 Ti nuu chaa ka xiko sata un ni kachi ya:

—Keni'in ja'a naa ra, ti tukaa sa'a ra ya'u ini ve'e Tata ri —ni kachi ya.

17 Yukan ti ni ka nuku'un ini chaa ka skua'a jiin ya ja ka'an nuu tutu ii Yandios sɨkɨ Jesús: “Ndɨ'ɨ xaan ini na ve'e ni, ja na kuu ɨɨn ve'e ii”, kachi nuu tutu.

18 Yukan sa ni ka jikajnu'un chaa hebreo un maa ya:

—Nu ndixia ra ja ndisojniñu ra ja sa'a ra yukan, ti ja'a kua'a ra jandaa vijna. ¿Ti na ɨɨn jniñu ña'nu ndiso ra nusa? —ni ka kachi da.

19 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Kuu kanuu na veñu'un ja'a ki'in, ko nuu uni kɨvɨ ti nakani tuku ni na kundichi —ni kachi ya.

20 Ti ni ka kachi yɨvɨ hebreo un:

—Uu xiko iñu kuiya ni ka sa'a yɨvɨ jniñu ti sa ni ka jani i veñu'un ka'nu ja'a kandichi, ti ro'o ndo'o ini ra ja nuu uni ni kɨvɨ ti nakani tuku ra kundichi —ni ka kachi da.

21 Ja sia'an ni ka'an Jesús jnu'un veñu'un ka'nu un, ko ni ka'an ya ja sɨkɨ yɨkɨ kuñu maa ya,

22 ja nandoto tuku ya nuu ñuji'i. Ti yukan sa ni ka nuku'un ini chaa ka skua'a jiin ya. Ni ka nuku'un ini da jnu'un ni ka'an ya, ti sa ni ka kandixia da ja sia'an ndixia ka'an nuu tutu Yandios. Suni ni ka kandixia da jnu'un ni ka'an maa Jesús na kɨvɨ un.

Ja jini Jesús na kanda yɨvɨ

23 Na ni kunde Jesús ñuu Jerusalén ja ni kuu kɨvɨ Pascua, nde kua'a yɨvɨ ni ka kandixia ja maa ya kuu Cristo, chi yukan ni ka jini i jniñu ña'nu sa'a ya ja ndisojniñu ya.

24 So ja tu kachi kaji ya, ko maa ya ja jini ya nasa kanda taka yɨvɨ.

25 Ja yukan kuu ja tu nɨnɨ kuu ja kachi ɨɨn yɨvɨ nuu ya nasa kanda i, chi vanua ja jini

va'a maa ya nasa ka ndo'o ini yɨvɨ, jiin undi inijnuni i.

Ka'an Jesús ja na nakaku jaa yo

3

1 Ni iyo ɨɨn chaa fariseo ni nani Nicodemo. Ti ni kuu da ɨɨn chaa kuña'nu nuu yɨvɨ nación hebreo.
2 Ti ɨɨn jakuaa ni ja'an da nuu kancha Jesús, ti ni kachi da jiin ya:
—Maestro, ja ka jini na ja maa Yandios ni taji ni'in ja na xna'an ni jnu'un ya nuu na naa na. Tu ka kuu sa'a ɨɨn yɨvɨ ɨɨn jniñu ña'nu nanu sa'a maa ni nu tu chindee Yandios maa i. Ti jiin yukan ka jini na ja maa ya ni taji ni'in vaji ni —ni kachi da.
3 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa na kachi ri nuu ra ja nu tu nakaku jaa ɨɨn yɨvɨ nuu Yandios, ti tu kuu kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi ya.
4 Ti ni kachi Nicodemo:
—¿Ti nasa kuu nakaku jaa ɨɨn chaa ña'nu, ti nu ja ni ja'nu da nusa? ¿Xi va nu kuu ndɨvɨ tuku da chii nana da, ti sa nakaku tuku da nu? —ni kachi da.
5 Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jandaa na kachi ri nuu ra ja nu tu nakaku jaa ɨɨn yɨvɨ, ti tu kuu kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti yukan kuu ja sa'a maa Espíritu Yandios ja na nakani ini i ti na kuanducha i, nava na kondoo undi ini añu i, ti ansu ja na nakaku i nuu ja'a nana i. Chi ja na nakaku i kuu ja sa'a maa Espíritu Yandios. Yukan na ti sa kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ja na ta'u ga jniñu nuu i.
6 Sa'a yo nanu ja nu na kaku ɨɨn yɨvɨ, ko kaku i jiin yɨkɨ kuñu ñuyɨvɨ ja'a. Ko ja sa'a Espíritu Santo kuu ja na nakaku jaa i undi ini añu i. Yukan kuu ja na nakaku jaa ɨɨn yɨvɨ.
7 Ti va so naa ini ra jiin jnu'un ni ka'an ri un, chi nu ka kuni kɨvɨkoyo yɨvɨ ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti tukaa iyo ɨnga ichi kinkoyo i, chi ɨɨn ni ichi iyo. Ti yukan kuu ja sa'a maa Espíritu ii ja na nakaku jaa i.
8 Nde'e ra nu kee tachi, ti jiniso'o yo ko tu kuu kuni yo jiin nduchi yo, ni tu kuu jnɨɨ yo jiin nda'a yo, ni tu kuni yo na ichi kua'an. Suni sia'an sa'a Espíritu Yandios jiin yɨvɨ, chi tu ka jini i nasa sa'a ya ja na nakaku jaa i —ni kachi ya.
9 Ni jikajnu'un tuku Nicodemo:
—¿Ti nasa kuu ja nakaku jaa yɨvɨ nusa? —ni kachi da.
10 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kuu ra ɨɨn maestro, ti kuña'nu ra nuu jna'an yo ja ka kuu yɨvɨ Israel, ti tu kujnuni ini ra jnu'un ja'a, ¿Va tu jini ra nusa?
11 Jandaa na kachi ri nuu ra, ja ka jini ndaa ra taka jnu'un ka'an ri, ti jani ndaa ri jnu'un taka ja ni jini ri. Ko so ja ro'o, tu kandixia ra jnu'un ka'an ri.
12 Ja sia'an tu kandixia ra jniñu sa'a Yandios nuu ñuyɨvɨ ja'a, ¿Ti ndee ga ja kandixia ra nu na kachi ri nasa jito Yandios taka jniñu sa'a ya undi

nuu kancha maa ya nusa? Va
tukaa ga kandixia ra yukan.
13 Ni ɨɨn tundo ja'an andɨvɨ
ja kuni nasa iyo yukan, chi
maa ɨɨn ni ja ni chaa nuu
ñuyɨvɨ ja'a kuu ja jini. Maa
ɨɨn ni ru'u ja kuu ri Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, ja ni kuncha ri andɨvɨ,
ti jini ndaa ri nasa iyo.
14 Ko yukan na ti katakaa
yɨvɨ ru'u nuu nda'a cruz, ja
kuu ri Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Na ni
ka jikonuu yɨvɨ hebreo nuu
ñu'un te'e un na jana'an, ni
jatakaa Moisés ɨɨn koo kaa
nuu ɨɨn nda'a yujnu un un.
Ti suni sia'an kuu vijna, chi
katakaa yɨvɨ ru'u nuu nda'a
cruz.
15 Yukan na ti taka yɨvɨ
kandixia ru'u, tukaa jna'nu
ndatu i. Sia'an na ti sa
kuu kunchuku i jiin Yandios
ja kuu saa ni. Chi sia'an
sa'a Yandios jiin taka yɨvɨ ka
kandixia Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ.

Ni kunda'u ini Yandios yɨvɨ ñuyɨvɨ

16 Ni kunda'u xaan ini Yan-
dios yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ja yukan
kuu ja ni taji ya se'e ya ni kii
ya, vasu maa ɨɨn ya ni kuu
Se'e Yandios. Ni kii se'e ya
nuu ñuyɨvɨ nava taka yɨvɨ na
kandixia ya, ti tukaa jna'nu
ndatu i, ti kunchuku i jiin
Yandios ja kuu saa ni.
17 Sia'an ni taji Yandios Se'e
ya nuu ñuyɨvɨ. Ko tu ni taji ya
Se'e ya ja na ka'nu ndatu ya
yɨvɨ, chi su'va ja na nama ya
yɨvɨ naa i.
18 Taka yɨvɨ ni ka kandixia
ya, tukaa jna'nu ndatu i, ko
yɨvɨ ja tu ka kandixia i ya,
ja ni ka jna'nu ndatu i. Ko
ni ka jna'nu ndatu i ja tu ni
ka kandixia i maa Se'e Yan-
dios, ja maa ɨɨn ni ya kuu ja
nama sɨkɨ yɨvɨ naa i. Sia'an
ni kunda'u ini Yandios yɨvɨ
ñuyɨvɨ.
19 Iyo kua'a yɨvɨ ja tu ka
kandixia jniñu ni sa'a Yan-
dios. Ka sa'a ndeva'a i, ti jiin
jniñu ka sa'a i un jini yo ja
ka jna'nu ndatu i. Ja ni taji
Yandios se'e ya nuu ñuyɨvɨ,
ti kuu ya nanu ɨɨn ñu'un ja
ndinchaa nuu ñuñaa, ja na
kuni yɨvɨ na ichi kinkoyo i,
ko tu ka jandatu i. Chi ka
ndiyo ini i ja sa'a ndeva'a
i nanu ɨɨn chaa jajna'an ini
kaka jakuaa. Suni sia'an ka
ndiyo ini i kundikun i kuachi
un. Sia'an ka stuu yɨvɨ un
maa i ja ka jna'nu ndatu i nuu
Yandios.
20 Ja ni taji Yandios se'e ya
nuu ñuyɨvɨ, ti ni kuu ya nanu
ɨɨn nduva ñu'un ja ndinchaa
nuu ñuñaa, nava na kuni yɨvɨ
ichi kinkoyo i. Ko sa su'va ka
jito u'u i Yandios jiin se'e ya
ja xna'an ya na ichi kinkoyo
i. Ti ka jito u'u i jnu'un ya, chi
tu ka na kuni i yukan sa ni ka
jini i ja iyo kuachi sɨkɨ naa. Tu
ka janta'u i jnu'un ya, chi ka
ndiyo ini i ja siin i jiin kuachi
un.
21 Ko ka iyo yɨvɨ ka janta'u
Se'e Yandios, ja kuu ya nanu
ɨɨn nduva ñu'un ja ndinchaa
nuu ñuñaa. Chi xna'an ya naa
i ichi kinkoyo i, ti ka kusɨɨ ini
kaka ndaa i ichi un, chi tu ka
yu'u i sa'a i jniñu va'a ja kuni
Yandios. Ti sia'an ka stuu kaji
ja ka sa'a i taka jniñu va'a

kuni maa Yandios —ni kachi Jesús.

Ndakuni'in tuku Juan jnu'un Jesús

22 Yukan na ti kua'an Jesús ichi ñuu Judea. Suni kuankoyo chaa ka skua'a jiin ya. Yukan ni ku'iin da jiin ya jaku kɨvɨ, ti yukan ni skuanducha ya yɨvɨ.

23 Suni ni kundee Juan ni skuanducha da ñuu Enón, chi yukan ni iyo kua'a nducha. Ñuu yukan kendo yajni jiin ñuu Salím. Ni ka ja'an yɨvɨ nuu da, ti ni skuanducha da i.

24 Yukan ni sa'a Juan undi na ti kɨvɨ ga da vekaa.

25 Uu xi uni jna'an chaa ka skua'a jiin Juan, ti ni ka keja'a ka ka'an da jiin chaa hebreo un. Ti ka ka'an da sɨkɨ ja nasa kuu ja ka ndundoo yɨvɨ nuu Yandios.

26 Yukan na ti ni ka ja'an da nuu kande Juan, ti ni ka kachi da:

—Maestro, ni jini ni chaa ni jaa nuu ni kunchuku yo ichi ɨnga yu'u yucha Jordán, ja ni kachi ni na chaa kuu chaa un. Vijna ti ja skuanducha da, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ kuankoyo nuu da un —ni ka kachi da.

27 Ti ni kachi Juan:

—Nu tu chindee Yandios, ti tu kuu sa'a yɨvɨ ɨɨn jniñu nava kuni maa ya.

28 Ja ka jini va'a ra ja ni kachi ri ja tu kuu ri maa Cristo. Ko ni taji Yandios ru'u ve sa'a ri ɨɨn jniñu ti jniñu un kuu ja na kaxnu'un ri nuu yɨvɨ ja kii ya.

29 Na kani ri ɨɨn jnu'un. Nu na nanda'a ɨɨn chaa jiin ñasɨ'ɨ da, ka sa'a da viko jiin amigo da. Ti amigo da un kuu chaa ta'u jniñu nuu viko un, ti amigo da un kajnu'un nu iyo sɨɨ ini da ja nanda'a da xi tu. Nu ni kachi chaa nanda'a un ja iyo sɨɨ ini da, yukan ti amigo da un, suni kusɨɨ xaan ini da. Ti suni sia'an kusɨɨ xaan ini ri ja na kinkoyo yɨvɨ nuu Jesús.

30 Sɨkɨ ja ka ka'an ra un, ti kanuu ga ja na nduña'nu ga maa ya, ti su'va na nukuu ga ru'u —ni kachi Juan.

Ɨɨn ja vaji ichi andɨvɨ

31 Ti maa ɨɨn ni ya kuu ja vaji undi andɨvɨ, yukan kuu ja kuña'nu ga ya nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ. Taka yɨvɨ ni ka kaku nuu ñuyɨvɨ ja'a ka kuu i se'e ñuyɨvɨ ja'a, ti ka ka'an i mani maa jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ko ɨɨn ja vaji undi andɨvɨ, chi kuña'nu ga nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ.

32 Ti ka'an ya taka ja ni jini ya, ti jani ya jnu'un taka ja ni jiniso'o ya, ko tu ka kuni chunso'o yɨvɨ taka jnu'un ka'an ya.

33 Taka yɨvɨ ni ka chunso'o jnu'un ya, ni ka nakuni ndaa i ja iyo ndaa jnu'un ni ka'an ya.

34 Ti jandaa ndixia kuu un, chi ni taji Yandios maa ya, ti maa ya kuu ja ni ka'an taka jnu'un ka'an Yandios, vanuxia kancha maa Espíritu Yandios jiin ya, ti tu yɨku'va Espíritu ni ja'a Yandios ja na kuncha jiin ya.

35 Xaan ga mani Yandios jiin se'e ya. Ti ja yukan kuu ja ni nachi'i ya taka ja iyo

nuu nda'a se'e ya ja na ta'u ya jniñu nuu.
36 Yɨvɨ kandixia Se'e Yandios ja nama ya i, ti kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni. Ko yɨvɨ ja tu kandixia Se'e ya, tu kuu kunchuku i jiin ya, chi su'va vi'i ga kuɨtɨ ini Yandios nuu i, ti kua'a ya nundo'o koo ndo'o koo nene i ja kuu saa ni.

Ka'an Jesús jiin ɨɨn ña'an ñuu Samaria

4

1 Ni ka ni'in chaa fariseo un jnu'un ja kua'a ga yɨvɨ ka jika jiin Jesús, ti ni skuanducha ya kua'a xaan ga yɨvɨ ja kuu Juan.
2 Vasu ansu maa Jesús ni skuanducha yɨvɨ, chi chaa ni ka skua'a jiin ya un ni ka sa'a.
3 Ni jaa jnu'un un nuu Jesús ja sia'an ni ka jini chaa fariseo. Yukan kuu ja ni kee ya ñu'un ñuu Judea, ti kuano'on ya ichi nuu ñu'un ñuu Galilea.
4 Ti ichi kua'an ya ni ya'a ya nuu ñu'un ñuu Samaria.
5 Ni jaa ya ñuu Sikar ja kuu ɨɨn ndañuu Samaria. Ñuu un kande yajni ɨɨn ñu'un ni ja'a Jacob nuu se'e da José na jana'an.
6 Yukan iyo ɨɨn soko nducha ni nani soko Jacob. Ni kuita Jesús ja kua'an ya ichi un, ti yukan ni jakuɨñɨ ya yu'u soko un. Ko ja ni kuu koxiuu kɨvɨ un.
7 Ti ni jaa ɨɨn ña'an ñuu Samaria kuaja ki'in ña nducha. Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Kua'a tɨ'lɨ nducha na ko'o ri —ni kachi ya.
8 Ti chaa ka skua'a jiin ya, kuankoyo da ñuu un kuan kuaan da ja kaji da jiin ya naa da, ti ni kendo maa ɨɨn ni ga ya.
9 Ti ña'an ñuu Samaria un ni kachi ña jiin ya:
—Ni'in ja kuu ni chaa hebreo. ¿Ndo jikan ni nducha ko'o ni nuu na, ti saña kuu na ña'an ñuu Samaria? —ni kachi ña.
Sia'an ni ka'an ña, chi yɨvɨ hebreo un, tu mani i jiin yɨvɨ ñuu Samaria.
10 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Tu jini ra nasa kaa ɨɨn ta'u va'a ja kuni kua'a maa Yandios nuu ra. Ni tu chaku ini ra, ti ni tu jini ra na chaa kuu ɨɨn ja ka'an jiin ra ja'a ja na kua'a ra nducha ko'o. Ko nu na kakanta'u ra nuu ri, ti kua'a ri ɨɨn nuu nducha ko'o ra ja na kuchaku ra ja kuu saa ni —ni kachi ya.
11 Yukan ti ni kachi ña jiin ya:
—Taa. Ko ni'in, ni tu ñava'a ni najin tava ni nducha. Ti soko ja'a chi kunu xaan. ¿Ti nanu kin ki'in ni nducha ja ka'ñu ni nuu na nusa?
12 Jacob chaa ni kuu tata jna'an na undi na jana'an. Chaa un ni jacha soko ja'a ti ni kendo jiin na naa na. Ja'a ni ka ji'i maa da nducha, ti suni ja'a ni ka ji'i taka jna'an da jiin taka kuɨtɨ ni ka nchaka da. Ɨɨn chaa ni kuña'nu ni kuu chaa un, ¿ti xi kuña'nu ga ni'in ja kuu chaa un nu? —ni kachi ña.
13 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Taka yɨvɨ ko'o nducha ja'a, ti ichi tuku i.

14 Ko nu na ko'o i ɨɨn nducha
kua'a ri nuu i, ti tukaa ga ichi
kuɨtɨ i. Kua'a ri nducha un
nuu i, ti yukan nduu nanu ɨɨn
soko nuu kaña nducha kua'a.
Yukan na ti kuncha i jiin Yan-
dios ja kuu saa ni —ni kachi
ya.
15 Ti ni kachi ña'an un jiin
ya:
—Taa. Kua'a ni nducha
yukan, na ko'o na nava tukaa
ichi kuɨtɨ na, ti nava tukaa kii
ki'in kuɨtɨ na nducha soko ja'a
—ni kachi ña.
16 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Kuan kana yɨɨ ra ti kii ra
jiin da —ni kachi ya.
17 Ti ni kachi ña jiin ya:
—Tu na yɨɨ na iyo —ni kachi
ña.
Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ndaa jnu'un ka'an ra ja
tu na yɨɨ ra iyo,
18 vanuxia, ja ni kuu u'un
chaa ni kunchuku jiin ra, ti
chaa kancha jiin ra vijna chi
ansu yɨɨ ra kuu da. Ja'a ni
kachi ndaa ra vijna —ni kachi
ya.
19 Ti ni kachi ña jiin ya:
—Taa. Ko ndo'o ini na
ja maa ni kuu ɨɨn profeta ja
ka'an jnu'un Yandios.
20 Tata yɨvɨ ñuu Samaria na
jana'an, ni ka chiñu'un i Yan-
dios xini yuku ja'a. Ti ni'in ka
ka'an ni ja Jerusalén kuu ñuu
nuu kunchañu'un yo Yandios
—ni kachi ña.
21 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ro'o ñasɨ'ɨ. Kandixia
jnu'un ka'an ri. Chi jaa ɨɨn
kɨvɨ ja ni ansu ga yuku ja'a, ti
ni ansu ga ñuu Jerusalén kuu
nuu kunchañu'un ra maa
Yandios, ya kuu Tata ra naa
ra.
22 Ro'o yɨvɨ ñuu Samaria
naa ra, ka nchañu'un ra Yan-
dios, ko vanuxia tu ka jini ra
nasa kaa Yandios. Ko ru'u
yɨvɨ hebreo chi ka jini ri nasa
kaa Yandios, ka jini ri ja nɨnɨ
nuu yɨvɨ hebreo vaji ɨɨn ja
nama sɨkɨ yɨvɨ naa i.
23 Na kachi ri ja, ja ni jaa
kɨvɨ kunchañu'un yɨvɨ Yan-
dios, ja tukaa ka nandɨ'ɨ ɨɨn
ni veñu'un nuu chiñu'un i ga.
Ko chiñu'un i ya undi jiin nɨ
ini nɨ añu i. Chi sia'an kuu ja
kuni maa Yandios ja na kun-
chañu'un yɨvɨ maa ya.
24 Tu kuu kuni yɨvɨ nuu Yan-
dios, chi maa ya kuu Espíritu.
Yukan kuu ja nu ɨɨn yɨvɨ kuni i
chiñu'un i ya, ko kanuu ja na
chiñu'un ndaa i ya jiin nɨ ini
nɨ añu i —ni kachi ya.
25 Ti ña'an un ni kachi tuku
ña:
—Jini na ja kii ɨɨn ja ni
nakaji Yandios ja nama sɨkɨ
yo, ɨɨn ja konani Cristo. Nu
na chaa chaa yukan, yukan ti
xna'an kaji ga da taka jnu'un
un nuu yo —ni kachi ña.
26 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Maa ri kuu —ni kachi ya.
27 Nɨ ka'an ga ya jiin ña'an
un, ti ni ka najakoyo chaa ka
skua'a jiin ya. So ka naa ini
da ja sia'an ka ndajnu'un ya
jiin ña'an un. Ko ni ɨɨn tu ni
ka tava ini da ja kajnu'un da
ya: "¿Ndo nduku ña'an un?"
Xi kachi da jiin ya: "¿Na ndoo
ka'an ni jiin ña'an un?" Tu
kuɨtɨ ni ka ka'an da sia'an.
28 Ña'an un ni xndoo ña kɨyɨ
nducha ña ti kua'an ni ña ichi
ñuu. Ni jaa ña ti ni keja'a ña
ka'an ña jiin yɨvɨ un:

29 —¡Ña'an na cho'o naa ra,
ti kuni ra ɨɨn chaa ni kachi
ndɨ'ɨ nuu ri taka ja ni sa'a ri!
¿Ti ansu maa da kuu Cristo
nu? —ni kachi ña.
30 Yukan ti ni ka kee yɨvɨ
ñuu un kuankoyo i nuu kande
Jesús.
31 Ni ti jakoyo ga yɨvɨ un, ti
chaa ka skua'a jiin Jesús, ka
kanda'u da jiin ya:
—Maestro, kaji ni ɨɨn
vanuxii staa, na kaji yo —ni
ka kachi da.
32 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Iyo ɨɨn staa yaji ri ja ro'o
naa ra, tu ka jini ra nasa kaa
—ni kachi ya.
33 Yukan ti chaa ka skua'a
jiin ya ka jikajnu'un jna'an da
naa da:
—¿Xi ja ni ka kinchaka yɨvɨ
staa ni yaji ya nu? —ni ka
kachi da naa da.
34 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Sia'an ni kachi ri, chi sa'a
ri nava kuni maa ya ni taji
ru'u vaji ri ja na sa'a ri jniñu
ya. Ti yukan kuu nanu ja
na ni'in jnu'un ndee ini yɨkɨ
kuñu ri, nanu ni'in yo jnu'un
ndee ini jiin ɨɨn ndeyu yaji yo.
Ti ndiyo ini ri ja sinu ri jniñu
ni ja'a ya nuu ri.
35 Ti ja sa'a yo jniñu ka'ncha
triu, ti vatu ni ka ka'an ra ja
undi kuun yoo ti sa nastutu
yo. Ko na kachi ri ja xnaka
nde'e va'a ra naa ra, nde'e
va'a ti kuni ra, chi vinañu'ni
ka iyo kua'a xaan yɨvɨ nanu
triu ja, ja ni kuaan ja ka'ncha
yo, chi yɨvɨ kua'a ka tu'va i ti
ka kandixia i ru'u.
36 Xaan ndatu yɨvɨ nastutu
jniñu un chi iyo xaan ta'u
i, chi sa'a i jniñu ja nas-
tutu i yɨvɨ, ti nasava'a i nuu
kunchuku yɨvɨ un jiin Yan-
dios ja kuu saa ni. Ja sia'an
ti nanu kusɨɨ ini chaa ni sa'a
jniñu un, suni sia'an kusɨɨ ini
chaa nastutu.
37 Ndaa jnu'un ka'an ɨɨn
jnu'un, ja "Sɨɨn chaa sa'a
jniñu, ti ɨnga da nastutu."
38 Suni sia'an taji ri ro'o naa
ra ja ka skua'a jiin ri, ja na
kachanuu ra jnu'un ri ki'in.
Chi ka kuu ra nanu ɨɨn chaa
nastutu triu. Vasu ansu maa
ra ni ka jachanuu jnu'un un,
chi ɨnga yɨvɨ ni ka jachanuu
jnu'un ri, ko ro'o kuu nanu
nastutu jniñu ni ka sa'a chaa
un naa da —ni kachi Jesús.
39 Ja sia'an kuu ja kua'a
xaan yɨvɨ ñuu un ni ka
kandixia i Jesús, chi ni kachi
ña'an un: "Ni kachi ndɨ'ɨ da
taka ja ni sa'a na", ni kachi
ña.
40 Nu ni ka jakoyo yɨvɨ ñuu
Samaria un nuu kande Jesús,
ti ni ka ka'an nda'u i jiin ya
ja na kendo ya jiin yɨ ti jaku
kɨvɨ. Ti ni kendo ya yukan ni
kundee ya uu kɨvɨ.
41 Kua'a xaan i ni ka
kandixia ya ja sɨkɨ jnu'un va'a
ni ka'an ya yukan.
42 Yukan na ti sa ni ka kachi
yɨvɨ jiin ña'an un:
—Tukaa nɨnɨ kuu ja undi
kani ra jnu'un ti sa kandixia
ri ya, chi suni ni ka jiniso'o
maa ri jnu'un ni ka'an ya.
Yukan na ti ni ka jini ndaa yo
ja maa ya kuu maa Cristo, ya
ni nakaji Yandios ja nama ya
sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ —ni ka kachi
yɨvɨ un.

Jiin ndusu yu'u Jesús ni nduva'a se'e ɨɨn chaa kuña'nu

43 Nu ni ya'a uu kɨvɨ, ni
kee Jesús ñuu Samaria, ti ni
naki'in ya ichi kuano'on ya
nuu ñu'un ñuu Galilea.
44 Ti maa ya ni ka'an undi
nuu, na ni kachi ya ja tu
kua'a yɨvɨ ja yɨñu'un nuu ɨɨn
chaa ka'an jnu'un Yandios,
ñuu nuu ni ja'nu da.
45 Ko nu ni jaa ya ñuu
Galilea, ti ni ka janta'u yɨvɨ un
ya, chi ni ka jini i jniñu ña'nu
ni sa'a ya ñuu Jerusalén ja ni
kuu kɨvɨ viko un, chi suni ni
ka ja'an i yukan.
46 Yukan na ti ni ndeokuñɨ
Jesús ichi ñuu Caná ja kuu
ndañuu Galilea, nuu ni nasa'a
ya vino jiin nducha un. Ti ñuu
Capernaum ni iyo ɨɨn chaa
kuña'nu ja ndiso jniñu da nuu
rey. Ti ku'u se'e chaa un.
47 Ni ni'in da jnu'un ja
ni kee Jesús ñuu Judea, ti
ni nandeokuñɨ ya ichi ñuu
Galilea. Yukan ti ni ja'an
chaa kuña'nu un nuu kancha
Jesús, ti ni keja'a jikanta'u da
nuu Jesús ja na ki'in ya jiin da
ve'e da:
—Sa'a ni tɨ'lɨ tajna se'e na
—ni kachi da.
Sia'an ni ka'an chaa kuña'nu
un chi ja yajni kuū se'e da
niku.
48 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Maa ra jiin tendɨ'lɨ yɨvɨ ɨɨn
nuu kanda jiin ra, nu tu nde'e
ra jiin nuu ra ɨɨn jniñu ña'nu
sa'a ri, ti ni tu kandixia kuɨtɨ
ra ru'u —ni kachi ya.
49 Ti ni kachi chaa kuña'nu
un:
—Taa. Jikanta'u xaan na
nuu ni. Ko nu tu ki'in ni ve'e
na, ti va kuū se'e na —ni kachi
da.
50 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Kuano'on ve'e ra chi tu
kuū ndixia se'e ra —ni kachi
ya.
Ni kandixia chaa un jnu'un
ni ka'an Jesús, ti kuano'on ni
da.
51 Kuan nduyajni da ve'e
da, ti ja kuaja ɨɨn chaa kuū
muzu da un, ti ni kachi da jiin
chaa kuña'nu un:
—Ja ni nduva'a se'e ni —ni
kachi da.
52 Yukan ni jikajnu'un da
muzu da un:
—¿Na hora ni nduva'a se'e
ri nusa? —ni kachi da.
Ti ni kachi muzu un:
—Ja yajni na koxiuu ni kee
kiji un maa i —ni kachi da.
53 Yukan ti ni nuku'un ini
da ja hora yukan ni kachi
Jesús jini da: “Kuano'on ve'e
ra, chi tu kuu se'e ra”, ni kachi
ya. Yukan ti ni kandixia da
Jesús, ti suni ni ka kandixia
tendɨ'lɨ yɨvɨ kanchuku ve'e da.
54 Yukan kuu ɨnga jniñu
ña'nu ni sa'a Jesús na ni kee
ya nuu ñu'un ñuu Judea ti
kuano'on ya ichi ñuu Galilea.
Sa yukan kuu uu jniñu ña'nu
ni sa'a Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ku'u yu'u pila nducha ñuu Betesda

5

1 Nu ni ya'a yukan na ti
sa ni nandeokuñɨ Jesús ñuu
Jerusalén, ti yukan nuku'un
ɨɨn viko ka nasa'a yɨvɨ hebreo.
2 Ni iyo ɨɨn pila ka'nu
nducha ñuu Jerusalén. Ni
nani Betesda nuu yu'u ka
ka'an yɨvɨ hebreo. Ni iyo u'un

yuxe'e lulu nuu ka kɨvɨ yɨvɨ
nuu nducha un. Kendo yajni
yu'u ñuu, ti yuxe'e un ni nani
Yuxe'e Nuu Ka Ya'a Rɨɨ.
3-4 Ti yukan kandatu kua'a
yɨvɨ ka ku'u. Kandatu yɨvɨ
kuaa nduchi, yɨvɨ rengo jiin
yɨvɨ tɨkuku.
5 Ti suni yukan katuu ɨɨn
chaa ja ja ni kuu oko xia'un
uni kuiya ku'u da.
6 Ni jini Jesús nuu chaa un
katuu da. Suni ni jini ya ja ja
ni kuu na'an xaan ku'u da, ti
ni jikajnu'un ya maa da:
—¿Kuni ra nduva'a ra nu?
—ni kachi ya.
7 Ti ni kachi chaa ku'u un:
—Taa, kuni na, ko tu iyo ni
ɨɨn chaa chindee saña. Ni ɨɨn
yɨvɨ tu kii chindee i saña ja na
kɨvɨ na nuu nducha un nuu
keja'a kanda. Chi taka jinu ja
kuni kɨvɨ na, ti xnakan ja kɨvɨ
ɨnga yɨvɨ —ni kachi da.
8 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—¡Ndokuñɨ! Nastuu yuu ra,
ti kaka kuano'on ve'e ra —ni
kachi ya.
9 Ni ndoko da ni nastuu da
yuu da, ti ni keja'a jika da
kua'an da.
Yukan ni kuu ɨɨn sabado,
kɨvɨ ka ndetatu yɨvɨ hebreo.
10 Ti chaa hebreo ka
kuña'nu un, ni ka kachi da
jiin chaa nda'u un:
—Kɨvɨ ndetatu kuu vijna, ti
tu va'a ja kundiso ra yuu ra
ki'in ra jiin —ni ka kachi da.
11 Ti ni kachi chaa ni
nduva'a un:
—Ɨɨn chaa ni sa'a tajna
saña yukan ni kachi da ja na
kundiso na yuu na ti na ki'in
na —ni kachi da.
12 Ni ka jikajnu'un chaa un
maa da:
—¿Nau chaa kuu ja ni kachi
jini ra ja na naki'in ra yuu ra
ti ki'in ra nusa? —ni ka kachi
da.
13 Ti chaa ni nduva'a un,
tu ni jini da nau chaa kuu,
chi vanuxia kua'a xaan yɨvɨ
ka'iin yukan, ti Jesús kua'an
ni ya.
14 Kuee ga sa ni ndejna'an
Jesús jiin da yuxe'e veñu'un
ka'nu un, ti ni kachi ya jiin da:
—Ja ni nduva'a ra vijna.
Vijna na ti koto ma sa'a ga
ra kuachi. Chi nu na sa'a
tuku ra, yukan na ti kii ɨɨn
nundo'o ka'nu xaan ga sɨkɨ ra
—ni kachi ya.
15 Yukan na ti kua'an chaa
un, ni jani da jnu'un nuu chaa
hebreo ka kuña'nu un:
—Jesús kuu ja ni sa'a tajna
saña —ni kachi da.
16 Ti sɨkɨ ja ni sa'a Jesús
ɨɨn jniñu un kɨvɨ ndetatu, ja
yukan kuu ja ni ka keja'a
ka jito u'u chaa hebreo ka
kuña'nu un Jesús, ti ka kuni
ka'ni da ya.
17 Ti ni kachi Jesús jiin da
naa da:
—Na kachi ri nuu ra ja taka
ni hora sajniñu Yandios. Maa
Tata ri, sajniñu ya taka ni kɨvɨ.
Ti suni sia'an sajniñu tu ru'u
taka ni kɨvɨ —ni kachi ya.
18 Ja sia'an ni ka'an Jesús, ti
vi'i ga ni ka nduku da nasa
ka'ni da ya, chi tu ni jandatu
ya jnu'un ka'an ley ja kuu
kɨvɨ ndetatu un, jiin suni ja
ni kachi ya ja Tata maa ya
kuu Yandios, chi sia'an ni ske-
jna'an ya maa ya jiin maa
Yandios. Yukan kuu ja ka
kuni da ka'ni da Jesús.

Ndisojniñu Se'e Yandios

19 Ni kachi Jesús jini chaa hebreo ka kuña'nu un:

—Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja maa ri kuu Se'e Yandios, ti ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu sa'a ja sa'a maa ya. Ti jandaa ndixia kuu yukan chi ru'u sa'a ri taka ja sa'a maa Tata ri.

20 Ti sia'an kuu ndixia chi mani Yandios jiin Se'e ya, ti xna'an ya nuu Se'e ya taka ja sa'a ya. Ti su'va ña'nu ga jniñu xna'an ya nuu se'e ya, ja undi so naa ini ra naa ra.

21 Chi Ɨɨn ni ka kuña'nu ya kuu Se'e jiin Tata ya. Tata yo Yandios, naxndoto ya yɨvɨ nuu ñuji'i, ti nachaku tuku i. Ti suni sia'an sa'a maa se'e ya, chi suni naxndoto ya yɨvɨ naa i nuu ñuji'i.

22 Ja'a kuu ja ɨɨn ni kuña'nu ya kuu Se'e jiin Tata ya. So ja maa Tata yo Yandios tu xndichi ya kuachi sɨkɨ ni ɨɨn yɨvɨ, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu un nuu Se'e ya ja na xndichi ndaa kuɨtɨ ya sɨkɨ kuachi yɨvɨ naa i.

23 Sia'an ti na chiñu'un yɨvɨ Se'e Yandios naa i nanu ka chiñu'un i maa Yandios. Ko nu nau yɨvɨ tu nachiñu'un Se'e ya, suni sia'an tu nachiñu'un i Tata ya, vasu ɨɨn ni ka kuña'nu ya jiin Se'e ya, chi maa Tata Yandios kuu ja ni taji ya Se'e ya —ni kachi Jesús.

24 Ni siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:

—Jandaa na kachi ri ja nu na chu'un ini yɨvɨ jnu'un ka'an ri, ti kandixia ndaa i ja maa Yandios ni taji ru'u, yukan na ti tu jna'nu ndatu i. Vasu na kuu i ko tu kondo'o i nundo'o. Su'va ndɨvɨ i nda'a maa Yandios ti yukan kuchaku i jiin ya ja kuu saa ni.

25 Jandaa na kachi ri ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti kundaa nava ni kachi ri, ti kɨvɨ yukan ja ni jaa. Yɨvɨ ka chaku vijna, ka kuu i nanu ndɨyɨ, ko nu na chu'un ini i jnu'un ka'an Se'e Yandios, ti kandixia i naa i, yukan na ti ja ka yɨ'ɨ i nda'a maa Yandios, ti ka jika i ichi ya. Tukaa ka kuu i nanu ndɨyɨ, chi su'va ja ni ka nachaku i kanchuku i jiin ya.

26 Sia'an sa'a Yandios jiin Se'e ya vanuxia ɨɨn ni kuu se'e ya jiin maa ya. Ti ka'nu ɨɨn jniñu sa'a Yandios chi sa'a ya ja na kuchaku yɨvɨ naa i. Ti nanu sa'a maa Yandios suni siukan sa'a Se'e ya, chi sa'a ya ja na kuchaku yɨvɨ naa i ja kuu saa ni.

27 Sɨkɨ ja ɨɨn ni kuu Yandios jiin Se'e ya, yukan kuu ja ni ja'a ya jniñu nuu Se'e ya, chi maa ya kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ti nanduku vindaa ya kuachi sɨkɨ yɨvɨ naa i nuu nasa iyo. Ti maa Se'e ya na kachi nau kuu yɨvɨ ni ka jna'nu ndatu, ti nau kuu yɨvɨ ni ka nita'u. Ti xndichi ndaa kuɨtɨ ya yɨvɨ naa i, chi maa ya kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti maa Tata ya ni ja'a jniñu un nuu ya.

28 Koto ma naa ini ra ɨɨn jnu'un ka'an ri ja'a sɨkɨ jniñu ndiso ri, ja ɨɨn ni kuu ri jiin Tata ri Yandios, chi nu na jaa kɨvɨ, ti taka ndɨyɨ ka ñunduji un kuniso'o i jnu'un ka'an Se'e ya.

29 Yukan na ti taka yɨvɨ ni
ka sa'a ja va'a, nandoto i ti
kunchuku i jiin Yandios. Ti
taka yɨvɨ ni ka sa'a ndeva'a un
suni nandoto i, ko kɨvɨkoyo i
nuu jna'nu ndatu i naa i —ni
kachi Jesús.

Nasa nakuni yɨvɨ ja ndiso-
jniñu Jesús

30 Ni siin Jesús ka'an ya jiin
chaa hebreo ka kuña'nu un, ti
ni kachi ya:

—Siuku ndaa kuɨtɨ ri taka
nava kuni maa Tata ri Yan-
dios, chi tu iyo ni ɨin ja sa'a ri
ja kuu ini maa ri. Ti xndichi
ndaa ri yɨvɨ naa i sia'an nava
ni kachi maa Tata ri. Sia'an
xndichi ri yɨvɨ, chi tu sa'a ri
nava kuu ini maa ri. Chi su'va
siuku ri nava kuu ini maa ya,
chi ja sɨkɨ yukan ni taji ya ru'u
vaji ri nuu ñuyɨvɨ ja'a.

31 Ko nu na ka'an ri ja ndo'o
ini maa ri, ti ka'an ri ja kusɨɨ
ini ri, yukan na ti kachi ra ja
tu nijniñu kuɨtɨ jnu'un ka'an
ri, chi tu iyo ɨnga ja kua'a jan-
daa ja'a ri.

32 Ko iyo ɨnga ja ndakuni'in
ru'u ti kachi nau ja kuu ri, ti
ka'an ndaa chaa un chi jini
da ru'u. Ti jini ri ja iyo ndaa
jnu'un ka'an chaa un ti ni'in
jniñu.

33 Maa ra naa ra, ni ka taji
ra chaa ni ka ja'an kajnu'un
Juan, chaa ni skuanducha un.
Ti chaa un, ni kachi ndaa kuɨtɨ
ni da ja kuu ru'u.

34 Ti vasu sia'an ko tu
nandɨ'ɨ ri ja ɨnga yɨvɨ kachi
nasa jniñu sa'a ri. Sia'an
ka'an ri ja na kundaa jnu'un
ni ka'an Juan sɨkɨ maa ri nava
na kandixia ra taka jnu'un ni
ka'an da un, ti nava na kuu
nama ra maa ra.

35 Sa'a yo nanu Juan ni
kuu da nanu ɨin ñu'un ja ni
ndinchaa nuu ñuñaa, chi ni
xna'an ndaa da ichi Yandios
nuu yɨvɨ. Ko jaku ni kɨvɨ ni ka
chiñu'un ra jnu'un ni xna'an
da un. Vanuxia yukan ni kuu
ɨin jniñu ni sa'a da.

36 Ti kua'a ni kuu ɨin jnu'un
ni ndakuni'in Juan sɨkɨ maa
ri. Ko ka'nu ga kuu jnu'un
ka'an maa Tata ri ja'a ri, chi
ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu ri.
Yukan na ti kuni ndaa ra nau
ja kuu ru'u, ti kuni ndaa ra
ja maa Tata ri ni taji ya ru'u
vaji ri, chi sa'a ri jniñu ña'nu
ni ja'a ya nuu ri.

37 Tata ri ni taji ru'u, ti stuu
kaji ya taka nau ja kuu ri.
Ni kachi kaji ya nau ja kuu
ru'u, vasu tu ni ka jini ra jiin
nuu ra nuu Tata ri, ti ni tu ni
ka jiniso'o ra ndusu yu'u maa
ya. Ko jandaa kuu ja ni tu
ka chu'un ini ra jnu'un ka'an
Tata ri. Yukan kuu ja tu ka
kandixia ra ja ka'an ɨin Chaa
ni taji maa Tata yo Yandios.

38 Ni tu ka chu'un ini ra
jnu'un ni ka'an Tata ri. Ti
ni tu ka kandixia ra Ɨin ja ni
taji maa ya. Tu ka kandixia
ra, chi tu ka janta'u ra jnu'un
ka'an maa Tata ri.

39 Ka skua'a xaan ra tutu
ii Yandios ja ni ka chaa yɨvɨ
jana'an. Ka skua'a xaan ra
tutu un, chi ka ndo'o ini ra
ja jiin yukan ti na nita'u ra
ja kunchuku ra jiin ya ja kuu
saa ni. Ko maa tutu un kuu ja
ka'an ndaa sɨkɨ ri.

40 Ti ro'o tu ka kuni kuɨtɨ
ra kandixia ra ru'u nava
na ndɨvɨ ra nda'a Yandios ti

kunchuku ra jiin ya. Ko ni
ka kuu ni'in xaan tonto ini
ra, chi tu ka kuni kandixia ra
ru'u naa ra —ni kachi Jesús.
41 Ni siin Jesús ka'an ya ti ni
kachi ya:
—Tu nandɨ'ɨ ri ja kua'a ra ja
yɨñu'un ru'u. Ni tu nduku ri ja
ka'an yɨvɨ ja kuña'nu ri nu tu
iyo ndaa ini i.
42 Ko ru'u chi jini va'a ri
nasa kaa undi ini jnuni ra. Ti
jini ndaa ri ja tu ka iyo ini ra
ja chiñu'un ra Yandios, ti jini
va'a ri chi yɨjiyo nde'e ri ro'o
naa ra.
43 Jini ri ja tu ka janta'u ra
ru'u. Ko maa ri kuu, ni chaa ri
nuu ñuyɨvɨ ja'a ti ndaku ni'in
ri jnu'un ka'an Tata ri Yan-
dios. Nu na nakuni ra ru'u,
ti suni sia'an nakuni ra nasa
kaa Yandios. Ko sa ti nakuni
ra ru'u, ti suni nakuni ra ja
kuña'nu Yandios nuu tendɨ'ɨ
ja iyo. Ti vasu sia'an kuu, ko
tu ka janta'u ra ru'u. Ko nu na
kii ɨnga chaa, ti ndakuni'in da
nanu maa da, ti va kuanta'u
ni ra chaa yukan.
44 Yukan kuu ja tu kuu
nasa kandixia ra ru'u, chi
ni'in xaan ka ñukuu ini ra ja
na kuanta'u ɨin yɨvɨ ro'o, ti
ansu ja na kuanta'u maa Yan-
dios ro'o naa ra. Vi'i ga ka
nakutu ini ra ja, nakua'a ja
yɨñu'un nuu jna'an maa ra,
ko tu ka nakutu ini ra ja na
nakuanta'u maa Yandios ro'o
naa ra. Yukan kuu ja tu kuu
nasa kandixia ra ru'u.
45 Ti vasu sia'an iyo, ko
tu kani ini ra ja kankuachi
ri sɨkɨ ra nuu Tata yo Yan-
dios. Ko ley ni ja'a Yandios
nuu Moisés, yukan kuu ja
kankuachi sɨkɨ ra naa ra. Ti
jandaa ndixia kuu, chi vasu
ka ndo'o ini ra ja ka iyo ndoo
ra nuu Yandios, ko so ja ka
siuku ra ley Moisés ti ka ndo'o
ini ra sia'an. Ko jiin yukan
ti ja kankuachi Moisés sɨkɨ ra
naa ra.
46 Ko nu ka kandixia ndaa
ra jnu'un Moisés, ti suni
kandixia ndaa ra ru'u niku.
Chi vanua undi na jana'an
xaan ni chaa da tutu nuu
ka'an sɨkɨ ru'u ja chaa ri nuu
ñuyɨvɨ kɨvɨ vijna.
47 Ko ro'o tu ka ñukuu ndaa
ini ra jnu'un ni chaa Moisés.
Yukan kuu ja tu kuu nasa
kandixia ra jnu'un ka'an ri
vijna. Tu kuu kuɨtɨ —ni kachi
Jesús jini chaa hebreo ka
kuña'nu un.

Ni ja'a Jesús ja ni ka yaji
u'un mil yɨvɨ
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44;
Lc. 9.10-17)

6

1 Yukan na ti sa kua'an
Jesús jiin chaa ka skua'a jiin
ya ichi ɨnga yu'u mini Galilea.
Ti mini un suni nani mini
Tiberias.
2 Kua'a xaan yɨvɨ ni ka
ndikun i Jesús, chi ni ka jini
i taka jniñu ña'nu sa'a ya. Ni
sa'a ya jniñu ña'nu xaan ga,
chi ni sa'a ya ja ni ka nduva'a
yɨvɨ ka ku'u.
3 Yukan ti kua'an Jesús jiin
ndaja'a ya, ni ndaa ya ɨin
yuku, ti yukan ni jakuɨñɨ ya.
4 Ti ja kuan kuyajni kɨvɨ
viko Pascua ka nasa'a yɨvɨ
hebreo, ja ka nuku'un ini i
kɨvɨ ni ka kekoyo i nuu ñu'un
nación Egipto na jana'an.

5 Ni jitonuu Jesús ti ni jini
ya ja kua'a xaan yɨvɨ ni ka kaa
kuankoyo. Ti ni kachi ya jiin
Felipe:
—¿Nanu kin kuaan yo ja kaji
yɨvɨ ja'a naa i? —ni kachi ya.
6 Sia'an ni ni ka'an ya, chi
kuni ya ja na ndee nu nasa
ka'an Felipe nu kandixia
ndaa da maa ya xi tuu,
vanuxia ja jini va'a maa ya
nasa sa'a ya.
7 Ti ni kachi Felipe jiin ya:
—Nu na kuaan yo uu ciento
xu'un staa, ti ni tu kujaa ja
kaji yɨvɨ ja'a, vasu ni ɨɨn tɨ'lɨ ɨɨn
ɨɨn yɨvɨ naa i —ni kachi da.
8 Ti ɨnga ndaja'a ya ni ka'an
da, ti chaa un kuu Andrés,
ñani Simón Pedro. Ti kachi
da:
9 —Chukan kande ɨɨn chaa
lulu, ndiso da u'un staa stila
cebada jiin uu chāká. Ko
yukan tu kujaa chi kua'a
xaan yɨvɨ naa i —ni kachi da.
10 Yukan na ti ni ta'u Jesús
jniñu nuu ndaja'a ya:
—Kachi jini yɨvɨ ja na
nukoo i nuu icha jña naa ra
—ni kachi ya.
Ti yukan mani icha kuii
kuu, ti yukan ni ka nukoo yɨvɨ
naa i. Ti va ka iyo u'un mil
niña kuɨtɨ chaa.
11 Ti ni ki'in Jesús ndɨ u'un
staa yukan, ti ni nakuanta'u
ya nuu Yandios. Ti ni ja'a ya
nuu ndaja'a ya ja na tejna'an
da nuu yɨvɨ kanchuku yukan.
Suni sia'an ni sa'a ya jiin
chāká un, ti jiin yukan ni ni ka
yaji va'a yɨvɨ un naa i.
12 Nu ni kuu ni ka yaji va'a
yɨvɨ un staa, ti ni kachi Jesús
jiin ndaja'a ya:
—Nastutu pedazu ni
kendoso jña, nastutu ra chi
tu stɨvɨ yo naa yo —ni kachi
ya.
13 Ni ka nastutu da, ti ni
chitu uxi uu chika jiin pedazu
staa un. Sia'an chika ni
ndututu vasu u'un ni jna'an
staa ni tejna'an Jesús, ko uxi
uu chika pedazu staa un ni
kendoso.
14 Nu ni ka jini yɨvɨ jniñu
ña'nu ni sa'a Jesús yukan, so
ni ka naa ini i, ti ka ka'an jiin
jna'an i:
—Va ndaa ndixia ja chaa
ja'a kuu ja ka'an nuu tutu ii
Yandios, ja kii ɨɨn profeta nuu
ñuyɨvɨ, kii ka'an da jnu'un ya
—ni ka kachi yɨvɨ.
15 Yukan ti ni jinijnuni maa
Jesús ja ka kuni yɨvɨ kin ki'in
i ya, ti chayɨka i ya ja na kuu
ya rey, ti na ta'u ya jniñu nuu
i naa i. Yukan kuu ja ni kaa
ga Jesús kua'an ya undi xini
yuku un.

Ni jika Jesús nuu nducha
(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ja kuan ini, ti chaa ka
skua'a jiin Jesús, ni ka nuu da
ja'a yuku un, ti ni ka najakoyo
da yu'u mini un.
17 Ni ka kɨvɨ da barco, ti
kuankoyo da ichi ɨnga nuu
yu'u mini undi ñuu Caper-
naum. Ni kuu ña, ti tuja'i
najaa Jesús nuu ka'iin da un
naa da.
18 Ti ni jakunchaa ɨɨn tachi
xaan, ja ni keja'a sa'iyo nuu
nducha mini un.
19 Ti va sa u'un xi iñu ni mil
metro kuu ja ni ka jika da jiin
barco da, ti ni ka jini da jika
Jesús kuaja ya nuu nducha

mini un, kuan kuyajni ya nuu barco un. Ti chaa un ni keja'a ka yu'u da.

20 Ti ni kachi maa Jesús jiin da naa da:

—Koto yu'u ra naa ra chi maa ri kuu —ni kachi ya.

21 Yukan na sa ni ka ndusɨɨ ini da ja ni kɨvɨ Jesús ini barco un. Sia'an na sa ni ka jakoyo yachi da nuu kuankoyo da un.

Ni ka nanduku yɨvɨ Jesús

22 Ni kuxian ɨnga kɨvɨ, ti yɨvɨ kua'a ni ka kendo i ɨnga nuu yu'u mini un. Ni ka jini i ja ɨɨn ni barco ni kunde yu'u mini un. Ti suni ni ka jini i ja ndaja'a Jesús ni ka kɨvɨ da barco un ti kuankoyo da. Ko ni ka jini va'a i ja tu ni kɨvɨ Jesús.

23 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ ga barco ja ni ka jakoyo ichi ñuu Tiberias, ni ka jakoyo yajni nuu ni nakuanta'u Jesús nuu Yandios, na ni ja'anya staa ni ka yaji yɨvɨ un.

24 Ni ka jini yɨvɨ ja tu kande Jesús yukan, ti suni ni ka jini i ja, ja kuankoyo ndaja'a ya. Yukan kuu ja ni ka kɨvɨ i barco ti kuankoyo i undi ñuu Carpernaum, kuan nunduku i Jesús.

25 Ni ka jakoyo yɨvɨ naa i undi ɨnga yu'u nducha un, ti yukan ni ka nakejna'an i jiin Jesús. Ti ka jikajnu'un i ya:

—Maestro, ¿na hora ni chaa ni ja'a? —ni ka kachi i.

26 Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri jiin ra naa ra ja ka nanduku ra ru'u, ko ansu ja ni ka chaku ini ra nasa kuni ka'an jniñu ña'nu un, chi ka nanduku ra ru'u, ko sɨkɨ ja ni ja'a ri staa ni ka yaji ra undi ni ka chitu va'a chii ra, yukan kuu.

27 Ko ɨɨn ja yaji yo, tu kuñɨɨ. Ti na kachi ri jiin ra ja koto nakutu ini ra so nɨnɨ ja kuu ja kaji ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi su'va ja na nakutu ini ra ja na kendo ndaa ra nuu Yandios, nava na kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ti yukan kuu ja kua'a maa chaa kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ nuu ra naa ra. Chi maa Tata yo Yandios, ni ja'a ya jniñu ja'a nuu Se'e ya ja na nakuni ra naa ra nau kuu ya —ni kachi Jesús.

28 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku i Jesús:

—¿Nau ja sa'a na ja siuku na jniñu kuni maa Yandios nusa? —ni ka kachi i.

29 Ti ni kachi Jesús:

—Maa Yandios ni taji ya ɨɨn vanuxii ni chaa vaji nuu kancha maa ya. Ti nu na kandixia ra un, yukan ni kuu ja kuni maa Yandios ja na siuku ra —ni kachi Jesús.

30 Ti ni ka kachi yɨvɨ un jiin ya:

—¿Nau ɨɨn jniñu ña'nu sa'a ni nusa? Nu na sa'a ni ɨɨn jniñu nuu na ja na nde'e na jiin nuu na, yukan ti sa na kandixia na. ¿Ko nau ɨɨn ɨɨn jniñu ña'nu sa'a ni nusa?

31 Chi chaa ni ka kuu jna'an tata na na jana'an, ni ka yaji da ɨɨn nuu staa ja ni nani "maná", ja ni ja'a maa Yandios nuu da naa da. Ni ka yaji da maná un nuu ñu'un te'e nanu ka'an nuu tutu Yandios, ja kachi: "Ni ja'a ya staa

ni ka yaji yɨvɨ. Ja ni kuun ichi andɨvɨ.” Sia'an ka'an nuu tutu Yandios —ni ka kachi yɨvɨ un jiin ya.

32 Ti ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un naa i:

—Na kachi ndaa ri nuu ra ja ansu Moisés ni ja'a ja ni ka yaji yɨvɨ na jana'an un, chi maa Yandios ni skuun yukan ni kii ichi andɨvɨ ja na kuchaku yɨvɨ naa i. Ko vijna na ti maa Yandios, ya kuu Tata i, ni taji ya ɨin ja kuchaku ra, ti yukan ndixia kuu ja kua'a ja ndendajnu ro'o naa ra.

33 Chi ja vaji ichi andɨvɨ, yukan sa'a ja na kuchaku yɨvɨ naa i jiin Yandios. Chi ni kuun vaji ichi andɨvɨ ti ni chaa nuu ñuyɨvɨ ja na kaji yɨvɨ naa i, nava sia'an na nakuni ndaa i nau kuu ja ni chaa nuu ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi Jesús.

34 Yukan ti ni ka kachi tuku yɨvɨ un:

—Taa, kua'a ni ja ni kachi ni yukan na kaji na ndɨ kɨvɨ naa na —ni ka kachi i.

35 Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri kuu yukan, chi jiin yukan ti kuchaku ra. Ko ru'u kuu ja sa'a ja na kunchuku ra saa ni ga jiin Yandios. Nu na kandixia ra ru'u, ti kuu ra nanu yɨvɨ ka ñava'a ndɨ'ɨ ja kaji i jiin ja ko'o i ja na kuchaku i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti maa ɨin ni ru'u kuu ja na kandixia ra. Chi tu iyo ɨnga ja sa'a ja na nduu ra yɨvɨ Yandios ti kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni.

36 Ja ni kachi ri nuu ra naa ra ja vasu ni ka jini ra jniñu ña'nu sa'a ri, ko tu ka kuni kandixia ra ru'u.

37 Taka yɨvɨ ja ni nachi'i Tata ri nda'a ri ti ja ni kandixia i ru'u, yukan kuu ja nakɨnda'a ri yɨ. Ti janta'u ri taka yɨvɨ ka kuni kɨvɨkoyo nuu ri, ti tu nataji ri ni ɨin yɨvɨ un ja na ki'in yɨ, chi sa su'va nakinse'e ri yɨ.

38 Ti jandaa ndixia kuu chi vaji ri ichi andɨvɨ, ko ve sa'a ri nava kuni maa ya ni taji ru'u, ansu ja sa'a ri nava kuni maa ri.

39 Ti jniñu kuni Tata ri kuu ja ni ɨin yɨvɨ yɨnda'a ri, koto ma skuita ri yɨ, ti naa i. Chi sa su'va na koto va'a ri yɨ nava naxndoto ri i ja kuu maa kɨvɨ ka'nu, kɨvɨ nasa'a ndaa maa Yandios kuachi yɨvɨ naa i.

40 Ja kuni Tata ri kuu ja na kuchaku sia'an ni ga yɨvɨ ka kandixia ndaa maa Se'e ya. Nu na jaa maa kɨvɨ ka'nu ti xndichi ndaa Yandios yɨvɨ ni ka sa'a ndeva'a. Ti kɨvɨ un naxndoto ri yɨvɨ ka kandixia ja kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

41 Yukan na ti tu ni ka jajna'an ini chaa hebreo ka kakuña'nu un. Chi ni ka keja'a ka ka'an da sɨkɨ Jesús. Ni ka keja'a ka ndajnu'un xe'e da:

—Tu iyo va'a nava ni ka'an Jesús, ndoo ka'an da sia'an: “Maa ri kuu nanu ɨin staa ni kuun ichi andɨvɨ?” Ko tu iyo va'a kuɨtɨ un.

42 Chi vanuxia ka jini yo tata da, jiin nana da. Tata da un kuu José, ti maa da nani Jesús. Tu iyo va'a ja ka'an da

ja ni kii da ichi andɨvɨ —kachi yɨvɨ un, ka ndajnu'un xe'e i.

43 Yukan sa ni kachi Jesús:

—Koto ka'an ra sɨkɨ ri naa ra.

44 Tata ri Yandios, ni taji ya ru'u ja na kundiso jniñu ri. Ti nu tu kua'a ya inijnuni ra naa ra ti tu kuu kandixia ra ru'u. Ko nu na kandixia ra ru'u, yukan na ti naxndoto ri ro'o ja kuu maa kɨvɨ ka'nu, kɨvɨ nasa'a ndaa maa Yandios kuachi sɨkɨ yɨvɨ ni ka sa'a ndeva'a un.

45 Undi na jana'an, yoso jnu'un Yandios nuu tutu ni ka chaa profeta un naa da ja kachi: "Kua'a Yandios inijnuni nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ja na kandixia i ya", kachi nuu tutu ya. Yukan kuu ja nu na chunso'o ra jnu'un ka'an Tata ri, ti nu na sa'a ra nava kachi ya, yukan na ti nduu ra yɨvɨ ka kandixia ru'u.

46 Ti vasu sia'an ka'an ri, ko ansu kachi ri ja iyo yɨvɨ ni ka jini nuu maa Tata ri. Ko iyo Ɨɨn ja vaji nuu maa ya ja ndiso jniñu. Ti maa Ɨɨn ni yukan kuu ja ni jini nuu maa Tata ya Yandios.

47 Ko jandaa ka'an ri, ja nu na kandixia ra ru'u, yukan na ti kuchaku ra jiin ri ja kuu saa ni.

48 Maa ri kuu nanu staa kaji ra, chi sa'a ri ja na kuchaku ra saa ni jiin Yandios saa ni.

49 Nde'e naa ra. Chaa ni ka kuu tata ra na jana'an, ni ka yaji da maná ni ja'a Yandios, ko ni jaa kɨvɨ ni ka ji'i da.

50 Ko vijna na ti ni taji Yandios Ɨɨn ja kuu nanustaa kaji ra, ti jiin yukan na ti tukaa ga naa ra nuu Yandios.

51 Ti maa ri kuu nanu staa yukan, chi nu na kaji ra, yukan na ti tukaa ga kendo ra kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi nukoyo ra ti kunchuku ra jiin Yandios ja kuu saa ni. Nu na kuanta'u ra ja kua'a ri nuu ra ja'a, ti kuchaku ra ja kuu saa ni. Ti staa kua'a ri un, yukan kuu yɨkɨ kuñu maa ri ja chunaa ri nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a naa i, nava na keta'u i ti no'on i kunchuku i jiin Yandios —ni kachi Jesús jiin yɨvɨ naa i.

52 Yukan na ti ni ka keja'a chaa hebreo ka kuña'nu un ka ndajnu'un da, ti ka ka'an da:

—¿Nasa kuu ja kachi chaa ja'a ja kua'a da yɨkɨ kuñu da un nusa? ¿Xi kuu kaji yo yɨkɨ kuñu da un nu? —ni ka kachi da naa da.

53 Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu tu kaji ra yɨkɨ kuñu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti nu tu ko'o ra nɨñɨ da, yukan ti tu najaa ra ja kunchuku ra jiin Yandios.

54 Ko nu na kaji ra yɨkɨ kuñu ri, ti ko'o ra nɨñɨ ri, yukan na ti, naxndoto ri ro'o nu najaa kɨvɨ ka'nu ja na sa'a ndaa Yandios kuachi yɨvɨ, ti sa kuu kɨvɨ ra ti kunchuku ra jiin Yandios ja kuu saa ni.

55 Chi nu na kandixia ra jniñu sa'a ri jiin yɨkɨ kuñu ri jiin nɨñɨ ri. Ti yukan sa'a ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

56 Nu na siuku ra taka yukan, yukan na ti kuncha ri jiin ra, ti maa ra suni

kunchuku ra jiin ri, ti ɨɨn ni ga ni ka nduu yo naa yo.

57 Maa ya ñaˈnu, ya kuu Tata ri, chaku ya. Ti maa ya kuu ja ni taji ruˈu jiin jniñu jaˈa. Yukan kuu ja kancha ri jiin maa ya, ti chaku ri. Ko nu na kɨvɨkoyo ra nu kancha ri, ti kanuu ja na kandixia ra ja ruˈu kuu nanu staa, ja saˈa ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

58 Maa ri kuu ja ni kii ichi andɨvɨ, ti kuu ri nanu staa ja kaji ra naa ra, ko jiin yukan ti tukaa jnaˈan ra nanu ni ka jnaˈan yɨvɨ ni ka kuu jnaˈan ra na janaˈan. Chi tendɨˈɨ i ni ka yaji maná, ko ni jaa kɨvɨ nu ni ndɨˈɨ i ni ka jiˈi. Ko roˈo, nu na kinkoyo ra nuu kancha ri, yukan na ti kunchuku ra jiin ri ja kuu saa ni —ni kachi ya.

59 Siaˈan ni kaˈan Jesús jiin yɨvɨ naa i ini veñuˈun Israel kande ñuu Capernaum nuu ni skuaˈa ya jiin yɨvɨ un naa i.

Kaˈan Jesús ja kuchaku yo ja kuu saa ni

60 Ko yukan na ti kuaˈa yɨvɨ ka skuaˈa jiin Jesús, ni ka jiniso'o i jnuˈun un ja siaˈan ni kaˈan ya. Ti ni kejaˈa ka ndajnuˈun i:

—Xaan ga yɨɨ iyo jnuˈun kaˈan ya, ja tu iyo ni ɨɨn jnuˈun chaku ini yo —ni ka kachi i.

61 Ko maa Jesús, ni jini ni ya ja siaˈan ka ndajnuˈun xeˈe i ja yɨɨ xaan jnuˈun ni kaˈan ya, ti ni kachi ya:

—Tu ni ka chaku ini ra jnuˈun ni kaˈan ri un. ¿Ja siaˈan tu ka jajnaˈan ini ra nu?

62 Xi nu ka jani ini ra ja yɨɨ xaan jnuˈun un, ti ¿nasa kachi ga ra nu na kuni ra ruˈu, ja kuu ri maa Seˈe Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ndaa ri kinoˈon ri nuu ni kuncha ri undi nuu nusa? ¿Va nasa kachi ga ra nu siaˈan nu?

63 Ko sa ti chaku ini ra nava iyo jnuˈun kaˈan ri, yukan na ti sa kuni ndaa ra taka ja saˈa Espíritu Yandios ja kancha ya jiin ra. Chi yɨkɨ kuñu ra ja ka chaku ra jiin nuu ñuyɨvɨ jaˈa, yukan tu kuxii chi jaa ɨɨn kɨvɨ ti naa. Ko ja saˈa maa Espíritu Yandios kuu ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

64 Ko ka iyo sava ra ja tu ka kandixia jnuˈun un —ni kachi Jesús jiin yɨvɨ naa i.

Siaˈan ni kaˈan Jesús chi vanuxia ja jini vaˈa maa ya nau yɨvɨ kuu ja tu ka kandixia, ti suni ja jini vaˈa ya nau kuu ja nakuaˈa ya nuu yɨvɨ ka jito uˈu ya.

65 Ni kachi tuku Jesús:

—Ja ni kachi ndaa ri ja maa Tata ri Yandios kuu ja ni nakuaˈa ya roˈo ndaˈa ri. Chi nu tu chindee ya roˈo, ti ni tu nakuni ra jnuˈun ja kandixia ra ruˈu naa ra —ni kachi ya.

66 Undi kɨvɨ yukan ti kuaˈa yɨvɨ ni ka skuaˈa jiin Jesús, ni ka xndoo i ya. Ti tukaa ni ka siin yɨ jiin ya.

67 Ni jikajnuˈun nuu Jesús ndɨ uxi uu ga chaa ka skuaˈa jiin ya, ti ni kachi ya:

—¿Ti suni ka kuni kinkoyo tu roˈo jiin yɨvɨ un nu? —ni kachi ya.

68 Ti ni kachi Simón Pedro:

—Jitoˈyo. Tu iyo ɨnga nanu ga kiˈin na. Maa ɨɨn ni niˈin

kuu ja kachi nasa kɨvɨkoyo na
nda'a Yandios, ti kunchuku
na jiin ya ja kuu saa ni.
69 Ka kandixia ndaa na maa
ni, chi ka jini na ja maa ni kuu
Cristo. Maa ni kuu Se'e maa
Yandios.
70 Ti ni kachi Jesús jiin da
naa da:
—Vasu maa ri ni nakaji ndɨ
uxi uu ro'o ja na kaka ra jiin
ri, ko iyo ɨɨn ra ja kuu ɨɨn
ja'u'u. Ɨɨn ra kuu ja kin sa'a
jniñu sa'a ja'u'u un —ni kachi
ya.
71 Sia'an ni ka'an Jesús sɨkɨ
Judas, se'e yɨɨ Simón, chaa ñuu
Cariote, chi chaa yukan kuu
ja kin nukua'a ya nuu chaa
ka jito u'u ya. Yukan kuu ja
kin sa'a Judas vasu ni jikonuu
jna'an da jiin Jesús.

7

1 Ti yukan ni jikonuu Jesús
nɨ ñuu Galilea. Tu ni kuni ya
kin kuikonuu ya ñuu Judea,
chi jna'an ya, yɨvɨ hebreo
yukan, ka kuni ka'ni da ya.
2 Kuan kuyajni kɨvɨ ka
nasa'a yɨvɨ hebreo un viko
ve'e kuii, ti kɨvɨ yukan kuu
kɨvɨ ka nukunchuku i ve'e
kuii kachi naa i.
3 Ti ni ka kachi ñani Jesús
jiin ya:
—Va'a ga ki'in ra ñuu Judea.
Va'a ga ja na kin sa'a ra ɨɨn
jniñu ña'nu yukan ti nava na
kandixia ndaa ga yɨvɨ yukan
ti na kundikun i ro'o, ti nava
na kuni i naa jniñu sa'a ra.
4 ¿Xi iyo va'a ja sa'a xe'e
ra jniñu un nu? Ko nu kuni
ra ja na kuni yɨvɨ ro'o ti na
kuanta'u i ro'o, ti kuan sa'a ɨɨn
jniñu ña'nu nuu chitu yɨvɨ un
naa i —ni ka kachi da jiin ya.
5 Sia'an ni ka ka'an ñani ya
jiin ya, chi ni maa ñani ya tu
ka kandixia da ya.
6 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Ti jaa ga kɨvɨ ki'in ri.
Ko va'a ro'o naa ra, chi kuu
kinkoyo ra na kɨvɨ ka kuni
maa ra,
7 chi tu ka kuɨtɨ ini yɨvɨ un
nuu ra. Ko ru'u, chi ka kuɨtɨ
ini i ka jito u'u i ru'u, chi
vanua ka'an kaji ri nuu i nava
kanda i jiin taka jniñu kue'e
ka sa'a i.
8 Kuankoyo viko un naa ra.
Ru'u tu ki'in ri, chi tuja'i jaa
kɨvɨ ja kuni yɨvɨ kua'a un nau
ja kuu ru'u. Yukan kuu ja
tuja'i jaa kɨvɨ ja ki'in ri un —ni
kachi ya.
9 Sia'an ni ka'an Jesús jiin
da naa da, ti ni kendo ya nuu
ñu'un ñuu Galilea.

Kua'an Jesús viko ve'e kuii

10 Kuankoyo ñani Jesús viko
un naa da. Yukan na ti sa
kua'an maa Jesús suni. Tu ni
ka jini yɨvɨ ja kande ya yukan,
chi tu ni stuu ya maa ya. Tu
ni ja'an ya jiin taka ga yɨvɨ
Galilea un.
11 Ko ka nanduku chaa he-
breo ka kuña'nu un maa ya
nuu viko un, ti ka ka'an da
naa da:
—¿Nanu kande chaa yukan
nusa? —kachi da naa da.
12 Ti yɨvɨ ka'iin yukan ka
ndakuni'in xaan i jnu'un
Jesús. Sava i ka ka'an: “Chaa
va'a kuu chaa un.” Ko sava
ga i ka ka'an: “Tuu, chi so
xnda'u da yo'o”, ni ka kachi
i.

13 Ko so ja tu ka stuu ndijin
i jnu'un Jesús, chi ka yu'u i
sa kuɨtɨ ini chaa hebreo ka
kuña'nu un.
14 Ja ni kuu sava viko, ti
sa ni kenda Jesús, ni kaa
ya kua'a ya yuxe'e veñu'un
ka'nu un, ti ni keja'a xna'an
ya nuu yɨvɨ un naa i.
15 Ti so ka naa ini chaa he-
breo ka kuña'nu un, ti ni ka
kachi da:
—¿Nasa kuu ja xaan ndichi
ka'an chaa ja'a jnu'un un, ti
tu ni skua'a da? —ni ka kachi
da naa da.
16 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Jnu'un xndaku ri nuu ra
naa ra ja'a, ansu ja kuu ini
maa ri ti ka'an ri.
17 Taka jnu'un xna'an ri
ja'a, ansu jnu'un ndo'o ini
maa ri kuu. Ti nu ka ndiyo
ini ra ja siuku ra jniñu kuni
Yandios, yukan ti sa nakuni
ra ru'u, ja ka'an ri niña jnu'un
ni ja'a maa Yandios nuu ri, ti
tu ka'an ri jnu'un ja jani ini
maa ri.
18 Chi nu na ka'an vixi ɨin
yɨvɨ ja kuu maa i, ti jandaa ni
kuu ja nduku i ja na nakua'a
yɨvɨ ja yɨñu'un nuu i. Ko ru'u,
chi su'va kuni ri ja na nakua'a
i ja yɨñu'un nuu maa Yandios,
chi maa ya ni taji ru'u ti ndiso
jniñu ri nuu ya. Yukan kuu ja
ka'an ri niña jnu'un ndaa, ti
tu jajna'an ini ri xndoña'an ri.
19 Ka ka'an vixi ra ja Moisés
kuu ja ni ja'a Ley Yandios nuu
ra naa ra. Ti nu jandaa kuu,
¿ndoo kuu ja ni ɨin ra tu ka
kuni siuku Ley yukan nusa?
¿Xi ndoo kuu ja ka kuni ka'ni
ra ru'u, ti ru'u kuu ja ka'an
jnu'un Yandios nuu ra naa ra
ja'a? —ni kachi ya.
20 Ti ni ka na ndeokani yɨvɨ
un sia'an:
—Ja ka'an ra sia'an va kan-
cha ɨin tachi u'u jiin ra. ¿Xi
nau chaa kuu ja ka kuni ka'ni
ro'o nu? —ni ka kachi da.
21 Ti ni kachi Jesús:
—Ni sa'a ri ɨin jniñu ña'nu
ja ni kuu ɨin kɨvɨ ndetatu, ti
yukan ni kuu ja ni ka jini ra
naa ra.
22 Ni xndoo Moisés ɨin
jnu'un ja na sa'a ra ɨin seña
nuu yɨkɨ kuñu suchi yɨɨ kuachi
vasu ɨin kɨvɨ ndetatu. Ko ansu
maa Moisés ni sa'a yukan, chi
undi jana'an ga vaji jnu'un
un ja kuu ley ni ja'a Moisés
ja kuu kɨvɨ ndetatu. Ti sia'an
ka siin tu ro'o naa ra, chi ka
sa'a ra jniñu un vasu ɨin kɨvɨ
ndetatu.
23 Ka siin ra jnu'un un naa
ra, vasu ɨin kɨvɨ ndetatu, chi
ka ndiyo ini ra ja siuku ra
Ley Moisés. Ko su'va ni ka
kuɨtɨ ini ra nuu ri ja ni sa'a
ri tajna ɨin yɨvɨ ku'u ja ni kuu
kɨvɨ ndetatu un.
24 Ti sia'an ka kankuachi ra
sɨkɨ ri naa ra. Ko na kachi ri
ja tukaa ga kani ini ra sia'an,
chi su'va kani ini nu ka siuku
ndaa yɨvɨ naa i xi tu. Yukan
kuu ja koto ma kankuachi ra
sɨkɨ yɨvɨ nu tu ka iyo kuachi i
—ni kachi Jesús.

Ka ka'an yɨvɨ ñuu Jerusalén ja Jesús kuu Cristo

25 Yukan na ti sava yɨvɨ ñuu
Jerusalén un, ka jikajnu'un
jna'an i:
—¿Ti ansu chaa ja'a kuu ja
ka nanduku chaa ka kuña'nu
un ja ka'ni da nu?

26 Ko ja'a ni kancha da
ti ka'an da nuu chitu un,
¿ti ndoo tundo ka sa'a chaa
ka kuñanu un jiin da nusa?
¿Ndoo tu ka jasɨ da ja ka'an
chaa ja'a? Va xi ka ndo'o
ini chaa ka kuñanu un ja
maa chaa ja'a kuu Cristo ja ni
taji Yandios, ja na sa'a jniñu
ña'nu.
27 Ko yo'o chi ka jini va'a yo
nanu vaji chaa ja'a. Ko kɨvɨ na
chaa Cristo ti ni ɨin yo tu kuni
na ichi kii ya —ni ka kachi
yɨvɨ un.

28 Ti yukan ni ka'an jaa
Jesús nuu ni xna'an ya yuxe'e
veñu'un un, ti ni kachi ya:

—¿Va nu ja ka jini ra nau
ja kuu ri nu? ¿Xi ka jani ini
ra ja nanu vaji ri xino? Ko
ansu vaji ri ti kancha ri ñuyɨvɨ
ja'a ja so ja kuu ini maa ri.
Ti ansu sia'an kuu. Chi su'va
maa Yandios, ni kuu ini ya ja
ni taji ya ru'u. Ti ro'o naa
ra tu ka jini kuɨtɨ ra nasa kaa
Yandios, ti ni tu ka jini ra nasa
kaa jniñu sa'a ya.
29 Ko ru'u, chi jini va'a ri
nasa kaa Yandios, chi vaji
ri undi nuu kancha maa ya.
Maa ya kuu ja ni taji ru'u vaji
ri, ti ndiso jniñu ri nuu ya —ni
kachi Jesús nuu yɨvɨ un naa i.

30 Yukan na ti ni ka nduku
da nasa jnɨɨ da ya ti chondee
da ya vekaa. Ko ni ɨin da tu
ni kuu jnɨɨ da ya naa da, chi
vanuxia tuja'i jaa maa kɨvɨ ni
kachi maa Yandios ja kuu ya.
Tuja'i jaa hora ya.

31 Ti kua'a xaan yɨvɨ ka'iin
yukan ni ka kandixia i ya, ti ni
ka keja'a ka ka'an i:

—Jandaa ndixia kuu ja
chaa ja'a kuu Cristo ni taji
Yandios ja sa'a jniñu ña'nu,
chi ka'an ɨin jnu'un ja sia'an
sa'a Cristo nu na chaa ya.
Ti va tu nau ɨnga jniñu sa'a
Cristo ja tu kuu sa'a chaa ja'a
—ni ka kachi yɨvɨ naa i.

32 Yukan na ti chaa fariseo
un jiin sutu ka kuña'nu un,
ni ka taji da policía ka ndito
veñu'un un, ja na kin jnɨɨ da
Jesús. Chi ni ka jiniso'o chaa
fariseo un ja ka janta'u yɨvɨ
jnu'un ka'an ya. Yukan kuu
ja ni ka taji da policía ja na jnɨɨ
da Jesús.
33 Ti ni kachi Jesús:

—Jaku ni ga kɨvɨ kuncha ri
jiin ra naa ra. Yukan na ti
kino'on tuku ri nuu kancha
ɨin ja ni taji ru'u vaji ri.
34 Kɨvɨ jña ti nanduku ra
ru'u, ko tu nani'in ra ru'u. Ti
ni tu kuu jakoyo ra nuu ki'in
ri —ni kachi ya.
35 Yukan ti chaa hebreo ka
kuña'nu un, ni ka keja'a ka
jikajnu'un jna'an da, ti ka
kachi da:

—¿Nachi ki'in chaa ja'a ja
tu kuu nani'in yo da nusa?
¿Xi ki'in da ɨnga nación nuu
kanchuku jna'an yo hebreo
jiin yɨvɨ Grecia un nu? ¿Xi kin
skua'a da jiin yɨvɨ ñuu jika un
nu?
36 ¿Ti na jnu'un kuu ja ni
ka'an da ja kachi da ja nan-
duku yo da ti tu nani'in yo da,
ti ni tu kuu kinkoyo yo nuu
kande da un nu? Tu chaku ini
yo ndo kuni ka'an chaa un ja
ka'an da sia'an —ni ka kachi
da.

Kancha Espíritu Santo jiin
yɨvɨ ka kandixia Jesús

37 Kɨvɨ ni ndɨ'ɨ viko un
ni kuu ɨɨn kɨvɨ ka'nu ga, ni
jakuɨñɨ Jesús ti ni ka'an jaa
ya nuu yɨvɨ ka'iin yukan, ti ni
kachi ya:
—Nu nau ro'o ka ichi
nducha naa ra, ña'an nuu ri
ja'a ti na kua'a ri nducha ko'o
ra.
38 Nu nau ɨɨn yɨvɨ na
kandixia ru'u, jankɨvɨ ga
kendo'o jnu'un ri ki'in, chi
jankoo ini añu i, ti kuñɨɨ ja
kuu saa ni. Kuu ini i nanu
ɨɨn yucha ka'nu nu jika ni
ga nducha ti jankɨvɨ ichi —ni
kachi ya.
39 Sia'an ni ka'an Jesús
jnu'un sɨkɨ Espíritu Santo, chi
ni kachi ya nasa kuu kuncha
Espíritu jiin yɨvɨ kandixia
maa ya. Ko vanuxia tuja'i
chaa Espíritu Santo, chi tuja'i
ndaa maa Jesús andɨvɨ nuu
nduña'nu ya. Yukan kuu ja
tuja'i chaa Espíritu Santo ja
kuncha ya jiin yɨvɨ naa i.
40 Sava yɨvɨ kua'a ka'iin un
ni ka jiniso'o i jnu'un, ni
ka'an Jesús, ti ni ka kachi i:
—Jandaa ndixia kuu ja
chaa yukan kuu maa Profeta
ja ka'an jnu'un vaji undi nuu
maa Yandios —ni ka kachi i.
41 —Chaa ja'a kuu maa
Cristo ja ni taji Yandios, chi
ndiso ya ɨɨn jniñu ña'nu —ni
ka kachi i.
Ko sava ga i ni ka kachi:
—Tuu, chi ansu ñuu Galilea
kii Cristo.
42 Chi kachi nuu tutu Yan-
dios ja Cristo kuu ɨɨn jna'an
tata yo David, chaa ni kuu rey
undi na jana'an. Ti kaku ya
ñuu Belén, ñuu nuu ni kaku
maa tata yo David undi na
jana'an xaan tonto —ni ka
kachi i.
43 Ti yukan ni ka kuu sava
yɨvɨ un, chi tu ni kejna'an ɨɨn
nuu ini i sɨkɨ ja nanu vaji
Jesús.
44 Sava i ka kuni jnɨɨ i ya ja
na ki'in ya vekaa, ko ni ɨɨn i tu
ni ka tava ini ja jnɨɨ i ya.
45 Tu ni ka jnɨɨ policía un
Jesús. Va'a ga ja ni ka nan-
deokuñɨ da nuu chaa fariseo
un jiin sutu ka kuña'nu un, ti
chaa un ni ka jikajnu'un da
policía un:
—¿Ndo tu ni ka kii ra jiin
chaa un? —ni ka kachi da.
46 Ti ni ka kachi policía un:
—Tuu, chi jnu'un ka'an da
un, tu ni ɨɨn chaa ka'an nanu
ka'an chaa yukan —ni ka
kachi da.
47 Ti ni ka kachi chaa
fariseo un:
—¿Xi suni ja ni xnda'u chaa
un ro'o naa ra nu?
48 Ko ni ɨɨn jna'an yo tu
ka kandixia chaa un. Ni ɨɨn
yo'o ja ka kuña'nu jiin chaa
fariseo, tu ka kandixia da
naa da. ¿Ti ro'o, xi ja ni ka
kandixia ra chaa un naa ra
nu?
49 Ti yɨvɨ kua'a un chi tu ka
jini va'a i ley yo naa yo nanu
maa ra naa ra, ti ka kuu i
nanu yɨvɨ ni ka jna'nu ndatu.
Tu ka jini kuɨtɨ i nava ka sa'a i
—ni ka kachi da.
50 Ti suni yukan kande
Nicodemo nuu ni ka ndututu
chaa un. Kuu da ɨɨn chaa
kuña'nu nuu yɨvɨ hebreo, ja
ɨɨn jakuaa ni ja'an ka'an da
jiin Jesús. Ni ndokuɨñɨ da ti ni
kachi da jiin na'an da un:
51 —Kachi Ley yo ja tu kuu
kankuachi yo sɨkɨ ɨɨn chaa,

nu tu kunso'o yo xnaka na
jnu'un ka'an da, nava sia'an
ti sa kuni yo na kuachi ni sa'a
da —ni kachi Nicodemo.
52 Ti ni ka kachi chaa un
naa da:
—¿Va nu suni chaa ñuu
Galilea kuu tu ro'o? Nanduku
vii ndaa nuu tutu Yandios,
ti kuni va'a ra ja ni ɨɨn chaa
ka'an jnu'un Yandios, tu
kenda kuɨtɨ ñuu Galilea —ni
ka kachi da.
53 Yukan na ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn
da ni ka naki'in ichi, ti kuan
nukoyo da ve'e da.

Jnu'un ña'an sɨɨ ini

8

1 Yukan na ti kua'a Jesús
ichi yuku Olivos.
2 Yukan ti jaña'an ɨnga kɨvɨ,
ti ja ni najaa tuku ya veñu'un
ka'nu un. Kua'a yɨvɨ ni ka
ndututu tuku nuu kande ya.
Ni nukoo ya ti ni keja'a skua'a
ya jiin yɨvɨ naa i.
3 Yukan ti chaa ka xna'an
ley Israel jiin chaa fariseo un,
ni ka yɨnda'a da ɨɨn ñasɨ'ɨ nuu
Jesús. Ni ka jnɨɨ da ña'an un
nuu kande ña jiin ɨnga chaa.
Ni ka jani da ña sava ma'ñu
yɨvɨ ka'iin nuu Jesús un,
4 ti ni ka kachi da jiin ya:
—Maestro, ni ka jnɨɨ na ña
ja'a maa hora kande ña jiin
chaa.
5 Ti nu ɨɨn ña'an sa'a sia'an
kachi nuu ley Moisés ja na
kua'a yo yuu xini ña nava na
kuū ña. Yukan kuu ja ka'an
ley ni ja'a Moisés, chaa ni kuu
tata yo na jana'an. Ti ni'in,
¿nasa kachi ni? —ni ka kachi
da.
6 Sia'an ni ka kachi da ja
na ndenu nasa kachi ya, nu
kuanta'u ya nava ka'an ley
un xi tuu. Ti nu tuu, ti
kankuachi da sɨkɨ ya. Yukan
ti ni jankuitandijin Jesús, ti
keja'a sa'a ya letra nuu ñu'un
jiin xini nda'a ya.
7 Ko maa da ka ka'an ka
ka'an da. Ni ndokuɨñɨ Jesús, ti
ni kachi ya:
—Nuu nau ɨɨn ro'o ndo'o ini
ja tu na kuachi ra iyo, kanduu
ti ki'in ɨɨn yuu ti kua'a ra xini
ña —ni kachi ya.
8 Yukan ti ni jankuitandijin
tuku Jesús, ti sa'a ya letra nuu
ñu'un un.
9 Ko nu ni ka jiniso'o da
ja sia'an ni ka'an Jesús jiin
da, ni ka kukanuu da, ti ndɨ
ɨɨn ndɨ ɨɨn da ni ka kekoyo
kua'an. Xnakan chaa ña'nu
ga ni kenda kua'an, sia'an
undi ni ndɨ'ɨ da kuankoyo.
Yukan ti ni kendo ma ɨɨn ni ga
ña'an un jiin Jesús.
10 Ni ndokuɨñɨ Jesús, ti ni
kachi ya jiin ña:
—Ro'o ñasɨ'ɨ, ¿vanu ja
kuankoyo chaa ka kankuachi
sɨkɨ ra un? ¿Vanu tukaa ni ɨɨn
chaa kankuachi sɨkɨ ra nu?
—ni kachi ya.
11 Ti ni kachi ña:
—Tukaa ni ɨɨn da, taa —ni
kachi ña.
Ti ni kachi Jesús:
—Ni ru'u tu kuu kankuachi
ri sɨkɨ ra. Kua'an ti koto sa'a
ga ra kuachi un —ni kachi ya.

*Jesús kuu nanu ñu'un ja nd-
inchaa nuu ñuñaa*

12 Ni ka'an tuku Jesús jiin
yɨvɨ ni ka ndututu veñu'un
ka'nu un, ti ni kachi ya:
—Maa ri kuu nanu ñu'un ja
ndinchaa ichi yɨvɨ kanchuku
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nu na

kandixia ra ru'u, ti tukaa
kaka ra ichi ñuñaa. Chi
kuncha ri jiin ra, ti kuu ri
nanu ñu'un ja ndinchaa,
nava na kuni ra na ichi ki'in
ra. Nava tukaa ga ki'in ra
ichi ñuñaa un, chi ja ni ka
ndundijin nuu ra. Sia'an ti
ni'in ra ja kuchaku ra ja kuu
saa ni —ni kachi ya.

13 Ti ni ka ka'an chaa
fariseo un jiin ya:

—Ro'o, chi ka'an ra ja kuu
maa ra. Ja sia'an kuu ja tu
ka'an ndaa kuɨtɨ ra —ni ka
kachi da.

14 Ti ni kachi Jesús:

—Vasu ka'an ri ja kuu
jnu'un maa ri, ti jandaa kuu,
chi jini ndaa ri nanu vaji ri,
ti jini ndaa ri nuu ki'in ri. Ko
ro'o, tu ka jini ra nanu vaji ri
ti ni nanu ki'in ri.

15 Ro'o naa ra, chi ka ka'an
ra ja jna'nu ndatu ri, ko so ka
ka'an ra ja ka ndo'o ini maa
ra. Ko ru'u, nu kachi ri ja
jna'nu ndatu yɨvɨ.

16 Ko nu na nasa'a ndaa
ri jiin yɨvɨ naa i, yukan na
ti kundaa ndixia taka jnu'un
ka'an ri. Ka iyo uu ja xndichi
yɨvɨ. Maa ri kuu ja xndichi ri
yɨvɨ jiin maa Tata ri, chi maa
ya kandichi jiin ri, ti ni taji ya
ru'u jiin jniñu ja'a vaji ri.

17 Ti nu ley ra yoso ja nu
ka iyo uu chaa ka ja'a jandaa,
ti nu ni kejna'an jnu'un ka
ka'an chaa un naa da. Yukan
na ti ni jini yo ja iyo ndaa
jnu'un ka'an ka ka'an da.

18 Yukan kuu ja maa ni ri
kuu ja ka'an ja kuu maa ri. Ti
ɨnga ja ja'a jandaa ja'a ri kuu
maa Tata ri, ya ni taji ru'u jiin
jniñu ja'a—ni kachi Jesús.

19 —¿Nanu kancha tata ra
nusa? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Sia'an ka ka'an ra chi tu
ka jini kuɨtɨ ra nau ja kuu ri.
Suni sia'an tu ka jini kuɨtɨ ra
nasa kaa maa Yandios. Ni
tu ka jini ra nasa sajniñu ya.
Ko nu sia'an ti kuni ra nau ja
kuu ri, ti suni sia'an nakuni
ndaa ra nau ja kuu Tata ri
—ni kachi ya.

20 Yukan kuu jnu'un ni
ka'an Jesús na ni skua'a ya
ini veñu'un ka'nu un, yajni
nuu kancha jajnu ka soko yɨvɨ
xu'un nuu Yandios. Ko tu ni
ka jnɨɨ ni ɨɨn da ya, chi tu ja'i
jaa hora ni kachi Yandios ja
kuū ya. Tu ja'i jaa maa hora
ya.

Ni kachi Jesús ja tu kuu kinkoyo yɨvɨ nuu ki'in ya

21 Ni ka'an tuku Jesús jiin
yɨvɨ ni ka ndututu yukan, ti ni
kachi ya:

—Ru'u, ki'in ri ti nanduku
ra ru'u, ko tu nani'in ra ru'u.
Jaa kɨvɨ kuū ra, ko yukan
kendo kuachi sɨkɨ maa ra. Chi
tukaa iyo jnuka'nu ini, ni tu
kuu kinkoyo ra nuu ki'in ri
—ni kachi ya.

22 Ti yɨvɨ hebreo un ka nda-
jnu'un da ti kachi da naa da:

—Va kin ka'ni chaa ja'a
maa da ja kachi da ja tu kuu
ki'in yo nuu ki'in da —ni ka
kachi da.

23 Ti ni kachi Jesús nuu da
naa da:

—Ro'o chi ka yɨ'ɨ ra jiin yɨvɨ
ñuyɨvɨ ja'a. Ko ru'u chi yɨ'ɨ ri
jiin ya kancha andɨvɨ. Ka yɨ'ɨ
ra jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko ru'u
tu yɨ'ɨ ri jiin ñuyɨvɨ ja'a.

24 Ja yukan kuu ja ni kachi
ri ja jaa ɨin kɨvɨ ti kuū ra,
ko kendo kuachi sɨkɨ maa ra.
Tukaa koo jnuka'nu ini Yan-
dios nuu ra naa ra. Chi nu
tu kandixia ra nava ka'an ri,
yukan na ti nu na kuū ra ti
kendo kuachi ri ja maa ri kuu
—ni kachi ya.
25 Yukan ti ni ka kachi da
jiin ya:
—Nusa ti, ¿nau ja kuu ra?
—ni ka kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Undi nuu ja ni kachi ri
nau ja kuu ri.
26 Ti iyo kua'a ga jnu'un
kuni ka'an ri jiin ra, ti suni
iyo kua'a ga ja kuni xndichi ri
ro'o naa ra. Ko jnu'un ka'an
ri vijna kuu mani jnu'un ni
jini ri nuu maa ya ni taji ru'u.
Ti maa ya kuu Yandios ndaa
ndixia. Ti ru'u, ka'an ri mani
maa jnu'un ni kachi maa ya
nuu ri —ni kachi Jesús.
27 Ko tu ni ka chaku ini yɨvɨ
un ja ni ka'an Jesús jnu'un
Tata ya, ya kancha andɨvɨ.
28 Yukan ti ni kachi Jesús
nuu da naa da:
—Jaa kɨvɨ nu katakaa ra
ru'u nuu nda'a cruz, ko nu
na sa'a ra taka yukan jiin ri,
ru'u ja kuu ri Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ,
yukan na ti kuni ra ja maa
ri kuu ndɨ'ɨ nava ni kachi ri.
Nakuni ra ja tu ni sa'a ri ja
kuu ini maa ri. Chi su'va sa'a
ri nava ni xna'an maa Tata ri,
ti yukan kuu taka ja sa'a ri
nuu ñuyɨvɨ ja'a.
29 Maa Tata ri ni taji ru'u
jiin jniñu ja'a. Nɨnɨ kancha ya
jiin ri. Tu xndoo ya maa ɨin
xini ri ja sa'a ri nava kuni ri.
Chi su'va taka ni kɨvɨ sa'a ri
nava kuni maa ya sa jajna'an
ini ya —ni kachi Jesús.
30 Ja sia'an ni kachi Jesús,
ti kua'a yɨvɨ ni ka keja'a ka
kandixia i ya.

Nasa kuu yɨvɨ Yandios jiin yɨvɨ ka sa'a kuachi

31 Ni kachi Jesús nuu
jna'an ya hebreo, chaa ni ka
kandixia ya:
—Nu na siuku ndaa ra
jnu'un xna'an ri, yukan na
ti ka kuu ndixia ra chaa ka
skua'a jiin ri. Nu sia'an na ti
ni kundaa ndixia ja ka yɨ'ɨ ra
nda'a ri.
32 Yukan na ti nakuni va'a
ini jnuni ra ja jnu'un ka'an ri
kuu mani jnu'un ndaa. Chi
natava ri ro'o nuu nundo'o
nava tukaa ga kɨvɨ ra jiin
kuachi un —ni kachi ya.
33 Ko tɨjnɨ yɨvɨ un ni ka
kachi:
—Ka kuu ri yɨvɨ kuu jna'an
tata ri Abraham, chaa ni
chaku undi na jana'an. Ti
tu ni ka yɨ'ɨ ri nda'a ni ɨin
ja kuña'nu ja kunukuachi ri
nuu. ¿Ti nasa kuu ja ka'an ra
ja natava ra ru'u naa ri nusa?
—ni ka kachi da.
34 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa ndixia na kachi ri
ja taka yɨvɨ ka sa'a kuachi,
ni'in xaan ka siin jiin kuachi
un, ti tu kuu nasa nama i maa
i nuu, chi ni'in xaan ka yɨjnɨ i
nuu nda'a kuachi un, ti so ka
junukuachi ka'a i nuu.
35 Sa'a yo nanu, ɨin yɨvɨ
sajniñu ka'a, tu kuu i jna'an
yɨvɨ xiin ve'e nuu sajniñu i un.
Ko ɨin se'e, chi kuu i jna'an
yɨvɨ xiin ve'e un.

36 Ko ru'u ja kuu ri Se'e Yandios, nama ri ro'o nava tukaa ga sajniñu ka'a ra nuu kuachi un, ja sia'an na ti kundee ra sɨkɨ kuachi un. Ko vijna ti ka sajniñu ka'a ra nuu kuachi un, vasu ka kuu ra jna'an Abraham, chaa ni kuu tata yo na jana'an.

37 Jini ri ja ka kuu ra jna'an tata yo Abraham, ti vasu sia'an iyo, ko ka kuni ka'ni ra ru'u, chi tu ka kuni kuanta'u ra jnu'un ka'an ri.

38 Ru'u, chi ka'an ri jnu'un ni xna'an Tata ri nuu ri. Ko ro'o naa ra, chi ka sa'a ra ɨɨn jniñu kuni maa tata ra, ja kuu chaa u'u un —ni kachi ya.

39 Ti ni ka kachi da:

—Ka kuu ri jna'an tata ri Abraham —ni ka kachi da.

Ko ni kachi Jesús nuu da naa da:

Ti nu jandaa kuu ja ka kuu ra jna'an Abraham, ti sa'a jniñu va'a naa ra, sia'an nanu ni sa'a maa da.

40 Ko va'a nde'e ra jniñu sa'a ra, chi ka kuni ka'ni ra ru'u, vasu ni ka'an ri mani jnu'un ndaa nuu ra naa ra, nanu ni xna'an Tata ri Yandios nuu ri. Ko va'a nde'e ra naa ra, chi tu ni sa'a ndeva'a Abraham nanu ka kuni sa'a ra.

41 Ro'o chi ɨɨn ni kuankoyo ra jiin jniñu ka sa'a maa tata ra naa da —ni kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Ru'u, tu ka kuu ri se'e ja tu iyo tata, chi iyo ɨɨn ni tata ri, ti maa ya kuu Yandios —ni ka kachi da.

42 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Nu ndixia ra ja ka kuu ra yɨvɨ Yandios, ti va koo mani ra jiin ri niku. Chi ru'u, undi nuu Yandios ni kee ri vaji ri. Ti tu vaji ri ja kuu ini maa ri, chi maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ya.

43 Ko ro'o naa ra, tu ka chaku ini ra. Tu ka kuni chu'un ini ra jnu'un ka'an ri.

44 Sia'an kuu chi vanuxia maa tata ra kuu ja'u'u un, ti ka ndiyo ini ra sa'a ra nau jniñu ta'u tata ra un. Chi maa ja'u'u un ni keja'a ja'ni ndɨyɨ undi na ni keja'a ñuyɨvɨ yo. Ti tu jini kuɨtɨ ja'u'u un ni ɨɨn jnu'un ndaa. Ni undi vijna tu ka'an kuɨtɨ ni ɨɨn jnu'un ndaa. Mani jnu'un xndoña'an ka'an. Ti hora xndoña'an, ka'an nanu ja jandaa ndixia kuu, vanuxia maa ja'u'u un kuu tata yɨvɨ ka xndoña'an un. Ti yukan kuu ja kunuu jiin yɨvɨ ka xndoña'an un.

45 Ko vijna ti ru'u ja ka'an ri taka jnu'un ndaa, ti ro'o tu ka kandixia ra ru'u naa ra.

46 ¿Va nu iyo ɨɨn ra kuu chakuachi ru'u ja ja ni sa'a ri ɨɨn kuachi xino? Ti vasu tu kuu ka'an ra sia'an, ko tu ka kuni kandixia ra ru'u ja ka'an ri niña jnu'un ndaa.

47 Yɨvɨ ka kuu yɨvɨ Yandios, ti ka chu'un ini i jnu'un ka'an ya. Ko ro'o naa ra, tu ka kuni chu'un ini ra, chi tu ka kuu ra yɨvɨ Yandios —ni kachi ya nuu da naa da.

48 Yukan na ti ni ka kachi chaa hebreo un jiin Jesús:

—Va vatuni ka ndo'o ini ri ja kuu ra ɨɨn chaa ñuu Samaria, ti va nu tu jika ɨɨn

tachi u'u jiin ra, ¿ndoo ka'an
ra sia'an nu? —ni ka kachi da.
49 Ti ni kachi Jesús:
—Tu jika ni ɨɨn tachi u'u jiin
ri. Chi su'va jiin jnu'un ka'an
ri, ja'a ri ja yɨñu'un nuu Tata
ri. Ko maa ra naa ra, tu ka ja'a
ra ja yɨñu'un ru'u.
50 Ko tu ka'an ri ja kuu maa
ri, ja nduku ja kuña'nu ri. Ko
iyo ɨɨn ja sa'a ja kuña'nu ri. Ti
nu na jaa kɨvɨ, ti maa ya kuu ja
sandaa kuachi sɨkɨ ra naa ra.
51 Jandaa na kachi ri ja taka
yɨvɨ nu na siuku ndaa jnu'un
ri, tu naa kuɨtɨ i, chi ki'in i
kuncha i jiin Yandios ja kuu
saa ni —ni kachi Jesús.
52 Yukan ti yɨvɨ hebreo un
ni ka kachi i:
—Vijna ti ka jini ndaa ri ja
ni nduu ku'u xini ra, ti kan-
cha ɨɨn tachi u'u jiin ra. Chi
tata ri Abraham na jana'an,
jiin taka ga chaa ni ka kuu
profeta na jana'an un, ni ka
ji'i da. Ko ro'o, chi kachi ra
ja kuu kuncha ri ja kuu saa
ni nu na siuku ndaa ri jnu'un
ka'an ra.
53 ¿Jani ini ra ja ña'nu ga ra
ja kuu taka jna'an Abraham
na jana'an, xi ña'nu ga ra ja
kuu taka chaa ni ka kuu pro-
feta un nu? ¿Vanu kuña'nu ga
ra ja kuu maa da naa da xino?
—ni ka kachi da.
54 Ti ni kachi Jesús:
—Nu maa ni ri na ka'an ja
kuña'nu ri, ti tu nijniñu. Ko
maa Tata ri kuu ya kachi ja
kuña'nu ri. Ro'o naa ra, ka
ka'an ra ja ka nchañu'un ra
Yandios. Ko vanuxii maa ya
kuu maa Tata ri, ti maa ya
kua'a ja yɨñu'un ru'u.
55 Ti vasu sia'an ka ka'an
ra, ko tu ka jini ra maa ya.
Ti ru'u, chi jini va'a ri maa
ya. Nu na ka'an ri ja tu jini
ri maa ya, ti kuu ri ɨɨn chaa
xndoña'an nanu ro'o naa ra.
Ko tuu, chi jini ndixia ri ya.
Yukan kuu ja siuku ndaa ri
jnu'un ka'an ya.
56 Suni tata ra Abraham, ni
jini jnuni da ja kii kaku ri nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Yukan ti ni kusɨɨ
ini da. Chi ni kandixia ndaa
da ja sia'an kuu ndaa, ti ni
kusɨɨ ini da —ni kachi Jesús.
57 Ti ni kachi chaa hebreo
un jiin Jesús:
—Va ni tu iin ra uu xiko uxi
kuiya, ¿ti nasa kuu ja ka'an
ra ja ni jini ra nuu Abraham
nusa? —ni ka kachi da.
58 Ti ni kachi Jesús:
—Jandaa na kachi ri nuu ra
naa ra ja undi na ti kaku ga
Abraham, ti ja iyo ru'u —ni
kachi ya.
59 Yukan ti ni ka ki'in da
yuu ja kua'a da ya. Ko maa
Jesús, xe'e ni ni kenda ya ini
veñu'un ka'nu un, ti kua'an ni
ya.

Ni sa'a Jesús tajna ɨɨn chaa ni kaku kuaa

9

1 Ichi kua'an Jesús, ni jini ya
ɨɨn chaa kuaa, ja kuaa nduchi
da undi ni kaku da.
2 Ti chaa ka skua'a jiin ya,
ni ka jikajnu'un da ya:
—Maestro, ¿ndoo ni kuu ja
ni kaku kuaa chaa ja'a? ¿Ja ka
iyo xaan kuachi tata da, nana
da, xi kuachi maa da kuu nu?
—ni ka kachi da.
3 Ti ni kachi Jesús jiin da
naa da:

—Ni ansu kuachi maa da, ti ni ansu kuachi tata da xi nana da kuu ja ni kaku da sia'an. Chi ja ni kaku da sia'an kuu ja na kuni yɨvɨ naa i ɨɨn jniñu ña'nu ja sa'a Yandios jiin da.

4 Sa'a yo ja nu nɨ iin ndijin tɨ'lɨ ga, ti kuu sa'a yo jniñu, ko nu tukaa ndijin, ti tukaa ga kuu sa'a jniñu yo. Suni sia'an ja kuu ru'u, chi kanuu ja na sa'a ri ɨɨn jniñu vijna nɨ ndijin tɨ'lɨ ga, chi jan ɨɨn kɨvɨ ja tukaa ga kuu sa'a jniñu ni ɨɨn yɨvɨ naa i.

5 Ru'u, nɨ kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kuu ri nanu ɨɨn ñu'un ja ndinchaa ichi yɨvɨ kanchuku nuu ñuyɨvɨ, chi xna'an ri nasa kuu sa'a yɨvɨ ɨɨn jniñu kuni Yandios —ni kachi Jesús.

6 Sia'an ni kachi ya, ti ni tɨvɨsɨ'ɨ ya nuu ñu'un. Ni sa'a ya nde'yu jiin tɨsɨ'ɨ ya, ti ni jaka ya nde'yu un nduchi chaa kuaa un.

7 Yukan na ti ni kachi ya jiin da:

—Kua'an yu'u pila nducha Siloé un, ti nakacha ra nduchi ra —ni kachi ya. (Siloé kuni ka'an: “Ja ni taji ri.”)

Yukan na ti kua'an chaa un, ni nakacha da nduchi da, ti ni ndundijin nuu da. Yukan na ti kuano'on da.

8 Yɨvɨ ñuu da un jiin taka ga yɨvɨ ka jini ja kuu da ɨɨn chaa kuaa, ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Ti ansu chaa ja'a kuu ja ni jikan da xu'un nukoo da un nu? —ni ka kachi i.

9 Ni ka iyo sava yɨvɨ ni ka kachi:

—Suu kuu da.

Ti sava ga i ni ka kachi:

—Ansu kuu da, ko sia'an kaa da.

Ko maa da ni kachi da:

—Maa ri kuu.

10 Yukan ti ni ka jikajnu'un yɨvɨ un maa da:

—¿Nasa kuu ja ni ndundijin nduchi ra nusa? —ni ka kachi chaa un.

11 Ti ni kachi da:

—Ka jini ra ɨɨn chaa nani Jesús. Chaa yukan, ni sa'a da nde'yu jiin tɨsɨ'ɨ da, ni jaka da nduchi ri, ti ni kachi da ja na ki'in ri yu'u pila nducha Siloé un, ti na nakacha ri nduchi ri. Ni ja'an ri yukan, ni nakacha ri nduchi ri, ti ni ndundijin va'a nde'e ri vijna —ni kachi da.

12 Ti ni ka jikajnu'un chaa un maa da:

—¿Nanu kande chaa un nusa? —ni ka kachi da.

—Tu jini ri —ni kachi da.

13 Yukan ti ni ka janchaka da chaa ni kaku kuaa un nuu chaa fariseo un.

14 Ni kuu un ɨɨn kɨvɨ ndetatu, kɨvɨ ii, na ni sa'a Jesús nde'yu ja ni sa'a ya tajna nduchi chaa kuaa un.

15 Yukan na ti ni ka jikajnu'un chaa fariseo un maa da nasa kuu ja ni ndundijin nduchi da. Ti ni kachi da:

—Ni sa'a chaa un nde'yu ti ni jaka da nduchi na, ni janukacha na nuu na, ti vijna ja ni ndundijin va'a nduchi na —ni kachi da.

16 Yukan na ti sava chaa fariseo un ni ka kachi da:

—Ansu Yandios ni taji chaa un jiin jniñu sa'a da un, chi tu chiñu'un da kɨvɨ ii —ni ka kachi da.

Ti sava ga chaa fariseo un
ni ka ka'an:
—Nu ansu chaa vaji nuu
Yandios kuu da, ¿ti nasa kuu
ja kuu sa'a da jniñu ña'nu un
nusa? —ni ka kachi da.
Ti ni ka kusɨin ini da naa da
ja sɨkɨ Jesús.
17 Ni ka jikajnu'un tuku da
chaa ni kaku kuaa un:
—Maa ra kachi ja chaa un
kuu ja ni sa'a tajna ro'o, ja
ni ndundijin va'a nduchi ra
vijna. Vijna na ti ¿ndoo ndo'o
ini ra nau ja kuu chaa yukan
nusa? —ni ka kachi da.
Ti ni kachi chaa un:
—Maa da kuu ɨin profeta
ni taji Yandios ja na ka'an da
jnu'un ya —ni kachi da.
18 Ti chaa hebreo un, tu ka
kuni kandixia da ja ni kaku
kuaa chaa yukan, chi vanua
ja ni nduva'a nduchi da. Ja
yukan kuu ja ni ka kana da
tata da jiin nana da,
19 ti ni ka jikajnu'un da
chaa un naa da:
—¿Se'e ra kuu chaa ja'a nu?
¿Kuaa ndixia da undi ni kaku
da nu? ¿Nasa ni kuu ja ni
ndundijin nduchi da vijna
nusa? —ni ka kachi da.
20 Ti ni ka kachi tata da jiin
nana da:
—Se'e na kuu da, ti kuaa
ndixia nduchi da undi ni
kaku da,
21 ko tu ka jini na nasa kuu
ja ni nduva'a nduchi da, ti ni
ndundijin vijna. Ni tu ka jini
na nau ja ni sa'a tajna nduchi
da. Kajnu'un ni maa da chi
ja ña'nu da, ti na kani maa da
jnu'un —ni ka kachi da.
22 Sia'an ni ka ka'an tata da
jiin nana da, chi ni ka yu'u
da nde'e da chaa hebreo ka
kuña'nu un. Chi vanua ka
ndajnu'un chaa un ja nu nau
ɨin ɨin yɨvɨ na kachi ja Jesús
kuu Cristo, ya ni taji Yandios
jiin jniñu ña'nu, ti keni'in da
yɨvɨ un, ti tukaa kuu ndɨvɨ i ini
veñu'un ka'nu yɨvɨ hebreo.
23 Ja yukan kuu ja sia'an ni
ka kachi tata da jiin nana da:
—Kajnu'un maa ni da naa,
chi ja ña'nu da —ni ka kachi
da.
24 Ni ka kana tuku chaa he-
breo ka kuña'nu un, chaa ni
iyo kuaa un, ti ni ka kachi da
jiin da:
—Nakuanta'u nuu maa
Yandios, ti koto kua'a ra
ja yɨñu'un chaa nani Jesús
yukan, chi ka jini ri ja maa
da kuu ɨin chaa nchakuachi
—ni ka kachi da.
25 Ti ni kachi chaa un:
—Tu jini na nu iyo kuachi
da xi tu, ko ja jini na kuu ja
ni iyo kuaa nuu na, ti vijna ja
ni ndundijin va'a nduchi na
—ni kachi da.
26 Yukan ti ni ka jikajnu'un
va'a da:
—¿Ndoo ni sa'a chaa un jiin
ra nusa? ¿Nasa ni sa'a da tajna
nduchi ra nusa? —ni ka kachi
da.
27 Ti ni kachi chaa un:
—Ja ni kachi na nuu ni naa
ni, ti tu ka kuni ni kandixia ni,
¿nasa kuni ni ja na kachi tuku
na inga jinu nusa? ¿Xi suni
ka kuni kundikun ni maa da
ja skua'a ni jiin da nu? —ni
kachi da.
28 Yukan ti ni ka keja'a ka
nduxaan chaa un jiin da, ti ni
ka kachi da:
—Ro'o, va yɨ'ɨ ra jiin chaa
un nusa. Ko ru'u, chi ka yɨ'ɨ ri
jiin tata ri Moisés naa ri.

29 Ka jini ndaa ri ja ni ka'an
maa Yandios jiin Moisés, ko
chaa yukan, tu ka jini ri na
ichi vaji da —ni ka kachi da.
30 Ti ni kachi chaa ni iyo
kuaa un:
—Naa ini na ja tu ka jini ni
nanu vaji chaa un, ko ni sa'a
da tajna nduchi na.
31 Ka jini yo ja tu siuku Yan-
dios nava ka jikanta'u yɨvɨ
ka iyo kuachi. Ko siuku
ya nava ka jikanta'u yɨvɨ ka
nchañu'un ya, ti ka sa'a i nava
kuni maa ya.
32 Undi ni jankoo ñuyɨvɨ, ti
undi vijna, tu ka jini yo ɨin
yɨvɨ sa'a tajna nduchi ɨin yɨvɨ
ni kaku kuaa. Ni ɨin.
33 Ti nu ansu nuu maa Yan-
dios vaji chaa yukan, va ni
tu kuu kuɨtɨ sa'a da ɨin jniñu
sia'an —ni kachi da.
34 Ti ni ka kachi chaa un
naa da:
—Ro'o chi iyo xaan kuachi
ra undi kɨvɨ ni kaku ra. Nusa
ti tu chunso'o kuɨtɨ ri ni ɨin
jnu'un ja kuni ra xndaku ra
—ni ka kachi da.
Yukan na ti ni ka keni'in da
chaa un kua'an da fuera.

Jikajnu'un Jesús nu kandixia chaa ni ku'u un maa ya, xi tuu

35 Ni jini Jesús ja sia'an ni ka
keni'in da chaa nda'u un, ti ni
jan nunduku ya maa da. Nu
ni ndejna'an ya jiin da, ti ni
jikajnu'un ya maa da:
—¿Kandixia ra maa Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ ja'a nu? —ni kachi ya.
36 Ti ni kachi da:
—Taa, ¿ko nau chaa kuu
chaa yukan? Xna'an ni chaa
un tɨ'lɨ saña, ti na kandixia na
da —ni kachi da.
37 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Ja ni jini ra maa da, ti
chaa un kuu chaa ka'an jiin
ra ja'a vijna —ni kachi ya.
38 Yukan na ti ni jakunjitɨ
da nuu ya ja nachiñu'un da
ya, ti ni kachi da:
—Kandixia na ni'in, Jito'yo
—ni kachi da.
39 Ti ni kachi Jesús:
—Vaji ri nuu ñuyɨvɨ ja'a ja
xndichi ri kuachi yɨvɨ naa i.
Yɨvɨ ja tu ka jini kuɨtɨ, na sa'a
ri ja na ndundijin undi inij-
nuni i. Ti yɨvɨ ka ndo'o ini ja
ka jini ndaa kuɨtɨ i, na sa'a ri
ja tukaa chaku kuɨtɨ ini i naa i
—ni kachi ya.
40 Suni ka'iin tɨjnɨ chaa
fariseo yajni nuu kandichi
Jesús yukan. Nu ni ka jiniso'o
da ja ni kachi ya sia'an, ti ni
ka jikajnu'un da ya:
—¿Kachi ra ja suni ru'u, tu
ka jini kuɨtɨ ri naa ri nusa?
—ni ka kachi da.
41 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Nu sia'an ti tu ka jini kuɨtɨ
ra, va tu koo kuachi sɨkɨ ra.
Ko tu ka ka'an ra sia'an. Chi
su'va ka ka'an ra ja ka jini
ndaa kuɨtɨ ra. Yukan kuu ja
ka nchakuachi ga sɨkɨ ra naa
ra, ti tukaa kuɨtɨ iyo jnuka'nu
ini —ni kachi Jesús.

Jnu'un ka'an sɨkɨ rɨɨ

10

1 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Na kachi ndaa ri nuu ra
naa ra, ja ɨin chaa kanda
sava'ni ga yu'u nda'a jaku rɨɨ
ti kɨvɨ xe'e da, chaa un kuu ɨin
ñakui'na.
2 Ko maa chaa xiin rɨɨ un chi
kɨvɨ ndaa da ichi yu'u jaku tɨ.

Ti chaa yukan kuu maa chaa nchaka rɨɨ un.
3 Chaa ndito rɨɨ un kuiña da yu'u jaku rɨɨ, ti kɨvɨ maa chaa xiin rɨɨ un. Kana da xini tɨ, ti kuɨtɨ un ka nakuni tɨ ndusu yu'u da, kekoyo tɨ ki'in tɨ, ti tu kusɨɨn tɨ kinkoyo tɨ.
4 Nu ni ndɨ'ɨ rɨɨ da ni keni'in da, nastutu da tɨ ti kinkoyo tutu tɨ jiin da, chi ka ñunuu tɨ ja maa da kuu jito'o tɨ.
5 Ti tu kaka tutu tɨ jiin ɨnga yɨvɨ, chi vanua tu ka nakuni tɨ ndusu yɨvɨ un, ti su'va kuichanuu tɨ kinkoyo tɨ, chi ansu maa jito'o tɨ kuu —ni kachi Jesús.
6 Sia'an ni ka'an Jesús jiin yɨvɨ un, ko tu ni ka chaku ini i nasa kuni ka'an ya jiin jnu'un un.

Jesús kuu maa jito'o

7 Ti yukan ni xndaku Jesús sia'an
—Ja'a na kachi ndaa ri nuu ra naa ra. Maa ri kuu nanu yu'u jaku nuu kɨvɨkoyo rɨɨ un.
8 Na ti chaa ga ru'u, ni ka kii chaa ni ka kuni nastutu yɨvɨ ri. Chaa un ni ka kuu da ɨɨn ñakui'na, chi ni ka xnda'u da yɨvɨ naa i. Ti yɨvɨ ka kuu nanu rɨɨ un, tu ni ka sa'a i nanu nuu chaa un.
9 Ru'u, kuu ri nanu ɨɨn yu'u jaku nuu kɨvɨkoyo rɨɨ un. Taka yɨvɨ kɨvɨkoyo i yuxe'e un, nu na kandixia i ru'u, yukan na ti kendo ndaa i nuu Yandios. Koto va'a ri yɨvɨ un nuu kunchuku i, ti koo taka ja nandɨ'ɨ i. Sia'an kuu ri nanu ɨɨn yuxe'e ja kuu yɨvɨ kɨvɨkoyo nuu Yandios.
10 Sa'a yo nanu. Chaa ka xndoña'an un, ka kuu da nanu ɨɨn ñakui'na, chi jaa da nuu ka'iin rɨɨ un, sakui'na da tɨ, ka'ni da tɨ ti xnaa da tɨ. Ko ru'u, tu sa'a ri sia'an. Chi su'va, vaji ri na nakana ri yɨvɨ ja na ndɨvɨkoyo i nda'a Yandios, ti ka kusɨɨ ini i, chi ka jika i ichi maa ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni.
11 Maa ri kuu nanu ɨɨn chaa xiin rɨɨ un, ja jito va'a da rɨɨ da. Nu ni jini da ja iyo ɨɨn nundo'o xaan nuu rɨɨ da, ti yachi nduku da nuu kuu nasa nama da tɨ. Ti vasu na kuu da, ko nama da rɨɨ da.
12 Ko ɨɨn chaa sa'a jniñu ja kin ya'u da, nu ni jini da ja kuan kuyajni ɨɨn va'u nuu rɨɨ da, xndoo da rɨɨ un, ti ja'a da corrɨ kua'an da, chi vanua ansu rɨɨ maa da kuu kuɨtɨ ndito da un. Ti va'u un kɨvɨ tɨ ma'ñu rɨɨ un, ti kachanuu tɨ rɨɨ un kinkoyo.
13 Sia'an ka sa'a chaa ka kuu muzu, chi ka sa'a da jniñu, ko so ja na ni'in da xu'un ya'u da, ti ansu ja koto va'a da rɨɨ un.
14 Ko ru'u, kuu ri nanu ɨɨn chaa va'a ja jito va'a da rɨɨ da. Jini ndaa ri nau ndɨ'ɨ ka kuu yɨvɨ ri, ti maa i ka nakuni va'a i ru'u.
15 Suni sia'an maa Tata ri, chi mani xaan ya jiin ri, ti maa ri, jini va'a ri nuu maa ya.

Nanu kuu ɨɨn chaa va'a ja nama da rɨɨ da, suni sia'an kuu ru'u ja nama ri sɨkɨ yɨvɨ yɨ'ɨ jiin ri, chi kuu ri ja kuu maa i naa i.
16 Ti suni ka iyo yɨvɨ ɨnga nación ja kɨvɨkoyo i nda'a ri, vasu tuja'i natu'va i ru'u. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ ti nastutu ri yɨvɨ

un. Tendɨ'ɨ i natu'va ru'u, ti kuandatu i nuu ri. Tendɨ'ɨ yɨvɨ un najna'an i, ti koo ɨɨn ni chaa kɨnda'a maa i naa i.

17 Yukan kuu ja kunda'u xaan ini Tata ri ru'u, chi tava ini ri kuū ri ja na nama ri yɨvɨ ri naa i. Ti kuū ri, ko nandoto tuku ri.

18 Ni ɨɨn chaa ka ndiso jniñu, tu kuu ka'ni da ru'u nu tu kuu ini maa ri. Chi kuū ri, ko ja kuu ini maa ri ti kuū ri. Iyo ɨɨn jniñu ndiso ri, ja yukan kuu ja maa ri na kua'a jnu'un ja kuū ri. Ti jniñu ndiso ri, yukan kuu ja sa'a ja na nandoto tuku ri, chi sia'an ni ta'u maa Tata ri jniñu —ni kachi Jesús nuu yɨvɨ un.

19 Ja sia'an ni ka'an Jesús, ti ni ka kusɨɨn tuku ini chaa hebreo un naa da.

20 Kua'a yɨvɨ un ni ka kachi:

—Jna'an da ɨɨn tachi xaan, yukan kuu ja ni nduku'u xini da. Koto ma nde'e ga ra nuu da —ni ka kachi i.

21 Ko sava ga i ni ka ka'an:

—Ansu sia'an ka'an ɨɨn chaa jna'an tachi xaan. Chi nu jna'an da tachi xaan, ti va ni tu kuu sa'a da tajna nduchi ɨɨn chaa ni kaku kuaa —ni ka kachi i.

Ka kuni yɨvɨ kua'a i yuu sɨkɨ Jesús

22 Na ɨɨn viko ñuu, ni ka nasa'a yɨvɨ ñuu Jerusalén ɨɨn viko ja ka nuku'un ini i kɨvɨ ni kuu ii veñu'un ka'nu un.

23 Ti yukan jikonuu Jesús yuxe'e veñu'un un, nuu nani yuxe'e Salomón.

24 Yukan ni ka nataka chaa ka kuña'nu un, ti ni ka kachi da:

—¿Nasa ga ti sa ka'an kaji ra nuu ri naa ri nusa? Nu jandaa kuu ja maa ra kuu Cristo, ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu. Nu jandaa kuu ti kachi kaji nuu ri naa ri vinañu'ni —ni ka kachi da.

25 Ti ni kachi Jesús:

—Ja ni kachi ri nuu ra, ko tu ka kandixia ra naa ra. Ja ni ka jini ra jniñu ña'nu ni sa'a ri. Ni sa'a ri taka un, chi maa Tata ri ni ja'a jniñu un nuu ri. Ti jiin yukan xna'an kaji ya ja maa ya ni taji ru'u vaji ri, ti sia'an sa na kuni ra nau ja kuu ri.

26 Tu ka kandixia ra ru'u, vanuxia tu ka yɨ'ɨ ra jiin ri. Tu ka kuu ra nanu ka kuu rɨɨ ja ka ñunuu tɨ nuu maa chaa ndito tɨ un.

27 Ko yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin ri, ka nakuni i ru'u, ti ru'u nakuni ri maa i. Ti nanu ka nukunuu rɨɨ un tachi maa jito'o tɨ, suni sia'an ka nakuni yɨvɨ naa i jnu'un ka'an ri, ti ka natu'va i ru'u.

28 Ti kua'a ri nuu kunchuku i jiin ri ja kuu saa ni. Ti tukaa naa kuɨtɨ i, ti ni tundo kuisonchaa i nuu nda'a ri.

29 Maa Tata ri ni nachi'i yɨvɨ un nda'a ri. Ti maa ya kuu ja kuña'nu ga ja kuu nuu taka ga. Ti ni ɨɨn tu kuu kencha ja yɨnda'a maa ya.

30 Ru'u jiin Tata ri, ɨɨn ni ga yɨvɨ ka kuu ri naa ri —ni kachi Jesús.

31 Ti yukan ni ka kani'in chaa un yuu ja kua'a da sɨkɨ Jesús niku.

32 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Maa Tata ri ni ja'a ya jnu'un ndee ini ru'u, ti ni sa'a ri kua'a jniñu va'a ja kuu ro'o naa ra. ¿Va nu xi kua'a ra yuu sɨkɨ ri ja ni sa'a ri yukan nu? —ni kachi ya.

33 Yukan ti ni ka kachi chaa hebreo ka kuña'nu un:

—Ansu ja ni sa'a ra jniñu ña'nu un kuu ja kua'a ri yuu sɨkɨ ra, chi sɨkɨ ja ni ka'an ndeva'a ra sɨkɨ Yandios kuu. Chi maa ra ka'an ja ɨɨn ni kuu ra jiin maa Yandios. Vasu suni ɨɨn chaa sia'an ni kuu ra, ti ka'an ra ja ɨɨn nuu ra jiin Yandios —ni ka kachi da.

34 Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Yoso nuu tutu Yandios ka ñava'a ra, nuu ka'an ya sia'an: "Yandios ka kuu ro'o naa ra", ni kachi ya.

35 Sia'an ni kachi Yandios ja yɨvɨ ni ka ka'an jnu'un ya, ni ka kuu i nanu Yandios. Sia'an ti tu kuu ka'an yo sɨkɨ tutu Yandios ja tu ka'an ndaa.

36 Ko ro'o naa ra, ka ka'an ra ja ka'an ndeva'a ri sɨkɨ Yandios, so ja ni kachi ri ja kuu ri Se'e maa ya. Sia'an ka ka'an tu ro'o naa ra. Ko vasu maa ya ni ja'a ɨɨn jniñu nuu ri, ti ni taji ya ru'u vaji ri nuu ñuyɨvɨ ja'a.

37 Ti nu tu sa'a ri nava kuni maa Tata ri, ti tu kanuu kuu ja kandixia ra ru'u.

38 Ko nu na sa'a ri nava kuni maa ya, ti suni kanuu kuu ja kandixia ra ru'u. Ko kandixia taka jniñu sa'a ri. Yukan na ti sa kuni ndaa ra ja kancha maa Tata ri jiin ri, ti maa ri suni kancha ri jiin maa ya, ti kɨvɨ undi inijnuni ra ja jandaa ndixia kuu un —ni kachi Jesús.

39 Yukan ti ka kuni tuku da jnɨɨ da ya, ko ni kenda ya ti kua'an ya.

40 Yukan na ti kuano'on Jesús. Ni naya'a ya undi ɨnga yu'u yucha Jordán, ichi nuu kaña ndikandii, nuu ni skuanducha Juan undi nuu yukan, ti yukan ni kundee ya tɨjnɨ kɨvɨ.

41 Kua'a yɨvɨ ni ka kendo jiin ya, ti sava i ka ndajnu'un sia'an:

—Tu ni sa'a Juan jniñu ña'nu nanu sa'a chaa ja'a vijna, ko taka jnu'un ni ka'an da ja sa'a chaa ja'a, ti kundixia nava ni kachi da —ni ka kachi yɨvɨ un naa i.

42 Ti kua'a yɨvɨ yukan ni ka kandixia i Jesús.

Ni nandoto Lázaro

11

1 Ni kuncha ɨɨn chaa ñuu Betania ja ni nani Lázaro, ni kuu da kua'a María jiin Marta. Ti ni ku'u xaan da.

2 María un kuu ña ni chi'i aceite perfume ja'a Jito'yo, ti ni nasichi ña jiin ixi xini ña.

3 Ti ña'an un ni ka taji razón nuu Jesús, ja kachi:

—Taa, chaa mani xaan ni jiin, ku'u da vijna, ni kachi ña —kachi muzu un.

4 Ni jini Jesús jnu'un un, ti ni kachi ya:

—Ku'u da ko va tu kuu da. Ku'u da chi sia'an ti sa kuni yɨvɨ nasa kuña'nu ya ni taji ru'u, maa Se'e Yandios. Jiin kue'e ja'a ti stuu ri ja suni kuña'nu ri —ni kachi ya.

5 Mani Jesús jiin Marta, jiin
ku'u ña, jiin Lázaro.
6 Ti vasu sia'an, ko ni kendo
ya uu ga kɨvɨ nuu kancha ya
na ni ni'in ya jnu'un ja ku'u
da.
7 Yukan ti sa ni ka'an ya jiin
chaa ka skua'a jiin ya:
—Ña'an na cho'o, chi nan-
deokuñɨ yo ñuu Judea —ni
kachi ya.
8 Chaa ni ka skua'a jiin ya ni
ka kachi da:
—Maestro, ja jini ni ja yɨvɨ
hebreo un ka kuni kua'a i yuu
sɨkɨ ni na ni kunde ni yukan,
ti va kua'a yɨvɨ un yuu sɨkɨ ni
nu na jaa tuku ni yukan. ¿Ti
kuni ki'in tuku ni yukan nu?
—ni ka kachi da.
9 Ti ni kachi Jesús nuu da
naa da:
—Iyo uxi uu hora ɨin kɨvɨ ja
na kuni ndaa yo na ichi ki'in
yo. Ti nu sa'a yo nanu ka sa'a
yɨvɨ ka jikonuu nduu, ja sa'a
yo jniñu va'a, ti tu naa yo, chi
ka jini ndaa yo na ichi ki'in
yo.
10 Ko nu sa'a yo nanu ka
sa'a yɨvɨ ka jikonuu nuu ñaa
kuɨtɨ ja sa'a yo jniñu ndeva'a,
yukan na ti naa yo, chi tu jini
ndaa yo na ichi ki'in yo —ni
kachi ya.
11 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an ya
sia'an, ti ni kachi ya:
—Amigo yo Lázaro ja ni kixi
da, ti ki'in ri ja na naxndoto ri
da —ni kachi ya.
12 Yukan ti ni ka ka'an chaa
ka skua'a jiin ya:
—Taa, nu kixi da, ti ni jini
yo ja nduva'a da —ni ka kachi
da.
13 Ko so sia'an ni ka'an
Jesús jiin da, chi ja ni ji'i
Lázaro. Ko ka jani ini chaa ka
skua'a jiin ya ja so kixi ndixia
da.
14 Ti sa ni kachi ndaa Jesús:
—Ja ni ji'i Lázaro.
15 Ti kusɨɨ ini ri ja tu ni kun-
cha ri yukan, chi sia'an na ti
kandixia va'a ra ru'u. Ña'an
na cho'o nde'e ndɨyɨ un —ni
kachi ya.
16 Yukan ti Tomás, chaa
nani kuati un, ni ka'an da jiin
uu ga chaa ka skua'a jiin ya:
—Suni na cho'o tu yo'o,
nava na kuu yo jiin da —ni
kachi da.
17 Yukan ti ni jaa Jesús ñuu
Betania. Ko ni ka jani yɨvɨ
jnu'un nuu ya ja ja ni ya'a
kuun kɨvɨ ja ñunduji Lázaro.
18 Ñuu un kendo yajni
jiin ñuu Jerusalén, jika uu
kilómetro sava.
19 Ti kua'a jna'an yɨvɨ
hebreo ni ka kenda nuu
kanchuku Marta jiin María
ja ka'an ndee jiin jna'an ña, ja
sia'an ni ji'i kua'a ña.
20 Yukan ti nu ni ni'in
Marta jnu'un ja vaji Jesús, ti
ni kee ña kuan nujna'an ña
ya. Ti María ni kendo ña ve'e.
21 Ni kachi Marta jiin Jesús:
—Taa, sa ti ni kuncha ni ja'a
ti va tu kuu kua'a na niku.
22 Ti vasu sia'an ko jini na
ja taka ndo na kakan ni nuu
Yandios, ti sa'a ya —ni kachi
ña.
23 Ti ni kachi Jesús:
—Na ndoto kua'a ra —ni
kachi ya.
24 Ti ni kachi Marta:
—Jini na ja nandoto da kɨvɨ
na nandoto taka ndɨyɨ, undi
kɨvɨ ka'nu ga ja sa'a ndaa Yan-
dios yɨvɨ ñuyɨvɨ —ni kachi ña.

25 Ti ni kachi Jesús jiin ña:
—Ru'u kuu ja naxndoto yɨvɨ ja na kuchaku i jiin Yandios. Nu kandixia i ru'u, ti vasu na kuu i ko nandoto i ja kuncha i jiin Yandios.
26 Yɨvɨ chaku ti nu kandixia i ru'u, jankɨvɨ ga kuu i, chi kuchaku i ja kuu saa ni. Ti ro'o Marta, ¿kandixia ra jnu'un ja'a nu? —ni kachi ya.
27 Ti ni ka'an Marta:
—Kandixia na, taa. Kandixia na ja maa ni kuu Cristo. Maa ni kuu Se'e Yandios, ja ni taji ya nuu ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi ña.
28 Sia'an ni ka'an Marta ti kua'an ña. Kuan kana xe'e ña ku'u ña. Ni kachi ña jiin ña:
—Maa maestro ni chaa, ti kana ya ro'o —ni kachi ña.
29 Sia'an ni kachi ña ti yachi ni ndokuɨñɨ María ti kua'an ni ña nuu ya.
30 Ti changa ga kɨvɨ Jesús ñuu un, chi ni kendo ya nu ni janujna'an Marta ya.
31 Jna'an ña hebreo ja kanchuku ini ve'e jiin María, ja ka ja'a i jnu'un ndee ini maa ña. Ni ka jini i ja ni ndokuɨñɨ yachi ña kua'an ña. Ni ka chindikun i ña, chi ka ndo'o ini i ja kua'an ña nuu ñaña ndɨyɨ un kua'an nde'e ña.
32 Yukan ti ni jaa María nuu Jesús. Nu ni jini ña nuu ya, ti ni jakunjitɨ ña nuu ya. Ti ni kachi ña:
—Taa, sa ti ni kuncha ni ja'a ti va tu kuu kua'a na niku —ni kachi ña.
33 Ni jini Jesús ja nde'e xaan ña jiin ja ka nde'e xaan yɨvɨ hebreo un. Ja yukan ti so ni jaka'nu ini ya, chi ni kunda'u xaan ini ya nuu i.
34 Ni jikajnu'un ya maa ña:
—¿Nanu ni chunduji ra da nusa? —ni kachi ya.
—Cho'o ti kuni ni, taa —ni kachi ña.
35 Nu ni jini Jesús yukan ni kukui'ya ini ya, ti ni nde'e ya.
36 Ti yɨvɨ hebreo un ni ka ka'an jiin jna'an i:
—Jandaa ndixia kuu ja mani xaan ni iyo da jiin ndɨyɨ un, chi suni kukui'ya ini da —ni ka kachi i.
37 Ko sava i ni ka kachi:
—Ni sa'a da tajna chaa ni kaku kuaa un. Ti va suni kuu sa'a da ja tu kuu Lázaro niku —ni ka kachi i.
38 Ti ni ndukui'ya tuku ini Jesús nu ni jaa ya nuu ñunduji Lázaro. Ɨɨn yau kava kuu, ti yukan ndi'yu ɨɨn yuu ka'nu.
39 Ni kachi Jesús nuu da naa da:
—Chajiyo yuu un naa ra —ni kachi ya.
Marta, kua'a ndɨyɨ yukan, ni kachi ña:
—Taa, va ja ni kuxiko xaan da, chi ja iyo kuun kɨvɨ ja ni ji'i da —ni kachi ña.
40 Ko ni kachi Jesús jiin ña:
—Ni kachi ri ja nu kandixia ra, ti kuni ra ja kuña'nu xaan Yandios jiin jniñu sa'a ya —ni kachi ya.
41 Yukan ti ni ka chajiyo da yuu ndi'yu yu'u yau ndɨyɨ un. Ti Jesús ni ndakoto ya ichi andɨvɨ, ti ni kachi ya:
—Tata na, nakuanta'u na nuu ni ja ni jiniso'o ni jnu'un ka'an na.
42 Ja jini na ja nɨnɨ chunso'o ni jnu'un ka'an na, ko ni

kachi na sia'an, chi kuni
ka'an na jnu'un ndaa nuu yɨvɨ
ka'iin ja'a, ti nava sia'an na
kandixia i ja maa ni ni taji
saña vaji na jiin jniñu ja'a —ni
kachi Jesús.
43 Ni ndɨ'ɨ ni jikanta'u ya, ti
ni kanajiin ko'o ya sia'an:
—¡Lázaro! ¡Ña'an ti kenda!
—ni kachi ya.
44 Ti ni kenda Lázaro. Suku
da sa'ma ndɨyɨ. Ndikun sa'ma
nda'a da jiin sɨ'ɨn da, ti suni
suku ɨɨn sa'ma nuu da. Yukan
ti ni kachi Jesús nuu yɨvɨ un:
—¡Ndaji da naa ra! Ti sia ra
da na ki'in da —ni kachi ya.

Ka ndajnu'un chaa hebreo ka kuña'nu un nasa jnɨɨ da presu Jesús
(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

45 Yɨvɨ hebreo ja ni ka ja'an
ve'e María, ni ka jini i jniñu
ni sa'a Jesús, ti kua'a i ni ka
kandixia ya.
46 Ko sava yɨvɨ un kua'an i
nuu ka ndututu chaa fariseo,
ti ni ka jani i jnu'un jniñu ni
sa'a Jesús.
47 Yukan ti ni kachi sutu
kuña'nu ga un nuu chaa
fariseo un naa da ja na
ndututu taka chaa ka yɨ'ɨ
jiin junta ka'nu nuu nación
Israel. Nu ni ka ndututu da, ti
ni keja'a ka ndajnu'un da:
—¿Ndoo sa'a yo vijna? Chi
Jesús yukan, kua'a jniñu
ña'nu sa'a da.
48 Nu tu kasɨ yo yu'u da,
ti va ndɨ'ɨ yɨvɨ kandixia i, ti
kundikun i maa da. Jiin
jnu'un ka'an da un ti chaa
soldado ñuu Roma, ti xnaa da
veñu'un ka'nu yo. Ka'ni da
yo'o jiin yɨvɨ ñuu yo. Yukan
ti koo nundo'o sɨkɨ yo nu tu
nakutu yachi ini yo nasa sa'a
yo jiin chaa un —ni ka kachi
da.
49 Ti kancha Caifás yukan,
ja kuu da ɨɨn sutu kuña'nu ga
kuiya un, ti ni kachi da:
—Tu ka jini kuɨtɨ ra nasa
sa'a ra naa ra.
50 Va nu tu ka jini ra ja va'a
ga ja ɨɨn chaa na kuu ja kuu
nuu nɨ ñuu, ti ansu ja kuu
tendɨ'ɨ kuɨtɨ yo naa yo. Va'a ga
ja na kuu Jesús nava na nama
yo maa yo jiin yɨvɨ ñuu yo —ni
kachi da.
51 Maa da kuu sutu kuña'nu
ga kuiya yukan. Ko tu jini da
ja ansu sɨkɨ maa da ni ka'an
da ja kachi da ja na kuu Jesús
nava na keta'u yɨvɨ nɨ ñuu he-
breo.
52 Ko ansu sɨkɨ maa ɨɨn ni
yɨvɨ hebreo kuu ya. Chi kuu
ya ja kuu nɨ ka'nu yɨvɨ ñuyɨvɨ,
nava sia'an na ti nastutu ndɨ'ɨ
ya yɨvɨ ni ka kandixia Yan-
dios, ti na nduu i ɨɨn ni ga
yɨvɨ nuu ya, vasu jika xaan ni
ka jichanuu i nuu kanchuku i
nuu ñuyɨvɨ ja'a.
53 Ja sia'an kuu ja undi kɨvɨ
jña, chaa hebreo ka kuna'nu
un ni ka keja'a ka nduku da
nasa ka'ni da Jesús.
54 Ja yukan tukaa ni
jikonuu Jesús nuu ka'iin chaa
ka kuña'nu un, chi ni kee
ya ñuu Judea, ti kua'an ya
ɨɨn ñuu nani Efraín, nu iyo
yajni ñu'un te'e un. Yukan ni
kendo ya jiin chaa ka skua'a
jiin ya.
55 Kuan kuyajni kɨvɨ viko
pascua ka nasa'a yɨvɨ hebreo
un, ja ka nuku'un ini i kɨvɨ na

ni nama Yandios maa i ñuu Egipto na jana'an. Ja yukan kua'a yɨvɨ ni ka jakoyo yachi ja ka nasandoo i maa i, ti na ndu ii yɨ nuu Yandios naa i.

56 Ti ka nanduku i Jesús ñuu Jerusalén yukan, ko tu ni ka nani'in i ya. Ni ka jakoyo i veñu'un ka'nu un, ti ni keja'a ka ndajnu'un i jiin jna'an i:

—¿Ndoo ndo'o ini ra? ¿Kii chaa un viko ja'a vijna xi tuu nu? —ni ka kachi i.

57 Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa fariseo un, ni ka taji da jnu'un, ja nu ni ka jini yɨvɨ nuu kande Jesús, ti na kaxnu'u ni nuu da, nava na jnɨɨ da presu Jesús, ni ka kachi da naa da.

Ɨɨn ña'an ni chi'i aceite perfume ja'a Jesús
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12

1 Kumani iñu ga kɨvɨ ja keja'a viko pascua, ti ni jaa Jesús ñuu Betánia, nuu kancha Lázaro, chaa ni naxndoto ya nuu ñuji'i.

2 Nu ni jaa Jesús ti ni ka sa'a ɨɨn viko lulu ja kuu maa ya. Marta ni sava'a ja kuu viko un. Ti Lázaro kancha da nuu mesa jiin Jesús.

3 Suni kancha María yukan. Ti ja iyo tu'va ña sava litro aceite perfume, mani maa nardo, ja nchaa ya'u xaan tonto, ti ni chi'i ña sɨkɨ ja'a Jesús. Ti na nasichi ña jiin ixi xini ña. Ti ni chitu xiko vixi ini ve'e jiin xiko perfume un.

4 Ti Judas, chaa ñuu Cariote, suni kancha da un, chi suni ni skua'a da jiin Jesús. Ko so ja maa da kuu ɨɨn ja kin nukua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

5 Ti ni kachi da:

—¿Ndoo tu ni xiko ña aceite perfume un? Ti i ni'in ña uni ciento xu'un plata ja chindee ña yɨvɨ nda'u niku —ni kachi da.

6 Sia'an ni kachi da, ko ansu ja kunda'u ini da yɨvɨ nda'u, chi vanuxia kuu da ɨɨn chaa kui'na. Ti maa da kuu ja ndiso xu'un ja kuu nuu ndaja'a Jesús, ti tava da xu'un ja ka ja'a yɨvɨ naa i.

7 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Sia na sa'a maa ña, chi ja satu'va ña ru'u ja kuu kɨvɨ jakunduji ri.

8 Ko yɨvɨ nda'u un naa i, chi sia'an ni kunchuku i jiin ra, ko ru'u chi ansu sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra —ni kachi Jesús.

9 Kua'a yɨvɨ hebreo ni ka ni'in yɨ jnu'un ja kande Jesús ñuu Betania, ti ni ka kee i kuankoyo i yukan, kuande'e i ya. Ko ansu nɨnɨ Jesús kuan nde'e da naa da, chi suni kuan nde'e da Lázaro, chaa ni naxndoto Jesús nuu ñuji'i.

10 Ti sutu ka kuña'nu un, suni ni ka ndo'o ini da ja ka'ni da Lázaro.

11 Chi kua'a xaan yɨvɨ hebreo un ni ka jini i nava ni kuu jiin Lázaro, ni ka kusɨɨn i jiin sutu un, ti ni keja'a ka kandixia i Jesús. Ni ka kandixia i Jesús chi ni ka jini i jniñu ña'nu ni sa'a ya jiin Lázaro.

Ni kɨvɨ Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

12 Kua'a yɨvɨ ka kuchitu ñuu
Jerusalén, chi ni ka jakoyo i ja
kuu viko pascua. Ɨnga kɨvɨ, ti
ni ka ni'in yɨ jnu'un ja chaa
Jesús ñuu Jerusalén.
13 Ni ka kenda i ti kuan nu-
jna'an i ya jiin nda'a yuku
ñuu. Ti ni keja'a ka kanajaa i:
—Ña'nu na koo maa ya ja ni
taji Yandios ja vaji ya. Vaji ya
jiin jniñu maa Jito'yo Yandios.
Na ta'u ya jniñu nuu nɨ tu'u
yɨvɨ ñuu Israel —ni ka kachi i.
14 Ni ni'in Jesús ɨin burru
lulu, ti ni yoso ya tɨ nava ni
kachi tutu ii Yandios ja ni
ka'an ja'a Jesús:
15 Ro'o, yɨvɨ ja kanchuku
nuu ñu'un ñuu Sión, koto ma
yu'u ra.
Maa ya ja kii ta'u jniñu nuu
ra, ja vaji ya,
ti yoso ya ɨin burru.
Kachi tutu.
16 Kɨvɨ un tu ni ka chaku ini
chaa ni ka skua'a jiin Jesús ja
nasa kuni ka'an tutu ii Yan-
dios, ja sia'an kii Jesús nuu
ñuu Jerusalén. Ko nu ni nan-
doto tuku Jesús nuu ñuji'i,
ti sa ni ka nuku'un ini da.
Ni keja'a ka nuku'un ini da
ja ni kachi tutu Yandios ja
sia'an koo, ti sia'an ni kundaa
ndixia nava ni jna'an ya.
17 Yukan ka'iin yɨvɨ ni ka
jan nde'e na ni naxndoto ya
Lázaro, ti ka jani i jnu'un ja
ni ka jini i nu ni ñunduji da, ti
suni ni ka jini i nasa ni kana
ya xini da hora ni nandoto da.
18 Ja yukan kuu ja
kuankoyo i kuan nujna'an i
Jesús, vanuxia ja ni ka jiniso'o
i ja ni sa'a ya jniñu ña'nu un.
19 Ko chaa fariseo un, ni ka
keja'a ka ndajnu'un da naa
da:
—Ja ni ka jini yo ja tukaa ga
ndo kuu sa'a yo vijna na. Chi
ja ni ndɨ kuɨtɨ yɨvɨ kuankoyo i
jiin chaa un —ni ka kachi da.

Yɨvɨ ñuu Grecia ka nanduku i Jesús

20 Suni ni iyo yɨvɨ ñuu Gre-
cia ja ni ka jakoyo i ñuu
Jerusalén, chi kuan chiñu'un i
kɨvɨ viko un.
21 Ni ka ndejna'an i jiin Fe-
lipe, ɨin ndaja'a Jesús ja kuu
da chaa ñuu Betsaida, ja kuu
ɨin ndañuu Galilea. Ti ni ka
kachi i:
—Taa, ka kuni ka'an na jiin
Jesús —ni ka kachi i.
22 Ni ja'an Felipe, ni
kaxnu'un da nuu Andrés.
Ti ndɨnduu da sia'an kuan
kaxnu'un nuu Jesús.
23 Yukan ti ni kachi ya nuu
da naa da:
—Ja ni jaa kɨvɨ ja kuu Se'e
Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, nava na kuni yɨvɨ
naa i ja nduña'nu ri sa'a Yan-
dios.
24 Yukan kuu ja na kachi
ndaa ri nuu ra nasa kuu jiin
ɨin ni triu. Chi jini yo ja nu tu
kanakava triu un nuu ñu'un
ti ndi'yu sɨkɨ, ni tu ndoto kuɨtɨ.
Ti sa'a yo nanu ja ni ji'i triu
un. Chi nani kaa ni kaa
triu un. Ko nu na kanakava
triu un chii ñu'un, yukan na
ti nandoto ti nakaya kua'a
xaan.
25 Suni sia'an kuu jiin ro'o
naa ra. Nu ndɨ'ɨ kuu ini ra
nasa ni'in ga ra ja kuñava'a ra
nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko na kachi
ri ja jiin yukan ti naa ra nuu
Yandios. Ko nu su'va na sa'a
ra nanu triu un, ja sa'a ra

nanu ja tukaa ga chaku ra,
yukan ti ni tukaa kundiyo ini
ra ndajniñu iyo nuu ñuyɨvɨ
ja'a. Nu siukan na sa'a ra ti
kendo ndaa ra nuu Yandios,
chi nakutu ini ra ja kuu nuu
maa ya. Sia'an na ti kuncha
ra jiin ya ja kuu saa ni.
26 Ko nu kancha ra ñuyɨvɨ
ja'a ti sa'a ra jniñu ja kuu maa
ri, ti siuku ndaa ra jniñu ri.
Nu sia'an sa'a ra, ti kuncha ra
jiin ri, chi sa'a ra jniñu ja kuu
nuu maa ri. Nu sajniñu ra
ja kuu ru'u, ti na sa'a Tata ri
ja na nduña'nu ra —ni kachi
Jesús.

Ni ka'an Jesús ja kuu ya

27 Siin Jesús ka'an ya ti ni
kachi ya:
—Vijna ti ndɨ'ɨ xaan ini ri ja
undi nda'u kuu ini ri. Ti tu
jini ri nasa ka'an ri jiin Tata
ri. Ko tu kachi ri ja na nama
ya ru'u nuu nundo'o kii sɨkɨ
ri, chi ja sɨkɨ jniñu yukan vaji
ri.
28 Ko na kachi ri jiin ya:
“Tata na, vijna ti na ka'an
yɨvɨ ja kuña'nu xaan ni” —ni
kachi Jesús.
Yukan ti ichi andɨvɨ ni
ka'an ɨin ndusu yu'u Yandios,
ti ni kachi ya:
—Ja ni ka jini yɨvɨ ja
kuña'nu xaan ri, ko na kuni
tuku i ja kuña'nu xaan ndixia
ri —ni kachi ya.
29 Ti yɨvɨ ka'iin yukan ni ka
jiniso'o da ndusu un, ti sava i
ni ka kachi:
—Taja ni ka'an —kachi da.
Ko sava ga yɨvɨ un ni ka
kachi:
—Ɨɨn ángel Yandios ni ka'an
jiin ya —ni ka kachi da.
30 Yukan ti Jesús ni kachi ya
nuu da naa da tuku:
—Ansu nuu ru'u ni ka'an
Yandios jnu'un un, chi su'va,
nuu ro'o naa ra ni ka'an ya
nava na kuni ra ja ni ka'an
ndixia ya jiin ri.
31 Ti na kachi ri nuu ra naa
ra ja ja ni jaa kɨvɨ ja xndichi
Yandios kuachi sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ
ja'a. Ti ɨin ja ta'u jniñu nuu i
kuxio ki'in ɨin.
32 Ko kɨvɨ na ndani'in yɨvɨ
ru'u, yukan na ti sa'a ri ja na
kandixia da sɨvɨ da naa da, ti
nakuaka ri yɨ kunchuku da
jiin ri —ni kachi ya.
33 Jiin jnu'un un ni jani ya
jnu'un nasa kuu ya.
34 Ti yɨvɨ un ni ka ka'an da
jiin ya:
—Ka jini na ja tutu ii Yan-
dios ni kachi ja kua'a Yandios
jniñu nuu Cristo, ti kuchaku
ya ja kuu saa ni. Nusa ti, ¿nasa
kuu ja kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ?
¿Nau kuu Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ un
nusa? —ni ka kachi da.
35 Yukan ni kachi Jesús nuu
da:
—Maa ɨin ja kuu nanu
ñu'un ndinchaa, kuncha jiin
ra jaku ni ga kɨvɨ. Ja sia'an
kuu ja kanuu ja na kaka ndaa
ra, chi maa ñu'un ndijin un
ndinchaa nuu ichi ra. Koto
maa kɨvɨ ra nuu ichi ñuñaa
un, chi sia'an na ti xnaa ra
maa ra. Ko nu ka jikonuu ra
nuu ñuñaa, ti tu ka jini kuɨtɨ ra
na ichi ki'in ra.
36 Vijna ti maa Ɨɨn ja kuu
nanu ñu'un ndijin kancha
jiin ra. Vijna ti kandixia maa
ya naa ra, chi sia'an na ti
nduu ra yɨvɨ ka jika nuu ichi
ndaa —ni kachi ya.

Jnu'un yukan ni ka'an Jesús ti kua'an ya. Ni sa'u ya kua'an ya. Ti tukaa ga ni ka jini yɨvɨ naa da nachi kua'an ya.

Tu ni kandixia yɨvɨ hebreo Jesús

37 Yɨvɨ hebreo un ni ka jini da jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, ko tu ni ka kandixia da ya.

38 Ja yukan ti ni kundaa jnu'un ni ka'an profeta Isaías na jana'an, chi ni kachi da nuu Yandios:

Jito'yo, tu iyo ni ɨin yɨvɨ ja kandixia ra jnu'un ni ka'an ri.
Ni tu ni kandixia ra ja sa'a ri jniñu ña'nu.
Ni kachi Isaías.

39 Ja yukan tu ni kuu kandixia da, ti sia'an ni ka'an Isaías tuku:

40 Tu ni ja'a Yandios ja na kujnuni ini da.
Ni sia ya maa da nava na nduni'in ga undi ini añu da.
Ka kuu da nanu yɨvɨ kuaa ja tu ka jini da na ichi ki'in da, chi tu chaku kuɨtɨ ini da.
Ja yukan nu tukaa sia da jniñu ndeva'a un, ti ni tu nduva'a undi ini añu da.
Ni kachi Jesús, kachi tutu.

41 Yukan ni kachi Isaías chi ni jini da ja kuña'nu xaan Jesús, ti ni jani da jnu'un sɨkɨ nasa koo kɨvɨ kii ya.

42 Vasu ni iyo kua'a ga yɨvɨ hebreo ja tu ni kandixia i Jesús, ko kua'a yɨvɨ ni keja'a ka kandixia da ya. Suni kua'a chaa ka kuña'nu ja ka ta'u jniñu nuu yɨvɨ hebreo un, ni ka keja'a ka kandixia da. Ko tu ni ka stuu da maa da ja ka'an da jnu'un ja ka kandixia da, chi ka yu'u da chaa fariseo. Chi sandau tukaa kua'a chaa un jnu'un ja kɨvɨ da ini veñu'un ka'nu un.

43 Sia'an ni ka sa'a chaa un, chi ni ka ndiyo xaan ini da ja na kua'a yɨvɨ ja yɨñu'un nuu da, ti ansu ja na kua'a maa Yandios ja yɨñu'un nuu da naa da.

Xndichi Jesús yɨvɨ naa da jiin jnu'un ka'an ya

44 Ni ka'an jaa Jesús, ti ni kachi ya:

—Yɨvɨ ja ka kandixia ru'u, ansu maa ɨin ni ru'u kandixia da, chi suni kandixia da undi maa Tata ri, ya ni taji ru'u.

45 Ti yɨvɨ jini nuu ri, suni ka jini da nuu maa ya ni taji ru'u.

46 Kuu ri nanu ɨin ñu'un ja ndinchaa ñuyɨvɨ ja'a, ja na kuni yɨvɨ na ichi kaka da. Nu na kandixia da ru'u, ti tukaa ga ka jika da nanu yɨvɨ ka jikonuu nuu ñuñaa, ja tu ka ni'in da na ichi ki'in da.

47-48 Ko nu tu kuni kandixia ra ru'u, ni tu kuni kuanta'u ra jnu'un ka'an ri. Ko iyo Ɨin ja kankuachi sɨkɨ ra ti sa'a ndaa ya kuachi ra. Chi kii kɨvɨ juicio ja sa'a ndaa ya sɨkɨ ra, ti xndichi ya ro'o ndenu ni ka janta'u ra jnu'un ri xi tuu.

49 Ko tu ka'an ri jnu'un ja'a ja kuu ini maa ni ri, chi Tata ri ni taji ru'u jiin jniñu ja'a. Ti maa ya kuu ja ni kachi nasa koo jnu'un ka'an ri nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.

50 Jini ndaa ri ja nu na sa'a ra nava kachi Yandios, ti kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ja yukan kuu ja ka'an

ri jnu'un ja'a nava ni kachi maa Tata ri nuu ri —ni kachi Jesús jiin yɨvɨ un naa da.

Ni nakacha Jesús sɨ'ɨn ndaja'a ya

13

1 Kumani ɨɨn kɨvɨ ga ja keja'a viko pascua un. Ti jini Jesús ja, ja ni jaa kɨvɨ ja kee ya nuu ñuyɨvɨ ja'a ti kin no'on ya nuu Tata ya. Sia'an ja jini ya, kuu nda'u xaan ini ya taka yɨvɨ ni ka skua'a jiin ya. Vijna ti stuu kaji ya ja kunda'u ini ya maa da naa da.

2 Ko ja ni jini Jesús ja, ja ni kue'e ja'u'u un ini añu Judas, se'e Simón, chaa ñuu Cariote, ja nakua'a da Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

3 Suni jini Jesús ja maa Tata ya ni ja'a jniñu nuu ya ja yɨnda'a ya taka ja iyo. Jini ya ja vaji ya nuu kancha Tata ya, ti jini ya ja nandeokuñɨ tuku ya nuu kancha Tata ya. Sia'an ni ndo'o ini ya kɨvɨ ni kuxini ya jiin chaa ka skua'a jiin ya.

4 Nɨ ka kuxini da ti ni ndokuɨñɨ Jesús. Ni chajiyo ya sa'ma ya, ti ni ki'in ya ɨɨn toalla. Ni ju'ni da chii ya.

5 Yukan ti ni chu'un ya nducha ini ɨɨn tɨ ja'an, ti ni keja'a nakacha ya ja'a ndaja'a ya. Ti nasichi ya ja'a da jiin toalla nu'ni chii ya un.

6 Ni jaa ya nuu kancha Simón Pedro, ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Jito'yo, ¿va nu nakacha ni ja'a na xino? —ni kachi da.

7 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tu chaku ini ra ndoo sa'a ri vijna, ko jaa kɨvɨ ti ndɨ'ɨ nuku'un ini ra —ni kachi ya.

8 Ti ni kachi Pedro:

—Sia'an ko tu nakacha kuɨtɨ ni ja'a na —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Nu tu kuanta'u ra ja nakacha ri ja'a ra, ti tu ni'in ra ta'u ja kuncha ra jiin ri —ni kachi ya.

9 Yukan ti ni ka'an Pedro jiin ya:

—Jito'yo, vatuni nu na nakacha ni ja'a na, ko suni nakacha ni nda'a na jiin xini na —ni kachi da.

10 Ti maa Jesús ni kachi ya jiin da:

—Ɨɨn yɨvɨ sa ni jichi, tukaa nɨnɨ kuu ja kuchi da uu jinu, chi so ja'a ni ga da na ndundoo, chi ja iyo ndoo nɨ tu'u da. Ro'o naa ra, chi ja ka iyo ndoo undi ini añu ra, vasu ansu taka ra —ni kachi ya.

11 Sia'an ni kachi ya chi ja ni jini ya na chaa kuu ja kin nakua'a ya. Ja yukan kuu ja ni kachi ya ja tu ka iyo ndoo taka da naa da.

12 Nu ni ndɨ'ɨ ni nakacha Jesús ja'a da naa da, ni nakui'na tuku ya sa'ma da, ti ni nukoo tuku ya nuu mesa.

Ni nukoo tuku ya nuu mesa un, ti ni kachi ya jini da naa da:

—¿Ni ka chaku ini ra jniñu ni sa'a ri ja'a xi tuu nu?

13 Ro'o chi ka ka'an ra ja kuu ri Maestro ra sɨkɨ ja ni xna'an ri ro'o ra naa ra. Ti ka ka'an ra ja kuu ri jito'o ra, chi kuña'nu ri. Ti vatuni ka ka'an ra, chi sia'an kuu jniñu ndiso ri.

14 Ti nu ru'u ja kuu ri Maestro, ja kuña'nu ri nuu ra naa ra, ti ni nakacha ri ja'a ra. Ti suni sia'an ro'o naa ra, nakacha ja'a ñanijna'an ra.

15 Jniñu ja'a ni sa'a ri ja ni xna'an ri nuu ra naa ra ja na chun ini chun añu ra ja suni sia'an sa'a ra jiin ñanijna'an ra.

16 Jandaa na kachi ri ja tendɨ'ɨ ka kuu muzu, chi ni ɨɨn muzu tu kuña'nu ga da nuu jito'o da. Vanuxia kuña'nu ga chaa ta'u jniñu un. Suni sia'an chaa kuu tajnu, tu kuña'nu ga da ja kuu chaa nata'u jniñu nuu da, chi chaa nata'u jniñu un kuña'nu ga da.

17 Ka jini va'a ra tendɨ'ɨ jnu'un. Ko kanuu ja na siuku ra sia'an nava kachi ri, nava na kunchaa Yandios jiin ra, ti kosɨɨ ini ra naa ra.

18 Ko tu ka'an ri sɨkɨ nasa koo jiin tendɨ'ɨ ra naa ra. Chi jini va'a ri nasa kuu jiin taka yɨvɨ ni nakaji ri, ko kanuu ja na jinu ndaa nava kachi tutu Yandios, chi ni kachi sɨkɨ ru'u: "Iyo ɨɨn ja kaji staa jiin ri, ti yukan kuu ja sa'a ndeva'a sɨkɨ ri", kachi tutu.

19 Sia'an ja kaxnu'un ri jnu'un un nuu ra vijna ti changa ga kundaa ga. Nava nu na kundaa, yukan na ti kandixia ra ja maa ri kuu Cristo ni taji Yandios, chi koo nundo'o sɨkɨ ri sia'an nava ni kachi ri.

20 Jandaa na kachi ri ja iyo yɨvɨ taji ri. Ti nu kuanta'u yɨvɨ da, suni kuanta'u da ru'u, ti yɨvɨ kuanta'u ru'u, suni kuanta'u da maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ja'a —ni kachi Jesús.

Kachi Jesús nau kuu ja nakua'a ya

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

21 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni keja'a ndɨ'ɨ kuu ini ya ja undi kaña añu ya. Ja yukan na ti ni kachi kaji ya nuu da naa da:

—Na kachi kaji ri ja ɨɨn ra kuu ja nakua'a ru'u nuu yɨvɨ ka jito u'u ru'u —ni kachi ya.

22 Yukan ti ni ka keja'a ka nde'e nuu jna'an da, chi tu ka jini da nau ɨɨn ɨɨn da ka'an ya sɨkɨ.

23 Ti yajni xiin Jesús nukoo ɨɨn chaa mani ga ya jiin, ti ka ndajnu'un da jiin ya ni hora ka yaji da staa.

24 Ti Simón Pedro ni sa'a da ɨɨn seña nuu chaa un ja na kajnu'un da ya na ndenu nau sɨkɨ chaa ka'an ya.

25 Chaa un ni tu'va ga da xiin Jesús, ti ni jikajnu'un da ya:

—Jito'yo, ¿na chaa kuu nusa? —ni kachi da.

26 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Na chuntoo ri ɨɨn pedazu staa stila, ti chaa kua'a ri nuu, chaa yukan kuu —ni kachi ya.

Yukan ti ni chuntoo ya ɨɨn pedazu staa stila, ti ni ja'a ya nuu Judas, se'e yɨɨ Simón, chaa ñuu Cariote.

27 Ti hora ni ja'a ya staa un nuu Judas ni yee da, hora un ni nakue'e ja'u'u un maa da. Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ja ɨɨn jniñu sa'a ra, ti kuan sa'a vinañu'ni —ni kachi ya.

28 Ti ni ɨɨn chaa kanchuku
mesa nuu ka yee da staa un,
tu ni ka chaku ini da ndoo ni
ka'an Jesús sia'an jiin Judas.
29 Chi vanuxia Judas kuu
chaa ndiso xu'un da naa da,
ti sava da ni ka ndo'o ini ja ni
ka'an Jesús jiin da ja na kin
kuaan da nau ja ka nandɨ'ɨ da
ja kuu kɨvɨ viko un. Sava ga
da ni ka ndo'o ini ja na kua'a
jaku xu'un nuu yɨvɨ nda'u un
naa i.
30 Nu ni ndɨ'ɨ ni yaji Ju-
das staa yukan, ti ni kee da
kua'an da. Ko ja ni kuaa kuu.

Ja na kunchuku vii na kunchuku mani yo

31 Nu ni ya'a Judas kua'an
da, ti ni kachi Jesús:
—Vijna na ti kuni yɨvɨ ja
maa Ɨɨn ni ya kuu Se'e Yɨvɨ
Ñuyɨvɨ, ja kuña'nu xaan ga jiin
ɨɨn jniñu kin sa'a ya vijna. Ti
na kuni ndijin yɨvɨ naa da ja
vii kuña'nu Tata yo Yandios.
32 Vijna na ti maa Se'e ya
xna'an nasa kuña'nu Yandios
jiin jniñu sa'a ya. Vijna na
ti nakua'a ndixia Yandios
ja yɨñu'un nuu maa Se'e ya.
Vijna ti sa'a Yandios ja na
nduña'nu ga maa Se'e ya.
33 Hijo, ndee kunda'u ini ri
ro'o naa ra, ko xaan ga kuɨtɨ
hora ja'a, ja ɨɨn nundaa ni ga
kuncha ri jiin ra ti ki'in ri. Ko
nanu ni kachi ri nuu yɨvɨ he-
breo un, suni sia'an na kachi
ri nuu ra naa ra vijna. Chi
nanduku ra ru'u, ko tu kuu
ki'in ra nuu ki'in ri. Tu kuu
kundikun ra ru'u vijna.
34 Ko na ta'u ri ɨɨn jniñu jáá
nuu ra naa ra, ja na kunda'u
ini nuu jna'an ra, sia'an nanu
ni kunda'u ini maa ri ro'o.
Ti sia'an na kunchuku vii na
kunchuku mani ra.
35 Ti nu vii vii kanchuku ra,
ja ka kunda'u ini nuu jna'an
ra, ti kuni yɨvɨ naa i ja ni ka
skua'a ra jiin ri —ni kachi
Jesús.

Kachi Jesús ja uni jinu ka'an Pedro ja tu jini da ya
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

36 Ni kachi Pedro jiin Jesús:
—Jito'yo, ¿nanu ki'in ni
nusa? —ni kachi da.
Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Tu kuu ki'in ra nuu ki'in
ri vijna, ko kuee ga ti sa jaa ra
—ni kachi ya.
37 Yukan ti ni kachi Pedro:
—Jito'yo, ¿ti ndoo tu kuu
ki'in na jiin ni vijna? Ja iyo
tu'va na ja nama na ni'in vasu
na kuū na ja sɨkɨ ni —ni kachi
da.
38 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—¿Nusa ti tava ini ra kuu ra
ja sɨkɨ ru'u nu? Ko na kachi
ndaa ri ja uni jinu kachi ra ja
tu jini ra ru'u, ti sa kana ɨɨn li'i
ja ña'an ijña —ni kachi ya.

Xna'an Jesús na ichi kuu ja ki'in nuu Tata ya Yandios

14

1 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi
ya: —Koto xndi'i ra ini ra naa
ra. Kandixia ndaa nuu maa
Yandios. Ti suni kandixia
ndaa ru'u.
2 Na kachi ndaa ri nuu ra
naa ra ja nuu kancha Tata
ri, iyo kua'a xaan ve'e nuu
kunchuku yɨvɨ naa i. Ti sia'an
ka'an ri chi jandaa ndixia
kuu. Chi sa ti tu, va tu kachi
ri sia'an nuu ra. Ko vanuxia

kin no'on ri yukan, ti yukan
satu'va ri nuu kunchuku ra.
3 Ki'in ri ti satu'va ri nuu
kunchuku ra. Ti nu ja ni kuu
nakoo, nandeokuñɨ tuku ri ti
nchaa ri kii nukuaka ri ro'o
naa ra, nava na kunchuku ra
nuu kuncha ri yukan.
4 Ko ja ka jini ra ichi nuu
ki'in ri —ni kachi Jesús.
5 Ti Tomás ni jikajnu'un da
Jesús:
—Jito'yo, tu ka jini na nachi
ki'in ni. ¿Ti nasa kuu nani'in
na ichi un naa na? —ni kachi
da.
6 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Maa ri kuu nanu ɨin ichi,
ti jnu'un ka'an ri na kuu ɨin
ichi ndaa un, chi ka'an ri taka
jnu'un ndaa nuu yɨvɨ, nava
na kuni yɨvɨ nau ichi kuu ichi
ndaa. Maa ɨin ni ru'u kuu
ja sa'a ja na kuchaku yɨvɨ ja
kuu saa ni, ti kunchuku i jiin
Yandios. Ko nu tu kandixia
ni ɨin yɨvɨ ru'u, ti tu kuu kuɨtɨ
jakoyo i nuu kancha Tata ri.
7 Ni ka nakuni ra Tata ri chi
ja ni ka nakuni ra ru'u. Ti
undi vijna ja ni ka nakuni ra
maa ya, chi ka nde'e ra nuu
ya —ni kachi Jesús.
8 Yukan ti ni kachi Felipe
jiin ya:
—Jito'yo, kua'a ni jnu'un ja
na nde'e na nuu maa Tata
yo Yandios. Jiin yukan ni ti
na kuva'a ini na naa na —ni
kachi da.
9 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Felipe, ja ni kuu na'an
kancha ri jiin ra ¿ti tu ja'ɨ
nakuni ra ru'u nusa? Ja ni jini
ra nuu Tata ri, chi ja ni jini ra
ru'u. Nusa ti nasa ga kuni ra
ja na xna'an ri Tata ri nuu ra.
10 Kanuu ja na kandixia ra
ja kancha Tata ri jiin ri, ti
kancha ri jiin maa ya. Jnu'un
ka'an ri nuu ra vijna, tu ka'an
ri ja ñu'un xini maa ri, chi
maa Yandios kancha jiin ri, ti
maa ya kuu ja sa'a jniñu un.
11 Ko kandixia ja kancha
Tata ri jiin ri, ti kancha ri jiin
ya. Ti nu tu kandixia ra nava
ka'an ri, ko kandixia ru'u ja
sɨkɨ taka jniñu sa'a ri.
12 Ti na kachi ndaa ri nuu ra
naa ra ja nu na kandixia ndaa
ra ru'u, ti suni kuu sa'a ra
jniñu sa'a ri, ti vasu ɨin jniñu
ña'nu ga, ti kuu sa'a ra naa ra.
Chi ru'u, ki'in ri nuu kancha
Tata ri.
13 Ti taka ndoo na kakan ra
nuu Tata ri, ti kakan ra jiin
sɨvɨ ri sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri.
Chi ndiso ri jniñu ja kua'a ri
sava'a ni ga ndoo na kakan
ra. Ti na nde'e yɨvɨ jniñu sa'a
ru'u, ja kuu ri se'e ya, ti na
kachi i ja kuña'nu xaan Tata
ri.
14 Ko na kachi ndaa ri ja
taka ndoo na kakan ra nuu ri
sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri ti kua'a
kue'e ri, chi ndiso ri jniñu ja
sia'an sa'a ri —ni kachi Jesús

Chisojnu'un Jesús ja taji ya Espíritu Santo

15 Siin ka'an Jesús, ti ni
kachi ya:
—Nu ka ñukuu ini ra ru'u
ja mani ri jiin ra, ti kuandatu
jniñu ta'u nuu ra naa ra.
16 Ti ru'u, na kakanta'u ri
nuu Tata ri ja na taji ya Łnga
ja chindee ro'o naa ra, ja kun-
cha ya jiin ra ja kuu saa ni.
17 Maa ya kuu Espíritu Yan-
dios, ti maa ya ndaa kuɨtɨ

kuu ya. Chi mani jnu'un
ndaa ka'an ya. Kua'a ya
jnundee ini ro'o naa ra, ti
sia'an ni kuncha ya jiin ra ja
kuu saa ni. Ko tu chindee
ya yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, yɨvɨ ka sa'a
ndeva'a un, chi tu ka nakuni
kuɨtɨ i maa ya. Ko ro'o naa ra
chi ka nakuni ra maa ya, chi
kancha ya jiin ra vijna. Ko
jaa ɨin kɨvɨ ja kendo'o jnu'un
ya undi ini añu ra, ti yukan
kuncha ya ja kuu saa ni jiin
ra.
18 Ko tu xndoo kuɨtɨ ri ro'o
ja kendo nda'u ra naa ra. Chi
su'va, nchaa tuku ri ti kuncha
ri jiin ra.

19 Ko ja ɨnga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a,
jaku ni ga kɨvɨ ti tukaa ga kuni
i ru'u. Ko ro'o naa ra, chi
nakuni ra ru'u, chi vanuxia
nachaku tuku ra sia'an nanu
nachaku tuku ru'u. Chi nan-
doto tuku ri, ti suni sia'an
nandoto tu ro'o naa ra.
20 Kɨvɨ na nachaku ri,
yukan ti kuni ra ja kancha ri
jiin Tata ri, ti maa ya kunchaa
ya jiin yo naa yo.
21 Nu ñu'un ini ra jniñu ta'u
ri ti siuku ra, ti yukan ni kun-
daa ndixia ja mani ra jiin ri.
Ti nu mani ra jiin ri, ti suni
koo mani Tata ri jiin ra. Nu
ñukuu ini ra ja siuku ra jniñu
ta'u ri, ti sa ni ru'u koo mani
ri jiin ra. Naxna'an ri maa ri
nuu ra ja kancha ndixia ri jiin
ra —ni kachi ya.

22 Yukan ti ni ka'an Judas
(ko ansu Judas chaa ñuu Cari-
ote), ti ni jikajnu'un da:

—Jito'yo, ¿nasa naxna'an
ndijin ni maa ni nuu na naa
na, ti nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ, ndoo
tuu? —ni kachi da.

23 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Nu mani yɨvɨ jiin ri, ti jan-
datu i jnu'un ka'an ri ti siuku
i. Ti undi Tata ri ti suni koo
mani ya jiin yɨvɨ un naa i.
Ti ru'u jiin Tata ri, chaa ri ti
kunchuku ri jiin yɨ.
24 Ko yɨvɨ ja tu mani jiin ri,
chi tu siuku i jnu'un ka'an
ri. Ti jnu'un ka'an ri ja'a,
ansu jnu'un maa ri kuu. Chi
jnu'un ni ka'an maa Tata ri
kuu, vanuxia maa ya ni taji
ru'u jiin jniñu ja sia'an na
ka'an ri.
25 Ja ni kuu kua'a jnu'un ni
xna'an ri nuu ra naa ra vijna
nɨ kancha ga ri jiin ra.
26 Ko Tata ri na taji ya Ɨin
ja na chindee ro'o. Ti yukan
kuu ja kii nuu ru'u, ti maa
ya kuu Espíritu Santo. Chaa
ya ti xna'an ya ro'o naa ra,
xndaku ya nuu ra, ti sa'a ya ja
na nuku'un ini ra taka jnu'un
ni ka'an ri jiin ra.

27 Sandee ini ra nuu kua'an
ri, ko tu xndi'i ra ini ra, chi
sa'a ri ja na kosɨɨ ini añu ra, ti
na kukuee kunchuku ra. Chi
jnu'un ka'an ri ti siuku ri, ti tu
sa'a ri nanu ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ
ja'a, ja ka ja'a i jnundee ini, ko
so ka ka'an i. Yukan kuu ja
koto kukui'ya ini ra jiin taka
nundo'o, ti koto ma yu'u ra
naa ra.
28 Ja ni ka jini ra ja ni ka'an
ri ja kin no'on ri, ko ndixia ri
ja kii tuku ri nuu kanchuku
ra nu ka iyo mani ini ra jiin
ri. Yukan ti kusɨɨ ini ra naa
ra ja ki'in ri, chi ki'in ri nuu
kancha Tata ri. Ti maa ya
kuña'nu ga ja kuu ru'u.

29 Nɨ kachi ri nuu ra naa
ra ja kin no'on ri, ti ndeocuñɨ

tuku ri ti kuncha ri jiin ra. Ja ni jani ri jnu'un ja sia'an koo. Ti sa na kandixia ra nu ja ni kundaa jnu'un ri.

30 Tukaa na jnu'un kua'a ka'an ri jiin ra naa ra, chi ja vaji ja'u'u un ja ndiso jniñu nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko tu ndiso jniñu ja nata'u jniñu nuu ri.

31 Na siukun ri sia'an nava ni kachi Tata ri nuu ri. Ti sia'an nava na nakuni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja mani ri jiin Tata ri ti kuu ini ri ya. Ndokuñɨ naa ra, ti ña'an na cho'o —ni kachi ya.

Jesús na kuu nanu ɨin yo'o nuu tɨka'ya

15

1 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya nuu da naa da:

—Maa ri na kuu nanu ɨin yo'o nuu nutɨka'ya va'a, ti Tata ri na kuu nanu ɨin chaa jitu nuu nutɨka'ya un.

2 Ti maa ra naa ra, chi ka kuu ra nanu nda'a yuku tɨka'ya un. Chi nu tu sa'a va'a ra jniñu ya, ti sa'a yo nanu ja tu ja'a ra nde'e, ti sasɨin Tata ri ro'o, nanu ja ka'ncha yo ɨin nda'a nuu tɨka'ya ja tu ja'a nde'e un. Ko nu sa'a va'a ra jniñu ya, ti sandoo ga ya ro'o, nanu ja sete yo nda'a nuu tɨka'ya un nava na kua'a ga nde'e.

3 Ja ni ka ndundoo ra undi ini añu ra, chi ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an ri jiin ra.

4 Ko nu na jakuñɨ ni'in ra jiin ri, ti suni maa ri na kundaka ni'in ri ro'o, chi sa'a ra jniñu va'a nuu ya nu tu jakuñɨ ni'in ra jiin ri. Suni sia'an kuu jiin nda'a yuku nuu tɨka'ya un. Nu na kencha ɨin nda'a nuu yɨjnɨi un, ti tukaa kua'a nde'e, chi nasa kuu kua'a nde'e ti tukaa ga yɨjnɨi.

5 Maa ri kuu nanu yo'o nuu tɨka'ya un, ti ro'o naa ra ka kuu ra nanu nda'a yujnu un. Nu ro'o na natu'va ru'u, ti maa ri na kɨnda'a ni'in ri ro'o naa ra. Yukan na ti va'a xaan kuu jniñu ya, chi nakaya ki'in, nanu ja kuun vee nde'e xini nuu tɨka'ya un. Ko nu tu kɨnda'a ni'in ri ro'o naa ra, ti va tu kuɨtɨ na jniñu va'a sa'a ra.

6 Nu tu jakuñɨ ni'in ra jiin ri, ti sasɨin Tata ri ro'o, nanu ja ka'ncha yo nda'a yujnu ja tu ja'a nde'e, na ichi. Yukan na ti nastutu yo ja na kayu nuu ñu'un.

7 Ko nu ni ka jakuñɨ ni'in ra jiin ri, ti ku'un ini ra jnu'un ka'an ri. Yukan na ti kakan ra ja kuni ra, ti kua'a ri sava'ni ga ndoo na kakan ra.

8 Nu sia'an na siuku ra taka un, yukan na ti ka stuu ra maa ra ja ka kundixia ra yɨvɨ ka skua'a jiin ri. Sia'an na ti nakuni yɨvɨ ja kuña'nu xaan ga Tata ri.

9 Mani ri jiin ra naa ra sia'an nanu mani Tata ri jiin ri. Yukan kuu ja ni'in kujiin ra naa ra ti kunchuku mani ra sɨkɨ ja kunda'u ini ri ro'o.

10 Nu sia'an na sa'a ra ti kuandatu ra jniñu ta'u ri. Yukan ti ka ñukuu ini ra ru'u ja mani ri jiin ra. Chi suni sia'an ni jandatu ri nuu Tata ri, ti ñukuu ini ri ja mani ya jiin ri.

11 Taka jnu'un ja'a xndaku
ri nuu ra naa ra ja na kuan-
datu ra, nava sia'an na ni'in
ra jnu'un ndee ini ti na koo sɨɨ
ndixia ini ra jiin ri.
12 Ti ja'a kuu ɨɨn jniñu ta'u
ri nuu ra, ja na kunda'u ini
nuu jna'an ra, sia'an nanu ni
kunda'u ini ri ro'o naa ra.
13 Nu vasu na kuu ɨɨn chaa,
ja nama da amigo da sɨkɨ ja
kunda'u ini da, ti yukan kuu
ɨɨn jniñu ka'nu ja kuu nuu
Yandios. Chi tukaa iyo ɨɨn
jniñu kanuu ga ja kuu sa'a yo.
14 Ti ro'o naa ra, ka kuu ra
amigo ri nu ka siuku ndaa ra
jniñu ta'u ri.
15 Vijna ti tukaa kachi ri
ja ka kuu ra nanu muzu ri,
chi ɨɨn muzu tu jini da nasa
ndo'o ini jito'o da. Na ka'an ri
amigo vijna na, chi ja ni kachi
ndaa ri nuu ra naa ra taka ja
ni ka'an Tata ri jiin ri.
16 Tu ni ka nakaji ra ru'u
ja na kundichi ri jiin ra. Chi
su'va, maa ri ni nakaji ro'o ja
na kɨ'ɨ ra jiin ri. Ni ja'a ri jniñu
sa'a ra, ti nu na sa'a ra ɨɨn
jniñu ja kendo va'a, ti ni tukaa
naa. Ti kua'a Tata ri ndɨ'ɨ ja na
kakan ra nuu ya sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ
ra jiin ri.
17 Ti ja'a kuu ɨɨn jniñu ta'u ri
nuu ra naa ra, ja na kunda'u
ini nuu jna'an ra —ni kachi
Jesús.

Ka kuɨtɨ ini yɨvɨ ñuyɨvɨ nuu Jesús jiin yɨvɨ ya

18 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Nu na kuɨtɨ ini yɨvɨ ñuyɨvɨ
nuu ro'o naa ra, ti ja ka jini
ra ja xnakan nuu maa ri ni ka
kuɨtɨ ini i.
19 Sa ti ɨɨn nu kanda ra jiin
yɨvɨ ñuyɨvɨ, ti va koo mani i
jiin ra niku, sia'an nanu mani
i jiin jna'an i. Ko su'va, ka
kuɨtɨ ini i chi ni nakaji ri ro'o
naa ra ja na kujiin ra jiin ri.
Chi tukaa ga ka sa'a ra ja ka
sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ un. Ja yukan
kuu ja ka kuɨtɨ ini i nuu ra naa
ra, chi tukaa ka kuu ra nanu
yɨvɨ ñuyɨvɨ.
20 Koto naa ini ra ja ni kachi
ri, chi ni kachi ri ja ɨɨn muzu
tu kuña'nu ga da nuu jito'o
da, chi chaa ta'u jniñu un,
kuña'nu ga da. Yukan kuni
ka'an ja kua'a yɨvɨ nundo'o
ro'o ra naa ra, ja ka yɨ'ɨ ra jiin
ri, suni sia'an nanu ni ka sa'a
i jiin ri. Sia'an kuu yɨvɨ un,
chi nu ni ka janta'u i jnu'un
ri, ti suni sia'an na kuanta'u
jnu'un ka'an ra.
21 Sia'an sa'a i jiin ra chi
vanuxia ka yɨ'ɨ ra jiin ri.
Sia'an sa'a ndeva'a yɨvɨ un
jiin ra, chi vanua tu ka
nakuni kuɨtɨ i maa Yandios,
ya ni taji ru'u jiin jniñu.
22 Ni kii ri ti ni kachi ndaa ri
nuu yɨvɨ naa i ja ka iyo kuachi
sɨkɨ i. Vijna ti tu kuu ka'an i ja
tu jini i ja ka iyo kuachi sɨkɨ i.
23 Ti yɨvɨ kuɨtɨ ini nuu ri,
yukan ti suni ja kuɨtɨ ini i nuu
Tata ri.
24 Iyo kuachi sɨkɨ i chi ni
sa'a ri jniñu ña'nu nuu i, ko
tu ni ka kandixia i. Kɨvɨ ja ja
ni ya'a, tu ni ɨɨn chaa ni sa'a
sia'an, ko vijna ti ni ka jini
yɨvɨ naa i jniñu ña'nu ni sa'a
ri. Ti vasu sia'an ko ka kuɨtɨ
ini i nuu ri jiin Tata ri.

25 Sia'an ka sa'a i nava na
kee ndaa jnu'un yoso nuu
tutu ley Yandios, ja kachi: “Ni
kuɨtɨ ini i nuu ri, vasu tu na
kuachi ri”, kachi tutu —ni
kachi Jesús.
26 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Kɨvɨ na najaa ri nuu kan-
cha Tata ri, ti taji ri ɨin ya
kii chindee ga ro'o, ti maa ya
kuu Espíritu Santo, ti Espíritu
yukan kuu ja xna'an jnu'un
ndaa. Chaa ya ti kua'a ya
jandaa ja'a ri ja kuu nuu taka
jnu'un ni ka'an ri.
27 Yukan kuu ja suni ro'o
naa ra, kua'a ra jandaa ja'a
ri ja ka'an ra jnu'un ri, chi ni
ka jika ra jiin ri undi na ni
keja'a ka'an ri jnu'un un nuu
yɨvɨ naa i —ni kachi Jesús.

16

1 Siin ka'an Jesús, ti ni kachi
ya:
—Taka jnu'un ni xna'an ri
nuu ra naa ra na sa'a ja na
kundee ini ra ti tu xndoo ra
jnu'un ri, vasu na kii nundo'o
un sɨkɨ ra naa ra.
2 Chi keni'in yɨvɨ ro'o ti
tukaa kua'a da jnu'un ku'iin
ra veñu'un. Jaa kɨvɨ ti ka'ni
ro'o, ti kani ini da ja ɨin jniñu
va'a ni sa'a da nuu Yandios.
3 Ti sia'an sa'a i chi tu ka jini
kuɨtɨ da ru'u, ni tu ka jini kuɨtɨ
i nuu Tata ri.
4 Ni kachi ri jnu'un ja'a
nuu ra nava nu ni jaa kɨvɨ
ja kondo'o ra, yukan na ti
nuku'un ini ra ja sia'an ni
kachi ri nuu ra naa ra —ni
kachi ya.

Jniñu sa'a Espíritu Santo

Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Tu ni kachi ri yukan nuu
ra undi nuu, chi nɨ kuncha ga
ri jiin ra naa ra.
5 Ko vijna chi kino'on ri nuu
kancha maa ya ni taji ru'u. Ti
vasu yukan ka'an ri, ko ni ɨin
ra tu ka jikajnu'un nanu ki'in
ri.
6 Chi sa ka kukui'ya xaan
ini ra ja ni ka'an ri taka
jnu'un un.
7 Ko jandaa ka'an ri ja va'a
ga kendo ra nu na kino'on ri.
Chi nu tu no'on ri, ti maa ya
kii chindee ro'o, tu kuu kii ya.
Ko va'a ga na ki'in ri, ti na taji
ri maa ya na kii ya nuu ra naa
ra.
8-11 Nu na chaa ya, ti na
xna'an kaji ya nuu yɨvɨ naa
i ja ka iyo kuachi i, chi
maa kuachi un sa'a ja tu ka
kandixia i ru'u. Na xna'an
ya na ichi kuu ichi va'a ja na
kendo ndaa yɨvɨ naa i nuu
Yandios. Chi vanuxia kino'on
ri nuu Tata ri, ti tukaa ga kuni
ra nuu ri. Na xna'an kaji ya ja
nasa'a ndaa Yandios kuachi
yɨvɨ, chi ja ni kundaa ja jna'nu
ndatu maa ja'u'u ja kuña'nu
nuu ñuyɨvɨ ja'a.
12 Ti iyo kua'a ga jnu'un ja
kuni kachi ri nuu ra naa ra.
Ko tu kuu kachi ri, chi ro'o tu
chaku ini ra vijna.
13 Na chaa maa ya kuu
Espíritu Santo, ti sa na xna'an
ndaa ya jnu'un un, chi maa
ya kuu ya ndaa ndixia. Ti tu
ka'an ya ja ndo'o ini maa ya.
Chi su'va, ka'an ya jnu'un ni
ka'an maa Yandios. Ti xna'an
ya taka ja koo kɨvɨ vaji.

14 Xna'an ya ja kuñaˈnu ri,
chi nakachi ya jnu'un un nuu
ra taka jnu'un ni kachi ri nuu
ya, ti sa'a ya ja na nuku'un ini
ra.
15 Ndɨˈɨ nasa kuñaˈnu Tata
ri, suni sia'an kuñaˈnu maa ri.
Yukan kuu ja ni kachi ri ja
Espíritu Santo kuu ya nakachi
ndɨˈɨ jnu'un un nuu ra taka
jnu'un ka'an ri, ti sa'a ya ja na
chaku ini ra —ni kachi Jesús.

Ka kukui'ya ini da ko ndusɨɨ tuku ini da naa da

16 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Jaku ni ga kɨvɨ ti tukaa ga
kuni ra ru'u. Ko na kuu uni
kuun kɨvɨ ti nakuni tuku ra
ru'u —ni kachi Jesús.
17 Yukan ti sava chaa ka
skua'a jiin ya, ka jikajnu'un
jna'an da:
—¿Ndoo ni ka'an ya jiin yo
sia'an? Ka'an ya ja jaku ni ga
kɨvɨ ti tukaa ga kuni yo maa
ya, ti nu na kuu ni ga kɨvɨ ti
nakuni tuku yo ya. Suni ni
kachi ya ja kin no'on ya nuu
kancha Tata ya.
18 ¿Ndoo ni kachi ya ja sia'a
jaku ni ga kɨvɨ nusa? Tu ka
chaku ini yo nasa kuni ka'an
ya —ni ka kachi da.
19 Ni jini Jesús ja ka kuni
kajnu'un da ya. Yukan ti ni
kachi ya nuu da naa da:
—Ni ka'an ri ja jaku ni ga
kɨvɨ ti tukaa ga kuni ra ru'u,
ti nu na ya'a jaku ni kɨvɨ
ti nakuni tuku ra ru'u. ¿Ti
yukan kuu ja ka jikajnu'un
jna'an ra nasa kuni ka'an
jnu'un un nu?
20 Vanuxia na kachi ndaa
ri nuu ra ja koo ra jnukui'ya
ini ti katɨ ra nducha nuu ra.
Ko yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a chi sa su'va
katu nda'a da ja xaan tonto sɨɨ
kuu ini da. Ti jandaa ni kuu ja
koo ra jnukui'ya ini naa ra nu
na jaa kɨvɨ. Ko nu na ya'a kɨvɨ
un ti ndusɨɨ xaan tonto ga ini
ra.
21 Sa'a yo nanu. Ɨɨn ñaˈan ja
kuan kuyajni kaku se'e ña, ti
ja'ncha i chii ña, chi ja ni jaa
kɨvɨ ja kaku suchi lulu un. Ko
nu ja ni kaku suchi lulu un, ti
tukaa na'an ña ja ni ndo'o ña,
chi kusɨɨ xaan ini ña ja ni ya'a
va'a ña.
22 Ti suni sia'an kuu ja ka
kukui'ya ini ra vijna, ko jaku
ni kɨvɨ ti nakuni jna'an tuku
yo. Yukan na ti ni ɨɨn tundo
kasɨ ja xaan sɨɨ kuu ini ra naa
ra.
23 Nu na jaa kɨvɨ no'on ri
nuu Tata ri, ti tukaa ndoo ka-
jnu'un ra ru'u. Chi jandaa na
kachi ri ja nuu maa Tata ri
kuu nu kakan ra, ti na kua'a
ya ndɨˈɨ ja ka jikan ra, sɨkɨ ja ka
kandixia ra ru'u.
24 Undi vijna ti tundo ka
jikan ra nuu Tata ri sɨkɨ ja
ka yɨˈɨ ra jiin ri. Ko vijna ti
kakan ra nuu ya jiin sɨvɨ ri
sɨkɨ ja ka yɨˈɨ ra jiin ri. Kakan
naa ra nuu Tata ri, ti na kua'a
ya nuu ra, nava yukan ti na
kusɨɨ xaan ga ini ra —ni kachi
Jesús.

Kundee Jesús jiin ɨɨn ja kanaa jiin ya

25 Siin Jesús ka'an ya, ti ni
kachi ya:
—Ja ni jani ri jnu'un nuu
ra naa ra, ko ndee tɨjnɨ jinu
ni ka'an ri jnu'un yɨɨ tɨˈlɨ ja
chaku ini ra. Ko jaa kɨvɨ nuu
tukaa ka'an ri sia'an, chi sa

su'va kachi ndaa ri nuu ra nasa sa'a jniñu Tata ri.
26 Kɨvɨ yukan na ti kakan ra nuu Tata ri sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin ri. Ti tu kachi ri ja tukaa kakanta'u ri ja'a ra naa ra, chi vanua ja ka jini ra ja nɨnɨ ka'an ri jiin Tata ri ja na kua'a ya ja ka jikan ra nuu ya.
27 Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi kunda'u ini Tata ri ro'o naa ra sɨkɨ ja ka iyo mani ra jiin ri, ti ka kandixia ra ja vaji ri undi nuu maa ya.
28 Ni kee ri undi nuu kancha Tata ri, ti ni kenda ri nuu ñuyɨvɨ. Vijna ti kee ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kino'on tuku ri nuu Tata ri —ni kachi Jesús.
29 Ti ni ka kachi chaa ka skua'a jiin ya:
—Vijna na ti ka'an kaji ni, chi tukaa ka'an ni jnu'un yɨɨ ja tu chaku ini na.
30 Vijna ti ni jini na ja jini ndɨ'ɨ kuɨtɨ ni. Tu nɨnɨ kuu ja kajnu'un yɨvɨ maa ni, chi ja jini ni nau ja ndo'o ini i ja kajnu'un i nuu ni. Ja yukan na kandixia ndaa na ja vaji ni undi nuu kancha maa Yandios —ni ka kachi da naa da.
31 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Undi vijna ti sa ni ka kandixia nusa.
32 Ko ja ni kuyajni ndaa kɨvɨ, ti ja ni jaa hora ja kuichanuu ra kinkoyo ra, ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra nachanuu ra ve'e ra. Ti xndoo ra maa ɨɨn ni ga ru'u kendo ri. Ti vasu na xndoo maa ɨɨn ra ru'u, ko kancha Tata ri jiin ri.
33 Sia'an ka'an ri nava na kukuee undi ini añu ra. Chi jandaa ndixia kuu ja kondo'o konene ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti koto ndukui'ya ini ra naa ra, kua'a sa'a ini ra naa ra maa ra, su'va na kosɨɨ ini añu ra, chi ja ni kundee ri jiin ɨɨn ja kanaa sɨkɨ ra nuu ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi ya.

Ni jikanta'u Jesús ja'a yɨvɨ ka kandixia

17

1 Yukan ti ni ndakoto Jesús ichi andɨvɨ ti ni kachi ya jiin Tata ya:
—Tata na, ja ni jaa kɨvɨ ja kondo'o na. Vijna ti stuu ni ja kuña'nu na, ja kuu na se'e ni, nava suni maa na na stuu na ja kuña'nu ga maa ni.
2 Ni ja'a ni jniñu nuu na ja na ta'u na jniñu nuu yɨvɨ kanchuku nuu nɨ tu'u nɨ kaa nuyɨvɨ naa i. Ti ni sa'a ni ja yɨvɨ ni nakaji ni, na ndɨvɨ i nda'a na, ja na kuchaku i jiin yo ja kuu saa ni.
3 Ti sia'an kuchaku da chi ni ka nakuni i ni'in, ja ni'in kuu maa ɨɨn ni Yandios ndaa. Suni ni ka nakuni da sañ ja kuu na Jesús, ya kuu Cristo ni taji ni jiin jniñu ña'nu.
4 Ni xna'an na nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja kuña'nu ni, ti ni sinu na jniñu ni tatu ni nuu na.
5 Ti vijna, Tata na, sa'a ni ja na nduña'nu tuku na undi nuu kancha ni, sia'an nanu ni kuña'nu na jiin ni undi na ti jankoo ga ñuyɨvɨ.
6 Ni nachi'i ni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a nuu nda'a na, ti ni xna'an na nuu da nau kuu ni'in. Maa ni ni yɨnda'a da undi nuu, ti vijna ni nachi'i ni i nuu nda'a na, chi ni ka jandatu da jnu'un ni.

7 Vijna ti ka jini ndaa da ja
undi nuu maa ni vaji taka ja
sa'a na, jiin taka jnu'un ka'an
na.
8 Ni nakachi na nuu da naa
da, sia'an nava ni ka'an ni
jiin na. Ti ni ka chunso'o da
jnu'un ni ka'an na, chi ni ka
nakuni ndaa da ja undi nuu
maa ni vaji na, ti ka kandixia
da ja maa ni kuu ja ni taji saña
jiin jniñu ja'a.
9 Ti jikanta'u na nuu ni ja
kuu taka yɨvɨ ni ka kandixia,
ansu ja kuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja tu ka
kandixia. Sia'an kanda'u na
jiin ni ja kuu yɨvɨ ni nachi'i ni
nda'a na, chi nuu nda'a maa
ni ni ka yɨ'ɨ i, ko vijna ti ja ni
nduu nanu na i.
10 Chi taka ja yɨ'ɨ nda'a na,
suni ja kuu maa ni kuu. Ti
taka ja kuu maa ni, suni ja
kuu maa na kuu. Chi vanuxia
ka kandixia da saña, ti jiin
jnu'un yɨñu'un kanchuku da
nuu ñuyɨvɨ ja'a ti ka stuu da ja
kuña'nu na.
11 Saña, tukaa kuncha na
nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi na jaa na
nuu kancha ni. Ko yɨvɨ ni
nachi'i ni nda'a na, chi kendo
i kunchuku ga i nuu ñuyɨvɨ
ja'a. Yukan kuu ja jikanta'u
na nuu ni Tata na, ja ii kuu
sɨvɨ ni ti ndoo xaan ga ni, chi
maa ni kuu ya kuña'nu. Koto
nda'u ni taka yɨvɨ ni nachi'i ni
nuu nda'a na nava tu naa i,
ti na koo ɨɨn nuu ini i sia'an
nanu ka iyo ɨɨn nuu ini maa
yo.
12 Ni kuncha na jiin i nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Ni jito naa i ti ni
na maa i ja ni ndito va'a na i,
chi vanuxia sia'an ni tatu ni
saña ja na koto va'a na i. Ti
ni ɨɨn tu ni ka naa, chi nɨnɨ ɨɨn
vajnu'un ni da ni naa ja na
kundaa nava yoso nuu tutu
ni.
13 Vijna ti ndeokuñɨ na nuu
ni Tata na, ko ka'an na jnu'un
ja'a nava na kusɨɨ ini da sia'an
nanu iyo sɨɨ ini maa na.
14 Ni xndaku na jnu'un ni
nuu da naa da. Ti sa su'va ni
ka keja'a ka jito u'u yɨvɨ ñuyɨvɨ
ja'a maa da. Chi vanuxia
ansu ɨɨn ni ka kuu da jiin yɨvɨ
ñuyɨvɨ ja'a. Chi tu ka ndo'o
ini da nanu ka ndo'o ini yɨvɨ
ñuyɨvɨ ja'a, nanu maa na tu
ndo'o ini na nanu ka ndo'o ini
yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
15 Tu ka'an na ja na keni'in
ni maa da naa sa nuu ñuyɨvɨ
ja'a. Chi su'va jikanta'u na
nuu ni Tata na, ja na koto va'a
ni maa da, nava ja'u'u un tu
kuu sa'a ndeva'a sɨkɨ da naa
da.
16 Vanuxia ansu ka kuu da
nanu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, nanu
maa na suni tu yɨ'ɨ na jiin yɨvɨ
ñuyɨvɨ ja'a.
17 Ja sia'an ka sa'a jniñu da
nuu ni, ti na sandoo ni maa
da jiin jnu'un ni. Chi jnu'un
ni kuu maa jnu'un ndaa.
18 Ni ta'u na jniñu nuu da
naa da, sia'an nanu ni ta'u ni
jniñu nuu maa na.
19 Ja kuu nuu maa da naa
da kuu ja soko na maa na
ja na kuū na, nava suni maa
da kondo'o maa ni konene
da nuu nɨ kanchuku i nuu
ini ñuyɨvɨ ja'a. Yukan sa'a
i chi ka nakutu ini i jiin
maa jnu'un ndaa —sia'an ni
jikanta'u Jesús nuu Tata ya.
20 Siin ka'an Jesús jiin Yan-
dios, ti ni kachi ya:

—Jikanta'u na nuu ni Tata na, ja kuu sɨkɨ maa da naa da, ko suni jikanta'u na nuu ni ja kuu sɨkɨ yɨvɨ kunso'o jnu'un ka ka'an da, ti na kandixia i saña.
21 Jikanta'u na ja ɨɨn nuu na koo ini da naa da chi ɨɨn ni ga ka kuu da ja ni ka kandixia da saña, sia'an nanu ɨɨn ni kuu maa na jiin ni'in. Tata na. Sia'an na koo ɨɨn nuu ini da jiin ñanijna'an da nava na nde'e yɨvɨ ñuyɨvɨ yukan, ti na kandixia i ja maa ni kuu ja ni taji saña.
22 Ni sa'a ni ja na nakuni yɨvɨ ja ɨɨn ni kuña'nu na jiin maa ni, Tata na. Suni sia'an ni sa'a na jiin yɨvɨ ka kandixia saña. Ni saña'nu na maa da naa da nava ɨɨn nuu ni ka kuu i jiin na, nava sia'an na nakuni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja ka iyo ɨɨn nuu ini i jiin yo.
23 Ɨɨn ni ga ni ka kuu i jiin na, sia'an nanu ɨɨn ni kuu na jiin maa ni. Ja yukan kuu ja ɨɨn nuu kuɨtɨ ka iyo ini da naa da, nava nu na kuni yɨvɨ ñuyɨvɨ yukan, ti nakuni ndaa i ja maa ni ni taji saña. Na nakuni ndaa yɨvɨ ñuyɨvɨ un ja mani xaan ni jiin da naa da, sia'an nanu mani xaan ni jiin maa na.
24 Tata na, ni nachi'i ni maa i nuu nda'a na naa i, ko vijna ti kuni na ja na kunchuku i jiin na nuu kuncha na, nava na kuni i nasa vii xaan kuña'na na jiin jniñu ni ja'a ni nuu na. Sia'an na kuni i ja mani xaan ni jiin na undi changa ga jankoo ñuyɨvɨ ti undi vijna.
25 Tata na, iyo ndaa kuɨtɨ jniñu sa'a ni. Ti vasu sia'an, ko yɨvɨ ñuyɨvɨ, tu ka nakuni kuɨtɨ i ni'in. Ko maa na, chi nakuni na ni'in. Ti yɨvɨ ja'a, mani i jiin na, chi ka jini i ja maa ni ni tatu jniñu nuu na.
26 Ni xna'an na nuu i naa i da ja maa ni kuu Yandios va'a. Ti siin ga na xna'an na yukan nuu i nava na koo mani xaan i jiin ñanijna'an i, sia'an nanu iyo mani xaan ni jiin maa na. Ti xndaku na nuu i ja kuncha na jiin i kɨvɨ vaji ga.

Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni, Tata na, ti sia'an ka'an na ja'a yɨvɨ mani jiin na —ni kachi Jesús.

Ni ka jnɨɨ da presu Jesús
(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18

1 Sia'an ni ka'an Jesús, yukan na ti ki'in ga. Kua'an ya jiin ndaja'a ya. Ni ya'a ya ɨnga yu'u yucha Cedrón. Ni ka jakoyo da nuu iyo ɨɨn huerta mani yujnu vixi, ti yukan ni ka kɨvɨ da.
2 Ti suni jini Judas nuu kande huerta un, chi vanuxia tɨjnɨ jinu ni ndututu Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya yukan.
3 Ti yukan ni jaa Judas jiin kua'a xaan soldado, jiin tajnu ni ka taji sutu ka kuña'nu un jiin chaa fariseo, ti ni ka jakoyo da yukan. Ti ndinchaa kua'a ni ga ñu'un yɨtɨ ka yɨjnɨ da kuajakoyo da. Ti ka ndiso da espada jiin yujnu.
4 Ko ja jini maa Jesús na nundo'o vaji sɨkɨ ya. Ni kenda

ya ichi nuu da naa da, ti ni
kachi ya:
—¿Na chaa ka nanduku ra
naa ra?
5 Ti ni ka kachi da:
—Ka nanduku na Jesús,
chaa ñuu Nazaret —ni kachi
da.
Ti ni kachi Jesús:
—Maa ri kuu —ni kachi ya.
Ti yukan kandichi Judas
ma'ñu chaa un naa da,
vanuxia maa da kuu ja ni
nakua'a Jesús nuu chaa ka
jito u'u ya.
6 Nu ni kachi Jesús: "Maa ri
kuu", ti ni ka jika yata chaa
un, ti ni ka jiokava da nuu
ñu'un.
7 Yukan ti ni jikajnu'un
tuku ya:
—¿Na chaa ka nanduku ra
nusa?
Ti ni ka kachi da:
—Ka nanduku na Jesús,
chaa ñuu Nazaret.
8 Ti ni kachi tuku Jesús nuu
da naa da:
—Ja ni kachi ri ja maa ri
kuu, ti nu ru'u ka nanduku
ra ko sia chaa ja'a na kinkoyo
da, nuu maa ri ve ki'in ra —ni
kachi ya.
9 Sia'an ni kachi ya nava
na kundaa jnu'un ni ka'an ya
jiin Tata ya: "Tu ni ja'a na
jnu'un ja naa ni ɨɨn chaa ni
ja'a ni nuu na", ni kachi ya.
10 Yukan ti ni tava Pedro es-
pada da, ti ni ja'ncha da so'o
kua'a ɨɨn chaa nani Malco,
chaa kuu muzu maa sutu
kuña'nu.
11 Ti ni kachi Jesús jiin Pe-
dro:
—Nasava'a espada ra ini
cubierta. Chi siuku ri nava
ni kachi Tata ri ja kondo'o ri
—ni kachi ya.

Ni ka yɨnda'a da Jesús ve'e Anás
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

12 Yukan na ti soldado un
jiin capitán da, jiin policía
chaa hebreo un, ni ka jnɨɨ da
Jesús, ti ni ka ju'ni da ya.
13 Ti kuankoyo da jiin ya
xnakan ve'e Anás, chaa kuu
tata chiso Caifás. Ti Caifás
kuu maa sutu kuña'nu ga na
kuiya yukan.
14 Caifás ni kuu chaa ni
kachi nuu jna'an da hebreo ja
va'ga ja na kuū ɨɨn ni chaa ja
kuu nuu yɨvɨ nɨ ñuu Israel.

Ka'an Pedro ja tu jiin da Jesús
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

15 Simón Pedro ni ndikun
da Jesús nuu kua'an ya jiin
soldado un. Suni ni ndikun
ɨnga ndaja'a Jesús. Ti sutu
kuña'nu ga un ni jini mani da
jiin chaa un. Yukan kuu ja ni
kɨvɨ da jiin Jesús nuu yuxe'e
sutu kuña'nu ga un.
16 Ko ni kendo Pedro ya-
jni yuxe'e. Chi iyo ɨɨn ña'an
ndito yuxe'e un. Ti yukan
ni kenda chaa ni jini mani
jiin sutu kuña'nu ga un, ti
ni ka'an da jiin ña'an ndito
yuxe'e un. Yukan na sa ni kɨvɨ
Pedro yuxe'e un.
17 Ko ña'an un ni kachi ña
jiin Pedro:
—¿Ansu ni'in kuu ɨɨn ja ni
jika jiin Jesús nu? —kachi ña.
Ti ni kachi Pedro:
—Ansu kuu ri —ni kachi
da.

18 Ti muzu un jiin policía, ni ka joto da ñu'un jiin tɨkayɨ, ti yukan ka'iin da ka nduxin da, chi vijin xaan sa'a. Ti Pedro, suni kandichi da yukan, nduxin da ñu'un.

Ni keja'a xndichi sutu kuña'nu un Jesús
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

19 Yukan na ti Anás, ja kuu sutu kuña'nu un, ni keja'a jikajnu'un da Jesús nau ka kuu yɨvɨ ka skua'a jiin ya. Jikajnu'un da ya na jnu'un ni xna'an ni nuu yɨvɨ naa i. Ti ni kachi Jesús:

20 —Nɨnɨ ni ka'an ri nuu chitu un nuu yɨvɨ naa i. Ni xna'an ri tɨjnɨ veñu'un Israel jiin ini veñu'un ka'nu nuu ka ndututu jna'an yo un. Tu ni ɨin jnu'un ni chi sa'yɨ ri.

21 Koto kajnu'un ra ru'u. Kajnu'un maa yɨvɨ naa i, chi ni ka jiniso'o i ndɨ kuɨtɨ jnu'un ni ka'an ri. Ti ka jini ndaa i na jnu'un ni ka'an ri —ni kachi ya.

22 Sia'an ni kachi Jesús, ti ɨin policía ndito veñu'un ka'nu un, kandichi yajni da xiin Jesús, ti ni kani ni da ɨin jikɨ nuu ya, ti ni kachi da:

—¿Vanu sia'an ka'an ra jiin sutu kuña'nu nu? —ni kachi da.

23 Ti ni kachi Jesús:

—Nu ni ka'an ndeva'a ri, ¿tɨ kachi na ɨin jnu'un kue'e ni ka'an ri nusa? Ko nu su'va ni ka'an ndaa ri, ¿tɨ ndo ni ja'a ra jikɨ nuu ri? —ni kachi Jesús.

24 Yukan ti Anás, ni nasia'a da ya nuu kancha Caifás, chaa ni kuu maa sutu kuña'nu ga. Ti nu'ni ya kua'an ya.

Ka'an tuku Pedro ja tu jiin da Jesús
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

25 Ti Simón Pedro siin da nduxin da yuñu'un yukan, ti ni ka jikajnu'un sava chaa un maa da:

—¿Ti ansu ni skua'a ra jiin Jesús nu?

Ti ni kachi Pedro:

—Tuu, tu ni skua'a ri jiin da —ni kachi da.

26 Suni yukan kandichi ɨin muzu ja junukuachi nuu sutu kuña'nu ga un. Kuu da jna'an chaa ni ja'ncha Pedro so'o un, ti ni kachi da jiin Pedro:

—¿Ndoo tuu, ti ni jini ri ro'o yukan, na hora ni ka jnɨɨ da Jesús nuu huerta un? —ni kachi da.

27 Ko ni kachi tuku Pedro ja ansu maa da kuu. Ti hora un ni kana li'i.

Ni ka nasia'a da Jesús nuu gobernador
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

28 Yukan ti ni ka kekoyo da nuu kancha Caifás, ti ni ka nasia'a da Jesús undi nuu kancha gobernador ja yɨ'ɨ jiin chaa romano. Ja kuan kuxian tɨ'lɨ kuu. Ti chaa hebreo un tu ni ka kuni kɨvɨ da ini ve'e palacio gobernador nava tu chakuachi da sɨkɨ da, chi ka kuni da koo ndoo da ja na kuxini da lelu viko pascua.

29 Yukan kuu ja ni kenda Pilato fuera nuu ka'iin yɨvɨ un, ti ni jikajnu'un da:

—¿Na kuachi ka ka'an ra sɨkɨ chaa ja'a? —ni kachi da.

30 Ti ni ka ka'an da:
—Ɨɨn chaa ja'ni ña'an kuu chaa jña. Ja yukan kuu ja vee nchaka na da nuu ni —ni kachi yɨvɨ un.
31 Yukan ti ni kachi Pilato:
—Xndichi maa ra chaa ja'a nava ka'an ley ra naa ra —ni kachi da.
Ti ni ka kachi tuku yɨvɨ hebreo un:
—Tu ka iyo ichi na ja ka'ni na ni ɨɨn yɨvɨ —ni ka kachi i.
32 Yukan ni kundaa nava ni ka'an Jesús, chi ni kachi ya nasa kuū ya.
33 Ni kana da Jesús, ti ni jikajnu'un da ya:
—¿Maa ra kuu ja ta'u jniñu nuu yɨvɨ hebreo nu? —ni kachi da.
34 Ti ni kachi Jesús:
—¿Sia'an ndo'o ini maa ra, xi ɨnga yɨvɨ ni kachi ja sia'an kuu nu? —ni kachi ya.
35 Ti ni kachi Pilato:
—Ansu chaa hebreo kuu ri ja ka'an ra sia'an. Sutu ka kuña'nu jiin jna'an maa ra hebreo un ni ka nakua'a da ro'o nuu ri ja'a. ¿Ndo ni kuu, xi ndoo ni sa'a ra nusa? —ni kachi da.
36 Ti ni kachi Jesús:
—Jniñu ndiso ri tu yɨ'ɨ jiin ñuyɨvɨ ja'a. Chi sa ti sia'an, ti va kanaa taka yɨvɨ ka jika jiin ri ja nama i ru'u, ti tu kua'a i jnu'un ja jnɨɨ yɨvɨ hebreo ru'u. Ko ansu sia'an kuu, chi jniñu ndiso ri tu yɨ'ɨ jiin ñuyɨvɨ ja'a —ni kachi ya.
37 Yukan ti ni kachi Pilato jiin ya:
—¿Nusa ti ndiso jniñu ra ja ta'u ra jniñu nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ nusa? —kachi da.
Ti ni kachi Jesús:
—Ni kachi ra ja ta'u ri jniñu nuu yɨvɨ. Ti jandaa ndixia kuu, chi ja yukan vaji ri nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja sɨkɨ yukan ni kaku ri ja'a ja na ka'an ri taka jnu'un ndaa. Nau yɨvɨ ka ndo'o ndaa ini, ti na chunso'o i jnu'un ka'an ri —ni kachi ya.
38 Ni jikajnu'un Pilato nuu ya:
—¿Nau ja kuu maa jnu'un ndaa nusa? —ni kachi da.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús
(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Sia'an ni jikajnu'un Pilato, ti ni kee da nuu ka'iin yɨvɨ hebreo yukan, ti ni kachi da:
—Tu na kuachi ni'in ri sɨkɨ chaa ja'a.
39 Ko ro'o ka ñava'a ra ɨɨn jnu'un ja na sia ri ɨɨn chaa kande vekaa ja kuu kɨvɨ viko pascua. ¿Kuni ra ja na sia ri maa chaa ta'u jniñu nuu ra nu? —ni kachi da.
40 Yukan ti ni ka kuvaa kuɨtɨ yɨvɨ un, ti ka kana:
—¡Koto sia ni chaa jña! ¡Va'a ga sia ni Barrabás! —ni ka kachi.
Vasu Barrabás ni kuu da ɨɨn chaa kui'na.

19

1 Yukan ti Pilato ni kachi da ja na kani soldado un Jesús jiin yo'o ñɨɨ.
2 Ti soldado un ni ka sa'a da ɨɨn corona iñu, ti ni ka chuxndee da xini ya. Ti ni ka naskui'na da ya ɨɨn sa'ma kua'a tɨjnuu, nanu ja kuu ya ɨɨn rey.
3 Ni ka tu'va da nuu kandichi Jesús, ti ni ka kachi da:

—Na kuchaku na'an chaa kuu rey ta'u jniñu nuu yɨvɨ hebreo —ni ka kachi da.
Ti ka kani da xɨɨkɨ nuu ya.

4 Ni kee tuku Pilato, ti ni kachi da nuu yɨvɨ hebreo un:

—Vee nchaka ri chaa ja'a nava na kuni ra ja tu na kuachi ni'in ri sɨkɨ da —ni kachi Pilato.

5 Yukan ti ni kenda Jesús. Ñu'un ya corona iñu ti ñu'un ya ɨɨn sa'ma kua'a tɨjnuu ndi'i. Ti ni kachi tuku Pilato nuu yɨvɨ un:

—Nde'e va'a nuu da naa ra, chi ja'a kandichi da —ni kachi Pilato.

6 Ti sutu ka kuña'nu nde'e da taka policía, ni ka jini da nuu ya, ti ni ka jakunchaa da ka kanako'o da:

—¡Na kuū da! ¡Na kuū da!

Ti ni kachi Pilato:

—Nusa ti jnɨɨ maa ra da naa ra ti ka'ni ra da, chi tu na kuachi ni'in kuɨtɨ ri sɨkɨ da —ni kachi Pilato.

7 Ko ni ka kachi yɨvɨ hebreo un:

—Nuu ley yo kachi ja na kuū da, chi ni kachi da ja Se'e Yandios kuu da —ni ka kachi da.

8 Nu ni jiniso'o Pilato jnu'un un ni keja'a yu'u da, chi ni ka kachi ja yɨvɨ un Se'e Yandios kuu Jesús.

9 Ni ndɨvɨ tuku da ini palacio, ti ni jikajnu'un da Jesús:

—¿Na ñuu vaji ra nusa? —kachi da.

Ko tu ni ka'an kuɨtɨ Jesús.

10 Yukan ti ni kachi Pilato jiin ya:

—¿Ndoo tu ka'an ra ja ka'an ri? ¿Va nu tu jini ra ja iyo ichi ri ja sia ri ro'o ki'in ra? ¿Ti suni iyo ichi ri ja ka'ni ri ro'o nu? —ni kachi da?

11 Yukan ti ni ka'an Jesús:

—Nu tu ni ja'a Yandios ɨɨn jniñu nuu ra niku, ti va ni tu kuu sa'a ra justicia ja'a ri. Yukan kuu ja chaa ni ka nakua'a ru'u nuu ra, yukan kuu ja ja ni'in ga ka iyo kuachi sɨkɨ ja kuu ro'o —ni kachi ya.

12 Ti undi hora yukan ni keja'a ndɨ'ɨ ini Pilato ti nduku da nasa sia da ya. Ko yɨvɨ hebreo un ka kana ko'o ka'iin:

—¡Nu sia ni chaa ja'a, ti tu kuu ni ɨɨn chaa mani jiin César, chaa kuña'nu ga un! Ti Jesús ja'a, chi ni ndonda da sɨkɨ César, ti kuni ta'u da jniñu nuu nɨ tu'u nacion yo —ni ka kachi yɨvɨ hebreo un.

13 Ni jiniso'o Pilato jnu'un ka ka'an yɨvɨ hebreo un, ti ni kachi da ja na keni'in soldado un Jesús undi ichi yuxe'e. Yukan ti ni nukoo Pilato nuu sillón da nuu ta'u da jniñu, nuu mani yuu ni jankava. Yukan nani Gabata nuu yu'u ka ka'an maa yɨvɨ hebreo un.

14 Kɨvɨ un ka satu'va yɨvɨ naa i ja kuu viko pascua, ti ja kuan kuyajni koxiuu kuu hora un. Ni ka'an Pilato ti ni kachi da jiin yɨvɨ hebreo un:

—¡Nde'e naa ra! Ja'a kuu maa chaa ta'u jniñu nuu ra naa ra —ni kachi da.

15 Ti ni ka kana ko'o yɨvɨ un:

—¡Na kuū da! ¡Na kuū da! ¡Katakaa ni da na kuū da nuu nda'a cruz! —ni ka kachi.

Ti ni kachi Pilato:

—¿Ka jani ini ra ja ka'ni ri chaa ta'u jniñu nuu ra nu? —ni kachi da.

Ti ni ka ka'an sutu ka
kuña'nu:
—Maa ɨɨn ni César kuu ja
ta'u jniñu nuu na naa na, ti
tukaa iyo ɨnga —ni ka kachi
da.
16 Yukan ti ni ta'u Pilato
jniñu ja na kuū Jesús. Ni ka
jnɨɨ soldado romano un maa
ya ti kuankoyo da jiin ya, ja
na katakaa da ya nuu nda'a
cruz.

Ni ka jatakaa da Jesús
nda'a cruz
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32;
Lc. 23.26-43)

17 Ni kenda Jesús, ndiso ya
cruz ya. Kuankoyo da jiin
ya ɨɨn ñu'un nani "Yɨkɨ Xini",
ja yu'u chaa hebreo un nani
Gólgota.
18 Yukan ni ka jatakaa da ya
nuu nda'a cruz. Ti suni ni ka
jatakaa da uu ga chaa nuu uu
ga cruz, ɨɨn ɨɨn da xiin ya, ti
maa ya ni kendo ma'ñu.
19 Suni ni kachi Pilato ja na
koso letra xini cruz ya nuu
kachi: "Jesús, kuu chaa ñuu
Nazaret, chaa ta'u jniñu nuu
yɨvɨ hebreo."
20 Yukan ti kua'a yɨvɨ he-
breo un ni ka ka'u da jnu'un
yoso nuu tutu un, vanuxia
yajni yu'u ñuu Jerusalén kuu
nuu ni ka jatakaa da ya. Ti
jnu'un un yoso nuu sa'an he-
breo, jiin griego jiin latín.
21 Yukan ti ni ka kachi sutu
ka kuña'nu un nuu Pilato:
—Tu iyo va'a jnu'un ka'an
tutu un, ja ta'u da jniñu nuu
yɨvɨ hebreo. Va'a ga ja na
ka'an: "Ni kachi da ja ta'u da
jniñu nuu yɨvɨ hebreo" —ni ka
kachi sutu un.
22 Ko ni kachi Pilato nuu da
naa da:
—Sia'an na kendo nava
yoso, chi ja ni chiso ri —ni
kachi da.
23 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka jatakaa
soldado un Jesús nuu nda'a
cruz, ni ka ki'in da sa'ma ya,
ti ni ka sa'a da kuun pedazu.
Ti ɨɨn ɨɨn pedazu ni ka tejna'an
nuu jna'an da. Suni ni ka
ki'in da sa'ma kuita ya. Ko
vanuxia sa'ma un tu ni kuiku,
chi so ni kee nɨ.
24 Ti yukan ni ka ndajnu'un
soldado un:
—Ko tu ka'ncha yo sa'ma
ja'a, chi va'a ga na chu'un yo
suerte sɨkɨ, ti na nde'e yo na
ɨɨn yo ni'in —ni ka kachi da.
Sia'an ni ka sa'a da, ti ni
kundaa nava yoso nuu tutu ii
Yandios, ja kachi: "Ni ka ki'in
da sa'ma ri ti ni ka tejna'an
nuu jna'an da. Ti ni ka chu'un
da suerte sɨkɨ sa'ma kuita ri",
kachi tutu. Ti sia'an ndixia ni
ka sa'a soldado un.
25 Ti yajni ja'a cruz
nuu yɨndaka Jesús, yukan
kandichi nana ya, jiin ku'u
ña María, ñasɨ'ɨ Cleofas, jiin
María ña'an ñuu Magdala.
26 Ni jini Jesús nuu nana ya
kandichi ña xiin ɨɨn ndaja'a,
chaa ni kuu mani xaan ya jiin
niku. Ti ni kachi ya jiin nana
ya:
—Naa, yukan kandichi se'e
ni —ni kachi ya.
27 Ti ni kachi ya jiin chaa
un:
—Yukan kandichi nana ra
—ni kachi ya.
Ti undi hora yukan ni
nakuaka da ña ini ve'e da, ti
ni jito da ña nanu nana maa
da.

Ni ji'i Jesús
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

28 Yukan ti ni jini Jesús ja ja ni jinu taka jniñu vaji ya, ti ja na kundaa nava ka'an nuu tutu ii Yandios. Ti ni kachi ya:
—Ichi ri nducha —ni kachi ya.
29 Ti yukan kandichi ɨin tɨndo'o, ñu'un chitu nducha iya. Ni ka chuntoo da kachi nuu nducha iya un, ti ni ka chaa da xini ɨin nda'a yujnu hisopo, ti ni ka chaa da yu'u ya ja na ko'o ya.
30 Yukan ni ji'i Jesús nducha iya un, ti ni kachi ya:
—Ja ni ndɨ'ɨ ni kuu nakoo vijna na —ni kachi ya.
Ti ni skanindee ya xini ya, ti ni ji'i ni ya.

Ɨin soldado un ni kuji lanza yɨkɨ jika Jesús

31 Chaa hebreo un ni ka ka'an da jiin Pilato ja na ta'u da jniñu, ja na ka'nu da yɨkɨ sa'nda chaa ka ndakoyo nuu nda'a cruz un. Yukan ti na kuu da nu tu ja'i kuu da, ti na kuni'in da chaa nuu nda'a cruz un. Sia'an ni ka ndo'o ini yɨvɨ hebreo un, chi ja ka satu'va da ja kuu viko pascua, chi ɨnga kɨvɨ ni ga kuu ɨin kɨvɨ ii, ɨin kɨvɨ ii xaan ga. Ja yukan kuu ja tu ka kuni da ja kendo ndɨyɨ un kundakoyo i nuu nda'a cruz yukan kuu kɨvɨ ndetatu.
32 Yukan ti ni jakoyo soldado un ni ka ja'nu da sɨ'ɨn ndɨnduu chaa ka ndakoyo jiin Jesús.
33 Ko nu ni ka tu'va da nuu Jesús, ti ni ka jini da ja, ja ni ji'i ya. Yukan ti tu ni ka ja'nu da sɨ'ɨn ya.
34 Ko ɨin soldado un ni kuji da lanza da nuu yɨkɨ jika ya, ti ni kaña nɨñɨ jiin nducha nuu ni tuji un.
35 Ti chaa jani jnu'un ja'a kuu ɨin chaa ni jini, ti jani ndaa da jnu'un nava ni kuu un, ti nava sia'an na kandixia ra Jesús naa ra.
36 Sia'an ni kuu, ti yukan ni kundaa nava yoso nuu tutu ii Yandios, ja kachi: "Tu ka'nu yɨvɨ ni ɨin yɨkɨ ya."
37 Ti suni iyo ɨnga nuu yoso: "Ɨin kɨvɨ ti nde'e yɨvɨ nuu ya ni ka stuji yɨvɨ yɨkɨjika ya", kachi.

Ni ka chunduji da Jesús
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

38 Yukan na ti José, chaa ñuu Arimatea, ni kanda'u da jiin Pilato ja na kuni'in da yɨkɨ kuñu Jesús. Chi vanuxia ni kuu da chaa ni kandixia Jesús niku. Ko tu ni ka jini yɨvɨ un ja mani da jiin ya, chi tu ni stuu da maa da, chi yu'u da sa kuni jna'an da hebreo un. Ti ni ja'a Pilato jnu'un nuu da ja na kuni'in da yɨkɨ kuñu ya.
39 Ti suni Nicodemo ni ja'an da jiin José. Nicodemo un ni kuu chaa ni ja'an ka'an jiin Jesús ɨin jakuaa na ti kuu ga ya. Ni jaa da jiin yajni oko uxi kilo crema vixi, ja ni sakanuu jiin suxia mirra jiin áloe.
40 Yukan na ti José jiin Nicodemo, ni ka ki'in da yɨkɨ kuñu Jesús, ni ka suku da jiin sa'ma finu, ti ni ka jaka da crema un nɨ chii sa'ma un

nava iyo jnu'un ja ka sa'a yɨvɨ hebreo, ka chunduji i ndɨyɨ i.

41 Yajni nuu ni ji'i Jesús un ni iyo ɨɨn huerta, ti nuu huerta yukan, kande ɨɨn yau ja ni ka jacha yɨvɨ ɨɨn jika xa'va. Ni kuu ɨɨn yau jaa, nuu ti kunde ga ni ɨɨn ndɨyɨ.

42 Yukan ni ka chundee da yɨkɨ kuñu Jesús, chi vanuxia kande yajni, ti vijna ja kuan kuyajni keja'a kɨvɨ ii ja ka ndetatu yɨvɨ hebreo un. Ti kachi ley ja tu kuu chunduji da ndɨyɨ nuu ja ni jaa kɨvɨ ii un.

Ni nandoto Jesús
(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20

1 Ni kuu jañaʼan domingo, ti María, ña ñuu Magdala, ni jaʼan ña nuu ñunduji Jesús. Nɨ ñaʼan xaan ga ja ni iin ña ga na ni jaʼan ña. Ni jaa ña ti ni jini ña ja tukaa ga ndiʼyu yuu ni ka jasɨ da yuʼu yau un.

2 Ti yukan ni jinu ña kuaʼan ña nuu kancha Simón Pedro jiin nuu ɨnga chaa ni iyo mani ga Jesús jiin un niku. Ti ni kachi ña:

—Ni ka tava yɨvɨ Jitoʼyo nuu ni ñunduji ya, ti tu ka jini yo nanu ni ka janchaka da ya —ni kachi ña.

3 Yukan ti ni ka kee Pedro jiin ɨnga ndajaʼa un kuankoyo da nuu ñunduji Jesús.

4 Ndɨnduu da ka jinu tayu da kuankoyo, ko ɨnga chaa un chi niʼin ga ni jinu da, ti xnakan da ni jaa sa ni jaa Pedro nuu ñaña un.

5 Ni jito niʼni da ini yau un, ti ni jini da kanchuku saʼma un, ko tu ni kɨvɨ da.

6 Ti jata da ndikun Simón Pedro ni jaa da, jaa da ti ni kɨvɨ ni da ini yau un. Ti suni ni jini da ja kanchuku saʼma un.

7 Ti saʼma ni suku xini Jesús, ti tu kanchuku tutu jiin uu ga saʼma un, chi ni stuu saʼma un ti katuu sɨin.

8 Yukan na ti sa ni kɨvɨ chaa ni jaa undi nuu yuʼu yau un. Ni jini da ja siaʼan ni kuu, ti ni kandixia da ja ni nandoto Jesús.

9 Siaʼan ni kuu vasu ti chaku ga ini da jnuʼun kaʼan nuu tutu ii Yandios, ja nandoto Jesús nuu kaʼiin ndɨyɨ un.

10 Yukan na ti ni ka nandeokuñɨ ndajaʼa un veʼe da.

Ni ndenda Jesús nuu María, ña ñuu Magdala
(Mr. 16.9-11)

11 Yukan ti ni kendo María kandichi ña ichi fuera nuu ni ñunduji Jesús, ti ni jakunchaa ña ndeʼe xaan ña. Ndeʼe ña ndeʼe ña, yukan ti ni jito niʼni ña ini yau un.

12 Ti ni jini ña uu ángel Yandios, ka ñuʼun da saʼma kɨyɨ laʼlɨ, ti ka nukoo ya nuu ni katuu Jesús. Ɨin da nukoo da nuu ni kendo xini Jesús, ti ɨnga da nukoo nuu ni kendo jaʼa ya.

13 Ti ka jikajnuʼun da maa ña:

—Roʼo ñasɨʼɨ, ¿ndo kuu ja ndeʼe ra?

Ti ni kachi ña:

—Ja ni ka kiʼin da yɨkɨ kuñu jitoʼo na, ti tu jini na nanu ni

ka janchaka da ya —ni kachi ña.

14 Skan ni ka'an ña sia'an, ni ndeokoto ña, ti ni jini ña Jesús kandichi ya yukan, so ja tu jini ña ja maa Jesús kuu ya.

15 Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Ro'o ñasɨ'ɨ, ¿ndo kuu ja nde'e ra? ¿Nau kuu ja nanduku ra? —ni kachi ya.

Ko maa ña ni ndo'o ini ña ja chaa ndito huerta yukan kuu, ti ni kachi ña:

—Taa, nu maa ni kuu ja ni chajiyo ndɨyɨ ja'a, kachi ni nuu na nanu ni janchaka ni ya, ti nava na kin nu ki'in na ya —ni kachi ña.

16 Yukan na ti ni kachi Jesús:

—¡María! —ni kachi ya.

Ni ndeokoto ña nuu ya, ti ni ka'an ña sa'an hebreo:

—¡Raboni! —ni kachi ña.

Ti jnu'un un kuni ka'an: “Maestro.”

17 Yukan ti ni kachi Jesús:

—Koto jnɨɨ ra ru'u, chi changa ga ndaa ri no'on ri nuu kancha Tata ri, ko ja yajni ki'in ri. Vijna ti kua'an nuu kanchuku ñani ri chaa ni ka skua'a jiin ri un naa da, ti kachi ra nuu da ja kino'on ri nuu kancha Tata ri Yandios. Maa ya kuu Tata ra naa ra suni —ni kachi ya.

18 Yukan ti María, ñaa ñuu Magdala un, kua'an ña, ti ni kaxnu'un ña nuu chaa ni ka skua'a jiin ya un, ja ja ni jini ña nuu maa Jito'yo. Ti ni jani ña jnu'un nava ni kachi ya nuu ña.

Ni ndenda Jesús nuu chaa ka skua'a jiin ya

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

19 Nu ni kuñaa ja'ini kɨvɨ domingo, ni ka ndututu chaa ni ka skua'a un. Ko va'a ndi'yu yuxe'e ve'e nuu kanchuku da un, chi vanuxia ka yu'u da jna'an da chaa hebreo un. Ko ni kɨvɨ Jesús. Ti ni jankuɨñɨ ya ma'ñu da naa da, ti ni kachi ya:

—Kukuee kanchuku ra —ni kachi ya.

20 Sia'an ni kachi Jesús. Yukan ti ni xna'an ya nda'a ya nuu da naa da. Ni xna'an ya yɨkɨ jika ya suni. Ja yukan ti ni ka ndusɨɨ tuku ini da, ja ni ka jini da nuu maa jito'o da.

21 Yukan ti ni kachi tuku Jesús jiin da:

—Na kukuee kunchuku ra naa ra. Sia'an nava ni taji Tata ri ru'u, ti suni sia'an taji ri ro'o naa ra kinkoyo ra —ni kachi ya.

22 Yukan ti ni tɨvɨ ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Na kunchaa Espíritu Santo jiin ra naa ra.

23 Ko na tatu ri ɨɨn jniñu nuu ra naa ra ja na saka'nu ini ra nuu yɨvɨ nava na kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi da. Ti nuu yɨvɨ ja tu ni janka'nu ini Yandios, ni tu kuanka'nu ini ra nuu da naa da, ti nchakuachi sɨkɨ da —ni kachi ya.

Ni ndenda Jesús nuu Tomás

24 Suni Tomás ni kuu da ɨɨn ndaja'a Jesús ja ni ka skonani yɨvɨ maa da (Tomás), chaa kuati. Ti tu kancha da jiin uu

ga chaa un kɨvɨ ni ka ndututu
da na ni kii Jesús.
25 Ko kuee ga sa ni ka
nakani uu ga chaa un jnu'un
nuu da:
—Ni ka jini ri Jito'yo —ni ka
kachi da.
Ti ni kachi Tomás jiin da
naa da:
—Undi nu tu kuni ri nda'a
ya, ti chunde ri xini nda'a ri
nuu ni kɨvɨ nduyu kaa un, ti
chunde ri nda'a ri yɨkɨ jika ya,
ti tu kandixia ri ja ni nandoto
ya nuu ñuji'i —ni kachi da.
26 Nu una kɨvɨ ti ni ka ndu-
tutu tuku da, kanchuku da ini
ɨin ve'e, ti kancha Tomás jiin
da naa da kɨvɨ un. Ti vasu va'a
ndi'yu yuxe'e, ko ni kɨvɨ Jesús,
ni jankuɨñɨ ya ma'ñu da naa
da, ti ni kachi ya:
—Kukuee kanchuku ra nu
—ni kachi ya.
27 Yukan ti ni kachi ya jiin
Tomás:
—Nde'e ini nda'a ri ti skɨvɨ
xini nda'a ra. Skaa nda'a
ra ti chunde yɨkɨ jika ri, ti
kandixia. Koto ma kachi ra ja
tu kandixia ra —ni kachi ya.
28 Ti ni kachi Tomás:
—¡Jito'o na Yandios! —ni
kachi da.
29 Ti ni kachi Jesús jiin da:
—Tomás, undi ni jini ra
ru'u, vijna sa ni kandixia ra.
Ko iyo yɨvɨ ja vasu tu kuni da
jiin nuu da ru'u, ti kandixia
da. Ti na kachi ri ja ndatu ga
koo yɨvɨ un —ni kachi ya.

Ni chaa Juan tutu ja'a ja na kandixia yɨvɨ Jesús

30 Ti iyo kua'a xaan ga jniñu
ña'nu ni sa'a Jesús ja ni ka jini
yɨvɨ ni ka skua'a jiin ya. Ko tu
ni chiso ndɨ'ɨ ri un nuu tutu
ja'a.
31 Ko taka jnu'un ni chiso ri
ja'a kuu ja na kandixia ra naa
ra ja Jesús kuu Cristo, ya ni
taji Yandios jiin jniñu ña'nu,
ja kuu ya maa Se'e Yandios.
Ti nu na kandixia ra maa ya,
kuu kɨvɨ ra nda'a ya vijna, ti
kuchaku ra jiin ya ja kuu saa
ni.

Ni ndenda Jesús nuu uxia chaa ni ka skua'a jiin ya

21

1 Yukan ti ni ya'a jaku kɨvɨ,
ti ndaja'a Jesús ni ka nde-
jna'an tuku da jiin ya undi
yu'u mini Tiberias. Ti ja'a na
kachi ri nasa ni ndenda ya.
2 Ni ka ndututu Simón Pe-
dro, jiin Tomás, chaa ni kaku
kuati un, jiin Natanael, chaa
ñuu Caná ja kuu jiin ndañuu
Galilea, ndɨnduu se'e Zebe-
deo, jiin uu ga ndaja'a ya un.
3 Sia'an ni ka ndututu da, ti
ni kachi Simón Pedro jiin da:
—Maa ri, kin jnɨɨ ri chāká
va'ga.
Ti ni ka kachi sava ga da un:
—Ti nu ki'in ra, ti na cho'o
taka yo naa yo suni —ni ka
kachi da.
Ti kuankoyo da, ni ka kɨvɨ
da ɨin barco lulu, ti kuan jnɨɨ
da chāká. Ko jakuaa un tu ni
ka jnɨɨ kuɨtɨ da ni ɨin tɨ.
4 Ti kuan ndii ni ga ni kenda
Jesús kandichi ya yu'u mar
yukan. Ko tu ni ka nakuni da
ja Jesús kuu ya.
5 Yukan ti ni kachi Jesús:
—Amigo, ¿tu ni ni'in ra
chāká ja kaji yo nu? —ni
kachi ya.

Ti ni ka kachi da:
—Tu kuɨtɨ.
6 Ti ni kachi Jesús:
—Chunde ñunu ra ichi nda'a kua'a, ti na ni'in ra tɨ —kachi ya.
Ti sia'an ni ka sa'a da. Ni ka chunde da ñunu un nuu ɨnga barco da, ti yukan tukaa kuu kuɨtɨ natava da, chi ni kuu vee ii ja xaan kua'a chāká ni ka kɨvɨ ini.
7 Suni yukan kande chaa mani ga jiin Jesús, ti ni kachi da nuu Pedro:
—¡Nde'e! ¡Maa Jito'yo kuu ja kandichi yukan!
Nu ni jiniso'o Simón Pedro ja maa Jito'yo kuu ya, ti ni nakui'na da sa'ma da, chi tu ñu'un da sa'ma da nikuu. Ti ni ndava ni da kua'an da nuu nducha un, ti sucha da kua'an da undi yu'u mini.
8 Ti uu ga chaa un kuankoyo kuee da jiin barco da, chi vanua yajni kendo yu'u mini un, va kuu ɨɨn ciento ni ga metro. Ti ka jista da ñunu da kuankoyo da jiin. Sia'an undi ni ka jakoyo da yu'u mini, vanuxia vee xaan ñunu un, chi kua'a xaan chāká ka ñu'un.
9 Nu ni ka kee da ini barco un, ni ka jini da ja kayu ñu'un. Ti ja kasun ɨɨn chāká, ti suni ja iyo staa.
10 Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:
—Kuan ki'in jaku chāká ja ni ka jnɨɨ ra vinañu'ni, ti na skasun yo tɨ —ni kachi ya.
11 Ti ni kɨvɨ Simón Pedro ini barco, ti ni jista da ñunu un undi nuu ñu'un ichi. Ko mani maa chāká na'nu ka ñu'un chii ñunu un. Undi ɨɨn ciento uu xiko uxi uni tɨ. Ti vasu kua'a xaan tɨ, ko tu ni te'nde ñunu un.
12 Yukan ti ni kachi Jesús nuu da naa da:
—Ña'an naa ra, ti na ka sini yo —ni kachi ya.
Ko ka yu'u da tɨ'lɨ ja kajnu'un da Jesús nuu maa ya kuu xi tuu, ko ja ka jini ndaa da ja maa jito'o da kuu ya.
13 Yukan ti ni tu'va Jesús yuñu'un un, ni ki'in ya staa, ni ja'nu sava ya, ti ni tejna'an ya nuu da naa da. Suni sia'an ni sa'a ya jiin chāká un.
14 Ja'a kuu jinu kuu uni ja ni ndenda Jesús nuu chaa ni ka skua'a jiin ya, ja ni nandoto ya nuu ñuji'i.

Ni ka'an Jesús jiin Pedro

15 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka yasini da, yukan ti ni kachi Jesús jiin Simón Pedro:
—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ga ini ra ru'u ja kuu taka ga ndaja'a ri ja'a, ja ka kunda'u ini da ru'u nu?
Ti ni kachi Pedro:
—Jito'yo, jini ni ja kunda'u ini na ni'in.
Ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti chindee ra yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a jiin ri, chi ka kuu i nanu lelú.
16 Yukan ti ni ka'an tuku Jesús jiin Pedro:
—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ini ra ru'u nu?
Ti ni ndeokani Pedro:
—Ja jini ni ja kunda'u ini na maa ni, Jito'yo.
Ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti koto va'a ra yɨvɨ yɨ'ɨ nda'a ri, chi ka kuu i nanu rɨɨ —ni kachi ya.

17 Ko ni ka'an tuku Jesús jiin
da, ti ja'a kuu uni jinu ja ka'an
ya, ti ni kachi ya:
—Simón, se'e Jonás, ¿kun-
da'u ndixia ini ra ru'u nusa?
Ti ni kukui'ya ini Pedro ja
ni kachi ya uni jinu: "¿Kun-
da'u ndixia ini ra ru'u nu?" Ti
ni kachi Pedro:
—Jito'yo, maa ni jini ndɨ'ɨ
nasa ndo'o ini na, ti jini ni ja
kunda'u ndixia ini na maa ni.
Ti ni kachi Jesús:
—Nusa ti koto yɨvɨ yɨ'ɨ nda'a
ri vijna, chi ka kuu i nanu rɨɨ.
18 Chi jandaa na kachi ri
nuu ra vijna, ja undi na suchi
ra ni naki'in maa ra sa'ma ra,
ti ni jika ra ichi ni kuu ini maa
ra. Ko na nchɨɨ ra, ti ansu
ga ja kuu ini maa ra, chi ɨnga
yɨvɨ kunda'a da ro'o nuu tu
kuu ini ra ki'in ra, ti naskaa ra
nda'a ra kɨvɨ kuu ra —ni kachi
ya.
19 Sia'an ni kachi Jesús ja
ni stuu ya nasa kuū Pedro, ja
kuū da nuu nda cruz. Ti stuu
da ja kuña'nu xaan Yandios,
chi ni jandatu da nuu ya vasu
na kuū da. Yukan ti ni ka'an
ga ya:
—Vijna ti kundandikun
ru'u, ti sa'a ra jniñu ni tatu
ri nuu ra —ni kachi ya.

Chaa mani ga jiin Jesús

20 Yukan ti ni ndeokoto Pe-
dro, ti ni jini da ja ichi jata da
vaji chaa mani ga jiin Jesús.
Chaa un kuu ja ni kuncha
xiin Jesús na ni ka kuxini da
jiin ya kɨvɨ pascua un. Chaa
un kuu ja ni jikajnu'un Jesús:
"Jito'yo, ¿nau kuu ja nakua'a
ni'in nuu yɨvɨ ka jito u'u maa
ni?"
21 Ni jini Pedro nuu chaa
yukan, ti ni jikajnu'un da
Jesús:
—Jito'yo, ¿ti nasa koo jiin
chaa yukan nusa? —ni kachi
da.
22 Ti ni kachi Jesús jiin Pe-
dro:
—Nu kuni ri ja na kuchaku
da undi kɨvɨ nchaa tuku ri, va
tundo sa'a un. Ko ro'o, ndoo
jitu ini ra. Kundikun ru'u, ti
sa'a ra jniñu ni tatu ri nuu ra
—ni kachi ya.
23 Ja sɨkɨ yukan ti ni ka
ka'an yɨvɨ ka kandixia Jesús ja
tu kuū chaa yukan. Ko tu ni
kachi Jesús ja tu kuū da, chi
ni kachi ya: "Nu kuni ri ja na
kuchaku da undi kɨvɨ nchaa
tuku ri, va tundo sa'a un. Ko
ro'o, ndoo jitu ini ra", ni kachi
ya.
24 Maa chaa mani ga jiin
Jesús, kuu chaa ka'an jnu'un
ja'a, ti taka yukan ni chaa da
nuu tutu. Chi ni jini va'a da
nasa ni kuu undi na saa. Ti
yukan ka jini ndaa yo ja ka'an
ndaa da.
25 Suni iyo kua'a xaan ga
jniñu ni sa'a Jesús. Ko jini ri
ja tu kuu chaa yo ndɨ ɨin ndɨ
ɨin, taka ja ni sa'a ya, chi va tu
kujaa yo ka'u yo, vanua kua'a
xaan ga ja ni sa'a ya. Ti sia'an
na koo.
Ja'a kuu jnu'un Yandios ni
chaa Juan.

Jniñu ni ka sa'a apóstol Jesús, ya kuu Cristo

Vaji Espíritu Santo

1 Teófilo, nuu tutu ni sa'a
ri undi nuu, ni chiso ri taka
jniñu ni sa'a Jesús
2 undi ni ndaa ya andɨvɨ.
Jesús ni nakaji ya taka
apóstol, chaa kujiin jiin ya, ti
ni ta'u ya jniñu nava sa'a da
naa da. Ti ni ta'u Jesús jniñu
nuu taka apóstol ya nava ni
kachi maa Espíritu Santo.
3 Nuu uu xiko kɨvɨ ja ni ji'i
ya, ni ndenda kaji ya nuu da
naa da ja chaku ya. Ni ka'an
ya nasa ta'u Yandios jniñu.
4 Nɨ ka'iin tutu ga Jesús jiin
taka apóstol ja kajiin jiin ya
un, ti ni kachi ya:
—Tu kuxio ra ñuu Jerusalén
naa ra. Kundatu ra naa ra
undi na jinu jnu'un ni ka'an
Tata ri, nava ni kachi ri nuu
ra naa ra.
5 Jandaa kuu ja Juan ni
skuanducha da jiin nducha,
ko jaku ni kɨvɨ ti ni'in ra
Espíritu Santo naa ra —sia'an
ni kachi Jesús.

Ndaa Jesús andɨvɨ
(Mr. 16.19-20; Lc. 24.50-53)

6 Ka ndututu tuku da jiin
Jesús, ti ni ka jikajnu'un da
ya:
—¿Jito'yo Jesús, vijna kuu ja
sa'a ni ja na kuña'nu nación
Israel nu?
7 Ti ni kachi Jesús:
—Tu kanu kuu ja kuni ra
naa ra, chi maa Yandios jini
ya nava sa'a ya.
8 Ko kanu kuu ja na ni'in
ra Espíritu Santo naa ra.
Ti kuña'nu ra naa ra, ti
ndakuni'in ra sɨvɨ ri, ti xna'an
ra jnu'un ri nuu yɨvɨ ñuu
Jerusalén, ñuu Judea, ñuu
Samaria, ti undi nuu nɨ tu'u
ñuyɨvɨ.
9 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an ya
jnu'un yukan, nɨ ka nde'e
da nuu ya, ni ndondaa ya ti
kua'an ya andɨvɨ. Ni kɨvɨ ya
chii ɨin viko, ti tukaa ni ka jini
da ya.
10 Ka ndakoto da andɨvɨ ti
ni ka jini da uu chaa ka ñu'un
sa'ma kuijin kajiin nuu da.
11 Ti ni ka kachi chaa un:
—Ro'o chaa Galilea, ndoo
ka ndakoto ra andɨvɨ naa
ra. Nanu kua'an Jesús, suni
sia'an nchaa tuku ya —sia'an
ni ka kachi chaa un.

Ka nakaji da Matías ja na
nukuɨñɨ da nuu Judas
(Mt. 27.3-10)

12 Ni ka kee da yuku Olivos,
ti kuankoyo da ñuu Jerusalén
ja kendo yajni yukan, nava
iyo ley ja kaka da ɨin kɨvɨ nde-
tatu.
13 Ti yukan ni ka kaa da sɨkɨ
ve'e kuu uu nuu kanchuku
da. Yukan ka'iin Pedro, Ja-
cobo, Juan, Andrés, Felipe,
Tomás, Bartolomé, Mateo, Ja-
cobo se'e Alfeo, Simón, chaa
ni kuu partido político ni nani
cananista, jiin Judas ñani Ja-
cobo.
14 Taka da sia'an ni ke-
jna'an ini da, ti ni ka najna'an
da ka jikanta'u da nuu Yan-
dios jiin ñani Jesús, nana ya

nani María, jiin taka ga ñasɨˈɨ un.
15 Kɨvɨ jña ni ndokuɨñɨ Pedro maˈñu ɨɨn ciento oko yɨvɨ un, ti ni kachi da:
16 —Kuunsoˈo naa ra, ni kuu nava ni chiso David nuu tutu ja ni kachi Espíritu Santo sɨkɨ Judas, ja ni yoxnuu da nuu chaa ni ka jnɨɨ presu Jesús.
17 Suni ni yaku Judas ni saˈa da jniñu jaˈa.
18 Ti jiin xuˈun ni ka chaˈu yɨvɨ un da, ni jaan da ɨɨn ñuˈun, ko yukan ni skuaˈña da maa da, ni teˈnde yoˈo un, ni kanakava da, ti ni ndɨˈɨ jitɨ da ni kaña.
19 Nu ni ka jini yɨvɨ Jerusalén yukan, ti ni ka kachi da ja na konani ñuˈun un Acéldama, ja kuni kaˈan nduˈva nɨñɨ.
20 Chi nuu tutu Salmo kaˈan siaˈan:
Na kendo veˈe da, tundo kuncha ini.
Suni kachi siaˈan:
Łnga na nakiˈin jniñu da.
Kachi tutu.
21 Jaˈa kaˈiin chaa ni ka yaku jiin yo undi janaˈan na ni kuncha Jesús jiin yo,
22 undi na ni skuanducha Juan ya, ti undi kuaˈan ya andɨvɨ. Nɨnɨ kuu ja na nukuɨñɨ ɨɨn da jiin yo na kani da jnuˈun ja ni nandoto ya —ni kachi Pedro.
23 Yukan ni ka tava da uu jnaˈan da un, José nani da Barsabás ti suni nani da Justo, jiin Matías.
24-25 Ti ni ka jikantaˈu da nuu Yandios siaˈan:
—Jitoˈyo Jesús, niˈin ja jini ni ini taka yɨvɨ. Ja uu chaa jaˈa, nau chaa jaˈa na saˈa da jniñu apóstol ni xnaa Judas, ja ni kuu sɨɨn da kuaˈan da nuu kaˈiin yɨvɨ ka iyo kuachi un —siaˈan ni ka jikantaˈu da.
26 Ni ka chuˈun da suerte, ti ni kendo Matías ja undi hora jña ni ndɨvɨ da jiin ndɨ uxi ɨɨn chaa un naa da.

Ni chaa Espíritu Santo

2

1 Kuaˈa yɨvɨ ka kandixia Jesús, ni ka ndututu da kɨvɨ Pentecostés, kɨvɨ ka nakuaˈa da taˈu triu.
2 Kanchuku da ini veˈe, ti ni ka jinisoˈo da kuu iyo andɨvɨ, nanu nuu vaji ɨɨn tachi xaan. Ti ni kulajan veˈe un.
3 Ti ni ka jini da yaa ja kandaˈa nuu ñuˈun, ti ni jicha nuu sɨkɨ da naa da.
4 Ti hora un ni ka niˈin da Espíritu Santo, ti sɨɨn sɨɨn yuˈu ni ka kaˈan ɨɨn ɨɨn da, nava ni kachi maa Espíritu Santo.
5 Ti ñuu Jerusalén yukan, kaˈiin taka chaa Israel ja vekoyo da nɨ ñuyɨvɨ.
6 Tendɨˈɨ yɨvɨ un ni ka kututu nu ni ka jinisoˈo ja ni kulajan un, ti tu ka kujnuni ndoo saˈa, ja siaˈan ni ka jinisoˈo ja ka kaˈan chaa un yuˈu ka kaˈan ɨɨn ɨɨn yɨvɨ un.
7 Ni ka naa ini, tu ka chaku ini, ti ni ka jikajnuˈun jnaˈan:
—¿Ansu chaa Galilea ka kuu tendɨˈɨ ja ka kaˈan jaˈa?
8 ¿Ndoo ja ni ndɨˈɨ ka kaˈan jnuˈun ka kaˈan ɨɨn ɨɨn yo naa yo?
9 Jaˈa kaˈiin yɨvɨ ñuu Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia,

10 yɨvɨ ñuu Frigia, Panfilia, Egipto, yɨvɨ ñuu Lybia, ja kendo chii ñuu Cirene. Suni ka'iin chaa romano ja kanchuku ja'a; sava ka kuu chaa Israel, ti sava ni ka ka'an yu'u chaa Israel.

11 Suni ka'iin yɨvɨ Creta jiin Arabia ja'a, ko tɨndɨ'ɨ yo ka jiniso'o ja ka ka'an taka jniñu ña'nu sa'a Yandios, ko yu'u ka ka'an ɨɨn ɨɨn yo naa yo ka ka'an —kachi naa.

12 Ni ka naa ini yɨvɨ un, ti tu ka ni'in jniñu sa'a, ti ka jikajnu'un jna'an:

—¿Na jnu'un kuu ndɨ'ɨ? —kachi ka ka'an.

13 Ko sava ka kuu ichi ini, ti ka ka'an:

—Ka jini da naa da —kachi naa.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yɨvɨ

14 Ni ndokuɨñɨ Pedro jiin ndɨ'ɨ uxi ɨɨn apóstol yukan, ti ni ka'an da nuu yɨvɨ un:

—Ro'o chaa Israel naa ra, jiin tɨndɨ'ɨ ja kanchuku ñuu Jerusalén. Kunso'o ra naa ra na ka'an ri.

15 Tu ka jini chaa ja'a nava ka ndo'o ini ra naa ra, chi sa kaa ɨɨn jaña'an kuu.

16 Su'va iyo, ja'a kuu jnu'un ni kachi profeta Joel na ni ka'an da jnu'un Yandios:

17-18 Kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga kachi Yandios:

Kachanuu ri Espíritu Santo nɨ ñuyɨvɨ, ti yɨvɨ ña'nu yɨvɨ kuachi ka junukuachi nuu ri, ka'an i jnu'un ri.

Naxna'an jani nuu chaa kuachi, ti suni koo nuu chaa ña'nu.

19-20 Jniñu ña'nu sa'a ri andɨvɨ, kuu ɨɨn seña ja na yu'u yɨvɨ.

Ti uu ga seña ja kuu ñuyɨvɨ kuu ja na chaku ini yɨvɨ nava sa'a ri.

Koo nundo'o, chi kuū yɨvɨ, ti kayu ñu'un, ti koo xaan ñu'ma.

Nda'va ndikandii ti ndukua'a yoo. Ndukua'a nanu nɨñɨ.

Sia'an kuu nu ni kuyajni kɨvɨ nchaa Jesús, ja kuu ɨɨn kɨvɨ ka'nu ga.

Ti kɨvɨ jña kuu ja kii xndichi ya ñuyɨvɨ.

21 Ti taka yɨvɨ ka kandixia, ti kakanta'u i nuu ya, kɨvɨ jña kuu ja keta'u i.

Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi Joel —kachi Pedro.

22 Ni siin Pedro ka'an da:

—Ro'o chaa Israel, chunso'o naa ra na kachi ri. Na kachi ri nau chaa ni kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret. Ni kuu da ɨɨn chaa ni kii nuu Yandios nuu ra naa ra. Ti ja ni ka jini ra seña, taka jniñu ña'nu ni sa'a ya, nava ni kachi Yandios.

23 Iyo yɨvɨ ja ka sa'a ndeva'a, ti ni ka ja'a ra jnu'un ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz, nava ni kachi Yandios undi jana'an. Ti sia'an ni ni ka ja'ni ra Jesús.

24 Ko Yandios ni naxndoto tuku ya Jesús, ti ni kuxio ya nuu ka'iin ndɨyɨ un, chi tu ni kundee ñuji'i un jiin ya.

25 Suni ni ka'an David nava ni jna'an Jesús na ni kachi da:

Jini na ja kancha Yandios jiin na. Nɨnɨ kancha ya jiin na. Ti tu ndɨ'ɨ ini na.

26 Yukan kuu ja kuu sɨɨ ini na.
Ti kaxnu'un na nuu ni
ja iyo sɨɨ ini na.
Ti jini na ja nandoto tuku na.
27 Tu ndɨ'ɨ ini na, chi tu xn-
doo ni saña nanu ka'iin
ndɨyɨ.
Iyo ɨin se'e ni ja kin sa'a jniñu
ña'nu, ti tu kachi ni
ja kendo yɨkɨ kuñu ya
te'yu.
28 Ni xna'an ni saña nava
ni kuncha na ñuyɨvɨ, ti
suni ni xna'an ni saña
ichi ki'in na andɨvɨ.
Ti kusɨɨ ini na chi kuncha na
jiin ni.
Sia'an ni ka'an David ja sia'an
jna'an Jesús.
29 Siin Pedro ka'an da, ti ni
kachi da:
—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu
ra naa ra, ti na kachi ndaa ri
nasa ni jna'an David, chaa ni
kuña'nu ñuu yo,
30 na ni ka'an David jnu'un
Yandios najana'an. Ti ni jini
da ja sa'a Yandios nava ni
kachi ya nuu da, chi ni kachi
ya: "Chaa ɨin jna'an ra, ti ta'u
da jniñu ña'nu nanu sa'a ra
vijna", ni kachi ya.
31 Ni jini David najana'an ti
ni kachi da ja nandoto tuku
Cristo, chaa ta'u jniñu ña'nu
un. Sia'an ni kachi David
sɨkɨ Cristo: "Tu xndoo Yan-
dios ni'in nuu infiernu, ti ni
tu te'yu yɨkɨ kuñu ni", ni kachi
da.
32 Tendɨ'ɨ ri naa ri ka ka'an
ja ni ka jini ri ja maa Yandios
ni naxndoto tuku ya Jesús.
33 Nu ni najaa Jesús andɨvɨ,
ni ja'a Yandios jniñu ña'nu
nuu ya. Xnaka ni kachi Yan-
dios najana'an: "Jaa ɨin kɨvɨ
ja kachanuu ri Espíritu Santo
nɨ ñuyɨvɨ", ni kachi ya. Yukan
kuu ja ni taji Jesús Espíritu
Santo vijna. Ti yukan kuu
taka jniñu ka sa'a ri vijna ja
ka nde'e ra, ti ka jiniso'o ra
ja'a vaji nuu maa ya.
34 Ni kachi David nava
kua'an Jesús andɨvɨ, chi ansu
maa da kua'an andɨvɨ. Chi
maa David ni ka'an nava ni
jna'an Jesús:
Yandios ni kachi nuu Jito'yo
Jesús: "Nukoo nuu
nda'a kua'a ri, chi ta'u
ni jniñu.
35 Iyo yɨvɨ kuasun ini, ko
kundee ra jiin, chi
chindee ri maa ra."
Yukan kuu jnu'un ni ka'an
Yandios, kachi David.
Kachi tutu.
36 Siin Pedro ka'an da, ti ni
kachi da:
—Ro'o naa ra, ni ka jatakaa
ra Jesús nda cruz, ko Yan-
dios ni kachi ja na ta'u ya
jniñu nuu nɨ ñuyɨvɨ. Suni na
kuanka'nu ini ya nuu yɨvɨ, ti
nama ya sɨkɨ i. Tendɨ'ɨ ro'o,
chaa Israel naa ra, na kuni
ndaa ra naa ra taka jnu'un
ka'an ri nuu ra —sia'an ni
kachi Pedro nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ni
ka ndututu yukan.

Jnu'un ni ka nandeokani yɨvɨ Israel nuu Pedro

37 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ
un jnu'un ni ka'an Pedro,
ni ka kukui'ya ini, ti ni ka
jikajnu'un Pedro jiin taka ga
apóstol yukan:
—Na sa'a mani jna'an yo
naa yo, ti kachi ni nasa sa'a
na naa na —ni ka kachi da.
38 Ni xndaku Pedro nuu da
naa da, ti ni kachi da:

—Xndoo kuachi ra naa ra, ti nakani ini nuu Yandios, ti tendɨ'ɨ ra kuanducha ja ni ka kandixia ra jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, nava na kuanka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra. Ti na kua'a Yandios Espíritu Santo ja na kuncha ya jiin ra naa ra.

39 Undi na jana'an ni kachi Yandios. Ti Espíritu Santo yukan kuncha jiin taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un Yandios —kachi Pedro.

40 Tɨjnɨ jinu ni xndaku Pedro nuu da naa da, ti ni kachi da:

—Kani ini nasa jniñu sa'a ra naa ra, ti natu'va ra nuu Yandios nava tu skuita ra maa ra jiin yɨvɨ kue'e un —ni kachi Pedro.

41 Taka yɨvɨ ni ka chunso'o, ti ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka janducha. Ti kɨvɨ jña ni ka najna'an uni mil yɨvɨ un jiin uu ga yɨvɨ ka kandixia Jesús.

42 Ni ka kejna'an ini da. Taka kɨvɨ ka ndututu da. Ti ka skua'a da jiin chaa ka kuu apóstol yukan. Suni ka yee da staa ja ka nuku'un ini da nava ni sa'a Jesús, ti ka nakanajaa da Yandios.

Nava ni kunchuku yɨvɨ ni ka kandixia undi nuu

43 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa ini, ti ni ka yu'u i nuu ni ka jini i taka jniñu ña'nu ni ka sa'a apóstol.

44 Tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka kandixia un ka ndututu da, ti ka chindee jna'an da.

45 Ka xiko da ñu'un da jiin taka ja ka ñava'a da, nasa ka nandɨ'ɨ ɨɨn ɨɨn da.

46 Ti taka kɨvɨ ni ka ndututu da ini veñu'un ka'nu yɨvɨ Israel. Ti suni ve'e, ka yee tutu da. Ka kusɨɨ ini da.

47 Ka nakanajaa da Yandios, ti uu ga yɨvɨ un ka kuva'a ini nuu da naa da. Ti taka kɨvɨ sa'a Yandios ja na kandixia uu ga yɨvɨ un, ti na najna'an i jiin taka yɨvɨ ja ni ka kandixia un. Sia'an ni sa'a Yandios.

Pedro jiin Juan ni ka sa'a da tajna ɨɨn chaa tɨkuku

3

1 Ɨɨn kɨvɨ kuankoyo nduu Pedro jiin Juan nuu veñu'un ka'nu yɨvɨ Israel. Kaa uni ja'ini kuu hora ka jikanta'u chaa Israel un.

2 Kuan kuyajni da yukan, ti ni ka ya'a chaa ka ndiso ɨɨn chaa ni kaku tɨkuku. Ti taka kɨvɨ ka xndoo da chaa un ɨɨn yuxe'e nuu nani "yuxe'e vii kaa." Yukan ni kendo chaa un, jikan da xu'un nuu yɨvɨ kua'a ka ja'an veñu'un un.

3 Nu ni jini da Pedro jiin Juan kuan kɨvɨ da veñu'un, ti ni jikan da xu'un nuu da naa da.

4 Ni ka jankuɨñɨ da, ti ni ka nde'e va'a da nuu chaa un, ti ni kachi Pedro:

—Nde'e nuu ri naa ri —ni kachi da.

5 Ni nde'e chaa tɨkuku un nuu da naa da, chi ni ndo'o ini da ja kua'a Pedro jiin Juan xu'un nuu da.

6 Ko ni kachi Pedro:

—Tu ñava'a ri xu'un, ko na chindee ri ro'o. Jiin jniñu ña'nu ndiso Jesús, ya kuu Cristo, ja kuu ya ɨɨn chaa ñuu Nazaret, na kachi ri nuu ra: ndokuɨñɨ ti kaka ra —sia'an ni kachi Pedro.

7 Ti ni jnɨɨ da nda'a chaa tɨkuku un, ti ni ndokani da chaa. Ti hora jiña ni ndojna'nu sɨ'ɨn da jiin sukun ja'a da.
8 Ti yachi ni kuu ni ndokuɨñɨ da, ti ni keja'a jika da. Ni kɨvɨ da veñu'un un jiin Pedro, jiin Juan. Jikonuu da, kanda da, ti nakanajaa da Yandios.
9 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ini veñu'un un ni ka jini ja jikonuu da, ti nakanajaa da Yandios.
10 Ti ni ka nakuni yɨvɨ un nuu da, ja maa da kuu chaa ni kuncha yuxe'e veñu'un un, ni jikan da xu'un. Ti ni ka naa ini, ti tu ka chaku ini nasa ni nduva'a chaa un.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yɨvɨ ka'iin yuxe'e nani Salomón

11 Ti chaa ni iyo tɨkuku un, tu kuni da xndoo da Pedro jiin Juan. Ti yachi xaan ni ka kututu yɨvɨ nuu ka'iin da, ɨɨn yuxe'e un nuu nani "Salomón." Ti ka naa ini yɨvɨ un ka nde'e chaa ni nduva'a un.
12 Nu ni jini Pedro ja ni ka kututu yɨvɨ un, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra. Ndoo ka naa ini ra ja ni ka jini ra ni nduva'a sɨ'ɨn chaa ja'a. Ti ka nde'e ra nuu ri naa ri, chi ka ndo'o ini ra ja ru'u ta'u jniñu, xi ka ndo'o ini ra ja ru'u ka kuu chaa va'a ga nuu Yandios. Ja yukan kuu ja ni kuu jika da. Ko ansu sia'an iyo.
13 Chaa ni ka kuu jna'an yo jana'an Abraham, Isaac, jiin Jacob, ni ka nchañu'un da Yandios, ti maa Yandios ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu se'e ya Jesús, ya ni ka jnɨɨ ra presu. Ti ni ka nakua'a ra ya nuu Pilato. Ko nu ni kachi Pilato ja sia da ya, ti ro'o tu ni ka kuni ra.
14 Ii ga ni kuu Jesús, ko tu ni ka janta'u ra ya. Ti tu ni ka kuni ra ja sia Pilato ya, chi ni ka kachi ra ja na sia da ɨɨn chaa ja'ni ña'an.
15 Ti ni ka ja'ni ra Jesús, ti maa Jesús ni sa'a ja ka chaku yo. Ko Yandios ni naxndoto ya Jesús, ti tu ni kendo ya nuu ka'iin ndɨyɨ un. Ti ru'u naa ri, ni ka jini ri ja chaku tuku Jesús.
16 Ja ni ka jini ra chaa ni iyo tɨkuku ja'a. Ka nakuni ra da. Ni kandixia da ja ndiso jniñu ña'nu Jesús, ti Yandios ni sa'a ja ni nduvita sɨ'ɨn da, chi ni kandixia da Jesús. Yukan kuu ja ni nduva'a da, ti tendɨ'ɨ ra naa ra ni ka jini.
17 Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu ra naa ra. Ti ja jini ri ja tu ni ka chaku ini ra jniñu ni ka sa'a ra na ni ka ja'ni ra Jesús, ni chaa ka ta'u jniñu nuu ra un, tu ni ka chaku ini da.
18 Undi jana'an ni kachi ndaa Yandios nava ni ka ka'an chaa ni ka ka'an jnu'un ya, ja na kondo'o Cristo ti kuū ya. Yukan ni jna'an Jesús ja ni sa'a Yandios nava ni kachi ya.
19 Ko nakani ini nuu kuachi ra naa ra, ti kandixia ra Yandios, nava na kenchaa kuachi ra un naa ra.
20 Ti sia'an sa kuanta'u ya ro'o naa ra ti ndusɨɨ ini ra. Sia'an kuu, ti Yandios, taji

tuku ya Jesús, chi ni nakaji ya
Jesús ja kuu Cristo ja na ta'u
ya jniñu ña'nu.
21 Vijna ti kancha Jesús
andɨvɨ undi na ndujaa ñuyɨvɨ,
nava ni kachi Yandios undi
jana'an. Sia'an ni ka ka'an
chaa ni ka ka'an jnu'un
Yandios.
22 Suni sia'an ni ka'an
Moisés nuu chaa ni ka kuu
jna'an yo najana'an:
—Taji Yandios ɨin chaa kuu
jna'an yo nanu ni taji ya ru'u,
ti ka'an da jnu'un Yandios.
Ti chunso'o ra naa ra taka
jnu'un ka'an da.
23 Chi nu tu chunso'o ra
naa ra, ti kusɨin ra nuu Yan-
dios. Sia'an ni kachi Moisés
—kachi Pedro.
24 Siin Pedro ka'an da, ti ni
kachi da:
—Tendɨ'ɨ chaa ni ka ka'an
jnu'un Yandios najana'an, ni
ka kachi ja chaa Jesús, ti
ni kundaa, chi ni chaa ya.
Suni jnu'un yukan ni ka'an
Samuel, ti taka ga chaa ka
ndikun jata suni ni ka ka'an
jnu'un un.
25 Jna'an yo ni ka kuu chaa
ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ja
ni kachi Yandios nuu jna'an
yo jana'an, ti suni jnu'un
yukan siin undi vijna jiin ra
naa ra. Ti ni kachi ya nuu
Abraham: "Chaa ɨin chaa kuu
jna'an ra ti nama da ñuyɨvɨ",
ni kachi Yandios.
26 Jesús kuu ya junukuachi
nuu Yandios. Ti maa Yandios
ni taji Jesús ja na chindee ya
ro'o nava na xndoo ra kuachi
ra naa ra —ni kachi Pedro.

Ni ka xndichi chaa ka kuña'nu Israel Pedro jiin Juan

4

1 Nɨ ka ka'an Pedro jiin Juan
nuu yɨvɨ un, ti ni ka jakoyo
sutu chaa Israel, jiin chaa sa-
duceo, jiin chaa ka kuña'nu ja
ka ndito veñu'un un.
2 Ka kuɨtɨ ini ja ka xna'an
Pedro jiin Juan nuu yɨvɨ un
ja ni nandoto tuku Jesús nuu
ka'iin ndɨyɨ.
3 Ti ni ka jnɨɨ da presu Pe-
dro jiin Juan, ti ni ka jnaa da
vekaa. Ti undi ɨnga kɨvɨ sa
xndichi da naa da, chi ja ni ini
xaan kuu, ti ja kuni kuñaa.
4 Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka
jiniso'o jnu'un ni ka ka'an Pe-
dro jiin Juan, ni ka kandixia i
Jesús. Ja ni jinu u'un mil chaa,
ti sɨin ñasɨ'ɨ.
5 Ɨnga kɨvɨ ni ka ndututu
sutu ka kuña'nu, jiin taka
chaa ña'nu, jiin chaa ka
xna'an ley Israel. Ni ka
ndututu da ñuu Jerusalén.
6 Suni ni ka ndututu Anás,
ja kuña'nu ga nuu sutu ka
kuña'nu un, jiin Caifás jiin
Juan jiin Alejandro jiin taka
ga yɨvɨ ja ka kuu jna'an sutu
kuña'nu ga un.
7 Ni ka kana Pedro jiin
Juan, ni ka jakuñɨ da nuu
taka chaa kuña'nu un, ti ni
ka xndichi da naa da, ti ni ka
kachi:
—Nasa ni ka sa'a ra ja ni
nduva'a chaa tɨkuku un. Nau
ja ni ta'u jniñu nuu ra naa ra
—kachi ka ka'an.
8 Jiin inijnuni Espíritu Santo
ni kachi Pedro:
—Taka ni'in chaa ña'nu naa
ni,
9 ¿ndoo ka jikajnu'un ni
saña vijna naa ni, ja ni ka
chindee na chaa tɨkuku un?

Ti ka jikajnu'un ni nasa ni ka
sa'a na ja ni nduva'a da.
10 Nu ja yukan kuu ja ka
xndichi ni saña naa na, na
kachi na nuu ni jiin nuu taka
yɨvɨ ñuu Israel. Ni nduva'a
chaa un, chi Jesús, ya kuu
Cristo, ɨɨn chaa ñuu Nazaret,
ni ta'u ya jniñu. Ni ka jatakaa
ni Jesús nda'a cruz, ko ni nan-
doto tuku ya nuu ñuji'i, chi ni
ja'a Yandios jniñu ña'nu nuu
ya.
11 Sa'a yo nanu ja ɨɨn ni ka
kuu ni jiin chaa ka sa'a ve'e
jiin yuu, ja ka sasɨɨn da yuu
va'a ga, ti Jesús ni kuu nanu
ɨɨn yuu va'a ga. Ko ni ka sasɨɨn
ni ya, ti maa ya kuu ɨɨn chaa
kuña'nu.
12 Nuu Jesús kuu nuu
nanita'u yɨvɨ naa i, ti tu iyo
ɨnga, chi maa ɨɨn ni Jesús kuu
Se'e Yandios, ti maa ya kuu
ja nama sɨkɨ yo naa yo —ni
kachi Pedro.
13 Ni ka jini ja tu ka yu'u
Pedro jiin Juan. Chi ka jini
ja tu na'an ni ka skua'a da.
Yukan kuu ja ni ka naa ini, ko
ja ni ka jini ja ni ka skua'a da
jiin Jesús.
14 Suni ni ka jini chaa ka
kuña'nu un ja kandichi chaa
tɨkuku un, ti ja ni nduva'a
da. Yukan kuu ja tu ni kuu
nachiso da jnu'un ni ka'an
Pedro.
15 Ni ka keni'in da Pedro
jiin Juan fuera chi ka kuni
ndajnu'un maa da naa da:

16 —Nasa sa'a yo jiin chaa
ja'a naa da. Ti tu kuu ka'an yo
ja tundo ni ka sa'a da, chi ni
ka sa'a da jniñu ña'nu, ti ja ni
ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuu ja'a ka jini.
17 Na siu'u yo da, ti na
kachi yo jiin da ja tukaa ga
ndakuni'in da sɨvɨ Jesús, nava
tukaa ga xna'an da nuu yɨvɨ
ja'a naa i —kachi da ni ka
ndajnu'un da.
18 Yukan ti ni ka kana tuku
da Pedro jiin Juan, ti ni ka
kachi da nuu da:
—Tukaa ga ndakuni'in ra
sɨvɨ Jesús, ti tukaa ga xna'an
ra nuu yɨvɨ naa ra —ni ka
kachi da.
19 Ti ni ka kachi Pedro jiin
Juan nuu da:
—Kani ini ni naa ni. Ndeo
nuu nau ja va'a ga ja kuu nuu
Yandios. Va'a ga ja kuandatu
na nuu ni, xi va'a ga ja kuan-
datu na nuu Yandios.
20 Tu kuu kasɨ yu'u na naa
na, chi kanu kuu ja kani na
jnu'un taka ja ni ka jini na, ti
ni ka jiniso'o na —ni ka kachi
da.
21 Yukan ti ni ka siu'u tuku
chaa ka kuña'nu un maa da.
Ti ni ka sia da, chi tu ni ka
ni'in nasa chakuachi da naa
da. Ti ni ka yu'u ja kuɨtɨ
ini yɨvɨ naa i. Tendɨ'ɨ yɨvɨ
un ka kanajaa i Yandios ja ni
nduva'a chaa tɨkuku un.
22 Vi'i ga uu xiko kuiya ni
ku'u chaa un, ti sa ni nduva'a
da. Yukan ni ka jini yɨvɨ jniñu
sa'a Yandios, chi ni nduva'a
chaa tɨkuku un.

Ni ka jikan apóstol jnundee ini

23 Nu ni ka sia chaa ka
kuña'nu un Pedro jiin Juan,
ti kuankoyo da nuu ni ka
ndututu taka ga apóstol un
naa da. Ti ni ka jani da
jnu'un nava ni ka ka'an sutu
ka kuña'nu un jiin taka ga

chaa ka kuña'nu un nuu da naa da.
24 Ni ka jiniso'o taka ga chaa un jnu'un ni ka ka'an da, taka da ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:
—Ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ni sa'a ni andɨvɨ, ñuyɨvɨ, jiin mar, jiin taka ja iyo ñuyɨvɨ, jiin andɨvɨ.
25 Undi najana'an ni ja'a ni Espíritu Santo nuu David, chaa ni junukuachi nuu ni. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kachi da:
Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tɨjnɨ nación ja ka kuni kanaa jiin Se'e Yandios, ya kuu Cristo.
Ti suni yɨvɨ Israel ka nduni'in ini, ko tu ka jini na jnu'un ka ka'an.
26 Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tɨjnɨ nación.
Ka kuni kanaa jiin ni, Yandios jiin Se'e ya Cristo, ya ni taji ya ja na ta'u jniñu ña'nu un, ni kachi David.
Kachi tutu.
27 Ñuu ja'a ni ka ndututu Herodes, jiin Poncio Pilato, jiin taka chaa vekoyo ɨnga nación, jiin yɨvɨ Israel, ti ni ka skejna'an da jnu'un ja na kuū Jesús, ti ni ka ja'ni da Se'e ii ni Jesús, ya junukuachi nuu ni, ya ni taji ni ja na ta'u jniñu ña'nu nuu nɨ tu'u ja iyo.
28 Yukan ni ka sa'a da, chi undi jana'an ni kachi ni ja sia'an koo.
29 Ti vijna nde'e ni, ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ka kuni siu'u yɨvɨ saña. Kua'a ni jnu'un ndee ini saña naa na, chi ka junukuachi na nuu ni. Tu kua'a ni jnu'un ja siu'u yɨvɨ saña naa na. Ti sia'an na kundee ini na ka'an na jnu'un ni.
30 Ti suni kachi ni ja na nduva'a yɨvɨ ka ku'u, sa'a na naa na. Ti kachi ni ja na koo tɨjnɨ ga jniñu ña'nu, nava na kuni yɨvɨ taka jniñu sa'a Jesús, Se'e ii ni, ya junukuachi nuu ni —sia'an ni ka nakanajaa taka apóstol un Yandios.
31 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni jnaa ve'e nuu ka'iin da un. Ti hora jña ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti ni ka kundee ini da ka ka'an da jnu'un Yandios.

Taka ndajniñu kuu jaku tendɨ'ɨ da

32 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús ni ka ndu ɨɨn nuu ini i. Ti nau ndajniñu ka ñava'a ɨɨn ɨɨn i, yukan kuu ja kuu taka i.
33 Ni ka ndundee ini taka apóstol un, chi taka yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un Jito'yo Jesús, ka chindee jna'an. Ni ka siin apóstol un ka ka'an da ja ni nandoto Jesús. Ti uu ga yɨvɨ un ka kuu va'a ini nuu da naa da.
34-35 Taka chaa ni ka kandixia un, tu ni ka jna'an da nundo'o, chi taka da ka chindee jna'an da. Nu ka ñava'a da ñu'un xi ve'e, ka xiko da ti ka nakua'a da xu'un nuu apóstol. Ti apóstol un ka tejna'an da nasa ka nandɨ'ɨ ɨɨn ɨɨn da naa da.
36 Sia'an ni sa'a ɨɨn chaa ni nani José. Ti apóstol un ni ka na skonani da Bernabé, chi ni ja'a da jnundee ini apóstol un

naa da. Ni kaku da ñuu nani Chipre, ti ni kuu jna'an da jiin familia Leví, chaa ni kuu sutu nuu Yandios najana'an.

37 Ni xiko da ñu'un da, ti ni nakua'a da xu'un nuu apóstol.

Nava ni jna'an Ananías jiin Safira

5

1 Ni jna'an ɨɨn chaa ni nani Ananías jiin ñasɨ'ɨ da Safira. Suni ni xiko da ñu'un da. Ti Ananías ni chisa'yɨ da jaku xu'un ja ni ka ni'in da nuu ñu'un da un.

2 Ti jaku ni ni nakua'a da nuu apóstol, ti ni kachi da ja yukan ni kuu ndɨ'ɨ xu'un da ja ni ka ni'in da jiin ñu'un da. Sia'an ni sa'a da, ko ni jini ñasɨ'ɨ da.

3-4 Ti ni kachi Pedro nuu da:

—Va ni jikun ja'u'u un ro'o Ananías, ja yukan kuu ja kuni ra xnda'u ra Espíritu Santo niku. Ni chisa'yɨ ra sava xu'un ni ni'in ra jiin ñu'un ra. Na ti xiko ga ra ñu'un un, ni kuu ñu'un maa ra, ti kuu sa'a ra nava kuu ini ra jiin. Ti nu ni xiko ra, ni ni'in ra xu'un un, ko suni xu'un maa ra kuu. Ni ndo'o ini ra ja xnda'u ra ru'u naa ri. Ko ansu ru'u ni xnda'u ra, chi maa Yandios kuni xnda'u ra —kachi Pedro.

5 Nu ni jiniso'o Ananías jnu'un ni ka'an Pedro, ni nduva da, ti ni ji'i ni da. Tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka jini jnu'un un ni ka yu'u xaan.

6 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa kuachi. Ni ka tu'va da nuu katuu ndɨyɨ un, ni ka suku da ɨɨn sa'ma. Ni ka ndokani da ndɨyɨ un, ti ni ka ja'an chunduji da.

7 Ni kuu na'an ti ni chaa Safira, ñasɨ'ɨ ndɨyɨ Ananías. Ti kuni ga ña nundo'o ni jna'an Ananías.

8 Ti ni jika jnu'un Pedro nuu ña, ni kachi da:

—¿Ni kuya'u ñu'un un nava ni ka kachi ra nu?

Ti ni kachi Safira:

—Ya'u yukan kua'an.

9 Ti ni kachi Pedro:

—Tu va'a ja ni ka kijna'an ra ti maa Espíritu Yandios ka kuni xnda'u ra. Nde'e chaa vekoyo yukan ni ka jan chunduji yɨɨ ra, ti vijna ki'in da jiin maa ra suni —ni kachi Pedro jiin ña.

10 Hora jña ni nduva ña nuu ja'a Pedro, ti ni ji'i ni ña. Ni ka ndɨvɨ chaa un, ni ka jini da ja suni ja ni ji'i ña. Ni ka kani'in da ña, ti ni ka jan chunduji da ña xiin yɨɨ ña un.

11 Ndɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia Jesús un jiin uu ga yɨvɨ ni ka jiniso'o, ti ni ka yu'u xaan i.

Tɨjnɨ jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol

12 Tɨjnɨ jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol. Ti sia'an sa ni ka jini yɨvɨ un jniñu sa'a Yandios. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka kandixia Jesús un ni ka ndututu yuxe'e nani Salomón.

13 Ti taka yɨvɨ ja tu ka kandixia Jesús ka yu'u najna'an jiin yɨvɨ ka kandixia un, ko ni ka jini ja mani chaa va'a ka kuu da.

14 Ti ni kuu kua'a ga yɨvɨ ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús. Kuu chaa, kuu ñasɨ'ɨ ni

ka kandixia, ti ni ka najna'an
jiin yɨvɨ ka kandixia un.
15 Yukan ti ka keja'a ka
yɨnda'a yɨvɨ ka ku'u un jiin
tɨkachi xi jiin yuu. Undi yu'u
ichi un, ti yukan ka xndoo
yɨvɨ ka ku'u un. Sia'an ni ka
sa'a, chi ka ndo'o ini ja nu na
ya'a Pedro yukan, ti kuikun
ndatɨ da sɨkɨ yɨvɨ ka ku'u un, ti
nduva'a i naa i.
16 Suni ni ka kii yɨvɨ ñuu
ka'iin yajni Jerusalén. Ka
ndiso i yɨvɨ ku'u jiin yɨvɨ ka
jna'an tachi xaan, ti ni ndɨ'ɨ
un ni ka nduva'a.

Ni ka jnɨɨ da presu apóstol

17 Nu ni ka jiniso'o sutu ka
kuña'nu un jiin chaa saduceo
taka jniñu ka sa'a apóstol un,
ni ka kuu kuasun ini da.
18 Ti ni ka jnɨɨ da taka
apóstol un, ti ni ka jnaa da
vekaa.
19 Ti jakuaa ni ja'an ɨɨn
tajnu Yandios ni jiña yuxe'e
vekaa un, ti ni keni'in da naa
da, ti ni kachi tajnu un nuu
da:
20 —Kua'an ni veñu'un
ka'nu Israel un, ti kani ni
jnu'un nasa nanita'u yɨvɨ, ti
na kunchuku i jiin Yandios
—ni kachi tajnu Yandios.
21 Sa ni ndɨ'ɨ ni ka'an tajnu
un, ti ni kundijin. Kuankoyo
da ti ni ka kɨvɨ da yuxe'e
veñu'un un, ti ni ka keja'a da
ka xna'an da nuu yɨvɨ ka'iin
un.
Yukan ka'iin da ti sutu
kuña'nu ga un jiin taka
ndaja'a da ni ka ndututu da.
Ni ka kana da tendɨ'ɨ chaa
ka kuña'nu ñuu un jiin taka
ga chaa ka kuña'nu nación
Israel. Ti ni ka ta'u da jniñu
nuu chaa ka ndito vekaa un
ja na keni'in da apóstol.
22 Kuankoyo tajnu un kuan
ki'in da apóstol un naa da.
Ko tukaa ga ka'iin da. Ti ni
ka nandeokuñɨ tajnu un ni
ka jani da jnu'un nuu taka
chaa ka kuña'nu un ja sia'an
ni kuu.
23 Ti ni ka kachi da:
—Ni jakoyo na, ko ni ka
jini na ja ndi'yu va'a yuxe'e
vekaa un. Ti kajiin policía
yuxe'e un ka ndito da. Ni
ka jiña na, ko tukaa ga ndoo
ka'iin ini vekaa un —ni ka
kachi da.
24 Nu ni ka jiniso'o chaa
ka yinda'a veñu'un Israel un,
jiin taka sutu ka kuña'nu un,
jnu'un ni ka ka'an tajnu un,
ka keja'a ka ndo'o ini. Ti tu ka
jini nasa sa'a.
25 Nɨ ka ndo'o ini sia'an, ti ni
jaa ɨɨn chaa ni jani jnu'un, ti
ni kachi da:
—Chaa ni ka jnaa ni vekaa
iku un, ja ka'iin da ini
veñu'un un ka xna'an da yɨvɨ
—ni kachi da.
26 Yukan na ti kua'an chaa
ka yinda'a veñu'un un jiin
tajnu da, ni ka jan ki'in vii da
apóstol un naa da, chi ka yu'u
da ja kua'a yɨvɨ un yuu sɨkɨ da
naa da.
27 Ni chakoyo da jiin apóstol
un, ni ka jani da chaa nuu
chaa ka kuña'nu un. Ti ni
keja'a sutu kuña'nu un ni
xndichi da apóstol un naa da:
28 —Ja ni kachi ri nuu ra
naa ra ja tukaa ga skua'a ra
jiin yɨvɨ ja'a naa i, ko tu ni
ka chunso'o ra, ti ka siin ra
ka xna'an ra jnu'un Jesús nuu
yɨvɨ. Ti ja ni ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuu

Jerusalén ka jini, ti suni ka
ka'an ra naa ra ja ru'u ni ka
ja'ni Jesús —ni ka kachi chaa
ña'nu un.
29 Ti ni kachi Pedro:
—Xnakan kuandatu na
nuu Yandios ti sa kuandatu
na nuu yɨvɨ naa i.
30 Jna'an yo najana'an, ni
ka nchañu'un da Yandios, ti
maa Yandios ni naxndoto ya
Jesús tuku. Ni ka ja'ni ni
Jesús, ni ka jatakaa ni ya
nda'a cruz.
31 Ti vijna kuña'nu Jesús,
chi Yandios ni ja'a jniñu ña'nu
nuu ya ja na ta'u ya jniñu, ti
na kuanka'nu ini ya nuu yɨvɨ.
Ti kuni ya ja taka yɨvɨ nación
Israel na xndoo kuachi nava
na kuanka'nu ini ya nuu da.
32 Ni ja'a Yandios Espíritu
Santo nuu taka yɨvɨ ka jan-
datu nuu ya. Yukan kuu ja ka
ka'an na jiin inijnuni Espíritu
Santo, chi ja ni ka jini na taka
jniñu ni sa'a Jesús —ni kachi
Pedro.
33 Nu ni ka jiniso'o chaa
ka kuña'nu un taka jnu'un ni
ka'an Pedro, ni ka kuɨtɨ xaan
ini da, ti ka kuni da ka'ni da
taka apóstol un.
34 Yukan kande ɨɨn chaa
fariseo nani Gamaliel. Suni
kuu da ɨɨn chaa kuña'nu ñuu
Israel. Ti suni ni skua'a da
tutu Yandios jana'an. Ti taka
yɨvɨ ka jandatu nuu da. Ni
ndokuɨñɨ da, ti ni kachi da ja
na kekoyo apóstol un ɨɨn nun-
daa kuɨtɨ, chi kuni da nda-
jnu'un da jiin uu ga chaa ka
kuña'nu un.
35 Yukan ti ni kachi da nuu
chaa un naa da:
—Tendɨ'ɨ ra naa ra, kani ini
nasa sa'a ra jiin chaa ja'a naa
ra.
36 Ka nuku'un ini ra ja na
jana'an. Ni iyo ɨɨn chaa ni
nani Teudas, ti ni kachi da ja
maa da kuu ɨɨn chaa kuña'nu.
Ni ka kandixia kuun ciento
yɨvɨ ni ka ndikun da. Ti ni ka
kanaa da jiin chaa ka kuña'nu
un. Ti ni ka ja'ni da chaa, ti
ndɨ'ɨ yɨvɨ ka ndikun da un ni
ka jichanuu, ti tundo ni kuu
kuɨtɨ.
37 Ni ya'a un ti ni jaa ɨɨn kɨvɨ
ni ka ndokani da ɨɨn censo
nación yukan. Kuiya jña ni
iyo ɨɨn chaa Galilea nani Ju-
das. Ti suni kua'a yɨvɨ ni ka
ndikun jiin da. Suni ni ka
ja'ni da chaa un, ti taka yɨvɨ
ni ka ndikun jiin da un ni ka
jinu.
38 Yukan kuu ja va'a ga ja
na sia ra chaa ja'a naa ra. Na
kinkoyo da. Chi nu ka sa'a da
ja ñuxini maa da, ti tu kuñɨɨ.
39 Ko nu ka sa'a da jniñu
ta'u Yandios, tu kuu xnaa ra
naa ra. Sia da na kinkoyo
da, chi tu kuu kanaa ra jiin
Yandios —ni kachi Gamaliel
nuu da naa da.
Ni ka jandatu chaa ña'nu
un, ti ni ka sa'a da nava ni
kachi Gamaliel.
40 Yukan ti ni ka kana tuku
da apóstol un ni ka jakoyo da,
ti ni ka ta'u jniñu nuu da. Ni
ka kachi:
—Tukaa ga ka'an ra jnu'un
Jesús naa ra —ni ka kachi
chaa ka kuña'nu un nuu da.
Ti ni ka sia da kuankoyo da.
41 Ni ka kee apóstol un nuu
chaa ka kuña'nu un, ti ni ka
kusɨɨ ini da, chi ni kachi Yan-
dios ja kondo'o da ja sɨkɨ Jesús
naa da.
42 Tu ni ka jandatu da
jnu'un ni ka ka'an chaa ka

kuña'nu un, chi ni ka siin da ka skua'a da jiin yɨvɨ ini veñu'un Israel, ti suni ve'e, ti ni ka kachi da:
—Ka ndatu ra Cristo naa ra, ti Jesús kuu Cristo ni kii un —ni ka kachi apóstol.
Yukan kuu jnu'un ni ka xna'an da taka ve'e yɨvɨ un.

Ni ka nakaji da uxia chaa kunukuachi

6

1 Kɨvɨ jña kuan kukua'a ga yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús. Ka iyo yɨvɨ ni ka ka'an jnu'un griego, jiin yɨvɨ ka ka'an jnu'un hebreo. Yɨvɨ ka ka'an jnu'un griego ni ka keja'a ka kankuachi sɨkɨ yɨvɨ ka ka'an jnu'un hebreo, ti ni ka kachi:
—Ña'an ni ka ji'i yɨɨ un, tu ka ni'in ña taka ja ka ja'a apóstol un taka kɨvɨ —ni ka kachi.
2 Ni ka nastutu apóstol taka yɨvɨ ka kandixia Jesús, ti ni ka kachi da:
—Tu kuu xndoo ri jniñu ri ja ka ka'an ri jnu'un Yandios, ti kua'a ri ja kaji yɨvɨ nda'u un.
3 Taka ra naa ra ja ka kandixia, va'a ga ja na nakaji ra uxia chaa kunukuachi, ti na kua'a da ja kaji yɨvɨ un. Nduku ra chaa ka jini junukuachi, chaa ni ka ni'in Espíritu Santo, ti na kua'a ri jniñu nuu da.
4 Ti ru'u naa ri, na siin ri kakanta'u ri nuu Yandios, ti na ka'an ri jnu'un ya taka kɨvɨ —ni kachi da.
5 Sia'an ni kuu, ti tendɨ'ɨ da ni ka kusɨɨ ini. Ti ni ka nakaji da Esteban, chi ni kandixia nɨ ini añu da Jesús, ti ni ni'in da Espíritu Santo. Suni ni ka nakaji da Felipe, Prócoro, Nikanor, Timón, Parmenas jiin Nicolás, chaa ñuu Antioquía, ja tu ni kuu da chaa Israel, chi tu ja'i kuni da jnu'un Jesús.
6 Ni ka jakuɨñɨ chaa un nuu apóstol, ti apóstol un ni ka jikanta'u da nuu Yandios. Ti ni ka chuxndee da nda'a da xini chaa un ja na sa'a da jniñu un.

7 Kua'a yɨvɨ ni ka jiniso'o jnu'un Yandios, ti ni ka keja'a ka kandixia, ti kuan kukua'a ga yɨvɨ ñuu Jerusalén ka kandixia. Ti suni kua'a sutu veñu'un Israel ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús.

Ni ka jnɨɨ da presu Esteban

8 Tɨjnɨ jniñu ña'nu ni sa'a Esteban nuu yɨvɨ un, chi sia'an ni ta'u Yandios jniñu nuu da, ti ni chindee ya maa da. Nu ni ka jini yɨvɨ un taka jniñu ta'u Yandios ja ni sa'a Esteban, ni ka yu'u. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka jandatu nuu da naa da.
9 Ti yukan ka'iin yɨvɨ ka junukuachi ini veñu'un Israel ja ni nani "Chaa ni ka keta'u", chi tukaa ga ka sajniñu ka'a da. Suni ka'iin chaa Israel ja kanchuku ñuu Cirene, ñuu Alejandría, ñuu Cilicia jiin Asia. Ti ni ka chajna'an da jnu'un jiin Esteban.
10 Ti tu kuu nandeokani da jnu'un ka'an Esteban, chi Esteban ka'an da jiin inijnuni Espíritu Santo. Yukan kuu ja va'a ni ka'an Esteban nuu da.

11 Ni ka nduku chaa Israel
un tɨjnɨ chaa ka xnda'u ña'an
ja na kachi da:
—Ni ka jiniso'o na jnu'un ni
ka'an Esteban sɨkɨ Moisés jiin
Yandios —ni ka kachi da.
12 Yukan ti ni ka kuɨtɨ xaan
ini yɨvɨ un jiin taka chaa
ña'nu, jiin chaa ka xna'an ley
Israel. Ni ka jnɨɨ da presu
Esteban, ti kua'an da jiin da
nuu ni ka ndututu taka chaa
ka kuña'nu nación Israel.
13 Ti ni ka kachi chaa ka
xndoña'an un:
—Taka kɨvɨ ka'an Esteban
ja tu kaxan veñu'un ka'nu yo,
ti suni ka'an da ja tutu Yan-
dios najana'an, tukaa kaxan.
14 Suni ni ka jiniso'o na
jnu'un ni ka ka'an da ja Jesús,
chaa ñuu Nazaret, kanuū
da veñu'un ka'nu ja'a, jiin
ja sama da jnu'un ni xndoo
Moisés jiin yo —ni ka kachi
da.
15 Yukan ti taka chaa ka
kuña'nu un jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ
kanchuku un, ni ka nde'e
va'a nuu Esteban. Ti ni ka jini
ja jito da nanu ɨɨn tajnu Yan-
dios, chi ndinchaa nuu da.

Nama Esteban maa da

7

1 Ti ɨɨn sutu kuña'nu un ni
jikajnu'un da Esteban, ti ni
kachi da:
—¿Jandaa kuu jnu'un ka
ka'an chaa ja'a nu? —ni kachi
da.
2 Yukan ti ni kachi Esteban:
—Tendɨ'ɨ ni'in chaa ka
kuña'nu naa ni jiin taka ga
yɨvɨ ka'iin ja'a, kunso'o ni na
ka'an na. Ka jini yo ja tundo
kejna'an jiin Yandios, ko ni
ndenda ya nuu Abraham, ti
Abraham ni jini da ya jiin
nuu da. Ti jna'an Abraham
ka kuu yo. Nɨ kancha ga da
ñuu Mesopotamia, ti ki'in
ga da Harán na ni jini da
Yandios.
3 Ti ni kachi Yandios nuu
da: "Kuxio ñuu ra, xndoo
jna'an ra, ti ki'in ra ɨɨn ñuu
nuu xna'an ri ro'o", ni kachi
Yandios.
4 Yukan kuu ja ni xndoo
Abraham ñuu Mesopotamia
nuu kanchuku yɨvɨ Caldea, ti
kua'an da ñuu Harán. Yukan
ni kuncha da. Yukan ni ji'i
tata da. Ti ni kachi Yandios
nuu da ja na ndiji da ñuu Is-
rael nuu kanchuku yo ja'a vi-
jna.
5 Tu ni kuni Yandios ja
kuñava'a da ñu'un maa da,
ni vasu ɨɨn tɨ'lɨ nuu kuañu
da, ko ni kachi Yandios nuu
da: "Kua'a ndɨ'ɨ ri ñu'un ja'a
nuu ra kuu ra. Nu na jaa
ɨɨn kɨvɨ kuū ra, ko kendo jiin
jna'an ra", ni kachi Yandios
jiin Abraham, vasu ti koo ga
se'e da.
6 Suni ni kachi Yandios:
"Jaku ni kuiya kunchuku
jna'an ra ɨɨn ñuu jika, nuu
kanchuku ɨnga yɨvɨ. Chayɨka
yɨvɨ un da sa'a da jniñu, kua'a
tau da, ti kondo'o da kuun
ciento kuiya ja tu kinya'u
da ni ɨɨn xu'un", ni kachi
Yandios.
7 Ti suni ni kachi ya: "Ru'u
na xndichi ri yɨvɨ kua'a
nundo'o nuu jna'an ra un.
Xnaka kondo'o da sa kekoyo
da, ti nchakoyo da ñu'un
Israel ja'a, ti kunchañu'un da
ru'u", ni kachi ya.
8 Sia'an ni kachi Yandios
nuu Abraham undi na
jana'an. Yukan kuu ja ni

xndoo Yandios ɨɨn jnu'un ja
na sa'a yɨvɨ ɨɨn seña yɨkɨ kuñu
da nava ni kachi Yandios.
Suni sia'an ni sa'a Isaac jiin
se'e da Jacob, ti suni sia'an ni
sa'a Jacob jiin ndɨ uxi uu se'e
da. Ni ka ja'nu chaa un, ti ni
ka xnukoo da nación Israel
—ni kachi Esteban nuu yɨvɨ
un.

9 Siin Esteban ka'an da nuu
chaa ka kuña'nu un, ti ni
kachi da:

—Ti ni iyo ɨɨn se'e Jacob ni
nani José, ti taka ñani da un
ni ka kuu kuasun ini jiin da.
Yukan kuu ja ni ka xiko da
José nuu chaa ka jika ichi ja
kuankoyo ichi ñuu Egipto, ko
Yandios tu ni xndoo ya maa
da.

10 Maa ya ni sa'a ja tu ni iyo
xaan da nundo'o. Ni chindee
Yandios José, ti Faraón, chaa
ni kuña'nu nuu nɨ ñuu Egipto
yukan, ni jini da ja iyo ini-
jnuni José, chi chindee Yan-
dios maa da. Yukan ni kuu
ja ni ja'a da jniñu nuu José,
ti José ni ta'u da jniñu nɨ ñuu
Egipto, ti suni ni ta'u da jniñu
nuu yɨvɨ ni ka junukuachi ini
ve'e Faraón —ni kachi Este-
ban nuu yɨvɨ un.

11 Siin Esteban ka'an da
nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni
kachi da:

—Kuiya jña ni kii ɨɨn jnama
xaan nɨ ñuu Egipto jiin
Canaán, ti ni ka ji'i yɨvɨ soko.
Ti jna'an yo na jana'an un,
tukaa ga ni ka ni'in da ja kaji
da.

12 Ko nu ni jini Jacob ja iyo
triu ñuu Egipto, ti ni taji da
se'e da ni ka jan kuan da triu
yukan. Ni ka ja'an da ɨɨn jinu.

13 Ni ka nandeokuñɨ tuku
da ɨnga jinu, sa ni stuu José
nuu da naa da ja ñani da kuu
da. Yukan ti ni jini Faraón
chaa ka kuu jna'an José.

14 Yukan na ti ni kachi José
jiin ñani da ja na ki'in tata da
Jacob jiin taka ga jna'an da
un. Ti ja tɨndɨ'ɨ da, iyo uni
xiko xia'un yɨvɨ.

15 Yukan ti kua'an Jacob
ñuu Egipto. Yukan ni kuncha
da undi ni ji'i da. Ti tɨndɨ'ɨ se'e
da ni ka ji'i yukan.

16 Yukan ti ni jaa ɨɨn kɨvɨ
ja ni ka naki'in jna'an da un
yɨkɨ da jiin yɨkɨ taka se'e da
kuano'on undi ñuu Siquem,
ti ni ka chunduji da yɨkɨ un
ɨɨn ñaña nuu ni jaan Abra-
ham nuu se'e Hamor undi na-
jana'an. Ja ni cha'u da jiin
xu'un plata na ni kuncha da
ñuu Siquem.

17 Ni ka kaya xaan jna'an
Abraham ñuu Egipto un.
Kuan kuyajni kuiya ja kua'a
Yandios ñu'un nuu jna'an
Abraham nava ni kachi ya
undi nuu.

18 Nu ni kɨvɨ ɨnga chaa ta'u
jniñu ñuu Egipto, tu ni jini da
jniñu ni sa'a José, chi ja ni kuu
na'an xaan ni ji'i da.

19 Ni xnda'u chaa ta'u jniñu
un jna'an yo, ti ni ka jito
da nundo'o. Ko ni ka kaya
xaan da naa da. Ti ni kachi
chaa ta'u jniñu un ja nu ni
kaku ɨɨn suchi lulu, na skaña
da i ti na kuū i, chi kuan
kaya xaan jna'an Abraham,
ni kachi chaa ta'u jniñu un.

20 Kuiya jña ni kaku Moisés.
Ni kuncha i uni yoo jiin tata i,
ko ni jini Yandios ja kuu i ɨɨn

suchi va'a, ti ni jajna'an ini ya
maa i.
21 Ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja tukaa ga
ni kuu kɨsa'yɨ i ve'e i, ti ni
ka chajiyo tata i maa i. Ko
se'e sɨ'ɨ maa chaa ta'u jniñu
un ni nani'in yɨ, ti ni na ki'in
ña kua'an jiin ña. Yukan ni
skua'nu ña'an un nava se'e
maa ña.
22 Yukan ni skua'a Moisés
taka ja ka jini chaa Egipto, ti
ni kuña'nu da. Ni kuu ndichi
xini da jiin taka jniñu ni sa'a
da jiin yɨvɨ.
23 Nu uu xiko kuiya da, ti ni
ndo'o ini da ja kin nde'e da
nasa kanchuku jna'an da ñuu
Israel.
24 Ɨɨn kɨvɨ ni jini da ja kani
ɨɨn chaa Egipto un ɨɨn jna'an
da, ti Moisés ni nama da
jna'an da un, ni kani da chaa
Egipto un, ti ni ja'ni da.
25 Ni ndo'o ini da ja kachi
jna'an da un ja Yandios ni taji
maa da ja na nama da, ko tu
ni ka chaku ini chaa un.
26 Ti ɨnga kɨvɨ ni jini da ka
kanaa uu chaa Israel un, ti ɨɨn
da kundee jiin ɨnga da. Ti ni
ndo'o ini Moisés ja ka'an da
jiin da na ndumani da, ti ni
kachi da: “Kunso'o naa ra, tu
va'a ja ka kanaa ra, chi kuu
jna'an ra naa ra.”
27 Ti chaa ni kundee un ni
chinda'a da Moisés, ti ni kachi
da: “Ansu ni'in kuu chaa ta'u
jniñu nuu na ja xndichi ni
saña naa na. Tundo ni ta'u
jniñu nuu ni.
28 Xi kuni ni ka'ni ni saña
nanu ni ja'ni ni chaa Egipto
un iku”, ni kachi da.
29 Nu ni jiniso'o Moisés ja ni
ka'an chaa un sia'an, ni yu'u
da ti kua'an da ɨnga ñuu nani
Madián. Yukan ni kuncha
da ɨɨn ñuu jika un. Yukan ni
nanda'a da, ti ni iyo uu se'e da
—ni kachi Esteban nuu yɨvɨ
un.
30 Siin Esteban ka'an da:
—Yukan ni kuncha Moisés
uu xiko kuiya, ti ɨɨn kɨvɨ ni
ja'an da nuu ñu'un te'e un.
Ni ya'a da yuku nani Sinaí, ti
ni nde'e da kayu nu'iñu ndi'i
un. Ma'ñu ñu'un un kandichi
ɨɨn ángel ja kuu tajnu ni taji
Yandios.
31 Nu ni jini da yukan ti ni
naa ini da. Kuan tu'va da
ja kin nde'e va'a da. Ti ni
jiniso'o da ka'an Yandios.
32 Ti ni kachi ya: “Maa ri
kuu Yandios. Tendɨ'ɨ jna'an ra
najana'an ni ka nchañu'un da
ru'u. Abraham, Isaac jiin Ja-
cob ni ka nchañu'un da ru'u”,
ni kachi ya. Ti ni keja'a
Moisés nɨ'ɨn da ja ni yu'u da,
ti tukaa kuni da nde'e da
yukan.
33 Ti ni kachi tuku Yandios
nuu da: “Tava ndijña ra, chi
kachi ri ja ñu'un ii kuu nuu
kandichi ra jña.
34 Jini ri ja ni ka ndo'o yɨvɨ
Israel ñuu Egipto, ti kunda'u
ini ri. Ni jiniso'o ri ka ka'an
i ja tukaa ga ka kundee i
kuchaku i. Yukan kuu ja ni
kuun ri venama ri i. Ti ro'o,
no'on ra ñuu Egipto”, ni kachi
Yandios —ni kachi Esteban
nuu yɨvɨ un.
35 Siin Esteban ka'an da, ti
ni kachi da:
—Ni taji Yandios Moisés
kua'an da Egipto, vasu tu ka
kuva'a ini yɨvɨ Israel nuu da,
chi ni kachi da: “Ansu ni'in
kuu chaa ta'u jniñu nuu na
ja xndichi ni saña. Tundo ni

ta'u jniñu nuu ni", ni ka kachi. Ko Yandios ni ja'a ya jniñu nuu Moisés ja na kuña'nu da, ti nama da sɨkɨ yɨvɨ Israel, ti ni chindee tajnu Yandios un Moisés jiin taka jniñu ni sa'a da.

36 Yukan kuu ja kua'a jniñu ña'nu ni sa'a Moisés ñuu Egipto, ti chaa kuña'nu un ni yu'u da nu ni jini da taka jniñu sa'a Yandios. Yukan sa ni ka jini chaa Israel un nasa jniñu sa'a Yandios. Yukan ni ku'iin da uu xiko kuiya.

37 Suni maa Moisés un ni kachi da nuu yɨvɨ Israel: "Taji Yandios ɨɨn jna'an ra ti ka'an da jnu'un ya nanu ni taji ya maa ri. Ti chunso'o ra jnu'un ka'an chaa un naa ra", ni kachi Moisés.

38 Na kua'an Moisés jiin yɨvɨ Israel nuu ñu'un te'e un. Ni ja'an da yuku Sinaí, ti yukan ni ka'an da jiin ɨɨn tajnu Yandios. Ti yukan kuu nuu ni ni'in da jnu'un Yandios ja na kuandatu yɨvɨ Israel, ti ni xndoo da jiin yo undi vijna —kachi Esteban.

39 Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da: —Ko jna'an yo na jana'an, tu ni ka jandatu da nuu Moisés, chi ka kuni da ndeokuñɨ da ñuu Egipto.

40 Yukan kuu ja nɨ kande Moisés yuku Sinaí un, ni ka keja'a chaa Israel un ka ka'an da jiin Aarón, ñani da: "Natejna'an ɨɨn santu na koxnuu nuu yo nandi ki'in yo, chi ni yoxnuu Moisés nuu yo na ni ka kee yo ñuu Egipto, ko tu jini yo ndo ni jna'an da vijna", ni ka kachi da.

41 Ti ni ka sa'a da ja natejna'an da ɨɨn xndɨkɨ lulu. Yukan ni ka nachiñu'un da, ti ni ka ja'ni da kuɨtɨ da ni ka soko da nuu un. Ni ka kusɨɨ ini da jiin ja ni ka sa'a da un.

42 Yukan kuu ja ni xndoo Yandios maa da, ni ka siin da nava ichi kuankoyo da, ja suni ni ka nchañu'un da ndikandii, yoo jiin chuxini. Chi sia'an ka'an nuu tutu ni ka sa'a chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an, chi nuu tutu un kachi sia'an:

"Ro'o chaa Israel naa ra, ni ka jikonuu ra nuu ñu'un te'e, tu ni ka nchañu'un ra ru'u, chi tu ni ka ja'ni ra kuɨtɨ ra ja soko ra nuu ri.

43 Taka nuu ni ka jikonuu ra ni ka ndiso ra ve'e ñɨ lulu nuu ni kunde santu nani Moloc. Ti suni ni ka ndiso ra ɨnga santu ni nani Renfán ja ni ka natejna'an ra nanu ɨɨn chuxini. Ni ka nchañu'un ra santu un ja kuu santu ni ka sa'a maa ra naa ra. Yukan kuu ja tukaa jito ri ro'o naa ra. Ti taji ri ro'o kinkoyo ra undi ɨnga ñuu Babilonia", ni kachi Yandios —kachi Esteban.

44 Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Na ni ka jikonuu jna'an yo nuu ñu'un te'e un na najana'an, ni ka ñava'a da ɨɨn ve'e ñɨ nuu ni ka nchañu'un da Yandios. Ni ka sa'a da ve'e un nava ni kachi Yandios nuu Moisés.

45 Yukan ti nu ni jaa ɨɨn kɨvɨ ni ta'u Josué jniñu nuu jna'an yo najana'an, ni ka kani'in da ve'e un kua'an da jiin undi nuu ñuu Canaán. Ti ni ka keni'in da yɨvɨ ñuu un kua'an, chi ni chindee Yandios maa

da naa da. Sia'an ni ka ñava'a da ve'e ñɨ un undi kɨvɨ ni kɨvɨ David ni ta'u da jniñu.

46 Ni kuu ini Yandios David. Yukan kuu ja ni jikan David ɨɨn ta'u nuu Yandios, chi ni ndo'o ini da ja sa'a da ɨɨn ve'e va'a ja kuu Yandios, ya ni nchañu'un tata da najana'an Jacob, ko tu ni kachi Yandios.

47 Ti Salomón, se'e yɨɨ David kuu ja ni sa'a ve'e Yandios.

48 Vasu tu kancha Yandios chaku ini ve'e ka sa'a yɨvɨ, nava ni kachi chaa ni ka'an jnu'un Yandios undi jana'an:

49 Ta'u ri jniñu andɨvɨ ti suni nuu ñuyɨvɨ,
Ti tu ka sa'a ra ɨɨn ve'e ja kuncha ri ndetatu ri.

50 Chi maa ri ni sa'a tendɨ'ɨ ja iyo ja'a.
Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi profeta un —kachi Esteban.

51 Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra, nɨnɨ ka kuni'in ini ra naa ra. Tu ka chunso'o ra jnu'un Yandios. Tu ka jandatu ra nuu Espíritu Santo. Ka sa'a ra nanu ni ka sa'a jna'an ra najana'an,

52 na ni ka ja'a da tau chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa ɨɨn chaa va'a, ko ni ka ja'ni yɨvɨ chaa un naa da. Ni chaa Jesús, ko ro'o ni ka jnɨɨ ra ya, ti ni ka ja'ni ra ya.

53 Undi najana'an ni ka'an ɨɨn tajnu Yandios jnu'un ya nuu jna'an yo ja na kuandatu da, ti ja ka jini ra, ko tu ka jandatu ra jnu'un ni ka'an tajnu un —ni kachi Esteban nuu da naa da.

Ni ji'i Esteban

54 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Esteban, ni ka keja'a ka ku'yu yu'u da, chi ni ka kuɨtɨ xaan ini da naa da.

55 Jiin inijnuni Espíritu Santo ni ndakoto Esteban ichi andɨvɨ, ti ni jini da nukoo Yandios ta'u ya jniñu, ti kandichi Jesús nuu nda'a kua'a ya.

56 Yukan ti ni kachi Esteban:

—Nde'e naa ra, nuña andɨvɨ, ti nde'e va'a ri ja kandichi maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ, ti yukan kuu Jesús —ni kachi da.

57 Tendɨ'ɨ chaa un ni ka sa'a so'o da, ti ni ka kana jiin ko'o da, chi ni ka kuɨtɨ xaan ini da. Ni ka kututu yachi da nuu kandichi Esteban.

58 Ni ka keni'in da Esteban undi yu'u ñuu ja na kua'a da yuu sɨkɨ da. Tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka tava manga ka ñu'un, ti ni ka xndoo jiin ɨɨn chaa nani Saulo.

59 Ni ka keja'a ka ja'a da yuu sɨkɨ Esteban, ti Esteban ni jikanta'u da nuu Jesús ti ni kachi da:

—Jito'yo Jesús, naki'in ni saña —ni kachi da.

60 Yukan ti ni jakunjitɨ da, ni kanajiin ko'o da, ti ni kachi da:

—¡Jito'yo Jesús. Tu chakuachi ni yɨvɨ ja'a ja jniñu ka sa'a i ja'a! —ni kachi da.

Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an da jnu'un un, ti ni ji'i da.

Keni'in Saulo yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús

8

1-2 Ni kusɨɨ ini Saulo ja ni ka ja'ni da Esteban. Yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ka kandixia Jesús, ni ka chunduji da Esteban, ti ni ka nde'e xaan da ja ni ji'i Esteban. Yukan ti ni ka kuɨtɨ ini yɨvɨ tu ka kandixia jnu'un Jesús, ti yɨvɨ ka kandixia Jesús kuankoyo da ɨnga ñuu. Sava da kuankoyo ichi ñuu Judea, ti sava da kuankoyo ichi ñuu Samaria, ti ni ka kendo apóstol ñuu Jerusalén.

3 Ko Saulo ni siin da ja'a da nundo'o nuu taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un Jesús. Ti kɨvɨ da ve'e yɨvɨ un, ti ni jnɨɨ da presu chaa jiin ñasɨ'ɨ, ti ni jnaa da vekaa.

Ni jichanuu jnu'un Jesús ñuu Samaria

4 Taka yɨvɨ ni ka kee Jerusalén, ni ka ka'an da jnu'un Yandios taka ñuu ni ka ya'a da.

5 Suni ni kee Felipe ti kua'an da ñuu Samaria, ti yukan ni ka'an da nuu yɨvɨ taka jniñu ni sa'a Jesús.

6 Ni ka chunso'o yɨvɨ un jnu'un ni ka'an Felipe, ti suni tɨjnɨ jniñu ña'nu ni sa'a da. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kuva'a ini nuu da.

7 Ti kua'a tachi xaan ka jna'an yɨvɨ un ni kenchaa da. Nu ni ka kee tachi xaan un, ti maa tachi xaan un ni ka kanajiin ko'o. Ti suni kua'a yɨvɨ tɨkuku ni ka nduva'a.

8 Yukan ti ni ka kusɨɨ ini tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu yukan.

9 Ti yukan ni iyo ɨɨn chaa tasɨ ni nani Simón. Ti ka kunda'u ini yɨvɨ un maa da, chi ni sa'a da jniñu ja tu kuu sa'a ɨnga yɨvɨ, ti ni kachi da ja kuu da ɨɨn chaa kuña'nu.

10 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ka chunso'o taka jnu'un ka'an da. Kuu chaa ña'nu kuu chaa kuachi ni ka chunso'o ti ni ka kachi:

—Ndiso da jniñu ña'nu nuu Yandios —ni ka kachi da.

11 Ni ka chunso'o yɨvɨ jnu'un ni ka'an da, chi jiin jniñu tasɨ un ni xnda'u da yɨvɨ tɨjnɨ kɨvɨ.

12 Ti Felipe ni kachi da nasa kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ja ta'u ya jniñu nuu i. Ti suni ni ka'an da jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka kandixia yɨvɨ jnu'un ni ka'an Felipe, ti ni ka janducha i. Kuu chaa, kuu ñasɨ'ɨ ni ka janducha.

13 Suni undi maa Simón ni kandixia da, ti ni janducha da. Ti ni keja'a da jikonuu da jiin Felipe, ti ni jini da taka jniñu ña'nu sa'a da. Ni naa ini Simón nu ni jini da taka jniñu ña'nu un.

14 Nɨ ka'iin apóstol ñuu Jerusalén, ni ka jini da ja ni ka kandixia yɨvɨ Samaria jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka taji uu ga apóstol un Pedro jiin Juan kuankoyo da ñuu Samaria.

15 Ni jakoyo da ñuu Samaria, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti ni ka kachi da:

—Kua'a ni Espíritu Santo nuu yɨvɨ ja'a —ni ka kachi da.

16 Sia'an ni ka kachi da, chi ja ni ka janducha chaa un jiin sɨvɨ Jito'yo Jesús, ko tu ja'i ni'in da Espíritu Santo naa da.

17 Yukan ti ni ka chuxndee
Pedro jiin Juan nda'a da
sɨkɨ yɨvɨ un, ti ni ka ni'in da
Espíritu Santo.
18 Ni jini Simón ja so ni ka
chuxndee apóstol un nda'a da
sɨkɨ yɨvɨ un, ti ni ka ni'in i
Espíritu Santo.
19 Yukan ti ni kachi Simón:
—Kua'a ni jniñu ja'a nuu
na, na chuxndee na nda'a na
sɨkɨ yɨvɨ, ti na ni'in i Espíritu
Santo, ti cha'u na ni'in —ni
kachi da.
20 Ti ni kachi Pedro jiin da:
—Na naa xu'un ra jiin ra,
chi ndo'o ini ra ja kuan ra ja
ja'a Yandios nuu yo.
21 Tu kuu sa'a ra jniñu ja'a,
chi tu iyo ndaa ini ra nuu Yan-
dios.
22 Xndoo jniñu kue'e ndo'o
ini ra, ti kakanta'u nuu Yan-
dios na kuanka'nu ini ya nuu
ra.
23 Ja jini ri ja jiin kuachi ra
xnaa ra maa ra, chi ni'in xaan
ndikun ra jiin kuachi ra. Ti
yukan kuu ja xnaa ra maa ra
jiin —ni kachi Pedro.
24 Yukan ti ni kachi Simón:
—Kakanta'u ni nuu Yan-
dios ja tu jna'an na nava ni
kachi ni —ni kachi da.
25 Yukan ti ni ka siin Pe-
dro jiin Juan ka ka'an da
jnu'un Yandios. Ti ka ka'an
da jnu'un Yandios nɨ ndañuu
Samaria nasa nanita'u yɨvɨ.
Sa ni ka nandeokuñɨ da ñuu
Jerusalén.
26 Yukan ti ni kachi ɨɨn tajnu
Yandios nuu Felipe:
—Sa'a tu'va ra maa ra ti
ki'in ra ñuu Gaza. Ki'in ra
ichi ja ndejna'an jiin ichi
Jerusalén, ti ki'in ra ñuu Gaza.
Ya'a ra nu tu kanchuku yɨvɨ
un, ti jaa ra ñuu Gaza. Sia'an
ni kachi tajnu un nuu da.
27 Yukan ti ni kee Felipe
kua'an da. Ti ichi kua'an da
ni ndejna'an da jiin ɨɨn chaa
Etiopía. Ni kuu da ɨɨn chaa
ndisojniñu nuu ɨɨn reina ni
nani Candace, ni ta'u jniñu
ñuu Etiopía. Ni kuu da chaa
sava'a xu'un nuu ña'an un.
Chaa Etiopía un ni ja'an da
ñuu Jerusalén, chi nchañu'un
da Yandios nava iyo jnu'un
chaa Israel.
28 Nukoo da nuu ɨɨn carreta
kuano'on da ichi ñuu da. Ti
skua'a da ɨɨn tutu Yandios ni
chaa Isaías najana'an.
29 Ti Espíritu Santo ni kachi
nuu Felipe:
—Kua'an ti najna'an ra jiin
chaa nukoo nuu carreta un
—ni kachi ya.
30 Yukan ti ni ja'a da corrɨ
kua'an da nuu kua'an car-
reta un, ti ni jiniso'o da ja
skua'a chaa Etiopía un jnu'un
ni chiso Isaías, ti ni kachi Fe-
lipe jiin da:
—¿Chaku ini ra jnu'un ka'u
ra ja'a nu?
31 Ti ni kachi chaa un:
—Tu chaku ini na, chi
tundo xndaku nuu na —ni
kachi da.
Yukan ti ni kana da Felipe
ja na nukoo da nuu carreta da
un.
32 Ti nuu ka'u da un kachi
sia'an:
Ka jankuñɨ rɨɨ nuu chaa ka
sete tɨ, ko tu ka nde'e tɨ.
Ka janchaka yɨvɨ rɨɨ i nuu kuu
tɨ, ko tu ka nde'e tɨ.
Suni sia'an kondo'o chaa un,
ko tu ka'an da.
33 Ni ka sa'a yɨvɨ nava kuu ini
jiin da.

Tu ni ka xndichi ndaa maa da, vasu tu ni iyo kuachi da.
Ko tundo jini nasa yɨvɨ kandixia jniñu ni sa'a da.
Ni ka ja'ni yɨvɨ da, ti ni kee da ñuyɨvɨ ja'a.
Sia'an ka'an nuu tutu nuu skua'a chaa un.
Kachi tutu.
34 Yukan ti ni jikajnu'un chaa Etiopía un Felipe, ti ni kachi da:
—Kachi ni tɨ'lɨ nuu na nasa kuni ka'an jnu'un ja'a. Na chaa kuu ja ka'an profeta ja'a. Ka'an da nu maa da, xi ka'an da sɨkɨ ɨnga yɨvɨ —sia'an ni jikajnu'un da nuu Felipe.
35 Yukan ti ni keja'a Felipe ni xndaku da. Xnaka ni kachi Felipe nuu chaa Etiopía un ja Jesús kuu chaa ni ka'an tutu un, ti sa ni kachi da taka ga jniñu ni sa'a Jesús.
36 Kuankoyo da ichi un, ti ni jakoyo da nuu ñu'un nducha, ti ni kachi chaa Etiopía un:
—Nde'e ni. Ja'a ñu'un nducha ¿tu kuu skuanducha ni saña ja'a nu? —ni kachi da.
37 Ti ni kachi Felipe:
—Nu kandixia nɨ ini ra Jesús, ti vatuni —ni kachi da.
Ti ni kachi chaa un:
—Kandixia na ja maa ɨɨn Jesús kuu Se'e Yandios —ni kachi da.
38 Yukan ti ni kachi chaa Etiopía un ja na jakuɨñɨ carreta un. Ni ka kuun da nuu ñu'un nducha un, ti ni skuanducha Felipe maa da.
39 Ni ka ndaa da yu'u nducha un, ti Espíritu Santo kua'an ya jiin Felipe ichi ɨnga ñuu nani Azoto. Ti tukaa ni jini chaa Etiopía un nuu da, chi kua'an da. Ni siin chaa Etiopía un ichi kua'an da, ko ja ni ndusɨɨ ini da, chi ja ni kandixia da Jesús.
40 Ni kunde Felipe ñuu nani Azoto. Ni kee da yukan, ti kua'an da ka'an da taka jniñu ni sa'a Jesús. Sia'an ni ka'an da taka ñuu ni ya'a da undi ni jaa da ñuu Cesarea.

Ni nakɨ'in Saulo ichi Yandios
(Hechos 22.6-16; 26.12-18)

9

1 Tu ja'ncha ini Saulo ja ka kanaa da jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús. Ni kachi da ja ka'ni da yɨvɨ un. Yukan ti ni ja'an da nuu sutu kuña'nu ga ñuu Israel.
2 Ti ni jikan da tutu nuu sutu kuña'nu ñuu Jerusalén ja ki'in nuu sutu ka'iin ñuu Damasco. Yukan ni ni'in jnu'un ndee ini da ja jnɨɨ da presu taka yɨvɨ ka kandixia Jesús ja ndejna'an da jiin. Ti kin nchaka da presu yukan undi ñuu Jerusalén.
3 Yukan ti ni kee da kua'an da. Ni kuyajni da ñuu Damasco, ti ni ndinchaa ɨɨn nduva sɨkɨ da.
4 Ni nduva Saulo nuu ñu'un, ti ni jiniso'o da ɨɨn ndusu andɨvɨ ni kachi:
—Ro'o Saulo, ¿ndoo ka kanaa ra jiin ri? —ni kachi ndusu un.
5 Ti ni kachi Saulo:
—Taa, ¿nau ni'in ka'an?
Ti ni kachi tuku ndusu un:
—Maa ri kuu Jesús, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri.

6 Ndokuñɨ ti kɨvɨ ra ñuu, ti ɨɨn yɨvɨ ñuu yukan kachi nuu
ra ndoo sa'a ra, ni kachi ya.
7 Chaa kuankoyo jiin Saulo,
tu ni ka ka'an da chi ni ka
yu'u xaan da. Ni ka jiniso'o
da ja ni ka'an, ko tundo ni ka
jini da.
8 Ni ndokuɨñɨ Saulo, ni jiña
da nduchi da, ko tukaa ga ni
kuu nde'e da, chi ni kukuaa
da. Yukan ti ni ka jnɨɨ chaa
kuankoyo jiin da un nda'a da,
ti ni ka kɨvɨ da ñuu Damasco.
9 Ni kuncha da uni kɨvɨ ja tu
ni kuu nde'e da. Tu ni yee da
staa, ni tu ni ji'i da nducha.
10 Ti ñuu Damasco un kan-
cha ɨɨn chaa kandixia Jesús,
nani da Ananías. Ti nuu ɨɨn
jani ni kachi Yandios nuu da:
—Ro'o Ananías.
Ti ni kachi Ananías:
—Ji'in Yandios, ¿na jniñu
kuni ni saña?
11 Ti ni kachi Yandios:
—Ndokuɨñɨ ti ki'in ra ɨɨn
ichi nani Ichi Ndoo. Ti ve'e
Judas yukan kajnu'un ra ɨɨn
chaa ñuu Tarso, nani Saulo.
Vinañu'ni nakanajaa da ru'u.
12 Ni jini da vaji ɨɨn chaa
nani Ananías, ti chuxndee da
nda'a da sɨkɨ da ja na kuu
nde'e tuku da —ni kachi Yan-
dios.
13 Yukan ti ni kachi
Ananías:
—Ni'in Yandios, tɨjnɨ yɨvɨ ka
ka'an jnu'un chaa un, ti ka
ka'an da naa da ja ni ja'a
xaan da nundo'o nuu yɨvɨ ka
kandixia Jesús ñuu Jerusalén.
14 Ti vijna kancha da ñuu
ja'a, chi ja ndisojniñu da
nuu sutu ka kuña'nu un ja
na jnɨɨ da presu yɨvɨ ñuu yo
ka kandixia Jesús —ni kachi
Ananías nuu Yandios.
15 Yukan ti ni kachi Yandios
nuu Ananías:
—Tu yu'u ra ki'in ra nuu
kancha Saulo, chi ru'u ni ta'u
jniñu nuu da. Ni nakaji ri
chaa un ka'an da jnu'un ri
nuu yɨvɨ tɨjnɨ nación yukan,
jiin yɨvɨ nación Israel.
16 Ti na kuni da nasa
kondo'o da ja sɨkɨ ru'u —ni
kachi Yandios nuu Ananías.
17 Yukan ti kua'an Ananías
ve'e nuu kancha Saulo un.
Ni kɨvɨ da ini ve'e un, ti ni
chuxndee da nda'a da sɨkɨ
Saulo, ti ni kachi da:
—Ñani Saulo, ja ni jini ra
Jito'yo Jesús ichi vaji ra. Maa
ya ni taji ru'u vaji ri ja na
kuu nde'e tuku ra, ti ni'in
ra Espíritu Santo —ni kachi
Ananías nuu Saulo.
18 Yukan na ti ni ndundi-
jin nduchi Saulo, chi ni ken-
chaa viko nduchi da, ti ni kuu
nde'e da, ti ni janducha da.
19 Ni ndokaji da, ti ni
ndundee ini da.
Yukan ni kuncha Saulo tɨjnɨ
kɨvɨ jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús
kanchuku ñuu Damasco.

Ni keja'a Saulo xna'an da nuu yɨvɨ ñuu Damasco

20 Ni ja'an Saulo veñu'un
yɨvɨ Israel, ti ni kachi da ja
maa ɨɨn ni Jesús kuu Se'e Yan-
dios.
21 Ni ka jiniso'o yɨvɨ un
jnu'un ni ka'an Saulo, ti
tendɨ'ɨ ni ka naa ini, ti ni ka
keja'a ka ndajnu'un:
—Ndo'o ini yo ja ni chaa
Saulo ja na jnɨɨ da presu taka
yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu yo,
ti kin nchaka da nuu sutu ka
kuña'nu un, ko vijna tukaa

sa'a da sia'an —ni ka kachi da.
22 Ni ja'a Yandios jnundee
ini Saulo, ti ni kachi da nuu
chaa Israel kanchuku ñuu
Damasco un, ja Jesús kuu
Cristo ja ni taji Yandios ja ta'u
jniñu ña'nu. Ti chaa un tu ni
ka kuu ndeokani da jnu'un ni
ka'an Saulo.

Ni kaku Saulo nuu chaa Israel

23 Nu ni kuu kɨvɨ, ti ni
ka ndajnu'un chaa Israel un
nasa ka'ni da Saulo.
24 Ni jini Saulo ja sia'an ka
ndo'o ini chaa un. Suni kuu
nduu kuu ñuu ka ndito da
yuxe'e nama ka'nu ja ndasɨ
yu'u ñuu un ja ka kuni ka'ni
da Saulo.
25 Suni ni ka iyo yɨvɨ ni
kejna'an ini jiin Saulo, ja ni
ka keja'a ka kandixia jnu'un
Jesús ni ka'an da. Ni ka
nama da chaa ɨɨn jakuaa. Ni
ka chundee da Saulo ini ɨɨn
chika ka'nu, ti ni ka skuun da
chaa yu'u nama un jiin yo'o.
Yukan ni kaku da, ti ni jinu da
kua'an da.

Ni ka'an Saulo jnu'un Jesús ñuu Jerusalén

26 Kuano'on Saulo ñuu
Jerusalén tuku ja kuni da
najna'an da jiin taka ga yɨvɨ
ka kandixia Jesús yukan, ko
ni ka yu'u chaa un nde'e da
Saulo, chi tu ka kandixia da ja
ni nduu Saulo ndaja'a Jesús.
27 Yukan ni naki'in Bernabé Saulo, ti ni janchaka da
chaa nuu apóstol, ni nama da
chaa un, ti ni kachi da:
—Saulo ja'a, ni jini da Jesús
ichi kua'an da ñuu Damasco,
ti ni ka'an Jesús jiin da. Ja
yukan kuu ja ni kuu ndee ini
da ni ka'an da jnu'un Jesús
ñuu un —ni kachi Bernabé.
28 Yukan ti ni ka naki'in
apóstol un Saulo, ni ka
jikonuu da ñuu Jerusalén. Ti
suni ni ka'an da jnu'un Jesús
jiin jnundee ini yukan.
29 Ni ka'an da jnu'un un
nuu chaa Israel ja ka ka'an
yu'u griego, ko tu ni ka
janta'u chaa un maa da, ti ka
kuni da ka'ni da Saulo.
30 Nu ni ka jini uu ga
ndaja'a un ja ka kuni da ka'ni
da Saulo, ti ni ka taji da uu
chaa kuankoyo jiin da ñuu
Cesarea. Ti yukan ni ka nataji
da chaa kuano'on da ñuu da
Tarso.
31 Ti kuiya yukan, tukaa
ni iyo nundo'o nuu yɨvɨ ka
kandixia Jesús ñuu Judea, ñuu
Galilea, jiin ñuu Samaria. Ni
ka ndundee ini yɨvɨ un, ti
ni ka keja'a ka ndukua'a, ti
ka jandatu i jniñu ta'u Yandios. Ti Espíritu Santo, ja'a ya
jnundee ini i naa i.

Ni nduva'a Eneas

32 Yukan ti ni ja'an Pedro
taka ñuu nuu kanchuku yɨvɨ
ka kandixia Jesús. Suni ni
ja'an da ñuu Lida ja na kuni
da nasa kanchuku yɨvɨ ka
kandixia Jesús yukan.
33 Yukan ni jini da ɨɨn chaa
nani Eneas ja ku'u da. Ni
katuu da una kuiya ja ni kuu
tɨkuku sɨ'ɨn da.
34 Ni kachi Pedro jiin da:
—Ro'o Eneas, ja ni sa'a
Jesús tajna ro'o vijnañu'ni.
Ndoko ti na stuu ra yuu ra
—ni kachi da.
Yukan ti ni ndoko da, chi ja
ni nduva'a da.

35 Tendɨˈɨ yɨvɨ kanchuku
ñuu Lida jiin yɨvɨ ñuu Sarón, ni
ka jini ja ni nduvaˈa da, ti ni
ka kejaˈa ka kandixia jnuˈun
Jesús.

36 Ñuu Jope kancha ɨin ñasɨˈɨ
nani Tabita, ja ni nani ña Dor-
cas nuu yuˈu griego. Suni ni
kandixia ña Jesús, ti ka jaˈa
yɨvɨ ja yɨñuˈun maa ña, chi
chindee ña yɨvɨ ndaˈu.

37 Kɨvɨ jña ni kejaˈa kuˈu ña,
ti ni jiˈi ña. Ni ka skuchi
yɨvɨ un yɨkɨ kuñu ña, ti ni ka
skatuu ña ini ɨin veˈe kuu uu.

38 Ti ni ka jini ndajaˈa Jesús
ñuu Jope un ja kancha Pedro
ñuu Lida. Yukan ni ka taji da
uu chaa kuankoyo nuu kan-
cha Pedro ñuu Lida, chi tu jika
xaan. Ni ka jakoyo da yukan,
ti ni ka kaˈan ndaˈu da jiin
Pedro ja na kiˈin da ñuu Jope,
chi katuu ɨin ndɨyɨ ja na nɨ
chaku i, kuu i ɨin yɨvɨ vaˈa. Ti
ni kachi da:

—Choˈo ñuu un vijnañuˈni
—ni kachi da.

39 Yukan ti ni kee Pedro
kuaˈan da jiin da. Ni jaa
da, ti ni kaa da nuu katuu
ndɨyɨ yukan. Yukan kaˈiin
tɨjnɨ ñaˈan ni kendo maa ɨin ka
ndeˈe xaan ña, ti ni ka xnaˈan
ña taka saˈma ni saˈa Dorcas
na ni chaku ña.

40 Tendɨˈɨ ñaˈan un ni
keniˈin Pedro kuankoyo ña, ni
jakunjitɨ da ti ni jikantaˈu da
nuu Yandios. Yukan ni tuˈva
da nuu katuu ndɨyɨ un, ti ni
kachi da:

—Ndoko Tabita —ni kachi
da.

Yukan ti ni jiña ña nduchi
ña. Ni ndeˈe ña nuu Pedro, ti
ni nukoo ña.

41 Ni jnɨɨ da ndaˈa ña, ti
ni ndokani da ña. Yukan
ti ni kana Pedro taka yɨvɨ,
ndajaˈa Jesús jiin ñaˈan un, ti
ni xnaˈan da nuu yɨvɨ un ja
chaku tuku ña.

42 Tendɨˈɨ yɨvɨ ñuu Jope un
ni ka jini nava ni jnaˈan Dor-
cas, ti kuaˈa ni ka kejaˈa ka
kandixia Jitoˈyo Jesús.

43 Yukan ni kuncha Pedro
tɨjnɨ kɨvɨ, ni nchaa da veˈe
ɨin chaa nani Simón, ɨin chaa
steˈyu ñɨɨ.

*Ni jaˈan Pedro veˈe Corne-
lio*

10

1 Kancha ɨin chaa nani Cor-
nelio ñuu Cesarea. Ni kuu
da ɨin capitán ni taˈu da jniñu
nuu ɨin ciento soldado. Ni ka
yɨˈɨ nuu soldado vekoyo ñuu
Italia.

2 Ñavaˈa da jnuˈun chaa Is-
rael, ansu maa chaa Israel ni
kuu da, ko ni nchañuˈun da
Yandios jiin taka jnaˈan da.
Ti kuaˈa xuˈun ni jaˈa da nuu
yɨvɨ ndaˈu. Nɨnɨ nakanajaa da
Yandios taka kɨvɨ.

3 Ɨin kɨvɨ kaa uni jaˈini ni
naxnaˈan Yandios maa ya
nuu da, ti ni jini da ɨin tajnu
Yandios ni chaa nuu kandichi
da, ti ni kachi tajnu un nuu
da:

—Roˈo Cornelio —ni kachi
da.

4 Ni ndeˈe vaˈa Cornelio
nuu tajnu un, ni yuˈu xaan da,
ti ni kachi da:

—Ni jinisoˈo Yandios taka
jnuˈun jikantaˈu ra nuu ya, ti
jini ya ja chindee xaan ra yɨvɨ
ndaˈu. Yukan kuu ja nukuˈun
ini ya maa ra.

5 Taji uu chaa na ki'in kana
da Simón Pedro, kancha da
ñuu Jope, na kii da ja'a.
6 Ti kancha Pedro ve'e ɨnga
chaa nani Simón, ɨɨn chaa
ste'yu ñɨ. Ti ve'e chaa un kan-
cha undi yu'u mar. Yukan ti
na xna'an Pedro nuu ra nasa
sa'a ra —ni kachi tajnu un.
7 Yukan ti kua'an tajnu un.
Ti Cornelio ni kana da uu
chaa ka junukuachi nuu da
jiin ɨɨn soldado ja ndito maa
da. Ti soldado un suni ni
kandixia da Yandios.
8 Ni jani Cornelio jnu'un
nuu chaa un taka ja ni jini da,
ti ni taji da chaa un kuankoyo
da ñuu Jope, ja na kin kana da
Pedro.
9 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ja
ka'iin da ichi, kuan kuyajni
da ñuu Jope, ti koxiuu kɨvɨ
yukan ni kaa Pedro sɨkɨ ve'e
un ja kanajaa da Yandios.
10 Ji'i da tɨ'lɨ soko, ti kuni
da kusama da, ko ti kuva'a ga
ndeyu da. Yukan kuu ja ni
kaa da sɨkɨ ve'e un, ti yukan ni
skoto Yandios nuu da.
11 Ni jini da andɨvɨ vekuun
ɨɨn sa'ma ka'nu, ka ndikun
ndɨ kuun jikɨ, ti kuan kuun
undi nuu ñu'un.
12 Ti nuu sa'ma un ka'iin
taka nuu kuɨtɨ, kuɨtɨ ka iyo
kuun nda'a, jiin koo, jiin taka
kuɨtɨ ka jika nuu tachi.
13 Ti ni jiniso'o Pedro ja ni
ka'an Yandios, ti ni kachi ya:
—Pedro, ndokuɨñɨ, ka'ni
kuɨtɨ ja'a, ti kaji ra —ni kachi
ya.
14 Yukan ti ni kachi Pedro:
—Yandios, tu kuu kaji na,
chi tu ni kutu'va na sia'an
—ni kachi da.
15 Ni ka'an tuku Yandios
ɨnga jinu:
—Tu va'a ja kachi ra ja tu
kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra
—ni kachi ya.
16 Uni jinu ni kachi Yan-
dios sia'an. Yukan ti ni jini
Pedro ja ni ndaa manta un
kuano'on andɨvɨ.
17 Ni naa ini Pedro ja ni
jini da yukan. Ti nɨ ndo'o ini
da nau ja kuu yukan, ti ni
ka kuyajni chaa ni taji Cor-
nelio. Ti ka nduku jnu'un da
nanu nchaa ve'e chaa nani
Simón. Ni jakoyo chaa un
yuxe'e Simón,
18 ti ni ka jikajnu'un da:
—¿Kancha ɨɨn chaa nani
Simón Pedro ja'a nu? —ni ka
kachi da.
19 Nɨ ndo'o ini Pedro ja ni
jini da un, ti ni kachi Espíritu
Santo:
—Ni chakoyo uni chaa ka
nanduku ro'o.
20 Kuan kuun, ti ki'in ra jiin
da. Tundo kani ini ra vasu
chaa ɨnga nación ka kuu da,
chi maa ri ni ta'u jniñu nuu
da ja kii da nu kancha ra —ni
kachi ya.
21 Yukan ti ni kuun Pedro,
ni jaa da nuu kajiin chaa un,
ti ni kachi da:
—Maa ri kuu ja ka nan-
duku ra, ¿ti na jniñu vekoyo
ra? —ni kachi da.
22 Ti ni ka kachi chaa un:
—Ɨɨn chaa nani Cornelio ja
kuu capitán. Kuu da ɨɨn chaa
va'a. Ɨɨn tajnu Yandios ni
kachi nuu da ja na kana da
maa ni ki'in ni ve'e da, ti na
kunso'o da taka jnu'un ka'an
ni —ni ka kachi da.
23 Yukan ti ni kachi Pedro:

—Ña'an ti kɨvɨ ini ve'e, chi nuña tɨ'lɨ nuu kusu ra naa ra —ni kachi da.

Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti kua'an Pedro jiin da naa da. Ti suni kuankoyo tɨjnɨ chaa ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Jope.

24 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ni jakoyo da ñuu Cesarea. Ja ni ndɨ'ɨ taka jna'an Cornelio jiin chaa mani da jiin, ni kana da ni ka ndututu ve'e da. Ni ka ndututu da yukan ja ka ndatu da Pedro.

25 Ni jakoyo chaa un jiin Pedro, ti ni kee Cornelio ni ja nujna'an da chaa, ni jakunjitɨ da nuu ja'a Pedro, ja kuni da na Chiñu'un da Pedro.

26 Ko ni ndokani Pedro maa da, ti ni kachi da:

—Cornelio, ndokuɨñɨ. Tu va'a ja nachiñu'un ra ru'u, chi suni ɨin chaa ñuyɨvɨ ja'a kuu ri —ni kachi Pedro.

27 Ni ka keja'a da ka ndajnu'un da, ni ka kɨvɨ da ini ve'e, ti ni jini Pedro ja kua'a yɨvɨ ni ka kututu un.

28 Ti ni keja'a Pedro ka'an da:

—Ja ka jini ra ja ru'u kuu chaa Israel, ti ro'o ka kuu chaa ɨnga nación naa ra. Yukan iyo ɨin jnu'un ja tu kuu kunchuku ri ni tɨ'lɨ jiin ra naa ra, ti ni tu kuu najna'an yo naa yo, chi tu ni iyo ley ja najna'an yo najana'an. Ko vijna ni kachi Yandios nuu ri ja tu kuu ka'an ri ja tu iyo ley, ti ni tu kuu ka'an ri ja tu kuu najna'an ri jiin yɨvɨ ɨnga nación.

29 Yukan kuu ja tukaa ndɨ'ɨ ini ri, ti vaji ri na ni jakoyo chaa ni ka ja kuaka ru'u. Ti vijna jikajnu'un ri: ¿Ndoo ni ka kana ra ru'u? —ni kachi Pedro.

30 Yukan ti ni jani Cornelio jnu'un, ti ni kachi da:

—Vijna ni kuu kuun kɨvɨ ja ni nakanajaa na Yandios ve'e na ja'a. Suni hora vijna ni kuu, chi kaa uni ja'ini ni keja'a nakanajaa na Yandios. Iyo ndicha na chi sia'an ni nchañu'un na Yandios, ti ni skoto ya nuu na. Ni jini na ɨin chaa ñu'un sa'ma ndinchaa, ti ɨin tajnu Yandios ni kuu.

31 Ti ni kachi da nuu na: “Cornelio, ni jiniso'o Yandios taka jnu'un jikanta'u ra nuu ya, ti jini ya ja chindee xaan ra yɨvɨ nda'u. Yukan kuu ja nuku'un ini ya maa ra.

32 Vijna taji uni chaa ñuu Jope, nuu ɨin chaa nani Simón, ja suni nani da Pedro, ja na kii da ja'a. Kancha da ve'e Simón, chaa ste'yu ñɨ un. Ti ve'e chaa un kancha undi yu'u mar. Nu na chaa chaa un, ti ka'an da jiin ra”, ni kachi tajnu Yandios.

33 Tu ni kukuee na, ti ni ja'a na jnu'un nuu ni, ti va'a sa'a ni ja ni chaa ni. Ni ka ndututu taka na nuu Yandios, chi ka kuni kunso'o na taka jnu'un ni kachi Yandios nuu ni —ni kachi Cornelio.

Jnu'un ni ka'an Pedro ve'e Cornelio

34-35 Yukan ti ni keja'a Pedro ka'an da nuu yɨvɨ un:

—Ja jini ri vijna ja kuu ini Yandios nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ɨnga nación. Nu ka nchañu'un i Yandios, ti ka jandatu i nuu ya, ti naki'in ya yɨvɨ un.

36 Ka jini ra ja ni ka'an Yandios nuu yɨvɨ Israel, ti ni kachi ya ja Jesús kuu Cristo, ya sa'a ja na ndusɨɨ ini yo, ti ta'u ya jniñu nuu nɨ ñuyɨvɨ.

37-38 Ka jini ra nava ni jna'an nación Israel na ti kuu ga kuiya. Xnaka Juan ni ka'an da jnu'un Yandios, ti ni skuanducha da yɨvɨ. Yukan ti Jesús, ɨɨn chaa ñuu Nazaret, ni keja'a ya ka'an ya jnu'un Yandios ñuu Galilea, jiin nɨ ñuu Judea. Jini yo ja Yandios ni taji ya Jesús, ti ni ja'a ya Espíritu Santo nuu ya. Suni ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu Jesús. Ti Jesús ni jikonuu ya taka ñuu, ti ni sa'a ya jniñu va'a nuu yɨvɨ kanchuku un. Ni sa'a ya tajna yɨvɨ ka jna'an tachi xaan, chi ni chindee Yandios maa ya.

39 Ka ka'an ri taka jniñu ni sa'a Jesús ñuu Jerusalén jiin taka ga ñuu yɨnda'a nación Israel, chi ni ka jini ri taka ja ni sa'a ya. Yukan ti ni ka ja'ni chaa Israel ya, ni ka jatakaa da ya nda'a cruz.

40 Ko nu uni kɨvɨ, ti ni naxndoto Yandios maa ya, ti ni ka jini tuku ri ya.

41 Tu ni ka jini tendɨ'ɨ yɨvɨ ya. Nɨnɨ ru'u naa ri. Ka ka'an ri ja ni ka jini ri ya, chi ni ka yee ri staa jiin ya, ti ni ka ji'i ri nducha jiin ya. Ti kɨvɨ ni nandoto ya nuu ñuji'i un, ni ka ndututu tuku ri jiin ya naa ri.

42 Ti ni ta'u ya jniñu ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ naa i. Ka'an ri ja Yandios ni taji Jesús ja na ta'u ya jniñu ña'nu, chi jaa ɨɨn kɨvɨ ja kii maa Jesús, kii xndichi ya ñuyɨvɨ. Ti kɨvɨ un, tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ji'i naa i, jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ka chaku un, jakuɨñɨ i nuu ya.

43 Tendɨ'ɨ profeta ni ka ka'an tɨjnɨ jnu'un un najana'an, ti yukan kuu Jesús. Ni ka kachi da ja jaa ɨɨn kɨvɨ nu kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi taka yɨvɨ, nu na kandixia ndaa i jniñu sa'a Jesús ja kuu maa i naa i —ni kachi Pedro nuu yɨvɨ un.

Ni ka ni'in yɨvɨ ɨnga nación Espíritu Santo

44 Nɨ ka'an Pedro jnu'un un, ti ni chaa Espíritu Santo sɨkɨ yɨvɨ ka ñuso'o un.

45 Taka chaa vekoyo jiin Pedro un ja ni ka kandixia da Jesús, ko chaa Israel ka kuu da. Yukan kuu ja ni ka naa ini da ja ni ka ni'in yɨvɨ ɨnga nación un Espíritu Santo.

46 Ni ka jini da ja ni ka ni'in yɨvɨ un Espíritu Santo, chi ni ka jiniso'o da ja ka ka'an yɨvɨ un sa'an yu'u ja ka ka'an yɨvɨ ɨnga nación, ti ka ka'an i ja Yandios kuu ja kuña'nu xaan ga.

47 Yukan ti ni kachi Pedro nuu chaa vekoyo jiin da un:

—Ni ka ni'in yɨvɨ ja'a Espíritu Santo nanu ni ka ni'in ru'u naa ri. Yukan kuu ja tundo ka'an, ti kachi ja tu kuu kuanducha da —ni kachi Pedro.

48 Yukan ti ni kachi Pedro ja na kuanducha yɨvɨ un, chi ni ka kachi i ja ni ka kandixia i taka jniñu ni sa'a Jesús, ya kuu Cristo. Ti ni ka ka'an nda'u yɨvɨ un jiin Pedro ja na

kuncha da yukan jaku kɨvɨ jiin da naa da.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén

11

1 Yukan ti ni ka jini taka ga apóstol un jiin taka ndaja'a Jesús ka'iin ñuu Judea, ja ni ka kandixia yɨvɨ ɨnga nación jnu'un Yandios.

2 Ni nandeokuñɨ Pedro ñuu Jerusalén. Ni jaa da nuu kanchuku uu ga ndaja'a Jesús, ja ka kuu chaa Israel. Tɨjnɨ ndaja'a un ni ka ka'an ja na koo seña yɨkɨ kuñu yɨvɨ ɨnga nación nanu ni ka ka'an maa da naa da un ni ka kandixia da Jesús. Ti ndaja'a un ni ka keja'a ka xndichi da Pedro, ti ni ka kachi da:

3 —Tu va'a ni sa'a ra ja ni kɨvɨ ra ve'e yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka iyo seña yɨkɨ kuñu, ti ni ka yee ra jiin da —ni ka kachi da.

4 Yukan ti ni kachi Pedro taka ja ni jini da nuu chaa un naa da, ti ni kachi da:

5 —Kancha ra ñuu Jope. Ni keja'a kanajaa ri Yandios, ti ni skoto ya nuu ri. Ni jini ri ɨɨn sa'ma ka'nu ja vekuun andɨvɨ, ti ka ndikun ndɨ kuun jikɨ, ti ni jinu undi nuu kande ri.

6 Ni jini va'a ri chi ni nde'e va'a ri ja nuu sa'ma un ka'iin taka nuu kuɨtɨ, kuɨtɨ ka iyo kuun nda'a, jiin koo, jiin taka kuɨtɨ ka jika nuu tachi.

7 Ti ni jini so'o ri ja ni kachi Yandios: "Pedro, ndokuɨñɨ ti ka'ni ra kuɨtɨ ja'a ti kaji ra."

8 Ti ni kachi ri nuu ya: "Yandios, tu kuu kaji na, chi tu ni kutu'va na sia'an"

9 Ni ka'an tuku Yandios ɨnga jinu: "Tu va'a ja kachi ra ja tu kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra."

10 Uni jinu ni kuu sia'an, ti sa ni ndaa sa'ma un kuano'on andɨvɨ.

11 Ti hora jña ni jakoyo uni chaa ñuu Cesarea ve'e nuu kancha ri, ka nanduku da ru'u ja ni taji Cornelio da naa da.

12 Ti ni kachi Espíritu Santo nuu ri ja tundo, kani ini ri ki'in ri jiin chaa un. Suni ni ka ja'an iñu ndaja'a ja'a jiin ri, ni ka kɨvɨ ri ve'e chaa un.

13 Ti ni kachi Cornelio nuu ri naa ri ja ni jini da ɨɨn tajnu Yandios ini ve'e da, ja kandichi ya ti ni kachi ya: "Cornelio, taji uu chaa ka junukuachi nuu ra na ki'in da ñuu Jope, ti na ka'an nda'u da jiin ɨɨn chaa nani Simón Pedro ja na kii da ja'a.

14 Na chaa Pedro ti na kachi da nuu ra nasa nanita'u ra jiin tendɨ'ɨ jna'an ra." Jnu'un un ni ka'an tajnu un, ni kachi Cornelio.

15 Ni keja'a ri ka'an ri nuu yɨvɨ un, ti hora yukan ni ka ni'in da Espíritu Santo, nanu ni ka ni'in yo'o naa yo undi nuu.

16 Yukan ti ni nuku'un ini ri jnu'un ni ka'an Jesús na ni kachi ya nuu yo: "Ni skuanducha Juan jiin nducha, chi tu ja'i chaa Espíritu Santo, ko jaa ɨɨn kɨvɨ ti kuncha ya jiin ra naa ra", ni kachi ya.

17 Ni ja'a Yandios jnu'un ja ni chaa Espíritu Santo sɨkɨ yɨvɨ

un, nanu ni ja'a ya jnu'un ja ni chaa ya sɨkɨ yo'o naa yo na ni ka kandixia yo Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo. Ti tu ni kuu kenchaa ri ja ni ja'a Yandios —ni kachi Pedro.

18 Nu ni ka jiniso'o taka chaa ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén yukan, ti tukaa ni ka ka'an kuɨtɨ da. Ni ka keja'a da ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:

—Ni ja'a Yandios jnu'un ja na nakani ini yɨvɨ ɨnga nación, ti na kuchaku i jiin ya —ni ka kachi da.

Kua'an Bernabé ñuu Antioquía

19 Na ni ka ja'ni da Esteban, suni ni ka ndikun da uu ga yɨvɨ ja ka kandixia Jesús yukan. Yukan kuu ja ni ka jinu da. Tɨjnɨ yɨvɨ un kuankoyo ichi ñuu Fenicia, ti tɨjnɨ da kuankoyo ichi ñuu Chipre, ti tɨjnɨ da kuankoyo ichi ñuu Antioquía. Ti yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios nɨnɨ nuu yɨvɨ Israel ni ga. Ti tukaa ni ka ka'an da nuu yɨvɨ ɨnga nación.

20 Suni ni ka iyo yɨvɨ ni ka kandixia Jesús ñuu Chipre jiin ñuu Cirene, ti ni ka kee da ñuu da ti kuankoyo da ñuu Antioquía, ti ni ka ka'an da nuu yɨvɨ ka ka'an griego ja kanchuku yukan. Ti ni ka kachi da taka jniñu ni sa'a Jesús.

21 Ti ni chindee Yandios maa da jiin taka jnu'un ni ka ka'an da. Yukan kuu ja kua'a yɨvɨ ɨnga nación un ni ka xndoo da jnu'un maa da, ti ni ka kandixia da jnu'un Jesús.

22 Nu ni ka jini yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén ja ni ka keja'a ka kandixia yɨvɨ ɨnga nación, ti ni ka taji da Bernabé kua'an da ñuu Antioquía.

23 Nu ni jaa da yukan, ti ni jini da ja chindee xaan Yandios yɨvɨ un, ti ni kusɨɨ ini da. Ti ni kachi da ja nɨ ini da ka siin i ichi Yandios.

24 Sia'an ni kachi Bernabé, chi ni kuu da ɨɨn chaa va'a. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kandixia nɨ ini da Jesús. Yukan kuu ja kua'a yɨvɨ ni ka keja'a ka kandixia da Jesús jiin jnu'un ni ka'an da.

25 Yukan ti ni kee Bernabé kua'an da ñuu Tarso, kuan nunduku da Saulo. Ni nani'in da Saulo, ti kuanukoyo tuku da ñuu Antioquía.

26 Yukan ni kunchuku da ɨɨn kuiya jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús, ti kua'a yɨvɨ ni ka skua'a jiin da naa da. Ti suni ñuu Antioquía yukan, ni ka keja'a ka ka'an uu ga yɨvɨ un:

—Ndaja'a Jesús na konani "Yɨvɨ yɨnda'a Cristo", —ni ka kachi da.

27 Nɨ ka'iin Bernabé jiin Saulo ñuu Antioquía, ni ka jakoyo uu chaa Jerusalén. Ja ni ja'a sɨɨn Yandios ɨɨn jniñu nuu da ja na ka'an da ja kuu ya.

28 Ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia un, ti ni jakuɨñɨ ɨɨn chaa nani Agabo nuu da naa da ti jiin inijnuni Espíritu ni kachi da ja koo ɨɨn jnama nɨ ñuyɨvɨ. Yukan ti ni kuu nava ni kachi da. Ni kuu un na kuiya ni kuña'nu Claudio nuu ñuu Roma.

29 Yukan ti tɨjnɨ yɨvɨ ka
kandixia Jesús kanchuku ñuu
Judea, vasu nasa ni kundee
kua'a ɨɨn ɨɨn yɨvɨ.
30 Sia'an ni ka sa'a da, ti
ni ka taji da xu'un un kua'an
jiin Bernabé jiin Saulo. Ti ni
ka yɨnda'a da xu'un un nuu
chaa ka ta'u jniñu nuu yɨvɨ ka
kandixia ñuu Judea.

Ni ji'i Jacobo ti ni kɨvɨ Pedro vekaa

12

1 Nɨ ka'iin Bernabé jiin
Saulo ñuu Antioquía, ti ɨɨn
chaa nani Herodes, ni ta'u
jniñu ñuu Galilea. Ni keja'a
da ja'a da nundo'o yɨvɨ ka
kandixia Jesús un.
2 Ni jnɨɨ da presu Jacobo,
ñani Juan. Nu ni ndɨ'ɨ ni ka
xndichi da chaa, ti ni ka ja'ni
da chaa jiin machete.
3 Ni jini Herodes ja ni ka
jajna'an ini chaa Israel un ja
ni ji'i Jacobo. Ti suni ni jnɨɨ da
presu Pedro. Ni sa'a Herodes
yukan kɨvɨ ka nasa'a chaa Is-
rael, un viko ja ka nuku'un
ini da ja ni ka keta'u jna'an
da nuu yɨvɨ ñuu Egipto na-
jana'an. Viko un ka yee da
staa stila tu yɨ'ɨ levadura.
4 Kɨvɨ un ni ka jnɨɨ Herodes
Pedro ni ka chundee da chaa
vekaa. Ti ni kachi Herodes:
—Xia'un ɨɨn soldado na
kundito Pedro —ni kachi da.
Ndɨ kuun, ndɨ kuun sol-
dado ka'iin. Ndo'o ini
Herodes ja undi kɨvɨ ya'a
viko un sa keni'in da Pedro,
ti xndichi da chaa nuu yɨvɨ
Israel, ti sa ka'ni da chaa, chi
sia'an ti ka kusɨɨ ini yɨvɨ Israel.
5 Kande Pedro vekaa ti
ka'iin soldado ka ndito, ti
chaa ka kandixia Jesús un,
nɨ ini da ka jikanta'u da nuu
Yandios ja na chindee ya
Pedro.
6 Yukan ti ɨɨn jakuaa ndo'o
ini Herodes ja keni'in da Pe-
dro ɨnga kɨvɨ. Jakuaa jña ni
kixi Pedro ma'ñu uu soldado,
ti ndikun da jiin uu cadena.
Ti uu ga soldado ka ndito
yuxe'e vekaa un.
7 Kixi naa Pedro, ti ni kɨvɨ
ɨɨn tajnu Yandios, ti ni nd-
inchaa ini vekaa un. Ti ni
skanda tajnu un Pedro ja na
ndoto da, ti ni kachi da:
—Yachi ndoko —ni kachi
da.
Yukan ti ni ka ndaji cadena
nu'ni nda'a Pedro. Ti ni kachi
tajnu un tuku:
8 —Na ku'ni chii ra ti na
chi'i ra ndijña ra —ni kachi
da.
Ndɨ'ɨ un ni sa'a Pedro ti ni
kachi tuku tajnu un:
—Na suku tɨkachi ra ti
kundikun ra ru'u.
9 Yukan ti ni chindikun Pe-
dro jata tajnu un ti ni ka kee
da, ko tu jini da nu jandaa
kuu ja ɨɨn tajnu Yandios kuu,
xi so skoto i nuu da.
10 Ni ka ya'a da nuu ka'iin
soldado ka ndito un, ti ka ya'a
tuku da nuu ka'iin ɨnga uu ga
chaa, ti sa ni jakoyo da yuxe'e
kaa ka'nu nuu ka kekoyo yɨvɨ
un. Ndi'yu un, ti nu ni jakoyo
da, ni nuña maa, ti ni ka kee
da kua'an da yuxe'e un. Ti
yukan ni xndoo tajnu un maa
da.
11 Yukan ti sa ni ndoto va'a
nduchi Pedro, ti ni ndo'o ini
da:

—Vijna ti ni jini ndaa ri ja ni taji Yandios ɨɨn tajnu ya nuu ni kunde ri, ti ni kaku ri nuu Herodes. Vijna tukaa ga sa'a chaa Israel jiin ri nava ni ka ndo'o ini da ja sa'a da niku —ni ndo'o ini da.

12 Yukan ti ni kee da kua'an da ve'e María, nana Juan Marcos. Yukan ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia Jesús. Yukan ka'iin kua'a yɨvɨ un ka jikanta'u i nuu Yandios ja na chindee ya Pedro.

13 Ni jaa Pedro yuxe'e un, ti ni keja'a da skajan da. Yukan kande ɨɨn ña'an nani Rode, ja junukuachi ve'e un. Ni kee ña kuande'e ña nau skajan yuxe'e un.

14 Ni nakuni ña tachi Pedro. Tu ni jiña ña yuxe'e un, chi ja ni kusɨɨ ini ña, ti ni nandeokuñɨ ña ja na kasjnu'un ña nuu yɨvɨ un, ti ni kachi ña:

—Pedro kuu ja skajan yuxe'e un —ni kachi ña.

15 Ti ni ka kachi yɨvɨ un:

—Kaku'u ra —ni ka kachi i.

Ni siin ña ka'an ña ja Pedro kuu, ko yɨvɨ un ni ka kachi:

—Ansu Pedro kuu. Nu suu ɨɨn tajnu Yandios ja ndito Pedro kuu —ni ka kachi.

16 Ni siin Pedro skajan da yuxe'e un, ti sa ni ka jiña yɨvɨ un. Nu ni ka jini ja maa Pedro kuu da, ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka naa ini.

17 Yukan ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasɨ yu'u yɨvɨ un. Ti ni keja'a da jani da nasa ni keni'in Yandios maa da ini vekaa un, ti suni ni kachi da:

—Kani jnu'un nuu Jacobo jiin uu ga yɨvɨ ka kandixia, taka ja ni jna'an ri —ni kachi da.

Yukan ti ni kee da kua'an da.

18 Nu ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti tendɨ'ɨ soldado un ni ka sana ini, ti ka jikajnu'un jna'an:

—Nachi kua'an Pedro —ni ka kachi.

19 Yukan ti ni kachi Herodes ja na nanduku da Pedro, ko tu ni ka nani'in da chaa. Yukan ti ni keja'a Herodes jikajnu'un da soldado, ti soldado un tu na jnu'un ni ka ja'a da. Yukan ti ni kachi Herodes ja na kuū soldado un. Ti yukan ni kee Herodes ñuu Judea ti kua'an da ñuu Cesarea. Yukan ni kuncha da.

Ni ji'i Herodes

20 Kɨtɨ ini Herodes nuu yɨvɨ ñuu Tiro jiin yɨvɨ ñuu Sidón. Ti ni ka ja'an yɨvɨ ñuu un nuu Herodes ja ka kuni ndajnu'un ɨɨn jniñu jiin da. Tendɨ'ɨ da ni jakoyo nuu kancha Herodes, ti ni ka ka'an da jiin Blasto, ɨɨn chaa ndisojniñu ña'nu nuu Herodes, ja na ka'an da jiin Herodes, ti cha'u yɨvɨ un maa da. Ti ni kachi da ja chindee da yɨvɨ un. Ni ka ka'an va'a da jiin Herodes ja na ndumani da naa da, chi taka ja ka yaji da vaji ñuu nuu ni ta'u Herodes jniñu un.

21 Yukan ti ni kachi Herodes na kɨvɨ jakoyo tuku da. Nu ni jaa kɨvɨ un, ni naki'in Herodes sa'ma da ja jajniñu da nu ka'an da nuu yɨvɨ. Ni nukoo da nuu silla

kuña'nu da, ti ni ka'an da nuu yɨvɨ un.
22 Yukan ti ni ka keja'a yɨvɨ
ka kanajiin, ti ni ka kachi:
—¡Chaa ka'an jnu'un ja'a,
ansu chaa ñuyɨvɨ ja'a kuu, chi
ɨɨn yandios kuu! —ni ka kachi
da.
Sia'an ni ka kachi da, chi ka
kuni da ja na ndumani tuku
da.
23 Ti hora jña ni sa'a ɨɨn
tajnu Yandios ja na koo u'u
Herodes, chi ni ja'a ya jnu'un
ja ni ka kachi yɨvɨ un ja kuu
da ɨɨn yandios. Ni ndo'o xaan
da nundo'o, chi ni ka yee
tɨndaku da, ti sa ni ji'i da.
24 Yukan ti kua'a xaan yɨvɨ
ni ka kandixia jnu'un Yan-
dios, ti ni ka ka'an jnu'un ya
nuu kua'a ga yɨvɨ.
25 Bernabé jiin Saulo ni ka
yɨnda'a da xu'un ja ni ka
kekoo da ja kuu yɨvɨ nda'u
ka iyo ñuu Jerusalén, ti sa ni
ka nandeokuñɨ da ñuu Antio-
quía. Ti suni ni ja'an Juan
Marcos jiin da naa da.

Bernabé jiin Saulo ni ka jachanuu da jnu'un Yandios yɨvɨ ɨnga nación

13

1 Ñuu Antioquía ni ka iyo
kua'a yɨvɨ ni ka kandixia
jnu'un Jesús. Tɨjnɨ yɨvɨ ni ka
ka'an da, ti ni ka skua'a da
jnu'un Yandios. Yukan ni
ka'iin Bernabé, Simón ja ni ka
ka'an da "Chaa jnuu", Lucio
chaa ñuu Cirene, Saulo, jiin
Manaén chaa ni kuu mani jiin
Herodes, chi yukan ni ja'nu
da.
2 Ɨɨn kɨvɨ ni ka ndututu
tendɨ'ɨ chaa ka kandixia un,
ka iyo ndicha da ja nakanajaa
da Yandios naa da, ti ni kachi
Espíritu Santo nuu da:
—Taji Saulo jiin Bernabé
na kinkoyo da nuu sa'a da
jniñu, chi kua'a ri ɨɨn jniñu
nuu da —ni kachi ya.
3 Yukan na ti ni ka iyo
ndicha ini da, ni ka nakana-
jaa da Yandios. Ni ka
chuxndee da nda'a da sɨkɨ
Bernabé jiin Saulo ja na ki'in
sa'a da jniñu un, ti ni ka
kanxia'u da naa da. Sia'an
ni taji Espíritu Santo Bernabé
jiin Saulo ja na sa'a da jniñu
un naa da.

Ni ka ka'an apóstol jnu'un Yandios ñuu Chipre

4 Yukan kuu ja kuankoyo
Bernabé jiin Saulo ñuu Se-
leucia. Yukan ni ka kɨvɨ da
ɨɨn barco ti kuankoyo da ñuu
Chipre, ja kande nuu mar un.
5 Ni jakoyo da ñuu Salam-
ina, ja yɨnda'a Chipre. Ni
ka kɨvɨ da veñu'un yɨvɨ Is-
rael yukan, ti ni ka ka'an da
jnu'un Yandios. Suni ni ja'an
Juan chindee da Bernabé jiin
Saulo.
6 Ni ka kee da kuankoyo
da ti ni jakoyo da ñuu Pafos.
Yukan ni ka jini da ɨɨn chaa Is-
rael nani Barjesús. Suni nani
da Elimas chi kuu da ɨɨn chaa
tasɨ. Ni xnda'u da yɨvɨ, chi ni
kachi da ja ka'an da jnu'un
Yandios vasu tu jini da.
7 Ni kuu mani da jiin Sergio
Paulo, chaa ni ta'u jniñu ñuu
yukan. Sergio Paulo ni kuu
ɨɨn chaa ndichi ñuu yukan. Ni
kana Sergio Paulo Bernabé

jiin Saulo ja kuni kunso'o da
jnu'un Yandios.
8 Ko chaa tasɨ un tu kuni
da ja na ka'an Bernabé jiin
Saulo nuu Sergio Paulo, chi tu
kuni da ja na kandixia chaa
un jnu'un Jesús.
9 Ti Saulo, ja suni nani da
Pablo, jiin inijnuni Espíritu
Santo ni nde'e va'a da nuu
chaa tasɨ un,
10 ti ni kachi da:
—Ro'o ja xnda'u ña'an, ja
sa'a jniñu kue'e. Kuu ra ɨɨn
se'e ja'u'u. Tu sa'a ra ɨɨn jniñu
kaxan. Taka jinu ka'an ra ja
tu va'a ja ki'in yɨvɨ ichi Yan-
dios.
11 Vijna na ti xndichi Yan-
dios ro'o. Kukuaa ra ti tu
kunde'e ra ja kuu tijnɨ kɨvɨ
—ni kachi Pablo.
Yukan ti ni kukuaa ni chaa
tasɨ un, chi ni chaa ni viko
nduchi da, ti ni nduku da ɨɨn
chaa kunchaka da nuu nachi
ki'in da.
12 Ni jini Sergio Paulo nava
ni jna'an chaa tasɨ un, ti ni
keja'a da kandixia da Jesús, ti
ni naa ini da jiin taka jnu'un
Yandios ni ka ka'an Bernabé
jiin Pablo.

*Kanchuku Pablo jiin Bern-
abé ñuu Antioquía Pisidia*

13 Pablo jiin uu ga jna'an
da, ni ka kee da ñuu Pafos, ni
ka kɨvɨ da barco ti kuankoyo
da ñuu Perge, ja kande nuu
yɨnda'a ñuu Panfilia. Yukan
ni xndoo Juan Bernabé jiin
Pablo, ti ni nandeokuñɨ da
ñuu Jerusalén.
14 Ni ka ya'a Pablo jiin uu
ga chaa kuankoyo jiin da ñuu
Perge, ti kuankoyo da ñuu An-
tioquía ja kande nuu yɨnda'a
ñuu Pisidia. Ni jakoyo da
yukan ɨɨn sábado, ni ka kɨvɨ
da veñu'un nuu ka nchañu'un
chaa Israel, ti ni ka nukoo da
jiin yɨvɨ un.
15 Xnakan ni ka ka'u da tutu
ni chaa Moisés, ti sa ni ka ka'u
da tutu ni ka chaa profeta,
chaa ka'an ja kuu Yandios.
Yukan ti sa ni ka taji chaa ka
kuña'nu veñu'un un ɨɨn chaa
ni kaxjnu'un nuu Pablo jiin
uu ga chaa un, ti ni kachi da:
—Ro'o naa ra, nu ka iyo
jnu'un ka'an ra nuu yɨvɨ ja'a,
kuu ka'an ra vijnañu'ni —ni
kachi da.
16 Ni ndokuɨñɨ Pablo, ti ni
sa'a da seña jiin nda'a da ja na
kasɨ yu'u yɨvɨ un, ti ni kachi
da:
—Ro'o chaa Israel naa ra
jiin taka yɨvɨ ka nchañu'un
Yandios, kunso'o va'a ra
jnu'un ka'an ri naa ra.
17 Ni nakaji Yandios jna'an
yo najana'an, ti ni ka
nchañu'un da ya. Ni chindee
ya maa da na ni kanchuku da
ñuu Egipto, chi ni ka nakaya
xaan da. Yukan ti ni kenɨ'in
Yandios maa da ñuu Egipto,
chi kuu sa'a Yandios nasa
kuni maa ya.
18 Ni ja'a ya jnu'un ja na
sa'a yɨvɨ un nava kuu ini i nuu
ñu'un te'e un ja kuu uu xiko
kuiya.
19 Ni jaa ɨɨn kɨvɨ nu ni ka kɨvɨ
da ñuu Canaán. Ni chindee
Yandios maa da, ti ni ka xnaa
da uxia ñuu na'nu yukan. Ti
ñuu yukan ni ka kuña'nu nuu
uu ga ñuu, ko Yandios ni ja'a
ndɨ'ɨ ya ñu'un un nuu da naa
da.
20 Ni kunchuku da yukan
kuun ciento uu xiko uxi

kuiya, ti ni kachi Yandios ja
na ta'u chaa kuu juez jniñu
nuu yɨvɨ un undi kɨvɨ ni kii
Samuel.
21 Nɨ kuiya ni chaku
Samuel, ni ka jikanta'u yɨvɨ
un nuu Yandios ja na koo ɨɨn
chaa kaña'nu ta'u jniñu nuu
da naa da. Yukan ti ni ja'a
ya jnu'un ni kii Saúl, se'e Cis,
ni kuu da chaa ni ta'u jniñu
nuu yɨvɨ un. Ni kuu da ɨɨn
jna'an Benjamín. Ni ta'u Saúl
jniñu nuu yɨvɨ un nuu uu xiko
kuiya.
22 Ni keni'in Yandios Saúl.
Yukan ni nakua'a ya jniñu
un nuu David, ti yukan ni
kendo da kuu da chaa ta'u
jniñu nɨ tu'u nación Israel.
Ni ka'an Yandios nava kaa
David, chi ni kachi ya: "Jini ri
David, se'e yɨɨ Isaí, ti jajna'an
ini ri da, chi sa'a da taka nau
ja kuni ri", ni kachi ya.
23 Na kɨvɨ ni ya'a ni kachi
Yandios: "Jaa ɨɨn kɨvɨ ja koo
ɨɨn jna'an David, ti chaa un
nama sɨkɨ yɨvɨ ti keta'u i", ni
kachi ya.
Ti chaa un kuu ja nama
yo'o naa yo ja ka kuu yo chaa
Israel. Chaa un kuu Jesús.
24 Tu ja'i keja'a Jesús ka'an
ya jnu'un Yandios na ni ka'an
Juan ja na nakani ini yɨvɨ Is-
rael nuu kuachi i, ti na kuan-
ducha i.
25 Kuan kuyajni kɨvɨ ja
xndi'i Juan jniñu da, ti ni
kachi da nuu yɨvɨ: "Ka ndatu
ra ɨɨn chaa kuñaʼnu ga, ti ka
ndo'o ini ra ja ru'u kuu, ansu
ru'u kuu, ko kuan kuyajni
chaa chaa un, ti ta'u da jniñu
ñaʼnu ga. Yukan kuu ja tu
kejna'an ri jiin da, chi tu
kuñaʼnu ga ri", ni kachi Juan
—kachi Pablo.
26 Siin Pablo ka'an da:
—Ro'o ja ka kuu jna'an
Abraham naa ra, jiin taka yɨvɨ
ka nchañu'un Yandios, ja ni
kachi Yandios nasa nanita'u
yo.
27 Sábado taka semana, ka
skua'a yɨvɨ ñuu Jerusalén
jiin taka chaa ka ta'u jniñu
un, tutu ni ka sa'a profeta
jana'an, ko tu ka chaku ini
ra taka jnu'un ka skua'a ra.
Yukan kuu ja ni ka siuku i
jnu'un ni ka skua'a ra un, chi
tu ni ka nakuni ra na chaa ni
kuu Jesús, ti ni ka xndichi ra
ya.
28 Ni ka jini ra ja tu ni iyo
kuachi Jesús, ko ni ka ndo'o
ini i ja ka'ni ra ya. Ni ka ka'an
ra jiin Pilato ja na ka'ni da ya.
29 Kua'a ja ni ka sa'a i
jiin Jesús, ti ni ka ja'ni ra
ya nava ni ka kachi profeta
najana'an. Yukan ti ni ka
kuni'in ra Jesús nda'a cruz
un, ti ni ka chunduji ra ya.
30 Ko ni ja'a Yandios jniñu
nuu ya ti ni naxndoto ya Jesús
nuu ñuji'i un.
31 Tɨjnɨ kɨvɨ ni ka jini
ndaja'a Jesús un ja chaku ya.
Chaa un ni ka yaku jiin ya na
kɨvɨ ni kee ya ñuu Galilea, ti ni
nandeokuñɨ ya ñuu Jerusalén.
Ni ka kachi chaa un ja ni ka
jini da ya —ni kachi Pablo.
32 Siin Pablo ka'an da, ti ni
kachi da:
—Ka ka'an ri jnu'un Yan-
dios nuu ra naa ra. Ja ka
jini ra ja ni kachi Yandios nuu
jna'an yo najana'an.
33 Ja ka jini yo vijna ja ni
siuku Yandios nava ni kachi

ya, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu
nuu Jesús, ti ni naxndoto tuku
ya Jesús. Nuu Salmo kuu uu
ni chiso David nava ni kachi
Yandios ja nava jna'an Jesús
na ni kachi ya: "Ro'o kuu se'e
ri, ti vijna ni stuu ri ro'o nuu
yɨvɨ, ti na kuni yɨvɨ ja se'e ri
kuu ra", ni kachi ya.

34 Iyo nuu yoso ɨnga jnu'un
ja ni ka'an Yandios jiin Jesús
na ni kachi ya: "Chindee ri
ro'o nava ni kachi ri nuu
David." Sia'an ni kachi Yan-
dios, chi kua'a ya jniñu nuu
Jesús ti naxndoto ya Jesús
nuu ñuji'i un, chi tu ni ja'a
Yandios jnu'un ja te'yu yɨkɨ
kuñu Jesús.

35 Ti iyo nuu yoso ɨnga
jnu'un ja ni ka'an David
ja ndoo na jna'an Jesús na
ni kachi da: "Yandios, tu
kua'a ni jnu'un ja te'yu yɨkɨ
kuñu se'e ni, ja kin sa'a jniñu
ña'nu", sia'an ni kachi da.

36 Na ni kuncha David
ñuyɨvɨ ja'a, ni sa'a da nava ni
kachi Yandios, ti ni jaa ɨin kɨvɨ
ja ni ji'i da. Ñunduji da nuu ka
ñunduji jna'an da najana'an,
ti ni te'yu yɨkɨ kuñu da.

37 Sia'an ni jna'an David,
ko nuu Jesús ni ja'a Yandios
ɨin jniñu nuu ya, ni naxndoto
tuku ya Jesús, ti tu ni te'yu yɨkɨ
kuñu ya.

38 Kuni ri ja na kuni ra naa
ra ja maa Jesús kuu ja ken-
chaa kuachi yo.

39 Undi vijna tu ja'i keta'u
ra vasu ni ka jandatu ra
taka jnu'un Yandios ni chiso
Moisés. Ko vijna ti Jesús kuu
ja kenchaa kuachi ra naa ra,
ti nanita'u ra nu na kandixia
ra ya naa ra.

40 Koto ra maa ra naa ra
nava tu jna'an ra nava ka'an
jnu'un ni ka chiso profeta na-
jana'an. Ni kachi da:

41 Ko ru'u ja kuu Yandios,
nu na sa'a ri ɨin jniñu
ña'nu, ti naa ini ra naa
ra ti kuū ra.
Chi ni tu kandixia ra vasu na
kani yɨvɨ jnu'un nuu ra.
Ti vijna ni stuu ri ro'o nuu
yɨvɨ, ti na kuni yɨvɨ ja
se'e ri kuu ra, ni kachi
profeta un.
Sia'an ni ka'an Pablo nuu yɨvɨ
ni ka ndututu veñu'un un.

42 Yukan ti nu kuan kee
Pablo jiin uu ga chaa un, ti
ni ka kachi yɨvɨ un jiin da
ja na kinkoyo tuku da ɨnga
semana, ti na ka'an tuku da
jnu'un un.

43 Nu ni ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka jicha
veñu'un un, kua'a yɨvɨ Israel
ni ka ndikun da Pablo jiin
Bernabé. Suni ni ka ndikun
yɨvɨ ka ñava'a jnu'un chaa Is-
rael. Ti ni kachi Pablo jiin
Bernabé nuu yɨvɨ un ja nɨ ini
nɨ añu i na kundikun i ichi
Yandios.

44 Nu ni jaa ɨnga sábado, ti ni
ka ndututu kua'a xaan ga yɨvɨ
ñuu un ja ka kuni i kunso'o i
jnu'un Yandios.

45 Uu chaa Israel, tu ni ka
jajna'an ini ja ni ka jini da
ja kua'a xaan yɨvɨ un ni ka
ndututu, ti ni ka kuu kuasun
ini da. Yukan ti ni ka kachi da
ja tu va'a jnu'un ni ka ka'an
Pablo jiin uu ga chaa un, ti
ni ka keja'a ka kananchaa da
Pablo jiin uu ga chaa ka jika
jiin da un.

46 Pablo jiin Bernabé, tu ni
ka yu'u da, ti ni ka keja'a da
ka ka'an da nuu yɨvɨ un, ti ni
ka kachi da:
—Kanu kuu ja ka'an ri
jnu'un Yandios nuu ro'o naa
ra ja ka kuu ra chaa Israel,
ko vijna, na ka'an ri nuu yɨvɨ
ɨnga nación, chi tu ka kuni ra
kunso'o ra, ti ni tu ka jandatu
ra. Ti tu ka kuni ra kunchuku
ra jiin Yandios andɨvɨ.
47 Yukan kuu ja na kinkoyo
ri nuu ka'iin yɨvɨ ɨnga nación,
chi undi jana'an ni kachi Yan-
dios:
Ni taji ri ro'o ja ka'an ra nuu
yɨvɨ ɨnga nación.
Yukan kuu ja nɨ ñuyɨvɨ ka'an
ra nasa nanita'u yɨvɨ.
Sia'an ni kachi Yandios
—kachi Pablo.
48 Nu ni ka jiniso'o yɨvɨ ɨnga
nación ka'iin un taka jnu'un
ni ka'an Pablo, ni ka kusɨɨ ini
ti ni ka kachi:
—Jnu'un Yandios kuu ja
kanuu ga —ni ka kachi.
Ni nakaji Yandios tɨjnɨ chaa
un ja na kunchuku da jiin ya
sa ni ka keja'a ka kandixia da.
49 Yukan ti taka chaa un ni
ka ka'an da jnu'un Yandios nɨ
ñuu yukan.
50 Yukan ka'iin tɨjnɨ ñasɨ'ɨ
ka siuku ndaa jnu'un chaa Is-
rael. Nɨnɨ ka ja'an ña veñu'un
Israel, ka kanajaa ña Yandios.
Ti chaa Israel un ni ka keja'a
ka ka'an jiin ñasɨ'ɨ un, jiin
chaa ka kuña'nu ñuu un, ti
ni ka ndondaa da sɨkɨ Pablo
jiin Bernabé. Yukan ti ni sa'a
yɨvɨ un ja na kondo'o Pablo
jiin Bernabé, chi tu ni ka ja-
jna'an ini, ti ni ka keni'in da
kuankoyo da.
51 Yukan ti Pablo jiin Bern-
abé, ni ka kɨsɨ da tɨkacha ja'a
da nuu yɨvɨ un. Yukan ni kuu
seña ja tu ni ka janta'u yɨvɨ
un maa da. Ni ka kee da ti
kuankoyo da ñuu Iconio.
52 Yukan ti taka yɨvɨ ni ka
kandixia ñuu Antioquía un ni
ka kusɨɨ ini i, chi ja ni chaa
Espíritu Santo kancha ya jiin
i naa i.

Ka'iin Pablo jiin Bernabé ñuu Iconio

14

1 Pablo jiin Bernabé ni
jakoyo da ñuu Iconio. Ni
ka kɨvɨ da veñu'un nuu ka
skua'a chaa Israel. Yukan ni
ka ka'an da jnu'un Yandios
nuu yɨvɨ ka'iin un. Yukan
kuu ja ni ka keja'a yɨvɨ ni ka
kandixia i jnu'un Jesús. Ni ka
kandixia yɨvɨ Israel jiin yɨvɨ
ɨnga nación, ti ni ka kuu kua'a
yɨvɨ un.
2 Tɨjnɨ yɨvɨ Israel ka'iin un
ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an
Pablo, ko tu ni ka jandatu,
ti ni ka ska'an da yɨvɨ ɨnga
nación ja na ka'an kue'e da
sɨkɨ yɨvɨ ka kandixia un.
3 Yukan kuu ja ni
kunchuku Pablo jiin jna'an
da tɨjnɨ kɨvɨ ñuu Iconio un.
Tu ni ka yu'u da kachi da ja
kunda'u Yandios yɨvɨ naa i.
Ti Yandios ni ja'a jniñu ña'nu
nuu da naa da ja na sa'a da
jniñu ña'nu. Yukan kuu ja ni
sa'a Yandios nava na chaku
ini yɨvɨ ñuu un ja jandaa kuu
ja ka ka'an da jnu'un ya.
4 Ti yɨvɨ Iconio un ka ñuu
sava. Sava kajiin jiin chaa

Israel, ti sava kajiin Pablo jiin Bernabé.
5 Tɨjnɨ chaa Israel jiin chaa ɨnga nación, jiin chaa ña'nu un ni ka keja'a ka ndo'o kue'e ini ja kua'a yuu sɨkɨ da maa da.
6 Yukan ti ni ka jini Pablo jiin jna'an da. Ni ka kee da kuankoyo da ñuu Likaonia. Ni jakoyo da ñuu Listra, ti sa ni ka ya'a da ñuu Derbe. Kuankoyo da taka ga ñuu yukan,
7 ti ka ka'an da jnu'un Jesús.

Ni ka ja'a da yuu sɨkɨ Pablo ñuu Listra

8 Ñuu Listra yukan kancha ɨin chaa tɨkuku, chi sia'an ni kaku da. Yukan kuu ja tu kuu kaka da. Ni jiniso'o da jnu'un ka'an Pablo.
9 Ni nde'e va'a Pablo nuu chaa tɨkuku un, ti ni jini Pablo ja ni kandixia chaa un, ti kuni da nduva'a da.
10 Yukan ti jiin tachi ni'in ni kachi Pablo nuu da:
—¡Ndokuñɨ ndaa jiin sɨ'ɨn ra! —ni kachi da.
Yukan ti uni ni kanda chaa un ti ni keja'a da jika da.
11 Ni ka jini yɨvɨ un nava ni sa'a Pablo, ti ni ka keja'a ka kanajiin, ti ka ka'an:
—¡Ni ka kuun Yandios nuu ka'iin yo ja'a, ti kanda nanu kanda yo'o naa yo. Ti yo'o chi yɨvɨ ka kuu yo! —ni ka kachi yɨvɨ un. (Sia'an ni ka ka'an da nuu yu'u ka ka'an yɨvɨ Likaonia.)
12 Ni ka kachi da ja Bernabé ni kuu Júpiter, ti Pablo ni kuu Mercurio, chi maa da kuu ja ni ka'an. Sia'an ni ka ka'an da, chi ja ni ka nchañu'un da Júpiter jiin Mercurio.
13 Yu'u ñuu un iyo ɨin veñu'un nuu ni ka nchañu'un yɨvɨ un Júpiter. Yukan ti sutu Júpiter, ni yɨnda'a da xndɨkɨ jiin corona ita. Ti kuni sutu jiin yɨvɨ ñuu un ka'ni da tɨjnɨ xndɨkɨ ja soko da tɨ nuu Pablo jiin Bernabé, chi ka ndo'o ini da ja maa da ka kuu uu santu.
14 Yukan ti ni ka jini apóstol, Bernabé jiin Pablo ja ka kuni yɨvɨ un kunchañu'un i maa da naa da. Ni ka keja'a da ka ja'ncha da sa'ma da, chi ni ka kuu kui'ya ini da. Ni ka kanajiin da, ti ni kachi Pablo:
15 —Ro'o naa ra, tu va'a ja ka sa'a ra sia'an. Suni yɨvɨ ka kuu ri. Ka'an ri nuu ra naa ra ja na xndoo ra jniñu ka sa'a ra, chi tu kaxan. Ka'an ri jiin ra ja na kandixia ra nuu Yandios chaku, chi maa ya ni sa'a taka ja iyo. Ni sa'a ya andɨvɨ, ñuyɨvɨ jiin mar.
16 Undi jana'an ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a yɨvɨ nasa kuu ini.
17 Ko Yandios ni stuu ya maa ya nava kaa ya, chi ni sa'a ya jniñu va'a ja kuu tendɨ'ɨ yɨvɨ. Ni sa'a ya ja na kuun sau, ni sa'a ya ja na kuu jniñu ka sa'a yɨvɨ taka kuiya, ja ni ja'a ya ja kuu chaku yɨvɨ nava na koo sɨɨ ini i. Yukan kuu ja ni sa'a Yandios ja kuu yo naa yo —ni kachi Pablo.
18 Sia'an ni ka'an Pablo, ko yɨɨ sa ni kuu ni jasɨ da ja ka'ni yɨvɨ un xndɨkɨ ja soko nuu da, chi ka kuni kunchañu'un da maa da naa da.
19 Yukan ti yɨvɨ ñuu Antioquía ni chakoyo nuu ka'iin

Pablo jiin chaa ka jika jiin da. Suni chakoyo chaa Israel kanchuku ñuu Iconio, ni ka ska'an da yɨvɨ Listra un, ti ni ka keja'a ka kuɨtɨ ini nuu Pablo jiin jna'a da. Yukan ti ni ka ja'a yuu sɨkɨ Pablo, ti ni ji'i nuu da. Yukan ti ni ka ñu'un da Pablo undi yu'u ñuu un, chi ni ka ndo'o ini ja ni ji'i da.

20 Yukan ti yɨvɨ ni ka skua'a jiin Pablo un ni chakoyo da nuu katuu da, ti hora jña ni ndukaji ini da ti ni ndoko da. Ni ndokuɨñɨ da, ti ni ndɨvɨ tuku da ñuu un. Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti kua'an da jiin Bernabé ichi ñuu Derbe.

21 Yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios, ti kua'a xaan yɨvɨ un ni ka kandixia jnu'un Jesús. Ni ka kee da yukan, ti ni ka nandeokuñɨ tuku da ñuu Listra. Ti ni ka naya'a tuku da ñuu Iconio, ti ni najakoyo da ñuu Antioquía.

22 Yukan ni ka ja'a da jnundee ini yɨvɨ ka kandixia un, ti ni kachi Pablo:

—Kandixia nɨ ini nɨ añu ra Jesús naa ra. Tendɨ'ɨ yo koo nundo'o, ko sia'an ti na jakoyo yo ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Pablo.

23 Taka ñuu nuu ni ka ya'a da un ni ka nduku da chaa nchañu'un Jesús un, ti ni ka ja'a da jniñu nuu da. Ni ka iyo ndicha yɨvɨ un, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti sa ni kachi Pablo nuu da:

—Ja ni ka kandixia ra Jesús naa ra, ti maa ya kuu ja koto ro'o naa ra —ni kachi da.

Ka nandeokuñɨ Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía

24 Yukan ti ni ka naya'a da ñuu Pisidia, ti ni najakoyo da ñuu Perge nuu yɨnda'a Panfilia.

25 Suni ni ka ka'an da jnu'un Yandios yukan, ti sa kuankoyo da ñuu Atalia.

26 Yukan ni ka kɨvɨ da barco, ti kuankoyo da ñuu Antioquía nuu ni ka kee da un. Yukan ni kuu undi nuu nu ni ka jikanta'u yɨvɨ nuu Yandios ja na chindee ya Pablo jiin chaa ka jika jiin da taka nuu kinkoyo da. Ni ka nandeokuñɨ da yukan, chi ja ni ndɨ'ɨ jniñu da ni ka sa'a da.

27 Ni jakoyo da ñuu un, ti ni ka nastutu da taka yɨvɨ ka kandixia un, ti ni jani da jnu'un nava ni chindee Yandios nuu da. Ni ka kachi da nuu yɨvɨ un:

—Ja ni chindee Yandios ja yɨvɨ ɨnga nación, suni na kandixia i Jesús —ni kachi da.

28 Yukan ti na'an ni kunchuku Pablo jiin Bernabé jiin yɨvɨ ka kandixia un.

Ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia ñuu Jerusalén

15

1 Nu ni ka najakoyo Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía tɨjnɨ yɨvɨ ni ka kee ñuu Judea, ti kuankoyo i ñuu Antioquía. Yɨvɨ Israel ni ka kuu i, ko ni ka kandixia i Jesús. Yukan ni ka keja'a yɨvɨ ka skua'a jiin yɨvɨ ɨnga nación ja ka kandixia i Jesús, ti ni ka kachi i:

—Kuni ja na koo seña yɨkɨ kuñu ra naa ra nava ni kachi Moisés, chi nu tuu, ti tu keta'u ra naa ra —ni ka kachi da.

2 Ko Pablo jiin Bernabé tu
ni ka jajna'an ini da, ti ni ka
chajna'an da jnu'un jiin yɨvɨ
Judea un. Yukan ti ni ka ja'a
yɨvɨ Antioquía un jniñu nuu
Pablo jiin Bernabé jiin uu ga
chaa ka kandixia un, ja na
kinkoyo da ñuu Jerusalén nuu
kanchuku apóstol jiin chaa
ka kuña'nu nuu yɨvɨ kandixia
un, ja na ndajnu'un da sɨkɨ
nundo'o iyo ñuu Antioquía.

3 Yɨvɨ Antioquía un ni ka
taji da kuankoyo da ñuu
Jerusalén. Ichi kuankoyo da
ni ka ya'a da ñuu Fenicia jiin
ñuu Samaria. Nu ni ka ya'a
da ñuu yukan, ni ka jani da
jnu'un nuu yɨvɨ ka kandixia
un, ja ni ka keja'a yɨvɨ ɨnga
nación ka xndoo i jnuún i ti
ka kandixia i Jesús. Yukan ti
tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia un ni
ka kusɨɨ ini i.

4 Ni jakoyo Pablo jiin
chaa ka jika jiin da ñuu
Jerusalén, apóstol un jiin chaa
ka kuña'nu nuu yɨvɨ kandixia
un, jiin taka yɨvɨ ka kandixia
un, ni ka kanxia'u jiin da naa
da. Yukan ti Pablo jiin jna'an
da un ni ka jani da jnu'un
nava ni sa'a Yandios taka ñuu
ni ka ja'an da.

5 Yukan ka'iin tɨjnɨ chaa
fariseo ja ni ka kandixia
Jesús. Ni ka ndokuɨñɨ da, ti
ni ka kachi da:

—Kanu kuu ja na koo
seña yɨkɨ kuñu taka yɨvɨ ka
kandixia Jesús, nava ni kachi
Yandios najana'an, ti suni
kanu kuu ja na kachi yo ja na
sa'a yɨvɨ taka jnu'un ni xndoo
Moisés —ni ka kachi da.

6 Yukan ja ni ka ndututu
apóstol jiin chaa ka yɨnda'a
yɨvɨ ka kandixia un, ja nda-
jnu'un da sɨkɨ jniñu Pablo jiin
chaa ka jika jiin da.

7 Kani xaan ni ka nda-
jnu'un da sa ni ndokuɨñɨ
Pedro, ti ni ka'an da:

—Ro'o naa ra, ja ka jini ra
ja undi najana'an ni taji Yan-
dios ru'u ja ka'an ri nuu yɨvɨ
ɨnga nación. Nu ni ka jiniso'o
i jnu'un Yandios, ti suni ni ka
kandixia i.

8 Jini Yandios añu taka yɨvɨ
naa i, ti ni xna'an ya nuu yo
ja ni janta'u ya yɨvɨ un, chi
ni taji ya Espíritu Santo nuu i
nanu ni taji ya Espíritu Santo
nuu yo'o naa yo. Yukan kuu
jnu'un ja ni janta'u Yandios
yɨvɨ yukan.

9 Tu ni kachi Yandios
nuu yo: "Tu kaxan yɨvɨ
ɨnga nación, chi ro'o kuu
ja kaxan." Suni ni janta'u
Yandios yɨvɨ ɨnga nación naa
i, chi ni ka kandixia i ya.

10 Nu kachi yo nuu yɨvɨ ka
kandixia Jesús ɨnga nación
ja na siin jnu'un ni xndoo
Moisés, kondo'o yɨvɨ un.
Yukan kuu ja tu va'a kachi yo.
Jini yo ja jna'an yo jana'an, tu
ni ka kundee da siuku da taka
jnu'un ni kachi Moisés. Ti ni
yo'o, tu ka kundee yo siuku
yo.

11 Ansu nɨnɨ sia'an ti sa
keta'u yo, chi keta'u yo sia'an
ni nava kuni maa Jesús. Ti
suni sia'an ni ka keta'u yɨvɨ
ɨnga nación yukan —sia'an ni
ka'an Pedro nuu chaa un.

12 Yukan ti ni ndɨ'ɨ yɨvɨ un ni
ka jasɨ yu'u, chi ni ka'an kaji
da. Suni ni ka chunso'o da

taka jnu'un ni ka ka'an Pablo
jiin Bernabé. Ni ka jani da
jnu'un nava ni chindee Yan-
dios maa da, ja ni ka sa'a
da jniñu ña'nu nuu yɨvɨ ɨnga
nación. Ni ka jini yɨvɨ un nasa
sa'a Yandios jniñu, ti ni ka
naa ini i.
13 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka ka'an
Pablo jiin Bernabé, ti ni kachi
Jacobo:
—Ro'o naa ra, kunso'o na
ka'an ri.
14 Ja ni kachi Simón Pedro
nasa ni nakaji Yandios yɨvɨ
ɨnga nación, ti ni ka ndɨvɨ i
nuu ya.
15 Suni jnu'un un ni ka
chiso profeta najana'an nasa
chindee Yandios yɨvɨ ɨnga
nación na ni ka ka'an da
jnu'un Yandios:
16 Nu vaji ga kɨvɨ, ti chaa
ɨin chaa kuu Cristo, chi
maa ri taji da.
Na ni chaku David ni ka
nchañu'un ndaa yɨvɨ
ru'u, ko ni jaa ɨin kɨvɨ
ja ni ka xndoo ru'u.
Ti jaa ɨin kɨvɨ ja kunchañu'un
tuku yɨvɨ ru'u, nanu ni
ka nchañu'un ru'u na
ni chaku David.
17 Yukan kuu ja na nduku
ndaa yɨvɨ ɨnga nación
ru'u, ti kandixia ru'u.
18 Sia'an ni kachi Yandios na
ni xna'an ya nuu yo na
jana'an.
Kachi tutu.
19 Yukan kuu ja ndo'o ini
ri ja tu kuu kua'a yo nundo'o
nuu yɨvɨ ɨnga nación ja ka
kandixia.
20 Chi so ja na sa'a yo ɨin
tutu na ki'in, ti yukan na
chiso yo ja koto ma kaji ga i
kuñu kuɨtɨ ni ka soko ɨnga yɨvɨ
un nuu santu i, ti chaa iyo
ñasɨ'ɨ koto kunchaka da ɨnga
ñasɨ'ɨ. Ti suni ña'an ka iyo yɨi,
koto kunchaka ña ɨnga chaa.
Suni na chiso yo ja koto ma
kaji i kuñu kuɨtɨ ka ne'ne, xi
kuɨtɨ ka kanchaa ti ni nɨñɨ tɨ,
koto ma kaji i naa i.
21 Ka'an ri ja na kachi yo
jnu'un ja'a, chi taka ñuu ka
ka'an yɨvɨ jnu'un un ja sia'an
ni chiso Moisés najana'an,
ti taka sábado ka skua'a yɨvɨ
jnu'un un ini veñu'un Israel
undi vijna. Ti nu xnaa yo
jnu'un Moisés, yukan tu ja-
jna'an ini yɨvɨ un —sia'an ni
kachi Jacobo nuu yɨvɨ ni ka
ndututu un.
22 Yukan ti apóstol jiin chaa
ka yɨnda'a yɨvɨ un, jiin uu ga
yɨvɨ ka kandixia Jesús un, ni
ka ndo'o ini da ja nakaji da
uu chaa taji da kinkoyo da
jiin Pablo jiin Bernabé ñuu
Antioquía. Yukan ti ni ka taji
da Judas Barsabás jiin Silas,
chaa ka kuña'nu nuu yɨvɨ ka
kandixia un.
23 Ni ka ja'a yɨvɨ un ɨin tutu
ka yɨnda'a chaa un. Ti tutu un
ni taji da nuu yɨvɨ ɨnga nación
ja kanchuku ñuu Antioquía,
ñuu Siria, jiin ñuu Cilicia, ti ni
ka kachi da sia'an:
“Ru'u apóstol naa ri jiin
chaa ka kuña'nu jiin uu ga
chaa ka kandixia ja'a. Ka
kanxia'u ri jiin ra naa ra.
24 Ni chaa jnu'un ja'a ja uu
chaa ka jika jiin ri ni ka kee
da ja'a, ti kuajakoyo da jña, ti
ka ja'a da tɨ'lɨ nundo'o nuu ra
naa ra, ti vijna ka ndɨ'ɨ ini ra
naa ra. Tu ni ka taji ri chaa un
naa da.

25 Ni ka ndajnu'un taka ri
naa ri, ti ni ka nduku ri uu
chaa na jakoyo da nuu ka'iin
ra. Jakoyo da jiin Bernabé
jiin Pablo. Ka kusɨɨ ini ri jiin
Bernabé jiin Pablo.
26 Ni ka ja'an da tɨjnɨ ñuu
nuu ni ka kuni ka'ni yɨvɨ da
naa da, chi ka sa'a da jniñu
ja kuu Jito'yo Jesús, ya kuu
Cristo.
27 Yukan kuu ja na taji ri
Judas jiin Silas jiin da naa da.
Ka ka'an kaji da nuu ra naa ra
sɨkɨ jnu'un ka chiso ri ja'a.
28 Ni chindee Espíritu Santo
ru'u naa ri. Yukan kuu ja ka
ndo'o ini ri ja na kachi ri nuu
ra ja tu nɨnɨ kuu ja kuandatu
ra taka jnu'un najana'an, ko
nɨnɨ kuu ja koto ra maa ra nuu
taka jnu'un ka chiso ri ja'a.
29 Tu kuu kaji ra ja ka soko
yɨvɨ nuu santu. Tu kuu kaji
ra kuñu kuɨtɨ nu tu ni jatɨ ndɨ'ɨ
nɨñɨ tɨ, ni tu kuu kaji ra nɨñɨ
kuɨtɨ. Ro'o chaa naa ra, tu
kuu kunchaka ra ɨnga ñasɨ'ɨ.
Suni sia'an ñasɨ'ɨ naa ña, tu
kuu kunchaka ña ɨnga chaa.
Nu na koto ra maa ra naa ra ti
va'a kunchuku ra. Na kukuee
jiin ra naa ra nuu Yandios."
Yukan kuu tutu ni ka sa'a da
nuu yɨvɨ Antioquía na ni ka
ndututu da ñuu Jerusalén.
30 Yukan ti Pablo jiin chaa
ka jika da jiin da, kuankoyo
da jiin jnu'un yukan ñuu An-
tioquía. Yukan ni ka kana da
taka yɨvɨ ka kandixia un, ti ni
ka nakua'a da tutu un.
31 Nu ni ka ka'u yɨvɨ un tutu
un, ni ka kusɨɨ xaan ini da, chi
ni ja'a da jnundee ini nuu da.
32 Yukan ti Judas jiin Silas
ni ka keja'a da ka ka'an da
nuu yɨvɨ un, chi suni ka kuu
da chaa ka ka'an jnu'un Yan-
dios, ti suni ni ka ja'a da
jnundee ini yɨvɨ un. Ni ka
chindee da yɨvɨ un, ti ni ka
kusɨɨ tuku ini da.
33 Ni ku'iin da jaku kɨvɨ
yukan, ti ni ka nataji tuku yɨvɨ
un Judas jiin Silas kuankoyo
da nuu ka'iin chaa ni ka taji
da un. Ti ni ka kachi da nuu
da:
—Na kukuee jiin ra naa ra
nuu Yandios —ni ka kachi da.
34 Ko ni ndo'o ini Silas ja
kendo da yukan jaku ga kɨvɨ
niku.
35 Ti Pablo jiin Bernabé ni
ka kendo da ñuu Antioquía
yukan. Ni ka skua'a da jiin
yɨvɨ un, ti ni ka ka'an da
jnu'un Yandios. Yukan ti suni
kua'a chaa ni ka ka'an jnu'un
Yandios yukan.

Kua'an Pablo jinu kuu uu

36 Yukan ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja ni
kachi Pablo nuu Bernabé:
—Na nandeokuñɨ yo taka
ñuu nuu ni ka ka'an yo jnu'un
Yandios undi nuu. Nde'e yo
nasa kanchuku taka yɨvɨ ni ka
kandixia jnu'un Jesús un —ni
kachi da.
37 Bernabé kuni da ja na
ki'in Juan Marcos jiin da naa
da.
38 Ko Pablo tu kuni da, chi
ni xndoo Juan Marcos da naa
da ñuu Panfilia, ti tukaa ni
ja'an da jiin da ja sa'a da jniñu
yukan.
39 Bernabé jiin Pablo tu ni
ka kejna'an ini da, ti ni ka
kusɨɨn da naa da. Yukan
ti kua'an Bernabé jiin Mar-
cos ni ka kɨvɨ da barco, ti
kuankoyo da ñuu Chipre.

40 Yukan ti kua'an Pablo
jiin Silas. Ti yɨvɨ ka kandixia
un ni ka jikanta'u i nuu Yan-
dios ja na chindee ya Pablo
jiin chaa kua'an jiin da tuku.
Yukan ti ni ka kee da kua'an
da.
41 Ni ka ya'a da ñuu Siria, ni
ka ya'a da ñuu Cilicia, ti ni ka
ja'a da jnundee ini taka chaa
ka kandixia un.

Ni chindee Timoteo Pablo jiin Silas

16

1 Yukan ti Pablo jiin Silas ni
na jakoyo tuku da ñuu Derbe.
Ni ka naya'a tuku da ñuu Lis-
tra. Yukan ni ka ndejna'an da
jiin ɨɨn chaa nani Timoteo. Ni
ndɨvɨ da jiin Yandios. Nana
da ni kuu ña ɨɨn ña'an Israel,
ko suni ni kandixia ña Jesús.
Tata da ni kuu chaa griego.
2 Yɨvɨ ka kandixia ñuu Listra
ni ka kachi ja chaa va'a kuu
Timoteo. Suni sia'an ni ka
kachi yɨvɨ Iconio.
3 Yukan kuu ja ni kuni
Pablo ja na ki'in Timoteo jiin
da, ko xnakan ni sa'a da seña
yɨkɨ kuñu Timoteo nava tu
ka'an chaa Israel kanchuku
un sɨkɨ da, chi ka jini da ja
chaa griego kuu tata da, ti tu
siuku da jnu'un chaa Israel.
4 Yukan ni ka ya'a da ndɨ
ɨɨn ndɨ ɨɨn ñuu un, ti ni ka jani
dajnu'un nava ni ka chiso da
nuu tutu un.
5 Yukan kuu ja ni ka
kundee ini yɨvɨ ka kandixia
un, chi ni ka kandixia ndaa
da Yandios. Ti taka kɨvɨ kuan
kukua'a yɨvɨ ka kandixia un.

Ni jani Pablo ɨɨn chaa ñuu Macedonia

6 Pablo jiin chaa kua'an jiin
da, ni ka ya'a da ñuu Frigia, ti
suni ni ka ya'a da ñuu Galacia,
chi Espíritu Santo tu ni ja'a
ya jnu'un ja ka'an da jnu'un
Yandios ñuu Asia.
7 Yukan ti na jakoyo da nuu
ndejna'an ñuu Misia jiin ɨnga
ñuu, chi ka kuni kinkoyo da
ñuu Bitinia, ko Espíritu Santo
tu ni ja'a ya jnu'un ja kinkoyo
da yukan.
8 Yukan kuu ja ni ka kɨvɨ da
ñuu Misia, ti ni jakoyo da ñuu
Troas.
9 Yukan ni ka kixi da
jakuaa, ti ni jani Pablo ja ni
jini da ɨɨn chaa ñuu Mace-
donia kandichi da yukan.
Knda'u da jiin Pablo, ti ni
kachi da:
—Yaa ni ñuu Macedonia, ti
chindee ni saña naa na —ni
kachi da.
10 Yukan kuu ja ni jini Pablo
nuu jani da. Ru'u Lucas suni
ni jaa ri nuu ka'iin Pablo jiin
chaa kua'an jiin da. Yukan
ni ka sa'a tu'va ri maa ri, ti
kuankoyo ri ñuu Macedonia,
chi ni ka jini ri ja Yandios taji
ru'u ja na kinkoyo ri yukan, ja
na ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ
yukan.

Ka'iin Pablo jiin Silas ñuu Filipos

11 Ni ka kɨvɨ ri barco ñuu
Troas yukan, ti kuankoyo
ndoo ri undi ñuu Samotracia.
Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ni
jakoyo ri ñuu Neápolis.
12 Yukan ni ka xndoo ri
barco ti kuankoyo ri ñuu Fil-
ipos, ja kuu ɨɨn ñuu ka'nu
yukan. Tu iyo ɨnga ñuu ka'nu
ga ja kuu ñuu Macedonia un

ja yɨnda'a ñuu Roma. Na'an ni
ku'iin ri yukan.
13 Ɨɨn sábado kuankoyo ri
yu'u ñuu un, ni ka ja'an ri nuu
ni ka ndututu yɨvɨ Israel yu'u
ɨɨn yucha un, ja kanajaa da
Yandios. Ni jakoyo ri, ti ni ka
nukoo ri, ti ni ka ka'an ri jiin
ñasɨ'ɨ ni ka ndututu yukan. Ni
ka ka'an ri jnu'un Yandios.
14 Ɨɨn ñasɨ'ɨ un ni nani ña
Lidia. Xiko ña sa'ma va'a,
sa'ma ja ni ka sa'a jiin yu'va
nchaa. Ni kuu ña ɨɨn ña'an ñuu
Tiatira, ti suni ni nchañu'un
ña Yandios nanu ka sa'a yɨvɨ
Israel. Ni chunso'o va'a ña,
ti ni chindee Yandios maa ña.
Yukan kuu ja ni kandixia ña
nava ni kachi Pablo.
15 Ni janducha ña jiin taka
jna'an ña kanchuku ve'e ña, ti
ni kachi ña nuu ri naa ri:
—Ña'an ve'e ri, ti kendo
ra naa ra, chi ka jini ra ja
kandixia ndaa ri Jesús —ni
kachi ña.
Ni chayɨka ña ru'u naa ri, ti
ni ka ja'an ri ve'e ña.
16 Ɨnga kɨvɨ kuankoyo ri ichi
nuu ka kanajaa chaa Israel
un Yandios. Ni ka ndejna'an
ri jiin ɨɨn ña'an suchi. Nɨnɨ
ka'an ña nuu yɨvɨ nasa kuu
ɨnga kɨvɨ vaji, ti ka'an ña nasa
jna'an yɨvɨ un, chi yɨ'ɨ tachi
xaan jiin ña. Ni kuu ña muzu
uu ga chaa un naa da, ti ni
ni'in kua'a ña xu'un nuu chaa
un naa da.
17 Ni keja'a ndikun ña Pablo
jiin tendɨ'ɨ ri naa ri, ti ni keja'a
ña kanajiin ko'o ña, ti ni kachi
ña:
—¡Chaa ja'a ka sa'a da jniñu
ja kuu Yandios ña'nu kancha
andɨvɨ! ¡Ka jani da jnu'un
nasa nanita'u yo! —ni kachi
ña.
18 Sia'an ni ndikun ña tɨjnɨ
kɨvɨ ru'u naa ri undi tukaa ni
kundee Pablo. Ti ni ndeokoto
da nuu ña, ti ni kachi da nuu
tachi xaan ja yɨ'ɨ jiin ña un:
—Na kachi ri ja kin kee ra
ini ña'an jña, nava jniñu ta'u
Jesús, ya kuu Cristo —ni kachi
da.
Ti hora jña ni kenchaa tachi
xaan un kua'an.
19 Yukan ti nu ni ka jini
chaa ka ta'u jniñu nuu ña un,
ja tukaa ga ni'in ña xu'un,
chi ni kenchaa tachi xaan un.
Yukan ti ni ka jnɨɨ da Pablo
jiin Silas kuankoyo da jiin da
nuu ni ka ndututu chaa ka
kuña'nu nuu ya'u un.
20 Kuankoyo chaa un jiin da
naa da nuu juez un, ti ni ka
kachi da:
—Ka ja'a chaa ja'a nundo'o
ñuu yo, ti chaa Israel ka kuu
da.
21 Ka ka'an da ja na kuan-
datu yo jnu'un da, ko tu ka'an
ley yo ja kuandatu yo jnu'un
da, chi Roma ta'u jniñu nuu
yo —ni ka kachi da.
22 Suni sia'an ni ka kachi
tendɨ'ɨ yɨvɨ un. Yukan ni ka
kachi juez nuu policía:
—Tava sa'ma da, ti kani ra
yujnu sɨkɨ da naa ra —ni ka
kachi da.
23 Ni ka kani xaan da Pablo
jiin Silas, ti ni ka jnaa da chaa
vekaa, ti ni ka kachi da nuu
policía ndito vekaa un:
—Kundito va'a ra chaa jña
naa da —ni ka kachi da.
24 Sia'an ni ka kachi juez
nuu policía un, ti policía un
ni ka jnɨɨ da chaa, ti ni ka
jnaa da undi sandɨ'ɨ ni ga jikɨ

vekaa un. Ti ni ka sa'a kutu
da sɨ'ɨn Pablo jiin Silas tɨkuɨ
yujnu na'nu.
25 Sa'a yo ja kuan kuu ñuu, ti
Pablo jiin Silas ka kanajaa da
Yandios, ti ka jita da himno.
Ti taka chaa ka'iin ini vekaa
un ka ñuso'o da.
26 Sana ini da ti ni chaa
ɨin ñujnaa xaan. Ni kanda
nɨ nama vekaa un, ti tendɨ'ɨ
yuxe'e un ni ka nuña, ti ni ka
ndaji cadena ka ndikun taka
presu un.
27 Ni ndoto chaa ndito
yuxe'e un, ti ni jini da ja ni
ka nuña yuxe'e un. Ni tava
da machete da. Kuni da ka'ni
da maa da, chi ni ndo'o ini da
ja ni ndɨ'ɨ presu un ni ka kee
kua'an.
28 Ni jini Pablo ti ni kana
ko'o da xini da, ti ni kachi da:
—Tu ka'ni ra maa ra, chi
tendɨ'ɨ ri ka'iin ja'a —ni kachi
da.
29 Ni jikan policía un ɨin
ñu'un, ti ja'a da corrɨ ni kɨvɨ da
ini vekaa un, ti ni jakunjitɨ da
nuu Pablo jiin Silas. Ti nɨ'ɨn
da ja yu'u da.
30 Yukan ti ni keni'in policía
un Pablo jiin Silas, ti ni keja'a
jikajnu'un da:
—Taa, ndoo sa'a na nava
na kenchaa kuachi na, ti
nanita'u na —ni kachi da.
31 Yukan ti ni kachi Pablo:
—Kandixia Jito'yo Jesús
ti na nanita'u ra, ti suni
tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ve'e ra
nanita'u i —ni kachi da.
32 Yukan ti ni ka ka'an
Pablo jiin Silas jnu'un Yan-
dios nuu da jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ
kanchuku ve'e da.
33 Ti suni hora jakuaa
yukan ni nakacha policía un
nuu ni ka tuji Pablo jiin chaa
ka jika jiin da. Yukan ti ni
ka janducha policía un jiin
tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku ve'e da,
chi ni ka kandixia da jnu'un
Jito'yo Jesús.
34 Yukan ti ni ka kɨvɨ da ve'e
policía un, ti ni ja'a chaa un
ja ni ka yaji da. Ni kusɨɨ ini
policía un jiin tendɨ'ɨ jna'an
da kankuchu ve'e da, chi
ni ka kandixia da Yandios.
Yukan ti ni ka nandeokuñɨ
Pablo jiin Silas vekaa un
tuku.
35 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti
ni ka taji juez un policía ja
na kachi da nuu policía ndito
vekaa un ja na sia da Pablo
jiin Silas.
36 Yukan ti ni kachi policía
ndito vekaa un nuu Pablo:
—Ni ka taji juez razón ja na
sia na ni'in naa ni. Yukan kuu
ja kuu kekoyo ni, ti na kukuee
kinkoyo ni —ni kachi da.
37 Yukan ti ni kachi Pablo
nuu policía un:
—Ka'an ley ja yɨvɨ yɨ'ɨ ñuu
Roma, tu kuu kani da i nu
tu ja'i xndichi da. Chaa
Roma ka kuu na. Tu ni ka
xndichi ni saña naa na. Ni ka
kani ni saña naa na nuu yɨvɨ
kua'a un, ti ni ka chondee ni
saña vekaa. Ti vijna ka kuni
keni'in xe'e ni saña naa na.
Ko tu kuu. Kuan kachi ni nuu
chaa kuña'nu un na kikoyo
maa da, ti na sia da saña —ni
kachi Pablo.
38 Yukan ti ni kachi policía
un nuu juez nava ni kachi
Pablo. Nu ni ka jini juez un ja
suni chaa Roma ka kuu Pablo
jiin Silas, ti ni ka yu'u da.
39 Yukan ti kuankoyo da
nuu ka'iin Pablo jiin Silas
vekaa un, ti ni ka nandakan

ta'u da nuu da. Ni ka keni'in da chaa, ti ni ka kachi da nuu da naa da:

—Ka kanda'u na jiin ni naa ni, ja na kekoyo ni ñuu na ja'a ti kinkoyo ni —ni ka kachi da.

40 Yukan ti ni ka kee da vekaa un, ti kuankoyo da ve'e Lidia. Yukan ni ka ka'an tuku da nuu uu ga yɨvɨ ka kandixia un, ti ni ka ja'a da jnundee ini yɨvɨ un, ti sa kuankoyo da.

Ni ka ndondaa yɨvɨ Tesalónica

17

1 Ni ka ya'a Pablo jiin chaa kua'an jiin da ñuu Anfípolis, ni ka ya'a da ñuu Apolonia, ti sa ni jakoyo da ñuu Tesalónica. Suni iyo ɨin veñu'un ni ka nchañu'un yɨvɨ Israel yukan.

2 Ni kɨvɨ Pablo yukan, chi sia'an ni sa'a da taka ñuu nuu ni ja'an da. Uni sábado ni ja'an da yukan, ti ni ka skua'a da jnu'un Yandios jiin yɨvɨ un. Nu ni ka'an da un, ti ni kachi kaji da jnu'un Yandios.

3 Ni kachi da nuu yɨvɨ un:

—Jnu'un Yandios ka'an ja kondo'o Cristo ti kuū ya, ti nandoto tuku ya nuu ñuji'i un. Ti ka'an ri ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi Pablo.

4 Yukan ti tɨjnɨ yɨvɨ Israel un, ni ka keja'a ka kandixia Jesús, ti ni ka kejna'an ini i jiin Pablo jiin Silas. Ti suni ka'iin yɨvɨ griego ja undi nuu ni ka ki'in jnu'un yɨvɨ Israel. Suni kua'a yɨvɨ un ni ka kandixia Jesús. Suni ni ka'iin tɨjnɨ ñasɨ'ɨ ka nchañu'un ndaa Yandios. Ka ja'an xaan ña veñu'un chaa Israel, ti ka sa'a ña nava iyo jnu'un chaa Israel. Yukan kuu ja ka ja'a yɨvɨ un ja yɨñu'un ña naa ña. Suni ni ka kandixia ña'an un Jesús, ti ni ka kuu kua'a ña'an un naa ña.

5 Ti suni tɨjnɨ yɨvɨ Israel ka'iin un, tu ni ka kandixia. Ni ka kuu kuasun ini, ti ni ka ka'an jiin sava chaa kuxi ja ka ndo'o kue'e ini ka yaku ichi un. Yukan ti ni ka keja'a ka kanajiin ko'o da, ti yachi xaan ni ka kututu yɨvɨ ñuu un. Ti ni ka ska'an yɨvɨ un. Yukan kuankoyo da ve'e Jasón, ni ka kɨvɨ da ka nanduku da Pablo jiin Silas, ja na keni'in da chaa ti kinchaka da nuu yɨvɨ un.

6 Tu ni ka ni'in da Pablo jiin Silas. Yukan kuu ja ni ka ñu'un da Jasón jiin uu ga chaa ka kandixia Jesús un, ti ni ka chakuachi da yukan:

—Chakoyo tɨjnɨ chaa ɨnga ñuu yo ja'a ja ni ka ska'an da yɨvɨ taka ñuu nuu ni ka ja'an da.

7 Ti Jasón ja'a ni skɨvɨ da chaa un ve'e da. Tu ka jandatu da jniñu ta'u César, chaa ta'u jniñu ñuu Roma. Ka ka'an da ja iyo ɨnga chaa ta'u jniñu nɨ ñuyɨvɨ. Ti chaa un kuu Jesús —sia'an ni ka kachi da nuu chaa ka kuña'nu un.

8 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un un, tendɨ'ɨ chaa ka kuña'nu jiin yɨvɨ un, ni ka kuɨtɨ xaan ini, ti ni ka keja'a ka kanajiin.

9 Yukan ti chaa ka kuña'nu un ni ka jikan da multa nuu Jasón jiin da naa da, ja na kekoyo Pablo jiin Silas ki'in da ɨnga ñuu, ti sa ni keta'u Jasón jiin chaa un naa da.

Kande Pablo jiin Silas ñuu Berea

10 Yukan ti yɨvɨ ka kandixia ñuu Tesalónica ni ka taji da Pablo jiin Silas kuankoyo da ñuu Berea. Jakuaa ni ka kee da kua'an da. Ni jakoyo da yukan, ti ni ka kɨvɨ da veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel.

11 Va'a ga ini yɨvɨ Israel kanchuku ñuu Berea, chi tu ni ka sa'a nanu ni ka sa'a yɨvɨ Israel kanchuku ñuu Tesalónica. Yɨvɨ Berea un ni ka kuni kunsho'o jnu'un Yandios. Taka kɨvɨ ni ka skua'a va'a jnu'un Yandios, ti ka nanduku da nuu tutu Yandios nu jandaa kuu jnu'un ka'an Pablo.

12 Yukan ti kua'a yɨvɨ un, ni ka kandixia jnu'un Jesús. Suni ni ka kandixia yɨvɨ griego. Kua'a yɨvɨ kuu kandixia un, kuu yɨvɨ ka un kuña'nu. Kuu ñasɨ'ɨ kuu chaa.

13 Yukan ti ni jaa jnu'un nuu yɨvɨ ñuu Tesalónica, ti ka jiniso'o yɨvɨ Israel kanchuku yukan ja suni ka'an Pablo jnu'un Yandios ñuu Berea. Kuankoyo da yukan ti ni keja'a ka ska'an da yɨvɨ ñuu un, ti ni ka keja'a yɨvɨ Berea un ka ndo'o ini.

14 Yukan ti yɨvɨ ka kandixia un ni ka taji ni da Pablo kua'an da ichi yu'u mar un, ko Silas jiin Timoteo ni ka kendo da tɨ'lɨ ga ñuu Berea yukan.

15 Suni tɨjnɨ chaa ka kandixia un kuankoyo da jiin Pablo, ti kuankoyo da jiin da undi ñuu Berea ja na kasjnu'un da nuu Silas jiin Timoteo ja na kinkoyo yachi da nuu kande Pablo. Yukan ti ni ka nandeokuñɨ chaa un undi ñuu Berea.

Kande Pablo ñuu Atenas

16 Ndatu Pablo, Silas jiin Timoteo ñuu Atenas. Nɨ ndatu da, ti ni jini da ja ka iyo kua'a santu ni ka sa'a yɨvɨ yukan ti ka nchañu'un i, ti ni kukui'ya ini da.

17 Yukan kuu ja ni ka'an kua'a da jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ un. Ni ka'an da jiin yɨvɨ Israel ini veñu'un nuu ka nchañu'un. Suni ni ka'an da jiin yɨvɨ ɨnga nación ja ka nchañu'un da Yandios. Suni taka kɨvɨ ni ka'an da nuu yɨvɨ ka'iin nuu ya'u.

18 Yukan ti ni ka ka'an yɨvɨ un jiin Pablo. Tɨjnɨ yɨvɨ un ka skua'a jnu'un epicúreo, suni tɨjnɨ ka skua'a jnu'un estoico. Ni ka'an Pablo nuu yɨvɨ un, ti yɨvɨ un ni ka keja'a ka ka'an:

—¡Naa jnu'un ka'an chaa ja'a ja ka'an xaan da, ko sɨin xaan jnu'un ka'an da! —ni ka kachi yɨvɨ un.

Sava yɨvɨ un ka ka'an:

—Ka'an da ja iyo ɨnga Yandios —ni ka kachi.

Sia'an ni ka ka'an yɨvɨ un, chi ni ka'an Pablo jnu'un Jesús, ti suni ni kachi da ja ka nandoto tuku ndɨyɨ.

19 Ni ka jnɨ yɨvɨ un Pablo, ti kuankoyo jiin da nuu yuku nani Areópago. Yukan ka ndututu chaa ka kuña'nu ñuu Atenas ka ndajnu'un da. Yukan ti ka kachi da nuu Pablo:

—Kani na jnu'un kuu jnu'un xna'an ra nuu yɨvɨ ja'a,

20 chi sɨin xaan ka'an ra. Tu ja'i kunso'o ri naa ri na

jnu'un ka'an ra. Ka kuni ri naa ri na jnu'un kuu —ni ka kachi da.

21 Tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu Atenas ka kuni ka'an taka jnu'un jaa un. Suni ka kuni kunso'o taka jnu'un jaa un, chi sia'an kanda. Tukaa iyo ɨnga jniñu ka sa'a. Suni sia'an sa'a yɨvɨ ñuu un, ti suni sia'an sa'a ɨnga yɨvɨ chakoyo ñuu un.

22 Yukan ti ni jakuɨñɨ Pablo ma'ñu nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu nuu yuku Areópago yukan, ti ni keja'a ka'a da nuu chaa Atenas:

—Tendɨ'ɨ ni'in, chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka nchañu'un nɨ ini ni kua'a santu.

23 Ni jikonuu na ñuu ni, ti ni jini na taka santu ja ni ka sa'a, ti ka nchañu'un ni. Suni ni jini na ɨɨn nuu kuncha ɨɨn santu, ko tundo kancha. Ɨɨn letra jika altar un ja ka'an: "Tu ka jini ri Yandios un." Ka nchañu'un ni un, ko tu chaku ini ni. Vijna na kachi na nuu ni nava kuu —ni kachi Pablo.

Siin Pablo ka'an da:

24 —Yukan kuu Yandios ja ni sa'a ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo ñuyɨvɨ. Ni ta'u ya jniñu andɨvɨ, ti suni ni ta'u ya jniñu ñuyɨvɨ ja'a, ko tu nandɨ'ɨ ya ɨɨn ve'e ja sa'a yɨvɨ ja kuncha ya, nanu ka sa'a yɨvɨ ja kuu santu.

25 Tu nandɨ'ɨ ya ja chindee yɨvɨ ya, chi tundo kumani nuu ya. Maa ya ja'a tendɨ'ɨ ja iyo. Maa ya sa'a ja ka chaku yo, ti jaan tachi yo.

26 Ɨɨn ni yɨvɨ ni sa'a Yandios undi nuu. Yukan ti ni ka nduu kua'a yɨvɨ, ti ni sa'a ya ja na kuchaku yɨvɨ nɨ ñuyɨvɨ. Ni kachi Yandios nasa na'an kuchaku ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, ti ni kachi ya nanu kunchuku yɨvɨ.

27 Sia'an ni sa'a Yandios nava na kachi yɨvɨ: "¿Ndoo ni kuu sia'an? Ti sia'an sa na nanduku yɨvɨ Yandios, ko tu yɨɨ nani'in yɨvɨ ya."

28 Ni sa'a ya ja chaku yo. Ni sa'a ya ja jikonuu yo, ti sa'a yo taka jniñu. Suni sia'an ni ka ka'an tɨjnɨ chaa tu'va ñuu ni undi najana'an na ni ka ka'an da: "Yandios ni sa'a yo'o."

29 Yukan kuu ja tu va'a ka ndo'o ini ni ja kaa Yandios nanu ka ndo'o ini yɨvɨ. Ni ka sa'a i santu nava ni ka ndo'o ini i, ansu Yandios kuu ja ni ka sa'a yɨvɨ jiin oro, ni ja ni ka sa'a jiin plata, ni ja ni ka sa'a jiin yuu. Tu va'a ja ni ka ndo'o ini ni ja sia'an kaa Yandios, chi maa ya ni sa'a yo'o.

30 Undi najana'an tu ni ka jini yɨvɨ jniñu ka sa'a i. Tundo ni sa'a Yandios jiin yɨvɨ un, ko vijna ti ni kuni ya ja tendɨ'ɨ yɨvɨ na nakani ini i nuu kuachi i.

31 Kuni ya ja na kuu sia'an, chi ni kachi ya ja na koo ɨɨn kɨvɨ na xndichi ya tendɨ'ɨ yɨvɨ, chi ni ja'a ya jniñu nuu ɨɨn chaa ja na nde'e da nu ni sa'a va'a yɨvɨ, xi ni sa'a kue'e i, ti chaa un ka'an da mani jandaa. Ti ni naxndoto ya chaa un nuu ka'iin ndɨyɨ un ja nakuni yo na kaa chaa xndichi nuu yɨvɨ un —sia'an ni kachi Pablo.

32 Nu ni ka jiniso'o ja ni ka'an Pablo ja nandoto tuku ndɨyɨ, sava da ni ka kuu ichi ini, ti sava da ni ka kachi:

—Ɨnga jinu sa na kunsoˈo ri naa ri nasa nandoto tuku ndɨyɨ —ni ka kachi da.

33 Yukan ni kee Pablo nuu kaˈiin da un, ti kuaˈan da.

34 Tɨjnɨ yɨvɨ un ni ka najnaˈan jiin Pablo, ti ni ka kandixia. Ɨɨn chaa un ni nani Dionisio. Suni ni kuu da ɨɨn chaa kuña'nu ñuu un. Ɨɨn ñasɨˈɨ un ni nani Dámaris. Suni siaˈan ni ka kandixia uu ga yɨvɨ un.

Kande Pablo ñuu Corinto

18

1 Ni kee Pablo ñuu Atenas ti kuaˈan da ñuu Corinto.

2 Yukan ni ndejnaˈan Pablo jiin ɨɨn chaa Israel nani Aquila. Ni kuu da ɨɨn chaa ñuu Ponto. Sa jaku kɨvɨ ni jakoyo da yukan jiin ñasɨˈɨ da nani Priscila, chi ni ka kee da ñuu Italia. Ni ka kee da yukan, chi Claudio ni keniˈin tendɨˈɨ yɨvɨ Israel kanchuku ñuu Roma yukan. Claudio ni taˈu jniñu nɨ ñuu Italia. Ni jaˈan Pablo veˈe Aquila jiin Priscila.

3 Ti yukan ni kuncha da jaku kɨvɨ, chi ɨɨn ni jniñu ni ka saˈa da naa da. Ni ka saˈa da veˈe jiin saˈma. Ni ka saˈa ndɨnduu da jniñu un, ti siaˈan ka niˈin da xuˈun da.

4 Taka sábado ni jaˈan Pablo veñuˈun nuu ka nchañuˈun yɨvɨ Israel un, ti ni kaˈan da. Ni kaˈan da nuu yɨvɨ Israel, ti suni ni kaˈan da nuu yɨvɨ ɨnga nación, chi kuni da ja na kandixia yɨvɨ un Jesús.

5 Yukan ti Silas jiin Timoteo ni ka kee da ñuu Macedonia, ti ni jakoyo da yukan. Ti Pablo ni kejaˈa nɨ ini da kaˈan da jnuˈun Yandios. Ni skuaˈa da jiin yɨvɨ Israel un, ti ni kachi da:

—Kandatu ra Cristo naa ra. Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja taˈu ya jniñu ñaˈnu —ni kachi da.

6 Ni ka kejaˈa ka kuɨtɨ ini yɨvɨ Israel un nuu Pablo, ti ni ka kaˈan kueˈe da nuu da. Yukan ti ni kɨsɨ Pablo saˈma da, chi tukaa kundee ini da jiin jnuˈun ni ka kaˈan yɨvɨ un, ti ni kachi da:

—Kuachi maa ra naa ra nu tu nanitaˈu ra naa ra. Tu na kuachi ruˈu, chi ja ni ka kachi ri nuu na nava ni kachi Yandios. Vijna ti na kiˈin ri, ti na kaˈan ri jnuˈun Yandios nuu yɨvɨ ɨnga nación —ni kachi da.

7 Ni kee da veñuˈun Israel un, ti kuaˈan da veˈe ɨɨn chaa nani Justo, ja kancha xiin veñuˈun un. Suni ni nchañuˈun da Yandios.

8 Ko iyo ɨɨn chaa nani Crispo ja ni yɨndaˈa veñuˈun Israel un. Maa da jiin tendɨˈɨ jnaˈan da ni ka kandixia da Jesús. Suni kuaˈa yɨvɨ ñuu Corinto ni ka jinisoˈo jnuˈun Yandios, ni ka kandixia i Jesús, ti ni ka janducha i.

9-10 Yukan ti ni skoto jani nuu Pablo ɨɨn jakuaa, ti ni kachi Yandios nuu da:

Tu yuˈu ra siin ra kaˈan ra jnuˈun ri, chi chindee ri roˈo, ti tundo saˈa yɨvɨ jiin ra. Siin kaˈan ra ti tu kasɨyuˈu ra, chi iyo kuaˈa xaan yɨvɨ ñuu jaˈa ja na kandixia ruˈu —ni kachi ya nuu jani un.

11 Yukan ti ni kendo Pablo ñuu Corinto un ni kuncha da ɨɨn kuiya sava, ti ni skuaˈa

da jnu'un Yandios jiin yɨvɨ un naa i.
12 Galión ni nani ɨɨn chaa ni ta'u jniñu nɨ ñuu Acaya un. Ni ka nduu ɨɨn nuu ini chaa Israel un, ni ka jnɨɨ da Pablo ti kuankoyo da jiin da nuu Galión.
13 Ti yukan ni ka kachi da:
—Ka'an chaa ja'a ja na kunchañu'un yɨvɨ Yandios, ko ansu sia'an ka'an ley yo —ni ka kachi da.
14 Ja kuni ka'an Pablo, ti ni kachi Galión nuu yɨvɨ Israel un:
—Nde'e naa ra, tundo ni sa'a chaa ja'a. Nu ni sakui'na da, xi ni ja'ni da ɨɨn ndɨyɨ, sa na kunso'o ri jnu'un ka ka'an ra naa ra, ko tundo ni sa'a da.
15 Na kachi ri ja kuu maa ra naa ra. Ka kuni chakuachi ra da ja skua'a da ɨnga jnu'un. Sɨɨn jnu'un ka'an da, ti sɨɨn kuu ley ra naa ra. Tu kuanta'u ri jnu'un ka ka'an ra naa ra —ni kachi Galión.
16 Yukan ti ni keni'in da yɨvɨ un kuankoyo fuera.
17 Yukan ti tendɨ'ɨ chaa griego un ni ka jnɨɨ da Sóstenes ja kuña'nu veñu'un chaa Israel un, ni ka ja'a da tau chaa un yuxe'e sticia un, chi tu ni ka jajna'an ini chaa Israel un, ko Galión tu ni nde'e da un.

Ni nandeokuñɨ Pablo ñuu Antioquía ti kua'an da jinu kuu uni

18 Tɨjnɨ ga kɨvɨ ni kuncha Pablo ñuu Corinto. Yukan ti ni ka kanxia'u da jiin yɨvɨ ka kandixia un, ti kua'an da ichi ñuu Cencrea, ja kuu ɨɨn ndañuu Siria. Suni kua'an Aquila jiin Priscila. Ni ka jakoyo da ñuu Cencrea. Yukan ni sete Pablo ixi xini da, chi ja ni sinu da jnu'un ni kachi da nuu Yandios. Yukan ni ka kɨvɨ da barco ti kuankoyo da ichi ñuu Siria.
19 Ichi kuankoyo da ni ka ya'a da ñuu Efeso. Yukan ni ka kendo Aquila jiin Priscila, ti ni ja'an Pablo veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel kanchuku ñuu yukan, ti ni ka'an da jnu'un Yandios nuu yɨvɨ un.
20 Ni ka kuni yɨvɨ un ja na kendo Pablo tɨjnɨ kɨvɨ un, ko tu ni kuni da.
21 Ni kuu hora ka'an da ja ki'in da, ti ni kachi da:
—No'on ri ñuu Jerusalén, chi koo ɨɨn viko, ti kuni ri kunde ri yukan. Nu na kachi Yandios ti nandeokuñɨ tuku ri —ni kachi da.
Ni kee da ñuu Efeso un, ti kua'an da ichi yu'u mar. Yukan ni kɨvɨ da barco.
22 Yukan ni ya'a da ñuu Cesarea, ti ni jaa da ñuu Jerusalén. Yukan ni kanxia'u da jiin yɨvɨ ka kandixia Jesús un, ti sa kua'an da ñuu Antioquía.
23 Na'an ni kuncha da ñuu Antioquía. Yukan ni kee tuku da, ti ni nandeokuñɨ da ñuu Galacia. Ni naya'a da ñuu Frigia. Ni ya'a da ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ñuu yukan, ti ni ja'a da jnundee ini tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia Jesús un.

Ni ka'an Apolos ñuu Efeso

24 Na ni ya'a Pablo ñuu yukan, ɨɨn chaa Israel ni jaa da ñuu Efeso. Ni nani da Apolos, ti ni kuu da chaa Alejandría. Ni ka'an va'a da jnu'un

Yandios, ti nakuni va'a da
tutu Yandios jana'an.
25 Skua'a da jnu'un Jesús.
Ni ka'an nɨ ini da, ko tu jini
ndɨ'ɨ da jnu'un Jesús. Nɨnɨ
jnu'un ni ka'an Juan ni jini
da, ti Juan ni skuanducha da
yɨvɨ.
26 Tu ni yu'u da ti ni
keja'a ka'an da jnu'un un ini
veñu'un nuu ni ka nchañu'un
yɨvɨ Israel un. Ni ka jiniso'o
Aquila jiin Priscila nava ni
ka'an da. Yukan kuu ja ni
ka kana da chaa, ti ni ka
xndaku ndaa da nuu da nava
ni jna'an Jesús undi na ni ji'i
Juan.
27 Yukan ti Apolos kuni da
ki'in da Acaya. Ni ka chindee
yɨvɨ ka kandixia ñuu Efeso un
maa da, ti ni ka sa'a i ɨɨn tutu
nuu yɨvɨ ka kandixia Acaya.
Ni ka kachi i: "Kuanta'u Apo-
los." Sia'an ni ka chiso da,
ti kua'an Apolos. Ni ja'a da
jnundee ini yɨvɨ ka kandixia
un. Ja ni ka kandixia yɨvɨ un
Jesús, chi ni chindee Yandios
maa i.
28 Ni ka jini yɨvɨ un ja ni
nachiso ndaa Apolos nuu
yɨvɨ Israel, chi ni ja'a Yandios
jniñu nuu da. Yukan kuu ja
ni skua'a da nava ka'an tutu
Yandios. Ni kachi da nuu yɨvɨ
Israel un:
—Ka ndatu ra Cristo naa ra.
Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús
ni kuu Cristo, chi ni taji Yan-
dios ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni
kachi da.

Kande Pablo ñuu Efeso

19

1 Apolos ni kendo da ñuu
Corinto, ti Pablo kua'an da
yuku ñuhún ñuu Asia un, ti ni
jaa da ñuu Efeso. Ni jaa da
nuu iin tɨjnɨ yɨvɨ ka kandixia
jnu'un ni ka'an Juan ja ni
skuanducha.
2 Ti ni jikajnu'un da nuu da,
ti ni kachi da:
—¿Ni ka ni'in ra Espíritu
Santo kɨvɨ ni ka kandixia ra
nu? —ni kachi da.
Ti ni ka kachi da nuu Pablo:
—Ni tu jini ri nu iyo Espíritu
Santo —ni ka kachi da.
3 Ti ni jikajnu'un tuku
Pablo nuu da naa da, ti ni
kachi da:
—¿Nasa ni ka janducha ra
naa ra? —ni kachi da.
Ni ka kachi da nuu Pablo:
—Ni ka janducha ri nava ni
kachi Juan.
4 Ti ni kachi Pablo nuu da:
—Juan ni skuanducha da
yɨvɨ jiin nducha nu ni ka
nakani ini da nuu kuachi da.
Ni kachi da nuu yɨvɨ ja kii ɨnga
chaa, ti yɨvɨ un na kandixia i
ja chaa un kuu Jesús, ya kuu
Cristo. Sia'an ni ka'an Juan
—ni kachi Pablo.
5 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un
ni ka'an Pablo, ti ni ka jan-
ducha da, chi ni ka kandixia
da ja Jesús kuu Cristo.
6 Yukan na ti Pablo ni
chuxndee da nda'a da sɨkɨ
da naa da, ti ni ka ni'in da
Espíritu Santo, ti ni ka keja'a
da ka ka'an da ɨnga yu'u yɨvɨ,
ti suni ka ka'an da jnu'un
Yandios.
7 Ti ka iyo yajni uxi uu
jna'an da.
8 Nu uni yoo ni kunde Pablo
un, ni ja'an da veñu'un nuu
ka nchañu'un yɨvɨ Israel un.
Tu ni yu'u da ja ka'an da jiin
yɨvɨ un, ti ni xna'an da nuu

da naa da, ti kua'a jnu'un ni
ka'an da nasa ta'u Yandios
jniñu.
9 Yukan ni ka'iin tɨjnɨ yɨvɨ
Israel ja ni'in xaan ini da. Tu
ni ka kandixia da jnu'un ni
ka'an Pablo. Ti ni ka kachi da
jiin jna'an da un ja tu iyo va'a
jnu'un Jesús. Yukan ti Pablo
ni kuxio da nuu ve'nu'un da,
ti ni kuu sɨɨn da kua'an da jiin
chaa ni ka kandixia jiin da
un. Ti ni naya'a da ɨɨn skuela
chaa nani Tiranno. Yukan ti
taka kɨvɨ ni xna'an Pablo jiin
taka yɨvɨ ka jakoyo skuela un.
10 Ni skua'a da uu kuiya
yukan. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ
kanchuku ndañuu Asia un ni
ka jiniso'o i jnu'un Jesús. Ni
ka jiniso'o yɨvɨ Israel, ti suni
ni ka jiniso'o yɨvɨ ɨnga nación.
11 Ni sa'a Pablo kua'a jniñu
ña'nu yukan, chi ni chindee
Yandios maa da, ti ni ka jini
yɨvɨ un nava sa'a jniñu Yan-
dios.
12 Ti yɨvɨ un ni ka yɨnda'a
i sava'ni ga pañitu xi sava'ni
ga sa'ma, ja ni kue'e Pablo,
ti ni ka yɨnda'a i nuu yɨvɨ ka
ku'u, ti yɨvɨ un ni ka nduva'a
i. Suni ni ka yɨnda'a i nuu yɨvɨ
ka jna'an tachi xaan, ti tachi
xaan un ni kee kua'an, ti ni ka
nduva'a yɨvɨ un.
13 Yukan ka jikonuu tɨjnɨ
chaa Israel ja suni ka ken-
chaa da tachi xaan nuu yɨvɨ,
chi ka kuu da chaa tasɨ. Ka
kuni kenchaa da tachi xaan
un nuu yɨvɨ jiin sɨvɨ Jesús, ti ni
ka kachi da jiin tachi xaan un:
—Pablo ni ka'an jnu'un
Jesús. Jiin jniñu ni ta'u Jesús
ka'an ri, ti kuan kee naa ra
—ni ka kachi da.
14 Sia'an ni ka sa'a ndɨ uxia
se'e Esceva, ɨɨn chaa kuu sutu
kuña'nu.
15 Ni ka kachi da jniñu ta'u
Jesús nuu tachi xaan un, ti
tachi xaan un ni ka kachi:
—Jini ri nau ja kuu Jesús, ti
jini ri nau ja kuu Pablo, ko tu
jini ri nau ja kuu ro'o naa ra,
chi tu ka ta'u ra jniñu ña'nu
—ni ka kachi tachi xaan un.
16 Yukan ti chaa ka jna'an
tachi xaan un, ni kanda da
sɨkɨ chaa kuachi un ni jnɨɨ da i,
ti ni ja'a da tau i ja undi ni ka
tuji i. Ni tevichi lɨɨ da suchi un
naa i. Sia'an ni ka kee i ve'e
un, ni ka jinu i.
17 Yukan ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuu
Efeso ni ka jiniso'o nava ni
ka jna'an suchi un. Ni ka
jiniso'o yɨvɨ Israel, ti suni ni
ka jiniso'o yɨvɨ ɨnga nación.
Yukan kuu ja tendɨ'ɨ yɨvɨ un
ni ka keja'a ka yu'u da, ti ni
ka keja'a ka ka'an da ja ña'nu
kuu jniñu ni sa'a Jesús.
18 Kua'a yɨvɨ ni ka kandixia
Jesús, ti vekoyo i ka ka'an i ja
tu iyo va'a jniñu ni ka sa'a i
niku.
19 Ni ka kachi kaji i nasa ni
ka xnda'u i yɨvɨ. Chaa tasɨ un
ni ka yɨnda'a da tutu tasɨ, ti
tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka jini ja ni
ka ja'ma da un. Ti ni ka tava
da nasa nchaa tutu un, ti ni
ka jini da ja nchaa uu xiko uxi
mil xu'un plata.
20 Sia'an ni jichanuu jnu'un
Yandios, ti ni ka kandixia
kua'a yɨvɨ un, ti Yandios ni
ja'a ya jnundee ini nuu yɨvɨ
un.
21 Yukan ni ndo'o ini Pablo
ja nandeokuñɨ da ndañuu
Macedonia. Ya'a da ndañuu
Macedonia. Ya'a da ndañuu

Acaya, ti no'on da undi Jerusalén, ko ni kachi da:

—Nu na ya'a ri Jerusalén, ti ki'in ri undi Roma —ni kachi da.

22 Yukan ti ni taji Pablo Timoteo jiin Erasto undi Macedonia, chi ni ka chindee da jiin da, ti ni kendo Pablo jaku ga kɨvɨ ñuu Asia.

Ni ka ndondaa yɨvɨ Efeso

23 Ti kɨvɨ un ni ka ndondaa yɨvɨ ñuu Efeso, ja kua'a yɨvɨ ni ka kandixia Jesús.

24 Ni iyo ɨɨn chaa ni nani Demetrio. Ni sa'a da jniñu jiin plata, ti ni ka natejna'an da mani santu kuachi. Nanu santu ni nani Diana. Ti chaa ka sa'a jniñu jiin da un, ni ka ni'in kua'a da xu'un, chi ni kuu ya'u xaan.

25 Ti Demetrio un ni nastutu da taka chaa un jiin uu ga chaa ka sa'a jniñu sɨkɨ jniñu un, ti ni kachi da:

—Taa, ja ka jini yo ja jiin jniñu ja'a ka ni'in kua'a yo xu'un.

26 Ko jini yo ja ka'an Pablo ja santu kuachi ka sa'a yo, ansu maa Yandios kuu. Ti sia'an ni skandixia da kua'a yɨvɨ, ti tukaa ka jaan i santu ka sa'a yo. Ti ansu nɨnɨ ñuu Efeso ja'a, chi nɨ ñuu Asia. Sia'an ka jini yo nava sa'a da.

27 Chi nu tukaa kuaan yɨvɨ santu ka sa'a yo, ti tu iyo va'a nu sia'an, ko vi'i ga kuu nu na xndoo da ja tukaa kunchañu'un da santu Diana, chi maa ña kuu ɨɨn santu ja kuu ña'nu ga. Vijna nɨ ñuyɨvɨ ka nchañu'un i santu un. Sandau xi jaa ɨɨn kɨvɨ ti tukaa kunchañu'un i Diana —ni kachi Demetrio.

28 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Demetrio, ni ka kuɨtɨ xaan ini da, ti ni ka kanajiin da:

—¡Diana, ñuu Efeso ja'a, kuu ɨɨn santu kuña'nu ga! —ni ka kachi da.

29 Yukan ti ni ka ndondaa yɨvɨ nɨ tu'u ñuu yukan, ni ka jnɨ yɨvɨ un Gayo jiin Aristarco, uu chaa ñuu Macedonia, chi ka yaku da jiin Pablo. Ti taka yɨvɨ ñuu un ni ka ndututu ɨɨn nuu iyo junta nɨ tu'u ñuu.

30 Kuni ki'in Pablo nuu ka kanajiin yɨvɨ un, ti ni ka ka'an da jiin da, ko chaa ka kandixia jiin da tu ni ka ja'a da jnu'un.

31 Ti yukan ka'iin tɨjnɨ chaa ñuu Asia, ja ka kuu mani da jiin Pablo. Suni ni ka kasjnu'un da nuu Pablo ja tu ki'in da un.

32 Ti nuu junta un ni ka keja'a ka kanajiin yɨvɨ. Tɨjnɨ ni ka ka'an ɨɨn jnu'un, ti uu ga ni ka ka'an ɨnga jnu'un, chi ni ka kuvaa da ka kanajiin da. Kua'a da tu ka jini ndoo ni ka ndututu da.

33 Ti chaa Israel un ni ka chinda'a da ɨɨn chaa nani Alejandro, ja na ka'an da nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ, ni ka jani sava yɨvɨ un jnu'un nuu da ndoo ni ka ndututu da, chi tu jini kuɨtɨ da. Yukan ti Alejandro ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasɨyu'u yɨvɨ un, chi kuni kachi da ja ansu chaa Israel ni ka ndondaa sɨkɨ ñuu un.

34 Ko nu ni ka jini yɨvɨ un ja kuu da ɨɨn chaa Israel, ti ni

ka kanajiin yɨvɨ un yajni uu
hora, ti ni ka kachi da:
—Diana, ñuu Efeso ja'a, kuu
ɨɨn santu kuña'nu ga —sia'an
ni ka kana jiin da.
35 Yukan ti ɨɨn chaa kuu sec-
retario ñuu un, nu ni kundee
da ni ka jasɨyu'u yɨvɨ un, ti ni
keja'a ka'an da nuu i:
—Ni'in naa ni chaa ñuu
Efeso, ka jini yɨvɨ nɨ tu'u
ñuyɨvɨ ja ka jito va'a yo ve'e
Diana, chi kuu ña ɨɨn santu
kuña'nu ga. Suni jini da ja ka
jito yo santu ni kinikava undi
andɨvɨ.
36 Ti tu ni ɨɨn yo kachi ja
ansu jandaa kuu. Kasɨ yu'u ni
naa ni. Ti tukaa ndoo ka'an ni
naa ni, chi tu ni ka jani va'a
ini ni.
37 Ti ka yɨnda'a ni Gayo jiin
Aristarco. Tu ni ka sakui'na
da ini ve'e Diana, ni tu ka
ka'an da sɨkɨ Diana.
38 Ti nuu Demetrio jiin uu
ga chaa ka sa'a jniñu jiin da
un, ka ñu'un kuachi da jiin
yɨvɨ, ti na kin kankuachi da
nuu juez jiin nuu juzgado,
na kankuachi da nuu justicia
nava na ni'in da ichi da.
39 Nu ɨnga jniñu ka jikan ni
naa ni, kuu kakan ni nuu ɨɨn
junta nava ka'an nuu ley.
40 Sia'an sa'a ni naa ni, chi
kuu kankuachi i sɨkɨ ni, ti
kachi i ja ni ka ndondaa ni
naa ni sɨkɨ justicia ja ni ka
ndututu ni ja'a. Ti nu na kuni
justicia ja ni ka ndututu ni
naa ni vijna, ti kajnu'un da
ni'in naa ni, ti tundo kachi ni
nuu da —ni kachi secretario
un.
41 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an da
sia'an, ti ni nataji da taka yɨvɨ
un kuano'on i ve'e i.

Kua'an Pablo ñuu Macedonia jiin ñuu Grecia

20

1 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka jicha nuu
yɨvɨ ni ka kanajiin nuu junta
un. Ti Pablo ni ndututu da
jiin yɨvɨ ka kandixia, ti ni ja'a
da jnundee ini nuu yɨvɨ un, ti
ni ka kanxia'u da jiin yɨvɨ un ti
kua'an da undi ñuu Macedo-
nia.
2 Ni ya'a da ñuu Macedo-
nia ti ni jikonuu da taka ñuu
un ni ja'a da jnundee ini nuu
taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un
Jesús. Yukan ti ni ya'a da undi
ndañuu Grecia.
3 Ni kendo da yukan uni
yoo. Ni jaa ɨɨn kɨvɨ ja kuni
ki'in da barco ja ki'in da undi
ndañuu Siria. Yukan ti ni
ni'in da jnu'un chaa Israel ka
ndo'o ini da ja ka'ni da chaa.
Yukan ti ni ndo'o ini da ja
nandeokuñɨ da ñuu Macedo-
nia.
4 Ti kua'an Pablo jiin ɨɨn
chaa nani Sópater, chaa ñuu
Tesalónica. Suni Gayo, chaa
ñuu Derbe, jiin Timoteo
kuankoyo da jiin da.
5-6 Tendɨ'ɨ da kuankoyo da
ñuu Filipos. Ti ni kendo da
jaku kɨvɨ jiin Lucas, ti uu
ga chaa un ni ka kandu da
kua'an da. Ti ni ka ndatu da
saña undi ñuu Troas. Nu ni
ya'a viko ka yee da staa stila
tu yɨ'ɨ levadura, ti ni ka kɨvɨ na
ɨɨn barco ti kua'an na. Ti nuu
u'un kɨvɨ ni ka janujna'an naa
da undi ñuu Troas, ti yukan ni
ka kendo na uxia kɨvɨ.

Kande Pablo ñuu Troas

7 Ɨɨn kɨvɨ domingo ni ka
ndututu na jiin taka yɨvɨ ka
kandixia, ti ni ka yee na staa

ja ni ka nuku'un ini na kɨvɨ ni kuxini Jesús. Ni ka'an Pablo jnu'un Jesús nuu yɨvɨ un undi ñuu, chi ɨnga kɨvɨ kuni ki'in da.
8 Ti kua'a yɨtɨ ka kayu nuu ni ka ndututu da, ka'iin da ɨɨn ve'e kendo nuu sukun.
9 Ɨɨn chaa lulu nani da Eutico, nukoo da yu'u ventana un. Ti vanuxia ja ni siin Pablo ka'an da, ti ni chaa ma'na nuu chaa lulu un, ti ni kanakava i. Kanakava i uni piso undi nuu ñu'un. Ni ji'i yɨ.
10 Yukan ti Pablo ni kuun da nuu ni kanakava chaa lulu un, ti ni jinu da sɨkɨ i, ti ni nanuu da i. Yukan na ti ni kachi Pablo nuu yɨvɨ un:

—Koto yu'u ra naa ra, chi chaku i —ni kachi da.

11 Yukan na ti ni ndaa Pablo nuu ka'iin da un. Ni ka yee da staa jiin yɨvɨ un, ti ni siin da ka'an da undi ni kuxian ɨnga kɨvɨ ti kua'an da.
12 Chaa lulu un ni nandoto tuku da, ti kuano'on da ve'e da. Yukan kuu ja ni ka kusɨɨ xaan ini yɨvɨ un.

Kua'an Pablo jiin chaa ka jika jiin da ñuu Mileto

13 Yukan ti ni ka kandu na, ti ni ka kɨvɨ na ɨɨn barco. Ti kua'an na undi Asón, nuu ni ka ndatu na Pablo. Sia'an ni kuu ini maa da, chi ni jika ja'a ka kua'an da undi ñuu un.
14 Yukan ni ka ndejna'an na jiin Pablo ñuu Asón un. Ni kɨvɨ da jiin na naa na ini barco un, ti kuankoyo na undi ñuu Mitilene.
15 Kee na kuankoyo na yukan jiin barco, ti ɨnga kɨvɨ ni ka ya'a na ñuu Quío, ti ɨnga kɨvɨ ni ka ja'an na ñuu Samos. Ni kendo na jaku kɨvɨ ñuu Trogilio, ti undi ɨnga kɨvɨ sa ni ka jaa na undi ñuu Mileto.
16 Tu ni ka ja'an na ñuu Efeso, chi Pablo tu ni kuni da kendo da ñuu Asia yukan. Sia'an ni sa'a da, chi ni ndɨ'ɨ ini da ja kuni da jaa yachi da ñuu Jerusalén. Nu na kuu yachi da, ti kuni da nasa'a da viko ta'u itu xi triu.

Jnu'un ni ka'an Pablo nuu chaa ka yɨnda'a yɨvɨ kandixia ñuu Efeso

17 Undi ñuu Mileto ni kana Pablo taka chaa ka yɨnda'a yɨvɨ ka kandixia Jesús ñuu Efeso, ja na ki'in da undi nuu kancha Pablo.
18 Nu ni ka jakoyo da nuu kancha Pablo, ti ni kachi Pablo jiin da:

—Ni'in naa ni, ja ka jini ni nasa ni chaa na, na ni chaa na ñuu Asia.

19 Ni sa'a na jniñu ni ta'u Yandios. Tu ni sa'a vixi na maa na. Kukui'ya xaan ini na jiin taka nundo'o ka sa'a yɨvɨ nuu na. Ni ndo'o nene na, chi chaa Israel ni ka sa'a ndeva'a da jiin na.
20 Ka jini ni ja tu yu'u na ka'an na jnu'un Yandios nuu ni, ja na kendo va'a ni naa ni. Ni skua'a na jiin ni naa ni nu ni ka ndututu ni, ti suni undi ve'e ni.
21 Ni ka'an na nuu yɨvɨ Israel, ti suni nuu yɨvɨ ɨnga nación. Ni ka'an na ja na nakani ini da nuu kuachi da, ti na kandixia da ja Jesús kuu Cristo.
22 Vijna ti ki'in na Jerusalén, chi sia'an kuni maa Espíritu

Santo, vasu tu jini na ndoo
jna'an na yukan.
23 Taka ñuu ni kii na, ni
kachi Espíritu Santo nuu na
ja koo ndo'o koo nene na, chi
ki'in na vekaa.
24 Ko tu ndɨ'ɨ ini na ja
yukan. Vasu na ka'ni yɨvɨ
saña, tundo jitu ini na, chi
ndo'o ini ja siuku na jniñu
ni ja'a Jesús nuu na, ja na
ka'an na jnu'un Yandios. Ti
sia'an kuu ja kusɨɨ ini na. Kuu
xaan ini na ka'an na jnu'un
Yandios nava kuu ini maa ya,
ja kunda'u ini ya yɨvɨ naa i.

25 Taka nuu kanchuku ni
na ni ya'a na, ti ni ka'an na
jnu'un ja kuu kɨvɨ i nda'a Yan-
dios ti ta'u ya jniñu nuu i. Vi-
jna ti ndo'o ini na ja tukaa
kuni ni saña ñuyɨvɨ ja'a.
26 Ja yukan kuu ja na kachi
na nuu ni naa ni, ja tu na
kuachi na nu tu ni kandixia
ni ɨin yɨvɨ jnu'un Jesús.
27 Sia'an na kachi na nuu
ni, chi ni ka'an ndaa na taka
jniñu ta'u Yandios nuu ni.
28 Ja yukan kuu ja koto ni
maa ni naa ni. Suni koto ni
ñanijna'an ni ja ni kandixia
Cristo, chi Espíritu Santo ni
ja'a ya jniñu un nuu ni. Ja
Jesús ti nanita'u yo, chi ni jatɨ
ya niñɨ ya ti ni ji'i ya ja yo'o
naa yo.

29 Yukan kuu jnu'un ja'a na
nuu ni, ja koto ni maa ni naa
ni. Chi nu na ya'a na ki'in na,
ti jini na ja kikoyo yɨvɨ koto
u'u ni'in naa ni, ti kuni xnaa
i jnu'un Yandios, ti xnda'u i
ni'in naa ni.
30 Iyo sava ni naa ni keja'a
xndoña'an, ti xnda'u ni naa
ni ja tukaa siin ni jnu'un Yan-
dios.
31 Ja yukan kuu ja kuni na
ja koto va'a ni maa ni naa ni.
Ti nuku'un ini ni saña ja uni
kuiya ni xna'an na nuu ni, ti
ni xndaku na nuu ni, chi ndɨ
kɨvɨ ndɨ ñuu ni skua'a na jiin
ni, ti tu ni kuxio na nuu ni.
Suni ni nde'e na tɨ'lɨ ja kuu
ni'in naa ni nuu Yandios.
32 Tendɨ'ɨ ni'in, mani ñani
yo naa yo, ña'an ni naa ni
ti na chi'i na ni'in nda'a
Yandios naa ni. Jnu'un ya
ka'an ja kunda'u xaan ini
ya. Nu skua'a ni jnu'un ya,
ti chindee chitu ya ni'in naa
ni ja ni ka kandixia ni ya. Ti
kinkoyo ni kunchuku ni jiin
Yandios undi andɨvɨ jiin uu ga
yɨvɨ ni nakaji maa ya.
33 Tu ni ndo'o ini na ja kuu
maa na xu'un ni, jiin sa'ma
ni.
34 Ka jini va'a ni ja ni sa'a na
jniñu jiin nda'a na jiin ja'a na,
ti ni ni'in na taka ja nandɨ'ɨ
na. Suni ni ni'in na taka ja ka
nandɨ'ɨ chaa ni kunchuku jiin
na.
35 Sia'an ni xna'an na, ja
na sa'a yo jniñu, ti chindee
yo nuu uu ga yɨvɨ nda'u.
Nuku'un ini ni jnu'un ni
kachi Jesús, na ni ka'an ya:
“Kusɨɨ ga ini yɨvɨ ja chindee ni
yɨ, ti vi'i ga kusɨɨ ini maa ni
nuu i”, ni kachi Jesús —kachi
Pablo.
36 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka'an Pablo
sia'an, ni jakunjitɨ da, ti
ni kanajaa da Yandios jiin
tendɨ'ɨ yɨvɨ un.
37 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka
nde'e i. Ni ka nanuu i, ti ni ka
teyu'u i nuu Pablo.

38 Ko kukui'ya xaan ini i,
chi ni kachi Pablo ja tukaa
nakunijna'an i jiin da. Ni ka
jan chu'un ichi i da undi nuu
barco, ti ni ka kanxia'u i jiin
Pablo.

Kua'an Pablo ñuu Jerusalén

21

1 Nu ni ka kendo ñanijna'an
yo, ti kuankoyo ndoo na undi
ñuu Cos, ti ɨnga kɨvɨ, undi ñuu
Rodas. Yukan ti kuankoyo na
undi ñuu Pátara.
2 Yukan ni ka kɨvɨ na ɨnga
barco ja kua'an undi ñuu
Fenicia, ti kuankoyo na.
3 Nu kuankoyo na ni ka jini
na ñuu Chipre ja ni kendo ichi
nda'a sajni ichi kuankoyo na,
ti ni ka siin na undi ñuu Siria.
Yukan ti ni jakoyo na ñuu
Tiro, chi barco un ni xndoo
jaku ndajniñu ñuu un.
4 Ti ni ka nanduku na yɨvɨ
ka kandixia kanchuku ñuu
un, ti ni ka kendo na uxia kɨvɨ
jiin da. Ni ka kachi da nuu
Pablo:
—Tu ki'in ni ñuu Jerusalén
—ni ka kachi da.
Sia'an ni ka kachi da nuu
Pablo, chi sia'an ni ka jini da
jiin inijnuni Espíritu Santo.
5 Ti ni jaa kɨvɨ kinkoyo tuku
na, ti ñanijna'an yo jiin ñasɨ'ɨ
da, jiin se'e kuachi da, ni ka
jan chu'un ichi da saña naa
na undi yu'u ñuu un. Yukan ti
ni ka jakunjitɨ naa na na yu'u
mar un, ti ni ka jikanta'u na
nuu Yandios yukan.
6 Yukan ti kuankoyo na. Ka
kɨvɨ tuku na barco, ti maa da
naa da, ni ka nandeokuñɨ da
ve'e da.
7 Sia'an ni kekoyo na ñuu
Tiro, ti ni ka jakoyo na undi
ñuu Tolemaida. Yukan ni
ka kanxia'u na jiin yɨvɨ ka
kandixia jnu'un Jesús un. Ni
ka kendo na ɨɨn kɨvɨ jiin da
naa da.
8 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ti
kuankoyo na. Ni ka jaa na
ñuu Cesarea, ti ni ka ja'an na
ve'e Felipe, chaa ka'an jnu'un
Yandios. Kuu da ɨɨn chaa
junukuachi ja ni nakaji yɨvɨ
ka kandixia ñuu Jerusalén,
chi na jana'an ni ka nakaji
yɨvɨ uxia chaa chindejna'an
jiin apóstol. Ni ka kendo na
jiin da jaku kɨvɨ.
9 Felipe un ñava'a da kuun
sesɨ'ɨ da, ja tu ni ka nanda'a
ña, ti ñaa un ka ka'an ña
jnu'un Yandios.
10 Ni kendo na yukan jaku
kɨvɨ, ti ni chaa ɨɨn chaa ka'an
jnu'un Yandios. Vaji da ñuu
Judea, ti nani da Agabo.
11 Ti ni chaa da nuu
kanchuku na. Ni ndaji da
sanchi Pablo, ti ni ju'ni da
nda'a maa da, ti ni kachi da
nuu Pablo:
—Ni kachi Espíritu Santo
ja sia'an ku'ni chaa Israel ja
xiin sanchi ja'a, ti nakua'a da
chaa nuu yɨvɨ ɨnga nación, ni
kachi Espíritu Santo —kachi
Agabo.
12 Ni ka jiniso'o na jnu'un
ni kachi Agabo, ti ni ka keja'a
ka xndaku na nuu Pablo ja
tu ki'in da undi ñuu Jerusalén.
Suni yɨvɨ ka kandixia ñuu Ce-
sarea, ni ka chayɨka i Pablo.
13 Yukan ti Pablo ni kachi
da nuu na naa na:
—Koto nde'e ra naa ra.
Koto sakui'ya ra ini ri. Ja iyo

tu'va ri nuu ndoo na kuu. Nu yɨvɨ Jerusalén na jnɨɨ da presu ru'u tundo sa'a, ti iyo va'a vasu na kuū ri. Sia'an na kuu ri ja sɨkɨ Jesús —ni kachi da.

14 Tu ni ka kundee na kasɨ na ini da. Yukan kuu ja ni ka sia na da, ti ni ka kachi na:

—Na kuu nava kuni maa Yandios —ni ka kachi na.

15 Yukan na ti ka nduku ndee na ni ka stutu na ndajniñu na, ti kuankoyo na undi ñuu Jerusalén.

16 Ti kuankoyo tɨjnɨ chaa ka kandixia Jesús ñuu Cesarea jiin na. Ñuu Jerusalén yukan, iyo ɨɨn chaa nani Mnasón, ja najana'an vaji da ñuu Chipre, ti ja iyo kuiya ni kandixia da Jesús. Ñanijna'an yo ni ka yɨnda'a da saña ja kendo na ve'e Mnasón.

Ja ni jaa Pablo ve'e Jacobo

17 Yukan ti ni jakoyo na ñuu Jerusalén. Yɨvɨ ka kandixia un, ka kusɨɨ xaan ini da ja ni ka jaa na.

18 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ka ja'an na jiin Pablo ni ka jande'e na Jacobo. Yukan kanchuku taka chaa ka ndisojniñu ña'nu veñu'un un.

19 Ni ka kanxia'u na jiin tendɨ'ɨ da, ti Pablo ni keja'a da ka'an da jiin da, ti ni jani da jnu'un taka ja ni sa'a Yandios jiin da. Ni kachi da nasa ni ka ñuso'o yɨvɨ ɨnga nación jnu'un Yandios ni ka'an da.

20 Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni ka keja'a ka ka'an da ja Yandios ja kuña'nu ga. Yukan ti ni ka kachi da nuu Pablo:

—Ñani Pablo, ja jini ni ja yɨvɨ Israel, iyo kua'a xaan ja ni ka kandixia vijna. Ka kuni i ja na siin yɨvɨ ɨnga nación jiin jnu'un ni xndoo Moisés.

21 Ni ka kachi yɨvɨ un nuu i ja ni'in xna'an nuu yɨvɨ Israel ja ka'iin ñuu nuu kanchuku yɨvɨ ɨnga nación, ti ni xna'an ni nuu i ja tu siin i jiin jnu'un ni xndoo Moisés. Ka ka'an i ja ni xna'an ni ja se'e kuachi i, tukaa nandɨ'ɨ seña yɨkɨ kuñu yɨ, ti ni tu siin i jiin jnu'un jana'an.

22 Yukan ti, ¿ndo sa'a na vijna na naa? Yɨvɨ un kuu ndututu i, nu na kuni i ja ni chaa ni.

23 Yukan kuu ja va'a ga sa'a ni nava kachi na nuu ni. Ka iyo kuun jna'an na ja'a. Na siuku da nava ni jikan da nuu Yandios.

24 Kua'an ni veñu'un ka'nu Israel un jiin da naa da, ti siuku ni jiin da jnu'un jana'an, nava na kendo va'a ni nuu Yandios. Suni cha'u ni xu'un nchaa ɨɨn rɨɨ ja kin soko da nuu Yandios. Yukan ti sete ni ixi xini ni nava ka sa'a da, ti na kuni yɨvɨ naa i ja ansu jandaa kuu ja ni xna'an ni ja tu siin yo jnu'un jana'an. Na kuni i ja siuku ni nava iyo jnu'un ni xndoo Moisés.

25 Jini ni nava ni sa'a na jiin yɨvɨ ka kandixia ɨnga nación. Ni ka taji na tutu nuu i ti ni ka kachi na nuu i nava ka ndo'o ini na. Ni kachi na ja tukaa kaji i kuñu kuɨtɨ ja ni ka soko yɨvɨ nuu santu ka nchañu'un i. Ni tu kuu kaji i kuñu kuɨtɨ nu tu ni jatɨ ndɨ'ɨ niñɨ tɨ. Ni tu kuu kunchaka ɨɨn ñasɨ'ɨ ɨnga chaa nuu yɨɨ ña —sia'an ni ka kachi da nuu Pablo.

Ni ka jnɨɨ da presu Pablo ini veñu'un ka'nu Israel

26 Yukan ti kua'an Pablo jiin ndɨ kuun chaa un, ti ɨnga kɨvɨ ni ka siuku da nava ka sa'a da naa da, ti ni kɨvɨ da ini veñu'un Israel un, ti ni ka kasjnu'un da nuu sutu Israel un na kɨvɨ sa siuku jnu'un ni ka ka'an da. Ni ka'an Pablo nuu sutu un na kɨvɨ nasoko da naa da nuu Yandios.

27 Ko kuan jinu uxia kɨvɨ ka siuku da jnu'un un. Ka'iin tɨjnɨ chaa Israel ini veñu'un un, chaa ñuu Asia. Ni ka jini da nuu Pablo ini veñu'un un, ti ni ka keja'a ka ska'an da tendɨ'ɨ yɨvɨ un. Ti ni ka jnɨɨ da Pablo,

28 ti ni ka keja'a ka kanajiin da, ti ka ka'an da:

—¡Ni'in chaa Israel, chindee ni saña naa na! Ja'a kuu chaa yaku nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti xna'an da yɨvɨ ja yo'o, ansu chaa va'a ka kuu yo, ti jnu'un yo tukaa kaxan, ja ni tu kaxan veñu'un yo ja'a. Vijna skɨvɨ da ini veñu'un ja'a yɨvɨ ɨnga nación, ti tu ja'a da ja yɨñu'un veñu'un ii ja'a —ni ka kachi da.

29 Sia'an ni ka ka'an da, chi ni ka ndo'o ini da ja ni ja'an Pablo jiin ɨɨn chaa ɨnga nación ini veñu'un un, ti tu ka ja-jna'an ini da ja kɨvɨ yɨvɨ ɨnga nación ini veñu'un da. Chaa un ni kuu Trófimo, ɨɨn chaa ɨnga nación, chaa ñuu Efeso, ja ni yaku da jiin Pablo ñuu Jerusalén, ko tu ni kɨvɨ da ini veñu'un un.

30 Yukan ti ni ka ndondaa nɨ tu'u yɨvɨ ñuu Jerusalén, ti ni ka jinu da kuankoyo i undi veñu'un un. Ni ka jnɨɨ da Pablo, ti ni ka ñu'un da da undi yuxe'e veñu'un un, ti ni ka nakasɨ da yuxe'e veñu'un un.

31 Ka kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa jnu'un un nuu chaa yɨnda'a soldado un, tendɨ'ɨ te tu'u yɨvɨ ñuu Jerusalén ni ka ndondaa i.

32 Ti chaa un ni na stutu da taka capitán da, jiin tendɨ'ɨ soldado da, ti ka ja'a da corrɨ kuankoyo da nuu ka'iin yɨvɨ un. Nu ni jini yɨvɨ un ja vaji chaa un jiin soldado da, ti tukaa ni ka kani da sɨkɨ Pablo.

33 Yukan ti ni jaa chaa un nuu kandichi Pablo, ti ni kachi da ja na jnɨɨ da presu Pablo, ti na ku'ni da chaa jiin uu cadena. Yukan na ti ni jikajnu'un chaa un nuu Pablo na chaa kuu da, ti ndoo ni sa'a da.

34 Yukan ti yɨvɨ un ni ka kanajiin ɨɨn jnu'un, ti uu ga ni ka ka'an ɨnga jnu'un. Ti chaa un tu ni chaku ini na jnu'un ka kanajiin yɨvɨ un, chi so ka kuvaa ii. Yukan ti ni ta'u da jniñu ja na ki'in da jiin Pablo undi nuu cuartel.

35 Ni ka jakoyo da escalera yuxe'e cuartel un, ti soldado un ni ka kakɨ'ɨ da Pablo, chi undi ka chinda'a jna'an yɨvɨ un ja ka kuɨtɨ ini i.

36 Chi tendɨ'ɨ yɨvɨ vekoyo ichi jata, ka kanajiin:

—¡Na kuū da! —kachi na.

Nama Pablo maa da nuu yɨvɨ

37 Ja kua'an skɨvɨ da Pablo ini cuartel, ti ni kachi Pablo jiin chaa un:

—Kuu ka'an na jaku jnu'un nuu ni xi tuu —ni kachi Pablo jiin chaa un:

—¿Kuu ka'an ni sa'an griego nu?
38 ¿Nusa ti ansu ni'in kuu ɨɨn chaa ñuu Egipto ja na jana'an ni ka kana jiin gobierno, ti ni yɨnda'a ni kuun mil yɨvɨ undi nuu ñu'un te'e un, ti ni ka ja'ni da yɨvɨ nu? —ni kachi da.
39 Yukan na ti ni kachi Pablo jiin da:
—Ansu chaa yukan kuu na, chi chaa Israel kuu na. Kuu na ɨɨn chaa ñuu Tarso, ɨɨn ñuu ka'nu ja yɨ'ɨ jiin ñuu Cilicia. Ko kua'a ni jnu'un ja na ka'an na nuu yɨvɨ ja'a —ni kachi da.
40 Ti chaa un ni ja'a da jnu'un ni ka'an Pablo, ni jakuɨñɨ da nuu escalera un, ti ni sa'a da señɑ jiin nda'a da ja na kasɨ yu'u yɨvɨ un. Nu ni ka jasɨ yu'u yɨvɨ un, ti ni keja'a ka'an Pablo. Ni ka'an da yu'u yɨvɨ Israel, ti ni kachi da:

22

1 —Ni'in chaa ñɑ'nu naa ni jiin ñanijna'an yo, kunso'o ni na ka'an na nuu ni vijna ja tundo ni sa'a na, ni tundo tau na —ni kachi da.
2 Ni ka jiniso'o yɨvɨ un ja ni ka'an Pablo yu'u yɨvɨ Israel, ti ni ka jasɨ yu'u ga da. Sia'an ti Pablo ni kachi da jiin da naa da:
3 —Sañɑ kuu chaa Israel. Ni kaku na ñuu Tarso, ja kuu ɨɨn ndañuu Cilicia, ko ni ja'nu na ñuu Jerusalén ja'a. Ni skua'a na jiin chaa kuñɑ'nu ga nani Gamaliel. Ni xna'an ndaa da sañɑ taka jnu'un najana'an. Ti ndo'o ini ni ja ka siuku ndaa ni nuu Yandios nava ka sa'a ni undi vijna.
4 Kɨvɨ jña suni ni kani na yɨvɨ ka siin jiin jnu'un Jesús, ti ni ndo'o ini na ja ka'ni na yɨvɨ un. Ni jnɨɨ na yɨvɨ un ja na ki'in i vekaa. Sia'an ni sa'a na jiin chaa, suni jiin ñasɨ'ɨ.
5 Sutu kuñɑ'nu ga un, jiin taka chaa ñɑ'nu yɨvɨ Israel, na kani da jnu'un ja ni sa'a na sia'an. Ni ka ja'a da tutu nuu na, ti ni yɨnda'a na nuu jna'an yo kanchuku ñuu Damasco. Yukan ni ka ja'an nunduku na chaa ka kandixia jnu'un Jesús, ja na kii da presu. Ti kundikun da kii da undi ñuu ja'a, ja na kondo'o da —ni kachi Pablo.

Kachi Pablo nama ni kandixia da Jesús

6 Siin Pablo ka'an da nuu yɨvɨ un, ti ni kachi da:
—Kua'an na ichi, ti yajni jaa na ñuu Damasco, ja ni kuu yajni koxiuu. Sanaa ni ga ti ni ndinchaa ɨɨn nduva undi andɨvɨ nuu na.
7 Ni jinu na nuu ñu'un, ti ni jiniso'o na ɨɨn ndusu ni ka'an jiin na, ti ni kachi: “Ro'o Saulo, ndoo ka kanaa ra jiin ri”, ni kachi ndusu un.
8 Yukan ti ni jikajnu'un na: “Taa, ¿nau ni'in ka'an”? ni kachi na. Ti ni kachi ndusu un jiin na: “Maa ri kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri”, ni kachi Jesús.
9 Chaa kuankoyo jiin na, ni ka keja'a ka yu'u da ja ni jini da nduva un, ko tu ni ka jiniso'o da ja ni ka'an ndusu un jiin na.
10 Ti ni jikajnu'un tuku na Jesús: “Nusa ti ¿ndoo kuni ni ja sa'a na, taa”? ni kachi na. Ti ni kachi Jesús jiin na: “Ndokuñɨ, siin ichi kua'an ra,

ti nu ni jaa ra Damasco, ti yɨvɨ ñuu yukan kachi nuu ra ndoo sa'a ra", ni kachi ri ya.

11 Ti ni kuu kuaa na, tukaa ni kundijin nduchi na ja ni ndinchaa nduva un nuu na. Yukan ti chaa kuankoyo jiin na, ni ka jnɨ da nda'a na, ti kua'an na jiin da undi Damasco.

12 Yukan nchaa ɨin chaa nani Ananías. Ni nchañu'un da Yandios jiin ley ni xndoo Moisés. Ti taka chaa Israel kanchuku un ni ka ka'an da ja kuu da ɨin chaa va'a.

13 Ni jaa Ananías nuu kancha na, ti ni kachi da jiin na: "Ñani Saulo, na nde'e tuku", ni kachi da. Ti hora jña ni ndundijin tuku nduchi na ti ni nakuni na Ananías.

14 Ni kachi tuku da nuu na: "Yɨvɨ ña'nu yo na jana'an ni ka nchañu'un da Yandios, ti Yandios un ni nakaji ya maa ra ja sa'a ra jniñu nava kuni maa ya. Ja ni jini ra Jesús, maa Se'e Yandios. Ja ni jiniso'o ra jnu'un ni ka'an ya jiin ra.

15 Ja yukan kuu ja vijna ti ka'an ra jnu'un ya nɨ tu'u ñuyɨvɨ, ti kani ra jun'un taka ja ni jini ra, ti jiin ja ni jiniso'o ra.

16 Vijna, ko tu kukuee ra, ndokuɨñɨ ra, ti kuanducha ra. Kakanta'u ra nuu Jesús, ti na kenchaa ya kuachi ra", ni kachi Ananías —kachi Pablo.

Pablo jani da jnu'un nasa kua'an da nuu yɨvɨ ɨnga nación

17 Siin ka'an Pablo, ti ni kachi da:

—Ni nandeokuñɨ na Jerusalén, ti ni ja'an na ini veñu'un ja na kanajaa na Yandios, ti ni naxna'an ya nuu na.

18 Ni jini na maa Jesús, ti ni kachi ya jiin na: "Nduku ndee ti kuan kee yachi ñuu Jerusalén ja'a, chi tu sa'a yɨvɨ ja'a jnu'un ka'an ra ja ru'u", ni kachi ya.

19 Yukan na ti ni kachi na jiin ya: "Yɨvɨ un ka jini i ja ja'an na taka veñu'un nuu ka nchañu'un yɨvɨ Israel, ti ni jnɨ na presu taka yɨvɨ ka kandixia maa ni, ti kua'an na jiin i vekaa, ti ja'a na tau i.

20 Suni ka jini i ja ni kundichi na jiin chaa ni ka ja'ni Esteban, chaa ni ka'an jnu'un ni. Ti saña ni ndito na manga chaa ni ka ja'ni Esteban", ni kachi na jiin ya.

21 Ko ni kachi ya jiin na: "Taji ri ro'o ti kua'an jika nuu kanchuku yɨvɨ ɨnga nación." Sia'an ni ka'an Jesús jiin na —kachi Pablo nuu yɨvɨ un.

Ni kendo Pablo nda'a chaa yɨnda'a jniñu

22 Undi ja'a ni ka ñuso'o yɨvɨ jnu'un ni ka'an Pablo. Nu ni kachi Pablo ja ki'in da ɨnga nación, ti ni keja'a ka kanajiin yɨvɨ un, ti ni ka kachi i:

—¡Na kuū chaa jña, tukaa kuni yo ja kuchaku da! —ni ka kachi i.

23 Ko vanuxia ka kanajiin yɨvɨ un, ti ka skanda i sa'ma ka yɨndii i nuu tachi, ti ka joso i ñu'un yuchi nuu tachi un, chi ka kuɨtɨ xaan ini i.

24 Yukan ti chaa un ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na naxndɨvɨ da Pablo ini cuartel. Ti suni ni ta'u da jniñu ja na kani da yo'o ñɨɨ chii Pablo, ja

na kachi Pablo ndoo ka kuvaa yɨvɨ sɨkɨ da.
25 Ko nu ni ka ju'ni soldado un Pablo jiin ñɨ, ja kani da chaa, ti ni kachi Pablo jiin capitán kande un:
—Ka'an ley yo naa yo ja tu kuu kani ni saña, chi suni maa na kuu ɨɨn chaa Roma nu tu ja'i xndichi ni saña —ni kachi da.
26 Ni jiniso'o capitán jnu'un ni ka'an Pablo, ti kua'an da, ti ni kachi da nuu chaa un:
—Va'a nde'e ni jniñu sa'a ni, chi chaa jña kuu ɨɨn chaa Roma —ni kachi da.
27 Yukan na ti ni tu'va chaa un nuu kande Pablo, ti ni jikajnu'un da chaa:
—Kachi ndaa nuu ri nu ndaa ja kuu ra ɨɨn chaa Roma —ni kachi da.
Ti ni kachi Pablo nuu da:
—Sia'an ndixia iyo —ni kachi da.
28 Ti ni kachi chaa un nuu da:
—Ru'u, kua'a xu'un ni cha'u ri, ti ni kendo ri kuu ri chaa Roma —ni kachi da.
Ti Pablo ni kachi da:
—Ko saña chi kuu na chaa Roma, chi yukan ni kaku na —ni kachi da.
29 Yukan ti soldado ja ka kuni kani chii Pablo, ni ka kuxio da kua'an da. Ti undi chaa un ni yu'u nu ni jini ja chaa Roma kuu Pablo, ti ni yu'u da, chi ja ni ju'ni da Pablo. Ti tu kuu sa'a da sia'an jiin ɨɨn chaa Roma.

Ni kundichi Pablo nuu junta chaa ka kuñu'un yɨvɨ Israel

30 Łnga kɨvɨ, ti chaa un, kuni da ja na kuni ndaa da na jnu'un kuu ja ka kankuachi chaa Israel sɨkɨ Pablo. Ti chaa un ni ta'u da jniñu ja na ndututu taka sutu ka kuña'nu nación Israel jiin taka chaa ka kuña'nu nuu junta Israel. Ni ndaji da Pablo, ti ni keni'in da chaa nuu junta un.

23

1 Yukan ti ni nde'e Pablo nuu yɨvɨ ni ka ndututu nuu junta un, ti ni ka'an da:
—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, undi vijna kukuee chaku na, ja kuu na ɨɨn chaa va'a nuu Yandios —ni kachi da.
2 Yukan ti Ananías, ja kuu da sutu kuña'nu ga, ni kachi da jiin chaa ka'iin yajni xiin Pablo ja na kani da ɨɨn jikɨ yu'u da.
3 Ko Pablo ni kachi da:
—Kuu ni ɨɨn chaa ñaa xini. Yandios na xndichi ya maa ni. Nukoo ni ja'a ja xndichi ni saña nava ka'an ley Yandios. Ni ta'u ni jniñu ja na kani da saña, ko ansu sia'an ka'an ley Yandios —ni kachi da.
4 Ti yɨvɨ kanchuku yukan ni ka kachi nuu Pablo:
—¿Sia'an ka'an ndeva'a ni nuu sutu kuña'nu ga ja junukuachi nuu Yandios nu? —ni ka kachi i.
5 Ti Pablo ni kachi:
—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka'an nuu tutu Yandios ja tu kuu ka'an ndeva'a yo nuu chaa ta'u jniñu nuu yo, ko tu ni jini na ja kuu da sutu kuña'nu ga —ni kachi da.
6 Yukan na ti ni jini Pablo ja uu chaa ka'iin nuu junta un, sava da ka yɨ'ɨ da jiin chaa saduceo, ti uu ga da ka yɨ'ɨ da

jiin chaa fariseo, ti tu ka iyo ɨɨn nuu ini da. Ti ni ka'an jaa ga Pablo nuu da:

—¡Ni'in ñani naa ni, kuu na ɨɨn chaa fariseo! Tata na ni kuu fariseo suni. Ka xndichi ni saña, chi kandixia na ja ka nandoto ndɨyɨ —ni kachi da.

7 Ti nu ni ka'an da sia'an, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un chaa saduceo jiin chaa fariseo, ti tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da.

8 Chaa saduceo ka ka'an da ja tu ka nandoto ndɨyɨ, ti ni tu iyo ángel, ni ɨnga tajnu Yandios ja kii andɨvɨ, ni tu iyo espíritu, ni ka kachi da. Ti chaa fariseo, ka kandixia da tendɨ'ɨ un. Ja yukan tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da.

9 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka kanajiin. Suni ka'iin tɨjnɨ chaa ka xna'an ley Israel ja suni yɨ'ɨ da jiin chaa partido fariseo. Ni ka ndokuiñɨ da ti ni ka ka'an da ja'a Pablo ja ka kuni nama da chaa:

—Chaa ja'a tu nau ɨɨn kuachi ni sa'a da, ti nu ɨɨn ángel xi ɨɨn espíritu ni ka'an jiin da, ti koto ka'an yo sɨkɨ Yandios —ni ka kachi da.

10 Ni keja'a ka ndokaña yɨvɨ un jiin Pablo ja ka ka'an maa ni ga. Yukan ti chaa un ni yu'u da ja sakuachi yɨvɨ un Pablo, ti ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na jnɨɨ da Pablo. Ti sia'an ni ka nama da Pablo nuu yɨvɨ kua'a un, ti kuano'on da undi nuu cuartel.

11 Ti jakuaa ɨnga kɨvɨ, ni ndenda Jesús nuu Pablo, ti ni kachi ya:

—Ndee sa'a ini ra Pablo. Kin ka'an ra jnu'un ri undi Roma, nanu ka'an ra jnu'un ri ñuu Jerusalén ja'a —ni kachi ya.

Ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo

12 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti sava chaa Israel ni ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo, ti ni kachi da:

—Siuku yo jnu'un ka ndajnu'un yo. Ti ni tu kaji yo, ni tu ko'o yo undi nu tu ka'ni yo Pablo —ni ka kachi da.

13 Iyo vi'i ga uu xiko chaa un naa da, ti tendɨ'ɨ da ni ka ndu ɨɨn nuu ini.

14 Ni ka ja'an da nuu sutu kuña'nu ga jiin chaa ka kuña'nu Israel, ti ni ka kachi da:

—Ni ka ndajnu'un na ja tu kaji kuɨtɨ na naa na undi nu tu ka'ni na Pablo.

15 Ni'in naa ni jiin uu ga chaa ka kuña'nu nuu junta ja'a, ka'an ni jiin chaa un na keni'in da Pablo jaña'an ijña nuu ka ndututu ja'a, ja nduku ni nasa xndichi ni da. Ti Pablo tu chaa da ja'a, chi ichi un na ka'ni na da —ni ka kachi da.

16 Yukan ti ɨɨn sajin Pablo ni jiniso'o da nava ka ndajnu'un chaa un ja ka'ni da Pablo, ti ni jan kasjnu'un da nuu Pablo undi nuu cuartel un.

17 Yukan na ti ni kana Pablo ɨɨn chaa kuu capitán nuu soldado un, ti ni kachi da:

—Kua'an jiin chaa lulu ja'a nuu chaa un, chi iyo ɨɨn jnu'un ka'an da jiin da —ni kachi da.

18 Ti kua'an capitán un jiin chaa lulu un undi nuu chaa un, ti ni kachi capitán un nuu chaa:

—Jini ni Pablo, chaa kuu presu kande vekaa un, ni kachi da ja na kii na jiin chaa lulu ja'a nuu ni, chi iyo ɨɨn jnu'un ka'an da jiin ni —ni kachi da.
19 Ti chaa un ni jnɨɨ da nda'a chaa lulu un, ti kua'an sɨɨn da, ti ni jikajnu'un da chaa lulu un:
—¿Ndoo kuni ka'an ra jiin ri? —kachi da.
20 Ti ni kachi chaa lulu un jiin da:
—Chaa Israel, ni ka ndu ɨɨn nuu ini da ja kakan da nuu ni, ti kunda'a ni Pablo ijña undi nuu ka ndututu chaa ka kuña'nu un. Ti kachi da ja na xndichi va'a da Pablo, ko tu ndixia da naa da.
21 Ti tu kandixia ni jnu'un ka'an da, chi iyo vi'i ga uu xiko chaa ka yɨsa'yɨ ja ka'ni da chaa. Ti ni ka ndu ɨɨn nuu ini da ja tu kaji da, ni tu ko'o da undi nu tu ka'ni da Pablo. Ti vijna ka ndatu da ja kua'a ni jnu'un nuu da ja na keni'in ni Pablo nuu chaa ka kuña'nu un —ni kachi da.
22 Yukan ti ni kachi chaa un:
—Tu kani ra jnu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ ja sia'an ni ka ndajnu'un yo —ni kachi da.
Ti ni na chu'un ichi da chaa lulu un kua'an da.

Ka yɨnda'a da Pablo nuu gobernador Félix

23 Yukan na ti chaa yɨnda'a soldado un ni kana da uu chaa kuu capitán da, ti ni keja'a kachi da nuu da:
—Satu'va ra ndajniñu ra naa ra, chi kinko'o ra ñuu Cesarea kaa ɨɨn jakuaa vijna. Uu ciento soldado kaka ja'a. Uni xiko uxi chaa ki'in jiin kuayu. Uu ciento chaa kinkoyo jiin lanza.
24 Suni ta'u ra jniñu ja na kotu'va ɨɨn kuayu koso Pablo. Ti sia'an na kejiyo va'a da undi nuu Félix, chaa ta'u jniñu ñuu Cesarea —ni kachi da jiin capitán un.

25 Chaa yɨnda'a un ni taji da ɨɨn tutu nuu gobernador Félix, ti sia'an ni kachi da nuu da:
26 "Saña, Claudio Lisias, kanxia'u na jiin ni'in, chaa ña'nu Félix.
27 Chaa Israel, ni ka jnɨɨ da presu chaa ja'a. Kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa na jiin soldado na nuu ka'iin yɨvɨ un. Ni nama na da, chi ni jini na ja kuu da ɨɨn chaa yɨ'ɨ ñuu Roma.
28 Ni nanduku jnu'un ndoo ka kankuachi yɨvɨ ja'a da. Ti yukan ni yɨnda'a na da nuu ka ndututu chaa ña'nu Israel.
29 Yukan ti ni jini na ja ka kankuachi da nava ka kuni maa da naa da, chi Pablo tu ni ja'a da ja yɨñu'un ley Israel. Ko tu kuu ja ka'ni da chaa, ni tu kuu ja ki'in da vekaa.
30 Sia'an ni kuu ti ni jiniso'o na ja ka ndajnu'un chaa Israel ja ka'ni da Pablo. Ja yukan kuu ja ni taji na da undi nuu ni. Suni ni kachi na jiin chaa ka kankuachi ja'a da ja na kachi da nuu ni nu ndoo ni sa'a chaa ja'a." Sia'an ni chiso da nuu tutu kua'an nuu Félix.
31 Yukan ti soldado un, ni ka jandatu da nava ni ta'u jniñu nuu da, ti kuankoyo da jiin Pablo jakuaa jña undi Antípatris.

32 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti
Pablo kua'an da jiin soldado
ka yoso da kuayu un undi
Cesarea, ti uu ga soldado
ka jika ja'a un ni ka nan-
deokuñɨ undi nuu cuartel ñuu
Jerusalén.
33 Sia'an ni kuu, ti Pablo ni
jaa da ñuu Cesarea jiin sol-
dado un, ti soldado un ni ka
nakua'a da tutu nuu gober-
nador Félix, chaa ta'u jniñu
nuu ñuu yukan. Ti suni ni ka
nakua'a da Pablo nuu gober-
nador un.
34 Chaa kuña'nu un ni ka'u
da tutu un, ti ni jikajnu'un da
Pablo:
—¿Nasa nani ñuu ra?
—kachi da jiin Pablo.
Ti Pablo ni kachi da:
—Chaa ñuu Cilicia kuu na
—kachi da.
35 Sia'an ni kuu, ti chaa
kuña'nu un ni kachi da nuu
Pablo:
—Kunso'o ri jnu'un ka'an
ra, ko undi na chakoyo chaa
ka kankuachi ja'a ra —ni
kachi da.
Ti ni ta'u da jniñu ja na
kundito soldado un Pablo
ini palacio nuu ni kuncha
Herodes.

Pablo nama da maa da nuu Félix

24

1 Ni ya'a u'un kɨvɨ, ti
Ananías, ɨɨn sutu kuña'nu ga,
ni jaa ñuu Cesarea jiin sava
chaa ña'nu Israel. Suni ni
chaa ɨɨn chaa nani Tértulo,
ti jniñu da kuu ja ka'an da
ja'a ɨnga yɨvɨ nuu juzgado, ti
iyo ɨɨn nuu ini da jiin chaa
ka kankuachi ja'a Pablo. Ni
kachi da nuu Félix ndoo ni
sa'a Pablo.
2 Sia'an ni kuu, ti Félix ni
ta'u da jniñu ja na keni'in
soldado un Pablo. Yukan ti
Tértulo, ni keja'a kankuachi
da ja'a Pablo nuu Félix, ti ni
kachi da:
—Kuta'u yo nuu ni, ni'in
chaa ña'nu, ni kukuee ti ni
kuu kanchuku yo. Chi jini
va'a ni ja kuan kuña'nu taka
ñuu yo.
3 Ti tendɨ'ɨ saña naa na ka
jikanta'u na nuu Yandios ja
kuu maa ni, ti ka nakua'a
na ja yɨñu'un nuu ni, chaa
kuña'nu Félix.
4 Ti kuee sa'a ini ni, ti
kunso'o ni jnu'un ka'an na, tu
kukuee yo, chi ndee kuee ini
ni.
5 Ni ka jini na ja chaa ja'a
tundo kuu kuɨtɨ da. Nɨ tu'u
ñuyɨvɨ ni ska'an da yɨvɨ Israel.
Kuu da ɨɨn ni xini jiin ja ni
nani Jesús, chaa ñuu Nazaret.
6 Ti undi ni kuni
kusɨkɨnchaa da veñu'un
ka'nu na, ti ni ka jnɨɨ na da
presu, ti ni ka kankuachi na
ja'a da nava iyo ley na naa na.
7 Ti chaa yɨnda'a soldado
ñuu Lisias ni kɨvɨ da, ti ni ken-
chaa da Pablo nuu na naa na.
8 Chaa un ni ta'u jniñu
ja na kii kankuachi na ja'a
Pablo undi nuu ni. Kuu
kajnu'un ni da, ti kuni ni
na sɨkɨ kankuachi na ja'a da
—sia'an ni ka'an Tértulo.
9 Ti suni sia'an ni ka ka'an
tendɨ'ɨ chaa Israel un ja sia'an
ni kuu ndixia nava ka'an
Tértulo.
10 Yukan na ti chaa kuu
gobernador un, ni sa'a da
seña nuu Pablo ja na ka'an da,
ti Pablo ni ka'an da:
—Kusɨɨ ini na, chi ni'in
kunso'o ni jnu'un ka'an na,

chi jini na ja tɨjnɨ kuiya ni ta'u
ni jniñu nuu nɨ tu'u ñuu ja'a.
11 Ti ni'in kuu nduku
jnu'un ni, ti kuni ni ja sa uxi
uu kɨvɨ ni jaa na Jerusalén, ja
na chiñu'un na Yandios.
12 Tu ni sa'a na ni ɨɨn jniñu ja
tu iyo va'a ini veñu'un ka'nu
un, ni ini veñu'un kuachi,
nuu suni ni ka nchañu'un yɨvɨ
Israel, ni ɨnga ñuu un.
13 Yɨvɨ ja'a tu kachi da nuu
ni nu ndoo ni sa'a na ja
kankuachi da ja'a na vijna.
14 Ja'a kuu jnu'un ka'an na
jiin ni. Nchañu'un na Yan-
dios. Ti Yandios un kuu yaa
ni ka nchañu'un yɨvɨ jana'an.
Kandixia na taka jnu'un ni
chiso Moisés ja kuu ley yo.
Suni kandixia na taka jnu'un
ni chiso chaa ni ka ka'an ja
kuu Yandios. Nchañu'un na
Yandios nava ni kachi Jesús,
ko ka ka'an chaa Israel ja'a ja
tu va'a ichi ni xna'an Jesús.
15 Suni kandixia na ja nan-
doto ndɨyɨ nanu ka kandixia
chaa Israel ja'a. Yɨvɨ va'a nuu
Yandios, nandoto i ti yɨvɨ tu
ni ni sa'a jniñu va'a nuu Yan-
dios, suni nandoto i.
16 Yukan kuu ja nɨnɨ nduku
na ichi va'a, chi kukuee kan-
cha na ja kuu nuu Yandios, ti
suni ja kuu nuu yɨvɨ naa i.
17 Tɨjnɨ kuiya ni yaku na
ɨnga nación, ti ni nandeokuñɨ
na ñuu Jerusalén ja na
nakua'a na xu'un nuu yɨvɨ
nda'u, ja ni ka kekoo yɨvɨ uu
ga ñuu un.
18 Kɨvɨ ni kunde na
Jerusalén, ni ja'an na ini
veñu'un ka'nu un, ja na siuku
na nava ka sa'a ni. Tu ni
ka'iin kua'a yɨvɨ, ni tu ni
ska'an na yɨvɨ un. Ti nɨ kande
na ini veñu'un un, ti ni ka jini
sava chaa Israel ka yɨ'ɨ ñuu
Asia saña.
19 Ti na kachi na ja chaa
yukan kuu ja kikoyo undi
ja'a, ja na kankuachi da ja'a
na, nu ndo'o ini da ja ni sa'a
na kuachi.
20 Ti tu ni chakoyo ni ɨɨn
da. Ja yukan kuu ja chaa
ja'a na kachi da nuu nau ɨɨn
kuachi ni'in ni sa'a na, ti ja
ni ka xndichi da saña na ni
kundichi na nuu ka ndututu
ka'nu chaa Israel.
21 Tu ni ka ni'in da ni ɨɨn
kuachi sɨkɨ na, ko nu suu ja
ni ka'an jaa na nuu da naa da
nu junta un, ti kachi na: "Vi-
jna ti ka chakuachi ni saña,
chi kandixia na ja nandoto
ndɨyɨ." Sia'an ni kachi na nuu
da —kachi Pablo.
22 Nu ni jini va'a Félix nava
ka kandixia yɨvɨ Jesús. Yukan
na ti ni kachi da jiin chaa un
naa da:
—Iyo va'a sia'an ni, ti kuu
kinkoyo ra vijna. Xnakan na
chaa yɨnda'a soldado Lisias,
ti sa na nde'e yo nasa sa'a yo
jiin jniñu ja'a —ni kachi da.
23 Yukan na ti Félix, ni ta'u
da jniñu nuu capitán un ja
na kundito da Pablo, ti na
kuu kee da tɨ'lɨ, ti na kuu
kɨvɨkoyo sava chaa ka kuu
jna'an Pablo, ja na kin nde'e
da chaa.
24 Nu ni ya'a tɨjnɨ kɨvɨ, ti
ni jaa tuku Félix jiin ñasɨ'ɨ da
Drusila. Ña'an yukan kuu ɨɨn
ñaa ñuu Israel. Yukan ti ni
kana da Pablo. Ni ñuso'o Félix
jnu'un ni ka'an Pablo nava ka
kandixia yɨvɨ jnu'un Jesús.

25 Ni ka'an Pablo ja na kaka
ndaa yo nuu Yandios. Suni
ni kachi da ja na koto va'a
yo maa yo ja tu sa'a yo jniñu
ja tu va'a. Suni ni kachi da
ja jaa ɨin kɨvɨ xndichi Yandios
ñuyɨvɨ. Sia'an ni kachi Pablo
nuu da. Yukan na ti ni yu'u
Félix, ti ni kachi da jiin Pablo:

—Kua'an va'a ga, ti ɨin kɨvɨ
kukuee sa na ka'an tuku yo
—ni kachi da.

26 Félix kuni da ja na kua'a
Pablo xu'un nuu da ti sia da
chaa. Yukan kuu ja tɨjnɨ jinu
kana da Pablo ja na ka'an da
jiin da.

27 Sia'an ni kuu undi uu
kuiya, ti Félix ni kee da ja ni
kuu da gobernador. Kuni da
ja na kendo va'a da jiin chaa
Israel, ti ni xndoo da presu
Pablo. Sia'an ni kuu, ti ni
kɨvɨ Porcio Festo kuu da gob-
ernador ñuu un.

Kandichi Pablo nuu Festo

25

1 Yukan na ti ni jaa Festo, ni
nukoo da kuu da gobernador.
Ni kuu uni kɨvɨ, ni kee da Ce-
sarea ti kua'an da Jerusalén.

2 Nu ni jaa da yukan, ti sutu
ka kuña'nu un jiin chaa ka
kuña'nu Israel, ni ka keja'a da
ka ka'an da jiin Festo. Chaa
Israel un ni ka kankuachi da
ja'a Pablo.

3 Ni ka ka'an nda'u da nuu
Festo ja na nataji da Pablo
ñuu Jerusalén. Sia'an ni ka
ndo'o ini chaa Israel, chi ka
kuni da ja kinsa'yɨ da ichi un,
ti ka'ni da Pablo.

4 Festo ni kachi da jiin chaa
Israel un:

—Na kendo Pablo presu
ñuu Cesarea. Jaku ni kɨvɨ ti
nandeokuñɨ tuku na yukan.

5 Yukan kuu ja ni'in chaa ka
kuña'nu kikoyo ni jiin na ñuu
Cesarea, ti nu iyo ɨin kuachi ni
sa'a chaa un, kuu kankuachi
ni ja'a da —ni kachi Festo.

6 Ti Festo ni kendo da yajni
uxi uu ga kɨvɨ ñuu Jerusalén, ti
sa ni nandeokuñɨ da Cesarea.
Ni kundijin ɨnga kɨvɨ ti kua'an
da ve'e sticia. Ni ta'u da jniñu
ja na kinchaka soldado un
Pablo nuu da.

7 Yukan ti ni jaa Pablo nuu
ni nukoo da. Ni ka'iin suni
chaa Israel ja ni chaa undi
ñuu Jerusalén, ti chaa Israel
un ni ka tu'va da nuu Pablo.
Kua'a xaan kuachi ni ka chaa
da sɨkɨ Pablo, ko tu ni ka
ni'in da jnu'un ka'an da ja
kankuachi ja'a Pablo.

8 Yukan ti Pablo ni kachi da
jiin Festo:

—Ni ɨin kuachi tundo ni
sa'a na. Tu ni sa'a na ɨin
kuachi nuu ley Israel, ni tu
ni sa'a na ni ɨin kuachi nuu
veñu'un ka'nu da, suni tu
ni sa'a na ni ɨin kuachi nuu
César, chaa kuña'nu ga ñuu
Roma —ni kachi da.

9 Festo kuni da ja na kendo
va'a da jiin chaa Israel un, ti
ni jikajnu'un da Pablo:

—¿Kuni ra no'on ra
Jerusalén, ti yukan na kachi
ri nasa sa'a yo nu? —ni kachi
da.

10 Ti ni ka'an Pablo:

—Kandichi na nuu ni'in
chaa kuña'nu, ja ni ta'u jniñu
nuu ni undi Roma, ti ja'a
kachi ni nasa sa'a yo, ti jini
va'a ni ja saña tu ni sa'a na ni
ɨin kuachi nuu chaa Israel.

11 Tu nduku na ja na keta'u
na, chi jini na ja tu na kuachi
ni sa'a na ja na kuu na. Ti
tu yu'u na ja kuū na. Tu
kuu nakua'a ni saña nuu yɨvɨ
Israel un, chi tu iyo ndaa
jnu'un ka kankuachi da sɨkɨ
na. Jikanta'u na nuu ni ja
maa César, chaa kuña'nu ga
un, na xndichi da saña —ni
kachi da.
12 Sia'an ni kuu, ti Festo
ni keja'a da ka ndajnu'un da
jiin chaa ka'iin jniñu jiin da
un. Yukan ti ni kachi da nuu
Pablo:
—Jikanta'u ra ja na xndichi
maa César ro'o, chi maa da
kuña'nu ga, ti yukan ki'in ra
—ni kachi da.

Kandichi Pablo nuu ɨnga chaa kuña'nu

13 Nu ni ya'a tɨjnɨ kɨvɨ, ti ni
jaa chaa kuña'nu Agripa jiin
ñasɨ'ɨ da Berenice ñuu Cesarea
ja kanxia'u da jiin Festo.
14 Ni ka kendo da yukan
tɨjnɨ kɨvɨ. Ti Festo ni jani da
jnu'un Pablo nuu Agripa, ti ni
kachi da:
—Iyo ɨin chaa kande vekaa
ja'a, ja ni xndoo Félix na ni
kee da jniñu da.
15 Na ni ja'an na Jerusalén,
ti taka sutu Israel ka kuña'nu
un jiin chaa ka kuña'nu
Israel, ni ka ndakuni'in da
kuachi ni sa'a Pablo nuu da.
Ka kuni da ja na ka'ni na chaa
un. Ti ni kachi na jiin da naa
da ja ka ndisojniñu na nuu
ñuu Roma, ti Roma ta'u jniñu
nuu nɨ ñuyɨvɨ, ti ka jandatu yo
ley un.
16 Yukan kuu ja tu kuu
xndichi yo yɨvɨ nu tu jini da
nau ja kankuachi ja'a i, ni tu
kuu ja nama da maa da.
17 Sia'an ni kuu, ti chaa Is-
rael un ni kikoyo da undi ja'a.
Ti tu ni xnaa na kɨvɨ na, chi
ɨnga kɨvɨ ni ja'an na ve'e sticia
na, ti ni ta'u na jniñu nuu sol-
dado ja na keni'in da Pablo.
18 Ni ndo'o ini na ja ni sa'a
da ɨin kuachi ka'nu, ko tundo
ni ka kankuachi chaa Israel
ja'a da.
19 Tendɨ'ɨ chaa Israel ka
kuni kankuachi da, chi Pablo
tu ni siuku da jnu'un. Chaa
Israel un, suni ni ka jani da
jnu'un ɨin chaa ni nani Jesús.
Ni ka kachi da ja ni ji'i Jesús,
ko Pablo ni kachi da ja chaku
da.
20 Sia'an ni kuu, ti tu ni
chaku ini na jnu'un ka ka'an
da. Yukan ti ni jikajnu'un
na Pablo nu kuni no'on da
Jerusalén ja na xndichi na da
sɨkɨ jniñu ja'a.
21 Sia'an ni kuu ti Pablo,
ni kachi da ja maa César
na kachi da nasa xndi'i yo
jnu'un ja'a. Yukan kuu ja
ni ta'u na jniñu ja na kendo
Pablo vekaa undi kɨvɨ na
nataji na da ñuu Roma, nuu
kancha César —ni kachi Festo
nuu Agripa.
22 Yukan na ti ni kachi
Agripa:
—Suni ru'u, kuni kunso'o
ri jnu'un ka'an chaa un —ni
kachi da.
Ti ni kachi Festo:
—Ijña ti kunso'o ni jnu'un
ka'an da —ni kachi da.
23 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti
ni chakoyo yɨvɨ jiin Agripa
jiin Berenice. Ti ka ñu'un
da sa'ma fino. Ni jakoyo da
ve'e nuu kunso'o da jnu'un

ka'an Pablo, ti ni ka kɨvɨ da jiin soldado ka kuña'nu jiin yɨvɨ ka kuña'nu ñuu un. Sia'an ni kuu, ti Festo ni ta'u da jniñu nuu kuun soldado ja na keni'in da Pablo.

24 Yukan na ti Festo ni keja'a ka'an da nuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ndututu un:

—Ni'in, chaa kuña'nu Agripa jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'iin ve'e ja'a, nde'e ni naa ni, ja'a kandichi chaa ja'a. Tendɨ'ɨ chaa Israel ni ka kankuachi da ja'a da nuu na ñuu Jerusalén. Suni sia'an ni ka kankuachi da ja'a Pablo na ni kikoyo da ñuu Cesarea ja'a. Ni ka ndondaa da sɨkɨ Pablo, ti ka kachi da ja na kuū Pablo.

25 Ni ndo'o ini na ja tu ni sa'a da ɨɨn kuachi ja na kuū da. Ko Pablo ni jikanta'u da ja César kuu ja na kachi nasa kuu jniñu ja'a. Ti ni keja'a ndo'o ini na ja nataji na da nuu kancha César.

26 Kuni taji na tutu nuu chaa kuña'nu un, ko tu iyo ni ɨɨn jnu'un ja kachi na nuu da. Yukan kuu ja ni kachi na ja keni'in na Pablo nuu ni'in naa ni. Kandichi da nuu ni ja'a, ni'in chaa kuña'nu Agripa. Yukan kuu ja kunso'o ni nava jnu'un ka'an da, ti maa ni kachi ni nasa ndo'o ini ni ja sa'a yo jiin chaa ja'a. Sia'an na ti ni'in na jnu'un ka'an na nuu tutu taji na nuu César.

27 Sia'an ni kachi na, chi ni ndo'o ini na ja tu iyo va'a ja taji yo ɨɨn presu nuu César, ti nu tu kachi yo na kuachi ni sa'a da —ni kachi Festo nuu Agripa.

Ni nama Pablo maa da nuu chaa kuña'nu

26

1 Yukan na ti ni kachi Agripa nuu Pablo:

—Kuu ka'an ra ja'a maa ra vijna na —ni kachi da.

2 Ti Pablo ni ndokani da nda'a da, chi ni kanxia'u da jiin Agripa, ti ni kachi da:

—Ni'in, chaa ña'nu Agripa, kusɨɨ ini na, chi ni ja'a ni jnu'un vijna ja na ka'an na ja'a maa na. Na kachi na nuu ni ndoo ni sa'a na ja chaa Israel ka kankuachi da ja'a na.

3 Kusɨɨ ini na, chi jini na ja ni'in jini va'a ni jnu'un chaa Israel. Jini va'a ni na jnu'un ka ka'an da. Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni ja na kunso'o kuee ni jnu'un ka'an na.

Nasa ni chaku Pablo ti sa ni kandixia da Jesús

4 Siin ka'an Pablo jiin Agripa:

—Tendɨ'ɨ chaa Israel ka jini da nasa ni ja'nu na ñuu na. Suni ka jini va'a da nasa ni chaku na ñuu Jerusalén.

5 Maa da ka jini va'a da saña ja ni kuu tɨjnɨ kuiya. Ti nu kuu kachi da ja kuu na ɨɨn chaa fariseo ka siuku ni'in taka ley Israel.

6 Ti vijna chaa Israel un, ka xndichi da saña chi kandixia na ja Yandios naxndoto ya tendɨ'ɨ ndɨyɨ nava ni kachi ya nuu yɨvɨ ña'nu yo najana'an.

7 Sia'an ti tendɨ'ɨ yɨvɨ Israel ka kandixia i. Yukan kuu ja ka kuni siuku ni'in da, ti ka junukuachi da nuu Yandios ndɨ kɨvɨ ndɨ ñuu. Ja

sia'an kuu ja kandixia na ja
nandoto ndɨyɨ, ti sɨkɨ yukan
ni ka kankuachi da ja'a na.
Sia'an ka'an na jiin ni'in,
chaa ña'nu.
8 Ti tu iyo va'a ja ka ndo'o
ini ni ja Yandios tu naxndoto
ya ndɨyɨ.
9 Undi najana'an, ndo'o ini
na ja iyo va'a jniñu ni sa'a na
ja ni ka'an na sɨkɨ Jesús, chaa
ñuu Nazaret.
10 Ti sia'an ni sa'a na ñuu
Jerusalén. Ni ka ja'a sutu ka
kuña'nu jniñu un nuu na, ti
saña ni jnaa na vekaa taka
chaa ni ka kandixia Jesús. Ti
suni nɨ ndu ɨɨn nuu ini na
jiin chaa ni ka ja'ni yɨvɨ ka
kandixia Jesús.
11 Taka kɨvɨ ni ja'an na ini
veñu'un nuu ka nchañu'un
yɨvɨ naa i, ti ni ja'a na tau i.
Sia'an ni ka chisa'yɨ i jnu'un
Jesús. Ni kuɨtɨ xaan ini na nuu
i. Yukan kuu ja ni ja'an na
ɨnga ñuu jika ga, ti ni kani na
taka yɨvɨ ka kandixia un.

Kachi tuku Pablo nasa ni kandixia da jnu'un Jesús

12 Siin ka'an Pablo jiin
Agripa:
—Sia'an ni kuu, ti sutu ka
kuña'nu un, ni ka ja'a da jniñu
nuu na ja na kin jnɨɨ na presu
chaa ka kandixia undi ñuu
Damasco.
13 Ti ni'in, chaa ña'nu, na
kachi na nuu ni ja ichi kua'an
na undi Damasco, ti ja kuan
kuu koxiuu, ti ni jini na
undi andɨvɨ ni ndinchaa ɨɨn
nduva nuu na, jiin suni chaa
kuankoyo jiin na, ni'in ga ni
ndinchaa nduva un ja kuu
nduva ndikandii.
14 Ti tendɨ'ɨ na naa na ni
ka nduva na nuu ñu'un, ko
saña ni jiniso'o na ɨɨn ndusu
ni ka'an yu'u hebreo (ja ka'an
yɨvɨ Israel), ti ni kachi: “Ro'o
Saulo, tu iyo va'a ja ka kanaa
ra jiin ri. Ti stuji ra maa
ra, nanu sa'a xndɨkɨ nu ja'a tɨ
patada punta puya”, ni kachi
ndusu un.
15 Yukan ti ni jikajnu'un na:
“Nau ni'in ka'an taa”, ni kachi
na. Ti ndusu un ni kachi jiin
na: “Ru'u kuu Jesús, ti ro'o
kuu ja kanaa jiin ri.
16 Ndokuɨñɨ ti kundichi ra.
Ni jini ra ru'u, chi ru'u ja ni
nakaji ri ro'o ja na sa'a ra
jniñu ri, ti kani ra jnu'un taka
ja ni jini ra vijna. Suni nakani
ra jnu'un nu na kuni ra taka
ga ja xna'an ri nuu ra.
17 Chindee ri ro'o ja tu kuu
kani yɨvɨ Israel ro'o, ni yɨvɨ
ɨnga nación. Ti taji ri ro'o ja
na sa'a ra jniñu ri, chi ki'in
ra nuu kanchuku yɨvɨ ɨnga
nación,
18 ja na kandixia i ru'u. Na
xndoo i taka jniñu kue'e ka
sa'a i, ti na kandixia i ru'u.
Tukaa ga sa'a i nava kuni
ja'u'u un, ti na kandixia i
nava kuni maa Yandios. Ti
sia'an na kenchaa kuachi i un
ki'in, ti nanita'u i nuu Yan-
dios jiin uu ga yɨvɨ ni nakaji
ri”, ni kachi Jesús nuu na.
19 Sia'an ni kuu, ti ni jan-
datu na jnu'un ni ka'an Jesús
jiin na undi andɨvɨ.
20 Ti undi nuu, ni xna'an na
jnu'un Yandios ja na nakani
ini i nuu kuachi i, ti na xndoo
i taka jniñu kue'e ka sa'a i, ti
na kandixia i jnu'un Jesús. Ti
na sa'a i jniñu iyo va'a, nanu

ka sa'a yɨvɨ ka kandixia Jesús. Sia'an ni ka'an na undi nuu yɨvɨ kanchuku ñuu Damasco, ti suni sia'an ni ka'an na ñuu Jerusalén. Suni jnu'un un ni ka'an na nuu yɨvɨ kanchuku nɨ ndañuu Judea jiin nuu yɨvɨ kanchuku ɨnga nación.

21 Ti yukan kuu ja sɨkɨ jnu'un ka'an na un, ni ka jnɨɨ yɨvɨ Israel saña ini veñu'un un, ti ka kuni ka'ni da saña.

22 Ni chindee Yandios saña undi vijna. Siin na ka'an na nuu taka yɨvɨ. Suni jnu'un ka'an na nuu chaa ka kuña'nu, ka'an na jiin taka ga yɨvɨ. Na jana'an ni ka ka'an chaa profeta jnu'un Yandios, ti suni ni ka'an Moisés. Ni ka ka'an da nava kii Jesús.

23 Ni ka kachi da nava kondo'o Jesús ti kuū ya, ti nandoto tuku ya nuu ñuji'i. Maa ya kuu ja nandoto undi nuu kuɨtɨ. Sia'an ni kachi ya nasa nanita'u yɨvɨ Israel. Ti sia'an kachi ya nasa nanita'u yɨvɨ ɨnga nación. Ti jnu'un yukan kuu jnu'un ni ka ka'an profeta na ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an. Ti jnu'un yukan kuu ja ka'an na nuu yɨvɨ vijna —ni kachi Pablo.

Ni ka'an Pablo jiin Agripa ja na kandixia da jnu'un Jesús

24 Sia'an ni ka'an Pablo ja'a maa da nuu Agripa jiin uu ga chaa ka'iin un. Ti Festo ni keja'a ka'an jaa da, ti ni kachi da jiin Pablo:

—Kaku'u ra, Pablo. Ja xaan ni skua'a ra, ti ni nduku'u ra —ni kachi da.

25 Ko Pablo ni kachi da nuu Festo:

—Ni'in chaa kuña'nu, tu kaku'u na. Ja ni kachi kaji na ɨin jnu'un ndaa nuu ni, ti jnu'un ka'an na un, jandaa ndixia kuu.

26 Chaa kuña'nu Agripa ja'a, jini va'a da jnu'un ni ka'an na. Tu ndɨ'ɨ ini na ka'an na jiin da, chi jini na ja jini va'a da nava ka'an na jiin ni. Jini da ja yukan kuu nuu ndijin ja ni ka jini taka yɨvɨ taka jnuhun Jesús —ni kachi da nuu Festo.

27 Sia'an ni kuu ti ni kachi Pablo nuu Agripa:

—Jini va'a na ja kandixia ni jnu'un ka ka'an chaa ni ka ka'an ja kuu Yandios undi na ja na'an, ni'in, chaa ña'nu Agripa —ni kachi Pablo.

28 Ti ni kachi Agripa jiin da:

—Va ndo'o ini ra ja yachi kandixia ri Jesús —ni kachi da.

29 Ti ni kachi tuku Pablo jiin da:

—Kakan nuu Yandios ja na nakandixia ni Jesús. Vasu vijna xi luego ni, kandixia ni ti kuni na ja tendɨ'ɨ ni nava ka iin ja'a. Ja ni ka jini ni nava ni ka'an na vijna. Kuni na ja nduu ni cuenta saña ko tu kuni na ja konde ni vekaa cuenta maa na —ni kachi da.

30 Sia'an ni kuu ti chaa ña'nu Agripa jiin Festo jiin Berenice jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ndututu un ni ka ndokuɨñɨ da.

31 Ti kuankoyo da fuera ti ni ka keja'a ka ndajnu'un da, ti ni ka kachi da:

—Tu ndoo ni sa'a chaa un ja na kuu da, ni tu kuu konde da vekaa —ni ka kachi da.

32 Ti Agripa ni kachi nuu Festo:

—Undi nuu kuu sia yo da ni kuu, ko vijna tu kaa, vanuxia ja maa da ni kachi da ja César na xndichi da chaa —ni kachi Agripa.

Ni ka taji da Pablo undi Roma

27

1 Nu ni ka ndo'o ini da ja taji da saña undi Italia, nuu kancha César, Pablo jiin uu ga presu, ni nakua'a da chaa nuu ɨin chaa ni nani Julio, ja yɨnda'a da soldado batallón Augusto. Saña Lucas, suni kua'an na jiin da naa da.

2 Aristarco, ɨin chaa Tesalónica ja kuu ɨin ndañuu Macedonia, suni kua'an da jiin na. Ni ka kɨvɨ na ɨin barco ja ni chaa ñuu Adramitio. Kuni ki'in barco un taka ñuu yu'u mar ja ka kuu ñuu Asia. Sia'an ni kuu, ti kuankoyo na.

3 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ka jaa na ñuu Sidón. Julio ni kunda'u ini da Pablo, ti ni ja'a da jnu'un ni ja'an Pablo nuu chaa mani da jiin ja kanchuku da ñuu un, ti yukan ni ka ja'a da nuu Pablo taka ja nandɨ'ɨ da.

4 Yukan ti ka kɨvɨ tuku na barco. Kuankoyo na ti ni kendo na ñuu Sidón. Ni ka ya'a na ñuu Chipre, ja ni kendo ichi sajni, chi kee xaan tachi ɨnga ñuu un.

5 Ni ka ya'a na sava nuu mar un, ti ni ka ya'a na yajni costa ñuu Cilicia jiin Panfilia, ti ni ka jaa na ñuu Mira, ja kuu ɨin ndañuu Licia.

6 Ñuu Mira yukan ni ni'in chaa yɨnda'a soldado un ɨnga barco ñuu Alejandría, ja ki'in undi Italia. Yukan ti ni kachi capitán un ja na kɨvɨkoyo na ini barco un.

7 Yukan ti ni ka kee na kuankoyo na. Tɨjnɨ kɨvɨ kuee xaan ni ka jika na. Kua'a xaan nundo'o, ti sa ni ka jaa na ñuu Gnido. Ti tukaa ni siin ga barco un ichi kua'an, chi kee xaan tonto tachi. Yukan ti ni ka ya'a na yajni ñuu Salmón, ni ka ya'a na yajni costa ñuu Creta. Sia'an ni ka ya'a na, chi tukaa kee xaan tachi yukan.

8 Ti yɨɨ xaan nu ni ka siin na nɨ kani costa un, ti ni ka jaa na yajni ñuu Lasea nuu nani "Ka kendo va'a barco."

9 Ni ka'iin na tɨjnɨ kɨvɨ yukan. Tukaa ni kuni siin barco un, chi ja ni nasama yoo ja kee xaan tachi. Ja ni ya'a kɨvɨ viko ja ni ka iyo ndicha ini yɨvɨ Israel, ti kɨvɨ un tukaa ga ni jika barco, chi sandau keka'nu nuu mar un. Yukan kuu ja ni xndaku Pablo nuu chaa un,

10 ti ni kachi da:

—Ñani naa ni, ndo'o ini na ja nu na siin yo, ti koo xaan yo nundo'o. Xnaa yo carga ndiso barco ja'a, ti suni kuu xnaa yo maa barco ja'a, ti suni undi maa yo naa yo —ni kachi Pablo.

11 Ti chaa yɨnda'a soldado un tu ni chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni jandatu ga da nuu capitán barco un jiin nuu chaa xiin barco un, ti tu ni ka chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo.

12 Ti barco un, tu kuu kendo va'a un, chi kuun xaan sau ja kuu viko sau, ti kee xaan tonto tachi kɨvɨ un. Yukan ti

ni ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga nu na kinkoyo da ichi, ti ka ndo'o ini da ja ki'in da undi Fenice, ɨɨn puerto ja kendo ñuu Creta. Ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga puerto un, chi sa'a vijin xaan, tu kee xaan tachi, ti puerto kendo ichi nuu kaña ndikandii.

Kee tachi sau xaan nuu mar

13 Yukan ti ni keja'a kee ɨɨn tachi vita ichi vee. Ti ka ndo'o ini da ja kuu siin da ichi kuankoyo da. Ka kee da kua'an da. Ni ka ya'a da yajni costa ñuu Creta.

14 Ko tu ni ka jika kua'a da, ti ni keja'a kee ɨɨn tachi xaan ichi nenu ñuu Creta. Kee xaan tachi nuu kua'an barco un. Kuu ɨɨn tachi ja vaji ichi nuu kaña ndikandii, kachi yɨvɨ un.

15 Tukaa ni kuni siin barco un, chi kee xaan tachi nuu kua'an barco un, ti ni nachinda'a ichi jata.

16 Sia'an ni kuu, ti ni ka ya'a na yajni ɨɨn ñuu lulu nani Clauda. Tu ni kee xaan tachi nu ni ka ya'a na yukan. Barco un ñu'un ɨnga barco lulu. Ni ka jista da barco lulu un, ti ni ka na chondee na ini barco ka'nu un, ko ni'in iyo ja sa'a yo jniñu un.

17 Sia'an ni kuu, ti chaa un ni sakutu da barco ka'nu un jiin yo'o ka'nu, ti ni ka ju'ni da. Ni ka ndo'o ini da ja tu te'nde barco un. Yukan ti ni ka keja'a ka yu'u da ja kin kaninchaa barco un maa nuu ñɨtɨ un ja ni xndaa nducha mar un. Yukan ti ni ka nasinu da manta ka'nu un, chi chii manta un kani tachi, ti chinda'a i barco un kua'an. Ti ni ka sia da maa da kuankoyo da jiin tachi un.

18 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ni ka keja'a ka skaña da ndajniñu ñu'un ini barco un nuu nducha, chi tachi sau un sa'a ja kanda barco un nuu mar. Ti sia'an ni ka sa'a da ja na nduñama barco un.

19 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni ka skaña na taka ndajniñu ja jajniñu maa barco un.

20 Tɨjnɨ xaan kɨvɨ tu ni ka jini na ndikandii, ni tu ni ka jini na chuxini. Sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini na ja tukaa kendajiyo na, chi kee xaan tonto tachi, ti kuun xaan tonto sau.

21 Tɨjnɨ xaan kɨvɨ tukaa ni ka yee na staa. Yukan kuu ja Pablo ni keja'a ka'an da jiin da:

—Tendɨ'ɨ ni'in naa ni, tu ni ka chunso'o ni jnu'un ni kachi na nuu ni, na ni ka'iin yo ñuu Creta. Tu ni iyo va'a ja ni ka kee ni ñuu Creta. Yukan kuu ja kando'o kanene yo vijna, ti ni ka xnaa yo taka ndajniñu yo.

22 Ko vijna na kachi na jiin ni ja koto xndi'i yo ini yo.

23 Ja ka jini ni ja saña junukuachi na nuu Yandios, ti sa'a na jniñu nava kuni maa ya. Jakuaa vijna ni taji ya ɨɨn tajnu ya nuu na,

24 ti ni kachi tajnu un nuu na: “Koto yu'u ra, ro'o Pablo. Nɨnɨ kuu ja kin ka'an ra jiin César. Ni kachi Yandios ja chindee ya ro'o. Nama ya ro'o jiin taka chaa ka'iin barco ja'a, ti ni ɨɨn da tu kuū”, ni kachi tajnu un.

25 Yukan kuu ja na kachi
na jiin ni ja tu xndi'i ni ini ni
naa ni, taka yo naa yo. Saña
kandixia na Yandios. Jini
na ja siuku ya nava ni kachi
tajnu ya jiin na.
26 Barco ja'a kin kaninchaa
maa nuu ɨɨn ñu'un kendo
ma'ñu mar ja'a —ni kachi da.
27 Ni kuu xia'un kɨvɨ sa ni
ka jankoyo na. Ti ɨɨn jakuaa
kua'an barco un nuu mar
Adria, ti ndanu ndenu barco
un kua'an jiin tachi un. Ja
yajni ñúú, ti chaa ka sajniñu
jiin barco un, ni ka ndo'o ini
da ja kuan kuyajni na nuu
ñu'un.
28 Yukan kuu ja ni ka keja'a
da ka chikua'a da nasa kunu
ñu'un nducha nuu ka ja'an
na, ti ni ka jini da ja iyo oko
xia'un ɨɨn metro. Ni ka jika na
tɨ'lɨ ga, ti ni ka chikua'a tuku
da nducha un, ti ni ka jini da
ja iyo oko uxia metro ja kunu.
29 Ni ka yu'u xaan da ja
jaku'un barco un jiin yuu, ti
kuu kue'e. Ja yukan kuu ja
ni ka nasinu da kuun kaa
nuu nducha ichi jata barco
un. Kaa un sa'a ja tukaa kaka
barco un. Ti chaa un ni ka
ndɨ'ɨ xaan ini da, ti ka ndatu
da ja na kundijin ɨnga kɨvɨ.
30 Yukan ti chaa ka sa'a
jniñu jiin barco un, ka kuni'in
barco lulu un nuu nducha,
chi ni ka kachi da ja sia'an
na sinu da kaa ichi nuu barco
un, ko ni ka xnda'u da. Ni ka
sa'a da sia'an ja ka kuni nama
da maa da.
31 Yukan ti Pablo ni keja'a
ka'an da jiin chaa jiin nuu
tendɨ'ɨ soldado da, ti ni kachi
da:
—Nu tu kendo chaa un nuu
barco ja'a, tu kuu nama yo
maa yo —ni kachi da.
32 Yukan na ti soldado un
ni ka ja'ncha da yo'o yɨnda'a
barco lulu un, ti ni ka sia da
kua'an nuu nducha un.
33 Nu kuan ndii, ti ni kachi
Pablo jiin da naa da:
—Kaji ni naa ni tɨ'lɨ ndoo
iyo. Vijna ni kuu xia'un kɨvɨ
ja tukaa ni ka yee ni staa, ni
tu ni kuu kusu ni tɨ'lɨ naa ni.
34 Yukan kuu ja na kachi na
nuu ni ja kaji ni tɨ'lɨ ja na ja
nani'in ini ni tɨ'lɨ, ti na kuu
sucha ni naa ni. Sia'an ti sa
kuu nama ni maa ni naa ni,
chi ni ɨɨn yo tu kondo'o vasu
tɨ'lɨ —ni kachi Pablo.
35 Ni ndɨ'ɨ ka'an Pablo
jnu'un un, ni ki'in da ɨɨn staa
stila, ti tendɨ'ɨ da ni ka jini
ja ni nakuanta'u Pablo nuu
Yandios. Ni ja'nu sava da staa
stila un, ti ni keja'a da yaji da.
36 Yukan ti tendɨ'ɨ chaa un
ni ka kundee ini da, ti ni ka
yee da tɨ'lɨ.
37 Ka'iin uu ciento uni xiko
xia'un ɨɨn yɨvɨ ini barco un.
38 Ni ka yee da undi ni ka
ndutu chii da. Yukan ti ni ka
skaña da triu nuu nducha un
ja na nduñama barco.

Keka'nu barco

39 Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti
ni ka jini da ja kuan kuya-
jni ñu'un un, vasu tu ni ka
nakuni da naa ñuu kuu. Ni ka
jini da yu'u mar un nuu ñu'un
na'in nducha, nuu vita xaan
ñɨtɨ yu'u mar un. Ni ka kinyɨɨ
da nu kuu tu'va barco undi
yukan.
40 Yukan ti ni ka sia da kaa
ka yɨndaka barco un, ti ni ka
sia da kua'an nuu mar. Ti
ni ka ndaji da yo'o ndikun

tabla ja yɨndaˈa nuu barco. Ni ka ndokani tuku da manta ichi nuu barco un, chi tachi un saˈa ja na kiˈin tuku barco un ichi yuˈu mar. Siaˈan na ti kuantuˈva barco undi yuˈu mar.

41 Jaku ni ga ti yaˈa barco un undi nuu ñuˈun naˈin nducha un, ti ni jakoto nuu ni ndu-tutu ñɨtɨ un, ti niˈin xaan ni jakoto xini barco un, ti tukaa ni kuni kanda. Ichi jata barco un ni kejaˈa jnaˈnu ja niˈin kaninchaa nducha un chii.

42 Tɨjnɨ soldado un ka kuni kaˈni da taka presu un, nava tu sucha da nuu nducha un, ti jaa da nuu yɨˈɨ ñuˈun, ti kunu da kiˈin da.

43 Chaa yindaˈa soldado un tu ni kuni da ja kuū Pablo. Yukan kuu ja tu ni jaˈa da jnuˈun ja kaˈni soldado un taka presu un. Ti ni taˈu da jniñu ja tendɨˈɨ chaa ka jini sucha, na ndava da nuu nducha un, ti na sucha da kiˈin da undi nuu yɨˈɨ ñuˈun yuˈu mar un.

44 Suni ni kachi da ja uu ga da na kinkoyo da sɨkɨ tabla, xi sɨkɨ ɨɨn pedazo maa barco un. Siaˈan ni ka kundee da ni ka nama da maa da, ti ni ka jaa da nuu yɨˈɨ ñuˈun undi yuˈu mar un.

Kande Pablo ñuu Malta

28

1 Siaˈan ni ka nama na maa na nuu mar un, ti sa ni ka jini na ja ñuˈun lulu un nani Malta, ti kande maˈñu mar un.

2 Yɨvɨ kanchuku yukan ni ka kundaˈu ini da saña naa na. Ni ka joto da ñuˈun, chi kuun sau, ti vijin ka jnaˈan na. Siaˈan ni ka chindee da saña naa na.

3 Ti Pablo suni ni nastutu da uu nduku ichi un, ti ni jnaa da nuu ñuˈun. Yukan ti ɨɨn koo ni kendava tɨ nuu ñuˈun un ja niˈni xaan. Ni ndava tɨ ti ni yeyɨˈɨ tɨ ndaˈa Pablo, ti tu kuni tɨ sia tɨ.

4 Nu ni ka jini yɨvɨ ñuu un ja yɨndaka koo un ndaˈa Pablo, ti ni ka kaˈan:

—Va nu suu chaa jaˈni ñaˈan kuu chaa jaˈa. Ti vasu ni nama da maa da nuu mar, ko Yandios tu jaˈa ya jnuˈun ja na kuchaku da —ni ka kachi i.

5 Ti Pablo ni kɨsɨ da koo un nuu ñuˈun un, ti tundo ni kuu ndaˈa da.

6 Ti yɨvɨ un ka ndatu i, chi ni ka ndoˈo ini i ja kaa kuɨñɨ ndaˈa Pablo, ti yachi kuū da. Ti ni kuu naˈan ka ndatu da, ti ni ka jini da ja tundo ni jnaˈan Pablo. Yukan ti ni ka ndoˈo tuku ini da, ti ni ka kachi da:

—Ɨɨn yandios kuu Pablo —ni ka kachi da.

7 Yajni un nchaa ɨɨn chaa nani Publio. Chaa un taˈu da jniñu nuu ñuu lulu un. Yajni nu ni ka joto yɨvɨ un ñuˈun nchaa veˈe da jiin ñuˈun da. Ni kachi da nuu na:

—Ñaˈan ni veˈe na —ni kachi da.

8 Ti tata Publio, katuu da kuˈu da, ti kaˈu xaan jnaˈan da. Jnaˈan da kueˈe kiji, jiin kueˈe kuun. Pablo ni tuˈva da nuu katuu tata Publio, ti ni jikantaˈu da nuu Yandios. Ni chuxndee da ndaˈa da sɨkɨ chaa kuˈu un, ti ni nduvaˈa da.

9 Yukan na ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka
ku'u ñuu un ni ka kikoyo da, ti
ni ka nduva'a da.
10 Yɨvɨ un ni ka ja'a da kua'a
xaan ndajniñu nuu na naa
na. Ti ni jaa hora ja kinkoyo
tuku na, ti ni ka ja'a da taka
ja ka nandɨ'ɨ na naa na ja kuu
ichi.

Ni jaa Pablo ñuu Roma

11 Nu ni ka ya'a uni yoo
ja ka'iin na ñuu lulu un, ti
ni kaki'in na ɨɨn barco tuku.
Barco un ki'in ñuu Alejandría.
Xini barco un kanchuku uu
nuu nani Cástor jiin Pólux. Ni
kendo barco un ñuu Malta ja
ni kuu viko vijin xaan.
12 Yukan ti ni ka kekoyo na
ñuu un. Ni jakoyo na ñuu Siracusa. Ni ka kendo na uni kɨvɨ
yukan.
13 Ni kekoyo na yukan, ti
ni ka ya'a na nɨ yu'u mar
un, undi ni ka jaa na ñuu Regio. Ni kundijin ɨnga kɨvɨ, ti
ni keja'a kee tachi ichi vee.
Yukan kuu ja ni kekoyo na
tuku ti kuankoyo na. Ni
kundijin ɨnga kɨvɨ, ti ni ka jaa
na ñuu Puteoli. Yukan ti ni ka
xndoo na barco un.
14 Yukan ni ka ndejna'an
na jiin tɨjnɨ chaa ka kandixia
Jesús, ti ni ka kana da saña ja
na kendo na jiin da ɨɨn semana. Ti sa kuankoyo na ichi
Roma. Ti yukan ni ka jika ja'a
na kuankoyo na.
15 Yukan ti yɨvɨ ka kandixia
Jesús un, ni ka jiniso'o da ja
jakoyo na, ti ni ka kii nujna'an da saña. Tɨjnɨ da ni ka
kikoyo undi nuu nani Foro de
Apio, ti uu ga da ni kikoyo
undi nuu nani Tres Tabernas.
Nu ni jini Pablo nuu da, ni
kundee ini da ti ni jikanta'u
da nuu Yandios.
16 Sia'an ni kuu, ti ni jakoyo
na Roma. Chaa yɨnda'a soldado un ni nakua'a da Pablo
jiin uu ga chaa ka kuu presu
un nuu ɨɨn chaa ka ndito
vekaa un. Yukan ti chaa un
ni ja'a da jnu'un ja na nduku
Pablo ɨɨn ve'e kuncha da, ti na
kundito ɨɨn soldado chaa.

Ka'an Pablo jnu'un Jesús ñuu Roma

17 Ni ka ya'a uni kɨvɨ, ti ni
kana Pablo chaa ka kuña'nu
nación Israel kanchuku ñuu
Roma. Nu ni ka ndututu da,
ti ni kachi Pablo jiin da:

—Ñani naa ni, vasu tu nau
ni ɨɨn kuachi ni sa'a na nuu
yɨvɨ Israel. Ni siuku na jnu'un
ni ka xndoo chaa jana'an, ko
ñuu Jerusalén ni ka nakua'a
yɨvɨ Israel presu saña nuu
chaa Roma kanchuku yukan.
18 Nu ni ka xndichi da saña,
ti ka kuni da sia da saña, chi
ka jini da ja tu ni ɨɨn kuachi ni
sa'a na ja na kuū na.
19 Tu ni kuni na kankuachi
na nuu yɨvɨ Israel ja kuu
jna'an yo, ko ni jikanta'u na
nuu da ja César na xndichi da
saña, chi tu ni ka ja'a yɨvɨ un
un jnu'un ja na sia sticia un
saña.
20 Yukan kuu ja ni kana na
ni'in naa ni, chi kuni na ndajnu'un na jiin ni. Kuni na
ndajnu'un na jiin ni, chi suni
kandixia na ja Yandios naxndoto ya tendɨ'ɨ ndɨyɨ. Ti sia'an
taka yɨvɨ Israel, ñanijna'an yo,
ka kandixia i. Ja yukan kuu
ja ndikun na jiin cadena ja'a,
chi kandixia na taka un —ni

kachi da nuu chaa ka kuña'nu un.
21 Yukan na ti ni ka kachi chaa un jiin Pablo:

—Ni ɨɨn tutu tu ni chaa nuu ri naa ri ja taji chaa Israel. Iyo sava ñanijna'an yo ja vekoyo undi Jerusalén, ko tu na jnu'un ka kankuachi da ja'a ra.
22 Kuni kunso'o ri jnu'un ka'an ra, ti na kuni ri nasa ndo'o ini ra, chi ka jini ri ja taka ñuu ka ka'an yɨvɨ jnu'un Jesús, ti yɨvɨ ka kandixia Jesús, sɨɨn ka chiñu'un i —ni ka kachi da.
23 Yukan ti ni ka kachi da ja na ndututu tuku yɨvɨ nuu kancha Pablo. Kɨvɨ un ni chakoyo yɨvɨ kua'a nuu kancha Pablo. Pablo ni ka'an kaji da nuu yɨvɨ un nasa ta'u Yandios jniñu. Ni kachi da nasa ni ka'an Moisés kɨvɨ jana'an, na ni kachi da nasa kuu jniñu sa'a Jesús. Suni sia'an ni ka kachi chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an, ni ka'an Pablo.

Sia'an ni ka'an Pablo, chi kuni da ja na kandixia chaa un Jesús. Sia'an ni ka'an da nchaka ɨɨn kɨvɨ un jiin yɨvɨ un naa i.
24 Sia'an ni kuu ti tɨjnɨ yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pablo, ti sava ga yɨvɨ tu ni ka kandixia.
25 Tu ni ka iyo ɨɨn nuu ini yɨvɨ un naa i, ti ka kuni nokoyo i ve'e i, ko Pablo ni ka'an da jaku ga jnu'un nuu i. Ni kachi da:

—Ni kachi kaji Espíritu Santo nuu Isaías nuu jna'an yo jana'an. Ni kachi ya ja Isaías na ka'an jnu'un ja'a nuu yɨvɨ:
26 Kua'an ti kachi ra nuu yɨvɨ un:
Ro'o naa ra, kunso'o ra jnu'un Yandios, ko tu chaku ini ra.
Kuni ndaa ra jniñu sa'a Yandios, ko tu chaku ini ra nasa sa'a ya jniñu un.
27 Yɨvɨ ndee ni'in ini ka kuu ra. Tukaa chunso'o ra, vasu ka chaku ini ra.
Tu ka kuni nakani ini ra, vasu ka chaku ini ra nasa ka jini ra, ni kachi Espíritu Santo nuu Isaías, ja na ka'an da nuu yɨvɨ un.
Kachi tutu.
28 Vijna ti na ka'an na jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ɨnga nación. Yɨvɨ un chi kunso'o i jnu'un Yandios, ti nanita'u i nuu ya, ti maa i na kandixia i ya —ni kachi da.
29 Sia'an ni ka'an Pablo. Chaa Israel un ni ka kee da kuankoyo da, ti ka ndajnu'un da sɨkɨ jnu'un ni ka'an Pablo.
30 Uu kuiya ni kendo Pablo ñuu Roma yukan. Ni ki'in nuu da ɨɨn ve'e ni kuncha da un, ti suni ni cha'u da nuu ve'e un. Ni kusɨɨ ini da jiin taka yɨvɨ ni ka jakoyo nuu kancha da.
31 Ni ka'an da nuu yɨvɨ un nasa kuu kɨvɨ i nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu i. Ni xna'an da jnu'un Jesús, ja maa ya kuu Cristo ni taji Yandios sa'a ya jniñu ña'nu. Tu ni yu'u da ja ka'an da, ti tundo ni jasɨ yu'u da ja ka'an da jnu'un Jesús.

Tutu ni chaa Pablo nuu yɨvɨ Roma

Kanxia'u Pablo nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Roma

1 Ru'u kuu Pablo ja junukuachi ri nuu Cristo Jesús, chi Yandios ni nakaji ya ru'u ja kuu ri ɨɨn apóstol, ti ni nakaji ya ru'u ja na ka'an ri jnu'un va'a Yandios sɨkɨ Cristo Jesús.

2 Ti undi nuu ni chisojnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús. Ni chisojnu'un ya un nu ni ta'u ya jniñu nuu profeta na jana'an ja na chaa maa da jnu'un un, ti yukan ni kenda tutu Yandios.

3 Ti nuu tutu un ni ka jani da jnu'un sɨkɨ Se'e Yandios. Ti Se'e Yandios un, suni ni kuu ya ɨɨn ñanijna'an rey Israel na jana'an ja ni nani David.

4 Ti maa ya ni ndoto ya ma'ñu ndɨyɨ ni sa'a Espíritu Santo, ti jiin jniñu ña'nu un ni xna'an ndaa Yandios ja Jito'yo Cristo Jesús kuu maa Se'e Yandios.

5 Ti maa Jesús ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu ri ja na kuu ri ɨɨn apóstol. Maa ya ni chindee ya ja na kuu ri jiin jniñu ña'nu un ja ka'an ri jnu'un sɨkɨ Jesús nuu taka ga yɨvɨ ɨnga nación ichi fuera nación Israel. Ti sia'an kuu ja ka kandixia i jniñu ña'nu ni sa'a Jesús nava na kundatu i jnu'un ya. Ti yukan na koo ña'nu ga sɨvɨ Jesús ma'ñu yɨvɨ un.

6 Ti maa ra naa ra, ja kuncha ra ñuu Roma, ka kuu ra sava yɨvɨ un, chi ni nakaji Yandios ja na yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús.

7 Ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja kanchuku ra ñuu Roma, nuu maa ra ja kunda'u ini Yandios, ja ni nakaji ya ja na kundaa ini ra ti na siin ra nuu ichi Yandios.

Ja kuni Pablo ki'in da Roma

8 Xnakan ka'an ri ja nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu maa ra naa ra, chi ka kandixia ra Cristo Jesús. Ti jika kua'an jnu'un sɨkɨ nasa kandixia ra Jesús.

9 Ti maa Yandios kua'a jandaa ja nɨnɨ jikanta'u ri nuu ya ja kuu maa ra naa ra, ti nuu maa Yandios kuu ja janukuachi ri ti ka'an ri jnu'un sɨkɨ Cristo Jesús, ti sa'a ri jniñu un jiin nɨ ini nɨ añu ri.

10 Ti nɨnɨ jikanta'u ri nuu ya ja na jaa ri nuu kanchuku ra. Nɨnɨ jikanta'u ri ja na kachi ya ti na kee ri ja'a, ti na kukuee kin ri ichi ja na jande'e ri ro'o naa ra.

11 Kundio ini ri kinde'e ri ro'o nava na xna'an ri jnu'un ya nuu ra, ti na chindee Espíritu Santo ja chaku va'a ini ra jnu'un un. Yukan ti na kɨtuu ini ra jiin jnu'un ya.

12 Ko ansu kɨtuu ini maa ɨɨn ni ro'o naa ra, chi suni kua'a yo jnundee ini jna'an yo naa yo nava na kandixia ndaa yo, ti siuku yo jnu'un Jesús.

13 Ti na kachi ndaa ri nuu ra ñani ri ja kandixia Jesús yukan, ja kua'a jinu nuku'un ini ri ja jande'e ri ro'o naa

ra, ko nɨnɨ jasɨ ya ichi ti undi vijna. Kundio ini ri ki'in ri ñuu ra ja na ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ti na nakani ini yɨvɨ ñuu ra ti na kandixia i Jesús. Sia'an ni jna'an ma'ñu yɨvɨ ɨnga nación nuu ni ka'an ri jnu'un Jesús, ti suni sia'an kundio ini ri nu na jaa ri ñuu ra.

14 Chi ndiso ri jniñu ja ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús nuu taka yɨvɨ. Ni chayɨka Yandios ru'u ja ka'an ri jnu'un Jesús nuu yɨvɨ tu'va jiin nuu yɨvɨ tu tu'va.

15 Ja yukan kuu ja kuñukuu ini ri ka'an ri jnu'un Jesús nuu ro'o naa ra ja kanchuku ra ñuu Roma.

Iyo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu kuachi yo

16 Ru'u Pablo, tu kukanuu ri ka'an ri jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ taka ñuu, chi jiin jnu'un maa Yandios skandixia ya yɨvɨ nava na kandixia i nuu Jesús, ti sia'an na kendo keta'u i. Xnakan ni skandixia ya kua'a yɨvɨ hebreo ja janta'u i Jesús, ti vijna suni skandixia ya kua'a yɨvɨ ɨnga nación ja na kuanta'u i jnu'un Jesús,

17 chi jiin jnu'un sɨkɨ Cristo Jesús kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo, chi vijna iyo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi yo. Ko nu kuni yo ni'in yo jnu'un ka'nu ini Yandios nuu kuachi yo, iyo ja na kandixia ndaa yo jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, chi sia'an kachi tutu ii Yandios nuu kachi: "Taka yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, nuu yɨvɨ un kachi Yandios ja iyo jnu'un ka'nu ini ya nuu kuachi i, ti yɨvɨ un na kendo keta'u i, ti na kuchaku i ja kuu saa ni", kachi tutu.

18 Yukan kuu ja jiin Yandios ja kancha ya andɨvɨ, chi kuɨtɨ xaan ini ya nuu taka kuachi, ti ni nuku'un ini ya ja kua'a ya nundo'o nuu yɨvɨ ja iyo kuachi. Ni jna'nu ndatu ya taka yɨvɨ ja iyo kuachi, ti na kua'a ya nundo'o nuu taka yɨvɨ ja tu yɨñu'un i jnu'un ya, nuu yɨvɨ ja nɨnɨ ka sa'a i kuachi. Kandio ini ja sa'a i kuachi, ti jiin kuachi un ka jasɨ i jnu'un ndaa Yandios.

19 Siukan ka jasɨ i jnu'un va'a Yandios vasu nakuni ndaa i ja maa Yandios ni xnukoo ya ñuyɨvɨ yo. Nakuni ndaa i chi maa Yandios ni xna'an ya i.

20 Vasu tu ndijin maa Yandios, ko chaku va'a ini i ja kancha Yandios ti iyo ña'nu xaan ga nuu ya. Sia'an kuu chi ndijin ndaa taka jniñu ña'nu ni sa'a Yandios ini ñuyɨvɨ ja'a, ti chaku va'a ini i ja maa Yandios ni sa'a ñuyɨvɨ ja'a. Yukan kuu ja tu kuu nasa ka'an i ja tu iyo Yandios.

21 Chi undi na ni sa'a Yandios ñuyɨvɨ ni ka jini va'a ja kancha Yandios, ko ka ja'a i ja yɨñu'un nuu ya, ni tu nakuanta'u i nuu ya ja kuu taka ja ja'a ya nuu i taka kɨvɨ. Chi nɨnɨ kandio ini i ja ni'in i taka jnu'un ichi fuera jnu'un Yandios ti kuandatu i jnu'un ndeva'a un. Yukan kuu ja ni kuñaa inijnuni i ja tukaa

nakuni i jnu'un Yandios, ni tu
chaku ini i jnu'un un.
22 Ka ka'an i ja mani yɨvɨ
ndichi ka kuu i, ko su'va ka
kuu i mani yɨvɨ ñaa.
23 Tu ka kuni i kua'a
yɨñu'un nuu Yandios ja maa
ya kuña'nu ga, ja tu naa kuɨtɨ
naa ya. Su'va kuu ja ni ka
sa'a i taka nuu santu. Ni ka
sa'a i santu ɨnga chaa ja ka
ji'i. Suni ni ka sa'a i santu saa
un, jiin koo, jiin kuɨtɨ ka jika tɨ
ndɨ kuun sɨ'ɨn.
24 Yukan kuu sɨkɨ taka
kuachi un, ti sia Yandios
maa i ja na sa'a i taka jniñu
ndeva'a ja kandio ini i. Ni sia
ya maa i ja na sa'a i sava'a ni
ga jniñu ndeva'a nanu ina, ja
na ka sajña'an jna'an i.
25 Tu ni kandixia i jnu'un
ndaa Yandios, chi su'va ni
kandixia i mani jnu'un xn-
doña'an. Yukan ni nuku'un
ini i ja chiñu'un i taka nda-
jnijñu ni sa'a Yandios ansu
yɨñu'un i maa Yandios, vasu
maa ya kuu ja ni sa'a ya taka
ndajniñu ja ɨyo, ti maa ya
kanuu ga jiin ja kuña'nu ga
maa ya ja kuu ja kuu saa ni.
Sia'an na koo.
26 Ja yukan maa Yandios ni
sia ya i ja na sa'a i taka jniñu
kue'e ja kandio ini ka sa'a i.
Chi undi ñasɨ'ɨ ni ka sama ña
maa ña sɨ'ɨ, ti ni kɨvɨ ña jiin
jniñu kue'e.
27 Suni sia'an sɨkɨ chaa ni
ka sia da maa da jajniñu jiin
ña'an, ti ni kundio ini da ka
sa'a da taka jniñu ndeva'a
jiin jna'an yɨɨ da. Ti ni ka
sañaa chaa jiin chaa. Ti ini
yɨkɨ kuñu da ni ni'in da ta'u
ja kondo'o sɨkɨ ja kuu jniñu
kue'e ndeva'a ni ka sa'a da.
28 Ja yukan kuu jiin yɨvɨ
un, ja nuku'un ini i ja tukaa
chiñu'un i jnu'un Yandios.
Yukan ti ni sia ya i, ti ja'a
ya jnu'un nava na nduñaa
inijnuni i, ja ka ndo'o ini i
taka jniñu ndeva'a ka kuni
sa'a i.
29 Yukan kuu ja nɨnɨ ka
ndo'o ini i ja sa'a i sava'a ni
ga jniñu ndeva'a. Kundio ini
taka nuu kuachi ja ka jika
i naa i. Ka kuni kencha i
ndajniñu ɨnga yɨvɨ. Nɨnɨ ka
ndo'o ini i sɨkɨ jniñu ndeva'a
ka sa'a i sɨkɨ ɨnga yɨvɨ. Kan-
dio ini ti nuku'un ini ja sa'a
i taka jniñu kue'e. Mani ja
kukuasun ini i. Ka ja'ni i
ndɨyɨ. Ka kanaa maa i. Ka
xnda'u jna'an i. Nanu kɨnɨ
ja ka kua'an ja ka vaji. Ka
ka'an xe'e i jnu'un ndeva'a
sɨkɨ jna'an.
30 Suni ka ka'an jnu'un sɨkɨ
jna'an i yee yukan. Ka jito
u'u i Yandios jiin jnu'un ya.
Ka ka'an ndeva'a i nuu jna'an
i, ti ka sa'a i jniñu kue'e. Ka
nduvixi ini. Nɨnɨ ka nduku i
ɨnga nuu jniñu ndeva'a ja ka
sa'a i. Kuni'in ini i nuu tata i
nuu nana i.
31 Ni nduñaa inijnuni i ja
tukaa chaku ini nava kuu ja
va'a jiin nava kuu ja tu va'a.
Tu ka siuku jnu'un kee yu'u i.
Tu kunda'u ini i nuu ɨnga yɨvɨ.
Jankɨvɨ ndumani nu ka kanaa
i jiin jna'an i. Tu kunda'u ini i
nuu yɨvɨ nda'u.
32 Ko jandaa kuu ja ka jini
va'a yɨvɨ un taka jnu'un Yan-
dios sɨkɨ jniñu ndeva'a ka sa'a
i. Chaku va'a ini i ja ta'u jniñu
Yandios sɨkɨ jniñu ndeva'a un

ja taka yɨvɨ ja ka sa'a i un, kachi ya ja na naa i. Ko vasu yukan ka jini yɨvɨ un, ko nɨnɨ ka siin i jiin jniñu ndeva'a un, ti ka ndajnu'un i jiin ɨnga yɨvɨ ja suni sia'an ka sa'a i.

Nasa sa'a jandaa sɨkɨ kuachi

2

1 Nusa ti nu ɨɨn yɨvɨ ja suni sia'an sa'a i jniñu ndeva'a un, ¿xi kuu ka'an i kuachi sɨkɨ jna'an nu? Chi nu sia'an kuu ti suni sa'a i kuachi un, jandaa kuu ja jna'nu ndatu i sɨkɨ ɨɨn ni kuu kuachi ka sa'a i.

2 Chi ja ka jini yo ja Yandios, sa'a ndaa ya ti kachi ya ja jna'nu ndatu taka yɨvɨ ja ka sa'a i jniñu ndeva'a un.

3 Ka'an kuachi i sɨkɨ jna'an vasu ɨɨn ni kuu kuachi ka sa'a. Sia'an ti na kachi Yandios ja jna'nu ndatu maa.

4 Vanuxia ja tu yachi kuɨtɨ ini ya nuu yo, ni tu yachi ja kua'a ya nundo'o nuu yo, ko iyo yɨvɨ ja skexiko i Yandios, vasu ndixia ndaa kuu ja va'a xaan ini ya jiin yo. Skexiko i Yandios ja kunda'u ya yo'o, ti tu ka sa'a i ja kundio ini ya ja nakani ini yo nuu kuachi yo.

5 Ko iin kua'a yɨvɨ ja tu ka jandatu i nuu jnu'un Yandios. Kuni'in xaan ini, ti tu ka kuni nakani ini nuu kuachi. Ti jandaa ndixia kuu ja yɨvɨ un ka nakaya i nundo'o ja kuu maa i naa i, ti nundo'o un na chaa nuu i nuu kɨvɨ ña'nu un nu na sa'a jandaa Yandios jiin ndɨ yɨvɨ ini ñuyɨvɨ ja'a. Nu kɨvɨ ña'nu un na kachi Yandios nau kuu yɨvɨ va'a jiin nau kuu yɨvɨ ja tu va'a. Ti nuu kɨvɨ un na taji ya nundo'o xaan sɨkɨ taka yɨvɨ ja kuni'in ini i, ja tu kuni ka nakani ini i nuu kuachi i.

6 Ti na cha'u ya nuu ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yɨvɨ nava jniñu ni sa'a i.

7 Na kua'a ya ta'u nuu sava yɨvɨ ja kuchaku i ja kuu nɨ kani, chi tu ni xndi'i ini i ka sa'a i jniñu va'a, ti ni ndio ini i kuchaku i saa ni, ti ni ndio ini i ja ni'in i ta'u nuu maa Yandios ja na nduña'nu i ñuu nuu ta'u ya jniñu.

8 Chi su'va, na taji ya ɨɨn nundo'o xaan nuu taka yɨvɨ ja ni kuni'in ini i sɨkɨ jnu'un ya, ja tu kuni kuandatu i jnu'un ndaa ya, chi kandio ini i ja siuku i jnu'un yakuaa. Kɨtɨ ini Yandios jiin yɨvɨ un, ti na taji ya nundo'o xaan sɨkɨ i.

9 Ti jandaa ndixia kuu ja nuu taka yɨvɨ ka sa'a i jniñu ndeva'a, nuu yɨvɨ un na taji Yandios nundo'o xaan, ti nu nchaa nundo'o ka'nu xaan un, ti na ndɨ'ɨ xaan ini i. Ti kanuu ga na taji ya nundo'o xaan nuu yɨvɨ hebreo, ti suni sia'an na taji ya nundo'o nuu yɨvɨ taka ga nación.

10 Chi su'va na kua'a ya ta'u nuu yɨvɨ ja ka sa'a i jniñu va'a. Na kua'a ya ta'u ja na nduña'nu i nuu ta'u ya jniñu, ti na kondee kosɨɨ ini i. Ti kanuu ga ja kua'a ya ta'u un nuu yɨvɨ hebreo, ti suni sia'an nuu yɨvɨ taka ga nación.

11 Chi Yandios tu nde'e ya nuu nasa kaa ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi ɨɨn nuu sa'a ya ndaa jiin taka yɨvɨ.

12 Yukan kundaa ndixia chi taka yɨvɨ ka sa'a i kuachi.

Vasu tu ka yɨˈɨ chii ley ni
jaˈa Yandios nuu Moisés, ko
jnaˈnu ndatu i nuu Yandios,
ti na kuaˈa ya nundoˈo nuu
i ja na naa i. Ko taka yɨvɨ
ja ka saˈa i kuachi ja ka yɨˈɨ
i chii ley Moisés, suni siaˈan
jnaˈnu ndatu i nuu Yandios,
chi jiin maa ley Moisés un na
saˈa ndaa ya kuachi i.
13 Yukan kundaa chi vasu
kuaˈa yɨvɨ ni ka jini soˈo i nuu
jnuˈun ja kaˈan ley ni jaˈa ya
nuu Moisés, ko nɨnɨ na kachi
Yandios ja jnaˈnu ndatu yɨvɨ
un sɨkɨ kuachi i. Ko sɨkɨ yɨvɨ
ja ka siuku ndaa i jnuˈun ja
kaˈan ley Moisés, na kachi
ndaa Yandios ja tukaa jnaˈnu
ndatu yɨvɨ un ja kuu kuachi i.
14 Ti jandaa ndixia kuu ja
yɨvɨ taka ga nación tu ñavaˈa
i tutu ley ni jaˈa Yandios nuu
yɨvɨ hebreo. Ti yɨvɨ taka ga
nación un tu ka jini kuɨtɨ i ni
ɨɨn junuˈun ley Moisés un. Ko
nu ka saˈa i ɨɨn ni kuu jiin
jnuˈun ja kaˈan ley un, yukan
kuni kaˈan ja ka siuku i maa
ley inijnuni i. Ja yukan kuu ja
ka ñavaˈa i ɨɨn ley maa i.
15 Yukan kuu nu ka saˈa i
ɨɨn ni kuu jnuˈun ja taˈu ley
Moisés, ti ka jini vaˈa yo un
ja ɨɨn ni jnuˈun ja kaˈan ley
Moisés, suni yoso jnuˈun un
inijnuni i, vasu tu ka ñavaˈa i
tutu ley ni jaˈa Yandios nuu
Moisés. Ti siaˈan ni kuu ja
maa inijnuni i kuu nanu ɨɨn
testigo, ti iyo uu jniñu ja saˈa
testigo un. Kaˈan kuachi sɨkɨ i
nu ka jani i ɨɨn jniñu kueˈe xi
xndaku ja kuvaˈa nu ka jani i
ɨɨn jniñu vaˈa.
16 Ti chaa ɨɨn kɨvɨ ñaˈnu, ti
nuu kɨvɨ un, ti na kundee maa
jnuˈun Jesús ni kaˈan ri ja san-
daa Yandios taka jnuˈun yɨsaˈi
ni jani ini taka yɨvɨ jiin taka
jniñu yɨsaˈi ni saˈa taka yɨvɨ.
Ti maa Cristo Jesús na kuaˈa
ya nundoˈo nuu taka yɨvɨ ja ni
saˈa jniñu ndevaˈa un.
17 Vijna na kachi ri nuu roˈo
naa ra ja vixi ini ra ka kuu ra
yɨvɨ hebreo. Ka vixi ini ra ja
maa Yandios ni jaˈa ya ley ya
nuu chaa ñaˈnu na janaˈan ja
nani Moisés, ti yukan kuu ja
ka ndoˈo ini ra ja maa Yandios
jantaˈu ya roˈo. Ti vixi xaan
ini ra ja maa ɨɨn ni Yandios ja
ka nchañuˈun ra.
18 Ti roˈo ja ka kuu ra yɨvɨ
hebreo, ka chaku vaˈa ini
ra maa jnuˈun taˈu Yandios
nuu ra. Ja ni ka skuaˈa vaˈa
jnuˈun un, ti yukan kuu ja
kuni nakaji ra maˈñu nava
kuu jniñu vaˈa jiin nava kuu
jniñu ndevaˈa. Siaˈan ka kuni
ka saˈa ra, chi nɨnɨ ka jiniso'o
ra nuu jnuˈun ley Moisés.
19 Yukan kuu ja ni nduvixi
ini ra, roˈo ja ka kuu ra yɨvɨ
hebreo, ti ni nukuˈun ini ra ja
maa ra kutuˈva xaan ja kuni
xndaku ra nuu yɨvɨ taka ga
nación ja tu ka jini kuɨtɨ i.
Ka kandixia ra ja vaˈa na xn-
daku ra nuu yɨvɨ ja kanchuku
i nanu yɨvɨ ka jika i ñuñaa, ja
tu ka jini kuɨtɨ i.
20 Ka kaˈan ra ja ka ñavaˈa
ra maa ley Yandios ni jaˈa ya
nuu Moisés. Ja yukan ti ka
ndoˈo vixi ini ra ja ka jini
ndaa ra taka jnuˈun ndichi,
jiin ja iyo ichi ra ka xndaku ra
nuu yɨvɨ ja tu jini kuɨtɨ i jnuˈun
un.

21 Yukan ti ro'o naa ra, ja
ka kuu ra yɨvɨ hebreo, ja ka
ndo'o vixi ini ra ja va'a xaan
xndaku ra ley Moisés nuu yɨvɨ
taka ga nación, ¿ti nasa kuu ja
tu ka jandatu kuɨtɨ ra ley un
nusa? Ti ka xna'an ra taka ga
yɨvɨ ja tu sakui'na i, ¿ti nasa
kuu ja suni sia'an ka sakui'na
ra naa ra nusa?
22 Ka xna'an ra ja koto
kusɨkɨnchaa jna'an i, ¿ti
nasa kuu ja suni sia'an ka
yɨsɨkɨnchaa jna'an ra maa ra?
Tu kandixia ra santu, ko ka
sa kui'na ra ndajniñu nuu
veñu'un santu un.
23 Ka ka'an ra vixi ja ñava'a
ra maa ley ni ja'a Yandios nuu
Moisés, ko skexiko ra maa
Yandios nu tu ka siuku ndaa
ra jnu'un ya ja ta'u ley un.
24 Ti jandaa ndixia ja sia'an
yoso nuu tutu ii Yandios nu
ka'an: "Yɨvɨ taka ga nación
ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ maa
Yandios, ti sia'an ka'an i ja
sɨkɨ jniñu ndeva'a ka sa'a ro'o
yɨvɨ hebreo."
25 Ko vatuni nu ka kuu ra
yɨvɨ hebreo, ti ni ka ni'in
ra marca yɨkɨ kuñu ra, ti ka
siuku ra jnu'un Yandios ja
ta'u ley Moisés nuu ra naa
ra. Ko nu tu ka siuku ndaa
ra jnu'un ja ta'u ley un, ti ni
nduu ɨɨn nuu jiin yɨvɨ taka ga
nación ja tu jini kuɨtɨ sɨkɨ ley
un.
26 Ti sɨkɨ yɨvɨ taka ga nación,
nu ka siuku i jnu'un Yandios
nuu ley Moisés, vasu tu ka
ñava'a i ley un, ni ja ni ka ni'in
i marca yɨkɨ kuñu i, nusa ti na
kachi Yandios ja ni ka nduu
kanuu jiin yɨvɨ hebreo.
27 Ti vasu yɨvɨ taka ga
nación ja tu ka ni'in da marca
yɨkɨ kuñu da, ko ka siuku da
jnu'un ley Moisés, ti yɨvɨ na
kankuachi da sɨkɨ ro'o naa
ra ja ka kuu ra yɨvɨ hebreo.
Ka ñava'a ra tutu ii ni ja'a
Yandios nuu Moisés, ko tu
ka siuku i ley un. Ti yukan
kuu maa kuachi ja nchaa nuu
ro'o naa ra ja ka kuu ra yɨvɨ
hebreo. Maa kuachi un kuu
ja ñava'a ra ley un ja ni ja'a
Yandios nuu Moisés, ko tu ka
siuku ra un.
28 Ti jandaa kuu ja maa yɨvɨ
Yandios ja ka yɨ'ɨ i jiin ya, ti
tu nakuni yo ja maa ɨɨn ni yɨvɨ
hebreo kuu ja ni ka ni'in da
marca yɨkɨ kuñu da,
29 chi maa yɨvɨ Yandios kuu
yɨvɨ ja ka ñu'un ini da jiin
jnu'un ndaa. Nuku'un ini da
ka siuku da jnu'un ya. Ti tu ka
siuku da maa ɨɨn ni jnu'un ley
Moisés, ja na ni'in da marca
yɨkɨ kuñu da, chi jiin nɨ ini nɨ
añu ka siuku da jnu'un Yan-
dios un. Ti vasu tu ka janta'u
i yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ko maa Yan-
dios janta'u ya maa da naa
da.

3

1 ¿Nusa ti nasa kuu ja kendo
va'a ga yɨvɨ hebreo ja kuu
yɨvɨ taka ga nación, ja ni ka
ni'in yɨvɨ hebreo ɨɨn marca
yɨkɨ kuñu da?
2 Ko iyo kua'a jnu'un ja
kanuu xaan kuu yɨvɨ hebreo,
ti jnu'un kanuu ga kuu ja ni
kɨvɨ ini nda'a da jnu'un Yan-
dios, ja ni tatu ya nuu da jiin
jnu'un ya.
3 Ti vasu kua xaan yɨvɨ
hebreo tu ni ka siuku jnu'un
Yandios un, ¿yukan sa'a ja

Yandios tukaa kundee ya
jnu'un ni chiso ya nu?
4 Ko tu kuɨtɨ yukan, chi
su'va Yandios mani ndaa
ka'an ya. Ti vasu kua xaan
yɨvɨ mani jnu'un xndoña'an
ka ka'an, ko Yandios nɨnɨ
kundee jnu'un ni chiso ya.
Yukan yoso nuu tutu ii:

Ka'an yɨvɨ ja iyo ndaa jiin
taka jnu'un ka'an ni,
ti kundee ni nuu yɨvɨ
ka'an sɨkɨ.

Kachi tutu.

5 Ko iyo yɨvɨ ka ka'an ja
va'a ka sa'a yo kuachi, ja tu
siuku yo jnu'un Yandios, chi
jiin yukan na kuni ndɨ'ɨ yɨvɨ
ja iyo ndaa Yandios ti mani
jniñu kue'e ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ
ja'a. Ka kachi i ja ndɨ'ɨ yɨvɨ na
nakuni i ja jiin kuachi yo ka
junukuachi yo Yandios, chi
jajniñu kuachi yo ja xna'an
ja iyo mani ndaa nuu Yan-
dios. Nusa ti kachi yɨvɨ un
ja tu va'a sa'a Yandios nu
taji ya nundo'o nuu yo, chi
ka kachi i ja ka chindee yo
Yandios jiin kuachi yo. Ko
ru'u Pablo kachi ri ja jnu'un
un kuu mani jnu'un ka ka'an
sava yɨvɨ, ansu maa jnu'un
kandixia ri.
6 Tu kandixia kuɨtɨ ri jnu'un
un, chi nu siukan sa'a Yan-
dios, ti tu kuu ja maa Yandios
ka'an kuachi sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ
ja'a, ti taji ya nundo'o nuu i.

7 Ti suni iyo yɨvɨ ja xndaku
ja tu va'a sa'a Yandios un
kankuachi ya sɨkɨ i, ti taji ya
nundo'o nuu i, chi ka xndaku
i ja ka chindee Yandios
jiin jnu'un xndoña'an. Ka
xndaku i ja nu ɨnga yɨvɨ ka
jiniso'o i jnu'un xndoña'an,
nusa ti chaku va'a ini i ja
jnu'un Yandios kuu mani
jnu'un ndaa, jiin ja jandaa
ndixia ja Yandios kuña'nu ga.
8 Ti vasu jandaa kuu ja sava
yɨvɨ ka xndaku da sia'an ni, ko
ru'u Pablo, tu kandixia kuɨtɨ
ri jnu'un ja ka xndaku yɨvɨ
un, vasu iyo yɨvɨ ja ka'an da
sɨkɨ ru'u ja siukan suni xn-
daku ri nuu yɨvɨ naa i. Nusa
ti nu sia'an kuu nava ka xn-
daku sava yɨvɨ un, ti va'a ga
ja na sa'a yo mani jniñu kue'e
ti yukan na kachi Yandios
ja mani yɨvɨ va'a ka kuu yo.
Chi su'va tukaa kuanka'nu
Yandios jiin yɨvɨ ja xndaku i
sia'an ni, chi na kendo jna'nu
ndatu i, ti na taji ya nundo'o
nuu i naa i.

Tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ndaa nuu Yandios

9 Nusa ti maa yo ja ka kuu
yo yɨvɨ hebreo, ¿va'a ga yo'o
nuu Yandios ja kuu yɨvɨ taka
ga nación? Tu ka kuu kuɨtɨ
sia'an, chi kaji ni kachi ri ja
ndɨ'ɨ yɨvɨ ka yɨ'ɨ xaan i jiin
kuachi, vasu ka kuu i yɨvɨ he-
breo xi yɨvɨ taka ga nación.
10 Chi sia'an ni yoso nuu
tutu ii Yandios:

Tu iyo yɨvɨ ndaa, ni ɨɨn.

11 Tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ja chaku ini
i jnu'un ja ta'u Yandios.

Ni iyo ɨɨn yɨvɨ ja nduku ndee
na kɨvɨ ini ichi Yandios.

12 Ndɨ'ɨ yɨvɨ tu ka siuku i ichi
ya. Chi su'va ni nakaji
i mani ichi yo'o.

Kandio ini i ka sa'a i mani
jniñu ndeva'a. Tu iyo
ni ɨɨn yɨvɨ kundio ini i
jniñu va'a.

13 Ka kuu i nanu ndɨyɨ ni kuxiko.
Tu kuajniñu jnu'un ka ka'an i, chi mani jnu'un xndoña'an ka ka'an i.
Xaan tachi yu'u i nanu yu'u kuɨtɨ xaan.
14 Yɨ'ɨ jnu'un tasɨ un yu'u i. Yɨ'ɨ jnu u'u yu'u i.
15 Ka jajna'an ini i ka ja'ni i ndɨyɨ.
16 Kanchuku i nanu ja skɨtɨ ini ña'an.
17 Tu kuni kunchuku mani jiin jna'an i.
18 Tu jandatu i ni ɨin jnu'un Yandios, chi tu kuɨtɨ ka yɨñu'un i jnu'un ya.
Kachi tutu.
19 Nusa ti jandaa ndixia kuu ja taka jnu'un Yandios un, ja ka'an ley un, ka'an nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ, chi taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ i jiin jnu'un ley ya un. Sia'an kuu nava ni ɨin yɨvɨ nama maa i ja kankuachi Yandios sɨkɨ i, ti ja kachi ya ja jna'nu ndatu i.
20 Na kachi ndaa Yandios ja ɨin yɨvɨ ja tukaa jna'nu ndatu i vasu kundio ini i ka siuku i taka jnu'un ni ta'u ley Moisés un, chi ni kenda ley un ja na xna'an kaji sɨkɨ nava kuu kuachi, jiin ja jna'nu ndatu tendɨ'ɨ yɨvɨ nuu Yandios sɨkɨ kuachi un.

Na nita'u yo nu kandixia yo Jesús

21 Ko vijna tu kachi ya ja kendo va'a ndaa nuu ya nu ka siuku ndaa yo ley Moisés. Chi vijna ni kenda ndijin nasa kuu ja maa Yandios kuu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo nuu ya sɨkɨ kuachi yo. Ko suni sia'an ni ka ka'an jnu'un ley Yandios ja ni ja'a ya nuu Moisés jiin jnu'un ya ni ka ka'an profeta na jana'an.
22 Nusa ti na kachi Yandios ja taka yɨvɨ na kendo keta'u i nuu ya nu kandixia ndaa i ja Cristo Jesús ni ji'i ya ja na chunaa ya kuachi i. Chi unuu nuu Yandios kuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
23 Chi ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka sa'a i kuachi, ti yukan kuu ja tukaa janta'u Yandios maa i, chi maa ya kuña'nu xaan ga ja tu kuni kuanta'u ni ɨin yɨvɨ jiin kuachi.
24 Ko kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i nuu ya sɨkɨ kuachi i. Sia'an kuu ja kachi Yandios, chi ma ɨin ni maa ya ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Cristo Jesús na kuū ya, ti sia'an ni ni chunaa ya kuachi yo.
25 Ti taji Yandios Jesús na kuū ya nuu nda'a cruz nava na ndumani ya jiin yo'o, ja tukaa kuɨtɨ ini Yandios nuu yo sɨkɨ kuachi yo. Ko iyo ja na kandixia ndaa yo ja Cristo ni jatɨ ya niñɨ ya. Ti nu kandixia yo un ti tukaa kuɨtɨ ini ya nuu yo sɨkɨ kuachi yo. Ti nu ni ji'i Jesús yukan, ti ni kenda ndijin nava ni sa'a Yandios. Sia'an ti iyo ndaa nuu Yandios nu kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i. Yukan ni sa'a ya chi undi nuu tu ja'i ni taji ya nundo'o xaan nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a sɨkɨ taka kuachi ni ka sa'a i.
26 Sia'an ni sa'a Yandios nava na kenda ndijin nuu yo'o ja iyo ndaa nuu Yandios nu kachi ya ja tukaa jna'nu

ndatu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i. Sia'an ni sa'a ya ja'a yo ja kanchuku yo vijna. Yukan kuu ja ja ni taji ya Jesús ja na kuū ya nda'a cruz, ti jiin yukan iyo ndaa nuu ya nu kachi ya ja tukaa taji ya nundo'o xaan nuu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, ko sia'an na kachi ya nuu mani yɨvɨ ja kandixia ndaa i nuu Jesús.

27 ¿Nusa ti kuu nduvixi ini yo sɨkɨ maa yo? Tu kuu kuɨtɨ, chi tu kuɨtɨ nduvixi ini yo sɨkɨ taka jniñu va'a ka sa'a yo, ja sɨkɨ yukan ka siuku ndaa yo taka jniñu ta'u ley ya nuu yo. Chi su'va, janta'u ya yo'o nu kandixia ndaa yo jniñu ja ni sa'a Jesús.

28 Nusa ti ja ka jini yo ja Yandios tu janta'u ya ni ɨɨn yɨvɨ vasu ka nduku ndee i ka siuku i taka jniñu ta'u ley ya nuu i, chi kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i. Ko mani kachi ya sia'an nu kandixia ndaa i jniñu ni sa'a Jesús.

29 ¿Nusa ti kuu ya Yandios ja janta'u ya mani yɨvɨ hebreo ja ñava'a ley ni ja'a ya nuu Moisés? Tu kuu kuɨtɨ, chi kuu ya Yandios ja janta'u ya yɨvɨ taka ga nación.

30 Chi ɨɨn ni Yandios kuu, ti na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu sava'a ni ga yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, vasu ka kuu i yɨvɨ hebreo ja ni ka ni'in i ɨɨn marca nuu yɨkɨ kuñu i, xi ka kuu i yɨvɨ taka ga nación ja tu ni ka ni'in i ɨɨn marca nuu yɨkɨ kuñu i. Ko na kachi ya yukan nuu sava'a ni ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i jniñu ni sa'a Jesús.

31 Ti vijna ja kandixia yo jniñu ni sa'a Jesús, ¿yukan kuu sa'a ja tukaa jandatu ley Yandios un? ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi su'va nu kandixia ndaa yo Jesús, sa'a ja na siuku ndaa yo ley Yandios un.

Jnu'un ni kandixia Abraham

4

1 Abraham ni kuu da tata na jana'an yo ja ni xnukoo da nación Israel. Vijna ti na sa'a yo nanu sɨkɨ nasa ni janta'u Yandios maa da ja ni kendo ndaa da nuu ya.

2 Chi nu ni siuku ndaa da taka jnu'un ley Yandios un, nusa ti kuu nduvixi ini da undi maa da sɨkɨ taka jniñu va'a ni sa'a da. Ko taka jniñu va'a un tu jajniñu ja na kendo ndaa da nuu Yandios.

3 Chi tu ni kachi tutu ii Yandios sia'an. Ka'an ja ja ni kandixia ndaa Abraham jnu'un ni chiso Yandios nuu da, ti sɨkɨ yukan ni janta'u ya maa da, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da sɨkɨ kuachi da. Ni kendo ndaa da nuu Yandios chi vii ni kandixia da ya.

4 Ti nu sajniñu ɨɨn yɨvɨ, ti ni'in da ya'u da, ansu ta'u da kuu, chi su'va chunaa yo nuu da.

5 Ko sɨkɨ nasa kuu ja kachi Yandios ja kendo ndaa yɨvɨ nuu ya, kachi ya ja taka jniñu va'a ka sa'a yɨvɨ tu jajniñu kuɨtɨ ja na kendo va'a i nuu ya. Chi su'va mani yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, maa ɨɨn ni nuu yɨvɨ un ja kachi ya ja tukaa jna'nu

ndatu da sɨkɨ kuachi da. Chi maa ɨɨn ni Yandios kuu ja ka'an ya jnu'un un nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ja kundio ini ka sa'a da kuachi.

6 Suni ni kachi rey na jana'an David ja taka jniñu va'a ka sa'a yɨvɨ tu jajniñu ja na kendo ndaa da nuu Yandios. Chi su'va kachi da ja taka yɨvɨ sɨkɨ nau kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu da, ti ndixia ndaa ja na ndusɨɨ ini da jiin jnu'un Yandios un.

7 Chi ni ka'an David:

Na ndusɨɨ ini yɨvɨ ja ni saka'nu ini Yandios nuu jniñu ndeva'a ni sa'a da sɨkɨ ley ya, ti tukaa taji ya nundo'o nuu da.

Ti na ndusɨɨ ini yɨvɨ ja tukaa jini Yandios kuachi da, chi ni jasɨ ya sɨkɨ kuachi un.

8 Ti na ndusɨɨ ini yɨvɨ ja tukaa kuɨtɨ kan kuachi Yandios sɨkɨ kuachi da.

Kachi David.

9 ¿Ti kachi yo ja ndusɨɨ ini mani yɨvɨ hebreo sia'an ni, ja ni ka ni'in i marca yɨkɨ kuñu i nu? Ko tuu, chi suni ndusɨɨ ini yɨvɨ taka ga nación, ja tu ja'i ñava'a i marca yɨkɨ kuñu i. Chi ja ni kachi ndaa ri ja Abraham ni kandixia ndaa da jnu'un ni chiso ya nuu da. Ti sɨkɨ yukan ni janta'u ya maa da, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da sɨkɨ kuachi da.

10 ¿Nusa, ti nasa kuu ja ni janta'u ya Abraham? ¿Undi ni ni'in da marca yɨkɨ kuñu da, xi ja ni ni'in da marca un nu?

11 Ko nu ni ni'in da marca yɨkɨ kuñu da, ti ni kuu ɨɨn seña ja ni nachiso Yandios ja jandaa kuu nu ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu Abraham, chi ni kandixia ndaa da jnu'un ni chiso ya nuu da. Ko ni kandixia da yukan sa ni ni'in da marca yɨkɨ kuñu da. Nusa ti ni kachi ya ja Abraham kuu maa tata nuu taka yɨvɨ kandixia ndaa i jnu'un Yandios, vasu tu ni'in i marca yɨkɨ kuñu i, ti ni'in i jnu'un ya ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i.

12 Ti ni ni'in Abraham ɨɨn marca yɨkɨ kuñu da nava na kuu da tata nuu yɨvɨ hebreo ja suni na ni'in i marca yɨkɨ kuñu i. Ko kanuu ga ja kuu da tata nuu taka yɨvɨ kandixia ndaa i jnu'un Yandios nanu ni kandixia da sa ni ni'in da marca yɨkɨ kuñu da.

13 Abraham kuu tata sava'a ni ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un Yandios, ti ni chiso-jnu'un ya nuu da jiin taka ga yɨvɨ un ja na ni'in i ɨɨn ta'u, ti ta'u un kuu ja na nduña'nu i ja ta'u da jniñu nuu nɨ ñuyɨvɨ jiin Yandios. Sia'an koo vasu tu ka ni'in i ta'u un sɨkɨ ni ka siuku ndaa i ley Yandios, vasu ni kandixia ndaa i jnu'un ya. Ti sɨkɨ yukan ni janta'u ya maa i, ti ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i.

14 Ko nu ja'a ya ta'u nuu yɨvɨ ja nduku ndee i ka siuku i ley ya, nusa ti tukaa janta'u ya yɨvɨ ja mani kandixia ndaa i jnu'un ya. Ti tukaa jajniñu jnu'un ni nachiso ya nuu yɨvɨ ja kandixia, chi ni ɨɨn yɨvɨ tu kuni siuku ndaa i ley ya.

15 Ti kachi ley ya ja jna'nu

ndatu ndɨˈɨ yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, ti kuɨtɨ ini ya jiin kuachi un ja na taji ya nundoˈo nuu yɨvɨ un, chi tu iyo ni ɨɨn ñuu nuu tu ni kenda ley ya. Yukan kuu ja tendɨˈɨ yɨvɨ ni ka saˈa i kuachi sɨkɨ ley ya.

16 Nusa ti nuu taka yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnuˈun Yandios, nuu yɨvɨ un chisojnuˈun ya ja tukaa jnaˈnu ndatu i sɨkɨ kuachi i. Ti tu ni kuu ni ɨɨn jnuˈun chayɨka ja siaˈan ni chisojnuˈun Yandios. Chi suˈva, mani ja kundaˈu ini ya yoˈo. Ja yukan ni chisojnuˈun ya nuu taka yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnuˈun ya nanu ni kandixia Abraham. Ti ni chisojnuˈun ya nuu savaˈa ni ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnuˈun ya nanu ni kandixia Abraham, ansu mani yɨvɨ hebreo ja ñavaˈa i ley ni jaˈa ya nuu Moisés, ko suni taka ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i nanu ni kandixia Abraham. Chi Abraham kuu nanu ɨɨn tata nuu savaˈa ni ga yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnuˈun Yandios.

17 Ti yukan kachi tutu ii Yandios: “Ruˈu Yandios, nakaji ri roˈo Abraham ja na kendo ra tata nuu ndɨˈɨ yɨvɨ ja kandixia i jnuˈun ri, nuu ndɨˈɨ yɨvɨ ka yɨˈɨ i jiin savaˈa ni ga nación”, kachi tutu. Yukan kachi maa Yandios ja Abraham kuu tata nuu taka yɨvɨ ja kandixia i jnuˈun ya. Ti siaˈan ni kachi Yandios chi ni kandixia ndaa Abraham maa jnuˈun ni chisojnuˈun ya nuu da. Ti ni kandixia da ja maa ɨɨn ni Yandios kuu ja xndoto ya savaˈa ni ga ndɨyɨ. Ti maa ɨɨn ni Yandios kuu ja kachi ja na koo ɨɨn ndajniñu ja ti koo ga.

18 Ti maa Abraham, vasu tukaa ñukuu ini da ja na koo seˈe da, ko ni kandixia ndaa da taka jnuˈun ni kee yuˈu ya nuu da, ja na koo da nanu tata nuu kua xaan yɨvɨ ka kandixia i Yandios ja ka yɨˈɨ i jiin tɨjnɨ nación, chi ni chisojnuˈun Yandios: “Yukan ndukuaˈa seˈe ni ja kandixia i ruˈu”, ni kachi ya jiin da.

19 Ti ja yajni kaña da ciento kuiya. Ti vasu yukan ti tu ni kee da jnuˈun ni kandixia da un, vasu ni jini ndaa da ja maa da jiin ñasiˈɨ da ja ñaˈnu xaan da ja tukaa koo seˈe da.

20 Ti tu ni ndoˈo sɨkɨ ini da ja tukaa kandixia ga da jnuˈun ni kee yuˈu Yandios, ja na koo seˈe da. Chi sa ni kandixia niˈin ga da, ti ni nakuantaˈu da nuu ya ja yukan kuñaˈnu xaan ga Yandios.

21 Chi ni kandixia da ti ni nudukaˈnu vaˈa ini da ja na kundee Yandios jnuˈun ni kee yuˈu ya.

22 Ti sɨkɨ yukan ni jantaˈu ya Abraham, ti ni kachi ya ja tukaa jnaˈnu ndatu da sɨkɨ kuachi da.

23 Ti ansu nɨnɨ sɨkɨ Abraham kuu ja yoso nuu tutu ii Yandios ja siaˈan ni nukuˈun ini Yandios,

24 vasu suni yoso jnuˈun un sɨkɨ yoˈo, chi suni na kachi ya ja tukaa jnaˈnu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, chi suni kandixia ndaa yo Jitoˈyo Jesús. Ni kandixia ndaa yo ja ja ni xndoto ya Jitoˈyo Jesús nuu ñujiˈi.

25 Chi ni nakua'a Jesús ja ni
ji'i ya sɨkɨ kuachi yo, ti ni xn-
doto ya Jesús nuu ñuji'i nava
na kachi ya ja tukaa jna'nu
ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.

Nasa kenda yɨvɨ ja ni
janta'u ya

5

1 Nusa ti nu kandixia ndaa
yo jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo
Jesús, sa ti kachi ya ja tukaa
jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi
yo. Ti sɨkɨ yukan, tukaa kuɨtɨ
ini Yandios jiin yo'o, chi vijna
ni ndumani ya jiin yo, chi ni
ji'i Jito'yo Cristo Jesús ja na
chunaa ya kuachi yo.
2 Ti kandixia ndaa yo jniñu
ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya
ti ni nandoto ya tuku nuu
ñuji'i, ti sɨkɨ yukan janta'u
Yandios yo'o. Ko janta'u ya
yo'o sɨkɨ ja ni kunda'u ini ya
yo'o, chi tu iyo ni ɨin jniñu
va'a yo ja kenchaa kuachi
yo. Yukan kuu ja kachi ya
ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ
kuachi yo. Nusa ti kuñukun
ini yo ja jandaa ndixia ja
janta'u ya yo'o. Yukan kusɨɨ
ini yo chi kuñukuu ini yo ja
janta'u ya yo'o, ti nakua'a ya
yo'o ɨin ta'u ja nduña'nu yo
nuu ta'u ya jniñu.
3 Ti ansu jiin ta'u un, chi
suni kusɨɨ ini yo ja kondo'o
yo nundo'o sɨkɨ ja ni ka yɨ'ɨ
yo jiin Cristo, chi nundo'o un
sa'a ja ni'in ga jika yo nuu ichi
Yandios.
4 Ti nu kundee yo jiin
nundo'o un, ti jini yo ja
kundee ini Yandios jiin yo'o,
ti sɨkɨ yukan ndiyo ini yo ni'in
yo ta'u un.
5 Ti nu kundio ini yo yukan,
ti tu xndi'i ini yo, chi jini
ndaa yo ja kundee ya taka
jnu'un ni kee yu'u ya, ti sɨkɨ
yukan kandixia yo jiin nɨ ini
nɨ añu yo ja kunda'u ini ya
yo'o. Ti sia'an kandixia yo chi
ni ja'a Yandios maa Espíritu
Santo nuu yo, ti Espíritu un
skandixia ya yo'o ja jandaa
ndixia kunda'u ini Yandios
yo'o.
6 Chi sɨkɨ maa yo naa yo
tu ni kojnuni ja kenchaa yo
kuachi yo nuu Yandios. Ko
vasu tu ni ndiyo ini yo ja
siuku yo jnu'un ya, chi ni ji'i
Cristo ja chunaa ya kuachi yo.
Ti ni ji'i ya maa kɨvɨ ni kachi
Yandios.
7 Sa'a yo ja. Tu ni iyo ni
ɨin yɨvɨ ja tava ini na kuū i
ja'a ɨnga yɨvɨ, vasu ɨnga yɨvɨ
un kuu ɨin yɨvɨ va'a ndixia.
8 Ko nduku ndee ra nuu
jniñu ni sa'a Yandios, chi
yukan jini ndaa yo ja kunda'u
ini ya yo'o. Chi ni ji'i Cristo
ja'a yo vasu ni'in ni ka yɨ'ɨ yo
jiin kuachi.
9 Nusa ti sɨkɨ jniñu ni sa'a
Jesús nu ni ji'i ya ti ni jatɨ
ya nɨñɨ ya, ti sɨkɨ yukan
kachi Yandios ja tukaa jna'nu
ndatu yo ja kuu kuachi yo, ti
tukaa kuɨtɨ ini ya sɨkɨ kuachi
yo un ja na taji ya nundo'o
xaan nuu yo, chi vijna kendo
keta'u yo nuu ya.
10 Ko undi nuu ni kuɨtɨ ini
Yandios sɨkɨ kuachi yo, ko
maa Yandios ni taji ya se'e
ya ja na kuū ya ti chunaa ya
kuachi yo nava tukaa kuɨtɨ ini
Yandios sɨkɨ kuachi un, ja na
ndumani ya jiin yo'o naa yo.

Ti nu sia'an kuu, ti jandaa ndixia kuu ja kuchaku Cristo vijna, ti nama ya yo'o nava tu taji ya nundo'o sɨkɨ yo.

11 Ko undi nuu ni kuɨtɨ ini Yandios jiin yo'o sɨkɨ kuachi yo, sa maa Yandios ni taji se'e ya ja na kuū ya chunaa ya kuachi yo, nava tukaa kuɨtɨ ini Yandios sɨkɨ kuachi yo. Chi su'va ja na ndumani ya jiin yo. Ti nu sia'an un, ti jandaa ndixia kuu ja kuchaku Cristo vijna, ti nama ya yo'o nava tukaa taji Yandios nuno'o sɨkɨ yo.

Jnu'un Adán jiin jnu'un Cristo

12 Nusa ti undi nuu ni keja'a ka sa'a kuachi ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi maa ɨin ni chaa ni keja'a da jiin kuachi, ko sɨkɨ kuachi da un, ti ni kɨvɨ kue'e kuū yo. Ti ni sa'a kuachi da un ja ni jicha kue'e kuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi taka ni ka sa'a i kuachi.

13 Ti kuu ga ja ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés ni ka sa'a i kuachi. Ko nu tu ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés nava na nakuni yɨvɨ nau kuu ɨin kuachi, nusa ti tu kuni kankuachi ya sɨkɨ i, ko tu kuu sia'an ni.

14 Chi ka jini ndaa yo ja undi na ni iyo Adán ti undi na ni iyo Moisés ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ji'i i sɨkɨ kuachi i, chi ni ji'i i sɨkɨ kuachi ja ni sa'a taka maa i, vasu tu ni sa'a i jna'an kuachi ja ni sa'a Adán, ja ni kuni'in ini da nuu ɨin jniñu ja ni ta'u ya nuu da. Ti sɨkɨ kuachi ni sa'a Adán, ni kɨvɨ nundo'o nuu ñuyɨvɨ, chi ɨnga chaa ni sa'a ja na kendo va'a yɨvɨ.

15 Ko maa kuachi ni sa'a Adán, ja ni nduni'in ini da sɨkɨ jniñu ni ta'u Yandios nuu da, tu kejna'an kuɨtɨ yo jiin maa ta'u ni ja'a ya nuu yo, nu ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Ti jandaa ndixia kuu ja jiin maa kuachi ni sa'a Adán, ti ni kɨvɨ nundo'o kuū ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko sa ni kɨvɨ ta'u ja ni kunda'u ini Yandios yo'o ja ni taji ya Cristo Jesús na kuū ya ja'a yo. Ti ña'nu xaan ga jniñu ja ni sa'a Jesús ja kuu maa kuachi ni sa'a Adán, chi jiin jniñu Jesús tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.

16 Ti maa kuachi ni sa'a Adán, tu kejna'an kuɨtɨ yo jiin ta'u ni ja'a Yandios nuu yo. Chi jiin maa ɨin ni kuachi ni sa'a Adán, ni kachi Yandios ja jna'nu ndatu tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko jiin ta'u Yandios un, ni taji ya Jesús ja na kuū ya sɨkɨ kuachi yo, ti sɨkɨ yukan tukaa kuɨtɨ ini ya jiin yo, ti vijna kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.

17 Jiin maa kuachi ni sa'a Adán ni kɨvɨ nundo'o ja kuu ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ko ña'nu xaan ga kuu ta'u Yandios, ja ni taji ya Jesús ja na kuū ya ja'a kuachi yo. Ti ña'nu xaan ga ta'u Yandios nuu yɨvɨ ja kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i, ti ka ni'in i ta'u ja na nduña'nu i nuu ta'u Yandios jniñu.

18 Nusa ti ja sɨkɨ ni sa'a Adán maa kuachi un, ti ni kachi

Yandios ja jna'nu ndatu ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ko sɨkɨ jniñu ni sa'a Jesús nu ni ji'i ya ja'a yo, ti kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo ja na kuū yo. Chi su'va kachi ya ja na ni'in yo ta'u ja na kuchaku yo ja kuu taka saa ni.

19 Chi sɨkɨ ja tu ni jandatu ɨɨn ni chaa Adán, ti sa ni ka kɨvɨ ndɨ'ɨ yɨvɨ nuu kuachi un. Ti suni sia'an ni jandatu ɨɨn ni chaa Cristo Jesús, ti sa ni kachi Yandios nuu kua'a xaan yɨvɨ ja kandixia i Jesús ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i.

20 Ko suni ni ja'a Yandios ley ya nuu Moisés nava ja taka jinu tu ka jandatu yɨvɨ ley un, ti ka ndukua'a kuachi i. Ko sɨkɨ ni ndukua'a kuachi yo jiin ley un, ti ka'nu xaan ga kuu ja kunda'u ini Yandios yo'o.

21 Nusa ti sɨkɨ kuachi un ni kɨvɨ kue'e kuū yo. Ko ni kunda'u ini Yandios yo'o, ti kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, ko vijna ka ni'in yo ta'u ja kuchaku yo ja kuu saa ni. Ti kachi ya yukan chi ja ni taji ya Jito'yo Cristo Jesús ja na kuū ya ja'a kuachi yo.

Tukaa chaku yo jiin kuachi

6

1 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini yo nu? ¿Ka ka'an yo ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti yukan vatuni kaka yo jiin kuachi, ti jiin yukan vi'i ga na kunda'u ini ya yo'o nu? ¿Sia'an ka ndo'o ini yo nusa?

2 ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi yo'o ja kandixia ndaa yo Cristo Jesús vijna, ka kuu yo nanu ja ni ka ji'i yo, ja tukaa ka yɨ'ɨ yo jiin kuachi, ja tukaa kaka yo jiin kuachi, nusa.

3 Ko na ni ka janducha yo ti ni ja'a yo jandaa ja kandixia ndaa yo Cristo Jesús. Jiin jniñu un ni ka kachi yo ja ja ni ji'i ya ja'a yo, ti ni ka yɨ'ɨ yo jiin ya.

4 Na ni ka janducha yo ni ka ja'a yo jandaa ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya nanu ni ñunduji yo jiin ya. Ti kuu nanu ja ni ka nandoto yo tuku jiin ya. Nusa ti vijna jika ndaa yo nuu Yandios ansu nanu jika yo sa ni kandixia ga yo Jesús. Yukan kundaa chi jiin ɨɨn jniñu ña'nu Tata yo Yandios ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i, ti suni sia'an sa'a Yandios ɨɨn jniñu ja na kaka ndaa yo nuu ya vijna, ansu nanu jika ka yo niku ti sa ni kandixia ga yo Jesús.

5 Hora ni ka janducha yo, ni ka ja'a yo jandaa ja ka yɨ'ɨ yo jiin Jesús na ni ji'i ya. Suni kachi yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya hora ni nandoto ya nuu ñuji'i, nava na kaka ndaa yo nuu ya vijna, ansu nanu ni ka jika yo na ti kandixia ga yo maa ya.

6 Ti jandaa ndixia taka un chi tukaa ka jika yo nanu ni ka jika yo na ti kandixia ga yo Cristo. Chi taka jniñu kue'e un ni naa nu ni ji'i Cristo nda'a cruz. Ti sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo yɨ'ɨ yo jiin ya ni sa'a Yandios. Ni naa jniñu maa yo ja ni sa'a yo ni junukuachi yo nuu kuachi, nanu ni ka kuu yo muzu nuu kuachi un. Ko

tukaa kuɨtɨ, chi vijna ti ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo.

7 Ti sɨkɨ ja ni naa jniñu maa yo ja ni sa'a yo nu ni ka junukuachi yo nuu kuachi, yukan kundaa ja kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo nava tukaa kundio ini yo ka junukuachi yo nuu kuachi.

8 Kandixia yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya nanu ni ka ji'i yo jiin ya. Nu sia'an kuu ti suni sia'an kandixia yo ja ja ni ka yɨ'ɨ yo jiin ya hora ni naxndoto ya nuu ñuji'i. Sia'an ni sa'a Yandios jiin yo nava na kaka ndaa yo nuu ya vijna, jiin ja na kuchaku yo jiin ya ja kuu saa ni.

9 Chi ka jini ndaa yo ja ɨɨn ni jinu ni nandoto ya nuu ñuji'i ja tukaa kuɨtɨ ja kuū ya, chi ni kundee ya. Ti suni ka kundee yo ja ka siuku yo jiin jnu'un ya, chi ka yɨ'ɨ yo jiin ya.

10 Ti maa Cristo, ɨɨn jinu ni ni ji'i ya ja chunaa ya kuachi yo, ko ja chaku ya vijna ti mani sa'a ya ja kuni Tata Yandios.

11 Ti nuu maa ra naa ra ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, na kachi ri ja na kondo'o va'a ini ra sɨkɨ jniñu nu ni ka jika ra na ti ka kandixia ga ra Cristo, ja ni naa jni'nu un nu ni ka junukuachi ra nuu kuachi un. Ti vijna, na naku'un ini ra ja na kunukuachi ra nuu Yandios, chi ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús.

12 Nusa ti tukaa kundio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja ka sa'a ra sava'a ni ga jniñu kue'e ja kuni yɨkɨ kuñu ra.

13 Tukaa kundio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja tukaa sa'a ra jniñu kue'e ja kuni yɨkɨ kuñu ra, chi ja ni naa jniñu ja ni ka jika ra sa ni ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo. Ko vijna na kachi ra ja na kuandatu ra taka jnu'un Yandios, nava na kunukuachi ra nuu ya jiin nɨ ini nɨ añu ra.

14 Chi tukaa ka kuu ra muzu nuu kuachi nava na kunukuachi ra un, chi tukaa ta'u Yandios jniñu nuu yo ja kuandatu yo ley ni ja'a ya nuu Moisés, ti jiin yukan ka kendo ndaa yo nuu ya. Chi su'va, ka kunukuachi yo nuu Yandios, chi ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Jesús na kuū ya ja'a yo.

Kuanukuachi yo nuu mani maa Yandios

15 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini yo vijna? ¿Ka ka'an yo ja vatuni ka sa'a yo kuachi chi kunda'u ini ya yo'o vijna, ja tukaa ta'u Yandios jniñu nuu yo ja na siuku yo ley ni ja'a ya nuu Moisés? ¿Tukaa ga siuku yo ley un, chi vijna mani ja kandixia ndaa yo nuu Jesús ja ni taji Yandios chunaa ya kuachi yo nu? ¿Sia'an ka ndo'o ini yo nusa? ¡Tu kuu kuɨtɨ!

16 Chi jandaa ndixia ja ka jini ra, ja nu chiso ra jnu'un ja ka kendo ra nanu muzu nuu ɨnga chaa un, ti kaa nuu kuu ja kuandatu ra nuu chaa un. Suni sia'an, nu kundio ini ra ka siuku ra jiin kuachi, nusa ti ka kuu ra nanu muzu nuu kuachi. Ko na kondo'o ra ɨɨn nundo'o xaan ja naa ra maa ra sɨkɨ kuachi un. Ko

nu kunukuachi ra nuu Yandios ja kuandatu ra jnu'un ya, ti sɨkɨ yukan na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu ra ja taji ya nuno'o xaan nuu ra.

17 Ko vijna nakuta'u ri nuu Yandios ja tukaa ka kendo ra nanu muzu nuu kuachi, chi jiin nɨ ini nɨ añu ra ka janta'u ra maa jnu'un ndaa ja ni skandixia ya ro'o naa ra.

18 Ja ni ka kee ra ini nda'a kuachi nava na nduu ra nanu muzu ja junukuachi ra nuu Yandios, ja kuandatu ra jnu'un ya.

19 Ru'u Pablo, xndaku ri nuu ra jiin jnu'un sɨkɨ nasa kuu jiin ɨɨn muzu ini ñuyɨvɨ ja'a, chi tu kɨvɨ yachi inijnuni ra maa jnu'un ja kuni xndaku ri nuu ra. Ti xnukuu ini ri ro'o undi na kandio ini ra ja kunukuachi ra nuu kuachi, ja mani jniñu ndeva'a ni ka sa'a ra jiin yɨkɨ kuñu ra, ja ka kuni'in xaan ini ra sɨkɨ ley Yandios. Ko vijna na kachi ri nuu ra ja na kundio ini ra chi xndoo ra taka jniñu kue'e un nava kunukuachi ra nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra, ja na kuandatu ra mani jnu'un ndaa Yandios.

20 Chi undi nuu ni kundio ini ra ka junukuachi ra nuu kuachi, ti tu kuɨtɨ kundio ini ra ja kuandatu ra jnu'un ndaa Yandios.

21 Ti jikajnu'un ri nuu ra, ¿nasa ni kundee ra jiin jniñu kunchuku ra sa ni kandixia ra nuu Cristo? ¿Nasa ni chindee taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra? ¡Tu kuu kuɨtɨ! Ti vijna kukanuu ra sɨkɨ taka jniñu kue'e ni ka sa'a ra sa ni kandixia ra Jesús. Ti jandaa kuu ja na naa taka yɨvɨ ka sa'a i jniñu kue'e un.

22 Ko vijna na kachi ri ja maa ra naa ra ni ka kee ra ini nda'a kuachi nava na ka nduu ra muzu ja junukuachi nuu Yandios. Chi ni ka sasɨɨn ra nuu jniñu kue'e un nava na koo ndoo koo ii ra nuu ya. Ti na ni'in ra ta'u nuu Yandios ja kuchaku ra ja kuu saa ni.

23 Chi jandaa kuu ja ta'u ka ni'in yɨvɨ sɨkɨ kuachi i kuu ja na naa i maa i. Chi su'va, ta'u ja kua'a Yandios nuu yo kuu ja kuchaku yo ja kuu saa ni, chi ni ka yɨ'ɨ yo jiin Jito'yo Cristo Jesús.

Tukaa kunukuachi yo nuu kuachi

7

1 Ñani ri, ja suni ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús, na xndaku ri ɨɨn jnu'un kanuu nuu ra, chi ndixia ri ja ka jini va'a ra sɨkɨ taka ley ja iyo. Ka jini va'a ra ja taka ley un ta'u jniñu nuu yo ja kuu nɨ kani kuchaku yo.

2 Ti ka jini va'a ra ja tu kua'a ley un jnu'un ja na kusɨɨn ɨɨn ñasɨ'ɨ nuu yɨɨ ña nu chaku da. Ko nu ni ji'i da, ti ja ni keta'u ña ley ja ni kejna'an ña jiin da.

3 Ti nu najna'an ña jiin ɨnga chaa nu nu chaku ga yɨɨ ña, ti konani ña ɨɨn ña'an yɨsɨkɨnchaa yɨɨ ña. Ko nu ja ni ji'i yɨɨ ña, ti keta'u ña chii ley un. Ti vasu ni najna'an ña jiin ɨnga chaa, ko tukaa yɨsɨkɨnchaa ña yɨɨ ña.

4 Ti suni sɨkɨ maa ra naa ra ñani ri, na kachi ri ja ka kuu ra nanu ja ni ka ji'i ra sɨkɨ ley

Yandios, chi tukaa kankuachi
ley ya nuu ra sɨkɨ kuachi ra,
chi ni ka kandixia ra jniñu
ni sa'a Cristo nu ni ji'i ya ti
ni chunaa ya kuachi yo, ja ni
ndoto ya nuu ñujɨ'i. Ti vijna
ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo nava na
sa'a ra sava'a ni ga jniñu ndaa
kuni Yandios.
5 Ko na ti ka kandixia ga yo
Cristo, ti ni kundio ini yo ja
ka sa'a yo sava'a ni ga jniñu
kue'e. Ti vasu ni kachi ley un
ja tu kuni sa'a yo jniñu kue'e
un, ko jiin maa jnu'un un, chi
vi'i ga ni kundio ini yo ka sa'a
yo sava'a ni ga jniñu ndeva'a
jiin yɨkɨ kuñu yo. Ti jiin jniñu
ndeva'a un ka ni'in yo ta'u ja
na naa yo.
6 Ko vijna tukaa, chi na
ti kandixia ga yo Cristo ni
ka yɨ'ɨ yo jiin maa ley ni
ja'a Yandios nuu Moisés, ti
ni kankuachi ley un sɨkɨ yo,
ti ni ka jna'nu ndatu yo sɨkɨ
kuachi yo. Ko vijna ka kuu yo
nanu ja ni ka ji'i yo nuu ley
un. Ni ka kee yo ini nda'a ley
un ti tukaa ka jna'nu ndatu
yo sɨkɨ kuachi yo. Vijna ti
chindee Espíritu Santo yo'o ja
na kunukuachi yo nuu Yan-
dios, ti tukaa kunukuachi yo
nuu kuachi, ti sɨkɨ kuachi
un ni jna'nu ndatu yo jiin
jnu'un ley ni ja'a Yandios nuu
Moisés, ko vijna tukaa.

Iyo uu jnu'un ini yo

7 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini
ra? ¿Ka ka'an yo ja ley Yan-
dios un ndiso kuachi nu? ¡Tu
kuu kuɨtɨ! Chi ru'u Pablo, na
kachi ri nasa ni jna'an ri. Chi
nu tu ni kenda ley Yandios,
va tu nakuni ri ja ini ri jiin
kuachi, ni tu ni nakuni ri ja
nɨnɨ kundio ini ri ndajniñu
jna'an ri. Ko ni kenda ley ja ni
ja'a ya nuu Moisés, ti ni kachi:
“Tu kundio ini ra”, kachi.
8 Ti vasu sia'an ni kachi
ley Yandios, ko sɨkɨ ru'u ni
kundee kuachi un, ti vi'i ga ni
keja'a kundio ini ri ja sa'a ri
kua'a jniñu ndeva'a. Ko nu tu
iyo ley un, va tu ni nakuni ri
ja jandaa uu ja ñu'un chitu ini
ri jiin kuachi.
9 Undi nuu ni kusɨɨ ini ri
nasa ni kuncha ri, chi tuja'i
kɨvɨ inijnuni ri nasa kuni
ka'an jnu'un ley Yandios. Ti
sa ni kɨvɨ inijnuni ri sɨkɨ nasa
kuni ka'an ley un, ja kachi
ja tu kundio ini yo ndajniñu
jna'an yo. Yukan ni nakuni
ri ja jandaa ni kuni'in ini ri
jiin kuachi un, ko tu kuu kuɨtɨ
jniñu ja kundee ri jiin kuachi
un.
10 Vasu ni ja'a Yandios ley
ya ja na chaku va'a yo ini
ñuyɨvɨ ja'a, ko ru'u, ni jini
ndaa ri ja tu kuu kuɨtɨ ja kuan-
datu ri ley ya. Ni sa'a ley ya
nanu ja ni ji'i ri, chi tu kuɨtɨ
jniñu ni ni'in ri ja kuandatu
ri ley un, chi nɨnɨ ni kundee
kuachi sɨkɨ ri.
11 Vasu jandaa ndixia ni
ta'u jniñu ley Yandios sɨkɨ
nasa kunchuku yo ini ñuyɨvɨ
ja'a, ko tu ni kundee ri. Chi
su'va ni kundee kuachi sɨkɨ ri.
Ni kendo xnda'u ri ja ni ndo'o
ini ri ja kundee ri sɨkɨ kuachi,
ko ni jna'an ri nanu ja ni ji'i ri,
chi tu kuɨtɨ ni ni'in jnu'un ja
kundee ri, chi nɨnɨ ni kundee
ri kuachi sɨkɨ ri. Vasu ni ta'u
jniñu ley Yandios nuu ri, ko tu
ni kundee ri kuandatu ri, chi

nɨnɨ ni kundee kuachi sɨkɨ ri.
12 Nusa ti jandaa ndixia ja
ley Yandios iyo ndoo iyo ndaa
va'a sɨkɨ taka jniñu ta'u nuu
yo. Ti ka'an ndaa ley un nu
kankuachi sɨkɨ yo, ti kachi ja
jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi
yo.
13 Yukan ti vasu tu ni ni'in
ri ni ɨɨn jnu'un ja kuandatu ri
ley un, ¿ti yukan kuni ka'an ja
tu kuɨtɨ ni jajniñu ley ya nu?
¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi nu tu ni
kenda ley ya, va tu kɨvɨ inij-
nuni ri ja ndixia chitu ini ri
jiin kuachi. Ni kuu nanu ja ni
ji'i ri, chi tu kuɨtɨ jniñu ni ni'in
ri ja kundee ri jiin kuachi un.
Ti sɨkɨ yukan, ni kɨvɨ inijnuni
ri ja ndaa ndixia ni chitu ini
ri jiin kuachi.
14 Ru'u Pablo, na kachi ri
ja vijna ti chaku ini ri ja maa
ley Yandios ja iyo ndoo iyo
ndaa ley un, chi maa Espíritu
Yandios ni ja'a ley un. Ko nu
kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, iyo
ja nɨnɨ kuni'in ini ri sɨkɨ ley ya.
Nɨnɨ yuji ri jiin kuachi nanu
kuu ri muzu nuu kuachi,
15 chi tu ñukuu ini ri sɨkɨ
kuachi un ja tu va'a, ansu sa'a
ri maa jniñu va'a ja ndio ini
ri. Chi su'va, iyo ja sa'a ri maa
kuachi ja jito u'u ri.
16 Yukan, nu sa'a ri kuachi
un, vasu ndio ini ri ja sa'a ri
mani jniñu va'a, nusa ti ja'a ri
jandaa jiin kuachi un ja ka'an
ndaa ley Yandios nu kachi ja
jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi
yo.
17 Ko vijna, ru'u Pablo,
tukaa kundio ini ri siin ri jiin
kuachi, ko suni nɨnɨ iyo ɨɨn
jnu'un ini ri ja siuku ri jiin
kuachi.
18 Ti vasu suni iyo ja nɨnɨ
ndio ini ri sa'a ri jniñu va'a, ko
tu kundee ri ja sa'a ri un.
19 Vasu kundio ini ri mani
jniñu va'a, ko siin sa'a ri
kuachi, ansu ndio ini ri sa'a ri
kuachi un.
20 Ko nu sia'an kuu, nusa ti
ni kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a,
ti jandaa kuu ja nɨnɨ iyo ɨɨn
jnu'un ini ri ja siuku ri jiin
kuachi.
21 Nusa ti jini va'a ri ja
taka jinu kundiyo ini ri sa'a ri
jniñu va'a, ti suni kande ini ri
ɨɨn jnu'un ja sa'a ri kuachi.
22 Ti vasu sia'an kuu, ko
jandaa kuu ja iyo sɨɨ ini ri jiin
ley Yandios, ti kundio ini ri
kuandatu ri ley ya jiin nɨ ini
nɨ añu ri.
23 Ko sɨkɨ ja kancha ri nuu
ñuyɨvɨ ja'a, jini va'a ri ja nɨnɨ
kuu ja ka kanaa jnu'un un jiin
jnu'un ndiyo ini ja kuandatu
ri ley Yandios. Ti vasu ndio
ini ri ja kundee ri sɨkɨ jnu'un
kuachi un, ko iyo ja kundee
kuachi un sɨkɨ ri.
24 Yukan kundaa ja chaa
nda'u xaan kuu ri, chi tu
siuku ndaa ri ley Yandios.
Yukan ti jikanda'u ri, ¿nau
kuu ja nama ru'u, nava tukaa
kundee kuachi sɨkɨ ri nu kan-
cha ri ñuyɨvɨ ja'a? ¿Nau kuu ja
nama ru'u nusa nu?
25 ¡Na kuta'u ri nuu Yandios
ja maa Jito'yo Cristo Jesús, na
kin nama ya ru'u!

Nusa ti nɨnɨ iyo inijnuni
ri ja kuandatu ri ley Yan-
dios, ti nɨnɨ kundio ini ri
kuanukuachi ri nuu ya.
Sia'an ndixia, ko suni jandaa
kuu ja nu kancha ri nuu
ñuyɨvɨ ja'a, ti nɨnɨ iyo ɨɨn

jnu'un ini ri ja sa'a ri kuachi, ja kendo ri nanu ɨin muzu nuu kuachi.

8

1 Nusa ti tukaa kachi Yandios ja jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, ti tukaa kua'a ya nuno'o xaan sɨkɨ yo. Chi tukaa kundio ini yo ja kuandatu yo jnu'un ini yo ja na sa'a yo kuachi, chi vijna kundio ini yo ja kuandatu yo maa jniñu ta'u Espíritu Santo sɨkɨ yo.

2 Vijna ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo Jesús, ti sɨkɨ yukan, maa Espíritu Santo sa'a ya ja na kuchaku yo ja kuu taka saa ni. Ko nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, maa Espíritu un chindee ya yo'o jiin jniñu ña'nu ya nava na kundee yo sɨkɨ jnu'un iyo ini yo ja sa'a yo kuachi.

3 Chi maa ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, tu ni nama yo'o nava tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Chi nu kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a, va tu kundio ini yo kuandatu yo ley Yandios un, chi nɨnɨ kundio ini yo ka siuku yo jiin kuachi. Ko Yandios ni kundee ya nu ni taji ya maa Se'e ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ni kendo ya jiin ɨin yɨkɨ kuñu ya nanu yo'o. Ko sɨkɨ yɨkɨ kuñu yo'o, iyo ja nɨnɨ kundio ini yo ka sa'a yo kuachi. Ko sɨkɨ kuachi yo un, ni chunaa Cristo yo'o, ti jiin jniñu ya un ni ja'a jandaa Yandios ja tukaa kundee kuachi nuu ñuyɨvɨ ja'a. Jandaa ndixia kuu un, ko vasu nu kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a nɨnɨ kuu ja kundio ini yo ka sa'a yo kuachi un.

4 Ko ni taji Yandios Se'e ya Jesús ja chunaa ya kuachi yo, nava na kundaa ini yo sɨkɨ ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, jiin ja kundio ini yo kuandatu yo jniñu ta'u ley Yandios nuu yo. Yukan ni sa'a ya ja'a yo, chi yo'o kuu maa yɨvɨ ja kandio ini yo ja kuandatu yo jniñu ta'u Espíritu Santo nuu yo, ansu ja kuandatu yo nu jnu'un iyo ini yo ja sa'a yo kuachi.

5 Chi yɨvɨ ja nɨnɨ jandatu i nuu kuachi iyo ini i, ti jandaa ndixia kuu ja nɨnɨ ñukuu ini i ja siuku i jiin maa kuachi kandio ini i un. Chi su'va, yɨvɨ ja ka jandatu i maa jniñu ta'u Espíritu Santo sɨkɨ i, ti ka ñu'un ini i ja siuku i mani jniñu ja ta'u Espíritu un.

6 Ko yɨvɨ ja nɨnɨ kandio ini i ka siuku jiin kuachi ti ka kuu i nanu ndɨyɨ, chi tu ka yɨ'ɨ i jiin Yandios. Yɨvɨ ja kandio ini i ja siuku i maa jniñu ta'u Espíritu Santo, ka jini ndaa yɨvɨ un ja ka yɨ'ɨ i jiin Yandios, ti ni ndumani ya jiin i naa i.

7 Ko sɨkɨ yɨvɨ ja nɨnɨ ka jandatu i jnu'un kuachi iyo ini i, mani ka sani'in ini i sɨkɨ Yandios. Ti nu sia'an kuu, nusa ti tu kuɨtɨ jnu'un nasa kuandatu i ley ya.

8 Ti taka yɨvɨ ja ka siuku jiin jnu'un kuachi iyo ini i un, tukaa kusɨɨ kutɨ ini Yandios nuu i.

9 Ko ro'o ja ka kandixia ra Jesús, na kachi ri ja kuandatu ra nu maa Espíritu Santo, ansu ja kuandatu ra jnu'un

iyo ini ra ja siuku ra jiin kuachi. Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi ni kejna'an Espíritu Santo jiin ra naa ra. Ko nu tu kancha Espíritu Yandios jiin ɨin yɨvɨ, ti tu ka yɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ un jiin Cristo.

10 Ti nu kancha Cristo jiin ra, ti sa'a Espíritu Yandios ja kuchaku ra ja kuu taka saa ni. Sia'an sa'a ya vasu na chaa kɨvɨ ja kuū yɨkɨ kuñu ra sa'a kuachi. Sia'an sa'a Cristo chi ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu ra ja kuu kuachi ra, ti ni kendo ndaa ra nuu ya.

11 Ti nu jandaa ndixia kuu ja ni kukutu Espíritu Yandios jiin ra naa ra, ya ja ni xndoto Jesús nuu ñuji'i, ti jiin jniñu ña'nu un, ni ja'a Yandios jandaa ja suni na xndoto ya yɨkɨ kuñu ra jiin jniñu ña'nu Espíritu ya. Ti jandaa ndixia kuu ja yɨ'ɨ kutu Espíritu ya jiin ra naa ra.

12 Sia'an kuu ñani ri, sɨkɨ ja ni ka kukutu yo jiin Espíritu Santo, tu kuɨtɨ kundiso yo jniñu kuandatu yo jnu'un kuachi ini yo nu ka chaku yo ini ñuyɨvɨ ja'a.

13 Chi nu kandio ini ra siuku ra jiin kuachi un ja nɨ kanchuku ra ini ñuyɨvɨ ja'a, ti jandaa ndixia kuu ja xnaa ra maa ra. Ko su'va, na ku'un ini ra ja kuandatu ra nuu maa Espíritu Santo, nava na chindee ya ja tukaa ga siuku ra jiin kuachi. Ti nu sia'an kuu, ti ka jini ndaa ra ja ka yɨ'ɨ ra jiin Yandios ti kuchaku ra ja kuu saa ni.

14 Chi taka yɨvɨ ja ka jandatu i maa jniñu ta'u Espíritu Yandios, jandaa ndixia ja maa i ka kuu Se'e Yandios.

15 Chi Espíritu ja ni ja'a ya nuu ra, tu kuu ɨin nundo'o ja na nduu ra nanu ɨin muzu nda'u nuu Yandios, ja yu'u da ja na taji Yandios nuno'o xaan nuu da. Chi su'va, sa'a Espíritu Santo jiin yo'o ja na kuni ndaa yo ja ka kuu yo Se'e Yandios. Ti maa Espíritu un sa'a, ti nu kanajaa yo Yandios, ka'an yo: “Tata ri.”

16 Ti maa Espíritu Santo un sa'a jiin inijnuni yo ja jandaa ndixia ka kuu yo Se'e Yandios.

17 Ti jandaa ndixia kuu ja ka kuu yo Se'e Yandios, ti suni ndixia kuu ja na kua'a ya ɨin ta'u nuu yo, ti ta'u un kuu ja na nduña'nu yo jiin Cristo ini ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ko nɨ kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, kondo'o ndixia yo nanu ni ndo'o Cristo, chi koto u'u yɨvɨ sɨkɨ yo nanu ni ka jito u'u i Cristo. Ko jiin nundo'o un satu'va Yandios yo'o ja na nduña'nu yo jiin Cristo ini ñuu nuu ta'u ya jniñu.

Kundatu yo ja kuu kɨvɨ ka'nu

18 Ru'u Pablo, ndo'o va'a ini ri sɨkɨ nasa ka ndo'o yo vijna ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo. Ti na kachi ri ja lulu xaan nundo'o un, ti tu nau ni kuu ja kuu nuu jniñu ña'nu xaan sa'a Yandios nuu kɨvɨ ka'nu ja kii. Chi nuu kɨvɨ ka'nu un na kuni ndijin yo ja suni nduña'nu yo jiin Cristo.

19 Ti suni taka ndajniñu ja ni sa'a Yandios, taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ka ñukuu ini i

ja kandatu i undi na jaa kɨvɨ
ka'nu xaan un. Ti na xna'an
ndaa Yandios nuu kɨvɨ un ja
na nduña'nu taka se'e ya.
20 Ti taka ndajniñu ja ni
jankoo suni kandatu ja kuu
kɨvɨ ka'nu un, chi taka ja
iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a ni kɨvɨ
chii jnu'un ja tukaa kendo
va'a. Ti ansu keja'a maa taka
nundo'o un, chi maa Yan-
dios ni ta'u jniñu ja sia'an na
kendo. Chi tu ni kuni ya ja na
kendo sia'an ja kuu saa ni.
21 Ja kuu kɨvɨ un ni ɨɨn nda-
jniñu tukaa kendo ava, vasu
taka ndajniñu ja kuan te'yu
vijna. Ko na chaa kɨvɨ nu
tukaa kendo sia'an ni, ti nu
na jaa kɨvɨ ka'nu un, tukaa
kanchuku Se'e Yandios jiin
nundo'o ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a.
Ko nanita'u i ja na nduña'nu
i ini ñuu nuu ta'u Yandios
jniñu. Ti ja kuu kɨvɨ ka'nu
xaan un, tukaa kendo ni ɨɨn
ndajniñu ava ñuyɨvɨ ja'a, chi
nduu vii xaan.
22 Ti jini yo ja taka ja ni
jankoo, chi undi vijna, ti ɨɨn
nuu ni ja kuan te'yu nanu ja
nda'u xaan, jiin ja kaña ini ja
kundatu kɨvɨ nu ndo'o xaan.
23 Ko ansu maa ɨɨn ni nda-
jniñu ñuyɨvɨ ja'a, chi suni siin
yo kondo'o yo ja kanchuku
yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti suni
kundatu nduu yo ja kuu kɨvɨ
ka'nu un, vasu ja ni ndusɨɨ ini
yo sɨkɨ ja ni ni'in yo Espíritu
Santo ni kancha ya jiin yo. Ko
vasu sia'an kuu, ko iyo jnu'un
kui'ya ini yo ka ndɨ'ɨ ini yo ja
kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a,
chi tu ja'i na chaa kɨvɨ ka'nu
un nava na ni'in yo ta'u yo
nuu Yandios. Ti nuu kɨvɨ un
na sama ya yɨkɨ kuñu yo nava
tukaa kondo'o yo jiin, nava
na nduña'nu yo nuu ta'u Yan-
dios jniñu.
24 Ti undi maa kɨvɨ ni keta'u
yo nuu Yandios yo'o, kɨvɨ ja ni
keja'a kandixia yo Jesús, nuu
maa kɨvɨ un ni keja'a kundio
ini yo ja na chaa kɨvɨ ka'nu
nuu na sama ya yɨkɨ kuñu yo.
Ko tu ja'i ndenda kɨvɨ un. Siin
kundatu yo ja kuu kɨvɨ un,
chi ndixia ndaa kuu ja tukaa
kundatu yo nu ja ni ni'in yo
ta'u yo nuu Yandios. Ko tu ja'i
na koo kɨvɨ ka'nu un.
25 Ti vasu tu ja'i ndenda kɨvɨ
un, koto xndi'i ini yo. Chi
su'va siin kundio ini yo ja na
kenda kɨvɨ ka'nu un.
26 Ko nu kunchuku yo nuu
ñuyɨvɨ ja'a, maa Espíritu Santo
kua'a ya jnundee ini yo nava
tu xndi'i ini yo jiin nundo'o
ndo'o yo. Ti ndixia ja tu
jini va'a yo nasa kanta'u yo
ja kuu ja kanuu ga. Ko
maa Espíritu Santo chindee
ya yo'o nu jikanta'u yo nuu
Yandios, chi jikanta'u ya nuu
ya ja kuu yo'o naa yo, vasu
tu ni'in yo maa jnu'un ndaa
kuni ka'an yo nuu ya. Ti kun-
dio ini yo jikanta'u yo nuu ya,
ko nu tu ni'in yo maa jnu'un,
ti Espíritu Santo chindee ya
yo'o ja jikanta'u ya ja kuu
yo'o naa yo.
27 Ti jini va'a Yandios nu
kundio ini kanda'u yo nuu
ya, ti jini va'a ya maa jnu'un
jikanta'u Espíritu Santo ja'a
yo nu tu ni'in yo maa jnu'un
ja kakanta'u yo nuu ya. Ti
ndixia ndaa ja jini Yandios,
chi yukan kuu ɨɨn jniñu

kanuu ga ni ja'a ya nuu Espíritu Santo ja kanda'u ya nuu Yandios ja kuu yo'o naa yo.

Chindee Espíritu Yandios nu kanchuku ñuyɨvɨ ja'a

28 Ti ru'u Pablo na kachi ri ja sɨkɨ ni ndumani ra jiin Yandios, ti jandaa ndixia ja taka nundo'o ja ka ndo'o ra nu kanchuku ra ñuyɨvɨ ja'a, ti jajniñu ya nundo'o un nava na ndundee ini ra nu kunukuachi ra nuu Yandios nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an sa'a Yandios chi ni nakaji ya yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin ya, ti yukan ni kundaa ini ya undi na jana'an.

29 Chi maa Yandios kuu yɨvɨ ni jini nuu i undi nuu, ti ni nakaji ya maa i ja na ndundoo i, ti ndundaa i ja na ndaku i nanu kaa maa Se'e ya, ti na nduña'nu i jiin ya ini ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ti ndixia ja Se'e ya kuña'nu ga ma'ñu kua'a xaan yɨvɨ ja ni nakaji Yandios ja ndundoo ti ndundaa, ja ka ndaku i nanu Se'e ya. Ni nakaji Yandios ja ka yɨ'ɨ i jiin ya, ko maa Se'e ya kendo ña'nu ga.

30 Ti sɨkɨ taka yɨvɨ ni ndo'o ini Yandios ja nakaji ya yɨvɨ un, ti ni jisonchaa ya i ja ka yɨ'ɨ jiin ya, ti ni kachi ya sɨkɨ i ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi, ti ni kachi ya ja na nduña'nu i ini ñuu nuu ta'u ya jniñu.

31 ¿Nusa ti, nasa ka ndo'o ini ra sɨkɨ jnu'un un? Ti na kachi ri ja ndixia kuu ja ka'an Yandios ja'a yo. Ti jandaa kuu, nusa ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ka kundee i sɨkɨ yo.

32 Ti tu ni nama Yandios maa ɨɨn ni Se'e ya nu ni ji'i ya nda'a cruz. Chi su'va, ni ja'a ya maa ɨɨn ni se'e ya ja chunaa ya kuachi yo, ja ni ji'i ya ja kuu ndɨ'ɨ yo ja kandixia yo maa ya vijna. Ti nu sia'an kuu, nusa ti suni jandaa kuu ja kua'a ya nuu yo sava'a ni ga ja nandɨ'ɨ yo nava na kundee yo ja kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a.

33 Ti nu sia'an nama ya yo'o, ja sɨkɨ yukan ni nakaji ya yo'o, nusa ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ka kuni kankuachi sɨkɨ yo, chi maa Yandios ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo.

34 Ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ ka kuni kachi i ja jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, chi maa Cristo Jesús ni ji'i ya chunaa ya kuachi yo, ti tu ni kendo ya nuu ñuji'i, chi ni nandoto tuku ya, ti ni ndaa ya andɨvɨ nuu ni nduña'nu ya ja nukoo ya nuu nda'a kua'a Yandios. Ti vijna ndixia ja ka'an ya ja'a yo.

35 Tu iyo ni ɨɨn nundo'o ja kuni sasɨɨn yo nuu Cristo ja tukaa kunda'u ini ya yo'o. Vasu kondo'o yo kua xaan nundo'o nuu ñuyɨvɨ ja'a, vasu ka xndi'i ini yo ti ka sa'a yɨvɨ jniñu ndeva'a sɨkɨ yo sɨkɨ ja kandixia yo Cristo, xi na koo ɨɨn jnama xaan nuu yo, xi kumani sa'ma yo, xi ka yu'u yo jiin taka nundo'o un, xi ka'ni i yo'o, ko ni ɨɨn nundo'o un kuni ja sasɨɨn yo nuu Cristo ja tukaa kunda'u ini ya yo'o.

36 Chi siukan yoso nuu tutu
ii Yandios jnu'un ja ka'an yɨvɨ
kandixia jiin Yandios:
Ndɨ kɨvɨ ka nakua'a i yo'o ja
na kuū yo.
Ti kɨvɨ ka jito u'u yo'o kachi i
ja na kuū yo nanu rɨɨ ja
ka ja'ni i ka yee i kuñu
un.
Kachi tutu.
37 Ko vasu ndo'o yo
nundo'o ja'a nu kanchuku
yo ñuyɨvɨ ja'a, ti kundee
yo sɨkɨ taka nundo'o un.
Kundee yo chi ka yɨ'ɨ yo jiin
Cristo, ti jandaa ndixia kuu ja
kuanda'u ini ya yo'o.
38 Ti ru'u Pablo, na kachi ri
jandaa ndixia ja tu iyo ni ɨɨn
nundo'o ja kuni tava yo nuu
Yandios ja tukaa kunda'u ini
ya yo'o. Vasu na kondo'o yo
nu kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ
ja'a sɨkɨ ja kandixia yo Jesús,
ti vasu na kuū yo, xi ɨɨn ángel
xi ɨɨn yɨvɨ ña'nu ñuyɨvɨ ja'a
ka sa'a ndeva'a sɨkɨ yo, ni
nundo'o ja ka ndo'o yo vijna
xi ja koo,
39 ni ɨɨn jniñu ndeva'a
undi nuu sukun, ni ɨɨn jniñu
ndeva'a undi nuu kunu, xi
sava'a ni ga ɨnga yɨvɨ xi jniñu
ña'nu nuu taka nuu ñuyɨvɨ
ja'a, ni iyo ɨnga ndajniñu ja
kuni kundee sɨkɨ yo. Ti tava
yo nuu Yandios ja jiin Jito'yo
Cristo Jesús kunda'u ini ya
yo'o.

Ni nakaji Yandios yɨvɨ Israel

9

1 Ru'u Pablo, ja yɨ'ɨ ri jiin
Cristo ka'an ndaa kuɨtɨ ri, ti
tu xnda'u ri ro'o naa ra, chi
ka'an ri mani jnu'un ndaa ja
maa Espíritu Santo ni ja'a ini-
jnuni ri.
2 Ti na kachi ri ja kukui'ya
xaan ini ri, ti nɨnɨ na'nu ini ri
nu ndo'o ini ri sɨkɨ ñanijna'an
ri, ja suni ka kuu i yɨvɨ hebreo.
3 Ti nu kuni Yandios, ti
vatuni ja na kuxio ri nuu
Cristo ti na naa ri ja chunaa ri
ñanijna'an ri,
4 ja ka kuu i yɨvɨ hebreo.
Ti maa i kuu maa yɨvɨ ni
nakinse'e ya. Ti ma'ñu viko
ni kancha ya jiin i, ti ni sa'a
ya trato jiin i sɨkɨ tɨjnɨ jniñu ni
ta'u ya nuu i jiin tɨjnɨ jnu'un
ni chiso ya nuu i. Ti ni ja'a
ya ley ya nuu Moisés ja kuu
maa i. Ti ni xna'an ya nasa
chiñu'un i ya, ti nuu maa i ni
stuu ya kua'a jnu'un.
5 Ti jandaa ndixia ka kuu
i ñanijna'an taka tata hebreo
na jana'an ja ni kuña'nu. Ti
suni nuu maa i ni kenda
Cristo ja ni taji Yandios ndiso
ya jniñu ña'nu, ti ni ndaku ya
nanu ɨɨn chaa, ti Cristo kuu
maa Yandios ja ta'u ya jniñu
nuu tukaa ja iyo. Ti ja kuu nɨ
kani na ka'an yɨvɨ ja kuña'nu
ya. Sia'an na koo.
6 Ko tu ka'an ri ja tu ni siuku
Yandios jnu'un ni keyu'u ya
nuu yɨvɨ hebreo. Chi na kachi
ri ja ansu ndɨ'ɨ yɨvɨ hebreo
kuu maa yɨvɨ ni nakaji Yan-
dios ja na koo se'e ya.
7 Ti ansu ndɨ'ɨ jna'an tata na
jana'an Israel ja nani Abra-
ham, ansu maa i ka kuu
yɨvɨ ni nakaji Yandios, chi ni
kachi ya nuu maa ɨɨn ni Abra-
ham: “Nuu maa ɨɨn ni se'e ra
Isaac na koo jna'an da nuu ni

keyu'u ri ni chisojnu'un ri."

8 Yukan kuni ka'an ja
tu ni nakaji Yandios ndɨ'ɨ
se'e Abraham ja ka ni'in da
jnu'un ni keyu'u ya, chi nuu
maa ɨɨn ni se'e ja ni nakaji ya
kuu ja ni ni'in da jnu'un ni
keyu'u Yandios.

9 Chi ja'a kuu jnu'un ni
keyu'u Yandios nuu Abra-
ham: "Maa kɨvɨ ni jani ri ti kiji
ri ti koo ɨɨn se'e yɨɨ nuu ñasɨ'ɨ
ra Sara", kachi ya.

10 Ti ansu ja'a ni kuu ndɨ'ɨ,
chi suni Rebeca ni iyo uu se'e
yɨɨ ña, ti ɨɨn ni tata i naa i, ja ni
kuu tata yo na jana'an Isaac.

11-13 Ti undi na ti kaku ga
i naa i, ja ti kuni ga i sa'a i
ja va'a jiin ja kue'e, ti ja ni
ka'an Yandios jiin nana i Re-
beca, ti kachi: "Suchi ña'nu
un kunukuachi i nuu suchi
nukuu ga", kachi ya. Chi suni
sɨkɨ yukan ka'an tutu ii Yan-
dios: "Ni iyo mani ri jiin Ja-
cob, ko ni jito u'u ri Esaú", ni
kachi Yandios. Ti yukan ni
kundaa jnu'un maa Yandios
ja ni nakaji ya yɨvɨ ni ndo'o ini
ya, ja ni nakaji ya ti ni kana
ya, ti tu ni ki'in ya jnu'un
sava'a ni ga ndoo ni ka sa'a i,
chi sia'an ni kuu ini maa ya.

14 ¿Nusa ti nasa ka ndo'o ini
ra? ¿Ko ndo'o ini ra ja tu iyo
ɨɨn nuu ini Yandios ja sia'an
sa'a ya nu? ¿Ja ni ndumani
ya jiin Jacob, ko ni jito u'u ya
Esaú, nusa? ¡Jandaa kuɨtɨ ja
tuu!

15 Chi undi na jana'an ni
kachi Yandios jiin Moisés:
"Nɨnɨ ja kuu ini ri yukan
kunda'u ini ri, ti ja kunda'u
ini ri yukan kuu ini ri", kachi
ya.

16 Yukan ti jandaa ndixia
ja tu iyo ni ɨɨn jniñu ja kuni
kinyɨɨ yo ja na kuan ka'nu
ini Yandios nuu yo, chi mani
maa Yandios kuni kunda'u
ini ya yo'o.

17 Ti sɨkɨ yukan suni yoso
nuu tutu ii ja ni ka'an ya
nuu rey nación Egipto: "Ni
ndokani ri ro'o ja na kuu ra
rey nava jiin ro'o na stuu
ri jniñu ña'nu ri, ti nava
na kuichanuu sɨvɨ ri nɨ tu'u
ñuyɨvɨ ja'a, ja ka nakuni yɨvɨ ja
kuña'nu xaan ga ru'u ndixia",
kachi tutu.

18 Nusa ti nau ɨɨn ja kunda'u
ini ya, ti kunda'u ini ya. Ti nu
na ɨɨn ja kuni kuni'in ini nuu
ya, ti sa'a ya ja na ndundava
ini nanu yuu.

19 Ti sanaa ti kachi ɨɨn ra
jiin ri: "Nu siukan kuu, ¿ndo
chakuachi ya sɨkɨ yo nusa?
¿Ko nau ja kuni kasɨ nasa
ndo'o ini maa ya nu"? kachi
ra.

20 ¡Ko ro'o chaa nda'u! Na
kachi ri nuu ra: "¡Nau ja kuu
ra ja jani ini ra ja nachiso ra
nuu jnu'un Yandios!" Jika-
jnu'un ri ro'o: Kuu ka'an
ɨɨn kɨsɨ ñu'un jiin chaa ni
sa'a: "¿Ndoo ni sa'a ra ru'u
siukan"? kachi.

21 Ko chaa sa'a kɨsɨ un kuni
sa'a da jiin ñu'un un sava'a ni
ga nasa kuni maa da, chi jiin
ñu'un sa'a da ɨɨn kɨsɨ va'a, ti
suni kuu sa'a da kɨsɨ nda'u.

22 Ti suni sia'an sa'a Yan-
dios, chi sa'a ya nasa kuni
maa ya. Chi sia'an ndixia ni
sa'a ya ja ni satu'va ya yɨvɨ ja
na koto u'u i nuu ya, nava na
xnaa ya yɨvɨ un. Ko xnakan

xna'an ya nuu i taka jniñu
ña'nu ni sa'a ya, ja ni kuɨtɨ
xaan ini ya jiin taka jniñu
ndeva'a ni ka sa'a i. Ti yukan
ni skun ndijin ya nuno'o ni
taji ya sɨkɨ yɨvɨ un. Ja sɨkɨ
yukan tu ni xnaa yachi ya yɨvɨ
un, ja na siin sa'a ndeva'a i.
23 Jiin jniñu ni sa'a Yan-
dios nuu yɨvɨ ndeva'a un, ni
xna'an kaji ya ja vii xaan
kuña'nu ya sɨkɨ jniñu ña'nu ni
sa'a ya nuu yɨvɨ ja kunda'u
ini ya. Chi undi najana'an ni
satu'va ya yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin
ya, ja na nduña'nu i nuu ta'u
ya jniñu.
24 Ti suni ni nakaji ya yo'o
ja na kandixia yo jnu'un ya,
ko ansu mani yɨvɨ hebreo ni
nakaji ya, chi suni ni nakaji
ya yɨvɨ taka ga nación ja na
kandixia i.
25 Chi suni sia'an ni ka'an
Yandios nuu tutu Oseas:

Yɨvɨ ja tu ni ka yɨ'ɨ jiin ri, vijna
ti kachi ri ja kuu i yɨvɨ
yɨ'ɨ jiin ri.
Ti yɨvɨ ja tu ni iyo mani ri jiin,
vijna ti kachi ri ja kuu i
yɨvɨ mani jiin ri.
26 Ti taka nuu ni ka'an ri ja
ansu yɨvɨ ñuu ri ka kuu
i.
Ti sɨkɨ maa i kachi yɨvɨ ja
ka kuu i Se'e Yandios
chaku, ja kancha ya ja
kuu saa ni.

Kachi tutu.
27 Suni ni'in ni ka'an pro-
feta Isaías jnu'un sɨkɨ yɨvɨ Is-
rael: “Vasu ni nakaya xaan
se'e yɨvɨ Israel nanu ñɨtɨ yu'u
mar, ko ja kuu kuɨtɨ ni kuu
yɨvɨ ja keta'u nuu Yandios,
28 chi maa Tata yo Yandios
siuku yachi ya jnu'un ni chiso
ya, ja ndonda ya sɨkɨ yɨvɨ ka
sa'a jniñu ndeva'a, ti na taji
ya nundo'o ka'nu ga sɨkɨ i”,
kachi tutu.
29 Ti sɨkɨ ja ni nama ya yɨvɨ
Israel, ni ka'an profeta Isaías
nuu tutu:

Maa Yandios, ja kuu ya Jito'yo
sɨkɨ taka ja iyo undi
andɨvɨ, jiin taka ja iyo
ini ñuyɨvɨ.
Ko nu tu ni nama ya jaku
jna'an yo na jana'an,
ti va naa ndɨ'ɨ yo niku,
nanu ni xnaa ndɨ'ɨ ya
yɨvɨ ñuu Sodoma jiin
yɨvɨ ñuu Gomorra,

ja ni naa ndɨ'ɨ kuɨtɨ.
Kachi tutu.
30 Ni nakaji Yandios nau ja
kuni maa ya, ¿nusa ti nasa
kachi yo? Ru'u na kachi ri sɨkɨ
yɨvɨ ɨnga nación, ja tu ni ka
jitu ini i na kendo ndaa i nuu
Yandios. Ti tɨjnɨ yɨvɨ un, ni
ka kandixia i jnu'un Yandios.
Ti sɨkɨ maa i ni kachi Yandios
ja na keta'u i, ti tukaa jna'nu
ndatu i sɨkɨ kuachi un.
31 Ko sa yɨvɨ Israel, ni ka
jitu ndi'i ini i kuandatu i ley
ni ja'a ya nuu Moisés, ja na
kendo ndoo i nuu Yandios.
Ko tu ni ka kendo ndoo i nuu
ya ja na keta'u i, chi tu ni ka
siuku ndaa i ley ya.
32 ¿Ti ndoo nusa? Chi
vanuxia ka kuni kendo ndaa
i nuu siuku i ley ya jiin mani
jniñu maa i, ansu ja kandixia
i jniñu ña'nu ni sa'a ndijin ya
nuu i. Ko tu ni ka nde'e i nuu
jniñu ña'nu ni sa'a Yandios.
Chi su'va ni ka skexiko i jniñu
ña'nu un tu ni ka kandixia i
Yandios.
33 Ko yukan yoso nuu tutu ii
Yandios:

Undi ñuu ri Sión kani ri maa yuu kanuu ga, ti yukan kuu maa jniñu ña'nu sa'a ya, vasu tu ka jandatu i.
Ti suni ka skexiko i jniñu ña'nu ja sa'a ya un.
Ko yɨvɨ na kandixia ndaa jniñu ña'nu un, chi jankɨvɨ kukanuu i.
Chi maa Se'e Yandios kuu ja sa'a ya jniñu ña'nu un.
Kachi tutu.

10

1 Ñani naa ra ja suni ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, ru'u Pablo, na kachi ri ja ñukuu ini ri ti nɨnɨ jikanta'u ri nuu Yandios ja'a yɨvɨ nación yo Israel, ja na chunaa ya i.
2 Chi ka'an ndaa ndixia ri ja va'a ka sa'a i chi ka ndɨ'ɨ ini i ja ka chiñu'un i Yandios. Ko vasu sia'an ka sa'a i, tu ka chiñu'un ndaa i Yandios vasu ni xna'an ndaa ya nuu i naa i.
3 Ti tu ni ka janta'u i jnu'un ndaa Yandios sɨkɨ nasa kendo ndaa i nuu ya. Chi su'va, ni ka siuku i ichi ka kuni maa i, ti jiin yukan ka ndo'o ini i ja ni ka kendo ndaa i nuu Yandios, vasu ni ka ndonda i sɨkɨ jnu'un ndaa ya. Ti ni ka kuni'in ini i ja tu ka kuni kuanta'u i jnu'un ndaa ya sɨkɨ kuachi i.
4 Tu ka janta'u i ja ni sino Cristo taka jnu'un ni chayɨka ley Moisés sɨkɨ yo, ja vijna mani ja kandixia yo Cristo nava na kendo ndaa yo nuu Yandios, nava na kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo. Ko tu ni ka janta'u i.
5 Chi ni chaa Moisés sɨkɨ nasa kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios, ti ni kachi: "Nu ɨɨn yɨvɨ na siuku ndaa i taka jniñu ta'u ley, nusa ti kuchaku va'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a ti ni'in i ta'u nuu Yandios", kachi tutu.
6 Ko sɨkɨ jnu'un ja ni'in yo nuu Yandios ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ kuachi yo, ti so nɨnɨ ja kandixia yo jnu'un Cristo, chi kachi jnu'un ni ka'an Moisés nu ni chaa da: "Tu kani ini ra ja ki'in ra andɨvɨ", chi jiin jnu'un un skuun ra Cristo undi ñuyɨvɨ, ko tu kojnuni ja sa'a ra sia'an.
7 Xi nakani ini ra jnu'un ni chaa Moisés ja ka'an: "¿Nau kuu ja kinkuun undi nuu kunu xaan chii ñu'un un?" Ti jiin jnu'un un kani ini ra ja na tava ra Cristo nuu ñuji'i, ko tu kuu ja sia'an. Vasu na kuu sa'a ra taka jniñu ña'nu xaan un, ko tu kuu kendo ndaa ra nuu Yandios ja sia'an. Tu iyo ni ɨɨn jniñu ja kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios.
8 Ko jnu'un sɨkɨ nasa kandixia yo Cristo, ɨɨn ni kuu jiin jnu'un ni chaa Moisés nu ni kachi da: "Ko jini va'a ra jnu'un ndaa Yandios ti nɨnɨ ndo'o ini ra sɨkɨ un", kachi tutu. Ti yukan kuu maa jnu'un ja ru'u Pablo, jani ri sɨkɨ nasa kandixia ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.
9 Ti nu ka'an ndaa ra ja jito'o ra kuu Jesús, ti nu kandixia ra jiin nɨ ini nɨ añu ra ja ja ni nandoto ya ma'ñu ñuji'i, yukan kuu ja keta'u ra nuu Yandios.
10 Chi jiin nɨ ini nɨ añu yo kandixia yo ja ni ji'i Jesús ja'a

yo, ti sɨkɨ un kachi Yandios
ja tukaa jna'nu ndatu yo sɨkɨ
kuachi yo. Ti ka ka'an ndaa
yo ja Jito'yo kuu maa Cristo
Jesús, ti jiin yukan keta'u yo
nuu ya.
11 Chi suni ka'an tutu ii Yan-
dios: “Taka yɨvɨ ja kandixia
i ya, chi jankɨvɨ kukanuu i”,
kachi tutu.
12 Ka'an sia'an chi ɨɨn nuu
yɨvɨ hebreo jiin taka yɨvɨ ɨnga
nación. Chi maa ya kuu
jito'o nuu tendɨ'ɨ yo, ti maa
ya kunda'u xaan ini ya nuu
tendɨ'ɨ yɨvɨ ka'an nda'u jiin ya
ja kuni kandixia i ya.
13 Chi sia'an ka'an tutu Yan-
dios: “Taka yɨvɨ ja ka'an nda'u
jiin Jito'yo ja kuni kandixia i
ya, ti jandaa ndixia kuu ja na
keta'u i nuu ya”, kachi tutu.
14 Ko tu kuni kanda'u i jiin
ya nu tu kandixia i ja maa ya
kuu ja kua'a ta'u nuu i. Ni
tu kuni kandixia ndaa i nu
tu kuniso'o i jnu'un ya. Ti
jandaa ndixia ja tu kuniso'o i
jnu'un ya nu tu nau ɨɨn ja kani
jnu'un ya nuu i.
15 Ti nu tu taji ya yɨvɨ ja tatu
ya jniñu nuu i, va tu kuu kani
i jnu'un ya, chi sia'an ka'an
tutu ii Yandios: “Vii xaan kuu
jniñu ja ndiso taka yɨvɨ ja jika
i ka'an i jnu'un Yandios, ti jiin
yukan ja'a i jnundee ini yɨvɨ
naa i”, kachi tutu.
16 So ja ansu ndɨ'ɨ yɨvɨ
janta'u jnu'un Yandios, chi
undi na jana'an kachi profeta
Isaías nuu yɨvɨ hebreo: “Tata
yo Yandios, jaku ni yɨvɨ ni
kandixia jnu'un ni ka ka'an
na”, kachi da.
17 Nusa ti nu ka jiniso'o
i jnu'un Yandios, chi kuu
kandixia sava'ni ga yɨvɨ. Ti
maa jnu'un ja ka jiniso'o
i kuu jnu'un Yandios sɨkɨ
Cristo.
18 So ja ru'u Pablo, jika-
jnu'un ri: ¿Ja tu ni ka jin-
iso'o yɨvɨ hebreo jnu'un Yan-
dios nusa? Tuu, chi jandaa
ndixia ni ka jiniso'o i, chi tutu
ii Yandios ka'an:

Undi nɨ ñuyɨvɨ ni ka jiniso'o
i jnu'un Yandios ja ni
ka jani ndaa chaa ni ka
ka'an.
Ti undi nuu taka ñuu ni jika-
jnu'un ya.

Kachi tutu.
19 Ɨnga jinu ru'u Pablo, jika-
jnu'un ri ro'o, ¿xɨ kuu ja tu
ni ka chaku ini i yɨvɨ Israel
maa jnu'un Yandios nu? Tuu,
chi ni ka chaku ini i so ja tu
ni ka janta'u i. Ti yukan ni
ka'an Moisés jnu'un ni ka'an
Yandios sɨkɨ yɨvɨ Israel nu ni
kachi da:

Na sa'a ri ja na kava kuɨñɨ ini
ra ti kava kuasun ini ra
naa ra,
chi na kani ri jnu'un ri nuu
yɨvɨ taka ga nación,
vasu ka ndo'o ini ra ja
tu kuanta'u ya yɨvɨ un.
Ti na kuɨtɨ ini ra naa ra ja
na kuicha nuu jnu'un
ri nuu yɨvɨ taka ga
nación,
vasu ka ndo'o ini ra ja yɨvɨ un
tu ka chaku kuɨtɨ ini i
jnu'un ri.

Kachi tutu.
20 Ti suni profeta Isaías ni
chundee ini da ni ka'an kaji
da ja ni kachi Yandios:

Ni sa'a ri ja ni kenda kaji
jnu'un ri nuu yɨvɨ taka
ga nación, vasu tu ni ka

ñukuu ini i ja kunso'o i
jnu'un ri.
Ti jiin jnu'un ri ni xna'an
ndaa ri nuu i ja maa ri
kuu Yandios, vasu tu ni
ka nanduku i ru'u.
Kachi Isaías.
21 Ko sɨkɨ maa yɨvɨ Israel,
ni ka'an profeta Isaías ja ni
kachi Yandios:
Ndɨkɨvɨ kanda'u ri ja na
kandixia ra jnu'un ri,
ko tu ni ka janta'u ra
jnu'un un.
Chi su'va ni ka nduni'in xaan
ini ra sɨkɨ jnu'un ri.
Ni kachi ya, ni kachi Isaías.

Yɨvɨ Israel ja ka kandixia i Jesús

11

1 Nusa, ti jikajnu'un ri: ¿Xi
ja ni xndoo Yandios yɨvɨ ñuu
ya Israel, ja na naa i naa i
nu? ¡Ko tu kuu kuɨtɨ! Chi ru'u
Pablo, suni kuu ri chaa Israel.
Kuu ri jna'an tata najana'an
Abraham ja ni xnukoo da
nación Israel, ti suni kuu ri
jna'an maa Benjamín, ja ni
xnukoo da ɨin jna'an da ja ka
yɨ'ɨ jiin nación Israel.
2 Yukan kundaa ja tu ni xn-
doo Yandios ndɨ'ɨ yɨvɨ Israel,
chi ma'ñu yɨvɨ un iyo yɨvɨ ja ni
nakaji ya undi najana'an. Va
tu ka jini ra nava ka'an tutu
ii Yandios, ja ka'an Elías nasa
ni ka'an nda'u da jiin Yandios
sɨkɨ yɨvɨ Israel, ti ni kachi da:
3 "Tata na Yandios, ni ka
ja'ni i chaa ka kuu profeta
ja ni taji ni ja na nakani da
jnu'un ni. Ni ka janu i altar
ni, ti maa ɨin ni na kendo ja
chiñu'un na ni'in. Ti vijna
suni ka ndiyo ini i ja ka'ni i
saña", ni kachi da.
4 Ko ni nachiso Yandios nuu
da: "Ja ni sasɨin ri uxia mil
yɨvɨ Israel ja kuu maa ri, ti
yɨvɨ un tu ni ka jakunjitɨ i
nuu santu ni ka sa'a yɨvɨ ɨnga
nación, ja nani santu un Baal.
Ti kua'a xaan yɨvɨ Israel ni ka
chiñu'un i santu un", ni kachi
ya.
5 Ti sa ni undi vijna, na
kachi ri ja ni nakaji Yan-
dios jaku ni yɨvɨ Israel ja na
kandixia i jnu'un ya. Ti ni
nakaji ya yɨvɨ un so ja ni
kunda'u ini ya nuu i.
6 Ko nu ni nakaji ya sɨkɨ ja
mani ni kunda'u ini ya, nusa
ti tu iyo ni ɨin jniñu ja kuni
sa'a i nava na kendo ndaa
nuu ya, chi mani maa ya ni
kunda'u ini nuu i.
7 ¿Nasa kuu nusa? Kuu ja
yɨvɨ Israel tu ni ka i ni'in ja ni
ka nduku i ja na kendo ndaa
i nuu Yandios. Ko sava yɨvɨ
Israel ja ni nakaji Yandios, ni
ka kundee i nava ni ka kendo
ndaa i nuu ya. Ko sava ga yɨvɨ
Israel ni ka nduni'in ini i,
8 nanu ka'an nuu tutu ii
Yandios: "Ni sa'a Yandios ja
tu ku'un kuɨtɨ ini i sɨkɨ jnu'un
ya, ni tu kɨvɨ inijnuni i sɨkɨ
nasa kuni ka'an jnu'un ya, ti
yukan ka jna'an yɨvɨ undi kɨvɨ
vijna", kachi tutu.
9 Ti suni ni kachi rey na
jana'an David:
Vasu kua'a jniñu va'a xaan ni
sa'a Yandios jiin yɨvɨ Is-
rael,
ko jikan ri nuu ya vijna ja na
koo taka jniñu va'a un,
nava maa jniñu un na
ndeokani ja kuu maa

i, ja na ndeokava ini i
nuu kuachi,
ti na taji Yandios nundo'o sɨkɨ
i.
10 Ti na nduni'in ini i ka jini i
ja ni ka ndeokava i jiin
kuachi.
Ti na kondo'o i nundo'o
ja kuu nɨ kani, ti na
koyu'u xaan ini i jiin
nundo'o ka kondo'o i.
Kachi tutu.

Yɨvɨ ɨnga nación ja kandixia i Jesús

11 Nusa ti jikajnu'un ri: ¿Ja tu kuanta'u kuɨtɨ Yandios yɨvɨ Israel sɨkɨ ja ni ka yuji ndɨ'ɨ i, ti ni ka nduni'in xaan ini i sɨkɨ jnu'un ya nu? ¿Ti ja sɨkɨ un tukaa kuanta'u ya maa i nu? ¡Ko tu kuu kuɨtɨ! Chi sɨkɨ ja ni ka nduni'in ini i sɨkɨ jnu'un ya, ti yukan sa'a ya nava yɨvɨ taka ga nación na kɨvɨ i nuu jnu'un ya ja na ni'in jnu'un ka'nu ini nuu Yandios, ti na nama ya i. Ko yukan sa'a ya nava yɨvɨ Israel na kuasun ini sɨkɨ yɨvɨ ɨnga nación, ti kundio ini i ja ni'in jnu'un ka'nu ini nuu ya, sɨkɨ nasa nama ya i naa i.

12 Ti sɨkɨ ja tu ni ka kandixia yɨvɨ Israel jnu'un Yandios, yukan ni nuña ndixia ichi nuu yɨvɨ taka ga nación ja ka kandixia i. Ti ansu nɨnɨ yɨvɨ Israel ka ndisojniñu nuu Yandios ja ka xna'an i jnu'un ya, chi ni kenchaa ya jniñu un nuu i, ti ni ja'a ya nuu yɨvɨ taka ga nación. Ko nu na ya'a kɨvɨ un, ti yɨvɨ Israel ti keja'a kandixia i jnu'un ya sɨkɨ Cristo, ti na siuku Yandios jnu'un ya ja kandixia kua'a xaan yɨvɨ Israel naa i.

13 Ko vijna ru'u Pablo na kachi ri nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, ja ru'u kuu apóstol ja ni nakaji Yandios, ja na ka'an ri jnu'un ya sɨkɨ Cristo Jesús nuu ro'o naa ra. Ti jiin nɨ ini nɨ añu ri sa'a ri jniñu un ja ni tatu ya nuu ri.

14 Chi kuni ri ja sia'an na nakani ini sava jna'an ri, ja ka kuu i yɨvɨ Israel, ja na kundio ini i ni'in i jnu'un Yandios sɨkɨ nasa nama ya yɨvɨ naa i, ti saka'nu ini ya nuu i.

15 Ti jandaa ndixia ja ni xndoo Yandios yɨvɨ Israel, ti ni taji ya jnu'un ya nuu yɨvɨ taka ga nación ja na ni'in i jnu'un ka'nu ini nuu ya, ti na ndumani i nuu ya. Nusa ti kɨvɨ na naki'in tuku ya yɨvɨ Israel ja na kandixia i jnu'un ya, ti kuu nanu ja ni ka nandoto i nuu ñuji'i, chi vijna ka kuu i nanu ndɨyɨ ja tu ka jiniso'o kuɨtɨ i jnu'un ya.

16 Ti sɨkɨ jniñu yɨvɨ Israel ja ka soko i xnakan nuu Yandios staa ja kee undi nuu nuu yujña un, yukan ka xna'an i ja ndɨ'ɨ yujña un yɨ'ɨ nda'a Yandios. Nusa ti suni sia'an ɨin yujnu, undi yo'o jiin undi tendɨ'ɨ nda'a yɨ'ɨ jiin maa. Ti suni siukan yɨvɨ Israel ka yɨ'ɨ i jiin Yandios, chi maa Yandios ni nakaji ya tata i najana'an ja ni xnukoo da nación Israel, ti ni ka kuu i kua'a nda'a nuu ri kaña yo'o i un,

17 chi yɨvɨ Israel ka kuu i nanu nda'a ɨin yujnu olivo va'a. Ti ni ja'ncha taka nda'a un. Ti taka ro'o naa ra ja ka kuu ra nanu nda'a yujnu

olivo yukú, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, ja undi nuu tu ni ka jini ra jnu'un ya, ni ka nduu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú. Ti olivo yukú ni nachu'un ya ro'o naa ra ma'ñu uu ga nda'a un ja ka kuu i maa yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin yujnu olivo va'a. Ti sia'an ni ka ni'in ra jnundee ini nuu Yandios, nuu ndee yujnu olivo va'a un nuu yo'o yujnu un.

18 Ti nu sia'an ni sa'a va'a ya jiin ro'o naa ra, ko tu kuu nduvixi ini ra sɨkɨ yɨvɨ ja ka kuu i nanu nda'a yujnu ni te'nde un. Chi na nuku'un va'a ini ra ja ansu nda'a un kuu ja jista kajin nuu yujnu un. Chi su'va yo'o yujnu un kuu ja jista kajin. Ja yukan kuu ja chaku.

19 Ti sanaa ti ka'an ra: "Tuu, chi sava nda'a un ni ja'ncha nava na nachijnɨɨ ya ru'u nuu ni ja'ncha nda'a un", kachi ra.

20 Jandaa ka'an ra, ko nuku'un ini ra ja ni ja'ncha ya yɨvɨ Israel un sɨkɨ tu ni ka kandixia i jnu'un Yandios. Ko sɨkɨ ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, so ja ni ka kandixia ndaa ra jnu'un ya. Yukan kuu ja ni keta'u ra nuu Yandios. Ti yukan tu kani vixi ini ra nuu yɨvɨ Israel nusa. Chi su'va, na kuyu'u ra ja koto yuji ra nuu Yandios.

21 Chi jandaa ndixia kuu ja nu tu ni saka'nu ini ya nuu yɨvɨ Israel, ja ka kuu i maa nda'a yujnu va'a un, ti suni sia'an tu saka'nu ini ya nuu ro'o naa ra nu tu siuku ndaa ra jnu'un ya.

22 Nusa ti kani ini naa ra ja va'a xaan ini Yandios jiin ra, ko suni nasa ni taji ya nundo'o nuu yɨvɨ Israel ja tu ni ka jandatu i jnu'un ya. Ko ni kunda'u ini ya ro'o naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación nu kuandatu ra jnu'un ya. Ko nu tuu, ti tukaa ni'in ra jnu'un ka'nu ini nuu Yandios.

23 Ti maa yɨvɨ Israel, nu nakani ini i ti kandixia i jnu'un Yandios, nusa ti na nduka'nu ini ya nuu i, ti kuu na chijnɨɨ ya tuku nu ni ka kenchaa i, ti nduu i se'e ya.

24 Nusa ti taka ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, ja undi nuu tu ni ka jiniso'o kuɨtɨ ra jnu'un ya, ko ni janta'u ya ti ni nasama ya ro'o. Ni nasama ya ro'o nava ka'ncha yo nda'a yujnu olivo yukú, ti nachijnɨɨ yo xini yujnu olivo va'a. Sia'an ni sa'a Yandios jiin ro'o naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, vasu undi nuu tu ni ka kuu ra se'e ya nanu yɨvɨ Israel, chi ni ka kuu ra nanu nda'a yujnu olivo yukú ja tu ja'i nachijnɨɨ yo xini yujnu olivo va'a. Ko vijna chi tukaa, chi ja ni ka nduu ra se'e Yandios, chi ni nasama ya ro'o. Ko nu sia'an sa'a ya jiin ro'o, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, nusa ti yachi ga nduka'nu ini ya nuu yɨvɨ Israel, chi undi nuu kuɨtɨ maa i ka kuu maa yɨvɨ Yandios, chi maa i ka kuu maa nda'a yujnu olivo va'a ansu yɨvɨ ɨnga nación.

Kandixia kua'a yɨvɨ Israel

25 Ñani, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, kuni ri ja na chaku ini ra sɨkɨ jniñu sa'a

Yandios jiin yɨvɨ Israel, nava tu ku'un ini ra ja ni ka nduña'nu ga ra nuu Yandios ja kuu yɨvɨ Israel. Chi undi nuu ni kundee sa'yɨ jnu'un ja'a, ko vijna ja ni stuu ndaa ya ja sava yɨvɨ Israel ni ka nduni'in ini i. Ti sia'an koo jiin yɨvɨ un undi na jinu kɨvɨ ja na kandixia yɨvɨ taka ga nación ja changa ga kuni i jnu'un ka'an Yandios, undi nu ni ndɨ'ɨ yɨvɨ ni ka ñuso'o jnu'un un, yukan na ti ni jinu kɨvɨ.

26 Yukan na ti nakua'a ya ta'u nu ndɨ'ɨ yɨvɨ nación Israel, chi sia'an ka'an tutu ii Yandios:

Ichi ñuu Sión kiji Yandios ja nama ya yɨvɨ.

Ti na sa'a ya ja tukaa koo kuachi nuu taka jna'an tata najana'an Israel ja nani da Jacob.

27 Chi ja'a kuu jnu'un ni chiso ri nuu i naa i, ja nchaa ndixia ri ɨin kɨvɨ, ti kenchaa ri kuachi i.

Kachi tutu.

28 Sɨkɨ ja yɨvɨ Israel, ka jito u'u i jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ja yukan ni nuña ichi ja kua'an jnu'un Yandios nuu ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación. Ko vasu ka jito u'u i jnu'un va'a ga vijna, ko ni nakaji ya yɨvɨ un ja ni kunda'u ini ya nuu i, chi yukan ni chisojnu'un ya nuu tata na jana'an yɨvɨ Israel.

29 Chi Yandios tu nandeokava kuɨtɨ ini ya ja ni nakaji ya yɨvɨ un naa i ja kundiso i jniñu ña'nu nuu ya, chi vanuxia undi nuu ni nakaji ya ja na kuu i maa se'e ya.

30 Chi undi nuu, ro'o ja ka kuu ra yɨvɨ taka ga nación, ni ka kuu ni'in ini ra sɨkɨ jnu'un Yandios, ko nu ni ka nduni'in ini yɨvɨ hebreo sɨkɨ ya, ti ni kunda'u ini ya nuu taka ro'o naa ra.

31 Ti vijna, vasu ni ka nduni'in ini yɨvɨ hebreo sɨkɨ ya. Ja yukan ni kunda'u ini Yandios ro'o naa ra, ko suni kunda'u ini ya nuu i vasu ni ka nduni'in ini i vijna.

32 Chi ni kachi Yandios ja tendɨ'ɨ yɨvɨ na nduni'in ini i. Sia'an ni sa'a Yandios jiin yɨvɨ nava maa ɨin ni maa ya kuu ja saka'nu ini ya nuu i naa i.

33 So sa'u ini yo chi ndichi xaan jnu'un Yandios, chi tendɨ'ɨ kuɨtɨ ni satu'va ya. Ti jankɨvɨ kachi yo ja nasa sandaa ya taka un. Ni tu kujnuni ini yo nasa kuu taka ja sa'a ya jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.

34 Chi ka'an tutu ii: “¡Tu iyo ni ɨin yɨvɨ kujnuni ini nasa ndo'o ini maa Jito'yo! ¡Ni tu iyo ni ɨin yɨvɨ xna'an nuu ya!

35 ¡Suni tu iyo ni ɨin yɨvɨ ja sa'a jniñu va'a nuu ya, ja jiin yukan nachunaa ya nuu i”! —kachi tutu.

36 Chi undi nuu maa ya vaji taka ja iyo, ti maa ya ni sa'a ya taka ja iyo, ti ja kuu maa ya kuu. Ti na kachi yo ja vii xaan kuña'nu Yandios ja kuu taka kuiya kua'an vaji. Ti sia'an na koo.

Ta'u ja ja'a Yandios nuu yo naa yo

12

1 Ñani naa ra, ru'u Pablo, kanda'u ri jiin ra sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo Jesús. Soko maa ra naa ra nuu Yandios ja kuanukuachi ra nuu maa ɨɨn ni ya. Na koo ña'ii ra nava na kondoo ra ja kuajniñu ya ro'o. Sia'an ka'an nda'u ri jiin ra naa ra, chi ndoo ndixia ja kunda'u ini ya yo'o. Ti nu sia'an na sa'a ra, nusa ti na kusɨɨ ini Yandios jiin ra. Ko tu ka'an nda'u ri jiin ra ja na sa'a ra ɨɨn jniñu yɨɨ xaan, chi mani ja na kunukuachi ra nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra.

2 Ti tukaa siuku ra jiin jniñu kue'e ja ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Chi su'va na sama ra ini ra ja nasa koo ra, ti sia'an siuku va'a ra jiin jnu'un Yandios, ti na sa'a yo ja na ndujaa inijnuni ra jiin jnu'un ya. Ti sia'an kuu nakaji ra nau kuu ja va'a ja jajna'an ini Yandios, ja kusɨɨ ini ya, ja na ku kutu ini ra jiin jnu'un ya.

3 Ti sɨkɨ ja ni nakaji ya ru'u, ti ni tatu ya jniñu nuu ri ja na xndaku ri jnu'un ya, ti na kachi ri nuu taka ro'o ja kanchuku ini ñuu Roma ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, ja tu kani ini ra ja kuña'nu ra sɨkɨ ñani jna'an ra. Chi ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra na kani ndaa ini sɨkɨ naa jniñu ni ja'a ya nuu ra. Chi sa'a ya ja na kandixia ndaa ra Yandios ja na chindee ya jiin sava'a ni ga jniñu ni ja'a ya nuu ra.

4 Chi sa'a yo nanu ja yɨkɨ kuñu yo yɨ'ɨ kua'a nuu, ti ɨɨn ɨɨn un sɨɨn sɨɨn jajniñu.

5 Ti suni sia'an yo'o naa yo, vasu iyo kua'a yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo, ti sɨɨn sɨɨn ka junukuachi yo nuu ya ko ɨɨn ni yɨkɨ kuñu ka kuu yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya, chi ɨɨn ni ka kuu taka yo.

6 Ti sɨɨn sɨɨn ta'u ni ja'a ya nuu yo ja na sa'a yo maa jniñu kuni ya, ti nasa jniñu ni sa'a ya nuu ɨɨn ɨɨn yo. Nusa ti na kuajniñu va'a yo taka ta'u ni ja'a ya. Nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja nakani ra jnu'un Yandios, nusa ti kanuu ja kandixia ndaa ra ja maa Yandios ja'a ya jnu'un un nuu ra.

7 Ti nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja chindee ra ñani jna'an ra, ti konuu ini ra sa'a ra. Ti nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja xna'an ra jnu'un Yandios, ti nduku ndee ra jiin jniñu un.

8 Ti nu ɨɨn ra ni ni'in ta'u ja kua'a jnundee ini nuu ñanijna'an ra, ti koto xndi'i ini ra jiin jniñu un. Ti yɨvɨ ja kuta'u ɨɨn ndajniñu ja chindee i nuu ñanijna'an nda'u i, ti nɨ ini i na kua'a i ndajniñu un. Ti chaa ta'u jniñu nuu ñani jna'an, ti vii na ta'u da jniñu un sa'a da. Ti yɨvɨ ja jito nda'u nuu yɨvɨ jna'an nundo'o, ti na kusɨɨ ini i jiin jniñu un.

Jniñu ja kunda'u ini jna'an yo

9 Na kunda'u ndixia ini ra naa ra nuu taka ñanijna'an ra jiin jniñu sa'a ra, ti ansu ja so ka'an ra. Su'va na koto u'u ra jniñu kue'e un, chi sa'a dañu nuu jna'an ra. Su'va na kukutu ini ra sa'a ra mani jniñu va'a ja kuu ñani jna'an ra.

10 Chi kanuu ga ja na kunchuku mani ra jiin taka

jnaˈan ra, ja ka chindee jnaˈan ra. Ti kava yɨñuˈun ra nava na kaˈan yɨñuˈun ga ñanijnaˈan ra jiin ra.

11 Kukutu ini koto kukuxi ra jiin taka jniñu saˈa ra, chi nɨ ini nɨ añu ra na kañukuu ini ra ja saˈa ra taka jniñu ja kuni maa Jitoˈyo.

12 Ti na kosɨɨ ini ra kundatu ra kɨvɨ nduñaˈnu ra nuu taˈu Yandios jniñu. Ti na sandee ini ra nu jito ra nundoˈo. Ti koto kaˈncha ini ra, siin ka kantaˈu ra nuu Yandios.

13 Koto ndaˈu ra ti chindee ra nuu taka ga yɨvɨ kandixia nu nau ja kumani nuu i. Ti ndɨnduu ndaˈa ra kuanuu ra veˈe nuu taka yɨvɨ kandixia i nu kuaja i veˈe ra.

14 Ti kakantaˈu naa ra jaˈa yɨvɨ ja ka jito uˈu i roˈo naa ra. Ko tu kaˈan ndevaˈa ra sɨkɨ i. Suˈva, kakantaˈu jaˈa i ja kuu nuu Yandios.

15 Ti nu kusɨɨ ini ñanijnaˈan ra, ti suni na kusɨɨ ini ra jiin i. Ti nu kukuiˈya ini i, suni na ndukuiˈya ini ra jiin i.

16 Na kunchuku mani ra jiin ñanijnaˈan ra, ti tu kava vixi ra ja kundio ini ra nduñaˈnu ra nuu ñanijnaˈan ra. Chi suˈva ɨɨn ni na koo ra jiin yɨvɨ ndaˈu. Tu kani ini ra ja tuˈva ga ra xi ja ndichi ga xini ra.

17 Koto saˈa ndevaˈa ra nuu ni ɨɨn yɨvɨ, nu ni saˈa ndevaˈa i jiin ra. Suˈva na kundio ini ra jniñu yɨñuˈun ga nava taka yɨvɨ un nakuni i nasa kancha ra.

18 Suˈva kava vaˈa ini ra ti kunchuku mani ra jiin taka yɨvɨ, vasu nasa kanda maa i.

19 Ñani naa ra, koto chandaˈa ra yɨvɨ nu ni saˈa ndevaˈa i sɨkɨ ra. Sia chi maa Yandios na kuaˈa ya nundoˈo i. Chi yukan kaˈan tutu ii Yandios: “Maa ri kuaˈa nundoˈo i, ti maa ri nakuaˈa yaˈu i”, kachi Jitoˈyo.

20 Ti suni kaˈan tutu ii: “Chaa jito uˈu roˈo, nu jiˈi da soko, ti kuaˈa ra ja kaji da. Ti nu ichi ini da, kuaˈa ra ja koˈo da. Chi nu saˈa ra siukan, ti kukanuu da ti nakani ini da ja ni jito uˈu da roˈo”, kachi tutu.

21 Koto kuaˈa ra jnuˈun ja na kundee jniñu kueˈe un jiin ra. Saˈa mani jniñu vaˈa nava na naa ini ra taka jniñu kueˈe un.

Na kuandatu yo nuu sticia

13

1 Taka yɨvɨ na kuandatu i nuu taka chaa ka kuu sticia, chi ndisojniñu da nuu ñuu. Chi taka jniñu un vaji nuu Yandios, ti maa Yandios ni jaˈa jniñu nuu chaa un.

2 Ja yukan taka yɨvɨ ja tu jandatu nuu jniñu taˈu sticia, ɨɨn ni kuu ja tu jandatu i jniñu taˈu Yandios, chi maa Yandios ni jaˈa jniñu un. Ti yɨvɨ nduniˈin ini, kuachi ka saˈa i, ti na niˈin i nundoˈo.

3 Chi taka chaa ndisojniñu, ansu ndiso da jniñu ja na yuˈu yɨvɨ ka saˈa jniñu vaˈa, chi suˈva ja na kuyuˈu yɨvɨ ka saˈa jniñu kueˈe. Ti nu kuni ra ja tu nduxaan taka chaa ndisojniñu un nuu ra, saˈa mani jniñu vaˈa nusa. Yukan ti na kuajnuˈun taka chaa un roˈo ja kuu ra ɨɨn chaa vaˈa.

4 Chi taka chaa un ndisojniñu da nuu Yandios, ja kuu

ja va'a taka ra naa ra. Ko so
ja nu na sa'a ra jniñu ndeva'a,
ti na ko yu'u ra, chi ansu
ndiso ka'a taka chaa un jniñu
ja kua'a da nundo'o nuu yɨvɨ.
Chi jajniñu ya maa da ja na
kua'a va'a da nundo'o nuu
yɨvɨ ka sa'a jniñu ndeva'a.
5 Ja yukan kanuu ja kuan-
datu ra nuu chaa ndiso jniñu
un. Ko ansu nɨnɨ ja tu ni'in
ra nundo'o, chi suni ja tu jani
inijnuni ra ja tu ni jandatu ra
maa jniñu ni ja'a Yandios nuu
da.
6 Ti yukan kuu ja taka ra
suni kua'a ra xu'un nuu taka
chaa ndisojniñu un, chi xu'un
un kuu ja kuu ñuu. Chi ansu
nɨnɨ ndisojniñu da nuu ñuu,
chi ka sa'a da maa jniñu ni
ja'a Yandios nuu da.

7 Ti chunaa ndɨ'ɨ ra taka ja
ka tau ra nuu yɨvɨ. Kua'a
xu'un ñuu nuu chaa na ki'in
xu'un ñuu. Ti cha'u xu'un
puesto ra nuu chaa kinya'u
nuu puesto. Ti nuu yɨvɨ jan-
datu kuu ra, ti kuandatu. Ti
kua'a ra ja yɨñu'un nuu yɨvɨ ja
kanuu kua'a ra ja yɨñu'un.
8 Ti koto tau kuɨtɨ ra nuu
ni ɨɨn yɨvɨ. Chi mani ja na
kunda'u ini jna'an ra. Chi yɨvɨ
ja kunda'u ini jna'an, ja ni
siuku i jiin ndɨ'ɨ ja ni ta'u ley
un.
9 Chi yukan ta'u ley jniñu:
"Tu kusɨkɨnchaa jna'an ra. Tu
ka'ni ra yɨvɨ. Tu sakui'na
ra. Tu sajnu'un ra jiin jnu'un
xnda'u ña'an. Tu kundio ini
ra ja ñava'a ñanijna'an ra",
kachi ley. Chi taka jnu'un
yukan jiin taka ga jniñu ta'u
ley un, ja yɨ'ɨ ndɨ'ɨ jiin maa ɨɨn
ni jnu'un kanuu ja ka'an tutu
ii: "Na kunda'u ini ra nuu
ñani jna'an ra nanu kunda'u
ini ra nuu maa ra", kachi
tutu.
10 Chi nu kunda'u ini yo
jna'an yo, ti tu sa'a ndeva'a
yo nuu i. Chi ja kunda'u ini
yo nu jna'an yo, yukan kuu ja
siuku ndaa yo nɨ ley Yandios.

11 Yukan na kondo'o ini
ra, chi sa'a yo nanu ja kuan
kuyajni kɨvɨ kenda Cristo
tuku. Ti tukaa sa'a kuxi
ra nuu jniñu ta'u ya nanu
yɨvɨ kixi. Chi vijna kuan
kuyajni kɨvɨ ja ni'in yo ta'u
ja nduña'nu yo nuu ta'u ya
jniñu. Kuan kuyajni ga kɨvɨ
un ansu kɨvɨ ja ni kandixia yo
jnu'un ya.
12 Ti nava ja kuan ya'a
jakuaa, ti ja kuan kuyajni kɨvɨ
ja ni'in yo ta'u nuu Yandios.
Nusa ti tukaa sa'a kuɨtɨ yo
jniñu ndeva'a ja ka sa'a yɨvɨ
kanchuku nuu ñuñaa. Ti na
sa'a yo mani jniñu iyo ndaa ja
ndenda ndijin nuu Yandios.
13 Na kaka yɨñu'un yo ja
mani jniñu ndaa sa'a yo ja
ndenda ndijin nuu Yandios.
Koto ko'o ra ndɨxɨ ja na jini ra,
ni tu sa'a ra taka viko kue'e
un. Koto kuikonuu ra sa'a ra
jniñu kue'e. Ni tu kanaa ra ja
kukuasun ini ra.
14 Chi su'va na kaka ndaa
ra jiin jnu'un Yandios nanu ni
sa'a Jito'yo Cristo Jesús nu ni
kuncha ya ñuyɨvɨ ja'a. Ti koto
kundio ini ra sa'a ra jniñu
kue'e ja nɨnɨ kuni sa'a yo nu
kanchuku yo ñuyɨvɨ ja'a.

Tu kuu ichi ini ra nuu
ñanijna'an ra

14

1 Kuanta'u ra yɨvɨ ja tu ja'i
chaku va'a ini i maa jniñu
ña'nu ni sa'a Cristo ja'a i. Koto
skexiko ra i, ko tu kanaa ra
jiin i sɨkɨ jnu'un ja tu ja'i
chaku va'a ini i.
2 Chi iyo yɨvɨ ja jani ini ja
kaji taka ni nuu, ko iyo uu ga
ja tu ja'i chaku va'a ini ti jani
ini i ja tu va'a kaji i kuñu, chi
mani yuva kuii jiin nduchi ni
yaji i.
3 Ti ro'o, nu yaji ra taka ni
nuu, ti koto skexiko ra yɨvɨ ja
tu yaji taka nuu un. Ti ro'o
ja tu ka yaji taka nuu ndeyu,
koto na skexiko ra nuu yɨvɨ ja
ka yaji i taka ni nuu ndeyu,
chi ja ni janta'u ndixia Yan-
dios yɨvɨ un ja kuu i se'e ya.
4 Ti ro'o, tu ndisojniñu ra
ja kankuachi ra ja'a muzu ja
junukuachi da ve'e jito'o da.
Tu kuña'nu ra ja sava'a ra
jniñu da un. Chi muzu un
yɨ'ɨ da jiin maa ɨin ni ve'e
un, ti maa jito'o da un ndiso
jniñu ja na sa'a ndaa jniñu
sa'a da ansu ro'o. Ti sɨkɨ yɨvɨ
ja yɨ'ɨ i jiin Jito'yo Jesús, ja
junukuachi i nuu maa ya, chi
maa ɨin ni Jito'yo kuu ja na
sava'a maa da, ja na siuku
ndaa da jiin jniñu ni tatu ya
nuu da.
5 Chi suni iyo yɨvɨ ja jani ini
i ja ii ga ɨin kɨvɨ ansu ɨnga kɨvɨ.
Ti iyo yɨvɨ ja jani ini i ja ɨin nuu
ni taka kɨvɨ. Ti taka yɨvɨ na
kondo'o ndaa ini i sɨkɨ nasa ka
jani ini i, ko ansu ja ku ichi ini
i nuu ɨnga yɨvɨ.
6 Ti chaa ja sa'a da ja ii ga ɨin
kɨvɨ, ñukuu ini da ja chiñu'un
da Jito'yo ja sa'a da sia'an, ti
chaa ja tu sa'a ja ii ɨin kɨvɨ,
suni ñukuu ini da ja chiñu'un
da Jito'yo kɨvɨ un. Ti chaa ja
yaji taka nuu, ñukuu ini da
chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da
yukan, chi suni na kuanta'u
da nuu ya. Ti chaa tu yaji
taka nuu un, suni ñukuu ini ja
chiñu'un da Jito'yo ja sa'a da
sia'an. Chi suni nakuanta'u
da nuu ya.
7 Chi nu ka yɨ'ɨ yo nuu nda'a
maa Jito'yo, ti tu kundiyo ini
yo ja sa'a yo maa ɨin ni jniñu
kuni maa yo, chi ni ɨin yo tu
kuchaku nava ka kuni maa
yo, ti ni ɨin yo tu nakaji maa
kɨvɨ kuū yo.
8 Chi nu kanchuku yo nuu
ñuyɨvɨ ja'a, na sa'a yo maa
jniñu ja kuni maa Jito'yo. Ti
nu ni ji'i yo, ti na kuū yo sɨkɨ ja
sia'an kuni maa Jito'yo. Nusa
ti nu kuchaku yo xi kuū yo, ko
yɨ'ɨ yo ini nda'a maa Jito'yo.
9 Chi sɨkɨ yukan ni ji'i Cristo
ja'a yo naa yo, ti ni nandoto
tuku ya nava na nduña'nu ya
ja kuu ya Jito'yo ja ta'u ya
jniñu nuu yo, ti sia'an sa'a ya
vasu chaku yo xi ni ji'i yo.
10 Ti nu sia'an kuu, ja maa
ɨin ni Cristo ta'u ya jniñu nuu
yo, ti maa ra tu ndisojniñu
ja xndichi ra sɨkɨ ñani ra ja
kandixia i, ni tu ndiso ra jniñu
ja skexiko ra maa da. Chi
taka yo'o kujin nuu Cristo, ti
maa ya na xndichi ya yo'o
nuu taka jniñu ni ka sa'a yo.
11 Ti jini va'a yo yukan, chi
yoso nuu tutu ii Yandios:

Jandaa ndixia ja nuu maa
ri tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ na
kuandatu i.

Ti tendɨ'ɨ i na kuni ndaa ja maa ri kuu Yandios.
Kachi Jito'yo.
12 Nusa ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yo
nakua'a jnu'un nuu Yandios
nasa jniñu ni ka sa'a yo jiin
ñanijna'an yo.

Koto siuku yo jna'an yo nuu kuachi

13 Ti ja yukan ti tukaa
ku ichi ini yo nuu ñani ka
kandixia sɨkɨ nasa ka yaji da.
Su'va na chu'un ini ja tu sa'a
ra ni ɨɨn jniñu ja tu jajna'an ini
ñani ka kandixia jiin ra, sɨkɨ ja
ndo'o ini da ja jniñu un kuu
ɨɨn kuachi.
14 Ko ja sɨkɨ maa ri ja yɨ'ɨ ri
jiin Jito'yo Jesús, chi kandixia
ndaa ri ja tu iyo ni ɨɨn ndeyu
ja tu iyo ndoo ja kuu nuu Yan-
dios, ja tu kuu kaji yo. Ko nu
ɨɨn yɨvɨ jani ini ja tu va'a ja
kaji da ɨɨn nuu ndeyu, nusa ti
tu kendo ndoo ndeyu un nuu
maa da.
15 Ti nu ni jini ɨɨn ñani ra
ja yaji ra ɨɨn nuu ndeyu ti tu
kuva'a ini da sɨkɨ un, ti tukaa
sa'a ra un ja kunda'u ini ra
nuu ñani ja suni kandixia da.
Koto ma sa'a ga ra ja tu xndi'i
ra ini ñani kandixia un, sɨkɨ
ja yaji ra ndeyu ja jani ini
da ja kuachi kuu. Koto ma
sa'a ra un chi maa da kuu ɨɨn
ñani kandixia suni, ti suni ja'a
maa da ni ji'i Cristo.
16 Yukan koto ma sa'a ra
jniñu ja ɨnga yɨvɨ na ka'an sɨkɨ
un vasu jini ndaa maa ra ja
iyo va'a.
17 Koto ma sa'a ra un chi
kanuu ga jniñu ta'u Yandios
nuu yo. Kanuu ga un ansu
ja kanaa yo sɨkɨ naa ndeyu ka
yaji yo xi ja ka ji'i yo. Kanuu
ga ja kuandatu yo jniñu ta'u
Yandios, ja na kaka ndaa yo
nuu ya, ja na kunchuku mani
yo jiin ñani ja kandixia, jiin ja
na kusɨɨ ga ini yo ja sa'a maa
Espíritu Santo.
18 Ti nu siukan sa'a yo, ti
jandaa ndixia ja junukuachi
yo nuu Cristo. Ti suni kusɨɨ ini
Yandios jiin yo. Ti suni yɨvɨ
naa i kua'a i ja yɨñu'un nuu
yo.
19 Nusa ti taka yo'o ja ka yɨ'ɨ
jiin Cristo Jesús, na kukutu
ini yo ti na kunchuku mani
yo jiin ñanijna'an yo, ti na
kua'a jnundee ini jna'an yo
jiin jnu'un Yandios, nava na
siuku ndaa yo naa yo nuu ichi
ya.
20 Ja yukan, koto ma xnaa
ra jniñu ja sa'a Yandios jiin
ñani ka kandixia. Koto ma
sa'a ra un sɨkɨ ja kuni kaji ra
ɨɨn nuu ndeyu ja tu kuva'a ini
ñani un. Jandaa kuu ja iyo
ndoo taka nuu ndeyu ja ka
yaji yo. Ti vasu sia'an, ko
tu va'a ja kaji ra ndeyu un
ja tu jajna'an ini ñani ra ja
kandixia un, ja jani ini da ja
kuachi kuu.
21 Va'a ga ja tu kaji ra
kuñu, ni tu ko'o ra vino nu tu
kuva'a ini ñani ja kandixia da
sɨkɨ yukan, chi jani ini da ja
kuachi kuu. Ti koto sa'a ra un
nava tu sa'a ra ja na kinikava
da nuu kuachi, ti nava tu na
kakayata da jiin jnu'un ya.
22 Ti nu kandixia ndaa
ra ja tundo sa'a ja yaji ra,
nusa ti jini va'a Yandios ja
kandixia ndaa ra nuu ya, ti
koto kondo'o vixi ini ra sɨkɨ
un. Chi ndatu xaan kuu yɨvɨ
ja tu nchakuachi i sɨkɨ ja yaji i

ɨɨn nuu ndeyu, vasu tu kuva'a ini ñanijna'an i ja jani ini da ja kuachi kuu.
23 Ko nu kaji ra ndeyu ti ndo'o ini ra sɨkɨ ndeyu un, chi tu jini ndaa ra nu ja va'a xi ja tu va'a. Nusa ti kuachi kuu, chi tu ndo'o ndoo ini ra ja kendo va'a ndeyu un nuu Yandios. Ti yo'o ja ka yɨ'ɨ jiin Cristo Jesús, nu tu kandixia ndaa yo sɨkɨ taka ja iyo va'a nuu Yandios, nusa ti kuachi kuu.

Vi'ga na kunda'u ini ra ñani jna'an ra ansu nuu maa ra

15

1 Ko yo'o naa yo ja tu ndo'o uu ini yo sɨkɨ ndeyu yaji yo, ti iyo ja chindee yo nuu taka ñani yo ja ka ndo'o uu ini i. Chindee yo nuu i ja tu kaji yo ndeyu ja tu kuva'a ini ñani un, chi vi'i ga na kunda'u ini yo ñanijna'an yo ansu nuu maa yo.
2 Taka yo na kusɨɨ ini jiin ñanijna'an yo ja suni kandixia i Cristo. Ti sia'an na kendo va'a i, ti suni kua'a yo jnundee ini nuu i.
3 Na sa'a yo ja kusɨɨ ini ñani jna'an yo, chi jandaa ndixia ja tu ni sa'a Cristo nava ni kusɨɨ ini maa ya, chi su'va ni sa'a ya nasa ni kusɨɨ ini maa Tata ya, chi siukan yoso nuu tutu ii: “Taka jnu'un kue'e ni ka ka'an yɨvɨ sɨkɨ ni, ti ni jinu jnu'un un sɨkɨ na”, ni kachi Cristo jiin Tata ya.
4 Chi taka jnu'un ja ni jankoso nuu tutu ii undi najana'an, ni jankoso ja na xna'an nuu yo'o ja tu xndi'i ini yo kaka yo nuu ichi Yandios, ja na ni'in yo jnundee ini nuu jnu'un un. Siukan kuñukuu ini yo ja ni'in yo taka ja va'a ja kua'a ya nuu yo.
5 Jandaa ndixia sa'a ya ja tu xndi'i ini yo, ti ja'a ya jnundee ini nuu yo. Ti ru'u Pablo, ñukuu xaan ini ri ja sa'a ya ja na koo ɨɨn nuu ini taka ra naa ra, chi sia'an kuni Cristo Jesús ja nɨnɨ nuu maa ya ka siuku ra.
6 Nava ɨɨn nuu na kava ini taka ra naa ra nu ni ka ndututu ra, ti ɨɨn ni ndusu na koo yu'u ra ja ka chiñu'un ra maa Tata yo Yandios kuña'nu, ja kuu ya Tata Jito'yo Cristo Jesús.
7 Ja yukan na kachi ri ja kuanta'u ra taka jna'an ra nanu ni janta'u Cristo Jesús yo'o naa yo, ja jiin yukan ni ja'a ya jandaa ja kuña'nu xaan ga Tata yo Yandios.
8 Ti suni na kachi ri ja ni kiji Cristo nuu ñuyɨvɨ yo ja ni junukuachi ya nuu yɨvɨ hebreo, ja ni xna'an ndoo ya jnu'un Yandios nuu i naa i, nava na kundaa taka jnu'un ni keyu'u ya ja ni chisojnu'un ya nuu taka tata najana'an nación Israel. Ti siukan ni xna'an kaji Cristo Jesús ja ni siuku ndaa Yandios taka ja ni chisojnu'un ya nuu i.
9 Ti suni ni kiji Cristo nava yɨvɨ taka ga nación ja tu ja'i kuniso'o i jnu'un ya, kanajaa i ya ti kachi i ja kuña'nu ya, chi ni kunda'u ini ya nuu i, nava ka'an nuu tutu ii:
Nusa ti ka'an na jiin yɨvɨ taka ga nación ja maa ni

kuñaʼnu ga,
ti kata na yaa ii ja chiñuʼun na niʼin.
10 Chi siaʼan kaʼan tuku nuu tutu ii:
Taka roʼo, yɨvɨ taka ga nación, ɨɨn nuu na kusɨɨ ini ra jiin taka ga yɨvɨ ni nakaji maa ya.
11 Ti kaʼan tutu ii tuku:
Taka roʼo yɨvɨ taka nación, kaʼan ra ja kuñaʼnu ga Jitoʼyo Yandios.
Ti taka roʼo, yɨvɨ taka ñuu, suni kaʼan ra ja kuñaʼnu ga ya.
12 Ti suni profeta najanaʼan Isaías ni chaa da nuu tutu:
Chii tata Isaí kiji ɨɨn ja kuñaʼnu.
Ti taʼu jniñu nuu yɨvɨ taka ga nación.
Ti yɨvɨ taka nación na kandixia ndaa i maa ya, chi kundio ini i ja kuaʼa ya taʼu nuu i naa i.
Kachi tutu.
13 Saʼa ndixia Yandios ja kandixia ndaa yo Cristo, ti ndiyo ini yo ja niʼin yo taʼu nuu ya. Yukan jikan ri nuu ya ja maa Yandios na saʼa ya ja na kosɨɨ ini taka ra, jiin ja na kondee ini ra. Chi sɨkɨ yukan kandixia ra maa ya, ti siaʼan kuñukuu ini ra ja niʼin ra taka ja vaʼa ja kuaʼa ya nuu ra. Chi maa Espíritu Santo saʼa jniñu un.

Pablo ni nakani da jnuʼun Cristo

14 Ñani ri naa ra, ruʼu Pablo, kandixia ndaa ri ja maa ra naa ra ka ndiyo ini ra ja saʼa ra mani jniñu vaʼa, ti suni ka chaku vaʼa ini ra taka jniñu vaʼa ja kuni Yandios. Ti kandixia ndaa ri ja vaʼa ka xndaku nuu jnaʼan ra, ja nu iyo ɨɨn ra ja tu jandatu jnuʼun Yandios, ti ɨnga ra xndaku niʼin undi na kɨvɨ ini da nasa kuni kaʼan jnuʼun ya sɨkɨ jniñu un.
15 Ni jani ini ri ja chaa ri tutu jaʼa ja kaʼan kaji ri jiin ɨɨn ɨɨn ra, nava na chaku kaji ga ini ra taka jnuʼun jaʼa. Ti siukan saʼa ri sɨkɨ ja vaʼa ini Yandios ja ni tatu ya ruʼu jiin jniñu jaʼa.
16 Chi ni nakaji ya ruʼu ja kunukuachi ri nuu Cristo Jesús, ja na kaʼan ri jnuʼun ya nuu yɨvɨ taka ga nación ja tu jaʼi kuni i jnuʼun ya. Siaʼan saʼa ri nava yɨvɨ taka ga nación na nakuni i nuu Yandios, nanu ja soko ri maa i nuu ya, ti kuantaʼu ya i, chi maa Espíritu Santo saʼa ja na koo ndoo na koo ii yɨ nuu ya.
17 Nusa ti ni tatu ya ruʼu jiin jniñu jaʼa, ti kusɨɨ ini ri ja vaʼa saʼa ya jiin jniñu saʼa ri, ja kaʼan ri jnuʼun vaʼa Yandios sɨkɨ Cristo Jesús.
18 Yukan tu kaʼan vixi ri sɨkɨ jniñu ni saʼa ri, chi kaʼan ri maa jnuʼun nasa ni jajniñu Cristo ruʼu, ja kaʼan ri jnuʼun ya nuu yɨvɨ taka ga nación. Chi jiin jniñu saʼa ri ti jiin jnuʼun kaʼan ri, ni saʼa ya ja ni ka jandatu i nuu ya.
19 Ti ni saʼa ri tɨjnɨ jniñu ñaʼnu ja xnaʼan ja kuñaʼnu ya, chi yukan ni kuu maa jniñu ñaʼnu ni saʼa Espíritu Santo jiin ri. Ti siaʼan ni kaʼan ri jnuʼun vaʼa Yandios sɨkɨ Cristo nuu yɨvɨ taka ñuu. Ni kejaʼa ri undi Jerusalén, ti ni

ndekava ri taka ñuu jiin undi taka nda'a ñuu Ilírico.
20 Yukan ni jitu ndi'i ini ri ni jani ri jnu'un va'a Yandios sɨkɨ Cristo Jesús nuu taka ñuu, nuu yɨvɨ ja changa ga kuniso'o i jnu'un Cristo, chi ru'u tu ni ja'an kani ri jnu'un nuu taka yɨvɨ ja ja ni ka jiniso'o jnu'un ja ni ka ka'an taka ga chaa.
21 Su'va ni sa'a ri nava ka'an nuu tutu ii:
Taka yɨvɨ ja jankɨvɨ ni kiji jnu'un ya nuu i, vijna ti na kuniso'o i jnu'un ya.
Ti taka yɨvɨ ja tu ja'i kuni kuɨtɨ i jnu'un ya, vijna ti chaku va'a ini i jnu'un ya.

Ndo'o ini Pablo ja ki'in da ñuu Roma

22 Ja yukan, sɨkɨ jniñu sa'a ri ja'a, ja jani ri jnu'un ya taka ñuu, ti tu kuu ja jaa ri nuu kanchuku ra naa ra. Vasu tɨjnɨ jinu ni ndo'o ini ri ja jaa ri.
23 Ko vijna chi ja ni ndekava ri jiin jniñu nuu nɨ ka'nu nda'a ñuu ja'a, ti vanuxia ni kuu kuiya ja ndio ini ri jaa ri nuu kanchuku ra.
24 Ja yukan ndo'o ini ri ya'a ri nuu kanchuku ra ichi ki'in ri nuu España. Ti kusɨɨ ini ri nu ja ni ka kanxia'u yo. Yukan ti chindee ra ru'u naa ra ja kuu ichi ki'in ri yukan.
25 Ko vijna chi ki'in ri ñuu Jerusalén, ti kunda'a ri jaku xu'un ja kuu taka ñani yo kanchuku yukan.
26 Chi ñani yo ja ka kandixia ini ñuu Macedonia jiin ñani ka kandixia ñuu Acaya, ni ka kueko i jaku xu'un ja ki'in nuu taka ñani ka jna'an nundo'o ñuu Jerusalén.
27 Chi taka i ni kusɨɨ ini ja ni ka kueco i xu'un. Ti iyo va'a yukan, chi taka maa i ja kuu yɨvɨ taka ga nación, ti ndixia ja ka chindee va'a i yɨvɨ hebreo yukan. Chi ja sɨkɨ yɨvɨ hebreo ti ni ka ni'in i jnu'un Yandios ja ka kuu i yɨvɨ ɨnga nación. Ja yukan kanuu na chindee i yɨvɨ hebreo ja ka kandixia, chi ka nandɨ'ɨ i ja kuchaku i.
28 Ko nu ni sino ri jniñu ja'a ja kin sia'a ri xu'un nuu i, yukan ti kee ri kuaja ri nuu kanchuku ra, ti sa ya'a ri ki'in ri España.
29 Ti jini va'a ri ja nu na chaa ri nuu kanchuku ra, ti taka yo na ni'in jnundee ini sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo Jesús.
30 Ñani naa ra, ka'an nda'u ri jiin taka ra ja na chindee chituu ra ru'u, ti kakanta'u ra ja'a ri nuu Yandios sɨkɨ jniñu ja nduku ndee ri jiin. Yukan sa'a ra sɨkɨ ja ka kandixia yo Jito'yo Cristo Jesús, jiin sɨkɨ ja kunda'u ini Espíritu Santo yo'o.
31 Ti kakanta'u ra ja na kaku ri nuu nda'a taka chaa tu ka kandixia ja kanchuku ini ñuu Judea. Ti suni kakanta'u ra ja na kusɨɨ ini taka ñani kanchuku Jerusalén ja kin sia'a ri xu'un ja'a ja kuu da naa da.
32 Nusa ti nu kuni Yandios ti kuaja ri nuu kanchuku ra naa ra, ti na kusɨɨ xaan ini yo naa yo, ti na ni'in ri jnundee ini nu kancha ri jiin ra.

33 Ti jikanta'u ri ja Yandios
na kua'a ya jnu'un va'a ini yo,
ja kancha ya jiin taka ra naa
ra. Ti sia'an na koo.

Jnu'un ka kanxia'u da

16

1 Ti vijna, ru'u Pablo, ka'an
ri jiin taka ra ja na chindee ra
kua'a yo Febe, chi maa ña kuu
ña'an ja junukuachi nuu yɨvɨ
ka kandixia ñuu Cencrea.
2 Kuanta'u va'a ña naa ra,
chi suni yɨ'ɨ ña jiin Jito'yo,
chi kanuu ja sia'an na sa'a
taka yɨvɨ ka kandixia. Ti
chindee ra ña jiin sava'a ni ga
ja nandɨ'ɨ ña, chi ni chindee
ndixia ña kua'a yɨvɨ, ti suni
undi ru'u ni chindee ña.
3 Kanxia'u ra jiin Priscila
jiin Aquila ja kuu ru'u ti na
sa ndee ini ndɨnduu da, chi
ndɨnduu da ni ka chindee
ru'u sɨkɨ jniñu Cristo Jesús.
4 Chi nu ni jna'an ri
nundo'o ja jaku ni ga ti kuū
ri niku, ti ndɨnduu da ni ka
nama ru'u, ti tu ni jitu ini
da vasu na kuū da niku. Ja
yukan nakuanta'u ri nuu
ndɨnduu da, ti ansu nɨnɨ
ru'u, chi suni taka chaa ja
ka kandixia ma'ñu taka ga
nación.
5 Suni kanxia'u ra nuu taka
yɨvɨ ka kandixia ja ka ndu-
tutu i ini ve'e Priscila jiin
Aquila ja na sandee ini da.
Suni kanxia'u ra nuu amigo ri
Epeneto ja na sandee ini da.
Chi maa da kuu ja ni kandixia
undi nuu jnu'un Cristo nuu
nda'a ñuu Acaya.
6 Suni kanxia'u ra ja na
sandee ini María, ña'an ja ni
sajniñu xaan nuu ra naa ra
ja ni junukuachi ña nuu ro'o
naa ra.
7 Suni kanxia'u ra ja na
sandee ini Andrónico jiin Ju-
nias, ndɨnduu chaa ja kuu
jna'an ri, ja ni ku'iin ri jiin
da vekaa. Ti taka apóstol ka
ja'a da yɨñu'un nuu ndɨnduu
chaa un, chi xnakan da ni ka
kandixia Cristo ja kuu maa ri.
8 Ti kanxia'u ra nuu Am-
plias ja na sandee ini da, chaa
mani ri jiin, chi kandixia
ndaa da Jito'yo.
9 Kanxia'u ra nuu Urbano
ja na sandee ini da, ja chindee
jna'an da jiin yo sɨkɨ jniñu
Cristo Jesús. Ti suni nuu Es-
taquis, chaa mani ri jiin.
10 Kanxia'u ra nu Apeles ja
na sandee ini da, chaa ja ni
stuu da ja jika ndaa da nuu
ichi Yandios. Suni kanxia'u
ra nuu yɨvɨ ve'e Aristóbulo, ja
na sandee ini da naa da.
11 Kanxia'u nuu Herodión,
chaa kuu jna'an jiin ri ja na
sandee ini da. Ti suni sia'a
ka'an ra jiin yɨvɨ ve'e Narciso,
ja ka kandixia i maa Jito'yo.
12 Kanxia'u ja na sandee ini
Trifena jiin Trifosa, ndɨnduu
ña'an ja sajniñu xaan sɨkɨ
jnu'un Jito'yo. Ti suni
kanxia'u ra ja na sandee ini
Pérsida, kua'a yo ja mani yo
jiin, chi suni ni sajniñu xaan
ña sɨkɨ jnu'un Jito'yo.
13 Kanxia'u ra ja na sandee
xaan ini Rufo, chaa ka jini
yɨvɨ ja va'a xaan sajniñu ja
kuu nuu Jito'yo. Ti suni sia'an
ka'an ra jiin nana da, chi maa
ña ni jito ru'u, ti sa'a ri nanu
ja nana ri kuu ña.
14 Kanxia'u ja na sandee
ini Asíncrito jiin Flegonte jiin

Hermas jiin Patrobas jiin
Hermes jiin taka ga ñani yo
ja ka iyo jiin da yukan.
15 Ti suni sia'an Filólogo jiin
Julia jiin Nereo jiin kua'a da,
suni Olimpas, jiin taka ga
ñani ka kandixia yukan, ja na
sandee ini taka da naa da.
16 Ti yɨñu'un xaan kanxia'u
jiin jna'an ra ja ka ndututu
ra, ti teyu'u ra nuu da. Taka
yɨvɨ ka kandixia Cristo Jesús
ka kanxia'u i ja na sandee ini
ra naa ra.
17 Ti ka'an nda'u ri nuu ra
ñani, ja koto ra maa ra nuu
yɨvɨ ja ka nduku nasa sasɨin
jna'an jiin jnu'un ja tu yɨ'ɨ jiin
taka ja ni ka kutu'va ra. Ti
kuxio ra nuu yɨvɨ un nu sia'an
ka sa'a da,
18 chi yɨvɨ un tu sa'a da jniñu
ja kuni maa Jito'yo Cristo
Jesús, chi maa ni jniñu ja kuni
maa da. Chi vixi xaan yu'u
da ka ka'an da, ti yukan ka
xnda'u da nuu yɨvɨ ja tu ja'i
kuni va'a da jnu'un ndaa ti ka
kandixia da un.
19 Ti taka ro'o, chi ka jini
va'a yɨvɨ naa i ja ka kandixia
va'a ra ti ka jandatu ra nuu
ya, ti ja sɨkɨ yukan kusɨi ini ri.
Ti kuni ri ja va'a na kutu'va
ra taka jnu'un va'a ja yɨ'ɨ jiin
jnu'un Yandios, chi maa ɨin ni
jnu'un un ka'an jandaa, ansu
ja sa'a ra ɨin jniñu ndeva'a.
20 Ti maa Yandios na kua'a
ya jnu'un ndee ini jiin jnu'un
sɨi ini, nava yachi na sa'a ya
ja na kundee ra sɨkɨ taka jniñu
kue'e ja kuni sa'a ja'u'u un. Ti
maa Jito'yo Jesús ja kunda'u
ini ya yo'o, na chindee ya
taka ro'o naa ra, ti nava sia'an
na koo.
21 Sandee ini ra naa ra
kachi Timoteo, chaa chindee
jiin ri sɨkɨ jnu'un ya. Ti suni
sia'an ka'an taka jna'an ñuu
ri, Lucio, Jasón jiin Sosípater.
22 Ti maa ri ñani Tercio,
ja chaa ri tutu ja'a ja ka'an
Pablo, suni kanxia'u ri ja na
sandee ini taka ra naa ra ja ka
kandixia yo Jito'yo.
23 Ti suni sia'an ka'an Gayo,
chaa ni ja'a nuu ve'e nuu
kanchuku ri. Kanxia'u da ja
na sandee ini ra naa ra. Chi
suni sia'an januu da ve'e nuu
taka yɨvɨ ka kandixia. Ti suni
siukan kanxia'u Erasto, chaa
kuu tesorero ñuu ja'a. Suni
siukan ka'an ñani yo Cuarto.
24 Ti maa Jito'yo Cristo
Jesús ja kunda'u xaan ini ya
yo'o, na chindee ya ro'o naa
ra nava sia'an na koo, chi
maa Jesús kuu Cristo ja ndiso
ya jniñu ña'nu nuu Yandios.
Ti sia'an na koo.

Jnu'un sa ndɨ'ɨ ni ga

25 Ti vijna na kana yo Yan-
dios chi ña'nu xaan ga kuu
ya. Chi mani maa ya sa'a
kutu jnu'un ini taka ra naa ra,
jnu'un ja ni xna'an ri nuu ra
ja kuu mani jnu'un ndaa sɨkɨ
Cristo Jesús. Ti suni kua'a ya
jnundee ini nuu ra, chi vijna
ja ni xna'an Yandios jnu'un
Cristo Jesús, maa jnu'un ja ni
kunde sa'yɨ undi changa ga ni
ndenda Cristo.
26 Ko vijna ti ja ni kenda
ndijin chi ni chaa Cristo. Vi-
jna ti chaku ini yɨvɨ maa tutu
ii ja ni chaa taka profeta,
ja ni ka ka'an da jnu'un ya.
Ti sia'an kuu chi maa Yan-
dios ni ta'u jniñu ja'a, ja na

kenda ndijin jnu'un ya nuu
yɨvɨ tendɨ'ɨ kuɨtɨ nación, nava
na kandixia i Jesús ti kuan-
datu i jnu'un ya.
27 Nɨ kani nɨ kuiya na ka'an
yo ja kuña'nu Yandios sɨkɨ
jniñu ña'nu ni sa'a ya jiin
Cristo Jesús. Chi maa ɨɨn ni
maa ya kuu ja ndichi xaan ga.
Sia'an na koo.

Carta ni chaa San Pablo nuu yɨvɨ ñuu Corinto

Chaa Pablo tutu nuu yɨvɨ kandixia ini ñuu Corinto

1 Ru'u Pablo jiin ñani yo Sóstenes, ka kanxia'u ri nuu
taka ro'o ja kanchuku ñuu
Corinto. Ja ni nakaji Yan-
dios ru'u ja kuu ri apóstol nuu
Cristo Jesús, ya ndiso jniñu
ña'nu nuu Yandios, ti ni ja'a
ya jniñu nuu ri ja na kuu ri
apóstol nuu ya.
2 Ti chaa ri tutu ja'a nuu
ra naa ra ja ka kuu ra yɨvɨ
kandixia, ja ka ndututu nuu
ñuu Corinto. Ka yɨ'ɨ nda'a
Cristo Jesús suni sia'an ja ka
yɨ'ɨ taka ga yɨvɨ kandixia nuu
taka ga ñuu. Ndɨnduu ra ka
ndakuni'in ra sɨvɨ ya ja ka
chiñu'un ra maa ya, chi maa
ya kuu maa Jito'yo. Ni nakaji
Yandios maa ra naa ra ja ka
yɨ'ɨ ra jiin Jito'yo Jesús, ya kuu
Cristo, chi ni nakana ya ja koo
ndoo koo ii ra nuu ya naa ra.
3 Ti maa Tata yo Yandios
jiin Jito'yo Cristo Jesús, na
kunda'u ini ya ti na chindee
ya ro'o naa ra, ja na kukuee
kunchuku ra nava kuni maa
ya.
4 Nɨnɨ nakuanta'u ri nuu
Yandios ja ni kunda'u ini ya
ro'o sɨkɨ ja ni ka kandixia
ndaa ra jnu'un Cristo Jesús na
ni ka jiniso'o ra, chi maa ya
ni chindee ja ni nakua'a ya
inijnuni ja na chaku va'a ini
ra jnu'un ya. Yukan kuu ja
nakuanta'u ri nuu Yandios ja
kuu maa ra naa ra ja va'a ni
ka janta'u ra jnu'un ya.
5 Ti sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra nuu
nda'a maa Cristo Jesús, ti ni'in
ra taka ja nandɨ'ɨ ra nuu Yan-
dios nu na chu'un ini chu'un
añu ra nuu ichi ya. Ja sia'an
kuu ja vijna ti ja ka iyo tu'va
inijnuni ra ja na ka'an ndaa
kuɨtɨ ra jnu'un Cristo Jesús.
6 Ti jandaa ndixia kuu, chi
sia'an ni ka janta'u ra jnu'un
ya na ni xndaku ri nuu ra naa
ra.
7 Yukan ni ja'a ya inijnuni
ra naa ra nasa kojnuni
kuanukuachi ra nuu ya ja
kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti tu
kumani nuu ra ni ɨɨn ja
nandɨ'ɨ nu na kundatu kuee
ra undi na jaa maa kɨvɨ ka'nu,
ja ndenda maa Jito'yo Cristo
Jesús.
8 Ti maa ya kuu ja chindee
nava na kundee ra siuku
ndaa ra naa ra undi na jaa
kɨvɨ nakuaka ya ro'o, ti nava
sia'an tu koo kuachi sɨkɨ ra
kɨvɨ na nchaa maa Jito'yo
Cristo Jesús.
9 Ti jandaa ndixia kuu chi
siuku ndaa Yandios taka ja ni
chisojnu'un ya, chi maa ya ni
nakaji ro'o naa ra ja ɨɨn ni na
kuu ra jiin se'e ya Cristo Jesús,
ya kuu Jito'yo.

Xndaku Pablo ja tu kondo'o sɨɨn sɨɨn ini yɨvɨ

10 Ñani, vijna ti na kachi ri
ɨɨn jnu'un nuu ra, sɨkɨ ja ɨɨn ni
ka kuu yo, chi ka kandixia yo
jnu'un Jito'yo Cristo Jesús, ya
ndiso jniñu ña'nu. Kanda'u ri
jiin ra naa ra ja ɨɨn nuu na koo

ini ra jiin ɨin ni inijnuni. Koto kondo'o sɨin sɨin ini ra, ja sava ra ka'an ɨin jnu'un ti uu ga ra ka'an ɨnga jnu'un.

11 Sia'an xndaku ri, ñani naa ra, chi sia'an ni ni'in ri jnu'un ja ni ka kachi yɨvɨ veko'o ve'e Cloé, ja ka yeyɨ'ɨ jna'an ra nanu ina

12 sɨkɨ ja sɨin sɨin ka ka'an ra: "Ru'u chi jiin Pablo yɨ'ɨ ri." "Ti ru'u yɨ'ɨ jiin Apolos." Uu ga ka ka'an: "Ru'u yɨ'ɨ jiin Pedro." "Ti ru'u yɨ'ɨ jiin Cristo."

13 Ti ja sia'an ka ka'an ra ¿xi ka ndo'o ini ra ja ni taji Yandios tɨjnɨ yɨvɨ kii nama yo'o nu? ¿Xi ru'u Pablo, xi ni ji'i ri nuu nda'a cruz ja kuu maa ra naa ra nu? ¿Xi Pablo, ni skuanducha ro'o nu?

14 Ko na kuta'u ri nuu Yandios ja ansu tendɨ'ɨ ra ni skuanducha ri, chi nɨnɨ Crispo jiin Gayo, yukan ni.

15 Ti tu kachi ra naa ra ja tendɨ'ɨ ra ni ka janducha jiin sɨvɨ ri.

16 Chi ñu'un ini ri ja ni skuanducha ri Estéfanas jiin yɨvɨ kanchuku ve'e da. Ti jini ri ja yukan ni kuu yɨvɨ ni skuanducha ri jani ini ri.

17 Sia'an ni kuu yɨvɨ ni skuanducha ri, chi tu ni nakaji Cristo ru'u ja kin sa'a ri jniñu yukan. Su'va ni kana ya ru'u ja na kachi ndaa ri jnu'un ya nuu yɨvɨ naa i. Ko tu ka'an ri jnu'un ndichi ja xndaku ri nava tu chaku ini ra. Chi nu sia'an ti va tu kujnuni va'a ini ra na ra jnu'un un ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz.

Jiin Cristo ni xna'an Yandios maa jniñu ña'nu ya

18 Sɨkɨ jnu'un ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz ja ni nama ya yɨvɨ, ti jnu'un xndoña'an kuu un ja kuu nuu taka yɨvɨ ka iyo kuachi, ja ni ka jna'nu ndatu i. Ko ja kuu maa yo, chi su'va jnu'un Yandios kuu, chi ni kachi ya ja jnu'un un kundiso jniñu ña'nu.

19 Chi sia'an yoso nuu tutu ii Yandios:

Tu kuanta'u kuɨtɨ ri jnu'un ka ka'an chaa tu'va xaan un.
Ni tu kuanta'u ri inijnuni chaa ndichi xini un.
Chi su'va sa'a ri ja na kɨ'vɨ inijnuni da.
Kachi nuu tutu un.

20 ¿Nusa ti nau kuu chaa tu'va xaan nu? ¿Ti nau kuu chaa ndichi xini un nu? ¿Xi nau kuu chaa nanduku vii ndaa vii nene taka jnu'un yɨvɨ tu'va nusa? Ti taka jnu'un chaa tu'va ka iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ni kachi Yandios ja tu ni'in jniñu kuɨtɨ.

21 Chi jandaa ndixia kuu ja ndichi xaan ga maa jnu'un Yandios, ti ansu inijnuni taka yɨvɨ ndichi xini iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan ni kachi Yandios ja tu kuajniñu kuɨtɨ jnu'un un nasa nakuni ndaa i nau kuu maa ya jiin tendɨ'ɨ jniñu sa'a ya. Chi su'va ni ndo'o ini ya ja taji ya chaa kikoyo ja na ka'an da jnu'un va'a sɨkɨ Cristo Jesús. Ti taka yɨvɨ na kandixia jnu'un un ni kachi ya ja nama ya i nuu kuachi, vasu ka jani ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja mani jnu'un xndoña'an kuu.

22 Ti sia'an kundixia chi yɨvɨ
hebreo, mani ka kuni i ja
na sa'a Yandios kua'a jniñu
ña'nu nava na kandixia i ja
maa ya kuu Yandios kuña'nu
xaan. Ti yɨvɨ griego ka jitu
ndi'i ini i nasa kundichi xaan
ga xini i.
23 Ko ru'u Pablo, na kachi
ndaa ri ja ni ji'i ndixia Cristo
nuu nda'a cruz ja ni nama
ya yɨvɨ. Ko yɨvɨ hebreo tu
kukanuu i ja skexiko jnu'un
un. Ti suni yɨvɨ taka ga nación
ka ndo'o ndeva'a ini i ja tu
nijniñu kuɨtɨ jnu'un un.
24 Ko taka yɨvɨ ni nakaji ya
ni ka kandixia ndaa i Cristo
Jesús, vasu yɨvɨ hebreo xi yɨvɨ
griego, ka nakuni ndaa i ja
jniñu ña'nu ni sa'a Yandios
jiin Cristo. Ni xna'an ya ja
kuña'nu xaan ya, ti iyo jnu'un
ndichi xaan ga ini ya.
25 Vasu ka ka'an yɨvɨ ja tu
ni jniñu kuɨtɨ jnu'un Yandios,
ko tu'va ti ndichi xaan ga kuu
jnu'un maa ya, ansu inijnuni
taka yɨvɨ tu'va ja ka iyo nuu
ñuyɨvɨ. Suni ka jani ini yɨvɨ ja
kukui'ya ini Yandios ja ni ji'i
se'e ya Jesús nuu nda'a cruz.
Vasu ansu sia'an kuu, chi jiin
jniñu un ni stuu Yandios nuu
yo ja kuña'nu xaan ya, ansu ja
ka ndo'o ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja
ka kuña'nu xaan i.
26 Ñani, kani ini naa ra sɨkɨ
nasa ni kunchuku ra na ti
kandixia ga ra Jesús, chi ka
jini va'a ra ja tu ni iyo kua'a
yɨvɨ tu'va jiin ra, ni tu ni
iyo kua'a yɨvɨ kuña'nu ja ta'u
jniñu, ti ni tu ni iyo yɨvɨ ja ni
kuu se'e yɨvɨ ka kuña'nu ga.
27 Ko ja na kukanuu yɨvɨ
tu'va un jiin yɨvɨ ka kuña'nu,
ni nakaji Yandios ro'o ja ka
ndo'o ini yɨvɨ un ja tu tu'va
kuɨtɨ ra jiin ja tu kuajniñu
kuɨtɨ ro'o naa ra, chi ka ndo'o
ini i ja kui'ya xaan kanda ra.
28 Ko su'va ni nakaji ya yɨvɨ
kui'ya ja tu kuanjniñu kuɨtɨ,
yɨvɨ ja ni ka skexiko chaa ka
ndo'o vixi ini ja tu'va i xi ja
kuña'nu i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ko
ni nakaji Yandios ro'o naa ra,
ti ni stuu ya ja kuu sa'a ra naa
ra taka jniñu kuni ya, ti sia'an
na kukanuu yɨvɨ ka ndo'o vixi
ini ja ka kuña'nu i.
29 Sia'an ni sa'a Yandios
nava ni ɨɨn yɨvɨ tu kondo'o vixi
ini jiin inijnuni ja kuña'nu i
nuu Yandios.
30 Ja kuu maa ra naa ra ni
sa'a Yandios ja ɨɨn ni ga ni ka
nduu ra jiin Cristo Jesús, chi
ni ka kandixia ra ya. Ja yukan
ni ka ni'in ra inijnuni ndichi
ga, chi ni ka jini ndaa ra ja ni
ji'i ya ja'a yo. Ti sia'an na na
ni'in ta'u yo nuu ya, ti tukaa
jna'nu ndatu yo jiin kuachi
yo, chi ni sa'a ya ja na ndun-
doo yo, ti na koo ii yo nuu ya.
Chi ni chunaa ya kuachi yo ja
ni ji'i Jesús ja kuu maa yo.
31 Ti sia'an na koo nava
yoso nuu tutu ii: "Nu ɨɨn yɨvɨ
kuni ndo'o vixi ini, ti va'a ga
na kondo'o vixi ini i jiin maa
jnu'un ja ni sa'a Jito'yo ja'a
yo", kachi.

Xndaku Pablo ja ni ji'i Cristo

2

1 Ñani, ti ru'u, na ni jaa
ri nuu kanchuku ra ñuu Cor-
into, kaji xaan ni xndaku ri

jnu'un Yandios nuu ra sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo, ko tu ni ka'an ri mani jnu'un ndichi ja tu chaku ini ra.

2 Ti ɨɨn jinu ni ni chundee ini ri ja tu nau ɨnga jnu'un ndakuni'in ri ja xndaku ri nuu ra, chi ɨɨn jiña ni maa jnu'un Cristo Jesús ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz ja ni nama ya yo'o.

3 Ti na ni jaa ri nuu kanchuku ra, tu kuɨtɨ jnu'un ndee ini ri iyo ja kundee ri jiin jniñu ni ja'a ya, ti yu'u ri keja'a ri jiin jniñu un ja nanu nɨ'ɨn ri.

4 Ti na ni ka'an ri jnu'un un nuu ra naa ra, ni tu ni ndo'o vixi ini ri ja ka'an ri mani jnu'un ndichi nava ka ka'an yɨvɨ naa i. Chi su'va jiin maa jniñu ña'nu Espíritu Yandios ni xndaku ri nuu ra.

5 Sia'an ni xndaku ri nava na kandixia ra maa jniñu ña'nu Yandios, ansu ja kandixia ra jnu'un ndichi ka ka'an yɨvɨ ja tu ka janta'u i jnu'un Yandios.

Ndaku ni'in Pablo nasa kuu Espíritu Yandios

6 Ti ru'u Pablo, ja xndaku ri jnu'un sɨkɨ Cristo Jesús, jandaa ndixia kuu ja ndichi xaan jnu'un un. Ti yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un un ka kuu ndichi ndixia i, ti ansu yɨvɨ ka kuña'nu ja tu ka janta'u jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús. Ti yɨvɨ un va'a ga na naa i.

7 Ti jnu'un ja ka'an ri kuu maa jnu'un Yandios ja ndichi ga, ja undi na jana'an vijna tu ja'i ndenda nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ, chi sia'an ni kachi Yandios ja na kasɨ inijnuni i nava tu chaku ini i. Chi undi na ti xnukoo ga ya ñuyɨvɨ, ni chu'un ini ya sɨkɨ yo'o nava na kandixia yo, ti na ni'in yo jnu'un ndichi un nava na nduña'nu yo ja keta'u yo vijna, ti kuchaku yo ja kuu saa ni. Sia'an ni kachi Yandios ja kuu yo'o naa yo.

8 Ti jnu'un ndichi Yandios ja ka'an sɨkɨ Cristo, ni ɨɨn chaa ka kuña'nu ja ka ta'u jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a, tu chaku kuɨtɨ ini da, chi nu ni chaku ini yɨvɨ un jnu'un ya, ti va tu ka'ni kuɨtɨ da naa da maa Jito'yo ja kuu ya nuu nda'a cruz niku, ja kuña'nu xaan ga ya.

9 Chi su'va ni siuku ya nava yoso nuu tutu ii Yandios:

Taka ja ni satu'va ya ja kuu yɨvɨ mani jiin ya.
Ɨɨn jnu'un ja jankɨvɨ ni jini kuɨtɨ i ja iyo.
Ti ni tu ni ka jiniso'o i ja iyo, chi ni ɨɨn ja ni kii kani jnu'un nuu i.
Kachi tutu.

10 Ti sia'an kuu ndixia chi ni xna'an Yandios yo'o maa jnu'un ndichi ndixia ja kuu sɨkɨ Cristo. Ti jiin jniñu ña'nu maa Espíritu Santo ya, ni xna'an ya nuu yo, chi maa Espíritu Santo kuu ja jini va'a ndɨ'ɨ kuɨtɨ, vasu undi inijnuni maa Yandios.

11 Ti sia'an kuu ndixia chi ni ɨɨn yɨvɨ tu jini nasa ndo'o ini ɨnga yɨvɨ, chi maa ɨɨn ni inijnuni i jini nasa ka ndo'o ini i. Ti suni sia'an kuu jiin Yandios, chi tu ni ɨɨn yɨvɨ ja jini nasa kuu ya, so nɨnɨ mani maa Espíritu kuu ja jini va'a.

12 Ti yo'o ja ka kandixia
Cristo, ni ka ni'in yo Espíritu
ja vaji nuu maa Yandios, ti
jiin Espíritu Yandios ni ni'in
yo inijnuni maa Yandios, ti tu
ndo'o ini yo nanu ka ndo'o
inijnuni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Vijna
ti chaku va'a ini yo taka ta'u
ni ja'a ya nuu yo, nava na
kundee yo jiin jniñu ya.
13 Ti ru'u Pablo ka'an ri
maa jnu'un ni xna'an Espíritu
Santo nuu ri, ansu xndaku ri
jnu'un ja ni kutu'va ri nuu
yɨvɨ ñuyɨvɨ, chi maa Espíritu
Yandios ni xna'an ru'u nasa
ka'an ndaa ri maa jnu'un ya
nuu yɨvɨ ni nakaji ya.
14 Ko yɨvɨ tu chaku ini nasa
kuu maa Espíritu Yandios, tu
janta'u i maa jnu'un ya, chi
ka ka'an i ja jnu'un ndeva'a
kuu. Ja yukan tu chaku ini i,
chi tu ja'a i jnu'un ja kuncha
Espíritu Santo, jiin ja ni chaku
va'a ini i.
15 Ti yɨvɨ ja ni ni'in Espíritu
Santo, ti chaku ndaa ndixia
ini jnuni i nau kuu ja iyo
va'a ti nau kuu ja tu iyo va'a.
Ko yɨvɨ tu kancha jiin Espíritu
Santo tu iyo ndaa inijnuni i ja
ka'an i nau ja iyo va'a ti nau
ja tu.
16 Chi sia'an kachi nuu tutu
ii: "Yandios kuu Yandios, ti
tundo jini kuɨtɨ nasa ndo'o ini
maa Jito'yo. Ni tu ni ɨɨn ja
xndaku nuu ya. Yukan kuu
ja tundo iyo kuɨtɨ." Kachi
tutu. Ti vasu sia'an kuu, ko
yo'o naa yo ja ni ka ni'in yo
Espíritu Santo, chaku ini yo
nasa ndo'o ini inijnuni Cristo.

Xndaku Pablo ja ɨɨn nuu na kava ini yɨvɨ ka kandixia

3

1 Ti na kachi ri nuu ra naa
ra ñani ja undi nuu, tu ni
xndaku ri nanu xndaku yo
nuu yɨvɨ ja jika i jiin Espíritu
Santo, chi ja ni ka janta'u i ya.
Chi su'va ni xndaku ri nava
ka'an ri jiin yɨvɨ ja ka ñukuu
ini nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an
ni kunchuku ra nava suchi
kuachi ja changa ga kuniso'o
i jnu'un Cristo.
2 Na ni xndaku ri jnu'un
Yandios nuu ra, tu ni nduku
ri jnu'un yɨɨ ja tu chaku ini
ra, chi ka kuu ra nava suchi
lulu ja nɨ yaxin ga. Chi ka kuu
ra nava suchi ti kua'nu ga ja
kuu kaji i staa. Ti nava suchi
kuachi un ka kuu ra undi vi-
jna.
3 Sia'an ka kuu ra chi
changa ga kondo'o ndaa ini
ra, chi tu ka iyo ɨɨn nuu ini
ra. Su'va ka kuu kuasun ini
jna'an ra. Yukan sa'a ja tukaa
ga ka iyo mani ini ra. Ka
kanaa ra ti ka sasɨɨn jna'an ra.
Ja sia'an ka sa'a ra ti ka kuu
ra nava yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi
kua'an ra jiin nava ka ndo'o
ini maa ra.
4 Ja ka ka'an ra: "Ru'u yɨ'ɨ
jiin Pablo." Ti uu ga ra ka'an:
"Ru'u ka yɨ'ɨ jiin Apolos." Nu
sia'an ka ndo'o ini ra, ¿ansu ɨɨn
ni ka kuu ra jiin yɨvɨ ni'in ini
un ja ki'in yɨ nava kuni maa i
nu?
5 ¿Nusa ti nau ja kuu ru'u
Pablo xi nau ja kuu Apolos?
Ti ja ka jini ra ja suni chaa
junukuachi nuu Yandios ka
kuu ri. Ja yukan jajniñu ya
ru'u ja na xndaku ri jnu'un
ya sɨkɨ Cristo Jesús. Chi ɨɨn ɨɨn
ri ka junukuachi sava'ni ga

jniñu ni tatu Jito'yo nuu ri.

6 Nanu ja ru'u ni xndee
ɨin ndɨkɨn lulu ja ni ka'an ri
jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús. Ti
Apolos ni kuu chaa ja ni chi'i
da nducha nuu ndɨkɨn lulu
un, chi ja ni xndaku ndaa da
maa jnu'un ya nuu ra naa ra.
Ti nanu sa'a Yandios ja ja'nu
ndɨkɨn lulu un, suni sia'an ni
sa'a ya jiin ra naa ra ja ni ka
kandixia ndaa ra jnu'un ya.
Ti kuan kuixia inijnuni ra jiin
jnu'un ya.

7 Nusa ti tundo kuu kuɨtɨ
chaa ka sa'a jniñu. Ni chaa
xndee ndɨkɨn lulu un jiin
chaa ni chi'i nducha un, chi
maa ɨin ni Yandios kuu ja sa'a
taka jniñu un. Yukan kuu ja
kuan kutu'va ri jiin jniñu ri, ti
suni Apolos.

8 Chi jandaa na kachi ri ja
ɨin ni ka kuu chaa ka sa'a
jniñu un vasu ɨin da ni xndee
ti ɨnga ni chi'i nducha, ti maa
Yandios cha'u ya nuu ɨin ɨin
da nasa kuu maa jniñu ni ka
sa'a da.

9 Chi ru'u ka kuu ri chaa
ka sajniñu ja kuu nuu maa
Yandios. Ti ro'o naa ra ka kuu
ra nava un itu ja sa'a ya ja
ja'nu kua'a. Ti suni ka kuu ra
nanu ɨin ve'e ja sa'a Yandios.

10 Chi ni kunda'u ini Yan-
dios nuu ri, ti ja yukan ni
ja'a ya jniñu ña'nu ja na sa'a
ri jniñu nuu ra, naa ra nanu
ɨin albañil tu'va xaan ja va'a
jini da chikua'a da nasa ku'va
kani da nama ɨin ve'e. Chi
va'a ni satu'va ri jniñu un, ti
sɨkɨ nama yukan na sa'a uu ga
da jniñu. Ti taka chaa na sa'a
jniñu un, na koto va'a xaan
da ja tu yuji da kendo kui'ya
jniñu sa'a da.

11 Ti Cristo kuu nanu yuu
ka'nu xaan ja ndiso nama jikɨ
ve'e un. Ja yukan kuu ja tu
iyo ni ɨin chaa kin sama jniñu
un. Ɨin ni kuu ja tu kuu kin
sama yo jnu'un Cristo Jesús
jiin ɨnga jnu'un.

12 Ti chaa kin sa'a ve'e sɨkɨ
nama un, kuu nanu chaa kin
xndaku jnu'un Yandios nuu
ra naa ra. Yukan kuni ndaa
yo nu kukutu jniñu sa'a da
nanu kukutu taka ndajniñu
va'a ja kuu oro, plata, xi yuu
vii xaan. Xi kuu nanu yu-
jnu, xi nanu icha, xi nanu
ndayo'o.

13 Sia'an kuu ja kanuu ja na
kunukuachi va'a chaa xna'an
jnu'un Yandios, chi jaa ɨin kɨvɨ
ka'nu ga, ti yukan kuni ndijin
yo naa nuu jniñu ni sa'a da.
Chi xndichi Yandios da nasa
kuu jniñu ni ka sa'a da, chi
jiin ñu'un kii kɨvɨ un. Yukan
na ti naa taka ndajniñu ja
kayu, chi jiin maa ñu'un un
kujnuni ini yo nasa kanda
maa jniñu ni ka sa'a ndɨ ɨin
ndɨ ɨin da.

14 Ko nu tu ni kayu jniñu ni
sa'a da, yukan na ti ni'in da
ɨin ta'u nuu Yandios.

15 Ko nu jniñu ni sa'a da ni
ndɨ'ɨ ni kayu, yukan na ti ni
xnaa da ta'u da nuu Yandios.
Vasu na nama ya maa da ti tu
ki'in da nuu ñu'un, ko nanu ja
ni ja'an da nuu ñu'un kuu ja
tu ni kee va'a jniñu ni sa'a da.

16 ¿Ko vijna na kachi ri, xi tu
chaku ini ra naa ra ja ka kuu
ra nanu ve'e ii maa Yandios,
ti kancha Espíritu ya jiin ra xi
nu?

17 Ti nu nau ja kuni xnaa

ve'e ii Yandios jiin jnu'un xn-
doña'an ja xndaku da nuu
yɨvɨ, ti maa Yandios na xnaa
ya chaa un. Chi ndoo xaan
kuu ve'e ii Yandios. Ti sia'an
ka kuu yo nanu maa ve'e ii ya.
18 Ti na kachi ri ja ni ɨɨn ra
koto ma xnda'u ra maa ra ja
kani vixi ini ra ja ndichi ka'an
ra, chi yɨvɨ jani vixi ini jiin
jnu'un maa da, ka ka'an da
nanu ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
Koto sa'a ra sia'an, chi va'a
ga jiin maa jnu'un Yandios na
ndundichi xini da, vasu na
kachi yɨvɨ ja ni kuñaa xini ra.
19 Chi na kachi ndaa ndixia
ri ja yɨvɨ jani vixi ini ja ndichi
xaan xini da, ko so nɨnɨ mani
maa jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ
ja'a kuu, chi jnu'un ñaa kuɨtɨ
kuu ja kuu nuu maa Yandios.
Chi suni kachi nuu tutu ii:
"Yɨvɨ jani vixi ini jiin jnu'un
ndichi un ti vasu tu'va xaan
da, ko jasɨ Yandios inijnuni i
nava tu kejiyo da jiin nava ka
ndo'o ini da", kachi tutu.
20 Ti suni kachi nuu tutu
ii: "Jini va'a maa Jito'yo taka
ja ka ndo'o ini chaa tu'va
un, vasu tu nijniñu chi so ka
ndo'o ka'a ini da", kachi.
21 Ja yukan koto ndo'o vixi
ini ra ja siuku ra nɨnɨ jnu'un
ja xndaku ɨɨn ɨɨn ra. ¿Ti ndoo
sa'a ra sia'an? Ti ja ka jini
ra ja maa Yandios kuu ya ni
ja'a inijnuni taka ri ja na kuu
chindee ri ro'o naa ra jiin
jnu'un maa ya, chi taka ja iyo
ja ni ja'a ya nuu ra,
22 kuu Apolos, xi Pedro, xi
ru'u Pablo ja ka xna'an ri
jnu'un ya, ti tendɨ'ɨ ja iyo nuu
ñuyɨvɨ ja'a xiin ra. Taka ja
iyo vijna jiin taka ja koo ga, ti
vasu ja ni ji'i ra xi nɨ chaku ga
ra nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko tendɨ'ɨ
kuu ja kuu maa ra naa ra.
23 Chi jandaa ndixia kuu
ja yɨ'ɨ ra jiin Cristo ja ka
junukuachi ra nuu ya, ti
Cristo kancha ya jiin maa
Yandios, ja nuu maa ya
junukuachi Cristo.

Nava sajniñu chaa ka kuu apóstol

4

1 Nusa ti ro'o, yɨvɨ ñuu
Corinto, kanuu ja na chu'un
ini ra sɨkɨ jniñu ka sa'a ri, ja
suni muzu ka junukuachi
nuu Cristo Jesús ja ni tatu
Yandios ja sa'a ri naa ri.
Yukan kuu ja ka jachanuu ri
jnu'un Cristo ja kuu kɨvɨ vijna
ja undi kɨvɨ ja ni ya'a un, tu ni
kenda ndijin jnu'un un.
2 Yukan kuu ja ru'u naa ri,
ka junukuachi ndaa ri jniñu
ni ja'a ya ja ka ka'an ri jnu'un
Yandios.
3 Ti ru'u Pablo, tu jitu ini ri
ja nasa ka ndo'o ini ra sɨkɨ ri.
Ni tu sa'a ri nava ka ndo'o ini
yɨvɨ ka kuña'nu nuu yɨvɨ ja'a,
ni undi ru'u tu jini ri nu iyo
ndaa jniñu sa'a ri xi tuu.
4 Ti vasu jini inijnuni ri ja
tu na kuachi yɨ'ɨ jiin jniñu
sa'a ri, ko ansu jiin yukan, ti
ja iyo ndoo ri nuu Yandios,
chi maa Jito'yo kuu ya kin
xndichi ru'u.
5 Yukan kuu ja tu nde'e ra
sɨkɨ ri ja nasa jika ri jiin jniñu
Yandios, chi tu ja'i jaa kɨvɨ ja
na ki'in ya jniñu yo. Chi undi
na nchaa maa Jito'yo, ti sa
na keni'in ya nuu ndijin taka
jniñu yɨsa'yɨ ndeo nu iyo va'a

xi tuu. Ti stuu kaji ya nasa
ka ndo'o inijnuni taka yɨvɨ.
Yukan na ti sa kuajnu'un ya
ɨɨn ɨɨn yɨvɨ nasa kuu maa jniñu
ni ka sa'a i ja ni tatu ya.

6 Ñani, ja ka kandixia ra
Cristo, na kachi ri ja taka ja'a
ni ka'an ri nava na chaku
ini ra naa ra, nasa kuu sɨkɨ
jniñu ka sa'a chaa ka xndaku
nuu ra. Ni ndakuni'in ri
sɨvɨ ri jiin sɨvɨ Apolos, nava
na kujnuni ini ra nasa ka
junukuachi ri nuu jniñu Yan-
dios. Ti sia'an na chaku ini
ra nava yoso nuu tutu ii, ti
tu kondo'o ini ra ɨnga jnu'un
ja tu yɨ'ɨ jiin jnu'un Yandios.
Nu sia'an na sa'a ra, yukan
ti tukaa skexiko ra chaa ka
ka'an jnu'un Yandios, ja ɨɨn da
kuajnu'un ra ti ɨnga da tuu.

7 Ti ru'u Pablo na kachi,
¿Nau ni xndaku nuu ra naa ra
ja ka ndo'o vixi ga ini ra sɨkɨ
ɨɨn chaa ja ni xna'an jnu'un
ya nuu ra, ti ka skexiko ra
nuu uu ga chaa ja ni xna'an
jnu'un ya nuu ra? ¿Nau ni xn-
daku sia'an? ¿Ti nau jnu'un
iyo ja tu ni kutu'va ra nuu
chaa ni xna'an jnu'un ya nuu
ra? Nu sia'an kuu, ¿ti ndoo ka
ndo'o vixi ini ra ja mani maa
ra ni kutu'va jnu'un va'a un,
ti tu ni ni'in ra nuu Yandios
nu? Chi mani maa ya ni taji
chaa ja ni xna'an jnu'un un.

8 Va ka jani ini ra ja ja
ni kutu'va xaan inijnuni ra
jiin jnu'un ndichi, ti va tukaa
nandɨ'ɨ kuɨtɨ ra naa ra ɨnga
jnu'un, chi va ka ndo'o ini
ra ja, ja ni nduña'nu ra naa
ra nuu Yandios. Ti nu sia'an
va ja ka ndiso ra ɨɨn jniñu
ña'nu ga nuu ya vijna, vasu
ru'u naa ri ni ka xndaku ri
nuu ra ja na ni'in ra inijnuni
tu'va un. Ko vijna ti nu ja ka
kuña'nu ndixia ra jiin jniñu
ña'nu ga un, nusa ti va'a ga
kuaja ri yukan nava na ni'in
ri ɨɨn jniñu ña'nu suni nuu
kanchuku ra ka ta'u ra jniñu.

9 Xaan ga va'a nu sia'an iyo
jiin ra naa ra. Ko ru'u, chi
ka kuu ri apóstol nuu ya, ti tu
kua'a ya jnu'un ja kunchuku
ri nanu maa ra naa ra. Chi
su'va ndo'o ini ri ja ni sa'a
ya ja na kondo'o ri nundo'o,
ja ni xndoo kui'ya ga ya ru'u
ja kuu taka ga yɨvɨ, nanu ɨɨn
chaa ja ni jna'nu ndatu ti kuū
da. Nava ja ni chu'un ya ru'u
nuu ñuyɨvɨ ja na kotonchaa
yɨvɨ naa i ru'u jiin ángel iyo
andɨvɨ.

10 Ko ja sɨkɨ jnu'un Cristo
Jesús ka ndo'o ini yɨvɨ ja ni
ka sanaa inijnuni ri. Ti maa
ra va ka ndo'o ini ra ja ni
ka ndundichi ga xini ra jiin
jnu'un Cristo. Ka ndo'o ini
yɨvɨ naa i ja tundo kuu kuɨtɨ
ri, ti maa ra va ka ndo'o ini ra
ja ka kuña'nu ra. Chi ka ni'in
ra ja yɨñu'un nuu yɨvɨ, ko ru'u
naa, ri chi su'va ka skexiko
yɨvɨ ru'u naa i.

11 Sia'an ka ndo'o ini ra, ko
nde'e ra nuu ri nasa ka jika
yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi undi
vijna ka jna'an ri nundo'o jiin
jniñu ka ndiso ri. Iyo ka ji'i
ri soko xi ka ichi ri nducha,
ti suni kumani sa'ma ku'un
ri. Ni tu ka ñava'a ri ve'e nuu
kunchuku ri, ti ka sa'a yɨvɨ
nava kuu ini i jiin ri ja ka kuni
kua'a i tau ri.

12 Ka nduku ndee xaan ri
ka sa'a jniñu ri jiin nda'a ri ja

na ni'in ri ja kuchaku ri. Ti ka ka'an ndeva'a yɨvɨ nuu ri, ko ka janta'u ri ti va'a ka'an ri jiin yɨvɨ un. Suni ka jito u'u yɨvɨ ru'u, ko ka janta'u ri suni, chi tundo iyo ja kuɨtɨ ini ri.

13 Ka ka'an ndeva'a kuɨtɨ yɨvɨ jnu'un kue'e sɨkɨ ri, ko maa ri ka iyo mani ini ri jiin yɨvɨ un undi vijna. Ka skexiko i ru'u nava ɨin jayaka katuu ichi.

14 Ti jnu'un ja'a ka'an ri, ko ja na chunso'o ra ti chu'un ini ra nasa kunchuku ra ansu ja na kukanuu ra, chi kunda'u ini ri ro'o. Yukan kuu ja xndaku ri nanu nuu se'e ri.

15 Sia'an ka'an ri chi vasu na koo uxi mil chaa xndaku jnu'un va'a Cristo nuu ra naa ra, ko ansu tendɨ'ɨ kunda'u ini nuu ra naa ra, chi nɨnɨ ru'u, ja kuu ri nanu tata ra, ja maa ɨin ni ri ni ka'an jnu'un Cristo Jesús nuu ra naa ra undi nuu.

16 Ja yukan kanda'u ri ja na nde'e na kotonchaa ra nasa siuku ri jiin jnu'un ya.

17 Ti ja sɨkɨ yukan na jaa Timoteo, ɨin chaa ja kuu nanu se'e ri sɨkɨ ja ni kandixia da jnu'un Jito'yo ja ni ka'an ri nuu da. Ti va'a siuku da jnu'un un, ti maa da na kachi nuu ra naa ra sɨkɨ nasa siuku ri ichi Yandios ja kandixia ri Cristo Jesús. Ti jnu'un nava kandixia ri, yukan xndaku ri nuu yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku i taka ñuu.

18 Ko sava ra ja ka kuu ichi ini sɨkɨ ri, ja ka ndo'o ini ja tukaa jaa kuɨtɨ ri nuu kanchuku ra ja xndaku ni'in ri jnu'un un nuu ra.

19 Ti sia'an ka ndo'o ini ra ko ansu sia'an kuu, chi nu kuni maa Jito'yo, ti yachi ni kuaja ri, ti na nde'e yo nasa kanchuku ra. Ti taka chaa ka kuu ichi ini sɨkɨ ri, ti tu nde'e ri nuu da jiin jnu'un ka'an da. Chi su'va kotojnuni ri da nu ndixia da ja ka sa'a ndaa da jniñu ja kuni Yandios.

20 Sia'an kin sa'a ri, chi nu ta'u Yandios jniñu, tu kuu jiin mani maa jnu'un ja kuni ndi-jin yo. Chi su'va jiin maa jniñu sa'a da, yukan kuu ja na nde'e yo nu iyo ndaa ja nu ndixia da ja ndiso jniñu da nuu Yandios xi tuu.

21 Ko jikajnu'un ri ro'o ja kanchuku ñuu Corinto, ¿Nau ja iyo va'a? ¿Nu na jaa ri, va'a ga nduxaan ri nuu ra sɨkɨ ja tu iyo va'a jniñu sa'a ra, xi va'a ga ndajnu'un vii yo jiin jnu'un mani ini nu?

Ka'an Pablo sɨkɨ jnu'un yɨsɨkɨnchaa jna'an

5

1 Ni ni'in ri jnu'un ja ɨin chaa kancha jiin ra un nchaka da nana uu da. Ti na kachi ri ja tu iyo va'a kuɨtɨ un, chi ni yɨvɨ ja tu ja'i kuni kuɨtɨ i jnu'un Yandios tu ka sa'a i sia'an.

2 Ti vasu sia'an iyo, ko ni tu ka nde'e kuɨtɨ ra nuu jniñu sa'a chaa un. ¿Ndoo tu kukui'ya ini ra naa ra ja sia'an kanchuku ra? Ja sa su'va ka ndo'o vixi ini ra jiin jniñu ka sa'a ra. Su'va chajiyo ra chaa un na ki'in da niku, ansu ja ka ja'a ini ra ja najna'an da jiin ra naa ra.

3 Ti ru'u, vasu tu kancha ri
jiin ra naa ra, ko ja jini ini ri
nasa koo chaa un.
4 Ti nu ni ka ndututu ra sɨkɨ
ja chiñu'un ra Jito'yo Jesús,
ti sa'a ri nanu ja kuncha ri
yukan jiin maa jniñu ña'nu
ndiso ri nuu Jito'yo Jesús,
5 ti jiin jniñu ya na chajiyo
chaa un na ki'in da. Ti na
nachi'i yo da nuu nda'a ja'u'u
un, nava tukaa ga kɨvɨ da jiin
ra naa ra. Sia'an na kondo'o
da jiin yɨkɨ kuñu da, ti na
nakani ini da nava na ni'in
ta'u añu da kɨvɨ na nchaa tuku
Jito'yo Jesús.
6 Koto kondo'o vixi ini ra
naa ra ja iyo va'a kuachi sa'a
chaa un. Xi tu jini ra ɨɨn
jnu'un ja ka'an sia'an: "¿Vasu
tɨ'lɨ ni levadura ko keni'no nɨ
tu'u chii yujña iya nu"? kachi.
7 Nusa ti tukaa kua'a ra
jnu'un ja kenda tuku ɨnga
jniñu ndeva'a nanu ka sa'a
ra niku. Chi nu na kua'a
ini ra kunchuku ra sia'an, ti
kuikun jna'an jniñu kue'e un
jiin ra naa ra, chi kuu nanu
levadura ja keni'no nɨ tu'u
chii yujña. Xnaa ini taka
jniñu kue'e un na kuxio ki'in,
ti kunchuku yɨñu'un naa ra
nava na kuu ra nanu staa
stila ja tu yɨ'ɨ levadura, nanu
ɨɨn staa va'a ja kaji yo taka
viko pascua. Ka kuu ra nanu
staa stila va'a un, chi ja ni
ka kandixia ndaa ra Cristo.
Ja yukan, koto siin ga ra jiin
jniñu ndeva'a un. Chi jandaa
ndixia ja ni ji'i Cristo Jesús
ja ni soko ya maa ya ja'a yo,
nava tukaa ga siin yo jiin taka
jniñu kue'e un. Ni ji'i ya nanu
lelu ja ka soko yɨvɨ Israel taka
viko pascua.
8 Nusa ti na koo sɨɨ ini yo
ja nuku'un ini yo nava ni
ji'i Cristo ja'a yo, ti tukaa
kondo'o ini yo taka jniñu
nava ni sa'a yo na changa ga
kandixia yo Cristo, chi undi
nuu ni ka jika yo jiin jniñu yo
ja kuu nanu ja yɨ'ɨ levadura.
Ko vijna ka kuu yo nanu staa
stila ja tu yɨ'ɨ levadura. Ja
yukan na kundio ini yo ja
siuku ndaa yo jiin jnu'un
Cristo Jesús.
9 Nuu ɨnga tutu ja ni chaa
ri nuu ra naa ra, ni kachi ri
ja tu kejna'an ra jiin yɨvɨ ka
yɨsɨkɨnchaa jna'an sia'an.
10 Ko ansu jiin yukan ka'an
ri ja na kuxio ra ɨɨn jinu ni jiin
yɨvɨ un naa i, ja sia'an ka sa'a
i ja ka kuu i yɨvɨ sɨɨ ini, ni jiin
jna'an i ja ka ndo'o kue'e ini i
sɨkɨ ɨɨn ndajniñu, ni jiin ja ka
sakui'na i, ti ni jiin yɨvɨ siin ka
nchañu'un sava'ni ga santu,
ja tu kuu maa Yandios ja kan-
cha andɨvɨ. Sia'an ka'an ri, ko
ansu ja koto ma kejna'an ga
ra jiin yɨvɨ un ja chajiyo ra ɨɨn
jinu ni, chi nu sia'an ti va'a ga
na kuxio ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
11 Ko nu iyo yɨvɨ ja ka'an
ja kandixia i Cristo, chi nu
kanda i nanu yɨvɨ ndeva'a un,
ti tukaa kɨvɨ nduu kuɨtɨ ra jiin
i naa i. Ti nu kuu i yɨvɨ sɨɨ
ini ja jika jiin ña'an, xi yɨvɨ
ndo'o kue'e ini sɨkɨ sava'ni ga
ndajniñu ja kuni kuñava'a i, xi
yɨvɨ nchañu'un santu, xi yɨvɨ
nduku ña'an ja skuɨtɨ ini nuu
yɨvɨ, xi yɨvɨ ji'i ndɨxɨ, xi yɨvɨ
kui'na i, ti yɨvɨ kanda sia'an,
koto kɨvɨ nduu ga ra jiin i, ni
tukaa kaji ra staa jiin yɨvɨ un.
12-13 Ko ansu jniñu ru'u kuu

ja sa'a ndaa ri sɨkɨ yɨvɨ ja tu yɨ'ɨ jiin yo nuu ichi Yandios, chi maa Yandios kuu ya kin sa'a ndaa sɨkɨ yɨvɨ un. Ko yɨvɨ yɨ'ɨ jiin ra naa ra ja ka kandixia jnu'un Cristo Jesús, kanuu najista ra i ja na sa'a ndaa ra jniñu sa'a i. Ti chaa sa'a sia'an jiin nana uu da un, ru'u Pablo, ta'u ri jniñu ja nu ni ka ndututu ra, ti keni'in chaa un na ki'in da.

Xndaku Pablo ja tu kankuachi sɨkɨ jna'an i undi nuu sticia

6

1 Nu ɨɨn ra kuni kankuachi sɨkɨ ɨɨn ñanijna'an ra, ¿Ndoo tu ka ndututu ra naa ra ti sa'a ndaa ra kuachi da nuu taka ñani jna'an yo ja ka kandixia i Jesús ansu ja kankuachi ra undi ve'e sticia nau kuachi iyo jiin ra naa ra?

2 ¿Va nu tu ka jini ra naa ra ja yɨvɨ ka kandixia Jesús, ti ɨɨn kɨvɨ na sa'a ndaa i jniñu ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a nu? Ti nu ro'o naa ra na sa'a ndaa jniñu yɨvɨ ñuyɨvɨ, ¿ndoo tu ka xndichi ra kuachi lulu ja ka sa'a nuu jna'an ra ja na ndundaa nu?

3 ¿Xi tu ka jini ra ja jaa ɨɨn kɨvɨ ti kin sandaa yo undi jniñu taka ángel andɨvɨ? Ti nu sia'an iyo ja kuu jiin ángel, nusa ti na sa'a ndaa yo ɨɨn kuachi lulu ja jna'an yo nuu ñuyɨvɨ ja'a.

4 Nusa ti nu tu kanchuku mani ra ja sɨkɨ ɨɨn kuachi lulu ja tu iyo ja'a ni tu iyo xini, ti nu tu kuu sa'a ndaa maa ra naa ra, nusa ti nduku ɨɨn chaa ja tu ndiso ni ɨɨn jniñu ja kuu nuu ra naa ra, ti maa da na xndichi kuachi un, nu tu kuu sa'a ndaa maa ra naa ra.

5 Sia'an na kachi ri nu tu kukanuu ra naa ra. ¿Va nu tu iyo chaa tu'va jiin ra naa ra ja na sandaa da sɨkɨ kuachi ñanijna'an da nu?

6 Tu iyo va'a kuɨtɨ ja sia'an ka sa'a ra, chi ka kuu ra yɨvɨ ka kandixia, ti ka kankuachi sɨkɨ jna'an ra vasu undi ve'e sticia, ja chaa un tu ka kandixia da jnu'un kandixia yo.

7 Ti kuachi kuu ndixia un ja nuu nuu ka kanaa ra. Va'a ga na saka'nu ini nuu jna'an ra ti na kukuee ni ansu ja ka ja'an ra undi ve'e sticia, chi ɨɨn nuu kanda ra.

8 Tu ka jani ini ra nasa kunchuku ra ti sa su'va ka skexiko jna'an ra, ti taka ra kanda sia'an.

9 ¿Xi tu ka jini ra ja yɨvɨ kancha ndeva'a, tu ni'in ta'u i ja na jaa i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu? Ja tu kujnuni ini ra ja nuu ta'u Yandios jniñu, tu kɨvɨkoyo yɨvɨ jika jiin jnu'un sɨɨ ini ja ndajnu'un da jiin ñasɨ'ɨ, xi ña'an ndajnu'un jiin chaa, ni yɨvɨ ka kandixia xaan sava'ni ga santu, ni yɨvɨ yɨsɨkɨnchaa jna'an ja yɨsɨkɨnchaa da ñasɨ'ɨ da, xi ña'an yɨsɨkɨnchaa yɨɨ ña, ni chaa ja kixi jiin ɨnga chaa,

10 ni yɨvɨ kui'na, ni yɨvɨ kuasun ini, ja ndio ini kenchaa i ndajniñu jna'an i, ni yɨvɨ ji'i ndɨxɨ, ni yɨvɨ ka'an ndeva'a sɨkɨ jna'an, ni yɨvɨ sakui'na sava'ni ga ndajniñu. Ti taka yɨvɨ kanda sia'an, tu nita'u i

ja kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.
11 Ti sia'an ni ka jika sava
ra naa ra niku, ko vijna tukaa
ga. Chi ja ni sa'a ndoo ya
ro'o jiin kuachi ra. Chi yɨvɨ
ndeva'a xaan ni ka kuu ra,
ko vijna tukaa ga, chi ja ni
kenchaa ya kuachi un sɨkɨ ra,
nava vijna ti kunukuachi ra
nuu ya, vasu undi nuu ja ni
ka jna'nu ndatu ra jiin kuachi
ra niku. Ko vijna tukaa ga,
chi ni kachi Yandios ja tukaa
jna'nu ndatu ra sɨkɨ kuachi
ra. Chi sia'an ni sa'a Yan-
dios ja jiin jniñu ni sa'a Jito'yo
Cristo Jesús, jiin jniñu ña'nu
maa Espíritu Santo ni keta'u
ra nuu ya.

Iyo ndoo ii yɨkɨ kuñu yɨvɨ kandixia

12 Iyo yɨvɨ ja ka'an: "Taka
ni jniñu iyo va'a ja sa'a yo
nu kuni yo", kachi. Ti jan-
daa kuɨtɨ kuu jnu'un un, vasu
ansu tendɨ'ɨ iyo va'a, chi kuu
sa'a yo taka ni nuu jniñu ja
kuni yo, ko ansu tendɨ'ɨ un
kanuu ja sa'a yo. Taka ni iyo
va'a, ti suni taka ni kue'e nu
tu kani va'a ini yo.
13 Iyo ɨnga jnu'un ja ka'an
yɨvɨ: ¿Ndoo ñava'a yo ndeyu
nu tu kaji yo ti ndoo ñava'a
yo chii nu tu chu'un yo ini?
Ti jandaa kuu un, ko jaa ɨɨn
kɨvɨ ti nasama ndɨ'ɨ Yandios
ndɨnduu jniñu ja'a. Ni tu
kuañu ni'no yo yɨkɨ kuñu yo
ja kusɨkɨnchaa jna'an yo, chi
ansu ni ja'a Yandios yɨkɨ kuñu
yo ja kusɨkɨnchaa yo. Su'va
ni ja'a ya yɨkɨ kuñu yo ja
na kunukuachi yo nuu maa
Jito'yo. Chi maa ya kuu ja
ndito yɨkɨ kuñu yo.
14 Jaa ɨɨn kɨvɨ ti naxndoto
Yandios yo'o jiin jniñu ña'nu
ya sia'an nanu ni naxndoto
ya Jito'yo.
15 ¿Xi tu ka jini ra ja taka
yo naa yo kuu nanu yɨkɨ kuñu
Cristo Jesús nu? ¿Xi kuu ken-
chaa yo yɨkɨ kuñu Cristo Jesús
ti skejna'an yo jiin yɨkɨ kuñu
ɨɨn ña'an sɨɨ xaan ini nu? ¡Jan-
daa kuɨtɨ ja tu kuu sia'an!
16 ¿Xi tu ka jini ra ja nu ɨɨn
chaa na kejna'an da jiin ɨɨn
ña'an sɨɨ xaan ini ti ɨɨn ni ga ni
kuu yɨkɨ kuñu da jiin ña'an un
nu? Chi jini ra ja kachi nuu
tutu ii Yandios: "Ndɨnduu da
ni kuu ɨɨn ni ga yɨkɨ kuñu",
kachi.
17 Ti suni sia'an nu ɨɨn yɨvɨ
na kejna'an jiin maa Jito'yo, ti
ɨɨn ni ga ni nduu i jiin ya, chi
ni kandixia ndaa i.
18 Nusa ti xndoo jnu'un
yɨsɨkɨnchaa jna'an un, chi
sava'ni ga kuachi lulu na sa'a
ɨɨn yɨvɨ, tu yɨ'ɨ un jiin yɨkɨ kuñu
i, ko yɨvɨ yɨsɨkɨnchaa jna'an,
jañu ni'no i maa yɨkɨ kuñu i
ja sa'a i sia'an, ti jiin yukan
nchaa kuachi ga i.
19 ¿Xi tu jini ra naa ra ja yɨkɨ
kuñu ra kuu ɨɨn ve'e ii nuu
kancha maa Espíritu Santo ja
ni ja'a Yandios? Ja yukan kuu
ja ansu maa ra xiin yɨkɨ kuñu
ra,
20 chi ya'u xaan ni ja'a Yan-
dios ro'o naa ra. Ja yukan na
kava yɨñu'un ra ja chiñu'un ra
ya ja sa'a ra mani jniñu va'a
undi jiin yɨkɨ kuñu ra, jiin nɨ
ini nɨ añu ra, chi ja kuu maa
ya kuu.

Jnu'un xndaku Pablo nuu yɨvɨ ka nanda'a

7

1 Vijna ti ru'u Pablo na kachi ri ja sɨkɨ taka jnu'un ni ka jikajnu'un ra ru'u nuu ɨɨn tutu ja ni ka taji ra nuu ri. Ti jandaa ndixia kuu ja kendo va'a ɨɨn chaa nu tu koo ñasɨ'ɨ da.
2 Ko sɨkɨ jniñu yɨsɨkɨnchaa jna'an un, ti va'a ga ja ɨɨn chaa un na koo ɨɨn ni ñasɨ'ɨ da, ti suni ɨɨn ñasɨ'ɨ na koo ɨɨn ni yɨɨ ña.
3 Ti yɨɨ ña un na kua'a da maa da nuu ñasɨ'ɨ da ja kuu da yɨɨ ña. Suni ñasɨ'ɨ un, na kua'a va'a ña maa ña nuu yɨɨ ña ja kuu ña ñasɨ'ɨ da.
4 Chi ñasɨ'ɨ un tu kuu sa'a ña ja kuni ña jiin yɨkɨ kuñu ña, chi yɨɨ ña xiin yɨkɨ kuñu ña. Ti suni chaa yɨɨ un tu kuu sa'a da ja kuni da jiin yɨkɨ kuñu da, chi ñasɨ'ɨ da kuu ña'an xiin.
5 Ja yukan kuu ja ni chaa ni ñasɨ'ɨ tu kuu sasɨɨn i maa i nuu ñanijna'an i. Ko nu iyo ɨɨn jniñu kanuu ja kin kakanta'u i nuu Yandios ja kuu tɨ'lɨ ni kɨvɨ, ti kuu ndajnu'un mani da ja tu kunchuchu nduu da, ti yachi na ndeokuñɨ da ja na najna'an da naa da, nava tu ska'an ja'u'u un ro'o naa ra, ti kɨvɨ nduu ra naa ra jiin ɨnga chaa xi jiin ɨnga ñasɨ'ɨ, ti tɨvɨ nuu jniñu kuu.
6 Taka jnu'un un ka'an ri nanu ɨɨn jun'un xndaku ri, chi ansu ta'u ri jniñu ja sia'an na koo. Yɨvɨ kundee kuncha maa sia'an ni, ti sia'an na kuncha i, ko yɨvɨ tu kuni kuncha maa ɨɨn, va'a ga na nanda'a i.
7 Chi ndo'o ini ri ja iyo va'a ja taka chaa na kunchuku maa ɨɨn da nanu ru'u, ko sɨkɨ ja sɨɨn sɨɨn ta'u ni ja'a Yandios nuu ɨɨn ɨɨn yo, ti siukan na koo, chi sava yo ni ni'in ɨɨn nuu ta'u, ti uu ga yo nuu ɨnga ta'u.
8 Ko ja kuu chaa kancha maa ɨɨn xi ña'an kancha maa ɨɨn jiin taka ña'an ni kendo maa ɨɨn, na kachi ri ja iyo va'a nu tu nanda'a yɨvɨ un nanu ru'u.
9 Ko nu tu iyo ta'u i ja kuncha maa ɨɨn i, ti va'a ga na nanda'a, chi va'a ja na nanda'a i, ti ansu kondo'o kue'e ini i sɨkɨ ichi nuu sɨɨ ini.
10 Ko yɨvɨ ni ka nanda'a, na ta'u ri jniñu, ko ansu ja ndo'o ini maa ri, chi ja ni kachi maa Jito'yo kuu ja ɨɨn ñasɨ'ɨ tu kuu xndoo ña yɨɨ ña.
11 Ko nu nau ñaa na xndoo yɨɨ, ti na kuncha ña sia'an ni, xi na ndeokuñɨ ña jiin yɨɨ ña, ko tu kuu ja nanda'a ña jiin ɨnga. Suni sia'an kuu jiin chaa, chi tu kuu ja xndoo da ñasɨ'ɨ da, ti kusɨɨn da ki'in da.
12 Ti ja kuu taka ga yɨvɨ na kachi ri ɨɨn jnu'un ja tu ni ka'an maa Jito'yo, ja nu ñasɨ'ɨ ɨɨn ñanijna'an yo tu kuu ña ñaa kandixia, ko nu kuu ini ña ja kuncha ña jiin da, ti maa da tu kuu xndoo da ña.
13 Suni sia'an nu ɨɨn ña'an ni nanda'a jiin ɨɨn chaa tu kandixia, ko nu kuu ini da ja kuncha da jiin ña, ti tu kuu xndoo ña da.
14 Chi ɨɨn chaa ja tu kandixia yɨ'ɨ da suni nda'a maa Yandios sɨkɨ ja ni najna'an da jiin ɨɨn ña'an

kandixia. Xi ɨɨn ña'an tu kandixia suni yɨ'ɨ ña nda'a maa Yandios sɨkɨ ja ni najna'an ña jiin ɨɨn chaa kandixia. Chi nu ansu siukan sa'a ya, ti se'e chaa un naa da, tu kuanta'u ya i nanu ja ka kuu i se'e yɨvɨ tu kandixia. Ko ansu sia'an kuu, chi su'va nakinse'e Yandios suchi kuachi un se'e yɨvɨ ka kandixia.

15 Ko vijna ti nu yɨɨ ɨɨn ñasɨ'ɨ kandixia xi ñasɨ'ɨ ɨɨn chaa kandixia tu kuni kandixia, ti kuni xndoo jna'an i ti va'a ga na kusɨɨn, nava na kendo nuña yɨvɨ kandixia un, ti na kukuee kuncha i, chi Yandios tu kuni ya ja siin kanaa i nu tu kuu kunchuku mani i.

16 Chi ro'o ja kuu ra ñasɨ'ɨ, tu jini ra ja sanaa ti kandixia yɨɨ ra sa'a ra ti na nita'u da. ¿Ti sa ni tu ro'o ja kuu ra yɨɨ tu jini ra ja sanaa ti kandixia ñasɨ'ɨ ra sa'a ra ti na nita'u ña nu?

17 Ti vasu tu kejna'an kunchuku ra, ko na ndajnu'un mani ra jiin yɨɨ ra xi jiin ñasɨ'ɨ ra ja tu kandixia, sia'an nava kuni maa Yandios. Ti sia'an na koo nava ni kuncha ra undi nuu na ti kandixia ga ra. Suni sia'an na koo vijna, ja ja ni kandixia ra nava kuni maa Yandios ja ni ja'a ya nuu ra. Ti jnu'un yukan xndaku ni'in ri nuu taka yɨvɨ ka kandixia.

18 Nu ni kana ya ɨɨn chaa ja iyo ɨɨn seña nuu yɨkɨ kuñu da, ti sia'an na koo da. Ti nu ni kana ya ɨɨn chaa ja tu yɨ'ɨ seña yɨkɨ kuñu da, ti suni siukan na koo da.

19 Ti tundo sa'a nu iyo seña yɨkɨ kuñu yo xi tu, ko kanuu xaan ga ja na siuku ndaa yo taka jniñu ta'u Yandios.

20 Ti ɨɨn ɨɨn ra na kusɨɨ ini ja kendo ra nasa ni kana Yandios ro'o ja ni kandixia ra.

21 Nu muzu ja ni jaan yɨvɨ kuu ra na ni nakana ya ro'o, ti koto xndi'i ra ini ra, chi nu kuu keta'u ra, ti iyo va'a ja siukan na sa'a ra.

22 Chi chaa ja kuu muzu ja ni jaan ɨɨn yɨvɨ, ti ni nakana Jito'yo da ja na kandixia da, ti ja ni keta'u da nuu kuachi da un, chi ni kendo nuña da ja kunukuachi da nuu maa Jito'yo. Suni chaa ni iyo nuña da ja sajniñu da ja kuu maa da, na ni nakana Yandios ja na kandixia da, ni iyo nuñu da, da ko vijna ni nduu da muzu ja kunukuachi da nuu Cristo Jesús.

23 Chi ya'u xaan kuu ja ni nakuan Yandios taka ro'o naa ra sɨkɨ ja ni ndo'o ni nene Cristo Jesús. Ja yukan ko nu sajniñu ra nuu jniñu ndeva'a ja sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti tu va'a.

24 Ja yukan ñani naa ra, na kachi ri ja taka ɨɨn ɨɨn ra, siin jiin jniñu nava ni nakana Yandios ro'o, chi maa Yandios ni ja'a jniñu un nuu ra.

25 Ti vijna na kachi ri ɨɨn jnu'un sɨkɨ ña'an kuachi, ɨɨn jnu'un ja tu ni xndaku maa Jito'yo, vanuxia ni kunda'u ini Jito'yo nuu ri ja ka'an ri jnu'un ja'a. Ja yukan ni jiña ya inijnuni ri ja na nakani ndaa kuɨtɨ ri jnu'un ja'a.

26 Ja ni ini ri ja taka yɨvɨ, va'a na kendo i kunchuku i sia'an ni, ja tu nanda'a i sɨkɨ ja iyo xaan nundo'o vijna.

27 Ko nu iyo ñasɨˈɨ ra, ti koto
xndoo ra ña. Ti nu tu iyo ñasɨˈɨ
ra, ti koto nduku ra ña.
28 Ko ja kuu roˈo chaa
kuachi, nu ka kuni nandaˈa
ra, ti ansu kuachi kuu un.
Suni siaˈan ñaˈan kuachi, nu
na nandaˈa ra, suni ansu
kuachi kuu un. Ko na kachi
ri ja yɨvɨ ka nandaˈa, kuaˈa
ga nundoˈo vaji nuu i ja koo
ndoˈo koo nene i nuu ñuyɨvɨ
jaˈa. Ti ja tu kuni ri ja kondoˈo
ra naa ra, yukan kuu ja kaˈan
ri.
29 Ñani naa ra, na kachi
ri sɨkɨ ja kuɨtɨ kɨvɨ chaku yo
ja kunukuachi yo nuu ya.
Yukan kuu ja chaa ka iyo
ñasɨˈɨ, na kukutu ga ini da
sɨkɨ jniñu maa Yandios ansu
kukutu ini da ja kuu ñasɨˈɨ da.
30 Yɨvɨ kukuiˈya ini, koto
kendo i jiin jnuˈun kuiˈya ini
un. Ti yɨvɨ kusɨɨ xaan ini, koto
kusɨɨ ini i siaˈan ni jiin jnuˈun
un. Ti yɨvɨ ka jaan ndajniñu,
koto kuñukuu xaan ini i nda-
jniñu un, na saˈa i ja tundo
ñavaˈa i.
31 Ti yɨvɨ jitu ndiˈi ini ja niˈin
yɨ taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ jaˈa,
ti vaˈa ga koto kundio ini i un,
chi ñuyɨvɨ jaˈa, ja yajni naa jiin
taka ja iyo.

32 Ti ruˈu Pablo, na kachi ri
ja koto kundio xaan ini ra sɨkɨ
taka ndajniñu iyo nuu ñuyɨvɨ
jaˈa, chi chaa kancha maa ɨɨn,
ndoˈo ini da nɨnɨ jniñu maa
Jitoˈyo, ja na kusɨɨ ini ya jiin
da.
33 Ti chaa ja iyo ñasɨˈɨ, ti
jitu ndiˈi ini da jiin savaˈni ga
jniñu ja iyo nuu ñuyɨvɨ jaˈa ja
na kusɨɨ ini ñasɨˈɨ da jiin da.
34 Suni siaˈan sɨɨn sɨɨn jani
ini ñaˈan iyo yɨɨ jiin ñaˈan kan-
cha maa ɨɨn, chi ñaˈan maa ɨɨn
un jitu ndiˈi ini ña jiin jniñu
maa Jitoˈyo, chi ndiyo ini ña ja
kondoo ii añu ña jiin yɨkɨ kuñu
ña ja kuu nuu maa Jitoˈyo. Ko
ñaˈan iyo yɨɨ, chi ndɨˈɨ xaan ini
ña ja siuku ña taka jniñu iyo
nuu ñuyɨvɨ ja na kusɨɨ ini yɨɨ ña
jiin ña.
35 Siaˈan kaˈan ri ko ja na
kukuee kunchuku ra, chi
ansu jasɨ ri ja nandaˈa ra naa
ra. Chi suˈva kaˈan ri ja na
kukutu ini ra, ti nɨnɨ na kaka
yɨñuˈun ra ja kuu nuu ichi
Yandios.
36 Ti nu ɨɨn chaa iyo seˈe sɨˈɨ
da, ti ja kuanyaˈa kuiya i, ti
nu jani ini da ja vaˈa ga ja na
nandaˈa i, ti na saˈa da nava
ndoˈo ini da. Na kuaˈa da seˈe
sɨˈɨ da ja nandaˈa i, ti na koo yɨɨ
i, chi ansu kuachi kuu un.
37 Ko nu ɨɨn chaa ni ndoˈo
ndaa ini da ja kuncha seˈe sɨˈɨ
da siaˈan ni, ja tu kuaˈa da i
nandaˈa i vasu ka nduku yɨvɨ
maa i, nusa ti na kuncha maa
i siaˈan ni nava kuni maa da,
chi vaˈa ndoˈo ini da ja siaˈan.
38 Nusa ti chaa xnandaˈa
seˈe sɨˈɨ, vaˈa saˈa da. Ti chaa
tu xnandaˈa seˈe sɨˈɨ, vaˈa ga
saˈa da ja siaˈan.
39 Ti ñaˈan ja iyo yɨɨ, yɨndaˈa
yɨɨ ña maa ña ja kuu nɨ kuɨyi
chaku da. Ko nu ni jiˈi yɨɨ
ña, yukan ti ni kendo nuñu ña
ja nandaˈa tuku ña jiin ɨnga
chaa ja kuu ini ña, ko nɨnɨ jiin
ɨɨn chaa kandixia nuu maa
Jitoˈyo.
40 Ko jani ini ri ja ndatu
ga koo ña nu na kuncha maa
ña siaˈan ni. Ti siaˈan kaˈan

ri, chi jani ini ri ja suni jiin maa Espíritu Yandios kuu ja xndaku ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra.

Sɨkɨ kuñu ja ka soko nuu santu

8

1 Ti vijna na kachi tuku ri ɨnga jnu'un sɨkɨ kuñu ja ka soko yɨvɨ nuu santu i. Jandaa ndixia ja taka yo ka jini va'a, ti chaku va'a ini yo nasa kuu sɨkɨ jnu'un un. Ti taka jnu'un ja chaku va'a ini yo un, sa'a ndixia ja na nduvixi ini yo ja ndo'o ini yo ja kanuu ga. Ko ansu sia'an kuu, chi su'va nu iyo jnu'un nda'u ini yo nuu ñani jna'an yo ja kandixia, ti nu sia'an sa'a yo, ti ja'a yo nundee ini nuu jna'an yo.

2 Ko nu nau yɨvɨ ja jani vixi ini ja jini va'a i sɨkɨ jnu'un un, ti changa ga chaku va'a ini i nava iyo.

3 Ko nu nau yɨvɨ na kuu ga ini nuu Yandios ja kanuu xaan ga yukan, ti yɨvɨ un kuu ja janta'u maa ya, chi kunda'u ini ya nuu i.

4 Nusa na kachi ri ɨɨn jnu'un sɨkɨ ja ka soko yɨvɨ nuu santu i. Ti jandaa ndixia ja taka santu iyo nuu ñuyɨvɨ, tundo kuu kuɨtɨ un, chi tu nau ɨnga yaa iyo, chi maa ɨɨn ni Yandios ja kancha andɨvɨ.

5 Ti vasu iyo yɨvɨ ka jani ini ja iyo tɨjnɨ Yandios nuu andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ti sia'an ka ka'an ndixia yɨvɨ ja iyo tɨjnɨ Yandios nuu i jiin kua'a jito'o i.

6 Ko ja kuu nuu maa yo, chi maa ɨɨn ni Yaa iyo ja kuu Tata yo Yandios. Ti maa ya ni sa'a taka ja iyo ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ, ti suni maa ya ni sa'a taka yo'o naa yo. Ti suni maa ɨɨn ni Jito'yo iyo, ya kuu Cristo Jesús. Ti maa ya xiin yo'o naa yo undi jiin taka ja iyo nuu andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ.

7 Ko sɨkɨ kuñu ja ni soko nuu santu un, chi ansu tendɨ'ɨ yɨvɨ chaku va'a ini jnu'un xndaku ri sɨkɨ ja ni ka nchañu'un i santu un na changa ga kandixia i. Ti vijna ja ka kandixia i nu na kaji yɨ kuñu un, ti kukue'e xaan ini i kaji i kuñu un, chi jini i ja kuñu ni soko nuu santu un kuu. Ti vanuxia changa ga kujnuni va'a ini i jiin jnu'un Yandios, ti ka ndo'o ini i ja ni sa'a i ɨɨn jniñu kue'e ja ni yaji i kuñu ni soko un.

8 Ko na kachi ri ja sɨkɨ sava'ni ga ndeyu kaji yo, ti jiin un janta'u Yandios yo'o, ansu ja kaji yo sava'ni ga ndeyu un ti kendo va'a yo. Xi ja tu kaji yo ndeyu un, ti yukan kendo kui'ya yo nuu ya.

9 Ti vasu tundo iyo ja kasɨ ja kaji ra kuñu ni soko un, ko koto ra ñanijna'an ra, ja changa ga chaku va'a ini da jnu'un Yandios. Chi nu na kuni da ja yaji ra kuñu un, ti suni kaji da, vasu ndo'o ini da ja kuachi kuu.

10 Ko va'a ga ja tu kaji kuɨtɨ ra kuñu un, chi sandau kuni ɨɨn ñani jna'an ra ja changa ga kutu'va va'a da jiin jnu'un Yandios, ja yaji ra ndeyu ni soko un ini ɨɨn ve'e nuu kanchuku santu un, vanuxia jini va'a ra ansu kuachi kuu

yukan. Ko nu siukan na
sa'a ra, ti kuni ñani ra ja tu
ja'i chaku va'a ini da jiin
jnu'un Yandios, ti suni kaji
da kuñu un, vasu ndo'o ini da
ja kuachi kuu.
11 Chi vanu ja tu'va ga ra
jiin jnu'un ya ti sa'a ra sia'an,
ko su'va jiña ra ichi ja kuu
ñani ra ja kondo'o xaan ini da
ja kuachi ndixia kuu ja ni yaji
da kuñu ni soko un, vasu so
stuji ra añu ñani ra ja changa
ga kuixia ini da jiin jnu'un ya.
Ko tu va'a ja xnaa ra ñani ra,
chi suni ja kuu maa da ni ji'i
Cristo Jesús.
12 Ti nu sia'an sa'a ra taka
jniñu un ja tu iyo va'a, ti so
stuji ra añu ñani ra ja sa'a
ra sia'an, chi kukui'ya ini da
vanuxia changa ga kuixia in-
ijnuni da jiin jnu'un Yandios.
Ti ja sa'a ra kuachi un nuu
ñanijna'an ra, ɨɨn ni kuu ja nuu
maa Cristo Jesús ni sa'a ra
kuachi un, chi suni kandixia
ñani ra nuu Cristo.
13 Ja yukan ti na koto va'a
yo naa ichi ki'in yo. Chi nu
sɨkɨ ndeyu un ndo'o ini ñani
yo ja kuachi ndixia kuu, nusa
ti va'a ga ja tu kaji kuɨtɨ yo
ndeyu un, nava tu xnaa yo
ñani yo ja kɨvɨ da nuu ichi
kue'e, ti xnaa da maa da.

Jniñu xiin ɨɨn apóstol

9

1 Ti ru'u Pablo jikajnu'un ri,
¿iyo va'a ja kaji ri kuñu un xi
tuu nu? ¿Ti ansu iyo ichi ri
sɨkɨ taka jnu'un un nu? Ko
na kachi ri ja tu iyo ni ɨɨn
ley ja chayɨka ru'u ja siuku
ri jnu'un ichi un nu tu kuni
ri. Ko vasu iyo, ko maa ri
kuu apóstol nuu ya, chaa ni
taji ya jiin jniñu ña'nu ja'a. Ti
maa ri ni jini ndixia ri nuu
maa Jito'yo Jesús. Ti sɨkɨ ja
ni ka kandixia ra Jesús jiin
jnu'un ni ka'an ri, yukan maa
ra na kua'a jandaa kuɨtɨ ja
ndiso jniñu ri nuu Jito'yo.
2 Ti vasu sava yɨvɨ tu ka
janta'u i ja maa ri kuu apóstol,
ko ja kuu maa ra naa ra, chi
apóstol kuu ndixia ri nuu ra
naa ra sɨkɨ ja ni skandixia ri
ro'o ja ni ka xna'an ra maa
Jito'yo. Ti jiin yukan kundaa
ndixia ja maa ri kuu apóstol
nuu Jito'yo.
3 Sia'an na ndeokani ri
jnu'un ja'a nuu taka yɨvɨ ka
ka'an sɨkɨ ri.
4 Ko xnakan na kachi ri ja
iyo ichi ri ja kaji ko'o ri taka
ja na kua'a yɨvɨ nuu ri.
5 Ko suni iyo ichi ri ja
nanda'a ri jiin ɨɨn ña'an
kandixia ja kuu ña ñasɨ'ɨ ri nu
kuni ri, ja na kunduu ña jiin
ri nuu ichi jikonuu ri, nanu
ka iyo ñasɨ'ɨ taka ga apóstol,
suni Pedro jiin chaa ka kuu
ñani maa Jito'yo.
6 Uu ga apóstol ka ki'in
xu'un ja ka chindee yɨvɨ ka
kandixia ja na kuchaku da.
Nusa ti ru'u jiin Bernabé,
suni iyo ichi ri ja ki'in ri xu'un
nuu i ja na kuchaku ri. ¿Xi ka
jani ini ra ja nɨnɨ maa ri naa ri
kuu ja na sa'a ɨnga jniñu ja na
ni'in ri ja kuchaku ri nu?
7 Ti jikajnu'un ri, ¿xi iyo sol-
dado ja chaku da jiin xu'un
ve'e maa da nu? ¿Xi iyo chaa
ja jitu tɨka'ya ti tu yaji da
nde'e tɨka'ya un nu? ¿Xi nau

chaa ñava'a kua'a xndɨkɨ, ti tu ko'o da lechu tɨ nu? Ti suni ru'u Pablo, ¿Iyo ichi ri ja kuchaku ri nuu jniñu sa'a ri ja ka'an ri jnu'un Yandios, xi tuu nu?

8 Ko nu kuu sia'an ti koto kani ini ra naa ra ja taka jnu'un ka'an ri ja'a kuu mani jnu'un ja ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Chi undi maa ley ja ni ja'a ya nuu Moisés ka'an sia'an.

9 Chi kachi nuu tutu ley ni ja'a Yandios: "Tu chu'un ra ñunu yu'u xndɨkɨ ra nu sa'a tɨ jniñu", kachi. Ti ni kachi ndaa ya, chi ansu nɨnɨ sɨkɨ maa xndɨkɨ un kuu ja ni ka'an ya sia'an.

10 Chi suni ja kuu yo'o naa yo ni ka'an ya, chi ni ja'a ya ley yukan ja kuu maa yo. Chi chaa chi'i tata nuu ñu'un jiin chaa jaxin triu, ñukuu ini da ja na ni'in da jniñu ni sa'a da un kɨvɨ ndututu.

11 Ti suni sia'an ru'u, nanu chaa ni saka triu un kuu ja ni ka'an ri jnu'un nuu ra, taka ja iyo nuu Yandios jiin Espíritu ya. Ti nu sia'an kuu jniñu ni sa'a ri, va tu kua'a kuu ja nandɨ'ɨ ri ja kuchaku ri, nu na chindee ra naa ra ru'u.

12 Chi nu sava ga chaa ka xndaku nuu ra, iyo ichi da ja ni'in da ya'u da nuu ra naa ra. Nusa ti vi'i ga iyo ichi tu ru'u ja kakan ri ya'u ri nusa. Ko ru'u tu ni jikan ri ja cha'u ra ru'u, chi ni tava ini ri ja kuchaku ri ja jiñu maa ri, nava tu jakuɨñɨ ri jiin jniñu ja ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús.

13 Ti siukan kuu ko ka jini va'a ra ja taka sutu nación Israel ja junukuachi ini veñu'un ka'nu un, chaku da jiin ndeyu ja ka soko yɨvɨ ini veñu'un un. Ti suni sutu junukuachi undi nuu altar yukan, chaku da jiin kuñu kuɨtɨ ja ka soko yɨvɨ naa i.

14 Ti suni siukan ni ta'u Jito'yo, jniñu ja chaa ka ka'an jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ja na sa nanita'u i, iyo ja na ni'in da ja kuchaku da nuu maa jniñu un.

15 Ko ru'u Pablo, tu jikan kuɨtɨ ri ya'u ri nuu ra naa ra, ni ansu ja na cha'u ra ru'u kuu ja chaa ri tutu ja'a. Chi nu sia'an na kuu, ti va'a ga ja na kuū ri, ti ansu ja kinya'u ri nuu ra naa ra. Chi nu tuu, ti tu kusɨɨ ini ri ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu yɨvɨ.

16 Ti tu nduvixi ri jiin jniñu ja ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo, chi ja ni nakaji ya ru'u ja sa'a ri jniñu un. Ti kanuu jniñu un ja na siuku ri, chi na nda'u maa ri nu tu ka'an ri jnu'un ya.

17 Ja yukan kuu ja nu na ka'an ri jnu'un ya ja kusɨɨ ini maa ri, ti kuu ni'in ri ya'u ri. Ko nu chayɨka ri maa ri ja ka'an ri jnu'un ya, ti jiin yukan jandaa ja maa Yandios ni tatu jniñu ja'a nuu ri.

18 Ti ja ka'an ri jnu'un Yandios ja sɨkɨ Cristo Jesús nuu yɨvɨ naa i jiin ni ini ni añu ri, ti yukan ni kuu ya'u ri ja ni'in ri, ti vasu iyo ichi ri ja kinya'u ri nuu jniñu sa'a ri, sɨkɨ ja kuu ri chaa ka'an jnu'un Yandios.

19 Chi iyo nuña nuu ri, ti tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ kuña'nu

ja ta'u jniñu nuu ri nasa
kunukuachi ri. Ko nanu
muzu ja sajniñu tatu, sia'an
kuu ri nuu yɨvɨ naa i ja ka'an
ri jnu'un ja na nuña ɨɨn ichi
va'a nuu kua'a xaan i na
kandixia Cristo Jesús.
20 Ti nu kancha ri jiin
jna'an ri, yɨvɨ ñuu Israel ja ka
chiñu'un i ley ni ja'a Moisés,
nduu ri ɨɨn ni ga jiin da ja ka
jandatu ri ley un, vasu tu yɨ'ɨ
ri jiin ley un. Ti sia'an sa'a
ri nava na kusɨɨ ini da jiin
ri. Ti vii vii xndaku ri nuu
da naa da. Yukan ti ii ni ja
ka kandixia da jnu'un Cristo
Jesús.
21 Ti suni sia'an sa'a ri nuu
kancha ri jiin yɨvɨ taka ga
nación ja tu ka siuku i nuu
ley ni ja'a Moisés, ti ɨɨn nuu
kejna'an ri jiin yɨvɨ un ja tu
siuku ri nuu ley Moisés, vasu
tu xndoo ri ley maa Yandios,
ja siuku ri ley ni ja'a Cristo
Jesús. Ti siukan ka kusɨɨ ini
i jiin ri, ti ii ni ka kandixia i
jnu'un Jesús.
22 Ko nu kancha ri jiin ñani
yo ja changa ga kujnuni va'a
ini i jiin jnu'un ya, ti ja tu
kasɨ ri inijnuni i, ti vii vii xn-
daku ri nuu i nava na nuña
inijnuni i. Sia'an sa'a ri jiin
taka yɨvɨ un. Yukan ti tɨjnɨ i ka
kandixia jnu'un Cristo Jesús
ti ka ndɨvɨ i ichi Yandios.
23 Ti sia'an xndaku konu'un
ri jnu'un Yandios nuu sava'ni
ga yɨvɨ ja na nuña inijnuni i
nasa keta'u i nuu ichi Yan-
dios, nava suni maa ri na
nita'u ri nuu ya.
24 Sa'a yo nava ɨɨn chaa jinu
ja ka jinu da naa da. Ti vasu
tendɨ'ɨ da ka jinu xaan, ko ɨɨn
ni da kuu ja kundee ti ni'in
da ɨɨn ta'u. Ti nanu ni kundee
chaa ni jinu xaan ga un, suni
sia'an na kukutu ini ra nuu
ichi Yandios undi najaa kɨvɨ ja
kua'a ya ta'u ra.
25 Ti taka chaa ka yɨsɨkɨ,
konu'un xaan satu'va da maa
da ja jitu ndi'i ini da nasa
kundee da ja ni'in da ta'u, ɨɨn
corona ita vii xaan, ja yukan
tu kuñɨɨ ja kuu tɨjnɨ kɨvɨ. Ko
ja kuu maa yo, nu na siuku
ndaa yo jiin jnu'un ya, yukan
na ti kuñukuu ini yo ja kua'a
ya ɨɨn ta'u nuu yo ja tu naa
kuɨtɨ.
26 Ti ru'u, ja junukuachi ri
nuu Yandios, sa'a ri jniñu un
nanu sa'a chaa jinu xaan da
ansu ja ka'ncha ini ri nanu ka
sa'a chaa tu ka kanda kunu.
Chi nɨ ini nɨ añu ri sa'a ri jniñu
un ansu nanu sa'a ɨɨn chaa
ñaa ja kani iyu da nda'a da
nuu tachi.
27 Chi su'va chayɨka ri yɨkɨ
kuñu ri ja kuandatu ri jiin
jniñu ri vasu koo ndo'o koo
nene ri, nava tu kendo kui'ya
ri nuu Yandios ti xnaa ri ta'u
ri nuu ya. Ti vasu ni xndaku
va'a ri jnu'un ya undi nuu, ko
iyo jniñu ja na siuku ndaa ri
undi kɨvɨ kundee ri.

Ja tu chiñu'un yo santu

10

1 Ñani naa ra, ru'u Pablo, na
ndakuni'in ri ɨɨn jnu'un nuu
ra naa ra ja koto naa ini ra
nasa ni ka ya'a tata yo na
jana'an ɨɨn nuu nducha mar.
Chi tendɨ'ɨ da ni ka jika nuu
ndatɨ ɨɨn viko, ja ni jakava
kani sɨkɨ da naa da ja kuu ɨɨn
seña ichi ki'in da. Ti tendɨ'ɨ

da naa da, ni ka ya'a nuu Mar
Rojo ja ni ndututu nducha un,
ti ma'ñu un ni nuña ɨɨn ichi ja
ni ka ya'a da.
2 Yukan ni ka kikoyo da
jiin tata yo jana'an ja ni kuu
Moisés, ja ni ka jindandikun
da ndatɨ viko un jiin ja ni ka
ya'a da sava nducha mar.
3 Ti tendɨ'ɨ da ni ka yaji ɨɨn ni
nuu ndeyu ja ni ja'a Yandios
ja vaji nuu andɨvɨ.
4 Ti suni Yandios ja kancha
andɨvɨ ni ja'a ya nducha ni
ka ji'i da. Ti nducha un ni
kaña nuu kava ja ni ja'a ya ja
kancha jiin da. Ti jiin kava
un ka jini yo ja maa Cristo ni
kuncha ya jiin da sava'ni ga
nuu ka kendo da, chindee ya
maa da.
5 Ti vasu sia'an ni ka yee
ni ka ji'i da ja ni ja'a Yandios
nuu da, ko yajni tendɨ'ɨ da
ni ka nduni'in ini nuu jnu'un
Yandios. Ja yukan tukaa ni
kuu va'a ini ya jiin da, ti ni ka
ji'i da ja ni kundatu yɨkɨ kuñu
da nɨ ñu'un te'e un.
6 Sia'an ni ka jna'an tata yo
na jana'an, ti yukan na nde'e
na kotonchaa yo naa yo vijna,
nava tu kuñukuu ini yo taka
jnu'un ndeva'a nanu ni ka
sa'a tata yo undi na jana'an.
7 Ja yukan koto chiñu'un ra
sava'ni ga santu nanu ni ka
sa'a chaa jana'an un naa da,
chi siukan ka'an tutu ii Yan-
dios: "Ni ka nukoo yɨvɨ, ti ni
ka yaji ni ka ji'i yɨ nuu viko ja
ka chiñu'un i santu i, ti yachi
ni ka ndokuɨñɨ i ni ka jita ja'a
i ni ka jita ja'a i nuu santu i",
kachi.
8 Koto kusɨkɨnchaa jna'an
ra nanu ni ka sa'a chaa
jana'an un, ja chaa un ni ka
xnda'u da ñasɨ'ɨ, ti ña'an un
ni ka kɨvɨ nduu ña ichi kue'e
jiin chaa un, chi ja sia'an ni
ka sa'a da, ti ɨɨn kɨvɨ ni ja'a ya
nundo'o nuu da ja ni ka ji'i
oko uni mil yɨvɨ naa i.
9 Su'va na kondo'o ndaa ini
ra, ti koto ma nduku ra ja kuɨtɨ
ini Jito'yo nanu ni kuɨtɨ ini ya
nuu yɨvɨ jana'an un, chi ni ka
kenda koo ni tuu tɨ da naa da
ti ni ka ji'i da.
10 Ni koto nduni'in ini ra ti
ka'an ndeva'a ra sɨkɨ Yandios,
nanu ni ka ka'an ndeva'a yɨvɨ
jana'an un sɨkɨ Yandios, ti ni
taji ya ángel ya ja ni kii ka'ni
yɨvɨ un naa i.
11 Sia'an ni ka jna'an yɨvɨ
jana'an un naa i, ti yukan na
nde'e na kotonchaa yo, ti koto
ma sa'a yo sia'an. Chi jnu'un
un ni kendo yoso nuu tutu
nava na ka'u yo, ti na chu'un
ini yo naa yo ja tu kɨvɨ nduu
yo jiin jniñu ndeva'a un, chi
ja kuan kuyajni kɨvɨ ja ndɨ'ɨ
ñuyɨvɨ ja'a.
12 Ti sɨkɨ ja tu kojnuni nasa
kinikava yo nuu kuachi ja
kuu kɨvɨ vijna, ti va'a ga na
chu'un ini chu'un añu ra ja
sa'a ra mani jniñu va'a, nava
tu kinikava ra nuu kuachi
un. Chi nu nau ro'o ndo'o
ini ja tukaa ka sa'a ra ni ɨɨn
kuachi, ti koto maa ra sandau
kinikava ra nuu kuachi un.
13 Ti nu jna'an ra ɨɨn
nundo'o ja nduku skɨvɨ ro'o
naa ra nuu kuachi, ti koto
kukui'ya ini ra, chi suni
sia'an ka jito uu ga yɨvɨ naa
i nundo'o un. Ko kaña ra nuu
nundo'o un, chi Yandios tu

sia ya ro'o ja vi'i ga na ki'in
ra nuu nundo'o un, ti naa ra.
Chi siuku ya ja ni chisojnu'un
ya. Su'va nama ya ro'o nuu
nundo'o un, ja tu kinikava ra
nuu kuachi.
14 Ja yukan ñani naa ra, koto
maa chiñu'un kuɨtɨ ga ra nuu
santu ra.
15 Sia'an ka'an ri, chi ka kuu
ra yɨvɨ chaku ini, chi ndichi
xini ra naa ra, ti maa ra
na kachi nu iyo ndaa jnu'un
ka'an ri xi tuu.
16 Chi ka jini va'a ra nava
ka chiñu'un yo Jito'yo Cristo
Jesús, ti na kuanta'u yo nuu
ya ja kuu vino un ti ka ji'i yo
tɨ'lɨ tɨ'lɨ. Jiin yukan kuu jan-
daa ja ɨɨn ni ka kuu inijnuni
yo ja ka kandixia yo Jito'yo
Cristo Jesús, ja maa ya ni ji'i
nuu nda'a cruz, ti ni jatɨ ya
nɨñɨ ya ja'a yo. Suni sia'an
kuu nu ka ja'nu yo ɨɨn staa
stila ti ka yaji yo tɨ'lɨ tɨ'lɨ. Suni
yukan kundaa ja ɨɨn ni ga ka
kuu yo ja ka kandixia yo ja
ni nakua'a ya maa ya ja kuu
maa yo na ni ji'i ya nuu nda
cruz.
17 Ti vasu kua'a xaan yo ka
iyo, ko ɨɨn ni ga ni ka nduu yo,
chi ɨɨn ni kuu staa ka yaji yo.
18 Nuku'un ini naa ra nasa
ni ka sa'a yɨvɨ ñuu Israel, ja ni
ka yaji da tɨ'lɨ tɨ'lɨ kuñu kuɨtɨ
ni ka soko yɨvɨ nuu altar un,
ti jandaa kuu ja jiin yukan ka
stuu i maa i ja ɨɨn ni ka kuu i,
chi ka kandixia ndaa i nuu ja
iyo nuu altar un.
19 Ko na kachi ri nuu ra,
ro'o yɨvɨ ñuu Corinto, ja tundo
kuu kuɨtɨ santu kancha nuu
ɨɨn altar, ni tundo kuu kuɨtɨ
kuñu ja ka soko ra nuu santu
un.
20 Ti su'va na kachi ndaa ri
ja yɨvɨ tu jini jnu'un Yandios
ka nduku i nasa nakuni ndaa
i nau kuu maa Yandios. Ja
yukan ka soko i ja ka ñava'a
i nuu altar un, ko ansu nuu
santu un ka soko i. Chi su'va
nuu maa ndaja'a ja'u'u un
ka soko i, ti ansu nuu maa
Yandios. Ja yukan tu kuni
ri ja kɨvɨ nduu ra naa ra jiin
ndaja'a ja'u'u un.
21 Na kachi ri ja nu ko'o ra
tɨ'lɨ tɨ'lɨ vino, ti kaji ra tɨ'lɨ tɨ'lɨ
staa stila nava ni kachi maa
Jito'yo, ja nuku'un ini ra nava
ni nakua'a ya maa ya ja ni ji'i
ya, nusa ti koto ma kaji ra ti
ko'o ra jiin yɨvɨ ka ndututu ja
ka chiñu'un i ja'u'u un. Chi tu
kejna'an kuɨtɨ ndɨnduu jniñu
ja'a.
22 Chi tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ nduu
yo jiin ndaja'a chaa xaan un,
chi kukuɨñɨ maa Jito'yo ja'a
yo. ¿Va nu ka kuña'nu ga yo
ja kuu maa ya xino?

Ja na kunchuku yɨñu'un yo nava iyo ichi Yandios

23 Iyo yɨvɨ ka ka'an: “Iyo
nuña yo ja sa'a yo nasa kuu
ini yo”, kachi. Ti jandaa kuu
ndixia un, ko ansu taka nuu
jniñu un iyo va'a. Chi tendɨ'ɨ
ni kuu sa'a yo sava'ni ga nasa
kuni yo, ko ansu tendɨ'ɨ un
chindee yo'o, ja chindee yo
nuu ñani yo, chaa kandixia
ja na kaka ndaa da nuu ichi
Yandios.
24 Chi kanuu chindee ga
yo ñanijna'an yo, chaa ka
kandixia, ti ansu nuu maa yo.
25 Suni na kachi ri ja nu kin
kuan ra kuñu iyo nuu ya'u un,
ti tu kani ini ra nu kuñu ni
soko nuu santu kuu xi tuu.

26 Chi sia'an yoso nuu tutu
ii ja ka'an: “Nanu maa Jito'yo
kuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ jiin tendɨ'ɨ
kuɨtɨ ja iyo nuu”, kachi. Ja
yukan kuu kuajniñu yo taka
ja iyo nuu.

27 Ti nu ɨɨn chaa tu
kandixia, kana da ro'o ve'e
da ja kaji ra staa jiin da, ti nu
kuni ra ki'in ra, ti iyo va'a. Ko
kaji taka ja na kani da nuu
ra, ti koto kajnu'un ra ni tu
kani ini ra ja nu ja ni soko nuu
santu kuu xi tuu.

28 Ko nu ɨnga chaa na kachi
nuu ra: “Kuñu ni soko nuu
santu kuu ja'a”, kachi da.
Nusa ti koto kaji ra sɨkɨ ja
ndo'o ini da ja kuachi kuu ja
kaji da kuñu ni soko un.

29 Ti koto kaji ra un nava tu
xndi'i ra ini da, vasu ja jini
maa ra ja tundo kuu nu na
kaji ra. Chi kuu kachi ɨnga ra
ja kuu kaji yo sava'ni ga nau
ja kuni yo, ko tu va'a ja ka'an
yo sia'an, nava tu kukui'ya
ini ɨnga yɨvɨ kandixia un.

30 Iyo ka jani ini yo ja tu
iyo ichi ɨnga yɨvɨ kandixia ja
kankuachi i sɨkɨ yo nu na kaji
yo sava'ni ga ndeyu, vasu ka
nakuanta'u yo nuu Yandios ja
kuu ndeyu un.

31 Ko tu va'a ja ka jani ini
yo sia'an. Chi su'va na koto
va'a yo nasa kunchuku yo
naa yo undi ja kaji yo ja ko'o
yo jiin undi ja sa'a yo sava'ni
ga jniñu. Va'a na koto yo taka
jniñu sa'a yo, nava na ka'an
va'a yɨvɨ naa i ja'a yo ja ka
junukuachi yo nuu Yandios,
nava na kuni ndixia i naa i ja
kuña'nu xaan maa Yandios ja
chiñu'un yo ya.

32 Ti va'a na kunchuku ra
nava yukan na nde'e yɨvɨ naa
i, ti na chu'un ini i, ti sia'an
tu kɨvɨ i nuu kuachi, ja kuu
nuu yɨvɨ nación Israel, ni jiin
yɨvɨ ɨnga nación ja tu jini kuɨtɨ
i jnu'un Yandios, ni nuu yɨvɨ
ja ka kandixia Jito'yo Cristo
Jesús. Chi su'va na kusɨɨ
ini i jiin ra naa ra ja va'a
kanchuku ra nuu ichi Yan-
dios.

33 Suni sia'an ru'u, chi jitu
ndi'i ini ri jiin taka jniñu va'a
ja kuu nuu yɨvɨ naa i, ko tu
nduku ri ja kuu maa ri, chi
su'va sa'a ri taka jniñu va'a
un ja kuu nuu taka ni yɨvɨ
nava na kuni ndaa i ɨɨn ichi
va'a ja na kandixia i nuu maa
Jito'yo Cristo Jesús ti nata'u i.

11

1 Nde'e ti kotonchaa jniñu
sa'a ri, ti na tejna'an naa ra
nanu ru'u ja na tejna'an ri
taka ja ni sa'a Cristo Jesús.

Ja na kundi'yu xini ñasɨ'ɨ naa ña

2 Jajnu'un ri ro'o naa ra
ñani, ja va'a kanchuku ra, chi
nɨnɨ ka nuku'un ini ra ru'u, ja
ka jitu ini ra jiin taka jnu'un
ndaa ni xna'an ri. Chi sia'an
ni ni'in ri jnu'un ya, ti ni xn-
daku ri nuu ra naa ra.

3 Ko vijna ti kuni ri ja na
chaku va'a ini ra naa ra ja
kuña'nu ga Cristo nuu taka
chaa, ti chaa un kuña'nu ga
da ja kuu ñasɨ'ɨ da, sia'an
nanu kuña'nu maa Yandios
nuu Cristo Jesús.

4 Ti ja sia'an kuu, ti na kachi
ri ja jnu'un kanuu kuu nu ɨɨn
chaa na kasɨ da xini da hora
jikanta'u da nuu Yandios, xi

hora ka'an da jnu'un ya nuu
yɨvɨ naa i.
5 Suni sia'an nu tu kasɨ ɨɨn
ñasɨ'ɨ xini ña hora jikanta'u ña
nuu Yandios, xi ja ka'an ña
jnu'un ya, suni jnu'un kanuu
kuu un ja kuu maa ña nu tu
kasɨ ña xini ña, ti ɨɨn ni kuu
nanu ja ja ni sete ña xini ña.
6 Chi nu tu kasɨ ña xini ña,
ti va'a ga na sete ndɨ'ɨ ña ixi
ña. Ko nu jani ini ña ja jnu'un
kanuu kuu ja ka'ncha ña ixi
ña, xi ja sete ndɨ'ɨ ña ixi ña,
nusa ti va'a ga na kasɨ ña xini
ña.
7 Ko ja kuu chaa tu iyo
jnu'un ja kasɨ da xini da, sɨkɨ
ja ni sa'a Yandios maa da ja
na ndaku da nava kaa maa
ya. Jiin yukan xna'an da nasa
kuña'nu xaan maa Yandios.
Suni sia'an, nu kasɨ ñasɨ'ɨ un
xini ña naa ña, ti jiin yukan
xna'an ña suni ja kuña'nu ga
chaa ja kuu maa ña.
8 Sia'an iyo chi xnakan
chaa ni sa'a Yandios, ti sa ni
sa'a ya ñasɨ'ɨ. Ni sa'a ya ñasɨ'ɨ
un jiin yɨkɨ kuñu chaa, ansu
yɨkɨ kuñu ñasɨ'ɨ un ni kuu chaa
un,
9 chi ja kuu maa da ni sa'a
ya ñasɨ'ɨ un. Tu ni sa'a ya ñasɨ'ɨ
un ja koo ña sia'an ni, chi ja
na kunduu ña jiin chaa ni kuu
ña.
10 Yukan kuu ja kanuu kasɨ
ña xini ña ja kua'a ña ja
yɨñu'un nuu chaa, chi undi
ángel Yandios ka nde'e jniñu
sa'a ña.
11 Ti vasu sia'an iyo, ko yo'o
ja ka kandixia maa Jito'yo
Cristo Jesús, kuu ña'an kuu
chaa, ɨɨn ni ka kuu yo ja kuu
nuu Jito'yo. Ja yukan ni ɨɨn
ni ɨɨn yo tu kuu kandu ja ta'u
jniñu.
12 Ti vasu ni sa'a ya ñasɨ'ɨ
jiin yɨkɨ kuñu chaa, ko suni
nuu nda'a nuu ja'a ñasɨ'ɨ kaku
ɨɨn chaa. Ti sia'an kuu ndixia,
chi ndɨnduu da ni sa'a Yan-
dios na ni sa'a ya da jiin taka
ja iyo.
13 Ko sɨkɨ ja nasa ka jakoyo
ñasɨ'ɨ naa ña hora ka ndututu
ra, ti na kachi ri ja va'a nde'e
ra, ¿ndeo nu iyo va'a ja tu
kasɨ ña xini ña naa ña hora ka
jikanta'u ña xi tuu?
14 ¿Va nu ansu jnu'un
kanuu kuu ja ɨɨn chaa koo
nani ixi da nanu ixi xini ñasɨ'ɨ
nu?
15 Chi su'va ja yɨñu'un maa
ñasɨ'ɨ kuu ja ni ja'a Yandios ixi
nani un ja na kundi'yu xini
ña, ti na tuu ña jiin ixi ña.
16 Ko nu iyo yɨvɨ tu ja-
jna'an ini jiin jnu'un xndaku
ri ja'a, nusa ti va'a na nde'e da
jnu'un ka'an da, chi ni maa
ru'u Pablo ni ɨnga yɨvɨ ja ka
kandixia jnu'un Cristo, ni tu
ndenda ɨnga ichi ja sia'an sa'a
yo.

Tu ni ka chiñu'un va'a da nava ni kuxini maa Jito'yo

17 Ti ɨnga jnu'un ja ka'an
ri ja'a. Na kachi ri ja tu
kuu kuajnu'un ri ro'o naa ra
sɨkɨ ɨɨn jnu'un ni ni'in ri ja
tu kanchuku mani ra hora ka
ndututu ra, chi sa su'va ka
sa'a ra jniñu ja tu ni jniñu
kuɨtɨ.
18 Sia'an ka'an ri, chi ni
ni'in ri jnu'un ja hora ka ndu-
tutu ra, ti sɨɨn sɨɨn ka ndo'o ini
ra, ti va jandaa kuu un ndo'o
ini ri.

19 Ti tu kachi ra ja tu, chi
sia'an ni ni'in ri jnu'un. ¿Xi
vatuni ja ka sasiin jna'an ra
nu ka ndututu ra xino? ¿Xi va
nu kusii xaan ga ini Yandios
jiin ra naa ra nu?
20 Sia'an ni ta'u ndixia
Jito'yo jniñu ja na ko'o yo vino
ti na kaji yo staa ja nuku'un
ini yo jniñu ña'nu ni sa'a ya
ja'a yo. Ko ro'o naa ra, tu ka
sa'a ra sia'an, chi su'va nu ni
ka ndututu ra, ti tu ka iyo iin
nuu ini ra. Chi sa siin siin ka
sa'a ra, ja undi ni ka sama
ndi'i kuiti ra nava ni kachi ya
ja sa'a yo.
21 Chi nu ni kuu hora ja
ki'in ra ja kuxini nava ni
kachi maa Jito'yo, ti tu ka
ndatu kuee ra ti'li, chi ndi iin
ndi iin ra, xnakan ga kandu, ti
ka ki'in ra nasa kuu ini ra. Ti
iyo sava ra ja ka najini vasu
sava yivi nda'u ka kendo i
sia'an ni, ti ka ji'i yi soko, chi
tu ka tejna'an iin nuu ra naa
ra.
22 ¿Va nu tu ka iyo ve'e ra
ja kaji ko'o ra xino? Ti ja
sia'an ka sa'a ra naa ra, nusa
ti tu ka ja'a kuiti ra ja yiñu'un
nuu sava ga ñanijna'an ra, ja
suni iin ni ka kuu i jiin ra, ti
xndoo ra jnu'un kanuu nuu
yivi tu iyo ndeyu kaji i. ¿Nusa
ti nasa kachi ri jiin ra? ¿Va
nu kuajnu'un ri ro'o naa ra ja
sia'an ka sa'a ra nu? Ko va tu
kuajnu'un kuiti ri ro'o, chi tu
iyo va'a kuiti jniñu ka sa'a ra
naa ra un.

Nasa kuu nava ni kuxini maa Jito'yo

23 Ti vijna, ru'u Pablo, na
kachi ri maa jnu'un ni ni'in ri
nuu maa Jito'yo Cristo Jesús.
Ja ni xndaku ri nuu ra naa ra
ja maa jakuaa, kivi ni nakua'a
da ya nuu yivi ndeva'a un, ni
kuxini ya jiin ndaja'a ya. Ti ni
ki'in ya iin staa stila,
24 ni nakuanta'u ya nuu
Tata yo Yandios, ti ni kachi
ya jiin da naa da: "Ja'a kuu
nanu yiki kuñu ri ja na kua'a
ri ti kuu ri ja'a ra naa ra. Ti
nini sia'an kaji ra naa ra ja
nuku'un ini ra, ru'u ja ni ji'i
ri ja kuu maa ra naa ra", ni
kachi ya.
25 Ti suni sia'an ni sa'a ya
nu ni ndi'i ni ka kuxini da jiin
ya. Ni ki'in ya iin vasu un, ti ni
kachi ya: "Ja ñu'un vasu ja'a
kuu nanu niñi ri ja soko ri ja
kuu maa ra naa ra. Ti niñi
ri kuu iin tratu jaa ja kua'a
jandaa kuiti ja ni nama Yan-
dios ro'o. Ti taka jinu ko'o ra
sia'an, ti nuku'un ini ra ru'u",
ni kachi ya.
26 Chi taka jinu ja kaji ra
staa ti ko'o ra jiin vasu, ja
nuku'un ini ra ja ni ji'i Jito'yo
ja kuu maa ra naa ra, ti sia'an
na siin ra sa'a ra naa ra undi
kivi na nchaa ya tuku.

27 Ko na kachi ri ja ña'nu
kuu jniñu ni sa'a Jito'yo.
Yukan ti nu nau yivi na kaji
staa xi ko'o i jiin vasu ja tu
sa'a i nanu ni kachi maa
Jito'yo Cristo Jesús, ti jiin
yukan nchaa kuachi yivi un,
chi yisikinchaa i maa Jito'yo
jiin niñi ya.
28 Ja yukan kanuu na kani
va'a ini iin iin ra naa ra
xnakan, nu iyo ndoo ra naa
ra, nu tu na kuachi ra iyo,
yukan na ti kuu kaji ra staa
ti ko'o ra jiin vasu ya.

29 Ti va'a nde'e ra jniñu sa'a
ra naa ra, chi ii ga kaa. Nu
nau yɨvɨ tu kua'a ja yɨñu'un ja
nuku'un ini i maa Jito'yo, ti
kaji i staa ti ko'o i jiin vasu
ya, ti nu sia'an ka sa'a i, ti na
kachi ri ja kuu nundo'o maa i
ka nduku i.
30 Yukan kuu ja ka iyo kua'a
yɨvɨ ku'u jiin yɨvɨ ka kuita
xaan. Ti sava i ja ni ka ji'i.
31 Ko xnakan kani ndaa
kuɨtɨ ini yo nasa kuu ja kaji
yo ko'o yo, ja kuxini yo sɨkɨ ja
chiñu'un yo maa Jito'yo. Ti nu
siuku va'a yo sia'an, ti ni maa
ya tu kua'a ya kundo'o yo.
32 Ko nu maa ya na kachi ja
kua'a ya nundo'o kondo'o yo,
ti na kuanta'u yo ja kundo'o
yo nava na chaku ini yo nasa
ki'in yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti
tu jna'nu ndatu yo jiin yɨvɨ
ñuyɨvɨ ja'a ja tu ka jandatu i
nuu Yandios.
33 Sia'an iyo jnu'un ja'a ro'o
ñani naa ra ja kanchuku ñuu
Corinto. Nu ka ndututu ra ja
kaji ra ko'o ra ja kuxini nava
ni kachi maa Jito'yo, nusa
ti kundatu kuee ra tɨ'lɨ naa
ra nava ɨɨn nuu na ndekava
tendɨ'ɨ ra naa ra.
34 Ti nu nau ɨɨn ro'o naa ra
ja ji'i soko, ti va'a ga xnakan
na kaji ra staa undi ve'e ra,
ansu ja chaa ra undi nuu ka
ndututu ra ti kaji ra nava kuu
ini ra. Chi nu sia'an na sa'a
ra, ti maa ra nduku ja kua'a
Yandios ja kundo'o ra sɨkɨ ja
sia'an ni yɨvɨ kuu ra.

Ti iyo uu ga jnu'un ja kuni
ka'an ri, ko na kendo ti sa na
kachi ri undi kɨvɨ na jaa ri nuu
kanchuku ra.

Sɨɨn sɨɨn ta'u ja'a Espíritu Santo nuu yɨvɨ

12

1 Vijna ti na kachi ri nuu
ra naa ra ñani. Na xndaku ri
sɨkɨ taka ta'u ja ja'a Espíritu
Yandios nuu yo. Ti jiin ta'u un
stuu ndijin yo maa jniñu sa'a
Espíritu Santo. Ti ɨɨn ɨɨn yo
kunukuachi sava'ni ga jniñu
ja kua'a Espíritu nuu yo.
2 Ko ja jini va'a ra naa ra ja
ni changa ga kandixia ra naa
ra ni ka iyo ñaa kuɨtɨ nduchi
ra, chi ni ka nchañu'un ra
taka santu ja tu kuu ka'an chi
ñɨ'ɨn.
3 Undi nuu tu ni ka jini ra
nasa sa'a jniñu Espíritu Santo,
ko vijna na kachi ri ja ni ɨɨn
yɨvɨ tu ka'an ndeva'a i sɨkɨ
Jesús, nu ansu jnu'un ja ja'a
Espíritu kuu ja ka'an i. Ti
suni ni ɨɨn yɨvɨ, tu ka'an i ja
Jesús kuu jito'yo i nu tu ka'an
i jiin maa jnu'un ja vaji nuu
Espíritu Santo.
4 Ko na kachi ri ja sɨɨn sɨɨn
ta'u ja'a Espíritu Santo nuu ɨɨn
ɨɨn yɨvɨ naa i ja ka kunukuachi
i, ti taka ta'u un vaji nuu maa
ɨɨn ni Espíritu Santo.
5 Ti vasu sɨɨn sɨɨn jniñu ka
junukuachi yo naa yo, ko
maa ɨɨn ni Jito'yo kuu ya ni
tatu jniñu un nuu yo.
6 Ti vasu ndɨ sɨɨn ndɨ sɨɨn
ka sajniñu yo, ko maa ɨɨn ni
Yandios kuu ya chindee yo'o
jiin jniñu ja kandio ini yo sa'a
yo.
7 Vijna ti yo'o ja ka
kandixia, ja ni ni'in yo ta'u
un nuu Espíritu Santo, ti ta'u
ni ka ni'in yo un, tu kuajniñu

yo ja kuu maa yo, chi ni ni'in
yo ta'u un ja na chindee yo
nuu taka ñanijna'an yo ja na
kaka ndaa i nuu ichi Yandios.
8 Nuu sava yo ni ja'a ya ta'u
ja ndichi xaan na xna'an yo
jnu'un Yandios. Ti nuu sava
yo ni ja'a ya ta'u ja na nuña in-
ijnuni yo ti chaku va'a ini yo
nasa kuni ka'an taka jnu'un
ndichi ja vaji nuu Yandios.
Ko taka ta'u un ni ja'a maa
Espíritu Santo ja sia'an na koo
jiin yo.
9 Nuu sava yo ni ni'in
ɨɨn jiña ni inijnuni ja kuu
kuñukuu ndaa kuɨtɨ ini yo, ja
kuu sa'a yo tɨjnɨ nuu jniñu
ña'nu, ja ni tu kuu kuɨtɨ sa'a
ɨnga yɨvɨ. Ti sava yo kuu
sa'a tajna nuu yɨvɨ ka ku'u,
ti nduva'a ni i. Ko taka jniñu
ja'a sa'a maa Espíritu Santo.
10 Ti nuu sava ga yo ni ja'a
ya ɨɨn ta'u jiña ja kuu sa'a yo
jniñu ña'nu, ja ni tu kuu kuɨtɨ
sa'a ɨnga yɨvɨ. Ti nuu sava
ga yo'o ni ja'a ya ɨɨn inijnuni
ja kuu nakachi yo jnu'un vaji
nuu maa Yandios nuu yɨvɨ
naa i. Ti uu ga yo ni ja'a
ya inijnuni ja na chaku va'a
ini yo nau jnu'un vaji nuu
Espíritu Santo, ti nau jnu'un
vaji nuu espíritu chaa xaan.
Nuu uu ga yo ni ja'a ya inij-
nuni ja ka'an yo tɨjnɨ yu'u yɨvɨ
ja tu jini yo. Ti suni ni ja'a
ya inijnuni sava ga yo ja kuu
nakachi yo nasa kuni ka'an
sa'an ja ka'an jna'an yo jiin
ɨnga yu'u.
11 Ko taka nuu jniñu un sa'a
maa ɨɨn ni Espíritu Santo ja
sɨɨn sɨɨn ta'u ni ja'a ya nuu ɨɨn
ɨɨn yɨvɨ ja na sa'a i, nasa kuu
ini maa ya.

Ɨɨn ni ka kuu tendɨ'ɨ yo

12 Sa'a yo nanu kuu ɨɨn yɨkɨ
kuñu ja iyo kua'a nuu, sia'an
ka kuu yo jiin Cristo ja kuu
yo nava yɨkɨ kuñu ya sɨkɨ ja ka
kandixia yo maa ɨɨn ni ya. Ti
vasu kua'a xaan yo ka iyo, ko
ɨɨn ni ka kuu yo.
13 Ja sia'an ja ɨɨn ni ka kuu
tendɨ'ɨ kuɨtɨ yo naa yo, kuu
yɨvɨ hebreo, xi yɨvɨ griego, xi
vasu kuu yo muzu ja ni jaan
yɨvɨ, xi chaa sajniñu ja kuu
maa da. Ti vasu sɨɨn sɨɨn
kanda yo, ko ɨɨn ni ka kuu yo
jiin Cristo, nava ja ɨɨn ɨɨn nuu
yɨkɨ kuñu ya ka kuu yo naa yo.
Ti maa Espíritu Santo ni sa'a
ya ja ɨɨn ni ga yɨvɨ ni ka kuu
yo. Chi hora ni ka janducha
yo, ni ja'a yo jandaa ja yɨ'ɨ yo
jiin Cristo Jesús.
14 Chi yɨkɨ kuñu ɨɨn yɨvɨ
ansu ɨɨn ni yɨkɨ kuu, chi su'va
kua'a xaan yɨkɨ kuachi ka
junukuachi jiin.
15 Chi nu ja'a yo na kachi:
“Ansu nda'a kuu ri. Ja yukan
tu yɨ'ɨ ri jiin yɨkɨ kuñu”, kachi.
Ko tuu, ¿chi va nu ja sia'an
na kachi, ti ansu yɨkɨ kuñu yo
kuu ndixia nu?
16 Ti nu so'o yo na kachi:
“Vanuxia ansu nduchi kuu ri.
Ja yukan tu yɨ'ɨ ri jiin yɨkɨ
kuñu”, kachi. Ko tuu, chi va
nu ja sia'an ka'an, ko suni yɨ'ɨ
ndixia jiin yɨkɨ kuñu yo.
17 Ko nasa kuu nu sia'an na
sa'a yɨkɨ kuñu yo, ¿chi nasa
koo yo nu ndɨ'ɨ yɨkɨ kuñu yo
kuu nduchi, ti nasa kuni so'o
yo nusa? ¿Xi nasa kuu ndɨ'ɨ
yɨkɨ kuñu yo na kuu mani

so'o, ti nasa ni'in yo xiko jiin
yuxijni yo nu?
18 Ti vasu sɨɨn sɨɨn ka
junukuachi yɨkɨ kuñu yo, ko
maa Yandios ni chijnɨɨ jna'an
ya ɨɨn ɨɨn yɨkɨ kuachi, nava
kuu ini maa ya ja sia'an na
koo, ti tendɨ'ɨ un ni kuu ɨɨn ni
ga yɨkɨ kuñu.
19 Sa ti mani sɨ'ɨn na kuu
yɨkɨ kuñu yo, ¿nasa kuu nusa?
20 Ko tuu, chi ansu ɨɨn ni
sɨ'ɨn kuu yɨkɨ kuñu yo, chi iyo
kua'a xaan yɨkɨ kuachi ja ja-
jniñu, ti tendɨ'ɨ un kuu ɨɨn ni
ga.
21 Va nu kachi nduchi yo
jiin nda'a yo: “Tu nandɨ'ɨ ri
ro'o”, kachi. Ni xini yo tu kuu
kachi jiin ja'a yo: “Tu nandɨ'ɨ
kuɨtɨ ri ro'o”, kachi.
22 Ko ansu sia'an kuu, chi
su'va taka yɨkɨ kuñu yo ja
jani ini yo ja tu kuajniñu, ko
yukan kuu ja kanuu ga ja
nandɨ'ɨ yo.
23 Ti taka yɨkɨ kuñu yo ja
jani ini yo ja tu kanuu kasɨ
yo sɨkɨ, ko sa yukan jitu ndi'i
ini yo ja na kasɨ yo jiin sa'ma,
taka ja yɨsa'u ja ndo'o ini yo ja
tu ndijin nuu, sa yukan va'a
ga jasɨ yo.
24 Ko ɨɨn nuu vii ga kaa nuu
yɨkɨ kuñu yo, sa yukan tu jasɨ
yo. Ko sia'an ni sa'a Yandios
yo'o ja vi'i ga na koto yo nuu
yɨsa'u un ja tu vii kaa.
25 Ti siukan ni sa'a Yandios
nava tu kusɨɨn taka yɨkɨ kuñu
yo, chi su'va taka na chindee
jna'an nava na kendo va'a nɨ
tu'u.
26 Ti nu ni tuji ɨɨn yɨkɨ kuñu,
ti nɨ tu'u nɨ kaa jatu yeni'ni.
Ti suni sia'an nu chiñu'un ga
yo ɨɨn nuu yɨkɨ kuñu yo, ti suni
nɨ tu'u ni yɨkɨ kuñu ni'in ja
yɨñu'un.
27 Ti nu iyo kua'a nuu yɨkɨ
kuñu yo, ti sia'an ka kuu
yo naa yo jiin Cristo ja ka
kandixia yo maa ɨɨn ni ya, chi
kuu yo nanu maa yɨkɨ kuñu
ya, ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yo naa yo
kuu ɨɨn ɨɨn nuu yɨkɨ kuñu maa
ya, chi tendɨ'ɨ yo ɨɨn ni ga ni ka
kuu yo jiin maa Jito'yo.
28 Ja yukan sɨɨn sɨɨn jniñu ni
tatu ya nuu yo ja kunukuachi
yo nava kuu ta'u ni ja'a ya
nuu yo. Xnakan ni jani ya
apóstol ja ka ndiso da jniñu
ña'nu ga ja kuu nuu Yandios.
Yukan na ti ni jani ya profeta
ja kuu nakachi i jnu'un vaji
nuu maa Yandios nuu yɨvɨ
naa i. Ti sa ni jani ya chaa
ka xna'an jnu'un ya ja ka xn-
daku da nuu yɨvɨ. Yukan na
ti ni jani ya uu ga yɨvɨ ja sa'a i
jniñu ña'nu, ja ni tu kuu kuɨtɨ
sa'a ɨnga yɨvɨ. Suni yɨvɨ ja sa'a
tajna yɨvɨ ku'u ti nduva'a ni i.
Jiin yɨvɨ ndiyo ini ja chindee
jna'an i nuu sava'ni ga jniñu.
Suni chaa ka ta'u jniñu nuu
yaka yɨvɨ ka kandixia. Jiin
yɨvɨ ni ni'in inijnuni nuu ya ja
ka'an tɨjnɨ yu'u yɨvɨ ja ni maa
i tu chaku ini.
29 Nu sia'an iyo, ¿va nu
tendɨ'ɨ yo ka kuu apóstol nu?
¿Xi tendɨ'ɨ yo kuu profeta nu?
¿Va nu tendɨ'ɨ yo ka xndaku?
¿Xi tendɨ'ɨ ka sa'a jniñu ña'nu
nu?
30 ¿Va nu tendɨ'ɨ yo kuu sa'a
tajna nuu yɨvɨ ku'u nu? ¿Xi
tendɨ'ɨ yo ka'an sɨɨn sɨɨn yu'u?
¿Xi va nu tendɨ'ɨ yo kujnuni
ini nasa ka'an yo taka jnu'un
ka ka'an yɨvɨ sɨɨn sɨɨn yu'u nu?

31 Nusa ti kundio ni ini ra
ja na kua'a Yandios ɨɨn ta'u
kanuu ga ja kuu ra naa ra,
ja kunukuachi nuu jna'an ra
naa ra.
Ti ru'u Pablo, na xna'an ri
nuu ra nau kuu ɨɨn ichi va'a
ga.

Jnu'un kunda'u ini jna'an

13

1 Ti na kachi ri ja vasu
kuu ka'an ri tɨjnɨ nuu yu'u
yɨvɨ, xi jnu'un ja ka'an ángel
Yandios ja tu chaku ini yo,
ti nu tu ñunda'u ini ri jiin
jna'an ri, nusa ti va jnu'un
ka'a ri kuunanu ɨɨn tambor
ja so kuɨtɨnɨ'ɨn kuna'ma, xi ɨɨn
platillo ja so kuɨtɨnɨ'ɨn kaxin
kaxin ni, ja nanu kuxi so'o yo
sa'a.
2 Ti vasu ni ja'a Yandios
ɨɨn inijnuni ja kuu nakachi
ri nuu yɨvɨ maa jnu'un ya, ti
vasu va'a na kujnuni ini ri
taka jnu'un ya ja ni ɨɨn yɨvɨ tu
jini, xi vasu kujnuni va'a ini
jiin jnu'un ndichi Yandios, ko
nu tu ñunda'u ini ri, ti va tu
kaxan jniñu sa'a ri nusa. Xi
vasu kandixia ndaa ri ya, ti
ñukuu ni ini ri ja kuu chajiyo
ri ɨɨn yuku, ko nu tu ñunda'u
kuɨtɨ ini ri, ti va tundo kuu
kuɨtɨ ri nusa.
3 Vasu na tejna'an ndɨ'ɨ ri ja
ñava'a ri nuu taka yɨvɨ nda'u,
xi vasu na ka'ma yɨvɨ ru'u
nuu ñu'un ja sɨkɨ jnu'un ya,
ko nu tu ñunda'u ndixia ini ri
nuu ñanijna'an ri, ti va tundo
kuu kuɨtɨ jniñu sa'a ri nusa.
4 Yɨvɨ ñunda'u ini, chi tu
kuɨtɨ yachi ini i. Ka'nu xaan
ini i, ti kuee ini i, ti va'a ini
i jiin jna'an i. Tu kuasun
ini i, ni tu kuu ichi ini i nuu
ñanijna'an i, ti ni tu vixi ini i.
5 Ni tu ka'an ndeva'a i sɨkɨ
yɨvɨ, ni tu sa kuasun ini, ni tu
kuɨtɨ kuɨtɨ ini, ni tu ñu'un tutu
ini i ja ku'un koso ini i sava'ni
ga nau ja kuu.
6 Ni tu jajna'an ini i jiin
jniñu ndeva'a ja ka sa'a ñani
jna'an i. Chi su'va ndiyo ndaa
ini i jiin jniñu va'a.
7 Ti yɨvɨ ñunda'u ini, taka ni
ndo'o i, taka ni kundee ini i
jiin taka ni ñukuu ini i, ti taka
ni ndatu kuee i.
8 Jnu'un ñunda'u ini, chi
tu naa kuɨtɨ, ko jaa ɨɨn kɨvɨ
ja tukaa koo chaa ja kuu
nakachi jnu'un vaji nuu maa
Yandios nuu yɨvɨ naa i, ni
tukaa ga koo yɨvɨ ka'an sɨɨn
sɨɨn yu'u, ni tukaa koo chaa
ka'an jnu'un ndichi ja vaji
nuu Yandios. Taka jnu'un un
chi ja kuan ndɨ'ɨ, ko jnu'un
kunda'u ini jna'an, ni tu ndɨ'ɨ
kuɨtɨ.
9 Ti sia'an kuu ndixia
yukan, chi vasu ñu'un kua'a
ini yo jnu'un ndichi Yandios,
ti sia'an kuu ndixia, ko jaku
ni kuu jnu'un un nuu yo ja
kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a.
Ti vasu vii na ka'an yo jnu'un
Yandios vijna, ko suni jaku
ni kuu sɨkɨ ja tu jini va'a yo
jnu'un ya.
10 Ko nu na jaa kɨvɨ ka'nu ga
un, ja keja'a Yandios nasama
ya taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ,
yukan na ti kuni ndaa yo ja
ja ni ndɨ'ɨ ni kendo va'a, ti ja
tu ni iyo va'a un, ndɨ'ɨ kuxio
ki'in.
11 Chi na ni kuu yo ɨɨn suchi
lulu, ni ka'an yo nanu suchi
lulu, ni chaku ini yo, ti ni

ndo'o ini yo nanu suchi lulu un. Ko nu ni ka kuña'nu yo, ti ni xndoo yo taka ja kuu jnu'un suchi lulu un.

12 Ko vijna nɨnɨ iyo ñaa inij-nuni yo nanu nu nde'e yo nuu ɨɨn espejo ja tu ndijin va'a. Ko na jaa kɨvɨ ka'nu un, yukan na ti kujnuni va'a ini yo nasa sajniñu Yandios, sia'an nanu maa Yandios jini va'a ya yo'o naa yo nasa yɨvɨ ka kuu yo.

13 Nusa ti iyo uni jnu'un kendo kutu ja kuu saa ni ja kuu saa ni: ja kandixia ni'in yo jnu'un ya, ja na kun-dio ndaa ini yo siuku yo ja ni chisojnu'un ya, jiin ja na kunda'u ini jna'an yo. Ko ɨɨn ja kanuu xaan ga un kuu ɨɨn jnu'un ja na kunda'u ini jna'an yo.

Ja ka'an yo sɨɨn sɨɨn yu'u

14

1 Ja yukan na kachi ri ja jnu'un kanuu ga kuu ja na kukutu ini ra kunda'u ini jna'an ra. Ti suni kukutu ini ra ja kuñukuu ini ra ni'in ra ta'u ja ja'a Espíritu Santo, ja na ni'in ra ɨɨn ta'u kanuu ga ja na kuu nakachi ra jnu'un vaji nuu maa Yandios.

2 Chi chaa ñava'a ta'u ja ka'an da sɨɨn yu'u ja ni maa da tu chaku ini. Ko jini va'a maa Yandios naa jnu'un ka'an da, ti vasu ka ñuso'o yɨvɨ naa i, ko tu chaku ini i. Chi ka'an da jiin inijnuni maa da ja ka'an da sɨɨn yu'u un.

3 Ko chaa ja nakachi maa jnu'un vaji nuu Yandios, sa'a ja nuña ga inijnuni yo jiin jnu'un ya, ti sia'an vi'i ga ka ñukuu ini yo ichi Yandios. Ti suni jnu'un un ja'a jnu'un ndee ini nasa kaka yo nuu ichi ya ja kuu nuu ñuyɨvɨ ja'a.

4 Chaa ka'an ɨnga yu'u, chi nɨnɨ mani da yɨ'ɨ jiin jnu'un Yandios. Ko chaa nakachi jnu'un ya, chi su'va chindee da tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia ja na kɨvɨ kaji ga jnu'un Yandios nuu inijnuni i. Ti sia'an vi'i ga kundio ndaa ini i ichi Yan-dios.

5 Ru'u Pablo, jajna'an ini ri ja tendɨ'ɨ ra na ka'an sɨɨn sɨɨn yu'u, ko vi'i ga kuni ri ja na kundiyo ini ra ta'u ja nakachi ra jnu'un vaji nuu Yandios. Ko ña'nu ga kuu jniñu sa'a chaa nakachi jnu'un Yandios, ansu chaa ja ka'an ɨnga yu'u ja ni maa da tu chaku ini. Chi nu tu kuu nakachi da jnu'un ka'an da un, tu ni jniñu ja chindee da nuu yɨvɨ ka kandixia, ja na kaka ndaa i nuu ichi Yandios.

6 Ja yukan ñani naa ra, nu na jaa ri nuu kanchuku ra naa ra, ti ka'an ri jiin sɨɨn yu'u ja tu chaku kuɨtɨ ini ra, ¿nusa ti nasa kuajniñu jnu'un un nu? Ko nu ka'an ri jnu'un jaa ja vaji nuu maa Yandios, xi xna'an ri nasa kuni ka'an jnu'un ndichi ya, xi ja nakachi ri sava'ni ga jnu'un vaji nuu maa ya, xi ja xna'an kaji ri jnu'un ya nuu ra naa ra, ti suu yukan kuu ja kuajniñu yo.

7 Sa'a yo nuu ɨɨn yujnu yaa ja kuu xkili xi guitarra, vasu tu chaku, ko kuu jita sɨɨn sɨɨn ndusu. Nusa ti nu tu kua'a sɨɨn sɨɨn ndusu, ¿nasa kuni yo

naa yaa tɨvɨ xkili un, ti naa
yaa chaa guitarra un?
8 Suni sia'an kuu ɨɨn ndɨkɨ,
chi nu tu tɨvɨ kaji kuɨtɨ, ti ni ɨɨn
soldado tu satu'va da maa da
ja ki'in da nuu guerra.
9 Suni sia'an ro'o naa ra,
nu na ka'an ra sɨɨn yu'u ja tu
chaku ini yɨvɨ, ¿tɨ nasa kuj-
nuni ini i nuu jnu'un ka'an
ra un? Ti nu so kuu tɨndɨ'ɨ
ka'an ka'an ra, ti nuu tachi ni
kua'an un.
10 Ti sia'an iyo kua'a yu'u
ka ka'an yɨvɨ nuu nɨ tu'u
ñuyɨvɨ, ti taka yɨvɨ ka ka'an
sɨɨn sɨɨn yu'u un ka chaku va'a
ini i nasa kuu maa jnu'un ka
ka'an i.
11 Ko nu tu chaku ini ri yu'u
ka'an ɨɨn chaa, ti kuu ri nanu
chaa ñuu jika nuu chaa un, ti
suni nanu chaa ñuu jika kuu
maa da nuu ri.
12 Ja yukan, ro'o ja ka ndio
ni ini ra ni'in ra ta'u ja ja'a
Espíritu Santo, ko kanuu ga
ja na kukutu ini ra chindee
jna'an ra, nava na kɨvɨ kaji
ga inijnuni yɨvɨ maa jnu'un
Yandios ja na kaka ndaa i nuu
ichi ya.
13 Nusa ti yɨvɨ ja ka'an ɨnga
yu'u ja ni maa i tu chaku ini,
na kakanta'u i nuu Yandios ja
na kuu nakachi i jnu'un ka'an
i un.
14 Nu jikanta'u yo ti ka'an
yo sɨɨn yu'u, ti añu yo kuu ja
jini ndoo ka'an yo, vasu in-
ijnuni yo tu jini ndoo ka'an
yo. Nu sia'an ti ni tu kuu
kuɨtɨ xndaku yo jnu'un ya
nuu ñanijna'an yo.
15 ¿Nasa sa'a yo nusa? Va'a
ga na kakanta'u ni ini yo nɨ
jiin inijnuni yo sɨkɨ ja kujnuni
ini yo nasa ka'an yo. Ti suni
kuu kata yo yaa nɨ ini añu yo,
ko nɨ jiin inijnuni yo, ko sɨkɨ ja
kujnuni ndaa ini yo ndoo jita
yo.
16 Chi nu nakuatu ra mani
jnu'un ja vaji nuu añu ra, ti
tu kujnuni ini ra ndoo ka'an
ra, ti yɨvɨ tu chaku ini, tu kuu
nakuatu i jiin ra, chi tu chaku
kuɨtɨ ini i na jnu'un ka'an ra.
17 Ti vasu nakuatu ndaa
kuɨtɨ maa ra, ko yɨvɨ tu kɨvɨ
inijnuni naa jnu'un ka'an ra,
¿nasa kujnuni ini i ja kaka
ndaa i nuu ichi ya, ti nu tu
chaku ini i jnu'un ka'an ra
nu?
18 Ti ru'u Pablo, chi
nakuanta'u ri nuu Yandios ja
vi'ga na ka'an ri sɨɨn ga yu'u
ja kuu taka ro'o naa ra.
19 Ko ja kuu nuu yɨvɨ ka
kandixia na xndaku ri vasu ti
u'un ni jnu'un, ko jnu'un ja
na chaku ini i, ansu ja ka'an
ri uxi mil jnu'un ɨnga yu'u, ti
tu chaku kuɨtɨ ini i.
20 Ñani ja yukan koto kani
ga ini ra nanu suchi lulu, chi
su'va na kani va'a ini ra nanu
yɨvɨ ña'nu. Ti ja kuu sɨkɨ jniñu
ndeva'a na koo ra nanu suchi
lulu ja kuu ñaa xini i.
21 Sia'an yoso nuu tutu ley
jana'an: “Ka'an ri jiin yɨvɨ ja'a
sɨɨn yu'u, ti suni ka'an ri yu'u
chaa ñuu jika jiin yɨ. Ko vasu
sia'an ti ni tu chunso'o kuɨtɨ”,
kachi maa Jito'yo.
22 Ja yukan nu ñava'a yo
ta'u ja ka'an yo sɨɨn yu'u,
ti ɨɨn jniñu ña'nu sa'a Yan-
dios jiin yo ja kuu nuu yɨvɨ
tu kandixia, ko ja nakachi
yo jnu'un vaji nuu Yandios.
Yukan kuu ɨɨn jniñu ña'nu

sa'a Yandios jiin yo ja kuu
nuu yɨvɨ ka kandixia, ti ansu
nuu yɨvɨ tu kandixia.
23 Sa ti tendɨ'ɨ ro'o ja ka
kandixia ndututu ra, ti jakun-
cha ra ka'an ra sɨin sɨin yu'u,
ti jaa ɨin yɨvɨ ja tu kɨvɨ ini nasa
ka'an jnu'un un, xi jaa ɨin yɨvɨ
tu kandixia, ti kachi i ja ni ka
sana inijnuni ra naa ra.
24 Ko nu taka ra na nakachi
jnu'un vaji nuu Yandios, ti
kɨvɨ ɨin yɨvɨ tu kandixia, xi ɨin
yɨvɨ ja tu chaku va'a ini, ti yɨvɨ
un na kuni ndaa ini i ja yɨvɨ
yuji kuu i, chi kɨvɨ ini jnuni i
jnu'un ka ka'an ra.
25 Yukan ti na'nu ini da yɨvɨ
un jiin añu i ja nakuni ndaa
i nuu kuachi i. Yukan na ti
jakunjitɨ i ti na kanajaa i Yan-
dios, chi nakuni ndaa kuɨtɨ i ja
kancha ndixia ya jiin ra naa
ra.

Ja na kava yɨñu'un yo jiin ja yukun na ka'an yo

26 Nusa ti nu ka ndututu
ra naa ra ñani, ti taka ra na
kata ɨin yaa ii. Yukan ti sava
ra kuu xndaku ɨin jnu'un, xi
ja nakachi ra jnu'un vaji nuu
Yandios, xi ja ka'an ra sɨin
yu'u, xi ja nakani ra nasa
ka'an jnu'un un. Ti iyo va'a
nusa, ko kanuu na chaku ini
tendɨ'ɨ ra naa ra nava na ni'in
ga ra jnu'un ndee ini, ja kaka
ndaa ra nuu ichi Yandios.
27 Ti nu iyo chaa ka'an ɨnga
yu'u ja tu chaku ini yo, ti uu xi
uni ni da na ka'an, ko ndɨ ɨin
ndɨ ɨin da na ka'an, ti na koo
ɨin ja nakachi jnu'un ka ka'an
da un.
28 Ti nu tu iyo chaa ja
nakachi jnu'un un, va'a ga ja
tu ka'an da nu ni ka ndutu ra
naa ra, ti na ka'an maa ni da
jiin ini da jiin Yandios.
29 Suni sia'an na kuu jiin
chaa nakachi jnu'un vaji nuu
Yandios. Suni uu xi uni ni
da na ka'an, ti sava ga ro'o
naa ra, nakani ndaa ini nu iyo
ndaa jnu'un ka'an da un.
30 Ko nu nuu ɨnga chaa kan-
cha un, na stuu Yandios ɨin
jnu'un jaa nuu inijnuni da, ti
jakuncha da ka'an da jnu'un
un, ti va'a ga na kasɨ yu'u
chaa ka'an un, nava na siin
ɨnga chaa un na ka'an da.
31 Yukan na ti kuu ka'an
tendɨ'ɨ ra naa ra, ko ndɨ ɨin
ndɨ ɨin ra na ka'an ja nakachi
ra jnu'un vaji nuu Yandios,
nava tendɨ'ɨ ra na kutu'va, ti
na siin nɨ ini ga ra naa ra jiin
jnu'un ndee ini.
32 Ti vasu iyo inijnuni ra
ja nakachi ra jnu'un vaji nuu
Yandios, ko tu sia ya ro'o ja ɨin
jinu ni ka'an tendɨ'ɨ ra naa ra,
chi su'va ndɨ ɨin ndɨ ɨin ra na
ka'an.
33 Sia'an na koo jiin ra naa
ra, chi tu jajna'an ini Yandios
ja kuvaa ra naa ra.

Ti nanu sa'a taka yɨvɨ
kandixia,
34 ti suni sia'an na koo jiin
ro'o ja kanchuku ñuu Corinto,
nu ni ka ndututu ra naa ra,
ti taka ñasɨ'ɨ naa ña, na'in na
kunchuku ña, chi tu va'a ja
ka'an ña ni ɨin jnu'un. Na koo
yɨñu'un ña, ti na kuandatu ña
nuu yɨɨ ña sia'an nanu ta'u ley
Yandios jniñu.
35 Ti nu iyo ɨin jnu'un ja
tu kujnuni ini ña, ti kuni
kajnu'un ña nuu chitu un,
va'a ga na najaa ña undi ve'e
jiin yɨɨ ña, ti sa na kajnu'un

ña, chi jnu'un kanuu kuu ja
ndokuɨiñɨ ɨɨn ñasɨ'ɨ ti ka'an ña
ma'ñu yɨvɨ ka ndututu ja ka
chiñu'un i Yandios.
36 Ti nu ansu jandaa kuu
jnu'un ka'an ri ja xndaku ri,
nusa ti na kachi ri: ¿Va nu
xnakan nuu maa ra naa ra ni
kenda jnu'un Yandios nu? ¿Xi
nɨnɨ nuu mani ra naa ra ni jaa
jnu'un ya nu?
37 Ti nu ɨɨn chaa yukan
jani ini da ja kuu nakachi da
jnu'un ja vaji nuu Yandios, xi
ja jani ini da ja ñava'a da ta'u
ni ja'a Espíritu Santo, nusa
ti na chu'un va'a ini da ja
jnu'un ka'an ri ja'a kuu jniñu
ta'u maa Jito'yo, chi ndiso
jniñu ri nuu ya, ansu so ka'an
maa ri sia'an ni.
38 Ko nu tu janta'u da
jnu'un ka'an ri ja'a, iyo va'a,
ko suni maa da tu kuanta'u
yo.
39 Nusa ti, ñani, kundio ni
ini ra ta'u ja'a Espíritu Santo
ja nakachi ra jnu'un vaji nuu
Yandios. Ti koto kasɨ ra nuu
chaa ja ka'an sɨɨn sɨɨn yu'u.
40 Yukan ja nu ni ka ndu-
tutu ra naa ra ti na kava
yukun ini ra, ti yɨñu'un na
sa'a ra taka nuu jniñu un.

Jnu'un ja ni nandoto Cristo Jesús

15

1 Ñani naa ra, ru'u Pablo,
kuni ri ja na nuku'un ini
ra maa jnu'un Yandios sɨkɨ
Cristo Jesús ja ni ka'an ri nuu
ra naa ra, ti jnu'un ni ka
janta'u ra un sa'a ja siin ka
jika ndaa ra nuu ichi ya.
2 Ti suni jiin jnu'un un ni
keta'u ra naa ra nu ni'in ka
siin ra ja ka kandixia ndaa ra
Cristo Jesús. Ti nu tuu, va so
ni ka kandixia ka'a ra nusa.
3 Chi ni sa'a Yandios ja ni
chaku ini ri taka jnu'un ya
jiin taka jniñu ña'nu sa'a ya,
ti yukan kuu jnu'un ja ni
nakachi ri nuu ra naa ra undi
nuu. Ti jnu'un un kuu ja ni ji'i
Cristo Jesús ja sɨkɨ kuachi yo,
sia'an nava kachi nuu tutu ii
Yandios undi na jana'an,
4 ja ni ka chunduji da ya, ko
nuu uni kɨvɨ ti ni nandoto ya,
sia'an nava kachi nuu tutu ii
Yandios.
5 Ja ni ndenda ndijin ya nuu
Pedro, ti sa ni ndenda ndijin
ya nuu taka ga apóstol ya.
6 Ti sa ni ndenda ndijin
ya nuu vi'i ga u'un ciento
ñanijna'an yo ni ka ndututu
da un. Ti sava i ka chaku ga
vijna, vasu sava ga i ja ni ka
ji'i.
7 Ti sa kuee ga ni ndenda
ndijin ya nuu Jacobo ja suni
nani Santiago, ti kuee ga ni
ndenda tuku ya nuu tendɨ'ɨ
apóstol ya.
8 Ti undi sandɨ'ɨ ni ga ti ni
ndenda ndijin ya nuu maa ri,
ja kuu ri nanu suchi lulu ni
kaku yucha.
9 Ti ni ansu chaa va'a kuɨtɨ
ni kuu ri ja konani ri apóstol
nuu ya. Su'va ni jito u'u xaan
ri tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia maa
Jito'yo Cristo Jesús.
10 Ko maa Yandios ni
kunda'u xaan ini ya ja ni
nakaji ya ru'u, ja na kuu ri
apóstol nuu ya jiin jniñu ja'a,
ti ja sia'an ni sa'a ya jiin ri.
Ti tu ni nakaji ka'a ya ru'u ja
sa'a ka'a ri jniñu, chi sa su'va
vi'i ga ni jitu ndi'i ini ri jiin

jniñu ja kuu taka ga apóstol ya, ti vasu iyo hora kuita ri jiin jniñu ja'a, ko kundee ri, chi maa ya kuu ja chindee chituu ru'u.

11 Ja yukan tu xndi'i ri ini ri jiin jniñu ni tatu ya, chi ɨin ni kuu jniñu ka sa'a ri jiin uu ga apóstol ya ja ka ka'an ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ti yukan kuu maa jnu'un ja ka kandixia ra.

Ja ka nandoto ndɨyɨ

12 Nu jandaa kuu jnu'un ni ka ka'an ri nuu ra, ja nandoto Cristo nuu ñuji'i, ¿ti ndo ka ka'an sava ra ja tu ni nandoto ya nusa?

13 Chi nu tu nandoto ni ɨin ndɨyɨ un, ti va suni tu nandoto Cristo nuu ñuji'i un nusa.

14 Ti nu tu ni nandoto Cristo nuu ñuji'i un, ¿va tu ni jniñu kuɨtɨ jnu'un ka ka'an ri nusa? ¿Ti va suni tu iyo ni ɨin jnu'un ndaa ini ra naa ra ja ka kandixia ra nusa?

15 Nu sia'an kuu, ¿ti va ka kuu ri chaa xndoña'an ja kuu nuu Yandios nusa? Chi ni ka kachi ri ja ni naxndoto ya Cristo ma'ñu ndɨyɨ. Ko nu tu nandoto ndixia ndɨyɨ, ti va ndaa ja tu ni naxndoto kuɨtɨ ya Cristo nusa.

16 Chi nu jandaa kuu ja tu nandoto kuɨtɨ ndɨyɨ, ti va suni tu ni nandoto Cristo nusa.

17 Chi nu tu ni nandoto kuɨtɨ Cristo, ti va tundo kuu kuɨtɨ jnu'un ka kandixia ra nusa. Ko nu sia'an kuu, ti na kachi ri ja ka siin ga ra jiin kuachi ra.

18 Nu sia'an ti suni taka chaa ni ka kandixia Cristo ja ja ni ka ji'i da, va ni ka naa da ɨin jinu ni nusa.

19 Ja yukan yo'o ja ka kandixia Cristo, ja ka chaku ga yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti kɨvɨ na kuū yo, va tukaa nandoto yo ma'ñu ndɨ'ɨ nusa, ti na xaan ga kui'ya kendo yo ja kuu taka ga yɨvɨ nu sia'an. Chi ni ka kandixia yo jnu'un ja nandoto yo nuu ñuji'i ko tu ni kuu, chi ni kuu yo yɨvɨ ni ka xndoña'an.

20 Ko ansu sia'an kuu jnu'un un, chi jandaa ndixia ja ni naxndoto Yandios Cristo Jesús ma'ñu ndɨyɨ, ti maa ya kuu undi nuu kuɨtɨ ja ni nandoto ansu taka ga ndɨyɨ ja nandoto un.

21 Chi ja sɨkɨ maa ɨin ni chaa ni nani Adán, ti ni kɨvɨ kue'e ja kuū yo. Ti suni sia'an ja sɨkɨ maa ɨin ni chaa kuu Cristo Jesús, ti nandoto yo ma'ñu ndɨyɨ.

22 Chi nanu tendɨ'ɨ yo ni ka ji'i sɨkɨ ja ka kuu yo jna'an Adán, ti suni sia'an tendɨ'ɨ yo nandoto sɨkɨ ja kandixia nɨ ini yo Cristo Jesús.

23 Ko ndɨ ɨin ndɨ ɨin yo nani vekoyo yo. Xnakan Cristo ni nandoto nuu ñuji'i yukan na ti undi nchaa tuku ya, ti sa nandoto taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin ya.

24 Yukan ti na jaa maa kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga un ja xnaa Cristo taka jniñu jiin taka yɨvɨ ni ka nduña'nu sɨkɨ ya, ti na kua'a ya jniñu un nuu maa Tata ya Yandios, maa jniñu ña'nu ja ni ta'u ya nuu ñuyɨvɨ ja'a.

25 Ko tu ja'i jaa hora un, chi kanuu ja xnakan na ta'u

Cristo jniñu nuu taka ja iyo,
undi tukaa ga koo kuɨtɨ ni ɨɨn
ja jito u'u nuu ya, chi ndɨ'ɨ
kuɨtɨ kundee ya jiin.
26 Ti ja jito u'u yo'o, yukan
kuu maa kue'e ja kuū yo, ja
kin xnaa ya undi sandɨ'ɨ ni ga.
27 Ti sɨkɨ yukan ka'an tutu
ii Yandios ja ni sa'a ya ja ni
kundee ɨɨn jinu ni Cristo Jesús
jiin taka ja jito u'u nuu ya. Ko
ja ka'an sia'an, yukan chaku
ini yo ja suni junukuachi maa
Jito'yo nuu Tata ya Yandios,
chi maa Yandios kuu ya ni
chi'i tendɨ'ɨ kuɨtɨ jniñu un nuu
nda'a Cristo Jesús.
28 Ko nu na ndɨ'ɨ yukan kɨvɨ
nuu nda'a Cristo, yukan na ti
maa ya ja kuu ya Se'e Yan-
dios, suni kɨvɨ ya nuu nda'a
maa Tata ya Yandios, Yaa xiin
tendɨ'ɨ kuɨtɨ ja iyo. Yukan kuu
ja kuña'nu xaan ga maa Tata
yo Yandios, chi yɨnda'a ya ndɨ
vii kuɨtɨ ja iyo.

29 Ti sɨkɨ ja ka janducha yɨvɨ
naa i ja nandoto ndɨyɨ, nusa ti
¿ndoo ka ndo'o ini i ja ka sa'a
i sia'an, ti nu tu ndaa ja nan-
doto ndɨyɨ un nu? Ti ndo'o ini
ri ja nu tu nandoto ndɨyɨ un,
¿ndoo ka janducha i nusa?

30 Ko ja kuu ru'u naa ri, nu
tu ndaa ja nandoto ndɨyɨ, va
tu kondo'o ri taka kɨvɨ nava
ka jna'an ri vijna jiin jniñu ka
sa'a ri.
31 Ru'u Pablo, ka'an ndaa
ri ñani naa ra, ja ndɨ kɨvɨ ni
ka nduku yɨvɨ ka'ni i ru'u ja
sɨkɨ jniñu ya. Ti vasu jito ri
nundo'o, ko kusɨɨ xaan ini ri
ja suni ka kandixia ra maa
Jito'yo Cristo Jesús.
32 Ti sɨkɨ jniñu ndiso ri nuu
Yandios, kuu nanu ja ni ka
kanaa ri jiin kuɨtɨ xaan nuu
ñuu Efeso ja'a. Ko nu tu ndaa
ja nandoto ndɨyɨ, va tundo
ni'in kuɨtɨ ri ya'u ri nusa. Ti
nu sia'an, ti va'a ga na sa'a
ri nanu kachi ɨɨn jnu'un: “Na
kusɨɨ ini yo ti na kaji na ko'o
yo, chi sandau ijña ti kuū yo ti
ndɨ'ɨ kendo”, kachi.
33 Ko tu kua'a ra jnu'un ja
xnda'u yɨvɨ ro'o jiin jnu'un
un, sia'an nava kachi ɨnga
jnu'un i: “Nu jika ra jiin yɨvɨ
ndeva'a ti naa ini ra taka ja
iyo va'a ti tukaa jika ndaa ra”,
kachi.
34 Nusa ti nachu'un ini naa
ra ti koto kɨvɨ nduu kuɨtɨ ga
ra jiin yɨvɨ kue'e un, nava tu
kɨvɨ ra nuu kuachi, chi ma'ñu
ra naa ra ka iyo yɨvɨ ja tu
jini kuɨtɨ i nau kuu maa Yan-
dios. Sia'an ka'an ri nava na
kukanuu ra naa ra ja ka iyo
yɨvɨ kue'e un jiin ra.

Nasa nandoto ndɨyɨ

35 Ko nu ɨɨn ra na kachi:
“¿Nasa nandoto ndɨyɨ nusa?
¿Ti nasa kaa yɨkɨ kuñu ndɨyɨ
un nu na ndenda nu?”
36 ¡Aa! Ko ndoo ka ndo'o
ini ra sia'an, va nu tu chaku
ini ra ja nava nandoto ndɨyɨ
un kuu nanu chi'i yo tata chii
ñu'un, chi kaña yuku ko maa
nuni un chi te'yu.
37 Ti tata ja kɨvɨ chii ñu'un
un kuu nuni, xi triu xi ɨnga
nuu, ko ansu mani yuku kuu
ja nde'e yo chi mani nuni
kuu.
38 Ti kuee ga ti kaña yuku,
ti keja'a kua'nu sava'a ni ga
nasa kuni maa Yandios.

39 Ti suni sia'an kuu jiin
taka yɨkɨ kuñu, chi ansu ɨɨn ni
kanda. Sɨɨn kaa yɨkɨ kuñu yɨvɨ,
ti sɨɨn kaa ɨɨn kuɨtɨ, suni sɨɨn
kaa ɨɨn saa, ti sɨɨn kanda chāká
un.
40 Suni sia'an kuu jiin taka
ja iyo nuu andɨvɨ jiin taka ja
iyo nuu ñuyɨvɨ. Chi sɨɨn ni sa'a
vii ya ja iyo andɨvɨ, ti suni sɨɨn
ni sa'a vii ya ja iyo ñuyɨvɨ.
41 Ti suni sɨɨn ndii
ndikandii, ti sɨɨn ndii yoo. Ti
sɨɨn ndinchaa chuxini un, chi
sɨɨn sɨɨn ndii ɨɨn ɨɨn, sava'ni ga
nasa kanda maa.
42 Ti suni sia'an kuu nu na
nandoto ndɨyɨ. Tukaa ga koo
i nava ni iyo i undi nuu. Yɨkɨ
kuñu ja ni chunduji yo chii
ñu'un ndɨ'ɨ te'yu, ko kɨvɨ na
nandoto ndɨyɨ un, tukaa ga
kaa sia'an.
43 Ɨɨn yɨkɨ kuñu ja chunduji
yo, tukaa ga va'a kuɨtɨ kaa,
ko kɨvɨ na naxndoto Yandios
ndɨyɨ un ti tukaa ga koo nava
ni kaa undi nuu, chi su'va sɨɨn
nduvii yɨvɨ un. Ɨɨn ndɨyɨ ja
chunduji yo chii ñu'un, tukaa
ga ndoo kuu, ko kɨvɨ na nan-
doto, su'va ndu ndajnu ga
yɨkɨ kuñu yɨvɨ un.
44 Ɨɨn ja chunduji yo chii
ñu'un, nde'e ndaa kuɨtɨ yo
ja ɨɨn yɨvɨ sia'an ni kuu, ko
kɨvɨ na nandoto, tukaa ga koo
sia'an, chi ndɨ'ɨ nasama ya
jiin ɨɨn yɨkɨ kuñu ja kuncha
andɨvɨ. Chi iyo yɨkɨ kuñu
yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti suni iyo
yɨkɨ kuñu yɨvɨ kunchuku nuu
andɨvɨ.
45 Chi sia'an yoso nuu tutu
ii Yandios: “Ja kuu yɨvɨ naa
i, xnakan ni sa'a Yandios ɨɨn
chaa ja ni nani Adán, ti ni
kuncha da nuu ñuyɨvɨ ja'a”,
kachi tutu. Ti sandɨ'ɨ ni ga ti
taji ya ɨnga chaa ja kuu nanu
Adán. Ni kee da andɨvɨ, ko
ndiso da jniñu ña'nu ja naxn-
doto da yɨvɨ yɨ'ɨ jiin Yandios ja
na kunchuku i nuu andɨvɨ.
46 Vijna chi kuu yo yɨvɨ
kanchuku nuu ñuyɨvɨ ja'a jiin
yɨkɨ kuñu yo, ko ijña xi isa, ti
nduu yo yɨvɨ kunchuku nuu
andɨvɨ, chi nasama yɨkɨ kuñu
yo.
47 Ti Adán ni kuu da ɨɨn chaa
yɨ'ɨ jiin ñuyɨvɨ ja'a, chi jiin
tɨkacha ñu'un ni sa'a Yandios
maa da. Ko ɨnga chaa kuu uu
chi undi nuu andɨvɨ ni kii da,
ti yukan kuu maa Jito'yo.
48 Yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a chi ka kuu
i jna'an Adán ja ni kuu da jiin
tɨkacha ñu'un. Ko yɨvɨ yɨ'ɨ jiin
Cristo, ja ni kii ya nuu andɨvɨ,
nduu i nanu kuu maa ya.
49 Chi nanu ni ka ndaku yo
nava kaa maa chaa ni kuu jiin
tɨkacha ñu'un un, suni sia'an
nduu yo nava kaa maa Cristo,
ja ni kii undi nuu andɨvɨ.
50 Ñani naa ra, na kachi ri
nuu ra, ja jiin yɨkɨ kuñu yo
nava kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ
ja'a, tu kuu kɨvɨ yo ñuu nuu
ta'u Yandios jniñu, chi ja naa
kuu. Ja yukan tu kuchaku ja
kuu saa ni.
51 Vijna ti kunso'o va'a
ɨɨn jnu'un na ka'an ri, ɨɨn
jnu'un ja ni chisa'yɨ Yandios
ja kuni stuu ya vijna, ti kachi:
“Tendɨ'ɨ yo ja ka kandixia
Cristo, ansu tendɨ'ɨ yo kuū,
ko tendɨ'ɨ yo nasama Yandios
yɨkɨ kuñu yo”, kachi.
52 Chi kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga na
jaa kɨvɨ, ti tɨvɨ ndɨkɨ. Ti tu
na'an kuɨtɨ kuu un, chi kuu

nanu ja ɨɨn nakuani ni yo, ti
ja ni nasama ni Yandios yo'o.
Chi tɨvɨ ndɨkɨ, ti kɨvɨ un nan-
doto taka ndɨyɨ ja tukaa ga
kuū i. Ti taka yo'o naa yo ja
ka chaku, so nasama Yandios
yɨkɨ kuñu yo.
53 Chi sɨkɨ ja te'yu yɨkɨ kuñu
yo, yukan kuu ja kanuu
nasama ya yo'o nava tukaa
ga te'yu kuɨtɨ yo. Chi sɨkɨ ja ka
ji'i yo jiin kue'e, ti kanuu ja na
nasama ya yo'o nava tukaa
ga kuū kuɨtɨ yo.
54 Ti ja ka ji'i yo ti te'yu yɨkɨ
kuñu yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja
sɨkɨ yukan kii kɨvɨ ja nasama
ya yo'o naa yo nava tukaa ga
kuū yo, ni tukaa ga te'yu yɨkɨ
kuñu yo. Yukan na ti kundaa
nava yoso jnu'un nuu tutu ii
Yandios: “Ni kundee ndɨkuɨtɨ
ya, ni xnaa ya kue'e ja ja'ni
yo'o.
55 Ti vasu jandaa kuū ja kuu
yo, ko tu naa yo, chi nandoto
yo. Tukaa kundee kuɨtɨ kue'e
un jiin yo, chi ja ni kundee
Yandios ja xnaa ya kue'e un”,
kachi tutu.
56 Ti maa kuachi yo sa'a ja
kundee kue'e un jiin yo ti ji'i
yo. Ko ley Yandios kachi nau
kuu kuachi nusa. Ja yukan
kankuachi ley un sɨkɨ yo.
57 Ko na kuanta'u yo nuu
Yandios, chi ni taji ya Jito'yo
Cristo Jesús ja ni sa'a ya jniñu
ña'nu ja'a yo ja ni nama ya
yo'o, chi ni kundee ya sɨkɨ
kuachi jiin sɨkɨ kue'e un. Ti
tukaa ga naa yo, chi ni nan-
doto maa Jito'yo nuu ñuji'i
un. Ti jiin yukan suni ni ka
kundee yo jiin kue'e un, chi
suni nandoto yo.
58 Ja yukan ñani ri naa ra,
sɨkɨ ja jandaa ndixia kuu ja
nandoto yo, koto yuji ini
ra jiin jniñu ka sa'a ra ja
ka junukuachi ra nuu maa
Jito'yo. Kukutu ini naa ra jiin
jnu'un ya, ti nɨnɨ na sa'a ra
jniñu maa Jito'yo jiin nɨ ini
nɨ añu ra. Chi ja jini ra ja tu
ka sa'a ka'a ra jniñu un ja
ka junukuachi ra nuu maa
Jito'yo.

Ka kekoo da xu'un ja kuu yɨvɨ nda'u

16

1 Ti vijna, ru'u Pablo, na
kachi ri ɨɨn jnu'un sɨkɨ nasa
kekoo ra xu'un ja kuu nuu
ñanijna'an yo ja ka kandixia,
ja ka kuu da chaa nda'u. Ti na
sa'a ra nanu ni xndaku ri nuu
taka yɨvɨ ka kandixia ndañuu
Galacia.
2 Ti taka domingo na sava'a
ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra jaku xu'un,
sava'a ni ga nasa ni ka ni'in
ra, nava nu na jaa ri ti ja ka
iyo tu'va ra, ansu jaa ri ti ka
jinu ra ka nduku ra xu'un.
3 Nu na jaa ri ti nakaji ra
chaa, chaa kunda'a tutu ri, ti
taji ri da kinkoyo da nuu ñani
yo kanchuku ñuu Jerusalén.
Ti na nakua'a da xu'un ni ka
kekoo ra naa ra un.
4 Ti nu kanuu ja ki'in ri jiin
chaa kinkoyo un, ti ki'in ri jiin
da.

Kanda'u Pablo jiin yɨvɨ ñuu Corinto

5 Ti nu kuaja ri nuu
kanchuku ra, xnakan ya'a ri
ichi ndañuu Macedonia, ti sa
kuaja ri ñuu Corinto.

6 Ti na nde'e yo nu kuncha ri yukan jaku ni kɨvɨ, xi
kuncha ri yukan nɨ viko ñuu
jiin ra naa ra. Yukan ti kuu
chindee ra ru'u ja chu'un ichi
ra naa ra ru'u nuu ichi ki'in ri.
7 Ko tu jaa ri ja kuncha ri
ɨin nundaa ni jiin ra naa ra,
chi ndo'o ini ri ja kuncha ri
yukan ɨin kani tɨ'lɨ, nu sia'an
kuni maa Jito'yo.
8 Ko na kendo ri ñuu Efeso
ja'a undi na jaa kɨvɨ Pente-
costés,
9 chi iyo kua'a yɨvɨ ja'a ja
ka kuni kunso'o i jnu'un Yan-
dios, chi ka iyo kua'a yɨvɨ
ka janta'u jnu'un Cristo Jesús.
Vasu suni iyo kua'a yɨvɨ ja
kuni kasɨ ichi ri.
10 Ko nu ni jaa Timoteo, ti
tendɨ'lɨ ra na kunchuku mani
nava na kosɨɨ ini da nuu kan-
cha da yukan jiin ra naa
ra, chi suni junukuachi da
nuu jniñu maa Jito'yo nanu
junukuachi maa ri suni.
11 Ti ni ɨin ra koto saja'a ini
nuu da. Su'va na chindee ra
da ja na chu'un ichi ra da nu
vendi da, nava na ni'in da
jnundee ini jiin ra naa ra ja
nɨ ini ka kandixia ra. Ti na
kukuee ndiji da nuu ichi, chi
kundatu ri da ja'a jiin uu ga
ñani yo ja ka kandixia.
12 Ti sɨkɨ ñani yo Apolos,
xaan ga nda'u ni kuu ri jiin
da, chi tu ni kuu ja jaa da jiin
uu ga ñani yo un, ja na jande'e
da ro'o naa ra. Va'a ni ndo'o
ini da, ko tu ni kuu ja jaa da
vijna. Ko nu na nuña da tɨ'lɨ,
ti kuaja da.
13 Ko na kachi ri nuu ra naa
ra ja na kondito ra, ti koto yuji
ra ja na kaka yata ra ichi Yan-
dios. Na kuñukuu ni ini ra ja
siin ra jiin jnu'un va'a Jito'yo
Cristo Jesús. Na kukutu ini ra
jiin jnu'un Yandios nava na
kuixia inijnuni ra jiin jnu'un
ya.
14 Ti taka ja sa'a ra, na
kuu mani jniñu va'a. Na kuu
jiin jnu'un kunda'u ini nuu
ñanijna'an yo, ti suni nuu taka
ga yɨvɨ.
15 Ñani, ka jini va'a ra ja
xnakan yɨvɨ ve'e Estéfanas ni
ka kandixia i nuu ichi Yan-
dios, ja kanchuku i ndañuu
Acaya. Ti ni ka nakua'a i maa
i nuu jniñu ja ka chindee i
taka ga yɨvɨ ka kandixia.
16 Ti kanda'u ri jiin ra ñani,
ja na kua'a ra ja yɨñu'un
nuu yɨvɨ ka sa'a sia'an, ja
ka junukuachi i nuu yɨvɨ ka
kandixia. Ti suni sia'an na
sa'a ra naa ra nanu vii ka
chindee jna'an yɨvɨ un.
17 Ti kusɨɨ ini ri ja ni chaa
Estéfanas jiin Fortunato jiin
Acaico, chi maa da ni ka ja'a
jnundee ini nuu ri jiin jnu'un
da sɨkɨ ja jika xaan kanchuku
ra.
18 Ni ka ja'a da jnundee ini
añu ri, sia'an nanu ni ka sa'a
da jiin maa ra naa ra. Ti yɨvɨ
sia'an, kanuu ja na kuajnu'un
ra da, chi iyo va'a jniñu sa'a
da.

Sandɨ'lɨ ni ga jnu'un sandee ini

19 Na sandee xaan ini ra
naa ra, kachi taka ñanijna'an
yo ka kandixia ja kanchuku
i ndañuu Asia. Aquila jiin
Priscila jiin taka yɨvɨ ka ndu-
tutu ini ve'e da, ka kanxia'u i

ja na sandee xaan ini tendɨˈɨ
ra jiin sɨvɨ maa Jitoˈyo.
20 Suni siaˈan kachi taka
ñani yo ja na sandee ini ra, ti
na nanuu jnaˈan naa ra jiin
jnuˈun xiaˈu ri.
21 Ti ruˈu Pablo, chaa ri
jnuˈun jaˈa jiin letra ndaˈa ri
ja na sandee ini ra naa ra.
22 Ti nu iyo yɨvɨ ja tu jantaˈu
maa Jitoˈyo Cristo Jesús, na
jnaˈnu ndatu i ti na naa i
nusa. Ti na kachi yo: ¡Jitoˈyo,
ñaˈan ni vijna!
23 Ñukuu ini ri ja maa Jitoˈyo
Jesús, na kundaˈu ini ya roˈo
naa ra, ti na chindee ya nuu
ra nava siaˈan na koo.
24 Sandɨˈɨ ni ga jnuˈun
jaˈa na kachi ri. Roˈo ja ka
kandixia Cristo Jesús ñuu
Corinto, kundaˈu ini ri nuu
taka ra naa ra. Siaˈan na koo.

Carta kuu uu ja ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ñuu Corinto

Chaa Pablo tutu nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Corinto

1 Ru'u Pablo jiin Timoteo, ja
kuu da ñani yo ja ka kandixia
yo Jesús, ka kanxia'u ri nuu
taka ra ja kanchuku ñuu Cor-
into. Kuu ri apóstol Jesús, ti
Jesús kuu Cristo ja ndiso ya
jniñu ña'nu nuu Yandios, ti
maa Jesús ni ja'a ya jniñu un
nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu
ya. Ti chaa ri tutu ja'a nuu
taka ra ja ka kandixia Jesús,
ja ka ndututu ra ñuu Corinto.
Chaa ri tutu ja'a nuu ra naa
ra ja ni ka kusɨin ra nuu ichi
ndeva'a, ti ni ka ndɨvɨ ra nuu
ichi Yandios jiin nuu tendɨ'ɨ
yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku
nɨ ka'nu ndañuu Acaya.
2 Ti ñukuu ini ri ja Tata
yo Yandios jiin Jito'yo Cristo
Jesús na kunda'u ini ya, ti na
chindee ga ya ro'o naa ra.

Nundo'o ni jna'an Pablo

3 Na ka'an yo ja kuña'nu
xaan Yandios, Yaa kuu Tata
maa Jito'yo Cristo Jesús.
Chi maa ya kuu Tata yo ja
kunda'u ini ya yo'o, ti nɨnɨ ja'a
ya jnundee ini nuu yo ja na
kosɨi ini yo'o.
4 Maa ya kuu ja ja'a
jnundee ini sɨkɨ taka nundo'o
jna'an ri, ti suni kua'a ri
jnundee ini nuu ñani jna'an
ri ja suni ka ndo'o i nundo'o.
Chi nanu ni sa'a ya ja ni ni'in
ri jnundee ini, suni siukan na
sa'a ri ja na ni'in ra jnundee
ini naa ra.
5 Ti vasu kua'a nundo'o jito
ri sɨkɨ ja ni kandixia ri Cristo,
chi ja yɨ'ɨ ri jiin Cristo kuu ja
nɨnɨ ja'a Yandios jnundee ini
nuu ri.
6 Ja yukan, nu taka ri ka jito
nundo'o, nusa ti chaku va'a
ini ri nasa kuu ja ka ndo'o tu
ro'o naa ra, nava kuu kua'a
ri jnundee ini nuu ra. Chi
ni jito ri nundo'o na ni ka'an
ri jnu'un va'a Jesús, nava na
keta'u ra nuu Yandios ja kuu
taka kɨvɨ. Ti taka jinu ja'a
ya jnundee ini ru'u, yukan
chaku va'a ini ri nasa kuu
kua'a ri jnundee ini ro'o naa
ra. Ja yukan tu xndi'i ini ra,
chi kundee ini ra nasa kaka
ndaa ra nuu ichi Yandios,
vasu na kondo'o ra nundo'o
nanu ka ndo'o maa ri naa ri.
7 Ti ñukuu xaan ini ri ja kuu
taka ra, chi jini ri ja nu taka
ra ka ndo'o nundo'o jiin ri,
suni sia'an na kua'a Yandios
jnundee ini ro'o naa ra.
8 Ñani naa ra, ja kanchuku
ñuu Corinto un, kuni ri naa
ri ja taka ra na kuni nasa
ni ka ndo'o ri naa ri ichi
ndañuu Asia. Chi ni ka jito ri
nundo'o xaan, ja ni ka ndo'o
ini ri ja tukaa kundee ri naa
ri niku. Ni ka jani ini ri ja
kuū ri. Tukaa ni ndo'o ini ri
ja kuchaku ri.
9 Ti ja ni ka ja'ncha ini ri ja
kuū ri. Ko yukan ni sa'a ja na
jnuu ini ri nasa kundee ri jiin
nundo'o un ja kuñukuu ini ri
maa Yandios. Sa tu ni xndi'i
ini ri jiin nundo'o un, chi ni

chaku ndaa ini ri ja maa Yandios kuu ya kua'a jnundee ini ja na kundee ri jiin nundo'o un, chi maa ɨin ni Yandios kuu ya ja'a jnundee ini, ti maa ɨin ni ya kuu ja ndiso jniñu ña'nu ja kuu naxndoto ya ndɨyɨ.

10 Yukan kuu ja mani maa ya ni nama ru'u nuu nundo'o xaan un ja ja yajni kuū ri niku, ti siin nama ya ru'u vijna. Chi ñukuu ini ri ja suni sia'an kin nama ya ru'u sɨkɨ nundo'o kii ga ichi nuu ri.

11 Ti nu taka ra na chindee ru'u ja kakanta'u ra ja'a ri, chi nu kua'a xaan yɨvɨ na kakanta'u i ja'a ri, suni kua'a i nakuanta'u ja'a ri ja ni kunda'u ini Yandios ru'u naa ri, ti ni nama ya ru'u nuu taka nundo'o un.

Ni kukuee tu ni ja'an Pablo ñuu Corinto

12 Iyo ɨin jnu'un ja sa'a ja kusɨi ini ri. Chi jini inijnuni ri ja va'a ii ni ka jika ri nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ti vi'i ga ni ka jini ndijin taka maa ra naa ra. Ti sia'an kuu chi kunda'u ini ya ru'u ja ni chindee ya maa ri. Ti ja'a tu ni kuu ja ndichi xaan xini maa ri ja sia'an ni jika ri.

13 Ti jnu'un chaa ri nuu taka tutu ri ja kuu ra naa ra, chi mani jnu'un ja kuu ka'u ra kuu ja na chaku ini ra. Ti ñukuu ini ri ja chaku va'a ga ini ra nasa ka'an tutu ri,

14 vasu sa jaku ni ka chaku ini ra vijna. Ti jiin yukan kuu kusɨi ini ra naa ra sɨkɨ ru'u naa ri kɨvɨ na kii tuku Jito'yo Jesús, nanu na kusɨi ini ri sɨkɨ taka maa ra naa ra.

15 Ti ja sɨkɨ yukan ñukuu xaan ini ri ja jaa ri nuu kanchuku ra naa ra, ja ki'in ri, ti nchaa ri uu jinu, nava na kusɨi ini ra ja jikonuu ri nde'e ri nuu kanchuku ra.

16 Ni ndio ini ri ja ya'a ri nuu kanchuku ra xnakan nuu ichi ki'in ri ñuu Macedonia, ti nandeokuñɨ tuku ri nuu ra naa ra, nava yukan ti kuu chindee ra ru'u naa ra ja ki'in ri ichi ñuu Judea niku.

17 Ko siukan ni jani ini ri, ja jaa ri nuu kanchuku ra, ti tu ni kuu. Xi ndo'o ini ra ja sa'a ri nanu sa'a yɨvɨ uu xini, ja tu jini kuɨtɨ i jnu'un Yandios, chi yɨvɨ un ka'an i jiin uu inijnuni.

18 Ko tu ni ka'an ri jiin ra siukan, chi maa Yandios ja nɨnɨ siuku ndaa kuɨtɨ ya jnu'un ya, na kua'a ya jandaa ja nɨnɨ ka'an ndaa ri jiin ra naa ra.

19 Siukan kuu chi ka jini va'a ra sɨkɨ jnu'un ni jani ri nuu ra, ja mani jnu'un ndaa kuu ja ni ka jani ri jiin Silvano jiin Timoteo, na ni ka jani ri jnu'un va'a Cristo Jesús, Se'e Yandios. Ti jnu'un ja ni ka jani ri sɨkɨ Cristo Jesús ka'an ja undi vijna tu na tu'u ini ya, chi nɨnɨ siuku ya jiin jnu'un ya.

20 Chi maa Cristo Jesús kuu ja ni siuku ndaa kuɨtɨ taka jnu'un ni chiso Yandios. Ja yukan ka'an yo ja vii kuña'nu ii Yandios, ti kachi yo sia'an na koo, chi maa Cristo Jesús ni siuku ndaa kuɨtɨ taka jnu'un ni chiso Yandios.

21 Ti maa Yandios kuu ja
sa'a ja maa ra jiin ru'u ka
kandixia ndaa kuɨtɨ yo Cristo,
ti maa ɨɨn ni jnu'un ya kuu ja
ni sasɨɨn yo'o ja na siuku yo
nuu maa ɨɨn ni Cristo, ja ni
taji Yandios ja sa'a ya jniñu
ña'nu. Ti maa Yandios kuu
ja ni sasɨɨn yo'o ja na sa'a yo
maa ɨɨn ni jniñu ja kuni ya.
22 Sia'an sa'a Yandios, chi ni
ja'a ya Espíritu ya ja kuncha
jiin yo, ti jiin yukan ja'a ya
jandaa nuu inijnuni yo ja kuu
yo se'e ya, jiin ja na siuku
ndaa kuɨtɨ yo taka jnu'un ni
chiso ya nuu yo.
23 Ti ka'an ri ja maa Yan-
dios jini va'a taka ja iyo inij-
nuni ri, ti kuu kua'a ya jandaa
sɨkɨ jnu'un ka'an ri ja jandaa
kuu ja changa ga kee ri nuu
kanchuku taka yɨvɨ ñuu Cor-
into, chi tu ni kuu ini ri ja
nduxaan ri nuu ra naa ra ja tu
siuku va'a ra. Ti maa Yandios
kuu ja jini va'a ja ka'an ndaa
ri.
24 Ko tu kuni nduxaan ri
jiin ra sɨkɨ jnu'un ka kandixia
ra, chi ka kandixia ndaa ra
jnu'un Yandios. So mani
ñu'un ini ri ja na kusɨɨ ga ini
ra naa ra ja kaka ra nuu ichi
ya.

2

1 Ja yukan ni ndo'o ini
ri ja tu jaa ri ɨnga jinu
nuu kanchuku ra jiin
jnu'un nduxaan, chi sandau
kukui'ya ini ra naa ra.
2 Ko nu nduxaan ri jiin ra
naa ra, koto kukui'ya ini ra,
chi sia'an kuu ja na nakani ini
ra. Ti jiin yukan na kusɨɨ ini
maa ri suni.
3 Yukan kuu ja ni chaa tuku
ri tutu ja'a nuu ra, nava nu
na chaa ri ti ja ni nakani ini
ra nuu kuachi ni sa'a ra, nava
tu kukui'ya ini ri jiin ra ja ka
sa'a ra kuachi kɨvɨ chaa ri nuu
kanchuku ra. Chi su'va na
sa'a ra naa ra ja na kusɨɨ ini
ri. Ti kuni va'a ra ja nu kusɨɨ
ini ri, ti suni tendɨ'ɨ ra na kusɨɨ
ini.
4 Ti na ni chaa ri tutu un,
ni nakani xaan ini ri sɨkɨ ra,
ti ni na'nu ini ri ro'o naa ra,
ja undi ni nde'e xaan ri kɨvɨ
ni chaa ri tutu un. Ko tu ni
chaa ri ja na kukui'ya ini ra
naa ra, chi su'va ja na kuni ra
ja kunda'u ndixia ini ri ro'o
naa ra.

Ni ṣaka'nu ini Pablo nuu chaa ni sa'a kuachi

5 Ti ja ni ndukui'ya ini ri ni
sa'a chaa ja ni sa'a jniñu kue'e
un, ti ansu nɨnɨ mani ri, chi
suni taka maa ra naa ra ni ka
ndukui'ya ini sɨkɨ jniñu ni sa'a
da. Ti ka'an ri ja jaku ni ni
sa'a da, chi tu ni kuni ri ja
nduxaan ga ri.
6 Chi jiin ja ni ka nduxaan
ra nuu da na ni ka ndututu
tendɨ'ɨ ra un, jiin yukan ti ni
kuu ni.
7 Ti vijna kuni ri ja na
saka'nu ini ra naa ra nuu
da, nava na ndusɨɨ ini da,
chi sandɨ'ɨ ini da jiin jnu'un
kui'ya ini un, ti tukaa ndusɨɨ
ini da.
8 Nusa ti ka'an nda'u ri jiin
taka ra ja na ndumani ra jiin
da.
9 Chi ja sɨkɨ yukan ni chaa ri
tutu un nuu ra, ja na kujnuni
ini ri ndeo nu kuanta'u va'a
ra jniñu ni ta'u ri xi tuu.
10 Ti ni ka siuku ndixia ra
jiin jniñu un. Chi ni nakani

ini da nuu kuachi da. Ti vijna
kanuu ja na saka'nu ini ra
nuu da. Ti nu siukan na sa'a
ra, ti ru'u, suni saka'nu ini ri
nuu da.
11 Ti kanuu ja iyo jnu'un
ka'nu ini yo, chi tu kuni yo
ja ni'in ja'u'u un kuachi sɨkɨ
yo, chi ja ka jini va'a yo nasa
nduku ndee ja'u'u un ja na
sa'a yo kuachi.

So ni kaña ini Pablo na ni ja'an da ñuu Troas

12 Na ni ja'an ri ñuu Troas
ja na ka'an ri jnu'un Jito'yo
Cristo Jesús, ti va'a ni chindee
ya ja ni iyo nuu ja ka'an ri
jnu'un ya.
13 Ko tu ni kusɨɨ ini añu
ri, chi tu ni nani'in jna'an ri
jiin ñani yo Tito. Yukan ni
nakuanta'u ri nuu yɨvɨ un, ti
ni ki'in ri ichi kuano'on ri ichi
ñuu Macedonia.

Jiin Cristo ti kundee yo sɨkɨ taka nundo'o

14 Ti na kuta'u ri nuu
Yandios, chi nɨnɨ sa'a ya ja
kundee ri jiin taka jniñu ja
ta'u ya nuu ri. Ti jandaa
ndixia kuu ja ka kundee
ri, chi ka yɨ'ɨ ri jiin se'e ya
Cristo Jesús. Ti jajniñu ya
ru'u ja kachanuu ri jnu'un
Cristo nuu taka ni ñuu, nanu
jichanuu ɨɨn xiko asun.
15 Ti nanu ja ja'an yo ɨɨn
xiko asun, chi suni sia'an
kusɨɨ ini Yandios jiin jniñu ja
jachanuu yo jnu'un ya, ti jaa
jnu'un un nuu yɨvɨ vita ini ja
keta'u i, jiin nuu yɨvɨ ndava
ini ja naa i.
16 Ɨɨn yɨvɨ un, vasu ka jin-
iso'o i jnu'un Cristo, ko naa
ini i. Ti nuu yɨvɨ un kuu ri
nanu ɨɨn xiko xaan ja kuū i
sa'a. Ti nuu ɨnga yɨvɨ ja jin-
iso'o va'a jnu'un un, kuu ri ɨɨn
xiko asun, chi ni nani'in i ta'u
i ja kuchaku i ja kuu saa ni. Ti
ni ɨɨn yo tu kundee yo sa'a yo
jniñu ja kachanuu yo jnu'un
Cristo nu tu chindee ya yo'o.
17 Ti ru'u, chi tu sa'a ri nanu
ka sa'a tɨjnɨ chaa ja nduku da
ni'in da xu'un sɨkɨ jnu'un Yan-
dios. Chi su'va xndaku ndaa
ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo,
chi maa Yandios ni tatu ru'u
ja na xndaku nakani ndaa ri
jnu'un un sɨkɨ ja yɨ'ɨ ri jiin
Cristo, ti nuu mani maa ya
junukuachi ri.

Jnu'un sɨkɨ tratu jaa

3

1 Ti ja ka'an ri sia'an, ansu
mani ka'an ri ja chaa va'a
ga kuu ri, vasu iyo chaa ka
kankuachi sia'an sɨkɨ ri. Chi
iyo sava chaa ka jikonuu ja
xna'an da tutu ja kachi nau
chaa kuu da jiin na jniñu sa'a
da, ti jikan tuku da ɨnga tutu
sia'an ja ki'in da ichi ɨnga
ñuu. ¿Nusa ti iyo ja suni sia'an
xna'an ri ɨɨn tutu ri nuu ra
naa ra nava na kuanta'u ra
ru'u nu?
2 Tuu, chi taka maa ra naa
ra ka kuu nanu ɨɨn tutu ja
xna'an ndaa nau ja kuu ri.
Ti suu kuu nava ñu'un ini ri
ja sia'an ka kuu ra, chi ka
kandixia ndaa ra jnu'un Yan-
dios sɨkɨ Cristo ja ni xndaku
ri nuu ra naa ra. Ti sava'ni
ga yɨvɨ kuni va'a i ja siukan ni
janta'u ra jnu'un ya.
3 Ti siukan ka stuu ra naa
ra ja maa Cristo ni sa'a ja
ni ka nakani ini ra, ti yukan

xna'an ndijin nuu yɨvɨ nanu
nuu ka'u i ɨɨn tutu yoso va'a.
Yukan kuu ja ni siuku ri jniñu
ni tatu Cristo nuu ri ja ni xn-
daku ri jnu'un ya nuu ra naa
ra. Ti vijna ka kuu ra nanu
ɨɨn tutu ja yoso jiin Espíritu
Yandios, Yaa chaku, ansu ka
kuu ra ɨɨn tutu ja yoso jiin
tinta nuu ɨɨn tutu. Chi ka jini
ndijin yɨvɨ naa i nasa ka jan-
datu ra nuu jnu'un Cristo ja
ni xna'an ri nuu ra naa ra. Ja
yukan nu nde'e i nuu ra, tu
jini i ɨɨn tutu ja yoso nuu ɨɨn
tabla yuu nanu ni chaa maa
Yandios, na ni ja'a ya ley ya
nuu Moisés. Chi su'va nakuni
va'a yɨvɨ un nasa ni nasama
ra sɨkɨ ja ni ka kandixia va'a
ra jnu'un Cristo Jesús, nanu ja
ni chaa ya ɨɨn tutu ini añu ra.

4 Ti ka'an ndaa, ri chi jini
va'a ri ja maa Cristo ni tatu
ya ru'u jiin maa jniñu ja ni
nakaji Yandios.

5 Ti ansu jani ini ri ja iyo
tu'va ri ja kuu kundiso ri
jniñu un. Chi maa ɨɨn ni Yan-
dios sa'a ja kuu siuku ri jiin
jniñu un.

6 Chi Yandios kuu ja ni
nakaji ru'u ja na kachi ri sɨkɨ
ɨɨn tratu jaa ja ni satu'va maa
ya. Ti tratu jaa un, tu ka'an
ja na siuku yo ley ja ni chaa
jiin letra, chi ja na kaka ndaa
yo nava kuni maa Espíritu
Santo ja yɨnda'a yo'o. Chi
jnu'un ley ja yoso jiin letra,
ja ni ja'a Yandios nuu Moisés,
kankuachi sɨkɨ yo ja na jna'nu
ndatu yo jiin kuachi yo, ti na
kuū yo. Ko Espíritu Santo sa'a
ja na chaku va'a ga inijnuni
yo maa jnu'un ja ka'an tratu
jaa, ja ni ja'a ya nuu yo nava
na kuchaku yo ja kuu taka
saa ni.

7 Chi na ni ja'a Yandios ley
nuu Moisés na jana'an, ni
yoso letra un nuu ɨɨn tabla
yuu. Ti ni sa'a ya ja ni nd-
inchaa nuu kande Moisés ja
nanu janducha ii ni ga nuu
da. Ti yukan tukaa ni kuu
nde'e va'a yɨvɨ Israel nuu da.
Yukan ti kuee ni kuee ni ti
ni nda'va ja ndinchaa un nuu
da. Ti nu siukan, ña'nu xaan
kuu ley un na ni chaa ja
kankuachi sɨkɨ yɨvɨ ja jna'nu
ndatu i sɨkɨ kuachi i nava na
kuū i.

8 Ti vi'i ga kuña'nu xaan
jnu'un ja'a Espíritu Santo ja
na kuchaku yo saa ni nava
iyo tratu jaa un.

9 Chi nu ña'nu xaan ni kii
ley yukan, ja ka'an ja jna'nu
ndatu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i, nusa
ti vi'i ga ni kuña'nu xaan
jnu'un ja ka'an Yandios sɨkɨ
tratu jaa un ja tukaa jna'nu
ndatu yɨvɨ jiin kuachi i.

10 Chi ley ja ni kuña'nu
xaan ga undi na saa, vijna
tukaa ga kuña'nu kuɨtɨ sɨkɨ ja
ja ni ja'a Yandios ɨnga tratu
jaa ja iyo vijna.

11 Ti nu siukan ni kuña'nu
ley ja ni kii jaku ni kɨvi, ko
jnu'un ka'an sɨkɨ tratu jaa un
kuña'nu xaan ga chi koo ja
kuu nɨ kani.

12 Jandaa ndixia kuu ja ja ni
ni'in yo tratu jaa ja ni chiso-
jnu'un Yandios. Ja yukan iyo
ni'in ini ri ja na xndaku ri
nava ka'an tratu jaa un.

13 Ko Moisés, tu ni sa'a da
sia'an, chi ni jasɨ da sa'ma
nuu da nava tu kuu nde'e

yɨvɨ Israel nuu da nasa kuan
nda'va ja ndinchaa un.
14 Ti yɨvɨ un ni nduni'in ini
i sɨkɨ jnu'un ley Yandios ja ni
ja'a ya nuu Moisés. Ti undi
vijna nu ka ka'u i tutu sɨkɨ
tratu ley jana'an, suni tu ka
chaku inijnuni i nasa kuni
ka'an jnu'un un, chi sa'a yo
nanu ja jasɨ sa'ma un nuu ini-
jnuni i, ti tu ka chaku kuɨtɨ ini
i. Ti undi na kandixia i Cristo,
sa na chaku ini i jnu'un ley
jana'an un.
15 Ti suni siukan kuu undi
vijna, chi nu ka'u i tutu ley
ni ja'a Yandios nuu Moisés,
ti nanu ja jasɨ ɨɨn sa'ma nuu
inijnuni i, chi tu ka chaku ini
i.
16 Ko nu na nakani ini i ti
kandixia i Jito'yo Cristo Jesús,
yukan ti kuxio ja jasɨ nduchi i
un, ti sa chaku ini i.
17 Jandaa ndixia kuu
yukan, chi Jito'yo kuu maa
Espíritu, ti taka ñuu nuu sa'a
jniñu Espíritu maa Jito'yo,
yukan kuxio yɨvɨ nuu kuachi
i ja tukaa jna'nu ndatu i jiin.
18 Ja yukan kuu ja taka yo'o
ja ni ka kandixia Cristo Jesús,
tukaa ndi'yu inijnuni yo. Chi
ka kuu yo nanu ɨɨn espejo ja
ndinchaa ti na xna'an nasa
kaa yo, ti jiin yukan ka xna'an
yo nasa vii xaan kuña'nu maa
Jito'yo ja ka jika ndaa yo nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Ti maa Espíritu
sa'a ja vi'i ga kuan nasama
yo, ti kuan nduu yo nanu
kaa maa Jito'yo Cristo Jesús ja
kuña'nu xaan ya. Ti taka kɨvɨ
ndakuni'in yo Jito'yo ja ka
jika ndaa yo nanu kuni maa
ya, chi maa ya kuu Espíritu ja
sa'a ja sia'an na kaka yo.

4

1 Ja yukan kuu ja tu xndi'i
kuɨtɨ ini ri ja ka'an ri jnu'un
Yandios sɨkɨ Cristo Jesús. Chi
ni kunda'u ini Yandios ja ni
nakaji ya ru'u ja na kundiso ri
jniñu ja'a.
2 Ti sɨkɨ jniñu ni ja'a Yandios
nuu ri, tu jajna'an ini ri jniñu
yɨsa'yɨ ja sa'a ja kukanuu yo,
ni tu jikonuu ri jiin jnu'un
ndichi ja xndoña'an ri, ti ni tu
sama ri jnu'un Yandios. Chi
ka jini ra ja mani jnu'un ndaa
ka'an ri. Siukan ti taka yɨvɨ ka
jini inijnuni i ja mani jnu'un
ndaa kuɨtɨ ka'an ri. Ti undi
maa Yandios jini va'a ya sɨkɨ
jnu'un ka'an ri.
3 Ti nu iyo yɨvɨ ka jasɨ inij-
nuni i ja tu chaku ini i jnu'un
va'a sɨkɨ Cristo ja ka'an ri, ti
yukan kuu mani yɨvɨ ja jna'nu
ndatu jiin kuachi, ti siuku i
undi kɨvɨ na naa i.
4 Vanuxia tu ka kandixia
i ti maa ja'u'u un xna'an ja
maa kuu Yandios ja ta'u jniñu
nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti maa jasɨ
inijnuni yɨvɨ ja tu kandixia i
Cristo, nava tu kuni ndijin i
nasa kuni ka'an maa jnu'un
Yandios ja kuu Cristo Jesús, ti
tu kuni i ja vii xaan kuña'nu
jniñu ni sa'a ya ja'a yo, ja ɨɨn
ni kuu ya jiin Yandios.
5 Ti ja ka'an ri jnu'un un,
ansu jnu'un maa ri ka'an
ri, chi jnu'un Jito'yo Cristo
Jesús ka'an ri. Ti yukan
junukuachi ri nanu muzu
nuu taka yɨvɨ ka kandixia
Jesús. Sia'an junukuachi ri
nuu Jesús, chi maa ya kuu ja

ni tatu jniñu un nuu ri ja na
ka'an ri jnu'un ya nuu ra.
6 Chi na ni sa'a Yandios
ñuyɨvɨ ni ka'an ya ja na nd-
inchaa nuu ñuñaa un. Ti
suni siukan ni sa'a ya nuu yo
nanu ja ni xndinchaa ya ɨin
nduva nuu yo ja kancha yo
nuu ñuñaa xaan un. Chi ni
sa'a ya ja na chaku inijnuni
yo ja vii xaan kuña'nu Yan-
dios. Ti maa Yandios ni sa'a ja
chaku ini ri taka jniñu ña'nu
ni sa'a Jesús.

Na kuncha yo jiin maa jnu'un ja kandixia yo

7 Ti taka jnu'un ka'an ri ja
vii xaan kuña'nu, kuu nanu
ja ñu'un ini ɨin kɨsɨ ñu'un, ti
kuu ri nanu kɨsɨ ñu'un un, chi
tu na jun'un ndee ini ri iyo ja
siuku ri jniñu ni tatu Yandios
nuu ri. Ti yukan jini va'a ri ja
maa Yandios kuu ja chindee
ru'u, nava na sa'a ri sava'ni
ga jniñu ña'nu kuni ya, ja sa'a
ri taka nuu ja ka'an ri jnu'un
Cristo. Ti maa ya sa'a ja na
siuku ri jiin jniñu un, chi ansu
ndee ini maa ri kuu.
8 Ti sɨkɨ jniñu ni tatu ya
nuu ri, ti taka nuu jna'an ri
nundo'o. Ti vasu sia'an, ko tu
ndi'yu ichi ki'in ri ja siuku ri
jiin jniñu ri. Ti vasu kukui'ya
ini ri jiin nundo'o, ko tu ndɨ'ɨ
kuɨtɨ ini ri, chi ñukuu ini ri ja
kee va'a jniñu sa'a ri.
9 Ti vasu ka jito u'u yɨvɨ
ru'u, ko maa Yandios tu xn-
doo kuɨtɨ ya ru'u. Ti vasu
ka nduku i ja xnaa i ru'u jiin
jniñu sa'a ri, ko tu ka kundee
i ja sa'a i.
10 Ti sava'ni ga nuu na ichi
na ki'in ri, ti ñukuu ini ri nanu
ni ndo'o Jesús ja ni ji'i ya. Suni
siukan ndio ini ri ja kondo'o
ri ti na kuū ri, nava na xna'an
kaji ri ja chaku Jesús, ti ndio
ini ri ja na naxndoto Yandios
ru'u nuu taka nundo'o un.
11 Chi ni kuncha ri nuu
ñuyɨvɨ ja'a, ti taka kɨvɨ ñukuu
ini ri ja ka'ni yɨvɨ ru'u sɨkɨ
ja ka'an ri jnu'un Jesús. Ko
siukan ti sa na kuni yɨvɨ ja
chaku Jesús, chi maa ya kuu
ja kua'a jun'un ndee ini ru'u
ja na siuku ri jiin jniñu ni ja'a
ya nuu ri nu kancha ri ñuyɨvɨ
ja'a.
12 Nusa ti ru'u, nɨnɨ kuu
ja na kuu ri sɨkɨ ja ka'an
ri jnu'un Cristo. Ti yukan
kuu ja ka ni'in ra jnu'un va'a
un, nava na kandixia ra ti
kuchaku ra ja kuu saa ni.
13 Chi yoso nuu tutu ii Yan-
dios: “Ni kandixia ri, ti ja
yukan ni ka'an ri”, kachi. Ti
saa ni ru'u, suni ni kandixia
ndaa ri jnu'un Yandios, ti
yukan kuu ja siin ri ka'an ri
jnu'un Jesús.
14 Siukan siin ri vasu na
kuu ri, chi jini va'a ri ja
maa Yandios ni naxndoto ya
Jito'yo Jesús, ti suni siukan
naxndoto tuku ya taka ro'o, ti
sa'a ya ja ɨin jinu ni ndututu
tendɨ'ɨ yo nuu ya.
15 Ti taka nundo'o ja'a
ndo'o ri nava na ni'in ra
jnu'un va'a Yandios sɨkɨ Jesús.
Ti sɨkɨ jnu'un va'a un, ka'an
ja kunda'u ini Yandios nuu
yɨvɨ, ti na jaa jnu'un va'a un
nuu kua'a xaan ga yɨvɨ taka
ñuu, nava kua'a xaan yɨvɨ na
nakuanta'u i nuu Yandios ja
siukan sa'a ya jniñu ña'nu
xaan.

16 Yukan kuu ja tu ndɨˈɨ ini
ri, ni tu yuˈu ri sɨkɨ jniñu ndiso
ri. Ti vasu kuan ndɨˈɨ jnuˈun
ndee ini yɨkɨ kuñu ri ja ni
kancha ga ri ñuyɨvɨ jaˈa, ko
kundee ga ini añu ri taka kɨvɨ.
17 Chi nundoˈo ja ndoˈo ri
ja kaˈan ri jnuˈun sɨkɨ Cristo,
tundo kuu kuɨtɨ un ñuyɨvɨ jaˈa,
chi suˈva saˈa nundoˈo un ja
niˈin ri ɨɨn taˈu vii xaan ga nuu
Yandios ja kuu taka saa ni.
18 Ja yukan tu saˈa ri nanu
nuu taka nundoˈo ja ndoˈo ri
nuu ñuyɨvɨ jaˈa, chi taka un
kondoˈo ri jaku ni kɨvɨ. Ko na
nduku ndee ri undi kɨvɨ niˈin
ri taˈu ja kuñaˈnu ri nuu taˈu
Yandios jniñu, chi taˈu un, tu
kuni ndijin yo nuu ini ñuyɨvɨ
jaˈa, chi ja tu jini ndijin yo un
koo ja kuu taka saa ni.

5

1 Ko yɨkɨ kuñu ri ja kancha
ri jiin nuu ñuyɨvɨ jaˈa, kuu
nanu ɨɨn veˈe naa. Chi jini ri
ja nu na naa, ti nakuaˈa Yan-
dios ɨɨn yɨkɨ kuñu jaa, ti kuu
nanu ɨɨn veˈe ja kundichi ja
kuu taka saa ni undi andɨvɨ.
Chi ansu kuu ɨɨn veˈe ja ni saˈa
yɨvɨ jiin ndaˈa i, chi ja ni saˈa
Yandios kuu.
2 Ti jini vaˈa ri veˈe jaˈa ja
kuu yɨkɨ kuñu ri, ko kukuiˈya
ini ri saˈa, ti ndoˈo xaan ga
ini ri ja yachi naniˈin ri yɨkɨ
kuñu jaa un undi andɨvɨ nuu
kancha Yandios.
3 Ti nu iyo ɨɨn yɨkɨ kuñu ri, ti
tu koo maa ɨɨn ni añu ri sɨkɨ ja
ni naa yɨkɨ kuñu ri jaˈa.
4 Ti yɨkɨ kuñu ri kuu nanu
ɨɨn veˈe nuu kuncha ri ñuyɨvɨ
jaˈa, ja tu kuñɨɨ, ti vasu
kukuiˈya xaan ini ri sɨkɨ
nundoˈo ja ndoˈo ri ja kancha
ri jiin yɨkɨ kuñu ri jaˈa. Ko tu
ndoˈo ini ri ja xndoo ri un ti
na koo maa ɨɨn ni añu ri. Chi
sa ndiyo ga ini ri maa yɨkɨ
kuñu jaa un nava nandɨˈɨ yɨkɨ
kuñu ri ja ni naa un, ti na niˈin
ri maa yɨkɨ kuñu ja kuchaku
ri ja kuu taka saa ni.
5 Ti maa Yandios kuu ja ni
saˈa ja siukan na koo ri. Ti ni
jaˈa ya Espíritu ja na kuncha
ya jiin ri, ti jiin yukan jaˈa ya
jandaa ja kuaˈa ya ɨɨn taˈu kuu
ri.
6 Nusa ti nɨnɨ iyo jnundee
ini ri, chi jini ri ja nu nɨ kan-
cha yo jiin yɨkɨ kuñu yo jaˈa, ti
tu jaˈi niˈin yo yɨkɨ kuñu jaa ja
kuncha yo jiin Jitoˈyo.
7 Chi nu ni kancha ri nuu
ñuyɨvɨ jaˈa, ti jini ndaa ri ja jaa
ɨɨn kɨvɨ ti niˈin ri ja ni chiso-
jnuˈun ya nuu ri, vasu undi
vijna changa ga kuaˈa ya.
8 Ko nɨnɨ iyo jnundee ini ri
ti ndiyo ga ini ri ja vaˈa ga nu
na xndoo ri yɨkɨ kuñu ri jaˈa
ti kiˈin ri nuu kuncha ri jiin
jitoˈo ri.
9 Ja yukan na nduku ndee
ri ja na kusɨɨ ga ini ya jiin ri,
vasu ni kancha ga ri jiin yɨkɨ
kuñu ri jaˈa, xi vasu ja kuncha
ri jiin ya.
10 Chi jandaa ndixia kuu ja
tendɨˈɨ kuɨtɨ yo kin kundichi
nuu taˈu Cristo jniñu ja kin
xndichi ya taka jniñu ni saˈa
yo. Ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn yo niˈin
nasa kaa maa jniñu ni ka
saˈa yo, nu vaˈa ni kaa yo xi
ndevaˈa ni kaa yo, nasa ni kaa
maa yo na ni kuncha yo jiin
yɨkɨ kuñu yo nuu ñuyɨvɨ jaˈa.

Jnu'un ja ni ndumani Yandios jiin yo

11 Nusa ti ja jini va'a ri nava kuña'nu Yandios, ti koto sa'a ri ni ɨɨn jniñu kue'e, ti nɨnɨ na koo yu'u ri, chi tu jajna'an ini jito'o ri jnu'un kue'e. Ja yukan na kukutu ini ri ja na xndaku ri nuu yɨvɨ ja ka'an ndaa kuɨtɨ ri. Chi jini va'a maa Yandios ja iyo ndaa taka jniñu sa'a ri. Ti kuni ri ja siukan na chaku va'a ga inijnuni ra, ro'o ja kanchuku ñuu Corinto un.

12 Ti ansu ja'a maa ri ka'an ri ja kachi ri ja chaa va'a kuu ri. Chi su'va ja'a ri jandaa nuu ra naa ra jiin jnu'un chaa ri nuu tutu ja'a sɨkɨ jniñu ndiso ri, ja sa'a teyɨɨ ri jniñu un, nava na kusɨɨ ini ra naa ra sɨkɨ ri, nava jiin tutu ja'a na ni'in ra jnu'un na xndeokani ra nuu chaa ka nduvixi sɨkɨ jniñu ka sa'a da, ja ka skexiko da maa jniñu ndiso ri. Chi vasu ka ka'an da ja mani jniñu va'a ka sa'a da, ja ka sa'a da nava nasa kanchuku yɨvɨ naa i, ko chaa vixi ini ka kuu da jiin jniñu kue'e ka sa'a da un.

13 Chi va ka jani ini da ja chaa ñaa kuu ri sɨkɨ jniñu sa'a ri ja ndiso ri nuu Yandios. Ko ka jini va'a ra ja ru'u iyo va'a xini ri. Yukan kuu ja jajniñu Yandios jnu'un xna'an ri nuu ra, nava taka ra na kendo va'a nuu ya.

14 Ti sɨkɨ ja kunda'u ini Cristo yo'o, yukan kuu ja siin ri ka'an ndaa ri ja maa ɨɨn ni Cristo ni ji'i ja'a tendɨ'ɨ yo. Ti jniñu ña'nu ni sa'a Cristo, ni kuu nanu ja ni ji'i ndɨ'ɨ yo jiin ya, chi ja sɨkɨ yo'o ni kuu jniñu ña'nu un.

15 Chi ni ji'i ya ja'a tendɨ'ɨ yo nava nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti tukaa sa'a yo mani jniñu ja kuni maa yo, chi su'va na kuandatu yo jniñu ta'u ya. Ti siukan sa'a yo chi ni ji'i ya ja'a yo. Ti suni ni sa'a Yandios jniñu ña'nu ja'a yo na ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i nava na kuandatu yo nuu mani ga ya.

16 Ja yukan ti vijna, sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja'a yo, tukaa jani ri nuu yɨvɨ nanu ni sa'a ri undi nuu, nava ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja tu kandixia i Cristo, chi ni jani ini ri ja ɨɨn chaa sia'an ni ni kuu Cristo, ko vijna tukaa ndo'o ini ri siukan.

17 Chi sava'ni ga yɨvɨ ja yɨ'ɨ i nda'a Cristo, ti tukaa ndo'o ini i nanu ni sa'a i undi nuu, chi ni sa'a Yandios ja ni ndujaa i. Ti tukaa ñu'un ini i jnu'un kue'e un, chi tendɨ'ɨ ja ni ya'a kua'an, ti vijna ja ni ndɨ'ɨ i ni ka ndujaa.

18 Ti Yandios kuu ya sa'a ndɨ'ɨ ja'a, chi ni taji ya Cristo ja na sa'a ya jniñu ña'nu un ja'a yo, nava na ndumani ya jiin yo. Ti ni tatu ya jniñu nuu ri ja na xndaku ri nuu yɨvɨ ja jandaa ndixia kuu ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ naa i.

19 Chi ni taji Yandios maa Cristo jiin jniñu ña'nu un, nava na kuni yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja ni ndumani Yandios jiin i sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo, ti tukaa ga kankuachi ya sɨkɨ i. Ti ni tatu ya ru'u jiin jniñu un

ja na ka'an ri jnu'un ja jandaa ndixia kuu ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ.

20 Nusa ti ru'u Pablo, kuu ri ɨɨn chaa ja ndiso maa jniñu ni ja'a Cristo. Ti ja ka'an ri un kuu nanu ja kanda'u maa Yandios jiin taka yɨvɨ. Nusa ti kanda'u ri jiin ra naa ra maa jnu'un ja ka'an Cristo ja na kandixia ndaa ra jnu'un ja ni ndumani Yandios jiin yɨvɨ.

21 Chi Cristo, vasu tu ni iyo ni ɨɨn kuachi ya, ko ni sa'a Yandios ja ni ndakɨ'ɨ ya kuachi yo sɨkɨ ja na ni ji'i ya ja'a yo. Ti jiin jniñu ña'nu un ni ka'an Yandios ja tukaa ga jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo.

6

1 Nusa ti sɨkɨ ru'u Pablo, ja kuu ri chaa ja ni nakaji Yandios ja na sajniñu ri jiin ya, ti sɨkɨ un kanda'u ri jiin taka ro'o, ja kanchuku ñuu Corinto, ja ni ka janta'u ra jnu'un va'a ja kunda'u ini Yandios yo'o. Ti kanda'u ri jiin ra naa ra ja tu skexiko ra jnu'un un ti koto xndoo ra ichi ja xna'an jnu'un un.

2 Chi ni kachi Yandios nuu tutu ii ya:

Maa kɨvɨ kuu ini ri ti ni ni'in ri jnu'un ja ni kanda'u ra jiin ri.

Ti maa kɨvɨ ja nama ri yɨvɨ, ni nama ri ro'o.

Kachi ya.

Ti vijna ni kuu maa kɨvɨ ja kuni Yandios ja ka'an ya jnu'un sɨkɨ ja kunda'u ini ya yɨvɨ. Ti vijna ni kuu maa kɨvɨ ja nama ya yɨvɨ.

3 Ti sɨkɨ jniñu ni tatu ya nuu ri, ja ka'an ri jnu'un va'a ga sɨkɨ Jesús, ti nduku ri jiin jniñu un ja tu kasɨ ichi ja ka kandixia yɨvɨ jnu'un va'a un, nava tu ka'an i sɨkɨ jniñu ndiso ri.

4 Chi sa su'va kuni ri ja tendɨ'ɨ ja sa'a ri na xna'an ja kuu ri chaa junukuachi nuu Yandios. Ja yukan kundee ini ri ja siin ri jiin jniñu ni ja'a Yandios nuu ri, vasu na koo ndo'o koo nene ri jiin nundo'o ja kii nuu ri, vasu sava'ni ga nasa na kuu maa.

5 Ni siin ri jiin jniñu un vasu tɨjnɨ jinu ni ka ja'a i tau ri ni ka kani i ru'u, ti ni ka chondee i ru'u vekaa, ni ka ndondaa i sɨkɨ ri ja sɨkɨ jnu'un xndaku ri. Suni tɨjnɨ jinu ni kuita ii ini ri jiin jniñu sɨkɨ nundo'o un, chi iyo jinu ja yɨɨ xaan ja ndo'o ini yo ja tukaa jinu. Iyo jinu ja tu ni kixi ri. Ti tɨjnɨ kuu ni ka ji'i ri soko ja sɨkɨ jniñu un.

6 Sia'an ni jitu ndi'i ini ri ja ni jika ndaa ri sava'ni ga nuu ni yaku ri ja tu ni kɨvɨ ri jiin jniñu kue'e. Chi iyo ndaa ini ri sɨkɨ taka jnu'un xna'an ri. Ti tu kuɨtɨ yachi ini ri jiin yɨvɨ ja tu chaku yachi ini i nasa kuni ka'an jnu'un ja xna'an ri. Ti nduku ndee ri ja na koo jnu'un mani ini jiin ñani jna'an ri. Ti jiin jniñu sa'a ri, yukan stuu ri ja kancha Espíritu Santo jiin ri. Chi kunda'u ndixia ini ri nuu ñani jna'an ri.

7 Ti jniñu ri kuu na xndaku ndaa ri jnu'un Cristo Jesús. Ti xna'an ndaa Yandios ja jniñu ña'nu un ndiso ri. Chi ni

kachi Yandios ja tukaa jna'nu
ndatu ri, chi ni kendo ndoo
ri nuu ya. Ja yukan ti ni ja'a
ya nuu ri sava'ni ga ja nandɨ'ɨ
ri nava na kundee ri sɨkɨ taka
jniñu kue'e ja ka kinjna'an ri
jiin, ti kuu nama ri maa ri
nuu taka jniñu kue'e ja kii sɨkɨ
ri.
8 Ti jiin jniñu ja junukuachi
ri nuu Yandios, iyo jinu ja ka
ja'a i ja yɨñu'un ru'u, ti iyo
jinu ja tuu. Iyo jinu ja ka
jajna'an ini ru'u, ti iyo jinu
ja ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ ri.
Iyo jinu ja ka'an i ja chaa
xndoña'an kuu ri, ti iyo jinu
ka ka'an va'a i sɨkɨ ri ja chaa
ndaa kuu ri.
9 Iyo yɨvɨ tu nde'e nuu ri, ka
sa'a i nanu ja kuu ri chaa ñuu
jika, ko iyo yɨvɨ ja ka jini va'a i
nau ja kuu ri jiin na jniñu sa'a
ri. Ti iyo jinu ka kuni yɨvɨ ja
ka'ni i ru'u, ko nɨ chaku ga ri.
Ti vasu ni ka ndo'o ri nda'a i,
ko tu ni ka ja'ni i ru'u.
10 Ti vasu iyo kukui'ya ini
ri, ko nɨnɨ kusɨɨ ini ri sɨkɨ
jniñu ni ja'a ya nuu ri. Ti
vasu chaa nda'u ka kuu ri,
ko sa'a ri ja nduu riku kua'a
yɨvɨ sɨkɨ ja ka'an ri jnu'un Yan-
dios nuu i ja na kuu keta'u i
nuu ya. Ti vasu tundo iyo ja
ñava'a ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, ko
nuu kancha Yandios, yukan
ñava'a kua'a xaan ri sava'ni
ga ja nandɨ'ɨ ri.
11 Ñani, chaa ñuu Corinto
ja ka kandixia ra Cristo, ru'u
Pablo, ja suni kuu ri ɨɨn ñani ra
naa ra, ni jani kaji ri ndɨ kuɨtɨ
jnu'un nuu ra taka nundo'o
ni jna'an ri, nava na nde-
tatu ini ri, vanuxia iyo jnu'un
mani ini ri jiin ra. Ja yukan
ni kachi ndɨ'ɨ ri nasa jito ri
nundo'o.
12 Suu ja kunda'u xaan ini
ri ro'o naa ra, ti ni kachi kaji
ri nuu ra nasa jito ri nundo'o,
ko ro'o naa ra kojnuni nu iyo
mani ra jiin ri sia'an xi tuu.
13 Ti kanda'u ri jiin ra nanu
kanda'u ɨɨn tata jiin se'e da.
Suni siukan kanda'u ri jiin
taka ra naa ra, ja na kachi
ra nuu ri nasa kanchuku ra,
nanu ni kachi ri nundo'o
jna'an maa ri, sɨkɨ ja iyo
jnumani ini jiin yo naa yo.

Ka kuu yo ve'e Yandios

14 Ru'u Pablo, xndaku ri
nuu taka ra ja koto maa kɨvɨ
nduu ra jiin jniñu kue'e ja
ka sa'a yɨvɨ tu ka kandixia,
chi tu kuu kejna'an ra jiin
i. ¿Nusa ti nasa kuu kejna'an
jniñu sa'a yɨvɨ va'a jiin jniñu
sa'a yɨvɨ ndeva'a nu? ¿Ti nasa
kejna'an ɨɨn nuu yɨvɨ jika jiin
nduva ñundijin ja sa'a Yandios
jiin yɨvɨ ka jika nuu ñuñaa,
ja ñuñaa kuɨtɨ kuankoyo i jiin
kuachi?
15 Ti tu ɨɨn ni kuu ja va'a
jiin ja kue'e, chi tu ɨɨn ni kuu
Cristo jiin ja'u'u. Ni tu kuu
koo mani yɨvɨ kandixia jiin
yɨvɨ tu kandixia kuɨtɨ.
16 Ti ansu ɨɨn ni kuu jnu'un
ja ka nchañu'un yo ini ve'e
Yandios jiin jnu'un ja kun-
chañu'un yo santu. Ti maa
yo ka kuu ɨɨn ve'e nuu kancha
Yandios, maa Yandios chaku,
ansu ka kuu yo nanu ɨɨn ve'e
santu ja tu kuñɨɨ kuɨtɨ. Chi
siukan ni ka'an Yandios nuu
tutu ii ya:

Kuncha ri ti kuikonuu ri jiin i
nuu kanchuku i.

Ti maa ri kuu Yandios maa i,
ti maa i kuu yɨvɨ ñuu ri.
Ni kachi Yandios.
17 Ja yukan ni kachi maa
Jito'yo, koto maa kɨvɨ
nduu ra naa ra jiin
jniñu kue'e ka sa'a yɨvɨ
ndeva'a.
Su'va kuxio naa ra, kachi
Jito'yo. Koto maa nan-
deokuñɨ ga ra kue'e ra
jniñu kue'e un.
Yukan na ti nakinse'e ri ro'o
naa ra, ni kachi ya.
18 Ti kuu ri Tata nuu taka ra
naa ra, ti maa ra kuu
se'e yɨɨ ri jiin se'e sɨ'ɨ ri,
kachi Jito'yo, Yandios
kuña'nu xaan ga.
Ni kachi tutu, kachi Pablo.

7

1 Ñani ri ja kunda'u ini ri, ru'u Pablo, xndaku ri nuu ra naa ra ja jandaa ndixia kuu ja ni ka ni'in yo taka jnu'un ndaa un ja ni chiso-jnu'un Yandios nuu yo, ja maa ya kuu Tata yo, ti maa yo kuu se'e ya. Ja yukan na sasɨin yo maa yo nuu taka ja kue'e ti na kondoo yo nava tu kɨvɨ nduu yo jiin taka jniñu sakue'e sɨkɨ yɨkɨ kuñu yo, ti tu ku'un inijnuni yo sava'ni ga jniñu kue'e. Ti na ku'un ini yo ja koto ma skexiko yo taka jnu'un ni ja'a Yandios nuu yo. Chi su'va na kuanta'u yo jnu'un ya, ti jiin yukan ja'a yo ja yɨñu'un nuu ya.

Yɨvɨ ñuu Corinto ni ka ka'an ini i nuu kuachi i

2 Ru'u Pablo, kanda'u ri nuu taka ro'o ja kandixia ñuu Corinto un, ja na kani va'a ini ra ja kuu ru'u, ti na koo jnumani ini. Chi tu ni sa'a kue'e ri nuu ni ɨin yɨvɨ. Ni tu ni xna'an ri ni ɨin jnu'un kue'e ja na nandeokava ini i, ti no'on i jiin kuachi. Ti ni ɨin ra tu ni xnda'u ri ro'o.

3 Ko jiin jnu'un un tu kuni chakuachi ri ro'o naa ra ja tu ni ka ndo'o va'a ini ra sɨkɨ ri. Chi ja ni ka'an ri ja kunda'u ini ri nuu taka ra. Ti nɨnɨ ñukuu ini ri ro'o naa ra, ti nu kuni Yandios ti kuchaku yo naa yo, ti nu tuu, ti na kuū yo naa yo.

4 Ti chundee xaan ini ri ti kusɨɨ xaan ini ri jiin jnu'un ja ka jika ndaa ra, ti ja'a ri jnundee ini maa ri, chi tendɨ'ɨ yo ka jito nundo'o.

5 Ti undi ni ka jaa ri ñuu Macedonia, tu kuu kuɨtɨ ja ndetatu ri, chi jito ri nundo'o taka ñuu. Chi iyo ja ni ka nduni'in ini yɨvɨ nuu jnu'un ni ka'an ri un. Ti ni yu'u ri ja sandau naa kaka yata yɨvɨ ni ka kandixia un.

6 Ti Yandios ja ja'a ya jnundee ini nuu yɨvɨ, ka iyo jnu'un kui'ya ini. Ni sa'a ya ja naa kundee ini ri jiin jnu'un ni ka'an Tito na ni nchaa da.

7 Ti ni kusɨɨ ini ri, ko ansu nɨnɨ maa ri, chi suni ni kusɨɨ xaan ini maa da ni ka sa'a ra. Chi ni kasjnu'un da ja ka ñukuu ini ra naa ra ja na kuni tuku ra nuu ri, jiin ja ka kukui'ya ini ra sɨkɨ kuachi ra naa ra, jiin ja ka ka'an ini ra ja'a ri ja ka ndɨ'ɨ ini ra. Ja yukan vi'i ga ni kusɨɨ xaan ini ri.

8 Ti tutu ni taji ri nuu ra naa ra undi nuu, vasu ni sa'a ja ni ka ndukui'ya ini ra, ko tu

kukui'ya ini maa ri ja ni sa'a
siukan. Chi vasu kukui'ya ini
ri na ni taji ri tutu un, ti vijna
tukaa, chi ni jini ri ja jaku ni
kɨvɨ ni ka iyo jnu'un kui'ya
ini.
9 Ti vijna kusɨɨ xaan ini
ri, ko ansu sɨkɨ ja ni ka
ndukui'ya ini ra, chi sɨkɨ ja
ni ka'an ini ra nuu kuachi
ra. Chi ni ka kundee ra jiin
jnu'un kui'ya ini nava kuni
maa Yandios, ti ansu so ni ka
na'nu ini ra naa ra.
10 Chi nu kukui'ya ini yo
nava kuni maa Yandios,
yukan sa'a ja na ka'an ini
yo sɨkɨ kuachi yo, ti nama ya
yo'o. Nusa ti tu ndakuni'in
yo ja ni ka'an kui'ya ini yo.
Ko nu ka kukui'ya ini yɨvɨ ja
tu ka kuni kandixia i, ni tu ni
jniñu un vasu naa ka'an ini
i sɨkɨ kuachi i, chi sa vi'i ga
jna'nu ndatu i jiin un ti naa i.
11 Ro'o, chi ni ka kukui'ya
ini ra nava kuni Yandios, ti
vijna ja ni ka jini ra ja va'a
ni nijniñu ja ni ka kukui'ya
ini ra un. Chi ni ka nduku
ndee ga ra ja ni ka ka'an ini
ra nuu kuachi un. Ti ni ka jitu
ini ra ja na kendo va'a ra, ti
tu ni kejna'an ɨɨn nuu ra jiin
chaa ka sa'a kuachi un. Ti
ni ka nduxaan ndixia ra nuu
chaa ka sa'a kuachi un, ni ka
yu'u ra ni ka jito ra kuachi
un. Yukan ti ni ka ñukuu ini
ra ja kuni tuku ra nuu ri, ja
iyo jnu'un mani ini jiin yo.
Ti ni ka iyo ndixia ini ra ja
nduxaan ra nuu chaa ka sa'a
kuachi un. Ti siukan ni ka
xna'an ra ja tu na kuachi iyo
sɨkɨ ra, chi tu ni jajna'an ini ra
ja sa'a chaa un, ti ni nduxaan
ra nuu da, ti maa da ni ka'an
ini da nuu kuachi da un.
12 Ti na ni chaa ri tutu un,
ansu maa ni sɨkɨ chaa ja ni
sa'a kuachi un, ni ansu maa
ni ja'a chaa ni ndo'o nda'a
chaa un. Chi su'va ni chaa ri
tutu un nava na sa'a ra nanu
sɨkɨ nasa ni ka ka'an ini ra
naa ra, ti siukan ni ka xna'an
ndaa ra nuu Yandios ja ni ka
jandatu ndixia ra jniñu ni ta'u
ri nuu ra naa ra.
13 Ja yukan ni kusɨɨ ini ri
sɨkɨ maa ra naa ra. Ti vi'i ga
ni kusɨɨ ini ri ja ni jini ri ja
iyo sɨɨ xaan ini Tito. Ti kusɨɨ
xaan ini da sɨkɨ ja mani xaan
ni kunchuku ra jiin da na ni
kuncha da yukan.
14 Ti tu ni kendo kui'ya ri
jiin Tito na ni ka'an ri jiin da
ja kusɨɨ xaan ini ri, chi yɨvɨ
va'a ka kuu ra, chi tu ni kendo
ri jnu'un kanuū jiin ra naa
ra. Chi nanu ni ka jini ra ja
iyo ndaa taka jnu'un ni ka'an
ri sɨkɨ ra, suni siukan ni kee
ndaa ja ni ka'an ri jiin Tito ja
kusɨɨ ini ri sɨkɨ ra naa ra, ja
va'a ka siukun ra taka jniñu
ni ta'u ri nuu ra.
15 Ti vi'i ga kusɨɨ ini Tito jiin
ra naa ra vijna, ti ñu'un ini
da ja va'a ni ka jandatu ra
jnu'un ni ka'an da. Ti ni ka
iyo yɨñu'un ra, chi ni ka ndɨ'ɨ
ini ra ja tu nduni'in ini ra nuu
da.
16 Nusa ti kusɨɨ xaan ini ri
jiin ra, chi kanu ini ri ro'o naa
ra.

Ni ini ni añu yo na kua'a yo

8

1 Ñani naa ra, vijna ti kuni
kachi ri ɨɨn jnu'un nuu ra naa
ra sɨkɨ kua'a ja va'a ni sa'a

Yandios jiin yɨvɨ ka kandixia
ja kanchuku ndañuu Macedo-
nia.
2 Chi vasu ni jito xaan i
nundoˈo, ko suni ni iyo sɨɨ
xaan ini i jiin jnuˈun ya. Ti
vasu ndaˈu xaan ni ka ndoˈo
i, ko vaˈa xaan ni ka jaˈa i
xuˈun ja kuu nuu ɨnga yɨvɨ ka
kandixia.
3 Chi jaˈa ri jandaa ja ni ka
kusɨɨ ini i ni ka jaˈa i nasa ka
yɨjnɨ maa i, ti undi vijna viˈi ga
ni ka jaˈa i nasa ka ñukuu ini
maa i.
4 Chi ni ka kaˈan ndaˈu xaan
i jiin ri, ja na kuaˈa ri jnuˈun
ja na chindee jnaˈan i jiin
yo, ja kuaˈa i xuˈun kuu taka
ñani jnaˈan yo ka kandixia ja
ndaˈu i naa i.
5 Ti viˈi ga ni ka saˈa i ansu
nava ndoˈo ini ri, chi ñukuu
ini i ja kanuu ga ja xnakan na
nakuaˈa i maa i ja kuandatu i
nuu Jitoˈyo jiin nuu ri. Siaˈan
ni ka saˈa i, chi ñuˈun ini i ja ka
saˈa i maa ɨɨn ni ja kuni maa
Yandios.
6 Ja yukan ni kaˈan ndaa
ri jiin Tito ja na jaa tuku da
nuu kanchuku ra, ti na sino
da jniñu ja ni kejaˈa da, ja
nastutu da xuˈun ka kekoo ra
ja kuu yɨvɨ ndaˈu.
7 Chi maa ra naa ra, vaˈa
xaan ga ka saˈa ra taka jniñu
ra, chi ka kandixia ndaa ra
Jesús. Ti vaˈa ka kaˈan ra
jnuˈun ya, ti vaˈa xaan ka ku-
jnuni ini ra jiin jnuˈun un. Ti
viˈi ga ka jitu ini ra ka saˈa ra
taka jniñu un. Ti ka kundaˈu
xaan ini ra ruˈu. Nusa ti suni
kanuu ja na saˈa vaˈa ra jniñu
jaˈa, ja kuaˈa ra ja kuu yɨvɨ
ndaˈu.
8 Ti ansu ja kuni ri taˈu ri
jniñu nuu ra naa ra, chi kachi
ri nuu ra nasa kusɨɨ ga ini
sava yɨvɨ ni ka jaˈa xuˈun un.
Ti siukan kuni ri ja suni na
kundaˈu ndixia ini ra nuu yɨvɨ
ndaˈu.
9 Ti ja ka jini vaˈa ra nasa
vaˈa xaan ni kuu ini Jitoˈyo
Cristo Jesús, ja ni kundaˈu ini
ya yoˈo, ti ja yukan ni kee ya
andɨvɨ nuu ni kuñaˈnu xaan
ya. Ti ni ndundaˈu ya nu ni
chaa ya nuu ñuyɨvɨ jaˈa ja sɨkɨ
roˈo naa ra. Ti siukan ni saˈa
ya nava na nduñaˈnu yo jiin
ya nuu taˈu ya jniñu, ti na
niˈin yo taˈu nuu ya.
10 Ti jaˈa kuu jnuˈun nava
jani ini ri sɨkɨ jniñu ja kuaˈa
ra xuˈun ja kuu yɨvɨ ndaˈu.
Vaˈa ni ka kejaˈa ka nastutu
ra xuˈun andujin. Ko ansu
maa ni xuˈun ni nastutu ra,
chi suni ni ka kusɨɨ xaan ini ra
naa ra nava ni saˈa ra.
11 Nusa ti ka sinu ra jiin
jniñu un. Ti nanu ni kusɨɨ
ini ra ja ni ka kejaˈa ra, suni
siaˈan na kosɨɨ ini ra undi sinu
ra, ti taka ra na kuaˈa nasa ka
ñavaˈa ra.
12 Chi nu kusɨɨ ini yo kuaˈa
yo, ti jantaˈu ya nuu yo nasa
ñavaˈa maa yo, chi tu jikan ya
ja kuaˈa yo ja tu ñavaˈa yo.
13 Ti ansu ja kaˈan ri jnuˈun
jaˈa, ti xndiˈi ini ra ja nasa
niˈin ga ra ja chindee ra nuu
yɨvɨ ndaˈu, chi kuni ri ja ɨɨn
nuu na kava ini ra naa ra.
14 Chi kuaˈa ka ñavaˈa ra vi-
jna, ko kuaˈa ga ja kumani
nuu taka i. Yukan ti nu ɨɨn kɨvɨ
ka ñavaˈa maa i, ti suni kuu
taji i ja ka nandɨˈɨ ra nu na ku-
mani nuu ra naa ra. Ti siukan
ɨɨn nuu na kuñavaˈa taka ra,

15 nava ka'an nuu tutu ii
Yandios sɨkɨ yɨvɨ ja ni ka nas-
tutu staa maná undi jana'an:
“Chaa ni nastutu kua'a, tu ni
kendoso ga. Ti chaa ni nas-
tutu jaku ni, suni tu ni ku-
mani nuu da”, kachi tutu.

Jnu'un Tito jiin uu ga da

16 Ti ru'u Pablo, na
kuanta'u ri nuu Yandios ja
ni sa'a ya ja ndɨ'ɨ ini Tito ja'a
taka ra nanu ni ndɨ'ɨ ini maa
ri ja'a ra naa ra.
17 Chi ni janta'u da ja ni
ka'an nda'u ri jiin da ja na jaa
da nuu kanchuku ra naa ra.
Ti sɨkɨ ja ndɨ'ɨ ini da taka ro'o
naa ra, yukan ni kee da kuaja
da ja siuku da nava kuni ini
maa da.
18 Ti suni taji ri ɨnga ñani
yo kandixia kuaja da jiin Tito
nuu ra naa ra. Ti taka nuu
ka ndututu yɨvɨ ka kandixia,
ka jajnu'un i chaa un ja va'a
xaan sajniñu da, ja ka'an da
jnu'un Cristo Jesús.
19 Ti taka yɨvɨ ka kandixia,
ni ka nakaji i maa da ja na
chindee da kin tejna'an da
xu'un ja ni ka ja'a yɨvɨ. Ti
ka sa'a ri jniñu ja'a nava na
kachi yɨvɨ ja ña'nu xaan kuu
Jito'yo, ja ni ja'a ya jniñu ja'a
nuu ri, ti nava na kuni ra ja ka
jito nda'u ri yɨvɨ nda'u.
20 Yukan ka sa'a ri nava tu
ka'an ndeva'a ni ɨin yɨvɨ sɨkɨ ri
ja sɨkɨ xu'un ni ka soko i ja kuu
yɨvɨ nda'u.
21 Chi ka nduku ndee ri ja
ka siuku ndaa ri taka jniñu
ka ndiso ri, ko ansu nɨnɨ nuu
Yandios, chi suni ja kuu nuu
yɨvɨ.
22 Ti suni taji ri ɨnga ñani yo
kandixia kuaja da jiin uu ga
chaa ja'a. Ti ja ni kuu tɨjnɨ
jinu ni xna'an da ja kusɨɨ xaan
ini da, ti ja ka jito nchaa i taka
jniñu da. Ti vijna ti vi'i ga jitu
ini da ja'a ra, chi ñukuu xaan
ini da ja na siuku ra.
23 Ti nu ka jikajnu'un yɨvɨ
sɨkɨ Tito, ti kachi ra ja kuu da
chaa chindee ru'u ja sajniñu
da jiin ri, ja ka'an da jnu'un
Yandios ja kuu Cristo Jesús. Ti
uu ga ñani yo ja'a, ka kuu da
ndaja'a ja ni taji uu ga ñani
kandixia nuu ra naa ra. Ti
ka kuu da chaa va'a, chi ka
nakanajaa yɨvɨ nuu Yandios
ja kuu maa da, ja vii xaan ka
sa'a da jniñu ni ta'u ñani un
nuu da naa da.
24 Nusa ti ro'o naa ra, ja
kanchuku ri jiin ra, na xna'an
ra nuu chaa ja'a ja taji ri nuu
ra naa ra, ja iyo mani ndixia
ra jiin da, nava na kuni taka
ñani ka kandixia ja maa ri ni
taji chaa ja'a naa da.

Na kekoo yo xu'un ja kuu ñani jna'an yo

9

1 Vijna ti tukaa ñu'un ini
ri ja chaa ri tutu nuu ra naa
ra sɨkɨ xu'un ja nastutu ra ja
kuu ñani yo ka kandixia ja ka
ndo'o nda'u i.
2 Chi ja ni jini ri ja ni kuu
ini ra ja sa'a ra jniñu va'a un.
Ti ja yukan kusɨɨ ini ri ka'an
ri jiin yɨvɨ ndañuu Macedo-
nia, ja taka ro'o ja kanchuku
ndañuu Acaya, ja ni ka iyo
tu'va ra ja kua'a ra xu'un un
undi andujin. Ti na kusɨɨ ini
ra naa ra, chi ja yukan kua'a

yɨvɨ ndañuu Macedonia, suni
ni ka kusɨɨ ini i, ti suni ni ka
ja'a i xu'un ja kuu yɨvɨ nda'u.
3 Ti ru'u Pablo, taji ri ñani
kandixia ja'a kuaja da nuu
ra naa ra, ro'o ja kanchuku
ra Corinto, nava na kotu'va
ndixia ra xu'un un, chi tu ni
ka'an ka'a ri sɨkɨ ra ja ja ka
iyo tu'va ndixia ra ja siuku ra
jniñu un. Chi ka iyo tu'va ra
jiin xu'un un nava ni ka'an ri.
4 Chi sanaa ti chaa ri jiin uu
ga chaa ndañuu Macedonia, ti
kuni da ja tu iyo tu'va ra, ti
ni'in ri jnu'un kanuū, ti suni
maa ra naa ra kuta'u jnu'un
kanuū, chi ja ni kachi ri ja
kotu'va ndixia ra naa ra.
5 Ja yukan ni jani ini ri ja
kanda'u ri jiin taka ñani ka
kandixia ja'a ja na jaa da nuu
ra. Ti na sino da ja kutu'va ra
naa ra jiin xu'un ja ni chiso-
jnu'un ra ja kua'a ra. Ti sia'an
kotu'va ra, chi ɨɨn ja va'a ja
kuu nuu taka ra kuu, ko tu ja
chayɨka yo ro'o naa ra.
6 Ti chu'un ini naa ra ɨɨn
jnu'un ja'a, ja nu jaku ni na
kua'a ra ti suni jaku ni na
ni'in ra. Chi chaa sa'a jaku
ni jniñu, suni jaku ni jniñu
da nastutu da. Ti chaa sa'a
kua'a jniñu suni kua'a jniñu
da nastutu da.
7 Yukan ti ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ra
kua'a nasa kujaa maa ra. Ti
koto kuxii ini ra kua'a ra, ni tu
kua'a ra ja chayɨka ra maa ra
nu tu kuu ini ra. Chi kusɨɨ ini
Yandios jiin yɨvɨ ja'a nɨ ini nɨ
añu, chi nɨ ini i ja'a i.
8 Ti Yandios kuu ya sa'a
ja kusɨɨ xaan ini ra ja va'a
chindee ra nuu yɨvɨ nda'u. Ti
sa'a ya ja nɨnɨ na kotu'va ini
ra ja sa'a ra jniñu va'a un, chi
maa ya kuu ja kua'a tendɨ'ɨ ja
nandɨ'ɨ ra ja kuchaku ra nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Ti vi'i ga kua'a
ya nuu ra nava na chindee ra
jiin taka jniñu va'a ja nandɨ'ɨ
ja chindee yo jiin.
9 Chi sia'an yoso nuu tutu
ii Yandios sɨkɨ taka yɨvɨ ka
chindee yɨvɨ nda'u:
Ni ini da ni ja'a kua'a da nuu
yɨvɨ nda'u.
Ti taka jniñu va'a ni sa'a da
un, nɨnɨ kendo ja kuu
taka saa ni.
Kachi tutu ii.
10 Ti kuu ini Yandios nuu
yo ja ja'a ya kua'a ja kuu tata
nuu chaa sa'a jniñu, chi maa
ya kuu ja ja'a staa yaji yo. Chi
sia'an sa'a ndixia ya, ti vi'i ga
na kua'a ya nuu ra taka ja
nandɨ'ɨ ra ja chindee ra nuu
yɨvɨ nda'u. Ti suni nakaya ga
ya taka jniñu va'a ja ka sa'a ra
un.
11 Ti Yandios siin ya nakaya
ya taka ja nandɨ'ɨ ra nava na
kua'a ra. Ti xu'un ja kua'a
ra ki'in nuu taka ñani nda'u
xaan, ti maa i nakuanta'u
xaan i nuu Yandios sɨkɨ ja ni
sa'a ra jniñu va'a un, nava ni
kanda'u ri jiin ra naa ra.
12 Sia'an kuu, chi xu'un ja
ka taji ra nuu yɨvɨ nda'u un,
ansu nɨnɨ ka jnɨɨ i sia'an ni
ja kumani nuu i. Tuu, chi
su'va ka nakuanta'u xaan i
nuu Yandios ja siukan ni sa'a
ya ja ka chindee ra nuu i.
13 Ti nu sia'an ka chindee
ra jiin ja ka nandɨ'ɨ yɨvɨ nda'u,
nusa ti ka nakuanta'u i nuu
Yandios ja ña'nu kuu jniñu
sa'a ya, chi ka chindee ra
ja kumani nuu i. Ti ka

nakuanta'u i nuu ya jiin jniñu
va'a un, chi ni ka ja'a ra
jandaa ndixia ja ka kandixia
ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo
nanu ka kandixia i naa i
suni. Ti suni jiin jniñu va'a
un ja'a ra jandaa ja ñu'un
ini ra ja kuandatu ra jnu'un
Cristo nanu ka jandatu maa
i. Yukan kuu ja nakuanta'u
i nuu Yandios ja siukan ni
sa'a ya ja ni ka ñu'un ini ra
ja chindee ra i, jiin ja suni
ñu'un ini ra ja chindee ra taka
ja kumani nuu sava ga yɨvɨ.
14 Ti yɨvɨ nda'u un ka ni'in
i xu'un ja ka taji ra, suni
kakanta'u i ja'a ra. Chi koo
mani xaan i jiin ra sɨkɨ ja va'a
xaan sa'a ya jiin ra, ja ni ka
chindee ra i jiin taka ja ku-
mani nuu i.
15 Ti na kuta'u yo nuu Yan-
dios, chi ni ja'a ya Se'e ya nuu
yo ja kuu ɨɨn ta'u ka'nu xaan
ga, ti tu kujaa kuɨtɨ yo ja xn-
daku ndɨ'ɨ yo jnu'un ya.

Jniñu ña'nu ndiso Pablo ja
kuu da apóstol

10

1 Ti ru'u Pablo, ka'an nda'u
ri jiin taka ro'o, ja kanchuku
ñuu Corinto, ti ka'an nda'u
ri jiin ra jiin jnu'un ni ka'an
maa Cristo, ja vita ini ya ti
mani ini ya. Ru'u, chi ka
ka'an sava ra ja nu kancha ri
jiin ra, ti su'va nda'u ga sa'a ri
maa ri, ko nu kancha jika ri,
chi chundee ini ri ka'an ni'in
ri jiin ra naa ra. Siukan ka
ka'an sava ra.
2 Yukan ka'an nda'u ri
jiin ra ja nu na jaa ri nuu
kanchuku ra, ti tu nduku ra
ja nduxaan tuku ri nuu ra.
Chi sava ra ka ka'an ja sa'a
ri jniñu nanu ka sa'a yɨvɨ ja
kanchuku ñuyɨvɨ ja'a ja tu ka
kandixia i Cristo.
3 Ti vasu kancha ri ñuyɨvɨ
ja'a, ko tu sajniñu ri nanu ka
sa'a yɨvɨ kanchuku ñuyɨvɨ ja'a,
ja ka kanaa i jiin jna'an i, chi
ka nduni'in ini i, ti ka sa'a i
jniñu kue'e. Chi su'va kanaa
ri jiin taka jnu'un kue'e un.
4 Ko tu jani ini ri ja kanaa ri
jiin jniñu kue'e un ti kundee
ri jiin, ti kuu kundee ri sɨkɨ
jnu'un kue'e un, chi ka'an ri
mani jnu'un ndaa ja ja'a maa
Yandios, chi kachi Yandios ja
ña'nu ga kuu jnu'un ya ja
kundee sɨkɨ taka jnu'un kue'e
ja ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ja
ka nduni'in ini i sɨkɨ jnu'un
Yandios.
5 Siukan kuu xnaa ri taka
jnu'un ja jajniñu yɨvɨ ka
kanaa sɨkɨ jnu'un Yandios. Ti
jiin jnu'un Yandios kundee ri
sɨkɨ jnu'un ka ka'an vixi yɨvɨ
sɨkɨ jnu'un Yandios. Ti jasɨ ri
taka jnu'un un ja ka ndo'o
ini i ja ɨɨn nuu jiin jnu'un
ya. Sia'an sa'a ri nava na
kandixia i Cristo.
6 Ti ndɨ'ɨ ra kuandatu taka
jnu'un Yandios ja ta'u ri.
Yukan na ti kotu'va ri ja kua'a
ri nundo'o nuu taka ga yɨvɨ
ja tu kuni kuandatu i nuu
jnu'un Yandios.
7 Ti taka ra yukan, chi tu
ka jani va'a ini ra nasa ka'an
sava ga yɨvɨ un. Chi iyo yɨvɨ ja
ka'an vixi i ja jandaa ndixia
kuu ja yɨ'ɨ i nda'a Cristo, ti
nuu maa ɨɨn ni Cristo ka
junukuachi i. Vatuni ka'an i,
ko sɨkɨ yɨvɨ un na kani va'a ini
i ja suni siukan junukuachi ri

nuu ya.

8 Ti chundee xaan ini ri
ja ka'an ri jnu'un sɨkɨ jniñu
ndiso ri ja ni ja'a Jito'yo nuu
ri, ti tu kukanuu ri. Chi jniñu
un kuu ja chindee ri ro'o jiin
jnu'un Yandios, ja xna'an ri
nuu ra nava na kuixia ini ra
jiin jnu'un un, ansu ja sa'a
ri ja ndeokava ini ra nuu
kuachi.

9 Ka'an ri un nava tu kani
ini ra ja nduku ri jnu'un siu'u
ri taka ra jiin tutu ri.

10 Chi sava ra ka ka'an ja
taka tutu taji ri, mani ndux-
aan ri ti ni'in xndaku ri jniñu.
Ko tuu, chi nu chaa ri tutu
un tu kundee ini ri ja xndaku
ni'in ri. Ti suni tu ka'an vii ri
tɨ'lɨ, kachi sava ra.

11 Ti yɨvɨ ka'an ja siukan
kuu, ti na sa'a i ja nanu ka'an
ni'in nuu tutu ri ja kande jika
ri, ti suni sia'an ni'in xndaku
ri jniñu nuu ra nu na kuncha
ri jiin ra.

12 Ti va tu chundee ini ri
ja sa'a ña'nu ri maa ri nanu
ka sa'a sava chaa un ja ka
jajnu'un da maa da. Chaa un,
chi iyo ñaa xini da, ti ka'an
vixi da ja kuña'nu ga da ja
kuu jna'an da. Ti tu ka sa'a da
nasa iyo ga nuu Yandios.

13 Ko sɨkɨ jniñu ndiso ri, tu
nduku ri ja nduña'nu ri nuu
ɨnga jniñu ja tu ni ja'a ya nuu
ri. Chi su'va sa'a teyɨɨ ri maa
ri sɨkɨ jniñu ni ja'a Yandios
nuu ri, chi ni ja'a ya jnu'un ja
na sa'a ri jniñu un nuu ro'o,
yɨvɨ ñuu Corinto.

14 Ti vatuni sa'a teyɨɨ ri maa
ri jiin jniñu un nuu ro'o chaa
ñuu Corinto, ti tu jakuɨñɨ ri ja
ka'an ri un, chi jandaa ndixia
kuu ja xnakan maa ri ni ka'an
jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.

15 Ti tu kuva'a ini ri sɨkɨ
jniñu ni sa'a ɨnga chaa, chi
mani jniñu ja ni ja'a Yan-
dios nuu maa ri na xna'an
ri. Chi ñu'un teyɨɨ ini ri ja vi'i
ga na kandixia ra, ti vi'i ga
na kundiyo ini ra kuandatu
ra nuu jnu'un Yandios. Ti
siukan na ndukua'a jniñu ni
ja'a Yandios nuu ri ja sa'a ri
jiin ra naa ra. Chi maa Yan-
dios kachi ja taka ñuu na sa'a
ri jniñu un. Ti yukan na kuan-
datu i nuu jnu'un ya, yukan ti
ni'in ri jnundee ini.

16 Ja na ki'in ri uu ga ñuu ka
iyo ichi jata ñuu ra un, ja na
kuu jicha ga nuu kuikonuu ri
ka'an ri jnu'un Cristo Jesús.
Ko tu kɨvɨ nduu ri ja sa'a vixi
ri ini ri nuu ja ni jikonuu ɨnga
chaa ni ka'an jnu'un Cristo
Jesús.

17 Ti nu nau chaa kuni
nduña'nu teyɨɨ, ti na
nduña'nu da sɨkɨ ja na sa'a
Jito'yo, ti ansu sɨkɨ ja sa'a maa
da.

18 Chi ka iyo chaa ka ja'a
jandaa ja kuu maa da, ti kachi
da ja va'a ga kuu jniñu sa'a da.
Ko chaa jajnu'un maa Jito'yo,
yukan kuu ja kendo yɨñu'un
nuu ya.

Ka'an Pablo sɨkɨ chaa ka xndoña'an

11

1 Taka ro'o ja kanchuku
ñuu Corinto, na koñaa jnu'un
ka'nu ini ra naa ra, ti na ka'an
ri jaku ni jnu'un sɨkɨ jniñu
nava ka ka'an yɨvɨ naa i. Ko
kuaka'nu ndixia ini ra sɨkɨ
jnu'un un,

2 chi ka'an ri sɨkɨ jniñu ni
sa'a ndijin ri ja ka jini ndaa
ra. Ja yukan kukuɨñɨ ndixia
ri ja'a ra, ti ndɨ'ɨ ini ri sɨkɨ
ro'o naa ra. Chi maa Yandios
sa'a ja sia'an na kukuɨñɨ ri ja'a
ra. Chi taka ro'o, ka kuu ra
nanu ɨɨn ña'an ja iyo ndoo, chi
jiin jniñu yukan ni sa'a ri ja
na kejna'an ra jiin Cristo, ja
kandixia ndaa ra jnu'un ya,
nanu kejna'an ɨɨn ña'an jiin
yɨɨ ña.

3 Ko ndɨ'ɨ ini ri ja sanaa ti
kandixia ra jnu'un ka ka'an
uu ga yɨvɨ ti xnda'u da ro'o, ti
xndoo ra jnu'un ja chiñu'un
ra Cristo jiin nɨ ini nɨ añu ra.
Chi suni siukan ni sa'a ja'u'u
jiin Eva, chi ni kɨvɨ ini ɨɨn koo,
ti ni xnda'u i ña jiin jnu'un
ndichi.

4 Ndɨ'ɨ ini ri sɨkɨ ro'o naa
ra, chi kii ɨnga chaa nuu
kanchuku ra ti tu ka'an da
jnu'un Jesús nanu ni xndaku
ri nuu ra naa ra, ti va'a ka
janta'u ra ɨnga espíritu ja tu
kejna'an jiin Espíritu Santo.
Ti yachi ka janta'u ra jnu'un
ka'an ɨnga chaa un ja tu ke-
jna'an jiin jnu'un Jesús.

5 Ti taka chaa un ka
kandixia ra ja ka'an da ja
ka ndo'o ini da ja ka kuu
da apóstol kuña'nu ga, ko na
kachi ri ja tu kuña'nu kuɨtɨ
chaa un nuu ri.

6 Chi vasu tu ni'in va'a
ri jnu'un ja ka'an vii ri, ko
chaku va'a ini ri taka jnu'un
xna'an ri nuu ra naa ra. Ti sɨkɨ
jniñu ndiso ri un, va'a xna'an
kaji ri taka jnu'un kanuu,
nava na chaku va'a ini ra naa
ra.

7 Tu ni jikan ri xu'un nuu ra
naa ra, ja ni ka'an ri jnu'un
Yandios sɨkɨ Cristo. Yukan ni
sanda'u ri maa ri ja ni sa'a
ri jniñu jiin nda'a ri nava tu
kakan ri xu'un nuu ra. ¿Nusa
ti vijna ti kankuachi ra nuu ri
ja siukan ni sa'a ri nu?

8 Chi nuu sava ga ñani yɨvɨ
ka kandixia ni ki'in ri xu'un
ni ka ja'a i, nava na kuajniñu
ri ja kuncha ri jiin ra ja na
xndaku ri jnu'un ya nuu ra
naa ra.

9 Chi na ni kuncha ri jiin ra
naa ra ti ni nandɨ'ɨ ri xu'un,
ko tu ni jikan kuɨtɨ ri nuu ni
ɨɨn ra ja xndi'i ri ini ra. Chi
ñani yo ja ka kandixia ichi ñuu
Macedonia, ni ka ja'a da nuu
ri ja ni nandɨ'ɨ ri. Ti siukan tu
ni xndi'i kuɨtɨ ri ini taka ro'o
naa ra.

10 Ti sɨkɨ ja iyo niña mani
jnu'un ndaa Cristo inijnuni
ri, ja yukan ka'an ri ja ni
xndaku va'a ri jnu'un Yan-
dios sɨkɨ Cristo. Ti tu ni ki'in
ri xu'un nuu ni ɨɨn yɨvɨ nɨ
ndañuu Acaya, nava tu kasɨ
i ja iyo sɨɨ ini ri ja siukan ni
ka'an ri jnu'un Cristo.

11 ¿Va nu tu kunda'u ini
ri nuu ra naa ra ja ka'an ri
siukan, ka jani ini ra nu? Ko
tuu, chi maa Yandios jini va'a
ya ja kunda'u ini ri nuu ra
naa ra.

12 Ko na kachi ri ja siin ri
jiin jniñu ni ja'a Yandios nuu
ri, ko tu ki'in ri xu'un ra naa
ra jiin jniñu un. Ti sia'an
na kasɨ ri taka jnu'un vixi ka
ka'an uu ga chaa un, ja ka
ka'an da ja ɨɨn nuu ni ka sa'a
da jniñu ya jiin ri.

13 Ti chaa un, chi ansu
apóstol ndaa ka kuu da, chi

mani ka xnda'u da jiin jniñu
ka sa'a da. Ti sa'a da ja ka kuu
da apóstol nuu Cristo.
14 So naa ini yo ja siukan
ka sa'a da, chi ja ni jini yo ja
ja'u'u un ni nasama maa, ti
xnda'u yaku, nanu ja kuu ɨɨn
ángel Yandios ja ndinchaa ti
sa'a mani jniñu ndoo.
15 Ja yukan suni so naa
ini yo nde'e yo taka chaa
ka jajniñu nuu ja'u'u un, chi
xnda'u da maa da ja chaa jika
ndaa kuɨtɨ kuu da. Ko chaa
kɨvɨ ja ni'in da ya'u da sɨkɨ
jniñu ndeva'a ka sa'a da un.

Nundo'o ni jito Pablo ja
kuu da apóstol

16 Ɨnga jinu ka'an ri jiin ra
naa ra ja ni ɨɨn ra tu kani ini
ja chaa kaku'u kuu ri. Ko nu
sia'an ka ndo'o ini ra, ti va
kuanta'u ra ru'u jiin jnu'un
ka'an ri nanu ɨɨn chaa kaku'u
nusa. Ti nu sia'an, va suni
maa ri kusɨɨ tɨ'lɨ ini ri nanu ka
sa'a uu ga chaa yukan.
17-18 Ja ka'an ri siukan, ko
ansu ja ni ka'an maa Jito'yo
kuu ja ka'an ri, chi sa nanu
chaa iyo ñaa xini, sia'an ka'an
ri ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri nusa.
19 Ti kanu ini ri ro'o naa
ra, chi va'a ka janta'u ra nuu
chaa ka ñaa xini, chi ndixia ra
ja chaa ndichi xini ka kuu ra,
chi tu'va xaan ra naa ra.
20 Ko janta'u ra taka chaa
un ja ka chayɨka da ro'o ja
na kunukuachi ra nuu da, jiin
taka chaa ka chayɨka ro'o ja
na kua'a ra taka ja nandɨ'ɨ
da ja kuchaku da. Suni ka
janta'u ra taka chaa un ja
ka xnda'u da ro'o jiin jnu'un
ka'an da. Ti nu chaa un sa'a
ña'nu da maa da nuu ra ti
vasu na kua'a da jikɨ nuu yɨkɨ
nuu ra, va kuanta'u ra chaa
un.
21 Ti vasu kukanuu ri ja
kachi ri, ko na kachi ri ja va
tu kuña'nu ri ja kusɨɨ teyɨɨ ini
ri nanu ka sa'a taka chaa un.
Ko vijna ti nu iyo sava chaa
ka chundee ini da ka'an da
ja kusɨɨ teyɨɨ ini da naa da, ti
suni na chundee ini tu maa
ri nusa. Ti na ka'an ri nanu
ka ka'an chaa un ja ka'an da
nanu chaa ñaa xini.
22 Ti nu kusɨɨ teyɨɨ ini da ja
chaa hebreo ka kuu da, ti suni
ru'u. Nu kusɨɨ teyɨɨ ini da ja
se'e nación Israel ka kuu da,
ti suni ru'u. Ti nu kusɨɨ teyɨɨ
ini da ja kuu da jna'an tata
Abraham na jana'an, ti suni
ru'u.
23 Ti vijna ka'an ri nanu
ka'an chaa ñaa xini un, chi
na kachi ri ja kusɨɨ teyɨɨ
ini ri ja junukuachi ri nuu
maa Cristo. Ti chaa ka
xndoña'an un ka ka'an da ja
ka junukuachi da nuu Cristo,
ko ru'u vi'i ga ka'an ndaa ri
ja junukuachi ri nuu ya, chi
vi'i ga sajniñu ri ansu taka
ga chaa un. Ti tɨjnɨ ga jinu ni
kani yɨvɨ ru'u. Suni tɨjnɨ jinu
ni ja'an ri vekaa. Ti suni tɨjnɨ
jinu ni ka kuni ka'ni yɨvɨ ru'u
ja na kuū ri.
24 Ti jna'an ri chaa hebreo
un, u'un jinu ni ka kani da
ru'u jiin yo'o ñɨɨ, ɨɨn ku'va oko
xia'un kuun jinu ni ka ja'a da
sɨkɨ ri taka jinu.
25 Uni jinu ni ki'in ri yujnu
xii. Ti ɨɨn jinu ni ka ja'a da
yuu sɨkɨ ri. Uni jinu ni kee
ka'nu barco ri chii nducha
mar un. Ɨɨn ñuu jiin ɨɨn nduu

ni ka yosojnene ri undi sava kuɨtɨ mar un.
26 Ti sɨkɨ jniñu ndiso ri, tɨjnɨ jinu jito ri nundo'o ja jika ri ichi. Ti ni kaku ri nuu taka yucha na'nu un. Ti ni kaku ri nuu taka ñakui'na. Suni ni kaku ri nuu yɨvɨ nación ri jiin yɨvɨ ñuu jika. Ni kaku ri nuu yɨvɨ ñuu ja ni ka ndondaa sɨkɨ ri. Suni ni kaku ri nuu yaku ri nuu ñu'un te'e, jiin nuu jika ri nuu nducha mar ti suni ni kaku ri. Ti suni ni ndo'o ri sɨkɨ jniñu kue'e ja ka sa'a jna'an ri hebreo ja ka xndoña'an da.
27 Kua'a nundo'o ni jna'an ri ja ni ndɨi'ɨ ini ri. Kua'a jinu ni ja'ni ri maa ri jiin ma'na ja tu ni kixi ri. Ni ji'i ri soko. Ni ichi ri nducha. Ti ja sɨkɨ jniñu ndiso ri tɨjnɨ jinu ni iyo ndicha ini ri. Tɨjnɨ jinu ni kuita xaan ri. Ni ndo'o ri kajin ti ni kumani sa'ma nuu ri.
28 Ti sɨkɨ taka nundo'o ni ndo'o ri yukan, chi iyo ga. Ko ndɨ kɨvɨ nakani ini ri, ti jitu ini ri ja kuu taka yɨvɨ kandixia.
29 Ti nu iyo ɨin yɨvɨ ma'ñu yɨvɨ un ja tu kuni siuku ndaa i jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo, ko ndo'o xaan ini ri ja kuu i. Ti nu ɨin yɨvɨ un na kanakava i nuu kuachi ja sa'a ɨnga yɨvɨ, ti kondo'o ri jnu'un kanuu jiin jnu'un kuɨtɨ ini.
30 Ti nu kanuu ja kusɨi teyɨi ini ri, nusa ti na kusɨi teyɨi ini ri sɨkɨ taka nundo'o yukan ja ni ndo'o ri, ti na siuku ri jiin jniñu ndiso ri nuu Yandios, chi taka nundo'o un xna'an ja tu iyo ndee ini maa ri ja siuku ri jniñu un.
31 Ti Yandios, ja kuu Tata Jito'yo Cristo Jesús, jini va'a ya ja ka'an ndaa ri. Ti ja kuu taka saa ni na ka'an yɨvɨ ja ña'nu xaan ga kuu Yandios.
32 Na ni kunde ri ñuu Damasco, ti gobernador ja ta'u jniñu nɨ región nuu yɨnda'a rey Aretas, ti ni jani da soldado ka ndito va'a taka yuxe'e nama ja jikonduu ñuu un, ja jnɨi da ru'u ja ki'in ri vekaa niku.
33 Ti ni kɨvɨ ri ini ɨin chika ka'nu, ti yɨvɨ ka kandixia un, ni ka tava i ru'u yu'u ventana ɨin ve'e ja iyo sɨkɨ nama un, ti ni skuun i ru'u jiin chika un. Ti siukan ni kaku ri nuu chaa yukan, ja ni ndo'o ini da ja jnɨi da ru'u niku.

Ja ni naxna'an Yandios nuu Pablo ja na stuu da nuu yɨvɨ

12

1 Ti ru'u Pablo, kachi ri ja tundo ni jniñu ja kusɨi teyɨi ini yo, ko na kachi ri ɨin jnu'un sɨkɨ ɨin ja ni naxna'an maa Jito'yo nuu ri.
2 Jini ri ɨin chaa kandixia Cristo, ti ni kuu xia'un kuun kuiya ja ni sa'a ya ja ni ndaa chaa un kua'an da undi andɨvɨ kuu uni. Ko tu jini ri nu ni ja'an da jiin yɨkɨ kuñu da xi tuu, xi ni xndoo da yɨkɨ kuñu da, tu jini ri. Maa Yandios kuu ja jini.
3 Ti jini ri chaa un, ti tu jini ri nu kua'an da jiin yɨkɨ kuñu da, tu jini ri. Maa Yandios kuu ya jini.
4 Chi ni sa'a ya ja ni nchaa chaa un nuu kanchuku ndɨyɨ ni ka nanita'u. Ti ichi chukan ni jiniso'o da jnu'un ja tu kuu xndaku da nuu ɨnga yɨvɨ.

5 Ti sɨkɨ ja ni sa'a Yandios
siukan jiin chaa un, kuu ja
kusɨɨ teyɨɨ ini ri, ko sɨkɨ maa
ri, chi tu kusɨɨ ini ri. Ko
ndixia ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri sɨkɨ
taka nundo'o ni ndo'o ri un
ja siuku ri jniñu ndiso ri, chi
taka nundo'o un xna'an ja tu
na jaa iyo ini maa ri ja siuku
ri jniñu un.
6 Ko nu ka'an ri jnu'un sɨkɨ
maa ri ja kusɨɨ ini ri, ti ansu
ja naa xini ri ja sa'a ri siukan,
chi jandaa ndixia iyo jniñu ri
ja kusɨɨ teyɨɨ ini ri. Ko tu sa'a
ri, chi tu kuni ri ja kondo'o ini
yɨvɨ ja kuña'nu ga ri ja ni jini i
xi ja ni jiniso'o i ka'an ri.
7 Ti sɨkɨ ja ni xna'an ndijin
Yandios ru'u kua'a ja vii xaan
kaa nuu ni ndaa ri un. Ja
yukan tu kuni ya ja sa'a ña'nu
ri maa ri. Ja yukan ni ja'a
ya ɨɨn nundo'o ja kondo'o yɨkɨ
kuñu ri. Ti sɨkɨ un ni ja'a ya
jnu'un ja na sajniñu ja'u'u un,
ja xndo'o ru'u nava tu sa'a
ña'nu ri maa ri.
8 Ti uni jinu ni ka'an nda'u
ri jiin Jito'yo ja na chajiyo ya
un ki'in.
9 Ko ni ka'an ya jiin ri:
"Tuu, chi tu kumani ja
kunda'u ini ri ro'o. Jandaa
ndixia kuu un, chi nu jani
ini yɨvɨ ja tu kundee i ja sa'a i
jniñu, ja ta'u ri nuu i. Nusa ti
sa'a ri ja ni'in ga i jnu'un ndee
ini i nava na siuku i jiin jniñu
un", ni kachi ya. Ja yukan ti
kusɨɨ ini ri ja ndo'o ri nundo'o
nu sa'a ri jniñu un, chi siukan
sa'a Cristo ja vi'i ga na kuni
ini añu ri sa'a ri jniñu ni ja'a
ya nuu ri.
10 Ja yukan kuu ja kusɨɨ teyɨɨ
ini ri ja ndo'o ri nundo'o nɨ
siuku ri jniñu un. Ti sɨkɨ jniñu
un ka'an kue'e i sɨkɨ ri, jiin ja
iyo kua'a ja tu kumani, nau
ni jiin ja jito u'u yɨvɨ ru'u, jiin
taka ga nundo'o kondo'o ri
sɨkɨ Cristo. Chi nu jani ini ri
ja tu kuɨtɨ ja siuku ri jiin jniñu
un, ti kɨvɨ un sa'a ya ja ni'in ri
jnu'un ndee ini ja kundee ri.

Ndɨ'ɨ ini Pablo sɨkɨ yɨvɨ ka kandixia ñuu Corinto

11 Yukan ti ka'an ri nanu
ɨɨn chaa ñaa xini ja ni kusɨɨ
teyɨɨ ini maa ri nusa. Ti sɨkɨ
ja tu ni ka kandixia ra ru'u,
ti ja yukan ni sa'a ri siukan.
Chi kanuu ja ni ka'an ra ja'a
ri nuu chaa ka'an sɨkɨ ri, ko
tu ni sa'a ra siukan, vasu tu
kumani kuɨtɨ sɨkɨ jniñu sa'a
ri nuu jniñu ka sa'a chaa ka
ka'an ja ka kuu da apóstol
kuña'nu ga.
12 Chi ni sa'a ndixia ri tɨjnɨ
jniñu ña'nu nu ni kuncha ri
jiin ra ini ñuu Corinto yukan,
ti jiin jniñu un ni ja'a ri jan-
daa ja kuu ri apóstol ndiso
jniñu nuu Yandios. Chi jniñu
ña'nu un ni ja'a jandaa ja maa
Yandios ni taji ya ru'u, jiin
ja ni naa ini yɨvɨ ja ni jini
jniñu ña'nu un, jiin ja xna'an
ja kuña'nu xaan ga Yandios,
ja ni ja'a ya jniñu un nuu ri
ja na ka'an ri jnu'un ya. Ti
ni siin ri jiin jniñu un nuu ra
naa ra vasu na koo ndo'o koo
nene ri ja na siuku un.
13 Vasu ni sa'a ri jniñu un,
ko tu ni sa'a ri nanu ni sa'a
ri nuu uu ga yɨvɨ ka kandixia,
chi tu ni jikan ri nuu ra ja
kuchaku ri. Ja yukan tu ni
kundee ɨɨn nuu ra jiin uu ga

yɨvɨ ka kandixia un ja ni ja'a
ja kuchaku ri. Ti saka'nu ini
naa ra nu siukan ni sa'a ri
kuachi, ja tu ni jikan ri nuu ra
naa ra ja kuu ja kuchaku ri un
nusa.
14 Vijna ti iyo tu'va ri ja jaa
nde'e ri ro'o naa ra jinu kuu
uni. Ti suni tu kakan ri nuu
ra ja kuu kuchaku ri, chi ansu
yukan kuu ja kuni ri, chi sa ja
kanuu ga un jitu ndi'i ini ri na
kendo va'a ra nuu Yandios.
Yukan ka'an ri, chi ka kuu ra
se'e ri ja jitu ndi'i ini ri, ti se'e
ansu kanuu ja nakaya i ja kuu
tata i. Chi su'va tata un kanuu
ja kua'a da ja nandɨ'ɨ se'e da.
15 Ja yukan kuu ja ka kuu
ra nanu se'e ri, ti nu kuaja ri
yukan, ti kusɨɨ ini ri ja vi'i ga
sajniñu ri jiin nɨ ini nɨ añu ri
jiin ra naa ra. Ti sia'an ndiyo
ini ri sajniñu ri undi tukaa
kundee ri siin ri, chi jitu ndi'i
ini ri sɨkɨ ro'o naa ra ja na
kendo va'a ra nuu Yandios.
Ti vasu siukan kunda'u ini ri
ro'o naa ra, ko ro'o tɨ'lɨ ni ka
kunda'u ini ra ru'u.
16 Ti iyo jaku ra un ja ka'an
ja vasu tu ni jikan ri nuu ra ja
kuu kuchaku ri, ko chaa xn-
doña'an kuu ri, chi ni nduku
ri nasa ndichi ja ni'in ri xu'un
ra, chi sia'an ka ka'an sava ra.
Ko tuu.
17 Ti ru'u Pablo, jikajnu'un
ri ro'o naa ra, chaa ni taji ri
un, iyo ɨɨn da ja ni xnda'u ro'o
naa ra ja keni'in da xu'un ra
ja kuu maa ri nu? Ko tu kuɨtɨ.
18 Ti ni ka'an nda'u ri jiin
Tito ja kuan nde'e da ro'o
naa ra, ti ni taji ri ɨnga ñani
kandixia ni jaa jiin da. Ti
jikajnu'un ri ro'o, ¿ni xnda'u
Tito ro'o naa ra ja ni keni'in
da xu'un nuu ra ja kuu maa
da xi nau? Tuu, chi ɨɨn nuu ni
ka sa'a ndɨnduu ri, chi ɨɨn ni
ichi ka jika ri.
19 ¿Ti sɨkɨ taka jnu'un xn-
daku ri ja'a, ka jani ini ra ja
na nduku ri ka'an ri ja'a maa
ri nu? Ko ansu siukan kuu,
chi ja jini Yandios ja ka'an ri
mani jnu'un ja kuni Cristo.
Ti jini ya ja kunda'u ini ri
ro'o, ñani. Ti sɨkɨ un xndaku
ri jiin taka jnu'un ja'a nava
na kendo'o ini ra naa ra jiin
jnu'un Yandios.
20 Sia'an siin xndaku ri, chi
yu'u ri ja chaa ri nuu ra, ti
sanaa ti kuni ri ja tu ka sa'a
ri jniñu va'a ja jajna'an ini ri.
Ti ro'o naa ra, suni tu jajna'an
ini ra nu iyo ja nduxaan ri
nuu ra. Chi sanaa ti kanaa
ra, xi kukuasun ini ra, xi kuɨtɨ
ini ra, xi sasɨɨn jna'an ra, xi
chakuachi ra sɨkɨ jna'an ra,
xi ka'an ndeva'a sɨkɨ jna'an
ra, xi nduvixi ra maa ra ja tu
kejna'an jiin jniñu ka sa'a ra.
21 Ti yu'u ri ja nu na chaa
tuku ri, ti kua'a Yandios
jnu'un kanuū ini ri sɨkɨ jniñu
kue'e ka sa'a ra. Ti kukui'ya
ini ri nu iyo kua'a ra ja ni
ka nchakuachi undi nuu, ti
tu ja'i nakani ndɨ'ɨ ini ra ja
xndoo ra jniñu kue'e un, jiin
yɨvɨ ja ka yɨsɨkɨnchaa jna'an
sɨkɨ jnu'un sɨɨ ini, jiin sava'ni
ga nuu jniñu kue'e ka sa'a ra
un, ja tu ja'i naa ini ra.

Kanxia'u Pablo jiin jnu'un xndaku da sandɨ'ɨ ni ga

13

1 Ja'a kuu uni jinu ja kuan
nde'e ri ro'o naa ra. Ti na sa'a

ndaa yo jniñu ja ka'an tutu ii
Yandios. Jiin jnu'un uni tes-
tigo ti kundaa taka jniñu.
2 Ti ndixia ja ja ni xndaku
ni'in ri nuu yɨvɨ ka sa'a kuachi
un, ti suni sia'an nuu sava ga
i. Ti vijna vasu jika kancha
ri jiin ra, ko nu na jaa ri ɨnga
jinu, ti tukaa kuanka'nu ini ri
nuu i jiin kuachi i.
3 Ti iyo ichi ri ja sa'a ri
sia'an, nusa ti na kondaa ja
mani ka'an ri jiin jnu'un ni
ja'a Cristo. Ti nu ka'an ri
mani jnu'un ni ja'a Cristo,
nusa ti na xna'an ri jniñu
ña'nu ja sa'a ya jiin ri ja xn-
daku ri, nuu ra jiin jnu'un ja
nduxaan ri.
4 Chi vasu ni iyo vita ini
Cristo ja tu ni xna'an ya jniñu
ña'nu ya na ni ji'i ya nuu
nda'a cruz, ko vijna ti chaku
ya sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Yan-
dios jiin ya. Ti suni sɨkɨ ja yɨ'ɨ
ri jiin ya, ti iyo vita ini ri ja
tu ja'i ni nduxaan ri jiin ra
naa ra. Ko vijna nu na jaa
ri nuu kanchuku ra ñuu Cori-
nto, ti suni na xna'an ri nuu
ra ja ndiso ri jniñu ña'nu ja ni
ja'a Yandios nuu nɨ kancha ri
ñuyɨvɨ ja'a.
5 Ko vijna na kachi ri nuu
ra naa ra, ja na nduku ndee
ra nu ka kandixia ndaa ra
jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús xi
tuu. Ti na sa'a va'a ra nava
ndiyo ini ra siuku ra jnu'un
un, nava tu jna'nu ndatu ra
nuu Yandios. ¿Xi tu ka jini ra
ja Cristo Jesús kancha ya jiin
ra naa ra sɨkɨ ja ka kandixia ra
maa ya nu? Ti nu ka kandixia
ndaa ra jnu'un Yandios sɨkɨ
Cristo Jesús, nusa ti tu jna'nu
ndatu ra nuu ya.
6 Ti maa ra naa ra, nu sa'a
va'a ra un, nusa ti ñu'un ini
ri ja na kuni ra ja suni iyo
jnu'un ka'nu ini Yandios, ja ni
tatu ya nuu ri ɨɨn jniñu ña'nu,
ja kuu ri ɨɨn apóstol ni taji ya.
7 Ko ja kuu maa ra naa ra,
jikanta'u ri nuu Yandios ja tu
ka sa'a ra ni ɨɨn jniñu kue'e
ja nandɨ'ɨ nundo'o. Ko tu
jikanta'u ri un nava na kuni
ra ja kendo va'a maa ri nuu
Yandios, jiin ja ni tatu ya ru'u
jiin ɨɨn jniñu ña'nu. Tu kuni
ri un. Mani jikanta'u ri nuu
Yandios ja kuu maa ra, ja ka
sa'a ra mani jniñu va'a ja kuni
maa ya. Mani yukan kuni ri,
vasu nu kundee ra un xi tuu,
ti kendo ri nuu ra nanu chaa
ja tu ndiso jniñu ña'nu nuu
Yandios. Chi nu sa'a ra mani
jniñu ndaa yukan, nusa ti tu
iyo ichi ja nduxaan ri jiin ra
sɨkɨ jniñu ña'nu ndiso ri nuu
Yandios.
8 Chi nu ka sa'a ra mani
jniñu ndaa un, nusa ti tu iyo
ja kankuachi ri sɨkɨ ra, chi tu
kasɨ ri jniñu ndaa, chi su'va
siuku ri jiin jnu'un ndaa un.
9 Ja yukan kusɨɨ ini ri ja vita
ini ri, chi tu ndo'o ini ri ja
xndaku ri nuu ra jaa ndux-
aan. Yukan kusɨɨ ini ri xna'an
ri ja vii na sa'a ra mani jniñu
va'a. Ti nɨnɨ jikanta'u ri ja'a ra
ja na kuixia ini ra jiin jnu'un
Yandios.
10 Ti ru'u Pablo, chaa ri tutu
ja'a nuu ra naa ra xnakan, ti
sa na jaa ri nava nu na chaa
ri, ti tu iyo ja nduxaan ri nuu
ra naa ra. Chi ni ja'a Jito'yo
jniñu ja'a ndiso ri, nava na
sa'a ri ja na uixia ini ra jiin

jnu'un ya, ansu ja sa'a ri ja na
nandeokava ra jiin kuachi, ti
naa ra.
11 Vijna ti ru'u Pablo, ka'an
ri jnu'un sandɨ'ɨ ni ga ja'a nuu
ra. Ti kachi ri ja na kosɨɨ ini
ra. Ti na sandee ini ra naa ra
jiin jnu'un Yandios sɨkɨ ja taka
ra na nduku ndee sa'a mani
jniñu va'a. Ti na chaku va'a
ini ra jnu'un ni chaa ri nuu
tutu ja'a. Na koo ɨɨn nuu ini ra
jiin jna'an ra, ti na kunchuku
vii na kunchuku mani ra jiin
ñanijna'an ra. Ti nu sia'an iyo
ti na kuncha Yandios jiin ra,
chi maa ni Yandios kuu ya
kua'a jnu'un ndee ini nuu yo
naa yo, chi mani maa ya kuu
ja kunda'u ini yo'o.
12 Kanxia'u jiin jna'an, ti
yɨñu'un teyu'u nuu jna'an ra.
13 “Sa'a ndee ini naa
ra”, kachi taka ñani yo ka
kandixia ja ka iyo ja'a.
14 Ti ru'u Pablo ñukuu ini
ri ja kancha ra jiin jnu'un vii
ja kunda'u ini Jito'yo Cristo
Jesús ro'o naa ra, ti sɨkɨ yukan
kusɨɨ xaan ini ya ja taji ya
jnu'un ndee ini nuu ra. Suni
ñukuu ini ri ja kancha jnu'un
vii ja kunda'u ini Yandios ro'o
naa ra, jiin ja kancha jnu'un
vii ja ni nduu ɨɨn nuu ini ra
jiin jna'an ra, sɨkɨ ja taka ra
ni ka ni'in Espíritu Santo ja
kancha ya jiin ra vijna. Ti
sia'an na koo.

Carta ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ndañuu Galacia

Ja na sandee ini yɨvɨ ndañuu Galacia

1 Ru'u Pablo, chaa ri tutu ja'a, ja kuu ri apóstol nuu Cristo Jesús ja ka'an ri jnu'un ya. Ko ansu yɨvɨ ni nakaji ru'u ja kundiso ri jniñu un. Ti ni ansu yɨvɨ ni xndaku nuu ri ja sia'an na ka'an ri. Chi su'va, maa Cristo Jesús jiin Tata yo Yandios, ya ni xnandoto Jesús nuu ñuji'i.

2 Tendɨ'ɨ ñani yo ja kanchuku ja'a jiin ri, ka taji ri tutu ja'a nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku ndañuu Galacia.

3 Ti maa Tata yo Yandios jiin Jito'yo Cristo Jesús, na kunda'u ini ya, ti na chindee chituu ya ro'o naa ra ja na kukuee kunchuku ra, sia'an nava kuni maa ya.

4 Chi ja yukan ni soko Jesús maa ya, ja ni ji'i ya ja sɨkɨ kuachi yo naa yo. Siukan ni sa'a ya ja ni nama ya yo'o nuu taka jnu'un kue'e ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, nava tukaa ga siin yo naa yo ja kunukuachi yo nuu taka jniñu ndeva'a un. Siukan ni sa'a Jito'yo Jesús, chi maa Tata yo Yandios ni ta'u ya jniñu ja sia'an na koo.

5 Ti na kanajaa yo Yandios ja vii xaan kuña'nu ya ja kuu taka saa ni. Siukan na koo jiin ya.

Jnu'un Cristo ja kandixia yo

6 So naa ini ri ja yachi xaan ka nduku ra xndoo ra ichi ndaa Yandios, ti ka kuni kandixia ra ɨnga jnu'un sɨɨn ja tu kejna'an jiin jnu'un Cristo. Ko tu va'a ja ka sa'a ra sia'an ja ka kuni xndoo ra Cristo. Chi maa Yandios ni nakaji ro'o naa ra ja na kɨvɨ ra nuu nda'a ya sɨkɨ ja ni kunda'u ini Cristo yo'o naa yo.

7 Ti na kachi ri ja tu kuɨtɨ naa ɨnga jnu'un iyo ja nama Yandios yo'o. Ko yukan ka iyo jaku yɨvɨ ja ka ska'an i ro'o naa ra jiin jnu'un xnda'u i ja ka kuni nasama i jnu'un sɨkɨ nasa nama Cristo yo'o.

8 Ko ru'u, ni xna'an ndaa kuɨtɨ ri jnu'un Cristo Jesús nuu ra naa ra undi nuu. Ko nu xna'an yo ɨnga jnu'un ja tu ɨɨn nuu jiin maa jnu'un Cristo, xi ɨɨn ángel vaji andɨvɨ na xna'an sɨɨn ɨnga jnu'un, nusa ti na jna'nu ndatu yo naa yo jiin jnu'un un nusa.

9 Jnu'un ni xna'an ri nuu ra naa ra kɨvɨ undi nuu, ti ɨɨn ni kuu jnu'un xna'an tuku ri vijna. Ko nu iyo ɨnga yɨvɨ ka xna'an ɨnga jnu'un nuu ra naa ra, nusa ti yɨvɨ un tu xna'an ndaa i maa jnu'un Yandios nava ni xna'an ri nuu ra naa ra undi nuu. Nusa ti na jna'nu ndatu yɨvɨ un jiin jnu'un ka'an i.

10 Jiin jnu'un ka'an ri ja'a, ¿Va nu ka ndo'o ini ra ja kuni kuña'nu ri nuu yɨvɨ naa i xino? Ko tuu, chi su'va kuni sa'a ri mani maa jniñu ja kuni maa Yandios. ¿Xi ka ndo'o ini ra ja kuni ri ja na kusɨɨ ini yɨvɨ

jiin ri xino? Ko ansu sia'an
kuu, chi nu na nduku ri ja na
kusɨɨ ini yɨvɨ jiin ri, ti tukaa ga
junukuachi ri nuu Cristo nu
sia'an na sa'a ri.

Nasa ni nduu Pablo Apóstol

11 Ñani naa ra, na kachi ri
ɨɨn jnu'un nuu ra sɨkɨ jnu'un
va'a ja ni xna'an ri, chi tu ɨɨn
ni kuu jiin jnu'un ka ka'an
yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
12 Chi ni ɨɨn yɨvɨ tu ni xna'an
i jnu'un un ru'u. Ni ansu yɨvɨ
ni xna'an jnu'un un nuu ri ja
ni kutu'va ri. Chi su'va, maa
Jesús, ya kuu Cristo, ni xna'an
ya nuu ri na ni ka'an ya jiin ri.
13 Ka jini va'a ra nasa ni
kuncha ri undi nuu, chi
kuu ri chaa hebreo ja ni
chiñu'un ri Yandios nanu
yɨvɨ hebreo. Ti ka jini ra ja
ndeva'a xaan ni sa'a ri sɨkɨ
yɨvɨ ka kandixia Jesús. Ti ni'in
xaan ni nduku ndee ri ja xnaa
ri yɨvɨ kandixia un niku.
14 Chaa tu'va xaan ga ni
kuu ri jiin sa'an yɨvɨ hebreo
ja kuu taka ga chaa nación ri,
ja ɨɨn nuu ni ka ja'nu da jiin
ri, chi ni ndɨ'ɨ xaan ga ini ri ja
koto va'a ri ichi ni ka ñava'a
tata ri, nava tu naa.
15 Ti vasu siukan iyo, ko
Yandios ja ni nakaji ya ru'u
undi na changa ga kaku ri ja
na kundiso ri jniñu nuu ya.
Ti vasu tu ni ɨɨn jniñu va'a ni
sa'a ri, ko ni kunda'u ini ya
ru'u. Yukan kuu ja ni nakaji
ya ru'u.
16 Yukan ti ni kuni ya ja
na chaku inijnuni ri nau kuu
maa Se'e ya. Chi sia'an ni
kuni ya ja na ka'an ri sɨvɨ
Se'e ya nuu yɨvɨ ɨnga nación.
Sia'an ni sa'a ya jiin ri ja na
chaku ini ri, ko tu ni ja'an ri
nuu ɨnga yɨvɨ ja xndaku nuu
ri sɨkɨ nasa koo jnu'un ka'an
ri.
17 Ni tu ni ja'an ri ñuu
Jerusalén ja kin nde'e ri chaa
ka kuu apóstol nuu Jesús, ja
xnakan da ni ka kuu apóstol
ansu ru'u. Chi sa su'va, ni
nduku ndee ri ti yachi ni
ja'an ri undi ndañuu Arabia.
Yukan ti ni nandeokuñɨ ri
undi ñuu Damasco.
18 Ni ya'a uni kuiya ti sa
ni ja'an ri ñuu Jerusalén, chi
ni ndo'o ini ri ja kuni ri nuu
Pedro. Ti yukan ni kuncha ri
xia'un ni kɨvɨ jiin da.
19 Suni ni jini ri Jacobo, ñani
Jito'yo Jesús. Ko tu ni jini ri
ɨnga chaa kuu apóstol yukan.
20 Ti jini va'a maa Yandios
ja tu xnda'u kuɨtɨ ri jnu'un
chaa ri. Ja yukan taka jnu'un
chaa ri ja'a kuu jandaa.
21 Yukan na ti ni ja'an ri
nuu ndañuu Siria. Suni ni
ja'an ri nuu ndañuu Cilicia.
22 Yukan kuu ja yɨvɨ ka
kandixia Cristo ja kanchuku i
ndañuu Judea, kɨvɨ un changa
ga kuni i nuu ri.
23 Chi mani jnu'un ni ka
ni'in i ja ni ka kachi uu ga
yɨvɨ: “Chaa ni sa'a ndeva'a
jiin yo undi nuu, vijna ti suni
xna'an da jnu'un Jesús nava
ka kandixia yo, ja xnakan ni
nduku da xnaa da jnu'un un
niku”, ni ka kachi i.
24 Ti ni ka kanajaa i Yandios
ja ña'nu xaan kuu ya ja sia'an
ni sa'a ya jiin ri.

Ni ka janta'u uu ga apóstol nuu Pablo

2

1 Yukan ni ya'a uxi kuun
kuiya ti sa ni ja'an tuku ri
ñuu Jerusalén. Ti ni kunduu
Bernabé jiin ri, ti suni ni ka
yɨnda'a ri Tito.
2 Ni ja'an ri chi ni kachi
Yandios ja na ki'in ri. Ti
yukan ni ka ndututu sɨɨn
mani maa chaa ka kuña'nu
nuu yɨvɨ ka kandixia. Ti ni
nakani ri jnu'un ri nuu da
naa da sɨkɨ jnu'un ka'an ri
nuu yɨvɨ ɨnga nación, ja yɨvɨ
un tu ka jini kuɨtɨ i jnu'un
Yandios. Siukan ni kachi
ri nuu da naa da nava na
kujnuni ini da ja siukan kuu
jniñu sa'a ri. Ti ni ka janta'u
da ru'u. Ja yukan tu ni kendo
ka'a jniñu ni sa'a ri ja ni ka'an
ri undi nuu.
3 Ti yukan ni kuncha Tito
jiin ri. Vasu tu ni kuu da
maa chaa hebreo, ko tu ni
kachi chaa ka kuña'nu un ja
na chiñu'un da ichi yɨvɨ he-
breo, ja ni'in da ɨɨn seña nuu
yɨkɨ kuñu da. Tu kuɨtɨ ni ka
ka'an da un.
4 Ti tɨjnɨ yɨvɨ ja tu ka
kandixia ndaa maa Cristo ni
ka kɨvɨ da yukan, ko ni ka kɨvɨ
da so ja kuni da nde'e da nasa
ka chiñu'un yo Yandios, nu
siin yo jiin ichi chaa hebreo
un xi tuu. Ko tukaa chayɨka
ley jana'an un yo'o ja na
siuku yo taka ichi un, chi ja
ni jiña Cristo Jesús ɨɨn ichi jaa
ki'in yo. Ko uu ga yɨvɨ un tu ka
kandixia i sia'an. Ti ka kuni
i chayɨka i ru'u naa ri ja na
chiñu'un ri ichi chaa hebreo.
5 Ko ni ɨɨn tɨ'lɨ tu ni ka
janta'u kuɨtɨ ri nuu yɨvɨ un ja
chayɨka i yo'o naa yo, ja siuku
yo ichi yɨvɨ hebreo un. Siukan
ni ka sa'a ri nava na kuñɨɨ
maa jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo
Jesús jiin ra naa ra.
6 Sa su'va maa chaa ka
ndisojniñu ña'nu nuu yɨvɨ ka
kandixia un, tu ni xndaku da
nuu ri ja na xna'an ri ichi un.
Ti ni ɨnga jniñu jaa, tukaa ni
kachi da ja sa'a ri. Ti vasu
chaa ña'nu ka kuu da, ko tu ni
yu'u ri ja ka'an ndaa ri jnu'un
nuu da. Tu ni yu'u kuɨtɨ ri, chi
ɨɨn ni ka kuu tendɨ'ɨ yɨvɨ nuu
Yandios. Ja yukan tu nau ɨnga
jnu'un ni chayɨka da naa da
ru'u ja sa'a ri.
7 Su'va ni ka nakuni ndaa
da ja maa Yandios ni tatu
ya jniñu ja'a nuu ri, ja na
ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ
ɨnga nación nanu ni tatu ya
jniñu nuu Pedro ja na ka'an
da jnu'un ya nuu maa yɨvɨ
hebreo.
8 Sia'an ni nakuni ndaa
chaa ka ndisojniñu un, ja
maa Yandios ni ja'a jniñu nuu
Pedro ja na kuu da apóstol, ti
ka'an da jnu'un Cristo nuu
yɨvɨ nación hebreo. Suni
sia'an ni nakuni ndaa da ja
maa Yandios ni ja'a jniñu nuu
ri ja na kuu ri apóstol nuu ya,
ti ka'an ri jnu'un Cristo nuu
yɨvɨ taka ga nación.
9 Ja yukan kuu ja Jacobo,
Pedro, jiin Juan ni ka jini
ndaa da ja maa Yandios ni
ja'a jniñu nuu ri, chi iyo va'a
xaan jniñu ni tatu ya ja sa'a
ri. Vasu ka ka'an yɨvɨ ka
kandixia ja maa da naa da
kuu chaa ka kuña'nu ga, ko ni
ka jnɨɨ da nda'a ri jiin Bern-
abé. Yukan ni kundaa ja iyo

jnu'un mani ini jiin ri, chi ni
kundaa ini da naa da ja na kin
ka'an ri jnu'un Cristo nuu yɨvɨ
taka ga nación, ti maa da naa
da na ki'in da jiin jnu'un ya
nuu mani yɨvɨ hebreo.
10 Ɨin jnu'un ni ka tatu da
nuu ri kuu ja na koto va'a ri
nuu yɨvɨ nda'u, ti na chindee
ri i. Ti suni maa ri, ñukuu
ndaa ini ri ja sia'an kin koto
va'a ri nuu yɨvɨ nda'u naa i.

Kanajiin Pablo nuu Pedro

11 Yukan ti na ni jaa Pe-
dro ñuu Antioquía ɨin jinu, ni
kanajiin ri nuu da, chi ni yuji
da jiin ɨin jniñu sa'a da.
12 Xnakan iyo va'a xaan
jniñu sa'a da niku, chi yaji da
staa jiin yɨvɨ ɨnga nación. Ko
ni jakoyo uu xi uni chaa ni
taji Jacobo. Ja yukan tukaa
ni yaji Pedro staa jiin yɨvɨ
ɨnga nación un, ti ni kuxio
da kua'an da. Tukaa ni yaji
da staa jiin yɨvɨ un, chi yu'u
da sa kuni chaa ni jakoyo
un ja tukaa ga siuku da ichi
yɨvɨ nación hebreo. Ti yukan
ka'an da sɨkɨ da.
13 Ti uu ga chaa hebreo un
ja suni ka kandixia da, ni ka
jajnu'un da Pedro ja tu yaji
da staa jiin yɨvɨ ɨnga nación
un. Ti suni undi Bernabé suni
sia'an ni sa'a da ja ni kejna'an
da jiin Pedro.
14 Ti ru'u Pablo, nu ni jini ri
ja tu iyo va'a nava sa'a Pedro,
ti ni kanajiin ri nuu da nuu
ni ka ndututu ri. Sia'an ni
sa'a ri nuu taka ga ñani jna'an
ri un, chi tukaa siuku ndaa
da maa jnu'un Yandios, ti ni
kachi ri jiin Pedro: "Kuu ra
chaa nación maa yo ja kuu
hebreo, ti tukaa siuku ra ley
jana'an un, chi kuu kaji ra
staa jiin yɨvɨ ɨnga nación un.
Ko sɨkɨ ja ni kuxio ra kua'an
ra, ti vijna ¿xi kuni xndaku ra
nuu yɨvɨ ɨnga nación un ja na
siuku i ley chaa hebreo xino?
Xi nu sia'an kuni ra sa'a ra,
ko ni maa ra tu siuku jnu'un
un." Siukan ni kachi ri nuu
Pedro na ni ka ndututu yɨvɨ
ka kandixia un.
15 Yo'o, chi ka kuu yo maa
chaa nación hebreo, ti undi
nuu ni kachi yo ja tu ka sa'a
yo kuachi nanu maa yɨvɨ taka
ga nación ja ka nchakuachi i.
16 Ko tukaa vijna. Chi yo'o
ja ka kuu yo yɨvɨ hebreo, ka
jini ndaa yo ja tu kendo ndaa
nuu Yandios ja siuku yo jniñu
ta'u ley Moisés. Chi ansu
kachi Yandios ja tukaa jna'nu
ndatu yo jiin kuachi yo nu na
kuandatu yo ley un, chi mani
maa ja na kandixia ndaa yo
jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, ya
kuu Cristo. Yukan kuu ja yo'o
ja ka kuu yo yɨvɨ hebreo, tu
iyo ɨnga ichi, chi maa ɨin ni
ja ka kandixia yo Cristo Jesús.
Sɨkɨ yukan ti kachi Yandios ja
tukaa ga jna'nu ndatu yo jiin
kuachi yo, ansu ja siuku yo
maa ley Moisés. Chi kachi
nuu tutu ii: "Ni ɨin yɨvɨ tu
kendo ndaa i nuu Yandios sɨkɨ
ja siuku i maa ley Moisés",
kachi tutu.
17 Ti yo'o naa yo, yɨvɨ he-
breo, nu ka kandixia ndaa yo
ja ni ji'i Cristo ja'a yo, nusa
ti ka ñukuu ini yo ja kachi
Yandios ja tukaa ga jna'nu
ndatu yo jiin kuachi yo. Ti
vasu kandixia yo Cristo, ko

nɨnɨ iyo ɨɨn jnu'un ini yo ja sa'a yo kuachi nanu yɨvɨ taka ga nación. Nu sia'an kuu, ¿tɨ ndixia ja skɨvɨ Cristo yo'o nuu kuachi nu? ¡Tu kuu kuɨtɨ! Chi tu kuu kuɨtɨ kachi yo ja ni skɨvɨ Cristo yo'o nuu kuachi, chi maa ya tu yɨ'ɨ ya jiin kuachi.

18 Tu kachi kuɨtɨ yo ja Cristo ni skɨvɨ ya yo'o nuu kuachi. Ko nu na nandeokuñɨ tuku ri ja xna'an ri ley Moisés ja ni xndoo ri undi nuu, ti sakanuu ri ɨnga jniñu jiin maa jniñu ni sa'a Cristo ja'a ri. Nu siukan ti nduni'in ini ri sɨkɨ maa Yandios, chi vijna ni ja'a ya ɨnga ley ja kachi ja kandixia yo Cristo sia'an ni.

19 Undi nuu, su'va ni nduku ndee ri ja siuku ri maa ley Moisés, ko ansu ja sia'an ni sa'a ri ti ja ni kendo ndaa ri nuu Yandios. Ko tuu, chi vijna kuu ri nanu ja ni ji'i ri nuu ley. Tukaa yɨnda'a ley ru'u. Sia'an kuu nava na kuchaku ri ja na sa'a ri nava kuni Yandios.

20 Kuu nanu ja ni ji'i Cristo ja'a ri, ti yukan tukaa ga nandeokuñɨ ri sa'a ri nanu ni sa'a ri undi nuu. Vijna na sa'a ri nava kuni maa Cristo, chi kancha ya jiin ri. Ti nɨ kancha ri nuu ñuyɨvɨ ja'a, kandixia ndaa ri nuu maa ɨɨn ni Se'e Yandios. Chi mani maa ya kuu ja ni kunda'u ini ya ru'u, chi maa ɨɨn ni ya ni ji'i ja kuu maa ri.

21 Ni tu kuu kasɨ kuɨtɨ ri jnu'un Yandios ja kunda'u ini ya yo'o naa yo. Yukan kuu ja ni taji ya se'e ya ja ni ji'i ya ja'a yo. Chi nu jandaa ndixia ja kendo ndaa yo nuu Yandios sɨkɨ ja siuku yo maa ley Moisés, nusa ti tu ni jniñu kuɨtɨ ja ni ji'i Cristo ja'a yo naa yo nusa.

Jnu'un ley jiin jnu'un kandixia

3

1 Ñani ja tu ka ndo'o va'a ini ra naa ra, ¿ndoo ni ka sana xini ra? ¿Xi nau yɨvɨ ni xnda'u ro'o naa ra nu? ¿Nasa kuu ja tu ka jandatu ra nuu maa jnu'un ndaa Yandios, maa jnu'un ndaa ja ni ka ka'an ri nuu ra naa ra? Chi ni ka'an kaji ri maa jnu'un Cristo ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz ja kuu maa yo naa yo.

2 Vijna ti na kachi ri ɨɨn jnu'un nuu ra. Ni ka ni'in ra Espíritu Santo ja kuncha ya jiin ra sɨkɨ ja ni ka kandixia ra maa Cristo Jesús, ti ansu ja kuandatu ra nuu ley Moisés.

3 Xaan ga ni ka sana inijnuni ra ja ni ka nduni'in xaan ini ra vijna. ¿Xi ka ndo'o ini ra ja sa'a ra mani jniñu ja ta'u ley Moisés, ja sia'an na kendo ndaa ra nuu Yandios? Va tu chaku ini ra ja maa Espíritu Santo ni sama ya inijnuni ra, ti maa Espíritu ya kuu ja chindee yo'o ja na kundee yo siuku ndaa yo jnu'un ya, ansu ja siin yo jiin ley Moisés.

4 Xaan ga kua'a nundo'o ni ka jito ra ja ni ka sa'a yɨvɨ jiin ra, sɨkɨ ja ni ka kandixia ra maa Cristo Jesús. ¿Ni ka ndo'o ka'a ra nundo'o un nusa?

5 Ko tuu, chi maa Yandios ni taji Espíritu Santo kuncha ya jiin ra. Ti maa ya kuu ja sa'a jniñu ña'nu un jiin ra naa

ra. Chi na ni ka jiniso'o ra jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, ti ni ka kandixia ra. Ko ni tu sa'a kuɨtɨ ya sia'an nu na siin ra jiin jniñu ta'u ley Moisés.

6 Suni sia'an ni kandixia chaa ña'nu Abraham maa jnu'un ni chisojnu'un Yandios nuu da. Ja yukan ni janta'u Yandios maa da, ti ni kachi ya ja tukaa ga jna'nu ndatu da jiin kuachi, nava na kendo ndaa da nuu ya.

7 Ja yukan na chaku va'a inijnuni ra ja yɨvɨ kandixia ndaa kuɨtɨ jnu'un Yandios, ti janta'u Yandios maa i ti skonani ya maa i jna'an Abraham.

8 Sia'an yoso nuu tutu ii Yandios najana'an, ja ndumani ya jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ taka nación ja tu ja'i nakuni i jnu'un ya, ko ndumani ya jiin yɨ, ti tukaa ga jna'nu ndatu i jiin kuachi i nu na kandixia ndaa i jnu'un ya. Chi sia'an ni ka'an Yandios jnu'un va'a un jiin chaa ña'nu Abraham ja ni kachi ya: "Kandichi ri jiin yɨvɨ taka ga nación nu na kandixia i jnu'un ri nanu ni kandixia maa ra ti tukaa jna'nu ndatu i", kachi ya.

9 Ja yukan kancha Yandios jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ ka kandixia jnu'un ya, sia'an nanu ni kuncha ya jiin chaa ña'nu Abraham, chi ni kandixia ndaa da jnu'un ya.

10 Ko yɨvɨ ja xndaku ja na siuku yo ley Moisés, na kachi ri ja ja ni jna'nu ndatu yɨvɨ un, ja sia'an ka'an i. Ni jna'nu ndatu i chi sia'an kachi nuu tutu ii Yandios: "Nu tu siuku ndɨ kuɨtɨ ra jnu'un yoso nuu tutu ley, ti nu tu sa'a ra taka jniñu ta'u ley un, ti na jna'nu ndatu ra", kachi nuu tutu Yandios.

11 Tu kachi kuɨtɨ Yandios nuu ni ɨin yɨvɨ ja kendo ndaa i nuu ya ja sa'a i taka jniñu ta'u ley Moisés. Sia'an ka'an ri chi kachi nuu tutu ii Yandios: "Tukaa ga jna'nu ndatu yɨvɨ sɨkɨ kuachi i nu na kandixia ndaa i nuu ri. Ja yukan kendo ndaa i nuu Yandios ti kuchaku i jiin ri ja kuu taka saa ni", kachi ya nuu tutu ii.

12 Ko nu nau yɨvɨ na kuandatu nɨ ley Moisés un, ti tukaa kandixia i Cristo, chi sia'an kachi tutu ii: "Nu sa'a ndɨ kuɨtɨ ra taka ja ka'an nuu ley ja'a, ti keta'u ra ja kuchaku ra ja kuu taka saa ni, chi ni kundee ra ni siuku ndɨ'ɨ ra taka jnu'un un", kachi tutu ii.

13 Ko ja ka jini yo nava ka'an maa ley un ja jna'nu ndatu yo nu tu kundee yo siuku ndɨ'ɨ yo jnu'un ka'an. Ti ja yukan ni chaa Cristo ja ni chunaa ya yo'o nuu jnu'un un, ja ni ji'i ya ja kuu maa yo naa yo. Chi ja sɨkɨ kuachi yo ti ni jna'nu ndatu ya ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz sia'an nanu kachi nuu tutu Yandios: "Na jna'nu ndatu taka yɨvɨ ja kundaka nuu ɨin yujnu, ja na kuta'u i jnu'un kanuu sɨkɨ kuachi ni'in ni sa'a i", kachi tutu.

14 Ni kandixia Abraham Yandios. Yukan ti kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu Abraham ja kuu kuachi da. Sia'an ni chunaa ya maa da. Ti sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo, yukan ni chunaa Yandios sava'ni ga yɨvɨ ɨnga nación

nu na kandixia i jniñu Cristo. Ja yukan tendɨ'ɨ yo'o ja ka kandixia jnu'un ya, ni taji ya Espíritu Santo na kuncha jiin yo nava ni chisojnu'un ya undi nuu.

Jnu'un sɨkɨ ley jiin sɨkɨ jnu'un ja ni chisojnu'un ya

15 Ñani, na kachi ri ɨɨn jnu'un nasa sa'a yo naa yo, chi nu sa'a yo ɨɨn tratu sɨkɨ ɨɨn ndajniñu ti jakava ɨɨn tutu. Ti nuu tutu un kua'a yo firma yo xi kua'a yo xini nda'a yo, ti jiin yukan ni kukutu tratu ni ka sa'a yo. Ti ni ɨɨn yɨvɨ, tu kachi ja tu nijniñu kuɨtɨ tutu un, vasu na kachi i ja na chiso i uu uni ga jnu'un nuu. Ko ja sɨkɨ jnu'un ni chisojnu'un Yandios, jandaa ga kuu.

16 Chi undi na jana'an ni chisojnu'un Yandios nuu Abraham. Ti jnu'un un ni kundaa ndixia nuu maa ɨɨn ni jna'an da. Ko tu kachi kuɨtɨ nuu tutu ii ja sɨkɨ tendɨ'ɨ jna'an da ja vekoyo. Chi su'va kachi nuu tutu ja nuu maa ɨɨn ni jna'an da ja kii ni chisojnu'un Yandios. Ti jna'an Abraham ja kii ni kuu maa Cristo.

17 Ja yukan kuu jnu'un ka'an ri ja xnakan ni sa'a Yandios ɨɨn tratu jiin Abraham na ni chisojnu'un ya ja na kii Cristo. Yukan ti ni ya'a kuun ciento oko uxi kuiya, ti sa ni ja'a ya ley nuu Moisés. Ko ley un tu jasɨ nuu jnu'un ja sɨkɨ Cristo ja ni chisojnu'un ya undi nuu na ni ka'an ya jiin Abraham.

18 Ko nɨnɨ nuu yɨvɨ ka jandatu ley Moisés na kua'a ya ta'u i ja na kendo ndaa i nuu ya, yukan ti tukaa na kua'a ya ta'u nuu yɨvɨ ja kandixia i maa jnu'un ni chisojnu'un ya. Ko ansu sia'an ni chisojnu'un ya nuu Abraham. Tu ni kuu ni ɨɨn jniñu ni sa'a Abraham ja ni ni'in da ta'u un, chi mani ja ni kunda'u ini ya maa da. Ja yukan ni ja'a ya ɨɨn ta'u nuu da jiin jnu'un ni chisojnu'un ya nuu da jiin nuu maa ɨɨn ni jna'an da.

19 Nu sia'an, ¿ti nasa kuu ja ni ja'a Yandios ley nuu Moisés nu? Vijna ti na kachi ri nuu ra nasa ni jajniñu ley ni ja'a Yandios nuu Moisés. Chi ni xnukoo ya ɨɨn ley nuu yɨvɨ naa i ja na nakuni i kuachi i. Ti sia'an ni iyo ley un undi kɨvɨ ni kenda Cristo, maa jna'an Abraham. Chi ja sɨkɨ maa jna'an Abraham un ni chisojnu'un Yandios na ni ka'an ya jiin da undi najana'an. Ti ángel ka junukuachi nuu Yandios ni ka nakua'a ley ya nuu Moisés, ti Moisés ni nakua'a ley un nuu yɨvɨ nación Israel.

20 Ko nu ni ka'an Yandios jiin Abraham tu ni jajniñu ya ɨnga ja kancha ma'ñu sava, chi maa ɨɨn ni Yandios ni chisojnu'un ya nuu da.

21 ¿Va nu ka ndo'o ini ra ja ka'an Yandios jiin uu inijnuni xino? ¿Va nu chajiyo ya jnu'un ni chisojnu'un ya nuu Abraham jiin jnu'un ley ni ja'a ya nuu Moisés xino? ¡Ko tu sa'a kuɨtɨ ya sia'an! Chi ndɨnduu jnu'un ni ka'an ya un kejna'an, vasu jnu'un ni chisojnu'un ya nuu Abraham xi jnu'un yoso nuu ley ja ni

ja'a ya nuu Moisés. Ndɨnduu jnu'un un kejna'an. Ko vasu sia'an kuu, ko tu ni kachi Yandios ja tukaa iyo kuachi i nuu yɨvɨ ja nanduku ndee i ka jandatu i ley, chi tu iyo ni ɨɨn ley ja kuandatu i ti kendo ndaa i nuu ya, jiin ja kuchaku i jiin ya.

22 Ko tu kundee i siuku i jnu'un un, chi nuu tutu Yandios ja xna'an ley, suni ka'an ja tendɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a iyo kuachi sɨkɨ i. Ko kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios jiin jnu'un ni chisojnu'un ya najana'an, ti jnu'un un ka'an ja na kandixia yo maa Jesús, ya kuu Cristo. Ti ansu ja kundio ini yo kendo ndaa yo nuu Yandios nu na siuku yo ley Moisés.

23 Undi nuu ley un ni kuu nanu chaa ndito vekaa, chi tu ni kuu nanu ja sia yo nuu kuachi. Ti sia'an ni ka siuku yo undi ni chaa maa Cristo. Undi yukan ti sa ni ja'a Yandios inijnuni yo ja na kandixia ndaa yo maa Cristo.

24 Ti nanu ɨɨn chaa ja sajniñu ka'a, ti ni jito va'a da nuu se'e chaa xiin ve'e un, suni sia'an ni yɨnda'a ley un yo'o naa yo undi kɨvɨ ni chaa Cristo, sa ni ka kandixia yo maa jniñu ña'nu ni sa'a ya ja ni ji'i ya ja kuu maa yo naa yo. Ti nu na kandixia ndaa yo maa ya, yukan ti tukaa yɨnda'a ley un yo'o naa yo.

25 Ko vijna chi ja ni kii Cristo, ti tukaa ga yɨnda'a ley un yo'o, chi ja ni ka kandixia ndaa yo maa Cristo. Tukaa yɨnda'a ley un yo'o naa yo.

26 Yukan kuu ja tendɨ'ɨ ra kuu Se'e Yandios, chi ni ka kandixia ra nuu maa Cristo Jesús.

27 Ti taka ro'o ja ja ni ka janducha ni xna'an ra ja jandaa ndixia kuu ja ni ka ndɨvɨ ra nuu nda'a Cristo. Vijna ti kuñukuu ini ra ja na nduu ra nava kuu maa ya.

28 Ti tukaa ga kondo'o ini ra naa ra nu ka kuu ra yɨvɨ ñuu hebreo xi kuu ra yɨvɨ ɨnga nación. Tukaa ga kondo'o ini ra ja kuu ra muzu ni ka jaan yɨvɨ, xi ja sajniñu ra ja kuu maa ra. Suni tukaa ga kondo'o ini ra nu kuu ra chaa xi ñasɨ'ɨ. Tukaa ga kondo'o ini ra sɨkɨ yukan, chi vijna ɨɨn ni ga ni ka kuu ra sɨkɨ ja tendɨ'ɨ ra ni nakɨ'ɨ nuu nda'a Cristo Jesús.

29 Nu kandixia ra Cristo, ti ka yɨ'ɨ ra jiin ya. Ja yukan ka kuu ra se'e nuu tata yo chaa ña'nu Abraham, ti jandaa ja na ni'in ra naa ra maa ta'u ni chisojnu'un Yandios nuu da.

4

1 Suni na kachi ri ɨɨn jnu'un. Nu ɨɨn tata na chisojnu'un da nuu ɨɨn se'e da ja kua'a ndɨ'ɨ da ta'u i, ko suchi un kuu i nanu ɨɨn muzu ja sajniñu ka'a, chi tu ja'i ndɨvɨ nda'a i ta'u ni ja'a tata i. Ti jaa kɨvɨ ja nakɨ'ɨ nda'a i ta'u un. Vasu changa ga kɨnda'a i ti siukan kuu ja kuu i nanu ɨɨn muzu ja sajniñu ka'a nuu tata i.

2 Chi yɨvɨ ka jito ve'e tata i, ka yɨnda'a da maa i ja koto da i undi na jinu kɨvɨ kachi tata i.

3 Ti nanu suchi un ni kuu yo na changa ga kandixia yo

Cristo. Ti kuu yo nanu suchi kuachi ja tu ja'i nakuni yo naa ichi ki'in nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti ka jandatu yo nuu sava'ni ga ichi, vasu tu kuu un maa jniñu ña'nu ja ni sa'a Cristo Jesús. Ti ni'in xaan ni ka junukuachi yo nuu ichi un.

4 Ko nu ni jinu kɨvɨ ni jani Yandios, ti ni kundaa jnu'un ya nu ni taji ya maa Se'e ya nuu ñuyɨvɨ ja'a ja ni kii ɨin ñasɨ'ɨ sia'an ni. Ti ni kii ya nuu nación chaa hebreo ja ni ka junukuachi da nuu ley Moisés.

5 Siukan ni kii kaku ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, ja ni kii chunaa ya kuachi yɨvɨ naa i ja ni ka yɨ'ɨ i jiin ley najana'an un, nava na xndoo i ja ka'nu nuu ley un ti tukaa ga siuku i. Vijna ti tukaa ga kundatu yo ɨnga ta'u, chi ja ni nakinse'e Yandios yo'o naa yo, ti vijna ja ni ni'in ta'u yo nuu ya.

6 Ti sɨkɨ ja ka kuu yo se'e ya ni taji ya Espíritu Santo ja na kuncha ya jiin yo, ti Espíritu un kanajaa nuu Yandios ja'a yo, ti kachi ya: "Tata ri", kachi ya.

7 Nusa ti vijna tukaa kuu ra nanu ɨin muzu ja sajniñu ka'a nuu ley najana'an un. Vijna ti ni nduu ra se'e Yandios. Ti yukan kundio ini ra ja ni'in ra ta'u ja sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo. Na ni'in ra ta'u nuu ya nava ni chisojnu'un ya undi najana'an.

Ndɨ'ɨ ini Pablo nasa ka kuu yɨvɨ ka kandixia ini ñuu Galacia

8 Ro'o chaa ñuu Galacia, na kachi ri ja najana'an na ti nakuni ga ra maa jnu'un Cristo, ti ni ka nchañu'un ra santu ja ni ka sa'a yɨvɨ jiin nda'a i, vasu tu ni kuu maa Yandios ndixia. Nanu ɨin muzu ja sajniñu ka'a, suni sia'an ni ka junukuachi ra nuu santu un.

9 Ko vijna ti ja ni ka chaku ini ra nau kuu maa Yandios. Chi maa Yandios ni kunda'u ini ya, ti ni nakana ya ro'o naa ra ja ka nduu ra se'e ya. Nu sia'an kuu, nusa ti ndoo ka sana xini ra vijna ja kuni nduu tuku ra nanu suchi yɨkɨ ja tu ja'i nakuni i ichi Yandios. ¿Xi kuni ndeokava tuku ra ja sajniñu ka'a ra nuu ichi najana'an un, ti xndoo ra ichi Yandios nu? ¿Xi ka kuni nduu tuku ra muzu nanu ɨin muzu ja sajniñu ka'a ti ka junukuachi nuu ley jana'an un nu?

10 Xi ka jani ini ra ja nita'u ra nuu Yandios ja ka chiñu'un ra tɨjnɨ kɨvɨ ii, jiin tɨjnɨ viko ja suni ka chiñu'un ra taka kɨvɨ ja nukoso yo, jiin taka kɨvɨ ja nukuiñɨ kuiya, vasu tu ni jniñu kuɨtɨ jnu'un un.

11 Ja yukan ndɨ'ɨ xaan ini ri ja so ni xna'an ka'a ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra.

12 Ñani naa ra, kanda'u ri jiin ra ja koto ma na kakayata ra ti siuku ra jnu'un ley Moisés nanu ka sa'a yɨvɨ nación Israel. Chi ru'u Pablo, ni xndoo ri taka jnu'un un, ti ni nduu ri nanu ro'o naa ra ja tu ka yɨ'ɨ ra nuu nda'a ley un.

Ti suni nuku'un ini ri ja na ni kuncha ri jiin ra naa ra yukan, mani ja ni ka sa'a va'a ra jiin ri, ti ja yukan tu nau

ɨnga jnu'un ja ka'an ri sɨkɨ ra.
13 Ti ka jini va'a ra nasa
ni nakani ri jnu'un Yandios
sɨkɨ Cristo Jesús nuu ra naa
ra undi saa. Sɨkɨ ja ni ku'u ri
jiin kue'e kuu ja ni kendo ri
yukan, ti ni nakani ri jnu'un
va'a nuu ra naa ra.
14 Vasu ni jna'an ri nundo'o
ja ni ku'u ri, ko tu ni ka
skexiko ra ru'u, ni tu ni ka
keni'in ra ru'u ja na ki'in ri.
Chi su'va ni ka janta'u va'a ra
ru'u nanu ja kuu ri ɨɨn ángel ja
junukuachi nuu Yandios. Ni
ka janta'u ra ru'u na kaa ja
maa ri kuu Cristo Jesús.
15 Ti vijna va tukaa ga iyo
sia'an nusa. Va skexiko ra
ru'u naa ra nusa. ¿Nachi
kua'an ja sɨɨ xaan ni ka kuu
ini ra jiin ri? ¿Ti nachi kua'an
jnu'un ja va'a xaan ni ka
chindee ra ru'u nusa? Undi
nuu tu ni iyo ni ɨɨn jniñu ja tu
ni ka sa'a ra ja kuu ru'u, undi
nakua'a ra nduchi ra nuu ri
niku.
16 ¿Vijna ti xi ka ndo'o ini ra
ja ja ni sama ini ri ja jito u'u ri
ro'o naa ra nu? Va sia'an ka
ndo'o ini ra, chi ka'an ri mani
jnu'un ndaa nuu ra naa ra.
17 Iyo yɨvɨ ja kuni ndumani
jiin ra, ko ka kuni sa'a mani
i jiin ra sɨkɨ ja kuni xnda'u i
ro'o. Ka kuni i sasɨɨn i ro'o
ja tukaa ka siuku ra jnu'un
ni xna'an ri un, nava na
kandixia ra taka jnu'un ka
xna'an maa i.
18 Ti vatu ni ka sa'a mani
jna'an ra jiin ɨnga yɨvɨ vaji
i xna'an i nuu ra. Ko nɨnɨ
na kundio ini ra ja siuku
ra jnu'un ndaa nanu maa
jnu'un ni xna'an ri nuu ra, chi
maa ɨɨn ni jnu'un ndaa kuu.
Ja yukan nɨnɨ na nde'e va'a ra
taka kɨvɨ, ansu nu kancha ri
jiin ra naa ra.
19 Ja yukan na'nu xaan ini
ri chi ka kuu ra nanu se'e
ri. Na'nu xaan ini ri nanu
ɨɨn ñasɨ'ɨ nu kaku se'e ña. Ja
yukan ndɨ'ɨ ini ri ja ka kuni
kandixia ra ɨɨn jnu'un sɨɨn ja
tu kejna'an jiin maa jnu'un
ndaa. Sia'an siin ri kunda'u
ini ri ro'o undi kɨvɨ nakuni
ndaa kuɨtɨ ri ja tendɨ'ɨ ra naa
ra ka kandixia maa ɨɨn ni
jniñu ni sa'a Cristo ja'a ra naa
ra, ti ansu ja kandixia ra ɨnga
jnu'un.
20 Vijna ti ñukuu ini ri jaa
ri nuu kanchuku ra ti nda-
jnu'un mani yo naa yo, chi
jitu ndi'i ini ri nasa ka kuu
ra naa ra, nu ka ñukuu ini ra
jnu'un ni xndaku ri xi tuu.

Sɨkɨ jnu'un Agar jiin Sara

21 Na kachi ndaa ri ñani naa
ra, ja nu ka kuni siuku ra ley
Moisés un, ¿chi va tu ka chaku
ini ra nasa ka'an ley un nusa?
22 Chi kachi nuu tutu ii Yan-
dios ja chaa ña'nu Abraham
ni iyo uu se'e da. Ɨɨn yɨɨ kuu
se'e Agar, ña'an sajniñu ka'a
ve'e da, ti ɨnga yɨɨ kuu se'e da
jiin maa ñasɨ'ɨ da Sara.
23 Ti se'e ña'an ja sajniñu
ka'a ve'e da un ni kaku i nanu
nava ka kaku yo'o naa yo,
ko se'e maa ñasɨ'ɨ da un ni
kaku i sɨkɨ jnu'un ja ni chiso-
jnu'un Yandios ja na koo ɨɨn
se'e Abraham jiin ñasɨ'ɨ da.
24 Jnu'un ka'an ri ja'a kuu
uu jnu'un ja sɨɨn sɨɨn kuni
ka'an. Chi sɨkɨ uu ñasɨ'ɨ
un kuu ja ka'an sɨkɨ uu
tratu ni chisojnu'un Yandios.
Ɨɨn tratu un kuu ja ka'an

sɨkɨ yuku Sinaí, chi yukan ni ja'a Yandios ley nuu Moisés najana'an. Jnu'un un ndakuni'in sɨkɨ Agar chi se'e ña kuu muzu ja ka sajniñu ka'a i.
25 Agar kuu ña nanu ley Moisés ja ni ja'a Yandios undi xini yuku Sinaí ja kande ini ñuu Arabia. Yuku un kuu nanu yɨvɨ kanchuku ñuu Jerusalén vijna, chi ka kuu i nanu muzu sɨkɨ ja ka junukuachi ti sajniñu ka'a i nuu ley ni ja'a ya un. Agar jiin se'e ña kuu nanu ley un, chi ni ka sajniñu ka'a ña ini ve'e Abraham.
26 Ko ñuu Jerusalén ja kande andɨvɨ vijna yɨ'ɨ jiin Yandios, ti yɨvɨ ñuu un tukaa kuu kuɨtɨ i muzu ja sajniñu ka'a nanu sa'a yɨvɨ ñuu Jerusalén ja kande nuu ñuyɨvɨ ja'a. Yɨvɨ ñuu Jerusalén ja kande andɨvɨ, ni ka kee i nuu nda'a ley ja yɨ'ɨ jiin Jerusalén nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti nanu ni kaku se'e Sara nava ni chisojnu'un Yandios, suni sia'an koo jiin yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin Jerusalén andɨvɨ, chi na ni'in i ta'u ni chisojnu'un Yandios, ja na nduu i se'e ya. Yukan ti ka kee i nuu nda'a ley ja yɨ'ɨ jiin Jerusalén kande ñuyɨvɨ ja'a. Yukan ti Jerusalén ja kande andɨvɨ kuu nanu nana yo,
27 chi sia'an kachi nuu tutu ii Yandios:

Ro'o ña'an numa ja tu iyo ni ɨin se'e ra, na kosɨɨ ini ra.
Chi ro'o ja tu ja'i kondo'o ini ja skaku ra se'e, ko kɨvɨ na koo ɨin se'e ra, ti kusɨɨ xaan ini ra, ti kanajiin ko'o ra ja kanajaa ra nuu Yandios.
Chi kua'a ga se'e ra koo ja ni kuu ra ña'an numa, ja ni xndoo yɨɨ ra ro'o, ansu ña'an kancha nuu jiin ɨin chaa.

Kachi tutu.
28 Ti sia'an kuu ñani naa ra, chi ka kuu yo nanu se'e yɨɨ Abraham ja ni nani Isaac. Chi ni kandixia Abraham jnu'un ni chisojnu'un Yandios. Ja yukan ni kaku Isaac. Ti suni sia'an ni ka kandixia yo jnu'un ya. Ja yukan ka kuu yo se'e Yandios.
29 Na jana'an ni iyo ɨin se'e yɨɨ Abraham jiin Agar, ko ni kaku suchi un nanu ka kaku sava'ni ga yɨvɨ. Ti ni ka jajna'an i jiin Isaac, chaa ni kaku ja ni sa'a Espíritu Santo nava ni chisojnu'un ya nuu Abraham. Ti suni sia'an ka jna'an yo naa yo vijna, chi yɨvɨ kuni ja na siuku yo nuu ley Moisés, ka kuni kanaa i jiin yo, vanuxia maa yo ka kuu maa se'e ndaa Yandios sɨkɨ jniñu ni sa'a Espíritu Santo jiin yo.
30 Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi sia'an kachi nuu tutu ii Yandios: “Keni'in ra ña'an kuu muzu ja sajniñu ka'a un na ki'in ña jiin se'e ña, chi so muzu kuu ña jiin se'e ña. Chi tu iyo ichi suchi un ja ni'in yɨ ta'u nuu ra nanu se'e maa ñasɨ'ɨ ra, chi se'e maa ñasɨ'ɨ ra kuu suchi xiin ta'u un”, ni kachi Yandios jiin Abraham.
31 Ja yukan ñani naa ra, tu kuu yo naa yo nanu se'e ña'an

ni sajniñu ka'a un. Chi su'va ka kuu yo nanu se'e ñasɨ'ɨ maa Abraham. Ti tukaa ga yɨ'ɨ yo nuu nda'a ley najana'an un, chi su'va nuu maa Jito'yo Yandios ka yɨ'ɨ yo vijna.

Va'a ga na siuku yo jnu'un maa Cristo

5

1 Ja yukan na kundichi ni'in yo jiin jnu'un Yandios, chi ja ni nuña Cristo Jesús ɨin ichi ja kinkoyo yo, ti ja ni keni'in ya yo'o naa yo nuu ley najana'an un, nava tukaa ga siin yo jiin. Ti koto nandeokuñɨ tuku ra kuandatu ra nuu ley un, chi nu sia'an ti nduu tuku ra nanu muzu ka sajniñu ka'a.

2 Ti chunso'o va'a ra jnu'un ka'an ri ja'a, ja nu na kuandatu ra nava ka'an ley un, ja na koo ɨin seña nuu yɨkɨ kuñu ra, ti va tu nijniñu kuɨtɨ jnu'un ni kandixia ra, ja ja ni ji'i Cristo ja'a ra naa ra.

3 Ti ni'in ka'an tuku ri ɨnga jnu'un nuu taka chaa ja ka janta'u da ɨin seña nuu yɨkɨ kuñu da, ja ka ndo'o ini da ja kendo ndoo da nuu Yandios ja sia'an sa'a da. Ko na kachi ri ja nu sia'an na siuku da ɨin jnu'un un, ti iyo ichi da ja na siuku da tendɨ kuɨtɨ ja ka'an nuu ley un. Chi nu na siuku ndɨ'ɨ da jnu'un ley Moisés, ti kendo ndaa da nuu Yandios. Ko nu tu siuku ndɨ'ɨ da jnu'un un, ni tu kendo ndoo kuɨtɨ da nuu Yandios.

4 Ti taka yɨvɨ ja ka'an ja kendo ndoo nuu Yandios ja ka siuku i jniñu ta'u ley Moisés un, nusa ti ni ka xndoo i maa Cristo Jesús, chi ni ka skexiko i jnu'un ja kunda'u ini Yandios nuu i, ja ni taji ya Cristo ni kii ya, ti ni ji'i ya ja kuu tendɨ'ɨ yo naa yo. Ti ni tu kendo ndaa yɨvɨ un nuu Yandios nu na kandixia i ɨnga jnu'un siɨn ja tu kejna'an jiin maa jnu'un Cristo Jesús.

5 Ko yo'o ja ka kandixia yo maa Cristo Jesús, ni sa'a Espíritu Santo ja na kandixia ndaa yo naa yo. Ti ka ñava'a yo jnu'un ndee ini ja kundatu yo ɨin kɨvɨ ka'nu ga un, ti kundichi yo nuu maa Yandios. Chi kandio ndaa ini yo ja kɨvɨ un kachi Yandios ja tu jna'nu ndatu yo jiin kuachi yo, chi ni ini yo ni ka kandixia yo maa jniñu ni sa'a Cristo Jesús ja'a yo naa yo.

6 Ka kandixia ndaa yo maa jniñu ni sa'a Cristo ja'a yo. Yukan ti nu ni'in yo seña nuu yɨkɨ kuñu yo, ko tu nijniñu un. Chi va nu ja siuku yo jnu'un un ti kendo ndoo yo nuu Yandios, xi ja tu siuku yo jnu'un un, ti tu kendo ndoo yo nuu Yandios, ko ansu sia'an kuu. Chi nɨnɨ ja na kandixia ndaa kuɨtɨ yo nuu maa Cristo ti kendo ndaa yo nuu Yandios. Ti jiin jnu'un ndaa un ka kunda'u ini nuu jna'an yo.

7 Undi nuu, va'a ni ka jika ra nuu ichi Yandios, ko vijna tukaa. Nusa ti ¿nau ni xnda'u ro'o nu? Chi tukaa ka jandatu ra maa jnu'un ndaa Cristo.

8 Chi ansu sia'an ska'an Yandios ro'o naa ra. Chi su'va, maa ya ni nakaji ya ro'o ja ka kandixia mani jnu'un ndaa.

9 Xi tu ka jini ra ɨɨn jnu'un
ja ka'an sia'an: "Tɨ'lɨ ni
levadura kuu ja keni'no nɨ
tu'u chii yujña iya", kachi
tutu. Ko na kachi ndaa ri ja
nanu ɨɨn tɨ'lɨ levadura un kuu
chaa ka xndoña'an un, ja ka
kuni da ja na xnaa ndɨ'ɨ maa
ra naa ra, ja tukaa kandixia
ra jnu'un ni ka kandixia ra
undi nuu.
10 Ti sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ yo jiin
Jito'yo Jesús, ndixia ri ja tu
sia ya ro'o naa ra ja kandixia
ra ɨnga jnu'un ja tu kejna'an
jiin jnu'un maa ya. Chi tu jini
ri naa chaa kuu ja sakanuu
ini ra naa ra un, ko ja kuu
maa da kua'a ndixia Yandios
nundo'o nuu da.
11 Ñani naa ra, na kachi ri
ndo ka jito u'u yɨvɨ hebreo
ru'u, ti ka ndikun i ru'u. Ti nu
siuku ri jnu'un najana'an ja
ka ni'in yo seña nuu yɨkɨ kuñu
yo, va kusɨɨ ini yɨvɨ un nuu ri,
sa ti sia'an ndixia na xndaku
ri. Nu sia'an xndaku ri, tukaa
kuɨtɨ ini yɨvɨ hebreo nu ka jin-
iso'o i jnu'un sɨkɨ Cristo ja ni
ji'i ya nuu nda'a cruz. Tukaa
ka kuɨtɨ ini i, chi vijna xndaku
ri ja siin yo jiin jnu'un un
niku.
12 Ko taka chaa ja ka xnda'u
da ro'o naa ra jiin jnu'un ja ka
ni'in yo seña yɨkɨ kuñu yo, ti
va'a ga na sinu da jniñu un.
Va'a ga ja na ka'ncha da yɨkɨ
kuñu maa da undi tukaa kuu
da tata niku.
13 Jandaa ndixia kuu ja ni
nakaji Yandios taka ro'o naa
ra nava tukaa ga siuku ra
jnu'un ni ka sajniñu ka'a ra
undi nuu. Chi su'va ni ka
keta'u ra nuu jnu'un un. Nu
ja ni ka keta'u ra nuu jnu'un
un, ti va kondo'o ini ra ja
sa'a ra sava'ni ga kuachi ja
kuni yɨkɨ kuñu ra ja kanchuku
ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ko tuu,
chi su'va na koto va'a ra
taka jniñu sa'a ra nava tu
kinikava ra nuu kuachi. Va'a
ga na ku'un nda'u ini ra, ti
chindee jna'an ra naa ra ja
na kunchuku mani ra.
14 Siukan na kunchuku ra
nava na siuku ra ɨɨn jnu'un
ni ta'u Yandios ja kuu ɨɨn ley
kanuu ga ja ni kachi ya: "Na
kuu ini ra nuu ñani jna'an ra
nanu kuu ini ra nuu maa ra",
kachi tutu.
15 Ko nu ka sa'a ra nanu ina
ja ka yeyɨ'ɨ jna'an, ti ka kuni
kaji jna'an ra ja ka kanaa ra
naa ra, ti jnu'un kanuu kuu
un. Ko koto ra maa ra ja koto
ma kunchuku ra undi sia'an.
Chi nu kunchuku ra sia'an,
ti tukaa kunchuku mani jiin
ñani jna'an ra. Chi kunda'u
ini Yandios yo'o nava suni
sia'an kunda'u ini yo ñani
jna'an yo.

Nasa kuni yo nau kuu yɨvɨ
tu kandixia ti nau kuu yɨvɨ ka
kandixia

16 Na kachi ri ja na kani
va'a ini ra ti na kuandatu ra
jniñu ta'u maa Espíritu Santo,
ti ansu ja kuandatu ra jniñu
ndo'o ini añu ra. Chi nu
kuandatu ra Espíritu Santo, ti
tukaa siin ra jiin kuachi.
17 Chi nɨnɨ ka ndo'o ini yo ja
sa'a yo ɨɨn kuachi. Ko nu na
kuandatu yo nava ndo'o ini
añu yo, ti yukan jasɨ ja kuni
maa Espíritu jiin yo. Ko nu
su'va na kuandatu yo nava
kuni maa Espíritu, yukan na ti

maa Espíritu kasɨ ja tukaa ga kundio ini yo sa'a yo kuachi. Chi tu mani Espíritu Yandios jiin kuachi, chi ndɨ nduu ka kanaa. Ja yukan tu kua'a Espíritu ya jnu'un ja kundio ini ra sa'a ra kuachi.

18 Ko nu na siuku ra nava kuni maa Espíritu, ti tukaa ga yɨ'ɨ ra nuu nda'a ley najana'an un ja kankuachi sɨkɨ ra.

19 Ndijin ndaa ka jika yɨvɨ ka jika jiin kuachi, chi ka siuku i nava ndo'o ini añu i. Mani jniñu kue'e ka sa'a i. Ka jika i jiin jnu'un sɨɨ ini ti tu kanchuku na'iin yɨ, chi nɨnɨ kaña ini ki'in yɨ ja siuku i nava ndo'o ini añu i. Ti ka yɨsɨkɨnchaa jna'an i, yɨsɨkɨnchaa i ñasɨ'ɨ i xi ña'an un yɨsɨkɨnchaa ña yɨɨ ña. Ti sia'an ka sa'a i mani jniñu kue'e.

20 Ka nchañu'un i sava'ni ga santu. Ka sa'a tasɨ i sɨkɨ ñani jna'an i. Ka jito u'u jna'an i ja ka kanaa i nanu ina. Kuu kuasun ini nuu jna'an i. Ni tu kuu ya'a ɨɨn jnu'un nuu i, chi yachi xaan kuɨtɨ ini i. Ti ka jitu ini i nduku i ja kuu maa i, ti tu jitu ini i ja kuu nuu ñani jna'an i. Ni tu kanchuku mani i jiin taka ñani jna'an i, chi su'va sasɨɨn i maa i ja tu kuni ka'an i jiin jna'an i.

21 Kuu kuasun ini i nuu ñani jna'an i nu ñava'a da taka ndajniñu ini ve'e da. Ka jajna'an ini i ka'ni i ndɨyɨ. Ka ji'i yɨ ndɨxɨ, ti ka sa'a i sava'ni ga viko. Ti sia'an ka sa'a i kua'a xaan ga jniñu kue'e. Ja yukan ka'an ri nuu ra naa ra nanu ni xndaku ri undi nuu, ti na chu'un ini ra nava na kukuee kunchuku ra. Ko na xndaku ni'in ri nava ni kachi ri undi nuu, ja nu na sa'a ra naa ra taka jnu'un ni ka'an ri ja'a, ni tu na nita'u kuɨtɨ ra ja najaa ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu.

22 Ti suni ndijin ndaa jini yo yɨvɨ va'a chi mani jniñu va'a ka sa'a i, vanuxia kancha Espíritu Yandios jiin yɨ. Ka ñunda'u ini i nuu ñani jna'an i. Sɨɨ ka iyo ini i, ti kukuee kanchuku i jiin jna'an i. Ñukuu ndaa ini i jniñu sa'a i. Ti kanchuku mani i ja ka chindee jna'an i. Ti ka siuku i taka jniñu ka sa'a i.

23 Tu ka kuña'nu nuu jna'an i ja sa'a i nava kuni maa i, chi ɨɨn nuu ka iyo ini i. Ti ley Moisés un, tu kankuachi sɨkɨ yɨvɨ ja kanchuku sia'an, chi mani jniñu va'a ka sa'a i.

24 Yukan kuu ja yɨvɨ ka jika jiin jnu'un maa Cristo Jesús, tukaa ga kanuu ja ka jandatu i jnu'un ini yɨkɨ kuñu i ja ka sa'a i kuachi. Chi ka ñukuu ini i ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz ja ni nama ya nuu kuachi un. Kuu nanu ja ni ka ji'i yɨkɨ kuñu i jiin Cristo, nava tukaa ga kanuu ja sa'a i kuachi naa i.

25 Ja yukan nu kancha maa Espíritu Santo jiin yo, ti na sa'a yo nava kuni maa ya.

26 Koto ma kava vixi ini ra jiin jnu'un ka'an ra, chi jiin yukan skuɨtɨ ra ini ñani jna'an ra ja na kuu kuasun ini ra nuu i.

Ja na kukutu ini yo ja chindee jna'an yo

6

1 Ñani, nu ni jini ra ja ni
kinikava ɨin ñani jna'an ra
nuu ɨin kuachi, ti koto nde'e
ra nundo'o jna'an da. Su'va
na najista ra da jiin jnu'un
va'a ja xndaku ra nuu da,
ja ka kuu ra ñani jna'an sɨkɨ
Cristo, ti jika ra jiin Espíritu
Santo. Ko koto va'a ra maa ra
ja tu kinikava ra nuu kuachi
un. Ti sia'an na kuu xndaku
ra nuu ñani jna'an ra, ko vii
vii na xndaku ra nuu da ja
nachun'un ichi ra da nuu ichi
va'a.
2 Sia'an na chindee jna'an
ra naa ra ja kuu nuu sava'ni
ga nundo'o ja ka jna'an ɨin ɨin
ra. Ti nu siukan na sa'a ra, ti
ka siuku ndaa ra taka jnu'un
kuu ley ni kachi Cristo.
3 Ko nu sandoo ra maa ra
ti kava vixi ini ra ndo'o ini
ra ja jankɨvɨ kinikava ra nuu
kuachi, ti so xnda'u ra maa
ra. Chi tundo kuu kuɨtɨ ra nu
sia'an.
4 Yukan ti ndɨ ɨin ra na nde'e
va'a nu iyo ndaa jniñu ka sa'a
ra. Yukan na ti kuu kachi ra
ja iyo ndaa ra nuu Yandios.
Xnakan va'a nde'e ra jniñu
sa'a maa ra, ti ansu ja ka'an ra
sɨkɨ jniñu ka sa'a ñani jna'an
ra. Chi nu jini ra ja iyo va'a
jniñu sa'a ra, ti va'a sa'a ra
nusa, ko tu kuu ichi ini ra sɨkɨ
jniñu ka sa'a ñani jna'an ra.
5 Suni na siuku ra maa
jniñu ndiso ɨin ɨin ra nuu Yan-
dios, ansu na nakua'a ra nuu
ɨnga.
6 Ti suni chindee ra naa
ra nuu yɨvɨ ka xna'an jnu'un
Yandios nuu ra, nava na ni'in
da taka ja va'a nava ni ka
ni'in ra naa ra.
7 Koto ma xnda'u ra maa ra,
chi kuu nanu ɨin chaa saka
triu, chi nastutu da nava ni
saka da. Suni sia'an kuu
nu kusɨkɨnchaa yo Yandios ti
kachi yo ja tu jini yo jnu'un
ya. Chi taka ja sa'a yo, ti
ndɨ'ɨ nani'in yo. Nu na sa'a yo
mani jniñu va'a ti suni sia'an
nani'in yo mani jniñu va'a.
Ko nu na sa'a yo mani jniñu
kue'e, ti nani'in yo nundo'o.
8 Chi nu na sa'a yo nava
kuu ini maa yo, ti nani'in yo
nundo'o ja naa yo. Ko nu
su'va na sa'a yo nava kuu ini
maa Espíritu Santo, ti nani'in
yo ɨin ta'u ja kuchaku yo ja
kuu taka saa ni jiin Yandios.
9 Koto ka'ncha ini yo jiin
jniñu sa'a yo, chi su'va na
kukutu ini yo jiin mani jniñu
va'a. Chi nu na jaa kɨvɨ, ti
nani'in ndixia yo ta'u nuu
taka jniñu ni sa'a yo, chi ni ka
jitu ndi'i ini yo nuu jniñu un.
10 Ja yukan ti taka jinu ja
kuni yo sa'a yo jniñu va'a un,
ja chindee yo nuu sava'ni ga
yɨvɨ, ti na chindee va'a yo jiin
ni ini ni añu yo nuu i. Ko
na kukutu ga ini yo jiin jniñu
va'a un ja kuu nuu maa yɨvɨ
ka kandixia Cristo.

Sandɨ'ɨ ni ga jnu'un ndee ini

11 Nde'e naa na'nu letra
chaa ri jiin nda'a ri nuu ra
naa ra ja'a.
12 Iyo yɨvɨ ka ñukuu ini ja
kendo va'a i nuu yɨvɨ. Ti
yɨvɨ hebreo un kuu yɨvɨ ka
chayɨka ro'o ja na ni'in ra ɨin
seña nuu yɨkɨ kuñu ra. Ti
siukan ka sa'a da nava tu
koto u'u yɨvɨ nuu da sɨkɨ ja ni
kandixia da Cristo, ja ni ji'i ya

nuu nda'a cruz ja kuu taka yo
naa yo.
13 Ti yɨvɨ ka chiñu'un jnu'un
jana'an un, ni tu ka siuku
ndɨ'ɨ i nava ka'an maa ley
najana'an un. Ti kuni i ja
na chiñu'un ra naa ra jnu'un
ka'an ley un. Ko nu na kɨvɨ ra
jiin jnu'un yɨvɨ un, yukan na
ti nduvixi i ja ni ka skandixia
i ro'o naa ra.
14 Ko ru'u chi jankɨvɨ
nduvixi ini ri, so nɨnɨ kusɨɨ
xaan ini ri nu ka'an ri jnu'un
Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo,
chi ni nama ya yo'o naa yo
ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz.
Ti ja sɨkɨ ni ji'i ya nuu nda'a
cruz kuu nanu ja ni ji'i jnu'un
ñuyɨvɨ ja'a, chi tukaa yɨ'ɨ ri jiin
jnu'un un. Suni kuu nanu
ni ji'i ri jiin Cristo, chi tukaa
sajniñu ka'a ri jnu'un ja iyo
ñuyɨvɨ ja'a. Ti kuu ri nanu
chaa ñuu jika, chi tukaa ga
nandeokuñɨ kuɨtɨ ri nuu ichi
un ja siuku ri.
15 Chi nu ka yɨ'ɨ yo nuu
nda'a Cristo Jesús, ti ni tukaa
ga nijniñu ja sa'a yo seña nuu
yɨkɨ kuñu yo, xi vasu tu sa'a yo
seña un. Chi jiin jniñu ña'nu
ni sa'a Cristo Jesús ni ndujaa
yo jiin añu yo nuu ya.

16 Ti ru'u Pablo, jikanta'u
ri nuu Yandios ja sa'a ya ja
na kukuee kunchuku tendɨ'ɨ
yɨvɨ ja kandixia ndaa i jnu'un
Cristo Jesús. Na kua'a ya
jnu'un ndee ini, ti na kunda'u
ini ya maa i naa i. Sia'an
ñukuu ini ri ja kuu taka yɨvɨ ja
kandixia ndaa jnu'un Cristo,
chi maa ɨɨn ni yɨvɨ ja yɨ'ɨ jiin
Cristo kuu maa yɨvɨ ñuu Yan-
dios.
17 Ti undi vijna jiin ja kuu
taka saa ni nuu kua'an yo,
koto ma skexiko yɨvɨ ru'u. Chi
ndiso ri seña maa Jito'yo Jesús
ja ni ndo'o ni nene ri sɨkɨ jniñu
ni tatu ya ja sa'a ri.
18 Ñani naa ra, ñukuu ini ri
ja maa Jito'yo Jesús, ya kuu
Cristo, na kunda'u ini ya ro'o
naa ra. Ti na nakuni ra undi
ini añu ra ja sia'an kuu. Ti
sia'an na koo.

Carta ja ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ñuu Efeso

Kanxia'u Pablo jiin yɨvɨ ka kandixia ñuu Efeso

1 Ru'u Pablo, kanxia'u ri jiin yɨvɨ Yandios ja ka kandixia Cristo kanchuku ñuu Efeso. Maa ri kuu apóstol nuu Jesús, ya kuu Cristo ja ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios, ti maa ya ni ja'a jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu ya. Na chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja ni sasɨin ya ro'o ja na kunukuachi ra nuu ya naa ra.

2 Jikanta'u ri ja maa Tata yo Yandios jiin Jito'yo Cristo Jesús na kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti na chindee ya nava sia'an na kunchuku mani ra.

Nu na kandixia yo Cristo ti nanita'u yo nuu Yandios

3 Na nakanajaa yo Yandios, ya kuu Tata maa Jito'yo Cristo Jesús. Maa ɨin ni maa ya kuu ja kuña'nu xaan. Maa ɨin ni maa ya kuu ja ni nakua'a taka ja va'a nuu yo ja ka yɨ'ɨ yo nda'a Cristo. Undi andɨvɨ ni taji ya Espíritu ya kancha ya jiin yo. Sia'an ni ja'a ya jandaa ja na ni'in yo taka ja ni chisojnu'un ya.

4 Chi undi na ti jakoo ga ñuyɨvɨ ni nakaji ya yo'o ja na kɨ'ɨ yo nda'a Cristo, ja sasɨin yo ja kuu maa ya, ja koo ndoo koo ii undi ini añu yo.

5 Undi sa ni nakaji Yandios yo'o, chi ni kunda'u ini ya yo'o. Ti ni kuu ini ya ja nakinse'e ya yo'o naa yo nava na kuu yo se'e ya. Yukan ni sa'a ya ja ni taji ya Jesús, ya kuu Cristo ja na kundiso jniñu ya ti nama ya yo'o. Taka un ni sa'a Yandios, chi maa ɨin ni maa ya ni kunda'u ini ya yo'o. Ja yukan ni nakaji ya yo'o, ansu ja sɨkɨ jniñu va'a ni sa'a yo.

6 Ja yukan kuu ja na kachi yo ja Yandios kuu ja kuña'nu, chi maa ɨin ni maa ya ni sa'a ya ja na kɨ'ɨ yo nda'a Cristo. Ti Cristo kuu maa Se'e Yandios ja ni kunda'u xaan ini ya. Ti nuu nda'a maa Se'e ya Jesús ni skɨvɨ Yandios yo'o.

7 Maa Yandios ni sa'a yukan ja ni taji ya Cristo ti ni ji'i ya ja sɨkɨ yo'o. Ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja sɨkɨ yo'o naa yo, ti yukan kuu ja ni chunaa ya nuu yo nuu Yandios. Sia'an ni ndunda'u ini ya yo'o ti ni janka'nu ini ya nuu kuachi yo.

8 Yukan ti ni ja'a ya ndɨ'ɨ inijnuni yo ja na kuu sa'a yo ti kunukuachi yo nava kuni maa ya.

9 Taka un ni stuu ya, chi ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Cristo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Undi najana'an, tu ni ka jini yɨvɨ ndo ndo'o ini Yandios ja sa'a ya, ko vijna ti ni ka jini yo, chi ni chaa Cristo ja ni taji maa ya.

10 Nu ni jaa kɨvɨ ja ni kachi maa Yandios, ni taji ya Cristo ja na kuu nava ni ndo'o ini maa ya. Ti maa Cristo na sa'a ja taka ja iyo andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ na najna'an ti na nduu

ɨɨn ni ga, chi maa Yandios ni
ja'a jniñu un nuu Cristo ja
na kuña'nu ya nuu taka ja
iyo andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ, ti nava
sia'an na koo jnu'un mani ini.
11 Maa Yandios ni kachi ja
na kɨnda'a Cristo yo'o, chi
xnakan ni nakaji ya yo'o ja
na nanita'u yo nuu ya sa ni
sa'a ya ñuyɨvɨ, ti nava sia'an
na kuu yo se'e ya. Taka un ni
sa'a ya nava ni kuu ini maa
ya, ti ni nakaji ya yo'o ja na
kuu yo se'e ya.
12 Ja yukan kuu ja xnakan
ru'u ni ka kandixia Cristo sa
ni ka kandixia ro'o naa ra. Ni
ka kandixia ri ja maa Yandios
ni taji ya Cristo ja na kuña'nu
ya. Ti suni maa ya ni kachi ja
na ki'in ndaa ri jiin jniñu ya,
ti na xna'an ri nuu yɨvɨ ja maa
Yandios kuu ja kuña'nu.
13 Suni sia'an ro'o ja
kanchuku ñuu Efeso, ni chi'i
Yandios ro'o nda'a Cristo naa
ra. Ni ka chunso'o ra jnu'un
Cristo, chi maa ɨɨn ni jnu'un
un kuu ja nama sɨkɨ yo. Ti ni
ka kandixia ndaa ra jnu'un
Cristo naa ra. Ja yukan kuu
ja ni ka ni'in ra Espíritu Santo
nava ni chisojnu'un Yandios.
Ni nchaa Espíritu ya ja na
kuncha ya jiin ra, ti yukan
kuu nanu ɨɨn sello ja xna'an
ja ka kuu ra se'e Yandios naa
ra.
14 Chi nu kancha Espíritu
Santo jiin yo, ti yukan kuu
ja iyo ndaa ini yo ja kuu yo
se'e Yandios. Kandixia ndaa
ini yo ja ja ni chunaa Yan-
dios yo'o, ti sia'an na nanita'u
yo nuu ya. Ti Espíritu Santo,
kuncha ya jiin yo undi na
jaa kɨvɨ nakinse'e ya yo'o. Ja
yukan kuu ja na nakanajaa
yo maa ya, chi maa ɨɨn ni maa
ya kuu ja kuña'nu.
15-16 Ru'u Pablo, tu jakuɨñɨ
ri ja jikanta'u ri nuu Yan-
dios ja kuu ro'o naa ra.
Nakuanta'u ri nuu ya chi ni
jini ri ja ka kandixia ndaa
ra Jito'yo Cristo Jesús, ti ka
kunda'u ini ra taka yɨvɨ ka
kuu se'e ya. Nuku'un ini ri
ro'o naa ra, ti jikanta'u ri nuu
Yandios
17 Ja maa Tata yo Yandios
na kua'a ya inijnuni ra. Na
kua'a ya Espíritu ya kuncha
ya jiin ra nava vi'i ga na kɨvɨ
inijnuni ra ja kuña'nu xaan
maa Yandios, ja kuu ya Tata
Jito'yo Cristo Jesús.
18 Jikanta'u ri ja na kua'a
kaji Yandios inijnuni ra naa
ra, nava na kuni ra ja ja ni
nakaji ya yo'o, ja nanita'u yo
nuu ya. Nu ka ñukuu ini ra
naa ra, ti yukan kuu ja ka
ndiyo ini ra ja taka yo na
keta'u yo nuu ya jiin taka ga
yɨvɨ ka kandixia Cristo. Chi
yukan kuu ja va'a ja kuu yo
naa yo.
19 Ti kuni ri ja na kɨvɨ inij-
nuni ra naa ra ja maa Yandios
ndiso ya jniñu ña'nu xaan
ga. Ja yukan ni sa'a ya ja
ka kandixia yo vijna, chi ni
xna'an kaji ya jniñu un nuu
yo.
20 Nu ni naxndoto ya Cristo
nuu ñuji'i, ti ni xnukoo ya
Cristo nda'a kua'a ya nuu
kancha maa ya andɨvɨ, ja ni
nakua'a ya ɨɨn jniñu ña'nu
nuu ya.
21 Taka ángel ka junukuachi
nuu Yandios, jiin ja ka

yɨjniñu, jiin taka ja ka kuña'nu, suni ka ndiso jniñu. Ko jniñu ndiso Cristo kuu ja kuña'nu nuu taka yɨvɨ ka iyo vijna jiin yɨvɨ kikoyo ɨnga kɨvɨ.
22 Ni kachi maa Yandios ja na ta'u Cristo jniñu nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ jiin ndaja'a ya (ja ka nani ángel), ti maa ya kuu ja koxnuu nuu taka yɨvɨ ka ñukuu ini ya.
23 Ti yɨvɨ ka kandixia un ka kuu i nanu ɨɨn yɨkɨ kuñu, ti maa ya kuu nanu xini. Ti ta'u ya jniñu nuu yɨvɨ naa i, ti maa i ka sa'a jniñu un. Ti jiin jniñu un ka stuu i ja Cristo kuu Jito'o i, ti maa ya kuu ja kuña'nu nuu i. Ti maa ya chindee yɨvɨ ja na kuu taka jniñu un, chi maa ɨɨn ni ya kuu ja ta'u jniñu ja na ndɨ'ɨ kundaa nava kuni maa ya.

Ja ni kunda'u ini Yandios kuu ja ni nama ya yo'o

2

1 Ro'o naa ra ja kanchuku ñuu Efeso, na ti kandixia ga ra Cristo naa ra, ni kunchuku ra nanu ɨɨn yɨvɨ ni ji'i ja tukaa chaku yɨkɨ kuñu i, chi tu ka nakuni ra Yandios. Ti ka sa'a ndeva'a ra naa ra
2 nanu ni ka sa'a yɨvɨ ni ka siuku i jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja ni ka jandatu i ti ka ni siuku i jnu'un un. Ni ka jandatu i nuu ja'u'u, ti ja'u'u un kuu ja yɨnda'a taka espíritu ndeva'a ja ka jika nuu tachi. Ti skaka maa i ja na nduni'in ini i, ti tu kuandatu i nuu Yandios.
3 Ti suni sia'an ni ka sa'a yo undi nuu naa yo, chi ni ka sa'a ndeva'a yo nasa ni ka kuu ini maa yo ja iyo ndee ini yɨkɨ kuñu yo, jiin nasa ni kachi inijnuni yo ja sa'a yo taka ja kuu nuu ñuyɨvɨ. Ja yukan kuu ja suni ni ka kuu yo yɨvɨ ni ka ndo'o nda'a Yandios nanu ka jna'an sava yɨvɨ.
4 Ko tu ni sa'a ya sia'an jiin yo naa yo. Ti ka'nu xaan ini Yandios chi ni kunda'u ini ya yo'o.
5 Ja ni sa'a ya ja na kandixia yo Cristo, chi undi nuu kanchuku yo nanu yɨvɨ ja tukaa ka chaku, chi ni ka sa'a yo taka jniñu kue'e ja tu va'a. Ko tu ni ja'a ya jnu'un ja kendo yo sia'an, chi ni ndunda'u ini ya yo'o ja ni nama ya yo'o, nanu ni sa'a ya ja ni naxndoto ya Cristo nuu ñuji'i.
6 Ni nandoto tuku Cristo Jesús. Ti ja yukan kuu ja ni nama ya yo'o nava tukaa naa yo. Ni skejna'an Yandios yo'o jiin Cristo nanu ja ni nandoto yo jiin ya, ja tukaa kendo yo nanu ndɨyɨ. Sia'an ni sa'a ya nava na no'on yo andɨvɨ nuu kuchaku yo jiin Cristo Jesús, ta'u yo jniñu jiin ya.
7 Ni nama ya yo'o nava taka ga kɨvɨ vaji ti na xndaku yo nuu yɨvɨ ja ka'nu jniñu ni sa'a Yandios ja kuu yo'o naa yo. Yukan ti stuu Yandios ja ni ka ndumani yo nuu ya.
8 Ti ja ni kunda'u ini Yandios ro'o naa ra kuu ja ni sa'a ya ja na kandixia ndaa ra taka jniñu ni sa'a ya. Chi ansu ja ni ka ndo'o ini maa ra kuu ja ni ka kandixia ra, chi maa Yandios ni kachi ja sia'an ti sa nanita'u ra naa ra.

9 Ansu ja ka sa'a yo ja va'a,
chi maa ɨɨn ni ja ni kunda'u
ini ya yo'o. Ja yukan kuu ja tu
kani vixi ini yo ja mani maa
yo ni ka nama yo maa yo.
10 Chi maa Yandios ni sa'a
ya yo'o, ti ni nachi'i ya yo'o
nda'a Cristo Jesús ja na kɨtu
ya yo'o. Ni sa'a ya yo'o
nava na siuku yo jiin jniñu ni
satu'va ya ja kuu yo'o.

Ja Cristo kuu ja ni ka ndu
ɨɨn nuu ini yɨvɨ

11 Koto naa ini ra nava ni
kuu jiin ra na ti kandixia ga
ra Cristo. Sɨkɨ ja ka kuu ra yɨvɨ
ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ jiin
yɨvɨ ñuu Israel, ti yɨvɨ Israel ni
ka ka'an ja tu ni ka jini jniñu
kuɨtɨ ra, chi tu ni ka siuku ra
jnu'un ja na koo ɨɨn jnuni nuu
yɨkɨ kuñu ra.
12 Koto naa ini ra ja tu ni ka
jini kuɨtɨ ra sɨkɨ Cristo. Ni tu ni
ka kuu mani ra nuu yɨvɨ ñuu
Israel. Tu ni ka jini kuɨtɨ ra
ɨɨn tratu ni sa'a va'a Yandios,
ja ni chisojnu'un ya undi nuu
ja na ndumani ya jiin yɨvɨ. Ni
kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a,
ko tu ni ndiyo ini ra ja na ndu-
mani Yandios jiin ra. Tu ni ka
jini kuɨtɨ ra jnu'un Yandios.
13 Undi nuu ni ka kuu ra
nanu yɨvɨ ñuu jika. Ko vi-
jna ka kuu ra nanu yɨvɨ ñuu,
chi ni ka kɨvɨ i nda'a Cristo.
Sia'an kuu chi ni ka kandixia
ra Cristo Jesús, ja ni ji'i ya nuu
nda'a cruz, ti ni jatɨ ya niñɨ ya
ja sɨkɨ ra naa ra.
14 Sia'an ni sa'a Cristo ja
na ndumani jna'an yo. Ni
sa'a ya ja yɨvɨ hebreo jiin yɨvɨ
ɨnga nación, ɨɨn ni ga na nduu
yo nuu ya. Ni ka jito u'u
jna'an yɨvɨ hebreo jiin yɨvɨ
ɨnga nación, ti maa i ni ka
jito u'u i yɨvɨ hebreo, ko ni
sa'a Cristo ja ni ka ndumani
jna'an i.
15 Ni soko ya maa ya, ni ji'i
ya, ti sia'an ni xnaa ya ley
najana'an ja ni ja'a Yandios
nuu Moisés ja ni ta'u jniñu
nuu yɨvɨ ñuu hebreo. Ley un
ni sasɨɨn yɨvɨ hebreo jiin yɨvɨ
taka ga nación ja tu ni ka jini
i ley. Ti ni na chajna'an ya
ndɨ'ɨ yo ja na nduu yo ɨɨn ni
ga yɨvɨ jaa, ti na kɨ'ɨ yo nda'a
Cristo. Yukan ni sa'a ya ja ni
ndumani jna'an yo.
16 Ni ji'i Cristo nuu nda'a
cruz. Ti jiin yukan ni ka ndu-
mani yɨvɨ ɨnga nación jiin yɨvɨ
hebreo nuu Yandios. Maa
Cristo ni xnaa ya jnu'un ja ni
ka iyo sɨɨn ini yɨvɨ hebreo jiin
yɨvɨ ɨnga nación.
17 Ni kii Cristo, ti ni ka'an
ya ja iyo jnu'un mani ini
nuu Yandios jiin tendɨ'ɨ yɨvɨ, ti
ansu maa ɨɨn ni yɨvɨ hebreo,
chi suni yɨvɨ taka ga nación.
18 Jandaa ndixia kuu yukan
chi ni nuña Cristo ɨɨn ichi ja
kɨvɨ tendɨ'ɨ ndɨnduu yo nuu
kancha Tata yo Yandios, ti
kuu ka'an yo jiin ya. Ti ni sa'a
ya ja ɨɨn ni Espíritu Yandios
na kuncha jiin tendɨ'ɨ yo naa
yo, ti chindee Espíritu un ja
tendɨ'ɨ yo kakanta'u yo nuu
ya.
19 Ja yukan kuu ja tukaa ga
ka kuu ra yɨvɨ ñuu jika, chi ni
ka ndumani ra nuu Yandios.
Ti taka yɨvɨ Yandios ka kuu i
jna'an ra, chi ja ka yɨ'ɨ ra jiin
maa Yandios.
20 Sa'a yo nanu. Tendɨ'ɨ yo

ja ka kandixia yo Cristo, ka kuu yo nanu ɨɨn ve'e. Ro'o naa ra ka kuu ra nanu maa ve'e un, ti ru'u ja ka kuu ri apóstol nuu Jesús naa ri, jiin chaa ka kuu profeta ja ka ka'an jnu'un Yandios, ka kuu ri nanu nama ja'a ve'e un, chi ru'u naa ri ni ka ka'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Ti maa Cristo Jesús kuu ya yuu kanuu ga ja ndiso ni'in yɨtuu jikɨ ve'e un.

21 Ti ɨɨn ɨɨn yo ja ka kandixia, ka kuu yo nanu ɨɨn ɨɨn yujnu ve'e un. Yukan kuu nanu ve'e sa'a Yandios ja kuu ɨɨn ve'e ii, ti taka yɨvɨ ka kandixia ka kuu i ɨɨn ɨɨn yujnu ve'e un, chi maa Yandios ni tatu ya jniñu un nuu ɨɨn ɨɨn yo ja ka ndiso jniñu yo nuu ya. Sia'an sa'a ya ve'e ii ga jiin yɨvɨ ja ni ka kɨvɨ i nda'a Jito'o Cristo Jesús.

22 Ti taka ro'o ja ka kandixia kanchuku ñuu Efeso, suni ka kuu ra ɨɨn ɨɨn nuu ve'e un, chi ni ka ndɨvɨ ra nda'a Jito'o Cristo Jesús. Ka kuu ra ve'e ii ja siin Yandios sa'a ya. Ti kancha ya ini ve'e ii un, chi kancha ya jiin ra naa ra ja taji ya Espíritu Santo ya ja na kuncha jiin ra.

Ndiso jniñu Pablo ja ka'an da jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ taka ga nación

3

1 Ru'u Pablo, kande ri vekaa sɨkɨ ja ni ka'an ri jnu'un Cristo Jesús nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación ja tu ni ka jini kuɨtɨ ra jnu'un ya.

2 Ka jini ra ja ni taji Yandios ru'u, ti ni tatu ya jniñu un nuu ri ja na ka'an ri jnu'un ya nuu ra naa ra.

3 Ja ka jini ra ja ni yɨsa'yɨ jnu'un Yandios, chi undi nuu tu ni ka jini yo ja jaa ɨɨn kɨvɨ nu nakuni yɨvɨ ɨnga nación jnu'un Yandios. Ko ni jaa ɨɨn kɨvɨ nu ni xna'an ya jnu'un un nuu ri. Ti nuu tutu ja'a ja ni chaa ri tɨ'lɨ sɨkɨ yukan nuu ra naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación.

4 Ti nu na ka'u ra un ti kuu chaku ini ra naa ra ja ni kɨvɨ va'a jnu'un Yandios inijnuni ri sɨkɨ Cristo Jesús.

5 Na kɨvɨ jana'an ni ya'a tu ni stuu Yandios jnu'un un nuu ni ɨɨn yɨvɨ nanu ni xna'an ya vijna. Vijna ti ni xna'an kaji ya jnu'un Cristo nuu chaa ka kuu apóstol jiin chaa ka kuu profeta ja ka ka'an da jnu'un ya. Ni sasɨɨn ya maa ri naa ri ja na kendo ndoo ri nuu ya, ti ni kɨvɨ inijnuni ri nasa kuni ka'an jnu'un un, chi maa Espíritu Santo kuu ya kancha jiin ri naa ri.

6 Ti jnu'un Cristo ja ni yɨsa'yɨ undi nuu un, kuu ja yɨvɨ ɨnga nación na ni'in ka'nu i ta'u i jiin yɨvɨ hebreo. Suni ka'an ja ka kuu yo ɨɨn ni ga yɨvɨ. Ti sa'a Yandios nuu i nanu ni kachi ya ja sa'a ya nuu yɨvɨ hebreo nava ni sa'a Cristo jniñu ña'nu ja'a i. Ti maa i suni na kandixia ndaa i jnu'un Cristo.

7 Ti ru'u Pablo, ndisojniñu ri ja na ka'an ri jnu'un Cristo. Ni kuu ini Yandios ru'u ja ni ja'a ya ɨɨn jniñu un nuu ri.

Ti maa ya kuu ja chindee ya
ru'u ja na siuku ri jiin jniñu
un.
8 Ti vasu ndo'o ini ri ja
ña'nu ga kuu taka ga yɨvɨ ka
junukuachi nuu Yandios, ko
ni kuu ini maa ya ja ni ja'a
ya jniñu ña'nu un nuu ri, ja
na ka'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ
taka ga nación. Ti so naa ini
yo nu ka jiniso'o yo jnu'un un
ja Cristo kuu ja kuña'nu xaan
ga.
9 Ti ni jani ya ru'u ja na
xna'an kaji ri nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ
nasa nama ya sɨkɨ i. Undi ni
sa'a ya ñuyɨvɨ undi nuu vijna,
tu ni ja'a ya jnu'un un ja kuni
yɨvɨ, ti maa ya kuu ja ni sa'a
ndɨ'ɨ ja ka iyo.
10 Vijna na ti ni stuu kaji
ya taka ja ni ndo'o ini ya ja
sa'a ya, chi ja ni nakaji yukun
ya taka yɨvɨ kuu se'e ya. Ti
taka ga ndaja'a ya ja ka ndis-
ojniñu ña'nu nuu andɨvɨ, na
kuni da nava nama ya sɨkɨ
yɨvɨ, ja sia'an vii sa'a Yandios
jiin yɨvɨ ya.
11 Chi na ti sa'a ga ya ñuyɨvɨ
ja'a, ni ndo'o ini ya ja nama
ya yɨvɨ. Vijna ti jiin Jito'o
Cristo Jesús ni kuu nava ni
ndo'o ini Yandios undi nuu.
12 Ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo ti
ja kandixia ndaa yo maa ya,
yukan kuu ja kuñukuu ni ini
yo najaa yo ti ka'an yo jiin
maa Yandios.
13 Ja sia'an kuu ja ru'u
Pablo, kanda'u ri jiin ra, ro'o
ja ka kandixia kanchuku ra
ñuu Efeso, ja koto kukui'ya
ini ra sɨkɨ ja jito ri nundo'o ja
sɨkɨ ro'o naa ra. Chi taka un
jna'an ri, ko kuachi kuu ja ni
ka'an ri jnu'un Cristo nuu ra
naa ra. Ko yukan kuu ɨin ja
va'a ja kuu maa ra naa ra, chi
sia'an sa nakinse'e Yandios
ro'o.

Kunda'u ini Cristo yo'o

14 Ja sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a
Yandios ja'a yo, kuu ja na
jakunjitɨ ri nuu Tata Jito'o
Cristo Jesús.
15 Chi maa ya ni kachi ja na
konani yo se'e ya, vasu nanu
na kuncha yo andɨvɨ xi ñuyɨvɨ.
16 Ti ja kuña'nu Yandios
kuu ja sa'a ya taka jniñu
ña'nu ja kuu ra naa ra. Ja
yukan kuu ja ru'u Pablo,
jikanta'u ri ja na kua'a ya
jnu'un ndee ini ro'o naa ra.
Ti nava na kundee ini ra naa
ra, ti na chindee ya ro'o jiin
Espíritu maa ya ja kancha ya
jiin ra naa ra.
17 Ti nava na chaku in-
ijnuni ra ja kancha Cristo
jiin ra, chi jandaa kuu ja ka
kandixia ra ya. Na siuku
ndaa ra jiin jnu'un ja ka kuu
ini ra Yandios jiin jnu'un ya,
jiin ja na kunda'u ini ra ñani
jna'an ra ja suni ka yɨ'ɨ jiin
Cristo.
18 Jikanta'u ri nuu Yandios
ja kuu ro'o naa ra jiin taka ga
yɨvɨ ka kandixia, ja na skɨvɨ ya
undi inijnuni ra nasa ka'nu
ni kunda'u ini ya ro'o naa ra.
Ti nava sia'an na chaku ndaa
ini ra ja vii ni sa'a Cristo ja
ni kunda'u ini ya yɨvɨ naa i,
vasu jankɨvɨ chaku ndɨ'ɨ ini yo
nasa ni kuu ja ni kunda'u ini
ya yo'o.
19 Ti jikanta'u xaan ri ja ɨin
kɨvɨ ɨin kɨvɨ su'va na chaku ga
ini ra naa ra, nasa ni kuu ja
ni kunda'u ini Cristo yo'o naa

yo, vasu tu jaa ra ja kuni ndaa ra taka jniñu ni sa'a ya. Ti koto ka'ncha ini ra. Siin naa ra nava na kua'a ga Yandios inijnuni ra, ti nava na nduu ɨin nuu ini ra, ti kunda'u ini ra maa ɨin ni Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra naa ra.

20 Na nakuanta'u yo nuu Yandios ja kuña'nu ya, chi iyo kɨvɨ tu ndoo ndo'o ini yo, ko maa ya skaya taka ja kuni yo, vasu tu jini yo nasa ja'a ya nuu yo.

21 Ti na nakuanta'u yo nuu ya nuu taka jniñu ni sa'a ya ja kuu yɨvɨ ni nakaji ya. Ti na nakanajaa yo maa ya, chi suni ni sa'a ya ɨin jniñu ka'nu ja ni taji ya Cristo Jesús ja na kundisojniñu ya nuu yo naa yo. Na nakanajaa yo maa ya chi ka kuu yo yɨvɨ ya. Na nakanajaa yo chi ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo Jesús. Na nakanajaa yo maa ya vijna, ijña, jiin undi taka ga kɨvɨ vaji. Sia'an na koo.

Ɨin ni ga ka nduu yo nuu Espíritu

4

1 Ru'u Pablo kande ri vekaa ja sɨkɨ jnu'un Jito'yo. Ti kanda'u ri jiin ra ja na kaka ndaa ra ichi Yandios naa ra, chi ja yukan kuu ja ni nakaji ya ro'o ja na nduu ra yɨvɨ kunukuachi nuu ya.

2 Kava nda'u ini ti koto nda'u jna'an ra. Kuanka'nu ini nuu jna'an ra, ti ndajnu'un mani naa ra ja ka kuu ini nuu jna'an ra.

3 Ti maa Espíritu Santo na kuncha ya jiin ra, ti nava sia'an na nduu ɨin nuu ini ra naa ra, ja na kunchuku va'a kunchuku mani ra, ja ka yɨ'ɨ ra nda'a Cristo. Ti sia'an siuku naa ra.

4 Ɨin ni yɨvɨ ka kuu yo nuu Yandios, chi ɨin ni Espíritu Santo kancha jiin taka yo. Ja yukan kuu ja ni nakaji Yandios yo'o, ti ni chisojnu'un ya ɨin ta'u kanuu xaan nuu yo, ti na kundiyo ini yo ja na ni'in yo ta'u un.

5 Ti maa ɨin ni ya kuu Jito'o ja ta'u jniñu nuu yo vijna. Maa ɨin ni Cristo kuu ja ka kandixia yo, ti mani ja sɨkɨ maa ya kuu ja kuanducha yo.

6 Ti ɨin ni Yandios iyo, ya kuu Tata tendɨ'ɨ yɨvɨ. Maa ɨin ni ya kuña'nu ti sa'a ya jniñu ja kuu taka yɨvɨ, ti kancha maa ya jiin i.

7 Ɨin ni ga ka kuu yo chi ka kandixia yo Cristo. Ko suni nuu ɨin ɨin yo ni ja'a sɨin sɨin ya ɨin ta'u, ti ta'u un kuu jniñu ja kuajniñu yo ja na kunukuachi yo nuu ñani jna'an yo ja suni ka kandixia i Cristo.

8 Ja yukan kuu ja ka'an nuu tutu ii Yandios sɨkɨ Cristo:

Ja ni ndaa ya kuan no'on ya andɨvɨ, chi ni kundee ya jiin taka ja ni ka kinjna'an jiin ya.
Ti ni tejna'an ya jniñu sa'a ɨin ɨin yɨvɨ ya.
Kachi tutu.

9 Tutu yukan ka'an ja ni ndaa ya undi nuu andɨvɨ chi xnakan ni kii ya nuu ñuyɨvɨ ja'a.

10 Ni chaa ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ni ndaa ya kuano'on ya andɨvɨ nuu ni nduña'nu xaan ya. Ti yukan ta'u ya jniñu nuu

tendɨ'ɨ ja iyo nuu andɨvɨ jiin
ñuyɨvɨ, nava na siuku ndaa
taka ja iyo yukan. Ti jiin
yukan ni stuu ya ja kuña'nu
ga ya.
11 Ti ni tejna'an ya ɨin ɨin jniñu
sa'a ɨin ɨin yɨvɨ yɨnda'a ya. Ni
jani ya apóstol ja ka ndiso
da jniñu ña'nu ga nuu Yan-
dios. Suni ka iyo profeta ja
na ka'an da jnu'un vaji nuu
maa Yandios nuu yɨvɨ. Suni
iyo yɨvɨ ka ka'an jnu'un Cristo
nuu yɨvɨ ja maa ya nama maa
i. Sava ga ka kuu pastor ja ka
jito da yɨvɨ ka kandixia jiin ja
ka xna'an da jnu'un Yandios
nuu i naa i.
12 Taka un ni ja'a Yandios nuu
yɨvɨ naa i nava na kendo tu'va
i ja kunukuachi i nuu ɨnga
yɨvɨ kandixia. Ti sia'an kuan
kuu ndee ga ini maa yɨvɨ ja ni
ka ndɨvɨ i nda'a Cristo.
13 Kuan kuu ndee ga ini yo
undi na nduu ɨin nuu ini
yo jiin jnu'un ka kandixia
yo ja kuu yo Se'e Yandios.
Ti sia'an na kɨvɨ va'a inij-
nuni yo nasa vii ni kuña'nu
Cristo, ti na siuku ndaa yo
maa jnu'un Tata yo Yandios
nanu ni siuku Cristo.

14 Ti nu na chaku va'a ini
yo jniñu ni sa'a Cristo, ti tukaa
kuu yo nanu suchi kuachi
ja ka ndo'o ja'a ja ka ndo'o
yukan ini i. Ni tukaa kɨvɨ
nduu yo jiin ɨnga jnu'un ja
xna'an chaa ka xnda'u, ja ka
nduku da nasa na skɨvɨ da
yo'o nuu jnu'un xndoña'an
un.
15 Chi su'va na ka'an ndaa
na ka'an mani yo jiin ñani
jna'an yo ja suni kandixia i
Cristo. Na ka'an yo sia'an
nava jna'an ja ka kunda'u ini
jna'an yo. Sia'an na ti tukaa
ka kuu yo nanu suchi kuachi,
chi kuan kua'nu yo jiin taka
jniñu kuni maa Cristo, chi
maa ɨin ni ya kuu ja kuña'nu
nuu yɨvɨ ya, ti yɨvɨ un ka kuu i
nanu yɨkɨ kuñu ya. Ti maa ya
kuu xini yɨvɨ un naa i chi maa
ya kuu ja yoxnuu.
16 Ti maa ya sa'a ja na
nduu ɨin nuu ini yɨvɨ ya, ti
na chindee jna'an i jiin taka
jniñu, nanu ja ka iyo va'a
nda'a yo, iyo va'a ja'a yo iyo
va'a nɨ yɨkɨ kuñu yo. Sia'an
kuu sa'a jniñu nɨ tu'u yɨkɨ
kuñu yo. Ti kua'an sa'a jniñu
tatu yo ja na chindee yo ɨnga
yɨvɨ. Ti sia'an na chindee
jna'an yo jiin ɨin ɨin jniñu ni
ka ni'in yo ja sa'a yo. Ti sia'an
nava na kuu ndee ini yo jiin
jnu'un Yandios, ti na kunda'u
ini jna'an yo.

Cristo sa'a ja na ndujaa yo

17 Ru'u Pablo, ja'a kuu
jnu'un ka'an ri jiin ra naa ra,
ti ja ni kachi maa Jito'o kuu ja
ka'an ndaa ri jiin ra, ja tukaa
sa'a ra nanu ka sa'a ɨnga yɨvɨ
ja tu ka nakuni i Yandios, ti tu
nijniñu nava ka ndo'o ini i.
18 Chi ni ka kuñaa inijnuni
i. Tu kancha Yandios jiin i.
Sia'an kanchuku i chi tu ka
jini jnu'un ya. Ni ka nduni'in
ini i nuu jnu'un Yandios.
19 Tukaa kukanuu i chi ni
ka kɨvɨ i jiin taka jniñu kue'e.
Ti ni ka kusɨɨ ga ini i jiin jniñu
kue'e un.
20 Ko ro'o naa ra, ansu
ni ka kandixia ra Cristo ti
kunchuku ra nanu kanchuku
yɨvɨ un naa i.

21 Nu ni ka jiniso'o ra taka
jniñu ni sa'a Cristo, ti ni
kendo xini ra naa ra. Ti maa
ɨin ni yukan kuu jnu'un ndaa.
22 Ja yukan kuu ja na nduu
ra nanu ɨin yɨvɨ jaa, chi na
xndoo ra taka jniñu kue'e ni
ka sa'a ra undi nuu, chi vijna
tukaa nijniñu yukan.
23 Ko vijna nasama ini, ti
nakani jaa inijnuni ra.
24 Na nduu ra nanu ɨin yɨvɨ
jaa nu tava i sa'ma tu'u ti na
ku'un i sa'ma jaa un, chi vi-
jna naki'in jaa taka jniñu va'a
jiin nɨ ini nɨ añu ra. Ti va'a
kani ini añu ra jiin inijnuni
ra nava na sa'a ra nava kuni
maa Yandios, ti na koo ndoo
ra ti kaka ndaa ra ichi ya.

Nasa kaka ndaa yɨvɨ ichi Yandios

25 Yukan kuu ja koto ka'an
ga ra jnu'un xndoña'an, ko na
ka'an jnu'un ndaa nuu jna'an
naa ra, chi ɨin ni yɨvɨ ka kuu
ra.
26 Nu ni ka kuɨtɨ ini nuu
jna'an ra, ti koto kanaa ra
nava tu kuncha kuachi ra. Ti
koto ma koto u'u jna'an ra
ja kuu nɨ nchaka, ti kasɨ ra
jnu'un kuɨtɨ ini ti sa na kee
ndikandii.
27 Ti koto kua'a ra jnu'un
ja kɨvɨ ja'u'u un ini ra ti
chakuachi ra maa ra.
28 Ti yɨvɨ ni ka sakui'na,
koto sakui'na ga i. Chi su'va
na sajniñu i, ti na kukutu ini
i jiin jniñu va'a nava na ni'in
i ja kua'a i nuu ɨnga yɨvɨ ka
nandɨ'ɨ.
29 Koto ka'an ga ra jnu'un
kue'e, chi su'va ka'an ra
jnu'un va'a nava na ni'in
jna'an ra jnundee ini. Ti sa'a
ja na kendo va'a yɨvɨ ka ñuso'o
un.
30 Koto sa'a ra ɨin kuachi
nava tu kendo kui'ya ini
Espíritu Santo Yandios. Chi
maa Espíritu un kuu nanu ɨin
sello ja ka yɨ'ɨ yo jiin Cristo,
ti na koto ya ro'o undi na jaa
kɨvɨ nu keta'u ra nuu ya.
31 Xndoo taka jnu'un ka
ndo'o u'u ini nuu jna'an, taka
jnu'un ndiyo ini jiin jnu'un
kuɨtɨ ini, jiin jnu'un ka'an
ndeva'a, jiin taka jnu'un
kue'e.
32 Kava va'a ini ti koto
nda'u jna'an naa ra,
kuanka'nu ini nuu jna'an naa
ra nanu ni sa'a Yandios jiin
yo'o naa yo. Chi ni taji ya
Cristo ni ji'i ya ja sɨkɨ kuachi
yo. Ja yukan ni janka'nu ini
Yandios nuu kuachi yo.

5

1 Ja sia'an kuu ja ndaku
nanu kaa maa Yandios chi ka
kuu ra se'e ya, ti jandaa kuu
ja kunda'u ini ya ro'o naa ra.
2 Ti nɨnɨ kunda'u ini jna'an
naa ra nanu ni kunda'u ini
Cristo yo'o. Ni soko ya maa
ya ja'a yo nanu ni ka sa'a yɨvɨ
undi nuu, na ni ka yɨnda'a
yɨvɨ un ɨin ja kuu ɨin ta'u nuu
Yandios. Ti Cristo ni ja'a ya
jnu'un ja ni ji'i ya ja'a yo,
nanu ni iyo undi nuu ja ni ka
ja'ni yɨvɨ kuɨtɨ i ja ni ka soko
i nuu Yandios ja na kencha
kuachi i. Sia'an ni ji'i Cristo
ja'a yo nava tukaa jna'nu
ndatu yo nuu Yandios. Ti
ni kusɨɨ ini Yandios jiin jniñu
ña'nu ni sa'a Cristo. Sia'an
nava ni kunda'u ini Cristo

yo'o, ti suni sia'an na kunda'u
ini jna'an ra naa ra.
3 Ti vijna ja ka kuu ra
se'e Yandios, koto sa'a ra
ni ɨɨn jniñu ndeva'a. Koto
kua'a ra ichi ka ka'an yɨvɨ ja
yɨsɨkɨnchaa ra jna'an ra. Koto
kundiyo ini ra sa'a ra jniñu
kue'e, xi kundiyo ini ra ni'in
kua'a ra ndajniñu. Koto sa'a
ra jniñu un vasu ni tɨ'lɨ. Sa'a
taka ja va'a nava jna'an ja
kuu ra yɨvɨ yɨ'ɨ nda'a Yandios.
4 Koto ka'an ga ra jnu'un
sɨkɨ. Koto ka'an ga ra jnu'un
kue'e. Koto kuu ichi ini ra
ti sa'a ndeva'a ra. Chi taka
un tu ni'in jniñu. Ti su'va
nakuanta'u nuu Yandios naa
ra.
5 Ja ka jini ra ja nu ɨɨn yɨvɨ
jika jiin jnu'un sɨɨ ini, sɨkɨ ichi
ñasɨ'ɨ ja ka sa'a jniñu kue'e. Xi
ja ndiyo ini i ja ni'in i kua'a
ndajniñu, yɨvɨ un tu nanita'u
i ja kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Cristo
jniñu jiin Yandios. Chi taka ja
ndiyo ini yɨvɨ un kuu nanu ɨɨn
santu ja chiñu'un i.
6 Koto ma xnda'u ni ɨɨn yɨvɨ
un ro'o jiin jnu'un ja tu ka'an
ndaa i, chi sɨkɨ jnu'un ndeva'a
un kuu ja kii ɨɨn nundo'o
ka'nu xaan ja kua'a Yandios
nuu yɨvɨ ka kuni'in ini nuu ya.
7 Ja sia'an kuu ja koto ma
kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ un naa
ra.
8 Undi nuu ni ka jika ra
nuu ñuñaa chi ni ka sa'a ra
kuachi. Ko vijna na ti kaka
ra nuu ñundijin, chi ka kuu
ra yɨvɨ Yandios. Ti Yandios
kuu ñundijin, chi tu iyo ni ɨɨn
kuachi nuu ya.
9 Nu kaka ndaa ra sia'an ti
ka jini ndaa yɨvɨ ja ka jika ra
ñundijin, ja ka sa'a ra mani
jniñu va'a, ja koo ndoo koo ii
ra nuu Yandios, jiin ja ka'an
ra mani jnu'un ndaa.
10 Sia'an ti nduku ndee ra
jniñu va'a ja kuni maa Jito'o,
ti yukan sa'a ra.
11 Koto kɨvɨ nduu ra jiin
taka ja tu ni'in jniñu ja ka sa'a
yɨvɨ ka sa'a ndeva'a. Chi su'va
kankuachi ra sɨkɨ jniñu kue'e
un.
12 Kukanuu yo nu
ndakuni'in yo jniñu kue'e ja
sa'a sa'yɨ yɨvɨ.
13 Ko kuni yɨvɨ taka jniñu
un, chi na kenda ndijin na sɨkɨ
kuu.
14 Ja yukan kuu ja ka'an
jnu'un ja'a:

Ro'o ja kixi kixi, ndoto ini.

Ti ka'ncha ini jiin jniñu kue'e
sa'a ra un, chi skɨvɨ
Cristo ro'o nuu ichi
ñundijin.

Kachi jnu'un un.

15 Yukan kuu ja koto va'a
maa ra nava kanchuku ra
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu sa'a ra
nanu ka sa'a yɨvɨ tu ka jini
kuɨtɨ i jnu'un Yandios. Chi
su'va na kɨvɨ undi inijnuni
ra maa jnu'un xndichi ja sɨkɨ
nasa kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ
ja'a.
16 Koto xnaa ra kɨvɨ ja ni ja'a
ya nuu ra ja na sa'a ra jniñu
va'a, chi vijna ka iyo kua'a
yɨvɨ ka sa'a mani jniñu kue'e
un.
17 Ja sia'an kuu ja koto ma
sana xini ra, chi su'va na kɨvɨ
inijnuni ra taka jniñu kuni ya
ja sa'a ra.
18 Koto ko'o ra ndɨxɨ chi
xnaa ra maa ra. Ti su'va na

kuncha Espíritu Santo jiin ra,
ti na xnaˈan ya nava saˈa ra.
19 Ja yukan kuu ja kaˈan,
ti kuaˈa jnundee ini jnaˈan
ra jiin salmo, jiin himno, jiin
taka ga yaa ii ja kaˈan jnuˈun
Yandios. Ti kata jiin nɨ ini nɨ
añu ra naa ra ja chiñuˈun ra
maa Jitoˈo.
20 Ti nɨnɨ nakuantaˈu naa ra
nuu Tata yo Yandios sɨkɨ taka
ja ka jnaˈan ra. Ti taka kɨvɨ
saˈa ra naa ra, ndakuniˈin sɨvɨ
maa Jitoˈyo Cristo Jesús.

Nava kanchuku yɨvɨ ka kandixia Cristo

21 Koto kava vixi ini ra, chi
suˈva kuandatu nuu jnaˈan
naa ra ja ka chiñuˈun ra
Cristo, chi ɨin ni ka kuu tendɨˈɨ
roˈo ja ka kandixia ra Cristo
naa ra.
22 Roˈo ja ka kuu ñasɨˈɨ naa
ra, kuandatu ra nuu yɨɨ ra
nanu ka jandatu ra nuu maa
Jitoˈo.
23 Chi chaa un kuñaˈnu da
nuu ñasɨˈɨ da nanu kuñaˈnu
Cristo nuu taka yoˈo, ja ka
kuu yo yɨvɨ ka kandixia. Ti
maa ya kuu xini ja nama ya
yoˈo, ja ka kuu yo nanu yɨkɨ
kuñu ya, chi ɨin ni ka kuu yo
jiin ya.
24 Ti nanu ka jandatu yɨvɨ
ka yɨˈɨ ndaˈa Cristo nuu maa
ya, suni siaˈan kanuu ja
na kuandatu ñasɨˈɨ un nuu
jnuˈun ka kaˈan yɨɨ ña.
25 Roˈo chaa ja ka kuu ra yɨɨ,
kundaˈu ini ñasɨˈɨ ra nanu ni
kundaˈu ini Cristo yɨvɨ ya, ti ni
soko ya maa ya jaˈa i.
26 Siaˈan ni saˈa ya nava
na koo ndoo koo ii yɨvɨ nuu
ya. Ni saˈa ya un sɨkɨ ja ni
kandixia yo jnuˈun ya ja kuu
ya Cristo, ti ni ka janducha
yo.
27 Ni soko Cristo maa ya
jaˈa yɨvɨ ya, nava nu na jaa
kɨvɨ nu nastutu ya yɨvɨ ya nuu
maa ya, ti yukan ka ndun-
doo yo. Ti tukaa na kuachi
kuncha jiin yo. Ni ɨin jniñu
kueˈe tukaa kendo jiin yo, chi
yukan koo ndoo koo ii yo nuu
ya, ti tukaa na kuachi kuncha
sɨkɨ yo nuu ya.
28 Ti nanu ni kundaˈu ini
Cristo yɨvɨ ya, suni siaˈan kuni
ja na kundaˈu ini ɨin chaa nuu
ñasɨˈɨ da nanu kundaˈu ini da
nuu maa da.
29 Chi ni ɨin chaa tu jito
uˈu da yɨkɨ kuñu da. Chi
suˈva, skaji da maa da ti jito
vaˈa da maa da. Suni siaˈan
saˈa Cristo jiin yoˈo, yɨvɨ ka
kandixia ya.
30 Siaˈan saˈa Cristo chi ka
yɨˈɨ yo ndaˈa ya. Saˈa yo nanu
ja ka kuu yo nanu yɨkɨ kuñu
ya, ti maa ya kuu xini, ti ɨin ɨin
yo kuu nanu ɨin ɨin nuu yɨkɨ
kuñu ya. Ja yukan kuu ja jito
vaˈa ya yoˈo chi ka yɨˈɨ yo jiin
ya.
31 Kachi tutu ii Yandios: “Ja
yukan kuu ja ɨin chaa xndoo
da tata da jiin nana da, ti kun-
cha da jiin ñasɨˈɨ da, ti ɨin ni ga
ni ka kuu ndɨnduu da”, kachi
tutu.
32 Ti nuu tutu ii Yandios
un ka jini yo jnuˈun kanuu
ja undi nuu ni kuu jnuˈun
yɨsaˈyɨ, ko tukaa vijna. Chi
ruˈu Pablo, kaˈan ri ja yukan
kuni kaˈan ja kancha Cristo
jiin yɨvɨ ya.
33 Ja yukan kuu ja kuu ini
ti kundaˈu ini ra nuu ñasɨˈɨ ra
naa ra nanu kundaˈu ini ra

maa ra. Ti ñasɨˈɨ un na kava yɨñuˈun ña jiin yɨɨ ña naa ña.

6

1 Roˈo suchi kuachi, kuandatu nuu tata ra nuu nana ra, chi yukan kuu ja vaˈa ja saˈa ra nava kuni maa Jitoˈo.

2-3 Jaˈa kuu ɨɨn jnuˈun kanuu ga ja kuu suchi kuachi. Ti nu kuandatu i jniñu ja taˈu Yandios, ti chisojnuˈun ya ja kuaˈa ya ɨɨn taˈu nuu i. Jaˈa kuu jnuˈun: “Kava yɨñuˈun nuu tata ra, nuu nana ra, nava sɨaˈan na kundatu ra ti kuchaku naˈan ra nuu ñuyɨvɨ jaˈa”, kachi ya.

4 Ti roˈo ja kuu tata naa ra, tu skuɨtɨ ra ini seˈe ra, chi suˈva skuaˈnu ra i jiin jnuˈun Yandios nava kuni maa Jitoˈo ja xnaˈan ra nuu i. Vii xndaku ra nuu i nava na kɨvɨ inijnuni i nasa kaka ndaa i nuu ñuyɨvɨ jaˈa. Ti nu tu jandatu i, xndaku niˈin nuu i nava na nakani ichi ra i.

5 Taka roˈo naa ra ja ka kuu muzu, ja ni ka jaan yɨvɨ jiin xuˈun, na kachi ri nuu ra naa ra, kuandatu nuu yɨvɨ ka xiin roˈo nuu ñuyɨvɨ jaˈa. Kava yɨñuˈun ti kukutu ini ti kuaˈa ja yɨñuˈun nuu maa da. Ti saˈa nanu ja nuu Cristo junukuachi ra.

6 Koto kunchuku ra nanu kanchuku ɨnga yɨvɨ. Ka saˈa vaˈa da jniñu un nu kande yɨvɨ xiin maa da, chi kuni da ja na kusɨɨ ini da jiin da. Ko tukaa saˈa teyɨɨ da jniñu nu tukaa kande jitoˈo da. Koto saˈa ra siaˈan, chi suˈva sajniñu ti saˈa ra nanu ja nuu Cristo junukuachi ra. Saˈa jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi siaˈan kuni Yandios.

7 Saˈa jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi saˈa ra jniñu ja kuu Jitoˈyo ansu saˈa ra ja kuu yɨvɨ naa i.

8 Chi ja ka jini ra ja taka jniñu vaˈa ka saˈa ɨɨn ɨɨn ra, suni siaˈan niˈin ra yaˈu ra nuu jniñu un nuu maa Jitoˈyo, vasu ka kuu ra muzu xi saˈa ra jniñu maa ra.

9 Ti roˈo ja ka nchaka muzu, suni siaˈan saˈa ra ja koto vaˈa ra muzu ra. Tukaa siuˈu ra da ja kuu da muzu ra, chi ja jini ra ja Jitoˈo ra kancha ya andɨvɨ. Ti suni maa ya kuu Jitoˈo maa da, ti tu saˈa ya nanu nasa kanda ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi xndichi ɨɨn nuu ya tendɨˈɨ yɨvɨ.

Nasa nama yo maa yo

10 Ruˈu Pablo, vijna ti iyo ɨnga jnuˈun kanuu ga ja xndaku ri nuu ra naa ra, ja ɨɨn ni seˈe ka kuu yo nuu Cristo. Koto xndiˈi ra ini ra, chi suˈva kukutu ini sɨkɨ ja ka yɨˈɨ ra jiin Jitoˈo, ti maa ya kuña ˈnu xaan ga. Yukan kuu ja na kuaˈa ya jnundee ini roˈo naa ra.

11 Koto vaˈa maa ra nanu jito vaˈa ɨɨn soldado maa da, chi siaˈan kuni Yandios chindee ya roˈo naa ra, ti nava na jakuɨñɨ niˈin ra ti nama ra maa ra nuu jaˈuˈu un nu kuni xndaˈu roˈo.

12 Siaˈan kunchuku ra chi ka kinjnaˈan yo jiin taka tachi uˈu ka jika nuu sukun un. Ti ansu jiin yɨvɨ kanaa yo, chi kanaa yo jiin taka tachi xaan un. Kanaa yo jiin jaˈuˈu ja taˈu jniñu nuu yɨvɨ jaˈa nava na kaka i nuu ichi ñuñaa, ja ka

sa'a ndeva'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a.
Ti jiin yukan kuu ja kanaa yo.
13 Ja yukan kuu ja koto va'a
maa ra jiin taka ja ni ja'a
Yandios nuu ra, nanu ɨɨn sol-
dado nu jito va'a da maa da.
Ti nava sia'an na ti kuu kin-
jna'an ra jiin ja'u'u un nu na
jaa kɨvɨ kanaa ra jiin. Koto
va'a maa ra nava undi sandɨ'ɨ
ni ga ti kundee ra jiin.

14 Na kachi ri ja kundichi
teyɨɨ ra ti kandixia ndaa ra
jnu'un Yandios. Ti na koo
ndee añu ra nanu ɨɨn soldado
ja ju'ni da ɨɨn cinturón ñɨɨ chii
da nu ñu'un ndajniñu da, nu
kua'an da nuu guerra. Ti suni
jasɨ da ɨɨn sa'ma kaa jika da ja
na nama da maa da. Ti yukan
kuu ja sa'a ja na kundee ini
da. Ti sia'an kundichi teyɨɨ ra
nava ni kachi maa Yandios ja
na koo ndaa ini ra nuu ya.

15 Ti ja iyo tu'va ra chi
kandixia ndaa ra jnu'un Yan-
dios nasa ni kii Cristo Jesús,
ti ni ndumani ya jiin ra. Ja
yukan kuu ja iyo tu'va ra ja
kinjna'an ra jiin ɨɨn ja sa'a
ndeva'a jiin ra, nanu nachi'i
ɨɨn soldado ndijña da ja'a da
ja satu'va da maa da ja kanaa
da.
16 Ti kanuu ga ja na
kandixia ndaa ra jnu'un
Yandios nasa ni kii Cristo, chi
nu na siuku ndaa ra jnu'un
un ti kuu kundee ra jiin taka
nundo'o kua'a ja'u'u un. Ti
jnu'un Yandios un kuu nanu
ɨɨn escudo ja nama soldado
un maa da nuu vaji flecha
jika da.
17 Suni sia'an kaku ra nuu
ja'u'u un chi nama ya ro'o.
Nanu ku'un ɨɨn soldado ɨɨn
koko kaa xini da ja na nama
da xini da. Ti nu na nakuni
va'a ra jnu'un Yandios nava
yoso nuu tutu ii ya, ja ni ja'a
Espíritu Santo nuu ra. Yukan
kuu nanu ɨɨn espada jajniñu
ɨɨn soldado ja kanaa da jiin, ti
suni sia'an sa kundee ra jiin
jnu'un ya.
18 Suni kanuu ga ja taka kɨvɨ
kanda'u ra jiin Yandios ja na
chindee ya ro'o jiin taka un.
Ti chindee maa Espíritu Santo
ro'o jiin jnu'un jikanta'u ra
nuu Yandios. Suni kanuu ja
na koto va'a ra maa ra ja tu
naa ini ra kanda'u ra jiin ya ja
kuu ɨnga yɨvɨ kandixia, ja suni
na kundee i kɨvɨ kinjna'an i
jiin ja xaan un.
19 Ti ja kuu ru'u Pablo,
suni kanda'u naa ra jiin Yan-
dios ja kuu ri nava na ni'in
ga ri jnu'un ka'an ri, ti na
koo teyɨɨ ini ri ti ka'an kaji
ri jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.
Najana'an tu ni ka jini va'a
yɨvɨ yukan, ko vijna ti ja ka
jini va'a yo ja nama ya yɨvɨ.
20 Ti vasu ja kande ri vekaa
vijna, ko ni tatu Yandios ru'u
jniñu un ja na ka'an ri jnu'un
ya. Kakanta'u jiin maa ya
ja na koo teyɨɨ ini ri ka'an ri
jnu'un ya, nava tu kukanuu ri
ka'an ri.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

21 Ti ñani yo Tíquico, kuu da
ɨɨn chaa junukuachi va'a nuu
Yandios ja chindee da ru'u
nuu jniñu maa Jito'o. Ti maa
da kachi ndɨ'ɨ nasa kua'an ri
jiin jniñu ri, ti suni ja nasa
kuu ri.

22 Ja yukan kuu ja taji ri da
na jaa da nuu kanchuku ra,
nava na kachi da nasa kuu
ri. Ti na kua'a da jnundee ini
nuu ra naa ra.
23 Ñukuu ini ri ja Tata yo
Yandios jiin Jito'o Cristo Jesús
na kachi ya ja na koo ndee
koo sii ini taka ra jiin taka
ñani jna'an yo. Ti na kunda'u
ini ya ro'o, ti na kandixia
ndaa ra jnu'un ya.
24 Chi ñukuu ini ri ja vi'i ga
na kunda'u ini Yandios taka
ro'o ja ni ka ndumani ra jiin
Jito'o Cristo Jesús, ja kuu ini
ndixia ra maa ya. Ti sia'an na
koo.
Ti siukan na koo.

Carta ni chaa Pablo ñuu yɨvɨ Filipo

Pablo jiin Timoteo ka kanxia'u da jiin chaa ka kandixia ñuu Filipo

1 Ru'u Pablo jiin Timoteo ja
ka junukuachi ri nuu Cristo
Jesús. Na chaa ri tutu ja'a
nuu taka ro'o ja ka kandixia
ra Cristo Jesús, ja kanchuku
ra ñuu Filipos, jiin chaa ka
yɨnda'a ro'o, jiin yɨvɨ ka
chindee ro'o. Chi ni sasɨɨn ya
ro'o ja kunukuachi ra nuu ya
naa ra.
2 Jikanta'u ri ja Tata yo Yan-
dios jiin Jito'o Cristo Jesús,
na koto nda'u ya ro'o naa
ra. Ti na chindee ya ro'o ja
na kukuee kunchuku ra nava
kuni maa ya.

Jikanta'u Pablo ja kuu yɨvɨ ka kandixia Cristo

3 Taka jinu ja nuku'un ini ri
ro'o naa ra, ti nakuanta'u ri
nuu Yandios.
4 Nɨnɨ kusɨɨ ini ri nuu
jikanta'u ri ja'a ra,
5 chi ni ka chindee ra ru'u ja
ni ka skaka yo jnu'un ya, undi
kɨvɨ ni ka kandixia ra ti undi
vijna.
6 Suni nakuanta'u ri nuu
Yandios ja kuu ro'o naa ra,
chi jini ndaa ri ja maa Yan-
dios ni skanda añu ra ja na
kandixia ra Cristo. Ti ndo'o
ini ri ja tu xndoo ra jniñu un
naa ra undi na sinu ndɨ'ɨ Yan-
dios taka jniñu un sa na jaa
kɨvɨ nchaa Cristo Jesús.
7 Vatuni nu sia'an ndo'o
ini ri ja sɨkɨ ro'o naa ra, chi
ni kundaa ini ri ja ɨɨn ni ni
chindee Yandios yo'o naa yo.
Ti ka ñukuu ini ra ru'u ja ni ka
chindee ra ru'u vasu kande
ri vekaa, xi jikonuu ri ka'an
ri jnu'un Cristo Jesús niku.
Nama ri jnu'un Yandios ja sɨkɨ
Cristo Jesús, chi ka'an ri ja
maa ɨɨn ni jnu'un Cristo kuu
jnu'un ndaa kuɨtɨ. Yukan ti
kankuachi yɨvɨ sɨkɨ ri. Ti nɨnɨ
ni ka chindee ra jiin jniñu un.
8 Ja yukan ti jini Yandios ja
mani xaan ri jiin ra naa ra,
nanu mani Cristo Jesús jiin
taka yo.
9 Jikanta'u ri nuu Yandios
ja vi'i ga na kuñukuu ini ra,
ti siin ga ra jiin jniñu Cristo,
ti kundio ini ra ja na kutu'va
ga ra jnu'un ya nava na kɨvɨ
inijnuni ra naa jniñu kuni ya
ja sa'a ra naa ra.
10 Ti sia'an na kuu nakaji ra
taka ja va'a nava na koo ndoo
ra naa ra, ti koto kakayata
ra nava tu kunchakuachi ra.
Ti sia'an kaka ndaa ra nuu
ichi Yandios undi na jaa kɨvɨ
nchaa Cristo.
11 Kunukuachi ndaa naa ra
nuu Yandios chi ni ka kɨvɨ ra
nda'a Cristo Jesús, ti sa'a nava
kuni maa ya. Ti na nde'e na
kotonchaa yɨvɨ ja va'a ka sa'a
jniñu ra chi ka jika ndaa ra. Ti
na kua'a i ja yɨñu'un ro'o nuu
Yandios, ti ka'an i ja maa ɨɨn
ni Yandios kuña'nu.

Na kuñukuu ini yo Cristo ti kuchaku yo

12 Taka ro'o ja ni ka
kandixia Cristo naa ra, ɨɨn
jnu'un va'a kuu ja ka'an ri
ja'a. Vasu jna'an ri nundo'o,

ko sia'an jichanuu ga jnu'un
Yandios sɨkɨ Cristo.
13 Taka soldado ka'iin
vestisia jiin taka ga yɨvɨ ñuu
ja'a, ka jini i ja kande ri
vekaa, ko sɨkɨ ja ni ka'an ri
jnu'un Cristo.
14 Sɨkɨ ja kande ri vekaa, ti
ñuu ja'a ka iyo kua'a ga ñani
jna'an yo ja ka sa'a jniñu va'a,
vasu ansu ndɨ'ɨ. Ko chaa un
ka ni'in ga da jnu'un ndee ini,
ti tu ka yu'u da ja ka'an da
jnu'un Cristo.

15 Jandaa kuu ja ka iyo sava
chaa ka ka'an jnu'un Cristo,
ko sɨkɨ ja ka kukuasun ini da
jiin ri, ti ka ka'an vixi da naa
da. Sava ga da chi ka ñukuu
ini da ja kanuu ga ja na ka'an
da jnu'un Cristo taka nuu.
16 Ka kunda'u ini chaa
un ru'u ti ka kuni da ja na
kuichanuu ga jnu'un Cristo.
Ka jini da ja kande ri vekaa
sɨkɨ ja ka'an ri jnu'un Cristo,
chi nama ri jnu'un un nu
ka'an ri ja maa ɨɨn ni jnu'un
Cristo kuu jnu'un ndaa kuɨtɨ.
Ti maa ɨɨn ni ja kandixia yo
Cristo kuu ja chunaa Yandios
yo'o. Sia'an ka'an ri jnu'un.
Ko ka jini da maa Yandios ja
ni tatu Yandios jniñu ja'a nuu
ri ja na ka'an ri jnu'un un, ti
ka ñukuu ini da chi ka chindee
xaan da ru'u sɨkɨ jniñu un.
17 Ko sava ga chaa un tu
ka sa'a da sia'an, chi vasu
ka kuni da ka'an da jnu'un
Cristo, ko ka kuasun ini da
nuu ri. Ka ndo'o ini da ja
koo ri jnu'un kui'ya ini nu na
ni'in ri jnu'un sɨkɨ jniñu da. Ti
yukan ka jani ini da ja koo ga
ri nundo'o ja kande ri vekaa.
18 Ko su'va, kusɨɨ ga ini ri
ja ka ka'an da jnu'un Cristo.
Vasu tu ka sa'a va'a da jniñu
da, ko kusɨɨ ini ri chi ka ka'an
da jnu'un Cristo. Ja yukan
kuu ja kusɨɨ ini ri,
19 chi maa Yandios kuu ya
nama ru'u. Vasu ka iyo yɨvɨ
tu mani jiin ri, ko jini ri ja ka
jikanta'u ra ja'a ri naa ra. Ti
jini ndaa ri ja Espíritu Cristo
Jesús chindee ya ru'u.

20 Ñu'un ini ri ti ñukuu ini ri
ja tu kua'a ya jnu'un ja kendo
ri nukanuu. Chi iyo nɨ ini
ri ja nama ri jnu'un Cristo.
Ja yukan kuu ja nɨnɨ ka'an ri
jnu'un un. Yukan ti na kuni
yɨvɨ ja jajniñu Yandios ru'u ja
sa'a ri jniñu ya, ti na kachi i
ja maa ɨɨn ni ya kuña'nu. Ja
yukan kuu ja ka'an ri jnu'un
Cristo, ti tundo sa'a nu na
kachi Yandios ja kuchaku ri
nuu ñuyɨvɨ ja'a xi kuu ri.
21 Chi vijna chaku ri kuu
ja jika ri jiin maa Cristo, chi
maa ya ni tatu ru'u ja na sa'a
ri jniñu ya. Ti ja kuū ri kuu
ja kuchaku ri jiin Cristo jiin
ja kuichanuu jnu'un ya nuu
ñuyɨvɨ ja'a.
22 Nu na kuchaku ga ri ti
ni'in ga ri jniñu sa'a ri ja kuu
Jito'o. Ko ja'a tu kojnuni nau
ja va'a ga. Va'a ga ja kuchaku
ri xi va'a ga ja kuū ri.
23 Ja uu jnu'un ja'a, tu kuu
nasa nakaji ri, chi kuni ri
ja na kuū ri nava na no'on
ri kuncha ri jiin Cristo, chi
yukan kuu ja va'a xaan ga.
24 Ko ja na chindee ri
ro'o naa ra, ti va'a ga ja na
kuchaku ga ri.

25 Yukan ti ja ni jini ri ja
kuchaku ga ri ti kuncha ri jiin
ra naa ra. Ti na xndaku ga ri
jnu'un un nuu ra, chi kanuu
ga ja na kandixia yo Cristo, ti
sia'an na kaka ndaa ra nuu
ichi Yandios, ti sia'an nava na
kosɨɨ ga ini ra naa ra.
26 Yukan kuu ja nu na jaa
tuku ri nuu kanchuku ra naa
ra, ti kuni ri ja kusɨɨ ini ra ja
ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo. Ti na
nakanajaa ra nuu Yandios ja
kuu ru'u, chi ndiso ri jniñu ja
ka'an ri jnu'un Cristo Jesús.
27 Nava ni ka kandixia ra
Cristo, ti yukan kuu ja kanuu
ga ja na kaka ndaa ra ichi
Yandios, ti kuandatu ra nava
jniñu ta'u ya ja kunchuku yo
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nu sia'an na
kunchuku ra, naa ra ti tundo
sa'a nu na jaa tuku ri yukan xi
tukaa. Ko kuni ri ja na ni'in
ri jnu'un ja ka nakutu ini ra
jiin jniñu un. Ti ka ndajnu'un
ra sɨkɨ jnu'un ja ka kandixia
ra Cristo. Ti sia'an na nduu
ɨɨn nuu ini ra, ti tu yu'u ra ja
kachi ndaa ra ja ka kandixia
ndaa ra jnu'un Cristo.
28 Ti koto ma yu'u ra yɨvɨ ka
jito u'u ro'o naa ra, chi nu na
koto u'u i ro'o, ti yukan kuu
ja su'va ka xnaa i maa i. Ti
maa ya nakinse'e ya ro'o, ti
nanita'u ra nuu ya naa ra ja ni
ka kandixia ra Cristo.
29 Ti ja sɨkɨ jniñu ni sa'a
Cristo, ansu nɨnɨ ja na
kandixia ra ya, chi suni ja na
kondo'o ra ja sɨkɨ ya naa ra.
30 Ti maa ri jiin maa ra
naa ra, na kinyɨɨ yo jiin taka
jnu'un ndeva'a un. Chi ni ka
jini ra ja sia'an ni sa'a ri undi
nuu, ti suni ka ni'in ra jnu'un
ja siin ga ri undi vijna.

Nda'u ni kii Jesús ko ni nduña'nu ya vijna

2

1 Ja sia'an kuu ja Cristo ja'a
jnundee ini, ti ka iyo sɨɨ ini
ra. Ja kunda'u ini ya ro'o naa
ra, ti ja'a ya Espíritu ya kan-
cha jiin ra. Ti ka kuu mani
nuu jna'an ra, ti ka jito nda'u
jna'an ra.
2 Ti sia'an siuku ra taka
jnu'un nava ka'an ru'u Pablo,
nu na ni'in ri jnu'un taka
jniñu ka sa'a ra, ti kusɨɨ kuva'a
ini ri. Ti na koo ɨɨn nuu ini ra
naa ra. Ti ɨɨn nuu na kunda'u
ini nuu jna'an ra. Ti ɨɨn ni na
koo inijnuni ra. Ti ɨɨn nuu na
kondo'o ini ra naa ra.
3 Koto ma sa'a ra nɨnɨ ja
kuu ja va'a maa ra, ni koto
chundee ra jnu'un vixi yu'u
ra. Chi su'va sa'a nda'u maa
ra naa ra. Sa'a na kaa ja
kuña'nu ga ñanijna'an ra ja
kuu maa ra naa ra.
4 Koto nde'e ra nundo'o
kaxndee nuu maa ni ra, chi
suni nde'e ra nundo'o iyo
nuu ñani jna'an ra naa ra.
5 Kani ini maa ra nanu ni
jani ini Cristo Jesús.
6 Vasu ɨɨn nuu ya jiin maa
Yandios, ko tu ni nduni'in ini
ya ja kendo ya sia'an ni.
7 Chi ni xndoo ya jniñu un
jiin Yandios ti ni nduu ya
nanu ɨɨn yɨvɨ junukuachi, chi
ni kaku ya nanu ɨɨn yɨvɨ sia'an
ni.
8 Ti nu ni chaa ya, ni ndaku
ya nanu ɨɨn chaa sia'an ni. Ni
jika nda'u ya, ti ni jandatu ya
vasu nda'u ni ji'i ya nuu nda'a
cruz.

9 Yukan kuu ja ni sa'a Yan-
dios ja na ndaa Jesús nuu
andɨvɨ nuu ni nduña'nu ya.
Ti yukan ni ja'a Yandios ɨɨn
jniñu ña'nu nuu ya.
10 Ti vijna ja ni nduña'nu ga
Jesús, ti taka ja ka iyo andɨvɨ
jiin ñuyɨvɨ jiin ja ka'iin chii
ñu'un, na nakua'a i ja yɨñu'un
nuu ya,
11 ti nava na ka'an i ja Cristo
Jesús kuu maa Jito'o i ti maa
ɨɨn ni ya kuu ja ndiso jniñu
ña'nu ga. Sia'an kuu ja na
nakua'a i ja yɨñu'un nuu Tata
yo Yandios, chi maa ya ni ja'a
jniñu ña'nu un nuu Jesús.

Yɨvɨ ka kandixia, ka kuu i
nuu ɨɨn nduva ñu'un nuu yɨvɨ
ka'iin ñuñaa

12 Taka ro'o ja kuu ñani jiin
jna'an yo, ja ni ka jini ra
jnu'un ja ni jandatu Cristo.
Suni sia'an ni ka jandatu ra
jnu'un Yandios ja ni xna'an ri
nuu ra na ni kuncha ri jiin ra.
Vijna ti kuandatu ga jnu'un
un naa ra vasu tukaa kancha
ri jiin ra. Na nduku ndee
ra kaka ndaa ra ichi Yandios.
Chiñu'un jnu'un ya ti koto ma
xnaa ra naa ra. Chiñu'un
jnu'un ya ti koto ma xnaa ra
naa ra. Ti nu chiñu'un jnu'un
ya ti koto ma xnaa ra naa ra.
Chi nu na kaka ndaa ra jiin
jnu'un ya, ti ka ja'a ra jandaa
ja ni nama ya ro'o.
13 Kusɨɨ ini ya nu na sa'a ra
taka un naa ra, chi maa ya
kuu ja chindee chituu ro'o, ja
ka siuku ra jniñu ni tatu ya
nuu ra naa ra.
14 Sa'a nɨ ini jniñu un naa
ra, ti koto ma jankuncha
jna'an ra naa ra.
15 Chi ka kuu ra yɨvɨ ka
junukuachi nuu Yandios, ti
sia'an kaka ra nuu ñuyɨvɨ ja'a,
nava tu naa kuachi koo sɨkɨ
ra, ti koto ma na kaka yata
ra nu ka ni'in kuachi sɨkɨ ra.
Kaka ndaa jiin ichi Yandios,
ti nava tu sana ra ichi yakua
nuu ka jika yɨvɨ ñaa. Stuu
jniñu va'a ka sa'a ra nuu yɨvɨ
ñaa un naa i, ti na kuu ra nanu
nduva ñu'un ja ndinchaa. Ti
nava na ndundijin ini yɨvɨ ka
iyo ñaa ini, chi kanchuku i
nuu ñuñaa kuɨtɨ nuu ñuyɨvɨ
ja'a.
16 Ja sia'an ka jika ndaa ra
nuu ichi Yandios, yukan ka
ja'a ra jandaa ja ka kandixia
ra jnu'un ya, ti jiin jnu'un un
siin ra ja kuu taka kɨvɨ, ti nava
sia'an na kunchuku ra jiin ya.
Yukan na ti kusɨɨ ini ri ja kuu
kɨvɨ nchaa Cristo, chi kuni ri
ja tu ni sa'a jniñu ka'a ri ja
ni xna'an ri jnu'un Yandios
nuu ra naa ra. Vasu ni iyo ri
nundo'o sɨkɨ jniñu na ni kun-
cha ri jiin ra naa ra, ko tu ni
sajniñu ka'a ri.
17 Ni ka kandixia ndaa ra
jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.
Ti vijna ka iyo nɨ ini ra ja
kunukuachi ra nuu Yandios,
ti yukan kuu nanu ja ka soko
ra maa ra nuu ya. Ko ja sɨkɨ
ru'u, nanu ri nuu ɨɨn nuu
jniñu un ja ka soko ra nuu ya.
Chi nu ka'ni i ru'u, yukan kuu
nanu ɨɨn jniñu ja suni ka soko
ra nuu Yandios. Sia'an kuu
chi ja sɨkɨ jniñu ni sa'a ri un ni
ka kandixia ra Cristo. Ti vasu
na kuū ri, ko kusɨɨ ini ri jiin ra
naa ra ja sia'an siuku jniñu ni
ja'a Yandios nuu ri.
18 Chi ja sɨkɨ jichanuu

jnu'un Cristo na koo jnu'un sɨɨ ini naa ra nava suni undi ru'u na kusɨɨ ini ri.

Timoteo jiin Epafrodito

19 Ru'u Pablo, ñukuu ini ri ja na kua'a maa Jito'o Jesús jnu'un, ti na taji yachi ri Timoteo jaa da nuu kanchuku ra naa ra. Ti nu nandeokuñɨ da ja'a ti kunda'a da jnu'un ja kukuee kanchuku ra naa ra.

20 Chi tukaa iyo ɨnga chaa ndo'o ini nanu ndo'o ini maa ri, ti maa da suni ndɨ'ɨ ini da nasa ka kuu ra naa ra.

21 Taka ga chaa ka nduku da ja kuu maa da, ko tu ka nduku da jniñu kuni Cristo Jesús.

22 Ti ja ka jini ra ja Timoteo kuu nanu ɨɨn se'e nuu tata da, chi sia'an ni sajniñu da jiin ri na ni ka'an da jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.

23 Ja yukan kuu ja kuni ri taji ri da na jande'e da ro'o naa ra. Ko xnakan na kujnuni ini ri nasa kendo ri ja'a, ti sa na taji ri da.

24 Ko jinijnuni ri ja kua'a maa Jito'o jnu'un, ti jaa maa ri vasu ti jaku kɨvɨ nuu kanchuku ra naa ra.

25 Ti Epafrodito, chaa ni ka taji ra ja na nduku da ja kumani nuu ri ja'a, ti va'a xaan chindee da ru'u. Nanu ja ka kanaa yo nuu guerra, suni sia'an ni chindee da ru'u, chi maa da kuu ja ka'an jnu'un Yandios nuu yɨvɨ ja'a. Ko va'a ga ja na nandeokuñɨ da nuu kanchuku ra naa ra.

26 Chi ndɨ'ɨ xaan ini da, ti ndiyo ini da ja kuni tuku da nuu ra naa ra. Ti suni kukui'ya xaan ini da, chi ni ka ni'in ra jnu'un ja ni ku'u da.

27 Ti jandaa ndixia kuu ja ni ku'u da, chi tɨ'lɨ ni ga ti kuū da niku, ko ni kunda'u ini Yandios maa da ti ni nduva'a da. Ti ansu nɨnɨ maa da, chi suni ni kunda'u ini ya ru'u nava tukaa koo ri jnu'un kui'ya ini ja'a da niku.

28 Ja yukan kuu ja ndɨ'ɨ ga ini ri, ti kuni ri taji ri da jaa da nuu kanchuku ra, ti nde'e ra nuu da nava na kuva'a ini ra naa ra ja iyo sɨɨ ini da. Ti suni undi ru'u kuva'a ini ri, ti tukaa kukui'ya ini ri.

29 Nakinse'e da naa ra nu na najaa da nuu ra, chi ɨɨn ni se'e ka kuu ra nuu Jito'o. Ti sia'an na kusɨɨ ini ra naa ra ja ni chindee Yandios maa da ja ni nduva'a da. Ti sia'an na kava yɨñu'un ra jiin taka chaa ka sa'a nanu sa'a chaa ja'a.

30 Chi sɨkɨ jniñu Cristo kuu ja jaku ni ga, ti kuu da niku. Chi ni tava ini da ja kuū da sɨkɨ ja chindee da ru'u jiin jniñu ja tu kuu sa'a ra nuu ri ja'a naa ra.

Jnu'un ka'an ndaa sɨkɨ Cristo Jesús

3

1 Ti vijna, taka ro'o ja ka kandixia Jito'o Cristo Jesús naa ra, kosɨɨ ini naa ra chi ka'nu ɨɨn jniñu ni sa'a ya ja ni ka ndɨvɨ ra nda'a ya.

Ru'u Pablo, va tu naa kuachi kuu ja na chaa tuku ri tutu ja'a nuu ra naa ra, chi va kuajniñu ja kuu ijña isa nava tu kendo kui'ya ra naa ra.

2 Koto ra maa ra naa ra chi ka iyo chaa tu ka kandixia

ja ɨɨn ni jnu'un Cristo iyo,
chi ka sakanuu da jnu'un un
jiin ɨnga jnu'un. Ti chaa
un ndé'é kanda da, chi yaa
yukan kuankoyo da ka kɨvɨ
nduu da nanu ina tu jito'o.
Kuankoyo da ka sa'a ndeva'a
da nava tukaa kandixia ra ni
ɨɨn jnu'un Cristo Jesús. Ka
kuni da ja na koo ɨɨn jnuni
nuu yɨkɨ kuñu ra nava na
kendo ndaa ra nuu Yandios,
ko tu nijniñ un, chi tu kua-
jniñu kuɨtɨ.

3 Ko yo'o naa yo, ka kuu yo
yɨvɨ ka junukuachi nuu maa
Yandios, vasu tukaa ka'an
vixi yo ja ni ka iyo ɨɨn jnuni
yɨkɨ kuñu yo, ti ja sɨkɨ jnuni un
ni ka kɨvɨ yo nuu nda'a Yan-
dios. Ko chaa un chi sia'an ka
ka'an vixi da. Ko yo'o naa yo
chi su'va sa'a Espíritu Yandios
ja na kunchañu'un yo maa
ya jiin nɨ ini nɨ añu yo. Ka
ka'an kaji yo ti ka kusɨɨ ini yo
ja ka yɨ'ɨ yo nuu nda'a Cristo
Jesús, chi yukan kuu ja kuu
nuu maa Yandios, ti ansu ja
chiñu'un yo tɨjnɨ ga nuu jniñu.

4 Ti nu iyo ndaa jnu'un un
ja sia'an iyo, ti va suni undi
ru'u kuu kandixia ri jniñu un,
sia'an nava ka'an ri niku. Ti
nu ka iyo chaa ka jani ini ja
ka kendo va'a da nuu Yandios
jiin jnuni ja ka ni'in da nuu
yɨkɨ kuñu da, ti ru'u suni vi'i
ga kandixia ri taka jniñu ni
sa'a maa ri naa jana'an.

5 Chi nu una kɨvɨ ni kaku ri,
ti ni ka chaa da ɨɨn jnuni nuu
yɨkɨ kuñu ri. Kuu ri chaa ñuu
Israel, ti kuu ri jna'an chaa ni
ka nakaya ja ni ka kuu se'e ɨɨn
chaa ña'nu ni nani Benjamín
undi na najana'an. Ni'in ga
ni kuu ri se'e ñuu hebreo, ti ni
yɨ'ɨ ri jiin chaa fariseo, chaa
ni ka siuku ndaa ley ni ja'a
Yandios nuu Moisés, chaa ni
kuu jna'an yo najana'an.

6 Ti sia'an ni sa'a ndeva'a
ri jiin yɨvɨ ka kandixia, chi ni
ndo'o ini ri ja tu kua'a kuɨtɨ
ri jnu'un ja sama i jnu'un ley
jana'an un. Ti tu ni ɨɨn yɨvɨ ni
ka'an ja tu ni siuku ri ley un,
chi ni siuku ndaa kuɨtɨ ri nava
iyo.

7 Ti taka ja ni kandixia ri
un, sa'a ri nanu ja tu ni ni'in
jniñu kuɨtɨ, chi ni jasɨ ini ri ja
tu kandixia ri Cristo niku.

8 Ko vijna ti sa'a ri nanu ja
va'a ga ja na naa ndɨ'ɨ ja ni
kandixia ri yukan. Chi va'a
xaan ga ja ni kɨvɨ inijnuni ri,
ti ni nakuni ri nau kuu Cristo
Jesús jiin taka jniñu ni sa'a ya,
ti ni kandixia ndaa ri un. Ti
jandaa ndixia kuu ja maa ya
kuu Jito'o ri vijna. Chi ja maa
ya ti ni xndoo ri ndɨ'ɨ ja ni
kandixia ri undi nuu, ti vijna
sa'a ri nanu ja ni ndɨ'ɨ kua'an
nuu jayaka. Chi kanuu xaan
ga ja ni kandixia ri ti ni ndɨvɨ
ri nuu nda'a Cristo, ti vijna na
siin ri jiin yukan.

9 Chi ja sia'an na ti ni ndu-
mani ri, ti ni ndɨvɨ ri nda'a
ya. Tukaa nduku ri ja kendo
va'a ri nuu Yandios jiin ley ni
kandixia ri undi nuu, vasu ni
siuku ndaa ri ley un. Ko ni
kachi Yandios ja tukaa jna'nu
ndatu ri, chi ja ni kandixia ri
Cristo, ti ansu ja siuku ndaa
ri ley ni ja'a Yandios nuu
Moisés niku. Ko vijna na ti
ja ni kandixia ri Cristo, yukan
tukaa ga jna'nu ndatu ri jiin

kuachi ri.

10 Ni xndoo ndɨ'ɨ ri ja ni
kandixia ri undi nuu nava
na kɨvɨ inijnuni ri taka jniñu
ña'nu sa'a Cristo ja kuu yo'o.
Ndiyo ini ri ja na chaku ini
ri ja ka'nu xaan ɨin jniñu ni
sa'a Yandios ja ni naxndoto
ya Cristo nuu ñuji'i. Ti nu
na chaku ini ri yukan, suni
kuu chaku ini ri ja ka'nu ga
nundo'o ni jna'an Cristo ja
ni ndo'o ya ja sɨkɨ yo'o naa
yo. Ti ja yɨ'ɨ ri jiin ya kuu ja
suni vatuni vasu na kondo'o
ri nuu yɨvɨ ka jito u'u ya. Chi
kuni ri sa'a ri nanu ni sa'a
Cristo, ja tu ni nduku ya ja
kuu maa ya, chi ni ji'i ya, ko
ja ni nama ya sɨkɨ yo niku.

11 Ti tu yu'u ri vasu sia'an
na kondo'o ri, chi nanduku ri
na nasa kuu ja najaa ri nuu
ya, chi nandoto ri nuu ñuji'i
nuu ka'iin ndɨyɨ un.

12 Ti tu kachi ri ja ja ni ndɨ'ɨ
yukan ni ni'in ri, chi ti kuj-
nuni ndɨ'ɨ ga ini ri taka jniñu
ni sa'a Cristo ja kuu yo'o naa
yo. Ko na kukutu ini ri chi
sia'an kuni maa Cristo Jesús,
chi ja yukan kuu ja ni nakana
ya ru'u.

13 Ñani, ru'u Pablo, tu ka'an
vixi ri ja ja ni chaku ndɨ'ɨ ini
ri nasa jniñu ni sa'a Cristo ja
kuu yo'o naa yo. Ti tukaa
kuni ri ndakuni'in ri taka
jniñu ni sa'a ri ja kuu Cristo,
ni tu ka'an vixi ri sɨkɨ yukan.
Chi kanuu ga ja na kukutu ini
ri, ti na siuku ri taka jniñu ni
tatu Yandios ru'u ja sa'a ri ja
kuu kɨvɨ vaji ijña isa.

14 Ja ni kɨvɨ ri nda'a Cristo
Jesús kuu ja ni nakaji Yandios
ru'u nava nanita'u ri nuu ya.
Yukan kuu ja nɨ ini nɨ añu ri
siuku ri taka jniñu ni tatu ya
nuu ri undi na ni'in ri ɨin ta'u
ja kua'a ya nuu ri.

15 Ti taka yo'o ja ja ni ka
kuñɨɨ yo naa yo jiin jniñu un.
Yukan kuu ja ka siuku yo
ichi Yandios. Na kuñukuu ini
yo ti sia'an na siuku yo. Ti
nu ɨin ɨin ra tu ka ndo'o ini
sia'an ni, xi ka ndo'o ini ja
ja ni ka ni'in ra inijnuni ra
naa ra nava kuni Yandios, ti
suni maa ya na kachi ja ansu
sia'an ni kuu.

16 Na kachi ndaa ri nuu ra
naa ra ja ja ni ka jini yo nasa
ka'nu kuu jniñu ni sa'a Cristo
Jesús sɨkɨ yo'o naa yo. Ja
sia'an kuu ja na kaka ndaa
yo nuu ichi ya ti ansu ja nan-
deokuñɨ yo siuku yo ley na-
jana'an un.

17 Ñani, nu ka jika ra ichi
Yandios ti nde'e naa ra nanu
jika ru'u. Ti nava sia'an na
kuu nde'e ra nasa ka jika
yɨvɨ ka kandixia jnu'un Cristo
Jesús, nde'e nu ka jika ndaa i
nava ni xna'an ri nuu ra naa
ra.

18 Yukan kuu ja ni'in xn-
daku ri nuu ra naa ra, chi tɨjnɨ
jinu ka'an ri ja ka iyo kua'a
yɨvɨ tu ka kandixia ndaa i ja
ni ji'i Jesús ja sɨkɨ yo'o naa yo.
Ka ka'an i ja ka kandixia i, ko
jiin nava jika i ti ka jini yo ja
ka jito u'u i jnu'un ja ni ji'i
Cristo nuu nda'a cruz ja sɨkɨ
yo. Kui'ya xaan ini ri undi
nde'e ri, ja nuu nuu xndaku
ri, ko ka iyo ndixia yɨvɨ ja
sia'an kanda i.

19 Ɨin kɨvɨ ti jna'nu ndatu
yɨvɨ un, ja so mani ka

chiñu'un i ja kaji i. Chi
ka ndo'o vixi ini i ja sia'an
ka sa'a i jniñu kue'e, ni tu
kukanuu i, ti kachi ja ka
kendo va'a i nuu Yandios.
Ko tuu, chi su'va ka ni'in i
jnukanuu, chi ka jitu ga ini
i jiin ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a.
20 Ko yo'o chi su'va ka
kandixia yo Cristo Jesús, ja na
kuu ñuu yo andɨvɨ. Ja yukan
na kundatu yo ja nchaa Jito'o
Jesús, ya kuu maa Cristo ja
nama ya yo'o.
21 Ti maa ya nasama yɨkɨ
kuñu nda'u yo ja'a ja tu na
ya'u nchaa. Chi ja kanchuku
yo ñuyɨvɨ ja'a, nɨnɨ ndo'o yɨkɨ
kuñu yo jiin ja nɨnɨ iyo ɨɨn
jnu'un ja sani'in ini yo, ti ka
sa'a yo kuachi. Nasama ya
yɨkɨ kuñu yo nava na nduu
yo nanu kaa maa ya ja ni
nduña'nu ya. Ti tukaa koo
kui'ya yɨkɨ kuñu yo. Tukaa ga
koo jnu'un ni'in ini ja kuncha
kuachi ga yo. Taka yukan
sa'a yo chi maa ya kuu ja
kuña'nu nuu ndɨ'ɨ ja ka iyo
nuu andɨvɨ jiin nuu ñuyɨvɨ.

4

1 Nusa ñani, ja yukan kuu
ja Jito'o ni sa'a ya ɨɨn jniñu
ña'nu sɨkɨ yo'o, ti na kachi ri ja
ka siuku ndixia ra jiin jnu'un
ya. Ti ñukuu ini ri yukan, chi
mani xaan ri jiin ra naa ra,
ti kuni ri ja na nakuni jna'an
tuku yo. Yukan ti kusɨɨ xaan
ini ri ja sɨkɨ ro'o naa ra, chi ni
ka janta'u ra jnu'un Cristo na
ni ka'an ri jiin ra naa ra. Ti ka
ja'a ra jandaa un, chi ka siuku
ndaa ra jnu'un un undi vijna.

Xndaku Pablo nuu yɨvɨ ka kandixia

2 Ru'u Pablo, kanda'u ri jiin
ra Evodia ro'o jiin Síntique, ɨɨn
nuu koo ini ndɨnduu ra, chi
ndɨnduu ra ni ka kandixia ra
Jesús, ti maa ya yɨnda'a ro'o
naa ra vijna.
3 Ti suni kanda'u ri jiin
ro'o ja ni chindee ru'u, ja na
chindee ra ndɨnduu ñasɨ'ɨ un
naa ña, chi suni nde ni'in ni
kujiin ña jiin ri na ni ka'an
ri jnu'un Cristo. Ti suni
Clemente jiin taka ga chaa ni
ka yaku jiin ri. Chi Yandios ja
jini ya ti ja ni naki'in ya sɨvɨ
chaa un ja na kunchuku da
nuu ya ja kuu taka saa ni.
4 Taka ro'o ja ka kandixia
Cristo Jesús naa ra, koo sɨɨ ini
naa ra, koo ndendajnu naa
ra, chi ni sa'a ya ɨɨn jniñu
ka'nu ja ni nakinse'e ya ro'o
naa ra. Ti nandeokuñɨ tuku ri
ka'an ri ja na koo sɨɨ ini ra naa
ra.
5 Na kukuee kunchuku ra
jiin taka ni yɨvɨ. Ka'an mani
ra jiin i nava na kuni i ja
ka kuu ra yɨvɨ va'a ini. Chi
kuan kuyajni kɨvɨ nchaa tuku
Jito'o.
6 Ti tu xndi'i ra ini ra naa ra,
nu nau ɨɨn nundo'o ka jna'an
ra. Chi'i nda'a maa Yandios.
Kakanta'u nuu ya, ko suni
nakuanta'u nuu ya naa ra.
7 Ti sia'an na kukuee ti na
kosɨɨ ini ra, chi ja kachi maa
ya kuu, ti ansu ja kachi ɨɨn yɨvɨ
ti kuu. Ti sia'an koto Yandios
ro'o naa ra, ti koto kondo'o
kui'ya ini ra, chi su'va kua'a
ya jnu'un ndee ini ro'o, ti
nava na kosɨɨ ini ra, ti sia'an
ni'in jna'an ra jniñu sa'a ra.
Taka un kua'a ya chi ni ka

kandixia ra, ti ka yɨ'ɨ ra nda'a
Cristo.
8 Ja yukan kuu ja kuñukuu
ini taka jnu'un ndaa, jiin taka
ja na kua'a ja yɨñu'un ro'o naa
ra, kaka ndaa, sa'a ndoo maa
ra, sa'a ɨɨn jniñu kuajnu'un
yɨvɨ naa i, na natuu ɨɨn jniñu
ka sa'a ra. Kuñukuu ini ti sa'a
taka ja va'a naa ra, taka ja iyo
va'a nuu Yandios.
9 Taka yukan ni xna'an ri
nuu ra naa ra ti ni ka kutu'va
ra na ni kuncha ri jiin ra. Ni
ka jiniso'o ra taka jnu'un ni
ka'an ri nuu ra naa ra, ti ni
ka jini ra nasa ni kanda ri. Ti
ro'o naa ra sa'a ra taka yukan
nanu ni sa'a ri. Yukan ti Yan-
dios na kua'a ya jnu'un mani
ini, ti na kukuee kunchuku ra
chi kancha maa ya jiin ra.

Nakuanta'u Pablo

10 Iyo sɨɨ ini ri ja yɨ'ɨ ri nda'a
Jito'yo. Ko ja ni ya'a kua'a kɨvɨ
ja tu ni jini ri nu nuku'un ini
ra ru'u naa ra xi tuu. Ko vijna
ti ni ka keja'a ra na nduku ra
nasa chindee ra ru'u. Yukan
ti kusɨɨ xaan ini ri. Vijna ti
jini ndaa ri ja ni ka ndɨ'ɨ ini ra
ja kuu ru'u niku, ko tu ni ka
ni'in ra ja chindee ra ru'u naa
ra.
11 Ko tu ka'an ri ja sia'an ja
kumani ja kuu chaku ri, chi
sia'an ni vaji ri. Ti kusɨɨ ini ri
jiin jaku ja ñava'a ri. Ti tu ndɨ'ɨ
ini ri.
12 Jini ri jnu'un nda'u, ti
va'a ni chaku ri. Suni jini ri
kuñava'a ri, ti suni kuu kinyɨɨ
ri jiin taka ni nundo'o, chi
maa Yandios jito ru'u. Ni'in
ri ja kaji ri xi ji'i ri soko, nu
ñava'a ri xi tu ñava'a ri.
13 Taka yukan ansu ja sa'a
maa ri kuu, chi ja yɨ'ɨ ri
nda'a Cristo, ti maa ya kuu
ja chindee chituu ru'u, ti
kundee ini ri.
14 Ti vasu taka yukan
jna'an ri, ko va'a ni ka sa'a ra
ja ni ka jito jna'an ra nundo'o
un jiin ri.
15 Ti ro'o yɨvɨ ñuu Filipos,
ja ni ka jini ra nasa ni kuu.
Chi undi kɨvɨ na ni kee ri
ndañuu Macedonia vaji ri, na
ni keja'a ka'an ri jnu'un Yan-
dios sɨkɨ Cristo Jesús, ti ni
chaa nava ja ni ka taji ra ja
kuu chaku ri. Ti ni ɨnga ñani
ka kandixia tu ni sa'a nanu ni
ka sa'a ro'o naa ra.
16 Ti na ni kunde ri ñuu
Tesalónica, suni tɨjnɨ jinu ni ka
taji ra ja ni kumani nuu ri.
17 Ti ansu kuni ri ja ndɨ'ɨ
kua'a ra nuu ri, chi su'va kuni
ri ja na nakaya jniñu va'a ka
sa'a ra, ti nava na koo ga ta'u
ra nuu Yandios.
18 Ti ja ni ndɨ'ɨ un ni naki'in
ri, ti su'va ni kendoso ga, chi
ni naki'in ndɨ'ɨ ri ja ni ka taji
ra vaji jiin Epafrodito. Ni
kusɨɨ ini Yandios jiin yukan,
nanu ni kusɨɨ ini ya jiin yɨvɨ
Israel na ni ka soko i suxia
kutu vixi ja ja'an xiko vixi.
19 Ti nu iyo ja kumani nuu
ra naa ra, ti maa Yandios na
kua'a ya, chi maa ya kuu ja
kuña'nu. Ti tu kachi ra ja
tundo na ni'in ra. Tuu, chi iyo
ya ja kua'a ya, chi vanua ni ka
kandixia ra Cristo Jesús.
20 Ja yukan kuu ja na
nakanajaa yo Yandios, ti na
ka'an yo ja maa ya kuña'nu
ga vijna jiin ja kuu taka kɨvɨ.
Ti sia'an na koo.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

21 Ka'an ra jiin taka yɨvɨ
ka yɨ'ɨ nuu nda'a Yandios ja
na sa'a ndee ini i, ja kachi
ru'u Pablo, chi ka kandixia i
Cristo Jesús. Ti taka ñani yo ja
kanchuku jiin ri ja'a, ka ka'an
da ja na sa'a ndee ini ra naa
ra.
22 Jiin taka ga yɨvɨ ka
yɨ'ɨ nuu nda'a Yandios ja
kanchuku i ñuu ja'a, suni ka
ka'an i ja na sa'a ndee ini
ra. Ti yɨvɨ kanchuku ve'e rey,
chaa kuña'nu ñuu Roma ja'a,
kua'a ni kanda'u da, ti kachi
da ja na sandee xaan ini ra
naa ra.
23 Ti ñukuu ini ri ja maa
Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, na
kuncha ya jiin ra naa ra, ti na
chindee ya ro'o ja na kukuee
kunchuku ra. Ti sia'an na
koo.

Carta ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Colosas

1-2 Ru'u Pablo jiin ñani yo Timoteo, ja'a ka kanxia'u ri jiin taka ro'o ja ka kandixia Cristo kanchuku ra ñuu Colosas. Maa ri kuu apóstol nuu Jesús, ti Jesús kuu Cristo, ya ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios. Ti maa ya ni ja'a jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu ya. Na taji ri tutu ja'a nuu ra naa ra ja ka kuu ra ñani ri, chi taka yo ka yɨ'ɨ nda'a Cristo. Ti ni sasɨin ya ro'o ja ka kandixia ra Jesús, jiin ja na kunukuachi ra nuu ya naa ra. Ti kuni ri ja Tata yo Yandios, na kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti sa'a ya ja kukuee kunchuku mani ra.

Jikanta'u Pablo ja kuu yɨvɨ ñuu Colosas

3 Nɨnɨ ka nakuanta'u ri nuu Yandios, ja maa ya kuu Tata Jito'o Jesús, ya kuu Cristo. Nɨnɨ nakuanta'u ri nuu ya ja kuu ro'o naa ra, ti jikanta'u ri ja'a ra naa ra,

4 chi ni ka ni'in ri jnu'un ja ka kandixia ndaa ra Cristo Jesús, jiin ja ka kunda'u ini ra taka ga yɨvɨ ja ni sasɨin Yandios ja na kunukuachi i nuu ya.

5 Ti kuñukuu ini maa ra ja na ni'in ra ja iyo nuu Yandios ja kuu maa ra naa ra. Ti ja ni ni'in ndaa ra jnu'un yukan na ni ka jiniso'o ra jnu'un Cristo Jesús. Ja yukan kuu ja vi'i ga ni ka kandixia ra jnu'un Cristo jiin ja ka kunda'u ga ini ra taka ga yɨvɨ ja suni ka yɨ'ɨ i nda'a ya.

6 Jandaa kuu ja ni ka jiniso'o ra jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo Jesús, ti ni ka janta'u ra jnu'un un ja kunda'u ini Yandios yo'o naa yo. Undi kɨvɨ ni ka kandixia ra jnu'un un, ti undi vijna ka kuu ra nanu ɨin nde'e yujnu va'a, ja nɨnɨ ja'a nde'e vixi, chi jnu'un un sa'a ja ka sa'a ra jniñu va'a, ti vi'i ga ka nakaya jniñu ka sa'a ra un. Ti suni sia'an kuu jiin jnu'un Cristo Jesús nu na kuichanuu ki'in taka nuu ñuyɨvɨ.

7 Epafras, chaa ni xna'an jnu'un un nuu ra naa ra, kuu da ɨin chaa junukuachi nuu Cristo jiin ri, ja ni ka kuu mani ri jiin da. Ni tatu Cristo jniñu un nuu da ja na xna'an da jnu'un Yandios nuu ra naa ra jiin ja na koto da ro'o naa ra. Ti va'a xaan sa'a da jniñu un.

8 Ti maa da ni jani jnu'un un nuu ri nava kanchuku ra naa ra jiin ja ni sa'a Espíritu Santo, ja vii ka kanda'u jiin jna'an ra naa ra.

9 Ja yukan kuu ja tu ja'ncha ini ri ja jikanta'u ri ja'a ra naa ra, undi na kɨvɨ ni ni'in ri jnu'un ni ka'an Epafras ti undi vijna. Ti jikanta'u ri ja na sa'a Espíritu Yandios ja na kɨvɨ inijnuni ra taka ja kuni ya ja sa'a ra naa ra, jiin ja na koo ndichi ini ra jiin jnu'un ya.

10 Ti jikanta'u ri ja na kaka ndaa ra naa ra nava jna'an

ja ka kuu ra yɨvɨ ka yɨˈɨ nda'a maa Jitoˈo, chi siaˈan ti kusɨɨ ga ini Yandios. Nanu ɨɨn yujnu vaˈa ja jaˈa ndeˈe vixi, suni siaˈan saˈa ra jniñu vaˈa nava viˈi ga na kɨvɨ inijnuni ra nasa vii kuñaˈnu Yandios, ti nava na kuni ra na jniñu vaˈa ja ka saˈa ra ja kuu maa ya.

11 Jikantaˈu ri ja na kuaˈa ya jnundee ini roˈo naa ra, chi jandaa ndixia kuu ja maa ɨɨn ni ya kuu ja kuñaˈnu. Yukan saˈa ya nava na kundee ini ra ti saˈa ra taka jniñu ni tatu Yandios nuu ra naa ra, ti nava tu kuɨtɨ ini ra koto ra taka nundoˈo kondoˈo ra naa ra.

12 Chi suˈva na kosɨɨ ini ra, ti nakuantaˈu nuu Tata yo Yandios, chi maa ya kuu ja ni saˈa ya jiin ra ja na niˈin jnaˈan ra taˈu ra jiin taka ga yɨvɨ ka yɨˈɨ i jiin ya, ti kɨvɨ ra ñuu nuu taˈu Yandios jniñu jiin seˈe ya Jesús, ja kundaˈu ndixia ini ya. Ti yukan kuu nuu ndijin ga ja undi janducha,

13 chi maa Yandios ni nama ya yoˈo na ni ka jika yo jiin kuachi yo, nanu ja ni ka jikonuu yo jiin nuu ñuñaa. Ko tukaa ga ka jika yo ichi yukan, chi ni sama ya yoˈo ja ni skɨvɨ ya yoˈo nuu ndaˈa Seˈe ya.

14 Ti maa Seˈe ya kuu ja ni chunaa ya yoˈo, chi ni jiˈi ya ja sɨkɨ yoˈo. Ja yukan kuu ja ni jankaˈnu ini Yandios nuu kuachi yo.

Maa Cristo kuñaˈnu

15 Ti ja na kuu kuni ndijin yo Yandios, yukan kuu ja ni taji ya Seˈe ya nava na kuni yo nasa kaa maa ya. Ti ja iyo Seˈe ya undi nuu, sa ni jankoo taka ga ja iyo, ti kuñaˈnu ya nuu taka ja iyo.

16 Ni saˈa Yandios ndɨˈɨ ja iyo, ti yukan ni saˈa Cristo. Ni saˈa ya ndɨˈɨ ja iyo andɨvɨ jiin ja iyo nuu ñuyɨvɨ. Ni saˈa ya ndɨˈɨ ja jini yo jiin nuu yo, jiin ndɨˈɨ ja tu kuu kuni yo. Yɨndaˈa ya taka chaa kuñaˈnu nuu ñuyɨvɨ jaˈa. Suni ni saˈa ya taka ángel kanchuku andɨvɨ ja ka kuñaˈnu i ka ndisojniñu i. Ni saˈa Yandios ndɨˈɨ ja iyo, ti maa Cristo ni saˈa un, ko ja na nakuaˈa i ja yɨñuˈun Cristo kuu ja ni saˈa ya yukan, jiin ja na kuñaˈnu Cristo nuu taka ja iyo.

17 Ja iyo Cristo ti sa ni jankoo taka ga ja iyo. Ndaˈa maa ya yɨˈɨ, ti ja kachi maa ya kuu, ti kuu jiin taka yukan nava kuni maa ya.

18 Ti maa Cristo kuu xini nuu taka yɨvɨ ka kandixia, ti yɨvɨ un kuu i nanu yɨkɨ kuñu ya, chi ka yɨˈɨ i ndaˈa ya. Saˈa ya ja na kuchaku i ja kuu taka ni saa ni. Ti ja ni nandoto ya nuu kaˈiin ndɨyɨ un kuu ja ni stuu ya maa ya ja kuñaˈnu ya nuu ñujiˈi un, jiin ja na naxndoto ya taka yɨvɨ ka kandixia i ya. Yukan ni saˈa Cristo nava na nduñaˈnu ya nuu taka un.

19 Ja yukan kuu ja ni kusɨɨ ini Yandios ja ni ndaku seˈe ya Cristo nanu kaa maa ya. Taka jnuˈun kaˈan yo ja kuu Yandios, suni taka un kuu Seˈe ya Cristo.

20 Yukan ti ni jini yo ja maa Cristo ni saˈa ja na koo jnuˈun mani ini nuu nɨ kaˈnu ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ nuu Yandios. Ja

yukan kuu ja ni jatɨ Cristo nɨñɨ ya nu ni ji'i ya nuu nda'a cruz. Yukan ni xndoo nuña ya ichi ja na ndumani taka ja iyo ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo andɨvɨ nuu ya. Ti ja na ndumani taka un nuu ya, yukan kuu ja ni ji'i Cristo nuu nda'a cruz.

21 Ti ro'o naa ra ja ka kandixia ra Cristo vijna, ja ni ndumani Yandios jiin ra naa ra. Tu ni ka kandixia ra undi nuu, chi vanua jika ni ka iyo inijnuni ra nuu jnu'un ya. Ni ka jito u'u ra jnu'un un, chi ni'in xaan ni ka ndikun ra jniñu kue'e un.

22 Ko vijna chi ja ni sa'a Yandios ja ni ka ki'in ra jnu'un ya, ti nava na ndumani ya jiin ra naa ra. Ja yukan kuu ja ni soko Cristo yɨkɨ kuñu maa ya ja ni ji'i ya, nava na koo ndoo ra koo ii ra kɨvɨ na najaa ra nuu ya, ti tukaa na kuachi koo sɨkɨ ra. Tukaa kuu ja kankuachi yɨvɨ sɨkɨ ra.

23 Jandaa ndixia kuu yukan, ko suni kanuu ja na siin ra kandixia ndaa ra jnu'un Cristo Jesús, ja ni ji'i ya nuu nda'a cruz ja sɨkɨ yo'o naa yo. Ja yukan kuu ja kuñukuu ini ja nama ya ro'o naa ra. Ti na kachi ri ja koto ma xndoo ra jnu'un un. Chi jnu'un un ni ka jini ra, ti ni jichanuu jnu'un un kua'an taka ñuyɨvɨ yo. Ti suni yukan ni tatu Yandios ru'u ja na ka'an ri.

Ndisojniñu Pablo ja kunukuachi da nuu yɨvɨ ka kandixia

24 Vijna ti ru'u Pablo, iyo sɨɨ ini ri ja jna'an ri nundo'o ja kuu ro'o naa ra. Ni ja'a Cristo jniñu nuu ri ja ka'an ri jnu'un ya taka ñuu, ko suni ni kachi ya ja kondo'o ri nundo'o jiin jniñu un. Vijna ti siuku ri nava ni kachi ya, ko siuku ri ja kuu yɨvɨ kandixia taka ñuu, ja ka kuu i nani yɨkɨ kuñu ya, chi ka yɨ'ɨ i jiin ya.

25 Ti jniñu ri kuu ja xna'an ri jnu'un ya nuu yɨvɨ kandixia taka ñuu, chi sia'an ni tatu Yandios jniñu nuu ri. Ja yukan kuu ja siin ri xna'an ri jnu'un ya nuu ra naa ra nava na kɨvɨ inijnuni ra nasa kuni ka'an jnu'un un.

26 Chi undi na jana'an ti undi vijna, tu ni ka jini ni ɨɨn yɨvɨ jnu'un ni yɨsa'yɨ nuu Yandios. Ko vijna ti ni stuu ya jnu'un un nuu yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin ya.

27 Ni kuni ya ja na xna'an ndijin ya nuu i nasa vii kaa jnu'un ni yɨsa'yɨ un, chi undi nuu yɨvɨ ɨnga nación tu ni ka jini kuɨtɨ i sɨkɨ jnu'un ya. Ko vijna ti kachi jnu'un yɨsa'yɨ un ja na ni'in i ɨɨn ta'u ña'nu xaan. Ti jnu'un un kuu ja kancha Cristo jiin ra naa ra, vasu ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ jiin nación Israel. Ko ka jini ra ja kancha Cristo jiin ra, ti ka ni'in ra jnundee ini jiin jnu'un un, ti ka ñukuu nɨ ini ra ja nduña'nu ra nu na kɨvɨ ra ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, chi kua'a ya ta'u un nuu ra naa ra.

28 Maa ɨɨn ni jnu'un Cristo kuu jnu'un ka'an ri. Ti ndo'o va'a ini ri nasa xna'an ri jnu'un un. Ja yukan kuu ja nuu sava'ni ga ɨnga yɨvɨ na

ka'an ri jnu'un un nuu i, ti xndaku ni'in ri nuu i ja tu kɨvɨ nduu i jiin ɨnga jnu'un. Ti na xna'an ri nuu i nava ka'an jnu'un un ja nasa kaka ndaa yo ichi ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an xndaku kaji ri nuu taka yɨvɨ nava na kendo ndaa i nuu Yandios. Ti kuu kendo ndaa i nuu ya ja ni ka kandixia ndaa i jnu'un ni xna'an ri, ti nava na kɨvɨ i nda'a Cristo.

29 Ni tatu Yandios ru'u jniñu un, ti sa'a ri jniñu un jiin nɨ ini nɨ añu ri nava na kundee ri jiin jniñu sa'a ri un. Ti maa Cristo chindee chituu ya ru'u nava na kundee ri siuku ri jniñu un.

2

1 Na kachi ri nuu ra naa ra ja ni'in xaan nduku ndee ri, ja na chindee ri taka ro'o ja tu ja'i kuni ra nuu ri, ro'o ja kunchuku ñuu Colosas jiin taka ga yɨvɨ ka kandixia ñuu Laodicea. Ni'in xaan jikanta'u ri ja'a ra naa ra jiin nɨ ini nɨ añu ri. Nduku ndee xaan ri ja na xna'an kaji ri nuu ra naa ra.

2 Ti sia'an sa'a ri ja kuu taka yɨvɨ kandixia un, nava na ni'in i jnundee ini jiin jnu'un xna'an ri nuu i naa i. Ti ɨin nuu kuanta'u i jnu'un un, chi ɨin nuu ka kunda'u ini jna'an i. Sia'an ka sa'a i chi ka siuku i taka jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo. Ti nu na kuanta'u i jnu'un xna'an ri, ja sia'an ti kɨvɨ va'a inijnuni i nasa kuni ka'an jnu'un Yandios ja ni yɨsa'yɨ undi nuu. Ko vijna tukaa, chi vijna ja ka jini yo ja ka'an jnu'un sɨkɨ Cristo.

3 Ti maa Cristo kuu ja skɨvɨ jnu'un ya undi inijnuni yɨvɨ, ti yukan kutu'va yo jnu'un ndichi xaan jiin jnu'un tu'va xaan, chi tendɨ'ɨ jnu'un ni ka'an sɨkɨ Yandios ka yɨ'ɨ jiin Cristo.

4 Yukan xndaku ri nuu ra naa ra nava tu xnda'u ni ɨin yɨvɨ ro'o naa ra, ja nu ka ka'an i jnu'un va'a xaan vasu mani jnu'un xndoña'an kuu.

5 Sia'an xndaku ri nuu ra naa ra vasu jika kanchuku yo. Ti vasu sia'an, ko ñukuu ini ri ro'o naa ra, ti kusɨɨ xaan ini ri nu ni jini ri nava ka jika ndaa ra, ti ka kandixia nɨ ini ra Cristo.

6 Ja sia'an kuu ja ka janta'u ra ja jito'o ra kuu Cristo Jesús. Yukan na ti kanuu ja kaka ndaa ra jiin ya, nava na kundaa ja ka yɨ'ɨ ra jiin ya naa ra.

7 Ti sa'a ra taka yukan, chi jandaa ndixia kuu ja ni ka kɨvɨ ra nda'a ya. Ti nu na kaka ndaa ra ichi ya, ti kukutu ga ini ra ja na kuandatu ra nuu jnu'un ya. Ja sia'an ti vi'i ga ka kandixia ndaa ra Cristo. Ja ni ka kutu'va ra taka jnu'un un, ti vi'i ga nakuanta'u nuu Yandios ja kuu yukan naa ra.

Ni nasama Cristo yo'o

8 Koto ma kua'a ra jnu'un ja xnda'u ɨin yɨvɨ ro'o naa ra jiin ɨin jnu'un ndichi, chi mani jnu'un vixi jiin jnu'un xndoña'an kuu jnu'un un. Yukan kuu jun'un ja vaji nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ti ansu jiin maa Cristo. Tu kuɨtɨ skejna'an yo jnu'un Cristo jiin jnu'un un.

9 Chi maa ɨɨn ni Cristo ni
stuu ya nava kaa maa Yan-
dios. Na ni kuncha Cristo
nuu ñuyɨvɨ ja'a, ni kuu ya ndɨ'ɨ
taka nava kaa maa Yandios, ti
sia'an kuu ya vijna.
10 Ti sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra nda'a
Cristo, tu kuɨtɨ iyo ja kumani
nuu ra nu kanchuku ra nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Yukan sa'a Cristo
jiin ra naa ra, chi maa ya
kuña'nu nuu taka ga ja ka
kuña'nu jiin taka ja ka ndiso-
jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a jiin nuu
taka tajnu Yandios ja ka jika i
andɨvɨ.
11 Sa'a yo nanu yɨvɨ hebreo
ka chaa i ɨɨn jnuni nuu yɨkɨ
kuñu se'e yɨɨ i, ti yukan kuni
ka'an ja yɨ'ɨ i nuu maa ɨɨn ni
nación Israel. Suni yukan ni
sa'a Yandios jiin yo'o ansu ni
ja'a ya jnuni nuu yɨkɨ kuñu yo.
Chi ni kenchaa ya kuachi yo,
ti ni skɨvɨ ya yo'o nda'a Cristo.
Jiin yukan ni sasɨɨn ya yo'o ja
kuu maa ya nu kunchuku yo
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tukaa kɨvɨ
nduu yo jiin kuachi. Chi nɨnɨ
ka iyo ini yo ja ka kɨvɨ nduu
yo jiin kuachi, ko vijna tukaa
kanuu ja sa'a yo yukan, chi
maa Cristo ja ni nama ya yo'o.
12 Ja ni ka janducha ra,
yukan ni ka ja'a ra jandaa
ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo, ja ni
kuu nanu ja ni ka ñunduji ra
jiin ya. Suni ni kuu nanu ja
ni naxndoto Yandios ro'o naa
ra jiin Cristo, chi ni sa'a Yan-
dios jniñu ña'nu na ni naxn-
doto ya Cristo nuu ñuji'i, ti
ni ka kandixia ndaa ra ja
suni sia'an sa'a Yandios jniñu
ña'nu ja kuu maa ra naa ra.
13 Sa ti kandixia ga ra
Cristo, ni ka kuu ra nanu
ndɨyɨ, chi tu ni ka jini kuɨtɨ
ra jnu'un Yandios. Ni ka
kuu ra yɨvɨ ɨnga nación ja tu
ni ka ñava'a ra ley Moisés.
Ja yukan kuu ni ka sa'a ra
sava'ni ga jniñu kue'e. Ko
tukaa vijna, chi sia'an nanu
ni naxndoto Yandios Cristo
nuu ñuji'i, suni sia'an ni kuu
nanu ja ni naxndoto ya ro'o
naa ra jiin Cristo. Ni ka
kuu ra nanu ndɨyɨ undi nuu,
ko vijna tukaa. Vijna ti ni
sa'a ya nanu ja kuchaku ra
tuku, ja tukaa ka kuu ra nanu
ndɨyɨ. Ni ndunda'u ini ya, ti
ni janka'nu ini ya nuu kuachi
ra naa ra. Yukan na ti sa kuu
kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a
nava kuni maa Yandios.
14 Ti yukan kuu ɨɨn ja iyo
ɨɨn tutu ja kankuachi sɨkɨ yo
ja tu ni jandatu yo nuu ley
Yandios. Ko ni nakuanka'nu
ini ya, chi nanu ja ni nda'va
ya tutu un kuu ja ni ji'i Cristo
nuu nda'a cruz. Ni kuu nanu
ja ni chuku ya kuachi yo jiin
nduyu kaa nuu nda'a cruz.
Yukan ni chunaa Cristo nuu
kuachi yo ɨɨn jinu ni.
15 Ti ja ni ji'i Cristo nuu
nda'a cruz, jiin yukan ni stuu
Yandios ja ja ni kundee ya
sɨkɨ taka ja kue'e ja ni ka
ndisojniñu undi nuu. Nanu
ku'ni yo ɨɨn presu ti ka jini
yɨvɨ ja ki'in da vekaa, suni
sia'an ni kundee Cristo na ni
ji'i ya nuu nda'a cruz. Ti
yukan ni stuu Yandios ja ja ni
nduña'nu Cristo nuu taka ga
ja ka ndisojniñu.
16 Ja sia'an kuu ja koto
kuanta'u ra nu kankuachi
yɨvɨ sɨkɨ ra, sɨkɨ ɨɨn ja yaji ra

xi ja ji'i ra, xi ja tu koñaa ii ra
ɨɨn kɨvɨ viko, jiin kɨvɨ nukoso
yoo, jiin kɨvɨ ndetatu.

17 Ley ni ja'a ya nuu Moisés
ni jajniñu undi nuu na ti kii
ga Cristo. Ko vijna ti ja ni kii
ndijin ya, ti yukan ni ka jini
ndaa yo ja ja ni kii un ni kuu
maa Cristo.

18 Ja yukan kuu ja koto
kua'a ra jnu'un ja ɨɨn yɨvɨ
na kankuachi i ja'a ra, ja tu
nani'in ra ɨɨn ta'u nuu Yan-
dios. Chi iyo yɨvɨ xna'an
jnu'un xndoña'an. Ka ka'an i
ja ka jini ndaa i jnu'un un, chi
sia'an ni xna'an Yandios nuu
i. Ka ka'an i ja nu tu kuandatu
ra jnu'un un, ti tu na ni'in ta'u
ra nuu ya. Ko ru'u Pablo, na
kachi ri ja tu kuajniñu jnu'un
un. Mani ni ka nduvixi yɨvɨ
un, chi nakani ini i jnu'un iyo
nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti ansu jnu'un
vaji nuu Yandios.

19 Ti vasu ka ka'an i ja ka
kandixia i Cristo, ko tuu, chi
tu ka jandatu i maa jnu'un
ndaa nava ka'an Cristo. Tu
ka yɨ'ɨ i jiin maa Cristo, ja kuu
ya xini nuu yɨvɨ ka kandixia.
Maa Cristo kuña'nu nuu yɨvɨ
ka kandixia, ti yo'o ka kuu yo
nanu yɨkɨ kuñu ya, chi ɨɨn ni
ka kuu yo jiin ya. Ti sia'an
nanu ka ni'in yo ja skua'nu yo
yɨkɨ kuñu yo, suni sia'an kua'a
Cristo nuu yɨvɨ ya taka ja ka
nandɨ'ɨ i ja na kaka ndaa i nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Sa'a yo nanu ja
ñujna'an yɨkɨ yo jiin tuchi, ti
ka yɨjnɨ nuu ñujna'an yɨkɨ un
nava na koo va'a ti sajniñu
nɨ tu'u yɨkɨ kuñu yo. Suni
kuu nanu ja ñujna'an Cristo
jiin yɨvɨ ya, chi kancha ya jiin
i naa i. Sia'an kuu ja ja'a
Yandios jnundee ini nava na
kundee ini i jiin jniñu ni tatu
ya nuu i naa i.

20 Ru'u Pablo, na kachi ri
nuu ra naa ra, ja ka kuu
ra yɨvɨ ka kandixia kanchuku
ñuu Colosas, ja na ni ji'i Cristo
nuu nda'a cruz, ni kuu nanu
ja ni ka ji'i ra jiin ya, ni ji'i ya
ja sɨkɨ ro'o naa ra. Nu ni ji'i ya
ja sɨkɨ ro'o naa ra, ti jiin jniñu
ña'nu un ni chunaa ya ro'o
nuu sava'ni ga jnu'un ja iyo
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tukaa kanuu
ja na siuku ra jnu'un iyo nuu
ñuyɨvɨ ja'a, chi ja ni chajiyo
Cristo ro'o naa ra. Ti nu jan-
daa kuu un, ¿xi ka kendo va'a
ja ka sa'a ra nanu ka sa'a taka
ga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a nu?

21 Chi jnu'un yukan ka'an ja
kuandatu ra taka jnu'un ja'a:
“Koto ma ke'e ra ja'a, koto ma
kaji ra yukan, ni koto jnɨɨ ra”,
kachi.

22 Ko ka'an jnu'un un sɨkɨ
ja kuajniñu yo ɨɨn jinu ni ti
tukaa. Chi vaji jnu'un un nuu
ichi ka sa'a yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a,
ansu vaji nuu Yandios. Ti tu
nijniñu ja kendo ndaa yo nuu
Yandios.

23 Ka jani ndixia ini i ja
jnu'un ndichi kuu yukan, chi
ka chayɨka i maa i ti ni'in
xaan ka chiñu'un i ángel Yan-
dios, jiin ja sa'a nda'u i maa
i, jiin ja ka xndo'o i yɨkɨ kuñu
i. Ko na kachi ri ja tu ni-
jniñu kuɨtɨ jnu'un un, chi tu
jasɨ jnu'un un nuu yo ja ka
sa'a yo kuachi nu kanchuku
yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu nijniñu
jnu'un un ja ka chiñu'un yo
Yandios.

3

1 Ti nanu ja ni ka nandoto ra jiin Cristo nuu ñujiˈi un, yukan ni saˈa Yandios ɨɨn jniñu ñaˈnu ja ka yɨˈɨ ra jiin Cristo. Yukan ti kundiyo ini ra ja na koo ra nava kuni maa ya, chi maa ya kancha andɨvɨ nda'a kua'a Yandios nuu kuñaˈnu ya nuu taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ jaˈa. Yukan na ti kundiyo ini ra ja na koo ra nava kuni maa ya.

2 Ti kuñukuu ini ja kuni ra maa Cristo ja kancha ya andɨvɨ, ti ansu ja kuñukuu ini ra taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ.

3 Ni kuu un nanu ja ni ka jiˈi ra nu ni jiˈi Cristo, chi ni jiˈi ya ja sɨkɨ roˈo naa ra. Ti vasu kuñaˈnu ya nuu taka ja iyo vijna, ko kuu nanu ja yɨsaˈyɨ jniñu un ja saˈa ya nuu ñuyɨvɨ jaˈa. Tu ka chaku ini yɨvɨ. Suni siaˈan yɨsaˈyɨ nuu i nasa kuni kaˈan nava kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ jaˈa. Tu ka chaku ini i nasa kuu ja ka yɨˈɨ ra ndaˈa Yandios, ti kundiyo ini ra ja ka saˈa ra maa ɨɨn ni jniñu ja kuni maa ya.

4 Ti sɨkɨ ja ka yɨˈɨ ra jiin Cristo naa ra, yukan kundiyo ini ra ka saˈa ra nava kuni maa ya nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ jaˈa. Ti kɨvɨ nu na nchaa ndijin Cristo nuu ñuyɨvɨ jaˈa, ti nduñaˈnu ya nuu taka ja iyo. Suni ka nduñaˈnu ra jiin ya kɨvɨ un naa ra.

5 Ja siaˈan kuu ja xndoo taka jnuˈun ja kuni maa ra. Nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ jaˈa nɨnɨ iyo ɨɨn jnuˈun niˈin ini yɨkɨ kuñu ra ja ka saˈa ra ɨɨn jniñu kueˈe. Koto saˈa ga ra ni ɨɨn yukan. Koto saˈa ra ɨɨn jniñu ka saˈa yɨvɨ ka jika jiin jnuˈun sɨɨ ini. Koto saˈa ra jniñu kueˈe. Ti koto kundiyo ini ra ja niˈin kuaˈa ra ndajniñu. Chi taka un kuu ja chiñuˈun yo ɨɨn santu.

6 Chi sɨkɨ yukan kuu ja kii ɨɨn nundoˈo kaˈnu xaan ga ja kuaˈa Yandios nuu yɨvɨ ka kuniˈin ini nuu ya.

7 Ti suni ni ka jandatu ra nuu jniñu kueˈe ja ni ka saˈa ra na ti kandixia ga ra Cristo.

8 Ko na kachi ri ja vijna na, ti xndoo ra taka jaˈa: ja ka kuɨtɨ ini ra, ja ka saˈa ra jniñu kueˈe sɨkɨ jnaˈan ra, ja ka kaˈan ndevaˈa sɨkɨ jnaˈan ra, jiin ja ka kaˈan ndevaˈa ra nuu i.

9 Koto xndaˈu ra jnaˈan ra, chi yukan ni kuu ja ni ka saˈa ra undi na ti kandixia ga ra Cristo, ti ni xndoo ra jniñu kueˈe un. Chi maa ya ni sama ya roˈo naa ra.

10 Ti vijna ja ni nasama ra naa ra nava na ndujaa ra. Chi siaˈan ni nasama Yandios roˈo ja na ndujaa ra. Nanu ɨɨn chaa ni nakiˈin da saˈma jaa da, ti ni skaña da saˈma tuˈu un kuaˈan, suni siaˈan ni nasama ya roˈo ja na nduu ra nanu kaa maa ya, ti nava na nakuni vaˈa ra ya, ti na chaku vaˈa ga ini ra nasa kaa maa Yandios.

11 Ja yukan kuu ja tukaa ka ndoˈo ini ra ja ka kuu ra yɨvɨ ɨnga nación, xi ka kuu ra yɨvɨ ja ni ka niˈin ɨɨn jnuni nuu yɨkɨ kuñu ra, xi ka kuu ra yɨvɨ ja tu ni ka niˈin ra jnuni un, xi

ka kuu ra yɨvɨ ñuu jika, xi ka kuu ra yɨvɨ ka iyo yuku, xi ka kuu ra muzu ja ni jaan yɨvɨ, xi ka kuu ra yɨvɨ ka sajniñu jaku maa. Chi ɨɨn ni ka kuu yo nuu ya. Chi Cristo kuu Jito'o nuu tendɨ'ɨ yo, ti kancha ya jiin tendɨ'ɨ yo naa yo.

12 Ka kuu ra yɨvɨ Yandios. Ni kunda'u ini ya ro'o naa ra, ti ni nakaji ya ro'o naa ra ja ka kuu ra yɨvɨ ya. Ja sia'an kuu ja kunda'u ini jna'an ra. Ti koto kukuasun ini ra sɨkɨ jna'an ra. Koto nduvixi ini ra. Kava nda'u ini naa ra, ansu ja kuɨtɨ yachi ini ra jiin ñani jna'an ra.

13 Kava kuee ini ra jiin jna'an ra, ti kuanka'nu ini nuu jna'an ra, nu ka iyo ro'o ja ka ka'an sɨkɨ jna'an ra. Chi nanu ni janka'nu ini Cristo nuu ro'o naa ra, ti suni sia'an sa'a ra naa ra.

14 Chi jnu'un kanuu ga kuu ja nu kunda'u ini nuu jna'an ra, chi yukan sa'a ja na nduu ɨɨn nuu ini jna'an ra, ti sia'an nakutu ini jna'an ra jiin taka jniñu va'a.

15 Ti maa ɨɨn ni Cristo kuu ja na kua'a jnu'un mani ini ja na kukuee kunchuku ra, ti kosɨɨ ini ra naa ra. Ti sia'an na kɨtuu jna'an ra naa ra, ti kuu kachi ra: “Na sa'a yo ja'a naa yo”, kachi ra naa ra. Yukan sa'a ra chi ni kachi ya ja na nduu ra ɨɨn ni ga yɨvɨ. Ti kunchuku mani ra. Ti nɨnɨ nakuanta'u ra nuu ya naa ra.

16 Nakutu ini jiin jnu'un Cristo naa ra nava na kukutu va'a jnu'un ya ini añu ra. Xndaku nuu jna'an naa ra jiin jnu'un ndichi. Ti skaka jna'an ra ichi ya naa ra. Ti xndaku ni'in nuu jna'an ra ja tu kɨvɨ nduu ra jiin ɨnga jnu'un. Ja yukan kuu ja ka'an ri, ti kua'a jnu'un ndee ini jna'an naa ra jiin salmo, jiin himno, jiin taka ga yaa vii ja ndakuni'in jnu'un Yandios. Kata jiin nɨ ini nɨ añu ra, ti na kuanta'u ra nuu Yandios naa ra.

17 Koto va'a taka jniñu ka sa'a ra ti koto va'a taka jnu'un ka ka'an ra, chi yukan ja'a jandaa ja ka yɨ'ɨ ra jiin Jito'o Jesús, ja junukuachi ra nuu ya. Ja yukan ti nakuanta'u nuu Tata yo Yandios ja sia'an ni jankuiñɨ ichi Jito'o Jesús, nava kunukuachi va'a yo nuu ya.

Nava kuandatu nuu jna'an yɨvɨ naa i

18 Ro'o ja ka kuu ra ñasɨ'ɨ, kuandatu nuu yɨɨ ra naa ra, chi yukan kuu ja kanuu ja sa'a ra sɨkɨ ja ka kandixia ra Jito'o.

19 Ro'o ja ka kuu yɨɨ naa ra, kunda'u ini nuu ñasɨ'ɨ ra naa ra, ti koto sa'a ra jiin ña nanu ka sa'a ra jiin ɨɨn yɨvɨ junukuachi ini ve'e ra.

20 Ro'o ja ka kuu suchi kuachi, kuandatu nuu tata ra jiin nuu nana ra, chi yukan kuu ja va'a ja sa'a ra nava kuni maa Jito'o.

21 Ti ro'o ja ka kuu tata naa ra, koto skuɨtɨ ra ini se'e ra naa ra nava tu ndukui'ya ini i naa i.

22 Taka ro'o ja ka junukuachi ja ni ka jaan yɨvɨ ro'o jiin xu'un, kuandatu nuu yɨvɨ xiin ro'o nuu ñuyɨvɨ

ja'a. Koto kunchuku ra nanu kanchuku sava ga yɨvɨ, chi ka sa'a va'a i jniñu nuu kande yɨvɨ ndito maa i, chi kuni i ja na kusɨɨ ini yɨvɨ jiin i. Ko tukaa ka sa'a teyɨɨ i jniñu nu tu kande jito'o i. Koto sa'a ra sia'an naa ra, chi su'va kava yɨñu'un, ti kukutu ini ti kua'a ra ja yɨñu'un maa ra nuu yɨvɨ xiin ro'o. Sa'a jniñu jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi sia'an kuni Jito'o, ti kuni ja na nakua'a ra ja yɨñu'un maa ra nuu ya naa ra.

23 Nu nau ɨɨn jniñu ka sa'a ra, ti sa'a jiin nɨ ini nɨ añu ra, chi ka sajniñu ra ja kuu nuu Jito'o, ansu ja kuu yɨvɨ naa i.

24 Ti ja ni ka jini ra ja taka jniñu va'a ka sa'a ɨɨn ɨɨn ra, suni sia'an na nita'u ra jiin jniñu un nuu maa Jito'o, chi nuu maa Jito'o Cristo ka junukuachi ra.

25 Ti yɨvɨ ka sa'a ndeva'a, suni na nita'u i sɨkɨ ja ni ka sa'a i. Chi tu ka kunda'u ini ya sɨkɨ nasa kanda ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi xndichi ɨɨn nuu ya tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i.

4

1 Ro'o ja ka nchaka muzu, kava va'a ini jiin muzu ra, ti koto xnda'u ra i. Nakani ini ja suni iyo ɨɨn Jito'o ra ja kuu Yandios, ya kancha ya andɨvɨ.

2 Koto ka'ncha ini ra ja kakanta'u ra naa ra. Ti koo ndito ini ra sɨkɨ jnu'un ka jikanta'u ra. Ti koto naa ini ra ja na nakuanta'u ra nuu Yandios.

3 Nu ka jikanta'u ra, suni kakanta'u ja kuu ri naa ra, ti nava na nakuiña ya ichi ja na kuichanuu jnu'un Cristo. Chi undi nuu tu ni jini yɨvɨ jnu'un un, ko vijna kuni Yandios ja na kuichanuu jnu'un un taka ñuu. Ti sɨkɨ jnu'un un kuu ja kande ri vekaa.

4 Kakanta'u nuu maa ya ja na ka'an kaji ri jnu'un Cristo, chi ni tatu Yandios ru'u jniñu un.

5 Koto va'a nava ka jika ra ichi ya nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi yɨvɨ ja tu kandixia Cristo ka jini nasa ka jika ra. Koto xnaa ra jnu'un nu ka'an ra jiin i, chi na ka'an ra jnu'un ya nuu i.

6 Nanu ɨɨn ndeyu yaji yo nu ni kuu asun jiin ñɨɨ, suni sia'an ka'an ra jnu'un va'a jiin jnu'un ndaa ja kuu nuu yɨvɨ, nava na chaku va'a ini yɨvɨ ka ñuso'o. Kani ini na jnu'un ka'an ra jiin yɨvɨ, nava nakuni ra nasa xndeokani ra ɨɨn jnu'un va'a nuu ɨɨn ɨɨn jnu'un ka ka'an yɨvɨ.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

7 Ñani yo Tíquico kuu da ɨɨn chaa junukuachi va'a nuu Yandios. Ti chindee da ru'u nuu jniñu maa Jito'o. Ti maa da na kachi ndɨ'ɨ nasa kua'an jniñu ri, ti suni ja nasa kuu maa ri.

8 Ja yukan kuu ja na taji ri da jaa da nuu kanchuku ra, nava na kachi da nasa kuu ri. Ti na kua'a da jnundee ini ro'o naa ra.

9 Ti suni kee Onésimo jaa da jiin da. Ti Onésimo yɨ'ɨ da jiin ɨɨn ni ñuu jiin ra naa ra. Ka kunda'u ini ri maa da, ti kuu da ɨɨn chaa siuku ndaa ichi Yandios. Ti ndɨnduu da jani jnu'un nuu ra naa ra taka ja kuu ichi cha'a.

10 Na sa'a ndee ini ra naa ra,
kachi Aristarco, chaa kande
jiin ri vekaa ja'a. Suni sia'an
ka'an Marcos, sajin Bernabé.
Ti ja ni ka ni'in ra tutu nuu
kachi ja ka janta'u ra Marcos,
ti ka'an va'a jiin da naa ra.
11 Ti suni sia'an ka'an Jesús,
chaa ja suni nani da Justo, ja
na sa'a ndee ini ra naa ra. Ti
taka chaa un ka kuu da chaa
hebreo ja ka kandixia, ti ka
chindee jna'an ri ka ka'an ri
jiin da sɨkɨ ñuu nuu ta'u Yan-
dios jniñu. Yukan ti kua'a ga
ja ni ka chindee da ru'u.
12 Na sa'a ndee ini ra naa
ra, kachi Epafras, chaa kuu
jna'an ra, ja junukuachi da
nuu Cristo. Ti nu jikanta'u
da ti nɨnɨ jikanta'u xaan da
ja'a ra naa ra, chi ndiyo xaan
ini da ja na siin ndaa ra ichi
Yandios, ti tu kɨvɨ nduu ra jiin
ɨnga jnu'un naa ra. Kuni da ja
na kukutu ini ra ti kuandatu
ra ndɨ'ɨ jniñu ja kuni Yandios.
13 Ti ru'u Pablo, ka'an ndaa
kuɨtɨ ri ja ndɨ'ɨ xaan ini da
ja kuu ro'o naa ra, jiin ja
kuu yɨvɨ ñuu Laodicea jiin Hie-
rápolis.
14 Lucas, chaa kuu médico
ja mani jna'an yo jiin da, suni
ka'an da ja na sa'a ndee ini ra
naa ra. Ti suni sia'an ka'an
Demas.
15 Kachi nuu ñani ñuu
Laodicea ja na sa'a ndee ini
i naa i, ja kachi ru'u. Ti suni
sia'an ka'an ra jiin Ninfas,
jiin taka yɨvɨ ka kandixia ja
ka ndututu i ve'e ña.
16 Nu ni ndɨ'ɨ ni ka ka'u ra
tutu ja'a, ti na sia'a nuu yɨvɨ
ka kandixia ñuu Laodicea. Ti
suni ka'u ra tutu ja ndiji ichi
ñuu Laodicea nuu ra naa ra.
17 Ti kachi nuu Arquipo ja
na kukutu ini da na siuku da
jniñu ni tatu Jito'o maa da, ja
kachi ru'u.
18 Ti ru'u Pablo, chaa ri tutu
ja'a jiin letra nda'a ri ja na
sandee ini ra naa ra. Koto
naa ini ra ja kande ri vekaa.
Ñukuu ini ri ja na kunda'u ini
Yandios, ti na chindee ya ro'o
naa ra nava sia'an na koo.
Sa'a ndee ini naa ra. Ti sia'an
na koo.

Tutu ni chaa Pablo undi nuu kuɨtɨ nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Teslónika

1 Ru'u Pablo jiin Silvano
jiin Timoteo, chaa ri tutu
ja'a nuu taka ro'o, yɨvɨ ka
kandixia Jesús ka ndututu
ñuu Tesalónica, vanuxia ja ka
yɨ'ɨ ra jiin Tata yo Yandios
jiin Jito'o Jesús. Ti Jesús kuu
Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu
nuu Yandios. Ti maa Tata yo
Yandios jiin Jito'o Jesús, na
kunda'u ini ya ti na chindee
ya ro'o naa ra, ti ja na kukuee
kunchuku ra nava kuni maa
ya.

Na nde'e yo ti na koton-
chaa yo nava ni ka kandixia
yɨvɨ ñuu Tesalónica

2 Ru'u naa ri, nɨnɨ ka
jikanta'u ri nuu Yandios ja
kuu ro'o naa ra, chi ni ka
kandixia ndaa ra maa Jito'o
Jesús. Nɨnɨ ka ndaku ni'in ri
ro'o naa ra nuu Yandios,
3 chi ka jini va'a ri ja ka
siuku ndaa ra naa ra. Ti
ka kusɨɨ ini ra naa ra, ka
janukuachi ra, chi nɨ ini ra
ni ka kandixia ra maa Jito'o
Jesús, ya kuu Cristo, chi ka
ndiyo ini ra ja na ni'in ra yaji
ra nuu Yandios.
4 Ka jini va'a ri ja Yandios
ni nakaji ya ro'o naa ra nava
na kandixia ndaa ra Jesús. Ja
yukan kuu ja ɨɨn ni ga ñani
jna'an ka kuu yo, chi ni ka
kandixia ndaa yo maa Jito'o
Jesús.
5 Sia'an kuu chi na ni ka
ka'an ri jnu'un Yandios nuu
ra naa ra, tu ni ka ka'an ri
ja kuu ini maa ri, chi maa
Yandios ni ja'a jnu'un un ja
na ka'an ndaa kuɨtɨ ri naa ri,
ti maa Espíritu Santo ni sa'a ja
ni ka chaku ini ra jnu'un un,
ti ni ka kandixia ndaa ra naa
ra. Sia'an kuu chi ka jini va'a
ri ja maa Yandios ni sa'a jniñu
ña'nu un, ti yukan kuu ja ni
ka keja'a ka kandixia ndaa ra
Jesús. Ti maa ra naa ra, ja ka
jini va'a ra nasa ni kunchuku
ri jiin ra. Chi ka nduku ri ja
va'a ja kuu ro'o naa ra ti ansu
ja kuu maa ri naa ri.
6 Sɨkɨ ja ni ka janta'u ndaa
ra jnu'un Jesús, yukan kuu ja
ni ka jito ra kua'a nundo'o. Ni
ka ndonda yɨvɨ sɨkɨ ra naa ra.
Ti vasu sia'an kuu, ko ka kusɨɨ
ini ra, chi maa Espíritu Santo
ni ja'a jnundee ini, ti ni ka
natejna'an ra nava ni ka sa'a
ru'u naa ri, chi suni sia'an ni
ka ndonda yɨvɨ sɨkɨ ri.
7 Ja sia'an ti suni ni ka
kuu ndee ini yɨvɨ ka kandixia
ndañuu Macedonia jiin
Acaya, chi ni ka jini i nava ni
ka kundee ra vasu ni ka jito
ra nundo'o.
8 Ko ansu nɨnɨ yɨvɨ ndañuu
Macedonia jiin Acaya ni ka
jini jnu'un ra naa ra ja ni
ka kandixia ndaa ra Jito'o
Jesús, chi ni jichanuu jnu'un
un kua'an taka ñuu. Ja yukan
kuu ja tukaa nɨnɨ kuu ja xn-
daku nuu jna'an yo,
9 chi taka ñuu iyo yɨvɨ ka
jani jnu'un ra naa ra nava ni

ka kusɨɨ ini ra na ni ka jakoyo ri nuu kanchuku ra, chi ni ka janta'u ra jnu'un ni ka ka'an ri.

Ti suni maa i ka jani i jnu'un nava ni ka sama ini ra, chi tukaa ka nchañu'un ra santu ni ka sa'a yɨvɨ, chi santu un tu ka chaku. Ko vijna ti ja ka nchañu'un ra ɨɨn ni ga maa Yandios chaku, ti ka janukuachi ra nuu maa ya.

10 Ti suni ka ka'an i ja ka ndatu ra kɨvɨ nchaa maa Se'e Yandios nuu andɨvɨ, ja ni naxndoto ya ma'ñu ndɨyɨ. Ti Se'e ya un kuu Jesús, ya nama yo'o nuu nundo'o ka'nu xaan ja kuu kɨvɨ na nchaa ya, ja na xndichi ya ñuyɨvɨ yo. Yukan kuu jnu'un ka ka'a yɨvɨ un taka ñuu naa i.

Jniñu ni sa'a Pablo ñuu Tesalónica

2

1 Ñani, ro'o ja ka kandixia Jesús, ja ka jini va'a ra nasa ni kuchuku ri jiin ra naa ra. Ka jini ra ja vii ni kunchuku ri jiin ra naa ra. Ka jini ra ja vii ni kunchuku yo. Tu kachi yo ja tu na jniñu ni ka sa'a ri, chi su'va ni ka chindee xaan ri ro'o naa ra.

2 Ka jini ra nundo'o ni ka jito ri na ni kunchuku ri ñuu Filipos. Chi ni ka ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ ri, ko tu ni ka yu'u ri, chi vi'i ga ni ka siin ri ni ka ka'an ndaa ri jnu'un Yandios, chi maa ya ni chindee ru'u naa ri vasu ni ka jito xaan ri nundo'o. Suni sia'an ni ka jna'an ri na ni ka jakoyo ri ñuu ra naa ra.

3 Ko tu ni ka naxndi'i ini ri jiin jnu'un ni ka ka'an ri, chi vanua ka xna'an ri maa jnu'un ndaa. Ni tu ka ndo'o ini ri ja kinya'u ri nuu jnu'un ka ka'an ri nuu ra naa ra.

Ti jnu'un ni ka ka'an ri tu ni ka xnda'u ri ro'o naa ra.

4 Chi su'va ka siin ri ka ka'an ri maa jnu'un Yandios, chi maa ya ni nakaji ru'u naa ri, ti ni tatu ya ru'u naa ri ja na xndaku ri nuu yɨvɨ nasa nanita'u yo. Yukan kuu jnu'un ka ka'an ri, ko ansu ja na kuu nava ka kuni yɨvɨ naa i, chi ja na kuu nava kuni maa Yandios. Chi maa Yandios kuu ja jini va'a taka jnu'un ka'an yo jiin ja ndo'o ini yo, chi yɨjiyo nde'e ya añu yo.

5 Ka jini va'a ra ja tu ni ka xnda'u ri ro'o naa ra jiin ɨɨn jnu'un vii ja'a, ja na kin ya'u ri nuu ra naa ra, chi jini maa Yandios ja yukan kuu jnu'un ndaa.

6 Ti ka jini ra ja tu ka nduku ri ja yɨñu'un nuu ra naa ra, ni nuu yɨvɨ ɨnga ñuu.

7 Vasu kuña'nu ri ja kuu ri apóstol nuu Cristo, ti vasu kuu sa'a ri jniñu ña'nu, ko tu ni kuni kinya'u ri nuu ra naa ra ja na ni'in ri xu'un. Chi su'va ni jito va'a ri ro'o naa ra nanu sa'a ɨɨn ñasɨ'ɨ nu jito va'a ña se'e kuachi ña, chi kunda'u ini ña maa i.

8 Ni ka kunda'u ini ri ro'o naa ra, ti ansu nɨnɨ ni ka kunda'u ini ri, chi su'va jiin nɨ ini nɨ añu ri ni ka xna'an ri jnu'un Yandios nuu ra. Ti ansu jnu'un un ni ka xna'an ri, chi ka iyo ri ja na kua'a ri undi maa ri ja na nama ri ro'o

naa ra niku. Chi vanua ni ka
kunda'u xaan ini ri ro'o naa
ra.
9 Ñani, ka nuku'un va'a ini
ra nava ni kunchuku yo. Ti
ru'u, vasu iyo nasa kuita ri,
ko ni ka sa'a ri jniñu nava tu
xndi'i ri ini ra naa ra nasa
kuu ja kuchaku ri. Ti vasu
kaku ri jiin jniñu, ko nɨnɨ ka
xna'an ri jnu'un Yandios nuu
ra naa ra.
10 Ka iyo ra ja kua'a ra jan-
daa chi ni ka jini va'a ra, ti
suni maa Yandios jini va'a ga
ya nasa ni ka kunchuku ri
yukan. Ni ka jini ra nava ni
ka jika ndaa ri ichi ya. Ja
sia'an kuu ja ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu
kankuachi i sɨkɨ ri.
11 Nanu xndaku ɨɨn tata
nuu se'e da, suni sia'an ni ka
ja'a ri jnundee ini ro'o naa ra,
ti ka jini va'a ra yukan.
12 Ti sia'an vii vii ni ka xn-
daku ri nuu ra naa ra na ni
ka ja'a ri jnundee ini ro'o. Ti
ni xndaku xaan ri nuu ra na
ra ja na siin ra jiin jnu'un ya,
chi maa ya kuu ja ni nakaji
yo'o naa yo. Ni nakaji ya yo'o
ja na kɨvɨ yo ñuu nuu ta'u ya
jniñu, chi yukan kuu nuu vii
kunchuku yo jiin ya. Ja'a kuu
jnu'un ni ka xna'an ri nuu ra
naa ra.
13 Ja yukan kuu ja nɨnɨ
nakuanta'u ri nuu Yandios ja
kuu ro'o naa ra. Na kuanta'u
ri nuu Yandios chi va'a xaan
ni ka ñuso'o ra jnu'un ya. Tu
ni ka janta'u ra jnu'un ka
ka'an yɨvɨ. Chi su'va, ni ka
janta'u ra ɨɨn jnu'un ndaa
kuɨtɨ, chi ni ka jini ra ja yukan
kuu maa jnu'un Yandios.
Sia'an ni ka janta'u ra jnu'un
ya, chi vanua ni ka kandixia
ra Jesús. Ti undi vijna kande
jnu'un un ini añu ra nava na
kaka ndaa ra ichi ya naa ra.
14 Ti sia'an sa ni ka jini
ri ja ni chindee jnu'un ya
ro'o naa ra, chi suni ni ka
jna'an ra nanu ni ka jna'an
yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku
tɨjnɨ nuu ndañuu Judea, chi ni
ka ndikun yɨvɨ ñuu da un maa
da, ti ni ka jito u'u i da naa da.
15 Ti maa chaa hebreo un
ka kuu ja ni ka ja'ni Jito'o
Jesús. Ti jna'an da jana'an,
suni sia'an ni ka ja'ni da
profét*a*, chaa ni ka ka'an
jnu'un Yandios na jana'an
yukan. Suni sia'an ni ka sa'a
jna'an ri hebreo jiin ri naa
ri, chi ni ka keni'in da ru'u
naa ri nuu ñuu da. Ti jiin taka
jniñu kue'e ka sa'a da un tu
janta'u Yandios da naa da, chi
tukaa ga ka kuni kuandatu da
Yandios. Ni ka nduu da chaa
ndeva'a nuu yɨvɨ sava'ni ga
nación.
16 Vijna ti nduku xaan da ja
tukaa na ka'an ri jnu'un Jesús
nuu yɨvɨ taka ga nación. Ka
kuni da kasɨ da ichi i ja tukaa
na kandixia i ɨɨn jnu'un ndaa
ja ka'an sɨkɨ Jesús, nuu ka'an
nasa nanita'u i nuu Yandios.
Sia'an kanda yɨvɨ hebreo un,
chi nɨnɨ ka sa'a ndeva'a da.
Taka kɨvɨ ka skaa da kuachi
un sɨkɨ da. Ti ja kuu yɨvɨ un kii
ɨɨn nundo'o ka'nu xaan ga sɨkɨ
i, chi sia'an ni kachi Yandios.

Ndo'o ini Pablo ja ki'in tuku da nuu kanchuku yɨvɨ ka kandixia ñuu Tesalónica

17 Ñani naa ra, ja iyo tɨ'lɨ kɨvɨ
na ni ka kuxio ri nuu ra naa
ra. Ti vasu tu ka jini nuu
jna'an yo, ko nɨnɨ ka ñukuu ini

ri nuu ra naa ra. Ka ndiyo ini
ri jaa ri ja na nakuni jna'an
tuku yo naa yo.
18 Ru'u Pablo, nɨnɨ ndiyo ini
ri jaa ri, ko taka jinu ja kuni ri
jaa ri, ti jasɨ chaa u'u un ini ri.
19 Ko tu xndi'i ini ri yukan,
chi kundatu ri undi na nchaa
tuku Jito'o Jesús nuu ñuyɨvɨ
yo, ti kɨvɨ un ndixia na ti
ndusɨɨ ini ri kundichi ri nuu
ya. Ti jandaa ndixia kuu un,
chi ni ka xna'an ri nuu ra
nasa kaka ndaa ra ichi ya, ti
ni ka kuu ndee ini ra jiin jniñu
un. Ja yukan na ti koo sɨɨ ini
taka yo kɨvɨ nu na kujiin yo
nuu ya.
20 Yukan kuu ja nakuanta'u
ri nuu Yandios chi ka'nu xaan
ɨɨn jniñu ni sa'a ya jiin ra naa
ra, ti kusɨɨ xaan ini ri jiin jniñu
un.

3

1 Ja yukan kuu ja ka ndo'o
xaan ini ri ja kuu ro'o naa ra.
Ti tukaa ka kundee ini ri undi
nu tu ni'in ri jnu'un nasa ka
iyo ra naa ra. Ja yukan kuu ja
va'a ga ja ni kendo maa ɨɨn ri
ñuu Atenas,
2 ti ni taji ri ñani yo Timo-
teo kuaja da nuu kanchuku
ra ja na kua'a da jnundee
ini ro'o naa ra. Maa Yan-
dios ni taji ya maa da nuu
yo ja na kunukuachi da nuu
jniñu ya. Ti jniñu un kuu
ja na kachanuu yo jnu'un
Cristo ki'in taka ñuu. Kuaja
da nuu kanchuku ra naa ra, ti
na kua'a da jnundee ini ro'o
nava na kandixia ndaa ga ra
jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús naa
ra.
3 Na kɨtuu da ro'o nava tu
xndi'i ra ini ra jiin nundo'o
un, chi jandaa ni kachi Yan-
dios ja koo ndo'o koo nene yo
nundo'o un naa yo.
4 Ti jandaa ndixia kuu un,
chi na ni ka kunchuku yo ni
ka xndaku ri ja sia'an koto
yo nundo'o un naa yo, ti ni
kundaa un vijna.
5 Chi ru'u, tu kuu va'a ini
ri, ti ndɨ'ɨ xaan ini ri nasa
ka kuu ra naa ra. Ja yukan
kuu ja ni taji ri Timoteo ja
na jande'e da nasa kanchuku
ra, nu ka siin ra nava kua'an
ra, chi sandau kue'e ja'u'u un
ro'o naa ra, ti kinikava ra nuu
kuachi. Chi nu sia'an na kuu,
ti va so ni ka sa'a jniñu ka'a ri
na ni xna'an ri nuu ra naa ra.
6 Ko nu ni nandeokuñɨ
Timoteo ja ni jaa da ñuu
Tesalónica, ti ni nakani da
jnu'un nuu ri naa ri nava
kanchuku ra yukan. Kachi
da ja nɨ ini ra ka kandixia ra
Jesús, ti ka kunda'u ini nuu
jna'an ra. Suni kachi da ja
nɨnɨ ka ñukuu ini ra ru'u naa
ri, ti ka ndiyo ini ra naa ra ja
na kuni tuku ra nuu ri. Suni
ka ndiyo ini ri ja na nakuni
jna'an yo.
7 Ñani, nu ni ka jiniso'o ri
nava kanchuku ra naa ra, ti
ni ka kusɨɨ xaan ini ri naa ri
ja ka siin ra nava ka kandixia
ra. Ni ka kuu ndee ini ri, chi
kɨvɨ un ka ndɨ'ɨ xaan ini ri ja
sɨkɨ ɨɨn nundo'o ka jana'an ri.
8 Ni iyo jnu'un ndɨ'ɨ ini,
ko vijna tukaa. Ni kukuee
kanchuku va'a ri vijna, chi
ni ka jini ri ja nɨ ini ra ka
kandixia ndaa ra jnu'un
Jito'o Jesús.
9 Ka kusɨɨ ini ri yukan ja
sia'an ni ka kandixia ndaa ra

jnu'un Yandios, so ja tu ka
jini ri nasa kakanta'u ri nuu
Yandios ja kuu ro'o naa ra. Ti
taka jinu nakuanta'u ri nuu
Yandios ti ndakuni'in ri ro'o
naa ra nuu ya.
10 Ti ka siin ri ka jikanta'u ri
nuu ya taka kɨvɨ ja na chindee
ya ru'u naa ri, ja na jaa ri
nuu kanchuku ra. Ti nu ni
ka jakoyo ri, ti yukan na xn-
daku ri tɨjnɨ ga jnu'un ya, ja tu
ja'i kuni ra naa ra. Ti sia'an
na ni'in ra jnundee ini, ti na
kuñɨɨ ini ra jiin jnu'un ya naa
ra.
11 Sia'an ka jikanta'u ri
nuu Tata yo Yandios jiin nuu
Jito'o Jesús, nava na chindee
ya ru'u, ti na jakoyo ri nuu
kanchuku ra naa ra.
12 Ti siin jikanta'u ri nuu ya,
ti maa Jito'o na sa'a ya ja na
kuñɨɨ ini ra. Ti na kunda'u
ini nuu jna'an ra jiin nuu taka
ga yɨvɨ naa i, sia'an nanu ka
kunda'u ini ri ro'o naa ra.
13 Siin ri jikanta'u ri nuu ya
nava na kua'a ya jnundee ini,
ja na kondoo añu ra nuu Tata
yo Yandios naa ra. Sia'an
ti na kotu'va ra ja kuu kɨvɨ
nchaa tuku Jito'o Jesús jiin
tendɨ'ɨ ga ñanijna'an yo, ja ni
ka kandixia i undi na jana'an,
ti kanchuku i jiin maa ya.
Sia'an jikanta'u ri nuu ya, ja
na kotu'va ra ja kuu kɨvɨ un.

Na kunchaa yo nava kuni maa Yandios

4

1 Ñani naa ra, ja ka jini
va'a ra nava kunchuku ra
ichi Yandios, chi sia'an ni
ka xndaku ri nuu ra nava
kunchuku ra, ti sia'an ka
siuku ra vijna. Vijna ti ka
kunda'u ini ro'o naa ra,
jikanta'u ri ti tatu ri ro'o ja
na siin ra kaka ndaa ra ichi
Yandios. Ka kunda'u ini ri
vanuxia ɨɨn ni ga ni ka kuu yo
naa yo jiin Jito'o Jesús nava ka
kandixia yo maa ya. Chi nava
kanchuku yo vijna, yukan
kuu ja jajna'an ini Yandios.
2 Ro'o naa ra ja ka jini ra
naa jnu'un ni ka xndaku ri.
Ti taka jnu'un un kuu mani
jnu'un ndaa, chi ru'u Pablo,
ndisojniñu ri nuu Jito'o Jesús
ja sia'an na xndaku ri nuu ra
naa ra.
3 Kuni maa Yandios ja na
koo ndoo koo ii ra naa ra. Ti
koto ni ɨɨn ra kɨvɨ nduu jiin
jnu'un sɨɨ ini ja kusɨkɨnchaa
jna'an ra naa ra.
4 Kuni ya ja vii na sa'a ra nu
na nduku ra ɨɨn ñasɨ'ɨ kuncha
ini ve'e ra, ti ansu ja kɨvɨ nduu
ra jiin jnu'un sɨɨ ini. Kachi
ya ja na kuncha va'a kuncha
ndaa ra jiin ñasɨ'ɨ ra nava na
koo ndoo ra jiin ña, ti ansu ja
kusɨkɨnchaa ra maa ña.
5 Koto kunchuku ra
nanu kanchuku yɨvɨ tu ka
nchañu'un Yandios, chi yɨvɨ
un, jña'an ka sa'a i, ti ka sa'a i
nanu kuɨtɨ, chi tu ka jnuu ini
i.
6 Ti kachi ya ja koto xn-
doña'an ra nuu ñani jna'an
ra, chi maa Jito'o, kua'a ya
ɨɨn nundo'o ka'nu xaan. Ja
ka jini va'a ra jnu'un yukan,
chi undi nuu ja ni ka xndaku
ni'in ri nuu ra naa ra.
7 Va'a kani ini ra naa ra, chi
tu ni nakaji Yandios yo'o ja
sa'a ndeva'a yo, chi su'va ja
na kaka ndoo yo.

8 Ti nu ka iyo sava yɨvɨ ka
skexiko jnu'un ni xna'an ri,
ko ansu nuu jnu'un un ka
skexiko i, chi su'va ka skexiko
i maa jnu'un Yandios, ya ni
ja'a Espíritu Santo nuu yo ja
na koo ndoo yo nuu ya.

9 Ñani naa ra ja ka kandixia
Jesús, tu nɨnɨ kuu ja undi
chaa ri ɨin tutu nuu ra ja na
kunda'u ini nuu jna'an ra naa
ra, chi maa Yandios ni chu'un
ini añu ra ja sia'an na koo.

10 Ti sia'an ndixia
kanchuku ra jiin ñani jna'an
yo ja kanchuku nɨ ndañuu
Macedonia. Ko ka kanda'u
ri jiin ra naa ra ñani, ja su'va
vi'i ga na koo jnu'un mani ini,
ti vi'i ga na kuñɨi jnunda'u ini
jiin ra naa ra, sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ
taka yo jiin Jesús.

11 Suni ja na kukutu ini ra,
ti na kukuee kunchuku ra jiin
jniñu ka sa'a ra. Koto ka'ncha
ini ra ja sa'a ra jniñu jiin
nda'a ra nava ni ka xndaku ri
nuu ra naa ra.

12 Yukan na nde'e taka yɨvɨ
tu ka kandixia un, ti na kua'a
i ja yɨñu'un ro'o naa ra, nava
tu kakan ra ja kuchaku ra
nuu sava'ni ga ɨnga yɨvɨ ja
na chindee i ro'o naa ra.
Ti sia'an kunchuku ra nuu
ñuyɨvɨ ja'a naa ra.

Nchaa tuku Jito'o Jesús nuu ñuyɨvɨ

13 Ñani naa ra, tukaa kuni
ri ja kendo ra sia'an ni, chi
kuni ri ja na kuni ra nasa ka
jna'an taka ñani jna'an yo ja ja
ni ka ji'i. Ti sia'an nava tukaa
koo jnu'un kui'ya ini nuu ra
naa ra. Chi ka kukui'ya xaan
ini yɨvɨ ja tu ka jini i nachi
kuankoyo ndɨyɨ un naa i.

14 Ko yo'o naa yo, tu ka ndɨ'ɨ
xaan ini yo, chi ka kandixia
yo Jesús. Ti ka jini yo ja ni
ji'i ya, ko ni nandoto ya. Ja
yukan kuu ja ka ñukuu ini
yo nava ni ka kandixia yo,
chi jandaa kuu ja taji Yan-
dios Jito'o Jesús ndii ya jiin
taka ñani jna'an yo ja ni ka ji'i
un, chi ja ni kunchuku i nuu
ñuyɨvɨ ti ni ka kandixia i ya.

15 Ja yukan kuu ja ka xn-
daku ri ɨin jnu'un ndaa ni ja'a
maa Jito'o nuu ri nuu ra naa
ra. Ti sia'an ka xndaku ri
nuu ra vijna nasa koo kɨvɨ na
nchaa tuku Jesús nuu ñuyɨvɨ.
Chi xnakan yɨvɨ ni ka ji'i un
nandoto i ti nchakoyo i jiin
ya. Ti yo'o ja ka chaku kɨvɨ un,
tu kuu kandu yo ki'in yo.

16 Chi na jaa kɨvɨ un, ti kuun
maa Jito'o kii ya ichi andɨvɨ,
ti kanajaa ya ja maa ya ta'u
jniñu, ti suni kanajaa ɨin ángel
kuña'nu ga, ti tɨvɨ ɨin ndɨkɨ
Yandios. Ti kɨvɨ na tɨvɨ ndɨkɨ
un, ndenda Jito'o Jesús nuu
ñuyɨvɨ yo. Ti yɨvɨ ni ka ji'i, ja ni
ka kandixia i ya, xnakan yɨvɨ
un, nandoto i.

17 Yukan na ti yo'o ja ka
chaku ja kanchuku yo, suni
ɨin ni, ndakoyo undi nuu
viko ichi andɨvɨ un, ti yukan
kunchuku yo saa ni jiin ya ja
kuu saa ni.

18 Yukan kuu ja koto xndi'i
ra ini ra naa ra. Ka'an ndee
jiin jna'an ra naa ra jiin taka
jnu'un ja'a.

5

1 Nde'e naa ra ñani, ja kuu

maa ra naa ra tu kuu kachi
ri na kɨvɨ ni na kuiya nchaa
Jito'o Jesús.
2 Chi ja ka jini va'a ra ja
kinaa kɨvɨ un yo'o nanu sa'a
ɨin ñakui'na ja yaku jakuaa.
3 Ko nu kuan kuyajni kɨvɨ
un ti yɨvɨ naa i kachi i: "Ni
kukuee kanchuku yo vijna,
tundo iyo kuɨtɨ", kachi i. Ko
kɨvɨ un, chi sanaa ini i, ti chaa
ɨin nundo'o xaan un nuu i.
Vasu jatu yeni'ni añu i naa
i nanu jna'an ɨin ñasɨ'ɨ nu ni
keja'a kue'e ña ja kaku se'e ña.
Chi sia'an kii nundo'o xaan
nuu yɨvɨ un naa i, tu tu kaku
i.
4 Ko ro'o naa ra, tu
kanchuku ra nanu yɨvɨ un ja
tu ka jnuu ini i. Ko maa ra
chi ja ka jnuu va'a ini ra, ti
ja kuu kɨvɨ na nchaa Jito'o, ti
tu kinaa ya ro'o naa ra nanu
kinaa ɨin ñakui'na.
5 Chi maa ra naa ra, ja
ka jini va'a ra jnu'un ya sɨkɨ
yukan. Chi tu ka kuu ra nanu
ɨin chaa kuaa ja tu kuni da na
ichi ki'in da, chi ka jnuu va'a
ini ra nava ka'an jnu'un ya
sɨkɨ yukan.
6-7 Ja sia'an kuu ja na ku'un
ini yo, ti tu kusu ini yo nanu
ka sa'a ɨnga yɨvɨ. Su'va na
kundito ini yo nuu ichi Yan-
dios. Na siuku ndaa yo ti tu
kɨvɨ nduu yo ɨnga ichi nanu
chaa jíni. Chi nu jakuaa na
ki'in da ti nduva ndoko da,
chi tu jini da nasa kaa ichi
kua'an da. Sia'an vii ka sa'a
yɨvɨ tu ka ñukuu ini jnu'un
Yandios, chi tu ka jini da na
ichi ki'in da.
8 Ko yo'o naa yo tu
kunchuku yo sia'an, chi ka
iyo tu'va yo jiin jnu'un ya. Ka
jika yo ñundijin, ti ka jini yo
nanu ki'in yo, chi ka ndiyo ini
yo ichi Yandios. Ka jandatu
yo jnu'un ya, chi maa ya ja'a
jnundee ini yo'o nava na kuu
ga ini yo nuu ya. Ja sia'an na
ti tukaa ga xnda'u yɨvɨ yo'o,
chi ka kuu yo nanu soldado ja
ka iyo tu'va da jiin sa'ma kaa
ja nama maa da. Yukan kuu
ja ka ñukuu ini yo ja nanita'u
yo, chi jnu'un ni ka kandixia
yo un kuu ja nama yo'o. Ja
sia'an ti ka kuu yo nanu ɨin
soldado ja nama da xini da
jiin ɨin lelu kaa (ja ka'an yo
tɨkoko).
9 Sia'an kin nama ya yo'o,
chi tu ni nakaji ya yo'o naa yo
ja na kuta'u yo nundo'o. Chi
su'va ni nakuaka ya yo'o ja na
nanita'u yo jiin jniñu ni sa'a
Jito'o Jesús, ya kuu Cristo ja
ndiso jniñu ña'nu un nuu maa
Yandios.
10 Ti sɨkɨ yukan kuu ja ni
ji'i Cristo Jesús ja kuu yo'o
naa yo ja na nanita'u yo, ti
kunchuku yo jiin ya. Vasu na
kuū yo xi na kuchaku yo, ko
tu xndi'i yo ini yo, chi ja jini
yo ja no'on yo jiin ya.
11 Yukan kuu ja ka'an
ndee jiin jna'an ra naa ra, ti
chindee nuu jna'an ra. Chi
sia'an ka sa'a ra vijna, ko
kanda'u ri jiin ra ja na siin
ra naa ra.

*Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga ni xn-
daku Pablo nuu ñani jna'an da*

12 Ti kanda'u ri jiin ra naa
ra ja na kava yɨñu'un ra nuu
chaa ka kuña'nu nuu yɨvɨ
ka kandixia yukan, chi ka
sajniñu xaan da ja kuu maa

ra naa ra. Ti kuandatu ra nuu taka jnu'un ka xndaku da, chi ka nachu'un ichi da ro'o naa ra. Kua'a ja yiñu'un nuu da naa da, chi maa Jito'o ni ja'a jniñu nuu da naa da.

13 Nini kuu ja na nakua'a ra ja yiñu'un nuu chaa ña'nu un naa da, ti kava nda'u ini ra nuu da naa ra, chi iin jniñu ka'nu ka sa'a da. Ti sia'an na kukuee kunchuku ra naa ra ja ka iyo mani ra jiin jna'an ra.

14 Ti suni tatu ri ro'o naa ra ja na xndaku ni'in ra nuu chaa kuxi un nu tu ka kuni sa'a da jniñu. Xndaku ni'in ra nuu da nava na kukui'ya ini da, ti na nakani ini da nuu kuachi un, ti na sa'a da jniñu. Ti chindee yivi ja tu ja'i kandixia ndaa i jnu'un Yandios. Suni nuu yivi vita ini, chi tu iyo ndee ini añu i jiin jnu'un ya ti sana i inga ichi. Ti kukutu ini chindee ra sava'ni ga yivi naa ra, ti na kukuee kunchuku ra.

15 Ni iin ra, koto sa'a ndeva'a ra jiin iin yivi ja ni sa'a ndeva'a jiin maa ra. Su'va ka'an va'a ra jiin yivi un. Kukutu ini naa ra, koto yuji ra sa'a ndeva'a ra jiin ñani jna'an ra. Chi su'va chindee jna'an jiin ñani jna'an ra. Ti suni sia'an sa'a ra jiin tendi'i yivi un.

16 Ti ja na koo sii ini ra naa ra.

17 Nini kakanta'u nuu Yandios ti koto ka'ncha ini ra naa ra.

18 Taka nau ja kuu, ti nini nakuanta'u ra nuu Yandios naa ra, chi sia'an kuni ya ja na kunchuku yo'o naa yo ja ka kandixia yo Cristo Jesús, chi ja ka yi'i yo jiin ya.

19 Koto kasi ra jniñu sa'a Espíritu Santo jiin ra.

20 Koto kasi ra yu'u chaa ka ka'an jnu'un Yandios, ni tu skexiko ra jnu'un ka ka'an da, chi ka ka'an da jiin inijnuni maa Yandios.

21 Ko vanuxia va'a nde'e ra ti kotonchaa ra naa ra nu iyo ndaa jnu'un ka ka'an chaa ka kuni xna'an ro'o naa ra. Kotonchaa ra nu iyo ndaa xi tuu. Ti nu tu kejna'an jnu'un un jiin jnu'un Yandios, ti koto kuanta'u ra. Ko maa ra kukutu ini ja na siin ra nava kuankoyo ra jiin jnu'un Yandios, chi iyo ndaa kuiti jnu'un ya.

22 Ja yukan kuu ja ka'an ri jiin ra naa ra ja na kuxio ra nuu taka jniñu kue'e un, chi tu va'a.

23 Yukan ti ru'u Pablo, jikanta'u ri nuu maa Yandios, ja kuu ya maa Yandios ka'nu xaan ini, ti ja'a ya jnundee ini. Ñu'un ini ri ja na sa'a ndi'i ya ja na koo ndoo koo ii ra, chi kuni ya ja na kunukuachi ra jiin yiki kuñu ra, nava tu naa kuachi koo siki ra kivi nchaa tuku Jito'o Jesús, ya kuu Cristo.

24 Ti jandaa kuiti kuu jnu'un ni chiso ya, chi maa ya ni nakaji ya yo'o, ti jandaa ndixia kuu ja siuku ya jnu'un un.

Jnu'un ndee ini sandi'i ni ga

25 Ru'u Pablo, kanda'u ri jiin ra naa ra ñani, ja na kakanta'u ra nuu Yandios ja kuu ru'u naa ri.

26 Kanxia'u jiin taka ñani
jna'an yo, ti nanuu jna'an naa
ra.
27 Ru'u Pablo, ndiso jniñu
ri nuu Jito'o Jesús. Ti ta'u ri
jniñu nuu ra naa ra ja na ka'u
ra tutu ja'a nuu tendɨ'ɨ ñani
jna'an yo yukan.
28 Yukan kuu jnu'un ka'an
ri jiin ra naa ra. Ti ñu'un ini
ri ja maa Jito'o Jesús, ya kuu
Cristo, na kunda'u ga ini ya, ti
na chindee chituu ya ro'o naa
ra. Ti sia'an na koo.

Tutu kuu uu ni chaa Pablo nuu yɨvɨ ca kandixia ñuu Tesalónica

1 Ru'u Pablo jiin Silvano jiin
Timoteo, chaa ri tutu ja'a nuu
taka yɨvɨ ka kandixia Jesús
ja ka ndututu ñuu Tesalónica,
chi ka yɨ'ɨ ra jiin Tata yo Yan-
dios jiin Jito'o Jesús naa ra.
Ti Jesús kuu Cristo, ya ndiso
jniñu ña'nu nuu Yandios.
2 Ti maa Tata yo Yandios
jiin Jito'o Cristo Jesús, na
kunda'u ini ya ti na chindee
chituu ya ro'o naa ra ja na
kukuee kunchuku ra nava
kuni maa ya.

Xndichi Yandios yɨvɨ ni ka sa'a kuachi kɨvɨ na nchaa Cristo

3 Ñani naa ra, nɨnɨ kuu ja na
nakuanta'u ri nuu Yandios ja
kuu maa ra naa ra, chi vijna
ti ja kuan kuka'nu xaan ga
jnu'un nda'u ini nuu jna'an
ra naa ra. Chi ni ka siin ra
nava ni ka kandixia ra, ti ka
kusɨɨ ini ri, chi vi'i ga ni ka
kuñɨɨ ini ra ja ka kandixia ra
jnu'un Jesús.
4 Sɨkɨ yukan kuu ja nɨnɨ ka
iyo sɨɨ ini ri ka ka'an ri, ti ka
ndaku ni'in ri ro'o naa ra nuu
taka ñani jna'an yo ja ka ndu-
tutu i ka skua'a i jnu'un Yan-
dios. Ti ka ni'in ri jnu'un ja
kukuee kanchuku ra, ti vii ni
ka keja'a ka kandixia ra naa
ra, ti ka siuku ra jnu'un un
vasu ka ndo'o ka nene ra. Chi
ka ndondaa yɨvɨ ti ka ka'an
ndeva'a i sɨkɨ ra naa ra.
5 Ko nundo'o un chi chaku
ini yo ja jandaa ndixia kuu
nava ni kachi Yandios ja na
koo nundo'o un nuu ra naa
ra. Ja ni kachi ya ja ka yɨ'ɨ
ra jiin ya, ti ja kuu kɨvɨ ka'nu
un, yukan na ti stuu ndijin ya
ja kɨvɨkoyo ra ñuu nuu ta'u ya
jniñu.
6 Ko maa Yandios kuu ya
xndichi va'a, ti chunaa ya
jiin nundo'o nuu yɨvɨ ka ja'a
nundo'o ro'o ja ka ndo'o ka
nene ra.
7 Ti maa ya na kua'a nuu
ndetatu ra ja tukaa ga koo
ra nundo'o, ti na kukuee
kunchuku ra, ti suni sia'an ja
kuu ru'u naa ri. Sia'an na koo
jiin yo kɨvɨ na ndii Jito'o Jesús
undi nuu andɨvɨ. Chi kɨvɨ na
nchaa ya yukan na kuni ndaa
yo ja ni nduña'nu xaan ga ya,
ti kii ya jiin yañu'un jiin ángel
ka kuña'nu nuu ya.
8 Sia'an ndii ya kɨvɨ un, ti
kii xndichi ya yɨvɨ tu ni ka
jandatu jnu'un Jito'o Jesús, ti
kua'a ya nundo'o nuu yɨvɨ un,
chi tu ni ka chunso'o i jnu'un
Jito'o Jesús, nuu ka'an taka
jniñu ña'nu ni sa'a ya ja kuu
yo'o naa yo.
9 Ti yɨvɨ un kuta'u i ɨɨn
nundo'o ka'nu xaan ga, ti
sia'an kondo'o konene i ja
kuu saa ni, chi chajiyo ya i
naa i ki'in i nuu tukaa ga
nakuni i nuu Jito'o. Ti sia'an
na kuxio yɨvɨ un, ti tukaa ga
kɨvɨ i ñuu nuu ta'u Yandios
jniñu. Ko yɨvɨ ni ka xnaa un
ti kuxio i ɨɨn jinu ni. Tu kuu
kuɨtɨ kɨvɨ i nuu vii nuu va'a
nuu kuña'nu ya.

10 Ti sia'an koo kɨvɨ nchaa
tuku Jito'o Jesús. Yukan na ti
kachi yɨvɨ ya ja ka'nu xaan ɨɨn
jniñu ni sa'a ya ja kuu maa i
naa i. Naa ini i nachiñu'un i
ya jiin jniñu ni sa'a ya ja ni ka
kandixia i naa i. Ti suni sia'an
ro'o naa ra, chi ni ka kandixia
ra jnu'un ni ka ka'an ri nuu ra
naa ra.
11 Sia'an iyo ñani, nɨnɨ ka
jikanta'u ri nuu Yandios ja
kuu ro'o naa ra, ja na kaka
ndaa ra ichi ya nuu ñuyɨvɨ
ja'a. Chi sia'an kuni maa ya
na ni nakaji ya ro'o ja na kɨvɨ
ra jiin ya naa ra. Ka jikanta'u
ri nuu ya ja na chindee chituu
ya ro'o, ti na sa'a ra taka jniñu
va'a, chi jini ri ja ñu'un ini ra
ka sa'a ra jniñu va'a. Sia'an ka
ñukuu ini ra chi ni ka kandixia
ra Jesús, ti maa ya kuu ja ni
chu'un ini ra ja na siuku ra
taka jniñu va'a un naa ra.
12 Sia'an ka jikanta'u ri nuu
ya, ti na kotonchaa yɨvɨ nava
ka jika ndaa ra ichi ya. Ti
na kachi i ja ka'nu xaan ɨɨn
jniñu ni sa'a Jito'o Jesús ja kuu
ro'o naa ra. Ti nava sia'an
na kuni i ja ka yɨ'ɨ ndixia ra
jiin ya naa ra. Sia'an koo chi
maa Yandios ni kuu ini ya ja
ni nakinse'e ya yo'o. Chi maa
Jito'o Jesús kuu maa Cristo ja
ni taji Yandios ja na kundiso
ya ɨɨn jniñu ña'nu un.

Kii ɨɨn chaa jna'nu ndatu

2

1 Vijna na ñani naa ra, na
kachi ri nasa koo kɨvɨ nchaa
Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ja
kin nustutu ya yo'o naa yo.
2 Ti kanda'u ri jiin ra ja na
kani va'a ini ra naa ra, ti koto
sama ra inijnuni ra sɨkɨ taka
jnu'un kuniso'o ra, ni koto
xndi'i ini ra naa ra sɨkɨ tɨjnɨ
jnu'un ka'an yɨvɨ yukan, chi
undi nuu ni ka jnuu ini ra. Ko
vanuxia iyo yɨvɨ un ja xnda'u i
ti kachi i ja ja ni jaa kɨvɨ nchaa
Jito'o Jesús tuku. Ti kachi yɨvɨ
un ja maa Espíritu ni ja'a inij-
nuni da ja na xndaku da nuu
ra naa ra. Xi kachi da ja sia'an
ni ka xndaku ri nuu ra na ni
kunchuku ri yukan. Xi suni
taji da ɨɨn tutu ti kachi da ja
ru'u ni ka taji naa ri.
3 Ko koto chunso'o ra
jnu'un ka'an yɨvɨ un naa ra.
Chi vii ka'an i, ko yukan kuu
mani jnu'un xndoña'an.

Ko ru'u Pablo, na xndaku ri
maa jnu'un ndaa nuu ra, ti na
kachi ri nasa koo kɨvɨ nchaa
tuku Jito'o. Chi xnakan kii ɨɨn
kɨvɨ ja ndondaa yɨvɨ naa i, ti
kanaa i nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ yo.
Ti yɨvɨ ka ka'an sia'an un, vi'i
ga sasɨɨn da yɨvɨ un naa i nuu
ichi Yandios, ti sa'a ndeva'a
i sɨkɨ jnu'un ya. Ja kuu kɨvɨ
un kenda ɨɨn chaa kachi ja
kuña'nu xaan da, vasu kuu da
ɨɨn chaa ni nchakuachi xaan.
Ti xna'an da ɨɨn kuachi ka'nu
xaan ga, vasu undi vijna tu ka
jini yo kuachi un. Ti sasɨɨn da
sava'ni ga ley ja iyo. Ko chaa
un ja ni jna'nu ndatu ndixia
da nuu Yandios, ti ni xnaa da
maa da nuu ya ja kuu saa ni.
4 Nduu ña'nu chaa un nuu
maa Yandios, ti ndondaa da
sɨkɨ ya, chi kachi da ja maa da
kuña'nu xaan ga ja kuu maa
Yandios. Ti na kunchañu'un
yɨvɨ maa da. Ti ta'u da jniñu
taka nuu ñuyɨvɨ ja na kun-
chañu'un yɨvɨ maa ɨɨn ni ga

da naa i, chi tukaa ga kua'a
da jnu'un ja kunchañu'un yɨvɨ
sava'ni ga santu. Ni tu kua'a
da jnu'un ja na kunchañu'un
yɨvɨ maa Yandios chaku ya
kancha andɨvɨ, chi kachi da ja
maa da kuu Yandios. Nukoo
da ini veñu'un Yandios, ti ta'u
da jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Ti
sia'an xnda'u da yɨvɨ naa i.
5 ¿Xi va nu ja ni ka naa ini
ra ja sia'an ni xndaku ri na ni
kuncha ri yukan nu?
6 Ti vijna ka ndo'o ini ra ja
ndoo tu ja'i kenda chaa un, ko
changa ga jaa kɨvɨ ja kii da, chi
tu ja'i jaa kɨvɨ da ja stuu da
maa da nuu yɨvɨ jiin kuachi
kin sa'a da.
7 Undi nuu tu ni ka jini yo
jnu'un chaa un, ko vijna ja
ni ka jini yo jnu'un chaa un,
chi ja ni keja'a ka nduni'in
ini yɨvɨ naa i, ti tukaa ga ka
kuni kuandatu i nuu taka ga
ley ja iyo. Ko vijna chi tu ja'i
siuku ndɨ'ɨ da taka jniñu kue'e
un, chi nɨ yɨndi'yu da. Ko na
jaa kɨvɨ na kenda da ti kɨvɨ un
keja'a da jiin jniñu ndeva'a ja
kin sa'a da.
8 Yukan na ti kenda ndijin
chaa kue'e un ja na sa'a da
jniñu sa'a da un. Undi kɨvɨ
yukan na ti sa nakuni ndaa
yo nau kuu chaa un. Yukan
ti taja ii nduva Jito'o Jesús ja
nchaa ya. Ti yachi ni ta'u
ya jniñu, ti xnaa ya chaa un.
Xnaa ya taka jniñu u'u ti ken-
chaa ndɨ'ɨ ya taka jniñu ndiso
da. Yukan kuu ja sa'a Jito'o
Jesús kɨvɨ nchaa tuku ya.
9 Ja kuu kɨvɨ na chaa chaa
xaan un, ti sa'a da taka nuu
kuachi xaan, nava ta'u maa
ja'u'u kuña'nu un jniñu. Ti
xnda'u ndɨɨ da yɨvɨ jiin taka
jniñu sa'a da un, chi stuu da
maa da ja kuña'nu xaan da.
Ti kachi yɨvɨ ja sa'a da jniñu
ña'nu xaan, ti kandixia yɨvɨ
maa da vasu so xnda'u da yɨvɨ
naa i.
10 Sia'an kuajniñu chaa un
jnu'un xndoña'an nava na
kundikun yɨvɨ maa da. Ti
yɨvɨ un ni ka xnaa i maa i,
chi ni ka kandixia i jniñu sa'a
da. Sia'an xnaa yɨvɨ un maa
i, chi tu ni ka chunso'o i maa
jnu'un Yandios, ja kuu jnu'un
ndaa ja ka'an sɨkɨ Jito'o Jesús.
Tu ni ka kandixia i jnu'un
Jesús ja na nanita'u i.
11 Ti maa Yandios ta'u ya
jniñu ja vi'i ga kundikun yɨvɨ
jnu'un xndoña'an un.
12 Sia'an jna'nu ndatu yɨvɨ
un, chi tu ni ka kandixia i
maa jnu'un ndaa sɨkɨ Jesús, ya
kuu Cristo. Chi su'va ni ka
jajna'an ga ini i, ti ni ka kusɨɨ
ini i kuankoyo i ichi nundo'o
un. Taka yukan kuu jniñu
sa'a chaa xaan un.

Ni nakaji Yandios yo'o naa yo ja na nanita'u yo

13 Ko ru'u naa ri, nɨnɨ ka
nakuanta'u ri nuu Yandios ja
kuu maa ra naa ra, chi ka
kuu ra ñani ri ja ni kuu ga ini
Jito'o Jesús. Chi undi nuu ni
nakaji maa Yandios ro'o naa
ra ja na nanita'u ra nuu ya,
chi sia'an ni kunda'u ini ya
yo'o undi nuu, ti sa ni xnukoo
ya ñuyɨvɨ. Ni nama ya ro'o
naa ra jiin Espíritu ya, chi
ni sasɨin Espíritu ya ro'o ja
na kunukuachi ra nuu maa
ya. Ni nama ya ro'o vanua

ni ka kandixia ndaa ra jnu'un
Jesús.
14 Nakuanta'u ri nuu Yan-
dios ja sia'an ni sa'a ya ja kuu
ro'o naa ra, chi ni nakaji ya
ro'o ja na chunso'o ra jnu'un
ni ka ka'an ri, na ni ka xna'an
ri jnu'un Jesús. Ti nava sia'an
na kuu kɨvɨkoyo ra nuu kan-
cha Jito'o Jesús, ya kuu Cristo,
chi ja ni nduña'nu xaan ga ya
vijna. Ti suni nduña'nu yo
jiin ya kɨvɨ na najaa yo un, chi
undi vijna ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya
nava ni nakaji ya yo'o naa yo.
15 Ja sia'an kuu ñani, na
kachi ri ja ni'in kujiin ra jiin
jnu'un ka kandixia ra, chi
yukan kuu maa jnu'un ndaa
ja ka'an Jesús, ja na kaka
ndaa yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja ka
jini ra ja taka jnu'un yukan
ni ka xna'an ri nuu ra na ni
kunchuku ri yukan. Ti suni
sia'an ni chaa ri nuu tutu ni
taji ri undi nuu.
16-17 Ti vijna jikanta'u ri
nuu maa Jito'o Jesús, ya kuu
Cristo, jiin nuu maa Tata yo
Yandios. Chi maa Jito'o Jesús
ni kunda'u ini ro'o naa ra,
ti ni ja'a yo jnundee ini ja
sia'an na kaka ra ja kuu taka
kɨvɨ. Ja yukan kuu ja na
kuñukuu ini yo ni'in yo taka
ja va'a nava ni chisojnu'un
ya. Jandaa ndixia kuu yukan,
chi ni chindee chituu ya yo'o
jiin jniñu ña'nu ni sa'a ya ja
kuu yo'o naa yo. Ti maa
Jesús ni kunda'u ini ya yo'o,
vasu tu na ɨɨn jniñu va'a ni
ka sa'a yo nuu ya undi nuu.
Ka jikanta'u ri nuu ya ja kuu
ro'o naa ra, ja na siin Jito'o
Jesús na kua'a ga ya jnundee
ini ro'o, nava na sa'a ra taka
nuu jniñu va'a jiin ja na siin
ra ka'an ra taka jnu'un ndaa.
Yukan kuu ja ka jikanta'u ri
nuu Jito'o Jesús ja kuu ro'o
naa ra.

*Na kakanta'u yɨvɨ nuu Yan-
dios ja kuu Pablo*

3

1 Ñani, iyo ɨnga jnu'un
kanuu. Xnakan na kachi
ri ja kakanta'u naa ra nuu
Yandios ja kuu ru'u naa ri,
nava na kuichanuu yachi ga
jnu'un Yandios ja ka'an sɨkɨ
Jito'o Jesús. Ti na chunso'o
yɨvɨ naa i, na kandixia i, ti na
kanajaa i Yandios, nava ni ka
sa'a ra naa ra. Ti kuni yo ja
na kuñɨɨ jnu'un Yandios ki'in
nuu taka yɨvɨ, na chunso'o ti
na ka kandixia ndaa i, nanu
ni kɨvɨ jnu'un un ini maa ra
naa ra.
2 Suni na kachi ri ja
kakanta'u nuu Yandios naa
ra ja na nama ya ru'u naa ri
nuu chaa ka sa'a ndeva'a jiin
ri, ja kanda kua'an kanda vaji
da. Chi jandaa ndixia kuu
ja tu ka kandixia tendɨ'ɨ yɨvɨ.
Yukan kuu ja na kakanta'u ra
nuu ya ja kuu ru'u naa ri.
3 Ko maa Jito'o chi iyo ndaa
ini ya, chi maa ya kuu ja kua'a
jnundee ini ro'o naa ra, chi
maa ya kuu ja kua'a jnundee
ini ro'o naa ra, ti koto va'a ya
ro'o nava tu nukoyo ra nuu
kuachi.
4 Chi taka yo, ka yɨ'ɨ jiin
Jito'o Jesús. Yukan kuu ja ka
ñukuu ini ri, ja na siuku ndaa
ra taka jnu'un ndaa, nava ni
ka xndaku ri nuu ra naa ra.

Chi taka jnu'un un, ni tatu
Yandios ru'u.
5 Ka jikanta'u ri nuu maa
Jito'o, ja na xna'an ga ya nasa
koo mani ya jiin ra naa ra,
ti na kukuee kunchuku ra
jiin Cristo. Ti jikanta'u ri ja
na siuku ra naa ra, ti koto
ndeokava ini ra. Siuku naa
ra nanu ni siuku maa Jito'o
Cristo undi ni sinu ya jniñu ni
tatu Yandios nuu ya. Yukan
kuu ja ka jikanta'u ri nuu
Jito'o Jesús ja kuu ro'o naa ra.

Ja na nakutu ini yɨvɨ sa'a i jniñu

6 Ñani, ja'a na ta'u ri ɨin
jniñu nuu ra naa ra. Maa
Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ni
ta'u jniñu un nuu ri, ja na
kuxio ra nuu taka chaa ka
kuu kuxi ja tuu ka kuni sa'a
jniñu, ni tu ka kuni siuku da
nava ni ka xndaku ri nuu da
na ni kunchuku ri yukan.
7 Ñani, ka jini va'a ra ja vii
kanchuku ri na ni ka jakoyo
ri yukan, ti sia'an kuni ri ja
na kunchuku ra naa ra. Tu ni
kunchuku kuxi ri jiin ra naa
ri, chi ni ka sa'a xaan ri jniñu
ni ka nduku ri ja kuchaku ri.
8 Ti ni ka jini ra ja kuu nduu
kuu ñuu ni ka sa'a ri jniñu ti ni
ka ni'in ri ja kuchaku ri. Tu ni
skaya yu'u ri nuu ra naa ra ja
na kua'a ra ja kaji ri, ti tu ni
ka yaji ka'a ri taka ja ka ja'a
ra nuu ri, chi ni ndenaa jiin
jniñu ni ka sa'a ri.
9 Ni ka kuita ri nuu jniñu,
ti vasu ka ndisojniñu ri nuu
Yandios, ti ka iyo ichi ri ja
kakan ri ja kaji ri nuu ra
naa ra. Ko tu ni ka sa'a ri
sia'an. Sia'an ni ka sa'a ri ja
na kotonchaa ra, ti nava suni
sia'an na natejna'an ra naa
ra.
10 Sia'an ta'u ri jniñu ja'a
nuu ra naa ra, chi suni
sia'an ni ka xndaku ri na ni
kunchuku ri undi ñuu ra, na
ni ka kachi ri: “Nu ka iyo yɨvɨ
kuxi nuu ra naa ra ja tu ka
kuni sa'a jniñu, ti koto kua'a
ra ja kaji. Chi nu nau ja tu sa'a
jniñu ti tu ni'in ja kaji”, ni ka
kachi ri.
11 Sia'an ka ta'u ri jniñu, chi
ka ni'in ri jnu'un ja ka iyo
yɨvɨ kuxi yukan ja tu ka kuni
ka sa'a jniñu, chi so ka yaku
kuxi. Ka ndɨ'ɨ kuu ini ka yaku,
ko so ka jikonuu kuxi.
12 Ja kuu yɨvɨ yukan kuu ja
ta'u ri jniñu ja na chundee
nda'a da ti na sa'a da jniñu,
ti na nduku da ja kuchaku
da. Sia'an xndaku ri ja kuu
chaa un naa da, chi taka yo ka
kandixia Jito'o Jesús, ya kuu
Cristo.
13 Ko ro'o naa ra ñani, ja
ka jika ndaa ra. Koto xndi'i
ra ini ra naa ra, ti koto kuita
ra jiin jniñu. Kukutu ini jiin
taka jniñu va'a, chi yukan
kuu jniñu ka ta'u ri nuu ra
naa ra, ti sia'an koto nda'u
nuu jna'an ra.
14 Nu ka iyo yɨvɨ ja tu ka
kuni chunso'o jnu'un ka'an ri
nuu tutu ja'a, nde'e nau ja
kuu, ti koto nde'e ra nuu. Ko
nava sia'an na kukanuu ti na
nakani ini.
15 Ko koto ka'an ndeva'a ra
nuu yɨvɨ un ja koto u'u ra maa
i, chi su'va xndaku vii ra nuu
i nanu ja kuu i ɨin ñani maa ra.
Ko xndaku nuu i ja na nakani
ini i jiin jnu'un kuxi un, chi

suni ɨɨn kuachi kuu. Ti sia'an
ti nakani ichi ra ñani jna'an ra
naa ra.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

16 Ru'u Pablo, sandɨ'ɨ ni
ga ka'an ri ti jikanta'u ri
nuu Yandios ja maa Jito'o
Jesús, na sa'a ya ja na kukuee
kunchuku ra naa ra. Ti sia'an
na koo nɨ ɨɨn jniñu va'a sa'a
ra ja kuu taka kivɨ. Ti ka
jikanta'u ri ja maa Jito'o Jesús
na kuncha ya jiin ra naa ra.

17 Ru'u Pablo, chaa ri tutu
ja'a jiin letra nda'a ri, suni jiin
firma maa ri, ti kanxia'u ri
jiin ra naa ra nava na kuni ra
ja tu na ɨnga yɨvɨ ni chaa tutu
ja'a.

18 Yukan kuu jnu'un ka'an
ri jiin ra. Ti ñukuu ini ri
ja maa Jito'o Jesús, ya kuu
Cristo, na kunda'u ga ini ya ti
na chindee chituu ya naa ra.
Ti sia'an na koo.

Tutu ni chaa Pablo nuu Timoteo undi nuu

1 Ru'u Pablo, ka'an ri jiin ro'o Timoteo, ja na sandee ini ra. Kuu ri apóstol nuu Cristo Jesús, chi maa ya ni tatu jniñu ja'a nuu ri. Ti maa ya ni chisojnu'un ja nama ya yo'o nava na nanita'u yo. Yukan kuu ja maa Yandios jiin Se'e ya Cristo Jesús ni ja'a ya jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri ɨɨn apóstol nuu ya.

2 Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra Timoteo, ti kuu ra nanu ɨɨn se'e ri, chi ni kandixia ndaa ra taka jniñu ni sa'a Cristo Jesús. Na chindee chituu Tata yo Yandios ro'o Timoteo, ti na kunda'u ga ini Jito'o Cristo Jesús maa ra. Ti na kukuee kuncha ra nuu ichi ya.

Xndaku xaan Pablo ja kuu jnu'un ja tu kejna'an

3 Ru'u Pablo, ja ni kachi ri ja ki'in ri ndañuu Macedonia, ti ni tatu ri ro'o Timoteo ja na kendo ra ñuu Efeso yukan. Ti vijna kanda'u ri jiin ra ja na xna'an ndaa ra nuu taka yɨvɨ ka ndututu yukan. Ti nduxaan ra nuu taka chaa tu ka ka'an ndaa jnu'un Yandios.

4 Chaa un so ka ka'an da jnu'un nava ni ka sa'a chaa Israel jana'an, ti tu jini yo nu jandaa kuu xi tuu. Tu yoso jnu'un un nuu tutu Yandios, chi so jnu'un ka jani da ti ka xnda'u da yɨvɨ ka kandixia. Tu nijniñu jnu'un un, ni tu chindee jnu'un un yo'o ja kuu nuu jniñu Yandios. Ja yukan kuu ja ka'an ri ja na xndaku va'a ra nuu chaa un naa da.

5 Sia'an xndaku ra nuu taka ga yɨvɨ ka kandixia jnu'un Yandios ka ndututu ñuu Efeso. Sia'an xndaku ra nuu yɨvɨ un nava na kondoo añu i na ka'an ndaa i, ti na nduu ɨɨn nuu ini i sɨkɨ ja ni ka kandixia ndaa i jnu'un Yandios. Xna'an ra nuu i ja na kunda'u ini nuu jna'an i nanu kuu ini i nuu Yandios. Sia'an xndaku ra nuu yɨvɨ un, ro'o Timoteo.

6 Kanuu ja na xndaku ra sia'an, chi ka iyo tɨjnɨ yɨvɨ ni ka sama i jnu'un ka ka'an i, vanuxia ni ka sana ini i. Ka ka'an xaan i ko so ka ka'an i, chi ni ɨɨn i tu ka chaku ini na jnu'un ka ka'an i.

7 Ka kuni kuña'nu chaa ka ka'an jnu'un un nanu ja ka kuu da chaa ja ka xna'an ley ja ni ja'a Yandios nuu tata yɨvɨ Israel jana'an ni nani Moisés. Ko vasu tu ka jini va'a da ley un, ko ka ka'an da nanu chaa ka jini ndɨ'ɨ ley Moisés, vasu ni maa da tu ka chaku ini da na jnu'un ka ka'an da. Yukan kuu jnu'un xndaku ra nuu yɨvɨ un naa i, ro'o Timoteo.

8 Vijna ti na xndaku ri ɨnga jniñu nuu ra, ro'o Timoteo. Nu ni ka ndututu yɨvɨ ka kandixia, vasu sava'ni ga ñuu nuu ka skua'a i. Ti taka chaa ka iyo ndoo un, na kakanta'u ndaa da nuu Yandios. Ti na kani'in da nda'a da ichi andɨvɨ, ko na kondoo undi ini añu da. Chi tu va'a nu ka iyo ɨɨn ɨɨn chaa ka kuɨtɨ ini nuu jna'an nuu ka jikanta'u da, ko

tu va'a un. Ti sia'an kuu ja sa'a taka yɨvɨ ka kandixia un nuu ka ndututu i.

9 Na kuajniñu yo ley un nava iyo, ti tu xnda'u yo nanu ka xnda'u chaa un. Ja jini yo ja yɨvɨ va'a tu nandɨ'ɨ i ja xndaku yo ley un nuu i, ko ja kuu yɨvɨ ni'in ini, yukan kuu nuu kankuachi ley un sɨkɨ i. Ja kuu yɨvɨ tu ka nchañu'un Yandios, ti ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ jnu'un ya. Suni kankuachi ley un sɨkɨ i ja sia'an. Suni nu ɨɨn yɨvɨ na ka'ni i jna'an i xi tata i xi nana i xi ñani jna'an i. Ti ja kuu sɨkɨ yɨvɨ un, kuu nuu ni'in ga kankuachi ley un sɨkɨ.

10 Suni ja kuu yɨvɨ ka yɨkɨnchaa jna'an ja ka kixi i jiin ɨnga ñasɨ'ɨ, xi ɨɨn ñasɨ'ɨ jiin ɨnga chaa. Suni ja kuu ɨɨn chaa kixi jiin ɨnga chaa, xi ɨɨn ñasɨ'ɨ jiin ɨnga ñasɨ'ɨ, ja kuu yɨvɨ un suni ni'in ga kankuachi ley un sɨkɨ i. Suni ja kuu yɨvɨ sakui'na ndajniñu tatu ti xiko i nuu yɨvɨ ɨnga ñuu. Suni ja kuu yɨvɨ ka xndoña'an ti tu ka siuku i jnu'un ka ka'an i. Suni kankuachi ley un sɨkɨ yɨvɨ un. Sia'an ka sa'a yɨvɨ un tɨjnɨ ga nuu jniñu kue'e, ti ka yɨsɨkɨnchaa i jnu'un Yandios ja sia'an.

11 Ko jnu'un Yandios chi ka'an ndaa kuɨtɨ nava iyo, ti yɨvɨ un, chi su'va ka sama i jnu'un ka'an ley Moisés. Chi tu ka chaku ini i nava ka'an jnu'un ni ja'a Yandios nuu Moisés. Ja kuu yɨvɨ un chi kankuachi ley un ja'a i. Ti jnu'un ni ja'a Yandios nuu ru'u Pablo kuu ɨɨn jnu'un vii xaan ga sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo Jesús ja kuu yo'o naa yo. Maa Yandios kuña'nu ga kuu ja ni ja'a ɨɨn jnu'un va'a un nuu ri. Maa ya ni xna'an ru'u ja iyo ndaa ley Moisés, chi tu sa'a sɨɨn jnu'un ka'an sɨkɨ Cristo Jesús, chi ɨɨn ni kuu. Ja sia'an kuu ja ka'an ndaa ley Moisés, chi tu kankuachi sɨkɨ Cristo Jesús.

Na kuanta'u yo nuu Yandios ja ni kunda'u ini ya yo'o

12 Ru'u Pablo, nakuanta'u ri nuu Jito'o Cristo Jesús, chi ni ja'a ya jnundee ini ru'u, ti na siuku ri taka jniñu ni tatu ya ru'u. Ti nakuanta'u ri nuu Jito'o Cristo Jesús ja ni nakaji ya ru'u ja na kunukuachi ri nuu ya jiin nuu yɨvɨ naa i.

13 Undi nuu ni kuu ri ɨɨn chaa ni ka'an ndeva'a kuɨtɨ sɨkɨ Cristo Jesús. Ti ni ndikun ri taka yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un ya, ti ni sa'a kua'an ni sa'a vaji ri jiin yɨvɨ nda'u un. Ko vijna tukaa ga sa'a ri sia'an, chi ni kunda'u ini ya ru'u, ti ni janka'nu ini ya nuu kuachi ri. Ni jini Yandios ja tu iyo va'a jniñu sa'a ri, vasu maa ri ndo'o ini ri ja iyo va'a ɨɨn jniñu ni sa'a ri, vasu kua'an ri nanu ɨɨn kuɨtɨ.

14 Undi nuu tu ni kandixia ri jnu'un Cristo Jesús, chi ni ka'an ndeva'a ri sɨkɨ jnu'un un. Ko Jito'o Jesús, ni kunda'u ini ya ru'u, ti ni janka'nu ini ya nuu kuachi ri. Ni nasama ya ini ri ja na naki'in ri ichi maa ya, ti yukan ni kandixia ndaa ri jnu'un Cristo Jesús. Ti sia'an sa ni ndɨvɨ ri nuu nda'a maa ya.

15 Na kachi ri ɨɨn jnu'un
kanuu nuu ra Timoteo. Ja ni
kii Cristo Jesús nuu ñuyɨvɨ, ni
kii kenchaa ya kuachi yo naa
yo, ti maa ri kuu ɨɨn chaa ni
nchakuachi xaan ga ja kuu
nuu ya.
16 Ti jandaa ndixia kuu
ja ru'u ni kuu ɨɨn chaa ni
nchakuachi xaan ga, ko ni
ndunda'u ini Cristo Jesús
ru'u, ti ni janka'nu ini ya
nuu ri. Sia'an ni sa'a ya
jiin ri ja na kotonchaa taka
yɨvɨ ka kuni kandixia, ti na
kuni i ja iyo jnuka'nu ini nuu
Cristo Jesús nuu i naa i. Ti
yɨvɨ na kandixia un, nanita'u
i ti kuncha i nuu andɨvɨ ja
kuu saa ni. Yukan kuu ja ni
sa'a ya jiin ri. Ti vasu nasa
ga ka'nu kuachi yo, ko iyo
jnu'un ka'nu ini Yandios nuu
yo.
17 Ja yukan kuu ja na
kakanta'u yo nuu Tata yo
Yandios, chi nɨnɨ maa ɨɨn ni
ya kuu ja chaku ja kuu saa
ni ti tu naa ya. Kuu ya ɨɨn
Yandios ja tu kuni yo jiin
nduchi yo, Yaa un kuu ja na
kunchañu'un yo, chi maa ya
kuu ja kuña'nu ga. Ti kancha
ya andɨvɨ ja kuu tiempu, ti tu
ji'i ya. Sia'an na koo.
18 Ta'u ri jniñu nuu ra ro'o
Timoteo, ja kuu ra nanu ɨɨn
se'e ri. Ti kuni ri ja na xn-
daku ndaa ra nuu yɨvɨ naa
i. Sia'an ta'u ri jniñu nuu ra,
chi vanuxia ni ka nakaji ñani
jna'an yo ro'o ja na sa'a ra
jniñu un. Ti suni sia'an ni
ka'an Espíritu Santo Yandios
ini ñani jna'an yo ja na nakaji
i ro'o ja na sa'a ra jniñu un.
Ka iyo sava yɨvɨ ka xndoña'an,
ti jniñu ra kuu ja na xndaku
ni'in ra nuu i naa i. Nu sia'an
na ki'in ndaa ra jiin jniñu ra,
ti kundee ra jiin jnu'un ka
ka'an yɨvɨ un.
19 Kundee ra jiin yɨvɨ un
chi kandixia ndaa ra jnu'un
Cristo Jesús, ti kundee ndixia
ra, chi sa'a ra niña jniñu va'a
ja kuni maa Yandios. Ka iyo
sava yɨvɨ ni ka sana ini, ja
ni ka xndoo i ichi Yandios, ti
ni ka kandixia i jnu'un xn-
doña'an. Ka jna'an yɨvɨ un
nanu ɨɨn barco ja nu ni jakun-
jna'an jiin ɨɨn yuu ti kukue'e.
Sia'an ni ka xndoo i ichi Yan-
dios ja ni ka kandixia i undi
nuu.
20 Sia'an ni ka jna'an chaa
ni ka nani Himeneo jiin Ale-
jandro. Ko ru'u Pablo, ni sia
ri da ja na kɨvɨ da nda'a ja'u'u
un, ti na kendo ii da, nava
jiin nundo'o un ti na skua'a
da ja tukaa ga ka'an ndeva'a
da sɨkɨ jnu'un Yandios. Ja'a ni
kuu ɨɨn jniñu ta'u ri nuu ro'o
Timoteo.

Xndaku Pablo ja na kakanta'u yɨvɨ naa i

2

1 Timoteo, na xndaku ri
ɨɨn jnu'un kanuu ga nuu ra,
ja nu ni ka ndututu ra ka
skua'a ra jnu'un Yandios, ti
kakanta'u nuu ya naa ra, ko
nɨ ini nɨ añu ra kakanta'u ja
na chindee Yandios taka chaa
ka kuña'nu, chi maa ya kuu ja
chindee taka chaa un naa da.
2 Nakuanta'u nuu Yandios
naa ra, chi jandaa kuu ja
chindee ndixia ya taka chaa
ka kuña'nu un. Kakanta'u

naa ra ja kuu taka chaa ka
kuu rey jiin taka ga chaa
ka ndiso jniñu un nava na
kukuee kunchuku yo, ti tu
kundikun chaa ka kuña'nu
un yo'o, chi ka jika ndaa yo
ichi Yandios.
3 Siin ti kundikun ra taka
jnu'un xndaku ri nuu ra, chi
yukan kuu ja iyo va'a ja kuu
nuu maa Yandios.
4 Nɨnɨ kuu ja na kakanta'u
ra nuu Yandios ja kuu taka
chaa ka kuña'nu un, chi suni
kunda'u ini ya maa da naa
da. Ti kuni ya ja na nakuni
da jnu'un ya, chi jnu'un un
kuu ɨɨn jnu'un ndaa nava na
keta'u da nuu ya naa da.
5 Ti jnu'un un ka'an ndaa
ja ɨɨn ni Yandios iyo, ti ja kuu
nuu Yandios jiin yo'o naa yo,
iyo ɨɨn chaa ka'an ja'a yo ja
kandichi ma'ñu sava jiin yo
nuu Yandios, ti chaa un kuu
Cristo Jesús, chi maa ya kuu
ja ndiso jniñu ña'nu nuu Yan-
dios.
6 Ti maa ɨɨn ni Cristo kuu
ja ni kenchaa kuachi yo, chi
Yandios ni taji ya Se'e ya ni kii
ja na kuū ya ja kuu yo'o naa
yo. Sia'an ni sa'a Yandios jiin
Se'e ya Cristo Jesús nu ni jaa
kɨvɨ ni chisojnu'un ya.
7 Ti Yandios ni nakaji ya
ru'u ja na stuu ri jnu'un un
nuu yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka
yɨ'ɨ nuu nación Israel. Ni
nakaji ya ru'u ja na kuu ri
ɨɨn apóstol nuu ya. Ti ka'an
ndaa ri ja kuu jniñu ndiso ri,
ti tu xnda'u ri ro'o. Ni nakaji
ndixia ya ru'u ja na kuu ri
nanu ɨɨn chaa ndichi xini, ti
na xna'an ndaa ri jnu'un ya
nuu yɨvɨ ɨnga nación. Jnu'un
un kuu taka jniñu ña'nu ni
sa'a Jesús na ni kenchaa ya
kuachi yo.
8 Vijna ti na xndaku ri ɨnga
jniñu nuu ra, ro'o Timoteo.
Nu ni ka ndututu yɨvɨ ka
kandixia, vasu sava'ni ga ñuu
nuu ka skua'a i. Ti taka chaa
ka iyo ndoo un, na kakanta'u
ndaa da nuu Yandios. Ti
na kani'in da nda'a da ichi
andɨvɨ, ko na kondoo undi ini
añu da. Chi tu va'a nu ka iyo
ɨɨn ɨɨn chaa ka kuɨtɨ ini nuu
jna'an nuu ka jikanta'u da, ko
tu va'a un. Ti sia'an kuu ja
sa'a taka yɨvɨ ka kandixia un
nuu ka ndututu i.
9 Suni na xndaku ri nuu
ra, ro'o Timoteo, ja kuu taka
ñasɨ'ɨ ka kandixia. Na ku'un
va'a ña sa'ma ña. Koto ku'un
ña sa'ma va'a ja nchaa ya'u
xaan. Ni tu naskutu ña ixi
xini ña jiin ndajniñu oro xi
plata, chi ansu ndututu ña un
ja na kotonchaa ñani jna'an
ña maa ña ja va'a sa'ma ka
ñu'un ña, xi ja vii ka naskutu
ña ixi xini ña.
10 Chi nu ka nchañu'un ña
Yandios, ko na kava nda'u ini
ña jiin taka yɨvɨ nda'u, ti ansu
ja kondo'o vixi ini ña.
11 Suni na kachi ri ja
taka ñasɨ'ɨ ka kandixia, nuu
ka ndututu ra ja skua'a ra
naa ra, ti ña'an un naa ña
na kunchuku na'in ña, na
kunso'o ña jnu'un Yandios.
12 Chi tu iyo ichi ɨɨn ñasɨ'ɨ ja
xndaku ña nuu ro'o chaa naa
ra, ni tu ta'u ña jniñu nuu ra,
chi na'in na koo ña naa ña.
13 Chi vanuxia undi nuu,
xnakan ni sa'a Yandios Adán
ti sa ni sa'a ya Eva.
14 Chi Adán tu ni kandixia
da jnu'un xndoña'an un, ko

Eva chi ni kandixia ña jnu'un un, ti ni jakunchakuachi sɨkɨ ña.
15 Ti vasu sia'an iyo, ko ka keta'u ña'an un nuu Yandios naa ña ja ka skaku ña se'e ña, ko nɨnɨ kuu ja na siin ña jiin jnu'un ndaa nava iyo nuu Yandios. Ti na kava nda'u ini ña jiin taka ñani jna'an ña jiin ja na kondoo añu ña. Ti na sa'a va'a ña taka jniñu ña, chi nuu maa Yandios ka junukuachi ña.

Yukan kuu ja xndaku ra nuu taka yɨvɨ ka kandixia ja kuu nuu ka ndututu i, ro'o Timoteo.

Nava koo chaa kundiso jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia

3

1 Ru'u Pablo, na xndaku ri ɨnga jnu'un kanuu nuu ra, ro'o Timoteo. Nu ɨɨn chaa kuni da kundiso jniñu da ja na koto da yɨvɨ ka kandixia, ti va'a jniñu nduku da sa'a da. Ko na xndaku ri nasa koo jiin chaa un.
2 Kuu da ɨɨn chaa va'a, ɨɨn chaa yɨñu'un nava sia'an, ti tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ da. Tu kuu kunchaka da uu ñasɨ'ɨ. Chi su'va na kava yɨñu'un da, ti na kaka ndaa da ichi Yandios. Na kuu da ɨɨn chaa yɨñu'un ti nava na ka'an yɨñu'un yɨvɨ jiin da. Na kava nda'u ini da jiin yɨvɨ ka kandixia ja ka jika ichi, ti na kua'a da ve'e nuu kendo yɨvɨ un naa i. Ti vii na xndaku da nuu yɨvɨ naa i.
3 Tu kuu da ɨɨn chaa ji'i ndɨxɨ, ni tu kanaa da jiin yɨvɨ. Chi su'va, kuee na kava ini da. Tu kondo'o ini da ja ni'in kua'a da xu'un, ni tu kuu xnda'u da yɨvɨ ja na ni'in da xu'un.
4 Na kuu da ɨɨn chaa ta'u vii jniñu ini ve'e da. Na xna'an da se'e da ja na kava yɨñu'un i, nava vii na kuandatu i nuu da.
5 Chi nu tu jini da nasa ta'u va'a da jniñu ini ve'e da, ¿ti nasa kuu kundiso jniñu da nuu ñani jna'an da ka kandixia nusa?
6 Tu kuu da ɨɨn chaa skan kandixia, chi sandau keja'a kani vixi ini da ja sia'an yachi ni nduña'nu da, ti kanakava da nuu kuachi nanu ni jna'an ja'u'u un.
7 Ti suni na kava va'a ini da jiin yɨvɨ naa i, ti nava na ni'in da ja yɨñu'un da nuu yɨvɨ un, nava tu kankuachi yɨvɨ un sɨkɨ da. Sia'an ti tu yu'u da ja kanakava da nuu nda'a ja'u'u un. Yukan kuu jnu'un xndaku ri ja kuu chaa kundiso jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia un.

Nava koo chaa kuanukuachi nuu yɨvɨ ka kandixia

8 Yukan na ti ja kuu chaa kuanukuachi nuu yɨvɨ ka kandixia un, na kuu da ɨɨn chaa yɨñu'un, ja tu yuji kuɨtɨ da jiin jnu'un ka'an da. Tu kuu da ɨɨn chaa ji'i ndɨxɨ, ni tu kondo'o ini da ja ni'in da xu'un jiin jniñu sa'a da un, chi tu va'a.
9 Na nakutu va'a ini da jiin jnu'un kandixia. Ti koto kuñukuu ini da ki'in da uu ichi, chi maa ɨɨn ni ichi maa Jesús na ki'in da.
10 Na kotonchaa yɨvɨ maa da. Ti nu jika ndaa da taka nava xndaku ri, nu tu yuji da jiin jnu'un un, yukan

na ti na ki'in da jniñu ja
na kunukuachi da nuu ñani
jna'an yo ka kandixia un.
11 Ti suni ñasi'ɨ da, na kuu
ña ɨin ña'an yɨñu'un. Koto
ma ka'an ndeva'a ña sɨkɨ ñani
jana'an ña. Su'va na sa'a sɨ'ɨ
ña maa ña, ti na kaka ndaa ña
jiin jniñu sa'a ña ja kuu nuu
ñani jna'an ña.
12 Ti chaa kunukuachi nuu
ñani jna'an da un, na kun-
chaka da ɨin ni ñasi'ɨ. Ti vii na
ta'u da jniñu ini ve'e da. Suni
se'e da na kuandatu vii i nuu
da.
13 Chi taka chaa ka
junukuachi, nu ka jika ndaa
da nuu jniñu ka sa'a da, ti
yɨvɨ ka kandixia un na kua'a i
ja yɨñu'un maa da. Ti sia'an
na kuu ja xndaku kaji ga
da jnu'un Cristo Jesús. Ja'a
kuu jnu'un xndaku ri ja kuu
chaa kunukuachi nuu yɨvɨ ka
kandixia.

Nava iyo jnu'un kandixia yo

14 Ndo'o ini ri ja yachi ni
kuaja ri nuu kancha ra, ro'o
Timoteo, ko xnakan na chaa
ri tutu ja'a nuu ra,
15 nava nu ni kukuee ri jaa
ri, ko ja jini ra nasa kaka
ndaa ra ichi Yandios nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Yo'o ja ka kuu yo
yɨvɨ Yandios chaku, ka kuu
yo nanu ve'e maa ya. Chi
nanu kukutu ve'e jiin yuu un,
suni sia'an kukutu yɨvɨ ya jiin
jnu'un ndaa Yandios.
16 Ja sia'an na ti ni ka jini yo
ja taka jnu'un ni ka kandixia
yo un kuu maa jnu'un ndaa.
Ka'an jnu'un un:

Ja kii nuu ñuyɨvɨ nanu ɨin yɨvɨ
sia'an ni.

Ti ni xna'an kaji Espíritu
Santo ja kuu ya ɨin Yaa
ii, chi tu ni iyo kuachi
ya nanu yo'o naa yo.

Ti ni jichanuu jnu'un ya nuu
taka nación, ti ni ka jini
yɨvɨ jnu'un ya, ti sa ni
ndaa ya kuano'on ya
nuu andɨvɨ.

Ɨnga kɨvɨ ti kusɨin yɨvɨ ichi Yandios

4

1 Ru'u Pablo, na xndaku
ri nuu ra Timoteo nava ni
kachi Espíritu nuu ri. Ni kachi
kaji Espíritu un nuu ri ja jaa
ɨin kɨvɨ ti kekoyo kua'a tachi
xaan, ja ka kuu mani espíritu
xaan, ti xnda'u yɨvɨ naa i.
2 Ti chunso'o i jnu'un ka'an
chaa ka xndoña'an un, chi
tukaa ga ka iyo kaji inijnuni
chaa un naa da. Ni ka kusɨin
da ichi Yandios, chi ni ka nan-
deokava ini da.
3 Sia'an xnda'u da yɨvɨ ti
kachi da ja tukaa ga kuu
nanda'a yɨvɨ naa i. Ti suni
kachi da ja tukaa kuu kaji
yɨvɨ tɨjnɨ nuu ndeyu. Ko tu ni
kachi Yandios sia'an, chi maa
ya ni sa'a taka un. Ti su'va
ni kachi ya ja kuu nanda'a
yo naa yo, ti suni kuu kaji
yo taka nuu ndeyu nu na
nakuanta'u yo nuu maa ya ja
kuu nuu taka un.
4 Chi taka ni ja ni sa'a Yan-
dios kuu ja va'a, ti tu kachi yo
ja skexiko yo ni ɨin un. Chi
su'va na nakuanta'u yo nuu
ya nu ni ni'in yo.
5 Taka un ni ja'a ya nuu yo
ja ka kuu yo se'e ya, ti nɨnɨ
kuu ja na nakuanta'u yo nuu

ya ja kuu nuu ɨɨn ja kaji yo, chi maa ya xiin.

Na kuanukuachi ndaa yo nuu Cristo Jesús

6 Na siin ri xndaku ri nuu ra, Timoteo. Ti sia'an kuni ri ja na xndaku ra nuu ñani jna'an yo, yɨvɨ ka kandixia jnu'un Cristo Jesús, nava tu naa ini i taka jnu'un un. Nu sia'an na sa'a ra ti junukuachi ndaa ra nuu Jito'o Cristo Jesús. Sia'an ka'an ri jiin ra ti chaku ndɨ'ɨ ini ra nava ka'an jnu'un un, chi undi nuu ni kandixia ndaa ra.

7 Ja sia'an kuu ja koto sa'a ra nava nuu jnu'un ka ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, chi ka jani da jnu'un nava ni ka sa'a yɨvɨ Israel jana'an, ko tu yoso jnu'un un nuu tutu Yandios. Chi mani ka xnda'u da yɨvɨ naa i, ti ka kandixia i jnu'un ka ka'an da. Ko maa ra, koto sa'a ra jniñu yukan. Ro'o kuu ja kukutu ini ra ti kaka ndaa ra ichi Yandios.

8 Ti nava sia'an na koo jnu'un ndee ini yɨkɨ kuñu ra, ti na kuu ndee ini ra ti kuu kutu ini ra jiin jnu'un Yandios. Chi yukan kuu ja ja'a jnundee ini ro'o vijna nɨ chaku ra. Ko su'va ndusɨɨ ga ini ra nu na jaa kɨvɨ najaa ra nuu kancha maa ya.

9 Ti jandaa ndixia kuu jnu'un un chi sia'an sa kuanukuachi ndaa yo nuu Yandios jiin nɨ ini nɨ añu yo.

10 Vasu na kondo'o yo taka jnu'un ndeva'a ka'an yɨvɨ sɨkɨ yo, vanuxia ni ka kandixia ndaa yo maa Yandios chaku. Ti maa Yandios chaku kuu ja nama sɨkɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a, ko ansu tendɨ'ɨ, chi nɨnɨ yɨvɨ ni ka kandixia Cristo ni. Ti yɨvɨ yukan kuu ja keta'u i nuu ya naa i.

11 Yukan kuu jnu'un xndaku ri nuu ra, ro'o Timoteo, chi kanuu ja na xna'an ra yɨvɨ naa i.

12 Koto kua'a ra jnu'un ja kuu ichi ini yɨvɨ nde'e i ro'o vasu kaa suchi ra. Chi maa ra kuu ja na kaka ndaa jiin jnu'un un. Ti sia'an na koo ndoo jnu'un ka'an ra, nava yukan na nde'e ti na kotonchaa yɨvɨ naa i ja kuu ra ɨɨn chaa yɨñu'un, ti ñu'un nda'u ini ra. Kava va'a ini ti kaka ndaa ra, ti koto ma kondo'o ini ra ɨɨn jniñu kue'e. Chi su'va kava yɨñu'un jiin taka yɨvɨ ka kandixia un.

13 Kuni ri jaa ri, ko nɨ kuu kuee ri, ti ro'o sa'a taka jniñu kanuu ga ja iyo nuu kancha ra jña. Ti koto naa ini ra ka'u ra tutu Yandios nuu yɨvɨ ka kandixia un nu ni ka ndututu ra jiin i. Xndaku nuu i ja na siin i ichi Yandios, ti nava sia'an na chaku va'a ga ini i jnu'un Yandios. Yukan kuu ja sa'a ra jiin ñani jna'an yo, ti sa na jaa ri.

14 Koto ma naa ini ra sa'a jniñu nava ta'u ni ja'a Yandios nuu ra ja na ka'an ra jnu'un ya. Chi taka chaa ña'nu ka ndiso jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia un ni ka chuxndee da nda'a da xini ra. Ti ni sa'a Yandios ja na kachi da ja sia'an kundiso jniñu ra.

15 Kukutu ini jiin taka jnu'un xndaku ri nuu ra ja'a, ti jiin inijnuni ra xndaku vii

ra nuu yɨvɨ naa i. Nu sia'an
ni'in na xndaku ra jnu'un un,
ti yukan na kotonchaa yɨvɨ
naa i ja ni'in kua'an ra jiin
jniñu va'a un. Ti yukan kuu
ɨin jnu'un kanuu ga ja xndaku
ri nuu ra, Timoteo.
16 Koto va'a ra maa ra nava
kuncha ra. Kava yɨñu'un ra
ti xndaku vii ra nuu taka yɨvɨ
ka kandixia un. Chi nu na
sa'a ra taka un, ti keta'u ra
nuu Yandios jiin taka yɨvɨ ni
ka chunso'o jnu'un ka'an ra
un.

Nava koo jnu'un ka'an yo jiin yɨvɨ ka kandixia

5

1 Ru'u Pablo, na kachi ri
nuu ra Timoteo, nava xn-
daku ra nuu ñani jna'an yo
naa i. Koto ma kanajiin ra
nuu ɨin chaa ña'nu iyo nuu
yɨvɨ ka kandixia un, chi su'va
xndaku vii ra nuu da nanu
ja kuu da tata ra. Ti suni
xndaku nuu chaa kuachi un
nanu nuu ɨin ñani maa ra.
2 Suni sia'an xndaku ra nuu
ña'an ña'nu un nanu nuu
nana ra, ti suni sia'an nuu
ña'an kuachi un. Xndaku nuu
ña nanu nuu kua'a maa ra,
ko na koo ndoo añu ra hora
xndaku ra nuu ña naa ña.
3 Ka'an yɨñu'un ra jiin taka
ña'an ni ka kendo maa ɨin ña.
Ti chindee ña'an un naa ña
nu tu ɨin ɨin jna'an ña ja koto
nda'u maa ña.
4 Ti nu ɨin ña na kendo maa
ɨin ña, ko nu iyo se'e ña xi se'e
chani ña, ti se'e ña un kuu ja
na koto va'a maa ña. Chi nu
na sa'a da sia'an naa da, ti
yukan kuu ja ka nachunaa da
ja ka tau da nuu tata da jiin
nuu nana da, chi ni ka jito
va'a yɨvɨ ña'nu un kɨvɨ ni ja'nu
lulu da ja ka kuu da se'e i. Nu
taka jniñu un na siuku yo, ti
yukan kuu ja kanuu ja kuu
nuu Yandios.
5 Ti nu ɨin ña'an ni kendo
maa ɨin ña, ja ni kendo nda'u
kuɨtɨ ña, ja tukaa ga ni ɨin
jna'an ña ja koto maa ña. Ko
nu iyo ndaa ini ña jiin jnu'un
Yandios, ti siuku ndaa ña taka
jnu'un un, ti kuu nduu kuu
ñuu jikanta'u ña nuu Yandios.
Ti ja kuu ña'an un na chindee
Yandios maa ña.
6 Ko nu ka iyo ña'an ja tu ka
siuku va'a ña jnu'un Yandios,
ti ñaa yukan jikonuu ña jiin
jnu'un sɨɨ ini ja yɨsɨkɨnchaa ña
maa ña jiin chaa. Ti ña'an
un kuu ña nanu ɨin ndɨyɨ ja
tukaa chaku, chi ni naa ini ña
Yandios.
7 Taka jniñu un xndaku
ni'in ra nuu yɨvɨ, ro'o Tim-
oteo, ti nava na kuandatu i
taka jnu'un ja'a. Ti sia'an
tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ yo ja tu
ka xndaku yo nuu ña'an
ni ka kendo nda'u. Nu na
kuandatu ña jnu'un un, ti tu
nɨnɨ kuu ja kani nduxaan yo
nuu ña naa ña.
8 Ti nu iyo yɨvɨ kandixia ja
tu jini da nasa koto va'a da
maa da ini ve'e da jiin se'e da
jiin ñasɨ'ɨ da, ni tu jito nda'u
da ñani jna'an da, ti yuji ga
yɨvɨ un ja sa'a i sia'an ansu
yɨvɨ tu ka kandixia.
9 Sia'an na jankoso sɨvɨ
ña'an ka kuu ña'an ni kendo
maa ɨin un nuu tutu, ña'an
ka'iin uni xiko kuiya xi vi'ga.
Ko nu ɨin ni yɨɨ ña ni iyo, ti tu
ni jikonuu ña jiin ɨnga chaa ja
sɨkɨ jnu'un sɨɨ ini un.

10 Nu ka ka'an va'a yɨvɨ
sɨkɨ ña ja kuu ña ɨɨn ña'an
va'a jiin taka jniñu sa'a ña,
nu ni skua'nu va'a ña se'e
ña, suni nu ñunda'u ini ña
jiin yɨvɨ ka jikonuu, nu ka
junukuachi nɨ ini nɨ añu ña
nuu taka ñani jna'an ña ja
ka kandixia, ti suni nu ka
chindee ña taka yɨvɨ ka jna'an
sava'ni ga nundo'o, xi sava'ni
ga na ɨnga ni jniñu ni ka sa'a
ña, nu ka iyo ña'an maa ɨɨn
ka ñunda'u ini ña sia'an, ti na
jankoso sɨvɨ ña nuu tutu.
11 Ko koto chiso ra taka
ña'an ni ka kendo suchi un
nuu tutu, chi sɨkɨ ja nɨ ka
iyo suchi ini ña ti kondo'o
ini ña nanda'a tuku ña, ti jiin
yukan ti naa ini ña jnu'un
ni chisojnu'un ña nuu Cristo,
chi ñukuu ini ña ja nanda'a
tuku ña.
12 Yukan na ti nchakuachi
ña ja sɨkɨ ja tu ni siuku ña
jnu'un ni chisojnu'un ña.
13 Ko vi'i ga nu ka iyo ña'an
ka jikonuu taka ve'e, ti ka
ndee kuxi ña. Ko ansu nɨnɨ
kuxi ña, chi jikonuu ña jiin
jnu'un kue'e. Ka'an ña sɨkɨ
ñani jna'an ña taka jnu'un ja
tu nijniñu.
14 Yukan kuu ja na xndaku
ri nasa kuu jiin taka ña'an un
naa ña. Va'a ga ja na nanda'a
tuku ña ti na koo se'e ña naa
ña, ti nava na kuu ña ɨɨn ña'an
kɨnda'a va'a ve'e ña. Sia'an na
kuu jiin ña'an un naa ña nava
tu ka'an ɨnga yɨvɨ sɨkɨ ña naa
ña.
15 Sia'an na kachi ri, chi ka
iyo tɨjnɨ ña'an ja ni ka nan-
deokava sɨkɨ jnu'un Yandios,
ti ka ndikun ña jniñu sa'a
ja'u'u un.
16 Ja kuu nuu taka yɨvɨ ka
kandixia un, nu ka iyo ɨɨn ɨɨn
ña'an ni kendo maa ɨɨn ini
ve'e i, ti kanuu ja na koto
i ña'an un, nava tu kua'a i
nundo'o ñani jna'an i ja koto
i ña'an un. Ti nava sia'an
na kundee yɨvɨ un chindee i
na'an ja ni ka kendo nda'u
xaan ga. Chi nda'u xaan ga,
yukan kuu ja ka nandɨ'ɨ ga ja
na chindee ga yo. Sia'an na
xndaku ri nuu ra nava koo
jiin taka un naa ña.
17 Ɨnga jniñu xndaku ri nuu
ra ja kuu chaa ka ndiso jniñu
nuu yɨvɨ ka kandixia un, nava
na ni'in ga da ja yɨñu'un da,
nu vii na xndaku da. Ti
vii xna'an da jnu'un Yandios
nuu ra naa ra, ti suni sia'an
kua'a ra ja yɨñu'un da chaa un
naa ra. Ti chindee ra jiin ja
kaji da naa da.
18 Chi sia'an ka'an jnu'un
Yandios: “Tu chu'un yo ñunu
yu'u xndɨkɨ yo nu kaa jitu
tɨ.” Ti suni kachi tutu Yan-
dios: “Na cha'u yo nuu chaa
sa'a jniñu”, kachi. Ja sia'an
kuu ja kua'a ja yɨñu'un chaa
ka ndiso jniñu nuu yɨvɨ ka
kandixia un naa ra.
19 Yukan ti koto sa'a ra
nava jnu'un ka ka'an yɨvɨ nu
ka kankuachi i sɨkɨ ɨɨn chaa
ndiso jniñu un, nu tu ka iyo
uu xi uni yɨvɨ kua'a jandaa
sɨkɨ da.
20 Ko ja kuu ɨɨn chaa ndiso
jniñu un, nu nau ɨɨn kuachi
na sa'a da, nduxaan nuu
da. Kuni ja na nduxaan ra
nuu chaa ña'nu un, nava na
nakuni da kuachi da. Ko
nduxaan ra nuu chaa un
nuu ka ndututu taka chaa ka
ndiso jniñu un nava sia'an ti

na yu'u uu ga chaa un naa
da, ti tukaa ga siin da sa'a da
kuachi.
21 Sia'an na xndaku ri ja
kuu chaa ka ndiso jniñu un,
ti sia'an siuku ra taka jnu'un
xndaku ri ja'a, ro'o Timoteo.
Chi yukan ti ja jini va'a maa
Yandios jiin Cristo Jesús jiin
taka tajnu ya ja ka nani ángel,
chi ka junukuachi tajnu un
nuu ya. Ja yukan kuu ja
suni kanuu ja na kuandatu ra
nava ni xndaku ri ja kuu chaa
ña'nu un naa da. Kava ɨin nuu
ini ra chi ɨin ni ka kuu taka
chaa ka ndiso jniñu un.

22 Nu na nduku ra ɨin chaa
kundiso jniñu nuu yɨvɨ ka
kandixia un, ko tu nakaji
yachi ra chaa un. Chi nu na
kuña'nu ɨin chaa ja tu ja'i ku-
jnuni va'a ini da jnu'un Yan-
dios, ti yuji da sa'a da ɨin
kuachi. Ti suni undi ro'o ja ni
ja'a jniñu nuu chaa un, kun-
chakuachi ra. Ja sia'an kuu ja
koto va'a maa ra jiin jniñu un
nava tu chakuachi ra maa ra.

23 Ti sɨkɨ ja nuu nuu ku'u ra,
ti na xndaku ri nuu ra Tim-
oteo. Tu kua'a ini ra ja ko'o
ra nɨnɨ nducha ni, chi suni
kuu ko'o ra tɨ'lɨ vino ja na kuu
tajna ini ra.

24 Na xndaku ri nuu ra nasa
kuu nakaji ra chaa kundiso
jniñu nuu yɨvɨ ka kandixia
un. Kuee tɨ'lɨ ki'in ra, chi
ka iyo chaa ja tu jini yo nu
iyo kuachi da xi tuu. Yo'o tu
jini yo nau ɨin kuachi da iyo,
ko kuee ga ti sa kuni yo. Ja
yukan kuu ja va'a nde'e ra
nau ɨin chaa nakaji ra ja na
kundiso ɨin jniñu ña'nu un.

25 Ti chaa va'a un naa da,
chi ndijin ni nde'e yo taka
jniñu va'a ka sa'a da. Ti tu
jini yo nau ɨnga jniñu sa'a da,
ko kuee tɨ'lɨ ga ti sa kuni yo.
Chi taka jniñu va'a un tu kuu
jankɨsa'yɨ, ti undi taka jniñu
kue'e un kenda nuu ndijin.
Yukan kuu ja xndaku ri nuu
ra Timoteo, ja na nde'e va'a
ra nau ɨin chaa nakaji ra ja na
kundiso jniñu ña'nu un.

6

1 Ɨnga jnu'un xndaku ri nuu
ra Timoteo, ja na xndaku ra
nuu chaa ka kuu muzu ja tu
ka kinya'u. Na kava yɨñu'un
da jiin jito'o da nava tu ka'an
ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ sɨvɨ Yandios
jiin jnu'un Cristo Jesús, chi
yukan kuu jnu'un ka xna'an
ru'u naa ri, ja ka kuu ri
apóstol.
2 Muzu ja tu kinya'u un, ka
junukuachi da nuu ɨin chaa
ja suni kandixia jnu'un Cristo
Jesús, ti koto ma sa'a ni'in
ini da nuu chaa un vasu kuu
da ɨin chaa kandixia Cristo.
Na kunukuachi yɨñu'un da
nuu jito'o da, ti su'va na sa'a
yɨñu'un ga da maa da. Ti
sia'an na kunchuku mani da,
chi ɨin ni ka kuu da nuu Yan-
dios.
Ja'a kuu ja xndaku ri, ti
xna'an ra jnu'un ja'a nuu yɨvɨ
naa i.

Jniñu sa'a yo ja na koo sɨɨ ini yo

3 Na xndaku ri nuu ra Tim-
oteo, nu ka iyo ɨnga yɨvɨ ka
xna'an jnu'un xndoña'an ja
tu kejna'an jiin jnu'un Jito'o
Jesús, ya kuu Cristo, nava ka
kandixia yo, chi tu xndaku

ndaa da jnu'un Jesús ja maa
ya kuu Cristo, nava ka'an
Yandios. Ti va'a kotonchaa
ra yɨvɨ un, chi su'va ndoo na
kava ini yo jiin jnu'un Jesús,
ya kuu Cristo, ja ka iyo ndaa
añu yo.
4 Ti chaa xndoña'an un, chi
kuu da ɨɨn chaa vixi ja tu
chaku kuɨtɨ ini da. Yukan kuu
nanu ɨɨn kue'e ja kande ini
da, chi nɨnɨ ka'an da jnu'un
kue'e. Ti jajna'an ini da
ka'an da jnu'un chaa hebreo
jana'an, ka jankuncha da ka
ka'an da, ti keja'a ka kuu
kuasun ini nuu jna'an da, ti
ka ka'anchaa jna'an da, ti
tukaa iyo jnu'un mani ini nuu
jna'an da.
5 Ti ka kanaa da jiin yɨvɨ tu
ka iyo va'a inijnuni, yɨvɨ tu
ka chaku ini jnu'un ndaa, chi
undi nuu ni ka keja'a yakua
da jiin jnu'un Jesús, ya kuu
Cristo. Ti tu ka ndikun ndaa
da jnu'un Yandios, chi ka
ndo'o ini da ja jiin jnu'un un
ti tava da xu'un. Ti na kachi ri
nuu ra ja koto ma kejna'an ra
jiin yɨvɨ un naa ra. Kundikun
ndaa ra jnu'un Yandios naa
ra, ti ansu ja kondo'o ini ra ja
ni'in ra xu'un.
6 Jandaa ndixia kuu ja
xu'un un kuu ɨɨn ya'u, ko va'a
ga ja na kuandatu yo nuu
Yandios ti ansu ja kuñukuu ini
yo kuñava'a yo xu'un.
7 Chi vichi lɨɨ yo ni kaku yo
nuu ñuyɨvɨ ja'a ti suni sia'an
kɨvɨ kuū yo. Tu ndoo ki'in
yo jiin chi nanunda'a ni yo ti
kua'an yo.
8 Ko nu ni'in yo tɨ'lɨ ja
kuchaku yo jiin ɨɨn sa'ma
kundii yo, ti jiin yukan na koo
sɨɨ ini yo.
9 Ti tu kondo'o ini yo ja
kuu riku yo nanu ka ndo'o ini
sava yɨvɨ ja kuu riku i. Ko
tu ka ni'in jna'an i, chi jiin
inijnuni ñaa un ti ka yuji i, ti
ka kanakava i nuu nundo'o, ti
vi'i ga ka jna'an i, ti ka xnaa i
jniñu i.
10 Chi ja ka ndo'o ini i ja na
ni'in i xu'un, ti su'va ka xnaa
i maa i jiin yukan, ti tukaa
ga ka kuni i kundikun i ichi
Yandios, ni tukaa ka kandixia
ndaa i Jesús. Ja sia'an ti kii
xaan nundo'o nuu i ja kuu
taka ga kɨvɨ na kuchaku i ja
sia'an ka ndo'o xaan ini i
kuñava'a i xu'un un.

Taka jniñu sa'a yo ja ka ñukuu ini yo Cristo

11 Ru'u Pablo, na xndaku
ri nuu ra ro'o Timoteo, ja
koto nde'e ra ti koto sa'a ra
nava jniñu ka sa'a yɨvɨ un.
Siin nava kua'an ra chi sia'an
ni nakaji Yandios ro'o ja na
kunukuachi ra ɨɨn jniñu ña'nu
un nuu ya, ti sa kundikun
ndaa ra ichi ya, ti kuñukuu
ini taka jnu'un ya. Kuandatu
ti kandixia ndaa jnu'un ya,
ti nɨ ini nɨ añu ra siuku taka
jniñu ta'u ya nuu ra nava na
kundee ini ra. Ko kava kuee
ini ra jiin taka jniñu sa'a ra,
chi vanuxia kandixia ndaa ra
jnu'un Cristo Jesús.
12 Chi ja sia'an ti ja ñukuu
ini ra nava ni ki'in ra ichi ya,
ti yukan siin ra ko nɨ ini nɨ
añu ra kaka ra ichi ya undi
na jaa kɨvɨ kuū ra, ti no'on
ra undi andɨvɨ nuu kuncha ra
jiin Yandios, ti tukaa ga kuū
ra. Chi sɨkɨ yukan kuu ja ni

nakaji ya ro'o ja ni kachi ra, ti ni stuu ra ɨɨn jnu'un nuu yɨvɨ kua'a ni ka ñuso'o. Chi ni kachi ra nuu yɨvɨ un ja ni kandixia ndaa ra jnu'un Cristo Jesús. Jiin taka jniñu ni sa'a ya, ni chisojnu'un ra ja siuku ndaa ra taka jnu'un un, ti yɨvɨ ni ka ñuso'o un, suni kua'a i jandaa. Naxndaku ri jnu'un ja'a nuu ra Timoteo nava kuni maa Yandios, chi maa ya sa'a ja ka chaku yo.

13 Ti suni xndaku ri nuu ra nava kuni maa Cristo Jesús, chi ni kachi ndaa ya nuu chaa ni kuña'nu ni nani Poncio Pilato, ti tu ni yu'u ya ka'an ya, chi ni kachi ndaa ya jnu'un un.

14 Ja sia'an kuu ja kuandatu jniñu ta'u ri nuu ra, chi ka'an ndaa kuɨtɨ ri, ti tu kuu nasama ra jnu'un un, chi ka'an ndaa kuɨtɨ ri, ti tu kuu nasama ra jnu'un un, chi tu xnda'u ri. Ti sia'an kuandatu, ti siuku ra taka jnu'un un undi na jaa kɨvɨ nchaa maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu nuu Yandios. Sia'an na koo ti koto ma yuji ra, nava tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ ra.

15 Chi nu na jaa kɨvɨ un ti Yandios siuku ya jnu'un ja'a, ti taji ya Se'e ya Cristo Jesús, chi maa ɨɨn ni Tata yo Yandios kuu ya kuña'nu xaan nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Ti maa ɨɨn ni Yandios iyo ja kuu nuu taka ga chaa ka kuña'nu. Ti suni maa ɨɨn ni Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu taka chaa ka ndiso jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a.

16 Maa ɨɨn ni Yandios kuu ja tu ji'i, chi chaku ya sia'an ni jakuu saa ni, ti taja ii nuu kancha ya ja ni tu kuu tu'va ɨɨñ yɨvɨ nuu ya, ti ni ɨɨn yɨvɨ tu ka jini nuu ya. Ti yo'o na kunchañu'un yo ya taka kɨvɨ, chi maa ya kuu ja ta'u jniñu nuu ñuyɨvɨ ja kuu saa ni. Ti sia'an na koo.

17 Ti ro'o Timoteo, xndaku ra nuu yɨvɨ riku kanchuku nuu ñuyɨvɨ ja'a. Kachi jiin da ja koto kava vixi ini da ɨɨn ndajniñu kua'a ka ñava'a da, ti ni koto kundiyo ini da nuu xu'un un, chi tu ni'in jniñu, ti ni tu nama un maa da. Xndaku nuu da ja na kuñukuu ini da Yandios, chi maa ya kuu ja kua'a ja kuchaku yo. Ja'a ya taka ja nandɨ'ɨ yo, ti sia'an na koo sɨɨ ini yo jiin taka ja ja'a ya nuu yo taka kɨvɨ.

18 Sia'an xndaku ra nuu yɨvɨ riku un, ti nava na sa'a i taka ja va'a, ti na nde'e i nasa chindee i tɨ'lɨ taka yɨvɨ nda'u un. Na tejna'an i jaku xu'un ka ñava'a i un nuu yɨvɨ nda'u.

19 Nu na sa'a i taka un ti sia'an ka nakaya i ta'u i nuu andɨvɨ, chi nde'e Yandios taka jniñu ka sa'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti nu na jaa kɨvɨ ja najakoyo i nuu andɨvɨ, ti yukan nanita'u i nuu Yandios ja tukaa ga kuū i.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga ni tatu Pablo nuu Timoteo

20 Ro'o Timoteo, ja'a na xndaku xaan ri nuu ra ja na koto va'a ra taka jnu'un jini ra sɨkɨ Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, chi ndɨ'ɨ jnu'un un chaku ini ra. Ti suni sia'an xndaku ra nuu yɨvɨ ka kandixia un ti nava tu kɨvɨ nduu i ɨnga ichi ja tu

kejna'an jiin jnu'un Yandios.
Ti koto sa'a ra nanu sa'a yɨvɨ
ka sakanuu jnu'un ndaa jiin
jnu'un xndoña'an un, chi ka
ka'an i nanu ja ka iyo xaan
inijnuni i, ko tu ni'in jniñu un,
chi so ka xnda'u i jiin jnu'un
ka ka'an i un.
21 Chi ka ka'an i ja ka
iyo tu'va inijnuni i, ko tu
ka kandixia ndaa i jnu'un
Yandios jiin taka jniñu ni sa'a
Cristo Jesús, chi ni ka kɨvɨ
nduu i ichi kuankoyo i.
Ka'an ri ja na sandee ini ra
naa ra. Na chindee chituu
Yandios ro'o ti na kunda'u ga
ini ya maa ra naa ra. Ti sia'an
na koo.

Tutu kuu uu ni chaa Pablo nuu Timoteo

1 Ru'u Pablo, kanxia'u ri
jiin ra Timoteo, ja na sandee
ini ra. Kuu ri apóstol nuu
Cristo Jesús, chi sia'an ni
tatu ya jniñu un nuu ri, nava
ni kachi maa Yandios ja na
kachanuu ri jnu'un Cristo
Jesús. Ti ka'an ri ɨin jnu'un
ndaa ja taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a
Cristo Jesús, ti kuchaku i
ja kuu saa ni, chi sia'an ni
chisojnu'un Tata yo Yandios.
2 Ti chaa ri tutu ja'a nuu
ra Timoteo, chi kuu ra nanu
ɨin se'e ri. Na chindee chituu
Tata yo Yandios ro'o. Maa
Jito'o Jesús na kunda'u ga ini
ya maa ra, ti nava sia'an na
kukuee kuncha ra.

Ja na ka'an ndaa Timoteo jnu'un Cristo Jesús

3 Ru'u Pablo, nɨnɨ
nakuanta'u ri nuu Yandios
ja kuu ro'o Timoteo, chi
vanuxia kandixia ndaa ra
Cristo Jesús. Nuu maa
Yandios kuu nu nakuanta'u
ri, chi suni nuu maa ya ni
ka junkuachi chaa ni ka kuu
jna'an ri undi na jana'an.
Junukuachi ri nuu Yandios
jiin nɨ ini nɨ añu ri. Ti taka
kɨvɨ jikanta'u ri nuu ya, ti nɨnɨ
nuku'un ini ri ro'o Timoteo.
Ti jikanta'u ri ja na kua'a ya
taka ja na kumani nuu ra.
4 Kunda'u xaan ini ri ro'o,
chi nɨnɨ nuku'un ini ri na ni
nde'e ra kɨvɨ kua'an ri. Ti
kuni ri ja na nakuni jna'an
tuku yo nava sia'an na ndusɨɨ
xaan ini ri.
5 Nɨnɨ nuku'un ini ri nava
ni kandixia ndaa ra jnu'un
Cristo Jesús. Xnakan ni keja'a
kandixia vela ra Loida jiin
nana ra Eunice, ti ndo'o
ndixia ini ri ja suni sia'an
kandixia tu ro'o. Ja yukan
kuu ja nɨnɨ nakuanta'u ri nuu
ya ja kuu maa ra.
6 Ti ru'u Pablo, xndaku ri
nuu ra Timoteo, ja na kua-
jniñu va'a ra ɨin ta'u ni ja'a
Yandios nuu ra, ja na ka'an ra
jnu'un ya. Ti ta'u yukan kuu
ja ni ni'in ra na ni chuxndee
ri nda'a ri xini ra. Ka'an ri
ja na siuku ra jniñu ni ja'a
Yandios nuu ra.
7 Koto yu'u ra, chi tu ni sa'a
kui'ya Yandios ini yo ja na
yu'u yo nde'e yo yɨvɨ. Chi
su'va ni sa'a ya ja na kuu
ndee ini yo. Ni ja'a ya Espíritu
Santo ja na kuandatu yo na
jniñu ta'u ya nuu yo, ti na
kunda'u ini yo ñani jna'an
yo. Ni ja'a ya Espíritu ja na
kondo'o ndaa ini yo nava na
kaka yo ichi ya. Yukan kuu
ɨin ta'u ni ja'a ya nuu ro'o
Timoteo.
8 Koto kukanuu ra ka'an
ra jnu'un Jito'o Cristo Jesús.
Ni tu kukanuu ra ndakuni'in
ra ru'u Pablo, vasu kande
ri vekaa sɨkɨ ja ni xna'an ri
jnu'un Cristo. Su'va kuanta'u
taka nundo'o un, chi suni
sia'an ndo'o ri ja sɨkɨ jniñu un,
ti ndɨnduu yo ka ndiso jniñu
ja na ka'an yo jnu'un Yandios
ja kuu Cristo Jesús. Nɨ ini ra
ka'an ra jnu'un Cristo, ti maa
ya na kɨtuu ro'o vasu na koo
ndo'o koo nene ra.

9 Jandaa ndixia un chi maa
Yandios ni nama ya yo'o, ti
ni sasɨɨn ya yo'o ja kuu maa
ya. Ni sandoo ya yo'o nava na
kandixia yo jiin nɨ ini nɨ añu
yo. Chi kuni ya ja na kaka yo
ichi ya nuu ñuyɨvɨ ja'a. Tu ni
nama ya yo'o sɨkɨ ja va'a ni ka
sa'a yo, chi so ja ni kuu ini ga
maa ya, ti ni ndunda'u ini ya
yo'o undi na ti xnukoo ga ya
ñuyɨvɨ, ti ja ni nakaji ya yo'o
ja na nanita'u yo nuu ya. Ti
ni suku ya nava kuni ya, chi
ni taji ya Se'e ya Cristo Jesús
ja ni sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu ja
ni chunaa ya nuu kuachi yo.
10 Ni stuu ndijin Yandios ja
mani ya jiin yo, chi ni kii Se'e
ya Cristo Jesús ja ni kii nama
ya yo'o. Ni ji'i Jesús ko ni
nandoto tuku ya. Tu ni kendo
ya ma'ñu ndɨyɨ un. Ti yukan
chaku ini yo ja suni kundee
yo ki'in yo andɨvɨ. Vasu na
kuū yo ko nandoto tuku yo.
Ti yukan kunchuku yo ja kuu
saa ni ja tukaa kuū yo.

11 Maa Yandios ni nakaji ya
ru'u ja ka'an kaji ri jnu'un
un. Ni taji ya ru'u ja na
kundiso ri jniñu apóstol, ti na
sa'a ri jniñu un, ja xna'an ri
jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ
ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ jiin
nación Israel.
12 Sɨa'an ndo'o nene ri. Ko
tu kukanuu ri vasu kondo'o
ri taka nundo'o un, chi nɨ ini
nɨ añu ri kandixia ri Cristo
Jesús. Tu kukanuu ri vasu
na koo ndo'o koo nene ri, chi
ñukuu ini ri ja maa Yandios
na koto va'a ya ru'u jiin jniñu
ni ja'a ya nuu ri. Ñukuu ini
ri ja sia'an koto va'a ya taka
un undi vijna ti undi na jaa
kɨvɨ nchaa tuku Cristo. Taka
yukan sa'a Yandios nava
na kuichanuu jnu'un Cristo
Jesús.
13 Ro'o Timoteo, siuku ndaa
taka jnu'un ni xndaku ri nuu
ra, ti taka jnu'un un xndaku
ra nuu taka ñani jna'an yo
yukan. Kundikun ndaa ra
jnu'un un, ti kunda'u ini ra
nuu ñani jna'an yo ja ka yɨ'ɨ
jiin Cristo Jesús, suni sia'an
nanu ni kunda'u ini Jesús
maa yo.
14 Koto va'a ra jnu'un Cristo
Jesús nava tu sakanuu ɨnga
jnu'un ja tu kejna'an jiin
jnu'un ndaa. Na chindee
Espíritu Santo ro'o nava na
kuu, chi kancha Espíritu
Santo jiin yo.
15 Ja jini ra Timoteo, ja
iyo yɨvɨ ka kandixia Jesús
kanchuku i ñuu Asia, ti yɨvɨ un
tu ni ka ka'an va'a i sɨkɨ ri. Ti
ni ka xndoo i ru'u nanu ni ka
sa'a Figelo jiin Hermógenes.
16 Ko ja kuu Onesíforo,
jikanta'u ri nuu Yandios ja
na chindee ya yɨvɨ kanchuku
ini ve'e da, ti na kunda'u ini
ya maa da, chi tɨjnɨ jinu ni
kinde'e da ja kande ri presu,
ti ni chindee da ru'u. Tu ni
kukanuu da vasu kande ri
vekaa.
17 Chi su'va ni nanduku nɨ
ini da ru'u, na ni chaa da ñuu
Roma ja'a, undi ni nani'in da
nuu kande ri.
18 Jikanta'u ri nuu Yandios
nava na kunda'u ini Jito'o
Jesús maa da ja kuu kɨvɨ na
nchaa tuku ya. Ti ro'o Tim-
oteo, ja jini va'a ra nasa ni
janukuachi da nuu yɨvɨ naa

i ñuu Efeso. Yukan kuu ɨɨn jniñu va'a ni sa'a Onesíforo.

Ka kuu yo nanu soldado nuu Cristo Jesús

2

1 Ro'o Timoteo, chaa ri tutu ja'a nuu ra ja kuu ra nanu ɨɨn se'e ri. Ti ja'a na xndaku ri nuu ra ja kuu sɨkɨ jniñu kundiso ra. Ka'an ri ja na chindee maa Yandios ro'o nava jiin nɨ ini nɨ añu ra kaka ndaa ra nuu ichi maa ya. Jandaa ndixia kuu un, chi maa se'e ya, ya kuu Cristo Jesús, ni jiña ya ichi un. Ja ka yɨ'ɨ yo nda'a ya ti maa ya na chindee chituu yo'o naa yo.

2 Ja ni xndaku xaan ri nuu ra undi nuu, ti nde kua'a yɨvɨ ni ka jiniso'o un, ka nakua'a i jandaa ja iyo va'a jnu'un Cristo Jesús un. Vijna ti ro'o Timoteo, kuni ri ja na kua'a ra jnu'un Cristo Jesús un. Vijna ti ro'o Timoteo, kuni ri ja na kua'a ra jniñu un nuu uu ga chaa va'a, ja ka jika ndaa ichi Yandios, nava na ni'in da jnu'un ka'an da, ti na xna'an da jnu'un Jesús nuu ɨnga yɨvɨ.

3 Vijna ti na xndaku ri nuu ra Timoteo nasa kuu sa'a ra jniñu ja kuu nuu Jito'o Cristo Jesús. Sa'a ra jniñu un nanu ɨɨn soldado nu ja iyo tu'va da ja ki'in da nuu iyo ɨɨn nundo'o. Ti suni sia'an sa'a ra jniñu ja'a, chi ka kuu yo nanu soldado ja kuu nuu Cristo Jesús.

4 Nu ɨɨn soldado siuku va'a da ɨɨn jniñu nchaa da, ti tu kuu ki'in da ɨnga jniñu sa'a da. Chi tu kuu kuandatu da nuu uu jito'o, chi kuni ja na kuandatu da nuu ɨɨn ni jito'o da.

5 Łɨn ni kuu jiin chaa ka yɨsɨkɨ, ja nu da ka jinu, ti tu kundee da nu tu sa'a da nava iyo jniñu ja kuu kunu da un.

6 Suni sia'an ja kuu ɨɨn chaa sa'a jniñu nuu ñu'un da, chi nu nɨ ini da na sa'a da jniñu, ti maa da kuu ja na ki'in va'a taka jniñu ni sa'a da un.

7 Vijna ti kani va'a ini nava iyo jnu'un ka'an ri ja'a, ti maa Jito'o na chindee ya ro'o ja na chaku ndɨ'ɨ ini ra taka jnu'un ja'a.

8 Timoteo, ni ku'un ini ra ja ni nandoto Jito'o Jesús nuu ñuji'i un. Ti ni kuu ya ɨɨn jna'an David, chaa ni kuu rey na jana'an. Ti yukan kuu jnu'un ka'an ri taka ñuu, ti jnu'un un xndaku ja kuu kenchaa kuachi yo nu na kandixia yo jniñu ni sa'a Jesús, ya kuu Cristo, chi ndiso ya ɨɨn jniñu ña'nu un nuu Yandios.

9 Ti sɨkɨ jnu'un un kuu ja ndo'o nene ri kande ri vekaa nanu ja kuu ri ɨɨn chaa ni ja'ni ndɨyɨ, ko jnu'un Yandios tu kuu jankɨndi'yu.

10 Ja sia'an kuu ja na siuku ndaa ri jniñu ndiso ri nuu Yandios vasu na koo ndo'o koo nene ri. Ti sia'an na kundee ri jiin jniñu un nava taka yɨvɨ ni nakaji maa Yandios ja na keta'u i, na kuni i jnu'un ya. Ti keta'u yɨvɨ un, chi ja ni kenchaa Cristo Jesús kuachi i, ti kunchuku i jiin ya undi andɨvɨ nuu vii kuña'nu i jiin ya ja kuu saa ni.

11 Timoteo, na kuu ndee ini ra jiin jniñu ndiso ra nuu

Jito'o Jesús, chi ja sɨkɨ jniñu un
ti iyo ɨɨn jnu'un ndaa ja ka'an
sia'an:
Vijna tukaa ka kuu yo nanu
ni kanda yo na ti
kandixia ga yo.
Vijna ti ka kuu yo nanu ja ja
ni ka ji'i jiin ya,
chi ni ka kandixia yo ɨɨn jniñu
ña'nu ni sa'a ya ja kuu
yo'o naa yo.
Ti yukan kuu nuu kunchuku
yo jiin ya ja kuu saa ni.
12 Nu na siuku yo vasu na koo
ndo'o koo nene yo, ko
sia'an ti sa kuu kɨvɨ yo
nuu ya
ja na ta'u yo jniñu jiin ya.
Chi nu na chisa'yɨ yo ti kachi
yo ja tu jini yo Cristo,
ti suni maa ya kachi ya ja tu
nakuni ya nuu yo.
13 Ti nu tu siuku ndaa yo taka
jnu'un chisojnu'un yo
nuu ya,
ko maa ya chi siuku ndɨ'ɨ ya
jnu'un ni chisojnu'un
ya,
chi maa ya kuu Yandios, ti
tu kuu na tu'u ini ya ja
chisa'yɨ ya jnu'un
ni chisojnu'un ya.

Chaa sajniñu va'a ja siuku jiin jnu'un ya

14 Na kachi ri nuu ra
Timoteo, nuku'un ini taka
jnu'un xndaku ri ja'a. Ti suni
sia'an xndaku ra jnu'un ja'a
nuu yɨvɨ ka kandixia yukan.
Xndaku ra nuu yɨvɨ un ja
tu ka'an i jnu'un xndoña'an
nanu ni ka sa'a chaa hebreo
na jana'an, chi tu nijniñu
kuɨtɨ jnu'un un. Sia'an ka
ka'an yɨvɨ un, chi tukaa
ka kandixia ndaa i jnu'un
Yandios ja sia'an ka ka'an
i, ti so ka xnda'u i yɨvɨ ka
kandixia.
15 Ko maa ra, ja ni ja'a Yan-
dios inijnuni ra ja na sa'a ra
jniñu ni ja'a ya nuu ra. Sia'an
siin ra jiin jniñu un jiin nɨ ini
nɨ añu ra nava tu kukanuu
ra nu ni najaa ra nuu ya. Ti
sia'an xna'an kaji ra jnu'un
Yandios nuu yɨvɨ ka ñuso'o,
chi yukan kuu ɨɨn maa jnu'un
ndaa.
16 Koto ma kɨvɨ nduu ra
jiin jnu'un kue'e ja ka ka'an
yɨvɨ naa i, chi tu kejna'an
jnu'un ka ka'an i nava ka'an
maa Yandios. Tu chunso'o ra
jnu'un kue'e un chi ni tu ni-
jniñu. Ti yɨvɨ ka ñuso'o jnu'un
un tukaa ka kuni i siuku i
jnu'un Yandios, chi su'va ni
ka kuxio i, ti ni ka ndukue'e
xini i ja sia'an ka ka'an i.
17 Nu tu kasɨ ra jnu'un
kue'e ka ka'an chaa un, ti
kuichanuu ki'in nanu ɨɨn
kue'e xaan. Ti yukan ka iyo
uu chaa ka ka'an jnu'un un,
ti chaa un ka kuu Himeneo
jiin Fileto.
18 Chaa un tukaa ka siuku
ndaa da ichi Yandios, chi ni
ka sana da ichi kuankoyo da.
Ka ka'an da ja tukaa nandoto
ndɨyɨ, chi ja ni ya'a kɨvɨ yukan.
Ti jiin jnu'un un ka sakanuu
da ini yɨvɨ ka kandixia ndaa.
19 Ko maa Yandios ni
chisojnu'un ya ɨɨn maa jnu'un
ndaa kuɨtɨ. Ti jnu'un un ka'an
sia'an: “Jini maa Yandios
taka yɨvɨ ni nakaji ya ja na
nanita'u i nuu ya”, kachi.
Suni iyo ɨnga jnu'un ka'an
sia'an: “Taka yɨvɨ ndakuni'in
sɨvɨ Jito'o Jesús, ti kuxio i nuu
kuachi”, kachi.

20 Sa'a yo nava nuu ve'e ɨɨn
chaa riku, ka ñava'a da tɨjnɨ
nuu ndajniñu oro jiin plata
va'a xaan, ko suni iyo nda-
jniñu ñu'un jiin yujnu, iyo ja
va'a ti iyo ja tu va'a. Ja va'a
un kuajniñu da ja kuu nuu
kanuu ga, ti ja tu va'a un kua-
jniñu da ja kuu taka kɨvɨ.
21 Ko taka ndajniñu tu va'a
un nu ni ka kukue'e ni ti
tukaa kuajniñu yo. Ti sia'an
kuu jiin yo'o naa yo, chi nu
na nakani ini yo ti xndoo yo
taka jniñu kue'e un na kendo
ɨɨn jinu. Yukan ti kuu yo nanu
ɨɨn ndajniñu va'a. Nanu ja-
jniñu ndajniñu va'a un ja kuu
kanuu ga, suni sia'an kua-
jniñu Yandios yo'o ja kuu nuu
jniñu maa ya, ja na sa'a yo
taka jniñu va'a ja kuu nuu
Jito'o Cristo Jesús.
22 Ja'a na xndaku ri nuu ra
ro'o Timoteo. Sa'a sɨɨ taka
jnu'un ñaa ka ndo'o ini chaa
kuachi naa da. Va'a ro'o, chi
ja ni jnuu ga ini ra nava kaka
ndaa ra jiin jnu'un Yandios.
Siuku ndaa taka jnu'un un ti
sa kuee koo ini ra, ti kunda'u
ini nuu taka ñani jna'an ra ka
kandixia Jesús. Sia'an kava
va'a ini ra jiin taka yɨvɨ ka
kandixia, chi ka iyo ndoo añu
i ka ndakuni'in i ti ka kanajaa
i sɨvɨ Jito'o Jesús.
23 Tu nde'e ra nuu chaa
ka ndakuni'in jnu'un chaa Is-
rael na jana'an, chi tu nijniñu
kuɨtɨ jnu'un un. Nde'e ra ja
sia'an ka ka'an ka ka'an da, ti
ka keja'a ka kanaa da ja sɨkɨ
jnu'un un.
24 Ko maa ra Timoteo,
kuanukuachi ndaa nuu Jito'o
Jesús, ti tu kɨvɨ nduu ra jiin
chaa ka ka'an ka ka'an ti ka
keja'a kanaa un. Chi su'va,
kava va'a ini ra jiin tendɨ'ɨ
ñani jna'an ra ti va'a xndaku
ra nuu i naa i. Ti ka'nu koo ini
ra jiin i vasu na ka'an ndeva'a
i sɨkɨ ra.
25 Kava vita ini ti xndaku
konu'un nuu yɨvɨ ka kuu ichi
ini ka nde'e ro'o. Sia'an xn-
daku vii ra nuu i, ti nava na
nakani ini i nuu kuachi i, ti
na ni'in i jnu'un ka'nu ini nuu
Yandios. Nu sia'an na kuan-
datu i, ti nakuni ndaa i nava
kuni ka'an jnu'un Yandios ja
sɨkɨ Jesús, chi yaa yukan kuu
ya ndiso jniñu ña'nu nuu maa
Yandios.
26 Sia'an xndaku ra nuu i,
ti nava na chaku ini i nava
kuu jnu'un ndaa. Ti na kuxio
i nuu jnu'un ka xna'an i sɨkɨ
jnu'un chaa Israel jana'an,
chi jnu'un un mani jnu'un
xndoña'an kuu. Ti jiin jnu'un
xndoña'an un ni chindasɨ
ja'u'u un maa i ja na sa'a i
nava kuni maa.
Ja yukan kuu ja ro'o Tim-
oteo, xna'an ndaa nuu yɨvɨ
kandixia yukan.

Nasa koo yɨvɨ ja kuu kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga

3

1 Kuñukuu ini ti kuni ra
nava koo ja kuu kɨvɨ sandɨ'ɨ ni
ga, chi jaa kɨvɨ nu koo xaan
nundo'o.
2 Ja kuu kɨvɨ yukan na ti
nduvixi ini yɨvɨ naa i, ti kuu
ini nuu maa i. Kondo'o xaan
ini i nuu xu'un i, ti kuu ichi
ini i jiin jnu'un nduvixi un. Ti
ja kuu kɨvɨ un, ka'an ndeva'a
xaan i sɨkɨ Yandios. Tukaa

kuandatu i nuu tata i, nuu
nana i, chi nduu nde'e i nuu
tata i. Nduu kua'an yɨvɨ
ti tukaa ka'an yɨñu'un i sɨkɨ
jnu'un Yandios.
3 Ni tukaa kava nda'u ini i,
ni tu koo jnu'un mani ini jiin
yɨvɨ. Ka'an ndeva'a i sɨkɨ ñani
jna'an i. Sia xaan i maa i ja na
kondo'o ndeva'a ini i, nduu
xaan ini i, ti nduu nde'e i, chi
tukaa kuanta'u i taka ja va'a.
4 Nakua'a i ñani jna'an i nuu
chaa ka jito u'u ña'an, ti tu
yu'u i ja na kunchakuachi i.
Nduvixi ini i ti skee ichi ña'an
i. Nduku i taka ja kuu sɨɨ
ini maa i ti tukaa nanduku i
Yandios.
5 Kachi i ja ka kandixia
ndaa i Jesús, ko ini i chi jika
kuu, ti chisa'yɨ i taka jniñu ni
sa'a ya, chi tu siuku i jnu'un
ka'an i.
Tu kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ
yukan, chi mani jnu'un kue'e
ka ka'an i.
6 Chi chaa un, kɨvɨkoyo da
ve'e ñasɨ'ɨ ti xnda'u da ña'an
un, vasu yayukan ni ka yaku
ña ni ka chakuachi ña maa ña
ja sɨkɨ jnu'un ñaa ini, chi tu ka
jini kuɨtɨ ña jnu'un Yandios.
7 Nɨnɨ ka skua'a ña ja ka
nanduku ña ɨɨn jnu'un va'a,
ko tu ka chu'un ini ña vasu
ka jini ña nava ka'an jnu'un
Cristo Jesús.
8 Sia'an ni ka sa'a chaa ni
ka sa'a tasɨ ja ni ka nani
Janes jiin Jambres. Ni ka
ka'an ndeva'a da sɨkɨ jnu'un
ni ka'an Moisés. Ti suni sia'an
sa'a chaa tu ka kuni kandixia
ndaa jnu'un Jesús. Chaa un
ka ñava'a da inijnuni kue'e,
chi ka ndo'o ini da ja ka ka'an
va'a da jnu'un Yandios, vasu
ni ka sana inijnuni da naa da.
Chi ka ndo'o ini da ja ɨɨn nuu
jnu'un un jiin jnu'un Yandios
nava ka kandixia yo Jesús.
9 Ko tu kundee da chi tu
ni jniñu nava ka ka'an da,
chi ni ka nduñaa inijnuni da.
Ti taka yɨvɨ ka jini i ja mani
jnu'un xndoña'an ka ka'an
da, nanu ni ka ka'an Janes jiin
Jambres. Taka yukan kuu ja
koo ja kuu undi sandɨ'ɨ ni ga
kɨvɨ.
10 Ko ro'o Timoteo, ja jini
va'a ra nava ni kuncha ri,
ti jini ra nava ni xna'an ri
jnu'un Yandios. Ni kuncha
yɨñu'un ri nava iyo ichi Yan-
dios, ti nɨ ini nɨ añu ri ni
nchañu'un ri ya. Ni sa'a
konu'un ri ti ni siuku ndaa ri
taka jniñu ni ta'u ya nuu ri, ni
ñu'un nda'u ini ri nuu taka ga
ñani jna'an yo, ti ni kundee ri
jiin taka nundo'o ni jna'an ri.
11 Suni jini va'a ra Timo-
teo taka nundo'o ni jna'an ri
na ni ka ndikun yɨvɨ ru'u ñuu
Antioquía, Iconio jiin Listra.
Yukan ni ka jito u'u yɨvɨ ru'u
ja ni ndo'o ni nene ri. Ko maa
Jito'o ni nama ya ru'u nuu
taka nundo'o un.
12 Jandaa na kachi ri ja
taka yɨvɨ ka kuni kaka ndaa
jiin jnu'un Cristo Jesús, koto i
nundo'o chi koto u'u yɨvɨ maa
i.
13 Ko yɨvɨ kue'e ja ka xn-
doña'an un, siin i nava ka
sa'a i ti vi'i ga ka jna'an i,
chi ka xndoña'an i ja ni ka
ndeokava ini i ni sa'a jnu'un
ni ka kandixia i un.
14 Ko maa ra Timoteo, koto
kuncha ra sia'an, chi ansu
sia'an ni ka xna'an yɨvɨ ro'o.

Jini va'a ra nau yɨvɨ ni xna'an ro'o, ti ni xna'an ndaa yɨvɨ un.
15 Ja jini ra ja jnu'un ii kuu jnu'un Yandios, chi undi lulu ra ni kutu'va ra. Ti jiin jnu'un un ni chaku ini ra nava ni kencha kuachi ra ja na nita'u ra. Ti ni ka'u ra nuu tutu ii un taka jniñu ni sa'a Cristo Jesús ja ni nama ya yo'o naa yo, ti ni kandixia ndaa ra un.
16 Ja jini ra Timoteo, nasa ka'an tutu ii, chi maa Yandios ni ka'an inijnuni taka chaa ni ka chaa tutu ya. Ti jnu'un ja'a kuajniñu yo ja xna'an yo nuu yɨvɨ naa i ja na xndaku yo nuu i. Ti tu nɨnɨ kuu ja kuani nduxaan yo ja na najista yo i, ti na nachu'un ichi yo i. Sia'an sa'a yo nava na kava yɨñu'un i, ti na kundandikun i ichi Yandios.
17 Ti Sia'an na chu'un ini taka yɨvɨ ka kandixia jnu'un ya, ti na sa'a i taka jniñu va'a. Chi sia'an na sa na chaku ini i nasa xndaku i nuu ɨnga yɨvɨ naa i.

4

1 Ru'u Pablo, vijna ka nde'e maa Yandios jiin Jito'o Cristo Jesús, ti na xndaku ri nuu ra. Sia'an ka'an ri chi ja nduña'nu xaan ya ja kuu kɨvɨ nchaa ya kii xndichi ya yɨvɨ ka chaku jiin yɨvɨ ni ka ji'i. Nduña'nu ya, ti ta'u ya jniñu nuu taka ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ.
2 Kanda'u ri jiin ra ja na xndaku ndaa ra jnu'un Cristo Jesús nuu yɨvɨ chunso'o, xi vasu nuu yɨvɨ tu ka kuni kunso'o, ko sia'an xndaku ra. Sia'an xndaku ni'in ra vasu kuee ti sa na kɨvɨ jnu'un un ini i. Ti nu tuu, ti nɨnɨ nduxaan ra nuu i. Ko va'a nakani ichi ra nava kaka i ichi ya, ti suni kua'a kava ini ra jiin taka yɨvɨ un naa i.
3 Kanu ja sia'an na xndaku ra jnu'un un nuu yɨvɨ vijna, chi jaa kɨvɨ ja tukaa ga kuanta'u i jnu'un Yandios. Chi su'va ki'in i nava ka kuu ini maa i, naska'an jna'an i, ti kejna'an i jiin taka chaa ka xna'an sava'ni ga jnu'un ja ka jajna'an ini i kunso'o i.
4 Chi yɨvɨ un nandeokava i sɨkɨ jnu'un ndaa, ti kusɨɨ ga ini i kunso'o i jnu'un ka ka'an chaa ka xndoña'an jiin jnu'un.
5 Ko maa ra Timoteo, koto kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ un. Chi su'va na kukutu ini ra koto va'a ra jniñu ni ja'a Yandios nuu ra. Kua'a ini ra kondo'o konene ra, chi jniñu ra kuu ja na kachanuu ra jnu'un Yandios nava ni kii Cristo Jesús. Ti sia'an siuku ra jniñu ni ta'u Yandios nuu ra, chi nuu maa Yandios kuu nu junukuachi ra.
6 Taka jnu'un ja'a kuu ja na xndaku xaan ri nuu ra Timoteo, chi ja kuan kuyajni kuū ri. Ti nasoko ri maa ri nuu Yandios, ko ja ni junukuachi ri nuu ya jiin nɨ ini nɨ añu ri, ti sa na kuū ri.
7 Iyo xaan kuiya ja ni ki'in ri ichi Yandios. Ni siin ri ichi yukan ti sia'an kua'an ri undi vijna. Vasu ni jito ri nundo'o ko ni kundee ri, chi ni ndikun ndaa ri ichi Jito'o Jesús, ti ni jito va'a ri jnu'un yukan.
8 Ja'a na ti maa Jito'o Jesús ja ni sa'a nakoo ya ja kuu ta'u nuu na jaa kɨvɨ nchaa tuku ya,

chi ni kundee ri ni jika ndaa ri jiin jnu'un ya, ti maa ya kuu ja kii xndichi ndaa ñuyɨvɨ. Ti ansu nɨnɨ nuu maa ni ri kua'a ya, chi suni kua'a ya nuu taka yɨvɨ ni ka siin nɨ ini jiin jnu'un ya. Ti ka kusɨɨ ini i kundatu i kɨvɨ nchaa tuku ya.

Kana Pablo ja na kii Timoteo nuu kande da

9 Kanda'u ri jiin ra Timoteo, kin yɨɨ ti kii yachi ra nuu kancha ri.

10 Chi ni kuxio Demas ti kua'an da ñuu Tesalónica sɨkɨ ja ni kusɨɨ ga ini da jiin taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan kuu ja ni xndoo da ru'u ti kua'an da. Crescente kua'an da ichi ñuu Galacia, ti Tito kua'an da ichi Dalmacia.

11 Nɨnɨ Lucas ni ga kancha jiin ri ja'a. Nanduku Marcos ti kii ra jiin da nu vaji ra, chi kuni ri ja na chindee da ru'u jiin jniñu nava ka junukuachi yo nuu Yandios.

12 Tíquico ni taji ri da kua'an da ñuu Efeso.

13 Nu vaji ra ti kunda'a tɨ'lɨ manga ri ja ni xndoo ri ve'e Carpo undi ñuu Troas. Ti suni tutu ri, ti koto naa ini ra ja kunda'a ra taka tutu ri kanchuku yukan.

14 Alejandro, chaa jini sa'a da jniñu jiin kaa un, ni sa'a ndeva'a da jiin ri, ko maa Jito'o Cristo Jesús na chunaa ya nuu da taka ja ni sa'a da jiin ri.

15 Ko ro'o Timoteo, koto ra maa ra jiin chaa un, chi ni'in xaan ni ndonda da sɨkɨ jnu'un ka xna'an yo.

16 Na ni ja'an ri undi nuu nuu chaa ka ndisojniñu ja ka kuu justicia un ja nama ri maa ri, ti ni ɨɨn da tu ni ka ka'an kuɨtɨ ja'a ri, chi su'va ni ka xndoo da ru'u ti kuankoyo da. Ko ansu yukan ti ka'an ri, chi ñukuu ini ri ja maa Yandios na kuanka'nu ini ya nuu da.

17 Ti vasu sia'an ni ka xndoo da ru'u, ko maa Jito'o Jesús ni chindee ya maa ri, ti ni ja'a ga ya jnu'un ndee ini ru'u, ti vi'i ga ni kuu ndee ini ri, ti ni kundee ri ni ka'an ri jnu'un ya ja nasa sa'a yo ti nanita'u yo. Sia'an ni xndaku ri nuu taka chaa ña'nu un, ti suni nuu yɨvɨ ɨnga nación ja tu ka yɨ'ɨ jiin nación Israel. Sia'an ni nama ya ru'u nuu chaa kanda kua'an un.

18 Ti suni sia'an na nama ya ru'u nuu taka nundo'o undi na nakuaka ya ru'u no'on ri andɨvɨ nuu kancha maa ya ta'u ya jniñu ja kuu saa ni. Ti nɨ ini nɨ añu yo na kunchañu'un yo ya. Ti ii na koo sɨvɨ ya, chi maa ya kuu ja kuña'nu ja kuu saa ni. Ti sia'an na koo.

19 Na kachi ri nuu ra Timoteo, ja na kaxnu'un ra nuu Prisca jiin Aquila ja na sandee ini ña naa ña. Suni na sandee ini yɨvɨ ve'e Onesíforo.

20 Ko kaxnu'un ri ja Erasto ni kendo da ñuu Corinto. Ti Trófimo ni kendo da ñuu Mileto chi ku'u da.

21 Nu vaji ra ko ndukundee ra nava ja chaa ra ja'a, ti sa na keja'a viko ñuu. Sandee ini ra, kachi Eubulo, jiin Pudente, jiin Lino, jiin Claudia, jiin taka ñani yo ka kandixia ja'a.

22 Ñukuu ini ri ja maa Jito'o
Jesús na kuncha ya jiin ra. Na
chindee chituu ya ro'o, ti na
kua'a ya ja va'a ja kuu taka ra
naa ra. Ti sia'an na koo.

Tutu ni chaa Pablo nuu Tito

1 Ru'u Pablo, junukuachi ri
nuu Yandios, chi maa ya kuu
ja ta'u jniñu nuu ri. Ti Jesús,
ya kuu Cristo, ni nakaji ya
ru'u ja na kuu ri apóstol nuu
ya. Sia'an ni tatu ya jniñu ja'a
nuu ri, ja na stuu ri jnu'un
ya nuu yɨvɨ ni nakaji ya ja
na kandixia i Jesús, ti nava
na nakuni yɨvɨ un nasa kuan-
datu i nuu jnu'un Yandios, ti
nava sia'an na kaka ndaa i
jiin jnu'un ya nuu ñuyɨvɨ.
2 Na kandixia ndaa i jnu'un
un chi sia'an ni chisojnu'un
maa Yandios ja nu na nakuni
i jnu'un ya, ti nukoyo i nuu
andɨvɨ, ti yukan kunchuku i
ja kuu taka kɨvɨ. Sia'an ni
kachi ya undi na ti xnukoo ga
ya ñuyɨvɨ. Chi Yandios kuu
Yandios, ti tu xnda'u ya nava
ni chisojnu'un ya nuu yo.
3 Vijna ti ja ni kundaa kɨvɨ
un nava ni kachi ya ja stuu
ya jnu'un Jito'o Jesús, ya kuu
Cristo, ya ndiso jniñu ña'nu
nuu maa ya. Ti yukan kuu
jnu'un ka'an ri taka ñuu vijna,
chi sia'an ni tatu ya jniñu ja'a
nuu ri. Ti maa Jito'o kuu ya
kencha kuachi yo ti kaku yo
nuu ɨin nundo'o kii nuu yo.
4 Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra
Tito, chi kuu ra nanu ɨin se'e
ri sɨkɨ ja ɨin nuu ni ka kandixia
yo Cristo Jesús. Ti kuni ri
ja Tata yo Yandios jiin Jito'o
Cristo Jesús, na chindee chi-
tuu ya ro'o, ti na kunda'u ini
ya maa ra, nava na kukuee
kuncha ra nava iyo ichi maa
ya.

Nava koo jniñu sa'a Tito ñuu Creta

5 Ni xndoo ri ro'o nuu isla
Creta yukan ja na sinu ndɨ'ɨ
ra taka ga jniñu kumani ja na
kundaa. Ti suni ja na nakaji
ra taka chaa kundiso jniñu
ña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia
kanchuku taka ñuu ka iyo
nuu isla un. Chi sia'an ni tatu
ri jniñu un nuu ra.
6 Ti taka chaa kundiso jniñu
ña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia
un, na kaka ndaa da nava tu
kankuachi yɨvɨ sɨkɨ da. Ti na
koo ɨin ni ñasɨ'ɨ da. Ti taka se'e
da na kuu i suchi kandixia,
nava tu ka'an yɨvɨ sɨkɨ i ja
ka kuu i suchi ni'in ini, xi ja
kanda kua'an kanda vaji i.
7 Ti taka chaa kuña'nu nuu
yɨvɨ ka kandixia un, kuni ja
na kaka ndaa da, chi kundiso
jniñu da nuu maa Yandios.
Koto kuu ichi ini da nuu taka
jniñu, ni tu kuu da ɨin chaa
ni'ni xini ja na kuɨtɨ yachi ini
da, ni tu kuu da ɨin chaa ji'i
ndɨxɨ, ni tu kuu kanaa da jiin
yɨvɨ, ti koto kuñukuu ini da
ja na xnda'u da yɨvɨ nava na
ni'in da xu'un.
8 Su'va na kuu da ɨin chaa
kava nda'u ini jiin yɨvɨ ka
kandixia, nu ka jikonuu yɨvɨ,
ti na kua'a nuu da ve'e nuu
kendo yɨvɨ un naa i. Suni
na kuu da ɨin chaa va'a ja na
kunda'u ini nuu ɨnga yɨvɨ. Na
kuu da ɨin chaa va'a, ɨin chaa
yɨñu'un ja na kundandikun
da nuu ichi Yandios. Ti na
kunchañu'un ndaa kuɨtɨ da
maa Yandios, ti sia'an na kuu

da ɨɨn chaa tu kinikava nuu kuachi.

9 Na kuu da chaa kandixia ndaa maa jnu'un Jesús jiin nɨ ini nɨ añu da, chi yukan kuu maa jnu'un Yandios ja ka'an ndaa ti tu kuu xnda'u yo. Yukan kuu ja ɨɨn chaa sia'an, na xndaku da jnu'un un nuu sava'ni ga yɨvɨ. Mani jnu'un Yandios kuu ja ni'in ga na xndaku da nuu yɨvɨ ka ka'an ndeva'a, ti sia'an na sa'a da undi na kɨvɨ ini yɨvɨ un nasa kuni ka'an jnu'un Yandios, nava tukaa siin da nava ka ka'an da.

10 Kuni ja na nduku ra chaa va'a ja na kundiso jniñu ña'nu un, chi ka iyo kua'a xaan yɨvɨ ni'in ini vijna, ti tu ka jandatu i nuu jnu'un Yandios. Suni ka iyo kua'a xaan yɨvɨ ka ka'an jnu'un ñaa ja tu nijniñu, ti ka xndoña'an i uu ga yɨvɨ. Ti chaa ni'in ga ini un ka kuu chaa Israel, chi ni ka kandixia da Jesús, ko sɨkɨ ja ka kuu da chaa Israel, ti ni ka nduvixi ini da, ka ka'an ndeva'a da.

11 Ko chaa kundiso jniñu ña'nu nuu yɨvɨ ka kandixia un, na kasɨ da yu'u chaa ka ka'an sia'an un nava tukaa ga xnda'u da yɨvɨ nu ni ka ndututu i naa i. Ɨɨn jniñu kanuu kuu ja kundiso chaa kuña'nu un, chi chaa un kuu ja xndaku nuu yɨvɨ ka xndoña'an un, ja nanu ka xnda'u ndɨ'ɨ da yɨvɨ ini ve'e da jiin jnu'un ka ka'an da un. Ti jiin jnu'un ka xnda'u da un ka kuni da ni'in ka'a da ru'u. Yukan kuu ja chaa kundiso jniñu un, na kasɨ da yu'u chaa ka xnda'u un naa da.

12 Ti iyo ɨɨn maa chaa isla Creta un ja ka'an da jnu'un ii ja kuu santu ñuu da un (ti jnu'un ka'an da un tu kejna'an jiin maa jnu'un Yandios), ti ka'an da nasa kanchuku yɨvɨ ñuu da un, ti ni kachi da:

Yɨvɨ Creta, mani yɨvɨ ka xndoña'an ka kuu i.
Ka kuu i nanu yɨvɨ yuku, chi mani ka nduxaan da.
Tu ka sa'a da jniñu chi kuxi xaan da, ko ka jajna'an ini da kaji xaan da.

Ni kachi da.

13 Ti jandaa ndixia kuu jnu'un ni ka'an chaa un. Ja yukan kuu ja siin xndaku ni'in ra nuu yɨvɨ ka kandixia ñuu Creta un, nava tukaa kandixia i jnu'un xndoña'an un naa i, ti na kandixia ndaa i jnu'un Yandios nava ka'an sɨkɨ Jesús.

14 Sia'an xndaku ra nuu i nava tu ka sa'a i nava nuu jnu'un ka ka'an chaa Israel un, chi ka ka'an da nava ka ndaku ini maa da sɨkɨ taka jnu'un da ja na kendo ndoo da naa da, chi ni ka nandeokava ini da nuu ichi Yandios.

15 Ko ja jiin jnu'un yukan, ti tu kuu kencha kuachi yo. Su'va na kondoo añu yo jiin jniñu ni sa'a Jesús. Ko yɨvɨ ka kuni siin jiin jnu'un yukan, ka chakuachi ga i inijnuni i. Chi ja ndo'o ini añu i kuu ja na sa'a ga i kuachi. Ko yɨvɨ ka iyo ndoo inijnuni, ti ka iyo ndaa ini i kuanta'u i sava'ni ga ja kii nuu maa Yandios.

16 Su'va ka ka'an yɨvɨ ka siuku jnu'un jana'an, ka ka'a

i ja ka kandixia i Yandios, ko
jiin jniñu kue'e ka sa'a i un, ti
jini yo ja tu ka siuku ndaa i,
chi ka jito u'u jna'an i, ti ni'in
ini i, ti tu kaxaan ni ɨɨn jniñu
ka sa'a i. Yukan kuu ja ni'in
na xndaku ra nuu yɨvɨ un naa
i.

2

1 Su'va sa'a ra Tito, koto
xna'an ra nava iyo jnu'un un,
chi su'va xna'an ra ɨɨn jnu'un
na kejna'an jiin maa jnu'un
Yandios.
2 Ti sia'an xndaku ra nuu
velu ña'nu naa da ja na kaka
yɨñu'un da jiin jnu'un ndaa,
ti tu sa'a ndeva'a da ja ko'o
da ndɨxɨ. Ndoo na koo ini
da nava ni ka kandixia ndaa
da jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús.
Na kuu ini da nuu Yandios
jiin nuu ñani jna'an da, ti na
kukuee kaka da nuu ichi Yan-
dios.
3 Suni sia'an xndaku ra nuu
vela ña'nu un naa ña nava
na kava yɨñu'un ña jiin jnu'un
Yandios. Koto ka'an ña sɨkɨ
ñani jna'an ña. Tu ko'o ña
ndɨxɨ. Na kuu ña ɨɨn ña'an
nakani ichi yɨvɨ naa i ja ka
sasɨ'ɨ ña maa ña,
4 Ti nava yukan na nde'e
ti na kotonchaa ña'an kuachi
un naa ña. Na kuu ini ña nuu
yɨɨ ña, ti na kunda'u ini ña ja
tu sa'a ña ni ɨɨn jniñu kue'e.
5 Na koto va'a ja iyo ini ve'e
ña, ti na kuandatu kuansu
ña nuu yɨɨ ña. Nu sia'an na
kuu taka yukan, ti ni ɨɨn yɨvɨ
tu ka'an ndeva'a i sɨkɨ jnu'un
Yandios.
6 Ti suni sia'an xndaku ra
nuu taka chaa suchi naa da ja
na kava yɨñu'un da.
7 Ti maa ra Tito, kaka
yɨñu'un ra nuu ichi Yandios,
ti na nde'e na kotonchaa
chaa kuachi un naa da nasa
jika ndaa ra ichi Yandios. Ti
kaji xaan xndaku ra jnu'un
Yandios jiin nɨ ini nɨ añu ra,
ti na chaku ini yɨvɨ ka ñuso'o
nasa kuni ka'an jnu'un un.
8 Jnu'un Yandios kuu ja
kanuu xaan ga ja na xndaku
ra, chi yukan kuu maa jnu'un
ndaa ja tu xnda'u. Nu sia'an
na sa'a ra, ti tu kuu ka'an
ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ jnu'un un. Ti
nava sia'an na kukanuu yɨvɨ
ka ka'an ndeva'a sɨkɨ jnu'un
un, chi tukaa kuu chakuachi
i sɨkɨ yo.
9 Xndaku ra nuu taka muzu
ka kandixia un (muzu ja tu ka
kin ya'u) na kava yɨñu'un da.
Ti na kuandatu da nuu jito'o
da sava'ni ga jniñu na ta'u
nuu da, chi tu va'a ja sani'in
ini da. Ni tu kuu nachiso da
ɨɨn jnu'un nuu chaa un, chi
su'va na kava va'a ini da.
10 Koto sakui'na da ni ɨɨn
ndajniñu nuu da. Chi su'va
na kava yɨñu'un da naa da,
ti vii na sajniñu da, konu'un
na kava ini da, nava na kuni
chaa un ja chaa ndaa ka kuu
da, ti sia'an na kuni da ja
vii xaan xndaku jnu'un Tata
Yandios, chi maa ya kuu ja ni
nama yo'o ti nanita'u yo nuu
ya.
11 Sia'an kunchuku ndaa ra
nuu Yandios naa ra, chi maa
Yandios ni kunda'u ini ya, ti
ni taji ya Se'e ya Cristo Jesús
nuu ñuyɨvɨ ja ni kii kencha ya
kuachi yo nava na nita'u yo.
Ti tu ni ɨɨn jniñu ni sa'a yo ja
kencha yo kuachi yo, chi maa

Yandios kuu ja ni kunda'u ini
ya yo'o ti ni kencha ya kuachi
yo ja na nita'u yo.
12 Ko jiin jniñu ni sa'a
Yandios un chaku ini yo nasa
kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a.
Chi nu na kandixia yo maa
jniñu sa'a Yandios, ti tu ka
yɨsɨkɨnchaa yo Yandios jiin
jniñu kue'e ni ka sa'a yo
undi nuu. Ko vijna na kava
yɨñu'un ini yo ti na sa'a yo
nava kachi maa Yandios.
Tukaa kundio ini yo ja sa'a yo
sava'ni ga ɨnga jniñu kue'e.
Chi su'va ni'in na kundikun
yo jiin jnu'un Yandios. Ti na
kondo'o va'a ini yo nuu taka
jniñu sa'a yo nuu ñuyɨvɨ ja'a,
ti ansu ja kava nde'e yo. Undi
nuu tu ni ka siuku ndaa yo
nuu Yandios, ko vijna ti na
chiñu'un yo jnu'un ya.
13 Na kundatu yo undi kɨvɨ
na nchaa Jito'o Cristo Jesús
tuku, chi ja kuu kɨvɨ na nchaa
ya, ti nchaa ya jiin ɨɨn jniñu
ña'nu xaan ga. Ti nɨ tu'u nuu
ñuyɨvɨ stuu ya ja ni nduña'nu
xaan ya. Ja yukan kuu ja jiin
nɨ ini nɨ añu yo na kundatu
yo. Ti kɨvɨ un kuu ɨɨn kɨvɨ ja
koo sɨɨ ga ini yo, chi nchaa
maa Jito'o Cristo Jesús, ja na
nama ya yo'o, chi maa Jesús
kuu Yandios ja kuña'nu ga.
14 Sia'an na koo sɨɨ ini yo
kundatu yo, chi maa Cristo
Jesús ja ni soko ya maa ya na
ni nakua'a ya maa ya, ti ni ji'i
ya nda'a cruz ja ni nama ya
yo'o nuu kuachi yo. Ti undi
kɨvɨ un tukaa sani'in ini yo
nuu Yandios, ja ni nama ya
yo'o nava na kondoo añu yo
nuu ya. Chi nu na jaa kɨvɨ na
ndɨvɨ yo nda'a ya, ti tukaa ga
ki'in yo nava kuni maa yo, chi
yukan na ti kuandatu yo nuu
maa Jito'o Cristo Jesús, ti nɨ ini
yo sa'a yo taka jniñu va'a ja
kuu nuu ya.
15 Ti yukan kuu jniñu ja xn-
daku ri nuu ra Tito, ti sia'an
siin ra xna'an ra jnu'un un.
Ko va'a xaan xndaku ra nava
na kua'a ra jnundee ini sava
yɨvɨ ka kandixia un. Ti nuu
uu ga yɨvɨ ja tu ka kandixia
un, kuni ja na xndaku ni'in
ra nuu i undi na kɨvɨ inijnuni
i nasa kuni ka'an jnu'un ya,
nava tukaa siin i jiin jniñu
kue'e un. Yukan kuu ja sa'a
ra chi yukan kuu jniñu ndiso
ra. Ti sɨkɨ jniñu ra tu kua'a ra
jnu'un ja na nduvixi ini yɨvɨ,
ti kuña'nu i nuu ra.

Na kuandatu yɨvɨ ka kandixia

3

1 Tito, taka jnu'un ja'a
ndakuni'in ra nuu chaa un,
ti xndaku ra nuu da ja na
kava yɨñu'un da nuu chaa
ka kuña'nu un jiin suni chaa
ka ndiso jniñu ve'e stisia un.
Ti na kuandatu va'a da vasu
sava'ni ga jniñu na ta'u chaa
ña'nu un nuu da.
2 Koto ka'an ndeva'a da sɨkɨ
ɨɨn ɨɨn chaa ña'nu ja ka kuu
stisia un, jiin taka ga yɨvɨ,
ni tu kanaa da naa da. Ti
sia'an na kukuee kunchuku
da. Kuee na koo ini da ti na
kava nda'u ini da jiin taka ga
yɨvɨ.
3 Chi suni yo'o naa yo na
undi nuu suni ni ka kuu yo
yɨvɨ ni ka sa'a ndeva'a, ni ka
sa'a yo sava'ni ga jniñu kue'e.

Ko ni maa yo, tu ni chaku ini yo na jniñu ka sa'a yo, chi tu ni ka jandatu yo nuu ni ɨɨn jnu'un, ti ni nuu maa Yandios, ni nuu chaa ña'nu tu ni ka jandatu yo. Chi ni ka sana yo ni ka jikonuu yo, ti ni ka yɨ'ɨ yo jiin tendɨ'ɨ nuu kuachi ja ni ka kuu ini yo. Kue'e ni ka kunchuku yo, ti ni ka jajna'an ini yo jnu'un kuasun ini. Ni ka jito u'u yo Yandios, ti suni ni ka jito u'u jna'an yo jiin ñani jna'an yo.

4 Sia'an ni kunchuku yo undi nuu, ko ni ndunda'u ini Yandios ti ni nama ya yo'o, chi sia'an ni kuu ini maa ya ja sa'a ya jiin yɨvɨ naa i.

5 Sia'an ni nama ya yo'o, ko ansu ja va'a ni ka sa'a yo, chi maa ya kuu ja ni ndunda'u ini ya yo'o. Ni nama ya yo'o ti ni nasandoo ya maa yo jiin Espíritu Santo ja na ndundoo yo naa yo nanu ja ni ka nakaku jaa yo, nava tukaa kɨnda'a kuachi un yo'o.

6 Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, kuu ya ni sa'a ɨɨn jniñu ña'nu ja kuu yo'o naa yo. Ti maa Yandios ni ja'a Espíritu Santo nuu yo ja na chindee chituu ya yo'o. Na ti sa'a ga Jesús ɨɨn jniñu ña'nu un, tuja'i ni'in yo Espíritu Santo naa yo, ko vijna na ti ja kancha ya jiin yo.

7 Sia'an na ti ja ni ja'a ya Espíritu Santo nuu yo nava tu naa ini yo ichi ya ti na ni'in yo yaji yo, ti kuncha yo jiin ya nuu andɨvɨ ja kuu taka saa ni. Ni'in yo yaji yo nuu ya chi ni ndunda'u ini ya yo'o. Ni kachi ndaa ya ja tukaa kankuachi ya sɨkɨ yo. Sia'an ni kunda'u ini ya yo'o ko ansu ja va'a ni ka sa'a yo.

8 Taka jnu'un un kuu maa jnu'un ndaa kuɨtɨ. Ti jnu'un yukan kuu ja xndaku ra nuu yɨvɨ ka kandixia un. Ti koto ka'ncha ini ra ja xndaku ra jnu'un un, nava yɨvɨ ka kandixia Yandios, na kuanukuachi i jiin niña jniñu va'a ja kuu nuu ɨnga yɨvɨ, chi jnu'un va'a un kuu ja kuu tendɨ'ɨ yo.

9 Tito, sia'an xndaku vii ra nuu yɨvɨ ka kandixia un nava tu kɨvɨ nduu da jiin jnu'un ja tu nijniñu un, chi tu kejna'an ɨɨn nuu jnu'un un jiin jnu'un Yandios. Ni tu chunso'o ra jnu'un chaa Israel jana'an un, chi chaa un ka ka'an da ti ka kanaa da jnu'un ina. Suni tu va'a nu na kɨvɨ nduu ra jiin yɨvɨ ka kanaa sɨkɨ ley Moisés, chi ni tu nijniñu kuɨtɨ un, so ka ka'an maa da. Ko ni maa da naa da tu ka chaku ini da na jnu'un kuu.

10 Tu ka'ncha ini ra ja xndaku ni'in ra nuu chaa ka ka'an ndeva'a un, chi jiin jnu'un ka xndoña'an da un ka sasɨɨn da chaa ka kandixia. Ko xndaku ni'in ra ɨɨn xi uu jinu nuu da nava na kɨvɨ ini da nasa kuni ka'an jnu'un Yandios, nava tukaa siin da nava ka ka'an da. Ko nu tu ka chunso'o da, ti sia da na ki'in da, ti tukaa kua'a ra jnu'un ja najna'an da jiin ra naa ra.

11 Chi jiin jniñu sa'a da yukan ni ti kuni ra ja kuu da ɨɨn chaa ndava ini, chi tu kɨvɨ maa jnu'un ndaa un inijnuni

da. Yukan ti jiin maa kuachi
sa'a da un ni jna'nu ndatu da.

Jniñu xndaku Pablo nuu Tito

12 Nu na taji ri Artemas xi
Tíquico jaa da, ndukundee ti
kii ra undi Nicópolis ti yukan
ndejna'an yo, chi ni ndo'o ini
ri ja yukan kin sia'a ri viko
ñuu.
13 Ko jikanta'u ri nuu ra
ja na chindee ra Zenas, chaa
ka'an ja'a yo yo jiin Apolos,
jiin taka ja ka nandɨ'ɨ da ja
kuu ichi da nava tundo ku-
mani nuu da.
14 Sia'an na kotu'va taka
ñani jna'an yo yukan, ja na
chindee nuu jna'an da naa
da nu iyo ja ka nandɨ'ɨ da,
nava na kunukuachi va'a
nuu jna'an da naa da, ti ansu
ja na kunchuku da jiin jnu'un
ja tu kuajniñu.

Sandɨ'ɨ ni ga jnu'un ndee ini

15 Taka yɨvɨ kanchuku jiin ri
ja'a ka kanxia'u i ja na sandee
ini ra. Ti ro'o Tito, kanxia'u
jiin taka ñani jna'an nda'u yo
ja ka kandixia yukan. Na
kuu ga ini maa Yandios, ti na
chindee chituu ya ro'o naa ra.
Sia'an na koo.

Tutu ni chaa Pablo nuu Filemón

1 Ru'u Pablo, kande ri vekaa vijna ja sɨkɨ ja ni ka'an ri jnu'un Cristo Jesús. Ru'u jiin ñani yo Timoteo, ka chaa ri tutu ja'a nuu ra, Filemón. Ja kuu ra ɨɨn chaa mani jiin ri, ti ni chindee jna'an ra jiin ri.

2 Suni chaa ri tutu ja'a nuu kua'a yo Apia, jiin suni nuu Arquipo, chaa chindee jna'an jiin yo nuu jniñu ka nakutu ini yo. Suni sia'an taji ri tutu ja'a nuu yɨvɨ ka kandixia ja ka ndututu ve'e ra, Filemón.

3 Ti ñukuu ini ri ja Tata yo Yandios jiin Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, na chindee chituu ya ro'o naa ra, ti na kunda'u ga ini ya ro'o naa ra, nava na kukuee kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.

Chaa ñunda'u ini ti kandixia va'a kuu Filemón

4 Taka hora jikanta'u ri nuu Yandios, ti tu naa ini ri jikanta'u ri ja kuu ro'o Filemón, ti nɨnɨ nakuanta'u ri nuu ya ja kuu maa ra.

5 Chi ni ni'in ri jnu'un ja kandixia ndaa ra Jito'o Jesús, ti kuu ini ra nuu ya. Suni sia'an kunda'u ini ra taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a ya. Yukan kuu ja nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o, Filemón.

6 Ti jikanta'u ri nuu ya ja na nuku'un va'a ini ra taka jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja kuu yo'o. Kuñukuu ini ra ja ka yɨ'ɨ yo nda'a ya, ti ka ni'in yo taka ja va'a nuu ya.

7 Nakuanta'u ri nuu Yandios ja kuu ro'o Filemón, chi ni ni'in ri jnu'un ja kunda'u ndixia ini ra taka yɨvɨ ka kandixia, ti ja'a ra jnundee ini yɨvɨ un naa i. Jiin taka yukan ni ndusɨɨ ini ri, ti ni kuu ndee ga ini ri, ñani Filemón.

Kanda'u Pablo jiin Filemón

8 Vijna ti kanda'u ri jiin ra Filemón, vasu iyo ichi ri ja ta'u ri jniñu nuu ra, chi kuu ri apóstol nuu Cristo.

9 Ko vijna, chi so kanda'u ri jiin ra ja ka jini mani jna'an yo. Sia'an kanda'u ri ru'u Pablo. Vasu ja ña'nu ri, ti kande ri vekaa ja sɨkɨ jnu'un Cristo Jesús.

10 Jikanta'u ri nuu ra ja kuu muzu ra Onésimo, chaa ni jaan ra jiin xu'un, ti ni jinu da. Ko vijna ti kuu da nanu ɨɨn se'e ri, chi ni kandixia da jnu'un ni ka'an ri vasu kande ri vekaa ja'a.

11 Undi nuu, tu ni kuu da ɨɨn muzu ja kuajniñu nuu ra, ko vijna na ti va'a ga kunukuachi da nuu yo naa yo.

12 Vijna na ti na nataji ri da na najaa da nuu ra. Nakuanta'u va'a maa da, ti sa'a ra ja maa ri ni jaa nuu ra, chi ja'a ni ka kuu mani xaan ri jiin da.

13 Kusɨɨ ini ri ti kuni ri ja na kuncha da jiin ri ja'a, nava na chindee da ru'u nuu jniñu sa'a ra vijna nɨ kande ri vekaa ja sɨkɨ jnu'un Cristo.

14 Ko tu kuni ri ja xndoo
ri da undi nuu tu kua'a maa
ra jnu'un. Ti ansu chayɨka ri
ro'o, chi yukan kuu ja kachi
maa ra.
15 Ti tu jini ri xi so ni kuxio
da ja kuu jaku ni kɨvɨ, ti
sa natu'va da yukan kuncha
kutu da jiin ra ja kuu taka
kɨvɨ.
16 Vijna na ti tukaa sa'a ra
nava ja kuu da muzu ra, chi
su'va sa'a nanu ja kuu da ɨɨn
ñani ra ni kaku ji'in ra jiin. Ti
suni sia'an sa'a maa ri ja kuu
da jiin ri. Ko vi'i ga kuu da ja
kuu nuu ro'o, chi vijna na ti
kunukuachi da nuu ra ja kuu
da ɨɨn chaa ni kɨvɨ nda'a Jito'o.

17 Ja sia'an kuu ja nu ñukuu
ini ra ja ka jini mani jna'an yo
sɨkɨ jnu'un kandixia, ti ka'an
va'a jiin chaa ja'a nu na jaa da
nuu ra, sia'an nanu ka ka'an
maa yo naa yo.
18 Ti nu nau ɨɨn kuachi ni
sa'a da nuu ra, xi tau da
xu'un, ti na chunaa maa ri.
19 Jandaa ndixia kuu ja chu-
naa ri, chi ru'u Pablo, chaa
ri tutu ja'a jiin nda'a maa ri.
Sia'an na kachi ri, ti suni kuu
kachi ri ja suni tau maa ra
nuu ri sɨkɨ ja ni skua'a ri ro'o,
ti ni kaku añu ra.
20 Sia'an ndixia ñani, kuni
ri ja na kua'a ra ɨɨn jnundee
ini ru'u, chi ndɨnduu yo ka
yɨ'ɨ nda'a Jito'o. Ñani Filemón,
ja ka yɨ'ɨ yo nda'a Cristo, ti ja
yukan kuu ja jikanta'u ri nuu
ra ti nava na ndusɨɨ ga ini ri.

21 Chaa ri tutu ja'a nuu ra,
chi jinijnuni ri ja kuandatu
va'a ra, ti su'va vi'i ga sa'a ra
ansu nɨnɨ ja ni jikan ri.

22 Ti suni jikan ri ja na
nduku ra nuu kuncha ri, chi
ñukuu ini ri ja kee ri ja'a ti jaa
ri nuu kanchuku ra, na sa'a
Yandios nava ka jikanta'u ra
ja kuu ru'u.
23 Epafras, chaa kande jiin
ri vekaa ja'a ja sɨkɨ jnu'un
Cristo Jesús, ka'an da ja na
sandee ini ra.
24 Ti Marcos, Aristarco,
Demas, jiin Lucas, chaa ka
sajniñu jna'an jiin ri, suni
sia'an ka ka'an da.
25 Ti ru'u Pablo, ñukuu ini
ri ja maa Jito'o Jesús, ya kuu
Cristo, na chindee chituu ya
ro'o Filemón, ti na kunda'u ga
ini ya ro'o. Sia'an na koo.

Carta kuaˈan nuu yɨvɨ Hebreo

Ndaku niˈin Yandios sɨkɨ jniñu ñaˈnu ni jaˈa ya jiin Seˈe ya

1 Undi na janaˈan xaan, tɨjnɨ jinu ni kaˈan Yandios, ko ndɨ sɨin ndɨ sɨin jnuˈun ja ni xnaˈan ya jnuˈun ya nuu chaa ni ka kuu profeta ya. Ti maa da ni ka nakachi da jnuˈun un nuu chaa ni ka kuu tata yo janaˈan ja kuu nación Israel vijna. Siaˈan ni saˈa ya undi na janaˈan.

2 Ko kɨvɨ ja kuan yaˈa vijna, chi sa suˈva viˈi ga ni chindee Yandios yoˈo, chi ni taji ya Seˈe ya ni kii xndaku ya jnuˈun ya nuu yo. Undi saa ni jaˈa ya jniñu nuu Seˈe ya nava maa Seˈe ya un na xnukoo ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo. Ti ndɨˈɨ vii ja iyo ni xndoo ya nuu ndaˈa Seˈe ya.

3 Ti ɨin ni kuu Seˈe ya jiin maa ya chi ni ndaku ya nanu kaa maa Yandios. Ti kandichi ya jiin maa Yandios, chi ɨin ni ka kuñaˈnu ya. Ti jiin maa jniñu ñaˈnu xaan ja ndiso Seˈe ya, so nɨnɨ kaˈan ni ya, ti taka ja iyo jiin taka yɨvɨ ka siuku i taka ja kuni maa Yandios. Ti ɨin jniñu ñaˈnu ga kuu ja ni sandoo ya yoˈo nuu kuachi yo. Ti nu ni ndɨˈɨ ni saˈa ya jniñu ñaˈnu un, ni ndaa ya kuanoˈon ya andɨvɨ nuu ni niˈin ya jniñu ñaˈnu xaan ga ja nchaa ya nuu Yandios.

Kuñaˈnu xaan ga Seˈe Yandios ja kuu taka ángel

4 Ti jiin taka jniñu un ni jini yo ja ni nduñaˈnu ga Seˈe Yandios ja kuu taka ga ángel ja ka junukuachi nuu Yandios. Siaˈan kuu chi ni niˈin ya taˈu ja ni niˈin ya ɨin jniñu ñaˈnu xaan ga ja kuu taka ga ángel ka junukuachi nuu Yandios.

5 Jandaa ndixia kuu yukan chi tu ni kaˈan Yandios jiin ɨin ánge siaˈan nanu yoso nuu tutu ii:

Maa ra kuu Seˈe ri, ti vijna ni saˈa ri ja na nduñaˈnu ra,
chi maa ri kuu Tata ra.

Ni tu ni kachi ya jiin ɨin ángel:

Maa ri kuu Tata nuu ra, ti maa ra konani ra Seˈe ri.

6 Ko nu ni taji Yandios maa Seˈe ya ni kiji ya ini ñuyɨvɨ jaˈa, ti ni kachi ya:

Ndɨˈɨ ángel ka junukuachi nuu ri, na nachiñuˈun i Seˈe ri.

7 Ti sɨkɨ ángel ka junukuachi nuu ya un ni kachi ya:

Nanu kee niˈin tachi, suni siaˈan ka saˈa ángel taka jniñu taˈu Yandios.
Ti nanu kundee yañuˈun un jaˈma taka ja kayu nuu, suni siaˈan ka kundee taka ángel un jiin taka jniñu taˈu Yandios.

8 Ko sɨkɨ Seˈe ya ni kaˈan ya:

Maa ra kuu Yandios, ti taˈu ra jniñu ja kuu saa ni.
Ti taka jniñu taˈu ra, kuu mani jniñu ndaa.

9 Nɨnɨ ñukuu ini ra ja saˈa ra niña jniñu vaˈa ja kuni maa Yandios.

Ti jito u'u ra taka jniñu kue'e.
Ti ru'u, ja kuu ri Yandios ra,
ni tatu ri ro'o ɨɨn jniñu
ña'nu ga ja kuu taka ga
ja ka junukuachi nuu
ri.
Ti jiin jniñu ña'nu ga un ni
sa'a ri ja vi'i ga na kusɨɨ
xaan ini ra ja kuu taka
ga ja ka junukuachi
nuu ri.
10 Ti suni kachi Yandios jiin
Se'e ya:
Maa ra kuu ja ndisojniñu
ña'nu, ti undi nuu kuɨtɨ
ni xnukoo ra ñuyɨvɨ
ja'a.
Ti suni maa ra ni sa'a andɨvɨ.
11 Ti taka yukan chi ndɨ'ɨ naa.
Ko maa ra chi kuchaku ra ja
kuu saa ni.
Ti taka ja iyo un chi ndɨ'ɨ kuu
ava, ti kutu'u nanu ɨɨn
sa'ma.
12 Ti maa ra nachijna'nu ra
yukan nanu ɨɨn sa'ma,
ti ndɨ'ɨ nasama ra.
Ko maa ra chi jankɨvɨ nasama
ra. Ti tu ndɨ'ɨ kuɨtɨ kɨvɨ
kuchaku ra.
13 Ni tu ni kachi ya jiin ɨɨn
ángel:
Kuncha ra nda'a kua'a ri
ti kuña'nu ra. Ti na
chindee ri ro'o ja na
kundee ndɨ'ɨ kuɨtɨ ra
jiin taka ja ka jito u'u
ro'o.
Ni kachi ya.
14 Ti taka ángel un vasu tu
ka iyo yɨkɨ kuñu, ko jini va'a
nava ta'u Yandios jniñu, ti
yachi ka jandatu nuu ya.
Ti taji ya kuankoyo ja na
chindee taka yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin
maa Yandios, ja na ni'in i ta'u
i nuu ya.

Koto ma xnaa yo ta'u yo nuu Yandios

2

1 Ti ja kuña'nu xaan ga maa
Yandios, yukan kuu ja va'a na
chu'un ini yo taka jnu'un ya
ja ni jiniso'o yo sɨkɨ Se'e ya.
Chi nu tuu, ti sanaa ti naa ini
yo jnu'un un.
2 Chi undi jana'an ni ja-
jniñu Yandios ángel ya ja ni
ka ka'an i jnu'un ya, ti ni ka
jini yɨvɨ ja iyo ndaa jnu'un un.
Ti taka yɨvɨ ni ka sani'in ini
jiin yɨvɨ ja tu ni ka kandixia
jnu'un ni ka'an ángel un, ti
ni ja'a xaan ya nundo'o ni ka
ndo'o i.
3 Nu sia'an ni kuu undi nuu,
nusa ti ja kuu vijna, ¿nanu kin
nama yo maa yo nuu nundo'o
un nu na kusɨɨn yo nuu ichi
Yandios, ti xndoo yo jnu'un
kanuu xaan ga un nu? Ti
xnakan maa Jito'o ni stuu ya
jnu'un ja'a, ti sa ni ka ka'an
tuku taka chaa ni ka ñuso'o
un, chi ni ka jini da ja iyo
ndaa. Ja yukan kuu ja ni ka
nakachi tuku da nuu yo.
4 Ti Yandios suni ni chindee
ya taka chaa ni ka nakani
jnu'un ya. Chi ni sa'a ya jiin
da ja na sa'a da ndɨ sɨɨn ndɨ
sɨɨn jniñu nava na nakuni yo
ja kuña'nu xaan ndixia ya. Ti
suni ni ja'a ya Espíritu Santo
nuu ɨɨn ɨɨn da. Ti ni sa'a
Espíritu un jiin da ja ni ka
sa'a da tɨjnɨ nuu jniñu ña'nu,
sia'an nava kuni maa Yan-
dios.

Ni kii Jesús nanu yɨkɨ kuñu yɨvɨ naa i

5 Ti Yandios ansu nuu taka
ángel ya ni ja'a ya jnu'un ja na

kundisojniñu i nuu ñuyɨvɨ ja
kii ɨnga kɨvɨ, chi sa nuu Se'e
ya ni ja'a ya jniñu un. Ti sɨkɨ
ñuyɨvɨ kii un kuu ja ka'an ri
ja'a.
6 Chi su'va yoso nuu tutu
ii ja ni ka'an rey David na-
jana'an jiin Yandios:
¿Nau kuu yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ja
ñukuu ini ni nuu i nu?
¿Xi nau ja kuu yɨvɨ kanchuku
nuu ñuyɨvɨ ja'a ja
nakutu ini ni ja kuu i
nu?
7 Tu ni sa'a ni i ja na kundis-
ojniñu i nuu ni nanu
ka kandiso jniñu taka
ángel ka junukuachi
nuu ni.
Chi jaku ni kɨvɨ vekoyo i ja na
kundisojniñu i nuu ni.
Ko ni sa'a ña'nu ndixia ni yɨvɨ
ni chiñu'un maa ni.
Ti ni ja'a jniñu nuu i ja na
kuña'nu i sɨkɨ taka ja ni
sa'a ni.
8 Ti tendɨ'ɨ ja iyo nuu ñuyɨvɨ
ja'a, ni sa'a ni ja na
kuña'nu i nuu.
Kachi tutu.
Ti vasu ni sa'a Yandios ja na
kuña'nu i nuu tendɨ'ɨ ja ni sa'a
ya, ko tu ni kendo ni ɨɨn nda-
jniñu ja tu ni kuña'nu i nuu.
Ti vasu jandaa kuu yukan, ko
changa ga kuni yo ja kuña'nu
i nuu tendɨ'ɨ ja iyo.
9 Ko vijna na ti ni chaku ndaa
ini yo ja Jesús, ja ni xnukuu
ga ya ja kuu jaku ni kɨvɨ nuu
taka ángel Yandios ja na ko
ndo'o konene ya ti na kuū ya.
Ko chaku ini yo ja jiin jniñu
ña'nu ni sa'a Jesús, nu ni ji'i
ya ja kuu tendɨ'ɨ yɨvɨ, ti vijna
vii xaan ni nduña'nu ga ya.
Ti tendɨ'ɨ ni ja ka iyo vijna ka
ja'a ja yɨñu'un nuu ya. Yukan
kundaa ja ni kunda'u ini Yan-
dios nuu yɨvɨ naa i, chi ni taji
ya Jesús ja ni ji'i ya nuu tendɨ'ɨ
yɨvɨ naa i.
10 Ti taka ja iyo ja kuu maa
Yandios kuu. Ni sa'a ya chi ni
kusɨɨ ini ya. Ti kuni Yandios ja
kua'a xaan se'e ya na kinkoyo
i nuu ta'u ya jniñu, nuu vii
xaan na nduña'nu i jiin ya. Ti
ja yukan ni choxnuu ya Jesús
ja na koo ndo'o koo nene ya
nava na kundaa jniñu ni ja'a
ya nuu Se'e ya. Sia'an ni
sasɨɨn ya Jesús ja na koo ndo'o
koo nene ya nundo'o un nava
na kotu'va ya jiin jniñu kanuu
ga un. Chi mani maa Jesús
ni sa'a jniñu ña'nu un, ja'a
yɨvɨ naa i ja ni nama ya i nuu
Yandios.
11 Chi maa ɨɨn ni Jesús sa'a
ya ja na kuxio yɨvɨ naa i nuu
jniñu kue'e ti na nduu i se'e
Yandios. Ja yukan kuu ja maa
Se'e Yandios, ya kuu Cristo
Jesús, tu kukanuu ya ka'an ya
ñanijna'an ya ka kuu yo,
12 chi yoso nuu tutu ii Yan-
dios ja ni ka'an Jesús jiin Tata
ya:
Na xndaku ndaa na jnu'un ni
nuu taka ñanijna'an na.
Ti ma'ñu nuu ka ndututu i
jiin na, na kata kuaka
na himno jiin i ja kuu i
chaa ña'nu.
13 Ti suni ka'an ya tuku ja ɨɨn
nuu ya jiin taka yɨvɨ ja ka kuu
i ñani ya:
Ru'u chi ñukuu ndaa ini ri
maa Yandios.
Ti kachi tuku ya:
Ja'a kancha ri jiin taka se'e
Yandios ja ni ja'a ya

nuu ri ja na kunchuku
i jiin ri.
Ni kachi Jesús.

14 Ti sɨkɨ taka yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a
ja ja ni ka nduu se'e Yandios,
suni ka chaku i kanchuku i
jiin yɨkɨ kuñu i, ti suni sia'an
ni chaku Jesús nuu ñuyɨvɨ ja'a
nanu yɨkɨ kuñu ɨɨn yɨvɨ nava
na kuū ya ja'a yo. Ti jiin jniñu
ña'nu un, ja ni ji'i ya ja kuu
yo'o. Yukan ni xnaa ya jniñu
ni sa'a ja'u'u un ja ni skɨvɨ yɨvɨ
naa i nuu kuachi i ti naa i.
15 Ti suni jiin jniñu ña'nu ja
ni ji'i ya ja'a yo, ti ni chajiyo
ya taka yɨvɨ nuu jnu'un yu'u
ja ka yu'u i kuu i, chi ka yu'u i
ja jaa kɨvɨ kuū i.
16 Chi jandaa ndixia kuu ja
tu ni kii Jesús nuu ñuyɨvɨ yo
ja nama ya taka ángel ya jiin
jniñu ña'nu un. Chi su'va ni
kii nama ya yɨvɨ ka kuu jna'an
tata yo Abraham najana'an.
17 Ti sɨkɨ ja ni nama ya yɨvɨ
naa i, nusa ti ɨɨn ni kuu ja
jiin yɨvɨ, sɨkɨ taka ja ka ndo'o i
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an kun-
daa ja kuu ya ɨɨn sutu kuña'nu
nuu Yandios, ja ni kunda'u
ini ya yo'o, ti ni siuku ndaa ya
jiin taka jniñu ni tatu Yandios
nuu ya. Ja yukan kuu ni soko
ya maa ya ja kuu yɨvɨ ja na
kenchaa kuachi i, nava tukaa
kuɨtɨ ini Yandios nuu i.
18 Chi suni undi maa ya ni
ndo'o ya ja ni jito nchaa ya
nundo'o un. Ti ja yukan kuu
ja chindee chituu ya yɨvɨ ji-
tonchaa nundo'o un nuu i.

Kuña'nu ga Jesús ja kuu Moisés

3

1 Nde'e naa ra ñani, ja ka
jini yo taka jniñu ña'nu ni
sa'a Jesús ja kuu yo'o, ja jiin
jniñu un ni ka kusɨɨn yo, ti
ni ka ndɨvɨ yo nuu Yandios.
Sia'an ni sa'a Yandios chi ni
kunda'u ini ya taka ro'o ja na
nita'u ra ti kinkoyo ra nuu
ta'u ya jniñu. Ti vijna kuni ri
ja na ku'un ini ra Jesús, chi
sɨkɨ jnu'un ka kandixia yo un
ti ka'an ndaa yo ja Jesús kuu
maa apóstol kuña'nu ga ja ja
ni stuu ya jnu'un Yandios, ti
maa ya kuu sutu kuña'nu ga
nuu Yandios.
2 Ka jini va'a ra ja ni siuku
va'a Jesús taka jniñu ni tatu
Yandios nuu ya, nu ni taji
ya na sa'a ya jniñu apóstol
kuña'nu, ja kuu ya ɨɨn sutu
kuña'nu ga. Ni siuku ndaa
kuɨtɨ ya jniñu un nanu ni
siuku ndaa ɨɨn chaa Israel
jana'an ja ni nani Moisés, na
ni siuku ndaa da taka jniñu
ni tatu Yandios nuu da, na
ni janukuachi da nuu ñuu ya,
ja undi jana'an un ni kachi
Yandios ja ka kuu i maa yɨvɨ
nación ya, ti sia'an va'a ni
junukuachi Moisés nuu i.
3 Ti kuña'nu xaan ga Cristo
ja kuu Moisés, chi ni ni'in ga
ya ja yɨñu'un nuu yɨvɨ sia'an
nanu ka ka'an va'a yɨvɨ sɨkɨ ɨɨn
chaa sa'a ɨɨn ve'e ti ansu maa
ve'e un.
4 Chi taka ve'e un ka iyo yɨvɨ
ni ka sa'a. Suni sia'an taka
ja iyo ni kuu jiin nda'a maa
Yandios.
5 Ti Moisés ni siuku va'a da
jiin jniñu da ja ni junukuachi
da ve'e Yandios undi naa
jana'an. Ti taka jnu'un ni

ka'an da, ja ni ja'a Yandios
nuu da. Jiin jnu'un un ni
xna'an ndaa da ti ni ja'a da
jandaa sɨkɨ ɨin kɨvɨ ja kii.
6 Ti vijna ndiso jniñu maa
Cristo nuu ve'e Yandios, chi
kuu ya maa Se'e Yandios ja
ndiso ya jniñu ve'e maa Tata
ya. Ti ja kuu ve'e ya yukan
ka kuu yo'o naa yo sɨkɨ ja
ka yɨ'ɨ yo jiin ya. Ti yukan
kuu jandaa nu nɨ ini yo na
kandixia yo Cristo, ya ndiso
jniñu ña'nu ja ni taji Yandios.
Ti jiin yukan kusɨɨ ini yo ka
ñukuu ini yo ja ni'in ta'u yo
nuu Yandios.

Yɨvɨ ka kandixia ndetatu i nuu kancha Yandios

7 Ja yukan na chu'un ini
ra jnu'un ka'an Espíritu Santo
nuu tutu ii Yandios:
Vijna ti nu na chunso'o ra naa
ra jnu'un ka'an Yan-
dios naa ra.
8 Ti koto kuni'in ini ra nanu
ni ka kuni'in ini yɨvɨ Is-
rael na jana'an.
Ti ni ka ndonda i sɨkɨ jnu'un
Yandios, chi tu ni ka
jandatu i nuu Yandios
na ni ka jikonuu i nuu
ñu'un te'e un.
9 Yukan ni ka skexiko velu ra
ru'u na jana'an, kachi
Yandios,
vasu ni ka jini da taka jniñu
ña'nu ni sa'a ri nu uu
xiko kuiya.
10 Ja yukan kuu ja ni kuɨtɨ ini
ri nuu yɨvɨ jana'an un.
Ti ni kachi ri: Nɨnɨ ka kuu
jika ini ra nuu ja kuu
ɨin ichi va'a.
Ti tukaa ka kuni kundikun ra
ichi va'a un nasa xn-
daku ri.
11 Ti sɨkɨ yukan kuu ja ni kuɨtɨ
ini ri, ti ni chisojnu'un
ndaa kuɨtɨ ri nuu i, ja
tukaa kuu nanita'u i ja
na kɨvɨ i ndetatu i jiin ri
nuu kancha ri.
Kachi tutu.
12 Koto maa ra naa ra ñani.
Koto ma kuni'in ini ra ja
nakaka yata ra jiin jnu'un ni
ka kandixia ra ti tukaa kuan-
datu ra nuu jnu'un ya, chi
maa ya kuu Yandios chaku.
13 Ja yukan kuu ja kanuu ja
na xndaku ni'in nuu jna'an
ra naa ra ti kua'a jnundee ini
jna'an ra. Ti sia'an sa'a ra
taka kɨvɨ vijna naa ra, chi yɨɨ
xaan kuan kuu kɨvɨ ja'a, ti
tu jini yo nasa ga iyo ja na
chindee jna'an yo, ti na xn-
daku ni'in nuu jna'an yo. Ko
kanuu ja na xndaku ni'in nuu
jna'an ra vijna nava ni ɨin ra
tu nduni'in ini sɨkɨ jnu'un ya,
ja xnda'u kuachi un ro'o.
14 Ko nu na siuku ndaa
yo jnu'un ya nava ni keja'a
yo, na ni keja'a kandixia yo
jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús, ti
sia'an na siin yo undi kɨvɨ
sandɨ'ɨ ni ga. Ti kɨvɨ un
kuñukuu ini yo ja nduña'nu yo
jiin Cristo nuu ta'u ya jniñu.
15 Chi ka'an tutu ii Yandios:
Vijna ti nu na chunso'o ra
jnu'un ka'an Yandios,
ti tu kuni'in ini ra
naa ra nanu ni ka
nduni'in ini yɨvɨ Israel
najana'an, na ni ka
ndonda i sɨkɨ jnu'un
Yandios.
16 ¿Ka jini ra nau yɨvɨ ka kuu
ja ni ka ñuso'o jnu'un Yan-
dios ti ni ka nduni'in ini un
nu? Suu tendɨ'ɨ yɨvɨ ni yɨnda'a

Moisés ja ni keni'in da ñuu
Egipto.
17 ¿Nusa ti ka na'an ra nau
nuu yɨvɨ ni kuɨtɨ ini Yandios
ja ni kuu uu xiko kuiya nu?
Suu nuu yɨvɨ ni ka sa'a kuachi
ja tu ni ka kandixia jnu'un
Yandios, ti tendɨ'ɨ i ni ka ji'i
undi nuu ñu'un te'e un.
18 ¿Ti nau nuu yɨvɨ ni chiso-
jnu'un Yandios ja tukaa kɨvɨ
kuɨtɨ i ndetatu ri jiin ya nusa?
Suu taka yɨvɨ ni ka nduni'in
ini nuu jnu'un ya yukan.
19 Ja sia'an ti ni jini ndaa
yo ja tu ni kuu kɨvɨkoyo i nuu
ñu'un ni chisojnu'un Yandios
nuu i, sɨkɨ ja tu ni ka kandixia
i maa ya.

4

1 Ti ni kee ndixia yu'u
Yandios ja kɨvɨkoyo yɨvɨ nuu
kancha ya ja na ndetatu i,
ti tu kuu kenchaa Yandios
jnu'un un. Ko sɨkɨ maa yo
ja kanchuku yo kɨvɨ vijna, na
kukutu ini yo koto yo jnu'un
un, nava ni ɨɨn yo tu kendo ja
tu ni'in yo nuu kɨvɨ yo, ja na
ndetatu yo nuu kancha ya.
2 Chi suni ni ka jini yo
jnu'un va'a ya nanu ni ka jini
yɨvɨ Israel najana'an. So ja
nuu maa i, chi tu ni jajniñu
jnu'un ni ka jiniso'o i un, chi
tu ni ka kandixia i.
3 Ko yo'o ja ka kandixia
yo jnu'un Yandios, ti jandaa
ndixia kuu ja kɨvɨ yo nuu
kancha ya ja na ndetatu yo
jiin ya. Ti sɨkɨ yɨvɨ ja tu ka
kandixia un ni kachi ya:

Sɨkɨ ja ni kuɨtɨ ini ri nuu i, ti ni
chisojnu'un teyɨɨ ri,
ja tu kɨvɨkoyo kuɨtɨ i nuu kan-
cha ri ja na ndetatu i
jiin ri.

Siukan ni ka'an Yandios vasu
ja ni satu'va ya nuu ndetatu i
undi na ni xnukoo ya ñuyɨvɨ.
4 Chi siukan yoso jnu'un un
nuu tutu ii Yandios sɨkɨ kɨvɨ
kuu uxia:

Nu ni jinu taka jniñu ja ni sa'a
ya, ti ni ndetatu ya kɨvɨ
kuu uxia.

5 Ti suni sia'an yoso tuku nuu
tutu ii Yandios:

Tu kɨvɨkoyo kuɨtɨ i nuu kan-
cha ri, ja ndetatu i jiin
ri.

Ni kachi ya.
6 Nusa ti ɨnga yɨvɨ kuu ja
kɨvɨ nuu kancha Yandios ja
na ndetatu i jiin ya. Chi yɨvɨ
Israel najana'an ja ni ka jini-
iso'o i jnu'un ya, tu ni ka kɨvɨ i
nuu ndetatu i jiin ya, chi tu ni
ka kandixia i jnu'un un.
7 Ja yukan kuu ja ni ndaku
ni'in tuku ya undi ɨnga jinu
na ni chaku chaa ni kuu rey
nación Israel najana'an ja ni
nani David, chi suni ni kachi
ya nuu David nanu ka'an ya
undi vijna, ti ni chiso David:

Vijna ti nu ka jiniso'o ra
jnu'un ka'an Yandios,
ti koto kuni'in ini ra
nusa.

8 Chi Josué ni kuu chaa ni
skɨvɨ yɨvɨ Israel jana'an ñu'un
nuu kunchuku i, vasu tu ni
kuu maa ñu'un nuu ni chiso-
jnu'un ya undi vijna.
9 Vijna iyo tu'va ɨɨn ñu'un
kanuu ga nuu kɨvɨkoyo yɨvɨ ka
yɨ'ɨ jiin Yandios, ti yukan ka
ndetatu ndixia i jiin ya.
10 Chi yɨvɨ ja kɨvɨ nuu nde-
tatu Yandios ti ndetatu i, ko

ja ni ka sa'a i jniñu va'a nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ndetatu i sia'an nanu ni ndetatu Yandios kɨvɨ ni sinu ya na ni sa'a ya ñuyɨvɨ.

11 Nusa ti na koto yo maa yo ja na kɨvɨ yo nuu kancha Yandios ti na ndetatu yo. Ti koto nandeokava ini yo nanu ni ka sa'a yɨvɨ Israel jana'an ja tu ni ka kandixia i jnu'un ya.

12 Chi jnu'un Yandios kuu ja chaku, ti siuku jnu'un ya nava kuni maa ya, chi kuu jnu'un un nanu ɨɨn yuchi ja xaan ndɨnduu yu'u, chi yeni'no undi ini yo, ti sa'a ja na jnuu kaji inijnuni yo. Jnu'un ya kuu nanu ɨɨn yuchi ja sasɨɨn yɨkɨ yo jiin kuñu yo, chi jnu'un un stuu kaji tendɨ'ɨ ja ndo'o ini yo jiin tendɨ'ɨ ja kuni sa'a yo.

13 Ti jandaa ndixia kuu yukan chi tu iyo ni ɨɨn yɨvɨ, ni tu ni ɨɨn ndajniñu ja chisa'yɨ ja tu kuni ndijin Yandios, Ti maa ya naki'in ya jnu'un sɨkɨ taka jniñu un, chi ndɨ'ɨ vii ni jini va'a ya, ti ni ɨɨn tu kendo sa'yɨ ja kuu nuu Yandios.

Jesús kuu sutu kuña'nu ga

14 Jesús, Se'e Yandios kuu ya, ti jiin maa ya ka yɨ'ɨ yo, ja kuu ya sutu kuña'nu ga, ti ja ni ndaa ya andɨvɨ nuu kancha Yandios. Ti yukan na kukutu ini yo jiin jnu'un ya ja na kachi nadaa yo ja ni ka kandixia yo ya.

15 Chi maa ya kuu sutu kuña'nu ga ja kunda'u ini ya yo'o, ja so sa'u ini yo jiin jnu'un ka siuku yo. Ti taka ja ndo'o yo ja skanda ini yo, suni siukan ni ndo'o maa ya, vasu tu kuɨtɨ naa kuachi ya.

16 Nusa ti na kotu'va yo nava tu yu'u yo kin tu'va yo nuu Yandios, chi maa ya ta'u jniñu nuu yo, ti nuu maa ya na kakanta'u yo. Chi mani ya jiin yo, ti maa ya kunda'u ini ya yo'o. Ti sɨkɨ yukan iyo ndaa ini ya, ti chindee ya yo'o taka jinu ja nandɨ'ɨ yo jnu'un ndee ini.

5

1 Ti taka sutu nación Israel ja ni ka kuña'nu na undi jana'an, maa Yandios ni nakaji chaa un nuu yɨvɨ, ti ni jani ya da ja na kuncha da ma'ñu sava jiin yɨvɨ ja kuu nuu Yandios. Ti jniñu da kuu ja soko da tɨjnɨ nuu ndajniñu jiin kuɨtɨ ja kuu nuu Yandios ja kuu nuu kuachi ni ka sa'a yɨvɨ naa i.

2 Ti xndaku vita da nuu yɨvɨ nu tu ka chaku va'a ini i jnu'un Yandios ja tu ka siuku va'a i jnu'un un. Kuu sa'a vita ini da jiin yɨvɨ un, chi suni maa da kuu ɨɨn yɨvɨ, ti suni ndo'o da taka nundo'o ja ka ndo'o yɨvɨ un.

3 Ja sɨkɨ yukan suni kanuu ja na soko da kuɨtɨ nuu Yandios ja sɨkɨ kuachi maa da, ti ansu nɨnɨ ja kuu kuachi yɨvɨ naa i.

4 Ti ni ɨɨn chaa tu ni kuu saña'nu da maa da ja nduu da ɨɨn sutu kuña'nu ga, chi mani maa Yandios kuu ja ni nakaji chaa un, nanu ni nakaji ya Aarón undi najana'an.

5 Suni sia'an ni kuu jiin Cristo, ansu maa ya ni saña'nu ya maa ya ja nduu

ya maa sutu kuñaˈnu ga, chi
suˈva maa Yandios ni jaˈa ya
jniñu ñaˈnu nuu ya ja ni kaˈan
ya siaˈan:
Maa ra kuu Seˈe ri. Vijna ti
saˈa ri ja na nduñaˈnu
ra, chi maa ri kuu Tata
ra.
6 Ti suni kaˈan tuku ya nuu
tutu ii:
Kuu ra sutu ja kuu saa ni,
siaˈan nanu ni kuu
Melquisedec.
Kachi tutu.
7 Ti Cristo, nu ni kuncha
ya nuu ñuyɨvɨ jaˈa, vasu ni
jikantaˈu ya, ni ndeˈe ya, ti ni
kana jiin koˈo ya ja ni kaˈan
ndaˈu ya jiin Yandios, ja na
nama ya Seˈe ya nava tu kuu
ya. Ti jandaa kuu ja kuu cha-
jiyo ya Jesús nuu nundoˈo un
niku, ko ni siuku ya nava ni
kachi ya ja na kondoˈo Cristo.
8 Chi vasu maa ya kuu Seˈe
Yandios, ko jiin taka nundoˈo
ni jito ya, yukan ni stuu ndijin
ya nuu yo ja yɨñuˈun ni jan-
datu ya nuu Yandios.
9 Ti nu ni siuku ndaa kuɨtɨ
ya taka jniñu un, ti yukan ni
kundaa kuɨtɨ ja maa ya kin
nama ya yɨvɨ naa i nu na
kandixia ndaa i jnuˈun ya, ti
saˈa ya ja na kuchaku i naa i
ja kuu saa ni.
10 Sɨkɨ yukan ni nakani Yan-
dios maa ya ja na kuu ya maa
sutu kuñaˈnu ga, siaˈan nanu
ni kuu Melquisedec.

Na koto yo maa yo ja tu xndoo yo jnuˈun ni kandixia yo

11 Ti siaˈan iyo kuaˈa jnuˈun
ja kuni xndaku ri nuu ra, ko
yɨɨ ja xndaku ndɨˈɨ ri jnuˈun
un, chi roˈo naa ra ndee uun
ini ra ja tu ka chuˈun ini ra.
12 Chi ja ni kunaˈan ni ka
kandixia ri jnuˈun un, ti ja
kuu xndaku ra jnuˈun Yan-
dios nuu yɨvɨ, ko sɨkɨ ja ndee
uun ini ra yukan kuu ja tu
ka jitu ini ra, chi sa suˈva ka
kuni ra ja na xndaku tuku
yo nuu ra nava ni ka kejaˈa
ra undi nuu. Chi ka kuu ra
nanu suchi yɨkɨn ja ka jiˈi i
niña lechu ja tujaˈi kuu kaji yɨ
staa. Siaˈan ka kuu ra chi tu
ka chaku ini ra ja na kutuˈva
ra uu ga jnuˈun Yandios.
13 Ti siaˈan ka kuu ra nanu
suchi yɨkɨn, chi tu ka chaku
vaˈa ini ra jnuˈun Yandios
nava ni ka kejaˈa ka kandixia
ra Cristo. Chi tu ka chaku
ini ra jnuˈun kachi Yandios
ja tukaa jnaˈnu ndatu yo sɨkɨ
kuachi yo, ti vijna na kaka
ndaa yo nava iyo maa ichi ya.
Tu ka chaku ini ra jnuˈun un.
14 Ko taka ga yɨvɨ ni ka
kandixia jnuˈun Yandios, chi
ka iyo tuˈva inijnuni i, chi ka
jitu ini i ti ka skuaˈa i jnuˈun
ya. Ti sɨkɨ un ni ka jnuu ini i ja
sasɨɨn i nau kuu ja vaˈa ti nau
kuu ja kueˈe.

6

1 Ja yukan kuu ja tukaa
kanuu ja xndaku tuku ri
jnuˈun Yandios ja ni ka
kutuˈva ra undi nuu na ni
ka kejaˈa ka kandixia ra
Cristo. Ti vijna kanuu ja na
kutuˈva ra ɨnga jnuˈun sɨkɨ
Cristo. Tukaa nandɨˈɨ ja na
xndaku ri ja na nakani ini ra
nuu kuachi ra nava tu naa
ra. Tukaa ga kanuu xndaku

ri ja na kandixia ra jnu'un
Yandios sɨkɨ Cristo.
2 Tukaa ga nandɨ'ɨ ja na xn-
daku ri jnu'un un nuu ra naa
ra, xi sɨkɨ jnu'un skuanducha,
xi jnu'un ja chaa yo nda'a
yo xini yɨvɨ, xi jnu'un sɨkɨ ja
nandoto ndɨyɨ, xi jnu'un sɨkɨ
ja jna'nu ndatu yɨvɨ ja kuu.
Tukaa ga kanuu kuu ja na xn-
daku ri jnu'un un nuu ra.
3 Ko vijna ti va'a ga ja na xn-
daku ri tɨjnɨ ga jnu'un kanuu
ja kuu sɨkɨ Cristo. Ti sa'a yo
yukan nu na kua'a ya jnu'un
kuchaku nuu yo tɨ'lɨ ga.
4 Chi ka iyo yɨvɨ ja ni ka
jiniso'o i jnu'un Yandios sɨkɨ
Cristo. Ti ni ka xndoo ndixia
i ichi kue'e ni ka jika i un nu
ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios
sɨkɨ Cristo, chi ni ka nakuni i
ja Yandios, Ya kancha andɨvɨ,
ni kunda'u ini ya maa i. Ti
suni ja ni ka ni'in i Espíritu
Santo.
5 Ti jnu'un Yandios ja ka'an
sɨkɨ Cristo, ja ni ka nakuni
va'a i jnu'un un, ti ni ka jini i
jniñu ña'nu ga ja ni ka jna'an i
naa ni ka keja'a ka kandixia i.
Ti taka jniñu ña'nu un na koo
kua'a ga ja kuu ɨnga kɨvɨ kii.
6 Ti sɨkɨ yɨvɨ un, nu na
nakaka yata i ja tukaa ga
kandixia i jnu'un Yandios
sɨkɨ Cristo, yukan ti tukaa ga
kuu nandeokuñɨ i nuu jnu'un
Yandios ja na nakani ini i nuu
kuachi ka'nu un, chi kuu un
nanu ja kankuachi tuku i ja'a
Cristo ja tu kuu ya maa Se'e
Yandios, nanu ja ɨin ni kuu
i jiin yɨvɨ ja ni ka jatakaa ya
nuu nda cruz. Ti sɨkɨ kuachi
ka'nu un ni ka naa ini i ti
tukaa ga ka ñukuu ini i Cristo,
ti yukan kuu ja ka yɨsɨkɨnchaa
i Yandios nuu taka ga yɨvɨ, chi
skata i maa i yaku i nuu chitu
un jiin jnu'un un.
7 Ti yɨvɨ un kuu i nanu ñu'un
ja nu kuun sau nuu ti ndɨ'ɨ
ni nducha un ji'i. Ko nu ni
kuva'a itu nuu, ti va'a koo
jiin taka chaa ka sajniñu nuu
ñu'un un. Nu sia'an ti kusɨɨ ini
Yandios jiin chaa un.
8 Ko nu nakua'a mani iñu
jiin ɨnga nuu yuku ndeva'a,
yukan ti kachi chaa xiin
ñu'un un ja va'a ga na kayu
jiin ndɨ'ɨ ja iyo nuu. Ti suni
siukan jna'nu ndatu yɨvɨ nu
na nakaka yata i.

Jiin jnu'un ndee ini ti kundee yo

9 Ti sɨkɨ taka ro'o ñani, vasu
ka'an ri taka jnu'un un jiin
ra, ko ñukuu ndaa ini ri ja tu
jna'nu ndatu ra. Chi su'va ni
chindee ya ro'o jiin taka jniñu
ni sa'a ya ja kuu ra naa ra, ti
jiin yukan keta'u ra nuu ya.
10 Chi jini va'a yo ja iyo
ndaa kuɨtɨ ini Yandios. Ja
yukan kuu ja tu naa ini ya
taka jniñu va'a ka sa'a ra,
nanu kunda'u ini ra ñani
jna'an ra, ja suni ka yɨ'ɨ
da jiin Cristo, jiin ja ni ka
junukuachi ra nuu da, ti
sia'an siin ra jiin jniñu va'a
un.
11 Ko ndiyo ini ri ja na
chu'un ini ra ti siin ra jiin
jniñu va'a un undi kɨvɨ na
nakuaka Yandios ro'o, ti sa
kuñukuu ini ra ja ni'in ra ta'u
ra nuu ya.
12 Ko tu ka'ncha ini ra nanu
ka sa'a chaa kuxi un. Su'va
kukutu ini naa ra ti siin jiin
jnu'un ndaa Yandios sia'an

nava ni ka kandixia ndaa sava yɨvɨ, ti ka siuku ndaa i, ti keta'u i nuu Yandios nava ni chiso jnu'un ya.

13 Na ni chisojnu'un Yandios nuu tata yo Abraham jana'an, ti ni ndakuni'in ya maa ya ja ni ka'an ndaa ya, chi tukaa ga nau ɨnga ndakuni'in ya ja kuña'nu ga, chi maa ɨɨn ni ya kuu ja ja'a jandaa ya.

14 Ti ni ka'an ya: "Jandaa ndixia ja va'a xaan na sa'a ri ro'o, ti sa'a ri ja na ndukua'a xaan jna'an ra", ni kachi Yandios jiin Abraham.

15 Ti ni ndatu kuee Abraham kua'a kuiya undi ni ni'in da nava ni chisojnu'un Yandios nuu da.

16 Ti nu na chisojnu'un taka yɨvɨ, ti ndakuni'in i sɨvɨ ɨɨn chaa kuña'nu ga ja kuu maa i. Nu iyo ɨɨn jnu'un ndajnu'un i, ti nu ɨɨn chaa ka'an chisojnu'un da jiin sɨvɨ Yandios, yukan ti kukuee ni, ti tukaa ga ndajnu'un da.

17 Ti yukan maa Yandios, vi'i ga kuni ya ja na kenda ndijin ga taka jnu'un ni chiso ya, ja tu kuɨtɨ nakani yata ini ya sɨkɨ taka ja ni keyu'u ya ja kua'a ya nuu i. Yukan ti ni chisojnu'un ya jiin i.

18 Jiin yukan chaku va'a ini yo ja tu kuɨtɨ nakani yata ini ya. Ti jandaa kuu yukan chi ni chisojnu'un ndaa ya ja siuku ya jnu'un ya. Ja yukan kuu ja ni nama ya yo'o kɨvɨ na ni ka nakani ini yo, ti ni ka xndoo yo taka jnu'un ndeva'a nava ni kunchuku yo. Yukan kuu ja ka iyo jnu'un ndee ini yo. Ti ka ñukuu ndaa ini yo ja na siuku ya jnu'un ya nuu yo, ti na ni'in yo ta'u kua'a ya nuu yo.

19 Ti ka ñukuu ini yo ni'in yo ta'u ja kua'a ya nuu yo. Chi jandaa ndixia kuu ja ni ja'a ya jnu'un un nava tu na tu'u ini yo, nanu tu kanda ɨɨn barco nu na chi'i kunu yo ancla chii nducha, ti tu skanda barco un nu yɨ'ɨ ancla un. Ti sia'an kuu jnu'un ni chisojnu'un Yandios nuu yo. Chi nu na kukutu ini yo ti kuñukuu ini yo ja kɨvɨ yo nuu kancha ya, nanu ni kɨvɨ sutu kuña'nu un ichi jata sa'ma yɨndaka ini ve'e ii Yandios. Chi vijna ti yo'o ja ka ñukuu ndaa ini yo ya, ti kuu kɨvɨ yo nuu kancha maa ya vijna.

20 Ti kɨvɨ ndixia yo, chi xnakan ni kɨvɨ Jesús ja ka'an ya ja'a yo. Ti sia'an ka'an ya, chi ja kuu saa ni ni nduu ya ɨɨn sutu kuña'nu ga, nau ni kuu sutu Melquisedec najana'an.

Kuu Jesús sutu nanu ni kuu Melquisedec

7

1 Ti maa Melquisedec ni kuu da rey ñuu Salem, ti ni kuu da sutu nuu Yandios kuña'nu xaan. Ti ni jan nujna'an da Abraham na vendii da nu ni kundee da ni ka kanaa da jiin taka ga rey un, ti jnu'un ni jikanta'u da nuu Yandios kuu ja na chindee ya Abraham.

2 Ti taka uxi ndajniñu ja ni skenchaa Abraham nuu taka rey un, ni ja'a da ɨɨn ɨɨn taka

yukan nuu sutu Melquisedec.
Ti sɨvɨ Melquisedec kuni
ka'an “Rey ja sa'a niña jniñu
ndaa.” Ti suni nani da rey
ñuu Salem, ti jnu'un Salem
kuni ka'an “Rey sa'a ja na
kukuee.” Ti jiin yukan suni
nani da: “Rey ni sa'a ja ni iyo
ndee, ni iyo sɨɨ ini yɨvɨ.”
3 Ti tu ka'an tutu ii Yandios
jnu'un sɨkɨ Melquisedec ja ni
iyo tata da, ni iyo nana da,
ni tu ndenda ni ɨɨn jna'an da
jana'an. Ti suni tu ka'an nuu
tutu ii nama ni kaku da, ni
nama ni ji'i da. Chi ni kuu
da sutu nanu kuu Jesús, Se'e
Yandios, chi ja kuu saa ni ni
siin jniñu da ja kuu da sutu.
4 Ti kani ini taka ra
naa ra nasa ni kuña'nu
Melquisedec, ja undi tata yo
Abraham najana'an. Suni ni
kuña'nu da, ko ni ja'a da ɨɨn ɨɨn
ndajniñu nuu taka uxi ja ni
kenchaa da nuu taka ga rey
un.
5 Ti ja ka jini yo ja taka
uxi ndajniñu ja ka ni'in yɨvɨ,
na kua'a i ɨɨn ɨɨn nuu taka
chaa ka kuu sutu, chaa ni ka
kuu jna'an Leví najana'an. Ti
sia'an ni kuu nava ka'an ley
Moisés. Ti ni ka ki'in da nuu
yɨvɨ vasu ka kuu i jna'an da,
vasu maa ɨɨn ni Abraham ni
kuu tata da naa da.
6 Ti Melquisedec vasu tu ni
kuu da jna'an Leví jana'an, ti
vasu sia'an, ko ni ki'in da ɨɨn
ɨɨn nuu sɨkɨ taka uxi ja ni ja'a
Abraham nuu da. Ti suni ni
jikanta'u da nuu Yandios ja
na chindee ya Abraham, vasu
Abraham ni kuu maa chaa ni
chisojnu'un ya nuu.
7 Ti jini va'a yo ja chaa
kuña'nu ga kuu ja ni jikanta'u
nuu Yandios ja kuu ɨɨn chaa
nukuu.
8 Ti vijna chi taka sutu ka
ki'in da ɨɨn ɨɨn nuu sɨkɨ taka
uxi ja ka ñava'a yɨvɨ naa i, vasu
taka sutu un suni kuū da, ti
nasia'a da jniñu da nuu ɨnga
chaa. Ti Melquisedec suni ni
ki'in da, ko ja sɨkɨ maa da chi
ka'an tutu ii Yandios ja siin
jniñu da nanu ja chaku da
undi vijna.
9 Ti suni kuu ka'an yo ja
Leví, chaa ni ki'in ɨɨn ɨɨn nuu
taka uxi ndajniñu ka ñava'a
yɨvɨ, ti suni sa'a yo ja nuu
maa da ni ki'in Melquisedec
ɨɨn ɨɨn nuu sɨkɨ taka uxi un.
Chi ja ni ja'a Abraham nuu
Melquisedec, ti yukan kuu ja
suni ja ni ja'a da nuu maa
Leví jiin tendɨ'ɨ jna'an da ja
kii.
10 Chi nuu jna'an da ja
ni xnukoo tata yo Abraham
jana'an ni kuu Leví, ti vasu
changa ga kaku da kɨvɨ ni ka
ndejna'an Melquisedec jiin
Abraham. Ti nanu ja ni ja'a
Leví uxi nuu ɨɨn ɨɨn un kuu ja
ni ja'a Abraham.
11 Ti nuu jna'an Leví
jana'an ni kii sutu Aarón jiin
taka sutu ni kikoyo ga. Ti taka
da ni ka xna'an ley Yandios
nuu yɨvɨ Israel jana'an. Sa ti
ni kuu sa'a ndixia da ja kendo
ndaa yɨvɨ jiin ley un niku, ti
va tukaa kanuu ja na nukuɨñɨ
ɨnga nuu sutu ja kuu Aarón
jiin taka ga jna'an da. Ti ɨnga
nuu sutu un kuu Cristo ja kuu
nanu ni kuu Melquisedec.
Chi sa ti ni ka siuku ndaa ndɨ
kuɨtɨ da jiin taka jnu'un un,
va ja ni ka kundaa taka yɨvɨ
Israel niku. Va tu kanuu ja kii

nukuɨñɨ ɨnga sutu nuu jna'an
Aarón, ko ja yukan su'va ni
kii ɨnga sutu nanu ni kii sutu
Melquisedec.
12 Ko nu na nasama ɨnga
sutu, ti suni nasama da ley
xndaku da.
13 Nusa ti ni sama ndixia
ley yukan, chi ka'an nuu
tutu ii Yandios ja Jito'o Jesús
ni kuu ɨnga nuu sutu, ti ni
kaku ya nuu ɨnga jna'an da
jana'an, ti nuu jna'an da un
ni kaku ya un, ni ɨɨn kuɨtɨ ɨnga
sutu tukaa ni ka kenda un.
14 Chi jini va'a yo ja nuu
jna'an Judá ni kaku Jito'o. Ti
sɨkɨ jna'an un tu ni ka'an kuɨtɨ
Moisés ja ni ka kuu i sutu.

15 Ti sɨkɨ yukan jini va'a yo
ja Cristo ni nukuɨñɨ ya ja kuu
ya ɨnga nuu sutu nanu ni kuu
Melquisedec.
16 Ti tu ni kuu ya sutu ja ni
ka kaku nuu jna'an Leví nava
ni ka'an ley jana'an, chi maa
ya kuu sutu sɨkɨ ja ndiso ya ɨɨn
jniñu ña'nu ja na kuchaku ya
ja kuu saa ni, ti tu naa kuɨtɨ ya.
17 Chi sɨkɨ maa Jesús ka'an
Yandios nuu tutu ii ya:

Kuu ra sutu ja kuu
saa ni, nanu sutu
Melquisedec.

Ni kachi tutu.

18 Ti jniñu ni ta'u ley
jana'an ja kuu taka sutu, chi
ni naa vijna, chi tu ni ni'in
jniñu ja kendo ja kuu saa ni.
19 Chi ley ni ja'a ya nuu
Moisés, tu ni siuku ndaa kuɨtɨ
un ja kendo ndaa yɨvɨ nuu
Yandios. Ko vijna iyo ɨɨn
jnu'un ndee ini jiin jnu'un
ka'an ɨnga sutu un, chi jiin
jnu'un un kuyajni yo nuu
maa Yandios.
20 Ja yukan ni ka'an ndaa
Yandios ja Jesús kuu sutu yo.
21 Chi taka chaa un, tu ni
kachi maa Yandios ja na kuu
da sutu. Chi nɨnɨ ja kuu maa
Jesús ni ka'an kaji Yandios ja
na kuu ya sutu, chi ka'an nuu
tutu ii:

Ni chisojnu'un teyɨɨ Jito'o
Yandios, ti tu nakaka
yata kuɨtɨ ini ya.
Kuu ra sutu ja kuu saa ni,
nanu ni kuu sutu
Melquisedec.

Ni kachi tutu.

22 Ti sɨkɨ jnu'un ni ka'an
Yandios un, ni kenda ɨɨn
jniñu va'a ga ti ansu maa
ley jana'an, chi maa Jesús ni
siuku ndaa kuɨtɨ ya jnu'un
teyɨɨ ni ka'an Yandios.
23 Ti taka ga sutu un, chi ni
ka iyo kua'a da, ko taka da ni
ka ji'i, ti tu ni kuu kuñɨɨ da ja
kuu saa ni.
24 Ja yukan kuu ja taka sutu
un ni ka ji'i da, ko vijna maa
Jesús tu kuú kuɨtɨ ya, ti kuñɨɨ
ya ja kuu saa ni. Ti taka jniñu
sa'a ya tu naa, vanuxia chaku
ya sia'an ni.
25 Ja yukan kuu ja ndiso
jniñu ya ja na nama ya yɨvɨ ja
na kuchaku i ja kuu saa ni nu
na natu'va i nuu Yandios sɨkɨ
jniñu ni sa'a Cristo. Chi chaku
ya sia'an ni ti ka'an nda'u ya
ja'a i nuu Yandios.
26 Ja sia'an kuu ja ɨɨn sutu
kuña'nu xaan kuu Jesús ja
ndiso jniñu ya nuu yo. Chi
sutu ii kuu ya, ti tu iyo ni ɨɨn
kuachi nuu ya, iyo ndoo kuɨtɨ
ya, ti tu yɨ'ɨ ya jiin yɨvɨ ka sa'a
kuachi, chi kuña'nu xaan ga

ya ja kuu taka ga jniñu ña'nu, undi nuu maa andɨvɨ kuña'nu ya.

27 Ti maa ya tu nandɨ'ɨ ya ja sa'a ya nanu ni ka sa'a taka sutu ni ka kuña'nu Israel jana'an, ja ni ka kɨvɨ da ni ka soko da kuɨtɨ ja kuu nuu kuachi maa da xnakan, ti ni ka soko da kuɨtɨ nuu kuachi yɨvɨ naa i. Chi ɨɨn jinu ni soko ya maa ya ja'a yo ja kuu saa ni.

28 Chi jiin ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, ni ka nukuɨñɨ taka sutu ka kuña'nu nuu yɨvɨ vasu ni ka sa'a da kuachi, ti sɨkɨ un tu ni kuu ja siuku ndaa kuɨtɨ da. Yukan ti kuee ga ti ni ka'an Yandios. Ti jiin jnu'un ni ka'an ya yukan, ni jani ya Se'e ya ja na kuu ya sutu kuña'nu ga, chi maa ɨɨn ni ya ni siuku ndaa kuɨtɨ ja kuu saa ni.

Ka'an Jesús ja'a yo nuu Yandios ja iyo ɨɨn jniñu jaa

8

1 Ɨɨn ti jnu'un kanuu ga ja ni ka'an ri un kuu ja'a: ka ñava'a yo ɨɨn sutu kuña'nu nanu ni ka'an ri, ti kuña'nu ya nuu andɨvɨ, chi kancha ya xiin Yandios nuu ta'u maa Yandios jniñu kuña'nu ga undi andɨvɨ.

2 Ti vijna kuu ya sutu undi andɨvɨ nuu junukuachi ya ja'a yo nuu maa ve'e ii nuu Yandios. Ti maa Jito'o Yandios ni sa'a ve'e ii un, ansu ɨɨn ɨɨn yɨvɨ, chi tu kaa un nanu kaa ve'e ii jana'an ja ni ka sa'a yɨvɨ.

3 Ti taka sutu ka kuña'nu un ni jani Yandios ja na soko da ndajniñu jiin kuɨtɨ ja kuu ta'u nuu Yandios. Ja sia'an kuu ja Cristo Jesús suni iyo na'iin ja ni soko ya nuu Yandios, chi maa ya kuu sutu.

4 Ko sa ti ni kuncha ga Jesús nuu ñuyɨvɨ ja'a niku, ti va tuja'i kuu ya sutu, chi ni ka iyo ga sutu ja ka soko da kuɨtɨ nava ka'an ley Moisés.

5 Ti jniñu ja ka sa'a sutu Israel un, tu kejna'an ɨɨn nuu jiin jniñu ña'nu ga ja sa'a maa Yandios, Ya kancha andɨvɨ. Yukan so ka natejna'an da ja ka ndaku ini maa da nasa kuu nava ni xndaku Yandios nuu da. Ti sia'an kuu chi jini ndaa yo ja Yandios ni xndaku nuu Moisés na kɨvɨ ni keja'a sa'a da ve'e nii na-jana'an xaan, ti ni kachi ya: “Va'a koto nchaa ra nasa sa'a ra taka jniñu nava kaa taka ja ni xna'an ri nuu ra undi xini yuku un”, ni kachi Yandios jiin da.

6 Ko vijna chi sa'a Cristo jniñu ña'nu xaan ga ansu ja ni ka sa'a taka sutu un, chi ndiso ya jniñu nava iyo ɨɨn jniñu jaa ja va'a xaan ga, chi jniñu un kuu jnu'un ka'nu ga ja ni chisojnu'un Yandios ja sa'a ya.

7 Chi ley ja kuu jniñu ni ja'a Yandios nuu Moisés, nu ni siuku ndaa kuɨtɨ ni kuu, ti tukaa kanuu ja koo ɨnga jniñu, ko tu ni kuu siukan,

8 chi yɨvɨ Israel un tu ni ka siuku ndaa kuɨtɨ i jiin jniñu yoso nuu ley un. Chi ni ka'an Yandios jiin i nanu kachi tutu ii ya:

Kii kɨvɨ ja na nasa'a ri ɨɨn tratu
jaa jiin yɨvɨ ñuu Israel

jiin yɨvɨ ñuu Judá, kachi
Jito'yo Yandios.
9 Ti tukaa koo nanu ni iyo
jniñu ja ni sa'a ri jiin
taka tata i jana'an Is-
rael na jana'an na ni
keni'in ri yɨvɨ un nuu
nación Egipto.
Ko tu ni ka siuku va'a taka i
jiin jniñu yoso nuu ley
ni ja'a ri.
10 Nusa ti su'va na koo jniñu
nasa'a ri jiin yɨvɨ Israel
vijna, undi na jaa kɨvɨ
un.
Ti ja'a kuu jniñu, kachi Jito'o
Yandios.
Sa'a ri ja na nuku'un inijnuni
i ley ri, ti na sa'a ri ja
na kuñukuu ini i ti na
kuandatu i nuu.
Yukan na ti kuu ri Yandios
nuu taka i, ti maa i
nduu yɨvɨ maa ri.
11 Ti yɨvɨ un tukaa nɨnɨ kuu ja
na xndaku nuu jna'an
i ja nau kuu maa Jito'o
Yandios.
Chi tendɨ'ɨ yɨvɨ un kuni ndaa
i ja kuu ri Jito'o, vasu
kuu yɨvɨ kuachi xi yɨvɨ
ña'nu ga.
12 Ti sɨkɨ jniñu jaa un kuu ja
kuan ka'nu ini ri nuu
kuachi i, ti tukaa ga
ndaku ni'in ri kuachi
un, chi maa ri kuu
Jito'o Yandios.
Ti tukaa kankuachi ri ri sɨkɨ
i ja sɨkɨ jniñu ndeva'a
un.
Ni kachi Yandios.
13 Ti ja ni ka'an ya ja kua'a
ya ɨɨn jniñu jaa, kuni ka'an
un ja tukaa kuajniñu jnu'un
ja ni ja'a ya undi najana'an.
Ja yukan na ti jini yo ja ɨɨn
ja ni ku tu'u, tukaa kuaniñu.
Yukan chaku ini yo ja kuan
kuyajni naa.

Nasa ni ka chiñu'un yɨvɨ Yandios jana'an

9

1 Ti jnu'un najana'an un ni
ta'u ndaa jniñu nasa chiñu'un
yɨvɨ Yandios, jiin nasa koo
se'e ii nuu ñuyɨvɨ ja'a.
2 Ti ni ka sa'a i ɨɨn ve'e ii
ja ni ka sa'a i jiin ñɨɨ, ti ni
iyo uu ve'e. Ti ini ɨɨn ve'e ja
nani ve'e ii, ni kundichi ɨɨn
candelero oro, jiin mesa oro
ni kunchuku staa stila ii nuu.
3 Ti ni iyo ɨɨn sa'ma ndita ja
sasɨɨn ɨnga ve'e ja nani ve'e ii
xaan ga.
4 Ti ini yukan ni iyo ɨɨn al-
tar niña oro, nuu kayu suxia
kutu vixi. Ti suni ni iyo ɨɨn
jajnu nuu kañu'un ley ni ja'a
Yandios nuu Moisés, ti nɨ tu'u
sɨkɨ jajnu un ni ka nakuaka
i niña oro, ti ini jajnu un
kande ɨɨn tɨndo'o ja ñu'un ɨɨn
nuu staa ii nani maná ja kuni
ka'an staa ni kii undi nuu
andɨvɨ. Ti suni yukan kande
yujnu sutu ni kuña'nu ni nani
Aarón ja ni nenenduu yuku i,
jiin laja yuu nuu yoso ley ni
ja'a Yandios nuu Moisés.
5 Ti sɨkɨ jajnu un kanchuku
uu nuu ángel ka iyo ndijin ja
ka xna'an ja yukan kancha
maa Yandios kuña'nu. Ti jiin
ndijin i un ka jasɨ i nuu nɨñɨ
kuɨtɨ kanchuku yuyu sɨkɨ ja-
jnu un, ja yukan ni kuu nuu
ni iyo jnu'un ka'nu ini Yan-
dios nuu yɨvɨ. Sia'an ni kuu ko
vijna tukaa ka'an yo jnu'un
un.
6 Ti na ni jinu taka un, ti
nuu nuu ni ka kɨvɨ taka sutu

ini ve'e un ja ka sa'a jniñu da
ja ka kuu da sutu.
7 Ko ɨnga ve'e ii xaan ga un,
tu kuu kɨvɨ sava'a ni ga sutu
xi sava'a ni ga yɨvɨ. Chi maa
ɨɨn ni sutu kuña'nu ga un kuu
ja kɨvɨ ɨɨn vanuxi ni jinu ja
kuu nɨ kuiya. Ti suni tu kuu
kɨvɨ da nu tu iyo nɨñɨ kuɨtɨ ja
soko ja nuu Yandios ja kuu
nuu kuachi maa da jiin nuu
kuachi yɨvɨ ni ka sa'a naa i,
ja tu ni ka jini i ja ni kuu ɨɨn
kuachi.
8 Ti jiin jnu'un un ni xna'an
Espíritu Santo ja na ni iyo ga
ve'e ii nuu ñuyɨvɨ jana'an, ti
tu iyo jnu'un ja kɨvɨkoyo yɨvɨ
nuu ii xaan ga un.
9 Chi taka yukan kuu ja
xna'an nuu yo nasa kuu kɨvɨ
vijna. Chi taka i ni ka soko
ndajniñu ja kuu ta'u jiin kuɨtɨ
nuu Yandios, vasu tu ni kuu
sandoo ɨɨn jinu ni inijnuni i.
10 Chi taka ja ni ka sa'a i
ini ve'e ii jana'an un, ni kuu
ja sɨkɨ yɨkɨ kuñu yo, nasa kaji
yo, nasa ko'o yo, nasa ndun-
doo yo. Ti ni jajniñu yukan
undi ni kii Cristo jiin ɨɨn jniñu
ña'nu ga, ja undi sa ti tukaa ga
ni siin.
11 Ti vijna chi ja ni kii
Cristo, ti maa ya kuu sutu
kuña'nu xaan ga, chi ndiso ya
ɨɨn jniñu ña'nu, ti ni ni'in ya
ja taka ja kuni kua'a Yandios
nuu yo. Ti maa ya kuu sutu
nuu ve'e ii ga undi andɨvɨ ja
kuña'nu ga ti va'a ga, ansu
ve'e ii jana'an, chi ansu jiin
nda'a yɨvɨ ni kuu ja kachi yo
ja nanu ñuyɨvɨ ja'a kuu.
12 Ti ja ni kɨvɨ ya nuu andɨvɨ
nuu kancha Yandios nuu ii
xaan ga, tu ni soko ya nɨñɨ
ndixi'yu xi nɨñɨ chelu, chi ni
jatɨ ya nɨñɨ maa ya na ni ji'i
ya. Ti jniñu ña'nu ni sa'a ya
un ni kuu ɨɨn jinu ni ja kuu saa
ni, ja ni soko ya maa ya nuu
Yandios ja sɨkɨ yo, ti sa ni kɨvɨ
ya andɨvɨ. Ti sia'an ni nama
ya yo'o ja na kuchaku yo ja
kuu saa ni.
13 Ti ja na nundoo yɨvɨ un ni
ka soko da nɨñɨ xndɨkɨ jiin nɨñɨ
ndixi'yu, jiin chelu kuachi ja
na kayu nuu altar un, ki'in da
yaa un ti joso da sɨkɨ yɨvɨ ja
na ndundoo i. Yukan na ti
ndundoo tuku i ja chiñu'un i
Yandios. Chi nava na ndun-
doo yɨvɨ un ti ka soko da nɨñɨ
xndɨkɨ jiin nɨñɨ ndixi'yu, ti yaa
chelu kuachi ja ni kayu nuu
altar kuu ja joso da nuu taka
yɨvɨ ja na ndundoo i, ti siukan
ndundoo tuku i ja chiñu'un i
Yandios.
14 ¿Nu sia'an ni iyo, ti ansu
ii ga nɨñɨ Cristo nu? Jandaa
kuu ja ii ga, ko maa Espíritu
ni chindee ja na siuku ndaa
kuɨtɨ ya jniñu un, ti sia'an ni
sa'a Espíritu, chi ɨɨn ni kuu
Espíritu jiin Cristo ja kuu saa
ni. Ti jnu'un jana'an un ni
jajniñu nɨñɨ taka kuɨtɨ. Ko
kuña'nu xaan ga jniñu ni sa'a
maa Cristo jiin nɨñɨ ya ja
ni jatɨ ya na ni ji'i ya, chi
jiin jniñu ña'nu un ni san-
doo Cristo yo'o naa yo nava
tukaa kuncha kuachi yo jiin
inijnuni yo, nava yukan na ti
tukaa kundiyo ini yo ja sa'a
yo jniñu kue'e, ja sasɨɨn yo
maa yo nuu Yandios, ti naa
yo. Chi su'va ɨɨn jniñu ña'nu
ni sa'a Cristo. Yukan sa'a ja

nɨnɨ na kundiyo ini yo sa'a yo mani jniñu ja kuu nuu maa Yandios, chi maa ni ya kuu Ya chaku.

15 Ti sɨkɨ jniñu ña'nu ni sa'a Cristo ja ni ji'i ya, yukan kuu ja ndisojniñu ya nava ni iyo jnu'un jaa ja kancha ya ma'ñu sava jiin yo ja kuu nuu Yandios. Chi na ni ji'i ya ni chunaa ya taka kuachi yɨvɨ nava ni iyo jnu'un jana'an ja ni ja'a Yandios nuu Moisés. Ti jiin jniñu ña'nu ni sa'a Cristo na ni ji'i ya ni ja'a ya jandaa ja ni siuku ndaa kuɨtɨ ya jnu'un Yandios yukan nuu taka yɨvɨ ja kana ya, ti jnu'un un kuu ja kua'a ya ta'u nuu yɨvɨ un ja kuu saa ni.

16 Chi jini yo ja ka iyo yɨvɨ ka sa'a ɨɨn jniñu ja ka ka'an sɨkɨ yaji ja kuu se'e i, ti nijniñu un undi nu ni ji'i yɨvɨ xiin ñu'un un. Ti nu iyo ɨɨn jnu'un, jini yo ja nu ɨɨn chaa na sa'a da ɨɨn tutu ja ka'an ja kua'a da ta'u se'e da, ti undi nuu ni ji'i da, sa ni'in jniñu tutu un.

17 Ko nu ni chaku ga yɨvɨ xiin tutu un, ti changa ga kuajniñu, chi undi nu ja ni ji'i da, ti sa kuajniñu.

18 Ti ja sɨkɨ jnu'un jana'an un, suni ni ka ji'i kuɨtɨ, ti ni ka jatɨ tɨ nɨñɨ tɨ, ja jiin yukan ni kundaa nava ka'an jnu'un jana'an un.

19 Chi na ni ka'an Moisés nava ni iyo jnu'un yoso nuu ley un nuu ndɨ'ɨ nación Israel, ti ni ki'in da nɨñɨ chelu un jiin nɨñɨ ndixi'yu, sakanuu da jiin nducha, ti ki'in da ixi kua'a, jiin yuku hisopo ti joso yuyu da nɨñɨ un sɨkɨ tutu ley Yandios jiin sɨkɨ tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i.

20 Ti ni kachi Moisés: "Ja'a kuu nɨñɨ ja kua'a jandaa sɨkɨ jniñu ni sa'a Yandios jiin yo", ni kachi da.

21 Ti suni ni joso Moisés nɨñɨ un ini ve'e ii ja ni kuu jiin ñɨɨ, jiin sɨkɨ taka ndajniñu ja ka jajniñu da ja ni ka chiñu'un da Yandios.

22 Ti ja sɨkɨ jnu'un jana'an un, ja yajni ndɨ'ɨ, chi ka'an ndaa ley Yandios ja na ndundoo jiin nɨñɨ kuɨtɨ. Chi nu tu katɨ nɨñɨ kuɨtɨ un, ti tu kuu kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi yɨvɨ un.

Ni nasoko Cristo maa ya ja ni kenchaa ya kuachi yo

23 Ti ja nava ni iyo jnu'un jana'an un, ti taka ndajniñu ni ka jajniñu da ini ve'e ii, ja ni ndundoo jiin nɨñɨ kuɨtɨ un, tu ni ka nduu nava kaa nuu maa andɨvɨ. Chi ja na nduu nava kaa nuu andɨvɨ, ti nandɨ'ɨ un ɨɨn jniñu kanuu ga ja kuu taka jniñu ni kuu un.

24 Ti Cristo chi tu ni kɨvɨ ya nuu ɨɨn ve'e ii ja ni sa'a yɨvɨ, ja na sa'a ya ɨɨn jniñu nanu ka sa'a da ini ve'e ii un najana'an un. Chi jniñu jana'an un ni stuu ndaa ɨnga jniñu ña'nu ga ja ni sa'a Cristo, ti jiin yukan ni ka kendo ndaa yo nuu Yandios. Ti sɨkɨ jniñu ña'nu un, ja ni kɨvɨ Cristo andɨvɨ nuu kancha Yandios, ti yukan kancha ya ka'an ya ja'a yo naa yo.

25 Ti maa sutu Israel ka kuña'nu ga un ni ka kɨvɨ da naa kuiya ini ve'e ii ja soko da nɨñɨ kuɨtɨ. Ko Cristo tu ni sa'a

ya siukan, ja soko ya maa ya tɨjnɨ jinu, chi ɨɨn jinu ni ni soko
ya maa ya ja kuu tendɨ'ɨ yo.
26 Chi nu ni sa'a Cristo
sia'an nanu ni ka sa'a sutu
ni ka kuña'nu ga nuu nación
Israel un, ti va taka kuiya
soko ya maa ya ja na kuū
ya, undi na ni jankoo ñuyɨvɨ
ti undi vijna ja kenchaa ya
kuachi. Ti tuu, chi kɨvɨ ja
kuan ndɨ'ɨ ja'a ni kenda ndijin
ya ɨɨn jinu ni ja kuu saa ni, ti ni
soko ya maa ya ja ni kenchaa
ya kuachi yo, ja tukaa ga
kuña'nu kuachi un sɨkɨ yo.
27 Ti sia'an nanu ka ji'i yɨvɨ
ɨɨn jinu ni, ti suni sia'an kii
juicio ja xndichi Yandios i, ja
na sa'a ndaa ya taka jniñu ni
ka sa'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a,
28 ti suni siukan ni ji'i Cristo
ɨɨn jinu ni ja ni soko ya maa
ya ja ni naki'in ya kuachi yɨvɨ
naa i na ni ndo'o ya nundo'o.
Yukan ti jaa ɨɨn kɨvɨ nu nchaa
ndijin tuku ya ɨnga jinu, ko
ansu ja soko ya maa ya ja
na kenchaa ya kuachi, chi sa
su'va kii nakinse'e ya yɨvɨ ka
ndatu ja nchaa ya.

10

1 Ti ja sɨkɨ ley ni ja'a Yandios
nuu Moisés, so ni natejna'an
ja kuu ɨnga kɨvɨ kii, nu na
siuku ndaa kuɨtɨ taka ja ka'an
nuu ley un, ko maa ley un tu
ni siuku ndaa kuɨtɨ. Ja sia'an
kuu ja tu ni kuu ja sa'a ndaa
kuɨtɨ ley un ja taka yɨvɨ ka
chiñu'un Yandios, na kendo
ndaa i nuu ya ɨɨn jinu ni. Tu
ni kuu siukan, chi taka yɨvɨ
Israel un ni kuu ja ni ka soko i
kuɨtɨ ja kuu kuachi i ndɨ kuiya
ndɨ kuiya.
2 Chi tu ni kuu sa'a ley un
ɨɨn jinu ni ja na kendo ndaa
i nuu Yandios. Chi nu ni ka
siuku ndaa kuɨtɨ i ley un, ti
va tukaa kuɨtɨ siin i ja soko i
kuɨtɨ ja kuu nuu kuachi i ja
kuu ɨɨn jinu ni ja na kendo
ndaa i nuu Yandios, ti taka
yɨvɨ ja kuni chiñu'un Yandios
tukaa kankuachi kuachi un
sɨkɨ i jiin inijnuni i. Ko nu tu
ni kuu sia'an jiin ley jana'an
un,
3 chi taka i ni ka soko kuɨtɨ ja
taka kuiya, ja ka nuku'un ini
kuachi i.
4 Chi nɨñɨ xndɨkɨ un jiin nɨñɨ
ndixi'yu un, tu kuu kuɨtɨ ken-
chaa kuachi yo.
5 Ja yukan kuu ja na ni kii
Cristo nuu ñuyɨvɨ, ti ni ka'an
ya jiin Yandios:

Ja ni ka soko yɨvɨ kuɨtɨ, jiin ja
ni ka soko i ndajniñu ja
kuu ta'u nuu ni.
Ko ansu nɨnɨ taka ndajniñu ja
ni ka soko i un kuni ni.
Chi ni ja'a ni yɨkɨ kuñu maa na
ja na soko na nuu ni.

6 Chi tu ni jajna'an ini ni ja ni
ka ja'ma i kuɨtɨ ja soko
i tɨ, xi ja soko i sava'ni
ga ɨnga ndajniñu ja na
kenchaa i kuachi i.
7 Ja yukan kuu ja ni kachi
na jiin ni: “Ko nde'e
ni, ja'a kancha na, ti
iyo na ja na siuku ndaa
kuɨtɨ na jniñu ja kusɨɨ
ini maa ni, Tata na Yan-
dios.

Chi sia'an ja yoso jnu'un un
sɨkɨ na nuu tutu ii.”
Ni kachi Jesús.

8 Ti xnakan ni ka'an ya ja
ansu nɨnɨ ni jajna'an ini Yan-
dios ja ni ka soko i kuɨtɨ, jiin
na ni ka soko i ndajniñu ja
kuu nuu ya, ni ja ka'ma i
kuɨtɨ ja soko i ja na kenchaa
kuachi i, vasu siukan ni ta'u
ley jniñu.
9 Yukan ti ni ka'an tuku ya:
"Ko nde'e ni, ja'a kancha na,
ti iyo na ja na siuku ndaa kuɨtɨ
na jniñu ja jajna'an ini maa
ni, Tata na Yandios." Ti ja ni
ka'an ya siukan ni sa'a ya ja
na jankuɨñɨ ja ka soko i taka
kuɨtɨ, chi ni kachi ya ja soko
ya maa ya.
10 Ti sɨkɨ yukan ni siuku
ndaa kuɨtɨ Cristo Jesús jniñu
ni tatu Yandios nuu ya nava
na ndɨvɨkoyo yo jiin Yandios.
Ti jniñu ja ni sa'a Cristo Jesús
kuu ja ni soko ya yɨkɨ kuñu
maa ya ɨɨn ni jinu ja kuu saa
ni. Ti jiin jniñu ña'nu un ni ka
kendo ndoo yo ja nduu yo yɨvɨ
Yandios.
11 Ti taka sutu yukan, chi
ndɨ kɨvɨ ni ka sajniñu da nuu
Yandios, ti taka ni jinu ni ka
ja'ni da kuɨtɨ ka soko da. Ti
taka un tu kuu kuɨtɨ kenchaa
kuachi yo.
12 Ko sutu jaa ja kuu maa
Cristo Jesús, chi ɨɨn jinu ni ni
soko ya maa ya nuu kuachi yo
ja kuu saa ni. Ni sino ndɨ'ɨ ya
jniñu un, ti sa ni ndaa ya nu
andɨvɨ nuu kancha ya nda'a
kua'a Yandios ja kuña'nu ya.
13 Ti yukan kundatu ya vi-
jna, undi kɨvɨ na kundee ya
jiin taka ja ka jito u'u ya.
14 Chi ja ni soko ya maa ya
ɨɨn jinu ni, ti jiin yukan ni
siuku ndaa kuɨtɨ ya ja kuu saa
ni ja na kendo ndaa yɨvɨ nuu
Yandios.
15 Ti maa Espíritu Santo,
suni ni ka'an kaji ya jnu'un
un, chi xnakan ni kachi ya:
16 Su'va koo jniñu jaa ja sa'a ri
jiin yɨvɨ undi na jaa kɨvɨ
un, kachi Jito'o.
Na sa'a ri ja na nuku'un in-
ijnuni i ley ri. Ti na
sa'a ri ja na kundio ini i
kuandatu i nuu jnu'un
yoso nuu ley ri.
17 Yukan ti ka'an tuku ya:
Ru'u kuu ja kunda'u
ini nuu i,
ti kuanka'nu ini ri nuu taka
kuachi i jiin taka jniñu
kue'e ni ka sa'a i.
Ni kachi ya.
18 Nusa ti nu ja ni janka'nu
ini Yandios nuu kuachi yo, ti
tukaa ga iyo ni ɨɨn ja soko ga
yo nuu Yandios ja kuu nuu
kuachi yo.

Ni nuña ichi kɨvɨ yo nuu Yandios

19 Ja yukan ñani, ka iyo
tu'va yo jiin jnu'un ndee ini,
chi kuu kɨvɨ yo nuu ii xaan
nuu kancha maa Yandios. Ti
kuu kɨvɨ yo sɨkɨ ja ni jatɨ nɨñɨ
Jesús ja'a yo.
20 Ja yukan ni jiña ya ɨɨn ichi
jaa, ɨɨn ichi va'a ga ja na jaa
yo ti kuncha yo ja kuu saa ni,
chi na ni ji'i ya ti ni te'nde
sa'ma yɨndaka ja jasɨ ve'e ii
xaan ga ini ve'e ii un, nuu ni
kɨvɨ maa ɨɨn ni sutu kuña'nu
nación Israel. Ko vijna sɨkɨ ja
ni ji'i Jesús, ti ni jiña ya ichi ja
na kɨvɨ yo nuu ii xaan ga nuu
kancha maa Yandios. Chi jan-
daa ndixia kuu ja kɨvɨkoyo yo
ka'an yo jiin ya, ti ansu nɨnɨ

maa ɨɨn ni sutu ni ka kuñaˈnu najanaˈan kɨvɨkoyo.
21 Ti Jesús kuu sutu kuñaˈnu xaan ga ja jito vaˈa ya yoˈo, ja ka kuu yo seˈe Yandios.
22 Ti sɨkɨ jniñu ñaˈnu ja ni saˈa Jesús ja ni jiˈi ya jaˈa yo, ti ni nduu ya sutu kuñaˈnu nuu yo, ti na ko ndoˈo ndaa ini yo maa ya ja nuu kancha Yandios kaˈan yo jiin ya, chi ñukuu ndaa ini yo ja kuantaˈu ya yoˈo. Chi ni sandoo Jesús inijnuni yo nava tukaa kuñukuu ini yo ja jnaˈnu ndatu yo jiin kuachi yo. Ti suni sɨkɨ jniñu ni saˈa Jesús ni sandoo ya yoˈo, ti ni ka jaˈa yo jandaa yukan nu ni ka janducha yo.
23 Ja yukan kuu ja na niˈin ndaa yo jnuˈun kaˈan yo, ja ka ndiyo ini yo niˈin yo taˈu nuu Yandios. Ti tu nakaka yata yo, chi suˈva na siuku ndaa kuɨtɨ yo taka jnuˈun ni chisojnuˈun ya nuu yo.
24 Ti na nakani ini yo nasa kuaˈa yo jnundee ini nuu ñani jnaˈan yo ja ka kundaˈu ini jnaˈan yo, ja suni kandixia i Jesús, ti na saˈa yo niña jniñu vaˈa.
25 Ti nɨnɨ na ndututu yo naa yo ja na chiñuˈun yo ya, ti koto kaka yata yo nanu ka saˈa sava i. Suˈva viˈi ga na kuaˈa jnundee ini nuu jnaˈan yo, ti siukan saˈa yo, chi ja ka jini yo ja kuan kuyajni kɨvɨ kaˈnu ga nuu ndenda ya.
26 Chi ja ni chaku ini yo jnuˈun vaˈa Cristo Jesús. Ni kandixia ndaa yo jnuˈun ya chi ni jantaˈu yo, ko nu nɨnɨ ndoˈo ini yo ja saˈa yo kuachi ti xndoo yo jnuˈun ya, ti tukaa ga ɨnga iyo ja kenchaa kuachi yo.
27 Ti tukaa ndo iyo ja nama sɨkɨ yo chi ni kuɨtɨ ini ya nuu yo, ti vijna so kundatu kaˈnu yo ɨɨn nundoˈo kaˈnu xaan ga ja kii nuu yo kɨvɨ na chaa juicio, chi kii ñuˈun ti kayu taka yɨvɨ ka jito uˈu Yandios.
28 Chi undi janaˈan nu ni ka saniˈin ini yɨvɨ nuu ley Moisés, ti nu ka iyo uu xi uni yɨvɨ ka kankuachi sɨkɨ i, ti iyo ja na kuu i, ti tundo kundaˈu kuɨtɨ ini nuu i.
29 Nu siaˈan ni kuu un, ti ¿nasa ndoˈo ini ra sɨkɨ yɨvɨ ja ni ka kuxio nuu ichi Yandios? Na kondoˈo xaan yɨvɨ un, chi ka jañu niˈno i Seˈe Yandios, ti ka skexiko i nɨñɨ ya ja ni jatɨ ya, ti jiin jniñu ñaˈnu un ni kundaa kuɨtɨ jnuˈun jaa un ja ni nakinseˈe ya i. Ti nu na kuxio i nuu ichi ya, ti saˈa ndevaˈa i sɨkɨ Espíritu Yandios, ya saˈa ja ka niˈin yo jnuˈun ya ja ni ka kandixia yo Cristo Jesús.
30 Chi ja ka jini yo ja maa Yandios ni kachi: “Maa ri na kuaˈa ja kondoˈo yɨvɨ nava kuu yaˈu nu ja ni saˈa i”, ni kachi ya. Suni ni kachi ya: “Maa Jitoˈo na xndichi ndaa ya sɨkɨ kuachi yɨvɨ ni ka kachi ja ka yɨˈɨ i jiin ya.”
31 Na ndaˈu yɨvɨ tu kandixia ndaa, chi iyo xaan ga nundoˈo kondoˈo i nuu ndaˈa Yandios, yaa chaku.
32 Ko nukuˈun ini naa ra nasa ni kuu na ni nuña ndijin inijnuni ra ja ni ka kandixia ndaa ra jnuˈun Cristo, ti ni ka jito ra nundoˈo, ko ni ka

kundee ra ti tu ni ka jika yata
ra jiin jnu'un un.
33 Vasu ni ka ka'an ndeva'a
yɨvɨ sɨkɨ ra ti ni ka ndo'o ra
nuu chitu un jiin, ko sava ra
tu ni ka yu'u ja kujiin jiin ra
naa ra kɨvɨ ni ka jna'an ra
nundo'o.
34 Ti suni ni ka kunda'u ini
ra nuu yɨvɨ ni ka iin vekaa ja
sɨkɨ jnu'un Cristo. Ti ni ka iyo
sɨɨ ini ra, tu ni ka ndɨ'ɨ ini ra
ja ni ka kenchaa yɨvɨ taka ja
ni ka ñava'a ra. Ko tu ni ka
nandɨ'ɨ ini da un chi vi'i ga ni
ka kusɨɨ ini ra ja ka jini ndaa
ra ja vi'i ga ka ñava'a ra nuu
Yandios, ti yukan tu naa kuɨtɨ,
ti ansu ja ni ka kenchaa yɨvɨ
un nuu ra naa ra.
35 Nusa ti koto sia ra jnu'un
Jesús nava ni kandixia ndaa
ra, chi ka'nu xaan ɨɨn ta'u
ni'in ra ja sɨkɨ un.
36 Ti koto xndi'i ra ini ra, ti
siuku ndaa jniñu ni ta'u Yan-
dios nuu ra, chi ni'in ra ta'u ja
ni chisojnu'un ya.
37 Chi sia'an ka'an tutu ii
Yandios:
Ja ni kuyajni ndaa kuɨtɨ
ndenda Cristo ja ndiji
ya, ti tukaa kukuee ya.
38 Taka yɨvɨ ni ka kandixia ja
ni ji'i Cristo ja'a i, nuu
yɨvɨ un kachi Yandios
ja iyo jnu'un ka'nu ini
ya nuu kuachi i.
Ti yɨvɨ un keta'u i nuu ya, ti
kuchaku i ja kuu saa
ni.
Ko nu na kaka yata i, ti tukaa
ga kusɨɨ ini ri jiin i.
Ni kachi Yandios.
39 Ko yo'o chi tu ka kuu yo
nanu yɨvɨ ja ka jika yata,
ti ka jna'nu ndatu i. Chi
ka kandixia ndaa yo jnu'un
Cristo Jesús, ti ni'in ta'u yo ja
kuchaku ja kuu saa ni.

Jnu'un kandixia ndaa yo

11

1 Ti ja kandixia yo ɨɨn
jnu'un kuu ja ñukuu ini yo
ni'in yo taka ja ndiyo ini yo.
Suni ja kandixia yo jnu'un
Yandios iyo ndaa jnu'un un
ini yo ja iyo ndixia taka ja tu
ja'i kuni yo vijna.
2 Ti tɨjnɨ yɨvɨ jana'an, ni ja-
jnu'un Yandios maa i chi ni ka
kandixia ndaa kuɨtɨ i.
3 Sɨkɨ ja kandixia yo jnu'un
Yandios kuu ja ka ñukuu ini yo
ja ni sa'a ya ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ,
jiin nɨnɨ jnu'un ni ka'an ya. Ti
jiin jniñu ña'nu ndiso Yandios
ja tu ni jini yo, ni jankoo taka
ja jini yo vijna.
4 Ti ɨɨn chaa ni nani Abel
najana'an sɨkɨ ja ni kandixia
da jnu'un Yandios, ni kuu ja
ni soko da ɨɨn ja va'a ga nuu
ya ti ansu Caín. Ja yukan kuu
ja ni ja'a Yandios jandaa ja
iyo ndaa ini da, chi ni janta'u
ya ja ni soko da kuɨtɨ nuu ya.
Ti vasu ja ni ji'i da, ko ka
ndakuni'in ga ya jnu'un da
jiin yo undi vijna, chi chaa ni
kandixia ndaa ni kuu da.
5 Ti suni Enoc ni kandixia
da jnu'un Yandios, ti ja yukan
kuu ja ni naki'in ya maa da
kuano'on da andɨvɨ, ti tu ni ji'i
da. Tu ni ka jini yɨvɨ nachi
kua'an da chi so ni ndoñu'un
ii da kua'an da, chi kachi tutu
ii ya ja undi na ti naki'in ga
Yandios maa da ni kusɨɨ ini ya
jiin taka ja ni sa'a da.

6 Ko nu tu kandixia yo
jnu'un ya, ti tu kuu ja kusɨɨ ini
ya jiin yo. Chi yɨvɨ ndiyo ini ja
kotu'va i nuu Yandios, kanuu
ja na kandixia ndaa kuɨtɨ i ja
kusɨɨ ini ya jiin taka yɨvɨ ka
nanduku ya. Ja yukan chi
jandaa ndixia kuu ja kua'a
ya ta'u nuu i ja kunda'u ini ya
maa i.
7 Ti suni Noé, ni kandixia
da jnu'un ya na ni kachi ya
ja koo nundo'o xaan vasu ti
kuni ga da jiin nduchi da. Ja
yukan kuu ja ni jandatu da
ti ni sa'a da ɨɨn barco ka'nu
ja nani arca, ja na nama da
nɨɨ jna'an da ini ve'e ja tu naa
i. Ni kandixia da ti ni siuku
da jniñu ni ta'u Yandios. Jiin
jniñu un ni kankuachi da sɨkɨ
yɨvɨ ja na jna'nu ndatu i. Ko
maa Noé, ni ni'in da ta'u da
chi ni kendo ndaa da nuu
Yandios, chi ni kandixia da
jniñu ja ni ta'u ya nuu da.
8 Ti suni Abraham, ni
kandixia da jnu'un ni ka'an
ya, ti ja yukan kuu ja ni
janta'u da na ni ka'an ya jiin
da ja ki'in da ɨɨn ñu'un nuu
kua'a ya ja kuu ta'u maa da
jiin taka jna'an da kikoyo
yukan. Ti ni kee da kua'an
da vasu tu kujnuni ini da naa
ichi kua'an da.
9 Suni ja ni kandixia Abra-
ham jnu'un ni chiso ya nuu
da, ti yukan ni kuncha da nuu
ɨɨn ñu'un ja ni chisojnu'un ya
ja kua'a ya nuu da, ko ni kun-
cha da un nanu chaa ñuu jika
ja ni tɨ'lɨ ñu'un da tu ni iyo. Ti
ni kuncha da ini ɨɨn ve'e ñɨɨ,
suni se'e da Isaac jiin Jacob,
chi ɨɨn nuu ni ka ni'in da ta'u
ja ni chisojnu'un ya.
10 Chi ni ndiyo ini Abraham
ja ni'in da ta'u da ja na kun-
cha da ñuu ja tukaa naa kuɨtɨ
un, ɨɨn ñuu ja kutu ni jani maa
Yandios na kɨvɨ ni sa'a ya.
11 Ja yukan, vasu ja ni
kuña'nu xaan Abraham, ko
ñukuu ini da ja siuku Yandios
jnu'un ni kachi ya. Ti ni iyo
jnu'un ndee ini jiin da ja koo
ɨɨn se'e da jiin ñasɨ'lɨ da Sara,
vasu ja ni nchɨɨ xaan ña, ti
ni ɨɨn se'e ña tu ni iyo na ni
kunchuku kuachi ña.
12 Ti siukan ni kuu ja ni
nakaya kua'a xaan jna'an
Abraham vasu jaku ni ga na
da niku. Ti jna'an da ni ka
ndukua'a xaan nanu chuxini
iin nuu andɨvɨ, xi nanu ndɨ
ɨɨn ndɨ ɨɨn ñɨtɨ ndi'i ja kaa yu'u
mar ja tu kundee kuɨtɨ yo ka'u
yo.
13 Ti taka yɨvɨ un ni ka ji'i
yɨ, vasu tu ni ka ni'in i ja
ni chisojnu'un Yandios, ko ni
ka kandixia ndaa i maa ta'u
ka'nu ga ja ni chisojnu'un ya,
ti ni ka chaku ndaa ini i ja kii
ɨɨn kɨvɨ nuu kuu ndaa kuɨtɨ ga
taka jnu'un un. Ti ni ka kusɨɨ
ini i ni ka jito nchaa i ja ni
chisojnu'un ya un. Chi ka jini
va'a i ja na ni kunchuku i nuu
ñuyɨvɨ ja'a, ti changa ga ni'in
i ta'u ka'nu ga un. Ja yukan
ni ka ka'an i ja ka kuu i nanu
yɨvɨ ñuu jika ka jikonuu nuu
ñuyɨvɨ ja'a.
14 Ti taka yɨvɨ ja ka'an
siukan, chi kachi ndaa i ja tu
ñu'un ini i ja ñuyɨvɨ ja'a kuu
ñuu i ja kuu saa ni. Chi su'va
ka ndatu i ɨɨn ñuu vii ga ja kuu
ñuu maa i.
15 Chi sa ti ni ka nakani ini
i sɨkɨ ñuu nuu ni ka kee undi

nuu, ti va nandeokuñɨ tuku i
niku.
16 Ko tuu, chi ka ñukuu ini
i ja ni'in i ta'u nuu kuncha
i ɨnga ñuu va'a ga undi maa
ñuu kande andɨvɨ. Ja yukan ni
ka jandatu i jnu'un Yandios, ti
tu kukanuu ya ja kuu ya maa
Yandios nuu i, ti maa i ka kuu
se'e ya, chi ja ni satu'va ya ɨɨn
ñuu vii xaan nuu kunchuku i.
17 Ni kandixia ndaa Abra-
ham jnu'un Yandios. Ja
yukan kuu ja ni ja'an da jiin
Isaac ja na kin soko da yɨ, ti ni
jito jnuni Yandios maa da. Ti
ja iyo tu'va da ja soko da se'e
da, vasu maa ɨɨn ni i kuu se'e
yɨɨ da.
18 Ti ni kachi Yandios jiin
da ja jiin maa ɨɨn ni Isaac, ti
nakaya jana'an da.
19 Ti Abraham, ja ñukuu ini
da ja maa Yandios suni kuu
naxndoto ya vasu yɨvɨ ni ka
ji'i, (ti ja'a kuu kachi yo ja ni
natava jaa da se'e nuu ñuji'i
un.)
20 Ti Isaac, suni ni kandixia
ndaa da Yandios. Ja yukan
kuu ja ni kachi da jini se'e yɨɨ
da Jacob jiin Esaú ja nakaya
xaan jna'an da ja kuu kɨvɨ.
21 Ti Jacob, suni sia'an
ñukuu ini da ja siuku Yandios
jnu'un ni ka'an ya. Ja yukan
kuu ja vasu yɨtuu da yujnu da
ni ka chiñu'un da Yandios sɨkɨ
ja ni siuku ya jnu'un ya nuu
da.
22 Ti suni José, na jana'an ni
kandixia da jnu'un ni kachi
Yandios. Ja yukan kuu ja nu
kuan kuyajni kuū da, ti ni
kachi da ja taka jna'an Israel,
jaa ɨɨn kɨvɨ ti kekoyo i nuu
nación Egipto. Ti ni tatu da ja
na kunda'a i yɨkɨ da undi ñuu
nuu kɨvɨkoyo i kunchuku i.
23 Ti na ni kaku Moisés,
ti tata yɨ jiin nana yɨ ni ka
kandixia da ja ndito Yandios
maa i. Ti ja yukan ni kuu ja
ni ka jito sa'yɨ tata i maa i nuu
uni yoo, chi ni ka jini da ja ni
kuu yɨ ɨɨn suchi va'a xaan. Ti
tu ni ka yu'u da jniñu ni ta'u
rey Egipto un ja na kuū taka
suchi yɨɨ kuachi nación Israel.
24 Ti maa Moisés ni
kandixia da jnu'un ni kachi
Yandios nuu yɨvɨ ya. Ti ja
yukan kuu ja nu ni ja'nu da,
ti tu ni ja'a da jnu'un ja kuu
da se'e ña'an kuu se'e sɨ'ɨ rey
Egipto.
25 Chi ni kuu ini da ja kɨ'ɨ
da jiin yɨvɨ ñuu Yandios ja na
kondo'o da jiin taka jna'an
da un, ja ka kuu yɨvɨ Israel
ja ni nakaji ya ja na kendo
kuu maa yɨvɨ ya. Ti yɨvɨ ñuu
Egipto ni ka jito u'u nuu yɨvɨ
Israel, ko ni kuu ini Moisés ja
na kondo'o da jiin i, ti ansu ja
na sa'a da kuachi. Ti kuxio da
nuu i ja kusɨɨ ini da ja kuu nu
na kɨvɨ da jiin yɨvɨ rey Egipto.
26 Chi ni sa'a da nanu ja
kanuu ga ja na kondo'o da, ja
na ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ da,
nanu ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ
Cristo ja taji Yandios ɨnga kɨvɨ
ja na sa'a ya jniñu ña'nu. Chi
ni ndo'o ini da ja kanuu ga ja
na kondo'o da, ti ansu ja ni'in
da taka nuu ja iyo nuu nación
Egipto ti kuu riku da. Chi
ñu'un ini da ja maa Yandios
kua'a ta'u da ja iyo andɨvɨ.
27 Ti sia'an ni kandixia da
jnu'un ni kachi ya nuu yɨvɨ ya,
ti ja yukan ni kuu ja ni kee da

nación Egipto ti kua'an da. Ko tu ni yu'u da ja kuɨtɨ ini rey Egipto un nuu da. Chi su'va ni kundee da jiin taka jniñu da, chi ni chaku inijnuni da nau kuu maa Yandios vasu tu ni jini da ya.

28 Ti siukan ni kandixia da jnu'un ni ka'an Yandios. Ja yukan na ti ni kachi da ja na ka'ni yɨvɨ Israel ɨin lelu, ja ni nani lelu pascua. Ti jiin yukan ni xnukoo da viko pascua ja kuu nación Israel. Ti ni ta'u da jniñu ja na koso yuyu i nɨñɨ tɨ jika sɨ'ñɨ yuxe'e jiin yujnu xini sɨ'ñɨ un, nava nu ni ya'a ángel Yandios ja ka'ni ya taka se'e yɨvɨ ñuu Egipto, ti tu ka'ni ya se'e ña'nu nuu yɨvɨ Israel. Ti yukan ni keja'a viko pascua un nuu nación Israel.

29 Ti sɨkɨ ja ni ka kandixia yɨvɨ Israel jnu'un Yandios ni kuu ja ni ka ya'a da nuu nducha mar, chi ni jiña ya ɨin ichi ma'ñu nducha Mar Kua'a un, ti yukan ni ka ya'a da, ti ni ka kejiyo da nuu ñu'un ichi. Ti suni siukan ni ka ndo'o ini chaa Egipto un ja ya'a da niku. Ko ni nasia ya nducha mar un sɨkɨ da, ti tendɨ'ɨ da ni ka ji'i.

30 Ti ni kandixia yɨvɨ Israel jniñu ni sa'a ya. Ja yukan kuu ja ni nduva nama ndi'yu yu'u ñuu Jericó, na ni ka jikonduu da uxia kɨvɨ jata nama un.

31 Ti Rahab, vasu ni kuu ña ɨin ña'an sɨɨ ini, ko ni kandixia ña jnu'un ni ka'an ya nuu yɨvɨ Israel. Ti ja yukan kuu ja ni chindee ña taka chaa Israel ja ni ka jito yu'u nasa iyo ñuu ña. Ti sia'an tu ni ji'i ña jiin yɨvɨ ñuu ña un, ja ni ka kuu ni'in ini i nuu jnu'un ya.

32 ¿Ti ndo ka'an ga ri nusa? Chi tu kundee kuja ri ja kani ri jnu'un sɨkɨ chaa ña'nu jana'an nanu Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel jiin taka ga chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios undi najana'an.

33 Ti taka da ni ka kandixia ja sa'a ya ja'a da. Ja yukan kuu ja ni ka kundee da ni ka kanaa da jiin taka ñuu ka kuña'nu, ti va'a ni ka ta'u da jniñu nuu ñuu un. Ti ni ka kuu ndee ini nu ni chiso ya ja chindee ya maa da naa da. Ti nuu sava ga da, ni jasɨ ya yu'u ndɨka'a un ja tu ni ka yaji tɨ da.

34 Ti sava ga da, ni ka jito u'u yɨvɨ da, ti ni ka ja'a i ɨin nundo'o kuu da ja na kayu da, ko tu ni ka kayu kuɨtɨ da nuu ñu'un un vasu kanda kua'an, ti sava da ni ka kaku ja tu ni ka ji'i da jiin yuchi. Ti sava ga da ni ka nani'in ndee ini da ja tukaa ga naa da ja ni'in teyɨɨ ni iyo nuu guerra un, ti ni ka kundee da jiin soldado taka ñuu jika un ja ni ka jito u'u maa da.

35 Ti sava ñasɨ'ɨ un, ni ka nandoto se'e ña na ni ka ji'i i. Ti sava ga yɨvɨ ni ka kandixia jnu'un ya, ni ka ndo'o xaan i sa ni ka ji'i i, chi tu ni ka ja'a i jnu'un ja kuxio i nuu ichi Yandios ti kaku i, chi ni ka ñukuu ini i ja kanuu ga ja na naxndoto ya i ti na ni'in i ta'u va'a xaan ga ja na kuchaku i ja kuu saa ni.

36 Ti sava ga i ni ka sa'a kata

yɨvɨ nuu i ja ni ka kuu ichi ini nuu i, ni ka ja'a tau i. Ti undi jiin cadena ni ka ju'ni nda'a i, ti ni ka chondee i vekaa.
37 Ni ka ja'a yɨvɨ yuu xini i, ti ni ka ja'nchaa sava maa i jiin sierra, ni ka jito xaan i nundo'o un. Ti ni ka ja'ni maa i jiin yuchi. Ni ka jikonuu i yayukan, ti ni ka ñu'un i mani ñɨɨ rɨɨ jiin ñɨɨ ndixi'yu. Ni ka yaku nda'u i sɨkɨ nundo'o un ja ni ka ndo'o ka nene i. Ni ka ndɨ'ɨ xaan ini i jiin taka jniñu kue'e.
38 Ti va'a xaan ga yɨvɨ ni ka kuu i ansu taka ga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ti vasu siukan ko ni ka ndikun yɨvɨ jata i ja ni ka jikonuu nda'u i undi nuu ñu'un te'e. Ti ni ka nchaa i chii yuku. Ni ka nchaa i yau kava jiin yau chii ñu'un.
39 Ti taka yɨvɨ ja'a, vasu ni janta'u Yandios maa i ja ni kandixia nɨ ini i jnu'un ni kachi ya ja sa'a ya ja'a i. Ko tu ni ka ni'in i ɨɨn ta'u ka'nu un.
40 Chi ni satu'va ya ɨɨn jniñu ña'nu xaan ga, ti yukan ni sa'a Cristo jiin yo, nava ɨɨn jinu ni ni'in i ɨɨn ta'u ka'nu ga jiin yo naa yo.

Na kuñukuu ini yo maa Jesús

12

1 Yukan kuu ja ka iyo kua'a yɨvɨ ni ka ñukuu ndaa kuɨtɨ ini nuu jnu'un ni kachi Yandios, ti yukan na nde'e na koto nchaa yo nasa ni ka kandixia ndaa chaa jana'an un naa da. Ti na sandee ini yo kundandikun yo maa ichi ja ni ja'a Yandios ja na kunchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti na xndoo yo taka kuachi ja sakanuu ini yo, chi yukan kuu ja xnaña'an nuu yo ti jasɨ ichi ki'in yo.
2 Ko nu ñukuu ini yo ja siuku ndaa yo ichi un, ti kuni ja na kandixia ndaa kuɨtɨ yo maa Jesús ti na kuandatu yo jnu'un ya. Chi maa ɨɨn ni Jesús ni sa'a jniñu ña'nu un ja na keta'u yo nuu ya nu na kandixia yo maa ya, ti maa ya na sa'a ja na siuku ndaa kuɨtɨ yo jnu'un kandixia yo. Ti na kundandikun yo Jesús. Na ni kee ya vaji ya andɨvɨ, ni kusɨɨ xaan ini ya, chi ni ndiyo ini ya ja kondo'o konene ya ti kuu ya nuu nda'a cruz nava na sinu ya jniñu vaji ya ti nduña'nu ya jiin Yandios. Ja yukan tu ni kukanuu kuɨtɨ ya ja sia'an kuu ya, vasu un nu sia'an na kuu ɨɨn yɨvɨ ti kuta'u i jnu'un kanuu. Ti yukan ni nukoo ya nda'a kua'a Yandios ti ni nduña'nu ga ya yukan.

3 Ti kani ini naa ra nasa ni tava xaan ini Jesús ja ni ndo'o ni nene ya nuu nda'a yɨvɨ ndeva'a ja ndeva'a kuɨtɨ ni ka sa'a i jiin ya. Ja yukan na ti koto kuita ini ra ja nandɨ'ɨ ini ra. Ti tu kaka yata ra nuu ichi ya sɨkɨ nundo'o.
4 Chi changa ga kondo'o ra ja kuu ra ja sɨkɨ kuachi.
5 Ti xi ja ni ka naa ini ra naa ra ja ka'an tutu ii Yandios ja ja'a ya jnu'un ndee ini, ja ka kuu ra se'e ya, ti kachi ya:

Se'e, koto skexiko ra nundo'o
ja'a Jito'o ro'o, ja na na-
jista ya ro'o.

Ti koto kukui'ya ini ra nu na
ka'an ya nuu ra, chi
sia'an ti kuu ndee ini ra
kundikun ra ichi ya.
6 Chi kunda'u ini Jito'o taka
yɨvɨ mani ya jiin, ja
yukan kuu ja najista ya
i.
Ti ja'a ya nundo'o nuu taka
yɨvɨ naki'in ya ja kuu
se'e ya.
7 Nusa ti sandee ini ra naa ra
nu na kua'a Yandios nundo'o
ro'o, chi sa'a ya jiin ra nanu
sa'a ɨin tata jiin se'e da. Chi tu
ni ɨin se'e iyo ja tu kua'a tata i
yujnu xii maa i.
8 Chi nu tu kua'a ya jaa
kondo'o ra, nusa ti kuu ra
nanu ɨin se'e nda'u, ti va ansu
se'e maa ya kuu ndixia ra nu
sia'an. Chi taka ja kuu se'e ya
yukan ja'a ya ja na kondo'o i.
9 Ti suni tata yo ñuyɨvɨ ja'a,
suni ni ka ja'a da nundo'o
yo'o, ti sa ni ka jandatu yo
nuu da. Ti ansu kanuu ga
maa Tata yo Yandios ja na
kuanta'u yo nuu ya ja ja'a ya
nundo'o yo'o, ja maa ya kuu
ja ni ja'a inijnuni yo. Ti suni
maa ya sa'a ja na kuchaku yo
ja kuu saa ni.
10 Ti tata yo ñuyɨvɨ ja'a, ni
ja'a da nundo'o yo'o ja kuu
jaku ni kɨvɨ, nasa ni kuu ini
maa da. Ko maa Yandios chi
ja'a ya ɨin nundo'o nuu yo
nanu kuu un ja va'a ga ja na
kendo va'a ga yo nuu ya, chi
jiin yukan kuñukuu ini yo ja
ndundoo yo nanu iyo ndoo
kuɨtɨ maa ya.
11 Ti jandaa ndixia kuu ja tu
kusɨi ini yo nundo'o xaan yo
un, chi su'va kukui'ya ini yo
nuu jna'an yo nundo'o un.
Ko jiin jnu'un kui'ya ini un ti
kutu'va yo ja na kaka ndaa yo
ichi maa Yandios, ti kukuee
kaka sɨi yo ichi ya.

Koto ma skexiko yo jnu'un Yandios

12 Ti ro'o naa ra, koto sa'a
ra nanu ka sa'a chaa ja ka
kuita ii nda'a da ti yijin xini
jitɨ da, ja tu ka kundee da jiin
nundo'o un.
13 Ti kukutu ini ra kaka
ndaa ra nuu ichi Yandios
nava na kuñɨi ra ichi un,
ti tukaa kɨvɨ nduu ra jiin
kuachi.
14 Ti kukutu ini ja na
kunchuku mani ra jiin taka
yɨvɨ, ja na koo ndoo koo ini ra
nuu Yandios. Chi tu kuu kuɨtɨ
kɨvɨ ɨin yɨvɨ nuu maa Jito'o nu
tu xndoo i jniñu kue'e sa'a i.
15 Koto jna'an naa ra nava
tu yuji ra ti xndoo ra jnu'un
va'a ja ja'a Yandios. Su'va
vii vii xndaku nuu jna'an ra
nava na kendajiyo ndaa na
jiin jnu'un Yandios. Ti koto
ni ɨin ra naa ra nandeokava
ini ti stɨvɨ ra nuu jniñu va'a un
nanu sa'a yuku jatu un ja tu
ja'a jnu'un kua'nu itu yo.
16 Ti koto kusɨkɨnchaa
jna'an ra ja ki'in ra sɨkɨ jnu'un
sɨi ini. Koto kusɨkɨnchaa ra
sia'an ti skexiko ra jnu'un
Yandios jiin jniñu kue'e un,
nanu ni skexiko chaa Israel
jana'an ja nani Esaú. Chi ja
sɨkɨ ɨin ko'o ndeyu ni jikan
da nuu ñani da, ti ni sama da
yaji da ja ni kuu da chaa nuu
nuu tata da, chi Esaú ni kuu
chaa nuu. Chi sɨkɨ ja kuu da
chaa nuu, ni ni'in ga da ichi

niku. Ko sɨkɨ ɨɨn ko'o ndeyu ti
ni xiko da ndɨ'ɨ un.
17 Ti taka ra ka jini ja kuee
ga, sa ni jini da ja kua'a tata
da yaji kuta'u da ja kuu da
chaa nuu. Ti tukaa ni kuu
yukan, chi ni kendo kui'ya da
ti tukaa ni ja'a tata da yaji
nuu da. Chi tu ni nijniñu ja
ni nakani ini da, vasu ni nde'e
da.
18 Ko maa ra naa ra ja
ka kandixia ra Cristo, koto
jna'an ra nanu ni jna'an
yɨvɨ Israel jana'an na ni
kunchuku i nuu yuku Sinaí.
Ti ni ka jini ndijin i ja ni kayu
ñu'un nuu yuku Sinaí un, ti
nuu i ni kuñaa kuɨtɨ, ti ni kee
tachi sau xaan.
19 Ni'in xaan ni tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ,
ti ni ka'an Yandios jiin ndusu
ya. Ti yɨvɨ Israel jana'an un ja
ni ka jini so'o i ja ka'an ya, ni
ka kanda'u i ja tukaa ka'an ga
ya jiin i.
20 Ti ni ka yu'u xaan i jiin
jnu'un ni ta'u ya jniñu nuu i,
chi ni ka'an ya: "Vasu ɨɨn kuɨtɨ
nu na kɨvɨ tɨ yuku ja'a, ti ka'ni
ra tɨ jiin yuu", ni kachi ya.
21 Ti sɨkɨ ja iyo xaan kuu
taka ja ni ka jini i, ti undi
Moisés suni ni ka'an da:
"Nɨ'ɨn ri ja yu'u ri", ni kachi
da.
22 Yukan ni ka jna'an yɨvɨ
Israel jana'an na ni ja'a Yan-
dios ley ya nuu i nuu yuku
Sinaí. Ko maa ra naa ra,
sɨkɨ ja ka kandixia ra Cristo,
kuu kɨvɨkoyo ra nuu maa Yan-
dios ja nani yuku Sión jiin
ja nani ñuu nuu kancha maa
Yandios chaku jiin ja nani
ñuu Jerusalén kande andɨvɨ,
nuu kanchuku kua'a xaan
mil ángel ti ka kusɨɨ xaan ini i
ka kanajaa i Yandios.
23 Kuu kɨvɨkoyo ra jiin
taka yɨvɨ ka kandixia ja ni
ka kɨvɨ i nuu ka kututu yɨvɨ
ka kandixia ja ka kuu i se'e
Yandios, chi iyo lista i nuu
andɨvɨ. Ti kɨvɨ ra nuu Yandios,
ya nasa'a ndaa kuachi tendɨ'ɨ
yɨvɨ, nuu kanchuku yɨvɨ ni ka
jika ndaa ichi Yandios nuu
ñuyɨvɨ ja'a, chi vijna ja ni ka
ndundoo kuɨtɨ i nuu ya.
24 Ti ja ni ka kɨvɨ ra nuu
Jesús, ja maa ya kuu ja ndiso
jniñu ɨɨn jnu'un jaa un, chi
kancha ya ma'ñu sava jiin yo
ja kuu nuu Yandios. Ti ka'nu
ga ɨɨn jniñu ni sa'a nɨñɨ Jesús
ja ni jatɨ ya ja'a yo, ansu nɨñɨ
chaa jana'an ni nani Abel ja
ni ka'an kuachi nuu Yandios.
25 Nusa ti koto ma skexiko
ra jnu'un ka'an ya jiin ra naa
ra, chi yɨvɨ tu ni ka jandatu na
ni ka'an ya jiin i nuu ñuyɨvɨ
ja'a, tu ni ka kaku i, chi ni ja'a
ya nundo'o nuu i. Ti xaan ga
ko ndo'o yo nu tu kuandatu
yo nuu ya ja ni taji ya jnu'un
ya nuu yo undi andɨvɨ.
26 Chi na ni ka'an Yandios
undi nuu yuku Sinai un, ni
nɨ'ɨn ñuyɨvɨ. Ko vijna chi
kachi ya: "Ɨɨn ni ga jinu na
kɨsɨ ri ñuyɨvɨ ko ansu maa ni
ñuyɨvɨ, chi suni taka ja iyo
andɨvɨ", kachi ya.
27 Ti ja ni kachi ya ja "ɨɨn ni
ga jinu un", ni chaku ini yo ja
chajiyo ya taka ja tu iyo kutu,
ti kendo taka ja iyo kutu ja
kuu saa ni, chi ja kachi maa
ya kuu.
28 Ti ta'u kua'a ya nuu yo
ja na ta'u yo jniñu jiin ya ja

kuu saa ni, ja iyo kutu un.
Ja yukan ti na nakuanta'u yo
nuu ya, na chiñu'un yo maa
ya, na kua'a yo ja yɨñu'un ya,
nava na kusɨɨ ini ya jiin yo.
29 Siukan na chiñu'un yo
Yandios naa yo, chi xaan ini
ya jiin taka jniñu ndeva'a, ti
kuu ya nanu ɨɨn ñu'un ja xnaa
ndɨkuɨtɨ ja tu va'a un.

Nasa kendo va'a yo nuu Yandios

13

1 Xndaku ri nuu taka ro'o ja
ka kandixia Cristo ja na siin
ra kunda'u ini jna'an ra.
2 Koto naa ini ra ja kanuu
ja na kuanuu ra ve'e nuu yɨvɨ
jikonuu, chi iyo jinu ja sia'an
ni ka ja'a nuu yɨvɨ ve'e i, ti tu
ka jini i ja maa tajnu Yandios
ka kuu ja ni ka ja'a nuu i ve'e
nuu un.
3 Koto naa ini ra ja chindee
ra yɨvɨ ka'iin vekaa, chi sa'a
ra ja suni yɨndi'yu ra jiin i ini
vekaa un. Suni koto naa ini
ra taka jna'an ra ja ka ndo'o
i nda'a yɨvɨ, ja suni siukan
ndo'o maa ra nundo'o un.
4 Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ni ka
nanda'a, na kua'a ja yɨñu'un
nuu jna'an i sɨkɨ ja ɨɨn ni ka
kuu i, ti koto ma kusɨkɨnchaa
jna'an ra. Chi maa Yandios
sa'a ndaa ya kuachi taka yɨvɨ
ka sa'a sava'ni ga jniñu kue'e
un jiin yɨkɨ kuñu i, yɨvɨ ja ka
yɨsɨkɨnchaa jna'an jiin ɨnga
ñasɨ'ɨ xi jiin ɨnga chaa.
5 Koto kundiyo ini ra xu'un,
chi na kuu sɨɨ ini ra jiin nɨnɨ ja
ñava'a ni ra. Chi maa Yandios
ni chisojnu'un ya ja chindee
ya na ni ka'an ya: “Tu sia kuɨtɨ
ri ro'o, ni tu xndoo kuɨtɨ ri
ro'o”, ni kachi ya.
6 Ja sia'an kuu ja iyo jnu'un
ndee ini jiin yo. Ja yukan kuu
kachi yo:

Maa Jito'o kuu ya chindee
ru'u, ti tu koyu'u
ri sava'ni ga jniñu
ndeva'a na sa'a yɨvɨ sɨkɨ
ri.

Kachi yo.

7 Ti chu'un va'a ini naa ra
sɨkɨ chaa ni ka xndaku jnu'un
Yandios nuu ra, chi vii xaan
ka jika da nuu ichi Yandios
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti sia'an sa'a
ra naa ra nanu ni ka sa'a chaa
un ja ni ka kandixia ndaa
kuɨtɨ da jnu'un Yandios.
8 Ti na kukutu jniñu ña'nu
ni sa'a Jesús ja'a yo, ti ni
kendo ndaa kuɨtɨ ja kuu kɨvɨ
vijna, ti ja kuu saa ni, chi undi
na jana'an ja iyo ya, ti ɨɨn ni
kuu maa ya vijna. Ti sia'an
koo ya ja kuu nɨ kɨvɨ vaji, ti tu
naa ya.
9 Ti koto kandixia ra ɨɨn
jnu'un ja tu kejna'an jiin maa
jnu'un Yandios sɨkɨ Cristo.
Chi su'va na kukutu ini ra
jiin mani jnu'un ndaa kuɨtɨ ja
ka kandixia ra, chi jnu'un un
kuu ja ni kunda'u ini Yandios
yo'o, sɨkɨ jniñu ni sa'a Cristo
Jesús. Ti jiin jnundee ini
Yandios kunchuku ra ñuyɨvɨ
ja'a, ko ansu jnundee ini
Yandios kuu nu na siuku ra
jnu'un ka'an ja iyo ɨɨn nuu
ni ndeyu kaji ra naa ra. Ti
koto chunso'o ra jnu'un un,
chi tu chindee un yɨvɨ ja na
kunchuku va'a i nuu ñuyɨvɨ
ja'a.
10 Ko maa yo, chi ka yɨ'ɨ yo
jiin Cristo ja ni soko ya maa

ya ja'a yo. Ti taka sutu ka
soko nanu jnu'un ley jana'an
un, ka soko da ndajniñu ini
ve'e ñɨɨ Israel. Ti tundo kuɨtɨ
ja ni'in da nuu Yandios, chi
Cristo kuu ja ni soko ya maa
ya ja kuu yo'o.

11 Ti maa sutu kuña'nu ga
nuu nación Israel, ni ka soko
da nɨñɨ kuɨtɨ ini ve'e ii ga un ja
na kenchaa kuachi da, ti yɨkɨ
kuñu tɨ ni ka ja'ma da ichi jata
ñuu.
12 Ti suni siukan ni ndo'o
nene maa Jesús ichi jata ñuu
un nava jiin nɨñɨ maa ya ni
sandoo ya yɨvɨ ja ka kuni
ndɨvɨ nuu Yandios.
13 Nusa ti tukaa ga kejna'an
yo jiin yɨvɨ ka siuku jnu'un
jana'an un, ja tu ni ka
kandixia i Cristo. Chi ja no'on
yo jiin ya ichi jata ñuu un,
ti na kondo'o yo sɨkɨ ja ni
kandixia yo ya sia'an nanu
ni ka skexiko i ya.
14 Chi ñuyɨvɨ ja'a tu kuu ñuu
nuu kunchuku yo ja kuu saa
ni. Chi su'va na kundio ini
yo ja kii ɨɨn kɨvɨ, ti ndenda ɨɨn
ñuu ka'nu ga nuu kuncha yo
ja kuu saa ni.

15 Ti ja kuu sɨkɨ jniñu ña'nu
ni sa'a Cristo Jesús ja kuu
yo, nɨnɨ na ndakuni'in yo ja
kuña'nu ga maa Yandios, chi
yukan kuu nanu ja soko yo
maa yo nuu ya. Yukan kua'a
yo jandaa ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya.
16 Ti koto naa ini ra ja
chindee nuu jna'an ra. Na
kua'a nuu i sava'ni ga ja ka
nandɨ'ɨ yɨvɨ. Chi nanu ja ka
soko ra nuu Yandios kuu taka
jniñu ja'a. Ti yukan kuu ja
kusɨɨ ini Yandios jiin.

17 Na xndaku ri nuu ra naa
ra ja na kua'a ra ja yɨñu'un
nuu chaa ka ta'u jniñu nuu
ra. Ti kuandatu ra nuu da, ti
koto sani'in ini ra nuu jnu'un
ka xndaku da un. Sia'an
sa'a ra naa ra, chi ka ndiso
jniñu da ja koto va'a da nasa
kunchuku ra. Chi nu vii ka
jandatu ra, ti tu ka kukui'ya
ini da. Chi su'va ka kusɨɨ
ini da ja nakua'a da jnu'un
un nuu Yandios sɨkɨ jniñu ka
ndiso da. Chi nu na sani'in ini
ra nuu da, ti va tundo kutu'va
kuɨtɨ ra jiin jnu'un ka xndaku
da un.
18 Ti kakanta'u naa ra ja
kuu ru'u naa ri, chi jini in-
ijnuni ri ja tu ka yuji ri jiin
jniñu ka ndiso ri. Chi ka kuni
kua'a ri ja yɨñu'un nuu taka
jniñu ka ndiso ri.
19 Ti suni ka'an nda'u ri jiin
ra ja na kakanta'u xaan ra
ja kuu ri, nava na kua'a ya
jnu'un ja yachi na jaa ri nuu
kanchuku ra naa ra.

Jnu'un sandee ini ja
kanxia'u da sandɨ'ɨ ni ga

20 Ti maa Yandios ja ja'a ya
jnu'un ndee ini jiin jnu'un sɨɨ
ini yo'o, ja ni naxndoto ya
Jito'o Cristo Jesús nuu ñujɨ'ɨ.
Ti ni nduu Jesús nanu ɨɨn pas-
tor kuña'nu ga ja ndito ya yɨvɨ
ja ka kuu i nanu rɨɨ ya. Chi jiin
nɨñɨ ya ja ni jatɨ ya na ni ji'ɨ
ya, jiin yukan ni sa'a kutu ya
tratu jaa ja kuu saa ni.
21 Ti ñu'un ini ri ja Yandios
na sa'a ya ja ɨɨn ni na koo ini
ra naa ra ja ka sa'a ra taka
jniñu va'a nava jajna'an ini
maa ya. Ti suni ñukuu ini ri ja
na sa'a Yandios ja na kɨvɨkoyo
yo jiin mani maa jniñu kusɨɨ

ini ya jiin. Ti kuu siuku yo
jiin jniñu un, chi maa Cristo
Jesús ni ka'an ya ja'a yo nava
na kɨvɨ yo nuu Yandios. Ti na
kachi yo ja vii xaan kuña'nu
Cristo Jesús ja kuu nɨ kɨvɨ vaji.
Ti sia'an na koo.
22 Ti ka'an nda'u ri jiin ra
ñani, ja na saka'nu ini ra naa
ra sɨkɨ jnu'un ni xndaku ri
vasu jaku ni jnu'un ni chaa ri
nuu tutu lulu ja'a.
23 Ti kaxnu'un ri ja ñani yo
Timoteo, ja ni kee da vekaa.
Ti nu na chaa yachi da, ti
kuajakoyo ndɨnduu ri nuu
kanchuku ra ja na nakuni
jna'an yo.
24 Ti kanxia'u ja kuu maa ri
nuu taka chaa ka ta'u jniñu
nuu ra, jiin taka ñani ri ja ka
kandixia un, ja na sandee ini
da naa da. Suni kachi ri ja yɨvɨ
ka kandixia ñuu Italia, kachi i
ja na sandee ini ra naa ra.
25 Ti maa Yandios na
chindee chituu ya ro'o, ti na
kua'a ya ja va'a ja kuu ra.
Siukan na koo.

Carta ni chaa Santiago nuu taka yɨvɨ ka kandixia

1 Maa ri kuu Santiago, ti
junukuach ri nuu Jito'o Jesús,
ya kuu maa Cristo. Ti chaa
ri tutu ja'a nuu ra naa ra,
ro'o yɨvɨ ka kandixia, ja ka
kuu ra jna'an ka yɨ'ɨ jiin ndɨ
uxi uu jana'an chaa ni kuu
tata nación Israel, ja ni ka
jichanuu ra nɨ tu'u ñuyɨvɨ.

Na kandixia ndaa yo ja kua'a Yandios ndo kakan yo nuu ya

2 Ñani, nu na chaa tɨjnɨ nuu
nundo'o nuu ra naa ra, koto
xndi'i ini ra. Chi su'va sa'a ra
ja ndatu xaan ka kuu ra, ti na
kusɨɨ ini ra naa ra,
3 chi ja ni ka jna'an ra
nundo'o sɨkɨ ja ka kandixia ra
Cristo Jesús, ti ja ni ka jini ra
ja yukan sa'a ja ka kundee
ga ini ra ka jika ra nuu ichi
Yandios.
4 Koto nduni'in ini ra sɨkɨ
nundo'o un, chi yukan sa'a ja
na kundee ra jiin taka jniñu
va'a ja kuni Yandios, ti tu ku-
mani ni ɨɨn ja siuku ndaa ra
nuu ya.
5 Ko nu tu kujnuni ini ra sɨkɨ
yukan, ti kakan ra nuu Yan-
dios, ti maa ya na sa'a ja na
nuku'un ini ra. Chi kunda'u
xaan ini ya, ti tu nduxaan ya
nuu ra ja ka jikan ra nuu ya.
6 Ti nu na kakan ra, ko
kanuu ja na kandixia ndaa
kuɨtɨ ra ja kua'a ya nava jikan
ra, ti koto ndo'o ɨɨn ndo'o uu
ini ra. Chi yɨvɨ ka sa'a sia'an,
ka kuu i nanu nducha mar ja
ka ndondaa jiin tachi sau, ti
ka ya'a kua'an.
7 Yɨvɨ yukan koto kani ini i
ja kua'a Jito'o ja jikan i.
8 Chi yɨvɨ ja ka ndo'o ɨɨn ka
ndo'o uu ini i, suni sia'an ka
ndo'o ini i jiin jniñu ka sa'a i.

Yɨvɨ nda'u jiin yɨvɨ riku

9 Taka ñani ka kandixia ja
ka jito da nundo'o, vasu na
kendo nda'u da, ko na koo sɨɨ
ini da chi ka kuña'nu da jiin
Yandios.
10 Ti taka ñani ka kandixia
ja ka kuu da chaa riku, nu
ka jito da nundo'o ti ka
ndunda'u da, ti vatuni iyo
un, chi vanuxia jaa ɨɨn kɨvɨ ja
kee da nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti naa
ndajniñu da un nanu naa ɨɨn
ita yuku.
11 Chi nu na kaña
ndikandii, ti kuni'ni, ti ichi
yuku un, ti kanakava ita un,
vasu vii xaan ni kaa. Suni
sia'an jna'an ɨɨn chaa riku
nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi jaa kɨvɨ
nuu tukaa kuchaku da nuu
ñuyɨvɨ, ti naa taka ndajniñu
ni ñava'a da un.

Nundo'o ka jna'an yɨvɨ ka kandixia

12 Kandichi Yandios jiin
chaa kandixia, chaa ni yixia
ini jiin jnu'un ya, chi vasu
ni ka jito u'u yɨvɨ maa da, ti
ni ka ja'a i nundo'o nuu da.
Ko sɨkɨ ja ni kundee da jiin
nundo'o un, ti nani'in ta'u da
ja nduña'nu da, ti kuchaku da
ja kuu saa ni.
13 Ko nu tu kundee da jiin
nundo'o un, ti kuñukuu ini
da ja sa'a da kuachi, ti koto

ka'an da ja ni ska'an Yandios
maa da ja na sa'a da kuachi
un. Chi tu kuanta'u Yandios
kuachi da. Chi maa ya tu
ska'an ya ni ɨin yɨvɨ ja na
kinikava i nuu kuachi.
14 Chi ja ka ndiyo ini i,
yukan sa'a ja ka kuu ini i ti ka
sa'a i kuachi. Ti yukan kuu
jnu'un xndoña'an.
15 Ti ja ndiyo ini i un, yukan
sa'a ja keja'a kuachi un jiin
yɨ. Ti nu ja ni kukutu kuachi
un, yukan na ti sa'a ja jna'nu
ndatu yɨvɨ un.
16 Ro'o ñani, koto xnda'u ra
maa ra naa ra jiin kuachi ja
ka jani ini ra un.
17 Taka ja kuta'u yo, ja va'a
ja vii iyo, chi vaji andɨvɨ nuu
maa Yandios, ya ni sa'a taka
ja ja'a nduva ja ka iyo andɨvɨ.
Ti jandaa ndixia kuu un, chi
maa ya tu nasama kuɨtɨ ini ya
nanu nasama nduva un.
18 Ni nakaji ya yo'o ja na
nduu yo se'e ya, chi ni ka
kandixia ndaa yo jnu'un
ndaa ya. Ti ni ka nduu yo
nanu suchi ña'nu ga nuu taka
ga se'e ya ja kiji, chi sia'an ni
jajna'an ini ya ja sa'a ya.

Nava kaka ndaa yo ichi Yandios

19 Ñani, chunso'o jnu'un ya
naa ra. Nu ka'an ra, ti koto
ma ka'an ra vijna vijna, ni
koto ma kuɨtɨ yachi ini ra.
20 Chi yɨvɨ kuɨtɨ ini, tu sa'a i
jniñu kuni maa Yandios.
21 Ja sia'an kuu ja xndoo
taka jniñu kue'e jiin jniñu
ndeva'a ja ka ñukuu ini ra un.
Ti na koo vita ini ra nava na
kuanta'u ra jnu'un ya ja ja
ni kɨvɨ ini ra. Chi jnu'un un
sa'a ɨin jniñu ña'nu ja nama ya
ro'o naa ra.
22 Ti siuku ra nava xndaku
jnu'un ya, ti ansu so ja ku-
niso'o ra, chi yukan kuu ja
xnda'u ra maa ra, chi tu ni'in
jniñu, nu tu siuku ra.
23 Chi chaa chunso'o jnu'un
Yandios, ti tu siuku da, kuu
da nanu ɨin chaa jitonchaa da
maa da nuu ɨin espejo ja nasa
kaa nuu da.
24 Ni nde'e va'a da nuu da, ti
kua'an da, ko yukan ti ni naa
ni ini da nasa jito da.
25 Ko su'va, ndatu xaan
kendo ɨin chaa ja tu naa ini
da jnu'un ya ja ni jiniso'o da,
chi su'va chunso'o va'a da ja
ka'an ndaa jnu'un Jesús. Chi
jnu'un un kuu nanu ɨin ley
ja sa'a ja tukaa kunukuachi
da nuu kuachi. Ti nu na
nakutu ini da jiin, ti siuku
ndaa da jnu'un un, yukan
na ti chindee chituu Yandios
maa da jiin jniñu sa'a da.
26 Ti nu ɨin ɨin ra ka jani
ini ja ka chiñu'un va'a ra Yan-
dios, ko tu jito ra jnu'un ka'an
yu'u ra, ja sia'an ti xnda'u ra
maa ra, chi tu nijniñu kuɨtɨ ja
chiñu'un ra ya.
27 Sa'a yo nanu ja nu ɨin yɨvɨ
chiñu'un ndaa kuɨtɨ i jnu'un
ya, ti chiñu'un ndaa i maa
Tata yo Yandios, ti ja'a kuu
jniñu sa'a i: Ja na chindee i
suchi ni ka kendo nda'u, jiin
ña'an ka kendo nda'u maa ɨin,
nu iyo nundo'o ka jna'an i.
Ti na koto va'a i maa i ja tu
kinikava i nuu jniñu kue'e ja
iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a.

Ɨin ni ka kuu yɨvɨ nda'u jiin yɨvɨ riku nuu Yandios

2

1 Ñani, ro'o ja ka kandixia maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo, ya vii xaan kuña'nu. Koto ma skexiko ra yɨvɨ nda'u naa i, chi su'va ɨɨn nuu koto ra tendɨ'ɨ yɨvɨ.

2 Sa'a yo nanu. Nu iyo jinu ja kɨvɨ ɨɨn chaa ini ve'e nuu ka ndututu ra, ti yɨ'ɨ ɨɨn xe'e oro xini nda'a da, ti ñu'un da sa'ma va'a. Ti suni kɨvɨ ɨɨn chaa nda'u, ti ñu'un da ɨɨn sa'ma te'nde xaan.

3 Ti tu va'a ja kua'a ra ja yɨñu'un chaa ñu'un sa'ma va'a un, ti kachi ra jiin da: "Nukoo ja'a chi iyo va'a." Ti kachi ra jiin chaa nda'u un: "Yukan ni kuncha ra, xi nuu ñu'un ja'a ni kuncha ra", kachi ra.

4 Ti nu sia'an na sa'a ra, ti va tu jani va'a ini ra sɨkɨ ñani jna'an ra, chi ni sasɨɨn ra chaa riku un jiin chaa nda'u un ja sia'an.

5 Ñani, kunso'o ɨɨn jnu'un na ka'an ri: Ni nakaji Yandios yɨvɨ nda'u nuu ñuyɨvɨ ja'a ja na nduña'nu i nuu na kandixia ndaa i jnu'un ya, ti ni'in ta'u i ñuu nuu ta'u ya jniñu. Ti jandaa ndixia kuu un, chi ni chisojnu'un ya ja kua'a ya yukan nuu yɨvɨ mani i jiin ya.

6 Ko ro'o naa ra, ja ka skexiko ra yɨvɨ nda'u, ¿xi iyo va'a ja kua'a ga ra ja yɨñu'un nuu yɨvɨ riku nu? Chi chaa riku un, xnda'u da ro'o sɨkɨ ja na ni'in da xu'un ra,

7 ti nava na kankuachi da sɨkɨ sɨvɨ Jito'o, ya yɨnda'a ro'o naa ra.

8 Va'a ka sa'a ra nu ka siuku ndaa ra jnu'un ña'nu ga ja ka'an ley Yandios, ja yoso nuu tutu ii ya: "Kunda'u ini ra nuu ñani jna'an ra nanu kunda'u ini ra nuu maa ra", kachi.

9 Ti nu ka sasɨɨn ra yɨvɨ riku jiin yɨvɨ nda'u, yukan na ti nchaa kuachi ra sɨkɨ ja ni stɨvɨ ra ley Yandios.

10 Chi vasu ka siuku ra jaku ga ley un, ko ni stɨvɨ ra ɨɨn jnu'un un. Ja yukan ti ndondaa ndɨ'ɨ ley un sɨkɨ ra, chi maa ley Yandios kuu ja ni stɨvɨ ra.

11 Sa'a yo nanu ja nu tu ka yɨsɨkɨnchaa jna'an ra sɨkɨ ichi sɨɨ ini, ko ni ja'ni ra ɨɨn ndɨyɨ, yukan na ti ja ni stɨvɨ ndɨ'ɨ ra ley Yandios. Chi maa Yandios ni ja'a ndɨnduu ley un. Ni ka'an ya ja tu kusɨkɨnchaa jna'an ra, ni tu ka'ni ra ndɨyɨ. Chi yukan nchakuachi sɨkɨ ra.

12 Ko vijna ti ka siuku yo jnu'un Jesús, ti yukan kuu nanu ɨɨn ley ja ni nama ya yo'o ja tukaa ga kuanukuachi yo nuu kuachi un. Yukan kuu ja na koto va'a yo jnu'un ka'an yo jiin ja sa'a yo, chi sa'a ndaa ya ndɨ'ɨ yukan jiin maa ley ya, ti xndichi ya yo'o nu ni siuku ndaa yo jnu'un ya xi tuu.

13 Chi kɨvɨ kin sa'a ndaa ya jniñu un, yukan na ti yɨvɨ tu ni kunda'u ini jna'an un, suni tu ni'in i jnu'un nda'u ini. Ko yɨvɨ ja ni kunda'u ini jna'an, ti ja kuu maa kɨvɨ juicio ja sa'a ndaa ya jniñu un, ti kusɨɨ ini i ja tukaa jna'nu ndatu i sɨkɨ kuachi i.

Ja na siuku yo nava kandixia yo

14 Ñani, nu iyo ɨɨn chaa ka'an ja kandixia da Jesús, ko nu tu sa'a da jniñu va'a, ¿va nu jani ini ra ja ni'in jniñu yukan xino? ¿Va nu nama da maa da nuu Yandios ja sia'an kandixia da nu?

15 Sa'a yo nanu ja ɨɨn ñani xi ɨɨn kua'a jika te'nde i, ti kumani ja kaji i taka kɨvɨ.

16 Ti nu ɨɨn ra na ka'an jiin i ti kachi ra: "Sa'a ndee ini. Koto kukui'ya ini ra, chi ni'in ra ja ku'un ra, ti ni'in ra ja kaji va'a ra", kachi ra jiin i. Ti nu tu ni ja'a ra ja kuchaku i, ¿va nu jani ini ra ja ni'in jniñu ja ni kachi ra un xino?

17 Suni sia'an kuu nu ka'an ra ja kandixia ra Jesús, ti nu tu sa'a ra ɨɨn jniñu va'a, yukan ti tu ni'in jniñu kuɨtɨ jnu'un ka'an ra ja kandixia ra ya.

18 Ko sanaa ti ka'an ɨɨn yɨvɨ ti kachi: "Ro'o chi kandixia ra Jesús, ko ru'u, chi sa'a ri jniñu va'a", kachi i.

Vatuni iyo un, chi ka'an i ja xna'an i ja kandixia i, ko nu ndixia i ja sa'a i jniñu va'a, ti yukan stuu i ja kandixia ndaa i Jesús.

19 Ti nu ka'an ra ja kandixia ra ja maa ɨɨn ni Yandios iyo, ti vatuni, ko tu nijniñu un, chi suni sia'an ka kandixia taka tachi xaan un, ti ka kɨsɨ i maa i ja ka yu'u i.

20 Ti ro'o chaa ñaa xini kuu ra, ja tu chaku ini ra, ¿va nu jani ini ra ja kuu kandixia ka'a ra xino? Ko tuu, chi nu tu sa'a ra jniñu va'a, ni tu ni'in jniñu kuɨtɨ ja ka'an ra ja kandixia ra Jesús.

21 Sa'a yo ja tata yo Abraham na jana'an, ni kendo ndaa da nuu Yandios jiin jniñu ni sa'a da, chi ɨɨn jniñu va'a ni kuu ja ni jandatu da jnu'un ni kachi Yandios ja ka'ni da se'e da Isaac ja na soko da yɨ nuu altar, vasu tu ni ji'i yɨ.

22 Yukan nuku'un ini ra naa ra ja ni siuku ndaa Abraham nava ni kandixia da, chi tu ni kandixia ka'a da, chi ni kandixia da jnu'un Yandios, ti ni jandatu da jniñu ni ta'u ya nuu da.

23 Ja yukan ni kuu ndaa jnu'un ja ka'an tutu ii Yandios: "Ni kandixia Abraham jnu'un Yandios, ti ja yukan ni kachi ya ja tukaa jna'nu ndatu da ja kuu sɨkɨ kuachi da, chi ni kendo ndaa da nuu Yandios", kachi tutu. Ti ni ka skonani da chaa: chaa kunda'u ini, chaa mani jiin Yandios.

24 Jiin yukan ti ni ka jini ra ja kendo ndaa yɨvɨ nuu Yandios sɨkɨ ja ka sa'a i jniñu va'a, ti ansu ja mani ka ka'an i ja ka kandixia i. Nu ka sa'a i jniñu va'a, ti yukan kuni ka'an ja ka kandixia ndaa i.

25 Suni sia'an ɨɨn ña'an ni nani Rahab na jana'an, vasu ni kuu ña ɨɨn ña'an ni jika jiin jnu'un sɨɨ ini, ko ni kendo ndaa ña nuu Yandios sɨkɨ ja ni sa'a ña ɨɨn jniñu ndaa. Chi ni ja'a nuu ña ve'e nuu chaa ni taji Josué, ti suni ni nachu'un ichi ña da ɨnga ichi ja ni nama ña maa da nuu chaa ka jito yu'u ja ka nduku ka'ni da. Ti ja yukan ni kachi Yandios ja tukaa jna'nu ndatu ña jiin

kuachi ña, chi ni kendo ndaa
ña nuu Yandios.
26 Ti ɨɨn yɨvɨ ja tukaa chaku
añu i jiin yɨkɨ kuñu i, ni tukaa
jista i tachi, ti ndɨyɨ kuu i.
Suni sia'an, nu na kandixia
ka'a yo ti tu sa'a yo jniñu va'a,
yukan ti tu ni'in jniñu kuɨtɨ ja
ka'an yo ja kandixia yo Jesús,
chi ka kuu yo nanu ndɨyɨ.

Ja na koto yo yaa yo

3

1 Ñani, koto ma kani ini ra
ja ra maa ni ra kuu chaa
kundiso jniñu ja xna'an ra
jnu'un Yandios naa ra. Chi
ka jini va'a ra ja maa yo ja
ka xna'an jnu'un ya, kua'a
ga jnu'un ndakuni'in ya sɨkɨ
yo kɨvɨ na chaa juicio. Ja
yukan kuu ja tu va'a ja kua'a
ra kundiyo ini ja kundiso ra
jniñu un.
2 Chi tendɨ'ɨ yo ka yuji jiin
jniñu ka ndiso yo. Ti nu ɨɨn
chaa ja jankɨvɨ yuji da jiin
jnu'un ka'an da, yukan na ti
kuu ɨɨn chaa va'a xaan. Ti
suni kuu koto da maa da ja tu
yuji da.
3 Sa'a yo nanu ja nu na
chu'un yo ɨɨn kaa yu'u kuayu,
ti yukan ja'nu yo tɨ ja na ki'in
tɨ ichi nanu kuni yo.
4 Suni sia'an taka barco,
vasu na'nu xaan, ti vasu
ni'in xaan chinda'a tachi, ko
jiin ɨɨn timón lulu ni ti kuu
kunda'a chaa skaka un, ti
ki'in nanu kuni maa da ja
ki'in da jiin.
5 Suni sia'an kuu jiin yaa
yo, chi vasu lulu ni, ko kua'a
xaan jniñu sa'a ja skinikava
yo'o nuu kuachi. Ti suni jini
yo ja ɨɨn ñu'un lulu ni, ti kuu
skuikun ja ka'ma ɨɨn yuku
ka'nu xaan. Ti yukan ja ka
jini yo.
6 Ti suni sia'an kuu yaa
yo, chi sa'a nanu ɨɨn ñu'un,
chi skuikun kua'a xaan jniñu
kue'e. Yaa yo kuu ɨɨn nuu lulu
ga ja kuu nuu yɨkɨ kuñu yo,
ti sa'a ja nɨ tu'u yo na kɨvɨ yo
jiin kuachi. Chi undi nuu yaa
ñu'un nuu kancha ja'u'u un
vaji taka jnu'un kue'e ka'an
yo, ti skuikun ñu'un sɨkɨ jniñu
kue'e ja kuu nɨ kɨvɨ kanchuku
yo nuu ñuyɨvɨ ja'a.
7 Ti yɨvɨ chi kuu samasu
i taka nuu kuɨtɨ ñu'un nuu
nducha mar, jiin kuɨtɨ iyo nuu
ñu'un ichi,
8 ko ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu ka'nu
kuɨtɨ i yaa i jiin ini jnuni maa i.
Chi kuu ɨɨn nuu ja tu yɨ'ɨ kuɨtɨ
yɨkɨ, ko yɨɨ xaan ja ka'nu yo. Ti
nanu kuu yu'u koo ja ka yɨ'ɨ
jaa xaan yu'u tɨ ja ja'ni ña'an
tɨ, siukan kuu yaa yo.
9 Jiin yaa yo chiñu'un yo
Tata yo Yandios, ti suni jiin
yaa yo ka'an ndeva'a kuɨtɨ yo
sɨkɨ yɨvɨ, vasu ni sa'a Yandios
yɨvɨ nanu kaa maa ya.
10 Ɨɨn ni yu'u yo kee jnu'un
chiñu'un yo ya jiin jnu'un
ka'an ndeva'a yo. Ñani, tu iyo
va'a kuɨtɨ ja siukan sa'a yo.
11 ¿Va nu ɨɨn ni soko kuu
kaña nducha vixi jiin nducha
ugua nu?
12 Ñani, ¿va nu jani ini ra
ja kee nde'e oliva xini yujnu
tɨchɨ vixi, xi kuu kee tɨchɨ vixi
nda'a nuu tɨka'ya nu? Ti suni
sia'an ɨɨn soko tu kuu kaña
nducha ugua jiin nducha
vixi.

Jnu'un ndichi ja vaji nuu Yandios

13 Va nu iyo chaa jani ini ja kuu da chaa tu'va xaan, chi chaku va'a ini da jnu'un Yandios. Vatuni un, ko kanuu ja na kaka ndaa da nuu ichi Yandios. Chi kanuu xaan ja na sa'a da jniñu va'a. Ti na kɨvɨ inijnuni da ja koto ma nduvixi ini da.

14 Chi nu xna'an da jnu'un Yandios nanu jani ini maa da ja kuña'nu da, xi ja ni nduvixi ini da jiin jniñu ndiso da, ko na kachi ri ja tu iyo kuɨtɨ ichi da ja sia'an sa'a da. Chi so ñɨɨ yu'u da kaxndee jnu'un ka'an da, ti tu sa'a da nanu xndaku maa jnu'un Yandios.

15 Yɨvɨ sa'a siukan, ansu nuu Yandios vaji ja ndichi i. Chi kanda i nanu kanda sava'ni ga yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ka siuku i jnu'un ka nduvixi ini sia'an nanu ka sa'a yɨvɨ ja tu ja'i nakuni i jnu'un Yandios. Nanu sa'a ja'u'u un, sia'an ka xnda'u i jiin jnu'un ka ka'an i.

16 Chi nu iyo yɨvɨ kuasun ini jiin yɨvɨ ka nduku i ja nduña'nu i, yukan sa'a ja tu kanchuku mani i, chi mani jniñu kue'e ka sa'a i.

17 Nu sa'a Yandios ja na ka'an yo jnu'un ndichi, ko na ka'an yo mani jnu'un iyo ndoo. Chi nɨnɨ sa'a jnu'un ndichi un ja na kunchuku mani yo jiin jna'an yo, ti na koo vita ini yo, ti tu nduni'in ini yo sɨkɨ jnu'un ya. Ti na kunda'u ini yo jna'an yo, ti na sa'a yo mani jniñu va'a. Ti na ka'an ndaa kuɨtɨ yo, ansu ja ka'an yo jnu'un xndoña'an.

18 Ti yɨvɨ kanchuku mani jiin ñani jna'an i, jiin jniñu ka sa'a i un ka nde'e ka jito nchaa yɨvɨ naa i, ti vii ndaa vii nene ka natejna'an i jniñu un.

Jnu'un ja tu yɨ'ɨ yo jiin taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ

4

1 ¿Ndo kanda ra sia'an ja nanu ka kuni keyɨ'ɨ jna'an ra nanu ina nusa? Ko jandaa ndixia kuu yukan, ko sɨkɨ ja nɨnɨ ka iyo ɨɨn jnu'un ini ra ja sa'a ra nava kuni maa ra, ti ansu ja sa'a ra ɨɨn jniñu va'a.

2 Ni'in xaan ka ndiyo ini ra ɨɨn ndajniñu, ko nu tu ka ni'in ra, ti ka kuni ra ka'ni ra ndɨyɨ. Ka kuu kuasun ini ra, ko tu ni'in ra ja ka ñava'a ñani jna'an ra. Yukan ka kanaa ra jiin jna'an ra nanu ina nuu ka yeyɨ'ɨ jna'an tɨ. Tu ka ni'in ra chi tu ka jikanta'u ra nuu Yandios.

3 Ka jikanta'u ra nuu Yandios ja kuu ndajniñu, ti tu ka ni'in ra, chi tu ka jikan va'a ra, chi so ja kusɨɨ ini maa ra kuu ja ka jikan ra nuu ya.

4 Nanu chaa ni xndoo ñasɨ'ɨ da, siukan ka xndoo ra Yandios. ¿Va nu ka jini ra ja nu na kundiyo ni'in ini ra ja ni'in ra taka ja iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, yukan kuu ja ka jito u'u ra Yandios xino? Chi yɨvɨ sa'a mani jiin taka ja iyo ñuyɨvɨ ja'a, kuu i yɨvɨ ka jito u'u Yandios.

5 Ti tu ka'an ka'a jnu'un yoso nuu tutu ii Yandios: “Nɨnɨ iyo jnu'un ini añu ra ja sa kuasun ini ra nuu jna'an ra”, kachi.

6 Ko sɨkɨ ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti kuu ja kua'a ya jnu'un ndee ini nuu yo. Chi ka'an jnu'un ii ya: “Jito u'u Yandios nuu yɨvɨ sa'a vixi maa, ti su'va kunda'u ini ya ti chindee ya nuu yɨvɨ ka sa'a nda'u i maa i”, kachi.

7 Nu na kuandatu ra taka jnu'un Yandios, ti kujiin ni'in ra sɨkɨ jnu'un xnda'u ja'u'u un, ti kuu kundee ra jiin ja na kuxio ki'in.

8 Su'va na kundiyo ini ra ja ndumani ga ra jiin Yandios, nava vi'i ga na xna'an ya ja mani ya jiin ra. Taka ro'o ja ka sa'a kuachi, na nakani ini ra ti na sa'a ndoo ra maa ra nava na kencha kuachi un. Ro'o ja tu jini ra nu ki'in ra ichi Yandios xi ki'in ra ichi kue'e iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, xndoo ichi kue'e un, ti na ndundoo undi ini añu ra jiin jnu'un ya.

9 Ti nu na nakani ini ra nuu kuachi ra, ndunda'u ini, ti na koo kui'ya ini ra, ti kanajiin ko'o ra, nde'e ra ja iyo kuachi ra. Ti vasu ni jaku ra, ko vijna ti su'va na nde'e xaan ra. Ti vasu ni kusɨɨ ini ra, ko vijna ti na ndukui'ya ini ra.

10 Koto nduni'in ini ra nuu Yandios, chi su'va na ndunda'u ini ra. Nu sia'an na sa'a ra, ti jandaa ndixia kuu ja maa ya na saña'nu ro'o.

11 Ñani, tukaa ga ka'an ndeva'a ra sɨkɨ ñani jna'an ra. Chi chaa ka'an ndeva'a sɨkɨ kuachi ñani jna'an da, yukan kuu nanu ja sɨkɨ ley Yandios ka'an ndeva'a da. Chi tu siuku da ley ja ka'an ja na kunda'u ini yo jna'an yo, ti jiin jnu'un kue'e sa'a da un kuu nanu ja tu iyo ndaa ley Yandios. Ti nu ka'an ra ja tu iyo ndaa ley Yandios, nusa ti va tu siuku ra, chi su'va ka'an ra sɨkɨ.

12 Iyo ɨɨn ni Yandios ja ni ja'a ley, ti maa ɨɨn ni maa ya kuu ja sa'a ndaa sɨkɨ kuachi. Ti maa ɨɨn ni maa ya kuu ja nama yo'o xi xnaa ya yo'o. Ti ro'o, ¿va nu kuña'nu ga ra ja xndichi ra kuachi sɨkɨ ñani jna'an ra xino?

Jnu'un ja tu nduvixi ini yo

13 Chunso'o ro'o ja ka'an nanu kachi ja'a: “Vijna ijña ti kinkoyo yo ñuu yukan, ti ku'iin yo ɨɨn kuiya, ti kuaan yo ja xiko yo, ti na ni'in yo xu'un sɨkɨ”, kachi ra.

14 Ko sañaa xini ra, chi tu jini kuɨtɨ ra nasa kuu kɨvɨ ijña. ¿Ka jani ini ra ja kuchaku ra ja kuu taka kɨvɨ nuu ñuyɨvɨ ja'a xino? ¿Va nu tu jini ra ja maa yo kuu nanu ɨɨn viko nu'un ja ɨɨn nundaa ni vaji, yukan ti nda'va ni ki'in xino?

15 Ko va'a ga na ka'an ra: “Nu kuni maa Jito'o ti kuchaku yo ti sa'a yo ja'a xi sa'a yo yukan”, kachi ra.

16 Ko vijna, chi mani ka savixi ra maa ra ja ka ka'an teyɨɨ ra. Ko tu va'a ja sia'an ka ka'an teyɨɨ ra.

17 Ti nu ɨɨn yɨvɨ kuni i sa'a i jniñu va'a ja kuni Yandios, ko nu tu sa'a i, ti ɨɨn kuachi kuu yukan.

Jnu'un ja ka'an nuu yɨvɨ riku

5

1 Taka ro'o yɨvɨ riku, kunso'o va'a jnu'un ka'an

ru'u Santiago, na xndaku ri
nuu ra naa ra vijna. Koto
nduvixi ini ra.
2 Ro'o yɨvɨ riku, ja ka ñava'a
ra kua'a ndajniñu, vasu ka
kuu vixi ini ra sɨkɨ un, ko
ja kuan naa taka un, chi tu
kuñɨ ja kuu taka kɨvɨ. Ti vasu
ñava'a ra kua'a sa'ma vii, ko ja
kuan ndɨ'ɨ yaji tikixin, chi tu
kuñɨ ja kuu taka kɨvɨ.
3 Ti vasu ñava'a ra kua'a
oro jiin plata, ko ja kuan ta'u
ska'va, chi tu cuñɨ ja kuu taka
kɨvɨ. Ti jiin ska'va un kuni
ra ja tu ni sa'a va'a ra jiin
xu'un ra. Ni ndiyo xaan ini ra
ja nakaya ra xu'un un, ti jiin
yukan ni kukutu kuachi sɨkɨ
ra. Ti nanu kanda'a ñu'un ja
xnaa yɨkɨ kuñu yo, suni sia'an
ro'o yɨvɨ riku, ja kuan naa ra
jiin xu'un ra. Jandaa ndixia
kuu un vasu ni ni'in ra kua'a
ndajniñu ja ni ndiyo ini ra.
Yukan ni sa'a ra ja chaku ra
kɨvɨ ja kuandɨ'ɨ vijna, ko na
jaa maa kɨvɨ ti naa ra jiin taka
un.
4 Na kachi ri nuu ra, ro'o
yɨvɨ riku, sɨkɨ chaa ni ja'ncha
triu ra, tu ni cha'u va'a ra ya'u
da. Ti kuachi un kana nuu
Yandios. Ti jandaa ndixia
kuu ja jiniso'o ya un, chi maa
ya kuu Tata yo Yandios ja ta'u
ya jniñu nuu nɨ tu'u.
5 Ti na kachi ri nuu ro'o yɨvɨ
riku ja tu ñukoo ini ra nuu
Yandios. Chaku va'a ra nuu
ñuyɨvɨ ja'a, ti sa'a ra taka ja
kusɨɨ ini maa ra. Ko tu chaku
ini ra ja su'va satu'va ra maa
ra ja kuu kɨvɨ naa ra. Kuu
ra nanu ɨɨn kuɨtɨ neñu ja nde-
tatu tɨ undi na jaa kɨvɨ kuu tɨ,
sia'an ka kuu ro'o yɨvɨ riku.
6 Ni'in xaan ga iyo kuachi
maa ra ansu ja ni kankuachi
ra sɨkɨ yɨvɨ va'a, ti undi ni ka
ja'ni ra i, vasu tu ni iyo nau
sɨkɨ kuu ja ni ka ja'ni ra i.

Jnu'un ja ni'in yo jnundee ini

7 Ñani, nusa ti na ni'in ra
jnu'un ndee ini ja kundatu
ra undi kɨvɨ na ndenda maa
Jito'o. Sa'a yo nanu ja yukan
kuu nanu ka sa'a taka chaa
ka sajniñu da nuu ñu'un da,
chi kundatu kuee da undi na
chaa sau ña'an xi sau kuee,
ti sa naki'in da nuni va'a ja
kaña nuu itu da.
8 Ti ro'o ñani, suni sia'an
kundatu kuee ra undi na jaa
kɨvɨ ndenda maa Jito'o. Koto
xndi'i ra ini ra, chi su'va na
ni'in ra jnu'un ndee ini ja
kundatu ra ja taji Yandios.
Yukan na sa'a ra ja kundatu
kuee ra undi na ndenda maa
Jito'o.
9 Koto ka'an ra sɨkɨ jniñu
ja sa'a ɨnga ñani jna'an ra
kandixia, nava tu kuncha
kuachi sɨkɨ ra ja sia'an ka
kanaa ra jiin ñani jna'an ra.
Chi maa ya kuu ja xndichi sɨkɨ
kuachi un, chi ja ni kuyajni
ndenda ya.
10 Ñani, na kotonchaa yo
nasa ni ka sa'a profeta un,
chaa ni ka ka'an jnu'un vaji
nuu Yandios nuu yɨvɨ. Ni ka
ni'in da jnu'un ndee ini, ti
ni ka kundee da vasu ni ka
ndo'o xaan da.
11 Ti na kua'a yo ja yɨñu'un
nuu yɨvɨ ni ka kundee i jiin
nundo'o un. Nanu yukan ni
ka jini ra nasa ni kundee i
jiin nundo'o un. Chi ni ka
jini yo nasa ni ka kundee ini

chaa ni nani Job jiin nundoˈo
ni jnaˈan da na janaˈan. Ni
ka jini ra nasa ni kuu un, chi
ni kendo vaˈa xaan da nu ni
ndɨˈɨ nundoˈo un ni jnaˈan da.
Ti nava ni saˈa Jitoˈo jiin Job,
suni siaˈan kundaˈu xaan ini
ya yoˈo, ti vaˈa xaan ini ya jiin
yo.

12 Ñani, ja kanuu ga kuu
ja koto kaˈan ra ɨɨn jnuˈun ja
chisojnuˈun ra nuu yɨvɨ. Koto
chisojnuˈun ra ja andɨvɨ kuu
ja kuaˈa jandaa jaˈa ra, chi
jini vaˈa yo ja Yandios kan-
cha andɨvɨ un. Ni tu chiso-
jnuˈun teyɨɨ ra nuu yɨvɨ ɨɨn
jnuˈun ja ñuyɨvɨ jaˈa kuu ja
kuaˈa jandaa jaˈa ra. Koto
ma kaˈan ra ni ɨɨn jnuˈun ja
chisojnuˈun ra ja kanuu ga
kuu jnuˈun ni chisojnuˈun ra
un. Chi nu kaˈan ra ja kuu, ti
yukan ni kaˈan ra. Ti nu kaˈan
ra ja tuu, ti yukan ni kaˈan
ra. Chi nu na kaˈan ra jnuˈun
un ja chisojnuˈun ra, yukan
ti nchakuachi sɨkɨ ra kɨvɨ na
kundaa kuachi un nuu maa
Jitoˈo.

13 Nu iyo ɨɨn roˈo ja ndoˈo
nundoˈo, ti kakantaˈu ra. Ti
nu iyo ɨɨn ra ja kusɨɨ xaan
ini, ti na kata ra himno ja na
chiñuˈun ra Yandios.

14 Ti nu iyo ɨɨn ra kuˈu,
ti na kana chaa ka ndiso
jniñu ja ka yɨndaˈa da yɨvɨ ka
kandixia. Na chiˈi da aceite
sɨkɨ yɨvɨ kuˈu un, ti nu ka saˈa
da un na ndakuniˈin da sɨvɨ
maa Jitoˈo, ja maa ya kuu
ja taˈu ya jniñu un. Ti na
kakantaˈu da jaˈa yɨvɨ kuˈu un
ja na nduvaˈa i.

15 Ti nu kandixia i ja saˈa
Jitoˈo nava jikantaˈu i, yukan
ti nduvaˈa yɨvɨ kuˈu un, chi
maa Jitoˈo, nasavaˈa ya i. Ti
nu ndiso i kuachi, ti koo
jnukaˈnu ini Jitoˈo nuu i.

16 Nu siukan kuu ti nakachi
ndaa nuu ñani jnaˈan ra, ja
ni saˈa ra kuachi sɨkɨ da, ti
kakantaˈu jaˈa ñani jnaˈan ra,
nava na nduvaˈa ra sɨkɨ ja ni
nchakuachi ra. Chi nu ndɨˈɨ
ini ɨɨn yɨvɨ iyo ndaa ini ja
jikantaˈu i, ti vaˈa xaan niˈin
jniñu, chi siuku Yandios nava
jikantaˈu i.

17 Ti sɨkɨ ja kakantaˈu
yo, jini yo ja Elías, vasu ni
kuñaˈnu da ja ni kuu da
profeta na janaˈan, ja ni kaˈan
da jnuˈun vaji nuu Yandios
nuu yɨvɨ. Ko suni ni kuu da
ɨɨn chaa nanu maa yo. Ti ni
jikantaˈu xaan da ja tu kuun
sau, ti tu ni kuun sau uni
kuiya jiin iñu yoo.

18 Yukan ti ni jikantaˈu tuku
da, ti ni nchaa sau, ti ni
nakuaˈnu tuku taka ja iyo
nuu ñuˈun.

19 Ñani, nu ɨɨn ra ni xndoo
ichi ndaa Yandios, ti nu ɨnga
ra nachuˈun ichi jnaˈan ra,

20 yukan ti kuni ra ja
nachuˈun ichi vaˈa ra chaa ni
kɨvɨ nduu nuu kuachi, chi ni
nama ra da ja ni jnaˈnu ndatu
da niku. Ti yukan iyo jnuˈun
kaˈnu ini Yandios nuu kuachi
ni saˈa da. Ti siaˈan na koo.

Carta ni chaa Pedro Apóstol undi nuu nuu yɨvɨ ka kandixia

Kanxia'u Pedro jiin yɨvɨ ka kandixia

1 Maa ri kuu Pedro, kuu ri apóstol ni taji Jesús, ti Jesús kuu Cristo, ja ndiso ya jniñu ña'nu nuu Yandios, ti maa ya ni ja'a jniñu ja'a nuu ri ja na kuu ri apóstol nuu ya. Chaa ri tutu ja'a kuaja nuu ra naa ra, ro'o yɨvɨ kanchuku jika, ja ni ka jichanuu ra nɨ ndañuu Ponto, Galacia, Capadocia, Asia jiin Bitinia.

2 Ti maa Tata yo Yandios ni nakaji ya ro'o naa ra, chi sia'an ni kuni maa ya undi na ti jankoo ga ñuyɨvɨ yo. Ti jiin Espíritu ya ni sasɨɨn ya ro'o naa ra ja kuu maa ya. Vijna ti ka iyo ndoo ka iyo ii ra naa ra. Ja yukan kuu ja ka jandatu ra nuu ya, chi ni sandoo ya ro'o naa ra na ni ji'i Jesús nuu nda'a cruz, ti ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja sɨkɨ ro'o naa ra. Ti vi'i ga na kunda'u ini ya, ti na chindee ya ro'o vijna, ti na kukuee kunchuku ra nava kuni maa ya.

Jnu'un kuñukuu ini yo

3 Na kachi yo ja kuña'nu xaan maa Yandios, Ya kuu Tata maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo. Sia'an na ka'an yo, chi ni kunda'u ini ya yo'o, ti ni nasama ya yo'o ja na nduu yo se'e ya. Vijna ti nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ka ñukuu ini yo ja jaa ɨɨn kɨvɨ nu ni'in yo taka ja va'a ja kua'a Yandios nuu yo. Sɨkɨ yukan ni ja'a ya jandaa ja ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i.

4 Ti sɨkɨ ja ni nasama ya ro'o naa ra, yukan na ti nu na jaa kɨvɨ ja ni'in ndɨ'ɨ ra ta'u ra, ti tukaa naa kuɨtɨ ta'u un, ti tukaa na kuachi koo nuu ta'u un, ti ni tu naa kuɨtɨ. Ti jandaa ndixia kuu un, chi undi andɨvɨ jito va'a Yandios ta'u un, undi na jaa kɨvɨ ti ni'in ra naa ra.

5 Ni tu ka ja'ncha ini ra chi ni ka kɨvɨ ra nda'a Yandios, ti ka kandixia ndaa ra ja jito va'a ya ro'o naa ra jiinjnu'un maa ya undi na jaa kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga. Ti ja kuu kɨvɨ yukan, na ti stuu ndijin ya maa ta'u ni sava'a ya ja kuu ro'o naa ra. Ni nama ya ro'o nava na ni'in ra ja ni sava'a ya ja kuu ra naa ra, nu na jaa kɨvɨ un.

6 Ja yukan kuu ja ka iyo sɨɨ ini ra vijna vasu kua'a nundo'o ka jito ra, ko ja kuu jaku ni kɨvɨ kuu un.

7 Ti nanu ka naka'ma yɨvɨ oro nuu ñu'un nava na kundoo, suni sia'an kuu ja ka jna'an ra nundo'o. Chi nu ka jito ra nundo'o sɨkɨ ja ka kandixia ra Cristo, ti yukan ja ka ja'a ra jandaa ja ka kandixia ndaa ra. Ti nu na jaa kɨvɨ chaa ndijin Cristo, ti xndichi ya ro'o naa ra ti kusɨɨ ini ya jiin ra. Nakua'a ya ja yɨñu'un nuu ra sɨkɨ ja ni ka kandixia ndaa ra ya, ti ni'in ra, ta'u ra ti nduña'nu ra ñuu nuu ta'u ya jniñu.

8 Ti vasu tu ni ka jini ra

Jesús na ni jikonuu ya nuu
ñuyɨvɨ ja'a, ko ni ka ndumani
ra nuu ya. Ti vasu tu ja'i
kuni ra nuu ya vijna, ko ka
kandixia nɨ ini ra ya naa ra.
Ja yukan kuu ja ka kusɨɨ xaan
ini ra naa ra. Ko tu kuu nasa
ndakuni'in ra jiin ndusu yu'u
ra naa ra ja ja kuan kuyajni
kɨvɨ nduña'nu yo jiin ya naa
yo.
9 Nu kanchuku ra nuu
ñuyɨvɨ ja'a vijna, ka iyo ndaa
ini ra ja ni'in ra ta'u un, ti
kɨvɨ ra ñuu nuu ta'u ya jniñu.
Yukan ka ndiyo ini ra, chi ja
ni ka kandixia ndaa ra jniñu
ña'nu ni sa'a Jesús ja sɨkɨ ra
naa ra.
10 Chaa ni ka kuu profeta,
ja ni ka ka'an jnu'un Yandios
undi jana'an, ni ka nanduku
ndaa da, ni ka jikajnu'un da
sɨkɨ ja nasa nama Yandios
yo'o vijna. Ti ni ka kachi da
nasa vii ni kunda'u ini Yan-
dios yo'o ja nama ya yo'o vi-
jna.
11 Chi undi na ti koo ga, ti ni
xna'an Espíritu Cristo nuu da
naa da nasa nundo'o kii nuu
maa ya, jiin ja nasa nduña'nu
tuku ya nu na ya'a nundo'o
un nuu ya. Ti ni ka nakutu ini
da ni ka nduku jnu'un da na
kɨvɨ kuu ja kii Cristo, ti nasa
koo jiin taka jnu'un ni ka'an
maa Espíritu ja ni kuncha ya
jiin da naa da.
12 Chi ni kachi maa Yandios
ja ansu ja kuu maa da kuu
jniñu ka sa'a da un. Chi su'va
ja kuu yo'o kuu jnu'un ni ka
ka'an da un. Ti vijna ja ni ka
jini ra jnu'un un, chi taka yɨvɨ
ka ka'an i jnu'un un ja nama
Yandios yo'o. Ni ka ka'an da
jnu'un un, chi maa Yandios
ni taji Espíritu Santo ja ni kii
ya ichi andɨvɨ, ti ni xna'an ya
jnu'un ni ka ka'an chaa un. Ti
suni taka ángel ka junukuachi
nuu Yandios ni ka nakutu ini
ja na kujnuni un.

Ja kuni ya ja na koo ndoo yo

13 Ja yukan kuu ja koo ndito
ini naa ra, ti koto kundiyo
ini ra nau ndajniñu iyo nuu
ñuyɨvɨ ja'a. Chi su'va kundiyo
ini ja ni'in ra ta'u ja kua'a
Yandios kɨvɨ na chaa ndijin
Cristo Jesús. Ti kua'a ya nuu
ra, chi ni kunda'u xaan ini ya
ro'o naa ra.
14 Yukan kuu ja kundio ini
ra, chi ka kuu ra se'e ya ja
ka jandatu va'a. Chi vijna
tukaa ka sa'a ra taka jniñu ja
ka kusɨɨ ini maa ra, nanu ni ka
sa'a ra undi na ti kujnuni ga
ini ra jnu'un Yandios.
15 Ko vijna na ti tukaa, chi
su'va kundiyo ini ja na koo
ndoo na koo ii ra naa ra, nanu
kaa maa Yandios, chi maa ya
kuu ja ni nakaji ro'o naa ra
nava na nduu ra se'e ya. Ja
sia'an kuu ja kundiyo ini ja
na koo ndoo, koo ii añu ra jiin
taka jniñu ka sa'a ra.
16 Chi sia'an ka'an nuu tutu
ii Yandios: “Koo ndoo naa ra,
chi maa ri iyo ndoo ri”, kachi
ya.
17 Nu na kachi ra “Tata na”
nuu ka jikanta'u ra nuu Yan-
dios, ti yukan kuni ka'an ja ka
kuu ra se'e ya. Ti nu sia'an
na kachi ra, ti kanuu ja na
kujnuni ini ra ja maa ya kuu
ja sa'a ndaa nasa ka sa'a ɨɨn
ɨɨn yo. Ti tu sa'a sɨɨn ya nasa

kanda ɨɨn ɨɨn yo. Chi ɨɨn nuu
ni sa'a ndaa ya jiin tendɨ'ɨ
yo. Yukan kuu ja kanuu na
kaka ndaa ra nuu ya taka kɨvɨ
kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
18 Chi ja ni ka jini ra ja
maa Yandios kuu ya ni chu-
naa yo'o nuu taka ichi ni ja'a
tata ra nuu ra ja ni jikonuu
nuu tachi. Ya'u xaan nchaa
jniñu ña'nu ni sa'a ya ja ni
chunaa ya ro'o naa ra, chi tu
ni chunaa ya ro'o jiin ɨɨn nda-
jniñu ja naa nanu kuu jiin oro
xi plata.
19 Chi su'va ni sa'a Cristo ɨɨn
jniñu ka'nu ga ja sɨkɨ ro'o naa
ra, ti ni tu naa kuɨtɨ jniñu un.
Ni chunaa ya yo'o na ni jatɨ ya
nɨñɨ ya ja sɨkɨ yo naa yo. Ni
soko ya maa ya nanu ka soko
yɨvɨ ɨɨn lelu, ɨɨn kuɨtɨ iyo va'a,
iyo ndoo.
20 Chi undi na ti jankoo
ga ñuyɨvɨ ja ni jani Yandios
maa Cristo, ti ni kenda ndijin
ya nuu kɨvɨ ja kuandɨ'ɨ vijna.
Sia'an ni sa'a Yandios sɨkɨ ja
ni kunda'u ini ya ro'o naa ra.
21 Yukan kuu ja ni ka
kandixia ra Yandios, chi ni
ka kujnuni va'a ini ra jniñu
ña'nu ni sa'a ya jiin Cristo, na
ni naxndoto ya maa ya nuu
ñuji'i un, ti ni jani ya Cristo ja
na nduña'nu ya andɨvɨ. Sia'an
kuu ja ni ka kandixia ndaa ra
Yandios jiin ja ni sa'a ya ja
kuu ra naa ra. Yukan kuu ja
ka ñukuu xaan ini ra ni'in ra
taka ja kua'a ya nuu ra naa
ra.
22 Vijna ti ja ni ka ndundoo
ini ra chi ni ka janta'u
ra jnu'un ndaa sɨkɨ Cristo.
Yukan kuu ja ka kunda'u
nɨ ini ra nuu ñani jna'an ra
ka kandixia. Sia'an kuu ja
kunda'u ini jna'an naa ra jiin
nɨ ini nɨ añu ra.
23 Sa'a yo nanu jnu'un ɨɨn
chaa chi'i tata, va'a va'a ki'in
da xndee da nuni un nava
tu te'yu, ti sia'an kaña va'a
itu da. Suni sia'an ni sa'a
Yandios ɨɨn jniñu va'a jiin yo
ja tukaa naa kuɨtɨ yo. Ti ja
ni ka ni'in ra jniñu un na ni
ka kandixia ra jnu'un ya sɨkɨ
Cristo. Chi jnu'un un sa'a
ja na kuchaku yo jiin Yan-
dios. Ti nɨnɨ na ka'an ndaa yo
jnu'un ya, chi tu naa kuɨtɨ.
24 Chi sia'an ka'an nuu tutu
ii Yandios:
Nanu kuu ɨɨn yuku, sia'an
kuu taka yɨvɨ.
Ti ja na nduña'nu i kuu ja kuu
i nanu ita yuku un.
Chi ichi yuku un. Ti ita un,
ichi ti kenchaa.
25 Ko jnu'un Jito'o Yandios,
chi kendo ja kuu saa ni.
Kachi tutu.
Ti jnu'un un kuu jnu'un va'a
ja ni jaa nuu ra naa ra.

2

1 Yukan kuu ja kanuu ja
tukaa sa'a kuɨtɨ ra ni ɨɨn jniñu
kue'e, ni ka ska'an ra jna'an
ra, ni ka ka'an ra jiin yu'u ra
nanu yɨvɨ ñaa xini, ni ka kuu
kuasun ini ra naa ra, ni ka
ka'an ndeva'a ra sɨkɨ jna'an
ra.
2 Ko ja ni ka nasama ra.
Vijna ti ni ka nduu ra se'e
Yandios, chi tu xnda'u jnu'un
un yo'o naa yo. Ka'an ndaa
kuɨtɨ jnu'un un. Nu na siin
ra skua'a ra jnu'un ya, ti ɨɨn
kɨvɨ ɨɨn kɨvɨ su'va ni'in ga ra
jnundee ini, undi na jaa ɨɨn

kɨvɨ ja ni'in ra ta'u nuu Yandios.
3 Jandaa ndixia kuu yukan, chi ja ni ka kandixia ra jnu'un vaji nuu maa ya. Ti jnu'un un kuu ja vii xaan ga, chi ni kunda'u ini Jito'o nuu yo naa yo.

Cristo kuu nanu yuu ja ndiso ja'a ve'e

4 Kundikun ni'in ga Jesús naa ra, chi ndisojniñu ya nuu Yandios. Maa Yandios ni jani Jesús ja na sa'a ya jniñu ña'nu un, ti ni ja'a ya ja yɨñu'un vasu ndee kua'a yɨvɨ tu ni ka janta'u i ya. Nanu ɨɨn yuu ka'nu ja ndiso ɨɨn ve'e, suni sia'an kuu jniñu ndiso Jesús nuu Yandios.
5 Suni maa yo naa yo ka kuu yo nanu yuu un, chi nanu jajniñu yo yuu ja ka sa'a yo ja'a ve'e yo, suni sia'an jajniñu Yandios yo'o ja ka sa'a yo jniñu ya. Ti kancha ya jiin yo, chi ni taji ya Espíritu ya kancha ya jiin yo. Ka kuu yo nanu sutu ja ni sasɨɨn ya ja kuu maa ya. Sutu iyo nuyɨvɨ ja'a ka soko da ndajniñu nuu altar, ko yo'o chi su'va ka soko yo maa yo nu na sa'a yo ɨɨn jniñu ja kusɨɨ ini maa Yandios.
6 Ti tutu ii Yandios ka'an ja Jesús kuu nanu ɨɨn yuu ka'nu, ti kanuu ga yuu un chi ndiso ve'e un. Ti ka'an ja sa'a Yandios ɨɨn jniñu ña'nu ga nuu ka'an:

Nde'e naa ra. Na kani ri ɨɨn yuu kanuu ga ja kuu Jerusalén.
Ni nakaji ri yuu un nanu nakaji yo yuu na'nu ja kundiso ja'a ve'e.
Chi taka yɨvɨ ka kandixia i maa ya, ti na kua'a Yandios ja yɨñu'un nuu i.
Ni kachi tutu ii Yandios.
7 Yukan ti ro'o ja ka kandixia Jesús, ka chiñu'un ra maa ya. Ko ja kuu yɨvɨ tu ka kandixia i maa ya, ka'an tutu ii Yandios sia'an:
Maa ya kuu nanu yuu ja ni ka skaña chaa ni ka sa'a ve'e un.
Vasu ɨɨn yuu va'a ga niku, ko ni ka yuji chaa un naa da,
chi maa ya ni nduu nanu ɨɨn yuu kanuu xaan ga ja ndiso ja'a ve'e un.
8 Nuu yɨvɨ ja tu kandixia i ya, kuu ya nanu ɨɨn yuu ja ka kachi'i i xini ja'a i jiin, ti xnaa i maa i, chi tu kandixia i jnu'un ya.
Ka naa i chi sia'an ni kachi Yandios ja jna'nu ndatu taka yɨvɨ tu kandixia i ya.
Ni kachi tutu.
9 Ko ro'o naa ra, ru'u Pedro, na kachi ri ja ni nakaji Yandios ro'o ja na kuxio ra, ti na ndɨvɨ ra nuu nda'a ya. Ni ka yɨnda'a ra jniñu ta'u Yandios nuu ñuyɨvɨ ja'a, chi sia'an ni tatu ya ro'o naa ra. Ka kuu ra nanu sutu nuu Yandios, chi nu ka sa'a ra jniñu ya, kuu nanu ja ka soko ra jniñu un nuu Yandios. Ni nakaji ya ro'o naa ra ja na kunukuachi ra nuu maa ɨɨn ni ya. Ti ka yɨ'ɨ ra jiin maa ɨɨn ni ya. Taka un ni sa'a ya nava na ka'an ndaa

ra taka ñuu sɨkɨ jniñu ñaˈnu ni saˈa ya ja kuu roˈo naa ra. Na kaˈan ra ja ni nakaji ya roˈo, ja tukaa kaka ra nuu nuñaa nanu ni ka saˈa ndevaˈa ra. Ja na kaˈan ra ja ni nakaji ya roˈo, ja na kaka ra nuu ndijin, nuu na saˈa ra jniñu kuni maa Yandios.

10 Na kaˈan ra ja undi nuu tu ni ka kuu ra yɨvɨ Yandios ja tu ni ka yɨˈɨ ra ndaˈa ya, chi tu jaˈi xnaˈan ya jnuˈun ya ja ni kundaˈu ini ya nuu ra naa ra. Ko vijna chi jandaa ndixia kuu ja ka kuu ra yɨvɨ ya, chi ni kundaˈu ini ya roˈo, ti ni xnaˈan ya jnuˈun ya nuu ra naa ra.

Na saˈa yo nava kuni maa Yandios.

11 Ñani, ruˈu Pedro, kundaˈu ini ri roˈo naa ra, ti sɨkɨ yukan kuu ja kandaˈu ri jiin ra ja tukaa ga kɨvɨ nduu ra jiin jniñu ndevaˈa ja ka saˈa yɨvɨ ñuyɨvɨ jaˈa. Siaˈan kandaˈu ri jiin ra naa ra, chi tukaa ka yɨˈɨ ra jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ jaˈa. Vijna ti ja ka yɨˈɨ ra jiin Yandios. Yukan kuu ja ka kuu ra nanu yɨvɨ ñuu jika ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ jaˈa, ti kanuu ja tukaa kɨvɨ nduu ra jiin jnuˈun kueˈe naa ra.

12 Suˈva kaka ndaa nuu yɨvɨ ja tu jaˈi nakuni i Yandios. Kaˈan ndevaˈa sɨkɨ ra, chi tu ka kɨvɨ nduu ra jiin jniñu kueˈe ka saˈa i. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ na xnaˈan ndijin Yandios ja kundaˈu ini ya nuu i naa i. Nu na kuantaˈu i jnuˈun un, ti kaˈan i ja vii xaan kuñaˈnu Yandios, chi maa ɨɨn ni ya ni saˈa ja ni ka jika ndaa ra nuu i naa i, vasu ni ka kaˈan ndevaˈa i sɨkɨ ra naa ra.

13 Kuandatu ra nuu taka chaa ñaˈnu ja ka ndisojniñu nuu ra naa ra, chi siaˈan kuni maa Jitoˈo Cristo. Kuandatu nuu chaa kuu rey, ja kuu da chaa ñaˈnu ja ndisojniñu nuu nɨ tuˈu nación ra naa ra.

14 Suni kuandatu nuu taka gobernador ja ni taji rey un, ja na kuaˈa da nundoˈo nuu taka yɨvɨ ka saˈa ndevaˈa. Ti suˈva na kuaˈa da ja yɨñuˈun nuu taka yɨvɨ ka saˈa i ja vaˈa.

15 Ti siaˈan ni kachi Yandios ja na saˈa ra niña jniñu vaˈa. Nu kaka ndaa ra siaˈan, yukan ti tu iyo ni ɨɨn jnuˈun ja kankuachi yɨvɨ sɨkɨ ra, vasu ka kuu i yɨvɨ ka jito uˈu jnuˈun Yandios.

16 Ni sasɨɨn ya roˈo naa ra ja tukaa siin ra jiin jniñu ni ka saˈa ra undi nuu, chi ja ka yɨˈɨ ra jiin maa Yandios vijna. Ti vasu siaˈan, ko tu kuaˈa ya jnuˈun ja saˈa ndevaˈa ra nuu ley iyo ñuu ra. Ti suˈva saˈa ra nava kuni Yandios, chi ka junukuachi ra nuu maa ya.

17 Kuaˈa ra ja yɨñuˈun nuu taka ga yɨvɨ. Kava ndaˈu ini jiin taka ñani jnaˈan ra ja suni ka kandixia i Cristo. Chiñuˈun ga Yandios ti kuandatu jnuˈun ya naa ra. Kuaˈa ja yɨñuˈun nuu chaa kuu rey, chi kuñaˈnu ga da ja taˈu da jniñu nuu ra naa ra.

Jnuˈun nundoˈo ni jnaˈan Cristo

18 Roˈo ja ka kuu ra muzu ni ka jaan yɨvɨ, kuandatu nuu jitoˈo ra, chi kanuu ja na kuaˈa ra ja yɨñuˈun nuu da naa da. Kuandatu nuu da

vasu kuu da chaa va'a xi kuu
da chaa kaa kua'an kaa vaji ja
ka sa'a ndeva'a da jiin ra.
19 Chi chindee Yandios yɨvɨ
ka jito nundo'o, vasu tundo ni
ka sa'a i ja koto i nundo'o un.
Kua'a ya ja yɨñu'un nuu yɨvɨ
un, chi ka jini va'a inijnuni i
jnu'un ya, ti ka ndiyo ini i ja
siuku i jnu'un un, vasu ka jito
i nundo'o.
20 Sa'a yo nanu ja tu va'a nu
ka jito ra nundo'o sɨkɨ jniñu
kue'e ni ka sa'a ra. Chi tu
kua'a Yandios ja yɨñu'un sɨkɨ
yukan. Ko nu ka ja'a yɨvɨ
tau ra ja sɨkɨ jniñu va'a, ti
yukan kuu ja va'a nuu Yan-
dios. Kua'a ya ja yɨñu'un ro'o,
chi tu ka kuɨtɨ ini ra vasu ni ka
sa'a ndeva'a yɨvɨ jiin ra.
21 Ti jandaa ndixia kuu
yukan, chi ni nakaji Yandios
ro'o naa ra ja na kundee
ini ra, vasu na kua'a yɨvɨ
nundo'o ro'o. Yukan kuu ja
ni jna'an maa Cristo nundo'o
ja sɨkɨ ro'o naa ra. Ti nanu
ni kundee Cristo jiin nundo'o
un, suni sia'an na kundee ra
jiin taka nundo'o kondo'o ra
nu kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ
ja'a.
22 Chi sia'an ka'an nuu tutu
ii Yandios sɨkɨ Cristo nuu
ka'an:
Tu kuɨtɨ ni sa'a ya ɨɨn kuachi,
ni tu ni ka'an ya ni ɨɨn
jnu'un xndoña'an.
Kachi tutu.
23 Ti vasu ni ka ka'an ndeva'a
yɨvɨ sɨkɨ Cristo, ko tu ni kuɨtɨ
ini ya, ja ka'an ya sɨkɨ i. Ti
vasu ni ka ja'a i nundo'o ya,
ko tu ni ndondaa ya sɨkɨ i.
Chi su'va ni nakua'a ya maa
ya nuu Tata ya Yandios ja na
xndichi ndaa ya sɨkɨ taka ja ni
ndo'o ya.
24 Ja sɨkɨ kuachi yo, ti ni jna'an
ya nundo'o jiin yɨkɨ kuñu ya
nu ni ji'i ya nuu nda'a cruz.
Ti ni sa'a ya jniñu ña'nu un
nava na sasɨɨn ya maa yo nuu
kuachi ja ni ka ndiyo ini yo
undi nuu. Chi su'va vijna
na kundiyo ini yo ja na kaka
ndaa yo nuu Yandios, chi ni
ji'i Cristo ja sɨkɨ yo'o naa yo.
Ni ndo'o ya ja sɨkɨ yo'o nava
tukaa kondo'o yo jiin kuachi
yo, chi vijna ja ni ka ndundoo
yo nuu Yandios.
25 Na ti sa'a ga Cristo yukan,
ni ka kuu ra nanu rɨɨ ja ni ka
kee sɨɨn nuu chaa ndito tɨ, chi
ni ka kuu sɨɨn ra nuu Cristo.
Ko vijna ja ni ka ndeokuñɨ ra,
ti ka siuku ra nuu Cristo. Ti
maa ya kuu ja ndito ro'o naa
ra vijna.

Nava koto va'a ɨɨn chaa ñasɨ'ɨ da

3

1 Ja sia'an kuu ja ro'o ja ka
kuu ñasɨ'ɨ naa ra, kuandatu
ra nuu yɨɨ ra naa ra. Nu
kuu da ɨɨn chaa tu kandixia
jnu'un Cristo, ko kundee ra ja
na kandixia da. Chi vasu tu
ka'an ra jnu'un un nuu da, ko
jini da nasa kancha ra.
2 Taka kɨvɨ nde'e da nasa
jika yɨñu'un ra nuu ichi Yan-
dios jiin ja sa'a ndaa ra taka
jniñu ra.
3 Ti koto sa'a vixi ra maa ra,
ja ku'un ra sa'ma vii xaan, ti
va'a na sa'a ra xini ra, kuu sɨkɨ
sukun ra, kuu sɨkɨ so'o ra, ja
nanu oro kɨ'ɨ so'o ra. Ko so
nɨnɨ sɨkɨ ra naskutu ra, ti tu
kendo va'a ra nuu Yandios.

4 Chi su'va, kanuu xaan ga
ja na koo ndaa ini añu ra. Ti
na kukutu ini ra jiin jnu'un
ndaa, jiin jnu'un vita ini ja tu
naa kuɨtɨ. Chi taka un sa'a ja
na kusɨɨ xaan ini Yandios.
5 Yukan ni ka sa'a ña'an
jana'an ja ni ka jika ndaa ña
ichi Yandios. Ni ka ñukuu ini
ña Yandios, ti ni ka jandatu ña
nuu yɨɨ ña.
6 Sia'an ni sa'a Sara ja ni
jandatu ña nuu yɨɨ ña Abra-
ham, ti nɨnɨ ni ka'an yɨñu'un
ña jiin da. Ti ro'o naa ra,
ka kuu ra nanu se'e Sara nu
na sa'a ra nanu ni sa'a maa
ña, ka ñukuu ini ra Yandios, ti
ansu ja yu'u ra nu ka ka'an
yɨvɨ sɨkɨ ra.
7 Ti ro'o ja ka kuu ra yɨɨ,
kanchuku ra jiin ñasɨ'ɨ ra, ja
ka jini va'a ra nasa xndaku
Yandios sɨkɨ yukan. Ti yukan
ka'an ja na koo vita ini ra jiin
ñasɨ'ɨ ra. Ti kava yɨñu'un ra
jiin ña, vanuxia tu kejna'an
ña jiin ro'o chaa naa ra. Ti
kuñukuu ini ra maa ña, ja suni
nanita'u ña ti kunchuku ra
ja kuu saa ni jiin Yandios,
sɨkɨ ja kunda'u ini Yandios
nuu ndɨnduu ra naa ra. Ti
kuanta'u ya nuu ra naa ra.
Nu sia'an na kunchuku ra
jiin ñasɨ'ɨ ra, chi nu tu sa'a
ra sia'an ti tu iyo ini ra ja
kakanta'u ra nuu ya.

Nundo'o ka jna'an yɨvɨ ka sa'a ja va'a

8 Ti ja'a kuu ɨɨn jnu'un
xnadaku ri sandɨ'ɨ ni ga.
Unuu kani ini ra naa ra. Koto
nda'u jna'an ra sɨkɨ ja iyo
nundo'o. Kava nda'u ini ra
jiin jna'an ra. Ti koto kachi ra
ja kuña'nu ra nuu ñani jna'an
ra, chi su'va nda'u na sa'a ra
maa ra.
9 Nu ka sa'a ndeva'a yɨvɨ jiin
ra, ti koto sa'a ndeva'a ra jiin
yɨvɨ un. Nu ka'an ndeva'a yɨvɨ
sɨkɨ ra, ti koto ka'an ndeva'a
ra sɨkɨ i. Chi su'va kakanta'u
nuu ya ja kuu yɨvɨ un. Sia'an
sa'a ra, chi ni nakaji Yandios
ro'o ja sia'an ti na kendo va'a
ra.
10 Chi yukan ka'an jnu'un ii
Yandios:
Yɨvɨ kuni kuchaku va'a ti na
koo sɨɨ ini taka kɨvɨ.
Na koto i yu'u i ja tu ka'an
ndeva'a, ti ni tu ka'an i
jnu'un xndoña'an.
11 Na kuxio i nuu jniñu kue'e,
ti na sa'a i ɨɨn jniñu
va'a.
Ti na kundio ini i ja
kunchuku mani i jiin
jna'an i.
12 Ni kachi Yandios ja iyo yɨvɨ
va'a, ti maa Jito'o jito
va'a ya yɨvɨ un.
Ti jini va'a ya jnu'un ka
jikanta'u i.
Ti nde'e ndɨɨ nde'e kaji ya sɨkɨ
yɨvɨ ja ka sa'a ndeva'a.
Kachi tutu.
13 Ti tu nau ɨɨn ja sa'a
ndeva'a jiin ra nu ka ndiyo
ini ra sa'a ra ja va'a.
14 Ndatu xaan kuu ra, chi
kancha Yandios jiin taka ro'o
ja ka ndo'o sɨkɨ ja ka jika ndaa
ra ichi ya. Ja sia'an kuu ja
koto yu'u ra nde'e ra ɨɨn yɨvɨ,
ti koto kukui'ya ini ra.
15 Chi su'va jiin nɨ ini
nɨ añu ra chiñu'un ra maa
Jito'o Cristo. Ti nu ɨɨn yɨvɨ
na xndichi i ro'o sɨkɨ ja ka
kandixia ra jnu'un Cristo,
ti nɨnɨ na kotu'va ini ra ja

xndeokani ra jnu'un nuu yɨvɨ un.
16 Ka'an yɨñu'un ra jiin i, ti koto kuɨtɨ ini ra nuu i ja ka chakuachi i ro'o sɨkɨ jnu'un Cristo, ja ka ñukuu ini ra naa ra. Ko nu ka'an i sia'an jiin ra, ti nakani inijnuni ra nu ndaa ja iyo ɨɨn kuachi ja ka'an i sɨkɨ ra xi tuu. Nu iyo ɨɨn yɨvɨ ka'an sɨkɨ ra, ko nu tu iyo ni ɨɨn kuachi ni'in yɨ sɨkɨ ra, sa ni ti kukanuu i ja ka'an i, chi ka jika ndaa ra, ti ka kandixia ra Cristo.
17 Chi nu kuni maa Yandios, ti va'a ga ja na kondo'o ra sɨkɨ jñinu va'a ka sa'a ra, ti ansu ja sa'a ra jñinu kue'e.
18 Chi maa Cristo suni ni ndo'o ya, ti ɨɨn jinu ni ni ndo'o ya ja sɨkɨ kuachi yo. Yukan ni ji'i ɨɨn chaa ni iyo ndaa kuɨtɨ ja sɨkɨ yo'o, yɨvɨ ka sa'a ndeva'a, nava na ndɨvɨ yo jiin Yandios ti kɨvɨ yo nuu kancha ya. Ni sa'a ya jñinu ña'nu un na ni ji'i yɨkɨ kuñu ya, ko ni nandoto tuku ya ni sa'a Espíritu.

19 Ti maa Cristo jiin Espíritu un ni ka ja'an ti ni ka xndaku ya nuu yɨvɨ ka yɨndasɨ vijna.
20 Ko na jana'an na ni ka chaku yɨvɨ un ni ka nduni'in ini i nuu Yandios. Ti kɨvɨ un ni kuu na ni sa'a Noé ɨɨn barco ni nani arca. Ti nɨ kɨvɨ un ni ndatu Yandios na nde nu kandixia yɨvɨ un xi tuu. Ti una vii ni jna'an yɨvɨ ni ka kɨvɨ i nuu arca un. Ti nɨnɨ una yɨvɨ un ni ka kaku i na ni ndaa nducha nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.
21 Ti nanu ni ka nama i maa i nuu nducha un, suni sia'an kuu ja ka janducha yo vijna ja nama yo maa yo. Ti ka janducha yo, ko ansu ja na ndundoo yɨkɨ kuñu yo, chi ja na ndundoo inijnuni yo nuu Yandios. Yukan kuu ja ka janducha yo. Ti ni ja'a Yandios jandaa nuu taka un na ni xndoto ya Cristo Jesús nuu ñujɨ'i.
22 Yukan ti ni ndaa ya nuu andɨvɨ, ti kancha ya nuu nda'a kua'a Yandios nuu kuña'nu ya. Ti taka ángel Yandios ja kanchuku andɨvɨ, jiin taka ja yɨnda'a jñinu un, ka jandatu i nuu ya.

Na kunukuachi yo nava kuni maa Yandios

4

1 Ni kuu ini maa Cristo ja kondo'o ya ja sɨkɨ yo'o jiin yɨkɨ kuñu ya. Ti ro'o naa ra, suni sia'an koo ra nundo'o nu na kua'a yɨvɨ nundo'o ro'o. Chi yɨvɨ ka ndo'o jiin yɨkɨ kuñu i, tukaa kundee kuachi un jiin yɨkɨ kuñu i.
2 Nu sia'an na sa'a ra, ti ka sa'a ra jniñu kuni maa Yandios ja kuu taka kɨvɨ kuchaku ra, ti ansu ja sa'a ndeva'a ra nava ka ndiyo ini maa ra.
3 Chi nɨ kani kɨvɨ vekoyo ra, na tu ja'i nakuni ra jnu'un Yandios, ni ka sa'a ra kua'a kuachi ja ka jajna'an ini yɨvɨ ja tu ja'i nakuni i Yandios. Ni'in xaan ni ka sa'a ra jniñu kue'e. Ni ka jika ra jiin jnu'un sɨɨ ini. Ni'in xaan ni iyo ini añu ra ja sa'a ra ɨɨn kuachi. Ni ka ji'i xaan ra ndɨxɨ. Ni ka jika ra sava'ni ga viko. Ti yukan ni ka jajna'an ini ra ja ko'o ra ndɨxɨ. Ti ni ka chiñu'un ra santu ja ni kachi Yandios ja tu chiñu'un ra.

4 Ti yɨvɨ ja tu ja'i nakuni
jnu'un Yandios, ka kuɨtɨ ini i
sɨkɨ ja tukaa ka jika ra jiin i,
chi ka siin i jiin mani jniñu
kue'e un. Ja yukan kuu ja ka
ka'an ndeva'a i sɨkɨ ra naa ra.
5 Ko yɨvɨ un jaa ɨin kɨvɨ ja
nakua'a i nuu maa Yandios
sɨkɨ jniñu ni ka sa'a i. Ti ja
ko tu'va maa ya ja nanduku
ndaa ya jniñu ni ka sa'a yɨvɨ
ka chaku, jiin yɨvɨ ni ka ji'i.
6 Ja yukan kuu ja ni chaa
jnu'un Cristo nuu taka yɨvɨ ja
na kandixia i na ni ka chaku
i. Ti kuu ndaa sɨkɨ kuachi i
nanu kundaa sɨkɨ kuachi taka
yɨvɨ ka chaku nuu ñuyɨvɨ ja'a,
chi suni ni ka ji'i i. Ko yɨvɨ
kandixia ti kuchaku añu i ja
kuu saa ni nanu chaku maa
Yandios.
7 Ti ja kuan kuyajni kɨvɨ ja
naa taka ja iyo. Ja sia'an
kuu ja kondito ini naa ra. Ti
kundiyo ini kakanta'u ra.
8 Ti ɨin jnu'un kanuu ga
kuu ja na kunda'u ini ra nuu
jna'an ra. Chi nu na kunda'u
ini yo jna'an yo, ti iyo jnu'un
ka'nu ini nuu ndɨ'ɨ kuachi yo.
9 Koto nda'u ra yɨvɨ jaa ve'e
ra. Kua'a nuu ve'e ra, ti koto
ma ɨin ja ndo'o ini ra nde'e ra
yɨvɨ un.
10 Sɨin sɨin ta'u ni ja'a ya nuu
ɨin ɨin ra ja ka sa'a ra jniñu ja
kuni maa ya. Ti jiin ta'u un
chindee ra jna'an ra.
11 Nu ni ni'in ra ɨin ta'u ja
ka'an ra jnu'un Yandios nuu
ɨnga yɨvɨ, ti kani ini ja maa
jnu'un Yandios ka'an ra. Nu
ni ni'in ra ta'u ja chindee
jna'an ra, ti kani ini ja maa
Yandios kuu ya ja'a ndee ini
ra ja sa'a ra jniñu un. Ti nu na
kuni yɨvɨ taka un, ti ka ka'an
i ja kuña'nu xaan Yandios sɨkɨ
taka ja ni sa'a ya jiin Jesús, ya
kuu Cristo. Ti na ka'an yo ja
vii xaan kuña'nu Cristo, ti ta'u
ya jniñu ja kuu saa ni. Sia'an
na koo.

Na kondo'o yo ja ka kandixia yo Cristo

12 Ñani, nu vaji ɨin nundo'o
xaan ja kondo'o ra, koto
kachi ra ja maa ɨin ra kuu ja
iyo nundo'o.
13 Chi su'va, ko sɨɨ ini naa
ra nu ka ndo'o ra nanu ni
ndo'o Cristo, chi jandaa kuu
ja kondo'o ra sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra
jiin ya. Yukan na ti koo sɨɨ
ini ra naa ra ja kuu kɨvɨ na
ndenda ndijin ya, ti xna'an
kaji ya ja vii xaan kuña'nu ya.
Sia'an kuu ra ja kuu kɨvɨ un
naa ra vasu ka jna'an xaan ra
nundo'o vijna.
14 Ti xaan ndatu ra vijna ja
ka ka'an ndeva'a yɨvɨ sɨkɨ ra ja
ka kandixia ra Cristo. Chi jiin
yukan ka stuu ndijin ra maa
ra ja kancha Espíritu Yandios
jiin ra, ja kuña'nu xaan ya.
Vasu ka ka'an ndeva'a yɨvɨ
sɨkɨ ra, ko kancha Espíritu
Santo jiin yo, ti chindee ya
ro'o ja na kundee ra jiin
nundo'o un.
15 Ti nu ka ndo'o ra, ti
ka ndo'o ra, ko sɨkɨ ja ka
kandixia ra Cristo, ansu sɨkɨ
ja ka sa'a ra ɨin kuachi nanu
ka ndo'o yɨvɨ ka ja'ni ndɨyɨ, xi
yɨvɨ sakui'na, xi yɨvɨ ka sa'a
jniñu kue'e, xi yɨvɨ kɨvɨ nduu
nuu jniñu tatu.
16 Ko nu ka ndo'o ra sɨkɨ
ja ka kandixia Cristo, ti
tu kukanuu ra. Chi su'va,

nakuanta'u nuu Yandios ja ka ndo'o ra sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ ra jiin Cristo.

17 Ti jiin nundo'o ka jna'an ra vijna, yukan jini ini yo ja ja ni keja'a nanduku ndaa Yandios kuachi yo. Kuni yo yukan, chi xnakan sa'a ya ja na koto ra nundo'o. Ti na kuni ya na ndenu ka kandixia ndaa ra Cristo xi tuu. Ti nu sia'an na sa'a ya jiin se'e ya, ¿tɨ ndee ga sa'a ya jiin yɨvɨ ja tu ka jandatu i jnu'un ka'an ya sɨkɨ Cristo nusa?

18 Ti nu u'u xaan ti ka ya'a yɨvɨ va'a nuu nundo'o, ¿Ndoo ka jani ini ra ja jna'an yɨvɨ kua'an kanda ja ka sa'a i kuachi nusa? ¿Ka jani ini ra ja ka kendo va'a i nuu Yandios nu?

19 Ko ro'o ja ka jna'an ra nundo'o nava kuni maa Yandios, vasu sia'an ka jna'an ra, ko koto ka'ncha ini ra ja sa'a ra jniñu va'a. Nakua'a maa ra nda'a maa Yandios, ya ni sa'a ro'o, chi siuku ndaa ya taka ja ni chisojnu'un ya.

Xndaku Pedro nuu chaa ka ndiso jniñu jiin chaa kuachi

5

1 Vijna ti ru'u Pedro, na kanda'u ri nuu ra naa ra, ro'o ja ka kuu ra chaa ña'nu ja ka jito ra yɨvɨ ka kandixia, chi suni chaa ña'nu kuu ri, ti jito ri yɨvɨ ka kandixia. Ti kuu ri ɨɨn chaa ni jini ri jiin nuu ri nasa ni ndo'o Cristo. Ko jaa ɨɨn kɨvɨ ja chaa ndijin ya, ti ru'u jiin ro'o naa ra na nduña'nu yo jiin ya.

2 Ko ja kuu vijna, kanuu ja koto va'a ra yɨvɨ Yandios. Nanu ɨɨn pastor ja jito va'a da rɨɨ da, ti sia'an koto va'a ra yɨvɨ, chi ndiso jniñu ra ja koto ra yɨ ja ka kuu i se'e maa Yandios. Ko sɨɨ ini ra ja koto ra i, chi yukan kuni Yandios. Ti ansu chayɨka ya ro'o, ti ni ansu ja kundiyo ini ra ja ni'in ra xu'un jiin jniñu sa'a ra un. Chi su'va kusɨɨ ini, ti sa'a ra jniñu un.

3 Koto nduvixi ini ra, ti kachi ra ja maa ra kuu ja ta'u jniñu nuu i, chi su'va na koo ndaa ini ra nava na kuni yɨvɨ naa i nasa kuu va'a ga kaka ndaa i nuu ichi Yandios.

4 Sa'a va'a jniñu ka ndiso ra ja ka jito ra yɨvɨ ka kandixia, nava na ni'in ra ta'u, ti nduña'nu ra jiin jito'o ra kɨvɨ na nchaa ndijin ya, chi maa ya kuu jito'o ra ja kuña'nu ya nuu ra. Ti nduña'nu ra jiin ya ɨɨn jniñu ja tukaa naa kuɨtɨ.

5 Ti ro'o ja ka kuu ra chaa kuachi, suni sia'an kuandatu ra nuu chaa ka jito ro'o, chi ka ndiso da jniñu ja kuña'nu da nuu ra naa ra. Tendɨ'ɨ ro'o ja ka kandixia, kava nda'u ini ra jiin jna'an ra, sa'a nda'u maa ra nuu ñani jna'an ra, chi sia'an ka'an nuu tutu ii Yandios:

Jito u'u Yandios yɨvɨ ka sa'a
vixi maa, ti su'va
kunda'u ini ya ti
chindee ya yɨvɨ sa'a
nda'u i maa i.

Kachi tutu ii.

6 Tendɨ'ɨ ro'o yɨvɨ ka kandixia, koto nduni'in ini ra nuu Yandios, chi su'va sa'a nda'u maa ra, ti nava na nakuni ra ja ka yɨ'ɨ ra nda'a Yandios, ya ta'u jniñu nuu

taka ja iyo. Nu sia'an na sa'a
ra, ti jandaa kuu ja nduña'nu
ra na jaa kɨvɨ nchaa Cristo
Jesús.
7 Koto xndi'i ini ra nu nau
ɨɨn ja ka jna'an ra, su'va va'a
ga ja na nakua'a ra maa ra
nuu nda'a Yandios, chi maa
ya ndito ro'o, chi kunda'u ini
ya ro'o.
8 Jandaa ndixia kuu ja na
koo ndito ini ra naa ra ti kaji
na koo xini ra, chi ja'u'u un
jito yu'u ro'o ti nduku nasa
sa'a ja kanakava ra nuu ɨɨn
kuachi. Ti xaan ga chaa un
ansu ɨɨn ndɨka'a nu nduxaan
tɨ.
9 Yukan kuu ja kuni ja
kundichi ni'in ra sɨkɨ ja'u'u
un, ti kuu kundee ra jiin nu
ñu'un teyɨɨ ini ra jiin jnu'un
kandixia ra Cristo. Chi suni
sia'an ka ndo'o ñani jna'an ra
kanchuku nɨ tu'u nuyɨvɨ.
10 Ti vasu sia'an kuu, ko
jandaa ndixia ja kunda'u ini
Yandios ro'o naa ra, chi ni
nakaji ya ro'o naa ra ja na
nduña'nu ra jiin ya ja kuu
saa ni. Ti jandaa ndixia kuu
jnu'un yukan, chi ɨɨn jniñu
ña'nu ni sa'a Cristo ja kuu
yo'o naa yo. Ko xnakan na
kondo'o ra ja kanchuku ra
nuu nuyɨvɨ ja'a, chi kua'a
yɨvɨ nundo'o ro'o sɨkɨ ja ka
kandixia ra jnu'un Cristo, ko
tu yu'u ra. Ti vasu sia'an
kuu, ko jaa ɨɨn kɨvɨ ja sa'a
ndaa Yandios ndɨ'ɨ un. Kua'a
ya jnundee ini ro'o nava
na jakuɨñɨ ni'in ga ra nuu
nundo'o jna'an ra. Sa'a ya
ja na ku'un teyɨɨ ini ra jiin
jnu'un ka kandixia ra, ti
kukutu ini ra jiin jnu'un un.
11 Ti na ka'an yo ja vii
xaan kuña'nu Cristo, ja ta'u
ya jniñu ja kuu saa ni. Ti
sia'an na koo.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

12 Ti ru'u Pedro, na kachi
ri ja, ja ka jini ra ja Sil-
vano kuu da ɨɨn ñani ja siuku
ndaa da nuu Cristo. Ti ni
chindee da ru'u na ni chaa
ri tutu ja'a kuaja nuu ra naa
ra. Ti kanda'u ri jiin ra ja
na kuanta'u ra jnu'un ja'a, chi
ka'an ndaa ri ja iyo tɨjnɨ ja sa'a
Yandios jiin yo sɨkɨ ja kunda'u
ini ya yo'o. Kukutu ini jiin
jnu'un ja'a ja kanchuku ra
nuu ñuyɨvɨ ja'a.
13 Yɨvɨ ka kandixia
kanchuku ñuu Babilonia, ja
suni ni nakaji Yandios nanu
ni nakaji ya ro'o naa ra, ja
ka kandixia ra, ka ka'an i ja
na sandee ini ra. Ti Marcos,
chaa kuu nanu se'e ri, suni
sia'an ka'an da ja na sa'a ndee
ini ra naa ra.
14 Kanxia'u jiin jna'an naa
ra, ti yɨñu'un teyu'u nuu
jna'an ra.
Ti ru'u Pedro, ñukuu ini ri ja
na ko sɨɨ ini taka ro'o ja ka yɨ'ɨ
ra nda'a Cristo. Ti sia'an na
koo.

Carta kuu uu ni chaa Pedro Apóstol nuu yɨvɨ ka kandixia

Kanxia'u Pedro jiin yɨvɨ ka kandixia

1 Maa ri kuu Simón Pedro ti junukuachi ri nuu Jesús, ya kuu Cristo. Junukuachi ri chi ni nakaji ya ru'u ja na kuu ri apóstol nuu ya. Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra, ja suni ka kandixia ra ya, chi ni kachi Yandios ja tukaa ga jna'nu ndatu ra jiin kuachi ra. Tukaa jna'nu ndatu ra, chi ni ka kandixia ra jniñu ña'nu ni sa'a Cristo Jesús ja kuu yo'o naa yo.

2 Ti vijna vi'i ga na kunda'u ini Yandios ro'o naa ra, ti na chindee ga ya ro'o ja na kukuee kunchuku ra. Sia'an nava na kɨvɨ inijnuni ra nasa kuni ka'an jnu'un Yandios ja ka'an ndaa sɨkɨ Jito'o Jesús.

Nava ni nakaji Yandios yɨvɨ ka kandixia

3 Iyo ii ya ti vii xaan kuña'nu ya, ti kuu sa'a ya taka jniñu kuu ini maa ya. Ja yukan ni kachi ya ja yo'o, yɨvɨ ka kandixia, na ni'in yo jnundee ini nu kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ti yukan ka ñukuu ini yo ja ka nchañu'un yo maa ɨɨn ni ya, ti na kaka ndaa yo nuu ichi ya. Jandaa ndixia kuu ja ni'in yo un nu na kɨvɨ inijnuni yo maa jnu'un Yandios jiin maa jnu'un ndaa sɨkɨ Jito'o Jesús, jiin ja na kandixia ndaa yo jnu'un un. Ti kaka ndaa yo nuu ya nu na chaku ini yo maa jnu'un Yandios jiin maa jnu'un ndaa ja ka'an sɨkɨ Jito'o Jesús. Suni sa'a yo ja vii xaan kuña'nu ya, chi tu iyo ni ɨɨn jniñu ja tu kuu sa'a ndaa kuɨtɨ ya. Ti sɨkɨ yukan ni nakaji ya yo'o ja na kaka ndaa yo nuu ya nuu ñuyɨvɨ ja'a.

4 Yukan ni kee yu'u maa ya ɨɨn jnu'un kanuu xaan ga ja ka'an ndaa kuɨtɨ nuu yo naa yo. Chi ka'an ja ka nduu jna'an yo jiin ya, chi skɨvɨ ya ɨɨn jnu'un ini yo ja na kundiyo ini yo sa'a yo niña jniñu ndaa. Ti jandaa ndixia kuu un chi ni nama ya yo'o ja tukaa kɨvɨ nduu yo jiin jniñu kue'e ka ndiyo ini yɨvɨ ja sa'a i nuu ñuyɨvɨ ja'a.

5 Ti ro'o naa ra, na kachi ri ja ka nakutu ini ra jiin jnu'un ja'a, ti tu ka ndukuxi ra. Ja ni ka kandixia ra jnu'un ndaa Cristo Jesús. Ti ja ka kandixia ra vijna, ti kanuu xaan ga ja na kundiyo ini ra sa'a ra niña jniñu va'a, ansu ɨɨn jniñu kue'e. Suni kanuu ja na kujnuni ini ra na jniñu va'a ga ja kuni Yandios ja sa'a ra.

6 Ti sɨkɨ ja nɨnɨ ka iyo ɨɨn jnu'un kue'e ini yo ja sa'a yo ɨɨn kuachi, ja yukan kuu ja kanuu ja na kutu'va ini ra kasɨ ra jnu'un un. Suni kanuu ja na koo ndee ini ra, ti siin ra jiin jniñu kua'a Yandios nuu ra vasu na koo ndo'o koo nene ra. Ko nu ka kuni siuku ra jiin yukan, ti kanuu

ga xaan ja na kundiyo ini
ra kunchañu'un ra maa Yan-
dios, ti kaka ndaa ra nuu ya
nu kunchuku ra nuu ñuyɨvɨ
ja'a.
7 Ti suni ɨɨn jnu'un kanuu
kuu ja na koo mani ini ra
jiin jna'an ra. Ko suni ja
na kunda'u ini ra nuu tendɨ'ɨ
yɨvɨ.
8 Nu na nakutu ini ra ja
na nakaya jniñu un sa'a ra,
yukan na ti tu ka sa'a ka'a ra
jniñu. Chi su'va kee va'a jniñu
ka sa'a ra, ti sia'an kɨvɨ va'a
inijnuni ra maa jnu'un ndaa
ja ka'an sɨkɨ Jito'o Jesús, ya
kuu maa Cristo.
9 Ko yɨvɨ tu ka ndiyo ini i
ja sa'a i jniñu ndaa un nava
kuni maa Yandios, ka kuu i
nanu yɨvɨ kuaa ja tu ka ni'in
i ichi ki'in i. Chi yɨvɨ tu sa'a
ndaa jniñu un, ja ni nduni'in
ini añu i, ti tukaa ni'in i ichi
Yandios. Ni naa ini i nasa ni
keja'a jika i nuu ichi ya, ti ni
naa ini i ja ni sandoo ya i sɨkɨ
taka kuachi ni sa'a i undi nuu.
10 Ro'o ñani jna'an ri naa
ra, ru'u Pedro, na kachi ri ja
na kukutu ini ra jiin jnu'un
ni xndaku ri un. Chi sia'an
na ti kua'a ra jandaa ja maa
Yandios ni nakaji ro'o ja ka
kandixia ra Jito'o Cristo Jesús.
Chi nu na sa'a ndaa ra jniñu
un, ti tu naa ra naa ra.
11 Chi nu sia'an na sa'a ra,
yukan na ti kachi Yandios ɨɨn
jnu'un vii xaan nuu ra ja jan-
daa ndixia kuu ja kɨvɨ ra nuu
maa Jito'o Jesús, ya kuu Cristo
ja ni taji Yandios ja nama ya
yo'o, chi yukan ta'u ya jniñu
ja kuu saa ni.
12 Yukan kuu ja tu ja'ncha
ini ri ja xndaku ri jnu'un ja'a
nuu ra naa ra, vasu ja ni ka
jini ra un, ti vasu ja kajiin
ni'in ra jiin jnu'un Yandios ja
ka kandixia ndaa ra.
13 Chi jani ini ri ja va'a ga ja
na xndaku ri nuu ra nɨ chaku
ga ri, nava na nuku'un ini ra
naa ra.
14 Chi maa Jito'o Cristo
Jesús ni kachi ya jnu'un un
nuu ri ja tukaa kuchaku
na'an ri nuu ñuyɨvɨ ja'a.
15 Yukan kuu ja nakutu ini
ri ja xndaku ri nuu ra naa ra,
nava nu ni ji'i ri, ti nuku'un
ini ra taka jnu'un ka'an ri ja'a.

Nava ni kundaa jnu'un Yandios

16 Kanuu ja na nuku'un ini
ra taka jnu'un ja'a, chi tu ni
ka xna'an ri ɨɨn jnu'un xn-
doña'an nuu ra naa ra. Ja
ni xndaku yukun ri ro'o nuu
ra naa ra na ni ka xna'an ri
nasa jniñu ña'nu ni sa'a Jesús,
jiin ja nasa vii xaan ndenda
ya kɨvɨ nduña'nu ya ja nchaa
tuku ya. Jandaa ndixia kuu
jnu'un un, chi ni ka jini ri jiin
nuu ri xini yuku un. Ni ka jini
ri ja ni nasama ya, ti vii xaan
ni nduu ya ja kuña'nu ya.
17 Ni ka jini ri ja Tata yo
Yandios ni ka'an yɨñu'un ya
jiin Jesús, ni ja'a ya jandaa
ja vii xaan kuña'nu Jesús.
Chi ichi andɨvɨ ni ka jiniso'o
ri ndusu yu'u maa Yandios,
ja maa ya kuu ja vii xaan
kuña'nu, ti ni kachi ya: “Ja'a
kuu Se'e ri ja kunda'u ini ri, ti
kusɨɨ ini ri jiin”, ni kachi ya.
18 Ti ru'u, ni ka jiniso'o ri
jnu'un un ja ni ka'an ichi

andɨvɨ, chi ni ka'iin tutu ri jiin
maa Jito'o xini yuku ii yukan.
19 Suni sia'an ka jini yo ja
iyo ndaa taka jnu'un ni ka
chaa taka profeta, ja ni ka
ka'an da jnu'un vaji nuu Yan-
dios undi jana'an. Yukan
kuu ja kanuu ga ja na nakutu
va'a ini ra jiin jnu'un un,
chi jnu'un un kuu nanu ɨɨn
nduva ñu'un ja ndinchaa nuu
ñuñaa. Jnu'un un kuu nanu
ka nde'e yo luceru ka'nu un,
chi yukan ti ja ni ka jini yo ja
kuan kundijin, ti ja vee kaña
ndikandii. Suni sia'an kuu
nu na nakutu va'a ini yo jiin
jnu'un ni ka chaa taka chaa
un, ti kɨvɨ va'a inijnuni yo, chi
tukaa ka jika yo ichi ñuñaa,
chi ja ka jini va'a yo ichi Yan-
dios, ti ka jika ndaa yo.
20 Ko xnakan na kujnuni
va'a ini ra ja ni ɨɨn jnu'un ja
ka'an tutu ii, ansu so ja ni ka
jani ini maa chaa kuu profeta
un ni sa'a da.
21 Chi taka chaa ni kuu pro-
feta ja ni ka ka'an da jnu'un
Yandios undi jana'an, tu ni
ka ka'an kuɨtɨ da jnu'un un
ja kuu ini maa da. Chi su'va
maa Espíritu Santo ni xna'an
ya nuu da da maa jnu'un Yan-
dios, ansu jnu'un ja ni ka
ndo'o ini maa da niku.

Sɨkɨ chaa xna'an jnu'un xnda'u

2

1 Ti nuu yɨvɨ nación Israel ni
ka iyo sava chaa ni ka ka'an
da ja ka kuu da profeta ni taji
Yandios ja na ka'an da jnu'un
vaji nuu ya. Ko tuu, chi ni ka
ka'an da jnu'un xndoña'an.
Ti ru'u Pedro, na kachi ri ja
suni sia'an koo sava chaa un
nuu ra naa ra ja xna'an da
jnu'un xndoña'an. Xnda'u
xe'e da yɨvɨ jiin jnu'un un, ti
kandixia i, ka nduni'in ini da,
ti ka ka'an da ja Jesús tu ni
kuu Jito'o Cristo ja ni nama ya
yo'o. Ko sɨkɨ chaa un jaa ɨɨn
kɨvɨ ja yachi ni naa da naa da.
2 Ka nduni'in ini da jiin
jnu'un sɨɨ ini, ti kua'a yɨvɨ
kundikun i ichi kue'e un. Ja
sɨkɨ chaa un ti kuni'in ini yɨvɨ,
ti skexiko i jnu'un ndaa sɨkɨ
Cristo Jesús.
3 Ti chaa ka xndoña'an un,
ka ndiyo ini da ja ni'in da
xu'un, jiin ja na kua'a ra ja
ja yɨñu'un nuu da naa da. Ti
ka xna'an da niña jnu'un xn-
doña'an nava na kandixia ra
da. Ko ni tu kixi ini nundo'o,
chi kuu ja jna'nu ndatu da,
chi undi jana'an iyo jnu'un ja
ndenda ya ti sa'a ndaa ya sɨkɨ
kuachi da.
4 Jandaa ndixia kuu jnu'un
un, chi nu tu ni janka'nu ini
Yandios nuu tajnu ya ja ni ka
sa'a kuachi, chi su'va ni taji
ya kua'an nuu infiernu nuu
ka yɨndasɨ nuu ñaa kuɨtɨ. Ti ni
jasɨ ya undi na jaa kɨvɨ ka'nu
ja sa'a ndaa ya sɨkɨ kuachi.
5 Suni tu ni janka'nu ini ya
nuu yɨvɨ jana'an, chi su'va ni
skuun ya ɨɨn sau xaan sɨkɨ yɨvɨ
kue'e un. Maa ɨɨn ni Noé, chaa
ni ka'an ndaa jnu'un Yandios,
ni nama ya maa da jiin uxia
ga yɨvɨ.
6 Suni sia'an ni kuu jiin
kuachi yɨvɨ ñuu Sodoma jiin
ñuu Gomorra, chi ni ja'ma ya
ñuu i, ti ni ka nduu yaa ni

ga. Jiin yukan ni stuu Yandios
nava sa'a ya jiin yɨvɨ ja ka
nduni'in ini i sɨkɨ jnu'un ya.
7 Ko ni nama ya Lot nuu ñuu
un, chi ni ndiyo ini da ja kaka
ndaa da nuu Yandios. Ti ni
kukui'ya ini da nu ni jini da ja
ni ka nduni'in ini yɨvɨ un nuu
Yandios, chi mani jniñu kue'e
ni ka sa'a i.
8 Ti chaa va'a un ni kuncha
da jiin yɨvɨ kue'e un naa i, ti
ndɨ kɨvɨ ni kukui'ya ini da ja
ni jini da taka jniñu kue'e ka
sa'a i.
9 Ti sia'an ni iyo yukan, ko
maa Jito'o ni nama ya yɨvɨ ni
ka jika ndaa i nuu ya, ja tu
kii nundo'o sɨkɨ i. Ti ni kendo
yɨndasɨ yɨvɨ kue'e un nava na
ndo'o i nundo'o kɨvɨ ka'nu ga
ja sa'a ndaa ya kuachi i.
10 Ti vi'i ga kua'a ya
nundo'o kuu chaa ka ndiyo
ini ja sa'a ndeva'a da, ti ka
skexiko da taka ja kuña'nu
iyo undi andɨvɨ jiin nuu
ñuyɨvɨ.

Ni ka nduni'in ini da, ti ka
ndiyo ini da ja sa'a da nasa
kuu ini maa da, ti tu ka yu'u
da ka'an ndeva'a da sɨkɨ ja
kuña'nu iyo undi nuu sukun
un,
11 vasu taka ángel Yandios,
ja ka kuu ndaja'a ya, ti vasu
ka kuña'nu jiin jniñu ka
ndiso. Ko tu ka ka'an ndeva'a
da sɨkɨ ja kuña'nu yukan nu
kandichi da nuu Jito'o.
12 Ti chaa yukan chi ka kuu
da nanu kuɨtɨ yuku ja ni ka
kaku tɨ ja na kunu'ni tɨ ti kuu
tɨ. Chi ka ka'an kue'e kuɨtɨ da
sɨkɨ taka un ja tu chaku kuɨtɨ
ini da. Ti nanu ka ji'i taka
kuɨtɨ un, suni sia'an kuu da.
13 Ti ja ni ka xndo'o da yɨvɨ,
suni sia'an na na chunaa da
ja kondo'o da. Sɨkɨ ja ndiyo ini
da ja sa'a da sava'ni ga jniñu
kue'e kuɨtɨ, chi ndɨkɨvɨ ka sa'a
ndeva'a da. Kanchuku da
nanu kɨnɨ, chi kue'e xaan ka
sa'a da ja so jnu'un kanuu ja'a
nuu yɨvɨ. Ti ka ndututu da
jiin ra viko ra, ti sɨɨ ka iyo ini
da jiin jnu'un kue'e un, ja ka
xnda'u da.
14 Ka kusɨɨ xaan ini da jiin
jnu'un yɨsɨkɨnchaa jna'an, ti
tu ka jankuɨñɨ da vasu tɨ'lɨ ja
ka sa'a da kuachi un. Ti ka
xnda'u da yɨvɨ kui'ya ini ja
tu ja'i kandixia va'a i jnu'un
Yandios. Ti tu'va xaan da
jiin jnu'un ja kandiyo ini da
ni'in da sava'ni ga ndajniñu
tatu ja ka ji'yo da kuñava'a da
ndajniñu un. Chi chaa ni ka
jna'nu ndatu ka kuu da naa
da.
15 Ni ka sanaa inijnuni da
chi ni ka xndoo da ichi ndaa
Yandios. Ti ni ka siin da nava
ni sa'a Balaam, se'e Beor, ɨɨn
profeta xndoña'an ja ni ka'an
undi jana'an. Chi chaa un ni
kusɨɨ ini maa da ja na ni'in
da xu'un sɨkɨ jnu'un ni xn-
doña'an da un.
16 Ti ɨɨn burru ni ka'an tɨ jiin
da nanu ka'an ɨɨn yɨvɨ, vasu
tu kuu ka'an kuɨtɨ un. Ti ni
ka'an tɨ nuu chaa un, ti yukan
ni jasɨ tɨ ja tukaa ka'an da taka
jnu'un kue'e.
17 Ti chaa ka xna'an jnu'un
xndoña'an un, ka kuu da
nanu ɨɨn soko ichi ja tu ñu'un
nducha. Suni ka jika da nanu
kua'an ɨɨn viko jiin tachi. Ti
ja kuu chaa un naa da ja
iyo tu'va ɨɨn nuu ñuñaa kuɨtɨ
kɨndi'yu da ja kuu saa ni.

18 Chi ka sa'a vixi da maa
da jiin jnu'un ka ka'an ka'a
da, ti ka ka'an da ja vatuni
kundikun yo jiin jnu'un ni'in
ini ja sa'a yo na jniñu jajna'an
ini maa yo, vasu ɨin jniñu
kue'e xaan kuɨtɨ kuu. Sia'an
ka xnda'u da yɨvɨ ja ni ka
kuxio i nuu jniñu kue'e ni ka
sa'a i undi nuu, nanu ni ka
sa'a jna'an i.

19 Chaa xnda'u un, ka ka'an
da ja iyo nuña nuu yo, ti kuu
sa'a yo sava'ni ga ja kuni maa
yo, vasu ka jini da ja jniñu
kue'e kuu. Sia'an chi iyo nuña
yo ja sa'a yo nasa kuni maa
yo kachi da. Ko tuu, chi maa
da su'va ni ka nduu da muzu
nuu kuachi un. Sa'a yo nanu.
Nu na kundee kuachi un jiin
ɨin yɨvɨ ti sa'a i nasa kuni maa,
yukan ti ni nduu i muzu nuu
kuachi un.

20 Ko ja kuu chaa kandixia,
va ja ni ka kuxio da nuu jniñu
kue'e ja ka iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a,
chi ni ka nama da maa da
sɨkɨ ja ni kɨvɨ inijnuni da maa
jnu'un ndaa kuɨtɨ sɨkɨ Jito'o
Jesús, ya kuu Cristo ja ni taji
Yandios ja nama ya yo'o. Ti
vasu ni ka kujnuni va'a teyɨɨ
ini da jiin jnu'un un, ko ni
ka nandeokuñɨ tuku da nuu
jniñu kue'e kuɨtɨ un, ja sia'an
kuu ja vi'ga kendo da chi ni
sana ndɨ'ɨ kuɨtɨ da, ansu nava
ni iyo undi nuu.

21 Chi va va'a ga nu tu ni
jini da maa jnu'un ndaa sɨkɨ
Cristo Jesús, ansu ja ni ka jini
va'a da, ti ni ka xndoo da ɨin
jniñu ndoo ja ni ta'u ya nuu
da.

22 Ni kundaa sɨkɨ da nava
kachi ɨin jnu'un na jana'an:
"Ina un ni nakaji tuku tɨ ja
ni ndujña tɨ. Ti kɨnɨ ja ni
ndundoo un, ni nakuchi tuku
tɨ nde'yu", kachi.

Nava ndenda Jito'o

3

1 Ñani mani, ja'a kuu tutu
kuu uu ja chaa ru'u Pedro,
nuu ra naa ra. Ti jiin uu tutu
ja'a kuni ri ja na kani va'a ini
ra sɨkɨ ndɨ'ɨ ja iyo va'a jnu'un
ndaa ni ka kutu'va ra undi
nuu.

2 Kuni ri ja na nuku'un ini
ra taka jnu'un ni ka ka'an
chaa ni sasɨin Yandios ja ni
ka ka'an da jnu'un ya undi
nuu. Ti suni nuku'un ini naa
ra jniñu ni ta'u Jito'o, ja nama
ya yo'o, ja ni ta'u ya jniñu un
ru'u, chaa ka kuu apóstol nuu
ra naa ra.

3 Xnakan jnu'un ja'a kuu ja
na nakuni ra naa ra: Ja nu
kuan ndɨ'ɨ kɨvɨ ti kikoyo chaa
ka'an kata sɨkɨ jnu'un ndaa
Yandios, chi ka sa'a da jniñu
kue'e kuɨtɨ ja ka ndiyo ini maa
da.

4 Ti kachi da: "¿Ndoo tu ja'i
nchaa Cristo nava ni chiso-
jnu'un ya nusa? Ja undi kɨvɨ
na ni ka ji'i ndɨyɨ tata yo ti
undi vijna, ti tu ja'i nasama
kuɨtɨ ndɨ'ɨ ja iyo undi na ni
jankoo ñuyɨvɨ", kachi da.

5 Sia'an ka ka'an da chi
maa da ni ka jasɨ inijnuni da,
nava tu nakuni da ja undi na
jana'an ni jankoo andɨvɨ jiin
ñuyɨvɨ, ja so jiin ndusu yu'u
Yandios ni ka'an ya ti ni kuu
ni un. Ti ni ta'u ya jniñu ja
ni kusɨin ñuyɨvɨ jiin nducha,
ti ma'ñu nducha un ni kenda
ñu'un ichi.

6 Ti suni jiin nducha ni ka naa yɨvɨ na jana'an, chi ni ndaa nducha un ja ni kuun sau xaan.
7 Sia'an ni ka'an Yandios, chi jiin jnu'un ni ka'an ya ni ta'u ya jniñu ja ja iyo tu'va ja kayu andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ ja iyo vijna. Chi kiji ɨɨn maa kɨvɨ juicio ja kayu ndɨ'ɨ kuɨtɨ. Ti kɨvɨ un naa taka yɨvɨ tu ka chiñu'un Yandios.
8 Ko ro'o ñani mani, koto naa ini ra ɨɨn jnu'un kanuu ja'a: Ja nuu maa Jito'o, chi ɨɨn kɨvɨ kuu nanu ɨɨn mil kuiya, ti mil kuiya un kuu nanu ɨɨn kɨvɨ.
9 Ti vasu ka iyo sava yɨvɨ ka ka'an ja tu ndenda tuku Jito'o. Ko tuu, chi tukaa kukuee ti kundaa jnu'un ni chisojnu'un ya. Yukan ndatu kuu ya chi tu kuni ya ja jna'nu ndatu ni ɨɨn yo. Chi su'va ñukuu ini ya ja tendɨ'ɨ yo na nakani ini, ti na xndoo yo kuachi yo.
10 Ti kɨvɨ ka'nu ja nchaa maa Jito'o, sanaa ini yo ti nchaa ni ya, nanu kuu ja ɨɨn sanaa ini yo ti kenda ni ɨɨn ñakui'na ɨɨn jakuaa. Ti iyo xaan kuu kɨvɨ un chi nɨ'ɨn, ti naa andɨvɨ. Taka ja iyo andɨvɨ ndɨ'ɨ kayu ti nducha ki'in. Ti ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo nuu, ndɨ'ɨ kuɨtɨ kayu.
11 Ja sia'an kiji ɨɨn kɨvɨ ka'nu un, ti kanuu xaan ja kuu vijna ja na kaka ndaa ra ichi Yandios ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a. Chi ni sasɨɨn Yandios ro'o naa ra ja na kuandatu ra jnu'un ya ja kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a.
12 Sia'an kunchuku ra, ti kundatu ra, ti na nakutu ini ra ja kuan kuyajni kiji kɨvɨ ndenda Yandios. Ti kɨvɨ un kayu andɨvɨ ti naa. Ti naa taka ja iyo nuu andɨvɨ, ti nducha jiin ñu'un.
13 Ko yo'o chi kundatu yo ja kuu kɨvɨ un ja na koo ɨnga andɨvɨ jaa jiin ñuyɨvɨ jaa, chi sia'an ni chisojnu'un Yandios. Ja koo ndoo koo ii nɨ tu'u yukan, chi sia'an ni kachi ya.
14 Ñani, kundatu naa ra ja na kundaa taka jnu'un ja'a. Yukan kuu ja na nakutu ini ra ja na koo ndoo koo ii ra ja tu na kuachi koo sɨkɨ ra ja kanchuku ra ñuyɨvɨ ja'a. Nu sia'an na sa'a ra, ti koo mani ya jiin ra kɨvɨ ndenda ya tuku.
15 Ko na kani ini ra naa ra sɨkɨ ja tu chaa yachi kɨvɨ un, chi kundatu kuee ini Jito'o yo'o. Yukan kuu ja kukuee kɨvɨ un, nava iyo ga kɨvɨ ja na nakani ini tendɨ'ɨ yɨvɨ ti nama ya maa i naa i. Ñani yo Pablo ja iyo mani yo jiin da, suni sia'an ni chaa da tutu nuu ra naa ra, chi yukan ni xna'an Yandios jnu'un ndichi ya nuu da.
16 Suni sia'an yoso jnu'un ja'a nuu taka tutu ni chaa da. Ti nuu taka tutu da un iyo sava jnu'un yɨɨ ja kuee ga chaku ini yo. Ti yɨvɨ ja tu chaku ini jiin yɨvɨ ja tu kɨvɨ ini jiin jnu'un kandixia i, chi ka nduku i nasa, ja nasama i nasa kuni ka'an jnu'un yɨɨ un, nanu ka nasama i nasa kuni ka'an sava ga jnu'un nuu tutu ii Yandios. Ti yukan ka sa'a i ko ja na jna'nu ndatu maa i naa i.

17 Ti ro'o ñani, ru'u Pedro,
na kachi ri ja vijna ti ja ni
ka jini ra taka jnu'un ja'a,
ja ni xna'an ri nuu ra naa
ra. Yukan kuu ja koto va'a
ra maa ra, ti tukaa siin ra
jiin jnu'un xndoña'an ja ka
xna'an chaa kue'e un, ja tu ka
jandatu da nuu jnu'un ndaa
Yandios. Chi nu na kandixia
ra jnu'un ka xnda'u da un,
yukan na ti tukaa ga nakutu
ini ra jiin jnu'un ndaa Yan-
dios.
18 Ko su'va, ndiyo ini ri
ja vi'i ga na kuñukuu ini ra
ja kunda'u ini Yandios ro'o
naa ra, ti na chindee ga ya
ro'o nava na kɨvɨ inijnuni ra
nasa kuni ka'an ga jnu'un ya,
ja ka'an ndaa kuɨtɨ sɨkɨ Jito'o
Jesús, ya kuu maa Cristo ja ni
taji Yandios ja nama ya yo'o.
Ti sia'an na koo.

Tutu ni chaa apóstol Juan undi nuu

Jnu'un sa'a ja ka chaku yo

1 Ru'u Juan, jiin taka ga apóstol, ja ka kuu ri ndaja'a
Jesús, na chaa ri tutu ja'a nuu
ra naa ra. Ti na kachi ri ja iyo
ɨɨn Jnu'un kanuu ga, ti Jnu'un
un kuu maa Jnu'un chaku,
chi undi nuu ja iyo Jnu'un un,
ti sa ni keja'a ñuyɨvɨ. Ni ka
jiniso'o ri Jnu'un un. Ni ka
nde'e ri, ti ni ka jini ri jiin
nduchi ri. Ni ka jini ri nuu, ti
ni ka kue'e ri jiin nda'a ri. Ti
yukan kuu ɨɨn Jnu'un chaku
ja sa'a ja ka chaku yo.
2 Ti Jnu'un un ni kenda
nundijin nuu ñuyɨvɨ nava na
kuni yo nau ja kuu. Ti ru'u
naa ri ni ka jini ri nuu. Ti
ka ja'a ri jandaa sɨkɨ Jnu'un
un, chi jandaa kuɨtɨ kuu ja ni
kenda Jnu'un un. Ti yukan
ka xndaku ri nuu ra naa ra ja
Jnu'un un sa'a ja ka kuchaku
yo ja kuu saa ni. Jnu'un un
kancha jiin Tata yo Yandios,
ko ni kenda nuu yo naa yo ja
na kuni ndaa yo nau ja kuu.
3 Ti ka ja'a ri jandaa nuu ra
naa ra chi ni ka jini ri nuu, ti
ni ka jiniso'o ri Jnu'un ka'an
un. Yukan kuu jnu'un ka xn-
daku ri nuu ra naa ra nava na
nduu ɨɨn nuu ini ra jiin ri naa
ra. Nanu ru'u naa ri, nɨnɨ ka
iyo ɨɨn nuu ndixia ini ri naa ri
jiin Tata yo Yandios jiin Se'e
ya Cristo Jesús.
4 Sia'an ka chiso ri tutu ja'a
nuu ra naa ra nava na kendo
kaji, ti na kusɨɨ ini ra jiin taka
jnu'un ja'a naa ra.
5 Ja'a kuu jnu'un ni xna'an
Jito'o Cristo Jesús nuu ri naa
ri, ti suni ja'a kuu ja ka xn-
daku ri nuu ra naa ra ja Yan-
dios kuu ñundijin chi tu iyo ni
ɨɨn kuachi nuu ya, iyo ndoo
ya, ti tu iyo ni tɨ'lɨ ñuñaa nuu
ya, chi ñuñaa un kuu kuachi.
6 Yukan kuu ja nu na kachi
yo ja yɨ'ɨ yo jiin Yandios, ko
siin yo kua'an yo ichi ñuñaa
un, ti xnda'u yo jiin jnu'un ka
ka'an yo, jiin jniñu ka sa'a yo
ja sia'an.
7 Ko nu ka jika ndaa yo
ichi Yandios, ti kua'an yo ichi
ñundijin nuu kancha maa ya,
ti ka iyo ndoo yo nanu iyo
ndoo maa ya. Ja sia'an na ti
ni ka nduu ɨɨn nuu ini yo jiin
taka ñani jna'an yo ja suni ka
kandixia i. Yukan kuu ja ka
iyo ndoo ini yo nuu Yandios,
chi ni taji ya Se'e ya Jesús ja
ni ji'i ya nda'a cruz, ti ni jatɨ
ya nɨñɨ ya ja ni kenchaa ya
kuachi yo nuu ya, ti sia'an ni
sandoo ya kuachi yo jiin nɨñɨ
ya.
8 Ti nu ka ka'an yo ja tu iyo
kuachi yo ti ka xnda'u yo maa
yo, chi tu iyo jnu'un ndaa ini
yo.
9 Ko nu na kachi ndaa
yo nuu Yandios ja ka iyo
kuachi yo, ti jandaa kuu ja
kuanka'nu ini ya nuu kuachi
yo, ti sandoo ya añu yo, chi
nɨnɨ siuku ya taka jnu'un ni
kachi ya.
10 Ti nu ka ka'an yo ja tu
ka sa'a yo ni ɨɨn kuachi, ti ka

xndoo kui'ya yo jnu'un Yandios ja sia'an, chi ka ka'an yo ja xnda'u ya, ko ja kuu nuu maa ya chi yo'o kuu ja ka xndoña'an. Ti nu ka ka'an yo sia'an, mani jnu'un maa yo ka ka'an yo, chi tu ka jandatu yo jnu'un ya, vasu sia'an iyo jnu'un Yandios.

Ka'an Cristo Jesús ja'a yo

2

1 Ro'o ja ka kuu ra nanu se'e ri, ja ni ka kandixia ra jnu'un Jesús, na chaa ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra nava tu nukoyo ra nuu kuachi. Ko nu na sa'a ra ɨɨn kuachi naa ra, ti iyo ɨɨn ya ii ja ka'an ja'a yo, ti kancha ya ma'ñu sava jiin yo ja kuu nuu Yandios. Ti maa ya kuu Cristo Jesús, ti maa ɨɨn ni ya kuu ja iyo ndoo.

2 Undi nuu tu ni kuva'a ini Yandios nuu yo ja sɨkɨ kuachi yo, ko ni ndunda'u ini ya yo'o nu ni ji'i Se'e ya Cristo Jesús nuu nda'a cruz, ja ni nama ya yo'o nuu kuachi yo. Ti ansu nɨnɨ nuu kuachi yo'o naa yo, chi suni nuu kuachi tendɨ'ɨ yɨvɨ kanchuku nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.

3 Ti kuni ndaa yo ja yɨ'ɨ ndixia yo jiin Yandios nu na siuku ndaa yo taka jniñu ni ta'u ya. Sia'an na kuni ndaa yo ja ni ka nakuni yo ya.

4 Ko nu ɨɨn yɨvɨ na kachi: "Ru'u ja jini ndaa ri jnu'un Yandios, chi yɨ'ɨ ndixia ri jiin ya", kachi. Vasu sia'an na ka'an, ko nu tu jandatu jniñu ni ta'u ya, yukan ti kuu i ɨɨn yɨvɨ ni kendo kui'ya chi ni xndoña'an i, ti tu iyo ndaa ini i.

5 Ti ndijin ndaa nde'e yo yɨvɨ ka siuku ti ka jandatu i jniñu ni ta'u ya, chi ni yixia ini i jiin jnu'un ya. Yukan kuu ja ka kuu ini i nuu Yandios. Ti nu sia'an na sa'a yo, ti ka iyo ndaa ini yo ja ka yɨ'ɨ yo jiin ya.

6 Nu ɨɨn yɨvɨ na kachi ja yɨ'ɨ ndixia i jiin Yandios, ti kuni ja na kaka ndaa i ja iyo ndoo i nanu ni iyo ndoo maa Jesús.

7 Ru'u Juan, kunda'u ini ri ro'o naa ra, chi ka kuu ra ñani ri. Nuu tutu ja'a na ta'u ri ɨɨn ɨɨn jniñu jaa nuu ra, vasu ansu vinañu'ni ni kenda jnu'un ja'a, chi ro'o naa ra ja ka jini ra jnu'un ja'a undi na ni ka keja'a ka kandixia ra Jesús. Ti jnu'un un ja ni ka jiniso'o ra.

8 Ko nuu tutu ja'a suni na ta'u ri ɨɨn jniñu jaa. Ti jandaa ndixia kuu jnu'un un, chi ni siuku Jesús jnu'un un na ni kii ya nuu ñuyɨvɨ. Ti suni sia'an kuni ja na siuku ra jnu'un un naa ra nanu ni siuku maa Jesús. Tukaa na nde'e yo ja iyo nuu ñuyɨvɨ, chi yɨvɨ ka jika ichi ñuyɨvɨ ja'a, ichi ñuñaa kuankoyo i, ti tu ka jini i na ichi kuankoyo i. Ko yo'o naa yo ja ka jini yo ja kua'an yo ichi ndaa, chi maa Jesús ni kachi ya sia'an, ti ja ka jini yo ja kua'an yo ichi ñundijin.

9 Iyo yɨvɨ ka ka'an ja ka jika i nuu ñundijin nava ni kachi Jesús, ko mani ka xndoña'an yɨvɨ un ja ka ka'an i sia'an. Ti jito u'u i ñani jna'an i ja suni kandixia da Jesús. Ti xnda'u i ja jika i ñundijin, chi su'va ñuñaa kua'an i.

10 Ko yɨvɨ jika ichi ñundijin,

kunda'u ini i nuu ñani jna'an
i, ti yɨvɨ un chi jika ndaa i, ti
tu iyo ni ɨɨn ja skandava i nuu
kuachi i.
11 Ko nu jito u'u i ñani i,
nanu ja ti kuni ga i jniñu ni
ta'u Jesús, ti ñuñaa kancha
yɨvɨ un, chi tu jini i nanu
kua'an i. Ti kuu i nanu chaa
kuaa, chi ni kukuaa nduchi i
ni sa'a ñuñaa un.
12 Ro'o ja ka kuu ra se'e
ri, chaa ri tutu ja'a nuu ra
naa ra nava na kuni ra ja iyo
jnu'un ka'nu ini Yandios nuu
ra naa ra, chi ja ni kenchaa
ya kuachi ra jiin jniñu ni sa'a
Cristo Jesús.
13 Ro'o chaa ña'nu naa ra,
chaa ri tutu ja'a nuu ra, chi
ja ni ka kandixia ndaa ra
Jesús, ja maa ya ja iyo jiin
maa Yandios sa ni xnukoo ya
ñuyɨvɨ. Suni chaa ri tutu ja'a
nuu taka ro'o chaa kuachi,
chi kuan kundee ra jiin jniñu
kue'e ja kuni chayɨka ja'u'u
un ro'o naa ra. Se'e ri naa ra,
sia'an ni chaa ri tutu ja'a nuu
ra, chi ja ni ka kandixia ndaa
ra Tata yo Yandios.
14 Suni sia'an ni chaa ri tutu
ja'a nuu ro'o, chaa ña'nu naa
ra, chi ni ka kandixia ndaa
ra Jesús, ja maa ya ni iyo jiin
maa Yandios sa ni xnukoo
ya ñuyɨvɨ. Suni sia'an chaa
ri tutu ja'a nuu ro'o, ña'an
kuachi naa ra, chi ka iyo ni'in
ini ra jiin jnu'un Yandios, ti
ka ñukuu ini ra jnu'un ya taka
ni kɨvɨ, ti jiin yukan ja ni ka
kundee ra jiin ja'u'u un.
15 Ko kanuu ɨɨn jnu'un na
kachi ri nuu ra naa ra, ja koto
kuñukuu ini ra ñuyɨvɨ ja'a, ni
tu kundio ini ra ja ni'in ra
taka ja iyo nuu. Chi nu na kin
yɨɨ ra ñuyɨvɨ ja'a, ti naa ini ra
Tata yo Yandios, ti tukaa ga
kuñukuu ini ra maa ya.
16 Chi taka ndajniñu ja iyo
nuu ñuyɨvɨ ja'a, tu jajna'an ini
Yandios ja na kundio ini yo.
Ti tu kuva'a ini ya ja kuñukuu
ini yo ja ni'in ga yo. Ni tu
jajna'an ini ya ja ni'in ga yo
sava'ni ga ja jajna'an ini yɨkɨ
kuñu yo, chi mani maa ñuyɨvɨ
ja'a xiin un. Ni tu jajna'an ini
ya ja kava vixi ini yo jiin ja
ñava'a yo, ni tu kin yɨɨ yo un,
chi taka un ja'a ñuyɨvɨ ja'a, ko
tu va'a, chi ansu sia'an kuni
Tata yo Yandios.
17 Ti sia'an kuan ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ
jiin taka ndajniñu un, ko ja
iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a tu kuñɨɨ.
Ti yɨvɨ kuandatu taka jniñu
ta'u Yandios, yɨvɨ yukan kuu
ja kuchaku ja kuu saa ni jiin
Yandios.

Chaa jito u'u Cristo

18 Se'e ri naa ra, na xndaku
ri nuu ra ja ja ni jaa kɨvɨ kuan
ndɨ'ɨ ñuyɨvɨ yo. Ti sɨkɨ kɨvɨ
vijna ja ni ka jiniso'o ra ja
kii chaa koto u'u Cristo, vasu
undi vijna ja ni ka kenda tɨjnɨ
yɨvɨ ka jito u'u Cristo. Ti jiin
yukan jini yo ja ja ni kuyajni
ndaa kɨvɨ ja naa ñuyɨvɨ.
19 Ti yɨvɨ ka jito u'u Cristo
un, xnaka ni ka yɨ'ɨ i jiin yo, ko
ni ka kuxio i ɨnga ichi, chi tu
ni ka kejna'an ndaa ini i jiin
yo. Ni ka yɨ'ɨ ndaa ndixia i
jiin yo, ti ja ni ka kuñɨɨ i jiin
yo niku, ko tu ni kuu sia'an.
Chi su'va, ni ka kee i kua'an i,
ko nu kuankoyo i, yukan na ti

ni ka jini ndaa yo ja tu ni ka
kejna'an ini i jiin yo.
20 Ko ja kuu ro'o naa ra, ni
ja'a Cristo Espíritu Santo nuu
ra. Ti jiin yukan ja ka jini
ndaa ra ja sia'an kuu.
21 Sia'an chaa ri tutu ja'a
nuu ra naa ra vanuxia ja ka
jini ndaa ra jniñu ni ta'u Yan-
dios ansu ja tu ka jini ra, chi
ka jini va'a jniñu ni ta'u Yan-
dios ansu ja tu ka jini ra, chi
ka jini va'a ra ja tu kuu kenda
ɨin jnu'un xndoña'an nuu ɨin
jnu'un iyo ndaa.
22 ¿Ti nau ka kuu yɨvɨ ka
xndoña'an un nusa? Kuu
yɨvɨ ka'an ja Jesús tu kuu ya
Cristo, ya ni taji Yandios ja
ndiso ya jniñu ña'nu. Ti yɨvɨ
yukan kuu ja jito u'u Cristo,
chi chisa'yɨ i Tata yo Yandios
jiin Se'e ya Cristo Jesús.
23 Yɨvɨ chisa'yɨ ja ansu Se'e
Yandios kuu Cristo, ti yɨvɨ
un tu yɨ'ɨ i jiin Yandios. Ko
taka yɨvɨ na kua'a jandaa ja
Cristo, kuu ya Se'e Yandios ya
ndiso ya jniñu ña'nu, ti jan-
daa ndixia kuu ja yɨvɨ un yɨ'ɨ i
suni jiin maa Tata yo Yandios.
24 Ja yukan kuu ja ka'an ri
ja na chu'un ini chu'un añu
ra jnu'un ni ka jini ra naa
ra, ti ni ka kandixia ra undi
nuu na ni ka keja'a ra. Ti nu
na kendo taka jnu'un ni ka
kandixia ra undi nuu yukan
ini añu ra, yukan na ti ni kuu
ndaa ndixia ja ka yɨ'ɨ ra jiin
Tata yo Yandios jiin Se'e ya
Cristo Jesús.
25 Ti ja'a kuu jnu'un ña'nu
ni chisojnu'un Cristo Jesús
nuu yo, ja kuchaku yo sia'an
ni ga jiin ya.
26 Ni chaa ri jnu'un ja'a nuu
ra naa ra ja na kaxnu'un ri
sɨkɨ yɨvɨ ka nduku xnda'u ro'o
naa ra.
27 Ko ro'o naa ra, chi maa
Yandios ni ja'a ya Espíritu
Santo kancha ya jiin ra. Ti
tukaa ka nandɨ'ɨ ra ja xndaku
ɨnga yɨvɨ nuu ra, chi maa
Espíritu Santo yɨnda'a ro'o
naa ra. Ti jnu'un Espíritu
Santo un iyo ndaa ti jankɨvɨ
xndoña'an. Yukan kuu ja
ka'an ri, chi ka yɨ'ɨ ra jiin
ya. Ti siin nava kanchuku ra
ja ka yɨ'ɨ ra jiin Jito'o Cristo
Jesús, nava xndaku maa
Espíritu Santo nuu ra naa ra.
28 Ko vijna na kachi tuku
ri, ro'o se'e ri naa ra. Siin
nɨ ini jiin jnu'un Cristo Jesús,
ti nava sia'an taka yo na
natu'va yo nuu ya naa yo,
nava nu ni ndenda ndijin ya,
ti tu yu'u yo, ni tu kukanuu
yo kujiin yo nuu ya kɨvɨ nchaa
ya.
29 Ja ka jini ndaa ra ja iyo
ndoo Cristo Jesús. Ti suni
sia'an nu ni ka jini ra taka
yɨvɨ ka jika ndaa, ti yɨvɨ yukan
ndixia kuu ja ka kuu se'e Yan-
dios, chi ka siuku ndaa i taka
jniñu va'a ni ta'u maa ya.

Nau kuu se'e Yandios ja yɨ'ɨ jiin ya

3

1 Nde'e naa ra, na xaan ga
ni kunda'u ini Yandios yo'o ja
na konani yo se'e ya, ti suu
ndixia ka kuu yo. Ja yukan
kuu ja yɨvɨ ka jika ichi ñuyɨvɨ
ja'a, tu ka nakuni i yo'o, chi ni
nuu maa Jito'o Jesús, tu ni ka
nakuni i.

2 Ñani naa ra, vijna ti ja
ka kuu yo se'e Yandios, ko
changa ga kuni yo nasa koo
yo kɨvɨ na nchaa Jesús tuku.
Ko ja ka jini yo ja kɨvɨ na
nchaa Cristo Jesús, ti nduu yo
nanu kaa maa ya, chi kuni yo
nuu ya nasa kaa maa ya.
3 Ti nu ka ñukuu ini yo ja
na kuni yo nuu Jesús, ko na
sandoo yo maa yo nanu iyo
ndoo maa ya.
4 Ko yɨvɨ ja tu ka chu'un
ini, ti ka stɨvɨ i ley Yandios ja
sia'an ka sa'a i kuachi. Chi
kuachi un kuu ja sa'a ja tu ka
chiñu'un i ley un.
5 Chi ka jini ra ja ni kii ind-
jin Cristo Jesús nuu ñuyɨvɨ ja
ni kii kenchaa ya kuachi yo,
vasu tu ni ɨɨn kuachi ni iyo
nuu ya.
6 Yukan kuu ja taka yɨvɨ ja
ka yɨ'ɨ jiin Cristo, tukaa ga siin
yɨ ja sa'a i kuachi. Ko yɨvɨ ni ka
jajna'an ini ti ka siin i ka sa'a i
kuachi, ti va jankɨvɨ ni ka jini
yɨvɨ un nuu Jesús, ni tu ka yɨ'ɨ
i jiin ya.
7 Ro'o, se'e ri naa ra, na
kachi ri ja tu kuandatu ra nuu
ni ɨɨn yɨvɨ ja ka kuni xnda'u
ro'o naa ra. Chi taka yɨvɨ ka
jika ichi Yandios, ka jandatu i
jnu'un ya, chi ka iyo ndaa ini
i.
8 Ti taka yɨvɨ ka sa'a kuachi
un, mani se'e kui'na ka kuu
i, chi kui'na un sia'an ni vaji
jiin kuachi undi na ni keja'a
ñuyɨvɨ. Ti sɨkɨ yukan kuu ja ni
kii Se'e Yandios ja ni kii xnaa
ya taka jniñu sa'a kui'na un.
9 Ti yɨvɨ ka yɨ'ɨ jiin Yandios
ja ka kuu i se'e maa ya, ti
tukaa ka siin i sa'a i kuachi,
chi kancha jnu'un maa ya jiin
yɨ. Tukaa ga ka siin i jiin
kuachi, chi ja ni ka kuu i se'e
Yandios.
10 Yukan jini yo nau ja kuu
se'e Yandios ti nau ja kuu se'e
kui'na, chi taka yɨvɨ ka siin
jiin kuachi xi ja tu ka kunda'u
ini ñani jna'an i ja ka yɨ'ɨ jiin
Cristo Jesús, ansu se'e Yan-
dios ka kuu yɨvɨ un.

Na kunda'u ini yo ñani jna'an yo

11 Ja'a kuu jnu'un ja ni ka
jiniso'o ra undi na ni ka keja'a
ka kandixia ra Cristo Jesús
naa ra, ja na kunda'u ini yo
ñani jna'an yo ka kandixia.
12 Tu sa'a yo nanu ni sa'a
Cain, ja ni kue'e kui'na kuu
un maa da, ti ni ja'ni da ñani
da. ¿Ti na sɨkɨ kuu ja ni ja'ni
da ñani da nusa? Kuachi kuu
ja tu ni iyo va'a jniñu sa'a da.
Ti ñani da, ni sa'a tu chaa un
mani jniñu ndaa, ɨɨn jniñu ja
iyo va'a.
13 Ñani ri naa ra, koto sa'a
kui'ya ini ra, nu ka jito u'u
yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a ro'o naa ra, ti
koto xndi'ɨ ini ra naa ra.
14 Yo'o naa yo tu kanchuku
yo nanu kunchuku yɨvɨ un,
chi yɨvɨ un kanchuku i nanu
ndɨyɨ ja tu ka nakuni jnu'un
Yandios. Ko yo'o naa yo, ja
ni ya'a kɨvɨ ja ni kunchuku yo
nanu ndɨyɨ un, ti vijna ni ka
nachaku ini yo ja na kuchaku
yo nanu ndɨyɨ ja tu ka nakuni
jnu'un ya, chi vijna ja ni ka
nakuni yo jnu'un un. Yukan
kuu ja ka kunda'u ini nuu
jna'an yo, chi ja kandixia yo
Cristo Jesús. Ko yɨvɨ ja tu ka
kunda'u ini nuu ñani jna'an

un, ka siin i kanchuku i nanu
ndɨyɨ. Sia'an kuu chi tu ka
nakuni i jnu'un Yandios.
15 Ñani naa ra ja ka
kandixia yo Cristo Jesús, na
kachi ri ja nu nau ɨin yɨvɨ na
koto u'u i ñani jna'an i, yɨvɨ
un kuu i nanu ɨin chaa ja'ni
ndɨyɨ, chi ɨin ni kuu ja ka'ni
yo ndɨyɨ jiin ja koto u'u yo
ñani jna'an yo. Ti ka jini ra
naa ra ja ɨin chaa ja'ni ndɨyɨ
tu ni'in ta'u da nuu Yandios
ja na kuchaku da nuu ya, chi
tu ni kɨvɨ ɨin jnu'un va'a un ini
da. Yukan kuu ja jito u'u da
ñani da.
16 Yukan na ti sa kuni yo
nasa sa'a jnu'un nda'u ini, chi
Cristo Jesús ni ji'i ya ja kuu
yo'o naa yo. Ti suni sia'an
yo'o naa yo vasu na kuū yo ja
kuu ñani jna'an yo, chi vanua
ka kunda'u ini jna'an yo.
17 Nu yo'o ñava'a yo ja
nandɨ'ɨ yo ja kuchaku yo, ti
nde'e yo nundo'o jna'an ñani
jna'an yo, ja nandɨ'ɨ da ja
kuchaku da, ti yo'o saxii yo ja
ñava'a yo, ti tu kunda'u ini yo
ñani yo, ¿nasa kuu ja ka'an yo
ja jandatu yo jnu'un Yandios,
ti nu sia'an na sa'a yo nusa?
18 Se'e ri naa ra, nu kuni
yo ja na kunda'u ini yo
ñani jna'an yo, ko ansu jiin
jnu'un ka'an yo ti kuni yɨvɨ ja
kunda'u ini yo, chi na kua'a
yo ja ñava'a yo nava na kuni
ndaa yɨvɨ ja ñunda'u ndixia ini
yo jiin ñani jna'an yo, ja sia'an
ka chindee jna'an yo.

Iyo jnu'un ndee ini nuu Yandios

19 Nu sia'an na kunchuku
yo, ti jandaa ndixia kuu ka
kuu yo se'e Yandios, chi jini
ndaa yo ja jnu'un un kuu ja
yɨnda'a yo'o, ti kukuee jika yo
nuu ya,
20 vasu ñu'un kuachi un ini
yo sɨkɨ taka jniñu kue'e ni ka
sa'a yo. Ko tu kuña'nu ini yo,
chi kuña'nu ga maa Yandios,
ti jini ndɨ'ɨ ya taka jniñu kue'e
ni ka sa'a yo.
21 Ko nu tu na kuachi ñu'un
ini añu yo, yukan ti ja iyo
jnu'un ndee ini nuu Yandios.
22 Ti taka nau ja na kakan
yo nuu ya, ti kua'a ya nuu yo,
chi vanua ka jandatu yo jniñu
ta'u ya nuu yo, ti ka sa'a yo
taka jniñu va'a ja na kusɨɨ ini
ya.
23 Ti ja'a kuu jniñu ta'u ya
nuu yo, ja na kandixia yo Se'e
ya Cristo Jesús, ti suni ja na
kunda'u ini nuu jna'an yo, chi
sia'an ni ta'u maa ya jniñu
nuu yo.
24 Ti taka yɨvɨ ka siuku jniñu
ni ta'u ya, ti ka yɨ'ɨ ndixia i
jiin ya, ti maa ya kancha jiin
yɨ. Sia'an ka jini ndaa yo ja
kancha ya jiin yo, chi ni ja'a
ya Espíritu ya ja na kuncha ya
jiin yo.

Nasa nakuni yo nau kuu Espíritu Yandios ti nau kuu espíritu xndoña'an

4

1 Ñani naa ra, tu kandixia ra
jnu'un ka xna'an yɨvɨ ka ka'an
ja ka xna'an jnu'un Yandios.
Xnaka xndichi yɨvɨ un, ti nava
na kuni ndaa ra nu ka ka'an
ndaa i jnu'un Yandios xi tuu,
chi kua'a yɨvɨ ka xndoña'an
kuan kenda nuu ñuyɨvɨ.
2 Sia'an sa'a ra ti sa kuni ra
naa ra nu nau ja ka'an ndaa

nava ta'u maa Espíritu Yandios jniñu. Chi taka yɨvɨ ka'an ja Jesús kuu Cristo ni taji Yandios, ja ndiso jniñu ña'nu ya, ti ka ka'an ja ni kii Cristo Jesús jiin yɨkɨ kuñu ya nanu ɨin yɨvɨ, ti yɨvɨ un kuu ja ka'an ndaa nava ni ta'u Espíritu Yandios jniñu.

3 Ti taka yɨvɨ ja ka'an ja Jesús tu ni kii ya jiin yɨkɨ kuñu ya, ti tu ni ta'u Espíritu Yandios jniñu nuu yɨvɨ un. Ti yɨvɨ un kuu ja jito u'u Cristo. Ti ja ni ka jiniso'o ra ja kii yɨvɨ un, ti vijna ja ni ka kenda ndixia nuu ñuyɨvɨ.

4 Se'e ri naa ra, ro'o ka kuu se'e Yandios ti ni ka kundee ra jiin yɨvɨ ka xndoña'an un. Ti tu ni ka xnda'u i ro'o naa ra, chi vanua kuña'nu ga Espíritu Yandios, ya kancha jiin ra, ti Espíritu Yandios kuu ja kuña'nu ga nuu espíritu kancha nuu ñuyɨvɨ ja'a.

5 Ti yɨvɨ ka xndoña'an un, ɨin nuu kanda i jiin yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan kuu ja ka ka'an i mani jnu'un iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a, ti yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a chi ka chunso'o jnu'un ka ka'an i.

6 Ko ru'u naa ri, ja ni tatu Yandios ɨin jniñu nuu ri ja na ka'an ri jnu'un ya. Ti taka se'e ya ja ka yɨ'ɨ jiin ya, ka chunso'o i jnu'un ka ka'an ri. Ti yɨvɨ ja tu ka yɨ'ɨ jiin ya, tu ka kuu se'e ya, ni tu ka chunso'o jnu'un ka ka'an ri. Ti sia'an nakuni yo nau kuu ja ka ka'an nava ka'an Espíritu Yandios, ti nau kuu ja ka ka'an nava ka'an espíritu xndoña'an.

Maa Yandios kuu jnu'un nda'u ini

7 Ñani naa ra, na kunda'u ini nuu jna'an yo, chi jnu'un un vaji nuu maa Yandios. Ti taka ja ka kunda'u ini nuu jna'an un, ka kuu se'e Yandios. Ti ka chaku ini nau kuu Yandios, jiin nava ka'an maa jnu'un ya.

8 Ti yɨvɨ ja tu ñunda'u ini tu jini jnu'un Yandios, ja Yandios kuu maa jnu'un nda'u ini.

9 Vijna ti ni ka chaku ini yo ja ni kenda ndijin nasa ni kunda'u ini Yandios yo'o, chi ja ni taji ya Se'e ya vasu vajnu'un ni se'e ya iyo, ja ni kii ya un nuu ñuyɨvɨ, ti ya yukan sa'a ja na kuchaku yo sia'an ni ga.

10 Ti sia'an chaku ini yo nava kuu maa jnu'un nda'u ini. Chi vasu tu ni ka kunda'u ini yo Yandios, ko maa ya, chi ni kunda'u ini ya yo'o ja ni taji ya Se'e ya ni kii ya, ja na kuu ya nava na kenchaa ya kuachi yo. Ti yukan ni ndumani ya jiin yo nava tukaa kuɨtɨ ini ya nuu yo sɨkɨ kuachi yo.

11 Ñani naa ra, nu siukan ni kunda'u ini Yandios yo'o, ti suni siukan na kunda'u ini nuu ñani jna'an yo naa yo.

12 Ni ɨin yɨvɨ tu ni jini kuɨtɨ i nuu Yandios, ko nu ka kunda'u ini jna'an yo, yukan stuu yo maa yo ja kancha Yandios jiin yo. Ti jiin jnu'un kunda'u ini un ni ka kuñɨɨ ini yo jiin jnu'un ya.

13 Sia'an na ti sa ni jini ndaa yo ja kancha Yandios jiin yo, ti ka yɨ'ɨ yo jiin ya, chi maa ya ja ni ja'a ya Espíritu ya nuu yo.

14 Ti maa ri, ja ni ka jini
ndixia ri, ti ka ja'a ri jandaa ja
maa Tata yo Yandios ni taji ya
Se'e ya ni kii ya, ja ni kii nama
ya yɨvɨ nuu ñuyɨvɨ naa i.
15 Nu nau ɨɨn yɨvɨ na kee
yu'u i ja Jesús kuu maa Se'e
Yandios, ti yɨvɨ un yɨ'ɨ ndixia
i jiin Yandios, ti suni kancha
maa ya jiin i.
16 Nu ndɨ'ɨ yukan ni ka
kandixia yo, ti ni ka jini ndaa
yo ja kunda'u ini Yandios
yo'o, chi maa ya kuu jnu'un
nda'u ini. Taka yɨvɨ ka
kunda'u ini jna'an, ka yɨ'ɨ i
nda'a maa Yandios, ti suni
maa ya kancha ya jiin yɨ.
17 Nu sia'an ja ni kukutu
jnunda'u ini un jiin yo, ti ja
iyo jnu'un ndee ini yo nuu
Yandios, ti tukaa yu'u yo ja
kuu kɨvɨ na chaa juicio ñuyɨvɨ.
Ti vasu kancha yo nuu ñuyɨvɨ
ja'a, ko tu yu'u yo ja kii juicio
un, chi ka jika yo nava ni
xna'an maa Jesús yo'o.
18 Nu sia'an ja iyo jnundee
ini ja kunda'u ini Yandios
yo'o, ti tukaa yu'u yo, chi
maa jnunda'u ini un chajiyo
jnuyu'u un kua'an. Chi nu
yu'u ini yo, ti yukan sa'a
ja vaji nundo'o nuu yo. Ja
yukan kuu ja nu nau yɨvɨ ka
yu'u ini i, yɨvɨ un ti kukutu
ga ini i jiin jnunda'u, ja na
kunda'u ini nuu jna'an i.
19 Ti yo'o ka kuu ini yo nuu
Yandios, chi xnaka maa ya ni
kunda'u ini ya yo'o.
20 Ko nu ɨɨn yɨvɨ kandixia
Jesús na kachi i: “Ru'u, chi
kuu ini ri nuu Yandios”, kachi
i. Ko jito u'u i ñani jna'an
i, ti so xndoña'an i ja sia'an.
Chi vasu nde'e i nuu ñani
jna'an, ko tu kunda'u ini i,
¿Ti nasa kuu kachi i ja kuu
ini i nuu Yandios ja sia'an nu
tuja'i kuni i nuu ya nusa?
21 Ti maa Yandios ni ta'u
ɨɨn jniñu ja'a nuu yo: Nu ɨɨn
yɨvɨ na kuu ini nuu Yandios,
ti suni sia'an na kunda'u ini i
nuu ñani jna'an i.

Jiin jnu'un kandixia ti kundee yo

5

1 Taka yɨvɨ ka kandixia ja
Jesús kuu Cristo, ja ni taji Yan-
dios ja ndiso ya jniñu ña'nu,
ni nduu i se'e Yandios. Chi nu
kuu ini yo nuu ɨɨn chaa kuu
tata, ti suni na kuu ini yo nuu
se'e da.
2 Chi nu kuu ini yo nuu
maa Yandios, ti jandatu yo
jniñu ta'u ya. Ti suni sia'an
na kunda'u ini yo nuu yɨvɨ ka
kuu se'e ya, chi ja ka yɨ'ɨ i jiin
ya.
3 Chi ja kuandatu yo jniñu
ni ta'u ya, yukan kuu ja kuu
ini yo nuu maa ya, ti jniñu
ni ta'u ya ansu kundiso yo ja
kachi yo ja vee.
4 Ti taka yɨvɨ ja ka kuu
se'e Yandios ja ni ka kundee
i jiin taka jniñu kue'e iyo
nuu ñuyɨvɨ, ti jnu'un ni ka
kandixia yo un kuu jnu'un ja
ni ka kundee yo sɨkɨ ñuyɨvɨ.
5 ¿Ti nau kuu ja kundee
jiin taka jniñu kue'e ka iyo
nuu ñuyɨvɨ nusa? Suu yɨvɨ
kandixia ja Cristo Jesús kuu
maa Se'e Yandios.

Jnu'un kua'a jandaa sɨkɨ Se'e Yandios

6 Ti Jesús kuu Cristo ja ni
taji Yandios ja na kundiso
ya ɨɨn jniñu ñaˈnu, ti ni kun-
daa ja kundiso ya jniñu ñaˈnu
un nuu ni janducha ya jiin
nducha jiin kɨvɨ ni jatɨ ya nɨñɨ
ya nuu ndaˈa cruz. Ansu
jiin nɨnɨ nducha, chi ni kuu
nducha jiin nɨñɨ ja ni ka jaˈa
jandaa. Ti suni maa Espíritu
kuu ja kuaˈa jandaa sɨkɨ jniñu
ya, chi Espíritu yukan kuu ja
jaˈa jandaa ndixia.
7 Ti sɨkɨ jniñu ñaˈnu un iyo
uni testigo ja ka jaˈa jandaa
undi nuu andɨvɨ. Ti yukan
kuu maa Tata yo Yandios,
Seˈe ya ja kuu jnuˈun un, jiin
Espíritu Santo. Ti ndɨ uni
jnuˈun jaˈa kuu ɨɨn ni ga.
8 Ti suni iyo uni sɨkɨ jniñu
jaˈa nuu ñuyɨvɨ. Yukan ka kuu
maa Espíritu, jiin nducha na
ni janducha Jesús, jiin nɨñɨ na
ni jiˈi ya. Ti ndɨ uni un, ɨɨn ni
ka kaˈan.
9 Nu ka jantaˈu yo nuu yɨvɨ
ka jaˈa jandaa, ti ndoo tu
kuantaˈu yo suni nuu jnuˈun
maa Yandios ja kuñaˈnu ga,
ti yukan kuu ja kanuu ga.
Yukan kuu ɨɨn maa jnuˈun
ndaa ja kaˈan maa Yandios ja
kuu Seˈe ya.
10 Yɨvɨ kandixia ndaa seˈe
Yandios, iyo jnuˈun ndaa jaˈa
ini añu i. Ti nau ja tu kandixia
jnuˈun ndaa kaˈan Yandios, ti
chaa xndaˈu ñaˈan skonani i
ya, chi tu kandixia i jnuˈun ni
kaˈan ya ja sɨkɨ Seˈe ya.
11 Ti jaˈa kuu jnuˈun ndaa ni
jaˈa ya nuu yo ja na kuchaku
yo siaˈan ni ga jiin ya. Chi ja
ni siuku Seˈe ya jniñu un na ni
jiˈi ya ja kuu yo ja na kuchaku
yo jiin ya.
12 Ti yɨvɨ kandixia ndaa Seˈe
Yandios, ja ni nitaˈu i ja na
kuchaku i jiin ya, ko yɨvɨ tu
kandixia ndaa Seˈe ya, tu ni
nitaˈu i ja na kuchaku i jiin ya.

Jnuˈun sandɨˈɨ ni ga

13 Chaa ri tutu jaˈa nuu roˈo
ja kandixia ndaa ra Seˈe Yan-
dios, nava na kuni ndaa ra ja
iyo taˈu ra ja na kuchaku ra
siaˈan ni ga jiin ya.
14 Ni ka iyo jnundee ini yo
nuu Yandios, chi ka jini yo
ja nu na kakantaˈu yo nuu
maa ya ja na kuaˈa ya nau ja
kuni yo, ti nu jini maa ya ja
nandɨˈɨ yo, ti chunsoˈo jnuˈun
jikantaˈu yo.
15 Ti nu ni jini yo ja
chunsoˈo ya jnuˈun ka
jikantaˈu yo nuu ya, ti kuni
ndaa yo ja niˈin yo taka ja ni
ka jikan yo nuu ya.
16 Nu nau roˈo ni ka jini ɨɨn
ñani jnaˈan ra, ja ka saˈa da ɨɨn
kuachi, ko nu ansu ɨɨn kuachi
niˈin ja na kuū da kuu, ti kuni
ja na kakantaˈu ra nuu Yan-
dios ja kuu maa da, ti maa ya
na nakuaˈa ya ja na kuchaku
da, nu ansu ɨɨn kuachi niˈin
ja kuū da kuu. Yukan kuu ja
nu iyo ɨɨn kuachi niˈin ja na
kuū yɨvɨ un, chi iyo ɨɨn kuachi
ja na xnaa yɨvɨ un ɨɨn jinu ni,
ko yukan na ti tukaa kaˈan ri
ja na kakantaˈu ja kuu kuachi
un.
17 Taka jniñu ja tu ɨɨn nuu
jiin jniñu ni taˈu maa Yandios
kuu kuachi, ko iyo kuachi ja ti
xnaa yoˈo ɨɨn jinu ni.
18 Ka jini yo ja yɨvɨ ka yɨˈɨ
ndaˈa Yandios ja kuu ya Tata

i, yɨvɨ un tu ka sa'a i kuachi,
chi maa Se'e Yandios jito yɨvɨ
un nava tu kuu kue'e ndeva'a
kui'na un maa i.
19 Ja ka jini yo ja Yandios
yɨnda'a yo'o ja ka kuu yo se'e
ya, ti kui'na un kuu ja yɨnda'a
nɨ ñuyɨvɨ.
20 Suni ka jini yo ja ni kii
Se'e Yandios, ti ni ja'a ya in-
ijnuni yo ja na kuni ndaa yo
nau kuu maa Se'e Yandios. Ti
ka yɨ'ɨ yo jiin maa ya, ka'an
ndaa yukan, ti yaa yukan kuu
Cristo Jesús, maa Se'e Yan-
dios. Chi yaa yukan kuu maa
Yandios chaku, ti maa ya kuu
ja sa'a ja na kuchaku yo sa ni.
21 Ro'o, se'e ri naa ra,
xnaa jnu'un ka kandixia taka
santu ja ni ka sa'a yɨvɨ jiin
nda'a i un.
Ti sia'an na koo.

Tutu kuu uu ni chaa apóstol Juan

Jnu'un ndaa jiin jnu'un kuu ini

1 Ru'u Juan, kuu ri ɨɨn chaa
kuñaˈnu, chaa ri tutu jaˈa nuu
ñaˈan ni nakaji Yandios ja na
kuu ña kuaˈa yo, ti suni nuu
seˈe ña, ja kundaˈu xaan ini
ri. Ti ansu nɨnɨ ruˈu, chi kuni
taka yɨvɨ ni ka nakuni jnuˈun
Cristo Jesús.
2 Ti kundaˈu ini ri roˈo naa
ra, chi ni nduu ɨɨn nuu ini yo
jiin jnuˈun Jesús, ti jnuˈun un
kancha jiin yo vijna, ti kun-
cha jiin yo ja kuu saa ni.
3 Chi jandaa ndixia kuu ja
kundaˈu ini Tata yo Yandios
yoˈo jiin Seˈe ya Cristo Jesús.
Ti siaˈan na kundaˈu ini ya
yoˈo ti na kukuee kunchuku
yo. Nava na kunchuku ndaa
yo, ti na kundaˈu ini jnaˈan
yo.
4 Kusɨɨ xaan ini ri chi ni ka
ndejnaˈan ri jiin sava seˈe ra,
ti ni jini ri ja ka siin da nava
ni taˈu maa Tata yo Yandios
jniñu.
5 Vijna ti roˈo, ja kuu ra
kuaˈa ri, kandaˈu ri jiin ra ja
na kava ndaˈu ini ra jiin ñani
jnaˈan yo, ti jnuˈun kaˈan ri
jaˈa, ansu ɨɨn jniñu jaa kuu,
chi ja ni ka jini yo jnuˈun jaˈa
undi na ni ka kejaˈa kandixia
yo. Ti yukan kuu ja kaˈan ri
jaˈa.
6 Ti jnuˈun kundaˈu
ini, jnaˈan un kuu ja na
kunchuku yo nava ni taˈu
maa ya jniñu nuu yo. Ti jniñu
taˈu ya un ja ni ka jini ra undi
na ni ka kejaˈa ka kandixia ra.
Ti ja na siuku ra, yukan kuu
ja na kunchuku mani ra naa
ra.

Sɨkɨ ja xndoñaˈan

7 Na kachi ndaa ri vijna ja
nɨ tuˈu nuu ñuyɨvɨ ni ka kenda
yɨvɨ ka xndoñaˈan, ti ka kaˈan
i ja Cristo Jesús tu ni kii ndixia
ya jiin yɨkɨ kuñu ya nanu ɨɨn
yɨvɨ. Ti yɨvɨ kaˈan siaˈan kuu
i ɨɨn ja xndoñaˈan, ti kuu i ɨɨn
yɨvɨ jito uˈu Cristo Jesús.
8 Yukan kuu ja koto vaˈa
maa ra naa ra nava tu xnaa
ra jniñu ni ka saˈa ra, ti na
niˈin ndɨˈɨ ra yaˈu ra ja kuu
nuu jniñu un.
9 Chi nu ɨɨn yɨvɨ na kaˈan
kaniˈno i nuu jnuˈun ni
xnaˈan Cristo Jesús, tu yɨˈɨ yɨvɨ
un ndaˈa Yandios. Ko yɨvɨ na
chuˈun ini chun añu jnuˈun
ni xnaˈan Cristo Jesús, ti yɨvɨ
un yɨˈɨ i jiin Tata yo Yandios,
ti suni jiin Seˈe ya.
10 Yukan na kachi ri nuu ra,
ja nu na jaa ɨɨn yɨvɨ veˈe ra,
ti nu tu xnaˈan i maa jnuˈun
ni xnaˈan Cristo Jesús, koto
kuantaˈu ra yɨvɨ un veˈe ra, ni
koto kanxiaˈu ra jiin nava na
kiˈin.
11 Chi nu na kanxiaˈu ra jiin
yɨvɨ un, ti kuantaˈu ra jnuˈun
kaˈan i, ti ɨɨn ni kuu ra jiin yɨvɨ
un ja siaˈan.

Jnuˈun sandɨˈɨ ni ga

12 Ti siaˈan iyo kuaˈa ga
jnuˈun kuni xndaku ri nuu ra
naa ra, ko tu kuni ri chaa ri
jnuˈun jaˈa nuu ɨɨn tutu, chi
kuni ri jaa maa ri ja ndeˈe ri
roˈo naa ra, ti nava yukan na

ndajnu'un va'a yo naa yo, ti
nava sia'an na kusii kuu va'a
ini yo.
13 Suni sia'an, taka se'e ku'u
ra kanchuku ja'a, ja ni nakaji
Yandios ja na kunukuachi
nuu ya, kachi i ja na sandee
ini ra. Ti sia'an na koo.

Tutu kuu uni ni chaa apóstol Juan

Ka ka'an va'a yɨvɨ sɨkɨ chaa nani Gayo

1 Ru'u Juan, kuu ri ɨɨn chaa
kuña'nu, chaa ri tutu ja'a nuu
chaa ka jini mani ri jiin ja
nani Gayo, ti kunda'u ndixia
ini ri da.
2 Kunda'u ini ri ro'o ñani
Gayo, ti jikanta'u ri nuu Yan-
dios ja va'a na ki'in taka jniñu
sa'a ra, ti na koo ndendajnu
va'a ini ra.
3 Ni kusɨɨ xaan ini ri na
ni kikoyo sava ñani jna'an yo
naa da, ti ni ka jani da jnu'un
nuu ri, ja ndaa iyo kuɨtɨ ini
ra siuku ndaa ra jnu'un Cristo
Jesús, ti va'a kancha ra jiin
jnu'un ndaa un.
4 Ti jiin jnu'un yukan na ti
ni kusɨɨ xaan ga ini ri, chi ni
jini ndaa ri ja kanchuku ndaa
nava iyo maa jnu'un Cristo
Jesús. Sia'an na kachi ri, chi
sa'a ri nanu ja se'e ri ka kuu
ra.
5 Kunda'u ini ri ro'o
ñani, chi iyo kuɨtɨ ini ra
kunukuachi ra nuu ñani
jna'an yo naa da, chi chindee
xaan ra maa da naa da, ti
ni'in ga chindee ra chaa
vekoyo ɨnga ñuu.
6 Ti chaa un ni ka nakani
jnu'un nuu ñani jna'an yo
ka ndututu ka skua'a i ja'a,
ja sia'an ñunda'u xaan ini ra
ñani jna'an yo naa da. Ti
va'a sa'a ra ja sia'an ñani. Ti
siin koto va'a ra chaa un jiin
sava'ni ga ja ka nandɨ'ɨ da ja
kuu ichi, ti chindee chituu
ra maa da naa da nava kuni
maa Yandios.
7 Chi chaa un, nɨ ini nɨ añu
da ni ka kɨvɨ da ichi Yandios ja
na junukuachi da nuu Jito'o
Cristo Jesús, ti tu ni ka janta'u
da ja kaji da nuu yɨvɨ tu ka
kandixia Cristo Jesús.
8 Ja yukan kuu ja ka'an ri,
ja na chindee yo chaa un naa
yo. Ti sia'an na chindejna'an
yo jiin chaa un nuu jniñu
Cristo Jesús.

Sa'a ndeva'a Diótrefes

9 Ni chaa ri ɨɨn tutu nuu yɨvɨ
ka skua'a un, ko Diótrefes tu
janta'u da jniñu ta'u ri, chi
kuña'nu maa da nuu yɨvɨ un
kuni da.
10 Ko nu na ki'in maa ri
nuu kancha da un, ti yukan
na kajnu'un ri da ndoo kuu
ja ka'an da sɨkɨ yo jiin jnu'un
xndoña'an. Ti tu kuva'a ini
da jiin un, chi su'va vi'ga sa'a
da. Nu ni ka jakoyo sava
chaa ka kandixia yukan, ti tu
janta'u da chaa, ti jasɨ da ja
ni ɨɨn yɨvɨ tu kuanta'u chaa
un naa da, chi nu nau chaa
na kuanta'u chaa un naa da,
ti keni'in da chaa ja na ki'in
da, ti tukaa ja'a da jnu'un ja
najna'an chaa un jiin da.
11 Ñani, koto sa'a ra nanu
sa'a chaa un. Su'va na chu'un
ini ti kukutu ini jiin ɨɨn jniñu
va'a, chi na kachi ri: Yɨvɨ jitu
ndi'i ini jiin jniñu va'a un,
kuu i se'e Yandios, ko yɨvɨ sa'a
ndeva'a va tu nakuni kuɨtɨ i
nau kuu Yandios.

Jniñu va'a ni sa'a Demetrio

12 Tendɨ'ɨ ñani jna'an yo
ka janjnu'un i jniñu sa'a

Demetrio, chi jandaa ndixia
kuu ja iyo ndaa jniñu sa'a da.
Yukan kuu ja na ka'an va'a yo
sɨkɨ da, chi ka nde'e yo ja iyo
va'a jniñu sa'a da, ti maa ra ja
ka jini ra ja ka ka'an ndaa ri.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

13 Ti sia'an iyo kua'a ga
jnu'un kuni kachi ri nuu ra,
ko tu kuni ri chaa ri jnu'un
ja'a nuu ɨɨn tutu,
14 chi yachi ni kuaja ri nuu
kancha ra, ti sa na ndajnu'un
yo jiin ndusu yu'u yo.
15 Ti na kukuee kuncha ra.
Ti “sandee ini ra”, kachi taka
ñani jna'an yo kanchuku ja'a.
Kava va'a ini ti kanxia'u ra
jiin ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn ñani jna'an
yo kanchuku yukan, ja kachi
ru'u. Ti sia'an na koo.

Carta ni chaa Judas

1 Ru'u kuu Judas, ñani Jacobo, ti junukuachi ri nuu Jesús, ya kuu maa Cristo. Ti chaa ri tutu ja'a nuu ra naa ra, ro'o ja ni nakaji maa Tata yo Yandios, ro'o ja ni kunda'u ini ya. Ti Cristo Jesús, jito va'a ya ro'o naa ra, chi vanua nda'a maa ya ka yɨ'ɨ ra.

2 Ti ñukuu ini ri ja na kunda'u ga ini ya ro'o, nava na kukuee kunchuku ra. Na koo jnu'un mani ini ra jiin ya naa ra, ti nava sia'an na ndumani xaan ga ya jiin ra. Ti na nakaya jnumani ini yukan nuu ra naa ra.

Sɨkɨ chaa ka ka'an jnu'un xndoña'an

3 Ñani, ja ni kuu na'an ndo'o xaan ini ri ja chaa ri ɨɨn tutu nuu ra naa ra, sɨkɨ ja ni nakaji Yandios yo'o ja ka kandixia ndaa yo jnu'un Jesús, ya ni kii nama yo'o. Ko vijna ti ni nakani ini ri ja kanuu kuu ja na chaa ri ɨɨn tutu ja'a nuu ra naa ra. Ti ja'a na xndaku ri ja na nakutu ini ra ti koto kasɨ yɨvɨ ja ka kandixia yo jnu'un Jesús, chi yukan kuu maa jnu'un ndaa. Ti ɨɨn jinu ni ni stuu maa Yandios jnu'un ndaa un nuu yɨvɨ ya.

4 Ko vijna, ti sava chaa ka najna'an jiin ra un, ka ka'an da ja ka kandixia da Jesús, ko tuu. Chi ka kuni da xnda'u da ro'o naa ra. Ka yɨsɨkɨnchaa da Yandios jiin jniñu kue'e ka sa'a da un. Chaa ndeva'a kuɨtɨ ka kuu da, chi ka ka'an da ja kunda'u ini Yandios yo'o, ti tu kua'a ya nundo'o kondo'o yo, kachi da naa da. Ti ka ka'an ndeva'a da sɨkɨ yo ja sia'an, chi tu ka janta'u da ja Jito'o Jesús kuu Cristo, ya kuña'nu nuu yo. Ko sɨkɨ chaa un, undi jana'an ja ka'an tutu ii ja jna'nu ndatu da ja sɨkɨ jniñu kue'e ka sa'a da.

5 Ti vijna, vasu ja ka jini va'a ra, ko na naxndaku tuku ri nava ni sa'a Yandios. Chi ni nama ya yɨvɨ ñuu Israel najana'an. Ni chindee ya i na ni ka kee i ñuu Egipto kuankoyo i. Ti vasu siukan ni kuu, ko kuee ga ti ni xnaa ya sava yɨvɨ un ja tu ni ka kandixia i jnu'un ya.

6 Ti suni ka jini ra nava ni sa'a Yandios jiin ángel ya ja ni ka xndoo i jniñu ni ka ndiso i andɨvɨ un. Ni chindasɨ ya ángel un, ti yukan kundatu da undi na jaa kɨvɨ ka'nu ga ja xndichi ya maa da naa da. Ti ni ju'ni ya chaa un jiin cadena ka'iin undi nuu kunu ga ñuñaa ja kuu saa ni.

7 Ti suni ni ja'a Yandios nundo'o ni ka ndo'o yɨvɨ ñuu Sodoma jiin ñuu Gomorra jiin sava ga ñuu ka'iin yajni. Chi suni ni ka sa'a ndeva'a da nanu ni sa'a ángel un undi na jana'an ga. Chi ni ka jika xaan i jiin jnu'un sɨɨ ini, ti ni ka sa'a i taka nuu kuachi ndeva'a xaan. Ti ni ka ni'in i ɨɨn nundo'o ja ni taji ya ñu'un ti ni ka kayu i, ti yukan na nde'e yo ja sia'an kondo'o yɨvɨ nundo'o, ti kayu i ja kuu saa ni.

8 Ti chaa ka xnda'u ja ni

ka kɨvɨ da jiin ra naa ra un, vasu ja ka jini da ja yukan kuu nundo'o ja'a Yandios, ko tu ka yu'u da, chi ka ka'an da ja ɨɨn jani ni xna'an nuu da. Ka ka'an da ja ka ndiso jniñu da ja na sa'a da sava'ni ga ja kuu ini maa da. Ti ka jañu ni'no da yɨkɨ kuñu da jiin jnu'un sɨɨ ini, ka skexiko da taka ja ka ndiso jniñu, vasu ja ka'iin nuu sukun xi ja iyo nuu ñuyɨvɨ. Ti ka ka'an ndeva'a kuɨtɨ da sɨkɨ ángel ja ka kuña'nu nuu sukun un.

9 Vasu ansu sia'an ni sa'a ángel kuña'nu ga Miguel kɨvɨ ni ka kanaa sa jiin ja'u'u un sɨkɨ yɨkɨ kuñu Moisés na ni ji'i da. Chi tu ni ka'an ndeva'a da, ni tu ni chundee ini da ja ka'an ndeva'a da sɨkɨ ja'u'u un, ja kankuachi ya sɨkɨ. Chi su'va ni kachi da: "Maa Jito'o, na nduxaan da nuu ra", ni kachi Miguel.

10 Ko chaa ka xndoña'an un chi ka ka'an ndeva'a da sɨkɨ taka ja tu ka jini da. Ti taka nuu ja ka ñava'a da sɨkɨ ja sia'an kanda da, nanu kuɨtɨ yuku ka kuu da. Ti ja yukan kuu ja na jna'nu ndatu da, ti naa da ja kuu saa ni.

11 Xaan ga nda'u maa da ja sia'an, chi tu ka jandatu da nuu Yandios nanu ni sa'a Caín. Ti sɨkɨ ja ka ndiyo ini da ni'in da xu'un, nanu ni sa'a Balaam. Ti ka xna'an da jnu'un jna'nu ndatu, nanu ni ndo'o Coré, chi ni ji'i da, ko kuachi ja ni nduni'in ini da sɨkɨ jnu'un Yandios.

12 Taka chaa ka xnda'u ja'a, ja ka xna'an da jnu'un xndoña'an, nu ni ka ndututu da jiin ra nuu ka yaji ra staa naa ra. Ti ka sa'a kata da maa da ja na kukanuu ra naa ra. Chi nanu ka yaji da ti ka ji'i da, ko tu ka ndo'o ini da nasa kaji ɨnga yɨvɨ, chi nɨnɨ ja kuu maa ni kuu ja ka ndɨ'ɨ ini da ja na kaji va'a da. Ti jnu'un ka xna'an da un, tu nijniñu kuɨtɨ, chi kuu nanu ɨɨn viko nu ni nukuita, ko chaa ɨɨn tachi ti kua'an ni jiin, ti tukaa ni kuun sau. Ti suni ka kuu da nanu ɨɨn yujnu ja tu ja'a nde'e, ti ni ichi undi yo'o, ti tukaa na kuu ja nene numa.

13 Sa'a yo nanu sa'a. Nu kee ɨɨn tachi sau xaan nuu nducha mar, ti ndokuɨñɨ nducha nuu mar un, ti keni'in taka ja jña'an ñu'un nuu mar un. Suni sia'an kuu jnu'un ka ka'an chaa ka xndoña'an un, chi mani jniñu ja'a jnukanuu ka sa'a da. Ti ka kuu da nanu chuxini ja ni sana ichi ki'in, chi ni tu jini yo nanu ki'in. Ti ja iyo tu'va ɨɨn nuu ñaa kuɨtɨ nuu kinkoyo chaa ka xndoña'an un ja kuu saa ni.

14 Sa'a yo nanu. Undi na ni kaku Enoc, chaa kuu iñu ja ka ndikun jata Adán, ni kuu da ɨɨn profeta ja ni ka'an jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yɨvɨ naa i. Suni ni ka'an da sɨkɨ chaa ka xnda'u un, ti ni kachi da: "Maa Jito'o ni naxna'an nuu ri, ti ni jini ri ja vaji ya jiin tɨjnɨ mil tajnu ya.

15 Xndichi ya tendɨ'ɨ yɨvɨ, ti ka'nu ndatu ya yɨvɨ kanda kua'an kanda vaji. Chi tu ni ka jandatu i nuu Yandios ja ni ka nduni'in ini i nuu ya. Chi ni ka ka'an xaan

i jnu'un ndeva'a sɨkɨ ya", ni
kachi Enoc.
16 Taka chaa ka xnda'u ja'a,
chi mani ka ka'an da ja kuu
taka ja ka kuña'nu nuu maa
da. Ka ka'an da sɨkɨ Yandios,
ti ka ka'an da sɨkɨ chaa ka
ndiso jniñu nuu ñuyɨvɨ ja'a.
Ka kuu ichi ini da jnu'un Yan-
dios jiin chaa ka ndiso jniñu
nuu ñuyɨvɨ ja'a. Nɨnɨ ka siin
da jiin jnu'un kuachi ini. Ka
ka'an vixi xaan da ja mani
jnu'un ndaa ka xna'an da,
vasu mani jnu'un xndoña'an
kuu. Ka ka'an yɨñu'un da jiin
yɨvɨ nava na ni'in da jaku ja
ka ñava'a yɨvɨ naa i.

Xndaku Judas ja tu nukoyo yɨvɨ nuu kuachi

17 Ko ro'o naa ra ñani,
nuku'un ini taka jnu'un ni ka
xna'an chaa ni ka kuu apóstol
nuu maa Jito'o Cristo Jesús.
18 Chi ni ka ka'an da: "Ja nu
kuan ndɨ'ɨ kɨvɨ, ti kikoyo chaa
ka'an kata sɨkɨ jnu'un Yan-
dios, ti sa'a da jniñu ndeva'a
kuɨtɨ ja ka ndiyo ini maa da,
ti ansu jniñu ja kuni maa
Yandios." Sia'an ni ka kachi
apóstol.
19 Ti chaa ka xnda'u ja'a
jiin jnu'un vixi nduxii, ka sa'a
yu'u da ja ka kuni da ja na
kusɨin ra naa ra, ti na koo sɨin
sɨin yɨvɨ ka kandixia jiin ra
naa ra. Ko mani ka siin da
jiin jnu'un kuachi ini, chi tu
kancha Espíritu Yandios jiin
da naa da.
20 Ko ro'o ñani, vi'i ga na
kukutu ini ra jiin jnu'un
kuandatu nuu jnu'un iyo
ndaa nava ka kandixia ra, chi
maa Yandios ni ja'a jnu'un
un nuu ra naa ra. Ti va'a chi
kancha Espíritu Santo jiin ra,
ti kakanta'u naa ra nava kuni
maa Espíritu ya.
21 Kukutu ini, nuku'un ini
ja sɨkɨ ni kunda'u ini Yandios
ro'o naa ra. Koto naa ini
ra jnu'un un ja kundatu ra
undi na jaa kɨvɨ ja kɨvɨ ra nuu
kuchaku ra jiin Jito'o Jesús,
ya kuu Cristo, ti kunchuku
ra jiin ya ja kuu saa ni. Chi
yukan sa'a maa ya sɨkɨ ja ni
kunda'u ini ya yo'o.
22 Sɨkɨ jnu'un xndoña'an ja
ka xna'an chaa un, ti ka iyo
sava yɨvɨ ja so ka skuiko xini
i, chi ka ndo'o ini i ja nau
ichi va'a ga ja ki'in i. Ko
ro'o, nduku nasa xndaku vii
ra jnu'un ya nuu yɨvɨ ja tuja'i
kujnuni va'a ini. Nduku nasa
kandixia i sa'a ra naa ra.
23 Kukutu ini ti nduku nasa
nama ra sava ga yɨvɨ nuu
kuachi i, nanu ja keni'in ra
i nuu ñu'un. Ti kunda'u ini
sava ga yɨvɨ un ti chindee ra
i. Koto kɨvɨ nduu kuɨtɨ ra
jiin kuachi i, chi nanu kuu ɨin
sa'ma jña'an xaan, sia'an kuu
yɨvɨ yɨ'ɨ jiin kuachi i. Yukan
kuu ja kani ini, ti koto kɨvɨ
nduu ra jiin kuachi i nu kuni
nama ra yɨvɨ un.

Jnu'un sandɨ'ɨ ni ga

24 Vijna ti na ka'an yo ja
maa ɨin ni Yandios kuu ya
koto va'a ro'o naa ra nava tu
nukoyo ra nuu kuachi. Chi
maa ya nakana ro'o ja na
jakuɨñɨ ra nuu ya, ansu ja
jna'nu ndatu ra. Na jakuɨñɨ ra
nuu ya, nuu vii xaan kuña'nu
ya. Ti kɨvɨ yukan, na ti ndusɨɨ
xaan ini ra jiin ya.

25 Ti na ka'an yo ja maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios
ndichi, ja vii xaan kuña'nu ya
sɨkɨ ja ni sa'a ya ɨɨn jniñu ña'nu
jiin Jito'o Jesús, ya kuu Cristo
ja ni kii nama ya yo'o. Ti ta'u
yo jniñu nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ
undi na jana'an xaan, ti undi
vijna, jiin undi ja kuu saa ni.
Ti sia'an na koo.

Jniñu ja koo ja ni jini ndijin Juan

Jniñu ja koo

1 Jnu'un ja'a kuu ja ni kachi
Yandios nuu Jesús, ja maa ya
kuu Cristo. Ti ni nakachi ya
jnu'un un nuu yɨvɨ kandixia,
yɨvɨ ja ka junukuachi i nuu
ya. Ti jnu'un ja'a xna'an nasa
koo taka jniñu ja kuan kuya-
jni. Chi jandaa ndixia ja kuan
kuyajni kɨvɨ ja jinu taka jniñu
un.
Ru'u Juan, junukuachi ri
nuu ya, chi ja yukan ni nakaji
ya ru'u. Ti ni taji Yandios ɨɨn
ángel ja junukuachi nuu ya,
ja na xna'an ya ru'u nasa koo
taka jniñu yukan.
2 Vijna ti ja'a ri jandaa sɨkɨ
taka jniñu ja ni jini ndijin ri
un, ja jandaa ndixia kuu. Ni
jini ri jnu'un Yandios jiin taka
jnu'un ni ka'an Jesús, ja maa
ya kuu Cristo. Sia'an ja'a ri
jandaa sɨkɨ taka ja ni jini ri.
3 Ti ru'u Juan, kachi ri ja
kancha Yandios jiin yɨvɨ ja
ka'u i tutu ja'a nuu yɨvɨ ka
ndututu. Ti kancha ya jiin
taka yɨvɨ ja ka ñuso'o i jnu'un
ja'a ja ni ka'an Yandios, ti
chu'un ini i. Chi ja kuan kuya-
jni kɨvɨ ja koo taka jniñu ja
yoso nuu tutu ja'a.

Chaa Juan tutu nuu ndɨ uxia tɨku'ni yɨvɨ kandixia

4 Ru'u Juan, chaa ri jnu'un
ja'a nuu ra naa ra, nuu taka
tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja iyo
ini taka ñuu ja ka yɨ'ɨ jiin ñuu
Asia. Ñukuu ini ri ja vi'ga na
kunda'u ini maa Yandios ro'o
naa ra, ti na kondee kosɨɨ ini
ra nu kunchuku ra ini ñuyɨvɨ
ja'a. Maa ɨɨn ni maa ya kuu
sa'a yukan chi maa ɨɨn ni maa
ya kuu Yandios ja iyo vijna,
ti ni iyo ya undi na jan'an ni
ya'a, ti koo ya ja kuu saa ni. Ti
ñukuu ini ri ja suni sia'an sa'a
ndɨ uxia Espíritu ja kajin jiin
ya yu'u mesa nuu ta'u Yan-
dios jniñu.
5 Ti ñukuu ini ri ja suni
sia'an sa'a Jesús, ja maa ya
kuu Cristo, ja ka'an ndaa kuɨtɨ
ya. Xnakan maa ya ni nan-
doto nuu ñuji'i, ti kuña'nu
ga maa ya nuu taka ga chaa
ña'nu ja iyo nuu ñuyɨvɨ.

Maa ya kuu ja kunda'u ini
yo'o, chi ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja
ni chunaa ya yo'o nuu kuachi
yo. Maa ya ni sa'a ja ni nduu
yo yɨvɨ ya ja ta'u yo jniñu jiin
ya.
6 Ni sa'a ya ja taka yo ni
nduu sutu ja sajniñu nuu Tata
ya Yandios. Yukan kuu ja na
ka'an yo ja vii xaan kuña'nu
ya, ti na ta'u ya jniñu nuu nɨ
tu'u ja kuu saa ni. Sia'an na
koo.
7 Chunso'o va'a ra nuu
jnu'un ja'a chi nchaa Cristo
nuu viko, ti ndɨ'ɨ yɨvɨ kuni
i nuu ya, ti undi yɨvɨ ni ka
ja'ni ya kuni i nuu ya. Yukan
ti taka yɨvɨ nɨ ka'nu ñuyɨvɨ,
ndukui'ya ini i ti nakani xaan
ini i ja tu ni kandixia i ya.
¡Yukan kuu ja koo!
8 Yandios ja vii xaan
kuña'nu ya nuu nɨ tu'u ja iyo
kachi ya: “Ta'u ri jniñu nuu nɨ
tu'u ja iyo, undi nuu ni keja'a
ñuyɨvɨ ti undi nuu xndi'i. Ja

yukan kuu ri nanu letra A jiin Z, nuu keja'a ti nuu xndi'i, chi maa ri ni keja'a ndɨ'ɨ ti maa ri sinu.” Sia'an ka'an maa Jito'o Yandios ja maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios ja iyo vijna, ti ni iyo ya ja kuu saa ni ya'a, ti koo ya ja kuu saa ni.

Ni jini Juan ja vii kuña'nu Cristo

9 Maa ri kuu Juan ti chaa ri jnu'un ja'a nuu ra naa ra. Ru'u kuu ñani ra ja suni yɨ'ɨ ri nda'a Jesús, ya kuu Cristo. Suni sia'an nanu ka ndo'o ro'o naa ra sia'an ni ndo'o ri nundo'o sɨkɨ ja ka kandixia yo Jesús. Ɨɨn nuu ta'u jniñu Yandios nuu yo vijna, ti ɨɨn nuu ja'a Jesús jnundee ini yo nava na kundee yo nɨ kanchuku yo nuu ñuyɨvɨ ja'a, undi kɨvɨ kɨvɨkoyo yo ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ni ka'an kaji ri jnu'un Yandios sɨkɨ Jesús. Ja yukan ni ka jnɨɨ da ru'u ja kuu ri presu, ti ni chu'un da ru'u undi nuu isla ja nani Patmos.

10 Ni kuncha ri yukan kɨvɨ domingo, maa kɨvɨ ja nani kɨvɨ Jito'o. Ti ni jini ri ja ni ta'u jniñu maa Espíritu nuu ri, ti ni jiniso'o ri ɨɨn ja ni kana ko'o ichi jata ri nanu nu tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ,

11 ti ni kachi:

—Chaa ra nuu tutu taka ja kuni ra. Ti taji ra ki'in nuu ndɨ uxia tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja ka iyo ini taka ñuu ja ka yɨ'ɨ jiin ñuu Asia, ini ñuu Efeso, jiin Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, jiin Laodicea —ni kachi.

12 Yukan ti ni ndeokoto ri ja kuni ri nau ja ka'an jiin ri. Ti ja ni ndeokoto ri, ni jini ri uxia candelero mani maa oro.

13 Ti ma'ñu uxia candelero oro yukan kande ɨɨn ja kaa nanu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ñu'un ya ɨɨn sa'ma kani ja jinu undi nuu ja'a ya. Ti nu'ni jika ya jiin ɨɨn cinturón oro.

14 Xini ya jiin ixi ya skuɨyɨ la'lɨ nanu ixi rɨɨ, xi nanu yu'va. Nduchi ya kaa nanu yaa ñu'un.

15 Ti ja'a ya kaa nanu kaa kuaan ja ni ndu'va nuu horno. Ti ni'in xaan ka'an ya nanu nu nɨ'ɨn kua'a xaan yucha na'nu.

16 Ti yɨjnɨ ya uxia chuxini ini nda'a kua'a ya. Ti nuu yu'u ya kenda ɨɨn espada xaan ja iyo uu yu'u. Ti nuu ya kaa nanu nuu ndikandii nu nandinchaa kua'a.

17 Ru'u Juan, nu ni jini ri maa ya, ti ni nduva ri nuu ja'a ya nanu ndɨyɨ. Ti ni chaa ya nda'a kua'a ya sɨkɨ ri, ti ni ka'an ya:

—Koto yu'u ra. Maa ri kuu Yandios ja iyo undi na ti keja'a ga ñuyɨvɨ, ti koo ri ja kuu saa ni vasu na ndɨ'ɨ taka ga ja iyo.

18 Yandios chaku kuu ri. Ni ji'i ri ko ni nandoto ri, ti vijna kuchaku ri ja kuu saa ni. Ja yukan ndiso ri jniñu sɨkɨ taka nuu kue'e ja ka ji'i yɨvɨ naa i. Ti ndiso ri jniñu nuu ñuji'i ja nava kɨvɨkoyo i ti nava kekoyo i.

19 Nusa ti chaa ra nuu tutu taka ja ni jini ra, jiin taka ja iyo vijna, jiin taka ja koo ichi nuu.

20 Xna'an ri vijna nasa kuni
ka'an uxia chuxini ni jini ra
ini nda'a kua'a ri, jiin nasa
kuni ka'an uxia candelero
un. Uxia chuxini un kuu uxia
ángel ja yi'ɨ jiin uxia tɨku'ni
yɨvɨ ka kandixia. Ti uxia can-
delero un kuu uxia tɨku'ni
yɨvɨ ka kandixia —ni kachi ya.

Junu'un ja kua'a nuu uxia tɨku'ni yɨvɨ kandixia Jnu'un ja kua'a ñuu Efeso

2

1 Ni ka'an maa ya nuu ru'u
Juan, ti ni kachi ya:
—Chaa ra jnu'un ja'a na
ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ
kandixia ja kanchuku ñuu
Efeso. Ti chaa ra jnu'un ka'an
ri ja'a, chi ru'u kuu maa ya
ja yɨjnɨ ndɨ uxia chuxini nuu
nda'a kua'a ri, ti jikonuu ri
ma'ñu uxia candelero oro.
2 Sia'an chiso ra: "Ja jini ri
taka jniñu va'a ka sa'a ra, chi
ka jitu ndi'i ini ra jiin jniñu ra,
jiin ja ka sino ra taka jniñu ka
sa'a ra. Ti jini ri ja tu ka ja'a
ra jnu'un ja kɨvɨ yɨvɨ ndeva'a
ma'ñu ra. Suni jini ri ja tu ka
janta'u ra chaa ka xnda'u ja
ka ka'an da ja kuu da apóstol,
ti ka jini ndaa ra ja mani chaa
xndoña'an ka kuu da.
3 Ni kundee ra ni ka ndo'o
ra nundo'o ja ru'u, jiin ja tu ni
ka kuita ini ra jiin jniñu ra.
4 Ti vasu yukan, ko iyo jaku
ja ka'an ri jiin ra, chi tukaa ga
ka iyo mani va'a ra jiin ri ni
jiin ñani ra nanu ni iyo kɨvɨ ni
ka keja'a ra.
5 Yukan kanuu ja nuku'un
ini ra nasa ni kuu ja ni ka
xndoo ra jnu'un mani ini un
jiin ri. Ni ka xndoo ra jnu'un
un, ko vijna ti nakani ini naa
ra ti sa'a nava ni ka keja'a ra
undi nuu. Chi nu tu nakani
ini ra, ti chaa yachi ri nuu
ra ti kankuachi ri sɨkɨ ra, ti
chajiyo ri candelero ra ki'in,
ti kenchaa ri jniñu ndiso ra
nuu ri vijna.
6 Va jnu'un ɨɨn jniñu ja kua-
jnu'un ri ro'o kuu ja ka jito
u'u ra jniñu ndeva'a ka sa'a
yɨvɨ nicolaítas, chi suni sia'an
jito u'u ri jniñu un.
7 Ko na kachi ri nuu ra naa
ra, ro'o yɨvɨ ka kandixia ja
ndiyo ini ra kuni ra jnu'un
ndaa. Ti chunso'o va'a nuu
taka jnu'un ja'a, chi sia'an
ka'an maa Espíritu nuu taka
tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia.
Kachi Espíritu ja taka ro'o
ja ka kandixia Cristo, nu
kuandatu ndaa ra jnu'un ya ti
kundee ra sɨkɨ jniñu ndeva'a,
yukan ti kua'a ya jnu'un ja
kaji ra nde'e vixi ja kuun nuu
ɨɨn yujnu sɨɨn, ɨɨn yujnu ja sa'a
ja kuchaku ra ja kuu saa ni. Ti
kande yujnu un nuu kancha
Yandios nuu vii xaan kaa. Na
chunso'o va'a ra nuu jnu'un
un", kachi jnu'un —ni kachi
ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Esmirna

8 Ni ka'an tuku maa ya nuu
ru'u Juan, ti ni kachi ya:
—Chaa ra jnu'un ja'a na
ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka
kandixia ja kanchuku i ñuu
Esmirna. Ti sia'an chiso ra:
"Ru'u ja iyo ri ti sa ni keja'a
ñuyɨvɨ, ti koo ri ja kuu saa ni
ni ji'i ri ko ni nandoto ri.

9 Ti jini ri taka jniñu va'a
ka sa'a ra, jiin taka nundo'o
ni ka ndo'o ra, jiin ja ka
kunda'u ndixia ra. Ti vasu
sia'an ko ansu nda'u ndixia
ra, chi su'va ka naskaya ra ja
kuñava'a ra nuu Yandios ja ka
kandixia ra jnu'un ri. Ti jini ri
taka jnu'un ndeva'a ka ka'an
yɨvɨ sɨkɨ ra, yɨvɨ ka ka'an ja ka
kuu i yɨvɨ ndaa, vasu tundo
kuu kuɨtɨ i, chi so mani yɨvɨ
ka xndoña'an ka kuu i, chi ka
jandatu i nuu maa ja'u'u.

10 Ko koto yu'u ra jiin taka
ja kondo'o ra, vasu na sa'a
ja'u'u un ja kɨvɨ sava ra vekaa.
Chi koto jnuni yɨvɨ ro'o, ti koo
ndo'o koo nene ra ti jaku kɨvɨ,
vasu uxi kɨvɨ. Ti vasu sia'an,
yukan ko na siuku ndaa ra
vasu undi na kuū ra. Ti nu
sia'an na sa'a ra, yukan na ti
kua'a ri ɨɨn ta'u ja kuchaku ra
jiin Yandios ja kuu saa ni.

11 Na kachi ri nuu ro'o
naa ra taka yɨvɨ kandixia,
ja ka ndiyo ini ra kuni ra
jnu'un ndaa, vasu na kondo'o
ra nundo'o. Chunso'o va'a
naa ra jnu'un ka'an maa
Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ
ka kandixia. Kachi Espíritu ja
taka ro'o ja kandixia Cristo,
nu kuandatu ra nuu jnu'un
ya, ti siuku ndaa ra naa ra,
vasu na kuū ra. Yukan na ti
tu ni'in ra nundo'o ja jna'nu
ndatu ra ja kuū ra uu jinu. Na
chunso'o va'a ra nuu jnu'un
un", —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Pérgamo

12 Ni ka'an tuku maa ya
nuu ru'u Juan, ti ni kachi ya:
—Na chaa ra jnu'un ja'a
na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ
ka kandixia ja kanchuku i
ñuu Pérgamo. Ti sia'an chiso
ra: "Ru'u kuu ja ndiso jniñu
ña'nu ga, ja ñava'a ri espada ja
xaan ndɨnduu yu'u.

13 Jini va'a ri ja kanchuku
ra nuu kuña'nu maa ja'u'u un
ma'ñu yɨvɨ naa i, ja ka sa'a i
jniñu ndeva'a. Ti vasu yukan
ko ni'in ka yɨjnɨ ra jiin jnu'un
ri, jnu'un ja kuni ka'an sɨvɨ
ri. Tu ni skexiko kuɨtɨ ra ja
sɨkɨ ni ka kandixia ra ru'u.
Nda'u xaan ni kuu kɨvɨ na ni
ka ja'ni yɨvɨ Antipas, chaa ni
siuku va'a ja ni ka'an ndaa da
jnu'un ri. Ti vasu sia'an ko
tu ni ka yu'u ra ja kandixia
ra ru'u. Va'a ni ka kundee ra
vasu ni'in kunuu maa ja'u'u
un kande ma'ñu yɨvɨ ñuu ra.

14 Ti vasu sia'an ko iyo jaku
ja kuni ka'an ri nuu ra. Chi
ma'ñu ra naa ra ka iyo yɨvɨ
ja kandixia i jnu'un ni xna'an
Balaam. Undi na jana'an
chaa yukan ni xna'an da nuu
Balac nasa skɨvɨ da yɨvɨ Israel
nuu kuachi, ja kaji i ndeyu ni
soko nuu santu ndeva'a jiin ja
ka jika i jiin jnu'un sɨɨ ini.

15 Suni janta'u ra yɨvɨ ka
kandixia jnu'un ja xna'an
Nicolás, vasu so xnda'u da,
chi ɨɨn ni kua'an da jiin jnu'un
xndoña'an Balac.

16 Nusa ti nakani ini ti xn-
doo ra kuachi ra. Chi nu tuu,
ti yachi na ka'an ri jnu'un
kii kua'a nundo'o, ja xndo'o
ri yɨvɨ ka kandixia jnu'un
ndeva'a yukan. Nanu espada
kaña jnu'un un yu'u ri, ti
kua'a ri nundo'o kii sɨkɨ i.

17 Na kachi ri nuu ro'o naa
ra, taka yɨvɨ ka kandixia ja ka
ndiyo ini ra kuni ra jnu'un
ndaa, vasu na kondo'o ra
nundo'o. Na chunso'o va'a
ra nuu taka jnu'un ja'a, chi
sia'an ka'an maa Espíritu nuu
taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia.
Kachi Espíritu ja taka ro'o ja
ka kandixia Cristo, na kuan-
datu ndaa ra jnu'un ya, vasu
na kondo'o ra nundo'o, chi
kachi ya ja nakua'a ya ɨɨn nuu
ta'u kuu ra, ti ta'u un kuu ɨɨn
nuu ndeyu ja tu jini kuɨtɨ ɨnga
yɨvɨ. Nakua'a ya ɨɨn nuu yuu,
ɨɨn yuu kuijin, ti nuu yuu un
yoso ɨɨn sɨvɨ jaa, ja ni ɨɨn yɨvɨ
tu jini nasa kuni ka'an sɨvɨ un,
chi maa ɨɨn ni yɨvɨ ja ni'in",
jinu jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Tiatira

18 Ni ka'an tuku maa ya
nuu ru'u Juan, ti ni kachi ya:

—Chaa ra jnu'un ja'a na
ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ
ka kandixia ja kanchuku i
ñuu Tiatira. Ti sia'an chiso
ra: "Ru'u ja kuu ri maa Se'e
Yandios, ka'an ri jnu'un ja'a.
Nduchi ri kanda'a nanu yaa
ñu'un. Ti ja'a ri kaa nanu
kaa kuaan ja ni ndu'va nuu
horno.

19 Jini va'a ri taka jniñu va'a
ja ka sa'a ra. Ka kunda'u ini
ra nuu jna'an ra. Kandixia
ndaa ra ru'u. Ka junukuachi
va'a ra nuu ri. Va'a ka kundee
ra jiin taka jniñu ka sa'a ra. Ti
jini ri ja vi'i ga ka sa'a ra taka
jniñu va'a un vijna ansu kɨvɨ
undi nuu. Yukan kuu ja jini ri
ja va'a xaan ka sa'a ra vijna.

20 Ti vasu yukan ko iyo ɨɨn
ja kankuachi ri sɨkɨ ra. Chi
iyo ɨɨn ña'an ma'ñu ra naa ra
ja nani Jezabel. Ti ni ja'a
ra jnu'un ja xna'an ña un
nuu ra naa ra. Chi kachi
ña ja xna'an ña mani jnu'un
Yandios. Ko so ja tu ka'an
ña jnu'un ndaa, chi ka'an ña
mani jnu'un xndoña'an nuu
yɨvɨ ri ja ka junukuachi i nuu
ri. Ti kachi ña ja vatuni
nu sa'a ra sava'ni ga jniñu
ndeva'a ja kuni yɨkɨ kuñu ra.
Suni kachi ña ja tundo sa'a nu
kaji ra kuñu ja ni soko nuu
santu ndeva'a un.

21 Ko ja ni ya'a kua'a kɨvɨ ni
ja'a ri ja na nakani ini ña, ko
tu nakani kuɨtɨ ini ña ja xndoo
ña jnu'un xndoña'an un.

22 Nusa ti na sa'a ri ja na
koku'u ña. Ti nakua'a ri
nundo'o xaan nuu taka ro'o
ja ka siuku jniñu ndeva'a ja
xndaku ña. Sia'an sa'a ri nu
tu nakani yachi ini taka ro'o
ja ka siuku ra jnu'un xnda'u
ña un.

23 Kua'a ri nundo'o kuu
taka ro'o ja ni ka kɨvɨ nduu
jiin ña, ja kuu ra nanu se'e ña.
Yukan ti nakuni taka tɨku'ni
yɨvɨ ka kandixia ja ru'u kuu
Yandios ja jini ndɨkuɨtɨ ri undi
inijnuni jiin ini añu yɨvɨ naa i.
Chi ru'u kuu ja kua'a ta'u nuu
ɨɨn ɨɨn ra nasa kaa maa jniñu
ni ka sa'a ra.

24 Ko tu ka'an ri sia'an nuu
sava ga ro'o yɨvɨ ñuu Tiatira,
chi tu ni ka janta'u ra jnu'un
xndoña'an ja xna'an ña'an
un, vasu ka iyo yɨvɨ yɨ'ɨ jiin
ña ja ka ka'an ja vatuni ja
sa'a i jniñu ndeva'a ja kuni
maa ja'u'u. Tu ni ka jandatu

ra nuu jnu'un xndoña'an
un. Chi su'va ka siuku ra
mani jnu'un ndaa. Nusa ti
tu chayɨka ri ro'o naa ra ja
kundikun ra ɨnga jniñu.
25 Maa ɨɨn ni jnu'un ja ni ka
tava ini ra ja siuku ndaa ra, ti
jnu'un yukan na siuku ndaa
ra undi kɨvɨ ndenda ri.
26 Ka'an ri ja na siuku ndaa
ra jnu'un ri nava na kundee
ra sɨkɨ jniñu ndeva'a, ti kuan-
datu ra nuu taka jniñu ta'u ri
undi kɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga, vasu na
kuu ra. Kɨvɨ yukan na ti tatu
ri ɨɨn jniñu nuu ra ja ta'u ra
jniñu nuu taka nación,
27 Suni sia'an nanu ni ni'in
ri jniñu nuu Tata ri ja kuña'nu
ri, ti ta'u ri jniñu nuu taka
nación. Sia'an kuña'nu ra jiin
ri nanu ɨɨn pastor rɨɨ ja ja-
jniñu da ɨɨn bastón kaa. Ti
ni ɨɨn tu kuu ndonda sɨkɨ ra,
chi nanu ta'u yachi ra ɨɨn kɨsɨ,
suni sia'an kundee ra sɨkɨ i.
28 Ti sa'a ri ja vii na kuña'nu
ra nanu vii ndinchaa chuxini
ja ndenda taka jaña'an.
29 Na kachi ri nuu ro'o naa
ra, taka yɨvɨ ka kandixia ja ka
ndiyo ini ra kuni ra jnu'un
ndaa. Na chunso'o va'a ra
nuu taka jnu'un ja'a, chi
sia'an ka'an maa Espíritu nuu
taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia”,
kachi jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Sardis

3

1 Ni ka'an maa ya nuu ru'u
Juan tuku, ti ni kachi ya:
—Na chaa ra jnu'un ja'a
na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ
ka kandixia ja kanchuku i
ñuu Sardis. Sia'an chiso ra:
“Ru'u kuu maa ya ja ñava'a
uxia espíritu Yandios jiin uxia
chuxini. Ka ka'an yɨvɨ ja
ka junukuachi ra nuu ri nu
kanchuku ra nuu ñuyɨvɨ ja'a,
ko vanuxia jini ndaa ri nasa
kuu jiin jniñu ra, ti jini ri ja
tu nijniñu un, chi ka kuu ra
nanu ndɨyɨ.
2 Ni ka keja'a junukuachi ra
nuu Yandios, ti ni kendo va'a
jniñu ra nuu yɨvɨ naa i, ko jini
va'a maa ya nasa kaa jniñu
un, chi tu nijniñu. Ja yukan ti
xnaa ya ro'o nu tu nachu'un
ini ra. Chi ka kuni yuji ra
vijna.
3 Yukan nuku'un ini naa
ra taka jnu'un ndaa ni ka
kutu'va ra. Ti kuandatu nuu
jnu'un un, nakani ini naa ra
ti xndoo ra kuachi un. Chi nu
na nduni'in ini ra ti tu nakani
ini ra, nusa ti sanaa ini ra na
kua'a ri nundo'o nuu ra, ti ni
tu kuni kuɨtɨ ra na kɨvɨ sa'a ri
un.
4 Ti vasu sia'an ko iyo jaku
yɨvɨ un ja tu ja'i kinikava i nuu
kuachi. Chi saa ja su'va ka
nakacha i sa'ma i. Maa ɨɨn ni
maa i kuu yɨvɨ va'a nuu ri. Ti
nuu maa ɨɨn ni maa i nakua'a
ri ta'u ja kunchuku i jiin ri.
Su'va nduña'nu i, ti nasama
i jiin ɨɨn sa'ma skiyɨ la'lɨ, chi
ni ka kundee i, ti tu ni ka
kɨvɨ nduu i sɨkɨ jniñu ndeva'a.
Mani maa i kuu yɨvɨ va'a nuu
ri, ja tukaa ga jna'nu ndatu i
jiin kuachi i.
5 Sia'an ka'an ri jiin taka
ro'o ja ka siuku ndaa ra
jnu'un ri nava na kundee
ra sɨkɨ jniñu ndeva'a un, ti
na nduña'nu ra ja nasama
ra jiin ɨɨn sa'ma kuijin. Ti
tu nda'va kuɨtɨ ri sɨvɨ ra nuu

libro nuu yoso sɨvɨ taka yɨvɨ ja kunchuku i jiin ri ja kuu saa ni. Chi su'va na stuu ri ja ka yɨ'ɨ ndixia ra jiin ri. Sia'an stuu ri nuu Tata ri jiin nuu ángel ja ka junukuachi nuu ya.

6 Na kachi ri nuu ro'o naa ra, yɨvɨ ka kandixia ja ka ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa. Na chunso'o va'a ra nuu taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia", kachi jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Filadelfia

7 Ni ka'an maa ya nuu ru'u Juan tuku, ti ni kachi ya:

—Chaa ra jnu'un ja'a na ki'in nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku i ñuu Filadelfia. Sia'an chaa ra jnu'un un: "Ru'u kuu Yandios ndoo, Yandios ndaa. Maa ɨɨn ni ru'u kuu ja ñava'a ndakaa jna'an rey David ja ni ta'u da jniñu nuu nación Israel, ja maa ɨɨn ni ru'u kuu ja ndiso jniñu vijna, chi maa ɨɨn ni ru'u kuu ja ka'an nau kuu ja kɨvɨ ñuu nuu ta'u ri jniñu. Nu na kachi ri ja kɨvɨ i, ti tu iyo ni ɨɨn ja kasɨ ichi i. Ko nu su'va ru'u na kasɨ ri, ti tu iyo ni ɨɨn ja nakuiña ichi un.

8 Ti ru'u ja ndiso ri jniñu un, jini ri taka jniñu va'a ja ka sa'a ra ja kuu ru'u. Ja yukan na kachi ri ja iyo nuña ɨɨn yuxe'e ja kɨvɨkoyo ra ñuu nuu ta'u ri jniñu, ti yukan ni tu iyo ni ɨɨn ja kasɨ i ichi un. Ti tukaa iyo kua'a ro'o ja ka kandixia yukan. Ti vasu sia'an ko ni ka jandatu ra jnu'un ri, ti tu ni ka skexiko ra ja kandixia ra ru'u.

9 Ti iyo yɨvɨ hebreo ini ñuu Filadelfia yukan ja ka'an i ja ka kuu i maa yɨvɨ Yandios, ko ka ka'an i mani jnu'un xndoña'an, chi ka kuu i mani yɨvɨ ka yɨ'ɨ nda'a ja'u'u. Ko jaa kɨvɨ ti sa'a ri ja na jakuɨñɨjitɨ i nuu ra naa ra. Sia'an na kuajnu'un i ja mani ndixia ri jiin ra naa ra.

10 Kii kɨvɨ ja koo kua'a nundo'o sɨkɨ yɨvɨ nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ, chi nanduku ndaa ri nasa ni ka jika i ti xndichi ri i nasa kaa jniñu ni ka sa'a i. Ko nama ri ro'o naa ra nuu nundo'o un, chi vanuxia ni ka jandatu ra jnu'un ri ja ni kachi ri, ti ni ka kundee ra ni ka junukuachi ra nuu ri, vasu koo ndo'o koo nene ra.

11 Ko sanaa ini ra ti ndenda ri nuu ra naa ra. Yukan kuu ja kanuu kundichi ni'in ra jiin jnu'un ni kandixia ra, jiin jniñu ni tatu ri nuu ra naa ra. Chi nu tuu, ti tukaa kundiso ra jniñu un ti kenchaa ri nuu ra, ti tukaa kua'a ri ta'u ra.

12 Sia'an ka'an ri jiin taka ro'o ja ka siuku ndaa ra jnu'un ri, ja ka kundee ra sɨkɨ ja ndeva'a un. Ti na sa'a ri ja nduña'nu ra ini ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Kanuu ga nduu ra sia'an nanu kanuu ga ɨɨn sɨ'nɨ ini veñu'un nuu kancha Yandios. Ti kɨvɨ ra yukan, ti ni ɨɨn tu kuu chajiyo ro'o nuu kancha ya un. Chaa ri sɨvɨ Tata ri Yandios nuu ra ja na nakuni ri ja ka yɨ'ɨ ra nda'a ya. Chi na ki'in ri ɨɨn sɨvɨ jaa, ti suni kua'a ri sɨvɨ un nuu ra naa ra jiin sɨvɨ maa

Tata ri Yandios, ja nakuni ri ja ka yɨ'ɨ ra jiin ñuu un. Ti ñuu yukan kuu Jerusalén jaa, chi ndujaa ñuu un ti kuun kiji ichi andɨvɨ undi nuu kancha Tata ri Yandios.

13 Sia'an ka'an ri jiin taka ro'o, yɨvɨ kandixia ja ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa. Na chunso'o va'a ra nuu taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia", kachi jnu'un —ni kachi ya.

Jnu'un ja kua'an ñuu Laodicea

14 Ni ka'an maa ya nuu ru'u Juan tuku, ti ni kachi ya:

—Chaa ra jnu'un ja'a nuu ángel tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia ja kanchuku i ñuu Laodicea. Chaa ra jnu'un sia'an: "Ru'u kuu Yandios ndaa kuɨtɨ, ti yukan ja'a ri jandaa jiin taka jnu'un ka'an ri ja mani jnu'un ndaa kuu. Maa ri ni sa'a ndɨ'ɨ ja ni kachi Yandios ja na jankoo.

15 Yukan kuu ja jini ri taka jniñu ka sa'a ra, ja ni tu va'a ti ndeva'a, nanu nducha ja tu vijin ti ni tu ni'ni. Va'a ga ja na nduu ra nanu nducha vijin ndixia xi ɨin jinu ni nduu ra nanu nducha ni'ni ndixia, ansu ja kuu ra nanu nducha ja tu jini yo nu vijin xi ni'ni.

16 Ko so ja ka kuu ra nanu nducha vixin, chi ni tu nakani ini ra, ti ni tu ndɨ'ɨ ini ra sɨkɨ nasa kaa ra. Ja yukan kuan kuyajni kɨvɨ ja chajiyo yachi ri ro'o naa ra, nanu ja nandujña yo ɨin ja sa'a dañu ini yo.

17 Ka ka'an ra ja va'a xaan kanchuku ra, ja ka kuu ra yɨvɨ riku, ja tu iyo ni ɨin ja nandɨ'ɨ ra nuu Yandios. Ko ansu sia'an kuu, chi na kachi ri ja ka kunda'u ndixia ra. Tu nijniñu kuɨtɨ jniñu ka sa'a ra. Ka kuu ra nanu yɨvɨ nda'u ndixia, xi nanu yɨvɨ kuaa, ja kumani xaan nuu i, nanu yɨvɨ ja tu iyo sa'ma ku'un i. Tu kɨvɨ kuɨtɨ ini ra nasa kaa jniñu ka sa'a ra, ja tu nijniñu kuɨtɨ.

18 Nusa ti na xndaku ri nuu ra ja tukaa ga kundiyo ini ra ni'in ra ndajniñu ja yachi ni naa, chi ka jitu ndi'i ini ra nanu ka sa'a yɨvɨ ka nakutu xaan ini ja ni'in i oro va'a, xi oro ni kayu nuu ñu'un ja ndundoo. Chi su'va na kundiyo ini ra ni'in ra maa ɨin ni ta'u ja kua'a maa ri nuu ra naa ra. Yukan na naskaya ra ja kuñava'a ra nuu ri. Na kundiyo ini ra ja nduña'nu ra ti nakui'na ra ɨin sa'ma skɨyɨ la'lɨ. Ti yukan tukaa ga kukanuu ra nanu ja vichi lɨi ra. Ti nava sa'a yɨvɨ kuaa ja nduku i tajna kuu nduchi i, suni sia'an na kuñukuu ini ra ni'in ra ja kua'a ri nuu ra. Sia'an ti na nakuni ra nasa kaa ra jiin undi inijnuni ra.

19 Sia'an xndaku ri nanu ja nduxaan ri jiin ra naa ra. Ko ansu ja tu kunda'u ini ri nuu ra, chi su'va kunda'u ndixia ini ri ro'o naa ra. Yukan kuu ja nakani ichi ri ro'o.

20 Chunso'o va'a ra jnu'un un, chi nanu ja kandichi ri yuxe'e ra ti ka'an ri, vanuxia ñukuu ini ri ja na kɨvɨ jnu'un ri undi inijnuni ra. Ti yɨvɨ na kuniso'o jnu'un ri ti kuanta'u

i ru'u, yukan na ti kɨvɨ ri kunchaa ri jiin yɨ ti kaji nduu ri staa jiin i.

21 Sia'an ka'an ri jiin taka ro'o ja na siuku ndaa ra jnu'un ri nava na kundee ra sɨkɨ jniñu ndeva'a un. Chi ru'u, ni kundee ri sɨkɨ jniñu ndeva'a ja iyo ñuyɨvɨ ja'a. Ja yukan ni sa'a Tata ri ja na kuña'nu ri jiin ya, ti ta'u ri jniñu jiin ya. Suni sia'an sa'a ri jiin taka ro'o nu na kundee ra sɨkɨ jniñu ndeva'a un, chi nduña'nu ra jiin ri ini ñuu nuu ta'u ri jniñu.

22 Sia'an kachi ri nuu taka ro'o, yɨvɨ ka kandixia ja ka ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa. Chunso'o va'a naa ra taka jnu'un ja'a, chi sia'an ka'an maa Espíritu nuu taka tɨku'ni yɨvɨ ka kandixia", kachi jnu'un —ni kachi ya.

Taka ja kanchuku nuu andɨvɨ ka chiñu'un nuu Yandios

4

1 Yukan na ti ru'u Juan, ni nde'e ri, ti ichi andɨvɨ ni jini ri nuña ɨɨn yuxe'e. Ti ni jiniso'o ri ɨɨn ndusu nanu ja tɨvɨ ɨɨn ndɨkɨ, ti ni kachi:

—Ichi ja'a ndaa ra, ti na xna'an ri nuu ra taka jniñu ja koo ijña isa —kachi ndusu.

2 Yukan ni maa Espíritu ni yɨnda'a ya ru'u kua'an ri nuu andɨvɨ. Yukan ni jini ri ɨɨn mesa nuu nukoo maa ya ja ta'u ya jniñu.

3 Ti ndinchaa ya nanu ɨɨn yuu xiñu ja taja ii jiin ɨɨn yuu kua'a ja xiñu ii. Ti ni jikonduu yu'u mesa un ɨɨn koo kiji, ja kaa nanu kaa ɨɨn yuu kuii ja ndinchaa ii.

4 Xiin mesa un ni jini ri ja ni jikonduu oko kuun ga mesa nuu ta'u jniñu. Ti nuu mesa un nukoo oko kuun chaa ña'nu naa da ja ka ndiso jniñu da. Ti ka ñu'un da sa'ma skɨyɨ la'lɨ. Ti ñu'un xini da naa da corona oro.

5 Undi nuu mesa nuu ta'u ya jniñu kendakoyo taja, ti nɨ'ɨn ii ja ka'an taja un. Ti nuu mesa ya ka'iin uxia Espíritu Yandios ja kajin nanu uxia yɨtɨ na'nu ja kanda'a.

6 Ti nuu mesa ya suni kaa nanu ɨɨn mar ja ndinchaa ii ti skɨyɨ la'lɨ nanu vidrio.

Ti xiin mesa ya ni jikonduu kuun ja chaku. Ti iyo kua'a nduchi nɨ tu'u ichi nuu jiin ichi jata.

7 Ɨɨn ja chaku yukan kaa nanu ɨɨn ndɨka'a. Ti ɨnga kaa nanu ɨɨn xndɨkɨ. Ti ja kuu uni chi ñava'a nuu nanu ɨɨn chaa. Ti ja kuu kuun chi kaa nanu ɨɨn ya'a ja jiko nuu tachi.

8 Ndɨ kuun ja chaku yukan ka iyo iñu ndijin ndɨ ɨɨn ndɨ ɨɨn. Ti ka iyo kua'a nduchi nɨ tu'u undi jiin nɨ chii ndijin. Ti kuu nduu kuu ñuu tu jakuɨñɨ ja ka'an sia'an:

Yandios ii, Yandios ndoo xaan kuu maa Jito'o Yandios, ja vii xaan kuña'nu ya nuu nɨ tu'u ja iyo.

Maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios ni iyo na jana'an ni ya'a, ti iyo ya vijna,

ti koo ya ja kuu saa ni —kachi.

9 Ndɨ kuun ja chaku yukan siin ka kanajaa nuu maa ya.

Ti tu ka jakuɨñɨ ja kua'a ja yɨñu'un nuu ya. Tu ka jakuɨñɨ ja ka nakuanta'u nuu ya, nuu maa ya ja kancha nuu mesa un, maa ya ja chaku ja kuu taka saa ni.

10 Ti ja kanajaa ja chaku yukan, ti ka jakunjitɨ ndɨ oko kuun chaa ña'nu un nuu maa ya kancha mesa. Sia'an ka chiñu'un da maa ya ja chaku ja kuu saa ni. Ti ka chuku da corona da nuu mesa ya, ti ka ka'an da:

11 Maa ɨɨn ni maa ni kuña'nu ga, Jito'o Yandios.

Ja yukan nuu maa ɨɨn ni maa ni nakua'a yo ja yɨñu'un.

Nuu maa ɨɨn ni maa ni ka ka'an yo ja vii xaan kuña'nu ni.

Maa ɨɨn ni maa ni kuu ja ndisojniñu ña'nu ga, chi maa ni ni sa'a nɨ tu'u ja iyo.

Chi sia'an ni ndiyo ini maa ni ja sa'a ni, ti ni jakoo ndɨ'ɨ un.

Ni ka kachi da.

Ja ni nuña tutu ja yɨjnɨ Yandios

5

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja maa ya ja kancha mesa, ni jnɨɨ ya jiin nda'a kua'a ya ɨɨn tutu kani ja ni nastuu. Ti yoso ndɨnduu nuu tutu un, ti ndasɨ jiin uxia sello, ɨɨn sello ja kuu taka nuu.

2 Ni jini ri ɨɨn ángel ja ndisojniñu nuu ya, ti ni ka'an jaa ɨɨn jnu'un:

—¿Nau kuu ja kuña'nu ga, ja ndisojniñu ña'nu ga ja ka'ncha sello nava na kuiña tutu ja'a? —ni kachi ángel un.

3 Ti ni andɨvɨ, ni ñuyɨvɨ, ni ja iyo chii ñuyɨvɨ, tu ni iyo ni ɨɨn ja ndisojniñu ja kuiña tutu yukan, ni ja nde'e i nuu.

4 Yukan ni nde'e xaan ri chi tu ni iyo ni ɨɨn ja kundisojniñu ja kuiña ti ka'u tutu yukan, ti ni ja nde'e nuu.

5 Sa ti ni ka'an ɨɨn chaa ña'nu un jiin ri, ti ni kachi da:

—Koto nde'e ra. Iyo ɨɨn ja ndisojniñu nanu ɨɨn ndɨka'a ja kuña'nu ga tɨ nuu taka ga kuɨtɨ yuku. Kii ya nuu jna'an Israel ja ni xnukoo tata najana'an Judá. Yukan skonani yo maa ya ɨɨn chaa kuña'nu ga nuu jna'an Judá. Chi suni maa rey David ni kii da nuu jna'an un, ti maa ya vaji nuu jna'an rey David. Yukan kuu ja skonani yo maa ya yo'o rey David. Maa ɨɨn ni maa ya kuu ja ni xnaa taka jniñu ndeva'a. Nusa ti maa ni maa ya kuu ja kuiña tutu un ti ka'ncha ya ndɨ uxia sello un —ni kachi da.

6 Ti sava ma'ñu mesa jiin ndɨ uxia ja chaku un, nuu kancha chaa ña'nu un, ni jini ri ja kandichi ɨɨn ja kaa nanu ɨɨn lelu. Ti jito Lelu un nanu kuɨtɨ ni ji'i ja ni ka sa'a yɨvɨ naa i. Ti iyo uxia ndɨkɨ jiin uxia nduchi Lelu yukan, ja kuu ndɨ uxia Espíritu Yandios ja ni taji ya ka ja'an nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ.

7 Ni jaa maa Lelu un ti ni ki'in tutu yɨjnɨ maa ya kancha nuu mesa un.

8 Ti nu ni jnɨɨ ya tutu un, ti ndɨ kuun ja chaku un jiin

oko kuun chaa ña'nu ja ndisojniñu un ni ka jakunjiti da nuu ya. Ti iin iin da ni ka yinda'a yaa ja nani arpa, jiin ko'o kuu oro, ja ñu'un chitu suxia kutu. Ti stuu suxia kutu yukan nasa kuu yivi ja yi'i nda'a Yandios, ja ka jikanta'u i nuu ya.

9 Ni ka jita i iin yaa jaa, ti sia'an ka'an:

Maa iin ni maa ni kuña'nu ga ja ki'in ni tutu

ti ka'ncha ni sello ja ndasi.

Chi ni ka ja'ni i ni'in, ti jiin niñi ni ni chunaa ni kua'a yivi nuu taka yivi ja kanchuku nuu taka ñuyivi ja'a, taka yu'u, taka ñuu jiin taka nación.

Ni chunaa ni nuu yivi un, chi sia'an ti sa nduu i yivi Yandios.

10 Ni sa'a ni ja ni ka nduu i yivi Yandios ja ta'u i jniñu jiin maa ya.

Ni sa'a ni ja na nduu i nanu sutu ja kunukuachi nuu ya.

Nusa ti ta'u i jniñu ini ñuyivi ja'a—kachi da ka jita da.

11 Maa ri Juan, ni nde'e ga ri, ti ni jini ri ja ka'an kua'a xaan ángel Yandios. Ni ka jikonduu xiin mesa ya jiin ndi kuun ja chaku un, jiin chaa ña'nu ka ndisojniñu un. Ti iyo kua'a xaan ángel yukan.

12 Ti ni ka ka'an jaa da sia'an:

Xaan ga va'a kuu maa Lelu Yandios ja ni ka ja'ni i ya.

Ja yukan ndiso ya jniñu ña'nu.

Ni tu iyo ni iin ja tu yi'i nda'a ya. Ti siuku ya jiin sava'a ni ga ja sa'a ya. Ja siki jniñu ña'nu ja ndiso ya, ti chiñu'un yivi maa ya.

Ti ka'an i ja vii xaan kuña'nu ya. Suni ka'an i ja va'a xaan ga kuu ya.

Ni ka kachi ángel un.

13 Sa ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni ka'an tendi'i ja ni sa'a Yandios ja iyo ini andivi, jiin ini ñuyivi, jiin chii ñuyivi, jiin ini mar. Ti ndi'i yukan ni ka ka'an:

Kusii xaan ini yo ja ka'an yo ja va'a xaan kuu Yandios ja kancha ya nuu mesa ja ta'u ya jniñu.

Kusii xaan ini yo ja ka'an yo ja va'a xaan kuu Lelu Yandios ja kancha nuu mesa nuu ta'u ya jniñu.

Ti na koo yo ja yiñu'un nuu ya, chi vii xaan kuña'nu ya undi vijna ti undi ni kani ni kuiya.

Ni ka kachi i.

14 Yukan na sa ni ka ka'an ndi kuun ja chaku un, ti ni ka kachi:

—¡Sia'an na koo! —ni ka kachi.

Ti ndi oko kuun chaa ña'nu ja ka ndisojniñu ni ka jakunjiti da, ti ni ka chiñu'un da nuu ya —ni ka kachi.

Ndi uxia sello

6

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja maa Lelu Yandios ni ja'ncha ya iin ja uxia sello un. Ti ni jiniso'o ri ja ka'an iin jna'an ndi kuun ja chaku un.

Ni ka'an nanu kana ɨɨn taja, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —kachi.
2 Yukan ti ni jini ri ɨɨn kuayu kuijin, ti yoso sɨkɨ tɨ ɨɨn ja yɨnda'a ɨɨn kuji ja ski'in nduva. Ti yukan ni ni'in ɨɨn corona ja ku'un xini. Ti ni kee ja kanaa, ti ni kundee ni sɨkɨ tendɨ'ɨ.
3 Yukan ti Lelu ni ja'ncha ya sello kuu uu. Ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga jna'an ndɨ kuun ja chaku un, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —kachi.
4 Ti ni jini ri ja ni kee ɨɨn kuayu kua'a, ti ja yoso sɨkɨ tɨ un ndisojniñu ja xnaa jnu'un sɨkɨ ja ka iyo mani ini yɨvɨ ñuyɨvɨ. So ja na ka'ni jna'an i. Ti suni ni ni'in da ɨɨn espada kani.
5 Yukan ti Lelu ni ja'ncha ya sello kuu uni, ti ru'u Juan ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga jna'an ndɨ kuun ja chaku un, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —ni kachi.
Ti nu ni nde'e ri ti ni jini ri ɨɨn kuayu jnuu. Ti ja yoso sɨkɨ tɨ un yɨnda'a ɨɨn balanza ja chikua'a ndeyu.
6 Ti ma'ñu ndɨ kuun ja chaku un ni jiniso'o ri ɨɨn jnu'un ja ka'an:
—Ɨɨn kilo ni triu na kinya'u ja sajniñu i ɨɨn kɨvɨ. Ti uni ni kilo cebada na ni'in i ja kinya'u i ja sajniñu i. Ko sa tu kumani aceite jiin vino nuu i —ni kachi jnu'un un.
7 Yucan ti Lelu ni ja'ncha ya sello kuu kuun. Ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga jna'an ndɨ kuun ja chaku un, ti ni kachi:
—¡Ña'an ti nde'e ra! —ni kachi.
8 Ti ni nde'e ri ti ni jini ri ɨɨn kuayu kuaan. Ti yoso sɨkɨ tɨ ɨɨn ja ndisojniñu ja ka'ni yɨvɨ. Ti ichi jata ndikun ɨnga ja ndiso jniñu ja skɨvɨ yɨvɨ naa i nuu ñuji'i. Ko ni sasɨɨn Yandios ñuyɨvɨ ja kuu kuun nuu, ti ni ja'a ya jniñu nuu ɨɨn chaa un ja na ka'ni da yɨvɨ. Ti sa'a da ja na kuu yɨvɨ naa i jiin kue'e xaan. Sa'a da ja koo jnama xaan. Ti suni sa'a da ja na kaji kuɨtɨ xaan ja ka iyo nuu ñuyɨvɨ ja'a taka yɨvɨ naa i. Sia'an kin xnaa chaa un yɨvɨ.
9 Ti Lelu yukan ni ja'ncha ya sello kuu u'un. Ti nu ni ja'ncha ya, ti ru'u Juan, ni jini ri ja iyo ɨɨn mesa nuu ka chiñu'un i Yandios. Ti chii mesa un ka'iin yɨvɨ ni ka ji'i sɨkɨ ja ka yɨ'ɨ i jiin ya. Chi ni ka kandixia ndaa i jnu'un ya, ti ni ka siuku ni ini i jnu'un un na ni kunchuku i nuu ñuyɨvɨ ja'a. Ja sɨkɨ yukan ti ni ka ja'ni yɨvɨ maa i. Ti ru'u ni nakuni ri yɨvɨ un.
10 Chi ka kanajaa i sia'an:
—¡Jito'o Yandios! Maa ni kuu Yandios ndoo. Va'a siuku ni taka jnu'un ja ni kee yu'u ni. Ko nasa ga kɨvɨ ti sa'a ndaa ni ja'a saña naa na, ti nakua'a ni ja na jna'nu ndatu yɨvɨ ni ka ja'ni saña naa na —ni ka kachi i.
11 Yukan ti ni jini ri ja ni ja'a ya sa'ma kuijin ja na ku'un i, ti ni kachi ya nuu i:

—Kundatu naa ra ti jaku ga kɨvɨ, chi ka iyo ga ñani jna'an ra ja ka junukuachi i nuu Cristo, ja suni kuū i sɨkɨ ja ka kandixia i ya. Chi kumani ja ka'ni yɨvɨ sava ga ñani jna'an ra ja suni ka junukuachi i nuu ya —ni kachi ya.

12 Ti ru'u Juan, ni jini ri ja Lelu un, ni ja'ncha ya sello kuu iñu. Ti ni kii ɨɨn ñujnaa xaan. Ti ni kuñaa nuu ndikandii nanu ɨɨn sa'ma jnuu. Ti ni nduu yoo nanu nɨñɨ.

13 Ni jini ri ja ni kuun chuxini ichi andɨvɨ undi nuu ñu'un. Ni ka nukoyo nanu tɨchɨ vixi yɨ'ɨ ja nu kee tachi ni'in xaan.

14 Ni kuxio andɨvɨ ti ni nastuu kua'an nanu ɨɨn vijin tutu ka'nu. Taka yuku jiin ñu'un ka'iin ma'ñu nducha, ni ka kuxio kua'an.

15 Ti ja yukan ni ka yu'u xaan taka yɨvɨ kanchuku nuu ñuyɨvɨ. Ni ka yu'u taka rey, jiin taka ja ka kuña'nu, jiin ja riku, jiin taka capitán, jiin ja ka ndisojniñu ña'nu, jiin muzu ja ni ka jaan yɨvɨ, jiin chaa ka sa'a jniñu ja kuu ja kuu maa da. Taka un ni ka jankɨsa'yɨ chii yau kava jiin yau kava ja iyo chii yuku.

16 Ti ni jiniso'o ri ja ka kana i yuku un jiin kava un, ti ni ka kachi i:

—Na ndeokava naa ra sɨkɨ ri. Na kasɨ nuu ka yɨsa'yɨ ri, nava tu kuni maa ya ja kancha nuu mesa nuu ta'u ya jniñu, nava ni maa Lelu un tu kuni ya yo'o naa yo, chi kuɨtɨ ini ya ti vi'ga kua'a ya nundo'o kondo'o yo.

17 Vijna ndixia ti ni jaa kɨvɨ ka'nu ja kua'a ya nundo'o kondo'o yo. Ti tu ni ɨɨn ja kundee jiin jnu'un ja kuɨtɨ ini ya —ni ka kachi i.

Yɨvɨ ja kuu maa yɨvɨ ndaa ñuu Israel

7

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja kajin kuun ángel Yandios. Ti kajin da ndɨ kuun jikɨ ñuyɨvɨ. Ti tu ni ja'a ya jnu'un ja ya'a tachi. Ja yukan tukaa ni kee tachi nuu ñu'un ñuyɨvɨ. Ni tukaa ni kee tachi nuu nducha mar. Ni tukaa ni kee chii yujnu un. Sia'an ni ka sa'a ndɨ kuun ángel un.

2 Yukan ti ni jini ri ɨnga ángel Yandios. Vaji ya ichi nuu kaña ndikandii. Ti yɨnda'a ya sello maa Yandios, ya chaku. Ni'in ni kana ya xini ndɨ kuun ángel ja kajin ndɨ kuun jikɨ ñuyɨvɨ. Vanuxia ndɨ kuun ángel yukan ka ndisojniñu ja xnaa ñuyɨvɨ, ñu'un jiin nducha mar.

3 Ti ni kachi ya nuu i naa i:

—Kundatu tɨ'lɨ naa ra. Xnakan na chaa ri sello Yandios jña taka yɨvɨ ja ka junukuachi i nuu Yandios, yukan na ti sa stɨvɨ ra ñuyɨvɨ. Ti stɨvɨ ra nducha mar. Ti xnaa ra taka yujnu un —ni kachi ya.

4 Yukan ti ni jini ri ja kachi ya nasa yɨvɨ ni jinu ja ni chaa ya sello jña. Ni jini ri ja iyo ciento uu xiko kuun mil yɨvɨ, ja kuu maa ni maa yɨvɨ Israel. Ti yukan ka kuu yɨvɨ ni ka yɨ'ɨ nuu ndɨ uxi uu tata najana'an, chaa ni ka xnukoo nación Israel.

5 Uxi uu mil yɨvɨ ni ka kuu
jna'an tata Judá ja ni ka ni'in
sello un, jiin uxi uu mil yɨvɨ ja
ni ka kuu jna'an tata Rubén,
jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni kuu
jna'an tata Gad,
6 jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni
ka kuu jna'an tata Aser, jiin
uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu
jna'an tata Neftalí, jiin uxi uu
mil yɨvɨ ni ka kuu jna'an tata
Manasés,
7 jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka
kuu jna'an tata Simeón, jiin
uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu
jna'an tata Leví, jiin uxi uu
mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an
tata Isakar,
8 jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni
ka kuu jna'an tata Zabulón,
jiin uxi uu mil yɨvɨ ja ni ka
kuu jna'an tata José, jiin uxi
uu mil yɨvɨ ja ni ka kuu jna'an
tata Benjamín. Yukan ti ru'u
Juan ni jini ri ja ni chaa ya
sello nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ja'a.

Yɨvɨ kua'a ja ka ñu'un sa'ma kuijin

9 Ti ru'u Juan ni nde'e tuku
ri, ti ni jini ri ja ni ka ndututu
kua'a xaan yɨvɨ, ja tu ni kuu
ka'u ri nasa i ni iyo, chi yɨvɨ
kua'a xaan ni kuu, ja vekoyo
i nuu nɨ tu'u ñuyɨvɨ. Ti ka
ka'an i tendɨ'ɨ nuu yu'u ja ka
ka'an yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ti kajin i
yu'u mesa nuu ta'u Yandios
jniñu. Kajin i nuu maa Lelu
Yandios. Ti ka ñu'un sa'ma
skiyɨ la'lɨ, ti ka yɨnda'a i nda'a
nuu yukuñuu.
10 Ni ka keja'a ka kanajaa i,
ti ni ka kachi i:
Yandios maa yo kuu ya ni
nama saña.
Ti maa Lelu Yandios kuu ya ni
sa'a ja ni ka nita'u na.
Ni ka kachi i.
11 Suni ni kujin taka ángel
Yandios nuu mesa un, nuu
ka'iin chaa ña'nu ja ka ndiso-
jniñu, jiin ndɨ kuun ja chaku
un. Ti ni ka jakunjitɨ da, ti
ni ka sino da nuu da undi
nuu ñu'un, ja ka chiñu'un da
Yandios.
12 Ti ni ka ka'an da jiin ya:
¡Ni'in, Jito'o Yandios! Na
ka'an yɨvɨ naa i ja
kuña'nu xaan ga ni,
chi jandaa ndixia ja vii
xaan kuña'nu ni.
Vi'i ga ndichi ni.
Na kakanta'u na nuu ni.
Ja sɨkɨ jniñu ña'nu ni, na kua'a
na ja yɨñu'un nuu ni.
Na ni'in kua'a xaan ga jniñu.
Na kundee ni jiin taka
ja sa'a ni.
Sia'an na kuu ja kuu saa ni, ti
sia'an na koo.
Ni ka kachi ángel ya.
13 Yukan ti ni ka'an ɨin chaa
ña'nu un jiin ri:
—Juan, ¿Nasa jani ini ra sɨkɨ
yɨvɨ ka ñu'un sa'ma xkɨyɨ la'lɨ
un? ¿Nau ja ka kuu nu? ¿Nanu
vaji i nusa? —ni kachi da.
14 Ti ni ka'an ri jiin da:
—Maa ni jini ni, taa —ni
kachi ri.
Ti ni ka'an da jiin ri:
—Vekoyo i nuu iyo nundo'o
xaan. Ka kuu i yɨvɨ ja ni
ka nakacha i sa'ma i. Ni ka
ndundoo undi ini añu i, chi
ni ji'i maa Lelu Yandios ja sɨkɨ
maa i naa i. Ni jatɨ ya niñɨ ya
na ni ji'i ya. Ti jiin yukan ni
ka ndundoo añu yɨvɨ un naa i.
15 Yukan kuu ja ka'iin yu'u
mesa nuu ta'u Yandios jniñu,

nava kunukuachi i nuu ya ja
kuu nduu kuu ñuu. Ti sajniñu
i nuu ve'e ya, ti koto va'a ya
maa i chi kuncha ya jiin i.
16 Tukaa ga kuu i soko, ni
tukaa ga ichi i nducha, ti ni
tukaa ga kondo'o i jiin kiji
ndikandii.
17 Chi maa Lelu Yandios
kuncha ya jiin, kuncha ya
mesa nuu ta'u ya jniñu, ti koto
va'a ya i. Kunchaka ya i ki'in
ya jiin i nuu kaña nducha
skɨyɨ xaan ja kunchuku i jiin
ya ja kuu saa ni. Ti sa'a ya ja
tukaa koo kuɨtɨ jnu'un kui'ya
ini i naa i —ni kachi chaa
ña'nu un.

Sɨkɨ sello kuu uxia jiin ko'o kuu oro

8

1 Yukan ti maa Lelu Yan-
dios ni ja'ncha ya sello kuu
uxia ja jasɨ tutu un. Ti nu
ni te'nde sello un, ni kuna'in
kuɨtɨ nuu andɨvɨ. Ni kuna'in ja
kuu sava hora.
2 Ti ru'u Juan ni jini ri uxia
ángel ja ka'iin nuu Yandios, ti
ni ka ni'in uxia ndɨkɨ.
3 Ti ni chaa ɨnga ángel
Yandios. Ni chaa da ti ni
jakundichi da nuu altar nuu
ka'iin ja ka chiñu'un Yandios.
Yɨnda'a da ɨɨn ko'o oro nuu
kayu suxia kutu. Ni ni'in
kua'a da suxia kutu chi kayu
nuu ka jikanta'u yɨvɨ maa
Yandios. Ni ja'ma ya suxia
kutu un nuu ka chiñu'un i
Yandios, ja na kayu nuu maa
ya.
4 Sia'an ni kaa ñu'ma suxia
kutu un ja ni ja'ma ángel Yan-
dios. Ni kaa ñu'ma un jiin
jnu'un ka jikanta'u yɨvɨ ya.
Ni kaa kua'an undi nuu maa
Yandios.
5 Yukan ti ángel un ni ki'in
ya ko'o un, ti ni chu'un chitu
da tɨkuañu'un ja kayu nuu
altar un, ti ni jacha da sɨkɨ
ñuyɨvɨ. Ti ni kanajiin ɨɨn taja.
Nɨ'ɨn, ti janducha, ti ni jnaa.
Sia'an ni kuu na ni te'nde
sello kuu uxia.

Jnu'un sɨkɨ ndɨkɨ

6 Yukan ti ndɨ uxia ángel
Yandios ni ka ni'in ya ndɨkɨ ja
tɨvɨ da.
7 Ti ni tɨvɨ ndɨkɨ ángel undi
nuu kuɨtɨ. Ti ni kuun ñɨñɨ jiin
ñu'un nuu ñuyɨvɨ ja sakanuu
jiin nɨñɨ. Ti yukan ni kayu ɨɨn
ja uni nuu ñuyɨvɨ. Suni sia'an
ni kayu ɨɨn ja uni nuu yujnu.
Ti suni ni kayu ɨɨn ja uni nuu
icha kuii. Sia'an ni kuu na ni
tɨvɨ ndɨkɨ undi nuu kuɨtɨ.
8 Yukan ti ni tɨvɨ ɨnga ndɨkɨ.
Ti ni jini ri ɨɨn ja kaa nanu ɨɨn
yuku ka'nu ni nduva kua'an
nuu nducha mar, ti kanda'a
kua'an nuu mar un. Ti ɨɨn ja
kuu uni nuu nducha mar un
ni nduu nɨñɨ.
9 Ti ni ka ji'i ɨɨn ja kuu uni
nuu taka nuu kuɨtɨ ka'iin chii
nducha un. Ti suni ni naa
ɨɨn ja kuu uni nuu taka barco.
Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ ndɨkɨ
kuu uu.
10 Yukan ti ɨnga ángel ja kuu
uni ni tɨvɨ ya ndɨkɨ. Ti ichi
andɨvɨ ni kanakava ɨɨn chux-
ini ka'nu xaan. Ti ndinchaa
kua'a nanu ɨɨn ñu'un yɨtɨ na ni
jinu vaji. Ni jinu sɨkɨ nuu uni
nuu taka yucha jiin sɨkɨ taka
soko nducha.
11 Chuxini un ni nani ɨɨn ja
u'gua, chi tendɨ'ɨ nducha nuu
ni jinu ni ka nduu u'gua. Ti
yɨvɨ ni ka ji'i nducha un, kua'a

i ni ka ji'i, chi ni nduu ugua
xaan nducha un. Sia'an ni
kuu na ni tɨvɨ ndɨkɨ kuu uni.
12 Yukan ti ɨnga ángel ja
kuu kuun ni tɨvɨ da ndɨkɨ. Ti
ɨɨn nuu ndikandii jiin ɨɨn nuu
yoo jiin kua'a chuxini ni ka
natɨvɨ. Sava ni ka nda'va.
Ti tukaa ni ndii va'a chi ni
kuñaa nuu ɨɨn ɨɨn nuu taka un.
Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ ndɨkɨ
kuu kuun.
13 Yukan ti ru'u Juan, ni jin-
iso'o ri ja kana ɨɨn ya'a ja jiko
tɨ undi sava andɨvɨ un, ti kachi
tɨ:
—Ro'o yɨvɨ ñuyɨvɨ, xaan ga
nda'u koo ra naa ra, chi nda'u
xaan kondo'o ra, chi kuan
kuyajni ja tɨvɨ uni ga ndɨkɨ ndɨ
uni ga ángel ya —ni kachi tɨ.

9

1 Yukan ti ɨnga ángel kuu
u'un ni tɨvɨ da ndɨkɨ. Ti ni
jini ri ja ni kanakava ɨɨn chaa,
ti kaa da nanu chuxini. Ni
kanakava da nuu ñuyɨvɨ, ti
yɨnda'a da ɨɨn ndakaa ja kuiña
da ɨɨn soko kunu xaan.
2 Ni jiña da yu'u soko un,
ti ni kaña kua'a xaan ñu'ma,
nanu ɨɨn horno ka'nu xaan.
Ti ndii ndikandii. Ko nu ni
kaña kua'a xaan ñu'ma un, ti
ni kuñaa nɨ tu'u nuu andɨvɨ
jiin ndikandii.
3 Ti nuu ñu'ma un ni ka
kenda ndɨkua'yɨ, ti ni ka
jichanuu tɨ nuu nɨ ka'nu
ñuyɨvɨ. Ti ka ndisojniñu tɨ ja
sa'a tɨ nanu ka sa'a ndɨsu'ma
xaan un.
4 Ni ka ndisojniñu tɨ ja sa'a
tɨ nundo'o nuu taka yɨvɨ, ja
tu ka ndiso sello ja kuu yɨvɨ
Yandios. Chi vanuxia tu ni ka
ndiso tɨ jniñu ja stɨvɨ tɨ icha,
ni ja stɨvɨ tɨ yuku, ni ja stɨvɨ tɨ
taka yujnu.
5 Ni ka ndiso tɨ jniñu ja
kua'a tɨ nundo'o nuu yɨvɨ un
ja kuu u'un yoo, ko tu ni ndis-
ojniñu tɨ ja ka'ni tɨ ndɨyɨ. Chi
so ja kua'a tɨ nundo'o nanu ka
tuu ndɨsu'ma un.
6 Kɨvɨ un kundio ini yɨvɨ naa
i ja na kuū i, ko tu kuu kuu
nduku xaan i nasa a kuū i, ko
tu ni'in i nasa.
7 Ti ndɨkua'yɨ un, kanda tɨ
nanu kanda kayu ja ka iyo
tu'va ja kin kanaa. Xini tɨ
ñu'un ɨɨn corona oro. Ti
kanda nuu tɨ nanu yɨvɨ.
8 Iyo ixi tɨ ti kaa nanu ñasɨ'ɨ.
Ti jnu'un tɨ kaa nanu'un
ndɨka'a.
9 Ti ñɨɨ tɨ kaa nanua kaa. Ti
nɨ'ɨn ndijin tɨ nanu nɨ'ɨn nuu
kuankoyo kua'a kayu nuu
guerra ja ka jista tɨ carreta.
10 Su'ma tɨ kaa na nuna
su'ma ndɨsu'ma, chi iyo ɨɨn
iñu nuu su'ma tɨ. Yukan ni
ka ja'a tɨ nundo'o nuu yɨvɨ jiin
su'ma tɨ un. Sia'an ni ka stuji
tɨ yɨvɨ ja kuu u'un yoo.
11 Ti iyo ɨɨn ja kuña'nu nuu
tɨ. Maa ɨɨn yukan ni kuu ja
ndito yu'u soko nuu ka'iin
yɨvɨ ndeva'a un. Ti yukan
kuu ɨɨn ángel ndeva'a ja nani
Abadón nuu yu'u hebreo, ti
nuu yu'u griego nani Apolión.
Sia'an ni kuu sɨvɨ ángel un, chi
ni xnaa yɨvɨ naa i.
12 Sia'an ni iyo ɨɨn nundo'o
un, ko iyo uu ga nundo'o ja
kii.
13 Yukan ti ɨnga ángel kuu
iñu ni tɨvɨ da ndɨkɨ. Ti ru'u
Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨɨn
jnu'un. Ni ka'an undi ma'ñu
ndɨ kuun xini altar oro ja
kande nuu Yandios.

14 Ti ni kachi jini ángel Yandios ja kuu iñu:
—Nu iyo yucha ja nani yucha Eufrates, iyo kuun ángel ja ka nu'ni da. Kuan ndaji da —ni kachi.
15 Yukan ti ndɨ kuun ángel un ni ka ndaji. Ti ka iyo tu'va ja kuu maa hora, jiin kɨvɨ, jiin yoo, jiin kuiya, chi ka'ni da sava yɨvɨ ñuyɨvɨ.
16 Ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri nasa koso soldado kuayu nu na ki'in da. Ti kua'a xaan da ka iyo, chi ka iyo undi uu ciento millón da naa da.
17 Ja'a kuu ja ni jini ri na ni xna'an ga da nuu ri. Ni jini ri kuayu un, ti ni jini ri chaa ka yoso. Ti ka ñu'un da su'u nuu ja kua'a, ja nchaa, jiin ja kuaan. Ti xini kayu un ka nanuu xini ndɨka'a. Ti kaña ñu'un yu'u tɨ. Ti suni kaña ñu'ma yu'u tɨ. Ti suni ni kaña azufre yu'u tɨ. Taka un ni kaña yu'u tɨ.
18 Yukan ti ni ka ja'ni tɨ sava yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ti kua'a xaan yɨvɨ ni ka ji'i vanuxia uni nuu ka ja'ni tɨ yɨvɨ un, ja ni kaña ñu'un yu'u tɨ, ni kaña ñu'a, ti ni kaña azufre yu'u tɨ.
19 Sia'an ni kuu chi ni'in xaan yu'u tɨ. Suni ni'in xaan undi nuu su'ma tɨ, chi xaan su'ma tɨ un nanu yu'u koo, ti jiin yukan ni ka stuji tɨ yɨvɨ. Yukan ni kuu na ni ka ji'i ɨin ja kuu uni nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ.
20 Ko sava ga yɨvɨ ñuyɨvɨ, vasu tu ni ka ji'i i jiin nundo'o un. Ko ni tu ni ka nakani kuɨtɨ ini i ja xndoo i jniñu ndeva'a. Chi tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i ndaja'a ja yɨnda'a maa ja'u'u un. Tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin oro. Ni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin plata. Ni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin kaa. Suni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni ka sa'a i jiin yuu. Ni tu ni ka xndoo i ja chiñu'un i santu ja ni kuu jiin yujnu. Tu kuɨtɨ ni ka xndoo i ja chiñu'un i taka yukan, vasu tu kuɨtɨ chaku ini santu un, ni tu jiniso'o, ti ni nu tu kuu kaka.
21 Suni sɨa'an tu ni ka xndoo i ja ka jajna'an ini i ka'ni i ndɨyɨ. Suni tu ni ka xndoo i jniñu ja ka sa'a tasɨ i. Tu ni ka xndoo i ja ka jika i jiin jnu'un sɨɨ ini. Ni tu ni ka xndoo i jnu'un ja ka sakui'na i. Tu kuɨtɨ ni ka xndoo i taka jniñu ndeva'a un. Sia'an ni kuu na ni tɨvɨ trompeta kuu iñu.

Jnu'un ángel ja yɨnda'a tutu lulu

10

1 Suni ru'u Juan, ni jini ri ɨnga ángel Yandios vee kuun da ichi andɨvɨ. Ti kuu ya ɨin ángel kuña'nu ga. Chi suku ya ɨin tɨku'lu viko, ti xini ya kaxndee ɨin koo kiji. Nuu da kaa nanu nuu ndikandii. Ti sɨ'ɨn ya kanda nanu uu sɨ'ñɨ yuxe'e, ti kanda'a.
2 Ti yɨnda'a da ɨin tutu lulu ini nda'a da ja nuña. Ni jani da sɨ'ɨn kua'a da nuu nducha mar ti ni jani da ɨnga sɨ'ɨn da nuu ñu'un ichi. Sia'an ni jakuiñɨ ángel un.
3 Yukan ti ni kanako'o da. Ni kanako'o da nanu kuu nu nde'e ɨin ndɨka'a. Ti nu ni

kanako'o da, ni keja'a ka'an taja.
4 Undi uxia jinu ni ka'an taja un. Ti ru'u Juan, kuni chiso ri jnu'un un nuu tutu, ko tu ni kuu, chi ni jiniso'o tuku ri ichi andɨvɨ ja ka'an ɨin jnu'un jiin ri, ti ni kachi:

—Koto chaa ra jnu'un ni ka'an uxia taja un. Chi su'va sava'a va'a ra jnu'un un —ni kachi.
5 Yukan ti ángel un ni kani'in da nda'a kua'a da ichi andɨvɨ,
6 ti ni keja'a ka'an ni'in teyɨi da. Ni ka'an teyɨi da jandaa sɨkɨ maa ja chaku ja kuu saa ni, ja kuu nɨ kani, ja ni sa'a andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ jiin taka ja iyo nuu, ti ni kachi da:

—Tukaa ga kukuee ti jinu taka ja ni chisojnu'un Yandios.
7 Chi jaa kɨvɨ ja jinu jniñu Yandios. Yɨvɨ na tɨvɨ sandɨ'ɨ ni ga ndɨkɨ, ti kundaa taka jnu'un ni chisojnu'un da. Sia'an nanu ni chisojnu'un da nuu chaa ni ka kuu profeta, ja ni ka ka'an da jnu'un ya undi najana'an —ni kachi ángel kuña'nu un.
8 Yukan ti ni jiniso'o tuku ri ichi andɨvɨ ja ka'an ɨnga jnu'un, ti ni kachi:

—Kuan ki'in tutu lulu ja nuña ini nda'a ángel ja kandichi nuu nducha jiin nuu ñu'un un —ni kachi jiin ri.
9 Sa ni ti ni tu'va ri nuu kandichi ángel un, ti ni kachi ri:

—Kua'a nuu ni tutu lulu ni nuu na —ni kachi ri.

Ti ni kachi da:

—Ki'in ti kaji ra. Ti kuu ugua chii ra sa'a. Ko yu'u ra, chi nduu vixi nanu nduxi ñuñu —ni kachi da.
10 Yukan ti ni ki'in ri tutu lulu un, ti ni yaji ri. Ti vixi ni kuu ini yu'u ri nanu nduxi ñuñu. Ko nu ni koko ri ti ni kuu ugua ndixia chii ri ni sa'a.
11 Yukan ti ni kachi da jiin ri:

—Kanuu ja kin nakachi ra jnu'un Yandios. Ti ka'an ra jnu'un da nuu kua'a xaan yɨvɨ naa i sɨkɨ nasa koo ijña isa, nuu tɨjnɨ ñuu jiin nuu tɨjnɨ nación ja sɨin sɨin yu'u ka ka'an i, jiin nuu tɨjnɨ chaa kuña'nu —ni kachi da.

Sɨkɨ uu chaa ka ja'a jandaa

11

1 Yukan ti ni ja'a ya ɨin ku'va nuu ri ja na chikua'a ri, ti ni kachi ya:

—Kuan chikua'a veñu'un ka'nu Yandios. Ti chikua'a ra altar. Ti suni ka'u ra nasa yɨvɨ ka'iin ja ka chiñu'un i Yandios.
2 Ko tu chikua'a ra yuxe'e veñu'un un. Koto chikua'a ra, chi kendo ja kuu yɨvɨ ɨnga nación. Chi na kua'a i nundo'o nuu yɨvɨ ja kanchuku ini ñuu ii ja'a. Undi uu xiko uu yoo kuu ja kua'a i nundo'o nuu yɨvɨ ñuu ja'a —ni kachi ya.
3 Chi kua'a ri jniñu ña'nu nuu ndɨnduu chaa un ja na kua'a da jandaa sɨkɨ ru'u. Ja kuu ɨin mil uu ciento uni xiko kɨvɨ kuu ja kua'a da jandaa. Ko ku'un da sa'ma ndayɨ sɨkɨ ja kukui'ya ini da jiin kuachi

ja ka sa'a yɨvɨ naa i —ni kachi ya.

4 Ti uu yujnu olivo un jiin uu candelero oro un kandichi nuu Yandios. Ti stuu ja maa ya kuu ja xiin ñuyɨvɨ. Ndɨnduu chaa un ka kuu da nanu uu yujnu Olivo jiin uu candelero oro, chi ka'iin da nuu Yandios ja kotu'va da ka'an da jnu'un ya, jiin ja ka sa'a da jniñu ña'nu ya.

5 Ti nu iyo yɨvɨ ka kuni kua'a nundo'o nuu chaa ña'nu un, ti kaña ñu'un yu'u ndɨnduu da ti kayu ndɨ'ɨ yɨvɨ ja ka jito u'u nuu da. Undi siukan kin sa'a da jiin taka yɨvɨ ja ka kuni kua'a nundo'o nuu da. Ti maa yɨvɨ un kuū i.

6 Chi ka ndiso da jniñu ka kasɨ da, ti tukaa kuun sau ja kuu nɨ kuiya ja nakachi da jnu'un Yandios. Kuu sa'a da ja na nduu nɨñɨ taka nducha. Ti suni kuu stɨvɨ da ñuyɨvɨ jiin taka nundo'o. Nu kuni da ti kuu sa'a da un nuu nuu ni, nasa kuu ini maa da.

7 Yukan ti ja ni jinu ja ka nakachi da jnu'un Yandios, ti kenda ɨɨn ja kaa nanu ɨɨn kuɨtɨ xaan, kaña nuu soko kunu xaan un. Kenda ti kanaa jiin da naa da, ti kundee ka'ni maa da.

8 Ti kundatu yɨkɨ kuñu da ini ichi ka'nu maa ñuu un. Ti ñuu un kuu nuu ni ka ja'ni yɨvɨ maa Jito'yo, nuu ni ka jatakaa i ya nuu nda'a cruz. Yukan kundatu yɨkɨ kuñu da. Ti kachi yɨvɨ naa i ja ñuu un kuu nanu Sodoma jiin Egipto.

9 Undi uni kɨvɨ sava nde'e tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i nuu ka ndatu ndɨyɨ un. Yɨvɨ ñuu jika jiin yɨvɨ ɨnga nación jiin yɨvɨ ka ka'an ɨnga yu'u, yukan kuu yɨvɨ ja nde'e i nuu ka ndatu ndɨyɨ un. Ko tu kua'a i jnu'un ja jakunduji ndɨyɨ un.

10 Ko vanuxia ka kusɨɨ xaan ini yɨvɨ ñuyɨvɨ ja ka jitonchaa i nasa ni ka jna'an chaa un naa da. Ti na sa'a i viko ja na tejna'an nuu jna'an i ɨɨn ɨɨn ta'u ja ka kusɨɨ ini i, ja ni ka kundee i ni ka ja'a i nundo'o nuu da naa da, ti ni ka ji'i da.

11 Yukan ni ya'a tuku uni kɨvɨ sava, ti ni na kua'a tuku Yandios tachi ya ini chaa un, ti su'va ni ka nandoto tuku da, ti ni ka ndokuɨñɨ da kajin da, ti ni ka yu'u xaan yɨvɨ nu ni ka jini i nuu da kajin da.

12 Yukan ti ni ka jiniso'o da ɨɨn ndusu ja kana ichi andɨvɨ, ti kachi:

—Kaa ti kikoyo ra undi ja'a—kachi.

Ti yɨvɨ ja ka jito u'u maa da, ni ka jini i ni ka ndaa da kuankoyo da ichi andɨvɨ jiin ɨɨn tɨku'lu viko.

13 Ru'u Juan, ni ndakoto ga ri yukan, ti hora un ni chaa ɨɨn ñujnaa xaan. Ti ɨɨn ja kuu uxi nuu ñuu un ni naa. Ti ni ka ji'i uxia mil yɨvɨ naa i ja ni sa'a ñujnaa un. Sia'an ni kuu ti sava ga i ni ka yu'u xaan. Ti ni ka ndakuni'in i sɨvɨ maa Yandios kuña'nu ya kancha andɨvɨ.

14 Sia'an ni ya'a nundo'o kuu uu, ko yukan ti vaji tuku ɨnga nundo'o.

15 Yukan ti ɨnga ángel ja kuu uxia, ni tɨvɨ da ndɨkiɨ. Ti ru'u Juan, ni jini ri ja ka'an jaa ɨɨn ndusu ichi andɨvɨ, ti ni kachi:

Jito'yo Yandios jiin Cristo,
kuu ya ka ta'u jniñu
vijna.
Maa ya ka ta'u jniñu nuu nɨ
ñuu, nuu ni ka yɨnda'a
yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a.
Ti ta'u ya jniñu ja kuu saa ni
undi ja kuu nɨ kani.
Kachi ndusu un.
16 Yukan ti ndɨ oko kuun
chaa ña'nu ja kanchuku yu'u
mesa nuu kancha Yandios, ni
ka jakunjitɨ da nuu Yandios, ti
ni ka sino da nuu da undi nuu
ñu'un ja ka nachiñu'un da ya,
17 ti ni ka kachi da:
Na kuta'u na nuu ni, Jito'yo
Yandios, chi kuña'nu
ni nuu nɨ tu'u ja iyo.
Maa ɨin ni maa ni kuu Yan-
dios ja ni iyo ja kuu na
jana'an ja ni ya'a, ti iyo
ni undi vijna.
Chi jandaa ndixia ja kuña'nu
xaan ni ja ta'u ni jniñu
nuu nɨ tu'u ja iyo.
18 Ni ka jito u'u yɨvɨ ñuyɨvɨ maa
ni, ko su'va ni jaa kɨvɨ
ja koto u'u ni maa yɨvɨ
un naa i.
Ti sa'a ndaa ni kuachi sɨkɨ
taka yɨvɨ ni ka ji'i.
Ko na kua'a ni ta'u nuu
maa yɨvɨ ni ka nakani
jnu'un ni, vasu
kuña'nu xi nda'u. Ko
nuu maa i na kua'a ni
ta'u.
Ti xnaa ndɨ'ɨ ni yɨvɨ ja ni ka
stɨvɨ maa jiin jna'an.
Ni ka kachi da.
19 Yukan ti ru'u Juan, ni jini
ri ja nuña veñu'un Yandios ja
iyo andɨvɨ. Ini yukan ni jini
ri ɨin jajnu ja ñu'un yuu, ti
nuu yuu yukan yoso jnu'un
ni chisojnu'un Yandios nuu
yɨvɨ Israel. Yukan ti ni keja'a
ka'an taja, ti nɨ'ɨn, ti jnaa,
ti ni keja'a kuun ñɨñɨ xaan,
vanuxia ña'nu xaan kuu maa
Yandios.

Ɨin ja so naa ini yo nde'e yo

12

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini
ri ichi andɨvɨ ɨin ja so naa ini
yo nde'e yo. Ni jini ri ɨin
ña'an, ti suku ña ndikandii
nanu ɨin sa'ma, ti kandichi ña
sɨkɨ yoo. Ti ñu'un corona xini
ña ja ka ndeña uxi uu chuxini.
2 Ñu'un se'e ña, ti kanajiin
ko'o ña ja ja'ncha i chii ña,
ja kaku se'e ña, ti jatu ña ja
skaku ña i.
3 Yukan ti ni kenda ichi
andɨvɨ ɨnga ja so sa'u ii ini
nde'e yo nuu. Ni kenda ɨin
koo kua'a ka'nu xaan. Ti iyo
uxia xini tɨ jiin uxi ndɨkɨ tɨ, ti
ndɨ uxia xini tɨ un ka ñu'un
corona.
4 Ni jini ri ja jista tɨ ɨin
ja uni nuu chuxini ja iyo
nuu andɨvɨ, ti ni siukoyo tɨ
kua'an nuu ñuyɨvɨ. Yukan ti
ni jakuɨñɨ tɨ nuu ña'an un. Ni
jakuɨñɨ tɨ nuu ña chi vanuxia
ja kuan kuyajni skaku ña ɨin
suchi lulu, ti kuni koko tɨ
suchi lulu un.
5 Yukan ti ni skaku ña ɨin
se'e yɨɨ. Ko suchi un ndiso-
jniñu i ja ta'u i jniñu nuu nɨ
tu'u ñuyɨvɨ. Ta'u i jniñu nuu
vaji ga kɨvɨ, ti vasu na koo yɨvɨ
ni'in ini, ko ta'u i jniñu nuu
nɨ tu'u yɨvɨ ñuyɨvɨ. Yukan ti
ndaa i no'on i undi nuu kan-
cha mesa Yandios nuu ta'u ya
jniñu.
6 Ko ña'an un ni jinu ña
kua'an ña undi nuu ñu'un
te'e. Ti yukan iyo tu'va ɨin

ja ni satu'va Yandios ja ni'in
ña ja kaji ña, chi kuncha ña
yukan ja kuu ɨɨn mil uu ciento
uni xiko kɨvɨ.
7 Yukan ti ni iyo ɨɨn jnu'un
kanaa nuu andɨvɨ. Ni kenda
ángel Miguel jiin ndaja'a ya, ti
ni ka kanaa da jiin koo ka'nu
un jiin ndaja'a maa.
8 Ti Miguel jiin ndaja'a ya,
ni ka kanaa da jiin un. Ni
kundee da jiin kuɨtɨ un. Ja
yukan tukaa ni iyo nuu ja
kunchaa kuɨtɨ un nuu andɨvɨ.
9 Siukan ni kuxio kuɨtɨ un
kua'an tɨ. Ti yukan kuu maa
koo ka'nu ja ni iyo undi na-
jana'an xaan. Yukan kuu
maa ja'u'u ja suni nani Sa-
tanás. Yukan kuu maa ja ni
xnda'u ndɨ'ɨ yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i.
Ni keni'in da kuɨtɨ un kua'an
tɨ jiin tendɨ'ɨ ndaja'a tɨ. Ti ni
chaa tɨ jiin ndaja'a tɨ un undi
nuu ñuyɨvɨ ja'a.
10 Yukan ti ru'u Juan, ni jin-
iso'o ri ɨɨn ndusu ja kana ichi
andɨvɨ, ti kachi:
Vijna ti stuu Yandios ja ndiso
ya jniñu ña'nu ga.
Chi ta'u ya jniñu, ti ni ja'a
ya jniñu nuu Cristo ja
na nama ya ñani yo jiin
kua'a yo.
Chi ni keni'in ya maa ɨɨn
ja kuni kankuachi sɨkɨ
maa i naa i.
Chi kuu nduu kuu ñuu kuni
kankuachi sɨkɨ i nuu
Yandios.
11 Ni ka kundee i sɨkɨ ja'u'u un,
chi maa Lelu Yandios
ni jatɨ ya nɨñɨ ya ja kuu
maa i naa i.
Ti ni tukaa yu'u i kuū i ja sɨkɨ
maa ja'u'u un.
12 Taka ra ja kanchuku andɨvɨ,
na koo sɨɨ xaan ini ra
naa ra.
Ko taka ra ja kanchuku
nuu ñuyɨvɨ, chi koo
ra jnukui'ya ini, chi
ni chaa ja'u'u un nuu
kanchuku ra naa ra.
Ti kuɨtɨ xaan ini i, chi jini ja
tukaa ga koo kua'a ga
kɨvɨ ja xnda'u nuu yɨvɨ
naa i.
Ni kachi ndusu un.
13 Yukan ti ni jini kuɨtɨ un
ja ni keni'in Yandios tɨ kua'an
tɨ nuu ñuyɨvɨ. Ti tukaa kuu
ndɨvɨ tɨ andɨvɨ. Ni jini tɨ ja
sia'an iyo, ti ni keja'a ndikun
tɨ jata ña'an ni skaku se'e un,
chi kuni ka'ni tɨ suchi lulu un.
14 Ti ni ja'a Yandios uu ndi-
jin na'nu nanu ndijin ya'a
nuu ña'an un, ti ni ndava ña
kua'an ña undi nuu ñu'un te'e
un, ja nama ña maa ña nuu
koo yukan. Ni kuncha ña
yukan ja kuu uni kuiya sava,
ti ni iyo ja kaji ña, sia'an nava
tu kuni koo un nuu kande ña.
15 Yukan ti ini yu'u koo un
ni kaña nducha. Ti ni joso
tɨ nducha un nuu kua'an ña.
Nanu ɨɨn yucha ka'nu ni kaña
yu'u tɨ ti ni joso tɨ nuu kua'an
ña, chi kuni tɨ ka'ni tɨ ña'an un
niku.
16 Ko ni chindee chituu
ñu'un un maa ña, chi ni nuña
ñu'un un, ti yayukan ni kaan
yau nanu xnduchi, ti yukan
ni yijin nducha un kua'an. Ti
koo un tukaa ni kujnuni ja
sa'a tɨ.
17 Yukan na ti ni kuɨtɨ xaan
ini koo un sɨkɨ ña'an un. Ti
ni kee tɨ kua'an tɨ, ja kanaa
tɨ jiin taka ga yɨvɨ ja ka kuu i
se'e ña, maa yɨvɨ ja ka jandatu

i jnu'un ni ta'u Yandios, ja ni ka kandixia ni ini i jnu'un Jesús. Ti ja sia'an ni ka kanaa koo un jiin ña'an un.

Yukan ti ni kendo tɨ kandichi tɨ nuu ñɨtɨ yu'u mar un.

Kuɨtɨ ni kañɑ nuu nducha mar

13

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni kañɑ nuu nducha mar un ɨɨn kuɨtɨ. Ti iyo uxia xini tɨ jiin uxi ndɨkɨ tɨ. Ti ndɨ uxi xini ndɨkɨ tɨ un ka ñu'un corona. Ti nuu ndɨ uxia xini tɨ un yoso ɨɨn sɨvɨ ja kanchañɑ'an sɨkɨ sɨvɨ Yandios, chi ka'an ja kuɨtɨ xaan un kuu maa Yandios.

2 Ti kaa kuɨtɨ xaan un nanu kaa ɨɨn kuíñɨ.

Ti ja'a tɨ kaa nanu ja'a oso, ti yu'u tɨ kaa nanu kaa yu'u ndɨka'a. Yukan ti koo ka'nu un ni ja'a ndɨ'ɨ tɨ jniñu ña'nu kundiso kuɨtɨ un, jiin ɨɨn mesa nuu ta'u tɨ jniñu.

3 Ni tuji ɨɨn xini tɨ. Nanu ja kuni kuu tɨ jiin. Ko nuu ni tuji tɨ un ni nduva'a tuku ni. Ti so ni naa ini tendɨ'ɨ yɨvɨ, chi ni nduva'a ni xini tɨ un, ti ja yukan ni ka chindikun i jata kuɨtɨ un ja kunchañu'un i tɨ.

4 Ni ka chiñu'un i koo ka'nu un, chi ni ja'a tɨ jniñu ña'nu nuu ɨnga kuɨtɨ un, ti suni ni ka chiñu'un i maa. Ti ni ka keja'a ka ka'an i:

—Tu iyo ɨnga nanu ɨɨn kuɨtɨ ja'a. Ni ɨɨn tu kuu kanaa jiin maa tɨ —kachi yɨvɨ un naa i.

5 Ni ja'a Yandios jnu'un ja na sa'a kuɨtɨ un nasa kuu ini maa tɨ. Vanuxia ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ ya, so ja na kunchañu'un yɨvɨ tɨ ti ansu maa Yandios. Ja kuu uu xiko uu yoo ni ja'a ya jnu'un ja sia'an na sa'a kuɨtɨ un.

6 Ti ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ Yandios, chi ni kachi tɨ ja na kunchañu'un yɨvɨ maa tɨ ti ansu maa Yandios. Sia'an ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ ya, ti suni ni ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ yɨvɨ ya, sɨkɨ yɨvɨ ja ni ka ni ta'u i kanchuku i jiin Yandios undi andɨvɨ.

7 Suni ni ja'a Yandios jnu'un ja na kanaa tɨ jiin yɨvɨ ya ja kanchuku i nuu ñuyɨvɨ ti na kundee tɨ. Suni ni ja'a ya jnu'un ja na ta'u tɨ jniñu nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ, vasu nuu yɨvɨ ñuu jika, xi yɨvɨ taka ga nación, xi yɨvɨ ka ka'an taka nuu yu'u, ko sia'an ta'u tɨ jniñu sɨkɨ i naa i.

8 Yukan kuu maa yɨvɨ ja tu kunchuku kuɨtɨ i jiin Yandios, chi tu ni kandixia i nuu maa Lelu ya.

Ja ni nakaji ya ya kuu Lulu un, ja na katɨ ya nɨñɨ ya, ti na kuū ya nuu nda'a cruz. Sia'an ni nakaji ya ya un undi na sa ti koo ga ñuyɨvɨ ja'a. Ti tu ni chiso kuɨtɨ ya sɨvɨ yɨvɨ un nuu tutu ya, chi tu ni ka kandixia i maa Lelu un.

9 Ru'u Juan, na kachi ri nuu taka ro'o yɨvɨ ka kandixia, ja ka ndiyo ini ra kuni ra jnu'un ndaa. Ti chunso'o va'a naa ra nuu taka jnu'un ja'a.

10 Nusa ti nu na chondee yɨvɨ naa i ro'o vekaa, ti jandaa ni kuu ja ki'in ra vekaa. Nu na kua'a i tau ra jiin machete ja ka'ni i ro'o, ti jandaa ni kuu ja sia'an kuu ra. Yukan

kuu ja kanuu ja koto sakui'ya ra ini ra ja kaka ra nuu ichi Yandios. Chi yo'o ja ni nakaji ya maa yo ja na kuū yo yɨvɨ ya, ti na kaka ndaa yo nuu ichi ya, vasu na kachi yɨvɨ ja ka'ni i yo'o.

Kuɨtɨ ni kañɑ ichi chii ñu'un

11 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni kañɑ ɨnga kuɨtɨ ichi chii ñu'un. Ti iyo uu ndɨkɨ tɨ ja ni nakava nuu nanu ndɨkɨ rɨɨ. Ti ni ka'an tɨ suni sia'an nanu ni ka'an koo ka'nu un.

12 Ni ndiso ndɨ'ɨ tɨ jniñu ja ndiso maa ɨnga kuɨtɨ ka'nu un. Yukan ti ni sa'a tɨ ja na chiñu'un yɨvɨ ñuyɨvɨ ɨnga kuɨtɨ un, maa kuɨtɨ ja ni tuji xini un, ko ni nduva'a tɨ.

13 Ti kuɨtɨ ni kañɑ chii ñu'un un ni sa'a tɨ jniñu ña'nu, ja so ni ka naa ini yɨvɨ naa i. Ti ni ka jini tendɨ'ɨ yɨvɨ un ja kayu ñu'un ichi andɨvɨ, ti ni skuun tɨ ñu'un un vaji ichi nuu ñuyɨvɨ.

14 Sia'an ni xndɑ'u kuɨtɨ un yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i, ja ni sa'a tɨ jniñu ña'nu un sɨkɨ ja ni kachi jna'an tɨ un.

Suni ni kachi tɨ ja na sa'a yɨvɨ ɨɨn santu ja kaa nanu maa kuɨtɨ ni tuji xini un jiin machete, ko tu ni ji'i tɨ. Sia'an ni kuña'nu xaan kuɨtɨ un.

15 Ti sa'a tɨ ja santu kuɨtɨ un na jista tachi nanu kuɨtɨ chaku nava na kuu ka'an tɨ, ti na ka'ni tɨ taka yɨvɨ ja tu jandatu i ja chiñu'un i maa tɨ.

16 Ti kuɨtɨ ni kañɑ chii ñu'un un ni chayɨka tɨ ja na ni'in yɨvɨ naa i ɨɨn jnuni maa xini nda'a kua'a i xi yujiñɑ i. Ni chaa tɨ jnuni un nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ naa i, vasu yɨvɨ nda'u xi yɨvɨ kuña'nu, vasu yɨvɨ ñava'a xu'un xi yɨvɨ tu ñava'a xu'un, vasu kuu i muzu ja ni ka jaan yɨvɨ xi yɨvɨ ja ka sajniñu ja kuu maa. Ni ta'u tɨ jniñu ja tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ na ni'in jnuni un.

17 Chi vanuxia nu tu kundiso i jnuni un, ti tu kuu xiko i ni tu kuu kuan i. Sia'an kuu nu tu kundiso i jnuni ja kuu sɨvɨ kuɨtɨ xiin número ja kuu sɨvɨ tɨ.

18 Ja'a na nanduku yo nasa kuni ka'an un. Yɨvɨ chaku ini ti na nanduku i nasa kuni ka'an maa número kuɨtɨ un, chi kuu nanu número ja ka ka'u yɨvɨ ñuyɨvɨ ja'a. Ti número kuɨtɨ un kuu iñu ciento uni xiko iñu.

Yɨvɨ Lelu Yandios ja ka jita i yaa

14

1 Yukan na ti ru'u Juan, ni nde'e ri, ti ni jini ri ja kandichi maa Lelu Yandios xini yuku Sión. Suni iyo ciento uu xiko kuun mil yɨvɨ jiin ya. Ti yujiñɑ i ka yoso sɨvɨ maa ya jiin sɨvɨ Tata ya Yandios.

2 Yukan ti ichi andɨvɨ ni jiniso'o ri ja ka'an, ti ni'in xaan ka'an nanu nuu jika kua'a xaan nducha xi nanu ni'in ka'an ɨɨn taja. Ni jiniso'o ri ja ka'an nanu nuu ka'ɨin kua'a yɨvɨ ka chaa yaa nani arpa.

3 Ni ka ndututu i nuu ya ja nukoo xiin mesa nuu ta'u ya jniñu, nuu ka'ɨin kuun ja chaku jiin chaa ka kuña'nu un. Yukan ti ni ka keja'a ka jita i yaa. Ni ka jita i ɨɨn yaa jaa. Ti yɨvɨ un ka kuu yɨvɨ ja ni nama ya nuu ñuyɨvɨ

ja'a. Ti yukan ka'iin ciento uu xiko kuun mil yɨvɨ naa i. Yɨvɨ yukan kuu ja ni ka kutu'va yaa un. Chi vanuxia tu kuɨtɨ ɨnga ja kutu'va yaa un.

4 Yɨvɨ un tu ni ka jika i ichi ndeva'a, ja kusɨkɨnchaa jna'an i. Tu ni ka ndiyo ini i jniñu ndeva'a, chi su'va ni ka sandoo i maa i jiin undi ini añu i. Yɨvɨ un ni ka chiñu'un ndaa i maa Lelu Yandios. Ni ka siuku i nava ni ka'an ya. Chi ni nama ya i ma'ñu yɨvɨ ñuyɨvɨ, ti ka kuu i nanu ɨɨn ta'u ja ka ja'a yɨvɨ nuu Yandios jiin nuu maa Lelu ya.

5 Tu ni ka ka'an kuɨtɨ i jnu'un xndoña'an. Chi ni ka iyo ndoo ini i, ti ni ka iyo ndoo añu i nuu Yandios.

Jnu'un ni ka ka'an ángel iin ichi andɨvɨ

6 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨnga ángel Yandios ja ndava kua'an ichi andɨvɨ. Ti yɨnda'a ya ɨɨn jnu'un Yandios ja tu naa kuɨtɨ. Ni kachi da ja xndichi Yandios yɨvɨ ñuyɨvɨ. Ni nakani da jnu'un un nuu yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i, nuu yɨvɨ taka nación, nuu yɨvɨ taka ñuu, nuu yɨvɨ taka jna'an, nuu yɨvɨ ka ka'an ɨnga yu'u, nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ un ni ka'an ángel un.

7 Ni kanako'o ya xini i naa i:

—Kuandatu naa ra nuu Yandios. Na kani ini ja maa ɨɨn ni maa ya kuu Yandios. Ti chiñu'un maa ya naa ra, chi ja kuan kuyajni kɨvɨ ja na nduku jnu'un ya sɨkɨ yɨvɨ ka sa'a ndeva'a un. Na chiñu'un maa ya, chi vanuxia maa ya kuu ja ni sa'a andɨvɨ. Ti maa ya ni xnukoo ñuyɨvɨ. Maa ya ni sa'a nducha mar, ti maa ya ni sa'a soko nducha —ni kachi ángel un.

8 Yukan na ti ni chaa ɨnga ángel Yandios, ti ni kachi da:

—Ni kuu na'in ñuu ka'nu, ñuu Babilonia. Ni naa ñuu un chi ni sa'a yɨvɨ ñuu yukan ja na naa yɨvɨ ñuyɨvɨ, ja ni ka sa'a i jniñu ndeva'a sia'an nanu ni ka sa'a yɨvɨ ñuu yukan —ni kachi da.

9 Yukan ti ni chaa ɨnga ángel ti ni ka'an jaa nuu yɨvɨ naa i:

—Nu chiñu'un ra kuɨtɨ ndeva'a un, xi chiñu'un ra santu tɨ, nu ni'in ra jnuni tɨ ja kuncha yujiña ra, nuu chu'un ra jnuni un ja kuncha xini nda'a kua'a ra.

10 Nusa ti kuɨtɨ xaan ini Yandios sɨkɨ ra. Ti na kua'a ya nundo'o kondo'o xaan ra. Tukaa kuanka'nu ini Yandios nuu ra, chi kayu ra nuu ñu'un jiin azufre, ti koto nchaa taka ángel Yandios jiin maa Lelu ya nundo'o jna'an ra.

11 Ti jandaa ndixia ja kondo'o ra nuu kayu ñu'un un chi koo ñu'ma, ti kayu ra ja kuu saa ni, nu na chiñu'un ra kuɨtɨ un xi santu tɨ xi ja kuncha jnuni tɨ yujiña ra. Ko na kachi ri ja tukaa kaña kuɨtɨ ra nuu nundo'o un. Kuu nduu kuu ñuu koo ndo'o koo nene ra nundo'o un —ni kachi ángel un.

12 Nusa ti kanuu ja kuu yɨvɨ Yandios ja koto ma xndi'i ra ini i ja kaka ndaa i nuu ichi Yandios, maa yɨvɨ ja ka yɨ'ɨ nuu nda'a ya, chi ka ndiyo ini i ja kuandatu i nuu jnu'un ya.

13 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ɨɨn jnu'un ja ka'an ichi andɨvɨ ti ni kachi jiin ri:

—Chiso ra jnu'un ja'a: “Na koo sɨɨ ini yɨvɨ ja ka kandixia i Jito'yo. Na koo sɨɨ ini i undi kɨvɨ na jaa kɨvɨ kuū i. Sia'an na koo undi vijna ti undi ja kuu taka ga kɨvɨ vaji”, kachi. Sia'an kachi Espíritu Yandios ja na koo sɨɨ ndixia ini i, chi ndetatu i ja ni ka sajniñu i. Ti jandaa ndixia ja tu naa ini Yandios jniñu ni ka sa'a i, chi ni ka kundee i jiin jniñu ni ja'a ya nuu i naa i —ni kachi.

14 Yukan ti ru'u Juan, ni nde'e ri ti ni jini ri ɨɨn viko xkɨyɨ la'lɨ nuu andɨvɨ. Ti nuu viko un kancha ɨɨn ja kuu maa Se'e Yɨvɨ Ñuyɨvɨ. Ñu'un ɨɨn corona oro xini ya. Ti yɨnda'a ya ɨɨn vusu kuañɨ ii yu'u.

15 Ti ni kenda ɨnga ángel Yandios. Ni kee da nuu maa veñu'un Yandios ichi andɨvɨ, ti ni kanako'o da xini da ja kancha nuu viko un, ti ni kachi da:

—Ka'ncha ni jiin vusu ni, chi ja ni jaa kɨvɨ ja nastutu ndɨ'ɨ ni, nanu ka'ncha yo triu ja ja ni kuaan —ni kachi ángel un.

16 Nusa ti maa ya ja kancha nuu viko un ni chu'un ya vusu ya ini ñuyɨvɨ, ti ni ja'ncha ya ja nastutu ya taka nuu ñuyɨvɨ.

17 Yukan ti ni kenda ɨnga ángel Yandios. Suni ni kee ya veñu'un Yandios ichi andɨvɨ ti suni yɨnda'a da ɨɨn vusu kuañɨ ii.

18 Ti undi nuu altar ichi andɨvɨ ni kee ɨnga ángel ja ndisojniñu sɨkɨ ñu'un ja kayu nuu altar un. Ti maa da un ni kanako'o da xini ángel ja yɨnda'a vusu un, ti ni kachi da:

—Ka'ncha jiin vusu ra, ti nastutu ra nde'e tɨka'ya un, chi ja ni jichi —ni kachi ya.

19 Yukan ti ángel un ni ja'ncha da jiin vusu da, ti ni nastutu da nde'e tɨka'ya ja kaa nuu ñu'un un. Ti ni chu'un da nde'e tɨka'ya un nuu taxin nava na kaña nducha tɨka'ya un, chi yukan kuu nuu kuɨtɨ xaan ini Yandios jiin yɨvɨ naa i.

20 Undi yu'u ñuu un ni jaxin da nde'e tɨka'ya un. Ti ini nuu taxin un ni jika kua'an nanu ɨɨn yucha nɨñɨ. Ti ni ndaa ja ni kaña undi nuu yoyu'u kuayu un, ti ni jika undi uni ciento kilómetro.

Sɨkɨ ndɨ uxia nundo'o ja koo

15

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨnga jniñu ña'nu ichi andɨvɨ ja so naa ini yo. Ni jini ri ka'iin uxia ángel Yandios, ti ka ndiso ya jniñu ja kin kua'a ya sɨɨn sɨɨn nundo'o nuu yɨvɨ naa ti, ti nu na jinu nundo'o un, yukan na ti kuu va'a ini Yandios, chi kuɨtɨ xaan ini ya nuu yɨvɨ ndeva'a un.

2 Suni ni jini ri ɨɨn ja kaa nanu kaa nducha mar, ja ndinchaa ii katuu nanu vidrio. Ti sakanuu nducha un jiin ñu'un chi kanda'a. Ti yunducha mar un kajin yɨvɨ ka yɨnda'a arpa chi kin kata i yaa nuu Yandios. Yɨvɨ un kuu ja ni ka kundee sɨkɨ kuɨtɨ un jiin

santu tɨ, jiin ja tu ni ni'in i
jnuni número ja kuu sɨvɨ tɨ un.
3 Yukan ti ni jini ri ja ka
chiñu'un i Yandios ti ka jita
i ɨɨn yaa nanu ni xna'an tata
yo Moisés nuu yɨvɨ Israel, ja
ni sa'a da jniñu Yandios na-
jana'an. Ti suni ni ka jita i
yaa ja kuu maa Lelu Yandios,
ti sia'an ka'an:
Tata yo Yandios, so naa ini yo
ja nde'e yo jniñu ña'nu
sa'a ni, chi ndiso ni
ndɨkuɨtɨ jniñu.
Mani jniñu ndaa, mani jniñu
va'a sa'a ni. Chi ndiso
ndɨkuɨtɨ ni jniñu.
Mani jniñu ndaa, mani jniñu
va'a sa'a ni, chi maa ɨɨn
ni maa ni kuu ja ta'u
jniñu nuu nɨ tu'u nɨ kaa
taka nación ka iyo ini
ñuyɨvɨ.
4 Tu iyo ni ɨɨn ja tu kua'a ja
yɨñu'un nuu ni, Tata yo
Yandios.
Chi tendɨ'ɨ i ka ka'an ja
kuña'nu xaan ni.
Chi maa ɨɨn ni maa ni kuu
Yandios ndoo, Yandios
ii xaan.
Ti kinkoyo yɨvɨ taka nación ja
chiñu'un i ni'in.
Chi ja ni ka jini i ja va'a sa'a
ndaa ni taka jniñu.
Kachi i ka jita i.
5 Yukan ti ni nde'e ri, ti ni
jini ri ini andɨvɨ ja nuña maa
ve'e ii ini veñu'un nuu iyo laja
yuu ja yoso maa ley Yandios.
6 Ti ichi ini ve'e un ni ka
kekoyo uxia ángel Yandios ja
ka ndiso da jniñu ja kua'a
da nundo'o. Ti ka ñu'un da
sa'ma va'a xkɨyɨ la'lɨ ja xiñu
ii, ti ka nu'ni ɨɨn cinturón oro
jika da.
7 Yukan ti ɨɨn jna'an ndɨ
kuun ja chaku un ni ja'a ɨɨn
ɨɨn ko'o nuu ndɨ uxia ángel
yukan. Ti ini ko'o un ka
ñu'un chitu ndɨ nundo'o ja
kin kua'a Yandios, maa Yan-
dios ya chaku ja kuu saa ni.
8 Ti nɨ kuiya ja ni ja'a
Yandios ndo'o un, ni ñu'un
chitu ndɨ ñu'ma nɨ ka'nu ini
veñu'un andɨvɨ, chi vanuxia
kuña'nu xaan maa ya kuu
Yandios ja ndisojniñu ña'nu.
Nusa ti ni ɨɨn yɨvɨ tu kuu kɨvɨ
i ini veñu'un Yandios nuu
kancha ya undi na ndɨ'ɨ kua'a
ángel un ndɨ uxia nundo'o un.
Chi ɨɨn ɨɨn ángel un kin kua'a
da sɨɨn sɨɨn nundo'o.

Sɨkɨ ndɨ uxia ko'o ja ñu'un chitu nundo'o

16

1 Yukan ti ru'u Juan ni
jiniso'o ri ja ka'an ɨɨn ndusu
ini veñu'un ichi andɨvɨ, ti
kanako'o sia'an nuu ndɨ uxia
ángel Yandios ja kachi:
—Kua'an ti koyo ra ja ñu'un
ko'o ka yɨnda'a ra jña. Kacha
ra na ki'in sɨkɨ ñuyɨvɨ, chi
kin kua'a Yandios nundo'o
—kachi.
2 Yukan ti kua'an ángel undi
nuu kuɨtɨ un. Ni koyo da ja
ñu'un ini ko'o da. Ni koyo da
nuu ñuyɨvɨ. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ ka
ndiso jnuni kuɨtɨ ndeva'a un
jiin yɨvɨ ni ka chiñu'un santu
tɨ, ni ka kaña ndɨ'yɨ xaan sɨkɨ
i, ti ka ndo'o xaan i. Sia'an ni
kuu jiin nundo'o ni kii undi
nuu kuɨtɨ un.
3 Yukan ti ɨnga ángel un ni
koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a
da. Ni koyo da nuu nducha
mar, ti nducha un ni nduu

nanu nɨñɨ nanu nɨñɨ ndɨyɨ. Ti sia'an ni ka ji'i taka kuɨtɨ ka ñu'un nuu nducha mar un. Sia'an ni kuu jiin nundo'o kuu uu yukan.

4 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da. Ni koyo da ini taka yucha jiin taka soko, ti taka nducha un ni ka nduu nɨñɨ. Sia'an ni kuu jiin nundo'o kuu uni yukan.

5 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ángel ja ndisojniñu sɨkɨ taka nuu nducha, ti ni kachi da:

—Ni'in Jito'yo Yandios. Maa ɨɨn ni maa ni iyo na ni ya'a, ti maa ɨɨn ni maa ni kuu Yandios undi vijna. Maa ni kuu Yandios ndoo, Yandios ii xaan. Ndaa ni sa'a ni ja sia'an ni ndonda ni sɨkɨ kuachi yɨvɨ un maa i.

6 Chi ni ka jatɨ i nɨñɨ yɨvɨ ndoo ni, yɨvɨ ja ni ka ka'an jnu'un ni. Ti vijna sa'a ni ja na katɨ nɨñɨ maa i. Yukan kuu ja va'a xaan ni sa'a ni —ni kachi ángel un.

7 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨɨn ndusu nuu altar nuu kancha Yandios, ti ni kachi:

—Jito'yo Yandios. Ndiso ni jniñu ña'nu ga. Ti jniñu va'a, jniñu ndaa ni sa'a ni ja ni ndonda ni sɨkɨ kuachi yɨvɨ ndeva'a un naa i —ni kachi ndusu un.

8 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da, ni koyo da nuu ndikandii. Ti ni nduu ni'ni xaan ndikandii, ti yukan ni keja'a ka kayu yɨvɨ naa i.

9 Ti ja xaan ni'ni, ni ka kayu taka yɨvɨ. Ti vasu sia'an ko tu ni ka nakani ini yɨvɨ un ja xndoo i kuachi i, ti ni tu ni ka ka'an i ja kuña'nu maa Yandios. Chi su'va ni ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ ya ja ni ja'a ya taka nuu nundo'o un nuu i. Sia'an ni ya'a nundo'o kuu kuun.

10 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da. Ni koyo da nuu mesa nuu ta'u jniñu kuɨtɨ ndeva'a un. Ti su'va ni kuñaa nuu ta'u tɨ jniñu. Ti ni ka keja'a ka yeyɨ'ɨ tɨ yaa tɨ, chi tukaa ka kundee tɨ ja jatu xaan tɨ.

11 Ti vasu sia'an ko tu ni ka nakani ini tɨ ja xndoo tɨ jniñu ndeva'a un. Chi su'va ni ka ka'an ndeva'a tɨ sɨkɨ Yandios kancha andɨvɨ sɨkɨ ja ka jatu xaan tɨ. Ti siukan ni ya'a nundo'o kuu u'un.

12 Yukan ti ɨnga ángel Yandios ni koyo da ja ñu'un ko'o da. Ni koyo da nuu nducha ka'nu nani Eufrates. Ti ni ichi nducha un. Ti sia'an ni nuña ɨɨn ichi ja kikoyo taka rey ichi nuu kaña ndikandii.

13 Yukan ti ni jini ri ja kekoyo tachi xaan ini yu'u koo ka'nu un. Ni kekoyo tachi xaan ini yu'u kuɨtɨ xaan un. Ni kekoyo tachi xaan ini yu'u maa chaa ja ni ka'an jnu'un xndoña'an un. Undi tachi u'u un ni ka kee yu'u i, ti kanda nanu kanda sa'va un.

14 Yukan ka kuu tachi u'u tachi kini, ti ni ka sa'a jniñu ña'nu ja so naa ini yɨvɨ ka nde'e i nuu. Ti ni kenda tachi u'u un kua'an taka nuu ñuyɨvɨ nuu kanchuku rey ja ka ta'u jniñu, ja skejna'an jnu'un jiin

da naa da, ti na ndututu taka rey un ja kanaa da jiin Yandios ja kuu kɨvɨ ka'nu un, kɨvɨ ja kuɨtɨ xaan ini Yandios, chi vanuxia maa ya kuu ya ndisojniñu ña'nu ga.

15 Ti ni kachi Jito'yo:

—Chunso'o va'a naa ra nuu jnu'un un, chi sanaa ini ra ti ndenda ri, sia'an nanu ka iyo naa ini ra ti chaa ñakui'na. Sia'an ndenda ri, chi tu ka jini ra na kɨvɨ nchaa ri. Ti nuu ka iyo ndito ini yɨvɨ ja ka ndatu nakoo i ru'u, ti kusɨɨ xaan ini i kɨvɨ ndenda ri. Chi tu koo kuɨtɨ jnu'un kanuu nuu i hora ndenda ri —ni kachi ya.

16 Yukan ti ni jini tuku ri ja ni nastutu tachi xaan un tendɨ'ɨ kuɨtɨ chaa ka ta'u jniñu nuu ñuyɨvɨ, ti ni ka ndututu da nuu nani Armagedón nuu yu'u hebreo. Sia'an ni ya'a nundo'o kuu iñu.

17 Yukan ti ni jini ri ni jaa ɨnga ángel ti ni koyo da ja ñu'un ko'o yɨnda'a da. Ni koyo da kua'an nuu tachi. Ti ni keja'a ka'an ɨɨn ndusu nuu veñu'un nuu ka chiñu'un i Yandios. Ti undi ini veñu'un un ni ka'an ya nukoo mesa, ya ta'u jniñu ña'nu un, ti ni kanako'o ya:

—Ja ni jaa kɨvɨ ka'nu ja sino ri jniñu ña'nu ri —ni kachi ya.

18 Ti yukan ni keja'a janducha, ti ni keja'a ka'an taja, ti ni jnaa xaan. Undi nɨ kani ja ni ka iyo yɨvɨ ñuyɨvɨ, tu ni kii ɨɨn ñujnaa xaan nanu ja ni jnaa vijna ja ni jini ri.

19 Ti ñuu ka'nu ja kuña'nu ga un, ni kusɨɨn undi uni nuu. Ti nɨ tu'u ñuyɨvɨ ni ka jiokava ve'e taka ñuu. Chi ni nuku'un ini Yandios nasa kanda yɨvɨ ñuu Babilonia, vanuxia kuɨtɨ xaan ini ya, yukan kuu ja ni ja'a ya nundo'o ka'nu xaan un nuu yɨvɨ ñuu un.

20 Taka ñu'un ketuu ma'ñu nducha mar ni ka keka'nu kua'an na ni jnaa kɨvɨ un, ti taka yuku tukaa ni kendo ndijin ni ɨɨn.

21 Ni kuun ñɨñɨ xaan ichi andɨvɨ. Ñɨñɨ na'nu ja vee xaan vee uu xiko uxi kilo, ni kuun sɨkɨ yɨvɨ naa i. Ja yukan ni ka ka'an ndeva'a i sɨkɨ Yandios, ja ni skuun ya ñɨñɨ na'nu xaan un sɨkɨ i. Ja'a ni ya'a nundo'o kuu uxia. Ti siukan ni ka ya'a ndɨ uxia nundo'o iyo xaan ja ni ja'a Yandios sɨkɨ ñuyɨvɨ.

Jnu'un sɨkɨ ña'an sɨɨ ini

17

1 Yukan ti ɨɨn ángel ja ni yɨnda'a ɨɨn ko'o un ni ka'an ya jiin ri, ti ni kachi ya:

—Ña'an, ti na stuu ri nuu ra nasa koo nundo'o sɨkɨ ɨɨn ña'an sɨɨ ini, ɨɨn ña'an ja kancha ña nuu jika kua'a nducha.

2 Chaa ja ka ta'u jniñu taka ñuyɨvɨ ja'a, ni ka nchaka da ña ja ni ka yɨsɨkɨnchaa da jiin ña'an un. Suni ni ka nchaka yɨvɨ taka ñuyɨvɨ maa ña. Nanu ni ka najini i ja ka sa'a i sava'ni ga ja kuni i, nanu chaa ni ji'i ndɨxɨ, ti suni sia'an ni yɨnda'a tu maa ña'an un maa da naa da, ja ka sa'a ndeva'a da nasa kuni maa ña —ni kachi ya.

3 Yukan ti ni xna'an ga maa Espíritu Santu taka ja ni jini ri, ti ángel yukan ni yɨnda'a ya ru'u undi nuu ñu'un te'e.

Ti yukan ni jini ri ɨɨn ña'an ja yoso ña ɨɨn kuɨtɨ kua'a, ti kuɨtɨ un iyo uxia xini tɨ jiin uxi ndɨkɨ tɨ. Ti nɨ tu'u nɨ kaa sɨkɨ tɨ yoso jnu'un ndeva'a ja kanchañaʼan sɨkɨ sɨvɨ Yandios.
4 Ti ña'an ni jini ri un, ñu'un ña ɨɨn sa'ma kua'a ndi'i ja sakanuu color kua'a jiin.

Ti so ni nakutu ii ña jiin oro jiin yuu vii xaan, jiin perla nchaa ya'u xaan. Ti yɨjnɨ ña jiin nda'a kua'a ña ɨɨn vaso niña oro ja nanu ñuchitu ndɨɨ jiin jnu'un ndeva'a, chi ni sa'a xaan ña kuachi ja ndeva'a xaan ni jikonuu ña jiin jnu'un sɨɨ ini.
5 Ti yoso ɨɨn jnu'un yujiña ña'an un, ja tu chaku ini ni ɨɨn yɨvɨ nasa kuni ka'an jnu'un un. Ko sia'an ka'an jnu'un un: "Ña'an ja'a kuu maa Babilonia. Maa ña kuu ja kuña'nu nuu tendɨ'ɨ ga ña'an ja ka jika jiin jnu'un sɨɨ ini. Maa ña kuña'nu nuu tendɨ'ɨ yɨvɨ ja ka sa'a ndeva'a ini ñuyɨvɨ ja'a", kachi.
6 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ña'an un jika ña nanu ña'an jini. Nanu ña'an jini sia'an kaa ña, chi vanuxia ni ndusɨɨ xaan ini ña ja ni ja'ni ña yɨvɨ Yandios, ti ni jatɨ ña nɨñɨ i. Kaa ña nanu ɨɨn ja jini, chi vanuxia ni ndusɨɨ ini ña ja ni ja'ni ña yɨvɨ ja ni ka nakani i jnu'un Jesús.

Ti so ni sa'u ii ini ri ni jini ri nuu ña'an un.
7 Yukan ti ángel Yandios ni ka'an ya jiin ri ti ni kachi ya:

—Koto naa ini ra ja nde'e ra ña'an un. Chi na kani ri nau kuu ña'an. Suni na xna'an ri nuu ra nau kuu ja yɨnda'a maa ña'an un. Chi iyo uxia xini kuɨtɨ un ti iyo uxi ndɨkɨ tɨ.
8 Ni tuji kuɨtɨ un ti kaa tɨ nanu kuɨtɨ ni ji'i. Ko su'va nene ndaa tuku tɨ nuu soko kunu xaan un. Yukan na ti ki'in tɨ nuu jna'nu ndatu tɨ. Ti yɨvɨ ñuyɨvɨ so naa ini i nu na kuni i ja nandoto tuku tɨ. Ti yɨvɨ yukan ka kuu yɨvɨ ja tu ni chiso Yandios sɨvɨ i nuu tutu ya undi na ti jakoo ga ñuyɨvɨ ja'a. Vanuxia tu ni nakaji ya i ja kunchuku i jiin ya.
9 Taka yɨvɨ ja chaku va'a in-ijnuni i na kujnuni va'a ini i nasa kuni ka'an jnu'un ja'a. Na kujnuni va'a ini i ja uxia xini kuɨtɨ un kuu uxia yuku nuu nukoo ña'an un.
10 Suni kuni ka'an un ja iyo uxia rey ja ta'u jniñu. Ti u'un da ni naa ja tukaa ta'u da jniñu vijna. Ti ɨɨn da chaku ja ta'u jniñu vijna. Ti ɨnga da chi changa ga kii. Ti chaa kii un, chi jaku ni kɨvɨ kin kuña'nu da.
11 Ja sɨkɨ kuɨtɨ xaan un ja ni chaku tɨ ti ni ji'i tɨ, maa tɨ ni kuu rey kuu una. Ti ɨɨn jna'an ndɨ una rey un kuū tɨ. Ko kɨvɨ na ya'a ja ta'u tɨ jniñu, ti suni ki'in tɨ nuu jna'nu ndatu tɨ —ni kachi ya.
12 Siin ka'an ángel Yandios un, ti ni kachi da:

—Ja ni jini ra ja iyo uxi ndɨkɨ tɨ. Ti yukan kuni ka'an ja iyo uxi rey. Ko tu ja'i ta'u da jniñu vijna, ko ja kuan kuya-jni kɨvɨ ja ta'u da jniñu. Ti kuɨtɨ xaan un kin ta'u tɨ jniñu jiin da naa da, vasu ja kuu jaku ni kɨvɨ ni.
13 Ti nduu ɨɨn nuu ini da naa da chi kin ndajnu'un da,

ti nakua'a da jniñu ndiso da
nuu kuɨtɨ xaan un. Nakua'a
da jniñu nuu kuɨtɨ un nava na
ta'u tɨ jniñu.
14 Yukan na ti kanaa da jiin
maa Lelu Yandios, ko kundee
maa Lelu un. Chi maa ya
kuña'nu ga nuu taka ga rey ja
ka ta'u jniñu. Ti maa ya kuu
Jito'yo ja ta'u ya jniñu nuu
taka ga jito'o. Ti ku'iin jiin
maa Lelu un maa yɨvɨ ya, yɨvɨ
ni nakaji ya ja kɨ'ɨ nuu nda'a
ya. Chi ka kandixia ndaa i
maa ya ti ka siuku ndaa i
jnu'un ya —ni kachi ángel un.
15 Siin ka'an ángel Yandios
ti ni kachi da jiin ri:
—Ja ni jini ra ja ña'an
ndeva'a un kancha ña nuu
jika kua'a nducha. Ti ja kua'a
nducha un kuni ka'an ja
sia'an kua'a yɨvɨ ka iyo nuu
nɨ ñuyɨvɨ yo.
16 Suni ni jini ra kuɨtɨ xaan
un, ja iyo uxi ndɨkɨ tɨ. Yukan
ka'an ja suni ka iyo kua'a yɨvɨ
ja ka jito u'u i ña'an un, ja
xnaa i ña jiin taka ja yɨ'ɨ jiin
ña, ka'ma i ña'an un ti na kayu
ña.
17 Sia'an kin sa'a i, chi ni
stuu Yandios nuu i ja na sa'a
i naa jniñu kuni maa ya. Ti
nduu ɨin nuu ini chaa un
naa da ja nakua'a da jniñu
ka ndiso da nuu kuɨtɨ xaan
un. Sia'an kin sa'a da undi
na siuku ndaa sia'an nava ni
kachi Yandios.
18 Ña'an ni jini ra un, yukan
kuni ka'an sɨkɨ maa ñuu ña'nu
ja kuña'nu nuu sava'ni ga yɨvɨ
ndisojniñu nuu taka ñuyɨvɨ
—ni kachi ángel un.

Sɨkɨ ja naa ñuu Babilonia

18

1 Yukan ti ru'u Juan, ni
jini ri ja ni kuun ɨnga ángel
Yandios ichi andɨvɨ. Kuña'nu
xaan da, ti janducha da ja
so ni ndinchaa ii nuu nɨ tu'u
ñuyɨvɨ.
2 Ni kana ko'o da ti ni kachi
da:
Ni jaa kɨvɨ ja naa ñuu ña'nu
Babilonia.
Ti jandaa kuu un vasu
vijna ka kuña'nu maa
ndaja'a ja'u'u un jiin
taka nuu tachi xaan ja
kanchuku ini ñuu un.
Ti suni kanchuku tiji jiin taka
ga nuu kuɨtɨ jña'an ja
ka jika tɨ nuu tachi, ja
nanu kukini ini yo.
3 Ti jandaa kuu ndixia un chi
ñuu un kuu nanu ɨin
ña'an ndeva'a.
Ti ni sa'a ña ja yɨvɨ taka nación
nanu ni ka najini
i jiin jnu'un ja kaa
yɨsɨkɨnchaa i Yandios.
Ni ka xndoo i Yandios ti ka
sa'a ndeva'a xaan i.
Suni sia'an ka sa'a taka yɨvɨ
ja ka kuña'nu nuu
ɨnga yɨvɨ kanchuku ini
ñuyɨvɨ ja'a.
Ti yɨvɨ ja ka xiko i nuu yɨvɨ ñuu
un, ni ka ni'in kua'a
xaan i ndajniñu.
Chi vanuxia ni ka nduvixi ini
yɨvɨ ñuu un. Ni ka ndu-
vixi ini i jiin ndajniñu
kua'a ja ka ni'in yɨ un.
Nusa ti ni tu ka sa'a i nanu ja
ka xnaa i xu'un i.
Ni kachi ángel un.
4 Yukan ti ni jiniso'o ri ja
ka'an ɨnga ndusu ichi andɨvɨ,
ti ni kachi:
Ro'o naa ra, ja ka kuu ra yɨvɨ
Yandios.

Na xndoo ra ñuu ndeva'a un,
nava tu sa'a ndeva'a ra
nanu ka sa'a yɨvɨ un.
Na xndoo ra ñuu un nava tu
ni'in ra nundo'o ja kii
sɨkɨ yɨvɨ un naa i.
5 Ko kondo'o xaan i. Vanuxia
jini Yandios ja ka'nu
xaan ni kuu kuachi i
nanu ɨin yuku ka'nu
sukun xaan ja ni
ja'nu kua'an undi nuu
andɨvɨ.
Ko tu naa kuɨtɨ ini Yandios
taka jniñu ndeva'a ka
sa'a i.
6 Va'a ga ja na kondo'o yɨvɨ
ñuu un suni sia'an
nanu ni ka ja'a i
nundo'o nuu ɨnga yɨvɨ.
Ko vi'ga na kondo'o i ansu
ja ni ka ja'a i nuu ɨnga
yɨvɨ.
Na ni'in yɨ uu jinu ansu ja ni
ka sa'a i jiin ɨnga yɨvɨ.
7 Ni ka nduvixi xaan ini i
ja sɨkɨ kua'a xaan nda-
jniñu ni ka ni'in i jiin
xu'un kua'a ja ni ka
xnaa i.
Nusa ti na kondo'o i sia'an
nanu ni ka nduvixi ini
i.
Suni ndukui'ya ini i, chi ka
jani ini i nanu jani ini
ɨin ña'an, ti kachi ña:
"Kancha va'a ri vijna,
ti jankɨvɨ kendo nda'u
ri", kachi ña.
8 Ja yukan kondo'o xaan i
nundo'o,
chi sanaa ni ti chaa ɨin
nundo'o sɨkɨ yɨvɨ ñuu
un.
Koo jnukui'ya xaan ini i. Koo
jnama xaan.
Kii ñu'un sɨkɨ i, kayu i jiin
ñu'un un ti kuu i.
Sia'an koo sɨkɨ yɨvɨ un naa i,
chi kuña'nu xaan ga maa Yan-
dios sɨkɨ i.
Ti na sa'a ya ja jna'nu ndatu i
naa i.
Ni kachi ndusu ja ni ka'an
ichi andɨvɨ un.
9 Yukan ti nde'e xaan taka
chaa ña'nu ja kanchuku
taka ñuyɨvɨ nu na kuni da ja
kanda'a kua'a ñuu un. Chi
ni ka sama da xu'un kua'a
jiin yɨvɨ ñuu un. Ko nu na jaa
kɨvɨ un ti tukaa koo sia'an.
Chi ndɨ jna'an da ni ka sa'a
ndeva'a jiin yɨvɨ ñuu un, ko so
ja kukui'ya xaan ini da naa
da kɨvɨ na chaa kɨvɨ nda'u un.
10 Ti kundichi jika chaa un
naa da chi yu'u xaan da. Yu'u
xaan da chi kondo'o xaan yɨvɨ
ñuu un. Ti ka'an da:
—¡Xaan nda'u! ¡Xaan ga
nda'u ni nduu ñuu kuña'nu
Babilonia! ¡Kuña'nu xaan Ba-
bilonia niku, ko ɨin jinu ni ti ni
nchaa nundo'o sɨkɨ! —kachi
da.
11 Taka chaa ka janxiko ini
ñuu yukan, kukui'ya xaan ini
da. Kukui'ya xaan ini da chi
tukaa ni ɨin ja kuaan nda-
jniñu ka xiko da.
12 Ti ndajniñu ka xiko da un
kuu oro, plata, yuu vii xaan,
jiin perla ja nchaa ya'u, jiin
sa'ma va'a, jiin sa'ma seda ja
kua'a ndi'i. Ti suni taka yujnu
ja ja'an xiko asun, jiin taka
ndajniñu vii ja ni ka sa'a jiin
yuu marfil, jiin yujnu vii ja
nchaa ya'u, jiin kaa kuaan,
jiin kaa ndava, jiin yuu xkɨyɨ
la'lɨ.
13 Ti suni ka xiko da canela
jiin taka ja ja'an xiko asun,
suxia kutu jiin suxia ugua,
taka nuu perfume jiin vino,
jiin aceite, jiin yuchi triu. Ti

suni ka xiko da kuɨtɨ kundiso
ndajniñu, jiin rɨɨ, jiin kuayu,
jiin carreta, ti suni undi yɨvɨ
ka xiko da, yɨvɨ ja tu kinya'u
ja so sajniñu ka'a i.
14 Ka ndo'o ini da naa da
sɨkɨ, ja vasu ni ndiyo ini yɨvɨ
ñuu un ja ni'in i ndajniñu va'a
xaan, ko vijna ti tukaa kuɨtɨ
ni'in i un. Chi ja ni naa ndɨ'ɨ.
Taka ja vii xaan ni iyo ñuu un
ni naa ii kuɨtɨ, ti tukaa kuɨtɨ
nani'in i.
15 Yukan ti chaa ka janxiko
ini ñuu un, kundichi jika da,
chi yu'u xaan da ja kuni da
nundo'o kii sɨkɨ ñuu yukan.
Kukui'ya xaan ini da ja nukoo
da ti nde'e xaan da.
16 Ti kachi da:
—¡Xaan nda'u! ¡Xaan ga
nda'u ñuu ña'nu un! Chi ni
kuu nanu ɨɨn ña'an ja ñu'un ña
sa'ma va'a xaan, sa'ma nchaa
ndi'i jiin ja kua'a. Ti ñu'un
ña sɨkɨ sukun oro jiin yuu vii
xaan, jiin perla ja nchaa ya'u.
17 Xaan ga nda'u kendo ñuu
un, chi vijna ti ɨɨn nundaa ni,
ti ni naa ndɨ'ɨ taka ndajniñu
va'a yukan —kachi da.
Suni sia'an ka'an tendɨ'ɨ
chaa ja ka skaka barco, jiin
yɨvɨ ka jika jiin barco un, jiin
chaa ka sajniñu ini barco un,
jiin taka ga chaa ja ka sajniñu
nuu mar un.
18 Yukan ti koto nchaa da
ja kanda'a kua'a ñuu un, ti
jakunchaa da nde'e da, ti
kachi da:
—¡Ni tukaa ni iyo ɨnga ñuu
ja kuña'nu ga nanu ñuu ja'a!
—kachi da.
19 Yukan ti ru'u Juan, ni
jini ri ja chaa un, ni joso
da tɨkacha ñu'un xini da ja
kukui'ya ini da. Ni ka nde'e
xaan da, ti ni ka kanako'o da,
ti ni ka kachi da:
—¡Xaan nda'u! ¡Xaan ga
nda'u kuu ñuu kuña'nu Ba-
bilonia vijna! Chi undi yukan
ni ka ndututu taka chaa ni
ka skaka barco ja ka janxiko
da ti ka ni'in da xu'un kua'a.
Xaan nda'u kuu ñuu un chi ɨɨn
nundaa ni ti ni naa ndɨ'ɨ ni
—kachi da, ti ni ka jakunchaa
da ka nde'e da.
20 Saña Juan, na kachi na
ja taka ni'in ja kanchuku nuu
andɨvɨ, na kusɨɨ xaan ini ni
vijna. Maa ni'in ja sa'a ndaa
sɨkɨ yɨvɨ naa i, maa ni'in ja
ka kuu ni yɨvɨ Yandios, maa
ni'in ja ka kuu ni apóstol ja ni
ka nakani ni jnu'un ya, maa
ni'in ja ka kuu ni profeta ja
suni ni ka nakani jnu'un ya,
tendɨ'ɨ ni naa ni na koo sɨɨ
xaan ini ni, chi ja ni naa ndɨ'ɨ
kuɨtɨ ñuu un. Na koo sɨɨ ini
ni, chi ni sa'a ndaa ni sɨkɨ yɨvɨ
ñuu un. Ni sa'a ndaa ni, chi
ni ka xndoo i maa ni naa ni.
Na kusɨɨ ini ni naa ni, chi ja
ni sa'a ndaa Yandios sɨkɨ ñuu
Babilonia un.
21 Yukan ti ru'u Juan, ni
jini ri ɨɨn ángel ja ni'in teyɨɨ
ni ki'in ya ɨɨn yoso molino ti
ni skanda ya kua'an, ti nɨ'ɨn
kua'an yoso molino un undi
nuu mar, ti ni kachi ángel un:
—Suni sia'an na naa ñuu
Babilonia ja tukaa ga kuɨtɨ
kuni yo nuu.
22 Tukaa kuɨtɨ na koo música
ya ini ñuu un. Tukaa kuɨtɨ
kata i yaa. Tukaa ga tɨvɨ i
ndɨkɨ. Tukaa ga sa'a i ni ɨɨn
nuu jniñu. Ni ñasɨ'ɨ tukaa ga
ndiko ña nuni ja'a.
23 Tukaa ga ndinchaa ni ɨɨn
ñu'un ini ñuu un. Ni tukaa

kuɨtɨ kosɨɨ ini yɨvɨ jiin viko nanda'a. Chaa ni ka xiko ini ñuu un ni ka kuu maa ni chaa kuña'nu. Ti vasu sia'an, ko ni naa ii kuɨtɨ ñuu un. Ni naa ii kuɨtɨ ñuu un, chi vanuxia maa yɨvɨ ñuu un ni ka xnda'u i yɨvɨ taka ga nación jiin jniñu tasɨ, jiin jniñu ndeva'a ja ka sa'a i.

24 Ti yɨvɨ ñuu un ni ka ja'ni i taka yɨvɨ Yandios. Ni ka ja'ni da chaa ni ka nakani jnu'un ya. Ti ni ka ska'an da yɨvɨ taka ga ñuyɨvɨ ja suni na ka'ni da yɨvɨ Yandios. Sia'an ni ka sa'a ndeva'a xaan yɨvɨ ñuu un. Yukan kuu ja ɨɨn jinu ni ni naa ndɨ'ɨ kuɨtɨ ñuu Babilonia.

19

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jiniso'o ri ja ka'an ɨɨn ndusu ichi andɨvɨ, ti ni ka'an jaa nuu ka ka'an yɨvɨ kua'a, ti ni kachi:

¡Na nakanajaa yo Yandios! Maa ni maa ya kuu ja ni nama saña naa na.

Ti maa ya kuña'nu xaan, chi maa ya kuu ja ndisojniñu ña'nu ga.

2 Ti jandaa chi va'a sa'a ya taka jniñu, chi ni ndonda ya sɨkɨ kuachi ña'an ndeva'a un, ña'an sɨɨ ini ja ni xnaa ña yɨvɨ ñuyɨvɨ jiin jniñu ndeva'a xaan ni sa'a ña.

Ni ja'a ya nundo'o sɨkɨ ña, chi ni ja'ni ña yɨvɨ ni ka junukuachi nuu ya.

Ni kachi ángel un.

3 Ti ni siin ka'an ndusu un:

—¡Na nakanajaa yo Yandios! Chi ja kuu saa ni kaña ñu'un ñuu yukan —ni kachi.

4 Yukan ti ni ka jakunjitɨ ndɨ oko kuun chaa ña'nu ja ka ndisojniñu, jiin ndɨ kuun ja chaku un. Ni ka jakunjitɨ da nuu Yandios, ja nukoo ya nuu mesa nuu ta'u ya jniñu. Ni ka chiñu'un da maa ya, ti ni kachi da:

—¡Na nakanajaa yo Yandios! ¡Chi maa ɨɨn ni maa ya kuña'nu! Ti sia'an na koo —ni ka kachi da.

5 Yukan ti ni jiniso'o ri ja undi nuu mesa nuu ta'u ya jniñu un ni ka'an ɨɨn ndusu:

Ro'o ja ka junukuachi nuu Yandios, ro'o ja ka jika yɨñu'un nuu ya, ña'nu xi kuachi,

na chiñu'un nuu maa ya.

Ni kachi ndusu un.

6 Yukan ti ni jiniso'o ri ja ka'an ɨnga ndusu nanu nuu ka ka'an yɨvɨ kua'a. Ni'in xaan ni ka'an nanu nuu nɨ'ɨn kua'a xaan yucha na'nu. Ni ka'an nava kanajiin ɨɨn taja, ti ni kachi:

¡Na nakanajaa yo Yandios! Chi maa ya ta'u jniñu nuu yo.

Maa ɨɨn ni maa ya kuña'nu sɨkɨ nɨ tu'u ja iyo.

7 Ti vijna na kusɨɨ ini yo naa yo.

Na kusɨɨ ini yo ja chiñu'un yo maa ya.

Chi ja ni jaa kɨvɨ ja nanda'a maa Lelu Yandios.

Ti yɨvɨ ja ka kuu i nanu ɨɨn ña'an suchi, ja ka iyo tu'va i ja nanda'a i jiin ya.

8 Chi ni kachi Yandios ja nakui'na i ɨɨn sa'ma va'a xaan, ja iyo ndoo kuɨtɨ ti xkɨyɨ la'lɨ.

Ni kachi ndusu un.

Ti sa'ma xkɨyɨ la'lɨ un xna'an
nasa kanda maa yɨvɨ Yandios,
yɨvɨ ja ni kachi ya ja tukaa
jna'nu ndatu i, chi ni ka kɨvɨ i
ini nda'a maa ya. Xna'an nau
ka kuu maa yɨvɨ ka iyo ndoo
kuɨtɨ, ja ka iyo ndoo ini i, ti ka
iyo ndoo añu i nuu ya.

9 Yukan ti ru'u Juan, ni jin-
iso'o ri ja ka'an ángel ya jiin ri,
ti ni kachi da:

—Chiso ra jnu'un ja'a: "Ja'a
kuu yɨvɨ ja ni kana Yandios ja
ki'in yɨ nuu viko nanda'a maa
Lelu Yandios. Na koo sɨɨ xaan
ini i ja sia'an ni kana Yandios
maa i naa i."

Yukan ti ni kachi ángel un
jiin ri:

—Yukan kuu ɨɨn jnu'un
ndaa kuɨtɨ, chi maa Yandios
ni kachi —ni kachi da.

10 Yukan ti ru'u Juan, ni
jakunjitɨ ri nuu ángel un ja na
chiñu'un ri da niku. Ko ni
kachi da jiin ri:

—Koto sa'a ra sia'an. Koto
chiñu'un ra ru'u, chi suni kaa
ri nanu kaa maa ra. Ja suni
junukuachi ri nuu Yandios.
Mani ñani ka kuu yo naa yo,
chi suni nakani ri jnu'un ya.
Yukan kuu ja na chiñu'un ra
maa ni maa Yandios. Chi
maa Espíritu ya kuu ja xna'an
jnu'un Jesús nuu tendɨ'ɨ yo ja
ka nakani yo jnu'un ya —ni
kachi ángel un jiin ri.

11 Yukan ti ru'u Juan, ni
jini ri ja nuña nuu kancha
Yandios andɨvɨ. Ti yukan ni
kenda ɨɨn kuayu kuijin vaji
tɨ. Ti ja yoso sɨkɨ tɨ un nani
Chaa Ndaa, Chaa va'a. Chi
sa'a ndaa ya taka jniñu ya.
Ndonda ndaa ya sɨkɨ taka ja
ndeva'a un.

12 Ti nduchi ya kanda'a
nanu yañu'un. Ti ñu'un kua'a
corona xini ya. Ti suni ndiso
ya sɨvɨ ya, ko ni ɨɨn yɨvɨ tu jini
na sɨvɨ ndiso ya, chi maa ɨɨn
ni maa ya jini.

13 Ti ñu'un ya sa'ma ni
ñutoo jiin nɨñɨ, ti nani ya
Jnu'un Yandios.

14 Ni jini ri kua'a yɨvɨ ja ka
kuu i soldado maa ya, ja ka
yoso kuayu kuijin ti ka ñu'un
sa'ma xkɨyɨ la'lɨ.

15 Ti ini yu'u maa ya ja
yoso kuayu un ni kee ɨɨn
ja kaa nanu espada ja xaan
ndɨnduu yu'u, ti kin stuji ya
yɨvɨ ñuyɨvɨ naa i. Vasu tu
kuanta'u i, ko chayɨka ya i,
chi ni'in ta'u ya jniñu nuu
taka nación ñuyɨvɨ ja'a. Ti
sa'a ndaa ya sɨkɨ kuachi i
nanu nuu jañu yo sɨkɨ nde'e
tɨka'ya ja taxin. Ti kua'a xaan
ya nundo'o kondo'o i, chi
kuɨtɨ xaan ini ya sɨkɨ kuachi i.
Sia'an kin sa'a ya chi kɨvɨ un ti
maa ya nakɨtuu ja kundiso ya
nɨ tu'u jniñu nuu taka ñuyɨvɨ.

16 Ti sa'ma nu'un ya jiin
sa'ma suku sɨ'ɨn ya, ni jini
ri ja yoso jnu'un ja'a: "Maa
Chaa Kuña'nu Ndaa, Maa
Chaa Kuu Jito'yo Nuu Ñuyɨvɨ",
kachi.

17 Yukan ti ru'u Juan, ni
jini ri ɨɨn ángel Yandios ja
kundichi ya nuu ndikandii, ti
ni kanako'o da xini taka kuɨtɨ
ndava nuu tachi, ti ni kachi
da:

—¡Ña'an! Ndututu naa ra
nuu sa'a Yandios ɨɨn viko
ka'nu.

18 Ña'an, chi kaji ra kuñu
taka rey ja ni ka ta'u da

jniñu. Kaji ra kuña maa capitán kuña'nu ja ni yɨnda'a soldado. Kaji ra kuñu taka chaa ña'nu. Kaji ra kuñu taka kuayu. Ti kaji ra kuñu maa chaa ka yoso tɨ un. Sia'an kaji ra kuñu yɨvɨ naa i, vasu ni ka sajniñu ka'a i, vasu tu ni ka sajniñu ka'a i, vasu ka kuu i yɨvɨ ña'nu, vasu ka kuu i yɨvɨ nda'u. Ko ndɨvii yɨvɨ un kaji ra kuñu i —ni kachi ángel un.

19 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni ka ndututu maa kuɨtɨ kuña'nu xaan un jiin taka rey ñuyɨvɨ jiin tendɨ'ɨ soldado da. Ni ka ndututu da, chi kin kanaa da jiin maa ɨ̱n ja yoso kuayu kuijin un jiin maa soldado ya.

20 Yukan ti soldado maa ɨ̱n ja yoso kuayu un, ni ka jnɨɨ da maa kuɨtɨ kuña'nu xaan un. Ti suni sia'an ni ka jnɨɨ da ɨnga kuɨtɨ xaan un, kuɨtɨ ja ni ka'an tɨ ja'a maa kuɨtɨ kuña'nu xaan un, maa kuɨtɨ ni sa'a jniñu ña'nu ja so ni xnda'u tɨ yɨvɨ naa i. Ti yɨvɨ un kuu ja ni ka ni'in i jnuni maa kuɨtɨ xaan un jiin ja ni ka chiñu'un i santu tɨ. Ni ka jnɨ soldado ya kuɨtɨ xaan un jiin kuɨtɨ ja ni ka'an tɨ ja'a maa tɨ un, ti ni ski'in da kuankoyo nuu mini ja kayu jiin azufre. Ti ka chaku tɨ ni ka skuiko da tɨ yukan.

21 Ti uu ga yɨvɨ ni ka yɨ'ɨ jiin kuɨtɨ un, maa ɨ̱n ya yoso kuayu un ni ja'ni ya i naa i. Ni ja'ni ya i jiin espada ni kee yu'u ya. Yukan ti taka kuɨtɨ ja ka ndava nuu tachi, ni ka yaji tɨ kuñu yɨvɨ ni ka ji'i un, undi ni ka chitu chii tɨ. Siukan ni sa'a ndaa Yandios jniñu ya.

Sɨkɨ ɨ̱n mil kuiya

20

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja ni kuun ɨ̱n ángel Yandios ichi andɨvɨ. Ti yɨjnɨ da ndakaa ja kuiña da maa soko kunu xaan un. Suni yɨjnɨ da ɨ̱n cadena ka'nu.

2 Yukan ti ni jnɨɨ da maa koo ka'nu ja iyo undi najana'an xaan. Ti yukan kuu ma ja'u'u ja nani Satanás. Yukan ti ni ju'ni ángel Yandios maa ja'u'u un ja kuu ɨ̱n mil kuiya.

3 Yukan ti ni ski'in da ja'u'u un ini ɨ̱n soko kunu xaan. Ti ni jasɨ va'a da, ti ni sa'a kutu da yu'u soko nuu ni kɨvɨ ja'u'u un, nava tukaa ga xnda'u yɨvɨ taka nación, chi undi na jinu ɨ̱n mil kuiya. Ti nu na ya'a mil kuiya, yukan na ti kachi Yandios ja na ndaji ja'u'u un, ti jaku ga kɨvɨ.

4 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri taka mesa nuu ta'u jniñu. Ti yukan ka nukoo taka yɨvɨ ja ni ni'in i jniñu ja xndichi ndaa i sɨkɨ taka ga jniñu. Suni ni jini ri yɨvɨ ja ni ka ja'ncha yɨvɨ xini i sɨkɨ ja ni ka kandixia i Jesús, ti ni ka nakani i jnu'un Yandios. Yukan kuu yɨvɨ ja tu ni ka chiñu'un kuɨtɨ i kuɨtɨ xaan un. Ti ni tu ni ka chiñu'un i santu tɨ. Ni tu ni ka ja'a i jnu'un ja kuncha jnuni tɨ yujiña i xi xini nda'a i. Ni ka nandoto tuku i, ti ni ka ta'u i jniñu jiin Cristo. Ni ka ta'u i jniñu jiin ya ja kuu ɨ̱n mil kuiya.

5 Ko ɨnga yɨvɨ ni ka ji'i un, tu ni ka nachaku kuɨtɨ i undi ni jinu ɨɨn mil kuiya un. Ti yɨvɨ nachaku tuku nuu changa ga na jinu ɨɨn mil kuiya un, yɨvɨ un kuu ja nandoto undi nuu kuɨtɨ.

6 Ndatu na koo ini yɨvɨ un, chi tukaa kuɨtɨ koo kuachi sɨkɨ i. Chi yɨvɨ un nandoto i undi nuu kuɨtɨ, ti tukaa ni'in i nundo'o ka'nu xaan ja ki'in yɨ nuu kayu ñu'un un. Chi ka kuu i nanu sutu nuu Yandios jiin Cristo. Ti ta'u i jniñu jiin Cristo. Ta'u i jniñu jiin ya ja kuu ɨɨn mil kuiya.

7 Yukan ti nu ni jinu mil kuiya un, ti ndaji ja'u'u un nuu yɨndasɨ.

8 Kaña yukan ti xnda'u tuku nuu yɨvɨ taka nación nuu nɨ ka'nu ñuyɨvɨ. Kenda ti xnda'u yɨvɨ ñuu Gog jiin yɨvɨ ñuu Magog. Ti sa'a ja'u'u un ja na ndututu yɨvɨ naa i nava na kanaa i jiin yɨvɨ Yandios. Kua'a xaan yɨvɨ ndututu nanu kaa kua'a xaan ñɨtɨ yu'u mar.

9 Yukan ti kinkoyo yɨvɨ un nɨ ndu'va ka'nu un, ti kuikonduu i nuu kanchuku yɨvɨ Yandios, nuu kancha ñuu ja mani ya jiin, chi kundio ini i ja kanaa i jiin yɨvɨ ñuu un jiin maa ya. Yukan ti skuun Yandios ñu'un ichi andɨvɨ, ti kayu tendɨ'ɨ kuɨtɨ yɨvɨ un.

10 Yukan ti ski'in Yandios ja'u'u un ki'in nuu kayu ñu'un jiin azufre, chi vanuxia maa kuu ja ni xnda'u yɨvɨ naa i. Yukan kande ja'u'u un nuu ka'iin kuɨtɨ xaan un jiin chaa ni ka kuu profeta xndoña'an. Yukan kondo'o ja'u'u un jiin kuɨtɨ xaan un jiin taka ga ja ku'iin jiin un ja kuu nɨ kani, kuu nduu kuu ñuu ja kuu saa ni.

11 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ɨɨn mesa kuijin nuu kuña'nu, ja kancha maa ɨɨn ya ta'u jniñu. Ti nuu maa ya ni kuxio ñuyɨvɨ jiin andɨvɨ kua'an, chi tukaa iyo nuu kunchuku.

12 Yukan ti ni jini ri taka yɨvɨ ja ni ka ji'i, ni ka ndututu i yukan. Ni ka ndututu yɨvɨ ja ni ka kuña'nu. Ni ka ndututu yɨvɨ ja ni ka kunda'u i. Tendɨ'ɨ i ni ka ndututu nuu maa ya. Ti ni nuña ɨɨn tutu nuu ka yoso nasa ni ka sa'a yɨvɨ naa i. Ti ni nuña ɨnga tutu nuu ka yoso sɨvɨ yɨvɨ ja kin kunchuku i jiin Yandios. Ti nasa yoso nuu maa tutu un, nasa kuu maa jniñu ni ka sa'a yɨvɨ naa i, ja sɨkɨ yukan na ti xndichi ndaa ya taka jniñu ni ka sa'a i.

13 Yɨvɨ ja ni ka ji'i chii nducha mar, ni ka nandoto i. Yɨvɨ ni ka ñunduji chii ñu'un, suni ni ka nandoto i. Ti sava'ni ga nuu ni ka'iin ndɨyɨ un, tendɨ'ɨ kuɨtɨ i ni ka nandoto tuku. Ti ni xndichi Yandios sɨkɨ taka ɨɨn ɨɨn nasa kaa maa jniñu ni ka sa'a i.

14 Yukan na ti tukaa kuū kuɨtɨ yɨvɨ un, ni tukaa ga ka ki'in i nuu ñuji'i. Ko koo ndo'o koo nene i ku'iin ɨɨn mini nuu kanda'a kua'a yaa ñu'un ja kayu i. Siukan kondo'o i nundo'o, ti yukan kuu ja kuū i jinu kuu uu.

15 Chi vanuxia tu yoso sɨvɨ i nuu tutu Yandios, ti tu kunchuku kuɨtɨ i jiin ya. Ja

yukan keni'in ya i ki'in yɨ nuu kanda'a kua'a ñu'un un.

Andɨvɨ jaa jiin ñuyɨvɨ jaa

21

1 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri ja iyo andɨvɨ jaa jiin ñuyɨvɨ jaa. Chi andɨvɨ jiin ñuyɨvɨ ava un, ja ni iyo undi nuu kuɨtɨ ja ni naa. Ti tukaa ni iyo nducha mar.

2 Yukan ti ru'u Juan, ni jini ri maa ñuu ii ja kuu Jerusalén jaa. Ni kuun vaji ichi andɨvɨ nuu kancha Yandios. Ti vii xaan kaa nanu kaa ɨin ña'an ni ndukutu ii ja nanda'a ña jiin yɨɨ ña.

3 Ti ni jiniso'o ri ɨin ndusu ja ni ka'an jaa ichi andɨvɨ. Ni ka'an nuu mesa nuu ta'u jniñu, ti ni kachi:

—¡Nde'e! Vijna ti kancha Yandios ma'ñu yɨvɨ naa i. Ti kanchuku yɨvɨ jiin maa ya. Maa i ka kuu yɨvɨ ya, ti maa ya kancha jiin yɨvɨ naa i.

4 Ni kenchaa ya taka ja ja'a jnukui'ya ini, ti tukaa ga kondo'o i kue'e ja kuū i. Tukaa ga kukui'ya ini i, ni tukaa ga katɨ i nducha nuu i ja nde'e i. Ni tukaa kondo'o i, chi ja ni ya'a taka nundo'o ja ni iyo un kua'an —ni kachi ndusu un.

5 Yukan ti ni ka'an maa ya ja kancha nuu mesa un, ti ni kachi ya:

—Ndixia ja nasa'a jaa ri taka ja iyo —ni kachi ya.

Ti suni ni kachi ya:

—Chiso ra jnu'un ja'a, chi taka jnu'un ja'a kuu ja jini ndixia ra ti jandaa kuu un —ni kachi ya.

6 Siin ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Ja ni jinu taka jnu'un ni kee yu'u ri. Chi vanuxia kuu ri letra A jiin Z nuu keja'a ti nuu xndi'i. Yukan kuu ja sa'a ri sava'ni ga jniñu ña'nu. Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi jnu'un ri kuu nanu ɨin nuu nducha ja sa'a ja tukaa ga ichi kuɨtɨ i nducha. Chi nu kundiyo ini yɨvɨ ja kuchaku i jiin ri, ti na kua'a ri nducha ja'a ja ko'o i, ko ansu ja kuaan i kuu yukan, chi kua'a ri sia'an ni nuu i.

7 Ko na kachi ri nuu ro'o naa ra ja na kuandatu ra nuu jnu'un ri, chi sia'an ti kundee ra sɨkɨ taka jniñu ndeva'a un. Nusa ti kua'a ri jnu'un ja ni'in ra ta'u ja kuncha ra jiin ri. Ti maa ri kuu Yandios ja chiñu'un ra, ti maa ra kuu ndixia se'e ri.

8 Ko su'va ɨnga yɨvɨ ja tu kandixia, na naa kuɨtɨ i. Yɨvɨ ja yu'u i kondo'o i sɨkɨ jnu'un ri, jiin yɨvɨ ni'in ini ja tu kuni kandixia, jiin yɨvɨ ka sa'a jniñu ja jito u'u ri, jiin yɨvɨ ja'ni ndɨyɨ, jiin yɨvɨ ja ka jika jiin jnu'un sɨɨ ini, jiin yɨvɨ ja ka sa'a tasɨ, jiin yɨvɨ ka chiñu'un santu, jiin taka yɨvɨ ka xn-doña'an, tendɨ'ɨ yɨvɨ yukan kinkoyo i nuu kayu ñu'un jiin azufre. Nusa ti yukan na naa i, ja kuū i jinu kuu uu.

9 Yukan ti ni chaa ɨin ángel Yandios nuu ri, ja ni jnɨɨ undi nuu kuɨtɨ ɨin ko'o ja ni koyo da nuu ñuyɨvɨ, ti ni ka ndo'o yɨvɨ un nundo'o sandɨ'ɨ ni ga. Ni kii da ti ni kachi da:

—¡Cho'o! Ti na xna'an ri nuu ra ɨin ña'an ja ni nanda'a,

ja kuu ña ñasɨ'ɨ maa Lelu Yandios —ni kachi da.

10 Yukan ti ni xna'an ga Espíritu Santo ja ni jini ri, ti ángel yukan ni yɨnda'a ya ru'u xini ɨɨn yuku sukun. Ti ni xna'an ya nuu ri maa ñuu ii ja kuña'nu ja nani Jerusalén. Ti ni kuun vaji undi andɨvɨ nuu kancha Yandios.

11 Ti ndinchaa ii ñuu yukan, chi maa Yandios kancha nuu. Ndinchaa ñuu un nanu ɨɨn yuu ja taja ii ja nchaa ya'u xaan. Ndinchaa nanu ɨɨn yuu kua'a ja xiñu ii. Sia'an ndinchaa ñuu un chi maa Yandios kancha nuu.

12 Ti yu'u ñuu un ni jikonduu ɨɨn nama sukun ja jicha xaan, ti ndi'yu yu'u ñuu un. Ti iyo uxi uu yuxe'e nuu ka kɨvɨ yɨvɨ naa i. Ti nuu taka yuxe'e un kandichi ɨɨn ángel Yandios. Ti ichi xini taka yuxe'e un ka yoso sɨvɨ taka tata ña'an ja ni ka xnukoo nación Israel.

13 Ti ichi nuu kaña ndikandii iyo uni yuxe'e. Ti ichi ichi ni nuu suni iyo uni yuxe'e. Ichi ichi vee suni iyo uni yuxe'e. Ti ichi nuu kee ndikandii suni iyo uni yuxe'e.

14 Suni ka iyo uxi uu yuu na'nu ja ka ndiso nama ñuu un. Ti nuu yuu na'nu un ka yoso sɨvɨ ndɨ uxi uu apóstol maa Lelu Yandios. Sia'an ni jini ri ñuu un.

15 Yukan ti ángel yukan, ni jnɨɨ da ɨɨn ku'va oro ja kin chikua'a da ñuu yukan. Kin chikua'a da yuu ja kuu nama ñuu un. Ti chikua'a da ndɨ uxi uu yuxe'e un.

16 Ni iyo kuun jikɨ yu'u ñuu un, ti ɨɨn ni ku'va ni kuu ndɨ kuun jikɨ. Ni chikua'a ángel un, ti ni kuu uu mil uu ciento kilómetro ja ɨɨn ɨɨn jikɨ. Ti ɨɨn nuu ni ku'va ja kani, ja jicha, jiin ja sukun.

17 Ti suni ni chikua'a da nama ñuu un. Ti ni jinu ɨɨn ciento uu xiko kuun yɨkɨ nda'a ɨɨn chaa. Ti ku'va ja ka jajniñu yɨvɨ naa i, suni sia'an ni jajniñu ángel un.

18 Ti nama ñuu un ni kuva'a jiin yuu xiñu ja ndinchaa ii. Ti mani maa niña oro ni kuu nɨ ñuu un, ti ndinchaa ii katuu nanu ɨɨn vidrio xiñu ii ja yɨjiyo nde'e yo.

19 Taka yuu na'nu ja ka ndiso nama ñuu un, ni nakutu ii jiin taka nuu yuu vii xaan. Taka nuu ni kuu yuu un, ko ndinchaa ii. Yuu undi nuu kuɨtɨ ni kuu maa yuu jaspe, ja kuu ɨɨn yuu xiñu. Ti ja kuu uu ni kuu yuu zafiro, ja kuu ɨɨn yuu nchaa ii. Ja kuu uni ni kuu yuu ágata. Ti ja kuu kuun ni kuu yuu esmeralda, ja kuu ɨɨn yuu xatɨ ii.

20 Ti ja kuu u'un ni kuu yuu ónice. Ti ja kuu iñu ni kuu cornalina, ja kuu ɨɨn yuu kua'a ii. Ti ja kuu uxia ni kuu crisólito, ja kuu ɨɨn yuu kuaan ii. Ti ja kuu una ni kuu berilo, ja kuu ɨɨn yuu kuii ndi'i. Ti ja kuu ɨɨn ni kuu topacio, ja kuu ɨɨn yuu kuaan ndi'i. Ti ja kuu uxi ni kuu yuu crisoprasa. Ti ja kuu uxi ɨɨn ni kuu jacinto, ja kuu ɨɨn yuu nchaa ii. Ti ja kuu uxi uu ni kuu ɨɨn yuu amatista.

21 Ti ndɨ uxi uu yuxe'e un kuu uxi uu perla. Ti ɨɨn ɨɨn yuxe'e un kuu ɨɨn ɨɨn perla. Mani niña maa oro kuu nɨ calle ka'nu ja ya'a sava ini

ñuu un. Ti ndinchaa ii katuu
ja janducha nuu nanu nuu ɨɨn
vidrio xiñu ii.
22 Ru'u Juan, tu ni jini ri
ɨɨn veñu'un ini ñuu un, chi nɨ
ka'nu ñuu un iyo maa Jito'yo
Yandios ja ndiso nɨ tu'u jniñu
ja iyo. Ti kancha ya jiin yɨvɨ
naa i. Ti suni sia'an kancha
maa Lelu ya. Ti tendɨ'ɨ yɨvɨ
ñuu un ka chiñu'un i ya.
23 Ni tu nandɨ'ɨ yɨvɨ un naa i
ja ndinchaa nduva ndikandii
ni ja ndinchaa nduva yoo, chi
maa Yandios jiin maa Lelu ya
kuu ja xndinchaa nɨ tu'u nuu
yɨvɨ ñuu un.
24 Ti nuu ndinchaa ii yukan
kuikonuu yɨvɨ taka nación. Ti
chaa ja ka ndisojniñu ña'nu
kɨvɨ da ja chiñu'un da maa ya
yukan.
25 Ti yuxe'e ñuu un tukaa
kundi'yu kuɨtɨ, ni tukaa koo
jakuaa.
26 Taka ja iyo va'a, taka ja
kuña'nu ja ka yɨ'ɨ jiin yɨvɨ taka
nación, nakua'a i ja yɨñu'un
nuu Yandios nuu na kɨvɨ i ñuu
yukan.
27 Ko tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ ɨɨn
yɨvɨ ja ni kanda nanu ina ini
ñuyɨvɨ ja'a. Ni tu kɨvɨ kuɨtɨ yɨvɨ
ni ka sa'a jniñu ndeva'a, ni
yɨvɨ ja ni xnda'u jna'an. Tu
kuu kuɨtɨ kunchuku yɨvɨ un
ini ñuu yukan. Chi maa ɨɨn
maa yɨvɨ ja yoso sɨvɨ i nuu
tutu maa Lelu Yandios, maa
ɨɨn maa i kuu ja kɨvɨ ini ñuu
yukan. Yukan kuu maa yɨvɨ
ja kunchuku ini ñuu ii, ñuu
Jerusalén jaa un.

22

1 Yukan ti ángel un ni
xna'an ya nuu ri ɨɨn yucha ini
ñuu un. Ti yucha un iyo ndoo
ii kuɨtɨ ja ndinchaa ii nuu. Ti
yucha un ni kaña chii mesa
nuu ta'u Yandios jniñu jiin
maa Lelu ya. Ti jika nducha
un ja kuu maa yɨvɨ kanchuku
ja kuu taka saa ni yukan.
2 Ti jika nducha un sava
ma'ñu ichi ka'nu ja ya'a sava
ñuu un. Ti ndɨnduu yu'u
yucha un ka'iin yujnu vixi
ja kuu maa yɨvɨ kanchuku
ini ñuu un. Ti yujnu vixi
yukan ja'a nde'e uxi uu jinu
ja kuu ɨɨn kuiya, chi na yoo
kuun nde'e xini yujnu un. Ti
nda'a yujnu un kuajniñu ja
kuu tajna, ti jiin yukan ni kuu
tajna yɨvɨ taka nación.
3 Ti taka ja ka jito u'u
Yandios tukaa kuu kuɨtɨ kɨvɨ
ini ñuu yukan. Maa Yandios
kancha ya nuu mesa ja ta'u
ya jniñu jiin Lelu ya. Yukan
kanchuku yɨvɨ ya, yɨvɨ ja
nuu maa ɨɨn ni maa ya ka
junukuachi i. Ti ka chiñu'un i
maa ya.
4 Ti kuni i nuu ya kuu nduu
kuu ñuu, ti kuncha sɨvɨ ya yu-
jiña i.
5 Yukan tukaa koo jakuaa
ini ñuu un. Tukaa nandɨ'ɨ
i ja ndinchaa ndikandii, chi
kuncha maa Jito'yo Yandios
ja janducha ii maa ya nuu i.
Sia'an koo ja kuu yɨvɨ ñuu un,
ti ta'u i jniñu jiin maa Yandios
ja kuu saa ni.

Sanaa ni ti ndenda Cristo

6 Yukan ti ni kachi ángel un
nuu ri:
—Jandaa ndixia kuu taka
jnu'un ja'a, chi maa Jito'yo
Yandios kuu ya nakaji nau

kuu maa chaa ni kuu profeta ja ni nakachi da jnu'un ya. Undi najana'an ni ka nakachi da maa ɨɨn ni jnu'un ja ni xna'an ya nuu da naa da, chi nuu maa ɨɨn ni maa ya ni ka junukuachi da. Ni taji ya tajnu un ni ka ndiso da jniñu, nava na xna'an ya taka jniñu ja kuan kuyajni koo —ni kachi ángel un.

7 Yukan ti ni kachi Jito'yo:

—Jandaa ndixia ja kuan kuyajni ndenda tuku ri. Ti na kachi ri ja na koo sɨɨ ini taka yɨvɨ ja kuandatu i jnu'un Yandios, jnu'un ja yoso nuu tutu ja'a—ni kachi maa Jito'yo.

8 Maa ri kuu Juan, ti ni jini ri taka jnu'un ja ni chiso ri nuu tutu ja'a. Ti na ni jini ri taka ja ni xna'an ya nuu ri, ti ni jiniso'o ri taka jnu'un un, ni jakunjitɨ ri nuu maa ángel ja ni xna'an taka jniñu ja'a nuu ri, chi kuni chiñu'un ri ya niku.

9 Ko su'va ni kachi ya jiin ri:

—Koto sa'a ra sia'an, chi suni junukuachi jna'an ri jiin ra nuu Yandios, jiin taka ñani ra ja suni ka nakani da jnu'un da, jiin tendi'i yɨvɨ ja ka janta'u jnu'un yoso nuu tutu ja'a. Yukan kuu ja nuu maa Yandios na chiñu'un ra —kachi da.

10 Yukan ti ni kachi ángel un nuu ri:

—Koto chisa'yɨ ra jnu'un Yandios ja yoso nuu tutu ja'a, chi ja kuan kuyajni kɨvɨ ja keja'a kuu ndaa.

11 Nusa ti yɨvɨ ja ka sa'a jniñu ndeva'a, ti na siin sa'a ndeva'a i nusa. Ti yɨvɨ ka sa'a jniñu ja tu ka jini jnukanuu, ti va'ga na siin sandee nuu i nusa. Chi tu nakani kuɨtɨ ini yɨvɨ un vasu nasa ga na ka'an yo. Ko vanuxii yɨvɨ ja ka nakutu ini jiin jniñu ndaa, ti na kachi ri ja na siin nakutu ini i ja sa'a i mani ja va'a. Ti yɨvɨ ja ni nakaji Yandios ja kɨvɨ i nuu nda'a ya, ti na kachi ri ja yukan na kendo i —ni kachi ya.

12 Yukan ti ni kachi maa Jito'yo:

—Jandaa ni kuu ja yachi ni ndenda tuku ri, ti xndichi ndaa ri sɨkɨ yɨvɨ naa i. Kɨvɨ jña na ti nakua'a ri ta'u nuu ɨɨn ɨɨn yɨvɨ naa i sɨkɨ nasa kaa maa jniñu ni ka sa'a i. Kɨvɨ yukan kuu ja tejna'an ri ta'u i.

13 Ti ndiso ri jniñu ja sa'a ri un, chi kuu ri nanu letra A jiin Z nuu keja'a ti nuu xndi'i, chi maa ri ni skeja'a ndɨ'ɨ, ti suni maa ri kin sino. Maa ri kuu Yandios ja iyo undi na sa ti keja'a ga ñuyɨvɨ, ti koo ri ja kuu saa ni vasu naa ndɨ'ɨ taka ga ja iyo.

14 Ja yukan ka'an ri ja na koo sɨɨ ini yɨvɨ, ti na siin sandoo i undi ini añu i. Chi ka kuu i nanu yɨvɨ ja ni ka nakacha i sa'ma i, ti tendɨ'ɨ i nakui'na sa'ma ndoo ii, chi ni ka ndundoo undi ini añu i. Ti yɨvɨ un kuu ja kɨvɨkoyo yuxe'e ñuu maa Yandios, ti kuu kaji i nde'e yujnu ja ka yaji maa yɨvɨ Yandios, yɨvɨ kanchuku jiin ya ja kuu saa ni yukan, ja tu kuū kuɨtɨ i.

15 Ko na kachi ri ja yukan tu kuu kuɨtɨ kɨvɨkoyo yɨvɨ ja ka sa'a jniñu ndeva'a, ja kanda nanu ina. Ni tu kuu kɨvɨ ja

sa'a tasɨ. Ni tu kuu kɨvɨ ja ka
jika jiin jnu'un sɨɨ ini, ni yɨvɨ
ja ka ja'ni ndɨyɨ, ni yɨvɨ ja ka
chiñu'un santu, ni yɨvɨ ja ka
xndoña'an, tu kuu kuɨtɨ kɨvɨ
i ñuu yukan —ni kachi maa
Jito'yo.
16 Yukan ti ni siin ka'an
maa Jito'yo, ti ni kachi ya:
—Maa ri kuu Jesús. Ti
maa ri ni taji ángel un ja ka
ndiso da jniñu ja xna'an da
jnu'un ja'a nuu ra. Nusa ti
nakachi jnu'un ja'a nuu taka
yɨvɨ ka kandixia. Ti maa ri
kuu ja vaji nuu jna'an rey
David, tata yo najana'an ja ni
kuña'nu da nuu nación Israel.
Yukan vaji ri ti vii kuña'nu
ri nanu vii ndinchaa chuxini
ja ndenda taka jaña'an —ni
kachi ya.
17 Ti ndiyo ini maa Espíritu
Yandios ja nchaa yachi Jito'yo
Jesús. Ti suni sia'an ka ndiyo
ini yo, chi nuu maa ya ka
kuu yo nanu ɨɨn ñasɨ'ɨ ja ni
nanda'a ña jiin yɨɨ ña. Ja
yukan na kachi yo ja nchaa
yachi Jito'yo. Ti suni sia'an na
kachi taka ga yɨvɨ ja kuniso'o
i jnu'un ya.
Ti nu iyo yɨvɨ ja ndiyo xaan
ini i ni'in i jnu'un ndaa Yan-
dios, ti kundiyo ini i ja kun-
cha i jiin ya, ti na kakanta'u
i nuu ya ti na kua'a ya nuu
i, ko kua'a ya sia'an ni ta'u
un kuta'u i, ansu xiko ya.
Nanu kua'a yo nducha nuu
ɨɨn yɨvɨ nuu ichi i, suni sia'an
kua'a Yandios nuu yo nu na
kakanta'u yo nuu ya. Ti tu
chikua'a ya ja kua'a ya nuu
yo, chi uuni kua'a ya. Yukan
ti ni'in yo ta'u ja kuchaku yo
jiin ya ja kuu saa ni.
18 Ru'u Juan, na xndaku
ni'in ri sɨkɨ jnu'un Yandios ja
yoso nuu tutu ja'a. Xndaku
ni'in ri ja koto ma ni ɨɨn yɨvɨ
na nachiso i vi'ga ja ka'an
nuu tutu ja'a, chi nu tuu, ti
maa Yandios nakua'a ya taka
nundo'o ja yoso nuu tutu ja'a
sɨkɨ i. Ti kuncha kuachi sɨkɨ
taka nuu nundo'o ja ka'an
nuu tutu ja'a.
19 Xndaku ni'in ri chi nu ka
iyo yɨvɨ ja ka kuni kenchaa i
ɨɨn jnu'un ja ka'an nuu tutu
ja'a, nusa ti na nda'va Yan-
dios sɨvɨ i nuu tutu ya nuu ka
yoso sɨvɨ taka yɨvɨ ja kuncha
jiin ya. Ti tu kua'a ya jnu'un
ja kɨvɨ i ñuu ya. Ni tu ni'in kuɨtɨ
i nde'e yujnu vixi ja ka yaji
yɨvɨ kanchuku jiin ya ja kuu
saa ni.
20 Yukan na ti maa Jesús, ja
ni xna'an ya taka jnu'un ni
chiso ri ja'a, maa ya ni kachi:
—Jandaa ndixia ja yachi ni
nchaa ri —ni kachi ya.
Ti ni kachi ri jiin ya:
—Jito'yo Jesús, sia'an na
koo nusa. Na nchaa yachi ni.
Ti sia'an na koo —ni kachi ri.
21 Ti ru'u Juan, ñu'un ini ri
ja kuu taka ro'o naa ra, ja na
chindee chituu maa Jito'yo
nuu ɨɨn ɨɨn ra naa ra. Ti vi'i ga
na kunda'u ini ya nuu ra naa
ra. Ti sia'an na koo.